Mashi Avui Wasilakahi

The New Testament in the Mende Language of Papua New Guinea

Mashi Avui Wasilakahi
The New Testament in the Mende Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Mende long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Mende

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023
fb64f048-1609-51b3-bdee-648d1b3723fe

Contents

Matyu 1
Mak 96
Luk 155
Jon 252
Aposel 324
Rom 416
1 Korin 465
2 Korin 513
Galesia 543
Efesus 558
Filipai 574
Kolosi 585
1 Tesalonaika 597
2 Tesalonaika 607
1 Timoti 613
2 Timoti 626
Taitus 635
Filemon 640
Hibru 643
Jems 679
1 Pita 692
2 Pita 706
1 Jon 714
2 Jon 726
3 Jon 728
Jut 730
Revelesen 734

Mashi jivi Jisashi Matyu or kayeri

Hi misumu walanga Jisashi kalira
(Lk 3:23-28)

1 Jisas Krais misumu walanga orhi kalira. Or Devithi krahak jitapmatava naha rahandari ria. Devit Abrahamhi krahak jitapmatava naha rahandari ri.

2 Abraham avoko Aisakhi ri. Aisak avoko Jekophi ri. Jekop avoko Juda nga jimatama orhi nga lihi avoko ri.

3 Juda avoko Peres fre Serahi ri. Nijava frihi Tamar. Peres avoko Hesronhi ri. Hesron avoko Ramhi ri.

4 Ram avoko Aminadaphi ri. Aminadap avoko Nasonhi ri. Nason avoko Salmonhi ri.

5 Salmon avoko Boashi ri. Nijava orhi Rahap. Boas avoko Obethi ri. Nijava orhi Rut. Obet avoko Jesihi ri.

6 Jesi avoko King Devithi ria.

Devit avoko Solomonhi ri. Nijava orhi Batseba, mas Uria laha or hashirik Devit lari sir.

7 Solomon avoko Rehoboamhi ri. Rehoboam avoko Abiyahi ri. Abiya avoko Asahi ri.

8 Asa avoko Jehosafathi ri. Jehosafat avoko Jehoramhi ri. Jehoram avoko Usiahi ri.

9 Usia avoko Jotamhi ri. Jotam avoko Ahashi ri. Ahas avoko Hesekiahi ri.

10 Hesekia avoko Manasehi ri. Manase avoko Emonhi ri. Emon avoko Josaiahi ri.

11 Josaia avoko Jehoiakin nga jimatama orhi nga lihi avoko ri. Judama wutari lihi lirin li jihi tukruhu li mbashirik kuyanga Babilonik li liri wolok Josaia jikisi orhin orok eweshirik liri lira.

12 Uhu os yanga Babilonik li liri wolok sishi raha misumu walanga Jisashi hi lihi kalira. Jehoiakin avoko Sealtielhi ri. Sealtiel avoko Serubabelhi ri.

13 Serubabel avoko Abiuthi ri. Abiut avoko Eliakimhi ri. Eliakim avoko Asorhi ri.

14 Asor avoko Sadokhi ri. Sadok avoko Akimhi ri. Akim avoko Eliuthi ri.

15 Eliut avoko Eleasarhi ri. Eleasar avoko Matanhi ri. Matan avoko Jekophi ri.

16 Jekop avoko Josephi ri. Josep hula Mariahi ria. Maria oso Jisasin wari sir. Or Krais oria. Hulaima nokopman jivinakurik Avui Wasilaka kamahanda ma ria.

1:1: Stt 22:18; 1 Sto 17:11 **1:3:** Stt 38:29-30; Rut 4:18-22 **1:5:** Rut 4:13-17
1:6: 2 Sml 12:24 **1:11:** 2 Kin 24:14-15; 2 Sto 36:10; Jer 27:20 **1:12:** Esr 3:2

17 Ma ol Abrahamhik sishi raha Devithik talari misumu
walanga ondo 14-pelak nari lira. Ushihi Devithik sishi
raha os yanga Babilonik lirin li tolo laha iri erem, misumu
walanga 14-pelak nari lira. Ushihi orok sishi raha Krais
talari erem, misumu walanga 14-pelak nari lira.

Maria Jisasin si wari
(Lk 2:1-7)

18 Jisas Krais or talari nombo karem, nijava orhi Maria
angop Josepnjik li tlasashirik wayandari sir. Hako sirin or
laha fri li namber li heyeri angop nomok nari sir. Hako os
nomok si nari oso Avui Wasilaka Masikome orhi or mbari
nombo hom osmu nari sira.
19 Josep ma worna ma mende orik Marian men mayam or
halakurik hishiri ria. Las avak sirin kormbak or halashinak
si humblaraku, karem mbaha mayam sirin halakurik ormu
hishira.
20 Erem or hishirik Wasilakahi ensel lar suknombo yok
orhik or taha ormu mbara, “Josep, mir King Devithi krahak
fehenda mirin, mashi kas a mbawan misi, jikisi or sungu
Mariahik wawa oto Masikome Avui Wasilakahik nawa ria.
Uwosik sirin mi lakwan turawa hala.
21 Avak jikishulayi lar wakwa sir. Hi orhi Jisasik ushaka.
Jikisi oto kumak hulaima nokopman or jivinaha kavakava
os li undan or yoko ermbekwa ria. Ushinak lir mbeek hik
ikwa ambu lir.”
22 Mbele mbele ol talakurik nari ondo avak li talanak
mashi os Wasilaka profet orhi ondok or mbahandari mashi
oso avak omek si naka. Karem li kayeri sir.
23 “Misi, nokopminyongo las hula nga si li namber avak si
nomoyihi jikishulayi lar wakwa sir. Hi orhi Emanuel,
karem li ushakwa ria. Hi Emanuel oso maintontlo
sihi karem, Avui Wasilaka nir nga nakrem linda ria.”
Aisaia 7:14
24 Urik Josep or usaha os ensel mbari nombo hom sirin
ormu lara.
25 Hako or mbeek sir nga liri ambu ri. Er fri lihi jikishu-
layin simu wara. Urik Jisasik ormu ushara.

2

Saveman ta rasandari yok fehe Jisasin heyekurik li tari

1 Maria Jisasin kuyanga Betlehem provins Judiak si wari
ria. Oso wolo Herot kingik or nari wolok nari sira. Am
Jisasin si waha si ewewarik saveman lal ta rasandari yok
fehe Jerusalemik li taha limu silira,

1:18: Lk 1:27,35 **1:21:** Lk 1:31; 2:21 **1:25:** Lk 2:21

2 Judama malakama lihik nakunda jikisakri oto mbeyok
or wandu? Nir ta rasanda yok tashingra orhin angop ni
heyeri ri. Ushihi tashingra oton ni oloho tiyaraha orin ni
lotu ukmbaha nimu randuwa.
3 Karem li mbarik Herot wavu musha mushak ormu
hishira. Urik Jerusalemik fehe ma amber wavu erem hishiri
lir.
4 Urik Herot bikpris ondo nga mashi Moseshin sawendari
ma nga or mbarik li talandirsarik ormu silira, Ma kar Avui
Wasilaka hulaima nokopman jivinakurik or mbahanda ma
oto mbeyok or talaku? Profet ondo mberem li mbar?
5 Urik limu sawera, Kuyanga Betlehem provins Judiak
talakwa ria. Profet ondo karem li kayeri osa,
6 Jir kuyanga Betlehem provins Judiak fehe ma jirin ji
misi, kuyanga jihi awarikandak si naha hi ngashi
ambu sir. Hako kumak avak malakama lar jihi nindik
usahakwa ria. Uhu ma Israelik fehendan or arangoho
nor washilishinak likwa ola. Ushinak yanga jihi oso hi
sihi wasilakak si naha yanga yanga wasilakak nanda
ondon tikrikwa sira. *Maika 5:2*
7 Karem li sawerik Herot siyok wayok saveman ondon
ormu mainhara. Ushinak li taha os maifuk tashingran li
heyeri wolon li sawenak or misikmbahan.
8 Urik li tarik or mbashirik Betlehemik limu ira. Uhu
normu mbara, Ji ihi jikisi oton ji lasaka. Am ji heye nahi,
kolok indik ji raha ji sawenak a misihi an nga ihi orin avai
lotu uka.
9 Karem or mbashirik li ihi kolok tashingra oton indik
li heyerik lirin or nombo muku ihi jikisi oto wari mishi
akamasuwu orok ormu sira.
10 Tashingra oton li heyeri wolo sunguwavu mende nga
rupshiri lir.
11 Uhu aka os jikisi oto or wari mishik li i layihi li heyeri
jikisi nga nijava orhi Maria nga orok frimu wara. Uhu
kumbambongok li raka lihi orin limu hausimbausihi mbele
mbele ol li laharari gol nga sanda jivi nga mbele mbele arme
kuvasahandari nga orin limu hara.
12 Urik suknombo yok Avui Wasilaka lirin ormu sawera,
Jir avak indik Herotin ji i heyewa hala. Karem or
saweshirik nombo anandi yok indik kuyanga lihik limu ira.

Josep jikisnokove orhin or laha yanga Ijipik li tulu iri

13 Saveman ondo am yanga lihik li ishirik Wasilakahi ensel
lar suknombo yok Josepik or taha ormu sawera, Josep
misi, Herot ormu jikisin or mandingormekwak mbanduwa.

2:2: Nam 24:17 **2:6:** Mai 5:2; Jn 7:42 **2:11:** Sng 72:10-15; Ais 60:6

Mir kolok usaha jikisi nga nijava orhi nga laha yanga Ijipik ji tulu ika. Orok er ji linak a mbanakop ji misihi indiyok jivai raka.�

14 Karem or mbarik, Josep or usaha nombok fririn nirik or laha yanga Ijipik limu ira.

15 Yanga Ijip orok li lihi li misirik, Herot or hashirik li misihi limu indiyok tara. Erem si nari nombo orok mashi os Avui Wasilakahi profet maskop li mbahandari mashi osmu omek nara. Profet karem li mbahandari osa, "Jikisi anhin a mbanak yanga Ijipin or halaha ormu rakuwa."

King Herot or mbashirik jikisakri mushak li mandingormeri

16 Herot or lihi nor heyeri saveman ondo mbeek orhik indik tari ambu lir. Ushirik sunguwavu mende orhi nga ormu waplelenara. Uhu or mbashirik awun undari ma orhi ondo li ihi yanga Betlehem nga yanga ol pasir nandari ondo nga orok li ihi jikishulayi akri li wari nga asama frijipkop nari nga limu mandingormera. Mberem ushirik? Saveman ondo tashingra os Jisas nijava orhi orin si wari wolok tari oton li heyeri asama frijip angop iri vria. Karem Herotin li saweri osik, or mbashirik, jikishulayi ol oro wolok li wari ondon limu mandingormerakora.

17 Herot jikisakri ondon or mandingormeri nombo orok mashi Avui Wasilakahi profet Jeremaia or mbahandari mashi osmu omek nara. Karem or mbari osa,

18 "Resel jikisi sihi li hashirik yanga Ramak si lihi tlaholmba oweri osa. Hako, sir mbeek hulaima nokopma hokovinak mayam si likuri nga nari ambu sir. Mberem ushirik? Jikisi sihi angop harakori ola." *Jeremaia 31:15*

Josep nga jikisnokove orhi nga yanga Nasaretik iri lir

19 Herot am or hashirik Josep le yanga Ijipik li lirik Wasilakahi ensel lar suknombo yok orhik or taha ormu sawera,

20 "Ma or jikisin mandingormekurik mbari ma oto angop hari ri. Jikisnokove mihin laha indik yanga Israelik ji ika."

21 Karem or mbarik Josep or usalaha indiyok Israelik limu ira.

22 Hako or misiri Herot oto jikisi orhi, Arkelaus, avoko orhi Herothi farniyik or sihi provins Judian arangori ria. Karem or misiri osik provins Judia orok or ikurin ormu ajera. Hako Avui Wasilaka suknombo yok or saweshirik provins Galilik limu ira.

2:15: Hos 11:1 **2:18:** Stt 35:19; Jer 31:15

23 Galilik li ihi kuyanga ome Nasaretik limu lira. Erem si
nari osik mashi os profet ondo mas karem li mbahandari
osmu omek nara, "Ma oto kuyanga Nasaretik fehe, karem li
ushahakwa ria."

3

Jon man fak tolofalendari ma mashin or saweri
(Mk 1:2-8; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

1-3 Mas profet Aisaia karem or mbari sir,

"Misamtelmbamba ma ngashi mishi ambu orok ma lar avak
or taha mashin karem sawekwa ria, "Wasilakahi
nombon ji hundujeka. Uhu nombo oson ji unak
wornak si naka." " *Aisaia 40:3*

Mashi os karem or kayeri Jon talakurin or mbari sira.
Ushirik Jon man fak tolofalendari ma oto or taha provins
Judiak misamtelmbamba orok or yaha mashin karem ormu
sawera, "Avui Wasilaka jirin or arangoshinak jip ji likwa
oso[3:3] am si talakwak osmu nanduwa. Karem uwosik
kavakava os ji undan ji heyehe ji mba, "Kas karem a
uri kavan a uri sir." Karem ji mbaha sunguwavu jihin ji
tormblehe orhik ji raka."

4 Jon kowe os or faleri kamel kukwak li undari sir. Uhu
kufulombo las jinkupsumbuk or ishitangrindari sir. Akwa
orhi intlavi nga hani[3:4] nga andari ri.[3:4]

5 Urik ma amber Jerusalemik fehe, provins Judiak fehe, ma
ol fa Jordanik pasir lindari nga orhik limu rara.

6 Li raha kavakava li undarin kormbak li sawerik fa
Jordanik lirin ormu tolofalera.

7 Urik Farisi lal nga Sadyusi lal nga Jon lirin fak or
tolofalekmbaha limu rara. Urik lirin or heyehe ormu
mbara, "Jir Laulakahi jikisi jir. Jir men torok ji raha fak
ji layihindanak waplelena Avui Wasilakahi os talakwa oso
jihik nakwa ambu, karem ji hishihi jimu randu? Wahau,
erem nembes.

8 Masmas sunguwavu jihin ji tormblehe mbele mbele
jivin ji unak ni heyehe nivai mbaka, "Ma tondo angop
sunguwavu lihin tormblewa lir."

2:23: Ais 11:1; 53:2; Lk 2:39; Jn 1:45 3:3 **3:1-3:** Avui Wasilaka hulaima nokopman or arangoshinak li likwa oso wasmashik li mbanda "kingdom bilong God". Ter wolo kormbak si talawak misokome nihik ni heyewa ambu sir. Hako Avui Wasilakahi mak nanda ma ondo li halashiwak or bosman lihik or naha orhi siyok sikwa lir. **3:1-3:** Mt 4:17; 1:15 3:4 **3:4:** Hani oso ayi uku hom arme anda sir. 3:4 **3:4:** Kowe ol Jon faleri ondo nga akwa os or ari oso nga kormbak li mukurik ma li heyeri sir, Jon oto profet lar oria. Os mas profet Elaija nandari hom nari ri. Heye 2 King 1:8, Malakai 4:5. **3:4:** 2 Kin 1:8 **3:7:** Mt 12:34; 23:33

9 Hako jihinjik avak ji mba, “Misumu nihi Abraham oria. Uwosik Avui Wasilaka mbeek nirin kavak nakwa ambu ri.” Karem ji mbawa hala. Jirin amu sawenduwa, Avui Wasilaka os or mba nahi, sunja tondon or mbanak jikisi nirambara Abrahamhik nakwa lir.
10 Hako ji misi, mi ol akwa ome jivin wawa ambu men li shihi hik li ermbeshinak hi ukwa lir. Kombefa osmu mi tontlok wanduwa.”

11 Uhu ormu mbara, “Ma ol kavakava os li undan kormbak sawewa ma ondon men fambak a tolofalenda nir. Hako kumak ma lar avak takwa ri. Kwambu orhi kwambu anhin tikrinda sir. An ma jivi ambu nir. Unda osik an mbeek kumbambongon a huvuhu kuvu os kumba ari orhi orok nawan a sorgondahi ambu nir. Hako or hi nga Avui Wasilaka Masikome orhi nga jirin fak tolofalekwa ri.
12 Or avak man toloyarikwa ri, os wit sijin suwak tolonda ma li toloyarinda hom. Wit sijin suwak or tolonak ome nom li takanak aka orhik or owekwa lir. Hako supmbalapmbak nawa ondon hi os usunguanda ambu orok or ermbeshinak hi ukwa lir.”

Jon Jisasin or fak tolofaleri
(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)

13 Oro wolok Jisas provins Galilin or halaha Jon orin fak or tolofalekmbaha fa Jordanik ormu rara.
14 Or rarik Jon orin or heyehe ormu mbara, “Ayo, mir Wasilaka anhi om te! Mberemhi os mirin fak a tolofalekmbaha mi randuwa? Mirtonom anin fak tolofalendahik nawa mira, an wahau.”
15 Urik Jisas mu mbara, “Mir os a mbawa nombo hom uka. Os erem shi uwa mbele mbele os Avui Wasilaka shi ukmbaha or mbahanda hom os shimu unduwa.” Karem or mbarik Jon mu orin fak tolofalera.
16 Urik Jisas fak or layihi or usasihi nor heyerik, kolok, lersuwu simu sutlara. Urik Masikome Avui Wasilakahi apmuma hom Jisashik ormu raka lira.
17 Urik mashi las lersuwu yok simu mbara, “Ma oto jikisi indingo anhi ria. Sunguwavu anhi mende nga orin a rupshihi mbele mbele ol or uwan amu rupshinduwa.”

4

Laulaka Jisasin or oweioweiheyeri
(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

3:9: Jn 8:33,39; Ro 4:12 **3:10:** Mt 7:19; Lk 13:6-9 **3:11:** Jn 1:26-27,33; Ap 1:5
3:16: Jn 1:32 **3:17:** Sng 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18; 17:5; Lk 9:35

1 Urik Masikome Avui Wasilakahi Jisasin or laha mis-
amtelmbamba orok frimu ira. Ushinak Laulaka orin orok
or oweioweiheyekmbahan.
2 Uhu orok or lihi niri 40-pelak akwan or halari osik ormu
erenghara.
3 Urik Laulaka or taha ormu mbara, "Os Avui Wasilakahi
jikisi indingak mi na nahi, mi mbanak sunja toso avak si
tormblehe bretik si nanak mivai aka."
4 Urik ormu mbara, "Wahau! Mashi Avui Wasilakahi
karem mbanda osa, "Ma mbeek akwakop linda ambu lir,
wahau. Mashi Avui Wasilakahi jelyashiwak limu linda
sira." "
5 Urik Laulaka Jisasin or laha Jerusalemik fri ihi akama-
suwu tempel aka orok fri lawusihi ormu mbara,
6 "Mashi Avui Wasilakahi karem mbanda osa,
"Avak Avui Wasilaka or mbashinak ensel orhi ondo li taha
sishinak tavarenje lihik mi layinak sunja las mbeek
mirin jikwa ambu sir." *Buk Song 91:11-12*
Karem li kayehenda osik, os jikisi orhi indingak mi na
nahi, akamasuwu torok mi sihi mi kweinalayi nahi, mbeek
kavak nakwa ambu mir."
7 Urik Jisas ormu mbara, "Mashi Avui Wasilakahi las
er nga karem mbanda sir, "Avak Avui Wasilaka or mirin
arangonda kwambu orhin oweioweiheyewa hala." "
8 Urik Laulaka orin or laha telemba laka lasik frimu
lawura. Orok fri sihi kolaka misambi torok nanda jivijivi
ngashi amber hom Jisasin or mukuhu ormu mbara,
9 "Os kumbambongo mihin mi huvuhu hi anhin mi
hauowe nahi, avak mbele mbele tondon mirin a hakwa
nira."
10 Karem or mbarik ormu mbara, "Laulaka tawe! Mashi
Avui Wasilakahi karem mbanda sir, "Mir avak Avui Wasi-
laka or mirin arangohonda hi orhi nom hauowehe ortonom
tiyaka." "
11 Karem or mbarik Laulaka Jisasin or halaha ormu ira.
Urik ensel lal li taha orin limu jelyara.

Jisas provins Galilik lerawun or lari
(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

12 Jisas Jonin krawuk li eweri mashi oson or misihi provins
Judian or halaha indik provins Galilik ormu ira.
13 Hako or mbeek yanga Nasaretik iri ambu ri. Yanga
Kaperneam leuku Galili nandari mishi orok or ihi liri ria.

4:1: Hi 2:18; 4:15 **4:2:** Kis 34:28 **4:4:** Lo 8:3 **4:7:** Lo 6:16 **4:10:** Lo 6:13 **4:12:** Mt 14:3; Mk 6:17; Lk 3:19-20

Misambi oso Sebulun nga Naptali nga frihi krahak fehendahi ma ondo misambi lihi sira.
14 Os orok or lihi mashin or saweri oso si urik mashi os profet Aisaia maskop or mbahandari osmu omek nara. Aisaia karem or kayeri osa,
15 "Jir kraha Sebulunik fehenda nga kraha Naptalik fehenda
nga misambi jihi nombo os leuku Galilik inda nga fa
Jordanin mbuhu kauyok nanda nga nanda sir. Avui
Wasilakahi mashin tiyanda ambu ondo mushak jir
nga nakrem linda lir. Hako ji misi.
16 Jir nirtle nirndum nindik linda ma jirin, ukruharanda
wasilaka angop jihik talari sir. Jir ma ol Avui Wasilaka
nga nanda ambu jirin, ukruharanda orhi angop jihik
si ukruhararik ji heyeri sir." *Aisaia 9:1-2*
17 Urik Jisas orok er or sihi mashin ormu saweyara karem, "Avui Wasilaka jirin or arangoshinak jip ji likwa oso am si talakwak osmu nanduwa. Karem uwosik kavakava os ji undan ji heyehe ji mba, "Kas karem a uri kavan a uri sir." Karem ji mbaha sunguwavu jihin ji tormblehe orhik ji raka."

Jisas ma tovro kavron or usharik orin li tiyari
(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

18 Urik Jisas leuku Galili hapsishikop or ihi mahasanje lap ormu heyera. Lar Saimon, hi yeje orhi Pita, karem li ushandari ria. Lar maha orhi Andru ria. Jisas or ihi or heyeri frir foom kowen leuku orok frimu ermbera. Frir foomen kruwu yan landari ma vria.
19 Urik ormu mbara, "Shi ra! Anin shi tiyanak nombo os hulaima nokopman landa nombon a mukunak shi heyeka."
20 Karem or mbarik kolok lerawu frihin fri halaha orin frimu tiya ira.
21 Urik kandakar nga li ihi mahasanje ome lap limu heyera. Lar Jems, lar Jon, jikisi Sebedihi vria. Avoko frihi Sebedi nga bot akomek li lihi foom kowe os kororin indik limu nara. Urik Jisas orin fri tiyaha fri ikmbaha ormu ushara.
22 Urik kolok fri usaha bot nga avoko frihi nga fri halaha Jisasin frimu tiya ira.

Jisas mashin or sawehe kavamisindari man or mbarik jivik li nari
(Lk 6:17-19)

23 Jisas yanga yanga os provins Galilik nanda mishik ormu yara. Uhu aka os Judama li lotu undari mishik or layihi mashi os Avui Wasilaka lirin or arangoshinak jip li likwa mashi oson ormu sawera. Uhu ma ol silawala kavamisindarin or mbarik jivik limu nara.

4:17: Mt 3:2; 19:27 **4:23:** Mt 9:35; Mk 1:39; Ap 10:38

24 Urik mashi os Jisas or mbarik jivik li nari mashi oso simbalesik yanga Siriak4:24 si irik amber hom limu mistakora. Urik ol kavamisihi tashiyandari ondo nga wasimalengamba tolondari nga ma ol kwarngarnaha misambik takatukuyinda ondo nga ma ol kumbanash tavanashindari nga orhik li lahararik or mbarik jivik limu nara.

25 Ushirik ma musha mende orin limu tiya ira. Ma ol Galilik fehe, distrik Dekapolisik fehe, Jerusalemik fehe, Judiak fehe, fa Jordanin mbuhu kauyok fehe nga amber hom li taha orin limu tiya ira.

5

Jisas telemba heyek or lawuhu mashi kason or saweri

1 Jisas or heyeri ma musha mendek li rashirik or heyehe telembak or lawuhu ormu lira. Urik ol orin tiyandari ma ondo orhik li tarik mashin ormu ewesawera.

Jisas mberem nandari ma li rupshikmbaha nor mbar? (Lk 6:20-23)

2 Uhu lirin ormu ewesawera karem,

3 “Ma ol mba, “Anhinjik Avui Wasilakahi nombon mberem a tiyandahi ambu, wahau. Or ngashik nombo orhin amu tiyanduwa.” Karem mbawa ma ondo li rupshika. Mberem ushiwak? Lir avak orhi mak li naha yanga orhi orok layikwa lira.

4 Ma ol ter wolok tlaha liwa ma ondo li rupshika. Mberem ushiwak? Kumak avak Avui Wasilaka or unak jip likwa lir.

5 Ma ol ter wolok hangisha liwa ma ondo li rupshika. Mberem ushiwak? Lir avak misambi os or hakmbaha or mbahanda oson or hakwa lir.

6 Ma ol nombo wornan tiyakmbaha hishombashiowewa ma ondo li rupshika. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka avak or jelyashinak nombo worna oson tiyakwa lir.

7 Ma ol ma anandin heyehe mba, am nawa kava sir, karem mbawa ma ondo li rupshika. Mberem ushiwak? Kumak Avui Wasilaka os lir ma anandin li uhunda hom lirin erem or ukwa lir.

8 Ma ol kavakavan unda ambu ondo li rupshika. Mberem ushiwak? Kumak avak lir Avui Wasilakan heyekwa lir.

9 Ma ol mishamaimbanda ma ondo li rupshika. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka kumak lirin jikisi orhik or ushakwa lir.

4:24 **4:24:** Ol Romik fehenda ma ondo Judama ondon li arangohondari wolo yanga Israel oso nga yanga anandi ol pasir nandari ondo Siriak li ushari sir.

4:24: Mk 6:55 **4:25:** Mk 3:7-8 **5:3:** Ais 57:15 **5:4:** Ais 61:2-3; Rev 7:17 **5:5:** Sng 37:11 **5:6:** Ais 55:1-2

10 Ma ol nombo Avui Wasilakahin li tiyawak ma lirin
nombo orok kavak li unda ma ondo li rupshika. Mberem
ushiwak? Lir avak orhi mak li naha yanga jivi orhi orok
layikwa lira.�
11 Uhu ormu mbara, ΦOs li heyenak anhi mak ji nanak
jirin kavakavak li uhu li okolehe li unak hi kava jihik si lawu
nahi, wa ji holowa hala. Oso men ji rupshika.
12 Wavu jihi mende nga ji rupshika. Mberem ushiwak?
Os erem jirin li uhunda wasan ji lakwa osmu hevenik
nikishihi wanduwa. Hako ji hishakashawa hala, profet ol
mas lerawun lahandarin kavak li undari hom os jirin erem
kavak limu unduwa.�

Jisashi ma ondo waswo jivi hom li naha ukruharanda hom nanda lir
(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

13 Uhu mashi las nga ormu mbara, ΦWaswo jivi sira.
Uhunda hom jir erem, ma misambik fehe lihi nindik waswo
hom ji naka. Hako os waswo jivik si nana ambu nahi,
mberem nivai unak indik jivik si naku? Wahau, men li ngoro
ermbehe li esnerkokwa sir.
14 Ji hishika, kuyanga os telemba heimak nanda kormbak
si nashiwak amber li heyekwa sir. Uhunda hom jir erem, ma
misambik fehe nindik ukruharanda hom ji naka.
15 Uhunda hom ma mbeek lamin li ukruhu shovok tangri
arangonda ambu lir, wahau. Metenjek li shinjishiwak si
ukruharawak li heyenda sir.
16 Uhunda hom jir erem, mbele mbele jivi nom ji unak
ma li heyehe Avui Wasilaka jihi or hevenik linda hi orhin
li hauoweka.�

Jisas lo os Avui Wasilaka mas Mosesin or hahandarin laha ermbekurik tari ambu ri

17 ΦLas avak karem ji hishinan, Moseshi mashi nga profet
ondo li mbahandari mashi nga a laha ermbekurik a rari nir,
karem ji hishinan. Wahau, erem nembes. A rari karem, os li
sawendari mashi mainombo hom a ukmbaha na rari nir.
18 Omek jirin amu sawenduwa, lersuwu nga misambi nga
mendek nakwa vri. Hako lo Avui Wasilakahi, wahau. Os
si nanda hom er si naha inak mbele mbele amber mendek
nakwa lir.
19 Os ma lar os or mba, ΦLo kaso awarikanda sir, oson
ni tiyawan ni hala.ΦKarem or ewesawenak lal er nga
os or mbawa hom li u nahi, jirin amu sawenduwa, Avui
Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi

5:10: 1 Pi 3:14 **5:11:** 1 Pi 4:14 **5:12:** 2 Sto 36:16; Ap 7:52 **5:14:** Jn 8:12; 9:5 **5:15:** Mk 4:21; Lk 8:16; 11:33 **5:16:** Ef 5:8-9; 1 Pi 2:12 **5:17:** Ro 3:31 **5:18:** Lk 16:17; 21:33

yangak li likwa wolo ma oto mbeek malakamak or naha hi nga nakwa ambu ri, wahau. Hako ma or lo amber ondon tiyaha ma anandin erem ewesawewa ma oto kumak Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak li likwa wolo malakamak or naha hi orhi wasilakak nakwa sira.
20 Omendingak jirin amu sawenduwa, os Avui Wasilakahi yanga orok ji ikwak ji hishi nahi, halanak mbele mbele ol ji uwa nga ji hishinda nga jivi mendek li naka. Uhu Farisi nga mashi Moseshin sawendari ma ondo li tiyanda nombon ji tikrihi mbele mbele armek lo si mbanda hom ji uka. Os erem ji una ambu nahi, jir mbeek yanga orhi orok ikwa ambu jir.

Jisas waplelenanda nombon halaha mishamaimbakuri nombon or saweri
21 Mashi Moseshi angop ji misinda, karem mbanda sir, Man mandingormewa hala. Os man ji mandingorme nahi, jirin kotik li ewehe wasan li ukwa jir.
22 Hako jirin amu sawenduwa, os mahasanje jihin ji wapkava hishi nahi, man mandingormenda hom angop ji uwa sir. Karem uwa osik kumak mbele mbele am mendek si nakuna wolo avak jirin kotim ukwa lir. Hovok os mahasanje jihin mashi kava menden ji mba nahi, man mandingormenda hom angop ji uwa sir. Karem uwa osik kumak mbele mbele am mendek si nakuna wolo jirin majistrethi tavak li halakwa jir. Hovok os mahasanje jihin ji mba, Mir ferfar mbaha ambarambasinda ma mira. Karem ji mba nahi, kumak avak hik ikwa jir.
23 Karem uwosik os Avui Wasilakan ofan ji ukunak ji i nahi, ofa jihi oson altak ji ewewa wolo mbele kava las ma larin ji unda oso wavu jihik si rasanak ji hishi nahi,
24 wa ofa oson ji halashihi indik ji ihi ma oto nga ji anasawehe ji waphimbijishihi jivai indik ofan ukmbaha raka.
25 Os ma lar jirin kotik or ewekunak or mba nahi, jir kolok orin i heyehe ji anasawehe jivai waphimbijika. Las avak ji halashinak jirin kotik or ewenak li mbanak avak polisman jirin krawuk li ewenda ngashi.
26 Omek jirin amu sawenduwa, ya os ji hakmbaha li mbawa hom ji ha nahi ambu, mbeek indiyok hikrik talakwa ambu jir.

Jisas nokophirmbirinda nombon or saweri
27 Mashi Moseshi angop ji misinda karem mbanda sir, Nokophirmbirihi hulatolhakawa hala!

5:19: Je 2:10 **5:21:** Kis 20:13; Lo 5:17 **5:22:** 1 Jn 3:15 **5:23:** Mk 11:25 **5:27:** Kis 20:14; Lo 5:18

28 Hako jirin amu sawenduwa, os ma lar nokove las or
heyehe sirin or lahayakwak or hishi nahi, sungu akome yeje
orhi angop or lahayawa sir.
29 Karem uwosik os misokom mama yoko jihi si haihan-
daheye nahi, oson kwarko ermbehe jip ji lika. Las avak ji
halashinak si unak hik ji inda ngashi.
30 Os tapmama yoko jihi si mbango nahi, oson ji shikoro
ermbenak si ika. Las avak ji halashinak si unak hik ji inda
ngashi.

Jisas nokoven turanda nombon or saweri
(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)

31 Mashi Moseshi angop ji misinda karem mbanda sir,
Os ma lar nokove orhin or halashinak si iku nahi, os or
turawa nombon jekamba lasik or kayeshinak si heyehe sivai
ika.
32 Hako jirin amu sawenduwa, os ma lar nokove orhi hula
anandi nga si ya namber, men sirin or turaha nor mbashinak
si i nahi, ma oto vai kavakavan uwa ri. Ushiwak nokove oso
os hula anandin si li nahi, hula maifuk si lihinda oto mu
uwak kavakavak simu layinduwa. Ushiwak ma or nokove
oson lawa ma oto ormu nokophirmbirinda nombo orok er
nga layinduwa.

Avak mbele lashi hik ji ushaha ji mba, ome sira, karem ji mbawa hala

33 Mashi Moseshi angop ji misinda karem mbanda sir,
Os mbele lashi hik ji mbawa omek er ji mbaka. Uhu
os mbele las Avui Wasilakan ji ukmbaha ji mbawa, os ji
ukmbaha ji mbawa hom erem ji uka. Karem li kayeri sir.
34 Hako jirin amu sawenduwa, jir avak mbele mbele nelok
avoko jihi hik ji ushaha ji mbawan ji hala. Uhu heven yok ji
mawuhu ji mba, Heven heyewak omek amu mbanduwa,
karem ji mbawa hala, wahau. Mberem ushiwak? Heven
Avui Wasilaka kingik or naha nor linda mishi sira.
35 Uhu, Misambi heyewak omek amu mbanduwa,
karem ji mbawa hala, wahau. Mberem ushiwak? Misambi
Avui Wasilaka or ese sinda mishi sira. Uhu Jerusalemhi
hik mbele las ji mbawa hala, wahau. Mberem ushiwak?
Jerusalem kolaka orhi os kingik or naha nor linda mishi sira.

36 Uhu karem ushambawa hala, Os omek a mbana ambu
nahi, anin ji mandingormewa. Karem ji mbawa hala.
Mberem ushiwak? Jir mbeek jihinjik ji uwak masikukwa

5:29: Mt 18:9; Mk 9:47 **5:30:** Mt 18:8; Mk 9:43 **5:31:** Lo 24:1-4; Mk 10:4 **5:33:** 1 Ko 7:10-11; Kis 20:7; Wkp 19:12; Nam 30:2; Lo 23:21 **5:34:** Ais 66:1; Mt 23:22; Je 5:12 **5:35:** Sng 48:2; Ais 66:1

jihi tlek mo avishak nanda ambu sir. Karem uwosik mbele mbele ondohi hik ji ushambawa hala, wahau.

37 Os he, karem ji mba nahi, halanak os ji mbawa hom er si naka. Uhu os wahau, karem ji mba nahi, halanak os ji mbawa hom er si naka. Mbele mbele anandi nga ji ushaha mbawa hala. Nelokohi hik, kwarambahi hik ushambanda nombo oso Laulakahi nombo sira.

Jirin kavak li uwa wolo wasan ji uwa hala
(Lk 6:29-30)

38 Mashi Moseshi angop ji misinda karem mbanda sir, Os ma lar misokome jihin kavak or na nahi, misokome orhin erem kavak ji uka. Uhu os ma lar fu jihin or jingo nahi, fu orhin erem ji ngoka.

39 Hako jirin amu sawenduwa, os jirin kavak li u nahi, wasan ji uwa hala, wahau. Os ma lar jirin or jimblalana nahi, tormbleshinak yoko nga nor jimblalanaka.

40 Os ma lar jirin or kotim uhu kowe jihi las or lakunak or mba nahi, kowe anandi las er nga hanak or laka.

41 Os ma lar mbele mbele orhin kandakar ji kishakmbaha or mba nahi, wa kar nga kisha lai eweshihi ika.

42 Os ma lar mbele mbelenjik or sili nahi, os or siliwa oson ji haka. Uhu os mbele jihi las or lahandanakop wasan orvai ha, karem or mba nahi, ji haka.

Wutarin rupshinda nombo
(Lk 6:27-28,32-36)

43 Karem li mbarin angop ji misiri sir, Jihi man ji rupshihi wutari jihin kavakavak ji uka.5:43

44 Hako erem nembes. Jirin a sawekwa karem, wutari jihin ji rupshika. Uhu ma ol jirin kavak ukmbaha uwa ondonjik Avui Wasilakan ji sawenak armek or liri uka.

45 Mberem ushiwak? Avui Wasilaka jihi or hevenik linda oto ta nga ma nga nor halashiwak ma amber misambik fehe, ma kava nga ma jivi nga nowe lihik ta jiwak, ma rakanda sira. Karem uwosik os wutari jihin ji rupshi nahi, Avui Wasilaka hom ji naha orhi jikisi indingok nakwa jira.

46 Os jihi ma nom ji rupshi nahi, oso mbeek lakak nanda ambu sir. Mberem ushiwak? Ma kava ondo er nga mahasanje lihi ambekop rupshinda ola.

47 Uhu os mahasanje jihi nom ji howaimbawayi nahi, jir mbeek ma ol Avui Wasilakahi mashin misinda ambu ondon

---

5:38: Kis 21:24; Wkp 24:20; Lo 19:21 5:43 **5:43:** Mashi os mahasanjen li rupshinda oso Wok Pris 19:18 orok li kayeri sir. Hako wutarin kavak nanda mashi os li kayehenda mishin yawur ni heyenda ambu sir. Hako mashi kavron ji heyeka Lo 7:2, Buk Song 139:21-22. **5:43:** Wkp 19:18 **5:44:** Kis 23:4-5; Lk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20

tikrihi jivi mendek nanda ambu jir. Mberem ushiwak? Avui Wasilakahi mashin misinda ambu ondo erem mahasanje lihi ambekop rupshinda ola.

48 Hako Avui Wasilaka jihi hevenik linda oto ma worna ma indingak nanda ora, mbeek mbele kava las orhik nanda ambu sir. Karem uwosik jir erem, or nanda mende hom ji naka.

6

Os mbele las man ji ha nahi, wa mayam wanyihi haka

1 Jir os mbele las ji ha nahi, wa mayam wanyihi haka, ma heyenak nembes. Mberem ushiwak? Os ma li heyenak ji ha nahi, hulaima nokopma os limu hi jihin hauowenduwa. U nahi, Avui Wasilaka jihi or hevenik linda wasa os ji lakmbaha or mbahandan lakwa ambu jir.

2 Uwosik mbele las erndakavan ji hakwa wolo avak kormbak larasa tolonak ma li misihi hi jihin li hauowewa hala. Men mayam siyok wayok ji haka. Hako lal erem unda ambu lir. Li hawa wolo li toko ushawak, ma amber haus lotuk mo os li tirsanda mishik li ralandirsaha li heyewak, handa lir. Jirin amu sawenduwa, ol erem unda ma angop wasa lihin lawa lir.

3 Hako erndakavan ji hawa wolo men mayam ji wanyihi haka. Tapmama hawa, tava ashi mbeek heyekwa ambu sir. Tava ashi hawa, tapmama mbeek heyekwa ambu sir.

4 Os erem ji uwa Avui Wasilaka angop or heyewa sir. Uwosik kumak wasan jirin hakwa ri.

Jisas Avui Wasilakan sawenda nombon or saweri (Lk 11:2-4)

5 Jir os Avui Wasilakan ji sawewa wolo ma ol hulaima nokopma hi lihin li hauowekmbaha hishinda ma ondo hom ji sawewa hala. Ma ondo ma li tirsaha li lotu unda mishik li sawehe nomtenje nomtenjek li sihi li sawenak, ma amber li heyeku, karem hishinda ola. Hako jirin amu sawenduwa, lir angop wasa lihin lawa lir. Hako jir os li unda nombo hom uwa hala.

6 Os Avui Wasilakan ji sawewa wolo aka jihik ji layihi akayangan ji kosoho men mayam ji saweka. Unak Avui Wasilaka or mbele mbele wanyiwandan heyenda oto os mayam ji sawewa oson or misihi wasan jirin hakwa ria.

7 Avui Wasilakahi mashin misinda ambu ondo os orin li sawewa wolo mbeek hishiyarihi mbanda ambu lir. Lir men mashin li mbayangonak Avui Wasilaka misi, karem hishinda lira.

5:48: Wkp 19:2; Lo 18:13 **6:1:** Mt 23:5 **6:5:** Mt 23:5; Lk 18:10-14 **6:7:** 1 Kin 18:26-29

8 Hako jir erem ji uwa hala. Mberem ushiwak? Ji sawe
namber os ji sawekmbaha ji hishiwa angop masmas or
heyewa sir.
9 Hako karem orin ji saweka,
Avui nihi hevenik linda mirin, halanak ma amber hi mihin
li hauoweka.
10 Mir nirin mi arangoshinak jip ni likwa oso halanak
kolomalok si nama naka. Halanak heven yok mashi
mihin li tiyanda hom misambiyok erem ni tiyaka.
11 Akwa os ter ni akmbaha ni mbawa oson nirin hanak ni
aka.
12 Mir avak mbele mbele kavakava os ni undan laha
ermbeka, os nir ma ol kavakavan nirin li uwak mirin
ni sawewak kavakava lihin mi laha ermbenda hom,
kavakava nihin laha ermbeka.
13 Mir avak jeikayenda nihik si talakwan arangoka. Uhu
mir avak taha nirin kavakava nindik laha6:13 apsham
eweshinak ni lika.
14 Ji misi, os kavakava ma jirin li uwan ji heyehe ji mba,
“Am nawa kava sir.” Karem ji mba nahi, Avui Wasilaka
nihi or hevenik linda oto nga kavakava os ji undan laha
ermbekwa ri.
15 Hako erem ji una ambu nahi, or nga kavakava os ji
undan laha ermbekwa ambu ri.”

Jisas akwan halandari nombon or mbari

16 “Jir akwan ji halawa wolo ma ol hulaima nokopma hi
lihin li hauowekmbaha hishinda ma ondo hom ji uwa hala.
Lir fumushima lihin li halashiwak kumbuninda hom nanda
lir. Ushinak ma li heyehe li mba, “Toto akwan halaha Avui
Wasilakan sawewa toria.” Karem li mbakmbaha unda ola.
Erem nanda ma ondo angop wasa lihin lawa lira. Hako jir
erem ji uwa hala.
17 Jir os akwan ji halawa wolo avak fumushima jihin ji
yokoho masiji jihin saka.
18 Unak ma lar mbeek os akwan ji halawan heyekrahako-
rokwa ambu lir. Avui Wasilaka jihi ortonom os mayam ji
halawa nombo oson heyewa ri. Ushinak os ji wanyihi ji unda
osonjik wasan kumak hakwa ria.”

Mbele mbele jihin heven yok ji haumbli haumblika
(Lk 12:33-34)

19 “Jir avak mbele mbelen misambi torok ji lahara haum-
bli haumblikwak ji hishiwa hala. Mberem ushiwak? Mbele

6:8: Mt 6:32 **6:10:** Lk 22:42 **6:12:** Mt 6:14-15; 18:21-35 6:13 **6:13:** Saveman lal karem ves 13 kason karem li tormblenda sir, “Uhu mir avak taha nirin ma kava otohi tavak laha apsham eweshinak ni lika.” **6:13:** Lk 22:40; Je 1:13; Jn 17:15; 2 Te 3:3; 2 Ti 4:18 **6:14:** Mk 11:25-26 **6:16:** Ais 58:5-9

mbele ondo kosola koronak, kringrimbain hongonak, ma kava li hirnyakwa lir.
20 Hako mbele mbele jivi misambik ji ewekmbaha hishiwa ondon ji halaha ji tormblehe heven yok ji eweka. Mberem ushiwak? Heven orok mbeek kosola korokwa ambu lir, kringrimbain hongokwa ambu lir, ma kava mbeek li hirnyakwa ambu lir. Karem uwosik mbele mbele ondon orok ji eweka.
21 Os mbele mbele jiviwavi jihin hevenik ji ewe nahi, sunguwavu jihi nga orok ikwak hishikwa oja. Hako os misambik ji ewe nahi, sunguwavu jihi nga orok likwak hishikwa oja.

Misokome jihi lam hom nanda sir
(Lk 11:34-36)

22 Misokome jihi lam hom nanda sir. Os jivik si na nahi, ma harkawu jihi nga harakwa sir.
23 Hako os misokome jihi kavak si na nahi, ma harkawu jihi nga tangnakwa sir. Hako os erem ji naha jihinjik ji hishihi ji mba, Nir ukruharandak ni yanda nir. Os erem ji hishi nahi, angop si tangna arangoshiwak men shushu uyanda hom nawa jir.

Ma lar mbeek ma frijipnjik lerawun landahi ambu
(Lk 16:13)

24 Ma lar mbeek ma frijipnjik lerawun landahi ambu ri. Os erem or u nahi, lar or rupshihi lar or turakwa ri. Uhu lar mbawan or misihi lar mbawan halakwa ri. Unda hom jir erem, os ya mbele mbele mendenjik ji hishombashiowe nahi, jir mbeek Avui Wasilakahi siyok sikwak hishikwa ambu jir.

Mbele mbelenjik ni hishombashiowehe ni holowa hala
(Lk 12:22-31)

25 Jirin amu sawenduwa, mbele mbele ol maome jihin jelyakwanjik ji hishombashiowewa hala. Uhu ji mba, Akwa mbelen ni akundan, kowe mbelen ni falekundan? Ondo mendenjik hishombashiowehe ji holowa hala. Mberem ushiwak? Tos ni hishihi ni liyanda mbeek men akwa nga kowe nga frihik ni liyanda ambu nir, wahau.
26 Avi ondon ji heyeka. Lir mbeek lerawun laha akwan fakanda ambu lir, wahau. Hako Avui Wasilaka jihi or hevenik linda lirin armek or unda lir. Hako jir avi ondon tikrinda jir. Mberem ushiwak jirin armek or unda ambu, karem jimu hishindu? Wahau, jirin armek unda ri.

6:19: Je 5:1-3 **6:20:** Mt 19:21; Lk 18:22 **6:25:** Fl 4:6; 1 Ti 6:6-8; 1 Pi 5:7
6:26: Mt 10:29-31; Lk 12:6-7

27 Os mbele mbele misambik fehe ondonjik ji holo nahi,
ondo am jirin jelyanak nambe mendek ji liyakundas? Wa-
hau.
28 Mberem ushiwak kowenjik ji hishombashiowendu?
Mise amase ondon ji heyeka, armek nawak ji heyenda lir.
Mise lihi os kowen li falenda hom nanda sir. Hako mbeek
lerawun laha kowen tlavanda ambu lir, wahau.
29 King Solomon kowe jiviwavin falendari ri. Hako mise
amase ondo arme mendek li naha kowe jivi ol or falendari
ondon tikrinda lir.
30 Mise amase ondo mbeek nambek nanda ambu lir. Avak
ni heyewak sikwa lir, ushok lewas nenjehe mendek nakwa
lir. Hako Avui Wasilaka armek or unda lir. Unda osik
mberem ji hishindu, jirin armek or ukwa ambu, karem jimu
hishindu? Wahau, avak jirin armek ukwa ri.
31 Jirin amu sawenduwa, mbele mbele akwa, uku, kowe
ondonjik ji holowa hala.
32 Avui Wasilakahi mashin misinda ambu ondo ondonjik
holonda lir. Hako jir erem ji uwa hala. Avui jihi or hevenik
linda ol ji lakwak ji hishinda ondo angop or heyewa lir.
33 Hako ji halashinak malakama jihik or naha mbele mbele
ol ji hishiwan avak or haka.
34 Karem uwosik mbele mbele ol ushok talakwan ji hishihi
wavu musha mushak ji hishiwa hala. Mbele mbele os ushok
talakwa ondo ushokop nakwa lira. Mbele mbele ol avak
talakwa avakop nakwa lira. Karem uwosik jir avak mbele
mbele ushok talakwan ji hishihi ji holowa hala.

7

Mbele mbele wasilaka os mihik nawan esngishashihi os mahik nawan heyembawa hala
(Lk 6:37-38,41-42)

1 Jir avak ma uwa yokon ji heyehe ji mba, Avak hik ikwa jir, karem ji mbanan. Os erem ji mba nahi, Avui Wasilaka kumak avak jirin erem mbakwa ri.
2 Os ma li uwak ji heyembanda hom Avui Wasilaka kumak jirin erem heyembakwa ria. Os ma uwak ji heyembanda yombo orok Avui Wasilaka jirin erem ukwa ri.
3 Mberem ushiwak minimba wasilaka os misokome jihik nawan ji halashihi misup mbrunga os misokome mahasanje jihik nawan ji heyembandu?
4 Mberem ushiwak kavakava wasilaka os jihik nawan ji esngishashihi kavakava awarikanda os mahasanje jihik

6:29: 1 Kin 10:4-7; 2 Sto 9:3-6 **6:32:** Mt 6:8 **6:33:** 1 Kin 3:13-14; Sng 37:4,25; Ro 14:17 **7:1:** Ro 2:1; 1 Ko 4:5; Je 4:11-12 **7:2:** Mk 4:24

nawan ji heye ji laha ermbekwak ji mbandu? Os erem ji mbawa oso kas tolowa ambu sir.
5 Masmas kavakava wasilaka jihin ji laha ermbeshihi mahasanje jihi li uwan ji heyembaka.

6 Jir avak mbele mbele jivi ol Avui Wasilakahik nahandan ji lashihi asan ji hawa hala. Os erem ji u nahi, lir avak li tormblehe jirin shikwa lir. Uhu jir avak mbele mbele jivi ondon flen ji hawa hala. Os erem ji u nahi, men li esnerkokwa lir. Ushihi li tormblehe jirin shikwa lir.

Avui Wasilakan ji sawewa, misinda ri
(Lk 11:9-13)

7 Ermba ermbak Avui Wasilakan ji silinak os ji siliwan orvai haka. Uhu ji lasanak os ji lasawan orvai mukushinak jivai heyeka. Uhu akayangan ji tirinak or sutlashinak jivai layika.
8 Mberem ushiwak? Ma ol mbele mbelenjik siliwan or handa lir. Ma ol mbele mbelen lasawan or mukushinak heyekwa lir. Ma ol akayangan tiriwan or sutlashinak layikwa lir.
9 Os jikisi jihi akwanjik li siliwa, akwan ji halashihi sunja kava yokon hakundaj? Wahau.
10 Os foomenjik li siliwa, foomen ji halashihi hovo kava yokon hakundaj? Wahau.
11 Ambehoma, angop ji heyewa sir. Jir kavakavan unda ma jir. Hako jikisi jihi li siliwa wolo mbele mbele jivi nom lirin handa jir. Uhunda hom Avui Wasilaka jihi or hevenik linda oto mbele mbelen orin ji sili nahi, hakwa ri.
12 Lo orhi os Moses jirin or hahanda nga mashi ol profet ondo li mbahanda nga maintontlo os li saweri karem, mbele mbele os ma jirin li ukmbaha ji hishiwa hom, jir masmas lirin erem ji uka.

Akayanga os nombo jintlak inda nombok ji layika
(Lk 13:24)

13 Jir avak akayanga os nombo jintlak inda nombo orok ji layika. Mberem ushiwak? Os hik inda nombo oso akayanga sihi wasilakak nanda sir. Uhu nombombana lakak si nashiwak ma mushak li heyehe nombo orok inda lira.
14 Hako akayanga os ermba ermbak linda mishik inda oto awarikanda ri. Uhu nombo jintla kandak or nashiwak ma laptonom li heyehe orok layinda lir.

7:7: Mk 11:24; Jn 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8:** 1 Jn 3:22; 5:14-15 **7:11:** Je 1:17
7:12: Mt 22:39-40; Lk 6:31; Ro 13:8-10

Haimba handambanda mashin sawenda ma ondon ji auheyeka
(Lk 6:43-44; 13:25-27)

15 *Haimba* handambanda mashin sawenda ma ondon ji auheyeka. Ondo kala asa indinga lir. Hako sipsip hom li otlehe jirin kavak nakwak rakwa lir.
16 Hako avak ji heyekrahakorokwa lir, os mi siji jivi os li anda nga mi sijimbale os li anda ambu nga ji heyenda hom. Liri mbeek hamen wanak ji tle akwa ambu sir. Uhunda hom haimba handambanda ma ondo mbele mbele ol li uwa ondo kormbak mukunak ji heyekwa lir.
17 Mi mbele mbele ondo angop ji heyenda lir. Lopwa akwa ome jivin wanda sir.
18 Lopsantla akwa ome kavan wanda sir, mbeek akwa ome jivin wanda ambu sir. Lopwa erem, mbeek akwa ome kavan wanda ambu sir. Akwa jivi nom wanda sir.
19 Mi ol akwa ome jivin wawa ambu men li shihi hik li ermbeshinak hi ukwa lir.
20 Uhunda hom ma ondo ol li liyawa nombo nombo lihi orok ji heilaha ji mba, *Rondo haimba handambanda* mashin sawenda ma lira.*

21 Ma amber hom ol anin, *Wasilaka*, Wasilaka,* karem anin ushanda ma amber hom mbeek hevenik layikwa ambu lir, wahau. Ma ol Avui anhi or hevenik linda mashi orhin misindiyawa ma ondo nom kuyanga orhi orok layikwa lira.
22 Kumak hulaima nokopma mbele mbele li uhundan or heyembakwa wolo ma musha karem anin mbakwa lir, *Wasilaka*, nir hi mihik profet mashik ni sawendari on te! Uhu hi mihik wasimalengamban ni mbru ermbendari on te! Uhu hi mihik mbele mbele ma undahi ambun ni undari on te!*
23 Hako os erem li mbawa wolo lirin a sawekwa karem, *An mbeek jir kas a heyenda ambu nir. Jir kavakavan unda ma jir, ji ika.* Karem a mbakwa lira.*

Akan unda nombo frijip nanda vria
(Lk 6:47-49)

24 *Ma* or mashi anhin misindiyawa ma oto ma or akan armek tolmiskalmisihi unda hom nanda ri. Wormbonawan yawur sunjak or jishiwak si mborna sinda sir.
25 Ushiwak ma si rakaha fa si rasawak suwa lakak si rasawa wolo aka oso mbeek tarvlanda ambu sir. Mberem ushiwak? Angop or tolmiskalmisihi nor uhunda osik osmu kwambuk sinduwa.

7:15: Mt 24:24; Ap 20:29; 2 Pi 2:1 **7:16:** Ga 5:19-22; Je 3:12 **7:19:** Mt 3:10; Lk 3:9; Jn 15:6 **7:20:** Mt 12:33 **7:21:** Lk 6:46; Je 1:25 **7:23:** Sng 6:8; 2 Ti 2:19

26 Hako ma or mashi anhin misindiyawa ambu oto ma or
aka orhin armek unda ambu hom nanda ri. Wormbonawan
armek or tolmiskalmisihi sunjak or jihinda ambu osik aka
oso mbeek kwambuk sinda ambu sir.
27 Ushiwak ma si rakaha fa si rasawak suwa laka si rasawa
wolo aka oso kolok tarvlafarakanda sir.
28 Jisas mashi mashi amber or sawerakorik ma ondo wavu
lihi musha mushak limu hishira.
29 Mberem ushirik? Or mbeek mashi Moseshin sawendari
ma hom saweri ambu ri, wahau. Or malakama hom
kwambu nga saweri ri.

8

Jisas or mbarik okmbale lepra tolondari ma jivik or nari
(Mk 1:40-44; Lk 5:12-16)

1 Jisas telemban or hala rakarik ma musha mendek orin
limu tiya ira.
2 Urik okmbale lepra tolondari ma lar Jisasik or taha
kumbambongon or huvuhu ormu mbara, "Wasilaka, os mi
rupshi nahi, anin mbanak jivik a naka."
3 Karem or mbarik Jisas tava orhin ma otohik[8:3] or
hauowehe ormu mbara, "An mbawa jivik nakwa mira."
Karem or mbarik kolok okmbale lepra oso mendek si narik
jivik ormu nara.
4 Urik Jisas ormu mbara, "Ai ai, mir avak ma lar tos mirin
a uwan sawewa hala. Hako mi ihi maome mihin prisin layi
mukunak os jivik mi nawan or heyeka.[8:4] Uhu ofa os Moses
mas or mbahandari nombo hom haka. Ushinak ma amber
avak os jivik mi nawan li heyeka."

Jisas mbarik kepten larnjik lerawun landari ma jivik or nari
(Lk 7:1-10)

5 Jisas yanga Kaperneamik or tarik ma lar mu orin ra
heyera. Ma oto kepten Romik fehenda maifuk sihi awun
unda ma ria. Jisasik or taha ormu tlara,
6 "Wasilaka, anjik lerawun landa ma lar wasilakak or
kavamisihi or kumbanashihi kawukop ormu washi tashin-
duwa."
7 Karem or mbarik Jisas mu mbara, "Avak shi ihi na
mbanak jivik nakwa ri."

7:29: Mk 1:22; Lk 4:32 8:3 **8:3:** Judama ondo karem hishiri lir, os ma ol lepra tolondari ma ondon tava lihik li tolo nahi, misokome Avui Wasilakahik kavak nakwa lir. Hako Jisas mbeek ma oton or tolokurin ajeri ambu ri. 8:4 **8:4:** Heye Wok Pris Sapta 13 nga 14 nga. **8:4:** Wkp 14:1-32; Mt 9:30; Lk 17:14

8 Urik ormu mbara, “Wasilaka, an ma jivi ambu nir. Uwosik aka anhik tawa hala. Men mashimbakop mi mbanak jivik or naka.
9 Mir kwambu nga nawak a heyenda mir, os mbele las mi mba nahi, mi mbawa hom avak nakwa sir. An malakamahi siyok a sihi os lir mbawa hom a unda nir. Uwak awun unda ma anhi ondo erem, anhi siyok li sihi os a mbawa hom unda lir. Os lihi lar a mba, “Mir i!” Karem a mbawa inda ora. Hovok os lar a mba, “Mir ta!” karem a mbawa, tanda ora. Hovok os anjik lerawun landa ma lar a mba, “Lerawu kason la!” Karem a mbawa, lerawu oson landa ora. Mir malakama kwambu nga nawak a heyenda mir, men mashimbakop mi mba nahi, os mi mbawa hom avak nakwa sir.”
10 Karem or mbarik Jisas or misihi or tormblehe ma ol or nga nakrem tari ondon ormu sawera, “Mberemhi tos ter nanduwa! Samba samba toto mashi anhin misindiyanda toria. Hako jir Judama jir lar mbeek or hom mashi anhin misindiyawak a heyenda ambu jir.
11 Omendingak jirin amu sawenduwa, kumak Avui Wasilaka ma orhin or arangoshinak li likwa wolo samba samba yanga apsham apshamhik fehenda ma ondo li taha nir Judama misumu nihi Abraham nga Aisak nga Jekop nga hiyawu laka oson nakrem akwa ola, Avui Wasilaka yanga orhi orok.
12 Hako Judama ol mas orhi mak or kamahandari ma ondon or kria ermbeshinak nirtle nirndum nanda mishi orok ikwa lir. Uhu orok li lihi tlaha entlembale misihi fu lihin masham koho akwa lir.”
13 Karem or mbaha kepten oton ormu sawera, “Mir ika. Os mi siliwa hom angop nawa sir.” Oro wolo mendek ma oto jivik nari ria.

Jisas or mbarik arjava Saimonhi jivik si nari
(Mk 1:29-31; Lk 4:38-39)

14 Urik Jisas Pitahi akak or layihi or heyerik Pita arjava orhi oso si kavamisihi maome sihi hikop si lawurik osmu kawuk wara.
15 Urik Jisas tava sihin or tolorik jivik si naha si usaha akwan ornjik simu ura.

Jisas or mbarik ma mushak jivik nari lir
(Mk 1:32-34; Lk 4:40-41)

16 Am si homirik wasimalengamba tolondari ma ondon Jisasik limu laharara. Urik wasimalengamba ondo mashikop or mbarik mbruhu tuluri lir. Uhu kavamisindari ma mushak er nga or mbarik jivik limu nara.

8:11: Lk 13:29 **8:12:** Mt 22:13; 25:30; Lk 13:28

17 Os or uri oso profet Aisaia mas or mbahandari mashi
osmu omek nara. Karem Aisaia kayeri sir, "Orhinjik os ni
kavamisindari nihi ondon or laha ermberi ria."

Jisas nombo os orin li tiyakundarin or saweri
(Lk 9:57-60)

18 Urik Jisas ma musha mendek li ralarik or heyehe ol
orin tiyandari ma ondon ormu mbara, "Ka ni i fan mbuhu
kauyok ni ika."
19 Urik mashi Moseshin sawendari ma lar Jisasik or taha
ormu mbara, "Tisa, yanga yanga os mi yawa mirin a tiya
ikwa nir."
20 Urik ormu mbara, "Asa tarmbe wa ngashi lir. Avi
aviwusi ngashi lir. Hako Ma Jikisi Avui Wasilakahi8:20 aka
os or wakwa mishi nga nanda ambu ri."
21 Urik orin tiyandari ma lar mu mbara, "Wasilaka,
halanak mas yangak a ihi avui anhin a wakor eweshihi avai
raha mirin a tiyaka."
22 Karem or mbarik ormu mbara, "Halashira! Ma ol
hahanda ondo halanak lihi ambek li wakor eweka. Hako mir
ta anin tiyaka!"

Jisas or mbarik suwa nga fa nga mendek nari sira
(Mk 4:36-41; Lk 8:22-25)

23 Urik Jisas bot lasik or lawuhu ol orin tiyandari ma ondo
er nga limu ira.
24 Li irik suwa wasilaka mendek fa orok si tasarik uku bot
akome orok si layihi si hojekurik simu nara. Hako Jisas bot
akome orok ormu suknyara.
25 Urik ma ondo orin li lembasihi limu mbara, "Wasilaka,
avak ni uk aha ni hakwa nir te. Mir nirin jelyawa!"
26 Karem li mbarik or usaha ormu mbara, "Jir mberema.
Mberem ushiwak ji ajendu? Anin ji hishiowenda nombo
mbeek si iw?" Karem huliyik or mbarik suwa nga fa nga
mendek simu nara.
27 Urik wavu musha mushak li hishihi limu mbara, "Ayo,
ma roto lawe mende toria. Suwa nga fa nga mashi orhin fri
misihi mendek fri nawan te."

Jisas or mbarik wasimalengamba tolondari ma frijip jivik
nari vri
(Mk 5:1-17; Lk 8:26-37)

28 Urik Jisas leuku Galilin or mbuhu kauyok yanga
Gadarak ormu lawura. Urik ma frijip wasimalengamba
tolondari orin frimu ra heyera. Ma ovro mawa mashik

8:20

8:17: Ais 53:4 **8:20:** Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto Jisas oria. **8:20:** 2 Ko 8:9 **8:21:** 1 Kin 19:20 **8:24:** Sng 4:8 **8:26:** Mt 14:31; Sng 89:9

ermba ermbak er lindari vria. Uhu man fri jikmbaha urik li ajehe mbeek nombo orok indari ambu lir.

29 Urik wasimalengamba ma ovron tolondari ondo wasilakak limu mbara, “Mir jikisi Avui Wasilakahi mira. Ayo, mberem nirin mi ukmba unduwa. Nirin kavak mi ukwa wolo os akrik te!”

30 Fle musha mendek yanga orok pasir sihi ayari lir.

31 Urik wasimalengamba ma ovron tolondari ondo limu mbara, “Os nirin mi mbru ermbe nahi, avak mi mbashinak ni ihi fle kandaik ni layika.”

32 Karem li mbarik ormu mbara. “Wa, ji ika.” Karem or mbashirik ma ovron li halaha fle ondohik limu layira. Urik fle ondo lewas shirinyambar li ihi fatelembuk li sihi li sangla layihi li uk aha limu harakora.

33 Urik ma ol flen washilindari ma ondo oson li heyehe li ajehe yanga pasir nandari orok li tulu ihi os orok talarik li heyerin limu sawera.

34 Urik yanga orok fehendari ma amber Jisasik li raha yanga lihi oson or hala ikmbaha kwambuk limu mbara.

9

Jisas kumba tava nashindari man or mbarik jivik or nari (Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

1 Urik Jisas botik or lawuhu leukun indiyok or mbuhu yanga orhik ormu ira.

2 Urik ma lar kumba tava nashindarin teyek li ewehe orhik limu kisha laharaha limu hishira, “Avak or mbanak jivik nakwa ri.” Karem limu hishira. Jisas os li hishiri oson angop or heyeri sir. Uri osik ma oton ormu mbara. “Jikisi anhi, ajewa hala! Kavakava mihi angop a laha ermbewa sir.”

3 Karem or mbarik mashi Moseshin sawendari ma lal orok li sihi mashi oson li misihi lihi ambek limu mbara, “Ayo, ma toto lawe toria! Wa Avui Wasilakahi farniyik or sikwak ormu mbandu?”

4 Hako Jisas os wavu wavu lihik li hishirin angop or heyeri osik ormu mbara, “Mberem ushiwak anin ji wapkava hishindu?

5 Mberem ji hishindu, kavakava ma roto undan a yoko ermbendahi os mo orin a mbanak jivik nandahi or? Hako mberem a undahik ji hishindu?

6 Avak a mukunak ji heyekwa sir, Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto kavakava ma undan or yoko ermbendahi sir.” Karem or mbaha ma oton ormu mbara, “Mir usasihi teye mihin laha aka mihik ika!”

8:29: Mk 1:24; Lk 4:41 **9:1:** Mt 4:13 **9:2:** Jn 17:2 **9:4:** Mt 12:25; Lk 9:47; Jn 2:25

7 Karem or mbarik ma oto or usasihi aka orhik ormu ira.
8 Urik ma ol orok liri ondo oson li heyehe li ajehe limu mbara, "Ayo, mberemhi tos ter nanduwa! Avui Wasilaka kwambu orhin ma misambik fehendan or handuwa!" Karem li mbaha hi Avui Wasilakahin limu hausimbausira.

Jisas Matyu orin or tiyakmbaha nor ushari
(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

9 Urik Jisas nombok or ihi takis yan landa ma lar, hi orhi Matyu, opis orhik lerawun or larik ormu heyera. Uhu ormu mbara, "Mir usaha anin tiya shi ika!" Urik Matyu or usaha Jisasin or tiyaha frimu ira.
10 Jisas aka Matyuhik or irik ol takis yan landari ma lal nga ol kavakavan undari ma lal nga li taha or nga ol orin tiyandari ma nga nakrem limu ara.
11 Urik Farisi lal oson li heyehe ol orin tiyandari man limu mbahanjira, "Mberem ushiwak tisa jihi oto ol takis yan landa ma nga ol kavakavan unda ma nga nakrem or lihi andu? Os erem or uwa kava sir."[9:11]
12 Jisas mashi oson or misihi ormu mbara, "Ma ol jip-misinda mbeek doktak inda ambu lir. Ma ol kavamisinda nom doktak inda lira.
13 An ma ol kavakavan unda ondon jivinakurik a rari nir. An mbeek ma ol lihinjik hishihi mba, "An ma jivi. An mbeek mbele kava las a unda ambu nir," karem mbanda ma ondon jivinakurik a rari ambu nir, wahau. Indik ji ihi mashi os Avui Wasilakahi jekambak li kayehendarin armek ji heyehe ji yarika. Karem li kayeri sir, "An mbeek ofa os anin ji hahandan a rupshinda ambu nir. Hako na rupshiwa karem, jir avak man sunguwavu jihi mende nga armek ji uka." Karem li kayeri oson ji heyehe jivai yarika, an ma kava ondonjik a rari nir."

Jisas akwan halandari mashin or saweri
(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

14 Urik Jonin tiyandari ma ondo Jisasin li heyekurik li taha limu silira, "Nir nga Farisi nga akwan ni halanda nir. Hako mberem ushiwak ol mirin tiyanda ma ondo akwan li halawan li halandu?"
15 Karem li mbarik Jisas mu mbara, "Mberem ji hishindu, os ma lar or nokoplaha hiyawu wasilakan or uwa wolo, orhi ma ondo akwan nakrem or nga anda ol mo wahau? Akwan

9:11 **9:11:** Farisi ondo lo mbele mbele ondon li tiyaha kwambu lihik misokome Avui Wasilakahik jivik li nakurik hishiri lir. Lir li hishiri, os kavakavan unda ma ondo nga nakrem li li nahi, kavakava ol ma ondo unda avak lihik nakwa lir. Takis yan landa ma ondo yanga Romik fehenda ma nga li ananaimbletolorik Farisi li hishiri, lir ma kava lir. **9:11:** Lk 15:2 **9:13:** Hos 6:6; Mt 12:7 **9:14:** Lk 18:12

anda ol te! Akwan li aha or nga rupshinda lir. Hako kumak ma oton li tolo laha ishinakop akwan halakwa ola.�

16 Uhu sauheima las nga normu sawera, "Os ma lar kowe orhi si frehe nahi, mbeek koutakri akri las or laha koushimbla orok or ewetlavandahi ambu sir. Mberem ushiwak? Os erem or u nahi, kowe oson or yokowa wolo koutakri akri oso avak si ramushihi awarikandak nakwa osa. Uhu koushimbla oson si unak wasilaka mendek frehekwa sir.
17 Uhunda hom ma lar mbeek wain uku akrin or laha memesishi masi orok ngorondahi ambu ri. Os erem or u nahi, wain uku oso avak si kishalarasanak memesishi masi oso avak numbufaakwa osa. Ushinak wain uku avak misambik ngorokwa osa. Karem unda osik wain uku akrin memesishi akrik li ngoroshinak wain uku nga memesishi nga avak jivik fri naka."

Jisas or mbarik nokove os kowe orhin tolori nga jikisi os hari nga jivik fri nari
(Mk 5:22-43; Lk 8:41-56)

18 Jisas mashin or sawerako namber Judama li lotu undari akan washilindari ma lar orhik or taha kumbambongon or huvuhu ormu tlara, "Jikisi anhi angop hawa sir! Hako mi raha tava mihin hauowehe mbanak si usahaka."
19 Urik Jisas or usaha orin or tiyaha frimu ira. Urik ol orin tiyandari ma er nga limu ira.
20 Li irik kolok nokove las asama 12-pelak fi nom ermbendari oso Jisashi kumayok si taha kousamba orhin simu tolora.
21 Sihinjik karem hishiri sir, "Men kowe orhi nom a toloho avak jivik a nakwa nir." Karem si hishihi simu tolora.
22 Urik Jisas or tormblehe sirin or heyehe ormu mbara, "Apmanuwa, ajewa hala. Os anin nyi hishiowenda nombo orok os nyimu jivik nanduwa." Oro wolo mendek jivik simu nara.
23 Urik Jisas er or ihi Jairushi akak or taha nor heyeri ma musha orok li lihi holmba owehe matlahukwan li koroho limu tlara.
24 Urik ormu mbara, "Mbermbar hikrik ji tala ika! Jikisi toso hawa ambu sir. Tos men wa suknyandu." Karem or mbarik orin li okolehe limu hayira.
25 Urik or mbashirik hikrik li tala irakorik akak or layihi jikisi osohi tavan or tolorik simu usahara.
26 Urik jikisi oson or mbarik si usahari mashi oso simbalesik yanga yangak simu ira.

Jisas or mbarik misokome tumundari ma frijip nga ma or mambla jihindari nga jivik li nari

---

9:21: Mt 14:36

27 Urik Jisas yanga oson or hala irik misokome tumundari
ma frijip orin fri tiya ihi frimu ushaha tlara, "Jisas niram-
bara Devithi mirin, shirnjik mi hishiwa!"
28 Karem fri mbarik Jisas er or ihi aka os or lindari mishi
orok or layirik frir er nga fri lundiyaha akak frimu layira.
Urik ormu silira, "Shi hishiwa, am an mbanak jivik shi
naku, karem shimu hishindu?" Urik frimu mbara, "He shi
hishiwa, mir erem undahi mira."
29 Karem fri mbarik tava orhin misokome frihik or
hauowehe ormu mbara, "Os anin shi hishiowenda nombo
orok avak jivik nakwa shira."
30 Karem or mbarik kolok misokome frihi huririk frimu
heyera. Urik ormu mbara, "Ai ai, kas a uwa kason avak ma
lal shi sawewa shi hala."
31 Hako, wahau, os jivik fri nari mashi oson yanga yangak
frimu saweyara.
32 Am fri ishirik ma or mambla jihi maimbandari ambun
Jisashik limu laharara. Ma oto wasimalengamba tolondari
orik maimbandari ambu ri.
33 Urik Jisas wasimalengamba oton or mbru ermbeshirik
ormu maimbara. Urik ma amber oson li heyehe limu mbara,
"Ayo, tos ter nawak ni heyewa oso himi kas mbeek mas
yanga nihi Israel torok talarik ni heyeri ambu os te!"
34 Hako Farisi lal limu mbara, "Wasimalengamba ondo
malakama lihi9:34 orin or oloshiwak wasimalengamba on-
don ormu mbru ermbenduwa."

Jisas hulaima nokopmanjik or hishihi nor holori

35 Jisas yanga yangak amber hom ormu yara. Uhu aka
os Judama li lotu undari mishik or layihi mashi os Avui
Wasilaka lirin or arangoshinak jip li likuri mashi oson ormu
sawera. Uhu ma ol kavamisindarin or mbarik jivik limu
nara.
36 Uhu ma orhik tari ondonjik ormu holora. Mberem
ushirik? Or heyeri lir nomorawun li kishaha mbeek ma lar
lirin jelyakurik nari ambu ri. Lir sipsip ol ma ngashi ambu
hom nandari lir. Karem uri osik lirnjik or holoho
37 ol orin tiyandari man ormu mbara, "Akwa musha
mende angop ukruwa lir. Hako mbeek sakwa ma lal mushak
nawa ambu lir.
38 Uwosik noumashama Avui Wasilakan ji sawenak ma lal
or mbashinak li ihi akwa orhin li saha aka orhik li oweka."

9:27: Mt 20:29-34 **9:30:** Mt 8:4 **9:33:** Mk 2:12 9:34 **9:34:** Wasi-
malengamba malakama lihi Satan oria. **9:34:** Mt 12:24; Mk 3:22; Lk 11:15
9:35: Mt 4:23; Mk 1:39 **9:36:** Nam 27:17; 1 Kin 22:17; Sek 10:2; Mt 14:14; Mk
6:34 **9:37:** Lk 10:2

10

Jisas ma 12-pela ol orin tiyandarin or kamari
(Mk 3:13-19; Lk 6:12-15)

1 Jisas ma ol orin tiyandari 12-pela ondon or usharik li
tarik kwambu os or landarin lirin ormu hara. Ushinak
wasimalengamba ol man tolondarin li mbru ermbehe ma
kavamisindari ondon li mbanak jivik li nakmbaha ormu
hara.
2 Aposel ondo hi lihi kalira. Ma maifu Saimon oria, hi yeje
orhi Pita. Uhu maha orhi Andru. Uhu Jems fre Jon Sebedihi
jikisi vria.
3 Uhu Filip, Bartolomyu, Tomas, Matyu takis yan landa ma
ria. Uhu Jems jikisi Alfiushi ria. Uhu Tadius.
4 Uhu Saimon or kraha Selotik10:4 fehenda ria. Uhu Judas
Iskariot or kumak Jisasin ma kavahi tavarenjek hakuri ma
ria.

Jisas ma 12-pela ondon or mbashirik li iri
(Mk 6:7-13; Lk 9:1-5)

5 Jisas ma 12-pela ondon or usharik li tarik ormu sawera,
Ji ihi mashi anhin ji laha sawe ika. Hako Judama ambu
ondo yanga lihik ji iwa hala. Samariak fehe ondohi yangak
ji iwa hala.
6 Hako Israelik fehenda ma ondo yanga lihikop ji ika. Lir
Avui Wasilakahi sipsip olira. Hako angop orin li halahanda
osik orok ji ihi lirin indik ji laka.
7 Uhu mashin karem lirin ji saweka, Avui Wasilaka jirin
or arangoshinak jip ji likwa wolo oso am si talakwak osmu
nanduwa.
8 Uhu ol kavamisinda ondo nga okmbale lepra tolonda nga
ji mbanak jivik li naka. Uhu ma ol hahanda ondon mbanak
indik li usahaka. Uhu wasimalengamba ol man tolondan ji
mbru ermbenak li ika. Mbele mbele ol ji uwa ondo men ji
uka, yakop nembes. Kwambu os lerawu oson ji lawa men a
hahanda osik lerawun men ji laka. Jir mbeek kwambu oson
yak ji frungawunda osik ma ondon ji mbanak yan li hakwa
ambu jir, wahau.
9 Hako jir avak ya mbele mbele nga ji laha iwa hala.
10 Mbele mbelen wolonda kowe nga kowe lap er nga
kumba ari nga kombe nga ji laha iwa hala, wahau. Men
tapas ji ika. Lerawu os ji lawa avak akwan li hanak ji akwa
sir.

10:1: Mk 6:7; Lk 9:1 10:4 **10:4:** Kraha Selotik fehenda ondo Romik fehenda ma ondon li jihi tukrukurik awun undari lira. **10:6:** Jer 50:6 **10:7:** Mt 3:2; 4:17; Lk 10:9,11 **10:9:** Lk 10:4 **10:10:** Lk 10:7; 1 Ko 9:14

11 Yanga lasik ji iwa wolo orok fehenda ma jivi mende lar
ji heyeka. Uhu aka orhik ji liyaha jivai hala ika.
12 Os aka lasik ji layi nahi, mashaman karem ji mbaka,
�Waphimbiji Avui Wasilakahi angop mir nga nawa sir.�
13 Os jirin or rupshi nahi, halanak mashi jihi oso orhik er
si naka. Hako os jirin or turaha aka orhik jirin or tololayina
ambu nahi, mashi jihi oso halanak jihikop si naka.
14 Os yanga lasik ji inak mashi jihin li misina ambu nahi,
yanga oson ji halaha kumba jeren ji narkanak li heyehe li
mba, �Nir angop mbele las ni uwak kavak nawa sir.�
15 Hako jirin amu sawenduwa. Avui Wasilaka os hulaima
nokopma mbele mbele li uhundan or heyehe or mbakwa
wolo ma rondo musa lihi orok or heyembakwa ri. Unak
nomorawu wasilaka avak lihik talakwa sir. Nomorawu oso
wasilaka mendek si naha nomorawu os yanga Sodom nga
Gomora nga lihik talahandan tikrikwa sir.�

Kumak nomorawu mushak talakwa lir
(Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)

16 Uhu mashi las nga ormu mbara, �Ji misi, avak an
mbashinak wutari nindik ikwa jir, os sipsip kala asa nindik
li inda hom. Unak jirin kavak li nakmbaha ukwa lir. Karem
uwosik mbele mbele os ji ukmbaha ji hishiwan yawur ji
hishiyarika.10:16 Uhu mbele mbele jivi nom ji uka.10:16
17 Jihinjik ji auheyeka. Avak jirin li kotim ukwa jir. Uhu
jirin li laha os li tirsaha li lotu unda mishik li ewehe li
wakorokwa jira.
18 Mberem ushiwak? Angop mashi anhin ji misihi anin
tiyanda oja. Uwosik jirin li laha layi oweshinak malakama
lihi misokomek jirin kotim ukwa lir. Erem jirin li una wolo
ji sihi mashi anhin ma ol Avui Wasilakahi mashin misinda
ambu ondon ji sawenak li misika.
19 Hako os jirin majistrethi tavak li ewewa wolo wavu jihik
ji hishihi ji mba, �Ayo, mberemhi mashin avak ni saweku?
� Karem ji hishihi ji ajewa hala.
20 Mberem ushiwak? Oro wolok Avui Wasilaka Masikome
orhi jirin or jelyashinak mashi anhin sawekwa jir.
21 Kumak avak ma lar mahasanje orhin wutarihi tavak or
halashinak li mandingormekwa ri. Avoko jikisi orhin erem
ukwa ri. Jikisi erem, avoko nijava orhin erem ukwa ri.

10:12: Lk 10:5-6 **10:14:** Lk 10:10-12; Ap 13:51 **10:15:** Mt 11:24; Ju 7 10:16 **10:16:** Mashi Grikik karem li kayeri sir, hovo hom mbele mbelen armek ji yarika. 10:16 **10:16:** Mashi Grikik karem li kayeri sir, apmuma hom ji hangisha lika. **10:16:** Lk 10:3; Ro 16:19 **10:17:** Mk 13:9-11; Lk 12:11-12; 21:12-15 **10:20:** Jn 14:26 **10:21:** Mai 7:6; Mt 10:35; Mk 13:12; Lk 21:16

22 Ma amber avak jirin wutarik owekwa lir. Jir angop anhi
mak ji nahanda osik jirin wutarik ewekwa lir. Hako os mashi
anhin ji misihi kwambuk ji sitambanahanda nahi, kumak
Avui Wasilaka indiyok or lakwa jir.
23 Yanga os ji liwa mishi orok os jirin kavakavak li u
nahi, yanga anandik ji tulu ika. Omendingak jirin amu
sawenduwa, yanga yanga Israelik fehenda orok lerawun ji
larako namber Ma Jikisi Avui Wasilakahi takwa ria.
24-25 Ji misi, os anin li uhunda hom jirin erem ukwa ola.
Anin Belsebulik li ushanda hom jirin erem Belsebulik li
ushakwa oja. Mberem ji hishindu, sumatin tisa lihin tikrinda
ol? Wahau. Lerawun landa ma mashama orhin tikrinda
or? Wahau. Mbele mbele os tisan li unda hom sumatin orhi
ondon erem ukwa ola. Uhu os lerawu mashaman kavak li
unda hom lerawun landa ma orhi ondon erem ukwa ola.
Karem uwosik os anin li uhunda hom jirin erem ukwa ola.

Ma misambik fehen ji ajewa hala, Avui Wasilaka nom ji ajeka
(Lk 12:2-7)

26 Uhu mashi las nga ormu mbara, Ma ol jirin kavak
ukmbaha hishiwa ma ondon ji ajewa hala. Mberem ushi-
wak? Kumak mbele mbele ol li wanyihi li eweshiwak
wahanda ondo avak kormbak talakwa lir. Uhu mbele mbele
ol li wanyi unda ondo avak kormbak talakwa lir.
27 Hako mashi os jirin a wanyi sawendan kormbak ji
saweka. Uhu mashi sukuk a sawendan nomtenje nomtenjek
ji sihi ji sawenak li misika.
28 Ma ol jirin mandingormekmbaha hishiwa ma ondon ji
ajewa hala, wahau. Lir men maome jihi nom kavak li uhu li
mandingormekwa jir. Hako masikome jihi nga kavak nakwa
ambu lir, wahau. Hako jirin kormbak amu sawenduwa,
Avui Wasilaka nom ji ajeka. Orto nom man mandingormehe
masikome nga hik ermbekwa ria.
29 Avi kanda ol fruhu yanda ondon ji heyeka. Ondo mbeek
ya lakak li landa ambu lir, wahau. Ya awarikandak li landa
lir. Hako Avui Wasilaka lirin armek or uhu mbeek lihi lar or
hishandahi ambu lir. Mbele mbele os lihik talakwan angop
or heyenda sir.
30 Uhunda hom jir erema, mbele mbele os kumak jihik
talakwan angop or heyenda sir. Masikukwa jihi nga angop
or heyehe or tava kantirakonda lir.
31 Uwa osik ji ajewa hala. Or heyewa jir avi kanda ondon
tikrinda jir.

10:24-25: Mt 9:34; 12:24; Mk 3:22; Lk 6:40; Lk 11:15; Jn 13:16; 15:20 **10:26:** Mk 4:22; Lk 8:17 **10:28:** Je 4:12 **10:31:** Mt 6:26

Jir avak Jisashi mak ji nandan ji sawekwan ji ajewa hala (Lk 12:8-9)

32 Jirin amu sawenduwa, os kormbak ji sawehe ji mba, An Jisasin tiyanda ma nira. Karem ji mba nahi, an ngana, Avui anhi or hevenik linda orhi misokomek karem a sawekwa nir, Ma tondo anin tiyanda ma lira. Karem a sawekwa jira.

33 Hako os kormbak ji sawehe ji mba, An Jisasin a tiyanda ambu nir. Karem ji mba nahi, angana, Avui anhi or hevenik linda or heyenak karem a sawekwa nir, Ma tondon a heyenda ambu lir, karem a sawekwa jira.

Jisasin wapnuku jihik ji eweka (Lk 12:51-53; 14:26-27)

34 An mbeek awu os misambi torok talawan mishamaimbakmbaha na rari ambu nir, wahau. Jirin amu sawenduwa, os a rari man a mbanak kraha frijip li sikmbaha na rari nir. Lal kraha anhik, lal wutari anhi kraha orhik sikwa lir.

35 Jikishulayi avak avokon wutarik ewekwa ri. Jikisnokopji avak nijavan wutarik ewekwa sir. Nukmango avak ruwaihavan wutarik ewekwa sir.

36 Jikanoka mahasanje avokmundala lihi ambek wutarik ewekwa lir.

37 Misi, os avoko nijava jihin wapnuku jihik ji ewehe anin wapmantlek ji ewe nahi, jir mbeek anhi mak nakwa ambu jir. Uhu os jikisi jihin wapnuku jihik ji ewehe anin wapmantlek ji ewe nahi, jir mbeek anhi mak nakwa ambu jir.

38 Uhu os nomorawu ol jihik talakwan miando hom ji kishaha anin ji tiyana ambu nahi, jir mbeek anhi mak nakwa ambu jir.

39 Os mbele mbele jihi ondon ji toltambana nahi, avak mendek nakwa jira. Hako os anin ji hishihi anin ji tiyaha mbele mbele ondon ji hala nahi, kumak avak ermba ermbak linda oson lakwa jir.

Ma or Jisasin tiyanda man armek uwa ma oto kumak avak wasa jivin lakwa ri (Mk 9:41)

40 Ma or jirin aka orhik tololayihi armek uwa ma oto os erem or uwa anin er nga armek or uwa sir. Hako antonom nembes, Avui anhi or mbashirik a rahanda er nga armek or uwa ri.

41 Os profet larin ji heyehe ji mba, Ma oto profet Avui Wasilakahi oria. Karem ji mbaha orin armek ji u nahi,

10:33: Mk 8:38; Lk 9:26; 2 Ti 2:12 **10:35:** Mai 7:6 **10:39:** Mt 16:24-25; Mk 8:34-35; Lk 9:23-24; 17:33; Jn 12:25 **10:40:** Mk 9:37; Lk 10:16; Jn 13:20

kumak profet oto lawahi hom lakwa jir. Uhu os ma worna man ji heyehe ji mba, "Ma oto ma worna ma ria." Karem ji mbaha orin armek ji u nahi, kumak ma worna ma lawahi hom lakwa jira.

42 Uhu os anin tiyanda man ji heyehe ji mba, "Toto Jisasin tiyanda orik orin armek a ukwa nir." Karem ji mbaha uksembe kas orin ji ha nahi mo mbele jivi las orin ji u nahi, omendingak jirin amu sawenduwa, os ji uwa oso Avui Wasilaka mbeek hishakashakwa ambu ri, wahau. Kumakop wasan or hakwa jir."

11

Jon mbashirik orin tiyandari ma Jisasik li iri (Lk 7:18-35)

1 Jisas ma 12-pela ol orin tiyandari ondon mashin or sawe lafakaha yanga oson or halaha yanga os pasir nandari orok mashin sawekmbaha ormu ira.

2 Oro wolok Jon krawuk or lihi mbele mbele Jisas or urin or misihi ol orin tiyandari man or usharik limu tara.

3 Unak or mbashinak Jisasik li ihi karem li silikmbahan, "Mir ma or hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma om? Mo anandi lar ni nikishikwa on?"

4 Karem or mbashirik Jisasik li ihi orin li silirik ormu mbara, "Indiyok Jonik ji ihi os ji misiwa nga mbele mbele ol ji heyewa ondo nga orin ji sawenak or misika.

5 Misokome tumunda li heyewak, kumbanashinda li ese yawak, okmbale lepra tolonda jivik li nawak, mamblanjihinda li misiwak, ma ol hahanda indiyok li usahawak, erndakava mashi jivi Avui Wasilakahin olmu misinduwa.

6 Uhu kason er nga orin ji saweka, ma ol mbele mbele a uwan heyehe anin wapkava hishiwa ambu ondo li rupshika. Avui Wasilaka armek or ukwa lir."11:6

7 Jonhi ma ondo am li hala ishirik Jisas ma ol orok liri ondon ormu sawera, "Misamtelmbamba orok ji ihi Jon mberemhi mak or narik ji heyer? Apmbayise os suwa si rasa laha ermbewak ayai ayaranda hom or narik ji heyeri or? Wahau.

8 Mo ji ihi mbele menden ji heyer? Kowe jiviwavin or faleshirik ji heyeri or? Wahau. Ma ol kowe jiviwavin falenda ondo malakamahi akakop linda lir.

11:5: Ais 35:5-6; 61:1 11:6 **11:6:** Jisas mashi os profet Aisaia mas or kayeri hom or mbari sir. (Heye Aisaia 35:1-7 nga 61:1-4 nga) Aisaia mashi kavron or kayehe nor mbar, mbele mbele ondo li talanak ji heyenak oro wolok Avui Wasilaka nir Israelik fehenda man jelyakwa ri. Os profet Aisaia or kayeri oso Jisashik omek nari sir.

9 Hako ji ihi mberem or narik ji heyer? Ji ihi profet lar heyer oj? He, oto profet oria. Jirin amu sawenduwa, or profet ondon amber tikrinda ria.
10 Mberem ushirik? Jekamba Avui Wasilakahik mashi las karem li kayeri sir, "Misi, avak ma lar a halashinak masmas or ihi nombo mihin hundujekwa ria." Karem li kayehendari ma oto Jon oria.
11 Omendingak jirin amu sawenduwa, Jon ma misambik fehe amber ondon tikrihinda ria. Hako Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak kuyanga orhik li likwa wolo ma ol hi ngashi ambu ondo Jonin tikrikwa lir.
12 Jon lerawu orhin or lari wolok sishi raha Avui Wasilaka jirin or arangoshinak jip ji likwa oso osmu kormbak talanduwa. Hako ma lal oso kormbak si tala, karem mbaha kwambu lihik lerawun ormu landuwa.
13 Jon os or talaha mashin or sawe namber profet ondo nga mashi os Moses sawendari oso nga mbele mbele os kumak kormbak talakundarin angop li saweri lir.
14 Uhu profet ondo Elaija indik or takuri mashi nga saweri lir. Omendingak jirin amu sawenduwa, Elaija or indik takurik li mbari ma oto Jon oria.
15 Ma or mambla ngashi halanak mashi kason li misika.
16 Wa, jir ter liwa ma jirin, mberem nanda ma jir? Jir jikisakri os ma li tirsanda mishik mainlaka lakak mbanda hom nanda jir.
17 "Wakun ni tokowa wolo jir mbeek rupshihi mblanda ambu jir. Matlahukwan ni korowa wolo jir mbeek tlanda ambu jir."
18 Uhunda hom jir jikisakri ondo hom nanda jir. Jon akwan or halaha wain uku nga or ari ambu osik orin ji heyehe ji mbahanjira, "Toto wasimalengamba tolonda orik akwan anda ambu ri." Karem jimu mbara.
19 Hako Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto akwa nga wain uku nga or awak ji heyehe jimu mbanduwa, "Ayo, toto akwa nom or hishihi uku kavan or aha ambasinda re. Takis yan landa ma nga kavakavan unda ma nga ananaimble tolonda re." Karem mbahajinda jir. Hako os erem ji heilakaila mbanda oso kas tolonda ambu sir. Hako ma or hishiyarinda nga nawa oto mbele mbele jivi nom or unak ni heyehe ni mba, or hishiyarinda ma ria."

Ma ol sunguwavu lihin tormblewa ambu ondo kavak nakwa lir
(Lk 10:13-15)

11:10: Mal 3:1; Lk 1:76 **11:12:** Lk 16:16 **11:14:** Mal 4:5; Mt 17:10-13; Mk 9:11-13 **11:19:** Mt 9:14

20 Jisas ma undahi ambun mushak or uri lir. Hako ma ol
mbele mbele or uri ondon heyeri ondo mbeek sunguwavu
lihin tormbleri ambu lir. Karem uri osik lirin ormu mbara,
21 Jir yanga Korasinik11:21 fehenda ma nga Betsaidak
fehenda ma jirnjik amu holo mendenduwa. Mberem ushi-
wak? Avak kavak nakwa jir. Mbele mbele ol a uri angop
ji heyeri lir. Hako mbeek sunguwavu jihin tormbleri ambu
jir. Hako os Avui Wasilakahi mashin misinda ambu ondo ol
yanga Tair nga Saidon nga li linda orok a ihi mbele las ma
undahi ambun a urikop orok fehe ma ondo angop kavakava
os li undarin li halaha sunguwavu lihin tormbleri lir. Hako
jir wahau.
22 Unda osik ji misi, Avui Wasilaka os hulaima nokopma
mbele mbelen li uhundan or heyembakwa wolo nomorawu
os jihik talakwa oso wasilaka mendek si naha nomorawu os
yanga Tair nga Saidon nga lihik talakwan tikrikwa sir.
23 Jir yanga Kaperneamik fehe jirin, jir am Avui Wasilaka
mbanak hevenik ji lawuku? Karem jimu hishindu? Wahau.
Mende indinga. Jir avak hik ikwa jir. Mberem ushiwak? Os
ma undahi ambu os jihi nindik a urik ji heyeri hom yanga
Sodom11:23 orok a uhundarikop Sodom mbeek kavak nari
ambu sir. Uhundak ter er nawak ni heyewa sir.
24 Jir yanga Kaperneamik fehe jirin amu sawenduwa, Avui
Wasilaka os hulaima nokopma mbele mbele li uhundan or
heyembakwa wolo nomorawu wasilaka mende avak jihik
talakwa sir. Uhu oso Sodomik talahandan tikrikwa sir.

Jisas or mbari, Avui anhik ji raha ji limasika
(Lk 10:21-22)

25 Uhu Jisas ormu mbara, Avuy*a*, heven nga misambi
nga mihi tavakop nahanda vria. Mirin amu rupshinduwa.
Mberem ushiwak? Mir mbeek mbele mbele ondon ma ol hi
ngashi ondon mi mukushiwak heyenda ambu sir. Hako ma
ol jikisakri hom nanda nom mi mukushiwak heyenda lir.
26 Ome sira, Avuya, os mi ukmbaha mi hishinda hom unda
mira.
27 Mbele mbele ondo amber Avui anhi angop anhi tavak or
hari lir. Ma lar mbeek Jikisi orhin armek heyekrahakoronda
ambu ri. Hako Avui nom Jikisi orhin heyenda ri. Ma lar
mbeek Avuin heyekrahakoronda ambu ri, wahau. Jikisi
orhi orto nom Avui orhin heyenda ri. Unda osik ma ol or
rupshinda ondo nom Avui orhin or mukunak li heyekwa ri.

11:21 **11:21:** Yanga Korasin nga Betsaida nga yanga Judamahi vria. **11:21:** Ais 23; Ese 26-28; Jol 3:4-8; Amo 1:9-10; Sek 9:2-4 11:23 **11:23:** Yanga Sodomik fehe ma ondo kavakavan warje nga undari lir. Heye Stat sapta 19. **11:23:** Stt 19:24-28; Ais 14:13-15 **11:24:** Mt 10:15; Lk 10:12 **11:25:** 1 Ko 1:26-29 **11:27:** Mt 28:18; Jn 1:18; 3:35; 10:15; 17:2; Fl 2:9

28 Jir nomorawu wasilakan kisha avishawa ma jirin, anhik
ji raha ji limasika.
29 An anhinjik a hafakaha man naman a sawenda nir.
Karem uwosik halanak jirin a ewesaweka. Anhik ji raha
anhi siyok ji sika, os bulmakau minimba tombon li ishishi-
wak li longonda hom miando anhin erem ji kishaka. Uhun-
danak anhik ji raha ji limasika.
30 Minimba tombo os jirin a hawa oso mbeek nomoyikwa
ambu sir. Uhu mbele mbele os ji kishakmbaha jirin a hawa
oso nomoyikwa ambu sir. Larnashinak ji kishakwa sir.

12

Jisas Sabatin tikrinda ma ria
(Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)

1 Urik am Sabat wolok si narik Jisas le wit nowe nindik
limu ira. Uhu orin tiyandari ma ondo li erenghaha wit sijin
li tolntlehe li sengashihi limu ara.
2 Urik Farisi lal li heyehe limu mbara, Mberem ushiwak
mirin tiyanda ma ondo lo os si pantlehendan Sabat wolok li
undu?
3 Karem li mbarik ormu mbara, Os king Devit nga orhi
ma nga li erenghari wolok or uhundari mashi os jekambak
li kayehendarin heyenda ambu oj?
4 Aka Avui Wasilakahik or layihi ofan li handari bretin or
laha ol orin tiyandari ma nga li arin. Bret ondo pris nom li
andari lir, ma anandi wahau.
5 Uhu mashi ome las os Moses or kayehendarin heyenda
ambu oj? Pris ondo os Sabat wolok lerawu las tempel akak
li lakuri wolok si narik lerawun landari ola. Hako mbeek
musa nga nari ambu lir.
6 Hako jirin amu sawenduwa, ma or tor torok siwak ji
heyewa toto tempel akan tikrinda ma ria.
7 Hako mashi os jekamba Avui Wasilakahik li kayerin ji
misika. Karem li kayeri sir, An mbeek ofa os anin ji hahan-
dan a rupshinda ambu nir. Os a rupshinda karem, jir avak
man sunguwavu jihi mende nga ji holoho armek ji uka. Os
mashi oson armek ji heyekrahakoro nahi, jir mbeek ma ol
musa ngashi ambu ondon kotim ukwak mbakwa ambu jir.
Hako jir mbeek mashi oson heyekrahakorowa ambu jir.
8 Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto Sabatin er nga arangonda
ri.

11:28: Jer 31:25 **11:30:** 1 Jn 5:3 **12:1:** Lo 23:25 **12:2:** Kis 20:10 **12:3:** 1 Sml 21:1-6 **12:4:** Wkp 24:5-9 **12:5:** Nam 28:9-10 **12:6:** Mt 12:41-42 **12:7:** Hos 6:6; Mt 9:13

Jisas ma tava kavak nandarin or mbarik jivik or nari (Mk 3:1-6; Lk 6:6-11)

9 Ushihi Jisas yanga oson or halaha Judama lotu undari
akak ormu layira.
10 Urik ma tava kavak nandari lar er nga orok liri ria. Urik
ma lal Jisasik li taha limu silira, ❑Os ma lar Sabat wolok ni
mbanak jivik or nakwa oso jivik nawa os mo wahau? Lo nihi
mberem si mbandu?❑ Os erem li siliri men orin li mbanak
or mbanak li heyekmbaha li mbari sir. Mbele las or unak
kavak si nanak li heyehe orin li kotim ukmbahan.
11 Urik ormu mbara, ❑Os sipsip jihi lar Sabat wolok
faramblangok or layi nahi, mberem jivai uku? Sipsip jihin
jelyakwa oj mo men misokomembak heyekwa oj? Wa, sipsip
jihin jelyakwa oja.12:11
12 Hako ma oton ji heyeka, or sipsipin tikrinda ria. Karem
uwosik os Sabat wolok ma lar ni jelya nahi, oso jivi sira,
mbeek kavak nakwa ambu sir.❑
13 Karem or mbaha ma oton ormu mbara, ❑T*ava* mihin
sanguananak a heye.❑ Urik tava orhin or sanguanarik jivik
si naha tava jivi yeje orhi hom simu nara.
14 Urik Farisi ondo tempel akan li halaha li ihi os Jisasin li
mandingormekuri nombon limu anaoweheyera.

Jisas hulaima nokopman jivinari ma ria

15 Jisas os Farisi orin kavak li ukmbaha li hishiri nombon
angop or heyeri sir. Karem urik yanga oson or halaha yanga
anandi lasik ormu ira. Urik ma mushak orin limu tiya ira.
Urik or mbarik ma ol kavamisindari ondo jivik limu nara.
16 Uhu hi orhin kormbak li sawekurin ormu pantlera.
17 Mbele mbele ol or uri ondo li urik mashi os profet Aisaia
maskop or kayehendari osmu omek nara. Karem or kayeri
osa.
18 ❑M*a* roton ji heyeka, lerawu anhin lakwa ma ria. Anhinjik
angop a kamari ria. Wapnuku anhik orin amu ewen-
duwa. Masikome anhin a halashinak orhik nakwa
sir. Uhu nombo wornan Judama ambu ondon or
saweshinak li misika.
19 Or mbeek man ngriaha mainkwambuk mbakwa ambu
ri. Mbeek nomtenje nomtenjek sihi mashin kwambu-
rambuk mbakwa ambu ri.

12:10: Lk 14:3 12:11 **12:11:** Judama ondo karem hishinda lir, os sipsip or faramblangok layiwa oton li tololarasanak or lawu nahi, os limu lerawun lawa. Hako Lo Moseshi karem mbandari sir, Sabat wolo lerawun ji lawa hala. Erem si mbanda osik os sipsip lihi or faramblangok layiwa oton Sabat wolok li tololarasa nahi, os limu kavakavan uwa sir. Hako sipsip lihinjik li holoho li tololarasawa ri.
12:11: Lk 14:5 **12:14:** Jn 5:16 **12:16:** Mt 8:4; Mk 3:12 **12:18:** Mt 3:17

20 Fakri os tlendirnawan or mbeek toltarmbakwa ambu sir.
Lam os usungua hakwak nawan or mbeek usungua
hakwa ambu sir. Lerawu anhin or laha ihikop ma
amber nombo worna orhin heyekrahakorokwa lir.

21 Ushinak ma amber, Judama ambu ondo er nga, orin wavu
lihik li ewehe li mbaka, "Ortonom nirin jivinakwa ma
ria." " *Aisaia 42:1-4*

Jisas kwambu Belsebulhik lerawun or lar,[12:22] *karem li mbari*
(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23; 12:10)

22 Urik ma lar wasimalengamba toloshirik misokomen
tumuhu maimbandari ambu oton Jisasik limu laharara. Urik
wasimalengamba ma oton tolondarin or mbru ermbeshirik
ma oto jivik or naha or heyehe ormu maimbara.

23 Urik ma ol orok liri ondo oson li heyehe limu mbara,
"Ayo, ma roto kar ni nikishinda king Devithi nirambara or
mo?"

24 Urik Farisi ondo mashi oson li misihi limu mbara,
"Wahau te! Wasimalengamba Belsebul oto orin or olonda
osik orhi kwambuk ol ormu mbru ermbenduwa."

25 Erem li mbarik Jisas sunguwavu lihin angop or heyeri
sir. Uhu ormu sawera, "Ji hishika, os yanga lasik linda ma
lihi ambek li anaji nahi, yanga oso avak kavak nakwa sira.
Uhu hovok, os mahasanje lihi ambek li anaji nahi, lihi ambek
anakorokwa lir.

26 Uhu os Laulaka wasimalengamba orhi ondo lihi ambek
li anaji nahi, avak mbruhu ihi mendek nakwa lir.

27 Os anin ji mba, an Belsebulhi kwambuk wasimalengam-
ban amu mbru ermbenduwa, os erem anin ji mba nahi,
jirin a silikwa karem, jihi ma ol wasimalengamban mbru
ermbenda ondo lawehi kwambuk lerawu oson li landu? Lir
er nga wasimalengamban li mbru ermbenda osik, lir avak
mashi mashi os anin ji heyembawa hom jirin heyembakwa
lir.

28 Hako an mbeek Belsebulhi kwambuk lerawun a lawa
ambu nir, wahau. An Avui Wasilaka kwambu orhik lerawun
amu landuwa. Erem si nawa osik ji heye ji yarika, Avui
Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak jip li
likwa oso angop jihik talawa sir.

29 Ji hishika, ma or kwambu ngashi os aka orhik mbele
mbele orhin ji lakwak ji hishi nahi, mberem jivai uku?

12:21: Ais 42:1-4 [12:22] **12:21:** Laulaka hi yeje orhi Belsebul oria. **12:24:** Mt 9:34; 10:25 **12:28:** Ap 10:38; 1 Jn 3:8

Masmas kumba tava orhin kuvuk ji ishishinak or wanakop aka orhik ji layihi mbele mbele orhin lakwa jira.12:29

30 Ji misi, ma or anhi mak nawa ambu ondo wutari anhi lira. Uhu ma ol an nga lerawun ni lawa ambu ondo olmu lerawu anhin kavak nakwak unduwa.

31 Jirin amu sawenduwa, mbele mbele kavakava ma li unda nga okolenda mashin li mbahanda nga Avui Wasilaka or laha ermbekwa lir. Hako os Masikome orhin li okole nahi, kavakava os li unda oson mbeek or laha ermbekwa ambu sir, wahau.

32 Ome sira, os ma lal li okolehe mashi kavan Ma Jikisi Avui Wasilakahin li mba nahi, Avui Wasilaka avak kavakava lihin or laha ermbekwa sir. Hako os Masikome orhin li okole nahi, kavakava os li unda oso mbeek or laha ermbekwa ambu sir, wahau. Mende indinga.12:32

Mi jivi akwa ome sihi jivik nanda sira
(Lk 6:43-45)

33 Mi jivi mbeek akwa kavan wanda ambu sir. Uwak mi kava mbeek akwa jivin wanda ambu sir. Mberem nivai heyeku jivi os mo kava os? Akwa ome frihin ni heyehe ni mba, Mi toso jivi sira. Hako kasai kava sir.

34 Karem or mbaha Farisi ol orok siri ondon or heyehe ormu mbara, Jir ma kava hopmbale hom nanda jir. Mbele mbele kava os sunguwavu jihik nawa hom suwambushi jihik tasawak jimu mbanduwa. Uwosik jir mbeek mashi jivi las mbakwak nanda ambu jir.

35 Ma jivi wavu orhi osmu ukwa jivi hom nanduwa. Mbele mbelen or uwak ukngrahambi hom osmu orhik tasawak nimu heyenduwa. Hako ma kava wavu orhi osmu ukwa kava hom nanduwa. Uwak mbele mbele kava os or uwa uku kava krupshinda hom osmu orhik tasawak nimu heyenduwa.

36 Omek jirin amu sawenduwa, Avui Wasilaka hulaima nokopman or heyembakmbaha nor mbahanda wolo ma amber mashi os li mbahanda nombo orokop or heyembakwa ri.

37 Mashi os ter ji mbawa mashi orokop kumak jirin heyehe mbakwa ri. Os mashi jivin ji mba nahi, os ji mbawa nombo orokop or heyembakwa ri. Hako os mashi kavan ji mba nahi, os ji mbawa nombo orokop heyehe mbakwa ria.

12:29 **12:29:** Ma or kwambu ngashi oto Laulaka oria. Hako Jisas kwambu orhi Laulakahi kwambun tikrinda sir. Karem uwosik ma ol Laulakahi krawuk sinda ma ondon Laulakahi tavak or masnalakwa lir. **12:30:** Mk 9:40; Lk 9:50 **12:31:** Hi 6:4-6 12:32 **12:32:** Jisas lerawu os or lari kwambu Avui Wasilakahik or lari ri. Hako ma ondo li mbari, or kwambu Laulakahik lerawun lari ri. Erem li mbari osik Jisas mainkwambu kason or mbari. **12:33:** Mt 7:16-20 **12:34:** Mt 3:7; 15:18; Lk 3:7; 6:45

Jisas mbele mbele ma undahi ambun or unak li heyekmbaha li siliri
(Mk 8:11,12; Lk 11:29-32)

38 Urik Farisi lal nga mashi Moseshin sawendari ma lal nga
Jisasik li taha limu silira, ❝Tis*a*, mbele las ma undahi ambu
ondon mi unak ni heyewa. Os ni heyena ambu nahi, nir
mbeek mirin tiyakwa ambu nir.❞
39 Urik ormu mbara, ❝M*a* jir ter wolok liyawa ma jirin,
jir ma kava indinga jir. Jir ma undahi ambu lal a unak ji
heyekmbaha jimu mbanduwa. Hako an mbeek mbele las a
unak ji heyekwa ambu sir, wahau. Hako mbele las os profet
Jonahik narik ji misindari hom avak si nanak ji heyekwa sir.

40 Jona niri frijip foome lakahi sunguk wari ri. Uhunda
hom Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto niri frijip mawak wakwa
ri.12:40
41 Ji misi, Avui Wasilaka os hulaima nokopma mbele mbele
ol li uhundan or heyembakwa wolo yanga Ninivek fehe ma
ondo mbele mbele kavakava os ji undan kormbak li sawehe
jirin mbakwa ola. Jona mas Avui Wasilakahi mashin lirin
or sawerik li misihi sunguwavu lihin tormbleri lir. Hako
jir wahau. Jir mbeek sunguwavu jihin tormblekuri kas nga
nanda ambu jir. Uwosik lir jirin mbakwa ola. Hako Jonan
tikrinda ma ormu torok jir nga sinduwa. Hako jir mbeek
mashi orhin misinda ambu jir.
42 Hovok hiusha nokove yanga Sebak fehe oso erem
kavakava os ji undan kormbak si sawehe jirin mbakwa osa.
Sir mas yanga sihi homek nandarin si halaha si taha King
Solomon hishiyandari orhin si misikmbaha tari osa. Hako
Solomonin tikrinda ma ormu torok jir nga sinduwa. Hako
jir mbeek mashi orhin misindiyakwak hishinda ambu jir.❞

Wasimalengamba indik aka orhik or tari
(Lk 11:24-26)

43 Uhu sauheima las nga Jisas ormu mbara, ❝Ji misi,
wasimalengamba lar ma or or tolondan or halashihi mis-
amtelmbambak or ihi or likuri mishin lasakurik ormu ira.
Or lasafuhu ormu mbara, ❝H*a*l*a*n*a*k indik aka os a halashihi
a rahanda mishik a i lika.❞
44 Karem or mbaha indik or ihi nor heyeri, ma oto aka
orhin angop armek or hako ermbeshirik jivik nari sir.
45 Ushirik oson or heyehe wasimalengamba 7-pela ol orin
tikrinda kava indingan or sawelaha li layihi aka orok limu

12:38: Mt 16:1; Lk 11:16; Jn 6:30 **12:39:** Mt 16:4; Mk 8:12 12:40 **12:40:** Niri frijip fri ishinak indik usahakwa ri. Jisasin Fraidek miandok li tiriri ri. Niri frijip orok or waha Sande nursumbuk usahari ri. Wasmashik li mbanda namba tri de. **12:40:** Jna 1:17 **12:41:** Jna 3:5 **12:42:** 1 Kin 10:1-10

lira. Ushirik ma oto kava indingak er ormu nara, mbeek kas jivik nari ambu ri, wahau. Uhunda hom jir ter liwa ma jirin, jir avak ma oto hom ji naha kavak er nakwa jir.�

Lawe ol nijava jimatama Jisashi lir?
(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

46 Jisas mashin or sawerako namber, nijava orhi nga jimatama orhi nga orin li heyekmbaha li taha hikrik limu sira.
47 Urik ma lar Jisasin ormu mbara, "Tis*a*, nijava mihi nga jimatama mihi nga mirin li heyekwak li taha kandai hikrik sindu."
48 Karem or mbarik ormu mbara, "L*a*we nijava anhi sir? Lawe ol jimatama anhi lir?"
49 Uhu tava orhik ol orin tiyandari ma ondon or mukuhu ormu mbara, "Nij*a*v*a* anhi jimatama anhi tolira.
50 Ma ol Avui anhi or hevenik linda mashi orhin misindiyawa ma ondo nijava anhi jimatama anhi lira." Karem ormu mbara.

13

Sauheima ma lar nowek wit sijin or fakari
(Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

1 Urik Jisas aka os or lirin or halaha leuksumbuk or irik
2 ma musha mendek orhik li rarik or usaha bot lasik or lawuhu orok ormu lira. Urik ma ondo fa mambuk limu sira.

3 Urik mashin sauheimakop or sawehe ormu mbara, "Ji misi, ma lar wit sijin or laha ormu nowek faka ira.
4 Or laha faka irik lal olmu nombok takara. Urik ma li esnerkoshirik avi mu nongo ara.
5 Hovok lal olmu sunja hongondari mishik takara. Uhu lewas tungua rasari ol te. Hako misambi mbeek misam jeromek nari ambu sir.
6 Sunja hongondari osik mbeek nene lakak layiri ambu sir. Uri osik ta jiri wolo olmu hatlayirakora.
7 Hako lal olmu minja lame nindik takara. Urik minja lame ondo er nga li tasaha mushi arangoshirik olmu hatlayihi mendek nara.
8 Hovok lal olmu misambi jivik takara. Uhu li tungua rasaha akwa ome musha mendek olmu nara, lal 30-pelak, lal 60-pelak lal 100-pelak."
9 Uhu ormu mbara, "M*a* ol mambla ngashi halanak mashi kason li misika."

12:45: 2 Pi 2:20 **12:50:** Ro 8:29 **13:2:** Lk 5:1-3

Maintontlo os Jisas sauheimak or saweri
(Mk 4:10-12; Lk 8:9-10)

10 Urik ol orin tiyandari ma ondo orhik li taha limu
mbara, ﷺMa rondon sauheimakop mi saweshiwak lir mbeek
yarinda ambu lir.ﷺ

11 Urik ormu mbara, ﷺAvui Wasilaka nombo os hulaima
nokopma orhin or arangokmbaha or mbandari nombo os
mas wanyiwandari oson angop jirin a mukurik ji heyeri sir.
Hako ma anandi ondo sauheimakop a sawewak misinda lir.

12 Mberem ushiwak? Ma or sunguwavu orhi nga mashi
anhin misikwak hishiwa ma oto avak a unak mbele mbele
ondon armek hishiyarikwa ri. Hako ma or mashi anhin men
mamblakop misiwa ma oto avak a unak hishiyarinda orhi os
orhik nawa oso mendek nakwa sir.

13 Maintontlo os sauheimak a mbawa karem, misokome
lihik li heyewa, hako mbeek mbele las heyewa ambu lir.
Mambla lihik li misiwa, hako mbeek mbele las yariwa ambu
lir.

14 Os erem a uwa oso si unak mashi os profet Aisaia mas
or mbahandari osmu omek nanduwa. Karem or kayeri sir,

ﷺMa ondo hindi mushak mashin misikwa lir. Hako mbeek
hishiyarikwa ambu lir. Hindi mushak heyekwa lir.
Hako mbeek armek mbele las heyekrahakorokwa
ambu lir.

15 Mberem ushiwak? Sunguwavu lihi angop fenjehe sun-
jakombe hom nanda sir. Uhu mambla lihi angop
jihinda sir. Uhu misokome lihi angop tumunda
sir. Uwosik lir mbeek mashi anhi maintontlo sihin
heyekrahakorokwa ambu lir. Uhu lir mbeek sun-
guwavu lihin li tormblehe anhik li ranak a unak jivik
nakwa ambu lir.ﷺ ﷺ *Aisaia 6:9-10*

16-17 Uhu Jisas mashi las nga ol orin tiyandari man ormu
mbara, ﷺOmek amu sawenduwa, profet mas nahandari nga
Avui Wasilakahi mak nahandari nga mbele mbele tos ji
misihi ji heyewan heyekurik hishiri ol te. Hako mbeek
heyeri ambu lir. Hako jir os jimu misokome jihik heyehe
mambla jihik misinduwa. Uwosik ji rupshika.ﷺ

Sauheima ma or wit sijin fakari maintontlo sihi
(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)

18 Uhu ormu mbara, ﷺSauheima ma or wit sijin fakari
maintontlo sihi karem. Wit siji ondo mashi Avui Wasi-
lakahin olmu heimanduwa.

13:12: Mt 25:29; Mk 4:25; Lk 8:18; 19:26 **13:14:** Jn 12:40; Ap 28:26-27
13:16-17: Lk 10:23-24

19 Wit siji ol li takawa nombo oso osmu ma ol mashi Avui
Wasilakahin men mamblakop misinda ma ondon heiman-
duwa. Kolomalok Laulaka or raha mashi os sunguwavu lihik
wawa oson ormu laha ermbenduwa.
20 Sunja hongonda mishi oso osmu ma ol mashin misihi
rupshiwa ma ondon heimanduwa.
21 Hako nene mbeek kasalkop layinda ambu osik nambek
sinda ambu lir. Os nomorawu lihik si lawuwa, olmu kolok
mashin halawa.
22 Uwak minja lame ngashi mishi oso osmu ma ol mashin
misindiyanda ondon heimanduwa. Hako mbele mbele
misambik fehen mushak li lakwak hishinda ola. Uhu mbele
mbele misambik fehenjik hishombashiowenda ola. Uwosik
wit siji supmbalapmbak li nashiwak mbeek akwa ome nga
nanda ambu lir.
23 Hako misambi jivi oso osmu ma ol mashin misihi
kwambuk toltambananda ondon heimanduwa. Mashin
li tiyaha kwambuk li sitambanaha olmu akwa ome nga
mushak nanduwa, lal 30-pelak, lal 60-pelak, lal 100-pelak.�

Sauheima minjambalen or saweri

24 Uhu sauheima las nga ormu sawera, �Avui Wasilaka
os hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak li
likwa nombo oso mberem sivai nandu? Wa oso ma or wit
siji jivin nowe orhik laha fakayanda hom osmu nanduwa.
25 Hako nirik li suknyashiwak ma oto wutari orhi or
taha minjambale sijin or laha nowe orok er nga nor lahara
fakashihi ormu iwa.
26 Ushiwak siji ondo li tungua rasaha ome nga li nawak
minjambale er nga lihi nindik li tungua rasawak ma olmu
heyewa.
27 Uhu lerawun landa ma ondo li ihi noumashaman olmu
sawera, *Awasayi*, mir wit siji jivi nom mi fakari ola. Hako
ter ni heyewak minjambale er nga rasaw te!

28 Urik ormu mbara, *Wutari* anhi lar ormu erem uwa
ri.* Urik limu silira, *Wa* minjambale ondon mberem
ni ukmbaha mi hishindu? Ni kwaha ermbekmbaha mi
hishindu mo wahau?
29 Urik ormu mbara, *Wahau*, las avak wit jivi ondo er nga
ji kwanda ngashi.
30 Halanak nakrem li rasaha akwa omen landa wolok si
nanak a mbashinak akwan landa ma ondo li ihi minjam-
balen li kwaha tene tenek li tivihi hik li ermbeshinak hi ukwa
ola. Hako wit jivi nom li laha safal aka anhik li eweshinak li
waka.* *

13:22: Lk 12:16-21; 1 Ti 6:9-10,17

Jisas sauheima las mastet sijik or saweri
(Mk 4:30-32; Lk 13:18-21)

31 Uhu sauheima las nga ormu sawera, "Avui Wasilaka os hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak li likwa nombo oso siji awarikanda kanda mastet hom nanda sir.
32 Mastet oso siji awari mende kanda sir. Hako li sishiwak lewas tungua rasaha wasilakak mi hom nanda sir. Ushiwak avi li raha aviwusin mi tava orok uhu linda lir."

Jisas sauheima las yisik or saweri
(Lk 13:20-21)

33 Uhu ormu mbara, "Avui Wasilaka os hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak li likwa nombo oso yis hom nanda sir. Nokove las os bretin si uwa wolo, yis kandakar si laha plaua laka nga simu farfasawa. Uwak yis oso si uwak plaua oso wasilaka mendek osmu nawa."

Jisas sauheimakop or saweri
(Mk 4:33-34)

34 Jisas mbele mbele os or saweri sauheimakop or saweri lir. Or mbeek ma ondon mashi las kormbak saweri ambu ri, wahau. Men sauheimakop saweri ri.
35 Os erem or uri oso mashi os profet or mbahandari mashi osmu omek nara,

"Avak sauheimakop jirin a ewesawekwa nir. Misambi mbele mbele na namber orok sishi raha wanyiwanda ondon sauheimakop a sawenak ji misikwa sir." *Buk Song 78:2*

Sauheima minjambalek or saweri maintontlo sihi kasira

36 Urik Jisas ma ondon or halashihi akak or layirik ol orin tiyandari ma li raha limu silira, "Sauheima minjambale os mi sawewa oso maintontlo sihin sawenak ni misika."
37 Urik ormu mbara, "Ambehoma, wit siji jivin fakawa ma oto Ma Jikisi Avui Wasilakahi ria.
38 Nowe oso misambi toso osira. Wit siji jivi ondo ma ol Avui Wasilaka lirin or arangoshinak orhi yangak li likwan nikishiwa ma olira. Minjambale kava ondo Laulakahi ma olira.
39 Wutari or minjambalen fakawa oto Laulaka oria. Akwa omen landa wolo oso mbele mbele mendek li nakwa wolo osira. Akwan landa ma ondo ensel olira.
40 Os minjambalen li kwaha li suwunda hom, erem mbele mbele am mendek si nakuna wolok Laulakahi man li ukwa lira.

13:40: Jn 15:6

41 Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto ensel orhin or mbashinak
li raha ma kava ondon li kria ermbeshinak Avui Wasi-
lakahi yanga oson halakwa lir. Ma ol man mbaskashiwak
kavakavan li unda ma nga kavakavan unda ma nga li kria
ermbeshinak
42 hik ikwa lir. Orok li layihi li tlaha entlembale misihi fu
lihin masham koho akwa ola.
43 Hako Avui Wasilakahi misokomek wornak nanda ma
ondo yanga orhik li lihi jivik li naha ukruharanda hom
nakwa lir. Jir mambla ngashi jir, mashi kason ji misika.

Sauheima bokis ya os li wanyinda nga sunja ya lakak li frungawunda nga or saweri

44 Urik sauheima las nga ormu mbara, Avui Wasilaka
os hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak li
likwa nombo oso bokis ya hom nanda sir. Bokis ya oso wan
li koroho li wanyishirik osmu misambi lasik wara. Hako
ma lar os li wanyindari mishin angop or heyeri sir. Ushihi
sunguwavu orhi nga bokis ya oson lakurik hishiri ri. Uhu
indik bokis oson or wanyishihi or ihi mbele mbele orhin or
mbashirik li frungawushirik ya oson or laha or ihi misambi
mashaman ormu hara. Erem or uri nombo orok bokis ya os
misambi orok wanyiwandarin ormu er nga lara.
45 Uhu sauheima las nga ormu mbara, Avui Wasilaka
os hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak
li likwa nombo oso mberem sivai nandu? Wa oso karem,
bisnisman lar sunja arme ondon frungawukmbaha ormu
lasayara.
46 Or laslasa ihi jivi mende las or heyehe oso nom lakurik
hishombashioweri ri. Ushirik mbele mbele os or hisindari
orhi ondon or mbashirik ma li raha li frungawushirik ya
oson or laha sunja arme oson ormu frungawura.13:46

Sauheima foom kowehi

47 Uhu ormu mbara, Avui Wasilaka os hulaima nokopma
orhin or arangoshinak orhi yangak li likwa nombo oso foom
kowe hom osmu nanduwa. Foom kowe oson leukuk li
ermbeshihi foome apsham apshamhin olmu kruwunduwa.
48 Foom kowe oso foome am si hojewak mishiyok li longo
lafasanda sir. Uhu foome ol li lowan limu toloyariwa, jivin
apsham li ewehe kavan ol limu lai ermbewa.

13:41: Mt 24:31; 25:31; Mk 13:27 **13:42:** Mt 8:12 **13:43:** Dan 12:3

13:46 **13:46:** Maintontlo os sauheima kavron or saweri karem, Avui Wasilaka yanga orhi jivi mende sir. Uwosik mbele mbele ol misambi torok ni lakwak ni hishombashiowewa hom orok ni ikunak ni hishombashioweka.

49 Uhunda hom mbele mbele am mendek si nakuna wolok
erema, ensel ondo li taha ma kava ol ma jivi nindik liwa
ondon li toloyarikwa lir.
50 Uhu ma kavan hik li ermbekwa lira. Li ermbenak orok li
layihi li tlaha entlembale misihi fu lihin masham koho akwa
lir.�
51 Karem or mbaha ol orin tiyandari man ormu silira,
�Maintontlo os a sawewan am jimu yarindu?� Urik limu
mbara, �He, am nimu yarinduwa.�
52 Urik ormu mbara, �Os mashi Moseshin sawendari ma
ondo mashi anhin tiyanda mak li na nahi, lir aka mashama
hom nakwa lira. Aka mashama oto aka orhik or ihi mbele
mbele akri nga masi nga or laharakwa lir.�

Nasaretik fehenda ma ondo Jisasin li kumaifari
(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

53 Jisas sauheima ondon or sawerakoho yanga oson or
halaha
54 kotontlo orhi Nasaretik or ihi aka os li lotu undari
mishik or layihi mashin ormu sawera. Mashi os or sawerin
li misihi wavu lihi musha mushak li hishihi limu mbara,
�Ayo, ma toto hishiyarinda toso mbeyok or lar? Kwambu
os ma undahi ambun or uwa mbeyok or lar?
55 Toto angop ni heyenda or te! Ma or akan unda jikisi
orhi ria. Nijava orhi Maria sira. Jimatama orhi Jems, Josep,
Saimon, Judas, kalira.
56 Jikaha orhi tol er nga limu linduwa. Hako kwambu os
erem or uwa mbeyok or lar?�
57 Karem li mbaha orin limu kumaifara.
Urik Jisas lirin ormu mbara, �Profet ondo yanga yanga
amber hom hi lihin hauowenda lir. Hako kotontlo lihi
nga sanjemunda jikanoka lihi nga wahau, mbeek hi lihin
hauowenda ambu lir.�
58 Karem or mbaha mbeek mbele las ma undahi ambun
mushak orok uri ambu ri. Mberem ushirik? Lir mbeek
orin li heyehe mbar, �Toto Avui Wasilakahi kwambu ngashi
ria.� Karem mbari ambu lir.

14

Herot Jisas lerawun or larin or misihi or Jon, karem hishiri ri
(Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)

1 Oro wolok Herot14:1 provins Galilin arangondari ma oto
mbele mbele ol Jisas urin or misihi

13:50: Mt 13:42; Lk 13:28 **13:54:** Jn 7:15 **13:55:** Jn 6:42 **13:57:** Jn 4:44

14:1 **14:1:** Herot oto hi jeye orhi Antipas. Avoko orhi King Herot oto Maria Jisasin si wari wolok jikisakri ondon mandingormeri ri. Heye Matyu sapta 2.

2 ornjik lerawun landa man ormu sawera, "Ma oto Jon
man fak tolofalendari ma or a mandingormeri oria. Indik
mawak or usahanda osik kwambu orhi nga lerawun ormu
landuwa."
3-4 Mberem ushirik Herot wavu erem or hishir? Or maha
orhi Filiphi nokoven or masnalari ora. Nokove oso hi sihi
Herodias osira. Ushirik Jon or taha os erem or uri kava orhi
oson kormbak saweri ria.
5 Ushirik Herot Jonin or mandingormekurik hishiri ri.
Hako hulaima nokopma, Jon profet, karem li mbandari osik
lirin or ajehe halari ri.
6 Uhu kandakar nga li lihi ihi Herot nijava orhi os orin
si wari wolo oson indiyok or hishihi hiyawu laka las ormu
ura. Urik or nga ma orhi ondo nga li lihi li arik Herodias oso
jikisnokopji sihi si taha si mblarik limu heyera.
7 Herot am si mblarin or heyehe nor rupshi mendehe
mainkwambuk ormu mbara, "Os nyi lakmbaha nyi hishi-
wan nyi mbanak avak a hakwa sir."
8 Jikisnokopji oso nijava sihi angop si saukaweshiri osik
osmu mbara, "An a rupshiwa karem, Jon man fak tolofal-
enda ma oto jekapnashi orhin koroho masiji orhin hambiyak
ewehe anin haka."
9 Karem si mbarik Herot sunguwavu orhi kavak simu nara.
Hako os or mbari oson mbeek or halakurik nari ambu sir.
Os erem or u nahi, ma ol or nga nakrem li lihi ari ma ondo
avak li heyenak or humblaraku. Karem or hishihi os si mbari
nombo hom ormu ura.
10 Uhu orhi ma lar or mbashirik krawuk or layihi Jonhi
jekapnashin or koroho masiji orhin hambiyak or ewehe
11 laharaha sirin ormu hara. Urik sir nga mu nijava sihin
hara.
12 Urik ol Jonin tiyandari ma ondo li taha maninimba orhin
li laha limu wakor ewera. Uhu li ihi os Jonik talarin Jisasin
limu sawera.

Jisas 5,000 man akwan or harik li ari
(Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

13 Jisas mbele mbele os Jonhik talarin or misihi yanga
oson or halaha bot lasik or lawuhu nendekop ma ngashi
ambu mishi orok ormu ira. Hako hulaima nokopma os or
iri mashin li misihi os or ikuri mishi nombo yok li eskoroho
limu ira.
14 Orok li lihi orin limu nikishira. Urik or taha bot oson or
halaha lirin ormu heyera. Uhu lirnjik or holoho nor mbarik
ol kavamisindari ondo jivik limu nara.

14:2: Wkp 18:16; 20:21; Lk 13:19-20 **14:5:** Mt 21:26

15 Am si homirik ol orin tiyandari ma li taha limu mbara,
�Ayo, am homir te. Tos ni liwa mishi ma ngashi ambu re.
Tondon mbashinak yanga pasir nanda mishi orok li layihi
akwan li frungawuka.�
16 Urik ormu mbara, �Mberem ushiwak li iku? Jir jihinjik
akwan ji hanak li aka.�
17 Urik limu mbara, �Wahau te, nir akwa mushak nawa
ambu re. Bret tostava yeje nga foome frijip nom nga ni nawa
re!�
18 Urik ormu mbara, �Akwa ondon torok ji laharaka.�
19 Uhu or mbashirik ma ol orok liri ondo misambik limu
raka lira. Uhu bret tostava ondo nga foome ovro nga
nor laha lersuwu yok or mawuhu Avui Wasilakan ormu
sawera, ushinak akwa ondon armek or ushinak or hanak li
akmbahan. Uhu bretin or toltavaha ol orin tiyandari man or
harik li laha ma ondon limu hara.
20 Urik akwa ondon li aha li krehe limu lira. Uhu akwa
sumbuyambun li lahara tirsaha serkawu 12-pelak li wolorik
hojeri lira.
21 Ma ol orok liri 5,000-ik nari lira. Hako jikisnokopji nga
li kantiri ambu lir.

Jisas leuku heyek or ese iri
(Mk 6:45-52; Lk 6:15-21)

22 Urik Jisas ol orin tiyandari ondon ormu sawera, �Jir
masmas bot lasik ji lawuhu kasauyok ji inak avai raka. An a
lihi ma rondon a mbashinak li inak amu randu.�
23 Karem or mbaha ma ondon or mbashirik li irik ortonom
Avui orhin sawekurik telembak ormu lawura. Uhu am si
krinyarik nendekop orok ormu lira.
24 Urik bot os li iri oso am si ihi fa nindik simu nara. Urik
suwa si rasaha botin simu jiermbera.
25 Am si harakurik si narik Jisas fa heyek or ese ihi orin
tiyandari ma ondohik ormu ira.
26 Fa heyek or ese irik li heyehe li aje mendehe limu mbara,
�Ayo wasi lar ori te.�
27 Urik ormu mbara, �Ajewa hala. An mu randu te.�
28 Urik Pita mu mbara, �Wasilaka, os mirik na nahi, anin
mbashinak fa heyek a esehe mir siwa mishik a raka.�
29 Urik Jisas mu mbara, �Wa raka.� Urik Pita botin or
halaha fa heyek or esehe Jisasik ormu ira.
30 Hako suwa wasilakak si tasarik or heyehe or ajehe fak
or layikurik ormu ura. Uhu normu ushambara, �Wasilaka,
anin mi jelyawa!�

14:19: Mt 15:35-39; Mk 8:6-10 **14:23:** Lk 6:12; 9:28 **14:27:** Lk 24:37

31 Urik Jisas kolok Pitan or haitoloho ormu mbara, “Anin
mi hishiowenda nombo mihi kwambuk nawa ambu sir.
Wavu mihi frijip nawa sir.”
32 Karem or mbaha botik fri lawurik suwa mendek simu
nara.
33 Urik ol orin tiyandari ma ondo orin li hausimbausihi
limu mbara, “Omendinga sira, mir jikisi Avui Wasilakahi
mira.”

Jisas ma ol kavamisindari ondon or urik jivik nari lir
(Mk 6:53-56)

34 Jisas nga ol orin tiyandari ma nga leukun li mbuhu
yanga Genesaretik limu lawura.
35 Ma ol orok fehe os or tarin li heyehe yanga yangak li
mainharik ma ol kavamisindari ondon Jisasik limu laharara.
Unak or mbanak jivik li nakmbahan.
36 Uhu orin limu silira, “Mi halanak kowe mihi kas ni
toloho jivik ni naka.” Erem li mbaha kowe orhi nom li
toloho jivik limu nara.

15

Nombo Avui Wasilakahi neloko avoko lihi nombon tikrinda sir
(Mk 7:1-13)

1 Urik Farisi lal nga Moseshi mashin sawendari ma lal nga
Jerusalemin li halaha Jisasik li taha orin limu silira,
2 “Mberem ushiwak ol mirin tiyanda ma ondo tavan li
yoko namber tavatle nga li andu? Os erem li uwa oso mashi
os neloko avoko nihi mbahandari os limu halanduwa.”
3 Urik ormu mbara, “Jir mberem ushiwak neloko jihi li
mbahandari mashi yejen ji tiyaha Avui Wasilakahi mashin
ji tiyakwan ji halandu?
4 Ji misi, mashi orhi karem mbanda osa, “Avoko nijava
jihi mashi lihin ji misihi lirin armek ji uka.” Uhu, “Os lirin
mashi kavakavan ji mba nahi, os Moseshi lo si mbahandari
hom avak li mandingormeshinak hakwa jir.” Mashi Avui
Wasilakahi karem mbanda osa.
5 Hako jir mashi oson ji mblarna ermbehe karem ewe-
sawenda jir. Os avoko nijava jihin armek ji ukwan ji
halashihi ya mbele mbele jihi ondo Avui Wasilakan ji ha
nahi, oso jivi sira. Karem ewesawenda jir.
6 Hako os erem ji mbanda nombo orok mashi Avui
Wasilakahi si mbahanda nombon ji laihalaha neloko jihi li
mbahanda nombo yejen jimu tiyanduwa.

14:31: Mt 8:26; Mk 4:39 **14:36:** Mt 9:20-21 **15:4:** Kis 20:12; 21:17; Lo 5:16

7 Jir men ma heyekmbaha mbanda jir. Profet Aisaia mas
or mbahandari mashi oso jir ukundarin karem or mbari sir,
8 "Ma ondo men suwambushikop hi anhin hauowenda lir.
Hako wavu lihi homek nanda sir.
9 Lir ma misambik fehehi mashin li sawehe karem mbanda
lir, "Avui Wasilakahi mashi kasira." Os erem li uwa
oso men sembe mende anin lotu unda lira." " *Aisaia
29:13*

Jisas mbele mbele os man uwak kavak nandari nombon or saweri
(Mk 7:14-23)

10 Jisas ma ondon or usharik li talarik ormu sawera,
"Mashi kason armek ji misihi ji yarika.
11 Mbele mbele ol ma li anda ondo men sunguk layinda lir,
mbeek man uwak Avui Wasilakahi misokomek kavak nanda
ambu lir, wahau. Hako mbele mbele ol wavu yok li hishiwak
hikriyok rasanda ondo li uwak ma kavak nanda lir. Akwa ol
li anda wahau."
12 Urik ol orin tiyandari ma ondo raha orin limu mbara,
"Mai, mashi os mi mbawa si uwak Farisi ondo olmu mirin
wapkava hishinduwa."
13 Urik ormu mbara, "Avui anhi or hevenik linda mbele
mbele ol nowe orhik orhinjik or lahanda ambu ondon avak
or kwaha nor ermbekwa lir.
14 Farisi ondo kavan ji hishiwa hala. Mberem ji hishindu?
Misokome tumunda lar am misokome tumunda lar nombon
mukundahi or? Wahau. Os erem or uwa avak evrembam
wak ikwa vri."
15 Urik Pita mu mbara, "Tisa, sauheima os mi sawewa
maintontlo sihin sawenak ni misika."
16 Urik ormu mbara, "Mir hishiyariwa ambu om?
17 Mbele mbele ol sunguk layiwa ondo men li siyi
ermbenda lir. Ondo mbeek man uwak kavak nanda ambu
lir.
18 Hako mbele mbele ol wavuk nahanda hikriyok tasanda
ondo li uwak ma kavak nanda lir.
19 Mbele mbele ol wavu yok tasanda karem, wapkava
hishinda, man mandingormenda, nokophirmbirihi hulatol-
hakanda, hirnyanda, haimba handambanda, mashi os ma
anandihi hin uwak kavak si nanda ondo wavukop tasanda
lir.
20 Ondo mu uwak ma misokome Avui Wasilakahik kavak
nanda lir. Hako os tavatle nga tolo anda mbeek man uwak
misokome orhik kavak nanda ambu lir."

15:11: Mt 12:34 **15:14:** Lk 6:39; Ro 2:19

Yanga Kenanik fehe nokove las Jisasin si hishiowendari nombo sihi wasilakak nari sir
(Mk 7:24-30)

21 Ushihi Jisas yanga oson or halaha yanga Tair nga Saidon
nga orok ormu ira.
22 Urik nokove las yanga Kenanik fehendari si raha Jisasin
simu ushaha tlara, "Wasilaka, Devithi nirambara mirin,
anjik mi holowa. Jikisnokopji anhi wasimalengamba toloshi-
wak osmu kavak nanduwa!"
23 Hako Jisas mbeek mashi las sirin saweri ambu ri. Urik ol
orin tiyandari ma limu mbara, "Nokove oso mashi oso nom
si mbaha rawak am ni krehe mender te! Mi mbashinak si
ika."
24 Urik ormu mbara, "Yanga Israelik fehenda ma ondo
sipsip Avui Wasilakahi lir. Hako angop orin li halari lir. An
lirin indiyok a lakurik a tari nir. An mbeek Judama ambu
ondonjik a rari ambu nir."
25 Hako sir Jisashi kumbamuk si haka lihi indik simu tlara,
"Wasilaka, anin mi jelyawa!"
26 Urik ormu mbara, "Nir mbeek jikisihi akwan ni laha
asan ni handa ambu nir."
27 Urik simu mbara, "Ome sira. Hako ma akwan li awak
asa li taha akwa tlamun nongo anda ol te."
28 Urik ormu mbara, "Ome sira, apmanuwa, anin nyi
hishiowenda nombo nyihi oso wasilakak si nawak amu
heyenduwa. Os anin nyi siliwa hom avak nyihik nakwa
sir." Erem or mbari wolo mendek jikisi sihi jivik simu nara.

Jisas ma kavamisindarin or mbarik jivik li nari

29 Jisas yanga oson or halaha leuku Galili fa mambukop or
ihi telembak ormu lawu lira.
30 Urik ma musha mendek ol kumba nashindari,
misokome tumundari, kumba tava kavak nandari,
maimbandari ambu nga mbele mbele jipmiskavamisindari
nga orhik limu laharara. Urik or mbarik jivik limu nara.
31 Hulaima nokopma li heyerik ol kumba nashindari li es-
erik, kumba tava kavak nandari jivik li narik, maimbandari
ambu li maimbarik, misokome tumundari li heyerik, ondon
li heyehe wavu mushak li hishihi Israelik fehenda ma ondo
God lihin limu hauowera.

Jisas ma 4,000-ik akwan or harik li ari
(Mk 8:1-10)

32 Urik Jisas ma ol orin tiyandari ondon or usharik li
tarik ormu mbara, "An ma ol torok liwa tondonjik amu
holonduwa. Lir angop niri nalmingrip nir nga torok liwa

15:24: Mt 10:6 **15:31:** Mk 7:37

lir. Akwa lihi am mendek si nashiwak mbele livai aku? Os sungu nga na mbashinak li i nahi, avak nombok kumba tava hahantlenak takatukuyikwa lir.�

33 Urik limu mbara, "Toso ma ngashi mishi ambu re! Mbeyok akwan ni laha ma tondon ni hanak li aku!"

34 Urik ormu mbara, "Bret mbelmbel ji tolondu?" Urik limu mbara, "Nir bret 7-pela nga foome kanda frijip nga nimu nanduwa."

35 Urik ma ondon or mbarik misambik limu taka lira.

36 Urik bret nga foome nga nor laha Avui Wasilakan arme-sarmek ormu mbara. Ushihi bretin or toltavaha foomen or tolkoroho ol orin tiyandari man or harik lir nga mu ma ondon hara.

37 Urik li aha am li krehe akwa sumbuyambun serkawu 7-pelak limu wolora.

38 Ma ol orok ari ondo 4,000-ik nari lir. Hako jikisnokopji nga li kantiri ambu lir.

39 Urik or mbashirik yanga yanga lihik li irik bot lasik or lawuhu distrik Magadan yok ormu ira.

16

Jisas ma undahi ambu ondon or unak li heyekmbaha li siliri (Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)

1 Urik Farisi lal nga Sadyusi lal nga Jisasin li eweheyenak or mbanak li heyekmbaha li taha limu mbara, "Ma undahi ambu las unak ni heyehe nivai mba, mir Avui Wasilaka mbashirik tari ma mira."

2-3 Urik ormu mbara, "Ta nor layihi ta flakowak ji heyehe ji mba, "Ushok ta jikwa sir." Uhu os nirsumbuk matle si rasawak ji heyehe ji mba, "Avak ma rakakwa sir." Karem ji mbaha mbele mbele ondon ji heyehe yarinda jir. Hako mbele mbele os ter talawak ji heyewa kas ji yari nembes.

4 Jir ter wolok liwa ma jir kava indingo jir. Mbele las ma undahi ambun a unak ji heyekmbaha jimu sili yangonduwa. Hako an mbeek mbele las a unak ji heyekwa ambu sir, wahau. Mbele mbele os profet Jonahik narik ji misindari hom avak erem si nanak ji heyekwa sir." Karem or mba lafakaha lirin or halaha ormu ira.

Farisi nga Sadyusi nga man li ewesawendari nombo lihin li auheyekmbaha Jisas or mbari (Mk 8:14-21)

5 Urik Jisas nga ma ol orin tiyandari ma nga fan li mbuhu kauyok limu ira. Hako ol orin tiyandari ma ondo bretin li laha ikurin hishari lir.

15:32: Mt 14:14 **16:1:** Mt 12:38; Lk 11:16 **16:4:** Mt 12:39; Lk 11:29

6 Urik ormu mbara, "Farisi nga Sadyusi nga ji auheyeka, yis16:6 lihin."
7 Karem or mbarik lihi ambek limu mbara, "Wa bret nga ni laharawa ambu osik mbandar?"
8 Mashi os li mbari oson or misihi ormu mbara, "Jir mbeek mashi anhin misindiyanda ngashi ambu re. An bret indingan a mba, karem jimu hishindu?
9 Jir mbeek kas yariwa ambu jir. Bret tostava yoko hom a toltavaha ma 5,000 ondon a harik li arik akwa sumbuyambu serkawu mbelmbel ji wolor?
10 Bret 7-pelak a toltavaha ma 4,000 ondon a harik li arik akwa sumbuyambu serkawu mbelmbel ji wolor?
11 Ondon jimu hishakashandu? An mbeek bretin a mbawa ambu nir, os a mbawa Farisi nga Sadyusi nga yis lihin ji auheyekmbaha na mbawa nir."
12 Karem or mbarik livai yarira, or mbeek yis indinga bretin li undarin mbari ambu ri. Or mashi os Farisi nga Sadyusi nga man li ewesawendari mashi lihi oson li auheyekmbaha or mbari sir.

Pita kormbak or saweri, "Jisas Avui Wasilaka mbashirik tari ma ria."
(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)
13 Uhu Jisas yanga Filipai distrik Sisariak nanda orok or ihi ol orin tiyandari ma ondon ormu silira, "Ma Jikisi Avui Wasilakahi mberem li mbawak ji heyendu?"
14 Karem or silirik limu sawera, "Lal mir Jon, man fak tolofalenda ma mir, karem mbanda lir. Hako lal mir Elaija, karem mbanda lir. Hako lal mir Jeremaia, karem mbanda lir. Hako lal mir profet hoje lar hahanda indik usahanda, karem mbanda lir."
15 Urik ormu silira, "Hako jir jihinjik an lawe, karem ji hishindu?"
16 Urik Saimon Pita mu mbara, "Mir Avui Wasilaka or ermba ermbak linda jikisi indingo orhi mira. Mir hulaima nokopman jivinakmbaha nor kamashirik tahanda ma mira."
17 Urik Jisas mu mbara, "Saimon, jikisi Jonhi mirin, avak jip er sikwa mir. Mashi os mi mbawa ma misambik fehe lar mbeek saweshiwak mi mbawa ambu sir, wahau. Avui anhi or hevenik linda mu mirin saweshiwak mimu mbanduwa.

16:6 **16:6:** Yisin or mbari maintontlo sihi karem, mbele mbele os awarikandak nanda oso si naha ihi wasilakak nanda sir, os yis kandakar plauak li ngoroshiwak, plaua oso si kisha larasa wasilakak si nanda hom. **16:6:** Lk 12:1 **16:9:** Mt 14:17-21 **16:10:** Mt 15:34-38 **16:14:** Mt 14:1-2; Mk 6:14-15; Lk 9:7-8 **16:16:** Jn 6:69 **16:17:** Ga 1:15-16

18 Uwosik mirin Pitak amu ushanduwa. Pita maintontlo
sihi sunja. Uhu avak sios anhin sunja heye orok a ukwa sir.
Ushinak Laulaka kwambu orhi16:18 mbeek unak sios anhi
tle rakakwa ambu sir, wahau.
19 Uhu ki16:19 os heven akayanga sihin sutlanda oson mihi
tavak a hakwa sir. Uwosik os hulaima nokopma kavakava ol
li undan li sawenak ji mba, ❛Avui Wasilaka kavakava jihin
laha ermbekwa ri,❛ karem ji mba nahi, erem ukwa ri. Hako
os ji mba, wahau, karem ji mba nahi, or er nga erem mbakwa
ri.❛
20 Uhu ormu mbara, ❛Ai ai, avak ma lal ji sawewa hala, an
Krais Avui Wasilaka kamahanda ma anira. Karem ji sawewa
hala.❛

Jisas or haha indik or usahakuri mashin or saweri
(Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27)

21 Uhu Jisas ol orin tiyandari man os Jerusalemik or ikurin
ormu sawera. Orok or inak Judama lida lihi nga bikpris
nga mashi Moseshin sawendari ma nga orin li kumaifaha
orin li mandingormeshinak niri frijip fri ishinak indiyok or
usahakurin ormu sawera.
22 Urik Pita mashi oson or misihi Jisasin or laha apsham fri
sihi kwambuk ormu mbara, ❛*Wasilaka* wahau, oso mbeek
mihik erem nakwa ambu sir te!❛
23 Urik Jisas or tormblehe Pitan or heyehe ormu mbara,
❛*Laulaka* mir haisi! Nombo anhin arangowa hala. Mashi os
mi mbawa oso mbeek Avui Wasilakahi mashi ambu sir. Oso
mashi tol ma misambik fehe lihi mashi sir.❛
24 Uhu lirin ormu sawera, ❛Os anin ji tiyakunak ji
hishi nahi, mbele mbele jihi amber ondon ji halaka. Uhu
nomorawu os jihik talakwan ji kishaha anin ji tiyaka.
25 Hako os mbele mbele jihi ondon ji toltambanana nahi,
mendek nakwa jir. Hako os anin ji hishindiyaha mbele
mbele ondon ji hala nahi, kumak avak ermba ermbak linda
anhik nandan jivai laka.
26 Os mbele mbele misambik fehe nga mushak ji na nahi,
wa mberem ji hishindu, ondo am jirin jelyakundal? Wahau.
Ondo mbeek jirin jelyaha ermba ermbak linda oson jirin
hakwa ambu lir.

16:18 **16:18:** Mashi Grikhik karem li kayeri sir, ❛*Akayanga* os ma li hahanda mishik inda oso mbeek si unak sios anhi tle rakakwa ambu sir.❛ Mashi kaso maintontlo sihi karem, Laulaka kwambu orhi mbeek si unak Wasilakahi sios kavak nakwa ambu sir. **16:18:** Jn 1:42; Ef 2:20 16:19 **16:19:** Ki os or mbari sauheimak or mbari sir. Kwambu orhi Pitan or harin or mbari sir. **16:19:** Mt 18:18; Jn 20:23 **16:24:** Mt 10:38; Lk 14:27 **16:25:** Mt 10:39; Lk 17:33; Jn 12:25 **16:26:** Mt 4:8-9

27 Kumak Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto ukruharanda orhi
nga Avui Wasilaka ensel orhi nga or tawa wolo ma amber ol
li unda undan or heyehe yombo yombo lihik or hakwa lir.
28 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma tol torok siwa
lal li ha namber avak li heyenak Ma Jikisi Avui Wasilakahi
malakamak or naha ranak li heyekwa ria.

17

Maome Jisashi si tormblehe apsham indingok nari sira
(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

1 Niri 6-pela am li ishirik Jisas Pita nga Jems nga Jems maha
orhi Jon nga nor laha telemba lasik limu lawura.
2 Orok li lihi li heyeri Jisas maome orhi si tormblehe
apsham indingok simu nara. Urik fumunyava orhi ta jindari
hom si narik kowe orhi nga avisha mendek er simu nara.
3 Urik kolok li heyeri Moses nga Elaija nga orok fri talaha
Jisas nga limu maimbara.
4 Urik Pita mu mbara, Wasilaka, torok ni liwa osmu jivi
mendek nanduwa. Am mi mbashinak shikor aka nalmingrip
a ukundan? Las mirnjik, las Elaijanjik, las Mosesnjik a
ukundan?
5 Karem or mbari halanganga kolok kwandi avisha mende
las lirin si aulafaleshirik mashi las kwanindi orok simu
mbara, Ma oto jikisi indingo anhi ria. Orin wapnuku anhik
amu ewenduwa. Mashi orhin ji misika.
6 Mashi oso si mbarik li misihi li aje mendehe misambik
limu taka avermbuwara.
7 Urik Jisas or taha lirin or toloho ormu mbara, Ji ajewa
hala, ji usaha!
8 Urik li larasa mawuhu li heyeri mbeek ma lar nga orok
siri ambu ri, wahau, Jisas nom ormu orok sira.
9 Urik telemban li halaha li rakaha Jisas ormu mbara,
Mai, tos torok nawak ji heyewan ma lal ji sawewa hala.
Halashinak er si nanak Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto mawan
or halaha or usahashinak jivai saweka.
10 Urik limu silira, Mberem ushiwak mashi Moseshin
sawenda ma karem li mbandu, Elaija avak masmas takwa
ri. Or tashinakop kuma Avui Wasilaka kamahanda ma orto
takwa ria, karem li mbandu?
11 Urik ormu mbara, Mashi oso ome sira. Elaija avak or
taha mbele mbele ondon hundujekwa ri.
12 Hako omendingak jirin amu sawenduwa, Elaija angop
tari ri. Hako ma misambik fehe mbeek orin heyekrahakorori

16:27: Sng 62:12; Snd 24:12; Mt 25:31; Ro 2:6; Rev 22:12
17:2: 2 Pi 1:16-18
17:5: Lo 18:15; Sng 2:7; Ais 42:1; Mt 3:17; Mk 1:11; Lk 3:22
17:10: Mal 4:5

ambu lir, wahau. Kavakavan orin uri lir. Os orin li uhunda hom Ma Jikisi Avui Wasilakahin erem ukwa lir.�

13 Karem or mbarik livai yarira, Jisas Elaijak or mbari Jon hulaima nokopman fak tolofalendari man or mbari ri.

Jisas wasimalengamba tolondari jikisi lar or mbarik jivik or nari
(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43a)

14 Telemban am li halaha li rakaha ma mushak orok li lirik limu takaheyera. Urik ma lar Jisashik or taha kumbambongo orhin or huvuhu
15 ormu tlara, *Wasilaka*, jikishulayi anhin mi jelyawa! Ermba ermbak or haha kwarngarnanda re. Uhu hik or iw, fak or iw, uwak maome orhi nga kavak er nanda re.
16 Ol mirin tiyanda ma ondohik a laharari mbeek li mbru ermbendahik nari ambu lir.
17 Karem or mbarik Jisas ormu mbara, Jir anin hishiowenda ambu oj? Ermba ermbak jir nga na lihi mashin angop a sawewak ji misinda sir. Hako jir mbeek anin hishiowenda ambu jir. Wa, jikisi oton laharaka.
18 Karem or mbaha wasimalengamba or jikisi oton tolohondarin or ngriaha nor mbarik or tala tulu ishirik jikisi oto kolok jivik ormu nara.
19 Urik ma ondo am li irakoshirik ol orin tiyandari ma nom orok li lihi limu silira, Mberem ushirik wasimalengamba oton ni mbru ermbendahik ni nari ambu nir?
20 Urik ormu sawera, Mashi anhin ji misindiyanda nombo kandakar mende jihik nawa ambu sir, wahau. Uwosik mberem ji mbawak jivik nandahi ambu ri. Hako omek amu sawenduwa, os anin ji hishiowenda nombo jihi awarikanda mastet siji hom si na nahi, ambehoma, telemba roson ji mba, Telemba nyir usa ika! karem ji mba nahi, si usa indahi sir. Uhu mbele mbele os ji ukwak si nawa avak er ji undahi sir. [
21 Wasimalengamba jikisi oton tolohondari oso kwambu nga nari sir. Unda osik os akwan ji halaha Avui Wasilakan ji sawe nahi, ji mbruembendahi sir. Os erem ji una ambu nahi, wahau.]17:21

Jisas or haha indik or usahakuri mashin indik or saweri
(Mk 9:30-32; Lk 9:43b-45)

22 Jisas nga ol orin tiyandari ma nga Galilik indik li ihi ormu mbara, Ma Jikisi Avui Wasilakahi avak ma kavahi tavarenjek li halashinak

---

17:12: Mt 11:14 **17:13:** Lk 1:17 **17:19:** Mt 10:1 **17:20:** Mt 21:21; Mk 11:23; Lk 17:6; 1 Ko 13:2 17:21 **17:21:** Saveman lal karem hishinda ves 21 oso kuma er nga li kayeri sir. **17:22:** Mt 16:21

23 li mandingormekwa ri. Hako niri frijip fri ishinak indiyok usahakwa ria.
Karem or mbari mashi oson li misihi sunguwavu mende nga limu holora.

Jisas takis yan tempel akak or hari

24 Jisas nga ol orin tiyandari ma nga yanga Kaperneamik li layirik ma ol tempel akanjik takis yan landari ma ondo li taha Pitan limu silira, "Mai, tisa jihi am tempel akanjik takis yan handa or?"

25 Urik Pita mu mbara, "He, takis yan handa ora."
Karem or mbaha akak or i layihi mashi las or mba namber Jisas mu orin silira, "Pita, mberem mi hishindu? Malakama misambik fehe ondo lawe lirin takis yan handu? Jikisi lihi takis yan handa ol mo ma anandi handa ol?"

26 Urik Pita mu mbara, "Jikisi lihi nembes, ma anandi nom takis yan handa lir." Urik ormu mbara, "Ome sira, malakama ondo jikisi lihi takis yan handa ambu lir.

27 Hako las avak shi halashinak li ngrianda ngashi. Uwosik leukuk mi layihi hukin ermbeka. Uhu foome os maifuk mi lowa foomtajek heyehe ya las avak orok mi heyekwa sir. Ya oson laha ihi an nga mir nga takis ya shihin tempel aka orok haka."

18

Lawe ol maifuk siku?
(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

1 Oro wolok ol Jisasin tiyandari ma orhik li taha limu silira, "Lawe ol hiushamak naha Avui Wasilaka yanga orhi orok maifuk siku?"

2 Urik Jisas jikisakri lar or mbarik or tarik lihi nindik or eweshirik ormu sira.

3 Urik ormu mbara, "Omendingak jirin amu sawenduwa, os sunguwavu jihin ji tormblehe jikisakri roto hom ji nana ambu nahi, jir mbeek Avui Wasilakahi yanga orok ikwa ambu jir.

4 Hako os jihinjik ji hafakaha jikisakri toto hom ji na nahi, ambehoma, jir yanga orhi orok maifuk sikwa jira.

5 Uhu os anin ji hishihi jikisakri toto hom nawan armek ji u nahi, wa anin jimu uwa sira."

Ma or ma anandin nombo kavak tolohongowa ma oto kumak kavak nakwa ri
(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

17:24: Kis 30:13; 38:26 **18:1:** Lk 22:24 **18:3:** Mt 19:14; Mk 10:15; Lk 18:17
18:5: Mt 10:40; Lk 10:16; Jn 13:20

6 Hako os ma lar jikisakri kanda ol mashi anhin misindiyanda ondon or mbaskashinak kavakavan li u nahi, ma or mbaskashiwa ma oto kumak avak kavak nakwa ri. Os sunja laka las jekapnashi orhik li ishitivihi fak li ermbeshinak or uk aha nor ha nahi, oso mbeek lakak nawa ambu sir. Mberem ushiwak? Kumak avak kava indingak nakwa ri.
7 Ma or ma anandin mbaskashiwa ma oto kumak avak kava indingak nakwa ria. Uhu mendek nakwa ria. Ome sira, ma misambik fehe ermba ermbak kavakavan unda lir. Hako ma or ma anandin mbaskashiwa ma oto kumak avak kava indingak nakwa ri.
8 Os kumba tava jihi fri mbango nahi, wa yejen shikoro ermbenak si ika. Ushinak yeje nom ji naha avak ermba ermbak linda mishi orok jivai ika. Las avak kumba tava jihi evrembam fri nahandanak hik ji inda ngashi.
9 Os misokome jihi si unak kavakavan ji u nahi, wa misokome yejen kwarko ermbenak si ika. Ushinak yeje nom ji naha ermba ermbak linda mishi orok jivai ika. Las avak misokome jihi evrembam fri nahandanak hik ji inda ngashi.
10 Ji auheyeka, las avak jikisakri tondon ji heyehe ji mba, Tondo jikisakri kava lir, karem ji mbanan, wahau. Jirin amu sawenduwa, lir ensel ngashi lir. Ensel lihi hevenik Avui Wasilaka linda mishik er linda lir.
11 [Ma Jikisi Avui Wasilakahi misambi torok or tari karem, ma ol nombo jivin halaha apsham inda ma ondon or lasaha indik lakurik tari ria.]18:11

Sipsip lar wanyinda mashi
(Lk 15:3-7)

12 Ma lar sipsip orhi 100-pelak nanda lir. Lihi lar ihi wanyishiwak mberem orvai uku? Sipsip 99 ondon os li sihi anda mishi orok or halashihi wanyinda oton lasakwa or mo wahau? Or lasakwa ora.
13 Or laslasa ihi am or heyehe warje mende nga rupshikwa ri. Sipsip 99 ol orhi inyik siwa ondon rupshinda ora. Hako namtar or wanyihindan indik or heyewa wolo warje mende nga rupshinda ri.
14 Unda hom Avui Wasilaka nihi or hevenik linda erema, or mbeek ma lar nombo wornan halaha apsham ikmbaha mbanda ambu ri, wahau.

Jisasin tiyanda man li tolo wornanda nombo kasira

15 Uhu Jisas ormu mbara, Os mir nga nakrem shi lotu unda ma lar mirin kavak or uwa, mir avak orin i heyehe

18:8: Mt 5:29-30 **18:10:** Hi 1:14 18:11 **18:11:** Saveman lal karem hishinda lir, ves 11 oso kuma li kayeri sir. **18:11:** Lk 19:10

mainalok os mirin or uwa kava oson shi anasaweka. Os mashi mihin or misi nahi, avak shi anafaha nakrem indik mahasanje hom shi sika.

16 Hako os mashi mihin or misina ambu nahi, avak ma frijip mo nalmingrip laha inak mashi os shi mbawan li misihi mirin li jelyaka.

17 Hako os lir sawewan er nga or misina ambu nahi, wa avak mbele mbele kava os or uhundan kormbak siosik sawenak ma amber li misika. Hako os or misina ambu nahi, wa misokomekop ji heyeka. Uhu ji halashinak hikriyok er or sihi takis yan landa ma ol Avui Wasilakahi mashin mblarnanda mak or naka.

18 Jirin omek amu sawenduwa, os hulaima nokopma kavakava ol li undan li sawenak ji mba, "Avui Wasilaka kavakava jihin laha ermbekwa ri." karem ji mba nahi, erem ukwa ri. Hako os ji mba, "Wahau," karem ji mba nahi, or er nga erem mbakwa ri.

19 Uhu jirin amu sawenduwa, os jihi lap mbele las wavu namtaskop fri hishihi fri mbaolsoloho Avui anhi or hevenik lindan fri sawe nahi, avak mashi frihin misikwa ri.

20 Mberem ushiwak? Os ma frijip mo nalmingrip hi anhik li tirsa nahi, an lihi nindik a sikwa nir."

Ma ol jirin kavakavak uwa ma ondon ji rupshika

21 Urik Pita or taha Jisasin ormu silira, "Wasilaka, os mahasanje anhi lar mbele kava las anin or u nahi, hindi mbelmbel orin a sawehe na mba, am nawa kava sir? Hindi 7-pelak mo hindi mbelmbel?"

22 Karem or silirik ormu mbara, "Wahau, hindi 7-pelakop nembes. Hindi 77-pelak. Kantim uwa hala.

23 Ji misi, Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak li likwa oso karem nanda sir. Nindi las wolok king lar mbele mbele orhi os ornjik lerawun landari ma ondon or hahandarin indik or lakurik ormu hishira.

24 Uhu ma ol or hahandari wasa nga nandarin or usharik limu rara. Urik ma lar wasa orhi wasilaka mendek 10 milion kinak nari sir.

25 Hako ma oto mbeek ya erem nari kas nga nari ambu ri. Uri osik king mu mbara, "Avak mbele mbele mihi amber mi tirsaha mi eweshinak ma li frungawurakoshinak yan mi laha anin haka. Ushihi mir nga jikisnokopji mihi nga akishmakisha hom ji naha anjik men lerawun ji lanak os anin mi hakmbaha na mbawa ya wasa oso mendek si naka."

18:15: Lk 17:3; Ga 6:1 **18:16:** Lo 19:15; Jn 8:17 **18:18:** Mt 16:19; Jn 20:23
18:19: Mk 11:24; Jn 15:7 **18:22:** Lk 17:4

26 Karem or mbarik ma oto sunguwavu orhi nga nor
holoho ormu tlara, “Awasayi, mir avak anjik holowa. Uhu
nikishinak avak wasa mihin a hakwa sir.”
27 Karem or mbarik king oto wavu mende nga ma otonjik
or holoho ormu mbara, “Am nawa sir, men hishakasha
ika.”
28 Ushirik ma oto hikrik or layihi ma or nakrem lerawun
fri landari lar nombok or heyehe jekapnashi orhik or toloho
ormu mbara, “Mir kolok 10 kina anhin mi lahandan indik
haka.”
29 Karem or mbarik ma oto ormu tlara, “Anjik mi holoho
nikishinak avak wasa mihin indik a hakwa sir.”
30 Hako wahau. Or mbeek nikishikuri kas nga nari ambu
ri. Ma oton or laha krawuk or eweshirik or lihi yawur wasa
oson or harakonakop or halashinak talakwa ri.
31 Urik ol or nga nakrem lerawun landari ma os erem or
uri oson li heyehe sunguwavu lihi kavak si narik King oton
li sawekurik limu ira.
32 Urik King mashi oson or misihi ma oton or mbarik or
tarik ormu mbara, “Mir mambale mira. Mir hongom mi
tlarik a heyehe mirnjik a holoho am nawa sir, karem a mbari
nira.
33 Hako mir mberem ushirik ma or mir nga nakrem
lerawun shi landari otonjik mi holori ambu? Uhu os mirin a
uri hom erem orin mi ukurin mi halar?”
34 Karem or mbaha or waplelenaha or mbashirik ma oton
li wakoroho krawuk limu ewera. Ushinak yawur wasa orhi
oson or harakohokop talakwa ri.”
35 Jisas sauheima oson or sawerakoho ormu mbara, “Avui
anhi or hevenik linda King oto hom nanda ri. Os ma jirin
uwak kavak ji nawa ondon ji hishihi ji mba, “Am nawa kava
sir.” Karem ji mba nahi, Avui Wasilaka er nga kavakava os
ji undan laha ermbekwa ri. Hako os erem ji mbana ambu
nahi, or erem mbeek kavakava ol ji undan laha ermbekwa
ambu ri, wahau.”

19

Jisas nokoven turanda nombon or pantleri
(Mk 10:1-12)

1 Jisas mashin or sawerakoho provins Galilin or halaha fa
Jordanin or mbuhu provins Judia yok ormu ira.
2 Urik ma musha mendek orin li tiya irik ol kavamisin-
darin or mbarik jivik limu nara.

18:34: Mt 5:25-26 **18:35:** Mt 6:15; Mk 11:25; Ef 4:32; Col 3:13

3 Urik Farisi lal li taha men li eweheyenak or mbanak
li heyekmbaha li taha orin limu silira, "Lo nihi mberem
si mbandu? Os nokove nihin men semben ni turaha ni
mbashinak si ika, karem ni mba nahi, jivik nakwa os mo
wahau?"
4 Urik ormu mbara, "Jir mashi os Avui Wasilakahi jekam-
bak li kayehendarin heyenda ambu oj? Avui Wasilaka mbele
mbele amber or uri wolo hulayi nga nokove nga or uri vria.
5 Uhunda osik hulayi or nokoplawa wolo avoko nijava
orhin or halaha nokove orhi nga nor lihi opmu maome
namtaskop nawa vria.
6 Angop namtaskop fri nawa osik mbeek anakorokwa
ambu vria. Os erem nakuri nombo Avui Wasilaka or
mbahanda oso mbeek ma misambik fehe lar tlendahi ambu
sir."
7 Karem or mbarik limu silira, "Mberemhi sir? Lo Mose-
shi karem mbanda osa, ma or nokove orhin halakmbaha
hishiwa ma oto jekambak karem or kayeka, "Nokove anhi
oson avak a halakwa nir." Karem or kayeshinak si heyehe
sivai ika. Mberem ushirik Moses erem nanda lo oson nirin
or har?"
8 Urik ormu mbara, "Jir ferfar naha Avui Wasilakahi
mashin ji mblarnandari osik lo oson jirin hari ri. Hako mas
araje wolo mbeek erem or mbari ambu sir.
9 Jirin amu sawenduwa, os nokove las hula anandi lar nga
si yana ambu nahi, hula sihi men orhinjik sirin or turaha nor
mbashinak si inak or halashihi, ushihi nokove anandin or la
nahi, os ormu nokophirmbirinduwa."
10 Karem or mbarik ol orin tiyandari ma mashi oson li
misihi limu mbara, "Ayo, os erem si na nahi, wa halanak
hulayi amber kuyap li waha yaka."
11 Urik ormu mbara, "Ma amber mbeek erem undahi
ambu lir. Avui Wasilaka kamahanda ma ondo nom erem
undahi lir.
12 Ji misi, ma lal nijava lihi wari wolokop maome lihi kavak
si nari osik nokoplandahik nanda ambu lir. Lal fle hom
li man lashihindak mbeek nokoplandahik nanda ambu lir.
Hako lal lerawu Avui Wasilakahin li lakwak li hishihi lihinjik
li pantlehe mbeek nokoplanda ambu lir. Ol erem ukwak
hishiwa ma ondo erem unda ol te."

Hulaima nokopma jikisi lihin Jisasik li laharari
(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

13 Hulaima nokopma jikisi lihin Jisasik limu laharara.
Unak lirin or toloho Avuin or sawenak lirin armek or

19:4: Stt 1:27; 5:2 **19:5:** Stt 2:24; Ef 5:31 **19:7:** Lo 24:1-4; Mt 5:31 **19:9:** Mt 5:32; 1 Ko 7:10-11

ukmbahan. Hako orin tiyandari ma ondo oson li heyehe ma ondon limu ngriara.

14 Urik ormu mbara, "Jikisi tondon halashinak anhik li raka. Jir avak lirin pantlewa hala. Ma ol jikisakri tondo hom nawa ma ondo Avui Wasilakahi krahak li sihi yanga orhik ikwa lira."

15 Karem or mbaha tava orhin jikisi ondohik or hauoweshihi lirnjik Avui Wasilakan ormu sawera. Ushihi yanga oson or halaha ormu ira.

Ma ol mbele mbele mushak nanda oto Jisasin heyekurik or tari
(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

16 Urik ma lar Jisasik or taha ormu silira, "Tisa, mbele jivi menden a uhu os ermba ermbak linda oson a laku?"

17 Urik ormu mbara, "Mbele jivi mende mi ukmbaha mi mbandu? Avui Wasilaka ortonom jivi ria. Hako os ermba ermbak linda oson mi lakmbaha mi hishi nahi, lo orhi ondon amber tiyaka."

18 Urik ormu silira, "Mberemhi lon mi mbandu?" Urik ormu mbara, "Man mandingormewa hala, nokophirmbirihi hulatolhakawa hala, hirnyawa hala, man semben mbaha haimba handambawa hala,

19 avoko nijava mihi mashin misihi frihi siyok sika. Uhu os mihinjik mi rupshinda hom ma anandin er nga rupshika."

20 Urik ermbasi oto mu mbara, "Lo ondo amber angop a tiyarakonda nira. Hako mbele las er nga na ukuwa on?"

21 Urik Jisas mu mbara, "Os ma worna jivi mendek mi nakmbaha mi hishi nahi, mbele mbele mihi ondon mbashinak ma li frungawushinak yan laha erndakavan haka. Ushihi anin tiyaka. Os erem mi uwa avak mbele mbele kumak hevenik mi lakundan os mimu hundujenduwa."

22 Karem or mbarik ermbasi oto mashi oson or misihi sunguwavu orhi kavak si narik ormu halashi ira. Mberem ushirik? Or ya mbele mbele mushak nandari ora.

23 Or ishirik Jisas ol orin tiyandari man ormu sawera, "Omendingak jirin amu sawenduwa, mbele mbele nga mushak nanda ma ondo Avui Wasilakahi siyok li sikmbaha li hishiwa anala mendekwa lir.

24 Kamel lar am kowen tlavanda nil washi orok layikundas? Wahau. Uhunda hom ma ol mbele mbele mushak nanda Avui Wasilakahi siyok li sikmbaha li hishiwa kava ukwa mende sir."

19:14: Mt 18:2-3 **19:17:** Wkp 18:5; Lk 10:28 **19:18:** Kis 20:12-16; Lo 5:16-20 **19:19:** Kis 20:12-16; Wkp 19:18

25 Karem or mbarik wavu musha mushak li hishihi limu
mbara, “Ayo, os erem si na nahi, lawe avak ermba ermbak
linda oson laku?”
26 Urik Jisas lirin or heyehe ormu mbara, “Mbele mbele
ma undahi ambu ondo Avui Wasilaka or undahi lir.”
27 Urik Pita mu orin silira, “Wasilaka, nir angop mbele
mbele nihin ni halaha mirin er ni tiyanda nira. Hako mbele
menden ni laku?”
28 Karem or silirik ormu mbara, “Omendingak jirin amu
sawenduwa, Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto mbele mbele in-
diyok or unak akrikop li nakwa wolo kwambu orhi kormbak
talakwa sir. Uhu malakamak nakwa ri. Unak jir erem or nga
nakrem os or liwa mishik likwa jir. Uhu Israelik fehenda
kraha 12-pela ondo mbele mbelen li uhundan heyembakwa
jira.
29 Misi, ma ol anin tiyakwak hishiwa ma ondo os mbele
mbele lihin, aka, mahasanje, avoko, nijava, jikisi, nowe lihin
li hala nahi, Avui Wasilaka mbele mbele ol li halawa ondohi
farniyik warje nga or hakwa lir. Uhundanak kumak ermba
ermbak linda oson lakwa lira.
30 Misi, ma ol ter wolok maifu iwa ondo kumak avak
kumasi ikwa lira. Hako ma ol ter wolok hi nga nawa ambu
ondo kumak avak maifu ikwa lir.”

20

Sauheima wain nowek lerawun li landari kasira

1 Uhu mashi las nga Jisas ormu mbara, “Avui Wasilaka
hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak li
likwa oso karem nakwa osa. Noumashama lar nirsumbu
mendek ma lal wain nowe orhik lerawun li lakmbaha or
ushakurik ormu ira.
2 Uhu ormu mbara, “Os avak nurum sishihi hominak
nowe anhik lerawun ji la nahi, jir namtarmba namtarm-
bak ya las20:2 jirin a hakwa nir.” Karem or mbaha nor
mbashirik nowe orhik lerawun li lakmbaha limu ira.
3 Urik am 9 kilok hom si narik indik ma li tirsanda mishik
or ihi nor heyeri ma lal orok men limu sira.
4 Urik ormu mbara, “Jir nga avak ji ihi nowe anhik
lerawun ji lanak avak yan os ji lawa lawa hom a haka.”
5 Karem or mbarik limu ira. Ushi 12 kilokik indik or ihi
lal or mbashirik limu ira. Ushihi 3 kilokik indik or ihi ma
lal os mas or mbari hom or mbashirik nowe orhik lerawun
lakurik limu ira.

19:26: Job 42:2 **19:28:** Mt 25:31; Lk 22:30; Rev 3:21 **19:30:** Mt 20:16; Lk 13:30 20:2 **20:2:** Ya os or hakmbaha nor mbari oso de namtas lerawun li lanak or hakmbaha nor mbari sir.

6 Urik am si homirik indik or ihi nor heyeri ma lal men orok limu sira. Uhu lirin ormu silira, "Mberem ji mbaha ji sindu? Lerawu nga nanda ambu oj?"
7 Urik limu mbara, "He, ma lar mbeek lerawu las mbawak ni lawa ambu nir." Urik ormu mbara, "Wa, jir er nga nowe anhik ji ihi lerawun ji laka."
8 Urik am si krinyakurik noumashama oto ma ol ornjik lerawun landa man washisinda man ormu mbara, "Nowe anhik lerawun landa ma ondon ushanak li ralanak yan haka. Ol kumasi mendek tawa ondon masmas hashihi maifuk tawan mivai haka."
9 Karem or mbarik os or mbari nombo hom ormu ura. Uhu am si homirik talari ma ondon masmas ya las lirin namtarmba namtarmbak ormu hara.
10 Erem or haha ihi maifuk tari ma ondo warje nga li laku, karem hishiri lir. Hako wahau, lir nakremkop lari lir.
11 Uhu ya os li larin li heyehe noumashama oton li ngriaha limu mbahanjira,
12 "Wahau te. Mberem ushiwak ma ol kumasi mendek tawa ondo nga nir nga nakremkop ya namtaskop ni landuwa? Nir nirsumbukop tantlembantle koroho ni laha ihi homiwa sir. Hako lir, wahau."
13 Urik noumashama mashi os erem li mbari oson or misihi lirin ormu mbara, "Ji misi, ya os jirin a hajehe na mbawa hom amu hawa sira. An mbeek jirin a mbafirimbawa ambu nir.
14 Ya jihi oson laha ika. Mbele mbele os kumasik tawa ma ondon a hawa oso wavu anhi osa.
15 Ya anhin os a ukmbaha a hishiwa hom a ukwa nir. Hako jir mberem ushiwak anin ji wapkava hishihi mbandu? Karem ormu mbara."
16 Jisas sauheima oson or mbarakoho ormu mbara, "Kumak avak erem nakwa sir. Ma ol kumasi mendewa kumak avak maifu ikwa lir. Hako ma ol maifu iwa kumasi ikwa lir."

Jisas or haha indik or usahakundari mashin indik or saweri
(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)

17 Jisas Jerusalemik or ikurik or ihi ol orin tiyandari ma 12-pela ondon or laha limu ira. Li ihi nombo nindik li sihi ormu sawera,
18 "Misi, avak Jerusalemik ni ikwa nir. Unak ma misambik fehe avak Ma Jikisi Avui Wasilakahi oton bikpris nga mashi Moseshin sawendari ma nga lihi tavak li halakwa

20:8: Wkp 19:13; Lo 24:15 **20:16:** Mt 19:30; Mk 10:31; Lk 13:30

ri. Unak orin li kotim uhu orin li mandingormekmbaha mbaolsolokwa lira.
19 Uhu Avui Wasilakahi mashin misinda ambu ondohi tavak li halashinak orin li okolehe li wakoroho miandok li tirishinak hakwa ria. Unak niri frijip fri ishinak indik usahakwa ria.�

Sebedihi jikisi ovro malakamak fri nakurik fri mbari (Mk 10:35-45)

20 Urik Sebedi nokove orhi oso nga jikisi sihi frijip ovro nga Jisasin heyekurik limu tara. Uhu nijava oso Jisasin si silikmbaha kumbambongon si huvuhu misambik simu raka lira.
21 Urik Jisas sirin ormu silira, "Mberem a ukmbaha nyi hishindu?" Urik simu mbara, "An a hishiwa os malakamak mi naha yanga mihik mi liwa wolo jikisi anhi tovron mi mbanak malakamak fri naha mir nga nakrem fri lika, lar tapmama yok lar tava ashi yok."
22 Karem si silirik ormu mbara, "Jir mbeek os ji siliwan hishiyariwa ambu jir. Shir am nomorawu os anhik talakwan kishandahi osh?" Urik frimu mbara, "He, shi kishandahi sir." Urik ormu mbara,
23 "Ome sira, nomorawu os anhik talakwa oso shihik er nga talakwa sir. Hako ma ol tapmama anhi yok tava ashi anhi yok likwa ma ondo an mbeek a kamakwa ambu nir. Avui anhi ma ol or kamanda ma ondo nom or mbashinak orok likwa lir."
24 Urik Jisasin tiyandari ma 10-pela ondo nokove oso os si siliri mashin li misihi fririn limu ngriara.
25 Urik Jisas lirin or usharik li tarik ormu mbara, "Malakama tol misambik linda angop ji heyenda lir. Lir awu awuk li mbashiwak hulaima nokopma lihi siyok li sihi os li mbawa nombo hom unda lira.
26-28 Hako Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto mbeek lir hom nanda ambu ri. Or mbeek ma lal ornjik lerawun li lakmbaha rari ambu ri. Ma amber or jelyaha lihi farniyik or hakurik tari ri. Karem uri osik jir anin tiyanda ma jirin ji misi, avak malakama misambik fehe hom ji nawa hala. Os jir lar malakamak or nakwak or hishi nahi, wa orhinjik or hafakaha mahi siyok or sika. Os jir lar ma amber tikrihi hausikwak or hishi nahi, wa halanak akishmakisha mendek or naha ma amber lirnjik lerawun landa ma hom or naka."

Jisas misokome tumundari frijip or mbarik jivik fri nari (Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)

20:18: Mt 16:21; 17:22-23 **20:21:** Mt 19:28; Lk 22:30 **20:22:** Mt 26:39; Jn 18:11 **20:25:** Lk 22:25-26 **20:26-28:** Mt 23:11; Mk 9:35; Lk 22:27; Fl 2:7

29 Jisas nga orin tiyandari ma nga kuyanga Jerikon li hala
irik ma mushak lirin limu tiya ira.
30 Urik misokome tumundari ma lap nombo sumbuk
frimu lira. Urik Jisas nombo orok or tarik fri misihi frimu
ushambara, "Wasilaka, shir wavu mi hishiwa!"
31 Erem fri mbarik ma ol Jisas nga rari limu mbara, "Shir
mayam shi li!" Hako, wahau, wasilaka mendek fri ushaha
frimu mbara, "Wasilaka, nirambara Devithi mirin, shir
wavu mi hishiwa!"
32 Urik Jisas or misihi orok ormu sira. Uhu nor mbarik fri
tarik ormu silira, "Mberem a shiri ukmbaha shi mbandu?"
33 Urik frimu mbara, "Wasilaka, shi heyekmbaha shimu
hishinduwa."
34 Urik frirnjik or holoho misokome frihik or hautarik
kolok er fri heyehe orin frimu tiyaha ira.

21

Jisas king hom Jerusalemik or layiri
(Mk 11:1-11; Lk 19:28-38; Jn 12:12-19)

1 Jisas nga ol orin tiyandari ma nga Jerusalemik li ikurik
yanga Betfage telemba Oliv sumbu orok limu talara. Uhu
orin tiyandari ma frijip or mbashirik yanga pasir nanda orok
fri ikurik ormu sawera,
2 "Kuyanga kasai ni heyewa mishik shi ihi donki las anjik
shi laharaka. Orok shi ihi shi heyenak donki oso kuvuk
li ishishinak jikisi sihi nga sikwa sir. Ushinak kuvu oson
shi sorngoho donki nijava oso nga jikisi sihi nga anhik shi
laharaka.
3 Os ma lar shirin or sili nahi, karem shi saweka, Wasilaka
lerawu nga or nawa osik or mbashiwak shimu randuwa.
Karem shi mbanak kolok or mbashinak shi laharaka."
4 Os erem fri uri oso mashi os maskop profet li kayendari
osmu omek nara. Mashi oso karem,
5 "Hulaima nokopma ol yanga Saionik[21:5] fehendan karem
ji saweka, king jihi avak jihik takwa ria. Uhu donki
akri lasik or lawu lihi ma katai hi ngashi ambu hom
jirik takwa ria." *Sekaraia 9:9*
6 Urik os or mbari nombo hom fri ihi erem frimu ura.
7 Uhu donki nijava nga jikisi nga fri laha kousamba frihin
donki heyek frimu ewera. Ushirik Jisas orok ormu lawu lira.
8 Urik ma musha kousamba lihin li tloloho nombok limu
lere ira.
9 Urik lal mi tavan li tontlehe er nga nombok limu lere ira.
Uhu lal li maifu irik lal li kumasi irik Jisas nindik ormu ira.
Uhu orin li flehava kwaha limu ewehe mblaha ira,

21:5 **21:5:** Jerusalem oso hi yeje sihi Saion.

“Devit nirambara orhi toton nimu rupshi mendenduwa.
Avui Wasilaka ma or hi orhik tawa toton armek
or ukwa ri. Karem uwosik hi Avui Wasilakahin ni
hauoweka.” *Buk Song 118:25-26*

10 Urik Jerusalemik or layirik orok fehenda ma amber
ondo li lishnyafaha limu silminyara, “Isha, ma oto lawe ria?
”

11 Urik ol er nga tari ma ondo limu sawera, “Oto Jisas oria.
Kuyanga Nasaret provins Galilik fehenda profet lar oria.”

Jisas ma ol ya lerawun tempel akak landarin or jikria ermberi
(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

12 Urik Jisas or ihi tempel akak or layihi ma ol orok ya
lerawun landarin ormu jikria ermberik hikrik limu layira.
Uhu teye os li ewehe yan li ananduwareri teye ondon ormu
kruma ermbera. Uhu kawu ol avi lihin li eweshirik ma li
taha ofan li hakurik li frungawuri nga simbalesik er ormu
jikria ermbera.

13 Uhu ormu mbara, “Jekamba Avui Wasilakahik karem
li kayeri osa. “Aka anhi oso anin li sawenda mishi sira.”
Hako ter os jimu uwak hirnyanda ma lihi aka hom osmu
nanduwa.”

14 Jisas tempel aka orok or lirik misokome tumundari nga
kumba tava kavak nandari nga orhik li tarik or urik jivik
limu nara.

15 Ma ondon or mbarik jivik li narik ma amber li heyehe
jikisakri mende nga orin li rupshihi hi orhin li hauowehe
limu mbara, “Devit nirambara orhi toton nimu rupshin-
duwa.” Karem li mbarik bikpris nga mashi Moseshin
sawendari ma nga sungu lihi kavak si narik orin li ngriaha
limu silira, “Ma rondo hi mihin li hauowewan am mimu
misindu?”

16 Urik ormu mbara, “He, am a misinduwa. Hako
jir mashi os Avui Wasilakahi jekambak li kayehendarin
heyenda ambu oj? Karem li kayeri sir, “Jikisakri nga hi
orhin hauowekwa ola.” “

17 Karem or mba lafakaha Jerusalemin or halaha yanga
Betanik or wakmbaha ormu ira.

Jisas or mbarik mi fik hatlayiri sir
(Mk 11:12-14,20-24)

18 Nirsumbu mendek Jisas indik Jerusalemik or ihi nombo
nindik or sihi ormu erenghara.

19 Urik mi fik las nombo orok si sirik or heyehe pasir or
i sihi ormu simaura. Uri mbeek akwa nga nari ambu sir,

21:13: Ais 56:7; Jer 7:11 **21:16:** Sng 8:2

wahau, minjakukwa nom olmu nara. Urik mi oson ormu mbara, "Nyir mbeek indik akwa ome nga nakwa ambu nyir." Karem or mbarik mi oso kolok er simu hatlayira.

20 Urik orin tiyandari ma ondo oson li heyehe li lishnyafaha limu mbara, "Ayo, mberemhi tos ter nanduwa, mi toso lewas er hatlayiw te?"

21 Urik ormu mbara, "Jirin amu sawenduwa, os mashi Avui Wasilakahin ji misindiyaha wavu frijip frijip ji hishina ambu nahi, tos a uwak ji heyewa hom ji undahi sir. Hako oso nom nembes. Os telemba las ji mbanak si mblihi solwarak si raka, karem ji mba nahi, os ji mbawa hom nakwa sir.

22 Uhu os mashi orhin ji misindiyanda nombo jihi kwambuk si na nahi, ambehoma, mbele las orin ji sawewa avak os ji sawewa hom nakwa sir."

Jisasin li siliri, "Lawe mbashirik lerawu oson mi landu?" (Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

23 Jisas indik tempel akak or layihi mashin ormu sawera. Urik bikpris nga Judama lida lihi nga orok li raha orin limu silira, "Lawe mbashindak lerawun mi landu?"

24 Urik ormu mbara, "Os mbele las jirin a siliwan armek ji sawenak a misi nahi, an nga vai a sawenak ji misikwa sir, lawe or anin mbashihindak lerawun a landu.

25 Jon man or fak tolofalendari oto lawe mbashirik lerawun or lar? Avui Wasilaka mbashirik mo ma misambik fehe mbashirik lerawu oson lari or?"

Karem or silirik lihi ambek limu mbara, "Mberem ni mbakwa ambu re. Os ni mba, Avui Wasilaka mbashirik lerawu oson ormu lara. Karem ni mba nahi, avak or mba, mberem ushirik orin ji tiyakurin ji halar?

26 Hako os ni mba, ma misambik fehenda mbashirik lerawu oson ormu lara. Karem ni mba nahi, ma rondo avak nirin kavak nakwa ola. Mberem ushiwak? Jon profet oria, karem hishinda ola."

27 Karem li mbaha limu mbara, "Nir ni hishiwa kom te!" Urik ormu mbara, "An ngana, an mbeek a sawekwa ambu nir, ma or anin mbashihindak a taha lerawu toson a lawan."

Mahasanje frijip sauheima frihi

28 Uhu Jisas sauheimak bikpris nga Judama lida lihin ormu sawera, "Mashi kas a mbawan ji misi. Ma lar jikisi orhi frijip nandari vria. Undarik lakamenden ormu mbara, "Mir avak ihi wain nowe anhik laka."

29 Karem or mbarik ormu mbara, "Wahau, an turaw." Hako or lihi hishifuhu nowek ormu ira.

21:21: Mt 17:20; Lk 17:6; Jn 14:12; 1 Ko 13:2 **21:22:** Mt 7:7-11; 18:19 **21:26:** Mt 14:5

30 Urik avoko or ihi mahakandan or heyehe sanjelakan or mbari hom ormu mbara. Urik ormu mbara, "He avui, avak a ikwa nir." Hako mbeek iri ambu ri.
31-32 Jir mberem ji hishindu, mahasanje ovron a mbawan, lawe mende avokohi mashin misir? Sanjelakan mo mahakandan?"

Karem or silirik limu mbara, "Sanjelaka na."

Urik ormu mbara, "Os jimu omek mbanduwa. Hako ji misi, takis yan landa ma nga hulatolhakanda nokove nga lir avak jirin li tikrihi maifuk Avui Wasilakahi kuyanga orok layikwa lir. Mberem ushiwak? Jon nombo os sunguwavun ji tormblehe Avui Wasilakahik ji rakuri nombon jirin mukuri ora. Hako jir mbeek mashi orhin misiri ambu jir. Hako kavakavan unda ma ondo mashi orhin misiri lir. Jir angop ji heyeri lir, mashi orhin li misirin. Hako jir mbeek wavu jihin tormblehe os lir uri hom uri ambu jir. Karem uhunda osik lir avak jirin li tikrihi masmas Avui Wasilakahi kuyanga orok layikwa lir."

Sauheima noumashama halashirik ma kava hiniyin li ori (Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

33 Uhu Jisas ormu mbara, "Sauheima kason ji misi. Ma lar wain nowe las or laha inyin or washi arangoho wain siji omen li jimbresekundari las nga nor uhu nowen li washilikuri aka las nga ormu ura. Uhu nowe oson ma lalhi tavak or halashihi yanga lasik ormu ira.
34 Uhundarik wain siji am li nivikuri wolok si narik ornjik lerawun landari ma lal or mbashirik ornjik lal li nimba laharakmbaha limu ira.
35 Hako ma ol nowen washilindari ma ondo ma or mbashirik tari ma ondon li heyehe lal li jihi, lal li jimandingormehe, lal li sunjakom loho li jirik tulu iri lir.
36 Ushirik ma anandi lal nga mushak or mbashirik limu ira. Urik os mas li uri hom erem li uri lir.
37 Erem li urik or ufuhu ormu mbara, "Halashinak jikisi indingo anhin a mbashinak or inak mashi orhin misikwa lir." Karem or mbaha jikisi orhin or mbashirik ormu ira.
38 Or irik li heyehe limu mbara, "Noumashama jikisi orhi indingo ormu tanduwa. Hako ka ni i orin ni jimandingormehe mbele mbele orhi ondon hiniyin ni oka."
39 Karem li mbaha orin li hikriyok li tolo longo laha ihi orin limu mandingormera."
40 Jisas sauheima oson or sawerakoho ol orok lirin or heyehe ormu silira, "Wa mberem ji hishindu, noumashama oto kumak avak or taha ma ondon mberem orvai mbaku?"

21:31-32: Lk 3:12; 7:29-30 **21:33:** Ais 5:1-2 **21:38:** Mt 27:18 **21:39:** Hi 13:12

41 Urik limu mbara, “Ma kava ondon avak kavak or nakwa lir. Ushihi nowe oson ma anandihi tavak or halashinak lakwa lir. Unak wain sijin ornjik li laha eweshihindak kumak or tanakop li hakwa ri.”

42 Karem li mbarik ormu mbara, “Mashi os jekamba Avui Wasilakahik li kayehendarin heyenda ambu oj? Karem li kayeri sir,

“Sunja ma akan unda, kava, karem li hishihi li ermberi sir.
Hako wahau, angop wormbonawa hom maifuk ormu
sinduwa. Wasilaka vai oson or unak ni heyenak jivik
nakwa sir.” *Buk Song 118:22-23*

43 Erem li kayeri osik jirin amu sawenduwa, Avui Wasilaka avak jirin or halashihi ma anandi yoko ol mashi orhin misindiyaha akwa ome nga nawa ma ondon jihi farniyik orhi mak or kamakwa lir.

44 Ma ol sunja heye orok takatukuyiwa avak havan tlekwa lir. Unak os sunja oso ma lalhi heyek si raka nahi, si mandingormekwa lir.” 21:44

45 Karem or mbarik bikpris nga Farisi nga sauheima oson li misiri osmu lirik er nara.

46 Ushirik orin li tolokurik hishiri lir. Hako hulaima nokopma, Jisas profet, karem li hishiri osik li ajehe limu halara.

22

Sauheima ma lar nokoplakurik hiyawu wasilakan li undari mashi
(Lk 14:15-24)

1 Uhu sauheima las nga Jisas ormu mbara,

2 “Os Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak li likwa karem nakwa osa. King lar jikisi orhi nokoplakurik hiyawu las ormu hundujera.

3 Or hundujeshihi ma ol ornjik lerawun landari man or mbashirik limu ira, ma ol masmas or mainhahandari ondon li saweshinak li rakmbahan. Or mbashirik li ihi limu sawera. Hako ma ondo mbeek takurik hishiri ambu lir.

4 Urik ma lal nga ormu sawembara, “Ji ihi karem ji sawe, bulmakau ondon angop a jihi akwa angop a hundujerakowa sir, kolok hiyawu anhi orok ji ramaraka.”

5 Karem or mbarik mashi oson li laha ihi ma ol masmas or mainhahandari ondon limu sawera. Hako li turaha lerawu lihi os li landa landarik limu ira. Lal nowek irik, lal ya newe lihin li landarik limu ira.

6 Hako lal ma ol or mbashirik iri ma ondon li toloho kavakavak li uhu lal limu mandingormera.

21:42: Ro 9:33; 1 Pi 2:6-8 21:44 **21:44:** Saveman lal karem hishinda lir, ves 44 oso kuma li kayeri sir. **22:6:** Mt 21:35

7 Ushirik os erem li uri oson or misihi or waplelenaha
awun undari ma orhin or mbashirik li ihi ma ondon simbale-
sik li jila mandingorme laha yanga lihi nga hik limu suwura.
8 Ushihi ormu mbara, ❝Mbele mbele akwa ondon angop
a hundujerakori lir. Hako ma ol masmas or mainhahandari
ondo jivi, karem a mbaha na ushari lir. Hako wahau, ma
ondo ma kava lir.
9 Uwosik avak yanga yangak ji ihi ma ol ji heyewa ondo
yejen ji sawehe hiyawu anhi torok ji laharaka.❞
10 Erem or mbashirik li ihi ma amber ol li heyeri ondo, ma
jivi nga ma kava nga, li sawe lahararik aka orhi mu hojera.
11 Aka oso am si hojerik King ma ol aka orok lirin heyekm-
baha ormu tara. Or ta heyeri lar mbeek kowe os hiyawu orok
li falendari kowe nga nari ambu ri.
12 Ushirik ormu silira, ❝Awasayi, mir mberem ushiwak
kowe os hiyawu torok li falenda kowe nga mi falewa ambu
re?❞22:12 Karem or silirik mayam ormu lira.
13 Urik ma ol ornjik lerawun landari man ormu mbara,
❝Ma roton ji kumbatol tavatoloho os nirtle nirndum nashi-
wak li entlekoronda mishi orok ji ermbenak or layihi lika.
Uhu orok or lihi entlembale misihi fu orhin masham koho
akwa ri.❞
14 Ji misi, Avui Wasilaka ma mushak or ushanda lir. Hako
ma laptonom or mbashinak yanga orhi orok layikwa lir.❞

Takis yan malakama Romik fehe Sisarin li hakwa mo wahau?
(Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)

15 Urik Farisi ondo lihi ambek li tirsaha nombo las li
eweheyenak Jisas mbele kava las or mbanak li misihi nombo
orok orin li kotim ukmbaha limu tirsara.
16 Uhu li mbashirik lihi ma lal nga Herothi22:16 ma lal nga
Jisasik li ihi limu mbara, ❝Tisa, mir mainome nom sawewak
ni heyenda mir. Uhu os hulaima nokopma Avui Wasilakan li
tiyakwa nombon omek ewesawenda mira. Mir mbeek man
ajenda ambu mir. Ma amber, hi ngashi nga hi ngashi ambu
nga nakremkop mbanda mira.
17 Unda osik nirin sawenak ni misika, mberem mi
hishindu, os takis yan malakama Romik fehe Sisarin ni
hakwa oso jivik nakwa os mo wahau?❞
Hako Jisas orin li oweioweiheyehe orin li kotim ukurik li
mbari oson angop or heyeri sir.

22:12 **22:12:** Judama ondo nombo os li undari karem nandari sir, hiyawu mashama oto kowe os li falendarin lirin handari ri. **22:13:** Mt 8:12; 25:30; Lk 13:28 **22:15:** Mk 3:6 22:16 **22:16:** Herothi ma ondo li hishiri karem, os Judama Romik fehe ma ondohi mashin li misihi lir mbawa hom takis yan li ha nahi, Romik fehe ondo mbeek Avui Wasilakan li lotu unda nombon pantlenda ambu lir.

18 Uri osik ormu mbara, "Jir hokophakovimbanda ma
jirin, mberem ushiwak anin ji hokovimbakwak ji randu?
19 Wa, ya os ma oton ji hakmbaha ji mbandan mukunak a
heyeka." Karem or mbarik ya las orin limu hara.
20 Urik ormu silira, "Ma fumunyava lawehi nga hi lawehi
nga ya torok si wandu?"
21 Urik limu mbara, "Sisarhi vria." Urik ormu mbara,
"Wa, mbele mbele ol Sisarhi ondo indiyok orin ji haka.
Hako mbele mbele ol Avui Wasilakahi ondo orin ji haka."

22 Karem or mbarik lir mbeek mashi las nga orin li
mbakurik nari ambu sir. Urik orin li halaha limu ira.

Sadyusi lal li silir, "Ma ol hahanda indik usahakwa ol mo wahau?"
(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)
23 Judama lal Sadyusi lir. Lir karem hishinda lir, ma
ol hahanda mbeek indik usahakwa ambu lir. Oro wolok
Sadyusi lal Jisasik li taha limu mbara,
24 "Tisa, mashi Moseshi karem sawenda sir, os ma lar
jikisi nga nor na namber or hashinak maha orhi lar mumbla
oson or owehe jikisi nga fri nawa, tlavu ji oto sanjelaka or
hahanda orhik nakwa ria. Moses karem or kayeri sir.
25 Hako mas mahasanje 7-pelak nahandari lir. Uhu sanje-
laka or nokoplaha jikisi nga nor na namber hari ria. Ushirik
maha orhi mu mumbla oson ewera.
26 Mumblan or ewehe jikisi nga fri na namber hari ri.
Ushirik orhi hindiyashi lar erem hari ria. Orokop li nana ihi
marika mende erem sirin or ewehe jikisi nga fri na namber
hari ri.
27 Am amber li harakoshirik nokove oso er nga hari sira.
28 Hako avak mbanak ni misika, ma ol hahanda kumak
indik li usahana wolo nokove oso avak lawehik sivai naku?
Mahasanje ondo amber sirin lari ola!"
29 Karem li silirik Jisas mu mbara, "Jir mbeek mashi
os Avui Wasilakahi jekambak li kayehendari nga kwambu
orhi nga heyekrahakoronda ambu jir. Uwosik os jimu
surunduwa.
30 Ma ol hahanda indik li usahawa wolo mbeek hulasihi
nokoplakwa ambu lir, wahau. Lir men ensel hevenik linda
hom nakwa lira.
31 Hako os ma hahanda indik li usahakwa ambu, karem
ji hishi nahi, wa anin ji sawenak a misi, mashi las Avui
Wasilakahi jekambak mas mberem li kayer? Karem li kayeri
osa,
32 "Avui Wasilaka orhinjik mbari ora "An God Abraham,
Aisak, Jekop lihi God anira." Mashi os or mbari oso mu nirin

22:21: Ro 13:7 **22:23:** Ap 23:8 **22:24:** Lo 25:5

kormbak mukunduwa Avui Wasilaka mbeek ma ol hahanda lihi God ambu ri, wahau. Or God ma ol linda lihi God oria.
33 Karem or mbarik mashi oson li misihi limu funurira.

Lo maifu mende
(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)

34 Urik Farisi lal li misiri Sadyusi ondo Jisas nga li anasaweri mbeek mashi kas nga li mbakurik nari ambu sir. Ushirik orhik limu rara.
35 Uhu lihi lar Moseshi lon armek heyendari ma oton li mbashirik Jisasin or oweioweiheyekurik ormu silira,
36 Tisa, mberemhi lo os maifuk naha lo anandin tikrindu?
37 Urik ormu mbara, Jir avak Avui Wasilakan wapnuku jihik ji eweka. Uhu sunguwavu jihi nga masikome jihi nga os ji hishiyarinda jihi nga orin ji haka.
38 Lo oso maifu mendek naha wasilaka mende sira.
39 Os nindik sinda lo oso karem, ma anandin ji rupshika os jihinjik ji rupshinda hom. Oso maifuk sinda lo nga nakrem nanda vria.
40 Lo ovro indinga nom lo anandi ondo nga mashi ol profet mbahanda nga tikrihi kishanda vri. Uhu lo ovrohik lo anandi ondo talahanda lir.

Krais lawehi jikisi ri?
(Mk 12:35-37; Lk 20:40-44)

41 Farisi orok er li lirik Jisas lirin ormu silira,
42 Jir mberem ji hishindu Krais lawe ri? Jikisi lawehi ri? Karem or silirik limu mbara, Ma orto nirambara Devithik nakwa ria.
43 Urik Jisas mu mbara, Os erem si na nahi, mberem ushirik Devit ma oton Wasilaka orhik or mbar? Masikome Avui Wasilakahi Devitin or sauharik karem kayeri ria,
44 Avui Wasilaka ormu Wasilaka anhin karem sawera,
Mir tapmama anhik lika. Ushinak wutari mihin avak a halashinak mihi siyok sikwa lira. *Buk Song 110:1*
45 Ji misi, os Devit orhinjik or mbar, Krais Wasilaka anhi ria. Karem or mbari sir. Os erem si na nahi, mberem ushiwak Krais nirambara Devithi, karem li mbandu?
46 Jisas karem lirin or silirik lir mbeek mashi las nga orin li mbakurik nari ambu sir. Uhu mashi las orin li silikurin limu ajera.

22:32: Kis 3:6; Mt 8:11 **22:37:** Lo 6:5 **22:39:** Wkp 19:18; Mt 7:12 **22:40:** Ro 13:10; Ga 5:14 **22:42:** Jn 7:42 **22:44:** Mt 26:64

23

Farisi nga mashi Moseshin sawendari ma nga mashi os li sawenda hom tiyanda ambu lir

(Mk 12:38-39; Lk 11:43,46; 20:45-46)

1 Urik Jisas ma ol orok liri nga ol orin tiyandari ma nga ormu sawera,

2 Farisi nga mashi Moseshin sawendari ma nga Moseshi farniyik li sihi mashi Avui Wasilakahin ewesawenda mak nanda lir.

3 Unda osik mashi os li ewesawewan ji tiyaka. Hako nombo os li yawa yawan ji tiyawa hala, wahau. Mberem ushiwak? Lir mbeek mashi os li sawenda hom tiyanda ambu lir.

4 Lir men ma anandi nom mashi lihin li tiyakmbaha sawenda lir. Oso osmu nomorawu wasilaka ma ondon li hawak li kishawak lir mbeek kandakar mende li jelyanda ambu hom nanduwa.

5 Mbele mbele ol li unda men ma li heyejehe unda lir. Kowe os li falenda kowe osohi kousumbun li owehe tlahapsinda lir.23:5 Uhu paus os jekamba Avui Wasilakahin li wolonda oson wasilakak unda lir. Unak ma li heyehe li mba, Ma tondo Avui Wasilakahi ma tolira.

6 Uhu li lotu unda wolo nga hiyawun li uhu li anda wolo nga kawu ol maifuk li lerenda kawu orokop li likwak hishinda lir.

7 Uhu ma lirin nombok li heyehe li makshitakshihi tisa karem li mbakmbaha hishinda ola.

8 Hako jirin amu sawenduwa, avak ma lar tisa karem ji ushawa hala, wahau. Tisa jihi namtar numbu ri. Jir amber hom mahasanje jir.

9 Jir avak misambi torok fehe ma lar Avui jihi karem ji ushawa hala, wahau. Avui jihi namtar numbu or hevenik lindu.

10 Jir avak misambi torok ma lar Wasilaka karem ji ushawa hala, wahau. Wasilaka jihi namtar numbu Krais oria.

11 Misi, os jir lar malakamak or nakmbaha or hishi nahi, halanak orhinjik or hafakaha ma kandai men lerawun landa ma hom or naka.

12 Hako os jihinjik ji yerkujihi ji mba, An malakama anira. Karem ji mba nahi, kumak avak Avui Wasilaka or

---

23:3: Mal 2:7-8 23:5 **23:5:** Farisi ondo mashi os Kisim Bek 13:9,16, Lo 6:6, 11:8, Namba 15:37-41 orok li kayehendarin tiyandari lir. Hako mbele mbele ol kowe lihin li tlahapsindari ondon hombelaka mendek uri lir. Uhu paus ondon wasilaka mendek uri lir. Mberem ushirik? Lir li hishiri karem, mbele mbele ondo avak kormbak li mukunak ma amber heyekwa sir, lir Avui Wasilakahi ma indingo lir. **23:5:** Kis 13:9; Nam 15:38-39; Lo 6:8; Mt 6:1 **23:11:** Mt 20:26; Mk 9:35; Lk 22:26

unak hi jihi si rakanak humblarakwa jir. Hako os jihinjik ji hafakaha ji li nahi, kumak avak or unak hi jihi wasilakak nakwa sir.�

Jisas Farisi nga mashi Moseshin sawenda ma nga Avui Wasilakahi mak li arndiri oson kormbak or saweri
(Mk 12:40; Lk 11:39-52; 20:47)

13-14 Uhu mashi las nga Jisas ormu mbara, "Jir mashi Moseshin sawenda ma nga Farisi nga ji auheyeka, kumak avak kavak nakwa jir. Jir ma ol Avui Wasilakahi yanga orok ikwak hishiwa ma ondohi nombon arangonda jir. Jir orok ji ikwak hishinda ambu jir. Hako ma ol orok li ikwak hishiwa ma ondohi nombon os jimu arangonduwa.23:13-14

15 Jir mashi Moseshin sawenda ma nga Farisi nga ji auheyeka, kumak avak kavak nakwa jir. Jir nombo homen ji ihi solwaran ji mbuhu lerawu havan ji lanak ma lar jirin tiyanda mak or naku. Karem hishinda jir. Am jirin tiyanda mak or na nahi, wa hik or ikwa nombo oso osmu orin nikishinduwa, os jir hik ji inda nombok ji sinda hom.

16 Jir misokome tumunda jirin, jir mbeek man nombon mukundahik nanda ambu jir! Jir karem ewesawenda jir, os ma lar tempelin or mba, "Tempel heyewak mashi kason omek amu mbanduwa." Erem or mbashihi os or mbawa oson or jintlewak ji mba, "W*a* am nawa sir, or mbeek kavak nakwa ambu ri." Karem ewesawenda jir. Hako os gol os tempel akan li tlahapsindan or ushaha orok or mba, "Gol os tempel akan li tlahapsihinda heyewak mashi kason omek amu mbanduwa." Karem or mbaha nor tle nahi, kavak nakwa ri. Karem ewesawenda jir.

17 Jir misokome tumuhu ambarambasinda ma jirin, jir mbeek mbele las heyenda ambu jir. Mbele kas wasilakak naha maifundu? Tempelin mo golin? Tempelina. Tempel aka oso si sihi si ushiwak gol oso osmu jivik nanduwa.

18 Uhu hovok karem ewesawenda jir, os ma lar alta mbele mbele ofan li ewe suwunda oson or ushaha nor mba, "Alt*a* heyewak mashi kason omek amu mbanduwa." Erem or mbaha os or mbanda oson or jintlewak ji mba, "W*a*, am nawa sir, or mbeek kavak nakwa ambu ri," karem ewesawenda jir. Hako os ofa ol alta orok ewenda ondok or usha nor mba, "Of*a* os altak li ewenda oso heyewak

---

23:12: Job 22:29; Snd 29:23; Lk 14:11; 18:14 23:13-14 **23:13-14:** Saveman lal karem hishinda lir, mashi anandi las nga karem li kayeri sir, "Jir mashi Moseshin sawenda ma nga Farisi nga jir ji auheyeka. Jir nokove ol mumblak wayanda lihi akak ji ihi mbele mbele lihin landa jir. Uhu Avui Wasilakan ji sawewa wolo ma li heyekwak sawenda jir." **23:16:** Mt 15:14

mashi kason omek amu mbanduwa,🔒 karem or mbaha nor tle nahi, kavak nakwa ri. Karem ewesawenda jir.

19 Jir misokome tumunda jirin, jir mbeek mbele las heyenda ambu jir. Mbele kas wasilakak naha maifundu? Altan mo ofa ol alta orok li ewendan? Altana. Alta oso mu uwak ofa ol orok li ewenda jivik olmu nanduwa.

20 Karem uwosik ma or altan or usha nor mba, 🔒Alta heyewak mashi kason amu mbanduwa,🔒 Karem mbawa ma oto alta nga mbele mbele ol alta orok ofak li ewenda nga ormu mbawa sira.

21 Uhu ma or tempelin or ushaha nor mba, 🔒Tempel heyewak omek amu mbanduwa.🔒 Karem mbawa ma oto tempel aka nga Avui Wasilaka or orok linda nga ormu mbawa sira.

22 Uhu ma or hevenin or usha nor mba, 🔒Heven heyewak mashi kason omek amu mbanduwa.🔒 Karem mbawa ma oto hi Avui Wasilakahi nga or linda mishi nga ormu mbawa sira.

23 Jir mashi Moseshin sawenda ma nga Farisi nga ji auheyeka, kumak avak kavak nakwa jir. Jir lo awarikanda nom ji tiyaha mbeek lo wasilaka ondon tiyanda ambu jir. Jir men ishavaka mbele mbele ondon ji laha 10-pelak ji humasihi namtas Avui Wasilakan handa jir. Hako jir mbeek man nombo wornak kotim unda ambu jir, man armek unda ambu jir. Uhu Avui Wasilaka mbele mbele ol ji ukmbaha or mbahandan unda ambu jir, men mbele mbele lo awarikanda ondo nom tiyanda jir. Hako an mbeek lo awarikandan ji halaha wasilaka nom ji tiyakmbaha na mbawa ambu nir, wahau. Evrembam ji tiyaka.

24 Jir misokome tumunda ma jirin, jir mbeek man nombon mukundahik nanda ambu jir. Jir men mbele mbele awarikanda nom heilaha mbanda jir. Os ji unda oso karem nanda sir. Jir uksembe os ji awan armek ji heyehe owe kanda ol orok wawan laha ermbenda jir. Hako kamel wasilaka os orok wawan heyenda ambu jir, wahau. Oson arngunyanda jir.

25 Jir mashi Moseshin sawenda ma nga Farisi nga ji auheyeka, kumak avak kavak nakwa jir. Jir men hambiya kumbiya hikri yejen armek li yokonda hom nanda jir. Hako sunguwavu yeje jihi osmu kavak nanduwa. Mbele mbele mahin ji laha hi jihin jihinjik hauowenda jir.

26 Jir misokome tumunda ma jirin ji misi, maifuk akome yejen ji yokoshinak avak hikri yeje nga jivik si naka.

27 Jir mashi Moseshin sawenda ma nga Farisi nga ji auheyeka, kumak avak kavak nakwa jir. Jir mawa os hikri

23:22: Ais 66:1; Mt 5:34 **23:23:** Wkp 27:30; Mai 6:8 **23:25:** Mk 7:4

yejen armek li semenim uhu kolta avishak li ermbeshiwak jip si heyenda hom nanda jir. Hako mawa akome oso ma havarava mbundi olmu orok hojehe wandu.

28 Ma jirin li heyehe li mba, "Ma rondo jivi mende." Hako wahau, sunguwavu yeje jihi nombo os haimba handambaha kavakavan unda osmu wavu jihi orok hojenduwa.

29 Jir mashi Moseshin sawenda ma nga Farisi nga ji auheyeka, kumak avak kavak nakwa jir. Neloko jihi profet ondo nga ma worna mak nandari nga li mandingormeri lir. Hako jir mawa lihin armek ji lamunyaha

30 ji mba, "Nir os oro wolok ni lirikop mbeek ma ondon ni mandingormeri ambu nir."

31 Jir jihinjik ji mba, "Ma ol profet ondon mandingormeri ma ondo neloko nihi lira." Ome sira, neloko indinga jihi lira. Unda osik os jimu nombo lihin tiyanduwa.

32 Hako erem ji uka. Lerawu kava os li laharaha halanda sumbuyambun ji laka.

33 Jir ma kava, hovo hom nanda jirin, Avui Wasilaka kumak avak man or heyembakwa wolo oson ji tuluku, karem jimu hishindu? Wahau. Mende indingo, mbeek ji tulundahi ambu.

34 Ji misi, avak profet lal nga, hishiyarinda ma lal nga, tisa lal nga, a mbashinak jihi nindik ikwa lir. Unak lal ji mandingormehe lal miandok ji tirihi lal haus lotu jihik ji wormblashihi lal ji jihi ji laha lesuwunak tulukwa lir.

35 Os lirin ji jinak li fi ngoro nahi, kumak avak Avui Wasilaka wasan or unak fi ngorokwa jir. Ol Avui Wasilakahi ma worna ma ondon li mandingormerik fi ngoronda wasa oso avak jihik nakwa sir. Abelik sishi raha Sekaraia jikisi Berekiahik nahandan. Orin tempel aka alta nindik li mandingormeri ri.

36 Omendingak jirin amu sawenduwa, mbele mbele kava os neloko jihi uhundari hom ter os jimu unduwa. Karem uwosik Avui Wasilaka fi lihi ngorori wasan avak or jinak fi ngorokwa jir."

Jisas ma ol Jerusalemik fehenjik or holori (Lk 13:34-35)

37 Uhu Jisas ormu mbara, "Jir Jerusalemik fehe ma jirin, jir profet ondo nga ma ol Avui Wasilaka mbashirik tari ma ondo nga ji sunjakom loho mandingormenda jir. Jirin armek a ukmbaha na hishiwa nir, os aptok nijava jikisi sihin shervle sihik si arangonda hom. Hako jir mbeek anin ji halashiwak erem a unda ambu nir.

23:27: Ap 23:3 **23:28:** Lk 16:15 **23:31:** Ap 7:52 **23:33:** Mt 3:7; 12:34; Lk 3:7 **23:35:** Stt 4:8; 2 Sto 24:20-21

38 Misi, yanga jihi avak kavak nakwa sir.
39 Jirin amu sawenduwa, jir avak anin indik heyekwa ambu jir. Er ji lihi nikishifuhu ji mba, "Halanak Avui Wasilaka ma or hi orhik tawan armek or uka." Karem ji mbana wolokop anin indik heyekwa jir."

24

Jisas or mbari, "Tempel aka toso kumak kavak nakwa sir"
(Mk 13:1-2; Lk 21:5-6)
1 Jisas tempel akan or halaha hikrik or layirik ol orin tiyandari ma ondo orok li raha tempel aka nga aka jivi ol orok nandarin orin li mukuhu limu mbara, "Ayo, aka jivi tondon mi heyewa!"
2 Urik ormu mbara, "Aka tondo jivi lira. Hako omendingak jirin amu sawenduwa, aka mbele mbele tol ter ji heyewa ondo kumak avak wutari li taha jila tarvlalarakokwa lir."

Jisas or mbari, "Nomorawu musha kumak avak talakwa lir"
(Mk 13:3-13; Lk 21:17-19)
3 Hovok Jisas telemba Olivik or lirik ol orin tiyandari ma li raha limu silira, "Mbele mbele ol mi sawewa ondo mbele wolo mendek li talanak nivai heyeku? Mberem si nanak ni heyehe nivai mbaku, Wasilaka am or tanak misambi mbele mbele ondo am mendek li nakwa wolok osmu nanduwa?"
4 Urik ormu mbara, "Ji auheyeka, las avak ma lal li taha jirin li haimba handambanak lirin ji tiyanda ngashi.
5 Ma musha kumak avak hi anhik li raha karem mbakwa ola, "An Krais anira." Karem li mbaha ma mushak haimba handambakwa ola.
6 Uhu kumak avak ji misinak yanga yangak awun ukwa lir. Ushinak maintama nga auhukwa nga ji misikwa sir. Hako oso wolo ji ajewa hala. Mbele mbele ondo masmas talakwa lir. Hako misambi nga lersuwu nga mendek fri nakwa wolo os akrik.
7 Kraha las hovok kraha lasik fehe nga anajikwa lir. Malakama yanga lasik fehe hovok malakama lasik fehe nga anajikwa lir. Unak kuyanga lal erenghanak kuyanga lal nenawu jikwa sir.
8 Nomorawu ondo os jikisin li wakwak kumanhava jinda hom nakwa lir. Hako mbele mbele os mendek si nakwa wolo os akrik.

23:38: 1 Kin 9:7-8; Jer 22:5 **23:39:** Sng 118:26 **24:2:** Lk 19:44 **24:5:** Mt 24:23-24; 1 Jn 2:18

9 Oro wolok jir anin tiyanda man kavakavak li uhu li jila
mandingormelakwa jir. Uhu ma amber jirin waplelenaha
kavak ukwa jir.
10 Unak ma mushak os anin li tiyanda nombon halakwa lir.
Uhu ma ol mas nakrem li lotu undari ma ondon ma kavahi
tavak halakwa lir. Uhu lihi ambek wutarik ewekwa lir.
11 Unak haimba handambanda profet mushak li talaha li
mbanak ma musha lirin tiyakwa lir.
12 Kavakava os ma li unda avak wasilaka mendek si nanak
os man li rupshihi armek li unda nombo oso mendek nakwa
sir.
13 Hako ma ol kwambuk sitambanawa ondo Avui Wasilaka
indik or lakwa lir.
14 Mashi jivi os Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin
or arangoshinak orhi yangak li likwa mashi oson yanga
yangak li sawenak li mistakonakop misambi nga lersuwu
nga mendek nakwa vri.�

Mbele kava indingo las avak talakwa sir
(Mk 13:14-23; Lk 21:20-24)

15 �Mbele kava indingo las profet Daniel jekamba Avui
Wasilakahik or kayehendarin avak ji heyenak Avui Wasi-
lakahi akak li eweshinak sikwa sir. Ma ol mashi kason
misiwa halanak armek li hishiyarika.
16 Oro wolok jir provins Judiak linda ma shirinyambar
telembak ji tulu ika.
17 Ma or hikrik liwa indik aka orhik or layihi mbele mbelen
lawan or halaka.
18 Ma or nowek liwa indik yangak or ihi kowe mbele mbele
orhin lawan or halaka.
19 Kavasumba, nokove ol masam nomok nawa nga jik-
isakrin muk hawa nga. Mberem livai tuluku?
20 Uwosik ji beten unak os ji tulu ikwa wolo Sabat wolok
mo ma rakanda wolok si nawan si hala.
21 Nomorawu os talakwa oso wasilaka mendek nakwa sir.
Misambi toso nari wolok sishi raha ter nawa nga mbeek oso
himi kas talari ambu sir. Ihi kumak erem, mbeek oso himi
kas indik talakwa ambu sir.
22 Nomorawu oso wasilaka mendek nakwa sir. Os Avui
Wasilaka nomorawu oson or halashinak nambe mendek er
si na nahi, ma amber harakokwa lir. Hako ma ol orhinjik or
kamahanda ondonjik or holoho or mbanak nindik mendek
nakwa sir.
23 Oro wolok os li sawehe li mba, �Ji heyeka, Krais tor
torok lindu,� mo �Katai karok lindu,� erem li sawe nahi,
mashi lihin ji misiwa hala.

24:9: Mt 10:22 **24:11:** Mt 24:5,24; 1 Jn 4:1 **24:13:** Mt 10:22 **24:14:** Mt 28:19 **24:15:** Dan 9:27; 11:31; 12:11 **24:17:** Lk 17:31 **24:21:** Dan 12:1 **24:23:** Mt 24:5

24 Mberem ushiwak? Ma musha mendek li taha lal karem
haimba handambakwa ola, “An Krais anira.” Hovok lal
karem mbakwa ola, “An profet lar anira.” Karem li mbaha
mbele mbele ma undahi ambu ondon li uhu man haimba
handambakwa ola. Uhu Avui Wasilakahi krahak sinda ma
ondon er nga li laha ikwak hishikwa lir. Hako mberem li
laha indahi ambu.
25 Mbele mbele ondo tala namber, angop a sauhambarik ji
misiri sir.
26 Karem uri osik os li mba, “Krais ma ngashi mishi ambu
orok or lindu.” Karem li mba nahi, orok ji iwa hala. Uhu
os li mba, “Aka orok or lindu.” Karem li mba nahi, mashi
lihin ji misiwa hala.
27 Mberem ushiwak? Ma Jikisi Avui Wasilakahi os or
takwa wolo os si lervla saikanda hom or tanak ma amber
li heyekwa ri.
28 Os mbele las haha wawak apkumbono li tirsawak li
heyenda hom nakwa sir.”

Ma Jikisi Avui Wasilakahi indik or takwa wolo
(Mk 13:24-27; Lk 21:25-28)

29 “Nomorawu oso mendek si nanak kolok ta or torm-
blenak si tangnanak niyaka mbeek ukwa ambu sir. Unak
tashingra misambik kongo rakakwa lir. Unak lersuwu yok
avak nenawu jinda hom lishirikwa sir.
30 Unak kolok mbele las lersuwu yok talakwa sir. Oso Ma
Jikisi Avui Wasilakahi os indik or takwa wolon mukukwa sir.
Unak lersuwu nindik or sihi kwambu orhi nga ukruharanda
orhi nga rakakwa ri. Ushinak ma amber orin li heyehe
tlaholokwa lira.
31 Unak fiwan li ufunanak ensel orhin or mbashinak
misamsumbu yok yok li ihi ma ol or kamahanda ondon li
lahara tirsaha orhik laharakwa lir.”

Mi fik oso mbele mbele os kumak talakwan heimanda sir
(Mk 13:28-31; Lk 21:29-33)

32 “Mi fik oson heyenda oja. Am si shorngo hanyiwak ji
heyehe karem mbanda jir, “Ta am or jikwa wolok osmu
nanduwa.”
33 Uhunda hom mbele mbele ondo li talanak ji heyehe
karem ji hishika, Ma Jikisi Avui Wasilakahi or takwa wolo
osmu pasir nanduwa.
34 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma tol ter liwa lihi
lal li ha namber mbele mbele ondo talakwa lir.

24:24: Lo 13:1-3; 2 Te 2:8-9; Rev 13:13-14 **24:26:** Lk 17:23-24 **24:27:** Mt 24:37-39 **24:28:** Lk 17:37 **24:29:** Ais 13:10; 34:4; Ese 32:7; Jol 2:10,31; 2 Pi 3:10; Rev 6:12-13 **24:30:** Dan 7:13; Sek 12:10; Rev 1:7 **24:31:** 1 Ko 15:52; 1 Te 4:16 **24:34:** Mt 16:28

35 Misambi nga lersuwu nga mendek nakwa vri. Hako
mashi anhi mbeek mendek nakwa ambu sir.�

Ma Jikisi Avui Wasilakahi or takwa wolo mbeek ma lar heyenda ambu sir
(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30,34-36)

36 Hako Ma Jikisi Avui Wasilakahi or takwa wolo mbeek
ma lar heyenda ambu sir. Ensel heyenda ambu lir. Ma Jikisi
er nga heyenda ambu ri. Avui orto nom tolonda sir.
37 Os or takwa wolo ma misambik fehe os Noahi wolok li
undari hom ukwa lir.
38 Fa si jisiri namber akwan li u aha nokoplaha hulasiri lir.
Erem li liyaha ihi Noa sipik or layikuri wolok nari sir.
39 Hako lir mbeek os talakuri kas heyeri ambu lir, wahau.
Men er li liyarik fa si rasaha si jisiriri lir. Uhunda hom os Ma
Jikisi Avui Wasilakahi or takwa wolo erem nakwa sir.
40 Ma frijip nowek fri lanak Avui Wasilaka lar or laha lar
or halakwa ri.
41 Nokove frijip wit sijin fri jimbresenak las or laha las or
halakwa sir.
42 Uwosik ji auheyeka, jir mbeek os or takwa wolon
heyenda ambu jir.
43 Ji hishika, os aka mashama hirnyanda ma li takuri
wolon or misirikop aka orhin armek or washilishirik aka
orhin li tlelayiri ambu sir.
44 Uhunda hom jir erema, ermba ermbak ji auheyehe ji
hundujehe ji lika. Os ji mba, Ma Jikisi Avui Wasilakahi
mbernda takwa ambu ri. Karem ji mbana wolokop takwa
ri.

Sauheima ma or lerawu jivin landa nga ma or lerawu kavan landa nga
(Lk 12:35-48)

45 Jir mberem ji hishindu, malakama lar yanga lasik
or ikuna wolo mberem nanda man or mbashinak mbele
mbele orhin or washiliku? Ma or hishiyarinda nga naha jip
lerawun landa ma otona. Erem nanda ma lerawun landa ma
anandi ondon armek or washilihi akwan lirin humasikwa ri.
46 Os malakama indiyok or ta heyenak lerawu orhin er or
la nahi, or rupshika.
47 Omendingak jirin amu sawenduwa, malakama avak
orin or mbashinak mbele mbele orhi ondon washilikwa ri.
48 Hako os lerawun landa ma oto mambalek or naha or
hishihi or mba, Malakama anhi mbernda kolok takwa
ambu ri.

24:35: Mt 5:18 **24:36:** Ap 1:7; 1 Te 5:1-2 **24:37:** Stt 6:5-8 **24:39:** Stt 7:21-23
24:42: Mt 25:13 **24:43:** Lk 12:39-40; Rev 16:15 **24:47:** Mt 25:21,23

49 Karem or hishihi ma ol nakrem lerawun landan or jihi
uku kavan anda ma ondo nga or li aha ambarambasi yanak
50 malakama orhi tumsar takwa ria. Hako or mbeek os or
takuri wolon heyeri ambu ri. Uhu mbeek hundujeri ambu
ri.
51 Hako malakama oto or taha lerawu kavan landa ma
oton kavakavan or jihi or halashinak ma kava wavu frijip
frijip hishinda ondo nga yanga os entle koronda mishi orok
li ermbeshinak likwa ri. Uhu orok or lihi entlembale misihi
fu orhin masham koho akwa ri.�

25

Jisas sauheima nokopminyongo 10-pelak or saweri

1 Jisas mashi las nga ormu mbara, "Os Ma Jikisi Avui Wasi-
lakahi or takuna wolo avak sauheima kas nokopminyongo
10-pelak nawa hom nakwa sir. Nokopminyongo ondo lam
lihin li laharaha ma or nokoplakurik tarin li nikishikurik
limu ira.
2 Tostava yoko hom am yarindari lir. Hako tostava yoko
yarindari ambu lir.
3 Yarindari ambu ondo lam lihi nom lari lir, mbeek uku nga
laha iri ambu lir.
4 Hako yarindari ondo uku lihi kas botolik li ngoroho er
nga laha iri lir.
5 Hako ma oto mbeek kolok tari ambu ri. Ushirik limu
nikishira. Li nikishirik misokome lihi si tumtamurik limu
suknyara.
6 Urik am nirkundik si narik kolok limu ushasawera, "Ma
or nokoplakwa ormu tanduwa. Kolok hikrik ji ihi orin ji
heyeka!"
7 Urik nokopminyongo ondo amber li usaha lam lihin kar
nga li tolonak lakak si ukrukmbaha limu ura.
8 Hako yarindari ambu ondo limu mbara, "Ayo, lam nihi
am usunguahakwak naw te! Uku kas nirin ji hawa."
9 Urik yarindari ondo limu mbara, "Wahau, uku toso
mbeek lakak nawa ambu re. Mbeek kas nawa osik jirin ni
hakwa ambu. Stuak ji ihi anandin ji laka."
10 Karem li mbashirik yarindari ambu ondo ukun li lakm-
baha li ishirik ma oto am ormu tara. Or taha yarindari ondo
ol armek hundujehe liri ondon or laha hiyawu laka os li
akuri mishi aka orok limu layira. Ushirik akayangan limu
koso arangora.
11 Akayangan am li koso arangoshirik yarindari ambu
ondo li taha hikrik li sihi limu ushambara, "Ayo, Wasilaka,
akayangan mi sutlashinak ni talawa!"

25:1: Lk 12:35; Rev 19:7 **25:11:** Lk 13:25-27

12 Karem li mbarik ormu mbara, “An mbeek jirin na
heyenda ambu nir.” ”
13 Jisas sauheima oson or sawerakoho ma ol orok lirin
ormu mbara, “Uhunda hom jir erem yarihi ji lika. Mberem
ushiwak? Wasilaka jihi os or takwa wolo mbeek ji heyenda
ambu sir.”

Sauheima ma nalmingrip yan yombo yombok li larin or saweri
(Lk 19:11-27)
14 Jisas mashi las nga ormu mbara, “Avui Wasilaka hu-
laima nokopma orhin or arangoshinak orhi yangak li likwa
karem nakwa sir. Malakama lar yanga lasik or ikuri wolo
ornjik lerawun landa ma nalmingrip or mbarik li rarik
mbele mbele orhin lihi tavak ormu hara.
15 Uhu kwambu lihi nga hishiyari os li nandari nandarik
or heyehe ya orhin ormu hara. Or haunandarin 5,000
kinak ormu hara. Or hakandarin 2,000 kinak, or hakandari
menden 1,000 kinak ormu hara. Erem or ha lafakaha ormu
ira.
16 Or ishirik ma or 5,000 kinak lari ma oto ya orok lerawun
or larik 5,000 las er nga talari sir.
17 Ma or 2,000 kinak lari erem. Ya orok lerawun or larik
2,000 kina las er nga talari sir.
18 Hako ma or 1,000 kinak lari ma oto malakamahi ya oson
or laha layi wakor jiyiri sir.
19 Kandakar nga nambehik naha malakama oto indik or
taha ya os or hashirik li larin or heyekmbaha normu mbara.
20 Urik ma or 5,000 kinak lari ma oto 5,000 kina os or larik
talarin er nga or laharaha ormu mbara, “5,000 kina mi
harik lerawun a larik 5,000 kaso er nga talari sir.”
21 Urik malakama oto mu mbara, “Mir ma jivi lerawun
armek landa ma mira. Ya awarikandak mirin a hari sir.
Hako armek lerawun mi lari osik avak lerawu wasilaka las
mihi tavak a halakwa nir. Mir avak an nga nakrem shi
rupshi mendekwa shira.”
22 Urik ma or 2,000 kinak lari ma oto 2,000 os or larik
talarin er nga or laharaha ormu mbara, “2,000 kina mi
harik lerawun a larik 2,000 kaso er nga talari sir.”
23 Urik malakama oto mu mbara, “Mir ma jivi lerawun
armek landa ma mira. Ya awarikandak mirin a hari sir.
Hako armek lerawun mi lari osik avak lerawu wasilaka las
mihi tavak a halakwa nir. Mir avak an nga nakrem shi
rupshi mendekwa shira.”
24 Urik ma or 1,000 kinak lari ma oto or taha ormu mbara,
“Wasilaka mir angop a heyenda mir, mambalek nanda mir.

25:12: Mt 7:23 **25:13:** Mt 24:42 **25:15:** Ro 12:6 **25:21:** Mt 24:45-47; Lk 16:10

Akwa os ma anandi kumbandan sanda mir. Uhu sijin mi sihinda ambu orok akwa omen landa mir.
25 Erem mi nanda osik mirin a ajehe ya mihin a wakor jiyiri nir. Hako ter os amu indik lahara mirin handuwa.�
26 Urik malakama oto mu mbara, "Mir ma kava indingo mira. Uhu sauhombo yanda mir. Os akwa ma anandi li kumbandan a sanda nir. Uhu os sijin a sihinda ambu orok akwa omen a landa nir.
27 Os karem mi heyendarikop mberem ushirik ya anhin bengik mi ewendarik ya lal er nga na lakurin mi halar?"
28 Karem or mbaha ormu mbara, "1,000 kina os orin na harin ji laha ma or 10,000 kina nga nawa oton er nga ji haka.
29 Mberem ushiwak? Ma or lerawu jivin lawan warje lal er nga na hakwa nir. Ushinak jip likwa ria. Hako ma or sauhomboyanda oton avak a laha ermbeshinak mendek nakwa ri.
30 Ma kava roton avak ji kumbatol tavatoloho nirtle nirndum nashiwak li entlekoronda mishi orok ji ermbenak or layihi lika. Uhu orok or lihi entlembale misihi fu orhin masham koho akwa ri." "

Avui Wasilaka hulaima nokopman or kotim ukwa wolo

31 Jisas mashi las nga ormu mbara, "Ma Jikisi Avui Wasilakahi indik or takwa wolo os malakamak or nakwa oso kormbak si nashinak ensel orhi ondo nga takakwa ri.
32 Ushinak yanga yangak fehenda ma amber os or liwa mishik talandirsakwa lir. Li ralandirsanak os sipsip mashama sipsip orhi nga meme orhi nga or toloyarinda hom or toloyarikwa lir.
33 Sipsip ondon tapmama yok meme ondon tava ashi yok or halakwa lir.
34 Ushihi tapmama yok siwan or mba, "Jir Avui anhi armesarmek or ukwa ma jirin, ji raka. Misambi mbele mbele or u namber yanga os ji likwa oson angop jirnjik or hundujeri sir. Avak ji raha orok ji lika.
35 Mberem ushiwak? A erengharik akwan jimu ya hara. Uksembenjik a mbarik uksemben jimu ya hara. Samba samba mak a narik aka jihik anin jimu ya laha ira.
36 A serembomba sirik kowen jimu ya hara. A kavamisirik anin jimu jelyara. Krawuk a lirik anin jimu ta heyera."
37 Karem or mbarik olmu silira, "Wasilaka, mbele wolo mendek mi erengharik akwan ni har? Uksembenjik mi mbarik uksemben ni har?
38 Samba samba mak mi narik aka nihik ni laha ir? Serembomba mi sirik kowen ni har?

25:29: Mt 13:12; Mk 4:25; Lk 8:18 **25:30:** Mt 8:12; Lk 13:28 **25:31:** Mt 16:27; 19:28 **25:32:** Ese 34:17; Rev 20:11-13 **25:35:** Ais 58:7

39 Mi kavamisirik ni jelyar? Krawuk mi lirik mirin ni ta heyer?
40 Urik ormu mbara, Omendingak jirin amu sawenduwa, mbele mbele ol erndakava anhi ondon ji uri oso anin jimu uri sira.
41 Ushihi ma ol tava ashi yok siri ondon ormu mbara, Ji ika, jir mbeek an nga likwa ambu jir. Ji ihi hi os Laulaka nga ensel orhi ondo nga lirnjik li hundujehendari mishi orok ji layika.
42 A erengharik mbeek akwa kas anin hari ambu jir. Uksembenjik a mbarik mbeek uksembe kas anin hari ambu jir.
43 Samba samba mak a narik mbeek aka jihik anin laha iri ambu jir. Serembomba a sirik mbeek kowe las anin hari ambu jir. A kavamisirik mbeek anin jelyari ambu jir. Krawuk a lirik mbeek anin ta heyeri ambu jir.
44 Urik lir nga mu silira, Wasilaka, mbele wolo mendek mi erengha uksembenjik mi mbaha samba samba mak mi naha serembombak mi sihi mi kavamisihi krawuk mi lirik mirin ni jelyari ambu, karem mimu mbandu?
45 Urik ormu mbara, Omendingak jirin amu sawenduwa, mbele mbele ol erndakava anhi ondon ji ukurin ji halari anin ji ukurin jimu halari sira.
46 Malakama oto karem or mbarik ma kava ondo yanga os hi nga nanda mishi orok li ermbeshinak ermba ermbak orok likwa lira. Hako ma worna ma ondon or mbashinak ermba ermbak jip likwa lira.

26

Judama lida lihi Jisasin li mandingormekurik li mbari (Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)

1 Jisas mashi oson am or sawerakoho ol orin tiyandari man ormu sawera,
2 Niri frijip fri inak hiyawu Pasovan ni ukwa wolok osmu nanduwa. Oro wolok Ma Jikisi Avui Wasilakahi oton ma kavahi tavak li halashinak orin li jimandingormehe miandok li tirikwa ri.
3 Os mashi oson or mbari wolo bikpris nga Judama lida lihi nga amber li ralaha hetpris Kaiafashi akak limu tirsara.
4 Uhu nombo nombo os li haimba handambaha Jisasin li toloho orin li mandingormekurin limu oweioweiheyera.
5 Uhu limu mbara, Hako os hiyawu Pasovan ni unda wolok orin ni tolokwa ambu ri. Las avak orin ni tolonak ma ol orok talawa li heyehe awun li unda ngashi.

25:40: Snd 19:17; Mt 10:42; Mk 9:41 **25:41:** Mt 7:23 **25:46:** Dan 12:2; Jn 5:29 **26:2:** Kis 12:1-27; Mt 20:18

Nokove las wel uku arme kuvasahandarin Jisashi masijik si ngorori
(Mk 14:3-9; Jn 12:1-8)

6 Jisas yanga Betanik Saimon mas okmbale lepra tolondari
ma otohi akak ormu lira.
7 Orok or lihi li arik nokove las wel uku arme kuvasa-
handari ya lakak li frungawundari oson botolik si laharaha
Jisashi masijik simu ngorora.
8 Urik orin tiyandari ma ondo oson li heyehe sirin limu
ngriara, ﷿Ayo, mberem ushiwak wel uku oson nyi sambun-
duwa?
9 Os nyi halashiwakop ni layiwak ma li frungawushiwak
ya mushak ni laha erndakava ondon ni handahi os te!﷿
10 Urik Jisas ormu mbara, ﷿Mberem ushiwak toso kavan ji
ngriandu? Sir anin armek uwa sir.
11 Erndakava ondo ermbak jir nga likwa lir. Hako an
mbeek nambek jir nga na likwa ambu nir.
12 Os erem si uwa oso kumak maome anhin mawak li
ewekundan hundujewa sir.
13 Omek jirin amu sawenduwa, kumak mashi jivi anhin
yanga yangak li laha sawehe mashi os si unda nga li sawenak
ma amber misikwa lir.﷿

Judas Jisasin Judama lida lihi tavak or hakurik or mbari
(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

14 Urik Jisasin tiyandari ma 12-pela lihi lar, hi orhi Judas
Iskariot, bikpris ondon or i heyehe
15 ormu silira, ﷿Os Jisasin tava jihik a ha nahi, mbele
menden anin ji haku?﷿ Karem or silirik ya silva 30-pelak
orin limu hara.
16 Urik nombo nombo os Jisasin tava lihik or hakurin ormu
li hishira.

Jisas nga ol orin tiyandari ma nga li ari
(Mk 14:12-21; Lk 22:7-13,21-23; Jn 13:21-30)

17 Hiyawu Pasova os sipsipin li jihi Bret Yis Ngashi Ambun
li andari wolok simu nara. Urik Jisasin tiyandari ma orhik li
raha limu silira, ﷿Wa, mbeyok ni ihi akwan ni hundujeshihi
nivai aku?﷿
18 Urik ormu mbara, ﷿Jerusalemik ji ihi ma lar ji i heye
orin ji sawe ji mba, Tisa or mba, ﷿Anin li jikmbaha li
mbahanda wolo osmu pasir nanduwa. An nga ol anin
tiyandari ma nga aka mihik hiyawu Pasovan ni akwak amu
hishinduwa.﷿ ﷿
19 Karem or mbarik os or mbari hom li uhu akwan limu
hundujera.

26:7: Lk 7:37-38 **26:11:** Lo 15:11 **26:15:** Sek 11:12; Jn 11:57 **26:17:** Kis 12:14-20

20 Am si homirik Jisas nga ma 12-pela ondo nga aka orok
limu ira.
21 Orok li lihi li aha ormu mbara, “Jihi lar avak anin
tavarenje wutarihik hakwa ri.”
22 Karem or mbarik sunguwavu lihi nga li holoho limu
silira, “Wasilaka anin mimu mbandu mo?”
23 Karem li silirik ormu mbara, “Jihi lar an nga nakrem
shi awa ma oto anin ma kavahi tavak hakwa ria.
24 Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto os or hakmbaha mas
Avui Wasilakahi jekambak li kayendari nombo hom hakwa
ri. Hako ma or orin wutarihi tavarenjek hakwa ma oto or
holoka. Avak kavak nakwa ri. Mbele lakmbaha nijava orhi
orin si war? Si wahanda ambukop jivik nawa sir.”
25 Karem or mbarik Judas, Jisasin ma kavahi tavak hakuri
ma oto mu silira, “Tisa, anin mimu mbandu mo?” Urik
ormu mbara, “Os mihinjik mi mbawa homa.”

Jisas bret nga wain uku nga ol orin tiyandari man or hari
(Mk 14:22-26; Lk 22:14-23; 1 Ko 11:23-25)

26 Li lihi li aha Jisas bret las or laha Avui Wasilakan armek
or mbaha bretin or toltavaha ol orin tiyandari man ormu
hara. Uhu ormu mbara, “Kaso maome anhi kasira. Ji laha
aka.”
27 Ushihi wain uku kas hambiyak or ngoroho Avui Wasi-
lakan armek or mbaha lirin or haha normu mbara, “Kaso
jihi ambek tenjer ji aka.
28 Fi anhi kaso suma akrin jir nga Avui Wasilaka nga
tivikwa sira. Fi anhi kaso hulaima nokopmanjik si ngoroshi-
nak kavakava os li undan yokokwa sir.
29 Jirin amu sawenduwa, an mbeek wain uku kas indik
a akwa ambu nir. Uhundanakop Avui Wasilaka hulaima
nokopma orhin or laha or arangoshinak li likwa wolo
kormbak si nanakop indik a akwa nir.”
30 Karem or mbaha hukwa las li koroho aka oson li halaha
telemba Oliv orok limu lawura.

Jisas Pita orin or halakurin or mbari
(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

31 Urik Jisas mu mbara, “Mas karem li kayeri sir, “Avui
Wasilaka avak sipsipin washilinda man or jishinak sipsip
orhi amber tulu ikwa lir.” Karem li kayeri osik avak nirik
jir amber anin ji halaha tulukwa jir.
32 Avak a hakwa nira. Hako indik a usaha masmas Galilik
a inak jivai raka.”

26:23: Sng 41:9 **26:28:** Kis 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Ko 10:16 **26:30:** Lk 22:39; Jn 18:1 **26:31:** Sek 13:7; Jn 16:32 **26:32:** Mt 28:7,16

33 Urik Pita mu mbara, "Os ma ondo amber mirin li hala
nahi, an mbeek mirin a halakwa ambu nir."
34 Urik ormu mbara, "Pita, mirin amu sawenduwa, ter
nirik aptoko mba namber mir avak hindi nalmingrip anin
mi heyenda ambu, karem mbakwa mira."
35 Urik ormu mbara, "Wahau te! Erem a mbakwa ambu
nir. Os mir nga shi ha, karem mbanda nahi, mir nga shi
hakwa nir, an mbeek mirin a halakwa ambu nir." Karem
or mbarik ma amber or mbari hom limu mbara.

Jisas yanga Getsemanik Avui orhin sawekurik or iri
(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

36 Urik Jisas nga ol orin tiyandari ma nga yanga Getse-
manik li lawuhu ormu mbara, "Jir torok ji linak orok a
lawuhu Avuin a saweka."
37 Karem or mbaha Pita nga Sebedihi jikisi ovro nga nor
laha limu lawura. Li lawuhu ihi sunguwavu orhi nga or
hishiri kavak simu nara.
38 Uhu ormu mbara, "Sunguwavu anhi am kavak si nawak
a hakwa mendek amu misinduwa. Jir torok an nga nakrem
ni lika."
39 Karem or mbashihi kandakar nga homek or ihi mis-
ambik or taka waha Avui orhin ormu sawera, "Avuya, os
nombo kas na nahi, nomorawu anhik talakwa oson halanak
anin si tikrika. Hako an mbawa hom uwa hala. Os mi
hishiwa hom uka."
40 Ushihi or raha ma nalmingrip ondon or ta heyeri li
suknyarik Pitan ormu mbara, "Mir an nga kandakar shi
likwa ambu om?
41 Ji lihi Avui Wasilakan ji saweka. Las avak jeikayenda
jihik si talanak ji tukuyinda ngashi. Wavu yoko jihi jip
ukwak hishinda sir. Hako maome jihi mbeek kwambu nga
nanda ambu sir."
42 Karem or mbaha indik Avui orhin sawekurik or ihi ormu
mbara, "Os nomorawu oso anhik si talakwak si na nahi, wa
halanak os mi mbawa hom si naka."
43 Karem or mbaha ma ondohik indik or raha or heyeri
limu wa suknyara. Mberem ushirik? Am li kreheri osa.
44 Uhu lirin or halaha indik or ihi Avui orhin os mas or
saweri hom indik ormu sawera.
45 Uhu indiyok or taha ormu sawera, "Jir armek er
jimu waha suknyandu! Ambehoma, os a mbahanda osmu
talanduwa. Ma Jikisi Avui Wasilakahi oton li laha ma kavahi
tavak li hakwa wolok osmu nanduwa.
46 Ji usaha ni ika. Ma or anin ma kavahi tavak hakwa ma
oto ormu tanduwa."

26:34: Mt 26:69-75 **26:38:** Jn 12:27 **26:46:** Jn 14:31

Judas Jisasin wutarihi tavak or hari
(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

47 Jisas mashin or saweri halanganga, kolok Judas mu rara.
Judas ma 12-pela orin tiyandari lihi lar oria. Or tarik ma
mushak bainat nga kombe nga li laha er nga limu rara. Ol
bikpris nga Judama lida lihi nga li mbashirik limu rara.
48 Judas angop lirin karem saukaweri ri, "Os a ihi ma or a
toloho na makshitakshiwa ma oto Jisas oria. Orin ji toloka."
49 Urik Judas nombok Jisasik or ihi ormu mbara, "Tisa,"
karem or mbaha ormu makshitakshira.
50 Urik Jisas mu mbara, "Anhi kup os mi ukmbaha mi rawa
kolok uka." Urik ma ondo li taha Jisasin limu tolora.
51 Urik kolok Jisas nga nakrem liri ma lar, bainat orhin
or longoho ma or hetprisnjik lerawun landari ma mambla
orhin ormu shinjesera.
52 Urik Jisas mu mbara, "Bainat mihin haiewe. Ma ol
bainatik awun unda ma ondo bainatik li jimandingormenda
lir.
53 Mir hishiwa ambu om? Os Avui anhin a silinak en-
sel musha mendek or halashinak anin jelyakunak li raka.
Karem a mba nahi, or halashinak takakwa lir.
54 Hako os erem a sili nahi, mashi os jekamba Avui
Wasilakahik li kayehendari mashi oso mbeek omek nakwa
ambu sir. Karem uwosik erem a mbakwa ambu nir."
55 Karem or mbaha ol orin tolokurik tari ma ondon ormu
mbara, "An hirnyanda ma, karem ji hishihi bainat nga
kombe nga jimu laharandu? Ermba ermbak tempel aka orok
mashi Avui Wasilakahin a ewesawenda nir. Oro wolok anin
ji tolondari mberem ji mbar?
56 Ambehoma, mashi os profet ondo li kayehendari oso ter
osmu omek nanduwa." Karem or mbarik ol orin tiyandari
ma amber orin li halaha limu tulu ira.

Jisasin li kotim uri
(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55,63-71; Jn 18:13-14,19-24)

57 Ma ol Jisasin tolori ma ondo orin li laha hetpris Kaiafashi
akak limu laha layira, os mashi Moseshin sawendari ma nga
Judama lida lihi nga li tirsari mishi orok.
58 Pita Jisasin or lundiya ihi hetprishi akanivi orok or layihi
tempel akan washilindari ma nga nor lihi or heyenak mbele
os Jisasik talaku, karem mbaha ormu lira.
59 Bikpris nga Judama lida lihi nga aka orok li lihi nombo
nombo os Jisasin li mandingormekuri nombon limu mbara.
Ushihi ma lal li mbashinak li raha li haimba handambanak
mashi orok orin li mandingormekurik limu mbara.

26:51: Jn 18:26 **26:52:** Stt 9:6; Rev 13:10 **26:55:** Lk 19:47; 21:37

60 Urik ma musha li taha limu haimba handambara. Hako mashi os li mbari orok mbeek orin li kotim undahik nari ambu sir.
61 Erem li mba irik ma frijip mu rara. Uhu frimu mbafirimbara, "Ma roto mas karem mbari ri, "Tempel aka Avui Wasilakahi oson a jitarvlashihi niri frijipkop indik a undahik a nanda nir." Karem or mbarik shi misiri shir."
62 Karem fri mbarik hetpris or usasihi Jisasin ormu silira, "Tos fri mbawa mashin am mimu misindu? U nahi, saweka."
63 Karem or silirik Jisas mashi las nga mbari ambu ri. Urik indik ormu silira, "Avui Wasilaka ermba ermbak linda or heyewak mirin amu silinduwa, unak mir omek saweka, mir hulaima nokopman jivinakmbaha or kamahanda ma om? Mir jikisi orhi om?"
64 Karem or silirik Jisas mu mbara, "Os mi mbawa homa. Hako jirin amu sawenduwa, kumak ji heyenak Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto tapmama orhi yok or sihi lersuwu yok or tanak ji heyekwa ri."
65 Karem or mbarik hetpris or waplelenaha kowe orhin or frehe ormu mbara, "Ambehoma, mbeek ma lal nga ni mbanak raha sawekwa ambu lir. Toto Avui Wasilakan okolembawa toria. Angop ni misiwa sir, tos ter or mbawan.
66 Mberem ji hishindu, mberem nivai ori uku?" Karem or mbarik lir amber limu ushambara, "Or musa nga nawa osik halanak or haka."
67 Urik orin li suntlayashihi tavakombek limu jira. Uhu lal orin limu jimblalanara.
68 Uhu limu mbara, "Os mir Avui Wasilaka or kamashihindak hulaima nokopman jivinakunda mak mi na nahi, sawenak ni misika, lawe ol mirin jindu?"

Pita Jisasin or heyendari ambu, karem or mbari
(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18,25-27)

69 Pita akanivi orok or lirik hetprisnjik lerawun landari nokove las si taha simu mbara, "Mir ngana Jisas Galilik fehenda nga yanda ma mira."
70 Karem si mbarik ormu mbara, "Mashi os nyi mbawan amu hishandu."
71 Karem or mba lafakaha akayanga yok or ihi orok ormu sira. Urik nokove anandi las si raha orin si heyehe ma ol orok nakrem siri ondon simu sawera, "Toto Jisas Nasaretik fehenda nga yanda toria."

26:61: Jn 2:19-21 **26:63:** Ais 53:7; Mt 27:12 **26:64:** Sng 110:1; Dan 7:13; Mt 24:30 **26:65:** Mt 9:3; Jn 10:33 **26:66:** Wkp 24:16; Jn 19:7 **26:67:** Ais 50:6; 53:5

72 Urik ormu mbara, "Omendingak jirin amu sawenduwa,
orin na heyenda ambu nir."
73 Urik kandakar nga or lirik ma lal orhik li taha limu
mbara, "Mir Galilik fehenda hom mbaw te! Ome sira mir
or nga yanda ma mira."
74 Urik mainkwambuk ormu mbara, "Omendingak jirin
amu sawenduwa, an mbeek orin na heyenda ambu nir.
Os omek a mbana ambu nahi, halanak Avui Wasilaka anin
kavak or uka."
75 Karem or mbarik kolok aptoko mu mbara. Urik mashi
os Jisas mbarin ormu hishira, "Ter nirik aptoko nor mba
namber hindi nalmingrip anin mi heyenda ambu, karem
mbakwa mira," mashi kason indiyok or hishihi hikriyok or
layihi havahavan ormu tlara.

27

Jisasin Pailathi akak li laha iri
(Mk 15:1; Lk 23:1-2; Jn 18:28-32)

1 Nirsumbu mendek si narik bikpris nga Judama lida lihi
amber nga li tirsaha nombo os Jisasin li mandingormekurin
limu mbaolsolora.
2 Uhu orin kuvuk li ishihi Romik fehenda malakama otohik
orin limu laha ira. Ma oto hi orhi Pailat.

Judas orhinjik or kupsiri
(Ap 1:18-19)

3 Judas ma or Jisasin wutarihi tavak hari ma oto os Jisasin li
mandingormekurik li mbari mashin or misihi ormu mbara,
"Os erem a uwa osmu kavak nawa sir." Karem or mbaha
ya 30-pela silva os hetpris nga Judama lida lihi nga orin li
harin indiyok ormu lai hara.
4 Uhu ormu mbara, "An kavakavan a uwa nir. Ma or tava
jihik a hawak ji mandingormekwak ji mbawa oto mbeek
musa las nga nawa ambu ri." Urik limu mbara, "Mirvai
mbakwa sir, mihinjik mi uwa os te!"
5 Karem li mbarik ya ondon tempel akomek or ermbeshihi
hikrik or i layihi ormu kupsira.
6 Urik bikpris ondo ya ondon li laha limu mbara, "Ya
kando man li mandingormekurik li landa ya kalira, mbeek
tempelhi yanga ni tirsakwa ambu nir."
7 Karem uhu li mbaolsoloho limu mbara, "Ka ni i ma or
pavin unda ma misambi orhin ya orok ni frungawuka. Uhu
ni halashinak ma ol homek fehe tol torok liwa os li hawa
wolo orok ni wakor eweka."

26:75: Mt 26:34 **27:5:** Mt 26:14-15; Ap 1:18-19

8 Erem li uri osik misambi oso ter nga, Fi ngoronda
misambi, karem li ushanda sir.
9 Nombo os erem li uri oso si urik mashi os profet Jeremaia
maskop or mbahandari osmu omek nari sira. Karem or
kayeri sir, "Ya silva 30-pelak ol Israelik fehe ma oton li
hanak li mandingormekurik li mbari.
10 Uhundari ya oson li laha ma or pavin unda ma misambi
orhin ya orok li frungawuri lir, os Avui Wasilaka mas anin
or mbahandari hom."

Jisasin kotik li ewehe li mandingormekurik li mbari
(Mk 15:2-5; Lk 23:3-5,13-25; Jn 18:33-19:6)

11 Urik Jisasin Pailat liri mishik li halashirik ormu sira.
Urik Pailat mu silira, "Mir King Judamahi om?" Karem or
silirik Jisas mu mbara. "Os mi mbawa homa."
12 Urik bikpris nga Judama lida lihi nga mashi mushak
Jisasin limu mbahanjira. Hako or mbeek mashi las nga
mbari ambu ri.
13 Urik Pailat mu silira, "Mir ma tondo mbawan am mi
misindu? Tol mashi mushak mirin li mbawan?"
14 Hako Jisas mbeek mashi las nga mbari ambu ri. Urik
Pailat wavu orhi musha mushak ormu hishira.
15 Asama asama Judama ondo hiyawu Pasovan li undari
wolo Pailat oto ma ol krawuk sindari lar or halashirik indari
ora. Hulaima nokopma ma or li rupshindari oton li kamaha
Pailatin li mbashirik or halashirik indari ora.
16 Oro wolok ma kava lar, hi orhi Barabas, krawuk liri ria.
17-18 Hako Pailat angop or heyeri sir, Judama ondo Jisasin
li wapkava hishiri osik orin kotik li eweri ri. Karem uri osik
ma ol akasumbu orhik tirsari ma ondon ormu silira, "Lawen
a halakwak ji hishindu? Barabasin mo Jisas or Krais karem
li ushanda ma oton?"
19 Urik Pailat kawu os or lihi kotin or misindari kawu orok
or lirik nokove orhi simu mainhara, "Avak nirik ma oton a
sukwaheyehe sunguwavu anhi nga osmu nomok nawa. Or
worna ma mende ri. Mir avak orin mberem uwa hala."
20 Hako bikpris nga Judama lida lihi nga hulaima nokop-
man li mbaskashirik Pailatin li mbanak Barabasin or halaha
Jisasin or mandingormekmbaha limu mbara.
21 Urik indik ormu silira, "Lawe menden a halashinak or
iku, Barabasin mo Jisasin?" Urik limu mbara, "Barabasin
halanak or ika."
22 Urik ormu silira, "Wa mberem avai uku, Jisas or Krais
karem li ushanda ma oton?" Urik limu ushambara, "Oton
miandok tirika."

27:9: Sek 11:12-13 **27:12:** Ais 53:7 **27:17-18:** Jn 11:47-48; 12:19

23 Urik ormu silira, “Mberem ushiwak? Mbele mende os
or uwak kavak nawak ji heyew?” Hako wasilaka mendek
limu ushambara, “Oton miandok tirika.”
24 Urik Pailat or heyeri mbeek orhi mashin li misikurik
nari ambu lir. Uhu awun li ukmbaha limu ura. Erem li urik
or heyehe ukun or tarmu ewehe tava orhin or yokoho ormu
mbara, “Ma otohi fi kas mbeek anhik nakwa ambu sir. Oso
jihikop nakwa sir.”
25 Urik limu mbara, “Halanak musa oso nihikop si nanak
kumak jikisi nihi lihikop si naka.”
26 Urik Pailat Barabasin or halashirik ormu ira. Uhu or
mbashirik Jisasin li wakoroho orin miandok li tirikmbaha
limu ira.

Awun undari ma Jisasin li okoleri
(Mk 15:16-21; Jn 19:2-3)

27 Awun undari ma ondo Jisasin li laha gavmanhi akak
limu laha ira. Uhu li mbashirik ma ol lir nga nakrem awun
li undari ma ondo orok limu layi tirsara.
28 Uhu kowe orhin li tloloho kounalo las orin limu
faleshira.
29 Uhu kuvu lame ngashi las li laha malakama falendari
hat hom li yantlehe masiji orhik limu haufalera. Uhu kombe
las tapmama orhik li harik ormu tolora. Uhu kumbambongo
lihin li huvuhu li okolehe limu mbara, “Awasayi, mir
Judama King lihi mira.”
30 Uhu orin li suntlayashihi kombe os li hari oson li laha
orin masijik limu jira.
31 Erem li mbaha ihi am li krehe kounalo oson li tloloho
kowe orhin indiyok limu faleshira. Uhu miandok li tirikuri
mishi orok orin limu laha ira.

Jisasin miandok li tiriri
(Mk 15:22-32; Lk 23:27-43; Jn 19:17-27)

32 Am li ihi nombo nindik ma lar yanga Sairinik fehen
limu heyera. Hi orhi Saimon. Orin li toltangrihi li mbashirik
miando Jisashin ormu kishara.
33 Or kishaha yanga Golgotak limu ira. Hi Golgota
oso maintontlo sihi, Telemba masik havamba hom nanda,
karem li ushandari sir.
34 Urik wain uku kas marasin nga li tirsandarin Jisasin li
harik or aheyehe mbeek uksem ari ambu ri.
35 Urik orin miandok li tirishihi kowe orhin li lakmbaha
lihi ambek satuk limu ewera.
36 Uhu orok li lihi orin limu washilira.

27:24: Lo 21:6-9 **27:25:** Ap 5:28 **27:28:** Lk 23:11 **27:30:** Ais 50:6 **27:34:** Sng 69:21 **27:35:** Sng 22:18

37 Uhu maintontlo os orin li mandingormerin jekambak li
kayehe jekamba oson masiknuku heyek li eweri sir. Mashi
oso karem, "King Judamahi toria."
38 Os or wari mishik ma kava frijip er nga li tirishirik wari
vria, lar tapmama yok, lar tava ashi yok.
39 Urik ma musha orok li tere i tere raha masijikop li
senjelenjehe orin li okolehe limu mbara,
40 "Mir tempel akan mi tarvlashihi niri frijipkop indik
undahik mbari om te! Unda osik mir mihinjik jelyaka. Os
Avui Wasilakahi jikisik mi na nahi, miando oson halaha
rakaka."
41 Urik bikpris nga mashi Moseshin sawendari ma nga
Judama lida lihi nga orin li okolehe limu mbara,
42 "Ma anandin jelyandari ri. Hako orhinjik wahau. Os
nir Israelik fehenda King nihik or na nahi, wa miando oson
or halaha or takanak ni heyehe orin wavu nihik ni eweka.
43 Or orhinjik, "Jikisi Avui Wasilakahi" karem mbari ria.
Or hishiwa Avui Wasilaka or nga siwa ri. Os erem si na nahi,
halanak orin or jelyaka."
44 Urik ma op er nga li tirishiri ovro os lir mbari hom frimu
mbara.

Jisas or hari
(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

45 Ta am komek or sirik kolok si krinyaha simbalesik
misambin er simu tangna arangorakora. Si naha ihi homi
avi li mbari wolok indik simu harara.
46 Urik Jisas wasilakak or ushaha ormu mbara, "Eli, Eli,
lama sabaktani." Maintontlo os or mbari karem, "Avui
anhi, avui anhi mberem ushiwak anin mi halanduwa?"
47 Urik ma ol pasir siri ondo mashi oson li misihi limu
mbara, "Ji misi, or Elaijan ushandu."
48 Urik ma lar or shirinya ihi mbele las warsuvu hom
nandarin wain ukuk or halfaleshihi kombek or ishihi Jisasin
or hanak or uksem akmbaha ormu ura.
49 Urik lal olmu mbara, "Awarsi ni siheyehen, las avak
Elaija raha orin or jelyanda ngashi."
50 Urik Jisas indik wasilakak or ushaha masikome orhin or
halaha ormu hara.
51 Or harik kolok kouwarmba os tempel akak li feng-
fakashirik wahandari oso nindi nindi hom er simu frehe
larakara. Urik nenawu si jirik misambi mu mblira.
52 Urik mawa li sutlarik Avui Wasilakan hishiowehe mas
hahandari ma lal olmu usahara.

27:38: Ais 53:12 **27:39:** Sng 22:7; 109:25 **27:40:** Mt 26:61; Jn 2:19 **27:43:** Sng 22:8 **27:46:** Sng 22:1 **27:48:** Sng 69:21 **27:51:** Kis 26:31-33; Hi 10:19-20

53 Li usahaha mawan li halaha Jisas indik or usahari wolok
Jerusalemik limu ira. Urik ma musha olmu orok lirin heyera.
54 Urik kepten nga awun undari ma ol Jisasin washiliri ma
ondo nga nenawu si jirik mbele mbele ondo ralarik li heyehe
li ajehe limu mbara, ﷺOmendinga sira, ma oto jikisi indingo
Avui Wasilakahi ria.ﷺ
55 Nokove mushak homek siri lir. Nokove ondo Galilin li
halaha Jisasin li tiya ihi orin jelyandari lira.
56 Lihi nindik siri las Maria yanga Makdalak fehe sir, las
Maria nijava Jems fre Josephi sir, las nijava Sebedihi jikisi
ovrohi sir.

Jisashi maninimban sunja akak li eweri
(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

57 Am si homirik yanga Arimateak fehe ma lar, hi orhi
Josep, or mbele mbele musha ngashi ma ria, or er nga Jisasin
tiyandari ma lar oria.
58 Or ihi Pailatin or silinak maninimba Jisashin or
mbashinak or laharakmbahan. Or silirik Pailat ol awun
undari ma orhin or mbashirik Jisashi maninimban li laha
Josephi tavak limu hara.
59 Urik or laha kouavisha lasik ormu hevera.
60 Uhu sunja aka akri las ornjik li tlohondari orok or
ewekurik ormu laha ira. Or layi eweshihi sunja laka os
mawan arangokurin or temberik simu ra arangora. Erem
or ulafakaha ormu ira.
61 Urik Maria yanga Makdalak fehenda nga Maria ome las
nga mawa mashik fri sihi mbele mbele os or urin frimu sishi
heyera.

Awun undari ma Jisashi mawan li washiliri

62 Ushirik li wahandaha hiyawu oson li hundujeri wolo oso
mendek si narik bikpris nga Farisi nga Pailatin limu i heyera.
63 Uhu limu mbara, ﷺAwasayi, ma oto karem mbari ri,
ﷺAn niri frijip mawak a wakwa nira. Uhu indiyok a
usahakwa nira.ﷺ
64 Karem or mbahandari osik mir avak mbashinak mawa
orhin armek niri frijip li washilika. Las avak orin tiyanda
ma li ihi maninimba orhin mayam li laha ihi li mba, ﷺAngop
mawan or halaha indik usahawa ri.ﷺ Os erem si na nahi,
haimba handambanda mashi akri lihi oso wasilakak si naha
mashi os mas li mbahandan tikrikwa sir.ﷺ
65 Karem li mbarik ormu mbara, ﷺJi ihi awun unda ma lal
ji laha os ji ukmbaha hishiwa hom ji uka.ﷺ

27:55: Lk 8:2-3 **27:58:** Lo 21:22-23 **27:60:** Ais 53:9 **27:63:** Mt 12:40; 16:21; Mk 9:31; 10:33-34; Lk 9:22; 18:31-33; Jn 2:19-21

66 Karem or mbarik li ihi mawa oson limu seve watla
ura. Uhu awun undari ma ondon li mbashirik mawan limu
washilira.

28

Jisas indik or usahari
(Mk 16:1-10; Lk 21:1-10; Jn 20:1-18)

1 Am Sande nirsumbuk si narik Maria yanga Makdalak
fehe nga Maria ome las nga mawan fri heyekurik frimu ira.
2 Urik kolok nenawu wasilaka mendek si jirik ensel Avui
Wasilakahi lar hevenin or halaha or takaha sunja laka os
wan li arangondarin or tembe lafakaha sunja heye orok
ormu lira.
3 Fuma orhi lervlanda hom nari sir. Uhu kowe orhi avisha
indingak nari sir.
4 Awun undari ma ondo orin li heyehe li lishnyaha os ma
haha li wandari hom misambik limu takawara.
5 Hako ensel oto nokove ovron ormu sawera, "Shi ajewa
hala. Angop a heyewa shir, shir Jisas or miandok li tiriri oton
heyekmbaha rawa shir.
6 Hako mbeek torok wawa ambu ri. Angop usahawa ri, os
mas or sawehendari hom. Shihinjik torok shi ra heyeka, os
li eweri mishin.
7 Uhu kolok shi ihi os or usahawa mashi oson ol orin
tiyanda man shi sawenak li misika. Or angop masmas Galilik
iwa ri. Avak orok ji ihi orin ji heyekwa ri. Mashi kaso nom a
sawekwak a rawa nir."
8 Karem or mbarik fri misihi frimu ajera. Hako sun-
guwavu frihi nga fri rupshihi kolok mawan fri halaha
shirinymbar ol orin tiyandari man fri sawekurik frimu ira.
9 Fri irik Jisas nombo nindik fririn or heyehe ormu mbara,
"Apmanuwa." Karem or mbarik kumbamu orhik fri taka
lihi frimu rupshira.
10 Urik ormu mbara, "Shi ajewa hala. Shi ihi anhi ma
ondon shi sawenak avak Galilik li ihi anin orok li heyekwa
nir."

Awun undari ma mbele mbele ol talarin li saweri
11 Urik nokove ovro fri ishirik awun undari ma ol mawan
washiliri ondo bikprisin heyekurik Jerusalemik limu ira.
Uhu mbele mbele os orok talarin limu sawera.
12 Urik li misihi Judama lida lihin li mbarik li talandirsaha
limu anaoweheyera. Uhu ol awun undari ma ondon ya
mushak li haha
13 limu mbara, "Karem ji haimba handambaka, "Nir ni
suknyashiwa hom ol orin tiyanda ma nirik li taha mayam
maninimba orhin laha iwa lir."

28:6: Mt 12:40; 16:21 **28:10:** Mt 26:32

14 Hako os Pailat jirin or ngria nahi, avak ni raha jir nga
ni sihi ni sawenak mashi nihin misikwa ri. Karem uwosik ji
ajewa hala, men os ni mbawa hom ji mbaka.28:14
15 Karem li mbarik awun undari ma ya oson li laha os li
mbari nombo hom limu ura. Urik Judama ondo os li haimba
handambari mashi oson limu misira. Uhunda mashi oso
er si raha ter nga Judama karem mbanda lir, Jisas mbeek
usahari ambu ri, maninimba orhi men li loho laha iri ri.

Jisas ol orin tiyandari ma lerawun li lakurin or mbari
(Mk 16:14-18; Lk 24:36-29; Jn 20:19-23)

16 Jisasin tiyandari ma 11-pela ondo Galilik li ihi telemba
os or mbari mishi orok limu lawura.
17 Li lawuhu orok orin li heyehe orin limu hausimbausira.
Hako lal wavu frijip frijip hishiri lir.
18 Urik or taha pasir or sihi ormu mbara, ﷽Kwambu os
misambi nga lersuwu nga toltangrinda Avui Wasilaka angop
anin or hawa sir.
19 Erem nawa osik jir avak yanga yangak ji ihi mashi anhin
ji sawenak ma amber anin tiyanda mak li naka. Unak lirin
fak ji tolofaleka, hi Avui anhik, hi Jikisi orhik, hi Masikome
orhik, karem ji mbaha lirin fak ji tolofaleka.
20 Uhu mashi os a sawewan armek ji ewesawenak li misihi
li tiyarakoka. Omendingak jirin amu sawenduwa, an mbeek
jirin a halakwa ambu nir. An jir nga nakrem er ni lihi
ihi mbele mbele amber mendek nakwa sir.﷽ Unda kasira.
Ambehoma.

28:14 **28:14:** Romik fehenda ondo lo lihi karem mbanda sir, os awun unda ma ondo lerawun li lawa wolo li suknya nahi, bosman lihi avak lirin mandingormekwa lir. **28:16:** Mt 26:32 **28:18:** Jn 13:3; Ef 1:20-22 **28:19:** Mk 16:15-16; Ap 1:8

Mashi jivi Jisashi Mak or kayeri

Jon hulaima nokopman fak tolofalendari ma mashin saweri ri
(Mt 3:1-12; Lk 3:1-9,15-17; Jn 1:19-28)

1 Jisas Krais Avui Wasilakahi Jikisi indingo oria. Mashi jivi1:1 orhi os hulaima nokopman or jivinahanda oson os amu kayenduwa.

2 Mas wolokop profet Aisaia mashi os Avui Wasilaka mbahandarin karem or kayeri sir.

> ﷽Avak a mbashinak ma lar mashi anhin maifuk laha sawe ikwa ria. Uhu nombo mihin hundujekwa ria.﷽ *Malakai 3:1*

3 ﷽Ma ngashi mishi ambu orok ma lar mu ushambara karem, ﷽Wasilakahi nombon ji hundujeka. Uhu nombo oson ji unak wornak si naka.﷽ ﷽ *Aisaia 40:3*

4 Mashi os profet Aisaia or saweri oso omendingak nari sir. Urik Jon hulaima nokopman fak tolofalendari ma oto or taha misamtelmbamba orok ormu mashin sawera, ﷽Ji misi, sunguwavu jihin ji tormblehehe kavakava os ji undan ji halaha ji mbanak jirin fak a tolofalekwa nir. Unak Avui Wasilaka avak kavakava jihin or laha ormbeka.﷽

5 Urik ma amber provins Judiak fehenda nga Jerusalemik fehenda nga Jonik li raha kavakava os li undarin kormbak li sawerik fa Jordanik lirin ormu tolofalera.

6 Jon kowe os or falendari oso kamel kukwak li undari sir. Uhu kufulombok or ishitangrindari sir. Uhu akwa orhi os or andari oso intlavi nga hani nga andari ria.

7 Uhu karem ormu mbara, ﷽Ma lar avak anhi kumayok takwa ria. Hako kwambu orhi kwambu anhin tikrinda sir. An mbeek kumbambongon na huvuhu kuvu os kumba ari orhi orok nawan a sorngondahi ambu nir, wahau. Or kwambu orhi wasilaka mendek naha kwambu anhin tikrinda sira.

8 An jirin men fambak a tolofalenda nir. Hako ma orto avak Masikome Avui Wasilakahin jirin hakwa ria.﷽

1:1 **1:1:** Mashi jivi orhi oso wasmashik li mbanda gutnius. Mashi oso karem, Avui Wasilaka ma misambik fehe ol kavakavan unda ondonjik or hishihi nor holoho jikisi orhi Jisasin or mbashirik lihi farniyik or sihi kavakava ol li undarinjik maome orhin fleya hom or haha lihi farniyik hari ri. Lerawu os Jisas uri oso si urik ma misambik fehe ol orin wavu lihik ewewa ma ondo kumak avak hevenik ikwa lir. **1:4:** Ap 13:24; 19:4 **1:6:** 2 Kin 1:8; Mt 11:8 **1:7:** Ap 13:25

Jon Jisasin or fak tolofaleshiri
(Mt 3:13-17; Lk 3:21-22)

9 Oro wolok Jisas kuyanga Nasaret os provins Galilik
nandarin or halaha fa Jordanik Jon man or fak tolofalendari
mishi orok or tarik Jon mu orin fak tolofalera.
10 Jisas os fasik or layirin or halaha or usasihi or heyerik
kolok lersuwu simu sutlara. Urik Masikome Avui Wasilakahi
apmuma hom Jisasik ormu rakara.
11 Urik mashi las lersuwu yok simu mbara, "Ma toto
jikisi indingo anhi ria. Sunguwavu anhi mende nga orin a
rupshihi mbele mbele ol or uwan amu rupshinduwa."

Laulaka Jisasin or oweioweiheyeri
(Mt 4:1-11; Lk 4:1-13)

12 Urik Masikome Avui Wasilakahi Jisasin or laha irik or
ihi misamtelmbamba orok ormu lira.
13 Niri os orok or liri 40-pelak nari lira. Urik Laulaka or
taha Jisas kavakavan or ukmbaha ormu oweioweiheyera.
Hako or mbeek or mbari hom uri ambu ri. Uhu fle avi
sembengalak fehenda ondo nga ormu lira. Urik ensel ondo
li taha orin limu jelyara.

Jisas ol orin tiyandari man or ushari
(Mt 4:18-22; Lk 5:1-11)

14 King Herot Jonin krawuk or eweshirik Jisas provins
Galilik or taha mashi Avui Wasilakahin ormu karem sawera,

15 "Mas li mbahandari oso ter osmu omendingak nan-
duwa. Avui Wasilaka os jirin or arangoshinak jip ji likwa oso
am si talakwak osmu nanduwa. Karem uwosik kavakava os
ji undan ji halaha sunguwavu jihin ji tormblehe mashi orhin
ji misihi toltambanaha ji sika."
16 Karem or mbashihi leuku Galilik or ihi ma frijip ormu
heyera. Ma ovro mahasanje vria, hi frihi Saimon fre Andru.
Frir foomen londari ma vria. Jisas or ihi or heyeri, frir foom
kowen fri laha foomen kruwukurik frimu ormbera.
17 Urik fririn ormu mbara, "Shi ra! Anin shi tiyanak
nombo os hulaima nokopman landa nombon a mukunak shi
heye."
18 Karem or mbarik kolok lerawu frihin fri halaha Jisasin
frimu tiya ira.
19 Hovok kandakar nga or ihi ma frijip ormu heyera. Ma
ovro mahasanje vria, hi frihi Jems fre Jon, Sebedihi jikisi
vria. Frir bot akomek fri lihi foom kowe os korori oson frimu
indik nara.

1:11: Sng 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18; Mk 9:7 **1:13:** Sng 91:11-13 **1:14:** Mk 6:17
1:15: Mt 3:2

20 Urik Jisas orin fri tiyaha fri ikmbaha ormu ushara. Urik
kolok avoko frihi nga ol avoko frihinjik lerawun landari ma
ondo nga bot akomek fri halaha Jisasin frimu tiya ira.

Jisas or mbarik wasimalengamba tolondari ma lar jivik nari ri
(Lk 4:31-37)

21 Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga yanga
Kaperneamik li taha orok limu wara. Urik am Sabat wolok
si narik Jisas Judama lotu undari akak or ihi mashi Avui
Wasilakahin ormu sawera.
22 Mashin or sawerik li misihi wavu lihi musha mushak
limu hishira. Or mbeek ma ol mashi Moseshin sawendari
ondo hom saweri ambu ri, wahau. Or malakama hom
kwambu nga saweri ria.
23 Urik wasimalengamba tolondari ma lar lotu undari aka
orok or taha Jisasin or heyehe ormu ushambara,
24 "Jisas, yanga Nasaretik fehenda mirin, mir mberem mi
ukmbaha mi raw? Wa, nirin mi unak kavak ni nakmbaha
tawa om? Mir ma jivi Avui Wasilakahik tahandak a heyewa
mir te."
25 Karem or mbarik Jisas wasimalengamba orton
mainkwambuk ormu mbara, "Mir maimbawa hala! Kolok
ma oton halaha tala ika!"
26 Karem or mbarik wasimalengamba orto ma oton or urik
or kwarnguarnarik wasilaka mendek or tashihi ma oton or
halaha ormu tala ira.
27 Urik ma ol orok liri ondo oson li heyehe li lishnyafaha
lihi ambek limu mbara, "Mberemhi tos ter nandua? Ma roto
Avui Wasilakahi mashin kwambu nga or sawewak ni misiw
te. Uhu wasimalengamba roton or mbawak ma roton or
halaha or tulu iwa re."
28 Karem li mbaha mbele mbele Jisas urik li heyeri ondon
limu haisau handasawe ira. Urik mashi oso simbalesik
provins Galilik si irik ma amber limu mistakora.

Jisas or mbarik Saimon arjava orhi jivik si nari
(Mt 8:14-15; Lk 4:38-39)

29 Urik Jisas nga ma ol orin tiyandari ma ondo nga Judama
lotu undari aka oson li halaha Andru fre Saimonhi akak limu
ira. Urik Jems fre Jon er nga frimu ira.
30 Akak li irik ma lal Jisasin limu sawera, "Saimon arjava
orhi kavamisihi maome sihi hikop lawuwak os akak wan-
dua."
31 Karem li sawerik Jisas or ihi tava sihin or tolorik jivik si
naha si usaha lirnjik akwan simu ura.

1:22: Mt 7:28-29 **1:24:** Mk 5:7 **1:26:** Mk 9:26 **1:28:** Mt 4:24

Jisas or urik ma ol kavamisindari jivik nari lir
(Mt 8:16-17; Lk 4:40-41)

32-33 Am si homirik ta nor layirik kuyanga orok fehendari ma amber hom akayanga sumbu Saimon fre Andruhi aka os Jisas liri mishi orok limu talandirsara. Uhu ma ol kavamisindari nga wasimalengamba tolondari nga Jisasik limu laharara.

34 Urik or mbarik jivik limu nara. Uhu wasimalengamba ol ma ondon tolondari ondon or mbarik limu tulu ira. Wasimalengamba ondo angop li heyeri ri, Jisas Avui Wasilakahi jikisi indingo oria. Karem urik or mbashirik mbeek maimbari ambu lir.

Jisas yanga Kaperneamin or halari
(Lk 4:42-44)

35 Nirsumbu mendek Jisas aka os or wari oson or halaha Avui orhin or sawekurik ma ngashi mishi ambu orok ormu ira.

36 Am si hararik Saimon nga ma lal nga Jisasin limu lasa ira.

37 Am li lasa ihi li heyehe limu mbara, "Ma amber hom olmu mirin lasanduwa."

38 Urik ormu mbara, "Ka ni i yanga oson ni halaha yanga anandik ni ika. An mbeek torokop Avuihi mashin a sawekurik a rari ambu nir, wahau. Kuyanga ome lal nga Avuihi mashin a sawekurik a rari nira."

39 Karem or sawe lafakaha provins Galilik or ihi Judama lotu undari akak or layihi mashi os Avui Wasilaka lirin or arangoshinak jip li likuri mashi oson or sawehe wasimalengamba ol man tolondari ondon ormu mbru ermbera.

Jisas ma or okmbale lepra tolondari ma orton or urik jivik or nari
(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

40 Urik ma lar okmbale lepra tolondari orto Jisasik or taha kumbambongon or huvuhu ormu mbara, "Os mi rupshi nahi, mi mbanak jivik avai naka."

41 Urik Jisas ornjik or holoho tava orhin ma ortohik or hauowehe ormu mbara, "A hishiwa mir avak jivik nakwa mira."

42 Karem or mbarik okmbale lepra mendek si narik jivik ormu nara.

43-44 Uhu Jisas ormu mbara, "Avak pris ondon i heyehe maome mihin mukunak li heyehe li mbaka, os mi kavamisindari mihi oso angop mendek nawa sir. Uhu avak mirnjik ofan li uka, os lo Moses si mbahandari hom. Unak ma amber

---

1:34: Mk 3:10-12 **1:35:** Mt 14:23; Mk 6:46 **1:39:** Mt 4:23; 9:35

li heyehe li mbaka, os mi kavamisindari mihi angop mendek nari sir.🔊 Karem or mbaha mainkwambu las ormu mbara, 🔊Ai ai, avak mashi las ma lal sawewa hala, os mirik talawa oson.🔊

45 Hako ma orto or ihi Jisas orin or urik jivik or nari mashi oson yanga yangak or laha saweyarik ma amber mistakori lir. Erem or saweri osik Jisas mbeek kolaka ol orok nandari orok kormbak layiri ambu ria. Or misamtelmbamba orok liyari ri. Hako yanga yangak fehenda ma amber orhik tari lir.

2

Jisas ma lar kumba tava nashindarin or mbarik jivik or nari
(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

1 Niri lal am li ishirik Jisas yanga Kaperneamik indik or ihi aka lasik ormu lira. Urik ma os orok or lirin li misihi orhik limu tara.

2 Ma musha mendek li talandirsaha akayangan li arangoshirik mbeek akayanga kar fiala hambashirik li layikurik nari ambu sir. Indik er hoje menderi sir. Urik Jisas mashin aka orok ormu sawera.

3 Mashin or sawerik ma tovro kavro ma lar kumba tava nashindari orton Jisasik limu kishaha laharara.

4 Hako akayanga angop ma ondo er li arangorakoshirik li tirndirifuhu ma orton li kishaha akamba heye yok limu lalawura. Akamba heyeyok li lalawuhu akamasu kas li lunduhu ma orto nga ma teye os or wari oso nga kuvuk li tihi li toloho naman li halarik akaome os Jisas siri mishi orok ormu layira.

5 Urik Jisas ma tovro kavro wavu os li hishihi li mbar, 🔊Jisas ma orton avak or unak jivik nakwa ri,🔊 karem li hishiri angop or heyeri sir. Uri osik ma oton or heyehe ormu mbara, 🔊Jikisi anhi misi, kavakava mihi angop a laha ormbewa sir.🔊

6 Karem or mbarik mashi Moseshin sawendari ma ol aka orok liri ondo mashi oson li misihi limu hishira,

7 🔊Mberem ushiwak ma roto mashi toson or mbanduwa? Wa, Avui Wasilakahi farniyik or sikwak ormu mbandu? Wahau, ma lar mbeek kavakavan laha ermbendahi ambu ri. Oso lerawu Avui Wasilakahi sir.🔊 Karem hishiri lir.

8 Hako Jisas wavu os erem li hishiri oso angop or heyeri osik ormu silira, 🔊Jir mberem ushiwak wavu jihi erem ji hishindu?

1:43-44: Wkp 14:1-32

9 Hako mberem a undahik ji hishindu? Wa, kavakava
ma roto uwan a laha ermbendahik ji hishindu mo orin a
mbanak jivik or nandahik jimu hishindu?
10 Wa, avak a mukunak ji heyekwa sir, Ma Jikisi Avui Wasi-
lakahi kavakava ma undan yoko ermbendahi ri.[2:16] Karem or
mbaha ma orton or heyehe ormu mbara,
11 "Mir usasihi teye mihi oson laha aka mihik ika!"
12 Karem or mbarik ma orto or usaha teye orhin or laha
ormu ira. Urik ma amber li heyehe limu lishnyafara. Uhu li
rupshihi hi Avui Wasilakahin li hausimbausihi limu mbara,
"Mas mbeek tos ter nawak ni heyewa toso himi kas narik
ni heyeri ambu sir, wahau."

Jisas Livai orin or tiyakmbaha nor ushari
(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

13 Urik Jisas indik leuku Galilik or irik ma musha mendek
orok li rarik mashi Avui Wasilakahin lirin ormu sawera.
14 Karem uhu or ihi aka os gavmanhi yan li owendari mishi
oson or tikrihi orok lerawun landari ma oton ormu heyera.
Ma oto hi orhi Livai, jikisi Alfiushi oria. Livain or heyehe
ormu mbara, "Mir kolok ta anin tiya shi ika." Karem or
mbarik or usaha Jisasin or tiyaha frimu ira.
15 Urik Jisas Livaihi akak ormu ira. Orok or lihi ma ol orin
tiyandari ma nga takis yan landari ma nga ma ol kavakavan
undari ma nga nakrem li lihi limu ara. Ol erem nandari ma
ondo ermba ermbak Jisasin tiyandari lir.
16 Urik mashi Moseshin sawendari ma lal Farisi, karem li
ushandari ma ondo, os Jisas ma ondo nga nor arin li heyehe
ol orin tiyandari man limu silira, "Mberem ushiwak ma roto
tol kavakavan unda ma tondo nga or awak ni heyendu?"
17 Urik Jisas mashi oson or misihi ormu mbara, "Ma
ol jipmisiwa mbeek doktak inda ambu lir. Hako ma ol
kavamisiwa nom doktak inda lir. An mbeek ma ol lihinjik
hishihi mba, nir ma jivi, karem mbawa ma ondonjik a rari
ambu nir, wahau. An ma ol kavakavan unda ondonjik a rari
nir," karem ormu mbara.

Jisas akwan li halandari mashin or saweri
(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

18 Ma ol Jonin tiyandari ma nga Farisi nga akwan halan-
dari lir. Nindi wolo lasik ma lal Jisasik li taha limu silira,
"Jonin tiyandari ma nga Farisi ondo nga akwan halanda lir.
Hako mberem ushiwak mirin tiyanda ma ondo erem unda
ambu lir?"

2:16: Mt 11:19

19 Karem li silirik Jisas sauheima las ormu sawera,
�Mberem ji hishindu? Os ma lar or nokoplaha hiyawu
wasilakan or uwa wolo orhi ma ondo akwan anda ol mo
wahau? Akwan anda ol te! Akwan li aha or nga nakrem
rupshinda lir.
20 Kumak ma oton li tolo laha ishinakop akwan halakwa
lir.�

21 Uhu sauheima las nga ormu sawera, �Os ma lar kowe
orhi si frehe nahi, mbeek koutakri akri las or laha koushim-
bla oson or ewetlavandahi ambu sir. Mberem ushiwak?
Erem or u nahi, kowe oson or yokowa wolo koutakri akri oso
avak si ramushihi awarikandak nakwa osa. Uhu koushimbla
oson si unak wasilaka mendek frehekwa sir.
22 Uhunda hom ma lar mbeek wain uku akrin or laha
memesishi masi orok ngorondahi ambu ri. Os erem or
u nahi, wain uku oso avak si kishalarasanak memesishi
masi oso avak numbufaakwa osa. Ushinak wain uku avak
misambik ngorokwa osa. Karem nanda osik wain uku akrin
memesishi akrik li ngoroshinak wain uku nga memesishi
nga avak jivikop fri naka.�

Jisas Sabatin tikrinda ma ria
(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

23 Urik Sabat wolok si narik Jisas nga ol orin tiyandari
ma nga nombo os wit nowe nindik limu ira. Li ihi ol orin
tiyandari ma ondo wit sijin li tolntlehe li aha limu ira.
24 Urik Farisi lal li heyehe limu mbara, �Ayo, mberem
ushiwak mirin tiyanda ma ondo os lo si pantlehendan Sabat
wolok li undu?�

25-26 Karem li mbarik ormu mbara, �Os king Devit nga
orhi ma nga li erenghari wolok or uhundari mashi jekambak
li kayehendari oson hishinda ambu oj? Os Abiatar hetprisik
or nari wolok Avui Wasilakahi akak or layihi bret ol ofan li
undari bret ondon or laha ol orin tiyandari ma nga li arin.
Bret ondo pris nom li andari lir, ma anandi wahau.�
27 Uhu mashi las nga ormu mbara, �Mberem ushirik Avui
Wasilaka Sabat wolo oson or har? Sabat oso mbeek man si
mba, �Karem u, karem uwa hala.� Karem si mbakmbaha or
hari ambu sir. Sabat oso men ma li limasihi li wandakmbaha
or mbahandari sir.
28 Hako Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto Sabatin er nga
arangonda ri.�

2:24: Lo 23:25 **2:25-26:** Wkp 24:5-9; 1 Sml 21:1-6 **2:27:** Lo 5:14

3

Jisas ma tava kavak nandari ma oton or mbarik jivik or nari
(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

1 Jisas Judama lotu undari akak or layihi ma lar tava kavak
nandari oto orok or lirik ormu heyera.
2 Urik ma ol aka orok liri ondo Jisasin olmu sishi heyera,
os ma oton Sabat wolok or mbanak jivik or na nahi, orin li
kotim ukmbahan.
3 Urik Jisas ma tava kavak nandari oton ormu mbara, "Mir
usasi." Urik ormu usasira.
4 Urik Jisas ma ol aka orok liri ondon or heyehe ormu
silira, "Sabat wolok lerawu jivin ni landa on mo, lerawu
kavan ni landa on? Mashi Moseshi mberem sivai mbandu?
Man ni jelyawa os mo man ni mandingormewa os?" Karem
or silirik lir mbeek mashi las nga mbari ambu lir, wahau,
mayam siri lir.
5 Jisas or heyeri ma ondo mbeek ma otonjik holori ambu
lir. Uri osik wavu orhi kavak si narik ma otonjik or holoho
ormu mbara, "Tava mihin sanguananak a heye." Karem or
mbarik tava orhin or sanguanarik jivik simu nara.
6 Urik Farisi ondo erem or uri oson li heyehe kolomalok
os li lotu undari aka oson li halaha li ihi ma ol king Herot
nga nakrem lerawun landari ma ondon heyekurik limu ira.
Li ihi nombo nombo os Jisasin li mandingormekuri mashin
limu anasawera.

Ma mushak Jisasin li tiyaha leuku Galilik li tari
(Lk 6:17-19)

7 Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga kuyanga oson li
halaha leuku Galilik limu ira. Orok li irik ma musha mendek
orhik limu tara.
8 Ma ol provins Galilik fehenda nga, Judiak fehenda nga,
Jerusalemik fehenda nga, Idumeak fehenda nga, fa Jordanin
mbuhu kauyok nanda yanga Tairik fehenda nga, Saidonik
fehenda nga, mashi os Jisas lerawun or landarin li misihi
orhik limu tara.
9 Li taha orin limu rurawura. Urik nindik or sihi ma
ol orin tiyandari ma ondon ormu mbara, "Bot las avak ji
halashinak fa mambuk si sihi anin si nikishika. Ma rondo
musha mendek li nawa olik avak anin li kisha ermbeku. Os
erem li kisha ermbe nahi, avak bot orok a lawuhu a likwa
nir," karem ormu mbara.
10 Jisas ma ol kavamisindarin mushak or mbarik jivik li
nandari osik ol kavamisindari ondo orin li toloho jivik li
naku, karem mbaha li hishihi olmu orhik tara.

3:4: Lk 14:3 **3:6:** Mt 22:15-16 **3:10:** Mt 14:36

11 Urik wasimalengamba ondo orin li heyehe kumbambongok li raka lihi limu ushambara, "Mir Jikisi indingo Avui Wasilakahi mira."
12 Karem li mbarik Jisas mainkwambu mendek hi orhin kormbak li sawekurin ormu pantlera.

Jisas aposel 12-pela ondon or kamari
(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

13 Jisas telembak or lawuhu ma ol or nga yakmbaha or hishiri ma ondon ormu ushara. Unak li raha or nga li yakmbahan.
14 Uhu ma 12-pela ondon ormu kamara. Uhu mashi Avui Wasilakahin li sawekmbaha or mbashirik limu ira.
15 Uhu kwambu orhi os wasimalengamban li mbru ermbekurin ormu lirin hara.
16 Ma 12-pela ondo hi lihi kalira. Lar hi orhi Saimon oria, Jisas hi yeje orhin Pitak or ushari ria.
17 Uhu Sebedihi jikisi Jems nga maha orhi Jon nga. Mashin fri mbari lersuwu krulatavalanda hom mbandari vri. Karem undari osik hi frihi Boanerges karem or ushari vri.
18 Uhu Andru, Filip, Bartolomyu, Matyu, Tomas, Jems jikisi Alfiushi, Tadius, Saimon kraha Selotik[3:18] fehendari ria.
19 Uhu lar Judas Iskariot oria. Judas oto kumak Jisasin laha ma kavahi tavarenjek hakuri ma ria.

Jisas kwambu Belsebulhik lerawun or lar, karem li mbari
(Mt 12:24-32; Lk 11:14-23; 12:10)

20 Jisas aka os or liri orok indiyok or irik ma musha mendek orhik limu rara. Urik or nga orin tiyandari ma ondo nga mbeek akwan li akuri wolo kas nga nari ambu sir.
21 Urik jimatama orhi mashi oson li misihi orin yangak li laha ikurik limu rara. Li raha orin li heyehe limu mbara, "Ayo, ma roto angop ambasiwa tori te."
22 Urik mashi Moseshin sawendari ma ol Jerusalemin halarari ma ondo Jisasin li heyehe limu mbara, "Toto Belsebul[3:22] tolowa toria. Kwambu Belsebulhik wasimalengamban mbru ermbenda ri. Laulaka mu jelyashiwak lerawu oson ormu landuwa."
23 Jisas mashi oson or misihi lirin or usharik li raha pasir limu sira. Urik ormu silira, "Mberem ji hishindu, Belsebul am orhi ma ondon or mbru ermbendahi ol? Wahau."

3:11: Lk 4:41 **3:12:** Mk 1:34 **3:16:** Jn 1:42 **3:17:** Lk 9:54 [3:18] **3:18:** Kraha Selotik fehenda ma ondo yanga Romik fehenda ondon li jihi tukrukmbaha awun undari lira. [3:22] **3:22:** Laulaka oto hi yeje orhi Belsebul oria. **3:22:** Mt 9:34; 10:25

24 Uhu sauheima las nga ormu mbara, “Os kraha lal lihi
ambek li anamandingorme nahi, kraha anandi las li taha
avak misambi lihin lakwa lir.
25 Uhu os mahasanje lihi ambek li anaji nahi, lihi ambek
anakorokwa lir.
26 Belsebul oto erem, os lerawu orhin landa ma ondo nga
or anaji nahi, avak li anakoroho mendek nakwa lir.”
27 Karem uhu mashi las nga ormu mbara, “Ji hishika, ma
or kwambu ngashi os mbele mbele orhin ji lakwak ji hishi
nahi, mberem jivai uku? Wa masmas kumba tava orhin
kuvuk ji ishishinak or wanakop mbele mbele orhin lakwa
jira.”
28 Uhu ormu mbara, “Jirin amu sawenduwa, mbele mbele
kavakava ma li unda nga okolenda mashin li mbanda nga
Avui Wasilaka or laha ermbekwa lir.
29 Hako os Masikome orhin li okole nahi, kavakava os
li unda oso mbeek or laha ermbekwa ambu sir, wahau.
Kavakava oso er nakwa sir. Ter nga kumak nga ermba
ermbak er nakwa sir. Mbeek mendek nakwa ambu sir,”
karem ormu mbara.
30 Ma ondo li mbari, “Jisas oto mbele mbelen or unda
kwambu Belsebulhi nga unda ria.” Karem orin li mbarik
mainkwambu oson lirin ormu sawera.

Mberem nanda ma ol nijava jimatama Jisashi lir
(Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

31 Urik Jisas nijava orhi nga jimatama orhi nga limu tara.
Li taha hikrik li sihi Jisas or ta lirin heyekmbaha limu
mainhara.
32 Jisas akomek or lirik ma musha mendek orin limu
ralayantlera. Urik ma lar orin ormu sawera, “Mai, nijava
mihi nga jimatama mihi nga hikrik li sihi mirin heyekwak
mbanduwa.”
33 Urik ormu mbara, “Lawe nijava anhi sir? Lawe
jimatama anhi lir?”
34 Uhu ma ol orok siri ondon or heyehe ormu mbara,
“Nijava anhi nga jimatama anhi nga tolira.
35 Ma ol mashi Avui Wasilakahin misindiyawa ma ondo
nijava anhi jimatama anhi lira.”

4

Sauheima las ma lar akwa sijin nowek or laha fakayari mashi
(Mt 13:1-19; Lk 8:4-8)

1 Jisas leuku Galilik or lihi indik mashin ormu sawera. Urik
ma musha mende orhik li raha orin limu rurawura. Ushirik

3:31: Mk 6:3; Jn 2:12; Ap 1:14

botik or lawu lihi mashin or sawerik ma ondo fa mambuk limu sira.
2 Uhu mashi mushak sauheimakop ormu sawera.
3 Uhu ormu mbara, "Mashi kason ji misi. Ma lar ormu wit sijin nowek laha faka ira.
4 Or laha faka irik lal nombok li rakarik avi olmu ra nongoho ara.
5 Hovok lal misambi os sunja hongondari mishi orok rakari lir. Uhu lewas tungua rasari ol te. Hako misambi mbeek misam jeromek nari ambu sir.
6 Sunja hongondari osik mbeek nene layiri ambu sir. Uri osik ta jiri wolo olmu hatlayirakora.
7 Urik hovok lal olmu minja lame nindik rakara. Li rakaha tungua rasari ol te. Hako minja lame er nga li rasaha li mushi arangoshirik mbeek akwa ome nga wari ambu lir.
8 Hovok lal olmu misambi jivindingak takara. Li tungua rasaha akwa ome musha mendek olmu wara, lal 30-k, lal 60-k lal 100-ik, karem nari lira."
9 Uhu ormu mbara. "Ma ol mambla ngashi halanak mashi kason li misika!"

Sauheima or saweri maintontlo sihi kasira
(Mt 13:10-23; Lk 8:9-15)

10 Urik ma am li ishirik ol orin tiyandari 12-pela ondo nga ma lal er nga li lihi Jisasin limu silira, maintontlo os sauheimak or mbarin.
11 Urik ormu mbara, "Avui Wasilaka nombo os hulaima nokopman or arangokmbaha nor mbahandari, os mas wanyiwandari oson angop or mukurik ji heyeri sir. Hako ma anandi ondo sauheimakop a sawewak misinda lir.
12 Profet Aisaia mas wolokop karem or kayeri sir,

"Ma ondo hindi mushak mashin misikwa lir. Hako mbeek li hishiyarikwa ambu lir. Hindi mushak heyekwa lir. Hako mbeek heyeyarikwa ambu lir. Karem uwosik lir mbeek sunguwavu lihin li tormblehe Avui Wasilakahik li ranak or unak jivik nakwa ambu lir."
Aisaia 6:9-10

13 Urik Jisas ormu silira, "Jir mberem ushiwak mashi tos sauheimak a sawewan ji hishiyarinda ambu? Os mashi tos a sawewa toson ji hishiyarina ambu nahi, jir mbeek sauheima anandi ol jirin a sawekmbaha a hishiwa ondo er nga hishiyarikwa ambu jir.
14 Wa, mashi oso maintontlo sihi karem, wit siji ondo mashi Avui Wasilakahin olmu heimanduwa.
15 Ma lal sunguwavu lihi misambi os li eseyashiwak kwambujinda hom nanda lir. Mashin misinda ol te. Hako

4:1: Mk 3:7-9; Lk 5:1-3 **4:2:** Mt 13:34; Mk 4:33-34 **4:12:** Ap 28:26-27

Laulaka or taha kolomalok mashi os Avui Wasilaka sungu lihik or halashiwak nanda oson laha ormbenda ri.
16 Hovok ma lal sunguwavu lihi misambi sunja hongonda hom nanda lir. Mashin misikmbaha rupshinda ol te.
17 Hako mbeek nambek kwambuk sinda ambu lir. Os hulaima nokopma lirin li okolehe kavakavak li uwa wolo kolok mashi os li misindan halanda lir.
18 Hovok ma lal sunguwavu lihi misambi minja lame ngashi hom nanda lir.
19 Mashin misinda ol te. Hako wavu lihi musha mendek ya, akwa, mbele mbele misambi torok fehendanjik hishinda lir. Mbele mbele ol li hishinda ondo olmu mashi Avui Wasilakahi os lihik nawan mushi arangoshiwak mbeek akwa ome nga wanda ambu lir.
20 Hovok ma lal sunguwavu lihi misambi jerome ngashi hom nanda lir. Mashin li misihi toltangrihi akwa ome jivi nga wanda lir. Lal akwa ome 30-k, lal 60-k, lal 100-ik wanda lira,[a] karem ormu sawera.

Ma mbeek lamin ukruhu shovok tangri arangonda ambu lir
(Lk 8:16-18)

21 Jisas ol orin tiyandari ma ondon ormu silira, [b]Lamin ji ukruwa wolo mberem ji undu? Shovok tangri arangonda oj mo, kau siyok halowenda oj? Wahau, lamin ji ukruhu metenjek ji sinjishiwak si harawak ma heyenda lir.
22 Uhunda hom mbele mbele tos ter wolok wanyiwanda ondo nga mbele mbele ma mayam li wanyi unda ondo nga kumak kormbak li talanak ni heyekwa lir.
23 Ma ol mambla ngashi halanak mashi kason li misika![c]
24 Karem or mbashihi mashi lal nga ormu sawera, [d]Mashi os ji misiwan armek ji misihi ji tiyaka. Mberem ushiwak? Mbele mbele ol ma uwak ji heyembanda hom Avui Wasilaka erem heyembakwa jira. Uhu or heyembaha kandakar nga or hakwa jira.
25 Ma ol mashi orhin armek misindiyawa ma ondo avak or halashinak hishiyarinda lihi oso avak wasilakak nakwa sir. Hako ma ol mashi orhin men mamblakop misiwa ondo avak mashi os li misiwa oson or lashinak men likwa lir.[e]

Sauheima os akwa sijin or fakari kasira

26 Uhu ormu mbara, [f]Avui Wasilaka jirin or arangoshinak ji likwa oso mberem si nandu? Wa, avak a sawenak ji misikwa sir.[g] Uhu sauheimakop karem ormu mbara, [h]Malar akwa sijin or laha fakayari ri.

4:19: Mt 19:23-24 **4:21:** Mt 5:15; Lk 11:33 **4:22:** Mt 10:26; Lk 12:2 **4:24:** Mt 7:2 **4:25:** Mt 13:12; 25:29; Lk 19:26

27 Am or fakarakoshihi or halaha yanga orhik ormu ira.
Tandi wolo lerawun landa ri. Niri wolo men wa suknyanda
ri. Ushiwak siji ondo lihinjik li tunguaha wasilakak nanda
lir.
28 Misambi sihinjik si urik akwa siji ondo li tungua rasaha
li lawuhu se nga li naha olmu akwa ome nga nara.
29 Uhu akwa ome am li hisharik ma orto andule orhin or
laharaha akwa ondon ormu lara.�

Sauheima os mastet sijin li siri kasira
(Mt 13:31-32; Lk 13:18-19)

30 Uhu sauheima las nga ormu sawera, "Avui Wasilaka
jirin or arangoshinak jip ji likwa oso mberem si nandu?
31 Wa, oso mastet siji hom nanda sir. Mastet siji oso
awarikandak nanda sir.
32 Hako li sishiwak lewas si tungua rasaha mi hom wasi-
lakak nanda sira. Ushiwak avi li taha mi tava orok aviwusin
li uhu linda lir.�

Jisas sauheimakop or saweri
(Mt 13:34-35)

33 Jisas mashi mushak sauheimakop or saweri hulaima
nokopma os li hishihi li yarikuri ambek or saweri sir.
34 Ma ondo sauheimakop or saweri lir. Hako ol orin
tiyandari ma ondo or nga li liri wolo mashi os or saweri oso
maintontlo sihin kormbak or sawerik misindari lir.

Jisas mbarik suwa nga fa nga mendek nari vri
(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

35 Am si homirik Jisas ol orin tiyandari ma ondon ormu
mbara, "K*a* ni i fan mbuhu kauyok ni ika!"
36 Urik ma ondon orok li halaha botik li lawuhu limu ira.
Hako bot ome anandi lal er nga iri lir.
37 Li irik suwa lakak si rasarik uku si lawuhu andoho botik
si layhi bot orok simu hojekurik ura.
38 Urik Jisas bot sumbu yok kaumasikruva sihi ormu
suknyara. Or suknyarik ma ol orin tiyandari ondo er li
ajehe orin li lembasihi limu mbara, "Tis*a*, avak ni uk aha
ni hakwa nir te!"
39 Karem li mbarik Jisas or usaha suwa nga fa nga ormu
huliyik mbara, "Ambe er hala mende!" Karem or mbarik
suwa mendek si narik fa oso nga osmu haha wara.
40 Ushihi ol orin tiyandari ma ondon ormu silira, "Mberem
ushiwak ji ajenduwa? Anin ji hishiowenda nombo mbeek si
iw?"

4:29: Jol 3:13; Rev 14:15

41 Karem or mbarik amba amba li ajehe lihi ambek limu
mbara, “Ayo, ma roto lawe mende toria? Or mbawak suwa
nga fa nga mashi orhin fri misihi mendek fri nawan te.”

5

Jisas mbarik wasimalengamba tolondari ma oto jivik or nari
(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

1 Urik Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga leuku Galilin
li layimbuhu yanga Gerasa yok limu ira.
2 Li ihi botin li halaha misambik li rakarik ma lar wasi-
malengamba tolondari ma oto Jisasin ormu ta heyera.
3 Ma oto ermba ermbak mawa mashikop wayandari ria.
Ma lar mbeek orin tolondahi ambu ri, wahau.
4 Orin li tolokmbaha li uri, lirin mblarna ormbendari ri.
Urik kumba tava orhin li owehe li kup ishindari os te.
5 Hako kuvu oson or korkaroho or ihi niri tandi telemba
mawa mashi orok jisungambasuwu liyandari ri. Uhu sunjan
or laha maome orhin orhinjik jilakorolandari ri.
6 Ma oto Jisasin or heyehe shirinyambar Jisasik or ihi pasir
or haka kumbambongok ormu lira.
7 Urik wasimalengamba or ma oton tolondari lar mu
mbara, “Jisas, mir jikisi Avui Wasilaka metenjek fehehi
mira. Ayo, mir mberem anin mi ukmba undua? Hi Avui
Wasilakahik amu mbanduwa, anin kavak nawa hala!”
Karem ormu mbara.
8 Mberem ushirik wasimalengamba oto erem or mbar?
Jisas wasimalengamba oton or heyehe orin mbru ermbekm-
baha uri ri.
9 Uhu Jisas ormu silira, “Hi mihi lawe?” Urik wasi-
malengamba oto ormu mbara, “Hi anhi, “Musha Mende”
sir. Mberem ushiwak? Nir musha mendek ni nanda
nir.”5:9
10 Uhu ormu mbara, “Mir nirin mbashinak kuyanga toson
ni hala iwan ni hala!”
11 Urik fle musha mendek telemba orok olmu pasir sihi aha
yara.
12 Urik wasimalengamba ondo olmu mbara, “Jisas, wa mi
mbashinak ni ihi avak fle kandaik ni layika.”
13 Karem li mbarik ormu mbara, “Wa, ji ika.” Karem or
mbashirik li ihi fle ondok limu layira. Urik fle ondo lewas li
shirinya ihi telemba orok li sanglaha li layihi fa laka os orok

---

5:7: Mk 1:24 5:9 **5:9:** Wasmashik li kayeri, “Hi anhi ami.” Yanga Grikik fehe mashi lihik li kayeri, “Hi anhi legio.” Legio oso maintontlo sihi 100 awun unda ma. Wasimalengamba ma oton tolondari ondo musha mendek nari lir.

sindari orok li layihi uksem aha lewas olmu harakora. Fle ondo 2,000-ik nari lir.

14 Er li harakoshirik ma ol fle ondon washilindari ma ondo os erem nari oson li heyehe li ajehe limu tulu ira. Li tuluhu yanga yangak li ihi mbele mbele os orok talarik li heyerin limu sawe ira. Urik yanga yanga orok fehendari ma ondo er li talandirsaha mbele mbele os orok talarin heyekurik limu ira.

15 Uhu Jisasik li raha li heyeri ma oto angop jivik or naha waskowen falehe mashi jivin ormu mbara. Wavu orhi angop jivik nari sir, mbeek ambasiri ambu ri. Orok or lihi maimbarik li raha orin li heyehe limu aje mendera.

16 Urik ma ol mbele mbele os Jisas urik heyeri ma ondo os li heyeri oson limu sawera, fle ondo hari nga ma oto jivik or narik li heyeri mashi oso nga limu sawera.

17 Urik ma ol orok tari ma ondo Jisas yanga lihi oson or hala ikmbaha limu mbara.

18 Urik Jisas botik or lawurik ma or wasimalengamba tolondari ma oto or raha ormu silira, "Jisas, an nga shi i?"

19 Urik ormu mbara, "Wahau, mir yanga mihik i! Mi ihi mir avak mbele mbele os Avui Wasilaka mirin or ushiwak jivik mi nawa mashi oson mahasanje jikanoka mihi ondon sawenak li misika."

20 Urik ma oto or ihi distrik Dekapolis orok or layihi mashi oson or sawerik ma ondo li misihi wavu lihi musha mushak limu hishira.

Jisas or mbarik nokove os kowe orhin tolori nga jikisi os hari nga jivik fri nari
(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

21 Urik Jisas indik botik or layimbuhu leuku Galili kauyok ormu ira. Am kauyok or lawurik ma musha mashi orhin li misikmbaha limu tara.

22 Urik ma lar er nga Jisasin heyekurik ormu tara. Hi orhi Jairus, Judama lotu undari akan washilindari ma ria. Or taha Jisasin nor heyehe kumbambongo orhin Jisashi kumbamuk ormu huvura.

23 Uhu ormu tlaha sawera, "Jikisnokopji kanda anhi am hakwa ambek nar. Away, mi raha tava mihin mi hauowenak jivik si nawa."

24 Karem or mbaha Jisas nga frimu ira. Urik ma musha mendek orin li rurawuhu limu tiyaha ira.

25 Urik nokove las fi nom ermba ermbak ermbeyandari oso nga osmu Jisasin tiya ira. Os erem si nandari oso asama 12-pelak nari sira.

26 Uhu yan si orkoho dokta ondon si hari, mbeek li urik
jivik nandari ambu sir, wahau. Os fi nom si ermbendari oso
wasilaka mendek nari sir.
27 Jisas mbele mbelen or uri mashi oson angop si misindari
osik ma nindik Jisashi kumayok simu rara.
28 Uhu sihinjik osmu karem hishira, "Os men kowe orhi
nom a tolo nahi, avak jivik a nakwa nir." Karem si hishihi
Jisashi kumayok kowe orhin simu tolora.
29 Kowe oson si tolorik, os fi nom si ermbendari oso, kolok
mendek nari sir. Uhu maome sihi os er si uyandari oso lewas
mendek si narik simu misira.
30 Urik Jisas kwambu orhi kas lasik si irik or misihi nor
tormble heyehe ormu silira, "Lawe kowe anhin tolondua?
"
31 Urik ol orin tiyandari ondo olmu mbara, "Mir ma tos
ter mirin rurawuwa toso mberem mi heyekmbaha mi mban-
dua, "Lawe kowe anhin tolondua," karem mi mbawan te?
"
32 Hako Jisas or tormblehe ormu silira, "Lawe kowe
anhin tolondua?" Karem mbaha ormu haihanda heyera, or
heyekmbahan.
33 Urik nokove oso am jivik si naha si ajehe kwarngarnaha
si taha kumbambongo sihin Jisas siri mishik si huvuhu
mbele mbele os sirik nahandari oson simu sawera.
34 Urik ormu mbara, "Apmanuwa, os anin nyi hishowenda
osik os nyimu jivik nanduwa. Uwa osik wavu nyihi nga
jiphishihi ika. Os erem nyi uhuyanda oso angop mendek
nawa sir," karem ormu sawera.
35 Jisas or sihi maimbari halanganga Jairushi akak fehen-
dari ma lal li raha orin limu sawera, "Jikisi mihi angop
hawa sir. Hako Jisas avak semben mi mbaha laha shi inda
ngashi."
36 Karem li sawerik Jisas mbeek os lir mbari mashin misihi
halari ambu ri. Uhu Jairusin ormu sawera, "Ajewa hala.
Mir antonom hishioweka."
37 Karem or mbaha ma ol orok liri ondo or nga li ikurin or
pantleshihi Pita, Jems, maha orhi Jon, lirtonom or laha limu
ira.
38 Li ihi am Jairushi akak li layihi li heyeri ma musha
mendek orok li talandirsaha wasilaka mendek jikisi osonjik
limu owetlara.
39 Urik Jisas akak or layihi ormu mbara, "Mberem ushi-
wak ji tlaha manyelendua? Jikisi toso hawa ambu sir. Tos
men waha suknyandu te!"

5:30: Lk 6:19 **5:34:** Mk 10:52; Lk 7:50; 17:19

40 Karem or mbarik ma ondo kavakavan orin limu huk-
wakol tolora. Urik simbalesik amber er or mbashirik limu
hikrik tala irakora. Uhu jikisi osohi avoko nijava nga, Pita,
Jon, Jems, ondo nom or laha aka omek limu layira, os jikisi
oso haha maninimba sihi wari mishi orok.
41 Er or layihi jikisi osohi tavan or toloho lihi mashik ormu
mbara, "Talita kum!" Mashi oso maintontlo sihi karem,
jikisnokopji, an mu nyirin mbanduwa, nyir usaha!
42 Karem or mbarik jikisi oso lewas er si usaha esehe yari
sir. Asama sihi 12-pelak nari sir.
43 Urik mbele mbele os orok talarin li haisau handa-
sawekurin ormu pantlera. Uhu or mbashirik jikisi oson
akwan li harik simu ara.

6

Nasaretik fehendari ondo Jisasin li kumaifari
(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

1 Urik Jisas kuyanga oson or halaha ol orin tiyandari ma
ondo nga kotontlo orhik limu ira.
2 Am Sabat wolok si narik Judama lotu undari akak li layi
mashi Wasilakahin ormu ewesawera. Mashin or sawerik
ma musha mendek li misihi li lishnyafaha limu mbara, "Ma
roto mashi toso mbeek or lar? Hishiyarinda orhi oson lawe
orin har? Mberemhi nombok mbele mbele ma undahi ambu
ondo er nga or undu?" Karem li mbaha orin limu wapkava
hishira.
3 Uhu limu mbara, "Ma roto akan unda ma ri. Mariahi
jikisi ria. Jimatama orhi tol lindu te, Jems, Josep, Judas,
Saimon karem. Jikaha orhi tol nir nga lindu te. Hako
mberemhi mashi tos ter or sawendua?" Karem li mbaha
orin limu kumaifara.
4 Karem li mbarik Jisas mu mbara, "Profet ondo yanga
yanga amber hom hi lihin hauowenda lir. Hako kotontlo
lihi nga mahasanje jikanoka lihi nga mbeek lirin rupshinda
ambu lir."
5 Erem si nari osik Jisas mbeek kotontlo orhi orok mbele las
ma undahi ambu ondon mushak uri ambu ri, wahau. Hako
ma ol kavamisindari laptonom or mbarik jivik nari lir.
6 Mashi os or saweri oson li misindiyari ambu osik wavu
musha mushak ormu hishira. Uhu yanga yangak or yaha
mashi Avui Wasilakahin ormu laha saweyara.

Jisas ma 12-pela ondo lerawu orhin li lakmbaha or
mbashirik li iri
(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

7 Jisas ma 12-pela ondon or usharik li rarik frijipmba
frijipmbak or mbashirik limu ira. Uhu kwambu orhin lirin

5:41: Lk 7:14 **6:2:** Jn 7:15 **6:4:** Jn 4:44

or hashirik avak wasimalengamba os man tolondari ondon hi orhik li mbru ermbekurik or mbashirik limu ira.
8-9 Uhu lirin normu saukawera, "Jir avak kombe nom ji toloho, kowe os ji falenda nom nga kumba ari er nga ji falehe tapas ji ika. Hako akwa, ya, kowe lal nga ji laha iwa hala.
10 Os ji ihi kuyanga lasik ji talawa, aka os ji i liwa orokop ji liyaha jivai ika.
11 Hako os mashi os ji sawewan li turaha jirin armek li u nahi ambu, yanga oson ji halaha kumba jeren ji narka lafakaha ji ika. Ushinak lir avak li hishihi li mba, "Nir angop mbele kava las ni uwa nir," karem li mbaka."
12 Karem or mbarik ma ol orin tiyandari ma ondo li ihi mashin limu sawera karem, "Avak kavakava os ji undan ji heyehe ji mba, "Kas karem a uri kavan a uri sir." Karem ji mbaha sunguwavu jihin ji tormbleka!"
13 Karem li mbaha wasimalengamba ol man tolondari ondon li mbru ermberik tulu iri lir. Uhu ma ol kavamisindarin wel ukuk li ngoroho li tarik jivik nari lir.

King Herot or mbarik Jonin li mandingormeri
(Mt 14:1-12; Lk 3:19-20; 9:7-19)

14 Ma amber mbele mbele ol Jisas uri ondo nom li mbarik king Herot[6:14] oto mashi os li mbari oson er nga misiri ri. Ma lal Jisasin karem mbari lir, "Wa Jon man fak tolofalendari ma oto indiyok usahari or mo? Uhu kwambu nga nor naha mbele mbele lerawun landar?"
15 Hako lal olmu mbara, "Wahau, or profet Elaijak nakwa ri." Hako lal olmu mbara, "Or profet mas lerawu Avui Wasilakahin landari ma ondo hom nandari lar oria," karem limu mbara.
16 Hako Herot mashi os Jisasin li mbari mashi oson or misihi normu mbara, "Ma orto Jon hulaima nokopman fak tolofalendari ma ri. Jekapnashi orhin angop a koroshirik hari ri. Hako ter ormu indiyok usahakwak nakwa ria," karem ormu mbara.
17-18 Herot os mas Jonin or mandingormeri nombo karem, Herot maha orhi Filiphi nokove oson ormu masnalara. Nokove oso hi sihi Herodias osira. Ushirik Jon taha ormu mbara, "Mir maha mihi Filip or liwak mi heyeshihi nokove orhi oson mi masnalawa kas tolowa ambu sir." Karem or mbarik Herodias oso wavu sihi kavak nari sir. Ushirik Herot heyehe sirin or hokovikmbaha ma lal or mbashirik li ihi

---

6:8-9: Lk 10:4-11 **6:11:** Ap 13:51 **6:13:** Je 5:14 6:14 **6:14:** King Herot oto hi yeje orhi Antipas. Avoko orhi King Herot oto Maria Jisasin si wari wolok jikisakri ondon mandingormeri ri. Heye Mt 2:16. **6:14:** Mt 16:14; Mk 8:28; Lk 3:19-20

Jonin li toloho kuvu kwambuk li ishi laha krawu akak li eweshirik ormu lira.

19 Hako nokove oso Jonin er si wapkava hishihi orin si mandingormekmbaha hishiri sir. Hako sir mbeek orin mandingormendahik nari ambu sir. Mberem ushirik?

20 Herot Jonin ajendari ri. Angop or heyendari ri, Jon ma jivi misokome Avui Wasilakahik ma worna mak nandari ri. Uhu Herot mashi Jonhin misikurik nandari ri. Mashi orhin or misiri wolo wavu musha mendek hishindari ri.

21 Hako Herodias Jonin er si wapkava hishihi nombo las si eweri karem. Herot nijava orhi os orin si wari wolo oson indiyok or hishihi hiyawu laka las ormu ura. Uhu ma ol orin jelyandari ma nga ma ol maifuk mbarik awun li undari ma nga malakama ol provins Galilik fehendari nga or usharik limu talandirsara.

22 Uhu li lihi arik Herodias jikisnokopji sihi oso si taha si mblarik Herot nga ma ol er nga li liri ondo nga er limu rupshi mendera. Urik Herot nokopminyongo oson or sawehe ormu mbara, "Nyi mblawa jivi mendek osmu nanduwa. Uwosik mbele las nyi lakmbaha nyi hishiwa avak nyirin a hakwa nira."

23 Uhu mainkwambu las or sawehe ormu mbara, "Omendingak amu sawenduwa, os mbele las nyi lakwak nyi siliwa avak a hakwa nira. Os nyi mba, misambi anhin nindik a tlehe yokon nyirin a ha, karem nyi mba nahi, avak erem a ukwa nira."

24 Karem or mbarik nokopminyongo oso si layihi nijava sihin simu silira, "Mamai, mbele menden avak a mbanak or haku?" Karem si mbarik simu sawera, "Indiyok layi sawenak Jon hulaima nokopman fak tolofalenda ma oto masiji orhin or haka."

25 Urik nokopminyongo oso si layi Herotin simu sawera, os nijava sihi si mbari hom. "Ana rupshiwa karem, Jon or man fak tolofalenda ma masiji orhin bainatik koroho hambiyak mi ewehe lahara anin haka."

26 Karem si mbarik Herot sunguwavu orhi kavak er nari sir. Hako or angop mainkwambu las or mbari osik os or mbari oson mbeek or halakurik nari ambu sir. Os erem or u nahi, ma ol or nga ari ondo avak li heyenak or humblaraku, karem or hishihi os si mbari hom uri ri.

27 Uhu awun undari ma orhi lar or mbashirik krawu akak or layihi Jonhi jekapnashin or koroho

28 ma masiji oson hambiyak or ewehe nokopminyongo osonjik ormu laharara. Urik sir nga mu nijava sihin hara.

6:17-18: Wkp 18:16

29 Urik Jonin tiyandari ma ondo mbele mbele Herot Jonin
or uri mashi oson li misihi li taha maninimba Jonhin li laha
ihi limu wakor owera.

Jisas 5,000 man akwan or harik li ari
(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-13)

30 Urik aposel ondo indiyok Jisasik li raha mbele mbele os
li undarin orin limu sawera.
31 Urik Jisas nga li lirik ma musha mendek limu terei
tererara. Urik li akmbaha li uri, wahau. Ma mor tirsaha terei
tererari kom. Urik Jisas mu mbara, "Wa, ka ni i yanga lasik
ni i nivai limasika."
32 Karem or mbaha botik li lawuhu lirtonom yanga os ma
ngashi ambu mishi orok limu ira.
33 Li irik ma mushak li sishi heyerik olmu ira. Urik orok
fehendari ma ondo masmas nombokop olmu shirinyambar
ira, yanga os Jisas ikurik or iri yanga orok li ikmbahan.
34 Urik Jisas yanga orok or taha botin or halaha misambik
or takaha ma ondon or heyehe lirnjik ormu holo mendera.
Mberem ushirik? Or heyeri lir sipsip ol ma ngashi ambu
hom olmu naha sira. Urik orok or sihi mashin lirin ormu
sawera.
35 Mashin or sawehe am si homirik ol orin tiyandari ma
ondo li taha limu mbara, "Am homir te, yanga toso ma
ngashi ambu re.
36 Tondon mbashinak yanga yangak li ihi akwa lal li
frungawuhu li awa."
37 Karem li mbarik ormu mbara, "Wa, jihinjik akwan ji
hanak li aka." Urik olmu mbara, "Mberem ni ukwa ambu
re. Ya mbele mendek akwan ni frungawuhu ni hanak li aku?
"
38 Karem li mbarik ormu silira, "Jir akwa lal nga nandaj?
Kolok ji i heye!" Karem or mbarik li i heyeri, akwa mushak
nari ambu lir. Lir bret tostava yeje hom nga foome frijip nom
nga olmu wara.
39 Urik ormu mbara, "Wa ambehoma, avak ma ondon
mbashinak lihi lihik misambik li lika."
40 Urik ma ondo amber misambik limu raka lira. Lal 100-ik
li lirik, lal 50-k karem limu lira.
41 Urik Jisas bret ondo nga foome ovro nga nor tolo
lalawuhu Avui orhin armesarmek ormu mbara. Ushihi
bretin or toltavaha ma orin tiyandari ondon or harik olmu
ma ondon hara. Ushihi foome nga li humasishirik ma ondo
olmu ara.
42 Urik ma ondo amber akwan er li aha limu krehera.

6:30: Lk 10:17 **6:34:** Nam 27:17; Mt 9:36 **6:35:** Mk 8:1-9

43 Urik akwa sumbuyambun er li lahara tirsaha serkawu
12-pelak li wolorik hojeri lir.
44 Hako ma ol orok lihi ari ma ondo 5,000-ik nari lira.

Jisas leuku heyek or eseiri
(Mt 14:22-23; Jn 6:16-20)

45 Urik Jisas ma ol orin tiyandari ma ondon ormu mbara,
�Jir botik ji lawuhu masmas fa mambu kasauyok kuyanga
Betsaidak ji maifuhu inak a ra. Ana lihi ma rondon a
mbashinak li inak amu randu.�
46 Ma ondon am or mbashirik li irik ortonom Avui orhin
or sawekurik telembak ormu lawura.
47 Telembak or lawurik am simu homira. Urik bot os li iri
oso am si ihi fa nindik simu nara. Hako Jisas ortonom ormu
fa mambuk sira.
48 Uhu or heyerik suwa si rasarik bot oson li laha li
ikmbaha li uri osmu kava ura. Urik olmu lerawu mendek
ura. Uhu am harakurik nar te. Urik Jisas fa heyek or eseihi
lirin or tikrikmbaha ormu ura.
49 Urik orin tiyandari ma ondo orin li heyeri ormu fa heyek
esehe ira. Li heyehe limu mbara, *Wasi* lar ori te!* Karem
li mbaha limu ajera.
50 Li ajerik Jisas kolomalok ormu mbara, *Ji ajewa hala.
An mu randu te!*
51 Karem or mbaha botik or layi lir nga nakrem ormu lira.
Urik kolok suwa mendek er simu nara. Urik limu lishnya
mendera.
52 Jisas akwan or harik li ari oso angop li heyeri sir. Hako
lir mbeek os or urin yariri ambu lir. Wavu lihi angop fendele
menderi lir.

Jisas yanga Genesaretik or lihi ma kavamisindari ondon or mbarik jivik li nari
(Mt 14:34-36)

53 Jisas nga ol orin tiyandari ondo nga leukun li mbuhu
yanga Genesaretik limu lawura.
54 Li lawuhu sirik kolok ma ol yanga orok fehendari Jisasin
limu heilara.
55 Uhu os or tarin kolomalok yanga yangak li mainharik
ma mushak ma ol kavamisindarin Jisasik limu laharara, or
mbanak jivik li nakmbahan.
56 Uhu yanga os or iri mishik ol kavamisindarin nombo
sumbuk li eweshirik limu wara. Urik Jisas irik limu silira,
Mi halanak kowe mihi kas ni toloho jivik ni naka. Erem
li mbaha kowe orhi nom li toloho jivik limu nara.

6:46: Lk 5:16 **6:49:** Lk 24:37 **6:51:** Mk 4:39

7

Avui Wasilakahi nombo neloko avoko lihi nombon tikrinda sir
(Mt 15:1-9)

1 Farisi lal nga mashi Moseshin sawendari ma lal nga
Jerusalemin li halaha Jisasin li heyekurik limu tara.
2 Uhu li heyeri Jisasin tiyandari ma ondo tavan yoko
namber olmu tavatle nga tolo ara. Urik lirin limu ngriara.
3 Mberem ushirik? Farisi ondo nga Judama amber nga
neloko avoko lihi nombon li tiyaha mbeek tavatle nga tolo
andari ambu lir.
4 Akwa li laharari ondon armek li yokohokop andari lir.
Uhu os neloko lihi undari hom hambiya kumbiyan armek
yokondari lir.
5 Urik Jisasik li taha limu silira, "Mberem ushiwak mirin
tiyanda ma tondo tavatle nga li tolo andu? Oso kava sira.
Mbeek neloko avoko nihi mbari nombon li tiyanda ambu
sir."
6 Karem li silirik ormu sawera "Profet Aisaia mas or
kayehe or mbahandari ma jira. Misi, karem or kayeri sir,
"Ma ondo suwambushikop hi anhin hauowenda lir. Hako
wavu lihi homek sinda sir.
7 Lir ma misambik fehehi mashin li sawehe karem mbanda
lir, "Avui Wasilakahi mashi kasira." Os erem li uwa oso
men sembe menden anin lotu unda lira." *Aisaia 29:13*
8 Jir ma ol profet Aisaia or kayendari ondo hom nanda jir.
Jir angop Avui Wasilakahi mashin er ji halaha neloko avoko
jihi mashi nom ol jimu tolonduwa."
9 Uhu mashi las nga ormu sawera, "Jir arme mendek
mbafirimbanda ma jira. Jir mbele mbele os Avui Wasilaka
or mbari mashin ji mblarna ermbeshihi neloko jihi unda
nombon os jimu tiyayanduwa.
10 Mashi Avui Wasilakahi karem mbanda sir, avoko nijava
jihi mashi lihin ji misihi lirin armek ji uka. Hako os lirin
mashi kavan ji mba nahi, os lo Moseshi oso si mbahanda
hom avak li mandingormeshinak hakwa jir. Mashi Avui
Wasilakahi karem mbanda osa.
11-12 Hako jir mashi oson ji mblarna ermbehe karem
ewesawenda jir. Os avoko nijava jihin armek ji ukwan ji
halashihi ya mbele mbele jihi ondon Avui Wasilakan ji ha
nahi, oso jivi sira. Karem ewesawenda jir.
13 Hako os erem ji mbanda nombo orok mashi Avui
Wasilakahi si mbahanda nombon ji lai halaha neloko jihi
li mbanda nombo yejen os jimu tiyanduwa. Uhu mbele

7:2: Lk 11:38 **7:4:** Mt 23:25 **7:10:** Kis 20:12; 21:17; Lo 5:16

mbele orokop ji uhu mashi Avui Wasilakahi os jimu tirna halanduwa.�

Jisas mbele mbele ol man uwak kavak nandari nombon or saweri
(Mt 15:10-20)

14 Uhu Jisas ma ondon or usharik li talarik normu sawera, "Mashi anhi kason armek ji misihi ji yarika.
15-16 Mbele mbele ol hikri yok nahandak akomek layiwa ondo mbeek uwak ma kavak nanda ambu lir, wahau. Hako mbele mbele ol sunguwavu yok nahandak hikrik tasanda ondo li uwak ma kavak nanda lir.
17 Karem or mbaha lafakaha akak ormu ira. Urik ol orin tiyandari ma ondo maintontlo os or mbari oson or sawenak li misikmbaha limu silira.
18 Urik ormu mbara, "Jir nga jimu hishandu? Mbele mbele ol hikri yok nahandak akomek layiwa ondo mbeek man uwak kavak nanda ambu lir, wahau.
19 Mberem ushiwak? Ondo siyahugri wavuk layinda ambu lir. Ondo men sunguk layiwak li siyiermbenda lir." Karem or mbari mbele mbele akwa ol ni anda ondo jivi numbu lir, karem mbari ri.
20 Uhu mashi las nga ormu sawera, "Mbele mbele ol wap akomek nahandak hikri yok talawa ondo man uwak kavak nanda lir.
21 Ondo karem, wapkava hishinda, hirnyanda, man mandingormenda, nokophirmbirihi hulatolhakanda,
22 misokomlaka heyenda, mbele mbele kavan unda, haimba handambaha mbafiriyanda, sisakasak unda, man wapkava hishinda, mashi os ma anandihi hin uwak kavak si nanda, yerkuji hi orhin orhinjik hauowenda, farausi ambarambasi yanda, ondo uwak ma kavak nanda lir.
23 Mbele mbele kando amber wap akomek nahandak hikrik talanda lir. Uhu man uwak kavak nanda lir.

Juda nokove ambu las Jisasin si hishiowendari nombo sihi wasilakak nari sir
(Mt 15:21-28)

24 Uhu Jisas yanga oson or halaha yanga Tair nga Saidon nga orok ormu ira. Uhu aka lasik or layihi nendekop or likmbaha ormu hishira. Hako ol orok fehenda ma ondo os orok or likurin angop li heyeri sir.
25-26 Uri osik Juda nokove ambu, yanga Fonisia kolaka Siriak fehenda nokove las er nga orok or lirin si misihi kolomalok orin si heyekurik simu tara. Jikisnokopji sihi wasimalengamba tolondari sir. Undari osik orin si heyekurik simu tara. Si taha orin si heyehe kumbambongon si huvuhu

7:15-16: Ap 10:14-15

misambik kumbamu orhik simu rakara. Uhu kwambu mendek simu tlara, "Mir avak mbanak wasimalengamba or jikisi anhin tolonda avak or tulu ika."

27 Karem si mbarik Jisas ormu mbara, "Nir mbeek jikisihi akwan ni laha asan ni handa ambu nir."

28 Urik simu mbara, "Wasilaka, mashi mihi oso ome sira. Hako asa ol tei siyok siwa ondo jikisihi akwatlamun nongo anda lir."

29 Karem si mbarik ormu mbara, "Am erem nyi mbawa osik indiyok aka nyihik ika. Wasimalengamba or jikisi nyihin tolowa oto angop hala iwa ri."

30 Karem or mbarik aka sihik si ihi si heyeri wasimalengamba or jikisi sihin tolondari oto angop or hala ishirik jikisi oso osmu kawuk wara.

Ma or mambla jihi maimbari ambu oton Jisasik li lahararik or urik jivik nari ri

31 Urik Jisas yanga Tairin or halaha or ihi yanga Saidon nga distrik Dekapolis nga or tikrishihi leuku Galilik ormu ira.

32 Urik ma lal li taha ma or mambla jihi maimbandari ambu oton orik li laharaha limu mbara, "Jisas, tava mihin maome orhik mi hauowenak avak jivik or naka!"

33 Urik Jisas ma ol orok liri ondon or halashihi ma ortonom or laha frimu ira. Uhu nendekop fri lihi tava orhin or laha mambla washi ma otohik ormu hongora. Ushihi tava orhin or suntlayashihi tarvle ma otohik ormu hautara.

34 Ushihi lersuwu yok or larasa mawuhu Avui orhin ormu sawera karem, "Efata!" Mashi oso "Mambla huvanak takhava larnaka," karem mbahanda mashi sir.

35 Urik kolok ma oto mambla orhi si huvarik tarvle si flarmarik or misihi normu maimbara.

36 Urik Jisas ol orok liri ondon ormu mbara, "Avak tos ter a uwak ji heyewa toson man ji sawewa hala!" Hako lir mbeek os or mbari mashin misiri ambu lir, wahau. Os or urik li heyeri oson olmu haisau handasaweyara.

37 Urik ma ol mashi oson misiri ma ondo li lishnyafaha limu mbara, "Mbele mbele ol or uwa ondo mbeek kavak nanda ambu lir, jivikop nanda re. Or uwak mambla jihinda li misiwak takhava nomok nahanda li maimbawak karem unda ri."

8

Jisas ma 4,000-ik akwan or harik li ari (Mt 15:32-39)

7:36: Mk 1:43-45 **7:37:** Ais 35:5

1 Oro wolok ma musha mendek Jisas mbari mashin li
misikurik limu ralandirsara. Hako lir mbeek akwa nga nari
ambu lir. Uri osik Jisas ma ol orin tiyandari ondon or usharik
li rarik ormu mbara,
2 "An ma tol torok liwa tondonjik amu holonduwa. Lir
angop niri frijip nir nga torok liwa lir. Uhu lir akwa nga nawa
ambu lir.
3 Lal lihi nombo homek ikwa lir. Os sungu nga na
mbashinak yanga lihik indik li i nahi, avak nombok kumba
tava hahantlenak takatukuyikwa lir."
4 Urik limu mbara, "Toso ma ngashi mishi ambu re.
Mbeyok ni ihi akwan ni laha ma tondon ni hanak li aku!"
5 Urik ormu silira, "Jir akwa lal wandal?" Urik limu
mbara, "Nir bret 7-pela nom tolira."
6 Urik Jisas ma ondon or mbashirik amber misambik limu
raka lira. Urik bret ondon or laha Avui orhin armesarmek
or sawehe ormu mbara. Ushihi bret ondon or toltavaha ma
ol orin tiyandari ondon or harik lir nga mu ma ondon hara.
7 Urik lir foome lal er nga limu laharara. Urik Jisas foome
ondon or laha Avui orhin armesarmek or sawehe ormu
mbara. Uhu foome ondon er nga ma ol orin tiyandari ondon
or harik lir nga mu ma ondon hara.
8 Urik akwa ondon li aha limu krehera. Uhu akwa
sumbuyambun li lahara tirsaha serkawu 12-pelak li wolorik
limu hojera.
9 Ma ol orok ari ondo 4,000-ik nari lir.
10 Urik Jisas or mbashirik li irik or yok botik or lawuhu ma
ol orin tiyandari ondo nga distrik Dalmanuta yok limu ira.

Jisas ma undahi ambun or unak li heyekmbaha li mbari
(Mt 16:1-4)

11 Urik Farisi lal Jisasin li mbanak or mbanak li heyekm-
baha li taha limu mbara, "Mir kolok mbele las ma undahi
ambun unak ni heyehe nivai mbaka, mir kwambu Avui
Wasilakahi ngashi mira."
12 Karem li mbarik Jisas wavu orhi am kavak si narik
ormu mbara, "Jir mberem ushiwak mbele las a unak si
talanak ji heyekmbaha ji mbandu? Omendingak jirin amu
sawenduwa, an mbeek mbele las a unak heyekwa ambu jir,
wahau."
13 Karem or mba lafakaha botik or lawuhu orin tiyandari
ma ondo nga leuku oson li mbuhu kauyok limu ira.

Jisas Farisi os li yandari nombon li auheyekmbaha nor
mbari
(Mt 16:5-12)

8:2: Mk 6:34-44 **8:12:** Mt 12:39; Lk 11:29

14 Hako ol orin tiyandari ma angop li hishakashaha mbeek
akwa las nga laha iri ambu lir. Bret namtas nom li laha iri
osmu botik wara.
15 Urik Jisas mainkwambu las lirin ormu sawera, "Ji
auheye, Farisi ondo nga Herothi ma ondo nga yis lihin."
16 Karem or mbarik lihi ambek limu mbara, "Mberem
ushiwak mashi toson ter or mbanduwa? Nir bret ngashi
ambu, karem or mbawa toson."
17 Jisas mashi os li mbari oson angop or heyeri sir. Uhu
normu mbara, "Mberem ushiwak jir bretnjik ji mbandu? An
bretin na mbawa ambu nir. Mberem ushiwak ji hishakasha
mendendu? Jir hishiyarinda ambu oj?
18 Jir misokome ngashi jir. Hako mberem ushiwak mbele
mbele os a uwan ji heyenda ambu? Jir mambla ngashi jir.
Hako mberem ushiwak ji mambla jindu?
19 Uhu mberem ushiwak ji hishakasha mendendu? Os
bret tostava yeje hom a toltavaha ma 5,000-ik a harik li
ari oson jimu hishanduwa. Oro wolok akwa sumbuyambu
serkawu mbelmbel ji wolor?" Karem or silirik limu mbara,
"Serkawu 12-pelak ni wolori nira."
20 Urik ormu silira, "Os bret 7-pela a toltavaha ma 4,000-
ik a harik li ari wolo akwa sumbuyambu serkawu mbelmbel
ji wolor?" Karem or silirik limu mbara, "Serkawu 7-pelak
ni wolori nira."
21 Urik ormu mbara, "Mbele mbele os a uri angop ji
heyerakori sir. Hako mberem ushiwak ji hishiyarikwan ji
hishandu?"

Misokome tumundari lar Jisas mbarik jivik or nari

22 Jisas nga ma ol orin tiyandari ma ondo nga yanga
Betsaidak limu ira. Urik ol yanga orok fehendari ma ondo
misokome tumundari lar orhik li laharaha limu sawera,
"Mir misokome tumunda toton mbanak jivik or naka!"
23 Karem urik Jisas misokome tumundari oton mantle
yok or lai ewehe tava orhin suntla ukuk or uhu ma otohi
misokom mambuk or hautaha ormu silira, "Kas am mimu
heyendu mo?"
24 Karem or silirik or heyekurik or uhu ormu mbara,
"Yawur a heye nembes. Hako ma lal mi ama hom li taltala
iwak amu heyenduwa."
25 Urik Jisas indiyok tava orhin ma otohi misokom mam-
buk ormu hauowera. Urik misokome orhi armek si huririk
ormu heyera, mbele mbele ol mas or heyendari ambu
ondon.

8:15: Lk 12:1 **8:17:** Mk 6:52 **8:19:** Mk 6:41-44

26 Urik Jisas ormu mbara, "Mir avak yanga lasik iwa hala. Nombok yanga mihik ika!" Karem or mbashirik ormu ira.

Pita kormbak or saweri Jisas Avui Wasilaka or mbashirik tahanda ma ri
(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

27 Urik Jisas nga ma ol orin tiyandari ma ondo nga kuyanga os Sisaria Filipai nandari mishi orok limu ira. Li ihi nombok ormu lirin silira, "Hulaima nokopma rondo an lawe, karem li mbawak ji heyendu?"

28 Karem or silirik limu mbara, "Lal mir Jon, hulaima nokopman fak tolofalenda ma mir, karem mbanda lir. Hako lal mir Elaija, karem mbanda lir. Hako lal mir profet ol mas lerawun landa lihi lar mira, karem mbanda lir."

29 Karem li mbarik ormu silira, "Hako jir jihinjik an lawe, karem ji hishindu?" Karem or mbarik Pita mu mbara, "Mir hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka or kamaha nor mbashirik tahanda ma mira."

30 Karem or mbarik Jisas mashi os Pita or mbari mashi oson man li sawekurin ormu pantlera.

Jisas or haha indiyok or usahakuri mashin or saweri
(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

31 Urik Jisas ma ol orin tiyayandari ondon ormu mbara, "Ma Jikisi Avui Wasilakahi avak nomorawu wasilakan or kishakwa ri. Avak Judama lida lihi nga bikpris ondo nga mashi Moseshin sawendari ma ondo nga orin li kumaifaha li mbashinak yanga anandik fehe ma orin jimandingormekwa ri. Ushinak niri frijip fri ishinak indiyok or usahakwa ri."

32 Mashi oson or saweri kormba mendek si narik limu misira. Urik Pita Jisasin mantle yok or lai owehe mainkwambuk ormu mbara, "Erem mbawa hala!"

33 Urik Jisas or tormblehe ma ol orin tiyandari ondon or heyehe ormu Pitan ngriara, "Laulaka mir haisi! Mashi os mi mbawa oso mbeek Avui Wasilakahi mashi ambu sir, wahau. Oso mashi tol misambik fehe lihi mashi sir."

34 Urik Jisas ma ol orok liri ondo nga ol orin tiyandari ma ondo nga or usharik li rarik ormu mbara, "Os anin ji tiyakunak ji hishi nahi, mbele mbele jihi amber ondon ji halaka. Uhu nomorawu os jihik talakwan miando hom ji kishaha anin ji tiyaka.

35 Hako os mbele mbele jihi ondon ji toltambana nahi, avak mendek nakwa jir. Hako os anin ji hishihi anin ji tiyaha mbele mbele ondon ji hala nahi, kumak ermba ermbak linda oson jivai laka.

8:28: Mk 6:15 **8:29:** Mk 9:9; Jn 6:68-69 **8:34:** Mt 10:38-39; Lk 14:27

36 Os mbele mbele misambik fehe nga mushak ji na nahi,
wa mberem ji hishindu? Mbele mbele jihi ondo am jirin
jelyakundal? Wahau.
37 Mbele mbele jihi ondo mbeek jirin jelyaha ermba
ermbak linda oson jirin hakwa ambu lir.
38 Os ma misambi fehe ol kavakavan uhu mashi Avui
Wasilakahin mblarnanda ondon ji ajehe hi anhin kormbak
ji sawena ambu nahi, an nga erem, os misambi torok indik a
rakuna wolo ukruharanda Avui Wasilakahi nga ensel ondo
nga na raha karem a mbakwa nir, ﷿Ma tondo na heyenda
ambu nir.﷾ Karem jirin a mbakwa nir.﷾

9

1 Ushihi mashi las nga Jisas ormu mbara, ﷿Omendingak
jirin amu sawenduwa, torok siwa lal li ha namber avak Avui
Wasilaka os lirin or arangoshinak li likwa oso kormbak si
talanak heyekwa lir.﷾

Jisas maome orhi apsham indingok er nari sira
(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

2 Urik niri 6-pela li ishirik Jisas, Pita, Jems, Jon lirtonom or
laha telemba lasik limu lawura. Am li lawuhu li heyerik Jisas
maome orhi si tormblehe apsham indingak simu nara.
3 Urik kowe orhi os or faleri er nga si tormblehe avisha
mendek simu nara. Mbeek ma misambik fehe lar kowe
orhin or unak erem nandahi ambu sir.
4 Urik li heyerik Elaija fre Moses fri raha Jisas nga limu
maimbara.
5 Urik Pita mu mbara, ﷿Tisa, torok ni liwa osmu jivi
mendek nanduwa. Halanak shikor aka nalmingrip torok ni
uka. Las mihi, las Moseshi, las Elaijahi.﷾
6 Mberem ushirik Pita mashi oson erem or mbar? Mbeek
masikome nga siri ambu ri.
7 Urik kwandi las lirin si aulafaleshirik kwanindik limu
sira. Urik kwanindik mashi las osmu mbara, ﷿Ma orto jikisi
indingo anhi ria. Orin wapnuku anhik amu ewenduwa.
Mashi orhin ji misika.﷾
8 Mashi oso karem si mbarik li haihandaheyeri, mbeek ma
lar nga li heyeri ambu ri. Jisas nom orok siri ria.
9 Urik telemban li halaha li rakaha Jisas mu mbara,
﷿Mbele mbele os ji heyewa oson ma lal sawewa ji hala!
Undanak Ma Jikisi Avui Wasilakahi or haha mawan or
halaha indiyok or usahashinak jivai saweka.﷾
10 Urik mashi oson wavu lihikop li ewehe lihi ambek limu
anasawera, ﷿Mashi Ma Jikisi Avui Wasilakahi os mawan or

8:38: Mt 10:33 **9:1:** Mk 13:30 **9:2:** Ap 3:22; 2 Pi 1:17-18

halaha indiyok or usahakwa mashi oso mberemhi mashi sir?

11 Uhu Jisasin limu silira, Mir sawenak ni misi. Mberem ushiwak mashi Moseshin sawenda ma karem li mbandu, Elaija avak masmas takwa ri. Or tashinakop kuma Avui Wasilaka kamahanda ma orto takwa ria. Karem li mbandu?
12 Urik ormu mbara, Mashi oso ome sira. Elaija masmas or taha mbele mbelen armek or hundujerakoshinak Avui Wasilaka kamahanda ma oto kumasikop takwa ri. Mashi oso omendinga sir. Uhu mashi las nga karem li kayeri sir, Ma Jikisi Avui Wasilakahi avak nomorawu wasilakan or kishanak hulaima nokopma avak orin kumaifakwa lir. Karem li kayeri sir.
13 Hako jirin amu sawenduwa, Elaija angop tari ria. Urik mbele mbele kavakavan orin limu uri sira. Os maskop li kayehendari hom.

Jisas wasimalengamba tolonda jikisi lar or mbarik jivik or nari
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

14 Urik Jisas nga ma nalmingrip ondo nga telemban li halaha limu takara. Li takaha li heyerik ma ol orin tiyandari ondo nga ma ol mashi Moseshin sawendari ma nga limu anambli anamblarnara.
15 Jisas tumsar or tarik li heyehe limu lishnyafara. Uhu orin heyekurik li ihi orin limu flehava kwara.
16 Urik ormu silira, Mbele ji mbandu, ma ondo nga?
17 Urik lar or lihi nindik siri lar oto Jisasin ormu mbara, Tisa, jikishulayi anhi wasimalengamba toloshihindak mihik amu laharanduwa. Malengamba oto suwambushi orhin or arangoshindak mbeek maimbanda ambu ri.
18 Ermba ermbak orin or toloshihi or ermbewak misambik takatukuyinda ri. Uwak suntla hermbo suwambushi orhik talaha fu orhin or tangrimbaha wanda ri. Uhu maome orhi sanguanaha wanda ri. Hako ma ol mirin tiyandari ma tondon a silirik wasimalengamba oton mbeek li mbru ermbendahik nari ambu lir.
19 Karem or sawerik ormu mbara, Jir anin hishiowenda ambu oj? Ermba ermbak jir nga na lihi mashin angop a sawewak ji misinda sir. Hako jir mbeek anin hishiowenda ambu jir. Wa, jikisi oton laharaka.
20 Karem or mbarik jikisi oton limu laharara.

9:12: Sng 22:1-18; Ais 53:3; Mal 4:5 **9:13:** Elaijan or mbari Jon man fak tolofalendari man or mbari sir. **9:13:** Mt 11:14

Urik wasimalengamba or jikisi oton tolonda oto Jisasin or heyehe jikisi oton or urik amba amban or kwarngarnaha misambik or takaha ormu torntarmblera. Karem urik suntla hermbo suwambushi orhik simu ngorora.

21 Urik Jisas avoko ma oton ormu silira, "Mbele wolo mendek jikisi toto wasimalengamba toloshirik karem or ur?" Urik ormu mbara, "Angop jikisakrik or nari wolokop.

22 Ermba ermbak wasimalengamba oto uwak hik or takaihi fak or ihi karem uhu orin or mandingormeshinak or hakwak unda ri. Os nirin mi rupshihi am mi unda nahi, jikisi anhi toton mbashinak jivik or naka,"

23 Karem or mbarik ormu mbara, "Mberem ushiwak os mi mba, mir am mi unda nahi, karem mi mbandu? Misi, os ma lar anin or hishiowena nahi, os or mbawa hom a ukwa nir."

24 Karem or mbarik kolomalok, avoko ma oto wasilakak ormu tlara, "An mirin a hishiowenda nir. Hako wavu anhi frijip frijip nanda osik anin jelyashinak kwambuk a sika."

25 Urik Jisas or sihi or heyerik ma musha mendek os or liri mishi orok olmu siralayantlera. Uhu wasimalengamba oton or ngriaha ormu mbara, "Malengamba mir suwambushi arangoho mambla jihinda mirin amu mbanduwa, mir jikisi toton halaha tala ika! Uhu avak indiyok orhik layiwa hala!"

26 Karem or mbarik wasimalengamba oto wasilaka mendek or jisuwuhu jikisi oton or urik misambik or takaha handari hom ormu wara. Urik wasimalengamba oto or halaha ormu tala ira. Urik ma ondo li siheyehe limu mbara, "Ayo, jikisi toto karem haw te!"

27 Karem li mbarik Jisas or taha jikisi otohi tavan or tolorik ormu usasira.

28 Erem or u lafakaha Jisas aka lasik ormu ira. Uhu or nga ma ol orin tiyandari ma nom nga orok li lihi limu silira, "Ayo, nir mberem ushiwak wasimalengamba oton ni mbawak or tala indahi ambu?"

29 Karem li silirik ormu mbara, "Os mashi anhin ji misindiyaha Avui Wasilakan ji sawe nahi, wasimalengamban ji mbanak tulu ikwa ri. Nombo anandi las ngashi ambu sir."

Jisas or haha indik or usahakuri mashin indik or saweri (Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

30 Jisas ol orin tiyandari ondo nga nom li likurik or hishiri osik yanga oson li halaha kuyanga Galilin li tikrihi limu ira.

9:23: Mt 21:21; Mk 11:23 **9:26:** Mk 1:26 **9:30:** Jn 7:1

31 Am li ihi lirin karem normu sawera, "Ma Jikisi Avui
Wasilakahin avak tavarenje ma kavahik li halashinak orin
li jimandingormeshinak hakwa ri. Or haha niri frijip fri
ishinak indiyok usahakwa ria," karem ormu mbara.
32 Hako lir mbeek maintontlo os or mbari oson yariri ambu
lir. Uhu orin li silinak or sawenak li misikurin limu ajera.

Lawe maifuk siku?
(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

33 Urik Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga yanga
Kaperneamik li taha aka lasik limu layi lira. Akak li
layihi Jisas ormu lirin silira, "Jir mbel mashin nombok ji
mbaharawak a misiw?"
34 Karem or silirik lir mbeek mashi las mbari ambu
lir. Mberem ushirik? Nombok li rari wolo lihi ambek
malakamak li nakurin anatariri ola. Karem uri osik lir
mbeek mashi kas mbari ambu lir.
35 Uhu Jisas or taka lihi ma 12-pela ol orin tiyandari
ondon or usharik li rarik ormu sawera. "Os ma lar Avui
Wasilakahi misokomek malakamak or nakwak or hishi nahi,
wa orhinjik or hafakaha ma amber or jelyaka."
36 Karem or mbaha jikisakri kanda lar lihi nindik or tolo
laharaha findumushirik or sirik ormu sawera,
37 "Os jikisakri kanda roto hom nawan hi anhik armek ji
u nahi, wa os jimu anin rupshinduwa. Wa antonom nembes,
wahau. Avui anhi or mbashirik a rahanda orto er nga jimu
rupshinduwa."

Ma ol jirin wutarik owenda ambu ondo jihi ma lira
(Lk 9:49-50)

38 Urik Jon Jisasin ormu sawera, "Tisa, nir ni heyewak, ma
lar wasimalengamba ondon hi mihik or mbru ermbewak li
tulu iwa re. Hako ma oto or mbeek nir nga nakrem sinda
ambu ri. Ushiwak orin ni pantlewa."
39 Urik ormu sawera, "Orin ji pantlewa hala! Misi, os ma
lar hi anhik mbele las apsham nanda ma undahi ambu oson
or u nahi, or mbeek kolomalok mashi kavan anin mbakwa
ambu ri.
40 Os ma lar wutari nihik nana ambu nahi, nihi ma lar oria.

41 Os ma lar jirin or heyehe mba, "Ma rondo Jisasin
tiyanda ma tolira." Karem or mbaha uksembe kas or hanak
ji a nahi, omendingak amu jirin sawenduwa, os or uwa
oso Avui Wasilaka mbeek or hishakwa ambu ri, wahau.
Kumakop wasan or hakwa ri."

9:31: Mk 8:31; 10:32-34 **9:32:** Lk 9:45 **9:35:** Mt 20:25-27; Mk 10:43-44; Lk 22:24 **9:37:** Mt 10:40 **9:40:** Mt 12:30; Lk 11:23 **9:41:** Mt 10:42

Kavakavan unda nombo si uwak Jisasin hishindiyanda nombo kavak nanda sir
(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

42 ﷺ ma lar jikisakri kanda ol mashi anhin misindiyanda ondon or mbaskashinak kavakavan li u nahi, ma or mbaskashiwa oto kumak avak kavak nakwa ri. Os sunja lakan jekapnashi orhik li ishitivihi fak li ermbeshinak or uk aha or ha nahi, oso mbeek lakak nawa ambu sir. Mberem ushiwak? Kumak avak kava indingak er nakwa ri.

43-44 Os tava jihi si mbango nahi, os erem uwa yokon andulek shikoro ermbenak si ika. Ushihi tava yeje nom ji nahandanak kumak avak os ermba ermbak linda oson jivai laka. Las avak tava evrembam ji nahandanak hik ji inda ngashi.

45-46 Os kumba jihi mbango nahi, kumba os erem uwa yejen andulek shikoro ermbenak si ika. Ushinak kumba yeje nom ji nahandanak ermba ermbak linda oson kumak jivai laka. Las avak kumba evrembam ji nahandanak hik ji inda ngashi.

47 Os misokome jihi haihanda heye nahi, las kwarko ermbenak si ika. Unak misokome yelndamkop ji naha avak yanga jivi Avui Wasilakahik ji ika. Las avak misokome evrembam ji nahandanak hik ji inda ngashi.

48 Hi oso mbeek usunguanda ambu sir, wahau. Ermba ermbak er unda sir. Unak yanga orok nindi hom nanda ondo maome jihin shikoro akwa lira. Uhu ondo mbeek mendek nakwa ambu lir.

49 Ofan li undari wolo waswok li ermbeshirik Avui Wasilakahi misokomek jivik nandari sir. Uhunda hom Avui Wasilaka kavakava ol ji undan hik or suwushinak jivik nakwa jir.

50 Jir akwan waswok ji ermbeshiwak jip anda sir. Uhunda hom Avui Wasilaka ma orhin erem or ushiwak akwa jivi hom jivik nanda ola. Hako os waswo jivik si nana ambu nahi, mberem ni unak indik jivik si naku? Wahau. Uwosik jir waswo jivi hom ji naha ma misambik fehe lihi nindik armek ji lika,﷿ karem ormu sawera.

10

Jisas nokoven turanda nombon or pantleri
(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

1 Jisas yanga oson or halaha ormu provins Judiak ikmbaha ira. Or ihi fa Jordanin or mbuhu kauyok ormu ira. Urik ma

9:43-44: Mt 5:30 **9:47:** Mt 5:29 **9:48:** Ais 66:24 **9:50:** Mt 5:13; Lk 14:34

musha orhik li ralandirsarik mashin ormu sawera, os ermba ermbak or ewesawendari hom.
2 Urik Farisi lal li taha men li mbanak or mbanak li heyekmbaha limu silira, “Lo nihi mberem si mbandu? Os nokove nihin men semben ni turaha ni mbashinak si ika, karem ni mba nahi, jivik nawa os?”
3 Karem li silirik Jisas mu lirin silira, “Misumu nihi Moses mashi os or kayehendari mberem si mbandu?”
4 Karem or silirik limu mbara, “Karem or kayeri sir, os ma lar nokove orhin or turaha sirin or halakmbaha or hishi nahi, wa jekamba las karem or kayeka, “Nokove anhi oson avak a halakwa nir.” Karem or kayeshinak li heyeshinak sivai hala ika.”
5 Urik ormu sawera, “Mberem ushirik Moses mashi oson or kayer? Jir ferfar naha mashi Avui Wasilakahin ji mblarnandari osik Moses mashi oson or kayehe jirin hari ri.
6 Hako armek ji misi, mas araje wolok Avui Wasilaka mbele mbele ondon or uri wolo hulayi nga nokove nga or uri vri.
7 Uhunda osik hulayi or nokoplawa wolo avoko nijava orhin or halaha nokove orhi nga linda vri.
8 Uhu opmu maome namtaskop nanda vria, mbeek apshambak nanda ambu vria.
9 Uhunda osik mbele las os Avui Wasilaka or ananjahanda oso mbeek ma misambik fehe lar tlendahi ambu sir.”
10 Karem or mba lafakaha aka lasik ormu ira. Or nga ol orin tiyandari ma ondo nga nendekop akak li lihi limu silira, “Mashi os erem mi mbari mashi oso mberemhi mashi sir?”
11 Urik ormu sawera, “Os ma lar nokove orhin or turaha or mbashinak si inak nokove anandin or la nahi, wa ma orto nokophirmbirinda ma ria.
12 Uhunda hom os nokove las hula sihin si halaha hula anandin si siwa, sir erem hulatolhakanda nokove sira.”

Hulaima nokopma jikisi lihin Jisasik li laharari
(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

13 Hulaima nokopma jikisakri lihin Jisasik limu laharara. Unak lirin or toloho Avui Wasilakan or sawenak lirin armek or ukmbahan. Hako orin tiyandari ma ondo li heyehe ma ondon limu ngriara.
14 Urik Jisas or heyehe wavu orhi osmu kavak nara. Uhu ormu mbara, “Jikisakri tondon halashinak anhik li raka. Jir avak lirin ji pantlewa hala. Ma ol jikisakri tondo hom nawa Avui Wasilakahi krahak li sihi orhik ikwa lira.
15 Omendingak jirin amu sawenduwa, os ma lar Avui Wasilakahi krahak or sikwak or hishi nahi, jikisakri tondo

10:4: Lo 24:1-4; Mt 5:31 **10:6:** Stt 1:27; 5:2 **10:7:** Stt 2:24; Ef 5:31-33 **10:11:** Mt 5:32

hom or naka. Os lir hom or nana ambu nahi, or mbeek Avui Wasilakahi krahak sikwa ambu ri, wahau.�

16 Karem or mbaha jikisi ondon or laharaha tava orhik lirin or toloho Avui orhi lirin armesarmek or ukmbaha ormu sawera.

Ma or ya mbele mbele mushak nanda oto Jisasik or tari (Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)

17 Jisas yanga oson or halaha or ikmba urik ma lar orhik or shirinya raha Jisas siri mishik pasir or taha kumbambongon or huvuhu ormu silira, "Mir tisa jivi mira. Anin sawenak a misi, mberem a uhu os ermba ermbak linda oson avai laku?"

18 Karem or silirik Jisas mu mbara, "Mberem ushiwak an jivi, karem mi mbandu? Avui Wasilaka namtar nom jivi mende ria.

19 Mashi os Moses karem or kayendari ondo angop mi heyendari lir, man mandingormewa hala, nokophirmbirihi hulatolhakawa hala, hirnyawa hala, man sembe mbawa hala, man haimba handambaha mbele mbele lihin lawa hala, avoko nijava mihin tiyaha mashi frihin misika."

20 Karem or mbarik ormu mbara, "Tis*a*, os jikisakrik a nari wolokop sishi raha mashi ondo amber angop a tiyarakonda nir."

21 Karem or mbarik Jisas orin or heyehe ormu mbara, "Mirin amu rupshinduwa. Hako mbele las os mendek mi nawak amu heyenduwa. Mir mbele mbele mihi ondon mi mbashinak li frungawushinak ya ondon mi laha erndakava ondon haka. Ushihi ra anin mi tiyaka. Os erem mi uwa kumak hevenik mi lakundan os mimu hundujenduwa."

22 Karem or mbarik ma oto fuma kava heyehe wavu orhi kavak si narik or halashihi ormu ira. Mberem ushirik? Or ya mbele mbele mushak nandari ora.

23 Urik Jisas ol orin tiyandari ma ondon or heyehe ormu mbara, "M*a* ol mbele mbele nga mushak nanda ma ondo Avui Wasilakahi siyok li sikmbaha li hishiwa anala mendekwa lir."

24 Karem or mbarik wavu lihi musha mushak li hishihi limu mbara, "Ayo, mashi toso mberemhi mashi sir?" Urik ormu mbara, "Ji misi, os Avui Wasilakahi siyok ji sikmbaha ji hishi nahi, anala mendekwa jir.

25 Kamel lar am kowen tlavanda nil washi orok layikundar? Wahau. Uhunda hom ma ol mbele mbele mushak nanda ondo os Avui Wasilakahi siyok li sikmbaha li hishiwa kava ukwa mende sir."

10:15: Mt 18:3 **10:19:** Kis 20:12-17; Lo 5:16-20

26 Karem or mbarik ol orin tiyandari ma ondo li lish-
nyafaha lihi ambek limu mbara, ❝Os erem si na nahi, wa
lawe avak ermba ermbak linda oson laku?❞
27 Urik Jisas lirin or heilaha ormu mbara, ❝Mbele mbele
ol ma undahi ambu ondo Avui Wasilaka or undahi lir.❞
28 Urik Pita mu orin silira, ❝Misi, mbele mbele nihi amber
angop ni halarakoho mirin nimu tiyanduwa. Hako mbele
menden ni laku?❞
29 Karem or silirik Jisas mu mbara, ❝Omendingak jirin amu
sawenduwa, ma ol anin tiyakwak hishiwa ma ondo mbele
mbele lihi, aka, mahasanje, jikanoka, avoko nijava, jikisi,
nowe lihi nga li halaha anin li tiya nahi,
30 os misambi torok li liwa wolo Avui Wasilaka mbele
mbele ol li halawan lihi farniyik warje nga or hakwa lir.
Hako nomorawu er nga lirik talakwa lir. Uhundanak kumak
ermba ermbak linda oson livai laka.❞
31 Uhu mashi las nga ormu mbara, ❝Ma ol misambi torok
maifu iwa ma ondo kumak avak ta kumasikwa lir. Unak ma
ol ter wolok kumasi iwa ondo kumak avak maifu ikwa lir.❞

Jisas or haha indiyok or usahakuri mashin indik or mbari (Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

32 Urik Jisas nga ol orin tiyandari ma ondo nga yanga
Jerusalemik li ikmba limu ura. Hako Jisas or maifu irik
ol orin tiyandari ondo li kumasihi wavu apsham apsham
limu hishira. Urik ma ol lir nga iri ondo er nga wavu
musha mushak limu hishira. Urik Jisas ma 12-pela ondo nom
apsham or lai ewehe mbele mbele os orhik talakurin lirin
ormu sawera,
33 ❝Ji misi, avak Jerusalemik ni ikwa nir. Unak Ma Jikisi
Avui Wasilakahi oton tavarenje bikpris nga mashi Moseshin
sawenda ma ondo nga lihi tavak li hakwa ri. Unak orin li
kotim uhu orin li mandingormekmbaha mbaolsolokwa lir.
34 Uhu Judama ambu ondohi tavak li halashinak orin
li okolehe suntlayashihi wakoroho li mandingormekwa ri.
Unak niri frijip fri ishinak indik usahakwa ri,❞ karem ormu
lirin sawera.

Jems nga Jon nga malakamak fri nakurik fri mbari (Mt 20:20-28)

35 Urik Jems fre Jon Sebedihi jikisi ovro Jisasik fri raha
frimu silira, ❝Tisa, shir mbele las mirin shi silinak os shi
siliwa hom am shiri ukundam?❞
36 Karem fri silirik ormu silira, ❝Wa, mberem a ukmbaha
si hishindu?❞

10:31: Mt 20:16; Lk 13:30 **10:32:** Mk 8:31; 9:31

37 Urik frimu mbara, “Kumak os kwambu mihi kormbak
si nashinak malakamak mi naha yanga mihik mi liwa wolo
shirin halashinak shir nga malakamak shi naka. Halanak
shir lar tapmama yok or linak lar tava ashi yok or lika.”
38 Karem fri sawerik ormu mbara, “Shir mbeek os shi
siliwan hishiyariwa ambu shir. Shir nomorawu os anhik
talakwa oson am kishandahi osh? Os jeseng anda uku os a
akwa oso am erem andahi osh? Nomorawu os a kishakwa
oso ma fak or siwak fa si rasa si sirinda hom nakwa sir. Shir
am erem kishandahi osh?”
39 Urik frimu mbara, “He, shi kishandahi shir.”
Karem fri mbarik ormu mbara, “Ome sira. Nomorawu os
anhik talakwa oso shihik er nga talawa sir. Os fa si rasaha si
sirishinak a sikwa oso shir er nga shi sikwa sira.
40 Hako ma ol tapmama anhi yok linak tava ashi anhi
yok likwa ma ondo an mbeek a kamakwa ambu nir. Ma ol
Avui Wasilaka kamahanda ma ondo nom or mbashinak orok
likwa lir.”
41 Urik ma 10-pela ondo Jems fre Jon Jisasin fri siliri mashi
oson li misihi limu fririn ngriara.
42 Urik Jisas lir amber or usharik li ralandirsarik ormu
sawera, “*Malakama* tol misambik linda angop ji heyenda lir.
Lir awu awuk li mbashiwak hulaima nokopma lihi siyok li
sihi os li mbawa hom unda lir.
43-44 Hako jir erem ji uwa hala! Os jir lar malakamak or
nakwak or hishi nahi, wa orhinjik or hafakaha mahi siyok
or sika.
45 Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto mbeek misambi torok
malakamak or nakurik tari ambu ri, wahau. Ma amber
jelyaha lihi farniyik or hakurik tari ri. Os erem or unda osik
jir erem ji uka.”

Jisas misokome tumundari lar or mbarik jivik or nari
(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

46 Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga yanga Jerikok
li talaha li irik ma musha mendek orin limu tiya ira. Li ihi
misokome tumundari ma lar limu heyera. Ma oto nombo
sumbuk or lihi ya mbele mbelenjik lishi silindari ma ria. Hi
orhi Bartimeus oria, jikisi Timeushi ria.
47 Or lihi nor misirik Jisas Nasaretik fehenda ormu rara.
Urik wasilaka mendek ormu ushambara, “Jisas, jinirm-
banira Devithi mirin, an wavu mi hishiwa.”
48 Karem or mbarik ma ondo olmu orin ngriara, “Mir
suwambushi mihin arangoho mayam lika!” Hako indik

10:38: Mk 14:36; Lk 12:50 **10:39:** Ap 12:2; Rev 1:9 **10:42:** Lk 22:25-26
10:43-44: Mt 23:11; Mk 9:35

wasilaka mendek ormu ushambara, “Mir jinirmbanira Devithi mirin, an wavu mi hishiwa.”
49 Urik Jisas ormu mbara, “Ma oton ji mbanak or ta.” Karem or mbarik orin limu ushara, “Wavu mihin halashinak kwambuk si na. Usaha i, or mirin ushandu.”
50 Urik kolomalok kousamba orhin or tlolo lafakaha Jisasik ormu ira.
51 Urik Jisas ormu silira, “Mberem a miri ukmbaha mi mbandu?” Urik ormu mbara, “Wasilaka, a heyekmbaha amu hishinduwa.”
52 Urik ormu mbara, “Anin mi hishiowenda nombo orok misokome mihi avak jivik nakwa sir. Avak usaha ika.” Karem or mbarik kolomalok misokome orhi si huririk or heyehe nor usaha ormu Jisasin tiya ira.

11

Jisas king hom Jerusalemik or layiri
(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Jn 12:12-19)

1 Jisas nga ol orin tiyandari ma ondo nga am Jerusalemik li layikurik kuyanga Betfage nga Betani nga op telemba Oliv sumbu orok nandari mishik limu talara.
2 Urik orin tiyandari ma frijip ormu mbara, “Kuyanga kasai shi heyewa orok shi ihi shi heyenak donki akri sahanda las os orok kuvuk li ishinak sikwa sir. Donki oso mbeek ma lal mas li lihi yahanda ambu sir. Hako avak kuvun shi sorngoho anjik shi laharaka.
3 Unak os ma lal shirin li silihi li mba, “Mberem ushiwak donki oson shi laha indua?” Karem li sili nahi, karem shi saweka, “Wasilaka lerawu nga nor nawa osik or mbashiwak shimu laha ikmba unduwa. Hako lerawu oson or larakoho avak or mbashinak donki oson indiyok shi laharakwa shir.” “ Karem or saweshirik frimu ira.
4 Fri ihi fri heyerik donki las nombo laka os fri iri yok li ishishirik simu sira. Urik kuvu oson fri sorngoho frimu tolo laha ikmbaha ura.
5 Urik ma lal pasir li sihi li heyehe limu silira, “Mberem shi ukmbaha undu, donki oson shi kup sorngowan?”
6 Karem li silirik os Jisas fririn or saweri nombo hom frimu sawera. Urik li halashirik frimu laha ira.
7 Donki oson fri laha ihi Jisasin frimu hara. Uhu kousamba frihin fri tloloho donki heyek fri eweshirik Jisas mu lawu lira.
8 Urik ma musha li talandirsaha kousamba lihin li tloloho nombok limu lere laha ira. Urik ma lal mi tavan li shitlehe olmu er nga nombok lere laha ira.

10:52: Mk 5:34

9 Urik lal maifuhu irik lal kumasihi irik Jisas nindik ormu
ira. Karem li ihi rupshihi limu mbara,
"Hosana, ka ni rupkapshika. Avui Wasilaka avak ma or hi
orhik tawa toton armek or ukwa ri.
10 Or Avak misumu nihi Devit malakamak or nahanda hom
or naha nirin arangoho washilikwa ri. Karem uwosik
hi Avui Wasilakahin ni hauoweka." *Buk Song*
118:25-26
11 Karem li mbaha Jerusalemik limu tara. Urik Jisas tempel
akak or layihi mbele mbele ol aka orok nandan ormu heyera.
Hako angop si homirik or halaha ma 12-pela ondon or laha
indik yanga Betanik li ihi orok limu wara.

Jisas mi fik oson or mbarik kavak nari sir
(Mt 21:18-19)

12 Li wahandashihi am nirsumbuk si narik yanga Betanin
li halaha limu ira. Li ihi Jisas nombok ormu erenghara.
13 Uhu nor heyerik mi las hi sihi fik, karem li ushandari
oso osmu kandakar nga homek siri sir. Mikukwa sihi musha
mendek nari sir. Urik mi siji lal si na nahi, nor a, karem
mbaha pasir ormu ira. Or i heyeri mbeek mi siji las nga nari
ambu sir. Mikukwa nom amba amba nari sir. Hako mbeek
akwan si wakuri wolok nari ambu sir.
14 Urik mi oson ormu mbara, "Nyir avak akwa ome nga
mbeek nyi wanak ma li nimba akwa ambu nyir, wahau."
Urik ma ol orin tiyandari ondo mashi oson limu misira.

Jisas ma ol tempel akak ya lerawun larin or jila kria
ermberi
(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

15 Jisas nga ma ol orin tiyandari ma ondo nga Jerusalemik
li lawuhu tempel aka os inyin li washi arangondari mishi
orok limu layira. Li layihi sihi Jisas ma ol orok ya lerawun
landarin or heyehe teye os yan li ewehe ananduwarendari
teye ondo nga kawu ol li lindari ondo nga or laha normu
ermbera. Uhu ma ondo nga or kria ermberik tempel aka
hikriyok limu ralara.
16 Ushihi mbele mbele lihin tempel aka os inyi nga li
arangondari mishi orok li laharakurin ormu pantlera.
17 Uhu ormu mbara, "Jekamba Avui Wasilakahik karem li
kayeri osa, "Aka anhi oso anin li sawenda mishi sira. Ma ol
yanga yangak fehenda aka orok li raha anin li hishiowehe
anin li sawenda mishi sira," karem li kayeri sir. Hako ter os
jimu uwak hirnyanda ma lihi aka hom osmu nanduwa."
18 Urik hetpris nga mashi Moseshin sawendari ma ondo
nga mbele mbele os Jisas urin li misihi nombo nombo os

11:13: Lk 13:6 **11:17:** Ais 56:7; Jer 7:11

orin li mandingormekurin limu mbara. Mberem ushirik? Ma musha angop Jisas saweri mashin misikurik hishiri lir. Uri osik las avak ma amber orin li tiyaku, karem mbaha limu ajera.

19 Urik am si homirik Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga Jerusalemin li halaha limu ira.

Mi fik oso maintontlo sihi karem nanda sir
(Mt 21:20-22)

20 Li i wahandaha nirsumbuk indik li ihi mi fik os hinyer Jisas or mbari oson li tikrihi li heyeri mi oso angop hatlayiri sir.

21 Urik Pita mashi os Jisas saweri oson or hishihi ormu mbara, "Tisa, mi toson heyewa. Hinyer mashi os mi toson mi mbahanda hom angop hatlayiwa sir."

22 Urik Jisas mu sawera, "Jir avak kwambu mendek Avui Wasilakan ji hishioweka.

23 Omendingak jirin amu sawenduwa, os wavu frijip frijip ji hishina ambu nahi, os ji mba, "Telemba nyir usaha fa lakak layika." Karem ji mba nahi, si usa indahi sir.

24 Uhu mbele las Avui Wasilakan sawehe ji mba, "Avak os orin a sawewa hom nakwa sir." Karem ji mba nahi, os ji hishiwa hom erem nakwa sir.

25-26 Uhu Avui Wasilakan ji sawewa wolo mbele kava las os ma lar jirin or uhundan indik ji hishi nahi, jivai mbaka, "Mberem uwana. Am nawa kava sir." Os karem ji mba nahi, Avui Wasilaka er nga jirin or heyehe kavakava os ji undan avak or laha ermbekwa sir."11:25-26

Jisasin li siliri, "Lawe mbashiwak lerawu oson mi landu?
"
(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

27 Urik Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga indiyok Jerusalemik limu lawura. Uhu Jisas tempel aka os inyi li washi arangondari mishi orok ormu ira. Urik bikpris nga mashi Moseshin sawendari ma ondo nga orok limu tara.

28 Li taha limu silira, "Lawe kwambu oson hashiwak lerawun mi landu? Lawe mbashihindak lerawun mi landu?
"

29 Karem li silirik Jisas mu mbara, "Os mbele las jirin a siliwan armek ji sawenak a misi nahi, an nga vai a sawenak ji misikwa sir, lawe or mbashihindak lerawun a landu.

11:18: Mk 14:1 **11:23:** Mt 17:20 **11:24:** Mt 7:7 11:25-26 **11:25-26:** Saveman lal karem hishinda lir, mashi kaso nga li kayeri sir. "Hako os erem ji una ambu nahi, kavakava os jihik nawan mbeek or laha ermbekwa ambu sir." **11:25-26:** Mt 6:14-15

30 Ji sawenak a misi, Jon hulaima nokopman fak tolofalendari ma oto lerawun os or lari Avui Wasilaka mbashirik, mo ma misambik fehe mbashirik lerawu oson lari or?�
31 Karem or silirik lihi ambek limu mbara, "Mberem ni mbakwa ambu re. Os ni mba, Avui Wasilaka mbashirik lerawun or lari. Karem ni mba nahi, avak or mba, mberem ushirik orin ji misindiyakurin ji halar?
32 Hako os ni mba, ma misambik fehe mbashirik lerawun or lari. Karem ni mba nahi, ma rondo avak li waplelenaha nirin kavak nakwa ola. Mberem ushiwak? Jon oto profet oria, karem hishinda ola."
33 Karem li mbaha limu mbara, "Nir ni hishiwa kom te!" Urik ormu mbara, "An ngana, an mbeek a sawekwa ambu nir, ma or mbashihindak lerawu toson a lawan."

12

Sauheima os noumashama hala ishirik ma kava nga hiniyin li ori
(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

1 Urik Jisas sauheima las ormu sawera, "Ma lar wain nowe las or larakoho inyin or washi arangoho aka os nowe oson li washilikundari aka nga ormu ura. Uhu wain sijin li jimbresekundari mishin er nga ormu ura. Mbele mbele ondon or urakoho nowe oson ma lalhi tavak or halashihi yanga lasik ormu ira.
2 Uhundarik wain siji ondo am li nivikuri wolok si narik ornjik lerawun landari ma lar or mbashirik ornjik lal or nimba laharakmbaha ormu ira.
3 Hako nowe oson washilindari ma ondo orin er li jihi li mbashirik indiyok tapas ormu ira.
4 Urik hovok ma ome lar or mbashirik ormu ira. Or irik or er nga li jimartloho li mbashirik indiyok ormu ira.
5 Urik hovok ma anandi lar nga or mbashirik ormu ira. Or irik orin li jihi er li mandingormeri ria. Karem urik hovok ma mushak or mbashirik limu ira. Urik erem li jiri lir. Ma lal men li jiri lir. Hako lal li jimandingormeri lir.
6 Orokop noumashama lerawu orhin landari ma amber li mandingormeshirik or lihi ormu hishira, "Jikisi anhi namtar numbu tor a rupshindan avak a mbashinak or inak mashi orhin misikwa lir." Karem or hishihi nor mbashirik ormu ira.
7 Or irik nowe oson washilindari ma ondo li heyehe limu mbara, "Noumashama jikisi orhi indingo ormu tanduwa. Hako ka ni i orin ni mandingormehe mbele mbele orhi ondon hiniyin ni oka."

12:1: Ais 5:1-2

8 Karem li mbaha orin li jimandingormehe maninimba
orhin li kishalayi hikriyok limu ermbera.
9 Jisas sauheima oson or sawerakoho ma ol orok lirin or
heyehe ormu mbara, Mberem ji hishindu, noumashama
oto kumak or taha ma ondon mberem orvai mbaku? Avak
or taha ma kava tol nowe roson washilinda rondon or
mandingormehe nowe oson avak ma anandi lalhi tavak or
hakwa sir.
10 Mashi os jekamba Avui Wasilakahik li kayehendarin
heyenda ambu oj? Karem li kayeri sir,

11 Sunja ma akan unda, kava, karem li hishihi li ermberi sir.
Hako wahau, angop wormbonawa hom maifuk ormu
sinduwa. Wasilaka vai oson or unak ni heyenak jivik
nakwa sir. *Buk Song 118:22-23*

12 Jisas sauheima oson or sawerik Farisi ondo nga mashi
Moseshin sawendari ma nga limu misira. Mashi oso sayi
hom lirin jiri sir. Urik sunguwavu lihi kavak er nari sir. Urik
Jisasin li tolokmbaha limu ura. Hako ma musha mendek
orok li lishirik li ajehe er li halaha limu ira.

*Takis yan Romik fehenda malakamanjik li hakwa os mo
wahau?*
(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

13 Urik Judama lida lihi li mbashirik Farisi ma lal nga
Herothi ma lal nga Jisasik li taha li mbanak or mbanak li
heyekmbaha limu rara, os mashi las or mbanak kavak si na
nahi, mashi orok orin li toloho li kotim ukmbahan.
14 Li raha Jisasin limu mbara, Tisa, nir ni heyewa, mir
mashin omendingak sawenda mira. Mir mbeek malakama
ondon ajehe lirin hokovikmbaha mashin sawenda ambu
mir. Malakama nga erndakava nga Avui Wasilakahi mashin
nakrem er sawenda mira. Uwosik ni raha mirin nimu
silinduwa, mir mberem mi hishindu, os takis yan Romik
fehenda malakama lihi Sisar oton ni ha nahi, jivi os mo kava
os? karem limu silira.
15 Hako Jisas angop or heyeri sir, os orin li oweioweiheyekmbaha li rari oson. Uri osik ormu mbara, Mberem
ushiwak anin ji oweioweiheyekmbaha torok ji raw? Hako
ya las ji laharanak a heye na sawenak ji misika.
16 Karem or mbarik ya las li harik ormu silira, Ya roso
lawehi fumunyava nga lawehi hi nga si nandu? Urik limu
mbara, Sisarhi ambe vria.
17 Urik ormu mbara, Mbele mbele ol Sisarhi ondo indiyok
orin ji haka. Hako mbele mbele ol Avui Wasilakahi ondo

12:8: Hi 13:12 **12:13:** Mk 3:6

indiyok orin ji haka.[12:17] Karem or mbarik mashi oson li misihi limu lishnya mendera.

Sadyusi lal Jisasin li siliri, [12:18]Ma ol hahandari ondo indiyok usahakwa ol mo wahau?[12:18]
(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

18 Judama lal Sadyusi, karem li ushandari ma karem hishindari lir, ma ol hahandari ondo mbeek indiyok usahakwa ambu lir. Karem uhu Jisasik li raha orin limu silira,

19 [12:19]Tisa, mashi os mas Moses nirin or kayehendari karem sawendari sir, [12:19]Os ma lar jikisi nga nor na namber or hashinak maha orhi lar mumbla oson or ewehe jikisi nga fri nawa, tlavu ji oto sanjelaka or hahanda orhik nakwa ri.[12:19] Moses karem or kayeri sir.
20 Hako misi, mas mahasanje 7-pelak lindari lir. Uhu sanjelaka nokove las or laha jikisi nga na namber hari ri.
21 Ushirik maha orhi mu mumbla oson or ewehe mbeek jikisi nga fri na namber or hashirik orhi hindiyashi mu nokove oson lara. Uhu or er nga hari ri, mbeek jikisi nga nari ambu vria.
22 Orokop mahasanje 7-pela ondo nokove oson li laha mbeek jikisi nga nari ambu lir. Ushirik amber li hashirik nokove oso nga simu hara. Uhu mbeek jikisi nga nari ambu sir.
23 Hako avak mi mbanak ni misika, ma ol hahanda kumak indik li usahana wolo nokove oso avak lawehik sivai naku? Mahasanje ondo amber sirin lari ola.[12:19]

24 Karem li silirik Jisas mu sawera, [12:19]Jir mbeek mashi os jekamba Avui Wasilakahik li kayendari nga kwambu orhi nga heyekrahakoronda ambu jir. Uwosik os jimu surunduwa.
25 Ma ol hahanda indiyok li usahakwa wolo mbeek hulasihi nokoplakwa ambu lir. Lir avak ensel ol yanga jivik fehenda ondo hom nakwa lir.
26 Hako os ma hahanda indiyok li usahakwa ambu, karem ji hishi nahi, wa anin ji sawenak a misi, mashi las Avui Wasilakahi jekambak mberem li kayer? Karem li kayeri osa, [12:26]Avui Wasilaka orhinjik ormu mbara, [12:26]An God Abrahamhi, Aisakhi, Jekophi, lihi God anira,[12:26] karem Wasilaka mu mbara.[12:26]
27 Abraham, Aisak, Jekop lir angop maskop hari lira. Hako masikome lihi ol Avui Wasilaka nga lindu. Mashi os or mbari oso mu nirin kormbak mukunduwa, Avui Wasilaka mbeek ma ol hahanda lihi God ambu ri. Or God ma ol er linda lihi

12:17: Ro 13:7 **12:18:** Ap 23:8 **12:19:** Lo 25:5 **12:26:** Kis 3:2,6

God oria. Uwosik os ma hahanda indik li usahakwa ambu, karem ji hishi nahi, os jimu mbele mendenduwa.

Lo maifu mende
(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

28 Urik mashi Moseshin sawendari ma lar or taha nor misirik Jisas nga Sadyusi ondo nga limu mbahanjira. Uhu or misirik Jisas saweri mashi oso jivi mendek si narik ormu misira. Uhu Jisasin ormu silira, "Mberemhi lo os maifuk naha lo anandin tikrindu?"
29 Urik Jisas mu sawera, "Lo maifu mende kas amu sawenduwa. Jir yanga Israelik fehenda ma jirin, mashi kason yawur ji misika. God nihi namtar numbu, Avui Wasilaka mende ria.
30 Avak orin wapnuku jihik ji eweka. Uhu avak sunguwavu jihi nga masikome jihi nga hishiyarinda jihi nga lerawu os ji lahanda kwambu jihi nga avak orin er ji haka. Lo maifu mende kasira.
31 Lo nindisik sinda oso karem, jir avak ma anandin ji rupshika, os jihinjik ji rupshinda hom. Lo ovro mende nom lo anandi amber ondon tikrihi wasilakak nanda vri."
32 Karem or mbarik ormu mbara, "Tisa, mashi os mi sawewa oso jivi mende sira. Omendinga sira, Avui Wasilaka namtar nom God nihi oria.
33 Uhunda osik nir avak orin wapnuku nihik ni eweka. Uhu sunguwavu nihi nga masikome nihi nga hishiyarinda nihi nga lerawu os ni lahanda kwambu nihi nga orin ni haka. Uhu ma anandin ni rupshika, os nihinjik ni rupshinda hom. Os mashi oson ni tiyaha erem ni u nahi, nombo oso jivi mende sira. Uhu nombo os mbele mbelen Avui Wasilakanjik li handa nga os li lai ofan li suwunda nga tikrinda sira," karem ormu mbara.
34 Jisas mashi oson or misihi ormu mbara, "Mashi os mi mbawa oso jivi sira. Mir angop pasir Avui Wasilakahi krahak sikwak nawa mira." Urik ma amber mashi oson li misihi mbele las Jisasin li silikurin limu ajera.

Krais lawehi jikisi ria?
(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

35 Urik Jisas tempel aka orok or lihi mashin or sawehe ormu silira, "Mberem ushiwak ma ol Moseshi mashin sawendari ma ondo karem li mbandu, Krais king Devithi nirambarak nakwa ri?
36 Hako Masikome Avui Wasilakahi Devitin or sauharik mashin karem or kayeri sir,

12:28: Lk 10:25-28 **12:29:** Lo 6:4-5 **12:31:** Wkp 19:18 **12:33:** Lo 4:35; 1 Sml 15:22; Hos 6:6

�Avui Wasilaka Wasilaka anhin, karem saweri ri, �Mir tapmama anhik lika. Ushinak wutari mihi ondon avak a halashinak mihi siyok sikwa lira.� *Buk Song 110:1*

37 Ji misi, Devit orhinjik karem mbari ri, �Krais Wasilaka anhi ria.� Karem or mbari sir. Os erem si na nahi, mberem ushiwak Krais nirambara Devithi, karem li mbandu?�

Jisas ma ol mashi Moseshin sawendari ma ondo li yanda nombon li auheyekmbaha nor mbari
(Mt 23:1-36; Lk 11:37-54; 20:45-47)

Jisas mashin or ewesawerik, ma musha mashi orhin li misikmbaha limu rupshira.

38 Urik ormu lirin sawera, "Ma ol mashi Moseshin sawendari ma ondon ji auheyeka. Lir kowe hombelakan li falehe ma tirsanda mishik li inak ma li heyehe hi lihin li hauowekmbaha hishinda lir.
39 Lir men malakak li nakwak hishinda lir. Uhu os li lotu unda wolo nga hiyawu wasilakan li uanda wolo nga maifuk li sinak ma li heyekmbaha hishinda lir.
40 Uhu nokove ol mumblak wahayanda ondon li haimba handambaha mbele mbele lihin landa lir. Uhu os Avui Wasilakan li sawewa wolo hombelaka mendek li sawenak ma li heyehe li mba, "Ma tondo Avui Wasilakahi ma indingo lira.� Karem li mbakmba hishinda lir. Erem li unda osik kumak Avui Wasilaka man or heyembakwa wolo lirin avak nomorawu wasilaka menden or hakwa lira. Hako jir nombo os li liyawa lihi oson ji tiyawan ji hala!"

Mumbla las ya sihin Avui Wasilakan si hari
(Lk 21:1-4)

41 Urik Jisas tempel akak os yan li ewendari mishik ormu lira. Uhu or heyerik ma li raha yan Avui Wasilakanjik bokis orok limu ewera. Uhu ma ol ya mushak nandari ya musha mendek oweri lira.
42 Hako mumbla kava las si taha ya frijip nom osmu ewera.
43 Urik Jisas oson or heyehe ma ol orin tiyandari ondon ormu sawera, "Omendingak jirin amu sawenduwa, mumbla toso ya wasilaka mendek hawa sira. Ya op si hawa ma anandi ondo hawan tikriwa sir. Mberem ushiwak?
44 Sir mbeek ya lal nga aka sihik wawa ambu lir. Ya kanda op wawa ambehoma, op simu ewewa. Hako ma ol ya mushak ewewa ondo laltonom li ewewa lir. Lal lihi olmu akak wanduwa."

12:43: 2 Ko 8:12

13

Jisas nomorawu wasilaka os kumak talakurin or saweri (Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

1 Jisas tempel akan or halakmbaha nor urik orin tiyandari ma lar ormu mbara, "Tisa, tempel aka toso jivik nawak amu heyenduwa. Sunja wasilakakop li uhunda sira."

2 Karem or mbarik Jisas mu mbara, "Mir tempel aka wasilaka toson mimu heyembandu mo? Misi, aka mbele mbele tol ji heyewa tondo kumak avak li jilatarvlarakokwa lir."

Jisas nomorawu lakak talakurin or saweri (Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

3 Karem or mba lafakaha telemba Oliv orok or lawu lihi tempel akan ormu limara. Urik Pita, Jems, Jon, Andru, lirtonom orhik li taha limu silira,

4 "Mbele mbele ol mi sawewa ondo mbele wolo mendek li talanak nivai heyeku? Mberem si nanak ni heyehe ni mbaku, mbele mbele ol Jisas mbahanda li ralakwa wolok osmu nanduwa?"

5 Urik ormu sawera, "Jir avak ji auheyehe ji lika. Las avak ma lal li raha jirin li haimba handambanda ngashi.

6 Ma musha avak li raha hi anhik karem mbakwa ola, "An Krais anira." Karem li mbaha ma mushak haimba handambakwa ola.

7 Uhu kumak avak ji misinak yanga yangak awun ukwa lir. Unak maintama nga awu hukwa nga mamblakop ji misikwa sir. Hako ji ajewa hala! Mbele mbele ondo masmas talakwa lir. Hako misambi nga lersuwu nga mendek fri nakwa wolo os akrik.

8 Kraha las hovok kraha anandi lasik fehe nga anajikwa lira. Unak kuyanga lal avak nenawu si jinak, kuyanga lal erenghambar likwa lir. Mbele mbele ondo li talawa wolo oso os nokove jikisin si wakwak si kumanhava jinda hom nakwa sir."

9 "Oro wolok jihinjik ji auheyeka. Avak li kotim ukwa jir. Uhu jirin li laha li lotu unda mishik li owehe li jikwa jir. Mberem ushiwak? Jir angop mashi anhin ji misihi ji tiyanda osa. Hako os malakama lihi misokomek li eweshinak ji si nahi, mashi anhin lirin ji saweka.

10-11 Hako jirin li toloho majistrethi tavak li ewewa wolo wavu jihik ji hishihi ji mba, "Ayo, mberem mberemhi mashin avak ni saweku?" karem ji hishihi ji ajewa hala. Oro wolok Avui Wasilaka Masikome orhi jirin or jelyashinak mashi anhin sawekwa jir. Hako lersuwu nga misambi

13:2: Lk 19:44 **13:9:** Mt 10:17-20

nga mendek fri nakwa os akrik. Unak mashi anhin yanga yangak ji laha sawe inak ma amber li mistakokwa sir. Li mistakonakop lersuwu nga misambi nga mendek nakwa vri.

12 Kumak avak ma lar mahasanje orhin wutarihi tavak or halashinak li mandingormekwa ri. Avoko jikisi orhin erem ukwa ri. Jikisi erem, avoko nijava orhin erem ukwa ri.
13 Jir angop anhi mak nahanda osik ma amber avak jirin wapkava hishikwa lir. Hako os mashi anhin ji misihi kwambuk ji sitambananda nahi, kumak avak Avui Wasilaka indik or lakwa jir.�

Nomorawu wasilaka kumak avak talakwa sir
(Mt 24:15-18; Lk 21:20-24)

14 Uhu mashi las nga ormu mbara, "Kumak avak ji heyenak, mbele mbele kava indingo las os li lotu unda mishi orok si sinak ji heyekwa sir. Oro wolok ma ol provins Judiak linda ondo kolok telembak li tuluhu ika. Ma jir ol mashi kason ritim uwa ma ondo jihinjik ji auheyeka.
15-16 Ma or aka hikriyok liwa akak or layihi mbele mbele orhin or lawan or halaka! Ma or nowek liwa erem, indik aka orhik or ihi kowe orhin or lawan or halaka!
17 Kavasumba, nokove ol masam nomok nawa nga ol jikisin mukhawa nga! Mberem livai tulu iku?
18 Uwosik Avui Wasilakan ji sawenak nomorawu os si talanak ji tulu ikwa wolo ma rakanda wolok si nawan si halaka.
19 Nomorawu os talakwa oso wasilaka mendek nakwa sir. Misambi toso nari wolok sishi rara ter wolo nga mbeek oso himi kas talari ambu sir, wahau. Ihi kumak erem, mbeek oso himi kas indik talakwa ambu sir.
20 Os Wasilaka nomorawu oson or halashinak nambe mendek er si na nahi, ma amber harakokwa lir. Hako ma ol orhinjik or kamahandanjik or hishihi or mbanak nindik mendek nakwa sir.
21 Oro wolok os li sawehe li mba, "Ji heyeka, Krais tor torok lindu. Hako ji heyeka, katai karok lindu!" Os erem li sawewa mashi lihin ji misiwa hala!
22 Mberem ushiwak? Oro wolok ma mushak li raha karem mbafirimbakwa ola, "An Krais anira," lal karem mbakwa lira. Uhu lal nga avak karem mbakwa lira, "An profet lar anira." Karem li mbaha ma undahi ambu ondon li uhu man haimba handambakwa ola. Uhu Avui Wasilakahi krahak sinda ma ondo er nga li laha ikwak hishikwa lir. Hako mberem li laha indahi ambu.

13:10-11: Lk 12:11-12 **13:12:** Mt 10:21 **13:13:** Mt 10:22; Jn 15:21 **13:14:** Da 9:27; 11:31; 12:11 **13:15-16:** Lk 17:31 **13:17:** Lk 23:29 **13:19:** Da 12:1; Rev 7:14 **13:22:** Rev 13:13

23 Karem uwosik ji auheyeka! Mashi angop a sawewak ji misiwa sir, mbele mbele amber ol talakwa ondon.�

Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto indik or takwa wolo
(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

24 Uhu mashi las nga ormu mbara, �Nomorawu oso am mendek si nanak ta avak or tormblehe nirtle sirinda hom nakwa ri. Unak niyaka avak ukwa ambu sir.
25 Unak tashingra avak misambik ngongo rakakwa lir. Unak lersuwu avak nenawu jinda hom lishirikwa sir.
26 Uhu oro wolok ma amber li heyenak, Ma Jikisi Avui Wasilakahi avak or taha kwambu orhi nga ukruharanda orhi nga lersuwu yok rakakwa ri.
27 Uhu ensel orhi ondon or mbashinak misamsumbu lersuwusumbu yok yok li ihi orhi ma ol or kamahanda ondon lahara tirsakwa lira.�

Sauheima mi fik oso maintontlo sihi karem nanda sir
(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

28 Uhu mashi las nga ormu mbara, �Mi fik oson angop ji heyenda osa. Am si shorngo hanyiwak ji heyehe karem mbanda jir, ta am or jikwa wolok osmu nanduwa.
29 Unda hom mbele mbele nomorawu ondo li talanak ji heyehe karem ji hishika, Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto indiyok or rakwa wolo osmu pasir nanduwa.
30 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma ol ter liwa lihi lal li ha namber mbele mbele ondo ralakwa lir.
31 Misambi nga lersuwu nga mendek nakwa vri. Hako mashi anhi kaso mbeek mendek nakwa ambu sir.�

Mbele mbele ondo li ralakwa wolo ma misambik fehe lar mbeek heyenda ambu ri
(Mt 24:36-44)

32 �Ma lar mbeek mbele mbele ondo os li ralakwa wolon heyenda ambu ri. Mbele wolo mendek ondo talakundal mbe? Ensel yanga jivik fehenda ondo mbeek heyenda ambu lir. Jikisi Avui Wasilakahi nga mbeek oson or heyenda ambu ri. Avui Wasilaka nom tolonda sir.
33 Ji auheye ji lika! Jir mbele mbele ondo ralakwa wolon ji heyenda ambu sir.�

34 Uhu sauheima las nga ormu mbara, �Aka mashama lar aka orhin or halaha yanga lasik or ikuna wolo ornjik lerawun landa ma ondon or saweshinak mbele mbele orhin washilikwa lira. Uhu lir namtarmba namtarmbak lerawun or humasishinak lakwa lir. Uhu ma or akayangan washilinda ma orton or mbashinak akayangan armek washilikwa ri.

13:24: Ais 13:10; Jol 2:10,31; 3:15; Rev 6:12-13 **13:26:** Rev 1:7 **13:27:** Mt 13:41; Mk 13:32

35 Uhunda hom jir erema. Yawur ji auheyeka! Mberem
ushiwak? Jir mbeek os aka mashama orto indiyok or takwa
wolon heyewa ambu jir. Hominak takundar mo, nirkundik
takundar mo, nirsumbuk takundar? Wa jir mbeek oson
heyewa ambu jir.
36 Las avak kolok lewas or ta heyenak jir ji wa suknyanda
ngashi.
37 Uwosik ji auheyehe ji lika. Mashi tos ter jirin a sawewa
mashi toso avak ma amber erem a sawekwa sir.�

14

Judama lida lihi Jisasin li mandingormekurik li mbari
(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)

1-2 Bikpris ondo nga ma ol mashi Moseshin sawendari
ma ondo nga Jisasin li jimandingomekuri nombon li hishihi
limu mbara, "Wa mberem nivai uku? Humnyanak hiyawu
Pasova nga hiyawu Bret Yis Ngashi Ambu oson ni unda
wolok nakwa sir. Os oro wolok orin ni jimandingorme nahi,
ma li heyehe awun li unda ngashi," karem li mbaha limu
halara.

Nokove las wel uku arme kuvasahandarin Jisashi masijik si ngorori
(Mt 26:6-13; Jn 12:1-8)

3 Jisas kuyanga Betanik or ihi Saimon or mas okmbale
lepra tolondari ma otohi akak ormu lira. Orok or lihi
akwan li arik nokove las uku arme kuvasahandari ya lakak
li lahandari oson botolik si toloho osmu laharara. Uhu uku
oson si hervaha Jisashi masijik simu ngorora.
4 Urik ma ol orok liri ondo li heyehe lihi lal wavu lihi kavak
si narik lihi ambek limu mbara, "Ayo, mberem ushiwak uku
arme kuvasahanda oson si ngorosambundua?
5 Osokop am si halashiwak ni lai ewewak ma ya mushak li
frungawushiwak ya oson ni laha erndakava ondon ni hawa
os te!" karem limu sirin ngriambara.
6 Urik Jisas ormu mbara, "Sirin ji ngriawa ji hala! Os anin
erem si uwa oso jivi sira.
7 Erndakava ondo ermba ermbak jir nga likwa lir. Os
mbele lal lirin ji hakmbaha ji hishi nahi, kumak jivai haka.
Hako an mbeek ermba ermbak jir nga na likwa ambu nir.
8 Nokove toso mbele mbele am si ukwak si hishihi si uwa
sir. Os si uwa oso kumak an hakundan si hundujewa sir.

13:35: Lk 12:38 **14:3:** Lk 7:37-38 **14:7:** Lo 15:11 **14:8:** Jn 19:40

9 Omendingak jirin amu sawenduwa, kumak yanga yangak mashi jivi anhin li laha sawehe os si unda nga li sawenak ma amber li misihi sirin hishikwa lir.�

Judas Jisasin bikpris ondohi tavak or hakurik or li hishiri (Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

10 Judas Iskariot Jisasin tiyandari ma 12-pela lihi lar oria. Oro wolok or ihi bikpris ondon or i heyehe Jisasin lihi tavarenjek or hakurik ormu mbara.

11 Urik mashi orhin li misihi li rupshihi ya lal orin li hakurik limu mbara. Ushirik nombo nombo os Jisasin or hakurin ormu li hishira.

Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga li ari (Mt 26:17-25; Lk 22:7-14,21-23; Jn 13:21-30)

12 Judama hiyawu Bret Yis Ngashi Ambun li andari wolok si naha sipsipin li jihi ofa hom li hakmbaha li hundujeri wolok si narik Jisasin tiyandari ma ondo li raha orin limu silira, Wa aka mbeek hiyawu toson ni uhu aku?

13 Karem li silirik Jisas mu sawera, Wa, jihi lap kolok taunik fri ika! Fri ihi ma lar avak fri heyekwa ri. Ma orto awu las uku nga or kisha inak orin fri tiya ika.

14 Fri tiya ihi aka os or layiwa mishi aka orok er nga fri layihi aka mashama orton fri silika karem, Tisa karem or mbawa, an nga ol anin tiyanda ma ondo nga hiyawu Pasovan ni akwa mishi mbeei?

15 Karem fri silinak aka mashama orto avak fririn or laha li lawuhu os ni akwa mishin or mukushinak fri heyekwa sir. Mbele mbele angop li hundujerakowa sir. Hako frir akwa nom hundujekwa vri.

16 Ushirik fri ihi fri heyeri mbele mbele ondo os Jisas mbari hom er narakori lir. Ushirik akwa nom frimu hundujera.

17 Am si homirik Jisas nga ma ol orin tiyandari ma ondo nga aka orok limu ira.

18 Am li lihi aha Jisas mu mbara, Jir lar avak anin tavarenje wutarihik hakwa ri. Ma oto an nga nakrem shimu anduwa.

19 Karem or mbarik sunguwavu lihi kavak si narik li holoho limu mbara, Wa anin mi mbandu mo?

20 Urik ormu mbara, Jir ma 12-pela jihi lar avak anin tavarenje wutarihik hakwa ria. Ma orto an nga nakrem hambiya namtaskop shimu anduwa.

21 Omendinga sira, Ma Jikisi Avui Wasilakahi avak hakwa ri. Angop maskop mashi las erem li kayehendari osik avak hakwa ri. Hako ma or orin tavarenje wutarihik hakwa ma

14:12: Kis 12:6 **14:18:** Sng 41:9

orto or holoka. Avak kavak nakwa ri. Mbele lakmbaha nijava orhi orin si war? Si wahanda ambukop jivik nawa sir.�

Jisas bret nga wain uku nga ol orin tiyandari man or hari (Mt 26:26-30; Lk 22:15-20; 1 Ko 11:23-25)

22 Os li ari wolok Jisas bret las or laha Avui Wasilakan armek or mbaha ormu sawera. Uhu bretin or toltavaha ol orin tiyandari ma ondon ormu hara. Uhu ormu mbara, "Ji laha aka, kaso maome anhi kasira."

23 Ushihi wain uku oson hambiyak or laha indik Avui Wasilakan armek or mbaha lirin or harik limu ara.

24 Urik ormu sawera, "Kaso fi anhi kasira. Fi anhi kason na ngoroshinak hulaima nokopman si jelyakmbahan. Fi anhi kaso suma akrin jir nga Avui Wasilaka nga tivikwa sira.

25 Omendingak jirin amu sawenduwa, an mbeek wain ukun indik a akwa ambu nir. Hako ihi nom kumak yanga Avui Wasilakahikop wain uku akrin a akwa nir."

26 Karem or mbaha hukwa las li koroho yanga oson li halaha telemba Oliv orok limu lawura.

Jisas Pitan or saweri, "Mir avak anin halakwa mira" (Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

27 Jisas ma ol orin tiyandari ondon ormu sawera, "Mas karem li kayeri sir, "Avui Wasilaka avak sipsipin washilinda man or jishinak sipsip orhi amber tuluhu ikwa lira." Karem li kayeri mashi oso ter osmu omendingak nanduwa. Jir amber avak anin halaha tulu ikwa jir.

28 An avak a hakwa nir. Hako indiyok a usaha masmas yanga Galilik a inak jivai raka."

29 Karem or mbarik Pita mu mbara, "Os ma ondo amber mirin li hala nahi, an mbeek mirin a halakwa ambu nir."

30 Urik Jisas mu orin sawera, "Omendingak mirin amu sawenduwa, ter nirik aptoko hindi frijip or mba namber, mir avak hindi nalmingrip anin mi heyenda ambu, karem mbakwa mira."

31 Karem or mbarik Pita kwambu mendek ormu mbara, "Wahau te. An mbeek erem a mbakwa ambu nir. An mir nga er shi hakwa shir te!" Urik Jisasin tiyandari ma amber mashi os Pita mbari hom olmu mbara.

Jisas yanga Getsemanik Avui orhin sawekurik or iri (Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

32 Jisas nga orin tiyandari ondo nga yanga Getsemanik limu lawura. Uhu lirin ormu mbara, "Jir torok ji linak a lawuhu Avui anhin a saweka."

14:24: Kis 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Ko 10:16; Hi 9:20 **14:28:** Mt 28:16; Mk 16:7 **14:31:** Jn 11:16 **14:32:** Jn 18:1

33 Karem or mbaha Jems, Pita, Jon ondo nom or laha limu
ira. Li ihi sunguwavu orhi nga or hishiri kava mendek simu
nara.
34 Uhu ma ondon ormu mbara, “Sunguwavu anhi kavak si
nawak am a hakwa mendek amu hishinduwa! Jir avak torok
ji lihi an nga nakrem ni lika.”
35 Karem or mbashihi kandakar nga or ihi misambik or
taka waha Avui orhin ormu sawera. Unak nomorawu os
orhik talakuri orin si wasisokmbahan.
36 Uhu karem ormu mbara, “Avuya, os nombo kas na
nahi, nomorawu anhik talakwa oson halanak anin si wa-
sisoka. Hako os an mbawa hom uwa hala. Os mi hishiwa
hom uka.”
37 Karem or mbashihi indik or ihi ma nalmingrip ondon
ormu i heyera. Or i heyeri olmu suknyara. Urik Pitan ormu
silira, “Saimon, mimu suknyandu? Mir an nga kandakar shi
likwa ambu om?
38 Mir avak lihi Avuin saweka. Las avak jeikayenda mihik
si talanak mi tukuyinda ngashi. Wavu yoko jihi jip ukwak
hishinda sir. Hako maome mbeek kwambu nga nanda ambu
sir.”
39 Karem or mbaha indiyok or ihi Avuin ormu sawera, os
mas or saweri hom.
40 Ushihi indiyok ma nalmingrip ondon heyekurik ormu
rara. Or ta heyerik olmu suknya ambasira. Misokome lihi
tumtamuri sir. Lir men suknyakurik hishiri lir. Uri osik
mberem li maimbakuri ambu. Urik indiyok or ihi Avui orhin
ormu sawera.
41 Or saweshihi indiyok ormu rara. Or i rari oso hindi
nalmingrip nari lir. Uhu normu mbara, “Jir armek er
jimu waha suknyanduwa? Ambehoma, os talakmbaha a
mbahanda oso osmu talanduwa. Ma Jikisi Avui Wasilakahin
avak li laha ma kavahi tavak li hakwa ri.
42 Ji usaha ni ika. Ma or anin tavarenje wutarihik hakwa
oto ormu tanduwa.”

Judas Jisasin tavarenje wutarihik or hari
(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

43 Jisas mashin or saweri halanganga kolok Judas mu rara.
Judas ma 12-pela ol Jisasin tiyandari ma lihi lar oria. Or tarik
ma mushak bainat nga kombe nga li kishaha olmu er nga
tara. Bikpris nga mashi Moseshin sawendari ma nga Judama
lida lihi nga li mbashirik limu tara.
44 Judas mas lirin or sawehe karem mbari ora, “Ma or a
i heyehe na makshitakshinak ji heyewa oto Jisas oria. Unak
orin ji i toloho er ji laha ika.”

14:34: Jn 12:27 **14:36:** Mk 10:38; Jn 6:38

45 Karem or mbahandari osik nombok Jisasik or ihi ormu
mbara, ❛Tisa!❜ Karem or mbaha ormu makshitakshira.
46 Erem or urik li heyehe Jisasin limu tolora.
47 Urik ma lar or lir nga pasir siri oto oson or heyehe
bainat orhin or longoho ma or hetprisnjik lerawun landari
ma mambla orhin or shinjesera.
48 Urik Jisas mu mbara, ❛Jir bainat nga korme nga ji laha
anin tolokmbaha jimu randuwa? Wa, an awun unda ma lar
on? Mo hirnyanda lar on?
49 Ermba ermbak tempel aka orok mashi Avui Wasilakahin
a sawenda nir. Oro wolok anin ji tolondari mberem ji mbar?
Ambehoma. Mashi Avui Wasilakahi mas li kayeri ter osmu
omendingak nanduwa.❜
50 Karem or mbarik ol orin tiyandari ma ondo amber orin
li halaha er limu tulu ira.
51 Urik jikanda lar mu Jisasin tiya ira. Jikanda oto
waskowarmba las faleri ri. Or tarik ma ondo orin li
tolokmbaha limu ura.
52 Hako waskowarmba nom li toltloloshirik serembomban
or kishaha ormu tulu ira.

Jisasin li laha Judama lida lihi ondok orin limu laha ira
(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55,63-71; Jn 18:13-14,18-24)

53 Urik Jisasin hetprishi akak limu laha ira, os bikpris nga
mashi Moseshin sawendari ma nga Judama lida lihi nga li
tirsaha li liri mishi orok.
54 Urik Pita lirin lundiya iri ri. Hako kandakar nga home-
hik or raha hetprishi akanivik or raka lihi ormu hiwalora.
Or hiwalorik ma ol hetprisin washilindari ma ondo er nga
limu lira.
55 Urik bikpris nga Judama lida lihi nga nombo os Jisasin
li mandingormekurin limu lasara. Os mbele las or uhunda
kavak si nanak li heye nahi, orin livai jimandingorme,
karem limu mbara. Hako mbeek mbele kava las or urin li
heyeri ambu.
56 Urik ma musha mendek li raha Jisasin limu haimba
handambara. Hako mashi os li mbari mbeek nakrem nari
ambu sir, wahau, apsham apsham nari sir.
57 Urik ma lal li sihi karem olmu haimba handambara,
58 ❛Jisas oto karem or mbarik ni misiri sir, ❛Tempel aka
os ma uhunda oson avak a tarvlakwa sir. Oson a tarvlashihi
niri frijip fri ishinak anandi las a ukwa sir. Tempel aka akri
os a ukwa oso mbeek ma tavak a ukwa ambu sir.❜ Karem or
mbarik angop ni misiri sir,❜ karem limu mbafirimbara.
59 Hako mashi oso er nga nakremkop li mbari ambu sir,
apshamba apshambak li mbari sir.

14:49: Lk 19:47; 21:37; Jn 18:20 **14:58:** Jn 2:19-21

60 Urik hetpris oto malakama ondohi nindik or sihi Jisasin ormu silira, “Mir mashi las mbakwa ambu om? Mashi kason mirin li mbawan am mimu misindu?”
61 Karem or silirik Jisas mbeek mashi las mbari ambu ri.

Urik hetpris oto indiyok ormu silira, “Mir Avui Wasilaka hulaima nokopman jivinakmbaha nor kamahanda ma om? Mir jikisi orhi om?”
62 Urik ormu mbara, “He antonom a. Kumak ji heyenak Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto Avui Wasilakahi tapmama yok or lihi kwambu orhi nga lersuwu yok or rakanak ji heyekwa ri.”
63 Karem or mbarik hetpris oto or lishnyafaha sunguwavu orhi kavak si narik kowe orhin ormu tolfrehera. Uhu normu mbara, “Ambehoma, mbeek ma lar ni mbanak ta mashi las sawekwa ambu ri.
64 Angop ji misiwa sir. Toto Avui Wasilakan okolembawa ri. Hako mberem ji hishindu? Mberem ni orin uku?” Urik ma amber limu mbara, “Avui Wasilakan or okolewa osik halanak or haka.”
65 Urik ma lal orin limu suntlayashira. Uhu koutakrik misokome orhin li tivi arangoho tava kombek orin limu jira. Uhu limu silira, “Mir kolok mbanak ni misi, lawe mirin jindu?” Urik tempel akan washilindari ma ondo er nga orin li jimblalanaha orin limu laha ira.

Pita Jisasin or heyendari ambu, karem or mbari
(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18,25-27)

66-67 Pita hetprishi aka nivik ormu hiwaloho lira. Urik nokove las, hetprishi akak lerawun landari, si taha Pitan akanivi orok si heyehe simu mbara, “Mir Jisas Nasaretik fehenda oto nga yanda ma mira.”
68 Karem si mbarik ormu mbara, “Mashi os nyi mbawa amu hishandu.” Karem or mbaha hikrik or tala irik aptoko maifuk ormu mbara.
69 Urik nokove oso Pitan indiyok si heyehe ma ol er nga pasir siri ondon simu sawera, “Ma tor torok siwa toto Jisas nga liyanda ma lar oria.”
70 Karem si sawerik indik ormu mbara, “Wahau, an nga nembes te!”

Urik ma ol orok siri ondo limu mbara, “Mir Galilik fehenda ma lar mira. Mir lihi lar mira. Ome sira.”
71 Karem li mbarik mainkwambuk ormu mbara, “Omendingak amu sawenduwa, ma or ji mbawa oton a heyenda ambu nir. Os omek a mbana ambu nahi, halanak Avui Wasilaka anin kavak or uka!”

14:64: Wkp 24:16; Jn 19:7

72 Karem or mbarik aptoko indik ormu mbara. Urik mashi os Jisas mbari mashi oson Pita indik ormu hishira. ❝Aptoko hindi frijip or mba namber, mir hindi nalmingrip karem mbakwa mir, An Jisas oton na heyenda ambu nir. Karem mbakwa mir.❞ Karem or mbari mashi oson indik or hishihi kavakavan ormu tlara.

15

Jisasin malakama Pailatik li laha iri
(Mt 27:1-2,11-14; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38)

1 Urik nirsumbu mendek bikpris nga Judama lida lihi nga mashi Moseshin sawendari ma nga amber ol maifuk sindari ma ondo li tirsaha Jisasin li jimandingormekuri mashin limu mbara. Uhu Jisasin malakama Romik fehenda otohik li laha ikmbaha limu mbaolsolora. Karem ushihi kuvu las li laha Jisashi tavan li ishihi Pailatik limu laha ira.

2 Urik Pailat Jisasin ormu silira, ❝Mir King Judamahi om? ❞ Urik ormu mbara, ❝Os mi mbawa homa.❞

3 Urik bikpris ondo mashi kava musha mendek Jisasin limu mbahanjira.

4 Urik Pailat Jisasin indiyok ormu silira, ❝Mashi kas nga mbakwa ambu om? Mir mashi kason li mbawa am mimu misindu?❞

5 Karem or silirik Jisas mbeek mashi las nga mbari ambu ri. Urik Pailat wavu orhi mushak ormu hishira.

Pailat Jisasin miandok li tirikmbaha or mbari
(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Jn 18:39—19:16)

6 Asama asama Judama ondo hiyawu wasilakan li undari wolo Pailat ma ol krawuk sindari lar or halashirik indari ria. Judama lihinjik ma or li rupshindari oton li mbashirik or halashirik indari ora.

7 Oro wolok ma lal gavman lerawun li lari mashin li mbaha li anajihi ma lar li mandingormerik ma lal krawuk li eweri lir. Ma namtar lihi hi orhi Barabas.

8 Urik hulaima nokopma li talaha Pailatin limu silira, ❝Ma lar avak mi halashinak or ika, os asama asama ermbak mi unda hom.❞

9-10 Pailat angop or heyeri sir, bikpris ondo Jisasin li wapkava hishiri osik orhi tavak orin limu laharara. Karem uri osik ormu silira, ❝Wa, mberem ji hishindu, king Judamahin na halashinak or ikmbaha jimu hishindu mo lawen a halashinak or iku?❞

11 Hako bikpris ondo li mbashirik ma ondo li usha limu mbara, ❝Wahau, Jisasin halawa hala! Barabasin halashinak or ika!❞

15:1: Lk 22:66 **15:5:** Ais 53:7; Mk 14:61 **15:11:** Ap 3:13-14

12 Urik indik ormu silira, "W*a* mberem avai uku, king
Judamahi karem ji mbahanda toton?"
13 Karem or silirik ma amber wasilakak li ushaha limu
mbara, "Oton miandok tirika!"
14 Urik indik ormu silira, "Mberem ushiwak? Mbele
mende os or uwak kavak nawak ji heyew?" Hako warje
mende nga li ushaha limu mbara, "Oton miandok tirinak
or haka!"
15 Karem li mbarik Pailat or ajehe lirin or hokovikmbaha
Barabasin or halashirik ormu ira. Ushihi awun undari ma
orhi ondon or mbashirik Jisasin li wakoroho miandok li
tirikmbaha limu ira.

Awun undari ma Jisasin li okoleri
(Mt 27:27-31; Jn 19:2-3)

16 Uhu awun undari ma ondo Jisasin li laha gavmanhi
aka orok limu laha ira. Uhu li mbashirik ma ol lir nga
nakrem awun undari ma ondo amber orok li usharik limu
talandirsara.
17 Uhu kounalo15:17 las Jisasik li falehe kuvu lame ngashi
las li laha malakama falendari hat hom li yantlehe masiji
orhik limu haufalera.
18 Uhu kavakavan li okolehe limu mbara, "Mir king
Judamahi mira."
19 Karem li mbaha kombe las li laha masiji orhin li jihi orin
limu suntlayashira. Uhu kumbambongo lihin li huvuhu hi
orhin wasilaka mendek limu hauowera, os malakamahi hin
li hauowendari hom.
20 Karem li okolehe kounalo oson li tloloshihi kowe orhin
limu indiyok faleshira. Ushihi orin li laha miandok li
tirikmbaha limu laha ira.

Jisasin miandok li tiriri
(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

21 Li irik ma lar mu nombok tara. Ma oto hi orhi Saimon.
Yanga Sairinik fehenda ria, Aleksander fre Rufus avoko frihi
ria. Jerusalemik or ikmbaha ormu tara. Urik awun undari
ma ondo orin li heyehe li toloho orin li mbashirk miando
Jisashi oson ormu kisha ira.
22 Karem urik Jisasin li laha yanga Golgotak limu lalawura.
Hi Golgota oso maintontlo sihi, "Telemb*a* masik hava hom
nanda," karem li ushanda sir.
23 Urik wain uku kas marasin nga li tirsaha Jisasin limu
hara. Hako or mbeek oson ari ambu ri.
24 Urik orin miandok li tirishihi kowe orhin satuk li
lakmbaha limu ermbera.
25 Ta am or tasarik Jisasin miandok limu tirira.

15:17 **15:17:** Kounalo ondo malakama nom falendari lir. **15:21:** Ro 16:13 **15:24:** Sng 22:18

26 Ushihi maintontlo os orin li jimandingormerin jekamba
lasik li kayehe masiknuku orhik li eweri sir. Mashi oso
karem li kayeri sir, "King Judamahi toria."
27-28 Jisas wari mishi orok ma kava frijip er nga wari vri.
Lar tap mama yok lar tava ashi yok li tirishirik wari vria.
29 Urik ma li raha heyehe li okolehe masijikop li senjelen-
jehe li hukwakol toloho limu mbara, "Mir tempel akan mi
tarvlashihi niri frijip fri ishinak indik undahik mbari om te.

30 Unda osik ter mir mihinjik jelyaha miando oson halaha
rakanak ni heyeka."
31 Urik bikpris ondo nga mashi Moseshin sawendari ma
ondo nga orin li okolehe lihi ambek limu mbara, "Ma toto
ma anandin jelyandari ri. Hako orhinjik wahau.
32 Os nir Israelik fehenda King nihik or naha Avui Wasilaka
orin or kamashihindanak hulaima nokopman or jivina,
karem or mbahanda nahi, or avak miando toson or halaha
or takanak ni heyeka. Os erem si na nahi, mashi orhin ni
misihi nivai tiyaka." Urik ma op Jisas nga miandok li eweri
ovro er nga Jisasin okoleri vri.

Jisas or hari
(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

33 Urik ta komek or sirik simu tangna arangora. Er si
krinya ihi homi avi si mbakuri wolok indik simu harara.
34 Homi avi si mbakuri wolok Jisas wasilakak or ushaha
ormu mbara, "Eloi, Eloi lama sabaktani." Mashi oso main-
tontlo sihi karem, "Avui, Avui, mberem ushiwak anin mi
halandua?"
35 Karem or mbarik ma ol pasir siri ondo olmu mbara,
"Misi, or Elaijan ushandu."
36 Uhu ma lar or shirinya ihi mbele las warsuvu hom
nandarin or laha wain ukuk or halfaleshihi kombek or ishihi
Jisasin or hanak or uksem akmbaha ormu ura. Uhu ma oto
mu mbara, "Hala ni siheyeshihin, las avak Elaija or taha
miando orok orin or laha hakaowenda ngashi."
37 Urik Jisas wasilakak or tashihi ormu hara.
38 Jisas or harik kouwarmba tempel aka akomek li feng-
fakashirik wahandari oso nindi nindi hom er simu frehe
laraka tarmbara.
39 Urik ma or maifuk sihi mbarik awun li undari ma oto
pasir or sihi Jisas harin ormu heyera. Uhu ormu mbara,
"Omendinga sira. Ma oto Jikisi indingo Avui Wasilakahi
ria."

15:27-28: Ais 53:12 **15:29:** Sng 22:7; 109:25; Mk 14:58 **15:34:** Sng 22:1
15:36: Sng 69:21

40 Nokove lal olmu homek simandara. Las Maria yanga Makdalak fehenda sir. Las Maria, Jems kanda fre Josep nijava frihi sir. Las Salome. Karem nandari lir.
41 Jisas yanga Galilik or liri wolok orin li jelyaha tiyandari lir. Urik nokove anandi lal nga orok siri lir. Lir er nga Jisas yanga Jerusalemik or iri wolo orin tiyandari lira.

Jisashi maninimban sunja akak li eweri
(Mt 27:57-61; Lk 23:50-55; Jn 19:38-42)

42-43 Am si homihi Sabatik si nakuri wolok si narik ma lar Pailatik or taha Jisashi maninimban or lakmbaha normu mbara. Ma oto hi orhi Josep oria. Yanga Arimateak fehenda ria. Or lida lihi ma jivi lar oria. Or erem Wasilaka os or taha malakamak or naha nor likurin nikishindari ma ria. Undari osik Pailatik or ihi Jisashi maninimban or mbashinak or laha ikmbaha normu mbara.
44 Karem or mbarik Pailat ormu wavu mushak hishira. "Am hawa or mo?" Karem or mbaha ma or maifuk sihi mbarik awun li undari ma oton ormu silira, "Jisas am haw or?" Karem or silirik ormu mbara, "Angop hawa ri."
45 Karem or mbarik Pailat mu mbara, "Wan te, layi laha ika."
46 Urik Josep waskowarmba las or frungawuhu maninimba Jisashin or lafakaha kowe orok or hevehe ormu laha ira, sunja akak or ewejehen. Or laha ihi maninimba orhin sunja aka orok ormu owera. Sunja aka oso telembak li tlondari sira. Ushihi sunja laka las or temberik osmu i wan arangora.
47 Urik Maria Makdalak fehenda nga Maria Josephi nijava nga Jisasin or eweri mishin armek frimu siheyera.

16

Jisas indik or usahari
(Mt 28:1-8; Lk 24:1-2; Jn 20:1-10)

1 Sabat wolo am mendek si narik Maria Makdalak fehenda nga Maria Jemshi nijava oso nga Salome nga mbele mbele arme kuvasahandari ondon limu frungawura. Ondon li laha ihi Jisashi maninimban li ngoroho li tajehe limu ira.
2 Karem uhu am si hararik Sande nirsumbuk Jisashi mawak limu ira.
3 Li ihi nombok limu mbara, "Sunja laka oson mberem nivai tembeku? Lawe avak nirin jelyaha sunja oson tembeku?" Karem li mbaha limu ira.
4 Li i pasir li sihi li heyeri sunja wasilaka laka os wan li arangori oso mbeek orok wari ambu sir. Sunja oso angop li tembe haieweri sir.

15:40: Lk 8:2-3

5 Uhu li ihi sunja akak li layihi li heyeri jikanda ermbasi lar
kouavishan or falehe tapmama yok ormu lira. Orin li heyehe
limu lishnyafara.
6 Urik ormu mbara, "Ji ajewa hala! Jir Jisas Nasaretik
fehenda or miandok li tiriri oton ji heyekmbaha rawa jir.
Hako mbeek torok wawa ambu ri, wahau. Wa tos li ewenda
mishi toson ji heyeka! Angop usaha iwa ri.
7 Hako ji ihi ma ol orin tiyandari ondo nga Pita nga karem
ji sawe "Jisas angop masmas yanga Galilik iwa ri. Avak
Galilik ji ihi heyekwa ri, os mas jirin or saweri hom." "
8 Karem or mbarik li ajehe li lishnyafaha mawan li halaha
limu tulu ira. Li tulu ihi mbeek ma lal nga mashin mbari
ambu lir. Mberem ushirik? Lir ajeri ola.16:8

Maria Makdalak fehenda Jisasin si heyeri
(Mt 28:9-10; Lk 20:11-18)

9 Sande nirsumbu mendek Jisas ormu usahara. Uhu
masmas Maria Makdalak fehendak talari ri. Maria mas
wolo wasimalengamba 7-pela tolondari sira. Hako Jisas
wasimalengamba ol sirin tolondari ondon or mbarik tulu iri
lir.
10 Maria Jisasin si heyeshihi si ihi ma ol orin tiyandari ma
ondon heyekmbaha simu ira. Si i heyeri li tlaholoho liri lir.
11 Urik simu sawera, "Jisas angop usahawa ri." Hako lir
mbeek mashi sihin li misihi, ome sira, karem mbari ambu
lir.

Jisasin tiyandari ma frijip Jisasin nombok fri heyeri
(Lk 24:13-35)

12 Urik Jisasin tiyandari ma frijip Jerusalemin fri halaha
frimu ira. Nombok fri irik Jisas fririk ormu rara. Maome
orhi apsham apsham er nari sir.
13 Fri heyendirnaha indiyok fri ihi ma ol orin tiyandari
ondon frimu sawera, "Jisas angop usahawa ri." Hako lir
mbeek mashi frihin li misihi, ome sira, karem mbari ambu
lir.

Jisas ol orin tiyandari ma ondon lerawun li lakurin or
saweri
(Mt 28:16-20; Lk 24:36-49; Jn 20:19-23)

14 Ma 11-pela ondo aka lasik li lihi li arik kolok Jisas mu
talara. Or talaha lirin ormu mbara, "Jir mberem ushiwak os
indiyok a usahawa mashi oson li sawewan ji misiwa ambu?
Wavu jihi fenjeshiwak anin ji hishiowenda osmu mendek
nandu?"

16:7: Mt 26:32; Mk 14:28 16:8 **16:8:** Saveman musha karem hishinda lir,
16:9-20 kuma li kayeri sir. **16:14:** 1 Ko 15:5

15 Uhu lirin ormu sawera, "Avak yanga yangak ji ihi mashi
jivi anhi toson ji sawenak ma amber li misika.
16 Unak ma ol anin hishiewehe hi anhik fak li layiwa ma
ondo avak Avui Wasilaka indiyok or lakwa lira. Hako ma ol
anin hishindiyawa ambu ondo kumak yanga orhik layikwa
ambu lir, avak krestakwa lir.
17 Ma ol anin hishiewewa ondo mashi anhin li sawewa
wolo avak Avui Wasilaka mbele las ma undahi ambun lihi
tavak or unak ma amber heyekwa lir. Unak hi anhik
avak wasimalengamba ondon li mbanak tulukwa lir. Unak
apsham apshamhi mashik mbakwa lir.
18 Unak os hovo ol man shiwak li handa ondon li tolowa
mbeek lirin shinak hakwa ambu lir. Uhu mbele mbele
kava ma aha li handa ondon li awa mbeek hakwa ambu lir.
Uhu ma ol kavamisiwa ondon tava lihik li tolowa avak jivik
nakwa lir."

Avui Wasilaka Jisasin hevenik or lalawuri
(Lk 24:50-53; Ap 1:9-11)

19 Jisas mashi oson am or sawerakorik Avui Wasilaka mu
orin laha kotontlo orhi hevenik ormu lalawura. Or lalawuhu
orhi tapmama yok nakrem opmu linduwa.
20 Urik ma ol orin tiyandari ondo yanga yangak li ihi mashi
orhin limu saweyara. Urik Wasilaka lir nga lerawun or laha
mbele las ma undahi ambu ondon tava lihik or urik mashi
os li saweri oson er simu jelyara. Unda kasira. Ambehoma.

16:15: Ap 1:8 **16:16:** Ap 2:38 **16:17:** Ap 2:4; 8:7 **16:18:** Lk 10:19; Ap 28:3-6 **16:19:** Ap 1:9-11; 2:33-34 **16:20:** Ap 14:3; Hi 2:3-4

Mashi jivi Jisashi Luk or kayeri

Luk Tiofilus otonjik mashin or kayeri

1-4 Malakama Tiofilus, mirnjik mashi kason amu kayenduwa. Ma ol Jisas lahandari lerawu amber heitakoho mashi orhin sawenda mak nari ondo nirin li saweri hom, ma mushak mbele mbele ol Jisas nihi nindik or uhundarin li kayeri sir. Unda osik an ngana, mbele mbele ondo amber yawur a misikrahakorowa onik an nga mashi kason mirnjik armek amu kayenduwa. Ushinak mi heyehe mashi os angop mi misiri oso omendinga sira, karem mi mbakmbahan.

Ensel os Jon talakurin Sekaraian or saweri

5 Herot os provins Judiak kingik or nari wolo, pris lar orok lindari ri. Hi orhi Sekaraia. Or pris kraha Abiyahik fehendari ri. Nokove orhi oso kraha Aronhik fehendari sir. Hi sihi Elisabet osira.

6 Frir misokome Avui Wasilakahik jivi indingok nandari vri. Nombo nombo os or mbahandarin tiyandari vri.

7 Hako Elisabet mbeek jikisi nga nakurik nari ambu sir. Uri osik frir mbeek jikisi nga nari ambu vri. Uhu frir angop nijava laka avoko lakak nari vria.

8 Nindi wolo lasik Sekaraiahi krahak fehe ondo lerawun li lakuri wolok si narik, Sekaraia er nga or ihi Avui Wasilakahi misokomek prishi lerawun landari ria.

9 Undari osik lawe avak tempel aka orok ilayihi Avui Wasilakan ofa os arme kuvasahandan haku, karem mbaha pris ondo ermba ermbak li landari nombon li tiyaha satu oson li ormberik Sekaraiahik simu nara.

10 Urik ofa os arme kuvasahandan li hakuri wolok si narik or layirik, ma amber hikriyok li lihi Avui Wasilakan saweri lira.

11 Urik ensel Avui Wasilakahi lar Sekaraiahik or talaha teye os ofa arme kuvasahandan li handari teyesumbu tapmama yok ormu sira, os ofa arme kuvasahandan li handari teye orok.

12 Sekaraia ensel oton or heyehe or lishnyafaha normu ajera.

13 Urik ensel oto mu orin sawera, *Sekaraia*, mir ajewa hala. Avui Wasilaka orin mi sawendan angop misiri ri. Nokove mihi Elisabet avak jikishulayi lar wakwa sir. Si wanak hi orhi Jonik ushaka.

14 Jikisi oton si washinak sunguwavu mihi avak si rupshinak ma mushak er nga rupshikwa lir.

1:1-4: Ap 1:1 **1:9:** Kis 30:7

15 Mberem ushiwak? Hi orhi avak misokome Avui Wasi-
lakahik wasilakak nakwa osa. Or mbeek wain uku nga uku
os li aha ambarambasinda nga akwa ambu ri. Nijavahi
sunguk or wawa wolokop, Masikome Avui Wasilakahi orhik
or siklayikwa ri.
16 Ushinak Israelik fehenda ma mushak or sawe laharanak
sunguwavu lihin li tormblehe indik Avui Wasilaka or nirin
arangonda otohik takwa lir.
17 Uhu or kwambu Elaijahik nahandari oso nga nakwa ri.
Masmas or ihi nombo Wasilakahin hundujekwa ri. Uhu nor
mbanak avoko jikisi lihin li sawenak hangisha likwa lir. Uhu
or mbanak mashin mblarnanda ma avak hafaka likwa lir.
Karem or uhu hulaima nokopmahi wavun hundujeshinak
Wasilaka takwa ria.�
18 Karem or mbarik Sekaraia mu mbara, "Shir angop
avoko nijava lakak shi nawa shir te. Wa, mbele las nanak
a heyehe mashi mihi ome sir, karem avai mbaka?"
19 Urik ensel mu orin sawera, "An Gebriel anira. An Avui
Wasilaka or linda mishik a sinda nir. Or mbashiwak mashi
jivin mirin a sawekwak amu tanduwa.
20 Hako misika. Mir mbeek mashi os a mbawa ome, karem
hishiwa ambu mir. Uwa osik mbeek maimbakwa ambu
mir. Erem si naha ihi nokove mihi jikisi oton si wanak mi
heyehekop maimbakwa mir. Mashi kas a mbawa kaso Avui
Wasilaka mbahanda wolok si nanak omek talakwa sir,"
karem ormu mbara.
21 Sekaraia tempel aka orok or layiri, nambe mendek or
nashirik hulaima nokopma orin li nikishifuhu wavu mushak
limu hishira.
22 Os hikriyok or talari wolo or maimbari ambu osik
limu hishira, "Mbele las angop heyewa ri." Mashi os or
sawekuri, men tavakop ormu mukura. Suwambushi orhi er
arangori sir.
23 Lerawu Sekaraiahi am mendek si narik indik yanga
orhik ormu ira.
24 Urik Elisabet masamnomok simu nara. Uhu akakop si
lihi mbeek niyaka tostava yeje hom hikriyok talari ambu sir.
25 Uhu simu mbara, "Avui Wasilaka anin rupshiwa ri. Os
or uwak anhik nawa oso humbla kuvu anhin korowa sir."

Ensel Marian or saweri, "Nyir Jisasin wakwa nyir."

26 Niyaka 6-pela am li ishirik Avui Wasilaka mbashirik
ensel Gebriel yanga Nasaret os provins Galilik nanda orok
nokopminyongo las or i heyekurik ormu ira.

1:15: Nam 6:3 **1:17:** Mal 3:1; 4:5-6; Mt 17:11-13 **1:19:** Dan 8:16; 9:21

27 Nokove oso angop ma larnjik li tlasashirik wayandari
sir. Ma orto kraha king Devithik fehendari ri. Hi orhi Josep
oria. Nokopminyongo oso hi sihi Maria sir.
28 Gebriel sirin or i heyehe ormu sawera, "Apmanuwa,
Wasilaka angop nyir nga sihi nyirin armek uwa ri."
29 Maria mashi oson si misihi si lishnyafaha wavu musha
mushak simu hishira, "Mberemhi mashi kasir?"
30 Urik ensel mu sirin sawera, "Maria, nyir ajewa hala.
Avui Wasilaka waprupshi orhi angop nyirin hawa ri.
31 Misi. Nyir hulasi namber, hako avak masamnomok nyi
naha jikishulayi lar wakwa nyir. Uhu hi orhi avak Jisasik
ushaka.
32 Or avak malakamak or nanak Avui Wasilaka metenjek
fehe avak or mba, "Jikisi indingo anhi ria," karem mbakwa
ri. Uhu Avui Wasilaka or nirin arangonda oto or mbashinak
misumu walanga orhi Devit nahandari hom kingik nakwa
ri.
33 Or avak kingik or nanak Israelik fehe ma avak orhi siyok
sikwa lir. Lerawu kinghi os or lawa mbeek mendek nakwa
ambu sir."
34 Urik Maria mu enselin silira, "Wa, os erem a nakmbaha
mi mbawa oso mberem sivai naku? An mbeek hula nga na
nawa ambu nir."
35 Urik ensel mu sirin sawera, "Avui Wasilaka metenjek
fehe Masikome orhi avak nyirik takwa ri. Uhu nyirin
jelya arangokwa ri. Ushinak jikisi or nyi wakwa avak jivi
worna mendek nakwa ria. Unak avak li ushakwa ri, "Avui
Wasilakahi jikisi indingo toria."
36 Misi, mango nyihi Elisabet angop nijava lakak nahanda
sir. Hako angop masamnomok osmu nanduwa. Uhunda osik
jikishulayi lar avak wakwa sir. Sir mbeek jikisi nga nakwa
ambu, karem mas li mbandari sir. Hako masamnomok si
nawa niyaka 6-pelak olmu nanduwa.
37 Mberem ushiwak? Avui Wasilaka mbele mbele amber
or undahi lir."
38 Urik Maria mu mbara, "An orhi siyok a sinda nira. Wa,
os or mbawa hom orvai ya uka." Urik ensel sirin or halaha
ormu ira.

Maria Elisabetin si i heyeri

39 Oro wolok Maria si usaha yanga Judia os telemba nga
nandari mishi orok simu ira.
40 Si ihi aka Sekaraiahik si layihi Elisabetin simu mbara,
"Apmanuwa."

1:27: Mt 1:16,18 **1:31:** Ais 7:14; Mt 1:21-23 **1:32:** 2 Sml 7:12,13,16; Ais 9:7
1:37: Stt 18:14

41 Elisabet mashi sihin si misirik jikisi or sungu akome
sihik wari oto ormu tormblera. Urik Masikome Avui Wasi-
lakahi simbalek Elisabetik ormu siklayira.
42 Urik wasilakak si ushaha simu mbara, ❑Avui Wasilaka
angop nyirin armek uwa ria. Os nyirin armek or uwa oso
himi kas mbeek nokove lal erem or ukwa ambu lir. Uwak
jikisi or sungu akome nyihik wawa oto er nga armek or ukwa
ri.
43 An mberem mende a nanda osik Wasilaka anhi nijava
orhi anin nyi heyekmbaha nyi randu?
44 Os nyi raha anin, apmanuwa, karem nyi mbawak a
misiwak jikisi or sungu akome anhik wawa oto or rupshihi
ormu tormblewa.
45 Nyir mashi os Wasilaka os nyirin or ukmba nor mbahan-
dan nyi misihi nyi mbar, ❑Avak omek nakwa sir,❑ karem
nyi hishiowenda osik nyirin armek ormu unduwa,❑ karem
simu mbara.

Maria Avui Wasilakan si hausimbausiri
46 Urik Maria karem simu mbara,
❑Sunguwavu mende anhi nga hi Wasilakahin a hauowehe
amu rupshi mendenduwa.
47 Uhu masikome anhi nga Avui Wasilaka or anin jivina-
handa oton amu rupshinduwa.
48 An orhi siyok a sinda nir. An hi ngashi ambu nir. Hako
ormu anin armek ya unduwa. Ter nga kumak nga ma
amber karem mbakwa lir, Avui Wasilaka anin armek
uri ri, karem mbakwa lir.
49 Or kwambu ngashi orik, mbele las apsham nandarin anin
ormu ura. Hi orhi worna mendek er nanda sir.
50 Ma ol orhi siyok siwan armek unda ri. Ma ol ter liwa nga
kumak nakunda ondo nga erem armek or ukwa lir.
51 Tava orhik lerawu wasilakan landa ri. Ma misambik fehe
ol lihinjik hishihi mba, ❑Nir malakama nir,❑ karem
hishihi hi lihin hauowenda ma ondon avak or kria
ermbekwa lir.
52 Malakama ol kwambu nga nanda ondon or mbanak hi lihi
avak mendek nakwa sir. Hako ma ol hi ngashi ambu
ondo hi lihin hauewekwa ri.
53 Uhu ma ol erenghawan mbele mbele jivin handa ri. Uwak
sungu lihi osmu hopndiyawa. Hako ma ol mbele
mbele nga mushak nawan or mbashiwak olmu men
tapas iwa.
54-55 Or Israelik fehe ma ondon jelyandari ria. Lirin armek
ukurik or mbari mashin hishanda ambu ri, wahau.

1:46: 1 Sml 2:1-10 **1:50:** Sng 103:13,17 **1:51:** 2 Sml 22:28 **1:52:** Jop 12:19; 5:11; Sng 147:6 **1:53:** Sng 34:10

Mberem ushirik? Misumu nihi Abraham nga nirambara orhi ondon or jelyakmbaha nor mbahandari osa,
[56] Uhu Maria niyaka nalmingrip hom Elisabet nga fri lihi nom indik yanga sihik simu ira.

Elisabet Jonin si wari

[57] Elisabet am si wakuri wolok si narik jikishulayin simu wara.
[58] Ma ol yanga nakrem lindari nga sihi krahak fehe lal nga os Wasilaka sirin armek or urin li misihi lir nga limu rupshira.
[59] Uhu niri 7-pela am li ishirik ma lal jikisi otohi masamsishin li korokurik limu rara. Uhu avoko orhi Sekaraiahi hik orin li ushakmbaha limu mbara.
[60] Hako nijava orhi, "Wahau, avak Jonik ni ushakwa ri,
karem simu mbara.
[61] Karem si mbarik limu mbara, "Wa, kraha jihik fehe ma lal mbeek hi orok sinda ambu lir."
[62] Uhu tavakop li uhu avoko orhin limu silira, "Jikisi roto hi lawehik mi ushaku?"
[63] Urik or mbarik os li owekayendari las li lahararik ormu kayera, "Hi orhi Jon." Urik wavu musha mushak limu hishira.
[64] Urik kolok Sekaraia os or maimbandari ambu mendek si narik indik ormu maimbara. Uhu nor maimbaha hi Avui Wasilakahin ormu hauewera.
[65] Urik yanga nakrem li lindari ma ondo erem nari oson li heyehe limu aje mendera. Uhu mashi oson Judiahi yanga ol telemba nga nandari mishi ondok limu haihanda sawe ira.
[66] Urik ma ol mashi oson misiri ondo wavu musha mushak limu hishira, "Kumak jikisi oto mberem mende hom nakundar mbe?" Karem li hishihi limu mbara, "Wasilakahi kwambu angop orhik nawa sir."

Sekaraia profet mashik or saweri

[67] Urik Masikome Avui Wasilakahi jikisi otohi avoko Sekaraiahik ormu siklayia. Urik profet mashi las karem ormu sawera,
[68] "Avui Wasilaka or yanga Israelik fehenda man arangonda ma oto hi orhin nimu hauewekuwa. Or nirnjik or hishihi nirin or jelyaha nirin jivinari ri.
[69] Uhu ma or nirin jivinakurin or mbashirik king Devithi krahak talari ri,
[70] os maskop profet orhi ondon or sauharik li sawendari hom.

1:54-55: Stt 17:7; Sng 98:3; Mic 7:20 **1:59:** Stt 17:12; Wkp 12:3; Lk 2:21 **1:68:** Sng 72:18 **1:69:** Sng 18:2

71 Or avak nirin wutarihi tavak masnalakwa ri. Uhu ma ol
nirin wapkava hishiwa ondohi tavak masnalakwa ri.
72 Or neloko nihi ondon or rupshihi wapjivi orhik lirin jelyari
ri. Uhu suma os mas or tivindari hom lirin uri ri,
73 os mas misumu nihi Abrahamik or mbahandarin.
74 Or nirin wutarihi tavak or masnalashinak orin ni lotu
ukwa nir. Uhu lerawu orhin ni laha mbeek ni ajekwa
ambu nir.
75 Uhu os misambi torok ni liwa wolo misokome orhik or
heyewa orhi mak ni naha avak ma jip worna ma
mendek er ni naka.
76 Hako jikisi anhi mirin, kumak avak Avui Wasilaka or
metenjek fehenda profet orhik li ushakwa mir. Uhu
mir maifuhu Wasilakahi nombon hundujekwa mir.
77-78 Avui Wasilakahi ma ondon mi sawenak kavakava lihin
or yoko ermbehe lirin or jivinashinak waprupshi
orhin heyekwa lir. Uhu ukruharanda os hevenik
fehen or halashinak nihik takakwa sir.
79 Uhu ma ol nirtle nirundum nawa mishik liwa ondon
si ukruharashinak likwa lir. Uhu nirin or tolowor-
nashinak waphimbiji linda nombon tiya ikwa nir,
karem ormu mbara.
80 Jikisi oto wasilakak or narik masikome orhi kwambuk
er nari ri. Uhu misamtelmbamba mishik ormu i lira. Orok
or lihi ihikop lerawun or lakuri wolok si narik kormbak or
talaha ma Israelik fehe nindik lerawun ormu lara.

2

Maria Jisasin si wari
(Mt 1:18-25)

1 Sisar2:1 Ogastus yanga yanga amber hom mashi las or
owehe ormu mbara, Ma jir amber kotontlo jihik ji inak hi
jihin sensus buk orok li kayeka.
2 Os erem hi lihin li owekurik or mbari nombo oso kas
mbeek mas li uhundari ambu sir. Oro wolok Kwirinius
malakama yanga Siriahik or nari wolo sira.
3 Ushiri osik ma amber hi lihin li kayekmbaha kotontlo
lihik limu ira.
4 Josep oto kraha king Devithik fehendari orik yanga
Nasaretin or halaha Betlehemik ormu ira. Betlehem oso
yanga Devithi, karem li ushandari sira.
5 Oso wolo Josep nokove orhi Maria os masamnomok
nahandari oson or laha hi frihin li kayekmbaha frimu ira.

1:71: Sng 106:10 **1:72:** Stt 17:7; Sng 105:8-9 **1:73:** Stt 22:16-17 **1:75:** Ta 2:12-14 **1:76:** Ais 40:3 **1:77-78:** Ais 60:1-2; Jer 31:34 2:1 **2:1:** Hi Sisar oso malakama Romik fehe li ushandari hi sir. Sisar lar or hashirik ma anandi lar orhi farniyik or sirik, or limu Sisarhik ushandari ri.

6 Am Betlehemik fri i lihi Maria jikisin si wakuri wolok
simu nara.
7 Uhu jikismaifu hulayi sihi oton simu wara. Uhu kowarm-
bak orin si hevehe bokis os bulmakau andari orok si
oweshirik ormu wara. Mberem ushirik? Ma musha mendek
orok li tirsari osik mbeek aka os fri likuri mishi kas nga nari
ambu sir.

Ensel sipsipin washilindari mak li talari

8 Oso wolo sipsipin washilindari ma lal yanga Betlehem
hikriyok sipsip lihin nirik limu washilira.
9 Urik ensel Avui Wasilakahi lar os li liri mishik or talarik
ukruharandari Avui Wasilakahi lirin si ukruharashirik li
lishnyaha limu aje mendera.
10 Hako ensel oto mu sawera, "Ji ajewa hala. Ji misi.
An mashi jivin jirin a sawekmbaha a rawa nir. Mashi os a
laharawa oso si unak ma amber rupshikwa lir.
11 Ter kolaka Devithi orok nokove las angop jikishulayi lar
wawa sir. Jikisi oto jirin jivinakunda ma ri. Or Wasilaka jihi
Krais, Avui Wasilaka kamahanda ma ri.
12 Avak jikisi oto kowarmbak li hevehe bokis os bulmakau
anda mishik li oweshinak or wanak ji heyekwa ri."
13 Ensel oto erem or mbari halangak ensel hevenik fehe
musha mendek li talandirsaha or nga hi Avui Wasilakahin
limu hauowera,
14 "Avui Wasilaka metenjek fehe hi orhin ji haueweka.
Unak ma misambik fehe ol or rupshinda ondo waphimbiji
orhi lihik si naka," karem limu mbara.

Sipsipin washilindari ma Jisasin li i heyeri

15 Uhu ensel ondo indik hevenik li lawushirik ma ondo
lihi ambek limu mbara, "Kolok ka ni Betlehemik ni ihi os
talawak Wasilaka or mbawa oson ni heye."
16 Karem li mba tirnaha limu ira. Li ihi Maria fre Josepin
nombok limu i heyera. Uhu jikisi or bulmakau andari bokis
orok fri oweshirik wari oto er nga limu heyera.
17 Jikisi oton am li heyehe mbele mbele jikisi otohik
nakundari os ensel lirin or saweri oson limu sawera.
18 Mashi oson li sawerik li misihi wavu musha mushak
limu hishira.
19 Hako Maria mashi oso sunguwavu sihik si owehe main-
tontlo sihin armek si hishikrahakorokmba simu ura.
20 Urik sipsipin washilindari ma ondo mbele mbele os
ensel sawerik li misiri hom si narik li heyehe hi Avui
Wasilakahin li hauowehe indik limu ira.

Simeon nga Ana nga Jisasin tempelik fri heyeri

2:14: Lk 19:38 **2:19:** Lk 2:51

21 Niri 7-pela am li ishirik jikisi oto masamsishi orhi kas limu korora. Uhu hi orhin Jisasik limu ushara, os Maria masamnomok si na namber ensel sirin or sawendari hom.

22-24 Jikisin si waha yangak men wandandari wolo mendek si nashirik jikisin fri laha Jerusalemik frimu lawura. Mberem ushirik? Mashi Avui Wasilakahi karem sawendari osa, "Jikishulayi maifu or si wawan ji laha Wasilakan ji haka." Uhu "Apmuma lap mo uja avi lap er nga ji laha ihi Avui Wasilakan ji hanak misokome orhik jivik ji naka." Karem mbandari osik mashi os si mbandari hom fri ukurik jikisi nga avi frijip nga frimu laha ira.

25 Oro wolok ma lar Jerusalemik lindari ria. Hi orhi Simeon. Or nombo wornakop Avui Wasilakan lotu undari ria. Uhu ma or Avui Wasilaka kamashirik Israelik fehenda man jivinakuri ma oto or takurin nikishindari ma ri. Masikome Avui Wasilakahi ormu Simeon nga sindari ri.

26 Hako maskop Masikome Avui Wasilakahi orin karem saweri ri, "Er mi lihi ihi ma or Avui Wasilaka orhi man jivinakmbaha nor kamahanda ma oto or tanak mi heyehekop hakwa mir."

27 Oro wolok Masikome Avui Wasilakahi orin or sawerik tempel akak or layirik avoko nijava Jisashi orin fri laha lo os si mbandari hom fri ukurik fri layirik ormu heyera.

28 Or heyehe Jisasin or tlolo simbihi hi Avui Wasilakahin or hauowehe ormu mbara.

29-31 "Avui Wasilaka, ter am amu heyenduwa, ma or hulaima nokopman jivinakwak mi mbahandan. Uwa osik halashinak waphimbiji nga na haka, os mas mi mbahanda hom. Jikisi toto ma amber misambik fehenjik hevenik mi halashiwak tawa toria.

32 Ukruharandak or naha Judama ambu ondon er nga nombon mukukwa ri. Uhu or unak mihi ma ol Israelik fehenda ondo hi lihi wasilakak nakwa sir," karem ormu mbara.

33 Avoko nijava Jisashi mashi os or mbari oson fri misihi frimu wavu musha mushak hishira.

34 Simeon Avui Wasilaka fririn armesarmek or ukmbaha Avui Wasilakan ormu sawera. Ushihi Marian ormu sawera, "Misi. Avui Wasilaka jikisi roton or kamari karem. Ma Israelik fehe mushak or halashinak lal mashi orhin li mblarnaha kavak li nanak lal mashi orhin misindiyakwa lir. Uhu jikisi roto mashi Avui Wasilakahi or saweshinak ma mushak orin wutarik owekwa lir.

2:21: Lk 1:31 **2:22-24:** Kis 13:2,12; Wkp 12:1-8 **2:29-31:** Ais 52:10; Lk 3:6; Ta 2:11 **2:32:** Ais 42:6; 49:6; 52:10 **2:34:** Ais 8:14; Mt 21:42; 1 Pi 2:8

35 Unak mbele mbele os wavukop li wanyinda avak kormbak simu talakuwa. Unak nyir avak wavu nyihi kormek li jiwak li misinda hom misikwa nyir,

karem ormu mbara.

36-37 Profet nokove las orok er nga lindari sir. Hi sihi Ana. Jikisi Fanuelhi, kraha Aserhik fehendari sira. Angop mas wolokop si hulasihi asama 7-pelakop hula sihi nga fri lihi hula sihi or hashirik mumblak wahayandari sir. Uhu angop nijava laka mendek nahandari sir. Asama sihi 84-pelak nari sira. Sir mbeek tempel akan halandari ambu sir. Akwan si halaha Avui Wasilakan si sawehe hi orhin niri tandi hauowendari sira.

38 Oro wolok sir er nga jikisi oton si heyehe hi Avui Wasilakahin simu hauowera. Uhu Jerusalemik fehe ma ol lirin jivinakuri man nikishindari ondon simu sawera, Avui Wasilaka kar ji nikishikmbaha nor mbahanda ma toria,

karem simu sawera.

Josep Nasaretik indik or iri

39 Josep fre Maria am mbele mbele lo os Wasilaka mbahandari hom fri urakoshihi indiyok yanga frihi Nasaretik frimu ira. Nasaret oso provins Galilik nandari sira.

40 Jikisi frihi oto am or saha kwambu nga normu nara. Uhu wavu orhi krahak er si narik rupkapshi Avui Wasilakahi orhik simu nara.

Jisas jikandak or nari wolo tempel akak or iri

41 Asama ermba ermbak hiyawu wasilaka Pasovan li tolondari wolo, avoko nijava Jisashi Jerusalemik indari vri.

42 Jisas asama orhi am 12-pelak si narik avoko nijava orhi nga hiyawu wasilaka Pasovan os li tolondari hom li tolokurik Jerusalemik limu ira.

43 Li ihi li lirik hiyawu oso am mendek si narik yanga lihik li ikurik limu ira. Hako Jisas Jerusalemik er or lishirik avoko nijava orhi fri hisha fri halashi iri vri.

44 Frir karem hishiri vri, Or angop mahasanje orhi lal nga iwa ri,

karem mbaha frimu ira. Urik niri namtas am si ishirik os li iri ambek frimu Jisasin lasai lasarara.

45 Fri laslasafuhu indiyok Jerusalemik frimu ira.

46 Niri nalmingrip orin fri lasayahakop fri heyerik, tempel aka orok tisa ondohi nindik or lihi mashi ol li sawerin or misihi ormu lishi silira.

47 Wavu orhi krahak er si nashirik mbele mbele ol li silirin krahak or saweshirik ma ondo amber limu lishnyafara.

48 Jikisi frihin fri heyeri malakamahi nindik or lishirik frimu lishnyafara. Uhu nijava orhi mu orin mbara, Ayo,

2:39: Mt 2:23 **2:41:** Kis 12:24-27; 23:14-17; Lo 16:1-8

toto mende. Mberemhi tos ter mi ushiwak sunguwavu shihi nga kavak er si nawak mirin shi lasayandua?�

49 Urik Jisas mu sawera, "Mberem ushiwak anin shi lasarandu? An Avui anhi akak a liwan shi hishiwa kom?"

50 Hako frir mbeek hishiyariri ambu vri, os fririn or mbari mashin.

51 Urik tempelin or halaha avoko nijava orhi nga Nasaretik limu ira. Uhu yangak or lihi ermba ermbak os fri mbari mashin ormu misindiyara. Hako nijiva orhi mashi os or mbarin si misihi sunguwavu sihik er si owehe simu toltambanara.

52 Jisas am or saha wasilakak or narik os krahak or hishiyarinda nga wasilakak er nari sira. Urik Avui Wasilaka orin or rupshirik ma er nga orin limu rupshira.

3

Jon hulaima nokopman fak tolofalendari ma maifu mendek mashin or saweri
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Jn 1:19-28)

1-3 Sekaraiahi jikisi Jon oto ma ngashi mishi ambu orok or lirik Avui Wasilaka mashi orhin Jonin ormu hara. Urik Jon yanga yanga fa Jordan nandari mishi orok or ihi mashin ormu sawera. Unak hulaima nokopma sunguwavu lihin li tormblehe kavakava os li undan li halanak lirin fak or tolofaleshinak Avui Wasilaka kavakava lihin or yoko ermbekmbahan. Oso wolo Taiberius oto asama 15-pelak malakama Sisarik or nari sir. Urik Pontius Pailat oto provins Judiak malakamak or narik, Herot oto Galilik kingik or narik, maha orhi Filip oto provins Ituria nga Trakonitis nga orok malakamak or narik, Lisanias oto provins Abilenek malakamak or nari wolo sira. Urik Anas nga Kaiafas nga hetprisik nari vria.

4 Mashi os Jon saweri profet Aisaia mas or mbahandari hom nari sira.

Kuyanga ma ngashi mishi ambuk ma lar karem ormu
mbanduwa. "Wasilakahi nombon ji hundujeka. Uhu
nombo oson ji unak wornak si naka.

5 Kolwa layiwa mishi ondon amber ji mbuhavika. Uhu
telemba wasilaka ondon amber ji sanak li rakaha
lewakuk li naka. Nombo ol mbango longohondan
armek ji sanak wornak li naka. Uhu tuktas tuktasawa
nombon ji sanak si taka layika.

6 Ushinak ma misambik fehe amber avak li heyeka, nombo
os Avui Wasilaka lirin or jivinakwan." *Aisaia 40:3-5*

2:51: Lk 2:19 **2:52:** 1 Sml 2:26; Snd 3:4 **3:1-3:** Ap 13:24

7 Urik ma ol fak or tolofalekmbaha tari ondon ormu
sawera, “Jir Laulakahi jikisi jir. Sunguwavu jihin ji tormble
namber, men fak ji layihindanak waplelena Avui Wasilakahi
os jihik nakwan ji wasisoku, karem ji hishihi jimu randu?
Wahau.
8 Masmas sunguwavu jihin ji tormblehe mbele mbele
jivin ji unak ni heyehe ni mbaka, “Ma tondo angop wavu
lihin tormblewa lira.” Hako jihinjik avak ji mba, “Misumu
nihi Abraham oria. Uwa osik Avui Wasilaka mbeek nirin
kavak nakwa ambu ri,” karem ji mbawa hala. Jirin amu
sawenduwa. Avui Wasilaka os or hishi nahi, sunja tondon
or mbanak jikisi nirambara Abrahamhik nakwa lir.
9 Hako kombefa osmu mi tontlok wanduwa. Mi ol akwa
ome jivin wawa ambu, men li shihi hik li ermbeshinak hi
ukwa lir.”
10 Karem or mbarik ma ondo orin limu silira, “Wa,
mberem nivai uku?”
11 Urik ormu sawera, “Os kowe frijip ji na nahi, las ma
or mendek nawan ji haka. Os akwa nga ji na nahi, erem ji
uka,” karem ormu mbara.
12 Urik ma ol takis yan landari ma ondo er nga fak li
layikurik li taha orin limu silira, “Tisa, mberem nivai uku?
”
13 Urik ormu sawera, “Jir takis ya os ji lawa, malakama
jihi li mbawa nombo hom ji laka. Warje nga ji lawa hala.”
14 Karem or mbarik awun undari ma er nga orin limu
silira, “Mberem nivai uku?” Urik ormu sawera, “Jir avak
man awu awuk mbaha ya lihin lawa hala. Uhu avak man
semben kotim uwa hala. Hako fotnait os ji lawa oso nom ji
heyehe ji mba, ambehoma, karem ji mbaka.”
15 Karem or mbarik ma ondo wavu mushak li hishihi
limu mbara, “Ma toto Avui Wasilaka hulaima nokopman
jivinakmbaha nor kamahanda ma tori mo?”
16 Urik Jon mu lirin sawera, “An jirin fambak a tolofal-
enda nir. Hako kumak ma lar avak takwa ri. Kwambu orhi
kwambu anhin tikrinda sir. Or ma jivi indinga ri, hako an
wahau. Unda osik an mbeek kuvu os kumba ari orhi orok
nawan a sorngondahi ambu nir. Or avak jirin Masikome
Avui Wasilakahi nga tolofalekwa ria. Ushinak Masikome oto
os ma sembentlamban li suwushiwak si ufrumunda hom
kavakava os ji undan ufrumukwa ri.
17 Or avak ma or wit sijin suwak or tolonda hom takwa
ria. Wit sijin or tolonak ome ol takawa ondo nom aka orhik
or ewekwa lir. Uhu supmbalapmbak nawa ondon hi os
usunguanda ambu orok or ormbekwa lir.”

3:7: Mt 12:34; 23:33 **3:8:** Jn 8:33,39 **3:9:** Mt 7:19 **3:12:** Lk 7:29 **3:16:** Ap 13:25

18 Karem or mbaha mashi anandi mushak wavu lihin si
jikmbaha ormu sawera. Karem uhu mashi jivi Jisas Kraishin
ormu sawera.

Jon Jisasin or fak tolofalerik Herot Jonin krawuk or oweri
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

19-22 Os Jon hulaima nokopman fak or tolofaleri wolo
Jisasin er nga fak ormu tolofalera. Ushirik Jisas or sihi Avui
Wasilakan ormu sawera. Or sawerik heven akayanga simu
sutlara. Si sutlarik Masikome Avui Wasilakahi apmuma
hom Jisashik simu takalira. Urik mashi las heven yok simu
mbara, "Mir jikisi indingo anhi mira. An mirin amu rupshi
mendenduwa. Sunguwavu anhi mende nga amu mirin
rupshi mendenduwa," karem simu mbara.

Jon malakama Herot os maha orhi nokove Herodiasin or
masnalari nga kavakava ol or undarin er nga kormbak or
saweshirik or humblaraha Jonin krawuk ormu owera. Os
Jonin erem or uri oso musa las osmu er nga orhik lawura.

Jisas misumu walanga orhi kalira
(Mt 1:1-17)

23 Os Jisas usasihi lerawun or lari wolo, asama orhi 30-
pelak nari ria. Urik ma amber, Jisas oto jikisi Josephi ri,
karem limu hishira.
24 Josep oto jikisi Helihi ri. Heli oto jikisi Matathi ri. Matat
oto jikisi Livaihi ri. Livai oto jikisi Melkihi ri. Melki oto jikisi
Janaihi ri. Janai oto jikisi Josephi ri.
25 Josep oto jikisi Matatiashi ri. Matatias oto jikisi Amoshi
ri. Amos oto jikisi Nahumhi ri. Nahum oto jikisi Eslihi ri. Esli
oto jikisi Nagaihi ri.
26 Nagai oto jikisi Mathi ri. Mat oto jikisi Matatiashi ri.
Matatias oto jikisi Semenhi ri. Semen oto jikisi Josekhi ri.
Josek oto jikisi Jodahi ri.
27 Joda oto jikisi Joananhi ri. Joanan oto jikisi Resahi ri.
Resa oto jikisi Serubabelhi ri. Serubabel oto jikisi Sealtielhi
ri. Sealtiel oto jikisi Nerihi ri.
28 Neri oto jikisi Melkihi ri. Melki oto jikisi Adihi ri. Adi oto
jikisi Kosamhi ri. Kosam oto jikisi Elmadamhi ri. Elmadam
oto jikisi Erhi ri.
29 Er oto jikisi Josuahi ri. Josua oto jikisi Elieserhi ri. Elieser
oto jikisi Jorimhi ri. Jorim oto jikisi Matathi ri. Matat oto
jikisi Livaihi ri.
30 Livai oto jikisi Simeonhi ri. Simeon oto jikisi Judahi ri.
Juda oto jikisi Josephi ri. Josep oto jikisi Jonamhi ri. Jonam
oto jikisi Eliakimhi ri.

3:19-22: Mt 14:3-4; Mk 6:17-18; Jn 1:32 **3:23:** Lk 4:22; Jn 6:42

31 Eliakim oto jikisi Meleahi ri. Melea oto jikisi Menahi
ri. Mena oto jikisi Matatahi ri. Matata oto jikisi Natanhi ri.
Natan oto jikisi Devithi ri.
32 Devit oto jikisi Jesihi ri. Jesi oto jikisi Obethi ri. Obet oto
jikisi Boashi ri. Boas oto jikisi Salmonhi ri. Salmon oto jikisi
Nasonhi ri.
33 Nason oto jikisi Aminadaphi ri. Aminadap oto jikisi
Atminhi ri. Atmin oto jikisi Arnihi ri. Arni oto jikisi Hesronhi
ri. Hesron oto jikisi Pereshi ri. Peres oto jikisi Judahi ri.
34 Juda oto jikisi Jekophi ri. Jekop oto jikisi Aisakhi ri. Aisak
oto jikisi Abrahamhi ri. Abraham oto jikisi Terahi ri. Tera oto
jikisi Nahorhi ri.
35 Nahor oto jikisi Serukhi ri. Seruk oto jikisi Reuhi ri. Reu
oto jikisi Pelekhi ri. Pelek oto jikisi Eberhi ri. Eber oto jikisi
Selahi ri.
36 Sela oto jikisi Kainanhi ri. Kainan oto jikisi Arpaksathi
ri. Arpaksat oto jikisi Siemhi ri. Siem oto jikisi Noahi ri. Noa
oto jikisi Lamekhi ri.
37 Lamek oto jikisi Metuselahi ri. Metusela oto jikisi Enokhi
ri. Enok oto jikisi Jarethi ri. Jaret oto jikisi Mahalalelhi ri.
Mahalalel oto jikisi Kenanhi ri.
38 Kenan oto jikisi Enoshi ri. Enos oto jikisi Sethi ri. Set oto
jikisi Adamhi ri. Adam oto Avui Wasilakahi jikisi ria.

4

Laulaka Jisasin or oweioweiheyeri
(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

1 Masikome Avui Wasilakahi Jisashik or sihi or mbashirik
fa Jordanin or halaha misamtelmbamba orok ormu ira.
2 Or ihi orok or liri niri 40-pelak Laulaka orin ormu
oweioweiheyera. Oso wolo Jisas mbeek akwa las ari ambu
ri. Uhu normu erenghara.
3 Urik Laulaka orin ormu mbara, “Os mir jikisi Avui
Wasilakahi indinga nahi, mi mbanak sunja toso si tormblehe
bretik si nanak aka.”
4 Urik Jisas mu mbara, “Wahau, “Ma mbeek akwakop
linda ambu lir.” Mashi Avui Wasilakahi karem mbahanda
sir.”
5 Urik Laulaka orin or laha frimu lawura. Fri lawu sihi
kolok kolaka laka misambi torok nandari jivijivi ngashi
amber hom ormu mukura.
6 Uhu ormu mbara, “Mir avak kwambun a hanak mbele
mbele yanga tos ter nawak mi heyewa tondon arango likwa
mira. Unak hi mihi nga avak wasilaka mendek nakwa sir.

3:32: Ru 4:17-22 **3:36:** Stt 11:10-26 **3:38:** Stt 4:25-26 **4:4:** Lo 8:3

Mbele mbele ondo angop anhik narakonda lir. Os ma lar a
hakmbaha na hishiwa a handahi ri.
7 Os kumbambongo mihin mi huvuhu hi anhin mi hauowe
nahi, avak mbele mbele tondo amber mirin a hakwa lir.
8 Karem or mbarik ormu mbara, Mashi Avui Wasilakahi
karem mbanda sir, Mir avak Avui Wasilaka or mirin
arangonda ortonom mi lotu uhu hi orhi nom hauowehe
ortonom tiyaka.
9 Urik Laulaka Jisasin or laha Jerusalemik fri ihi akama-
suwu tempel aka orok or lalawu oweshirik or sirik ormu
mbara, Os mir jikisi Avui Wasilakahi indinga nahi, mir
avak kweinalayika.
10 Mberem ushiwak? Jekamba Avui Wasilakahi karem
mbahanda sir, Avak Avui Wasilaka or mbashinak ensel li
ta sihindanak mirin jelyakwa lir.
11 Avak tavarenje lihik mi layinak li toloshinak sunja las
mbeek mirin jikwa ambu sir. Karem mbahanda sir.
12 Urik Jisas mu mbara, Mashi Avui Wasilakahi karem
mbanda sir, Mir avak Avui Wasilaka mihin oweiowei-
heyewa hala.
13 Laulaka karem Jisasin or oweioweifuhu normu hala ira.
Undanak indik orvai oweioweiheyekmbahan.

Jisas provins Galilik lerawun or lari
(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

14 Masikome Avui Wasilakahi Jisashik or sihi or jelyashirik
indik Galilik ormu ira. Urik ol orok lindari ma amber olmu
misira, os Jisas indik Galilik or tarin.
15 Uhu ermba ermbak Judama lotu undari aka orok man
ewesaweri ria. Urik ma amber hi orhin limu hauowera.

Nasaretik fehe Jisasin li kumaisiri
(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

16 Jisas indiyok kotontlo orhi Nasaretik ormu ira. Os
Sabat wolok si narik Judama lotu undari akak ormu layira,
os ermba ermbak or undari hom. Uhu jekamba Avui
Wasilakahin or ritim ukmbaha ormu usasira.
17 Urik jekamba las profet Aisaia kayendari orin li harik or
lunduhu mashi os karem mbandarin ormu ritim ura.
18 Masikome Avui Wasilakahi anhik ormu sinduwa.
Mberem ushiwak? Avui Wasilaka anin kamari ri,
ushinak a ihi erndakava ondon mashi jivi orhin a
sawekmbahan. Uhu ma ol krawuk sinda ma ondohik
a ihi os Avui Wasilaka lirin or unak krawun li halaha
ikwan a sawekmbahan. Uhu misokome tumunda ma
ondohik a ihi os or unak li heyekwan a sawekmbahan.

4:8: Lo 6:13-14 **4:10:** Sng 91:11-12 **4:12:** Lo 6:16; 1 Ko 10:9 **4:13:** Hi 2:18; 4:15

Uhu ma ol nomorawu wasilakan kishanda ondohik a
ihi os or unak nomorawu lihi mendek si nakwan a
sawekmbahan.
19 Uhu Avui Wasilaka ma orhin armek or washilikwa pasir
si nawa oson a sawekmbahan.” *Aisaia 61:1-2*
20 Karem or sawehe jekamban or hevehe ma or jekamban
washilindari man indik ormu hara. Uhu ormu takalira. Urik
ma ol orok liri ondo Jisas nom limu lishi flaflatara.
21 Urik ormu sawera, “Mashi Avui Wasilakahi os ter ji
misiwa osmu anhik omendingak nanduwa.”
22 Karem or mbarik orok liri ma mashi jivi os or owe-
sawerin li misihi limu lishnyafaha hi orhin limu hauowera.
Hako limu mbara, “Ma toto men Josephi jikisi ri. Mberemhi
nombok mashi jivi toson karem or sawendua?”
23 Urik Jisas mu lirin sawera, “Anin ji hishiowenda ambu
osik avak karem anin mbakwa jir. Mashi os “Dokta, mir
avak maome mihi os kavamisiwan unak jivik si naka.”
Karem li mbanda mashin anin ji mbaha mashi las nga ji
mbakwa sir karem, “Mbele mbele ma undahi ambu ol
yanga Kaperneamik mi urik ni misihinda ondo himi lal
kotontlo mihi torok mi unak ni heyehe mirin nivai hish-
ioweka.” Karem anin mbakwa jir.
24 Hako omendingak jirin amu sawenduwa, profet ondo
yanga yanga amber hom hi lihin hauowenda lir. Hako
kotontlo lihi nga mahasanje jikanoka lihi nga mbeek hi lihin
hauowenda ambu lir.
25 Omendinga sir. Os profet Elaija siri wolo asama nalmin-
grip niyaka 6-pelak ma rakari ambu sir. Ushirik yanga yanga
amber erenghari lir. Oso wolo nokove mumbla musha
mendek yanga Israelik lindari lir.
26 Hako Avui Wasilaka mbeek Elaijan or mbashirik Israelik
fehenda mumbla ondon jelyakurik iri ambu ri, wahau.
Or mbashirik yanga Sarefat Saidonik nahanda mishi orok
Judama ambu mumbla oson or jelyakurik iri ri.
27 Uhunda hom os profet Elisa siri wolo, okmbale lepra
tolondari ma musha mendek yanga Israelik lindari lir. Hako
lihi lar mbeek or urik jivik nari ambu ri. Yanga Siriak
fehendari Naman or Judama ambu oto nom or urik jivik nari
ri.”
28 Karem or mbarik ma ol lotu undari aka orok liri ondo
mashi oson li misihi limu waplelena mendera.
29 Uhu Jisasin yanga hikriyok li kisha ermberik or talayirik
orin telek li kisha ermbenak or layikmbaha limu ura.
30 Hako or ma ondohi nindik or layishihi ormu ira.

4:22: Lk 3:23; Jn 6:42 **4:24:** Jn 4:44 **4:25:** 1 Kin 17:1,7 **4:26:** 1 Kin 17:8-16
4:27: 2 Kin 5:1-14

Jisas wasimalengamba tolondari ma oton or mbarik jivik or nari
(Mk 1:21-28)

31 Ushihi yanga Kaperneam provins Galilik nandari orok ormu ira. Uhu Sabat wolo ermba ermbak mashin owesawendari ri.
32 Mashin or saweri katai hukwalama hom or owesaweri osik ma li misihi limu lishnyafara.

33 Nindi wolo lasik wasimalengamba tolondari ma lar os li lotu undari aka orok liri ri. Uhu wasilaka mendek or ushaha ormu mbara,
34 "Ayo, Jisas Nasaretik fehenda mirin, mberem nirin mi ukmbaha mi tandu? Nirin kavak mi nakmba mimu randu? Hako angop a heyewa mir, mir ma worna ma indinga Avui Wasilakahi mira."
35 Karem mbarik orin huliyik ormu mbara, "Mayam si. Ma toton halaha ika." Urik ma li heyerik wasimalengamba ma oton or farnaro ormbehe ormu halashi ira. Hako ma oto mbeek kavak nari ambu ri.
36 Urik ma amber oson li heyehe li lishnyafaha lihi ambek limu mbara, "Ma jirin te. Mberemhi tos ter nandua, os ma toto hukwalama hom or mbaha or mbashiwak wasimalengamba mashi orhin li misihi li halaha iwan te," karem limu mbara.
37 Urik mbele mbele os or uri mashi yanga yangak si irik limu misira.

Jisas Saimonhi arjavan or mbarik jivik si nari
(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

38 Jisas or usaha li lotu undari aka oson or halaha nor ihi aka Saimonhik ormu layira. Arjava Saimonhi si kavamisihi maome hikop warje mende nga lawurik orok wari sir. Urik Jisasin limu silira, sirin or mbanak jivik si nakmbahan.
39 Li silirik si wari mishik pasir ormu tara. Uhu maome os hikop lawurin or ngriambarik kolomalok mendek si nashirik jivik simu nara. Uhu akwan lirnjik simu ura.

Jisas kavamisindari man or mbarik jivik li nari

40 Ta am or layirik ma ol orok fehendari ondo ma lihi ol kavamisindari ondon Jisashik limu laharara. Urik Jisas ma ondon namtarmba namtarmbak tava orhin or hauowehe or mbarik jivik limu nara.
41 Uhu nor mbarik wasimalengamba ondo orin li heyehe limu mbara, "Mir Avui Wasilakahi jikisi mira." Karem li mbaha jisuwuhu ma ol li tolondari ondon li halaha limu ira. Wasimalengamba ondo, Jisas Avui Wasilaka mbashirik taha

4:32: Mt 7:28-29

hulaima nokopman jivinakunda ma ri, karem angop heyeri lir. Uri osik mashi oson li mbakurin ormu pantlera.

42 Am nursumbuk si narik Jisas yanga oson or halaha misamtelmbamba orok ormu ira. Ushirik ma orin li lasa ihi orin li heyehe limu mbara, "Mir avak lasik iwa hala. Torok er lika." Karem li mbarik

43 ormu sawera, "Wahau. Yanga yanga amber a ihi mashi jivi Avui Wasilakahin a sawekmbaha or mbashirik a tari nir. "Sunguwavun ji tormbleshinak ter avak Avui Wasilaka jirin or arangoshinak jip ji lika." Karem a sawejehen."

44 Karem or mba lafakaha provins Judiak or ihi mashi Avui Wasilakahin orok ormu saweyara.

5

Jisas Pitan or mbarik foome mushak or kruwuri (Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

1 Nindi las wolok Jisas leuksumbu Genesaretik or sihi mashi Avui Wasilakahin or owesawerik ma musha mendek mashi orhin li misikmbaha li talandirsaha limu anakisha ormbera.

2 Urik or heyeri bot frijip fa mambuk frimu sira. Urik foomen kruwunda ma bot lihin li halatakaha foom kowe lihin limu oweyokora.

3 Urik bot Saimonhik or lawuhu Saimonin ormu sawera, "Bot mihin tukrushinak kandakar nga si ihi si." Uhu bot orok or lihi mashin ormu sawera.

4 Or sawe lafakaha Saimonin ormu sawera, "Laha ni i fa nindik sihi foom kowe oson ormbenak si layinak foomen kruwuka." Karem or mbarik

5 Saimon mu mbara, "Tisa, niri wolo lerawu hava menden ni laha ihi harawa re. Hako mbeek foome mende lal ni kruwuwa ambu re. Hako avak os mi mbawa nombo hom foom kowe oson ermbekwa nir."

6 Karem or mbaha li ermberik si layirik foome musha mendek limu kruwura. Urik foom kowe oso korona nom nari sir.

7 Urik lihi ma ol bot anandik liri ondon limu ushara. Unak lirin li jelyaha foom kowe oson li tolonak si rasakmbahan. Urik li raha foome ondon bot frijip ovrok li wolorik fri hoje mendehe fasik layikuri ambek frimu nara.

8 Saimon oson or heyehe kumbambongon or huvuhu Jisashi kumbamuk or takaha ormu mbara, "Wasilaka, mir anin hala ika. An kavakavan unda ma nira."

9 Foome musha ol li kruwuri ondon or heyehe or aje menderi osik karem ormu mbara. Urik ma ol nakrem li liri ondo er nga limu ajera.

4:41: Mt 8:29; Mk 3:11-12 **4:44:** Mt 4:23 **5:1:** Mt 13:1-2; Mk 3:9-10 **5:5:** Jn 21:3-8

10 Jems fre Jon Sebedihi jikisi op Saimon nga anatambuyandari frir er nga lishnyafa ajeri vria. Urik Jisas Saimonin ormu sawera, "Mir ajewa hala. Ter foomen mimu kruwunduwa. Hako kumak hulaima nokopman anhik laharakwa mira."
11 Karem or mbarik bot lihi ovron li longo lahara fa mambuk li halaha mbele mbele amber er nga orok li halaha Jisasin limu tiya ira.

Jisas okmbale lepra nga nandari ma lar or mbarik jivik or nari
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

12 Nindi las wolok Jisas yanga lasik ormu lira. Urik okmbale lepra yok afurandari ma lar or taha Jisasin or heyehe misambik taka avermbuwaha ormu sawera, "*Wasilaka*, os mi rupshi nahi, anin mbanak jivik a naka."
13 Karem or mbarik Jisas tava orhin ma otohik or hauowehe normu mbara, "An mbawa jivik nakwa mira." Karem or mbarik kolomalok okmbale lepra mendek si narik jivik ormu nara.
14 Urik Jisas kwambuk orin ormu sawera, "Ai ai, mir avak ma lar tos mirin a uwan sawewa hala, wahau. Hako mi ihi maome mihin prisin mukunak os jivik mi nawan or heyeka. Uhu ofa os Moses mas or mbahandari nombo hom uka. Ushinak ma amber os jivik mi nawan li heyeka."
15 Hako mashi os mbele mbele Jisas or uri angop yanga yangak iri sir. Uri osik ma musha mendek mashi orhin misikmbaha rari lir. Uhu lal or mbanak os li kavamisinda lihi oso mendek si nakmbaha tari lir.
16 Hako hindi mushak man or halaha misamtelmbamba orok Avui Wasilakan or sawekmbaha indari ri.

Jisas kumba tava nashindari man or mbarik jivik or nari
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

17 Nindi las wolok Jisas mashin or owesaweri wolo Farisi nga mashi Moseshin sawendari ma er nga orok liri lira. Lir yanga Jerusalem nga yanga yanga ol provins Galilik nanda nga Judiak nanda nga li halaha tari lira. Kwambu Avui Wasilakahi Jisashik si nashirik ma ol kavamisindarin or mbarik jivik limu nara.
18 Urik ma lar kumba tava nashindarin teye os or wari nga Jisashik limu kasha laharara. Uhu pasir or liri mishik owekmba limu ura.
19 Hako ma musha mendek orok li liri osik mbeek fiala hambari ambu sir. Ushirik aka os Jisas liri akamba heyeyok limu lalawura. Uhu akamasuwu kas li lunduhu teye os or

5:11: Mt 19:27 **5:14:** Wkp 14:1-32

wari oson kuvuk li tihi li tolorik ma ondo liri mishik ormu layira. Uhu Jisas siri mishik li oweshirik ormu wara.

20 Jisas wavu lihin or heyeri lir angop orin li hishioweri osik ormu mbara, ﷺAnhi kup. Kavakava mihi angop a laha ormbewa sir.ﷺ

21 Karem or mbarik mashi Moseshin sawendari ma nga Farisi ondo nga mashi oson li misihi lihi ambek limu mbara, ﷺMa toto lawe toria? Toto Avui Wasilakahi farniyik sikwak mbandar? Ma lar mbeek kavakava ma undan laha ormbendahi ambu ri. Oso lerawu Avui Wasilakahi sir.ﷺ

22 Hako Jisas os wavu wavu lihik li hishiri angop or heyeri osik ormu mbara, ﷺMberem ushiwak wavu jihik erem ji hishindu?

23 Hako mberem a undahik ji hishindu? Kavakava ma roto uwan a laha ermbendahik ji hishindu mo orin a mbanak jivik or nandahik jimu hishindu?

24 Hako avak a mukunak ji heyekwa sir, Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto kavakava ol ma undan laha ermbendahi ri.ﷺ Karem or mbaha ma or kavamisindari oton or heyehe ormu mbara, ﷺMir usaha teye mihin laha aka mihik ika.ﷺ

25 Urik li heyerik kolomalok or usaha teye orhi os or wari oson or laha hi Avui Wasilakahin or hauowehe aka orhik ormu ira.

26 Urik ma amber os or urin li heyehe er li lishnyafaha li ajehe hi Avui Wasilakahin limu hauowera. Uhu limu mbara, ﷺTer mbele mbele mas ni heyenda ambu os nimu heyenduwa.ﷺ

Jisas Livai orin or tiyakmbaha nor ushari (Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

27 Urik Jisas or ihi takis yan landari ma lar, hi orhi Livai, opis orhik lerawun or larik ormu heyera. Orin or heyehe ormu mbara, ﷺMir usaha anin tiya shi ika.ﷺ

28 Karem or mbarik or usaha mbele mbele orhi amber or halaha normu Jisasin tiya ira.

29 Uhu hiyawu las Jisasnjik aka orhik ormu ura. Urik takis yan landari ma lal nga hovok ma ome lal nga li taha limu ara.

30 Urik Farisi nga lihi ma ol mashi Moseshin sawendari ondo nga oson li heyehe Jisasin tiyandari ma ondon limu mbahanjira, ﷺMberem ushiwak tol takis yan landa ma nga kavakavan unda ma nga nakrem ji andu?ﷺ

31 Karem li mbarik Jisas mu mbara, ﷺMa ol jipmisinda mbeek doktak inda ambu lir. Ma ol kavamisinda nom doktak inda lir.

5:20: Ais 43:25; Lk 7:48 **5:24:** Jn 5:8 **5:30:** Lk 15:1-2

32 An mbeek, “Nir ma jivi,” karem hishinda ma ondo nga
najer ni lijehe na tari ambu nir. An ma ol kavakavan unda
ondonjik a tari nir. Ushinak sunguwavu lihin li tormblehe
anhik li rakmbahan.”

Jisas akwan halanda mashin or saweri
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

33 Urik limu mbara, “Jonin tiyanda ma hindi mushak
akwan li halaha Avui Wasilakan sawenda lira. Hovok Farisi
ondon tiyanda ma ondo nga erem unda lir. Hako mirin
tiyanda ma mbeek erem unda ambu lir.”

34 Karem li mbarik Jisas mu mbara, “Mberem ji hishindu?
Os ma lar or nokoplaha hiyawu wasilakan or uwa wolo, orhi
ma ondo akwan nakrem or nga anda ol mo wahau? Akwan
anda ol te. Akwan li aha or nga rupshinda lir.

35 Hako kumak ma oton li tolo laha ishinakip akwan
halakwa ola.”

36 Karem mbaha sauheima las er nga normu sawera, “Os
ma lar kowe shimbla orhi si frehe nahi, mbeek kowe akrin
or frehe kowe shimbla orok or owetlavanda ambu sir. Os
erem or uwa, kowe akrin or sambunak kavak er nakwa sir.
Unak kowe shimbla frehenda oso nga kavak er nakwa sir.

37 Uhunda hom ma lar mbeek wain uku akrin or laha
memesishi masi orok ngoronda ambu ri. Os erem or u nahi,
wain uku akri oso avak si kisha larasanak memesishi masi
oso avak numbufaakwa osa. Unak wain uku oso misambik
ngororaka ikwa osa. Unak memesishi oso nga kavak nakwa
osa.

38 Erem si nanda osik wain uku akri oso avak memesishi
akrik li ngorokwa sira.

39 Hako ma or wain uku masin or awak jivik nawak
misinda ma oto mbeek wain uku akrin akwak hishinda
ambu ri. “Wain uku masi jivi sira,” karem mbakwa ria.”

6

Jisas Sabatin tikrinda ma ria
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

1 Urik am Sabat wolok si narik Jisas le wit nowe nindik
limu ira. Uhu orin tiyandari ma wit sijin li tolntlehe li
sengashihi limu ara.

2 Urik Farisi lal li heyehe limu mbara, “Mberem ushiwak
os Sabatik ni lakwan lo si pantlendan ji landu?”

3 Karem li mbarik Jisas mu mbara, “Os king Devit nga orin
tiyandari ma nga li erenghari wolok or uhundari mashi os
jekambak li kayehendarin heyenda ambu oj?

5:34: Jn 3:29 **6:1:** Lo 23:25 **6:2:** Jn 5:10 **6:3:** 1 Sml 21:1-6

4 Aka Avui Wasilakahik or layihi ofan li undari bretin or
laha nor aha ol orin tiyandari man or harik li arin. Bret ondo
pris nom li andari lir, ma anandi wahau.[6:4]
5 Karem mbaha ormu mbara, "Sabat oso Ma Jikisi Avui
Wasilakahi orhi siyok nanda sir."

Sabat wolok ma lar tava kavak nandarin or mbarik jivik or nari
(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

6 Sabat ome las wolok Jisas Judama lotu undari akak or
layihi ormu mashin sawera. Urik ma lar tapmama orhi
nashindari orok er nga ormu lira.
7 Urik mashi Moseshin sawendari ma nga Farisi nga orok
li lihi Jisasin limu lishi heyera, os ma toton Sabat wolok or
mbanak jivik or na nahi, orin li kotim ukmbahan.
8 Hako Jisas mbele mbele os wavu lihik li hishiri angop or
heyeri sir. Uhu ma or tava kava oton ormu mbara, "Mir
usaha ta, nindi torok sinak li heyeka." Karem or mbarik
ormu ta sira.
9 Urik Jisas mu lirin sawera, "Jirin amu silikuwa. Mashi
Moseshi mberem si mbandu? Sabat wolo lerawu jivin ni
laha man ni jelyandahi os mo lerawu kavan ni laha man ni
mandingormendahi os?"
10 Karem or mbaha ma ol orok siri ondon or heyehe ma
oton ormu sawera, "Tava mihin sanguananak a heye."
Karem or mbarik os or mbari hom or urik tava orhi indik
jivik simu nara.
11 Urik ma ol mashi Moseshin sawendari ondo nga Farisi
ondo nga wavu lihi indik kavak er si narik lihi ambek olmu
mbara, "Jisas toton mberem nivai uku?"

Jisas ma 12-pela ol orin tiyandarin or kamari
(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

12 Oro wolok Jisas Avuin or sawekurik telemba lasik ormu
lawura. Uhu nor sawehe ihi er simu harara.
13 Am si hararik orin tiyandari ma ondon or usharik li tarik
lihi nindik ma 12-pela ondon ormu kamara. Uhu lirin aposel,
karem ormu ushara.
14 Aposel ondo hi lihi kalira. Saimon or Jisas Pitak or ushari
oto nga, maha orhi Andru nga, Jems fre Jon nga, Filip nga
Bartolomyu nga,
15 Matyu nga Tomas nga, Jems jikisi Alfiushi nga, kraha
Selotik fehendari Saimon oto nga. Kraha Selotik fehe ma
ondo yanga Romik fehe gavmanin jihi tukru ermbekurik
awun undari lir.

6:4: Wkp 24:5-9

16 Uhu Judas jikisi Jemshi oto nga Judas Iskariot or kumak
Jisasin ma kavahi tavarenjek hakuri ma oto nga ormu
kamara.

Jisas ma musha mendek or mbarik jivik li nari
(Mt 4:23-25)

17 Lirin or kamalaha telemban li halarakaha lewakuk limu
sira. Urik orin tiyandari ma nga ma ol provins Judiak tari
nga Jerusalemik tari nga yanga op solwara sumbuk nanda
Tair nga Saidon nga orok tari ondo nga musha mendek orok
limu tirsara.
18 Lir mashi Jisashin li misikmbaha talandirsari lira. Unak
or mbanak kavamisindari ma jivik li nakmbahan. Hako
wasimalengamba tolondari man or mbarik er nga jivik limu
nara.
19 Kwambu wasilaka Jisashik si narik kavamisindari man
or mbarik amber jivik li nari osik ma amber jivik li nakm-
baha Jisashi maomen limu tolokmba ura.

Jisas ma ol Avui Wasilaka arangoshindak linda ondo li rupshikmbaha or mbari
(Mt 5:1-12)

20 Jisas ma ol orin tiyandarin or heyehe ormu mbara,
Erndakava jirin, Avui Wasilaka kwambu orhi nga jirin or
arangoshindak ji linda osik ter ji rupshika.
21 Jir erenghambar liwa ma jirin, kumak avak ji aha sungu
tuvaha likwa osik ter ji rupshika. Jir tlaholowa ma jirin,
kumak avak ji haimbayikwa osik ter ji rupshika.
22 Os ma jirin li ngriaha mashi kavakavan jirin li mbaha
hi jihin li unak kavak si na nahi, men ji rupshika. Mberem
ushiwak? Jir Ma Jikisi Avui Wasilakahin ji tiyanda osik os
orin kavak li uri hom jirin erem kavak li ukwa oja.
23 Os jirin kavak li uwa wolo sunguwavu mende jihi
nga ji rupshika. Mberem ushiwak? Mbele mbele ol Avui
Wasilaka jirnjik or hundujenda ondo jirin hevenik olmu
nikishinduwa. Uwa osik ji rupshika. Mas wolo neloko avoko
lihi erem profet ondon kavakavak undari lir.
24 Hako jir ter ya nga nawa ma jirin, ji auheyeka. Jir angop
mbele mbele jivi nga ji naha ji rupshiwa osik kumak mbele
las lakwa ambu jir.
25 Jir ter aha sungu tuvawa ma jirin, ji auheyeka. Kumak
avak erenghambar likwa jir. Ma jir ter rupshiwa ma jirin, ji
auheyeka. Kumak avak tlakwa jir.
26 Ji misi. Ma misambik fehe ondo neloko avoko lihi mas
wolo haimba handambanda profet ondo hi lihin li hauoweri

6:21: Sng 126:5-6; Ais 61:3; Rev 7:16-17 **6:22:** Jn 15:19; 16:2; 1 Pi 4:14

lir. Uwa osik os ter wolo ma misambik fehe hi jihin li hauowe nahi, ji auheyeka.[6:31]

Wutarin wapnuku jihik ji oweka
(Mt 5:38-48)

27 Jisas mashi lal nga ormu sawera, "An mashi kason ma jir mashi anhin misiwa jirin amu sawenduwa. Jir avak wutari jihin wapnuku jihik ji oweka. Uhu ma ol jirin kavakavak uwa ondon armesarmek ji uka.
28 Ma ol jirin kavak ukmbaha hishiwa ma ondo Avui Wasilakan ji sawenak lirin armek or uka. Uhu ma ol jirin kavakavak mbawa ondo Avui Wasilakan ji sawenak avak armek lirin or uka.
29 Os ma lal jirin li jimblalana nahi, tormbleshinak yoko nga li jika. Os kousamba jihin li lakunak li mba nahi, anandi las er nga ji haka.
30 Uhu os ma lal jirin mbele mbelenjik li sili nahi, os li siliwa oson ji haka. Os ma lal mbele mbele jihi lal li flarna lawa indiyok ji lakwak mbawa hala.
31 Os ma jirin armek li ukmbaha ji hishinda hom, jir nga ma anandin erem ji uka.
32 Jir avak ma ol jirin rupshinda ma ondo nom ji rupshiwa hala. Kavakavan unda ma ondo er nga ma ol lirin rupshinda man rupshinda lir. Os ma ol jirin rupshinda nom ji rupshi nahi, wa jir mbeek kavakavan unda ma ondon tikrinda ambu jir.
33 Os jirin armek unda ma ondo nom armek ji u nahi, ol kavakavan unda ma ondo nga nakrem nanda jira.
34 Jir karem hishinda jir. Ma toto yan a handa wasan indik hakwa ria. Karem ji hishihi ji ha nahi, wa oso mbeek lakak nanda ambu sir. Mberem ushiwak? Ol kavakavan unda ma lir erem unda ola. Uwa osik jir nga lir nga nakrem nanda jir.
35 Hako wutari jihin wapnuku jihik ji owehe lirin armesarmek ji uka. Uhu avak mbele mbelen ji hashihi indiyok wasan li hakmbaha ji hishiwa hala. Men yelndam ji haka. Erem ji uhu Avui Wasilakahi jikisi indingok ji nanak kumak avak wasa jihin or hakwa jir. Ji misi. Avui Wasilaka ma ol kavakavan uhu orin armek mbanda ambu ondon er nga armek or unda lir.
36 Or ma amber jipjip unda ri. Unda osik jir nga erem os or unda hom ji uka."

Jir man oweioweiheyehe mba, "Avak hik ikwa lir," karem ji mbawa hala.
(Mt 7:1-5)

6:31: Mt 7:12

37 ✠Jir avak ma uwa yokon ji oweioweiheyehe ji mba, ✠Avak hik ikwa lir,✠ karem ji mbawa hala. Os erem ji mba nahi, Avui Wasilaka kumak avak jirin erem mbakwa ri. Os ma anandin ji oweioweiheyehe lir kava, karem ji mba nahi, Avui Wasilaka erem jirin wasan ukwa ri. Hako jir ma ol jirin kavak uwa man karem ji mbaka, ✠Wa mberem uwana, am nawa kava sir.✠ Unak kavakava os jihik nandan Avui Wasilaka avak erem jirin or mbaka.

38 Jir avak man mbele mbelen ji haka. Unak Avui Wasilaka mbele mbelen jirin or haka. Os mbele mbelen jirin or hakwa, avak armek jirin er or heilakaila mende hakwa ri. Mbele mbele ol ji hahanda yombo yombokop jirin hakwa ora,✠ karem ormu mbara.

39 Uhu Jisas sauheima las nga lirin ormu sawera, ✠Mberem ji hishindu? Misokome tumunda lar am misokome tumunda lar nombon mukundahi or? Wahau. Os erem or uwa, evrembam wak tukuyikwa vri.

40 Sumatin lal mbeek tisa lihin tikrinda ambu lir. Vai yawur li misi ihikop, or nga nakrem nakwa lir.

41 Mberem ushiwak minimba wasilaka os misokome jihik nawan ji halashihi misupmbrunga os misokome mahasanje jihik nawan ji heyembandu?

42 Mberem ushiwak kavakava wasilaka os jihik nawan ji esngishashihi kavakava awarikanda os mahasanje jihik nawan ji heye ji laha ermbekwak ji mbandu? Os erem ji mbawa oso mbeek kas tolonda ambu sir. Masmas kavakava wasilaka jihin laha ermbeshihi mahasanje jihin ji heyembaha jivai laha ermbeka.✠

Mi jivi mbeek akwa kavan wanda ambu sir (Mt 7:16-20; 12:33-35)

43 ✠Mi jivi mbeek akwa kavan wanda ambu sir. Uwak mi kava mbeek akwa jivin wanda ambu sir.

44 Hako mi akwa omen si wawak li heyehe ol vai mbaw, ✠Mi osok amu heyenduwa.✠ Kupmbale mbeek wain sijin li wanak ji nimbakwa ambu sir. Uhu minjambale ondo mbeek fik sijin li wanak ji nimbakwa ambu sir.

45 Ma jivi wavu orhi ukwa jivi hom nanda sir. Mbele mbelen or uwak ukngrahambi hom osmu orhik tasawak nimu heyenduwa. Ma kava wavu orhi ukwa kava hom nanda sir. Uwak mbele mbele kava os or uwa uku kava krupshinda hom osmu orhik tasawak nimu heyenduwa. Mbele mbele os sunguwavuk si nawa hom tajek si tasawak ormu mbanduwa.✠

6:37: Mt 6:14 **6:38:** Mk 4:24 **6:39:** Mt 15:14 **6:40:** Mt 10:24-25

Akan unda nombo frijip
(Mt 7:24-27)

46 “Mberem ushiwak anin, “*Wasilaka*, Wasilaka.” Karem
ji mbashihi mbeek mashi anhin ji tiyanda ambu jir?
47 Ma or anhik taha mashi anhin tiyawa ma oto karem
nanda ri.
48 Ma oto akan or ukwak wormbowan or koroho worm-
bonawan or falehe sunja lakak or jishiwak si mborna
sinda hom nanda ria. Ushihi akan or ushiwak osmu
sinduwa. Ma rakaha fa si rasawa wolo, aka oso mbeek
tarvlarakakwa ambu sir, wahau. Mberem ushiwak? Angop
or tolmiskalmisihi nor uhunda osik osmu kwambuk sin-
duwa.
49 Hako ma or mashi anhin misindiyawa ambu ma oto aka
orhin armek or unda ambu hom nanda ri. Wormbonawan
armek or tolmiskalmisihi sunjak or jihinda ambu osik aka
oso mbeek kwambuk sinda ambu sir. Uwak fa rasawa wolo
os simu jitarvlawak takaha osmu kavak nanduwa.”

7

Jisas mbarik keptenjik lerawun landari ma jivik or nari
(Mt 8:5-13)

1 Jisas mashin am or sautakorik li misirik or halaha yanga
Kaperneamik ormu layira.
2 Ma or maifuk sihi awun undari ma, kepten, karem li
ushandari lar orok lindari ri. Or Romik fehe lar oria. Ornjik
lerawun landari ma lar armesarmek lerawun or landari
osik kepten oto orin rupshi mendendari ri. Hako ma oto
kavamisihi hakmba uri ri.
3-4 Urik kepten Jisas yanga orok or taha liri mashin li
sawerik or misihi or mbashirik Judama lida lihi lal orin
sawekurik limu ira. Unak or taha ma or ornjik lerawun
landari ma oton or mbanak jivik or nakmbahan. Jisasin li ta
sawe laha ikmbaha armesarmek limu mbara, “Kepten oto
ma jivi mende orik orin jelyaka.
5 Or nir Judaman rupshinda ri. Ni lotu unda aka las nirnjik
uri ri.”
6 Karem li mbarik or misihi lir nga normu ira. Li ihi am
akayanga pasir li narik kepten oto orhi ma lal or mbashirik li
ihi nombok Jisasin limu sawera, “Kepten mashi orhin mirin
ni sawekmbaha or mbashiwak nimu randuwa. Mashi orhi
karem. Wasilaka, an ma jivi ambu nir. Uwa osik aka anhik
mi tawa hala.
7 An ma jivi ambu nir. Karem a hishihi a raha mirin a
heyekwa os amu halawa. Hako, mir mashikop mbanak anjik
lerawun landa ma oto avak jivik or naka.

6:46: Mt 7:21

8 Mir kwambu nga nawak a heyenda mir. Os mbele las mi
mba nahi, mir mbawa hom avak nakwa sir. An malakamahi
siyok a sihi os lir mbawa hom a unda nir. Uwak awun unda
ma anhi ondo erem, anhi siyok li sihi os a mbawa hom unda
lir. Os lihi lar a mba, "Mir i!" Karem a mbawa, inda ora.
Hovok os lar a mba, "Mir ta!" Karem a mbawa, tanda ora.
Hovok os anjik lerawun landa ma lar a mba, "Mir lerawu
kason la!" Karem a mbawa, lerawu oson landa ora. Kepten
karem mbawa ri."
9 Karem li mbarik Jisas or misihi ormu lishnyafara. Uhu
nor tormblehe ma ol orin tiya iri ondon ormu sawera,
"Mberemhi tos ter nanduwa! Samba samba oto mashi anhin
misindiyanda oria. Hako jir Judama jir lar mbeek or hom
mashi anhin misindiyawak a heyenda ambu jir."
10 Karem mbarik kepten mbashirik tari ma indik akak
limu ira. Li ihi li heyeri ma oto angop jivik nari ri.

Jisas mbarik jikanda ermbasi yanga Nainik fehe lar indik or usahari

11 Kandakar nga nambek naha Jisas yanga Nainik ormu
ira. Urik ma ol orin tiyandari nga ma musha mendek er nga
limu tiya ira.
12 Li ihi yanga inyin li washi arangondari akayanga orok
am pasir li naha li heyerik ma nendekuvu lar or hashirik
maninimba orhin li kishaha yanga hikriyok limu laharlara.
Nijava orhi hula sihi angop maskop hashirik mumblak si
naha wayandari sira. Urik yanga orok fehendari ma musha
mendek olmu nokove oso nga tara.
13 Urik Wasilaka nokove oson or heyehe sirnjik or holoho
sirin ormu sawera, "Nyir tlawa hala."
14 Karem or mbaha teimambuk or i sihi ormu teyen
tolora. Urik ol maninimba oson kisha iri ma ondo orok limu
sira. Urik maninimba oson ormu mbara, "Jikanda ermbasi
mirin, mirin amu mbanduwa. Mir usaha lika."
15 Karem or mbarik or usalihi normu maimbara. Urik Jisas
orin or laha indiyok nijava orhik ormu halashira.
16 Urik ma ondo os Jisas uri oson li heyehe limu aje
mendera. Uhu hi Avui Wasilakahin metenje mendek li
hauowehe limu mbara, "Profet malakama lar angop nihi
nindik talawa ri." Uhu limu mbara, "Avui Wasilaka hu-
laima nokopma orhin jelyakmbaha tawa ri," karem limu
mbara.
17 Uhu mashi os Jisas uri oson provins Judia nga yanga
anandi er nga limu haisau handasawe ira.

7:15: 1 Kin 17:23; 2 Kin 4:36 **7:16:** Lk 1:68

Jon mbashirik orin tiyandari ma Jisashik fri iri (Mt 11:2-19)

18 Urik Jonin tiyandari ma ondo mbele mbele amber Jisas uri ondon li misihi Jonin limu sawera.

19 Urik Jon ma ol orin tiyandari frijip or usharik frimu tara, unak or mbashinak Wasilakahik fri ihi karem fri silikmbahan, Mir ma or hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma om? Mo anandi lar ni nikishikwa on?

20 Karem or mbashirik ma ovro Jisasik fri taha frimu mbara, Jon ma or man fak tolofalenda oto or mbashiwak mirin silikmbaha shimu tanduwa. Mir ma or hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma om? Mo anandi lar ni nikishikwa on? Karem mirin silikmbaha or mbashiwak shi rawa shir.

21 Os fri tari wolo indingak Jisas ma musha ol kavamisindari ondo nga wasimalengamba tolondari nga nor mbarik jivik li nari wolo sira. Uhu misokome tumundari er nga nor mbarik indiyok limu heyera.

22 Uri osik ma op orin silikmbaha tari ovron karem ormu sawera, Indiyok Jonik shi ihi mbele mbele os shi misiwa nga shi heyewa nga orin shi sawenak or misika. Misokome tumunda li heyewak, kumba nashinda li eseyawak, okmbale lepra tolonda li jivik nawak, mamblajinda li misiwak, ma ol hahanda indiyok li usahawak, erndakava mashi jivi Avui Wasilakahin olmu misinduwa.

23 Uhu kason er nga orin shi saweka, ma ol mbele mbele a uwan heyehe anin wapkava hishiwa ambu ondo li rupshika. Avui Wasilaka lirin armek or ukwa lira, karem ormu mbara.

24 Am fri hala ishirik ma ol orok liri ondon ormu sawera, Misamtelmbamba orok ji ihi Jon mberemhi mak or narik ji heyer? Apmbayise os suwa si rasa laha ermbewak ayai ayaranda hom or narik ji heyeri or? Wahau.

25 Mo, ji ihi mbele menden ji heyer? Kowe jiviwavin or faleshirik ji heyeri or? Wahau. Ma ol kowe jiviwavin falehe mbele mbele jivi nga nanda ondo malakamahi akakop linda lir.

26 Hako ji ihi mberem or narik ji heyer? Ji ihi profet lar heyeri oj? He, oto profet oria. Jirin amu sawenduwa. Or profet ondon amber tikrinda ria.

27 Jon oto jekamba Avui Wasilakahik karem li kayendari ma ria.

Misi, avak ma lar a halashinak masmas or ihi nombo mihin hundujekwa ria. *Malakai 3:1*

7:19: Sng 40:7; Mal 3:1; Rev 1:8 **7:22:** Ais 35:5-6; 61:1; Lk 4:18 **7:26:** Lk 1:76

28 Uwa osik jirin amu sawenduwa. Jon oto ma misambik
fehe amber ondon tikrihi wasilakak nanda ri. Hako Avui
Wasilaka hulaima nokopman or arangoshinak yanga orhik
li likwa wolo ma ol hi ngashi ambu ondo Jonin tikrikwa lir,
karem ormu mbara.
29 Jisas Jon or nandarin or sawerik ma amber li misihi takis
yan landari ma er nga karem limu hishira, Mbele mbele
Avui Wasilaka or uhunda ondo worna mende lir, karem
limu hishira. Mberem ushirik? Angop sunguwavu lihin li
tormbleshirik Jon fak or tolofaleri ola.
30 Hako Farisi ondo nga mashi Moseshin sawendari ma
nga, wahau. Mashi jivi Avui Wasilakahi os li misirin
mblarnari lir. Mberem ushirik? Lir mbeek sunguwavu lihin
li tormbleshinak Jon fak or tolofalekmbaha hishiri ambu lir.

31 Uri osik Jisas lirin ormu sawera, W*a* ter liwa ma jirin,
jir mberem nanda ma jir?
32 Jir jikisakri os ma li tirsanda mishik li sihi mainlaka
lakak mbanda hom nanda jir.
W*a*kun ni tokowa wolo jir mbeek rupshihi nir nga mblanda
ambu jir. Matlahukwan ni korowa wolo jir nir nga
tlanda ambu jir.
Karem olmu mbanduwa.
33 Uhunda hom jir jikisakri ondo hom nanda jir. Jon
akwan or halaha wain uku nga nor halarik ji heyehe jimu
mbahanjira, Toto wasimalengamba tolonda orik akwan
anda ambu ri, karem jimu mbara.
34 Hako Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto akwa nga wain uku
nga or awak ji heyehe jimu mbanduwa, Ayo, toto akwa
nom or hishihi uku kavan or aha ambasinda ri. Takis yan
landa ma nga kavakavan unda ma nga ananaimble tolonda
ri, karem mbahanjinda jir. Hako os erem ji heilakaila
mbanda oso kas tolonda ambu sir.
35 Hako ma or hishiyarinda nga nawa oto mbele mbele
jivi nom or unak ni heyehe karem ni mbakwa nir, Or
hishiyarinda ma ria.

Kavakavan undari nokove las si taha Jisashi kumbak arme kuvasahanda wel ukun si ngorori

36 Nindi las wolok Farisi ma lar Jisas nga fri akmbaha
normu mbara. Urik or ihi aka orhik frimu ara.
37 Kavakavan undari nokove las yanga orok lindari sira. Si
misiri Jisas Farisi oto nga frimu ara. Urik nokove oso sunja
botol os wel uku arme kuvasahandan li ngorohondari oson
si laha simu tara.

7:29: Lk 3:12 **7:30:** Mt 21:32 **7:34:** Lk 15:2 **7:37:** Mt 26:7; Mk 14:3; Jn 12:3

38 Si raha Jisashi kuma yok kumbamu orhik simu sira. Uhu si tlarik miuku sihi si ngoroho orhi kumbak simu takara. Si takarik masikukwa sihik simu fiyira. Uhu kumba orhin makaptakhavan tlendari hom simu ura. Uhu wel uku arme kuvasahanda oson kumba orhik si ngoro simu tara.

39 Urik Farisi or Jisas nga fri akmbaha mbari oto erem si urin or heyehe ormu hishira, "Os ma toto profet indingak or nandakop, nokove tos orin tolowan armek or heyewa sir. Nokove toso kavakavan unda nokove sir."

40 Karem or hishirik Jisas wavu orhik or hishirin or heyehe orin ormu sawera, "Saimon, an mashi las mirin a sawekwak amu hishinduwa." Karem mbarik ormu mbara, "Tisa, wa saweka." Karem or mbarik ormu sawera,

41 "Ma frijip ma larhik wasa nga nari vri. Lar 100 kinak, lar 10 kinakop nari vri.

42 Hako frir mbeek ya wasa orhin indik handahik nari ambu vri. Urik ma oto wasa orhi oson or sauntleshirik osmu mendek nara. Urik lawe mende orin warje nga rupshir?"

43 Karem or mbarik Saimon mu mbara, "An a hishiwa, ma or wasa nga wasilakak nahanda ma otona." Karem mbarik ormu mbara, "Wavu mihi osmu krahak nanduwa."

44 Karem mbaha or tormblehe nokove oson or heyehe Saimonin ormu sawera, "Nokove toson heyeka. An aka mihik a tawa, mbeek uku kas mi hawak kumba anhin a yokowa ambu nir. Hako nokove toso miuku sihik kumba anhin si yokoho masikukwa sihik kumba anhin simu fiyinduwa.

45 Mir mbeek anin makaptakhavan tlewa ambu mir. Hako nokove toso kumba anhin si makaptakhavan tlehe ihi osmu ter nanduwa.

46 Mir mbeek wel ukun mi laha masiji anhin tawa ambu mir. Hako toso wel uku arme kuvasahanda oson si laha kumba anhin osmu tanduwa.

47 Uwa osik mirin amu sawenduwa. Kavakava musha ol si uhundan angop a yoko ermbeshiwak warje mende nga anin simu rupshi mendenduwa. Hako ma or mba, "An mbeek kavakavan warje nga a unda ambu nir." Karem mbanda ma oto kavakava orhin a yoko ermbewa wolo kandakar nom anin ormu rupshinduwa."

48 Karem mbaha sirin ormu sawera, "Kavakava ol nyi unda ondo angop a yoko ermbewa lir."

49 Karem or mbarik ma ol orok liri ondo mashi os or mbarin li misihi wavu lihik limu hishira, "Ma toto lawe mende tori? Or mberem or nanda osik kavakava ma undan or yoko ermbekwak or mbandu?"

50 Urik Jisas nokove oson ormu sawera, "Os anin wavu nyihik nyi owewa oso uwak kavakava nyihi osmu mendek

nanduwa. Uwa osik rupshihi ika,[a] karem ormu mbara.

8

Nokove lal Jisasin li tiya iri

1 Ushi naha Jisas yanga yangak or ihi mashi jivi Avui
Wasilakahi os hulaima nokopman or arangoshinak yanga
orhik li likwa oson ormu saweyara. Ma ol orin tiyandari 12-
pela ondo er nga iri lir.
2 Urik nokove ol wasimalengamba tolorik Jisas mbru
ermbendari ondo nga nokove ol kavamisirik or mbarik jivik
nahandari ondo nga orin tiya iri lir. Las Maria Makdalak
fehendari sir. Wasimalengamba 7-pela ol sirin tolondarin
Jisas or mbru ermbendari lir.
3 Las Joana, Kusahi nokove sir. Kusa oto king Herothi
mbele mbelen washilindari ma ria. Hovok las Susana, uhu
nokove anandi lal nga mushak Jisas nga iri lira. Nokove
ondo ya lihin li laha Jisas nga orin tiyandari ma ondo nga
li jelyakmbaha limu hara.

Sauheima ma or nowek wit sijin fakandari
(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

4 Yanga yangak fehe ma musha mendek Jisasik li ta-
landirsarik sauheima las ormu sawera,
5 [a]Ma lar wit sijin or laha nowek ormu faka ira. Or laha
faka irik lal olmu nombok takara. Urik ma esnerkoyarik avi
mu nongo ara.
6 Hovok lal olmu sunja hongondari mishik takara. Uhu li
tungua rasari ol te. Hako misambi mbeek uku nga nari ambu
osik siji ondo olmu amber hatlayira.
7 Hovok lal olmu minja lame ngashi nindik takara. Urik
minja lame ngashi ondo er nga li tasaha ol limu mushi
arangora.
8 Hovok lal olmu misambi jivik takara. Uhu li tun-
gua rasaha akwa ome musha mendek olmu wara.[a] Jisas
sauheima kason or saweshihi normu wasilakak mbara, [a]Ma
ol mambla ngashi halanak mashi kason li misika.[a]

Sauheima ma or nowek wit sijin fakandari mainome sihi
(Mt 13:10-23; Mk 4:10-20)

9 Urik orin tiyandari ma ondo mashi os sauheimak or
saweri maintontlo sihin li yarikmbaha limu silira.
10 Urik ormu sawera, [a]Avui Wasilaka nombo os hulaima
nokopman or arangoshinak yanga orhik li likmbaha or
mbahandari nombo os mas wanyi wandari oson angop jirin
a mukurik ji heyeri sir. Hako ma ondon sauheimakop a

7:50: Lk 8:48; 18:42 **8:2:** Mt 27:55-56; Mk 15:40-41; Lk 23:49

sawewak misinda lir. Li heyehe mbeek yawur heyekra-hakorokwa ambu lir. Uhu mamblakop li misihi mbeek maintontlo sihin yawur yarikwa ambu lir.�

11 Uhu Jisas ormu mbara, ��Sauheima kaso maintontlo sihi karem. Wit siji kando Avui Wasilakahi mashin olmu heimanduwa.
12 Wit siji li takawa nombo oso osmu ma ol mashi Avui Wasilakahin li misiwak kolomalok Laulaka or raha mashi os sunguwavu lihik wawa oson or laha ormbendan heimanduwa. Mberem ushiwak Laulaka erem or undu? Las avak or halashinak Avui Wasilakan li hishindiyanak lirin or jivinanda ngashi, karem or hishihin.
13 Sunja hongonda mishi osmu ma ol mashin misihi rupshiwa ma ondon heimanduwa. Hako lir nene mbeek kasalkop layinda ambu osik nambek sinda ambu lir. Os nomorawu lihik si lawuwa, olmu kolok mashi orhin halawa.
14 Minja lame ngashi mishi osmu ma ol mashin misindiyanda ondon heimanduwa. Hako mbele mbele misambik fehe musha mushak li lakwak hishinda olik wit siji supmbalapmbak li nashiwak mbeek akwa ome nga nanda ambu lir.
15 Hako misambi jivi oso osmu ma ol mashin misihi kwambuk toltambananda ondon heimanduwa. Mashin li tiyaha kwambuk li sitambanaha olmu akwa ome jivi nga nawa.�

Ma mbeek lamin ukruhu wanyinda ambu lir
(Mk 4:21-25)

16 Ushihi Jisas mashi las nga ormu mbara, ��Ma mbeek lamin li ukruhu awuk tangrinda ambu lir. Uhu kawu siyok halhongonda ambu lir, wahau. Li ukruhu metenjek li sinjishinak si haranak ma ol aka orok layiwa avak li heyeka.

17 Mbele mbele amber ol ma li wanyi unda ondo kumak kormbak talarakokwa lir. Unak ma avak li heyekwa lir.
18 Uwa osik ji auheyehe mashin armek ji misika. Mberem ushiwak? Os ma lar mbele mbele lal nga nor nahanda nahi, Avui Wasilaka avak mbele mbele lal nga nor hakwa ria. Hako ma or mbele mbele nga nawa ambu, avak os or hishihi nor mba, ��An mbele mbele kando angop a tolowa lir.� Karem or hishiwa Avui Wasilaka avak mbele mbele orhi ondon or laha ormbekwa lir.�

Lawe nijava jimatama Jisashi lir?
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

8:10: Ais 6:9-10 **8:16:** Mt 5:15; Lk 11:33 **8:17:** Mt 10:26; Lk 12:2 **8:18:** Mt 25:29; Lk 19:26

19 Oro wolok Jisas nijava orhi nga maha orhi nga orin li
heyekmbaha limu tara. Hako ma musha mendek li tirsaha li
sishirik mbeek li i pasir li sihi li heyekurik nari ambu sir.
20 Urik ma lal Jisasin limu sawera, "Mamai mihi nga maha
mihi nga mirin li heyekwak li taha kandai hikrik sindu."
21 Karem li mbarik ormu mbara, "Ma ol mashi Avui
Wasilakahin misindiyawa ma ondo nijava anhi jimatama
anhi lira."

Jisas mbarik suwa lakak rasari mendek nari sir
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

22 Nindi las wolok Jisas nga ol orin tiyandari ma ondo nga
bot lasik li lawuhu Jisas mu mbara, "Ka ni i fan mbuhu
kauyok ni ika." Karem or mbaha li ikurik limu ira.
23 Bot am si irik ormu wasuknyara. Urik suwa wasilaka
mendek fa orok si tasarik uku bot akome orok si ngoro
layihi si hojekurik simu nara. Urik am kavak li nakurik limu
heyera.
24 Li heyehe Jisasin li lembasi limu mbara, "Wasilaka,
Wasilaka. Avak ni uk aha ni hakwa nir te." Karem li mbarik
or usaha suwa nga fa oso nga normu huliyik mbara. Urik
suwa nga fa nga mendek frimu nara.
25 Urik lirin ormu silira, "Jir mberema? Mberem ushiwak
ji ajendua? Anin ji hishiowenda nombo mbeek si iw?"
Karem mbarik os erem or uri oson li heyehe limu ajera. Uhu
wavu musha mushak li hishihi limu mbara, "Ma roto lawe
mende toria? Or mbawak suwa nga fa nga mashi orhin fri
misihi mendek fri nawan te."

Jisas wasimalengamba ma larin tolondarin or mbru ormberi
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

26 Ushihi Jisas nga ol orin tiyandari ma ondo nga yanga
Gerasak limu ira. Kuyanga oso leuku Galilin mbuhu kauyok
nandari sira.
27-29 Uhu Jisas botin or halaha or rakarik kuyanga orok
fehe ma lar Jisasik ormu tara. Ma oto wasimalengamba lal
tolondari ria. Mas hoje mende mbeek waskowen falendari
ambu ri. Uhu mbeek aka lasikop lindari ambu ri, wahau.
Or mawa mashikop lihi yandari ria. Kumba tava orhin sen
kuvuk li ishishihi orin washilindari lira. Hako kuvu ondon
simbalesik or jilakorola ormberik wasimalengamba ondo
urik or ihi misamtelmbamba orok lihi yandari ria. Urik
Jisas wasimalengamba ondon ormu mbara, "Jir ma toton
ji halaha ji ika." Karem or mbarik ma oto Jisasin or heyehe
nor tashihi orhi kumbamuk pasir ormu taka avermbuwara.
Uhu wasilaka mendek or jisuwu ormu mbara, "Jisas, mir

jikisi Avui Wasilakahi metenjek fehe mira. Anin mberem mi ukwak mi undua? Anin kavak uwa halawa.�

30 Karem mbarik Jisas wasimalengamban ormu silira, �Hi mihi lawe?� Karem or mbarik limu mbara, �Hi anhi *Musha* Mende8:30 sir.� Mberem ushirik? Wasimalengamba musha mendek ma orton tolondari ola.

31 Uhu wasimalengamba ondo wasilaka mendek Jisasin limu ushara, *Mir* avak nirin mbashinak ni ihi wa kasalkop nandak ni layiwan ni hala.

32 Hako fle musha mendek telemba orok pasir limu sihi ara. Urik wasimalengamba ondo Jisasin limu silira, *Wa*, mi mbashinak ni ihi avak fle kandaik ni layika.

33 Urik Jisas mbashirik ma oton li halaha i fle ondok limu layira. Urik fle ondo lewas li shirinya ihi fa orok li layihi uk aha limu hara.

34 Urik flen washilindari ma ondo erem si narik li heyehe limu tulu ira. Uhu mashi oson limu yanga yanga orok sawe ira.

35 Urik ma mushak li raha os orok talari oson limu heyera. Li taha li heyeri wasimalengamba ma oton li hala ishirik wavu jivik or hishihi waskowen or falehe kumbamu Jisashik ormu lira. Oson li heyehe li lishnyaha limu ajera.

36 Urik ma ol mbele mbele ol orok talarik heyeri ma ondo mbele mbele Jisas ma oton or urik li heyeri oson limu sawera, *Mas* wasimalengamba musha orhik nandari lir. Hako ter angop jivik nawa ri.

37 Karem li mbarik ma amber yanga Gerasak fehe ondo li ajehe wavu musha mushak limu hishira, lerawu wasilaka Jisas uri oson. Uhu yanga lihin or hala ikmbaha limu mbara. Urik Jisas botik or lawuhu indiyok or ikurik or urik

38-39 ma or wasimalengamba hala ishirik jivik nari ma oto Jisasin ormu silira, *Am* mi mbanak a raha a ngashi ikundan mo?* Hako Jisas ormu mbara, *Mir* indiyok yanga mihik ihi mbele mbele amber Avui Wasilaka os mirin or jelyawa mashi oson saweka.* Karem or mbashirik indik yanga orhik ormu ira. Uhu mbele mbele os Jisas orin or urik jivik or nari mashi oson yanga orhi orok fehendan ormu sawera.

Jisas mbarik nokove os kowe orhin tolori nga jikisi os hari nga jivik fri nari

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

40 Urik Jisas leuku tasayok indik ormu tara. Ma amber orin li nikishiri osik or tarik li heyehe limu rupshira.

8:30 **8:30:** Mk 5:9 oson ji heyeka.

41 Urik ma lar Jisasik ormu tara. Hi orhi Jairus. Or
Judama lotu undari akan washilindari ma lar oria. Or taha
Jisashi kumbamuk or taka avermbuwaha or nga aka orhik
fri ikmbaha normu silira.
42 Or jikisnokopji kanda namtas nom nahandari ri. Asama
sihi 12-pelak nandari sir. Uhu am si hakuri ambek nari sir.
Urik Jisas mu ira. Or irik ma musha mendek er nga li ihi limu
orin rurawu mendera.
43 Urik nokove las os fi nom ermbendari er nga iri sir. Os
fi nom si ermbendari oso asama 12-pelak nari lir. Jivik si
nakmbaha doktak si ihi ya sihin sembe sambuyandari sir.
Hako ma lar mbeek os erem si nandarin or urik jivik nari
ambu sir.
44 Uri osik nokove oso Jisashi kuma yok si ta sihi kowe
orhin simu tolora. Erem si urik kolomalok os fi nom si
ermbendari oso mendek si nashirik jivik simu nara.
45 Urik Jisas mu silira, "Lawe anin tolondua?" Urik amber
limu mbara, "An nembes." "An nembes." Urik Pita mu
mbara, "Tisa, ma musha mendek tirsaha rurawu te."
46 Urik Jisas mu mbara, "Lar anin tolowa ri. Uwak a
misiwa kwambu anhi kas angop anin halaha iwa sir."
47 Urik nokove oso mbeek si wanyikurik nari ambu, karem
si hishihi si kwarnguar naha Jisasik si taha kumbambongon
si huvuhu simu maruknyara. Uhu simu mbara, "Os a
kavamisihi fi nom a ermbenda osik mirin a toloho jivik avai
naku, karem a hishihi mirin amu tolowa. Uwak kolomalok
jivik amu nawa."
48 Karem si mbarik Jisas mu sirin sawera, "Apmanuwa, os
anin nyi hishiowenda nombo orok os nyimu jivik nanduwa.
Uwa osik rupshihi ika."
49 Mashin or mbari halanganga Jairusnjik lerawun landari
ma lar or taha ormu sawera, "Jikisi mihi angop hawa sir.
Las avak Jisas sembe mi mba laha shi inda ngashi."
50 Hako Jisas mashi oson or misihi Jairusin ormu sawera,
"Ajewa hala. Mir antonom hishioweka. Unak jikisi mihi
avak jivik si naka." Karem or mbaha ormu ira.
51-53 Fri i heyeri ma amber jikisi osonjik li holoho limu
ewetlara. Hako Jisas ormu sawera, "Ji tlawa hala. Jikisi toso
hawa ambu sir. Tos men wa suknyandu." Karem or mbarik
orin kavakavan limu hukwakol tolora. Mberem ushirik?
Jikisi oson li heyeri angop ha krindiri osa. Urik ma ondo akak
li layikurin or pantleshihi Pita, Jon, Jems, jikisi oso avoko
nijava sihi nom or laha akak limu layira.
54 Uhu jikisnokopji oso tava sihin or toloho normu mbara,
"Jikisi, nyir usahawa."

8:48: Lk 7:50

55 Urik masikome sihi indiyok sirik si talalayirik lewas simu usahara. Urik jikisi osonjik akwa lal li laharanak si akmbaha ormu mbara.
56 Urik avoko nijava sihi warje mende nga limu lishnyafara. Hako Jisas fririn ormu sauntlera, "Shir avak ma lar mbele mbele tos ter talawak shi heyewa toson shi sawewa hala," karem ormu mbara.

9

Jisas ol orin tiyandari ma lerawu orhin li lakmbaha or mbashirik li iri
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

1 Jisas ma ol orin tiyandari 12-pela ondon or usharik li tarik kwambu orhin lirin ormu hara. Ushinak li ihi kavamisinda ondon li mbanak jivik li nanak wasimalengamba ol man tolohondan li mbru ormbeshinak jivik li nakmbahan.
2-5 Uhu ormu mbara, "Ji ihi Avui Wasilaka hulaima nokopman or arangoshinak yanga orhik li likwa mashin ji saweka. Uhu kavamisinda ondon ji mbanak jivik li naka. Hako jir avak mbele mbele jihi nga ji laha iwa hala. Kombe, mbele mbelen wolonda kowe nga akwa, ya, kowe lap er nga ji laha iwa hala. Am ji ihi yanga lasik ji layihi aka lasik ji layi nahi, aka orokop ji lika. Er ji lihi ihi ji ikuna wolo aka oson ji halaha yanga lasik jivai ika. Os yanga lasik ji layinak ma ol orok fehe jirin aka lasik li laha i nahi ambu, yanga oson ji halaha yanga anandik ji ika. Ji ikuna wolo, kumba jeren ji narkanak li heyehe li mbaka, "Nir angop mbele las ni uwak kavak nawa sir." " Karem ormu sawera.
6 Urik ma ol orin tiyandari 12-pela ondo yanga yangak li ihi mashi Avui Wasilakahin li sawehe ma ol kavamisindarin li mbarik jivik limu nara.

Herot Jisas lerawun or larin or misihi, or lawe ri, karem hishiri ri
(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

7 King Herot mashi os mbele mbele Jisas lari oson or misihi wavu musha mushak ormu hishira. Mberem ushirik? Ma lal karem mbari ola, "Jon angop indik usahari ri."
8 Hako lal olmu mbara, "Or Elaija ri." Hako lal olmu mbara, "Or profet lar mas hahandari indiyok usahari ri." Karem li mbarik or misihi wavu musha mushak hishiri ora.
9 Uhu ormu mbara, "Ayo, Jon oto jekapnashi orhi angop a kororí or te. Hako ma orto lawe mende ria? Lerawu os or lawa apsham apshamhin or lawak a misinda re." Karem mbaha Jisasin heyekurik ormu hishira.

9:2-5: Lk 10:4-11 **9:7:** Mt 16:14; Mk 8:28; Lk 9:19 **9:9:** Lk 23:8

Jisas 5,000 man akwan or harik li ari
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Jn 6:1-14)

10 Ma ol orin tiyandari ondo am indik li raha mbele
mbele amber os li urin Jisasin limu sawembara, mashi Avui
Wasilakahin li sawehe kavamisindari ondon li mbarik jivik li
nari mashin. Urik lirin or laha hulaima nokopman li halaha
lirtonom yanga Betsaidak limu ira.
11 Hako hulaima nokopma os li iri mashin li misihi orin li
heyekurik limu ira. Urik lirin or heyehe ormu rupshira. Uhu
mashi os Avui Wasilaka kwambu orhik lirin or arangoshinak
yanga orhik li likunda oson or sawehe kavamisindarin or
mbarik jivik limu nara.

12 Am si homirik ma 12-pela ol orin tiyandari ondo orhik li
raha limu sawera, "Ayo am homir te. Tos ni liwa mishi roso
ma ngashi mishi ambu re. Tondon mi mbashinak yanga os
pasir nanda mishik li layihi akwan li frungawuka."
13 Karem li mbarik ormu mbara, "Jihinjik akwan ji hanak
li aka." Urik limu mbara, "Nir akwa mushak nawa ambu
re. Bret tostava yeje nom nga foome frijip nom nga ni nawa
re. Wa, ni ihi akwa lal ni frungawu laharaha lirin ni ha,
karem mimu hishindu? Wahau te."
14 Karem olmu mbara. Mberem ushirik? Ma ol orok liri
hulaji nom li kantiri, 5,000 hom nari ola. Urik Jisas ol orin
tiyandarin ormu sawera, "Ji mbanak ma tondo siji sijik li
lika."
15 Urik os or mbari hom li mbashirik misambik limu
takalira.
16 Urik Jisas bret tostava yeje nga foome frijip nga nor laha
lersuwu yok or mawuhu Avui Wasilakan ormu sawera, ushi-
nak akwa ondon armek or ushinak or hanak li akmbahan.
Uhu bretin or toltavaha foome nga ol orin tiyandarin ormu
hara. Ushirik li laha ma ondon limu hara.
17 Urik amber akwa ondon li aha am li krehe limu lira. Uhu
akwa sumbuyambun lasikop li larandirsaha li woloshirik
serkawu 12-pelak hojeri lira.

Pita kormbak or saweri, "Jisas Avui Wasilaka mbashirik
tari ma ri."
(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

18 Nindi las wolok ol orin tiyandari ma nom li lirik Jisas
ortonom Avui Wasilakan ormu sawera. Or saweshihi lirin
ormu silira, "Ma tondo an lawe, karem li mbawak ji
heyendu?"
19 Karem or mbarik limu mbara, "Lal mir Jon, man fak
tolofalenda ma mir, karem mbanda lir. Hako lal mir Elaija,

karem mbanda lir. Hako lal mir profet mas hahandari indiyok usahanda mir, karem mbanda lir.�

20 Karem li mbarik ormu silira, "Hako jir jihinjik an lawe, karem ji hishindu?" Karem or silirik Pita mu mbara, "Mir hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka or kamaha nor mbashirik tahanda ma mira," karem ormu mbara.

21 Hako mashi oson li laha ihi man li sawekurin ormu pantlera.

Jisas or haha indik or usahakuri mashin or saweri (Mt 16:20-28; Mk 8:30—9:1)

22 Uhu normu mbara, "Ma Jikisi Avui Wasilakahi nomorawu mushak kishakwa ri. Malakama nga bikpris ondo nga mashi Moseshin sawenda ma ondo nga avak orin li kumaifaha li jimandingormekwa ri. Hako niri frijip fri ishinak indiyok usahakwa ri."

23 Karem or mbaha ma ol orok liri ondon ormu sawera, "Os anin ji tiyakunak ji hishi nahi, mbele mbele jihi amber ondon ji halaka. Uhu nomorawu os jihik talakwan miando hom ji kishaha anin ji tiyaka.

24 Hako os mbele mbele jihi ondon ji toltambana nahi, avak kavak nakwa jir. Hako os anin ji hishindiyaha mbele mbele ondon ji hala nahi, kumak ermba ermbak linda oson jivai laka.

25 Os mbele mbele misambik fehe nga mushak ji naha mashi anhin ji tiya nahi ambu, avak kavak nakwa jir. Mberem ushiwak? Mbele mbele jihi ondo mbeek jirin jelyakwa ambu lir.

26 Os an nga mashi anhi nga kormbak ji sawena ambu nahi, kumak Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto ukruharanda orhi nga ukruharanda Avui Wasilakahi nga ukruharanda enselhi nga or tana wolo, jirin or heyehe ji uhunda hom or ukwa jir.

27 Omendingak jirin amu sawenduwa. Torok siwa ma lal li ha namber, avak Avui Wasilaka lirin or arangoshinak likwa oso kormbak si talanak heyekwa lir," karem ormu mbara.

Maome Jisashi si tormblehe apsham nari sir (Mt 17:1-8; Mk 9:2-8)

28 Jisas mashi oson or sawerakoho niri 8-pela li ishirik Pita, Jon, Jems, karem or laha Avui Wasilakan or sawekurik telembak limu lawura.

29 Or lawuhu Avui Wasilakan or sawerik fumunyava orhi apsham er si narik kowe orhi nga avisha indingok er simu nara. Uhu er simu haruja mendera.

9:19: Lk 9:7-8 **9:20:** Jn 6:68-69 **9:22:** Lk 9:44; 18:32-33 **9:23:** Mt 10:38; Lk 14:27 **9:24:** Mt 10:39; Lk 17:33; Jn 12:25 **9:26:** Mt 10:33; Lk 12:9

30 Urik kolok ma frijip orok fri talasihi or nga maimbari lir.
Ovro Moses fre Elaija vria.
31 Frir Avui Wasilakahi ukruharanda nindik fri talasihi
Jisas os Jerusalemik or hakundari mashin limu anasawera.
32 Urik Pita le suknyarin li halaha ukruharanda Jisashi nga
ma frijip orok er nga sirin limu heyera.
33 Ma ovro am Jisasin fri halashi fri ikurik Pita mu Jisasin
sawera, ﷺTisa, torok ni siwa osmu jivi mendek nanduwa.
Halanak shikor aka nalmingrip torok ni uka, las mirnjik, las
Mosesnjik, las Elaijanjik.ﷺ Pita mbele las or sawekurin or
yariri ambu osik karem ormu mbara.
34 Pita saweri halanganga lersuwu avisha kwandi hom
lirin aulafaleshirik limu aje mendera.
35 Urik mashi las lersuwu nindik simu mbara, ﷺToto jikisi
anhi ria. Orin wapnuku anhik amu owenduwa. Lerawu
anhin or lakmbaha angop a kamahanda ri. Mashi orhin ji
misika.ﷺ
36 Mashi oso am mendek si narik li heyeri Jisas ortonom
orok ormu sira. Hako mbele mbele os orok li heyeri, lir
mbeek ma lar kolok li saweri ambu sir.

Jisas wasimalengamba tolondari jikisi lar or mbarik jivik or nari
(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)
37 Wahandashihi ma musha mendek Jisasin li nikishirik
Jisas le telemban li halaha li rakarik li heyehe
38 ma lar wasilaka mendek or ushaha ormu mbara, ﷺTisa,
jikishulayi anhin mi jelyawa. An jikisi anhi namtar numbu
oria.
39 Wasimalengamba orin or toloshiwak or ushandashi
yanda ri. Uhu kwarnguarnaha suntla hermbo nom
ngoronda ri. Uwak orin or mandingormekwak unda ri,
mbeek kolok orin or hala ikwak hishinda ambu ri.
40 Hako mirin tiyanda man a siliri, mbeek
wasimalengamba oton li mbru ermbendahik nari ambu
lir.ﷺ
41 Karem or mbarik Jisas mu mbara, ﷺJir anin hish-
iowenda ambu oj? Ermba ermbak jir nga na lihi mashin
angop a sawewak misinda jir. Hako jir mbeek anin hish-
iowenda ambu jir. Wa, jikisi oton laharaka.ﷺ
42 Jikisi oto Jisasik or takurik or tarik wasimalengamba
orin or kisha ermberik ormu tukuyira. Uhu ormu kwarn-
guarna mendera. Urik Jisas wasimalengamban or ngriaha
nor mbarik jikisi oto jivik ormu nara. Uhu nor halashirik
indik avoko orhik ormu ira.

9:31: Lk 9:22 **9:32:** 2 Pi 1:16-18 **9:35:** Lk 3:22

43 Ma amber kwambu Avui Wasilakahin li heyehe limu
lishnyafara.

Jisas or haha indik or usahakuri mashin indik or saweri
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Uhu wavu musha mushak mbele mbele amber os or urin
limu hishira. Urik Jisas orin tiyandari man ormu sawera,
44 "Jir mamblan armek ji owehe mashi kason ji misika.
Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto avak tavarenje ma kavahik li
hakwa ria," karem ormu mbara.
45 Hako mashi os or mbari maintontlo sihi wanyishirik lir
mbeek hishiyariri ambu lir. Uhu orin li silikurin limu ajera.

Lawe maifuk siku?
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

46 Nindi las wolok Jisasin tiyandari ma lihi nindik lawe ol
malakamak naha maifu mendek siku, karem li mbaha olmu
anamainkwambu mbara.
47 Hako Jisas os sunguwavu lihik li hishirin angop or heyeri
sir. Uri osik jikisakri lar or lahara oweshirik lihi nindik ormu
sira.
48 Uhu lirin ormu sawera, "Ma or anin hishiowehe jikisi
roto hom nawan armek uwa oto anin er nga armek uwa ri.
Ma or anin armek uwa, ormu Avui anhi or anin mbashirik
a rahandan armek unduwa. Ma or jihi nindik erndakavak
naha kombonihi hi nga nawa ambu oto Avui Wasilaka or
heyewa, maifuk sinda ma ria," karem ormu mbara.

Ma ol jirin wutarik owenda ambu ondo jihi ma lira
(Mk 9:38-40)

49 Jon Jisas mbari mashin or misihi Jisasin ormu sawera,
"Tisa, nir ni heyeri ma lar hi mihik wasimalengamban
mbru ermberi ria. Hako or mbeek nihi ma ambu orik orin
nimu sauntlera."
50 Karem or mbarik Jisas mu mbara, "Orin pantlewa hala.
Ma ol jirin wutarik owenda ambu ondo jihi ma lira."

Samariak fehenda ma li mbashirik Jisas yanga lihik or
ikurin or halari

51 Avui Wasilaka Jisasin or mbanak hevenik or lawukuri
wolo am pasir si narik Jerusalemik or ikurik ormu hishira.
52 Uri osik ma lal or mbashirik masmas Samariak li ihi
mbele mbelen li hundujekmba olmu ira.
53 Hako ma ol Samariak fehe mbeek Jisasin li laha inak
yanga orok or layikmba hishiri ambu lir. Mberem ushirik?
Jisas Jerusalemik or ikurik nari osa.

9:44: Lk 9:22 **9:45:** Lk 18:34 **9:46:** Lk 22:24 **9:48:** Mt 10:40 **9:50:** Mt 12:30; Lk 11:23

54 Urik orin tiyandari Jems fre Jon os erem narin fri heyehe
frimu mbara, "Wasilaka, mberem mi hishindu, shi mbanak
hi laka las hevenik si rakaha ma ondon si ukmba mimu
hishindu?"
55 Hako Jisas fririn or tormble heyehe ormu fririn ngriara.
56 Uhu li halaha yanga anandik limu ira.

Jisas orin li tiyakundari nombon or saweri
(Mt 8:19-22)

57 Nombok li irik ma lar Jisasin ormu sawera, "Yanga
yanga os mi yawa, an mirin er a tiyayakwa nir."
58 Karem or mbarik ormu mbara, "Yawur mi hishishihin.
Asa tarmbe wa ngashi lir. Avi aviwusi ngashi lir. Hako Ma
Jikisi Avui Wasilakahi aka os or wakwa mishi nga nanda
ambu ri."
59 Ushihi Jisas ma ome lar nga ormu sawera, "Mir anin mi
tiya." Hako ma orto ormu mbara, "Halashinak a ihi avui
anhin a wakor oweshihin."
60 Karem mbarik ormu mbara, "Halashi ra. Ma ol
hahanda ondo halanak lihi ambek li wakor oweka. Hako
mir taha mashi os Avui Wasilaka hulaima nokopman or
arangoshinak yanga orhik li likwa mashin saweka."
61 Urik ma ome lar nga Jisasin ormu sawera, "Wasilaka,
an mirin a tiyakwak amu hishinduwa. Hako avoko nijava,
jimatama anhin a wesambasa oweshihin."
62 Karem or mbarik Jisas mu mbara, "Ma or mbele mbele
ol angop or halandan indik tormble heyewa ma oto or
mbeek Avui Wasilaka lerawu orhin landahik nanda ambu
ri," karem ormu mbara.

10

Jisas 72 ma ondon or mbashirik lerawu orhin lakmbaha li iri

1 Ushihi Wasilaka ma 72-pelak or kamaha frijipmba fri-
jipmbak or mbashirik masmas limu ira, yanga yanga os or
ikurik or hishiri mishik.
2 Uhu karem lirin ormu sawera, "Akwa musha mendek
angop ukruwa lir. Hako mbeek sakwa ma mushak nawa
ambu lir. Uwa osik noumashama Avui Wasilakan ji silinak
avak lerawun landa ma mushak or mbashinak li ihi akwa
orhin li saha aka orhik li oweka.
3 Ji misi. Avak an mbashinak wutari nindik ikwa jir, os
sipsip jikisi kala asa nindik li inda hom.

9:54: 2 Kin 1:9-16 **9:61:** 1 Kin 19:20 **10:1:** Mk 6:7 **10:2:** Mt 9:37-38; Jn 4:35 **10:3:** Mt 10:16

4 Jir avak ya nga mbele mbelen wolonda kowe nga kumba
ari er nga ji laha iwa hala. Uhu jir avak ma ol nombok ji
heyewa nga nambek ji anasawewa hala.
5 Hako os aka lasik ji i layiwa, mas karem ji mbaka,
�Waphimbiji Avui Wasilakahi osmu jihik nanduwa.�
6 Unak ma or Avui Wasilaka waphimbiji orhi ma otohik
nakwak or mbahanda ma aka orok or li nahi, waphimbiji
Avui Wasilakahi orhik nakwa sira. Hako erem nanda ma lar
aka orok or li nahi ambu, waphimbiji Avui Wasilakahi avak
jihikop nakwa sir.
7 Hako aka os ji liwa orokop er ji lika. Uhu mbele mbele
ol li hawa ondon ji aka. Mberem ushiwak? Lerawun ji lawa
orok lerawu os ji lawa wasan hakwa ola. Uhu jir avak aka
anandik ji ilai talaiwa hala.
8 Hako os yanga lasik ji inak aka lasik jirin li laha iwa, akwa
ol jirin li hawan ji aka.
9 Uhu ma ol yanga orok kavamisiwan ji mbanak jivik li
naka. Uhu mashin karem ji saweka, �Avui Wasilaka jirin or
arangoshinak yanga orhik ji likwa oso am si talakwak osmu
nanduwa.�
10 Hako kuyanga lasik ji layinak os jirin aka lasik li laha i
nahi ambu, men nombo orok ji sihi karem ji mbaka,
11 �Misam jere yanga jihi os kumba nihik lokowan os
nimu narka lafakanduwa. Oso mashi jivi Avui Wasilakahin
ji mblarnandan heimanduwa. Hako yawur ji hishi, Avui
Wasilaka jirin or arangoshinak yanga orhik ji likwa oso am
si talakwak osmu nanduwa.�
12 Hako jirin amu sawenduwa. Avui Wasilaka os hulaima
nokopma mbele mbele li uhundan or heyembakwa wolo
mashi orhin mblarnanda ma ondo musa lihik nomorawu
wasilakan kishakwa lir. Nomorawu oso wasilaka mendek
si naha nomorawu os yanga Sodomik fehehik talahandan
tikrikwa sira.

Ma ol sunguwavun tormblewa ambu ondo kavak nakwa lir
(Mt 11:20-24)

13 Jir yanga Korasinik fehenda ma nga Betsaidak fehenda
ma nga jirnjik amu holo mendenduwa. Mberem ushiwak?
Avak kavak nakwa jir. Mbele mbele ol a uri angop ji
heyeri lir. Hako mbeek sunguwavu jihin tormbleri ambu
jir. Hako os Judama ambu ondo linda mishi yanga Tair
nga Saidon orok a ihi mbele las ma undahi ambu os jihi
nindik a uhundan a uhundarikop, yanga orok fehe ma angop

10:4: Mt 10:7-14; Mk 6:8-11; Lk 9:3-5 **10:7:** 1 Ko 9:6-14; 1 Ti 5:18 **10:8:** 1 Ko 10:27 **10:11:** Ap 13:51; 18:6 **10:12:** Stt 19:24-25; Mt 10:15; 11:24

kavakava os li undarin li halaha sunguwavu lihin tormbleri lir. Hako jir wahau.

14 Unda osik ji misi. Avui Wasilaka os hulaima nokopma mbele mbele li uhundan or heyembakwa wolo nomorawu os jihik talakwa oso wasilaka mendek si naha nomorawu os yanga Tair nga Saidon nga lihik talakwan tikrikwa sir.

15 Uhu jir Kaperneamik fehe jirin. Jir am Avui Wasilaka mbanak hevenik ji lawuku, karem ji hishindu? Wahau mende indinga. Jir avak hik ikwa jir.�

16 Uhu Jisas ol orin tiyandari man karem ormu sawera, "Ma ol mashi jihin misiwa ondo mashi anhin misiwa lir. Ma ol mashi jihin mblarnawa ondo mashi anhin mblarnawa lir. Ma ol mashi anhin mblarnawa ondo Avui Wasilaka or anin mbashirik a rahanda mashi orhin er nga olmu mblarnanduwa.�

Ma 72 indik li rari

17 Urik ma 72 ol Jisas mbashirik iri ondo am indik limu rara. Uhu li rupshi mendehe limu mbara, "Wasilaka, hi mihik ni mbarik wasimalengamba ondo nihi mashin li misihi hala iri lira.�

18 Karem li mbarik ormu mbara, "Na heyerik Laulaka angop hevenin or halaha mawale hom taka shirinya iri ri.

19 Ji misi, kwambu angop jirin a hari sir. Uwa osik jir avak hovo nga listava nga ol man kavak nanda ondon esnorkokwa jir. Uhu wutari jihi Laulaka kwambu orhin avak ji tikrikwa sir. Unak mbele las avak jirin kavak nakwa ambu sir.

20 Hako jir avak ji rupshihi karem ji mba, "Wasimalengamba ondo nihi mashin misihi hala iwa lir." Karem ji mbanan, wahau. Avui Wasilaka hi jihin angop jekamba orhik or kayenda osik ji rupshika.�

Jisas Avui orhin or rupshihi armesarmek or mbari (Mt 11:25-27; 13:16-17)

21 Urik Masikome Avui Wasilakahi or urik Jisas sunguwavu orhi nga or rupshihi ormu mbara, "Avuya, mir Wasilaka, heven nga misambi nga mihi tavakop uhunda mira. Hi mihin amu hauowenduwa. Mberem ushiwak? Mir mbeek mbele mbele ondon ma ol hi ngashi ondon mi mukushiwak heyenda ambu lir. Hako ma ol jikisakri hom nanda ondo nom mi mukushiwak heyenda lir. Ome sira, Avui, mir os mi ukwak mi hishiwa hom unda mir.

22 Mbele mbele ondo amber Avui anhi angop anhi tavak or halawa sir. Hako ma lar mbeek Avui Wasilaka Jikisi orhin

10:16: Mt 10:40; Lk 9:48; Jn 5:23 **10:18:** Jn 12:31; Rev 12:8-9 **10:19:** Sng 91:13; Mk 16:18 **10:20:** Fl 4:3; Rev 3:5

armek heyekrahakoronda ambu ri. Avui nom Jikisi orhin heyenda ri. Ma lar mbeek Avuin heyekrahakoronda ambu ri. Hako Jikisi orhi orto nom nga ma ol Jikisi oto Avui orhin or mukushiwak heyewa ma ondo nom Avuin heyenda lira,
karem ormu mbara.

23 Os orin tiyandari ma nom or nga li liri wolo, Jisas or tormblehe lirin ormu sawera, Ma ol mbele mbele os ji heyewa ondon heyewa ondo li rupshika.

24 Jirin amu sawenduwa. Mas wolo profet nga malakama mushak mbele mbele os ter ji heyewa oson heyekurik hishiri ol te. Hako mbeek heyeri ambu lir. Uhu mashi os ter ji misiwa oson misikurik hishiri ol te. Hako mbeek misiri ambu lir.

Samariak fehe ma lar Judama larin armek or uri

25 Urik mashi Moseshin sawendari ma lar or usa sihi Jisasin men or mbanak or mbanak or heyekmbaha ormu silira, Tisa, an mberem a uhu ermba ermbak linda oson avai laku? Karem or mbarik Jisas orin ormu silira,

26 Moses kayehendari mashi mberem si nandu? Uhu mberem si nawak mi heyendu?

27 Karem or mbarik ormu mbara, Mir avak wavu mihi nga masikome mihi nga kwambu mihi nga os mi hishiyarinda mihi nga Avui Wasilaka or mirin arangonda oton rupshika. Uhu mihi ma ondo er nga rupshika, os mihinjik mi rupshinda hom. Moses kayehendari mashi oso karem nahanda sir.

28 Karem or mbarik ormu mbara, Ome sira. Os mimu sawenduwa. Mashi oson mi tiyaha ermba ermbak linda oson mivai laka.

29 Karem or mbarik ma oto ormu hishira, Mashi Moseshi amber a tiyarakonda nir. Karem mbaha hi orhin or hauowekmbaha Jisasin ormu silira, Anhi ma ol a rupshikmbaha mashi Moseshi erem si sawenda ondo lawe lir?

30 Karem mbarik ormu mbara,

Judama lar Jerusalemin or halaha yanga Jerikok or ikurik ormu ira. Or irik hirnyanda ma lal nombok li wanyi lindarik orin limu jira. Orin li jihi kowe mbele mbele orhin li laha limu hala ira. Ushirik or hakuri mendek or naha nombo orok ormu wara.

31 Urik pris lar nombo orok or raha ma oto orok or warik or heyehe nombo sumbu yok orin or tikrihi ormu ira.

10:22: Jn 3:35; 10:15 **10:25:** Mt 22:35-40; Lk 18:18 **10:27:** Wkp 19:18; Lo 6:5 **10:28:** Wkp 18:5

32 Am or ishirik kraha Livaik fehe lar nombo orok or raha
ma oton or heyehe or er nga nombo sumbu yok orin or
tikrihi ormu ira.
33 Ushirik yanga Samariak10:33 fehe ma lar nombo orok or
taha ma oton ormu heyera. Or heyehe wavu orhi nga ornjik
ormu holora.
34 Uhu pasir or i sihi wel uku nga wain uku nga oje orhin
or ngoroho normu ishira. Uhu orin or larasa kishaha donki
heyek or hauowe laha tenje akak ormu laha ira. Uhu or layi
ewehe orin armek ormu ura.
35 Wahandaha ya lakak aka mashama oton or haha ormu
sawera, "Mir ma toton armek u. Os ya mihi lal er nga ma
totonjik mi ermbe nahi, indik a rawa wolo avak ya wasa
mihin a hakwa nir," karem ormu mbara."
36 Jisas sauheima oson or sawerakoho ma oton ormu silira,
"Wa, mberem mi hishindu? Ma nalmingrip kando lihi
nindik lawe mende ma or hirnyanda ma jishirik kavak nari
oto orhi mak nari lir?"
37 Karem or mbarik ormu mbara, "Ma or ornjik holoho
laha ihi orin armek uri ma otona." Karem or mbarik ormu
sawera, "Mi ihi ma oto or undari hom mir nga erem uka,"
karem ormu mbara.

Jisas Marta fre Mariahi akak or layiri

38 Jisas nga orin tiyandari ma ondo nga limu ira. Li ihi
yanga lasik limu layira. Nokove las orok lindari sir. Hi sihi
Marta sira. Jisasin si heyehe si rupshihi orin aka sihik simu
la layira.
39 Marta oso maha sihi Maria sira. Maria kumbamu
Jisashik si ra lihi mashi orhin simu misira.
40 Hako Marta hiyawun si ukuri wasilakak si nashirik
Jisasik si ihi simu mbara, "Wasilaka, maha anhi toso anin si
halashiwak nendekop akwan amu unduwa. Wa, mi heyewa
kom? Mi mbashinak si raha anin si jelyaka."
41 Karem si mbarik Wasilaka mu mbara, "Marta, Marta,
nyir mbele mbele ondonjik hishombashiowew te.
42 Nyir os Maria lakwak si hishiwa oso nom lakwak
hishika. Oso jivi mende sira. Uwa osik os si lakwak si liwan
mbeek nyi pantlekwa ambu sir," karem ormu mbara.

11

Avui Wasilakan sawenda nombo
(Mt 6:9-15; 7:1-11)

10:33 **10:33:** Yanga Samariak fehe ondo misumu lihi Judama lira. Hako Judama ambu ondo nga li nokopla hulasishirik Judama indingo ondo yanga Samariak fehe ondon li heyehe lir ma kava, karem hishiri lir. **10:39:** Jn 11:1; 12:2-3 **10:42:** Mt 6:33

1 Nindi las wolok Jisas yanga lasik Avui Wasilakan
sawekurik ormu ira. Or sawerakorik orin tiyandari ma lar
orin ormu silira, "Wasilaka, Jon ma ol orin tiyanda ondon
nombo os Avui Wasilakan li sawekundarin or mukuri lir.
Uhunda hom mir erem. Nombo os orin ni sawekundan
mukunak ni heyeka."
2 Karem or silirik ormu mbara, "Os Avui Wasilakan ji
sawekwa wolo karem ji saweka.
Avui, halanak ma amber hi mihin li hauoweka. Kwambu
mihik nirin mi arangoshinak yanga mihik ni likwa oso
halanak si nama naka.
3 Akwa os ter ni akmbaha ni mbawa oson nirin hanak ni aka.
4 Mir avak kavakava os ni undan laha ermbeka. Os nir ma
nirin kavakavan li uwak mirin ni sawewak kavakava
lihin mi laha ermbenda hom, kavakava nihin laha
ermbeka. Mir avak jeikayenda nihik si talakwan
arangoka."
5 Karem mbaha lirin ormu mbara, "Os jir lar nirkundi
mendek jihi kup larik or ihi or mba, "Anhi kup, bret
nalmingrip anin mi hawa.
6 Naimble anhi aka anhik or tashiwak an akwa mende re,
na hanak or akwan."
7 Karem or silinak orhi kup akak or lihi karem mbakwa
ora, "Mir mberem ushiwak anin mi suklembasindu? Aka
angop a kosoho jikisi anhi nga kawuk nimu suknyanduwa.
Uwa osik mbeek a usaha akwan mirin a hakwa ambu nir,"
karem mbakwa ora.
8 Hako jirin amu sawenduwa. Or ukmis ukmisinakop or
ufuhu hakwa ri. Ma oto mbeek, "Ma toto anhi kup ori te."
Karem or hishihi or usaha akwan hakwa ambu ri. Hako os
or ukmis ukmisinakop, or usaha akwan hakwa ora.
9 Uwa osik jirin amu sawenduwa. Ermba ermbak Avui
Wasilakan ji silinak os ji siliwan orvai haka. Uhu ermba
ermbak ji lasanak os ji lasawan or mukushinak jivai heyeka.
Uhu ermba ermbak akayangan ji tirinak akayangan or
sutlashinak jivai layika.
10 Mberem ushiwak? Ma ol mbele mbelenjik siliwan or
hakwa lir. Ma ol mbele mbelenjik lasawan or mukushinak
heyekwa lir. Ma ol akayangan tiriwa or sutlashinak layikwa
lir.
11 Os jikisi jihi foomenjik li siliwa wolo, foomen ji halashihi
am hovo kava yejen hakundaj? Wahau.
12 Os aptok lanjik li siliwa wolo, aptok lan ji halashihi
lestava yejen hakundaj? Wahau.
13 Ambehoma. Angop ji heyewa sir. Jir kavakavan unda
ma jir. Hako jikisi jihi li siliwa wolo mbele mbele jivi nom
lirin handa jir. Uhunda hom os Avui Wasilaka hevenik fehe

Masikome orhin jirin or hakmbaha ji sili nahi hakwa ri,
karem ormu mbara.

Jisas kwambu Belsebulhik lerawun or lari, karem li mbari (Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

14 Nindi wolo lasik Jisas ma lar wasimalengamba toloshirik maimbandari ambu oton or mbru ermbeshirik ormu maimbara. Urik ma li heyehe limu lishnyafara.

15 Hako ma lal olmu mbara, Ma toto Belsebul11:15 or wasimalengamban arangonda orhi kwambuk wasimalengamban ormu mbru ermbenduwa.

16 Hovok ma lal Jisasin li oweioweiheyekmbaha limu mbara, Ma undahi ambu hevenik fehe las mi unak ni heyehe nivai mbaka, mir Avui Wasilaka mbashirik tahanda ma mir, karem limu mbara.

17 Hako or sunguwavu lihi angop or heyeshihi lirin ormu sawera, Ji hishika. Os yanga lasik fehe lihi ambek li anaji nahi, yanga oso avak kavak nakwa sira. Mahasanje lal os lihi ambek li anaji nahi, avak kavak nakwa lir.

18 Uhunda hom os wasimalengamba Laulakahi lihi ambek li anaji nahi, avak kavak nakwa lira. Hako an Belsebul kwambu orhik wasimalengamban a mbru ormbew, karem jimu mbandu?

19 Os anin ji mba, an Belsebulhi kwambuk wasimalengamba ondon a mbru ermbew, anin erem ji mba nahi, jirin a silikwa karem. Jihi ma ol wasimalengamban mbru ermbenda ondo lawehi kwambuk lerawu oson li landu? Lir er nga wasimalengamban li mbru ermbenda osik lir avak mashi mashi os anin ji heyembawa hom jirin heyembakwa lir.

20 Hako an mbeek Belsebulhi kwambuk lerawun a lawa ambu nir, wahau. An Avui Wasilaka kwambu orhik lerawun amu landuwa. Erem si nawa osik ji heye ji yarika, Avui Wasilaka hulaima nokopman or arangoshinak li likwa oso angop jihik talawa sir.

21 Ji misi. Os kwambu nga nawa ma lar korme sayi orhin or toloho aka orhin or washili nahi, ma lar mbeek layihi mbele mbele orhin lakwa ambu ri.

22 Hako os ma lar kwambu orhi orin or tikrihi wasilakak nahanda ma or ta nahi, orin or jihi mbele mbele orhi ondon or laha ihi or humasi nor hanak lakwa lir. Korme sayi ol or tolowa ondo mbeek orin jelyandahik nanda ambu lir.

23 Ma ol anhi mak nawa ambu ondo wutari anhi lira. Ma ol an nga nakrem lerawun ni lawa ambu ondo lerawu anhi oson kavak nakwak unduwa.

11:15 **11:15:** Laulaka hi yeje orhi Belsebul sira. **11:15:** Mt 9:34; 10:25 **11:16:** Mt 12:38 **11:22:** Kl 2:15 **11:23:** Lk 9:50

Wasimalengamba indik aka orhik or tari
(Mt 12:43-45)

24 Ji misi. Wasimalengamba lar ma or or tolondan or halashihi misamtelmbamba orok or ihi or likuri mishin ormu lasara. Or lasafuhu ormu mbara, "Halanak indik aka os a halashi rahanda mishik a i lika."

25 Karem mba nor ihi nor heyeri ma oto aka orhin angop armek or hako ermbeshirik jivik nari sir.

26 Ushirik oson or heyehe or ihi wasimalengamba 7-pela ol orin tikrihi kava indinga ondon or sawe laha li layihi aka orok limu lira. Ushirik ma oto kava indingak er ormu nara. Os erem or nari oso mas or nandari oson tikriri sir."

27 Karem or mbarik nokove las ma ol orok liri lihi nindik si sihi simu ushambara, "Nijava os mirin waha mukhanda oso Avui Wasilaka or unak rupshikwa sira."

28 Karem si mbarik ormu mbara, "Wahau, ma ol mashi Avui Wasilakahin misindiyawa ma ondo Avui Wasilaka or unak olmu rupkapshikuwa."

Jisas ma undahi ambu las or unak li heyekmbaha li mbari
(Mt 12:38-42; Mk 18:12)

29 Ma musha mendek orok li tirsarik Jisas ormu sawera, "Ter wolok liyawa ma jirin, jir ma kava indinga jira. Jir an ma undahi ambu lal a unak ji heyekmbaha jimu mbanduwa. Hako an mbeek mbele las a unak heyekwa ambu jir, wahau. Mbele las os profet Jonahik narik ji misindari hom avak erem si nanak ji heyekwa sir.

30 Wa, mbele las os Jonahik nari oso si mukurik yanga Ninivek fehe ma li heyehe limu mbara, "Ma toto Avui Wasilaka mbashirik tari ma ri." Os anhik nakwa oso erem si mukunak ji heyehe jimu mbakuwa, "Ma toto Avui Wasilaka mbashirik tari ma ria," karem mbakwa jir.

31 Ji misi. Avui Wasilaka os hulaima nokopma mbele mbele ol li uhundan or heyembakwa wolo, hiusha nokove yanga Sebak fehe oso si taha kavakava ol ji undan kormbak si sawehe jirin mbakwa osa. Sir mas yanga sihi homek nandarin si halaha king Solomon hishiyarinda orhin si misikmbaha tari osa. Hako misi. Solomonin tikrinda ma ormu torok jir nga sinduwa. Hako jir mbeek mashi orhin misindiyawa ambu jir.

32 Uhunda hom yanga Ninivek fehe ma ondo li taha kavakava ol ji undan kormbak sawehe jirin mbakwa ola. Jona mas Avui Wasilakahi mashin or sawerik li misihi sunguwavu lihin tormbleri ola. Hako jir wahau. Misi. Jonan

11:27: Lk 1:28,42,48 **11:29:** Mt 16:4 **11:31:** 1 Kin 10:1-10

tikrinda ma torok jir nga ormu sinduwa. Hako jir mbeek mashi orhin misindiyawa ambu jir.

Ukruharandak ji yaka
(Mt 5:15; 6:22-23)

33 Ma mbeek lamin li ukruhu wa akomek halowenda ambu lir. Uhu awuk tangrinda ambu lir, wahau. Or ukruhu metenjek or sinjishinak si haranak ma ol aka orok layiwa avak li heyeka.
34 Misokome jihi lam hom nanda sir. Os misokome jihi jivik si na nahi, ma harkawu jihi nga harakwa sir. Hako os misokome jihi kavak si na nahi, ma harkawu jihi nga tangnakwa sir.
35 Uwa osik ji auheyeka, ukruharanda os jihik nawa oso avak si tangnanan.
36 Os ma harkawu jihi amber si ukruhara nahi, kas mbeek tangnakwa ambu sir. Maome jihi avak amber harakwa sir, os lamin li oweshiwak si ukruharanda hom.

Jisas Farisi nga mashi Moseshin sawendari ma nga os li undarin kormbak or saweri
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 20:45-47)

37-38 Jisas mashin am or sawerakorik Farisi lar or taha or nga nakrem fri akmbaha ormu mbara. Urik Jisas or ihi ma otohi akak or layihi tavan or yoko namber ormu lihi ara. Urik Farisi oto or heyehe wavu musha mushak ormu lihishira.
39 Urik Wasilaka mu orin sawera, Wa, Farisi jirin, ji misi. Jir hambikumbiya hikri yeje nom armek li yokonda hom jimu nanduwa. Hako wavu akome jihi osmu kavak nanduwa. Jir mbele mbele mahin ji laha hi jihin jihinjik hauowenda jir.
40 Jir mbele las yarinda ambu jir. Os Avui Wasilaka hikri yejen or uri oso akome yeje nga erem or uri ambu, karem jimu hishindu? Wahau.
41 Hako os mbele mbele lal nga ji na nahi, ma ol mbele mbele nga nawa ambu ondon ji haha lirin ji jelyaka. Os erem ji uwa, nombo os hambikumbiya hikri yeje nga akome yeje nga ji yokoshiwak jivik nanda hom jimu nanduwa.
42 Hako Farisi jirin, ji auheyeka. Jir men ishavaka mbele mbele ol nowe jihik fehe ondon 10-pelak ji humasihi namtas Avui Wasilakan handa jir. Hako jir mbeek orin wavu jihik ji owehe nombo worna os ji tiyakmba nor mbahandan tiyanda ambu jir. Oso angop ji halawa sir. Hako evrembam ji tiyaka. Mbele mbele orin ji haha mashi orhin er nga ji tiyaka.

11:32: Jnh 3:5-10 **11:33:** Mk 4:21; Lk 8:16

43 Farisi jirin, ji auheyeka. Jir aka os ji lotu unda mishi orok maifuk li lerenda kawu orok ji likwak rupshinda jir. Uhu os ma tirsanda mishik jirin li makshitakshikwak rupshinda jir.
44 Ji auheyeka. Jir mawa ol ma li hishashihi mbeek li heyenda ambu hom nanda jir. Jir hikri yeje nom ma li heyewak jivik nanda jir. Hako wavu akome jihi kavakava nga nanda jir.
45 Karem or mbarik mashi Moseshin sawendari ma lar mashi oson or misihi ormu mbara, Tisa, mashi os Farisi ondon mi sawembawa osmu nirin er nga jinduwa.
46 Urik Jisas mu sawera, Jir mashi Moseshin sawenda ma jirin. Jir er nga ji auheyeka. Jir mashin ji saweshihi mbele mbele lo jihin er nga hulaima nokopma ondohik ji hauoweshiwak mbeek li kishandahik nanda ambu sir. Hako jir mbeek lirin kas jelyanda ambu jir.
47 Ji auheyeka. Neloko avoko jihi profet ondon mandingormendari lir. Ushindak jir sunja armek mawa lihin tlahapsinda jir.
48 Erem ji uwa oso jir avoko neloko jihi nga wavu namtaskop ji hishihi profet ondon ji mandingormenda hom os jimu nanduwa.
49 Misi, mashi las Avui Wasilaka mas or mbahandari oso jirin karem mbahandari osa, Avak a mbashinak profet anhi ondo nga aposel ondo nga ma ondohik ikwa lir. Li inak ma ondo lihi lal kavakavak li uhu, lal li mandingormekwa lir,
50-51 Jir ter liwa ma jirin. Os mas profetin li mandingormehenda wasa oso avak Avui Wasilaka jirin or ukwa sir. Os mbele mbelen or uri wolokop sishihi rara ter nga man li mandingormeri wasa oso avak jirin or ukwa sir. Ol li mandingormehenda profet amber, Abelik sishi raha Sekaraiak nari oson. Sekaraia oto Avui Wasilakan li lotu uhu orin li sawendari mishi orok li mandingormeri ri. Unda osik jirin amu sawenduwa. Profet ondon li mandingormenda wasan jirin or ukwa jir.
52 Mashi Moseshin sawenda ma jirin, ji auheyeka. Ki os akayangan li sutlaha li layihi hishiyarindan li landa oso angop ji laha wanyinda sir. Jir jihinjik mbeek orok layikwak hishinda ambu jir. Uhu os ma anandi lal orok li layihi hishiyarinda oson li lakwa nombo angop ji arangori sir.
53 Jisas karem or mbaha or halashi irik mashi Moseshin sawendari ma nga Farisi ondo nga orin limu wapkava hishira. Uhu nombo nombo lal orin li oweioweiheyenak or mbanak li heyekmbaha limu mbara.
54 Mashi las or mbanak kavak si na nahi, orin li kotim ukmbaha limu mbara.

12

Farisi os li kushambajihi mbayanda nombon ji auheyeka
(Mt 10:26-27)

1 Ma musha mendek li talandirsaha mbeek li anatikrikuri
kas nga nari ambu sir. Urik Jisas ma ol orin tiyandari ma
ondon ormu sawera, "Farisi li unda nombon ji auheyeka.
Lir mbele mbele li unak ma hi lihin li hausikmbaha hishinda
ola.
2 Hako mbele mbele ol ma li wanyihi li unda ondo kumak
avak kormbak talakwa lir. Mashi os tlembak li mbaha
wanyinda kumak avak kormbak talanak li misikwa sir.
3 Mashi os nirik ji mbahanda oso kumak avak tandik li
sawenak li misikwa sir. Uhu mashi os akak mashisukuk ji
mbawanyinda avak kormbak li sawenak li misikwa sir."

Avui Wasilaka nom ji ajeka
(Mt 10:28-31)

4 "Uwa osik naimble anhi jirin, jirin amu sawenduwa. Ma
ol jirin mandingormekmbaha hishinda ondon ji ajewa hala.
Lir maome jihi nom mandingormekwa lir. Hako masikome
jihi nga kavak nakwa ambu lir.
5 Hako jirin kormbak amu sawenduwa, Avui Wasilaka
nom ji ajeka. Ortonom man or mandingormehe masikome
nga hik ormbekwa ri.
6 Ji hishika, avi kanda ol maketik li owenda ondo ya
awarikandak li frungawunda lir. Hako Avui Wasilaka
mbeek lihi lar or hishakashanda ambu lir.
7 Uhunda hom masikukwa jihi nga angop or heyehe nor
kantirakonda lir. Uwa osik ji ajewa hala. Or heyewa, jir avi
kanda ondon tikrinda jir."

Jir avak Jisashi mak ji nandan ji sawekwan ji ajewa hala
(Mt 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 "Jirin amu sawenduwa, os kormbak ji sawe ji mba, "An
Jisasin tiyanda ma nira." Karem ji mba nahi, Ma Jikisi Avui
Wasilakahi oto Avui Wasilaka ensel orhi li heyenak kormbak
or sawekwa jir, "Ma tondo anin tiyanda ma lira," karem
mbakwa ri.
9 Hako os hi orhin kormbak ji sawe nahi ambu, or nga Avui
Wasilaka ensel orhi ondo li heyenak karem or sawekwa jir,
"An ma tondon a heyenda ambu nir."
10 Os mashi kavakavan Ma Jikisi Avui Wasilakahin ji mba
nahi, Avui Wasilaka kavakava jihin laha ermbekwa ri. Hako
os Masikome Avui Wasilakahin ji okolehe mashi kavakavan
ji mba nahi, Avui Wasilaka mbeek kavakava jihi oson or laha
ermbekwa ambu ri.

12:2: Lk 8:17 **12:7:** Lk 12:24; Ap 27:34

11 Os jirin li tolo longo laha ihi li lotu unda mishik mo,
gavmanhi lerawun landa ma ondohik mo, ma ol hi nga
nanda mahik li tolo laha ihi owehe li silinak avak ji mba,
�Mberem ni sawenak li halashinak ni ika? Karem ji
hishinan. Uhu wavu musha mushak ji hishiwa hala.
12 Oro wolo mendek Masikome Avui Wasilakahi mashi os ji
sawekwa jirin or mukushinak ji sawekwa sir,
karem ormu
sawera.

Ya ngashi ma lar ferfar or undari mashi

13 Urik ma ol orok tirsaha siri lihi nindik ma lar Jisasin
ormu sawera, Tisa, sanje anhin mi mbanak mbele mbele
ol avui shihi owehenda ondon or humasihi anhi uwan or
hanak a laka.
14 Karem or mbarik ormu sawera, Wahau te. Lawe
mende anin majistret hom a naha lerawu oson a lakurik
kamar?
15 Karem or mbaha ormu sawera, Ji auheyeka, mbele
mbele mahik nanda ondon ji antlawa hala. Mbele mbele
ondo mbeek jirin jelyakwa ambu lir.
16 Karem or mbaha sauheima las ormu sawera, Ya
ngashi ma lar nowe orhi akwa musha mendek nari sir.
17 Urik ma orto ormu lihishira, Mberem avai uku? Akwa
ondo musha mende re. Aka mbeyok avai oweku?
18 Karem or hishihi ormu mbara, Wa, avak karem a
ukwa nir. Aka ondo amber avak a tarvlaha aka anandi lal
wasilaka mendek a ukwa lir. Ushihi avak akwa ondo nga
mbele mbele anhi nga aka orok a owekwa lir.
19 Uhu anhinjik karem a mbakwa nir, wahau te, kavakanda
nira. Mbele mbele jiviwavi anhi rondo avak asama mushak
nakwa lira. Uwa osik ter avak lerawu las a lakwa ambu nir.
Uhu men a lihi hiyawu laka lakan a uhu wain ukun a aha a
rupkapshihi na likwa nir.
20 Hako Avui Wasilaka mu orin sawe mbara, Mir ferfar-
nanda indingo mira. Ter nirik avak hakwa mir. Unak mbele
mbele mihi ol mi haumbli haumbliwa ondo avak lawe laku?

21 Uhu Jisas ormu mbara, Ma ol mbele mbelen misambi
torok haumbli haumbliwa ma ondo ma or ferfarnanda oto
hom nanda lir. Lir mbele mbele misambi torok fehenda nom
li hishihi Avui Wasilakan hishakashanda lir.

Mbele mbelenjik ji hishombashiowehe ji holowa hala
(Mt 6:25-34)

12:11: Mk 13:11; Lk 21:12-15 **12:15:** 1 Ti 6:9-10 **12:21:** Mt 6:19-20

22 Uhu Jisas mu ma ol orin tiyandari man sawera, "Jirin amu sawenduwa. Mbele mbele ol maome jihin jelyakwanjik ji hishombashiowewa hala. Uhu ji mba, "Akwa mbelen ni akundan, kowe mbelen ni falekundan?" Karem ji mbaha ondo mendenjik ji hishombashiowehe ji holowa hala. Mberem ushiwak?
23 Tos ni hishihi liyanda mbeek men akwa nga kowe nga frihikop ni liyanda ambu nir, wahau.
24 Avi ondon ji heyeka. Lir mbeek akwa sijin fakanda ambu lir. Uhu lir mbeek akwan li lahara aka lasikop tirsanda ambu lir, wahau. Hako Avui Wasilaka jihi lirin armek or uhu akwan lirin or hawak anda lir. Hako jir avi ondon tikrinda jir. Or jirin armek unda ri.
25 Os mbele mbele misambik fehe tondonjik ji hishombashiowe nahi, ondo am jirin si jelyashinak nambe mendek ji liyakundas? Wahau.
26 Os erem si na nahi, mberem ushiwak mbele mbele anandi ondonjik ji hishombashiowendu? Ondo mbeek jirin jelyakwa ambu lir.

27 Mise amase ondon ji heyeka, armek nawak ji heyenda lir. Mise lihi os kowen falenda hom nanda lir. Hako lir mbeek lerawun laha kowen tlavanda ambu lir. King Solomon kowe jiviwavin falendari ri. Hako mise amase ondo arme mendek li naha kowe jiviwavi ol or falendari ondon tikrinda lir.
28 Mise amase ondo mbeek nambek nanda ambu lir. Avak ni heyewak sikwa lir, ushok lewas nenjehe mendek nakwa lir. Hako Avui Wasilaka armek or unda lir. Unda osik mberem ji hishindu, jirin armek or ukwa ambu, karem jimu hishindu? Wahau. Avak jirin armek ukwa ri.
29 Uwa osik avak mbele mbele akwanjik ji hishihi ji holowa hala.
30 Ma misambik fehenda mbele mbele ondonjik hishombashiowenda lir. Hako Avui Wasilaka angop or heyewa sir, mbele mbele ol ji hishiwan.
31 Uwa osik ji halashinak malakama jihik or naha mbele mbele ol ji hishiwa avak or haka.

32 Jir sipsip kanda anhi jirin, ji ajewa hala. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka jirin or rupshihi kwambu orhik jirin or arangoshinak orhi siyok sikwa oja.
33 Ji mbashinak ma lal mbele mbele jihi ondon li frungawuka. Ushinak ya ondon ji laha erndakava ondon ji haka. Erem ji uwa oso yan wolonda kowe os hevenik fehe orok mbele mbele jivi jihin os jimu haumbli haumblinduwa. Ushinak kowe os hevenik fehe oso mbeek frehekwa ambu sir. Mbele mbele orok ji owenda ondo mbeek mendek

nakwa ambu lir. Ma kava mbeek li hirnyakwa ambu lir. Kosala mbeek korokwa ambu lir.
34 Os mbele mbele jiviwavi jihin hevenik ji haumblihaumbli nahi, sunguwavu jihi nga orok ikwak hishikwa oja.�

Lerawu jivin landa ma li hunduje lika
(Mt 24:42-44)

35 Jisas mashin or sawehe normu mbara, "Ji hundujehe lamin ji ukruhu ji lika.
36 Jir avak ma ol malakama lihi or takwak li nikishihi linda hom ji lika. Malakama lihi oto angop hiyawu las os li hulasihi nokoplakwak li uwa mishi orok iri ri. Hako avak indik takwa ri. Os or taha akan or tiriwa wolo kolok akan ji sutlaka.
37-38 Malakama oto mbele wolok or taku? Nirkundik or taku mo harakunak aptoko maifuk or mbanak or taku mo, os or taha or heyenak ol ornjik lerawun landa ma er li lihi li suknyana ambu nahi, avak lirin armek ukwa ri. Uwa osik li rupshika. Omendingak jirin amu sawenduwa, malakama oto avak lirnjik hiyawu laka las or uhu nor humasishinak akwa lir.
39 Yawur ji hishika, os aka mashama hirnyanda ma li takuri wolon or misirikop armek or washilishirik aka orhin tlelayiri ambu lir.
40 Uwa osik jir nga ermba ermbak ji hundujehe ji lika. Os ji mba, "Ma Jikisi Avui Wasilakahi mbernda rakwa ambu ri." Karem ji mbana wolokop takwa ri."

Sauheima ma or lerawun jivik landa nga lerawun kavak landa nga
(Mt 24:45-51)

41 Karem mbarik Pita mu Jisasin silira, "Wasilaka, sauheima oso nirtonom mi sawewa os mo ma rondo amber? "
42 Karem mbarik ormu mbara, "Jir mberem ji hishindu? Malakama lar yanga lasik or ikuna wolo mberem nanda man or mbashinak mbele mbele orhi ondon or washiliku? Ma or hishiyarinda nga naha jip lerawun landa otona. Erem nanda ma lerawun landa ma anandi ondon or washilihi akwan lirin humasikwa ri.
43 Os malakama indiyok or taheyenak lerawu orhin er or la nahi, or rupshika.
44 Omendingak jirin amu sawenduwa. Malakama avak orin or ngamashinak mbele mbele orhi ondon washilikwa ri.
45 Hako os lerawun landa ma oto or hishihi nor mba, "Malakama anhi mbernda kolok rakwa ambu ri." Karem

12:33: Lk 18:22 **12:35:** Mt 25:1-13 **12:39:** Mt 24:43-44; 1 Te 5:2 **12:44:** Mt 25:21,23

or hishihi ma ol or nga nakrem lerawun landa ondon or jihi akwan or aha uku kavan or aha ambarambasinak,
46 malakama orhi avak tumsar takwa ri. Hako or mbeek os or takuri wolon heyeri ambu ri. Uhu mbeek hundujeri ambu ri. Unda osik malakama oto or taha avak ma or mashi orhin mblarna ormbenda oton kavak or naha hik ermbekwa ri. Ushinak ma ol kavakavan unda ma ondo nga nakrem orok likwa ri.
47 Jirin amu sawenduwa. Ma or malakama orhi mbari mashin angop or misishihi mblarna ermberwa ma oto avak malakama orhi or taha orin lakak or warmblashikwa ri.
48 Hako lerawun landa ma or malakama orhi mbari mashin misinda ambu oto, os mbele mbelen or hunduje nahi ambu, malakama orhi os or tawa wolo orin awar or warmblashikwa ri, mbeek lakak or warmblashikwa ambu ri. Os Avui Wasilaka lerawu orhin ji lakmbaha hishiyarinda lakak nandan jirin or hahanda nahi, avak lerawu os ji lahanda yombo yombok jirin heyembakwa ri.�

Jisas hulaima nokopman or toloyarishinak kraha frijip li sikmbaha or tari
(Mt 10:34-36)

49 Jisas mashi las nga karem ormu sawera, An misambi torok hin a ermbenak kolok si ukrukurik tari nir. Os hi oso si ukrurikop a rupshiri nir. Hako hi oso mbeek ukruri ambu sir.
50 Nomorawu laka las avak a kishakwa nir. Hako a kisha namber. Uwa osik sunguwavu anhi osmu kava mendek nanduwa.
51 An mbeek awu tos misambi torok talawan a mishamaimbakmbaha a rari ambu nir, wahau. Jirin amu sawenduwa. Os a rari man a mbanak kraha frijip li sikmbaha a rari nir. Lal kraha anhik, lal wutari anhi kraha orhik sikwa lir.
52 Ter sishi ihi kumak nga os ma lar jinokove orhi nga tostava yeje hom aka lasikop li li nahi, avak lihi ambek a yarishinak kraha frijip sikwa lira. Ma nalmingrip avak an nga ni sikwa nir. Hako frijip avak nalmingrip ondon li halaha apsham sikwa lira.
53 Apshambak li sihi avoko ma avak jikisi orhin wutarik or owenak jikisi ma avoko orhin wutarik owekwa ri. Unak nijava avak jikisnokopji sihin erem wutarik si owenak hovok jikisnokopji nijava sihin wutarik owekwa sir. Ruwaihava avak nukmango sihin wutarik si owenak nukmango ruwaihava sihin wutarik owekwa sir,� karem ormu mbara.

12:47: Jas 4:17 **12:50:** Mk 10:38-39 **12:53:** Mic 7:6

Ma mbeek mbele mbele os talawa tontlo sihin heyewa ambu lir
(Mt 16:2-3)

54 Jisas ma ondon ormu sawera, "Jir ta layinda yok matle si rasawak ji heyehe karem mbanda jir, "Ma avak rakakwa sir." Uwak os ji mbawa hom ma takanda sir.
55 Uhu ji heyewak suwa wasilakak tombo yok si rasawak karem mbanda jir, "Ta avak jikwa ri." Uwak os ji mbawa hom ta jinda ri.
56 Jir mbele mbele ol lersuwuk fehe nga misambik fehe nga armek yarinda jir. Hako mbele mbele tos ter talawan yarinda ambu jir," karem ormu sawera.

Ma or mirin kotim ukwak hishiwa man sauntlehe shihi ambek shi mishamaimbaka
(Mt 5:25-26)

57 Karem or mbaha mashi las nga ormu mbara, "Mberem ushiwak jihinjik yawur ji hishihi ji yarikwan ji halandu?
58 Ji misi. Ma or mirin kotim ukwak mbawa ma nga majistrethik shi i namber, orin sauntlehe shihi ambek shi mishamaimbaha shi waphimbijika. Las avak mirin or laha ihi majistrethi tavak or halashinak majistret nga avak polismanhi tavak or handa ngashi. Unak polisman nga avak krawu akak li owekwa mir.
59 Omendingak jirin amu sawenduwa. Ya os mi hakmbaha li mbawa hom mi ha nahi ambu, mbeek krawun halaha indiyok hikriyok talakwa ambu mir."

13

Ma ol sunguwavu lihin tormblewa ambu avak kavak nakwa lir

1 Jisas mashin or saweshirik ma lal orin li sawe limu mbara, "Pailat awun unda ma orhi ondon or mbashirik Galilik fehe ma lal tempel akak limu mandingormera, os Avui Wasilakan li nambundari wolok."
2 Karem li mbarik ormu mbara, "Wa, mberem ji hishindu? Ma ondo kavakava lihi wasilaka mendek si naha ma anandi Galilik fehe ondon tikriri osik nomorawu oso lihik talari sir, karem jimu hishindu?
3 Wahau. Jirin amu sawenduwa. Os kavakava ol ji undan ji halaha sunguwavu jihin ji tormble nahi ambu, jir avak er nga kavak nakwa jir.
4 Wa, mberem ji hishindu? Ma 18-pela kando mas aka hombelaka yanga Siloamik sindari oso tarvlaha si raka mandingormeshirik hari kando kavakava lihi os li undari

13:2: Jn 9:2

oso wasilaka mendek si naha kavakava os ma ol Jerusalemik linda ondo li undan tikriri osik limu har, karem ji hishindu?
5 Wahau. Jirin amu sawenduwa. Os kavakava ol ji undan ji halaha sunguwavu jihin ji tormble nahi ambu, jir avak er nga kavak nakwa jir,&#65533; karem ormu sawera.

Sauheima mi os akwa ome nga wandari ambu

6 Uhu Jisas sauheima las ormu sawera, &#65533;M*a* lar mi fik oson nowe orhik ormu owera. Undarik ormu ra mi oson heyera, mi nivi nga si wa nahi, or numbakmbahan. Hako or ta heyeri mi nivi namtas mende mbeek orok wari ambu.
7 Uhu noumashama oto ma or nowe oson washilindari ma oton ormu sawera, &#65533;Misi. An mi roso akwa ome nga sivai waku, karem mbaha asama nalmingrip am a heyefur te. Hako mbeek namtas mende washiwak a numbawa kom te. Mi toso men sembe er siw. Shi ermbenak si ika. Men sembe er siw.&#65533;
8 Karem or mbarik ma or nowe oson washilindari mu mbara, &#65533;W*a*, halanak asama namtar nga si sinak shi heyeshihin, las avak ome nga si wanda ngashi. Halanak mi tontlon a jersa ormbehe shi heyeshihin.
9 Las avak asama usaik akwa ome nga si wanda ngashi, u nahi jivina. Hako si wa nahi ambu, mivai shi ermbeka.&#65533; &#65533;

Sabat wolok Jisas nokove las or mbarik jivik si nari

10 Sabat wolo Jisas Judama lotu undari akak mashin ormu sawera.
11 Urik nokove las orok liri sira. Asama 18-pelak wasi-malengamba toloshirik kumanhava nga ungruwu ayango yandari sir, mbeek wornak yandari ambu sir.
12 Jisas sirin or heyehe normu mbara, &#65533;Nyir tanak.&#65533; Karem or mbarik si tarik ormu mbara, &#65533;Apmanuw*a*, nyir avak a mbanak jivik nakwa nyir.&#65533;
13 Karem or mbaha tava orhin nokove osohi maomek or hauowerik lewas jip si usaha wornak si sihi hi Avui Wasilakahin simu hausimbausira.
14 Hako ma or Judama lotu undari aka oson washilindari ma oto Jisas nokove oson Sabat wolok or mbarik jivik si narik or heyehe ormu waplelenara. Uhu ma ol orok liri ondon ormu sawera, &#65533;Niri 6-pela lerawun ni landa wolo sira. Os ma toto kavamisinda jihin or mbanak jivik ji nakwak ji hishi nahi, wa, lerawun ni landa wolok ji raka. Hako Sabat wolok nembes.&#65533;
15 Karem or mbarik Wasilaka mu orin sawera, &#65533;Jir mbafirimbanda ma jira. Mashi os ji sawenda nga lerawu os ji landa nga mbeek nakrem nanda ambu sir. Sabat wolok jir

13:5: Kis 20:9-10; Lo 5:13-14 **13:7:** Lk 3:9 **13:8:** 2 Pi 3:9,15

amber bulmakau jihi nga donki jihi nga ji tambuhu iwak li ihi uksem anda lira.
16 Hako nokove toso Abrahamhi nirambara las tosira. Asama 18-pelak Laulaka sirin kavak or nashirik lindari sira. Mberem ushiwak os Sabat wolok a uwak jivik si nawan ji pantlendu?�
17 Karem or mbarik ma ol orin waplelenari ma limu humblarara. Hako ma amber mbele mbele jivi ol or urin li heyehe limu rupshira.

Jisas sauheima las mastet sijik or saweri
(Mt 13:31-32; Mk 4:30-32)

18 Urik Jisas ormu mbara, "Avui Wasilaka os hulaima nokopma orhin or arangoshinak li linda nombo oso mberem sivai nandu?
19 Wa, oso mastet siji hom nanda sir. Mastet siji oso awarikanda mende sir. Hako li sishiwak lewas si tungua rasaha wasilakak mi hom nanda sira. Ushiwak avi li raha aviwusin mi tava orok uhu linda lir.�

Jisas sauheima las yisik or saweri
(Mt 13:33)

20 Uhu ormu mbara, "Avui Wasilaka os hulaima nokopma orhin or arangoshinak li linda nombo oso mberem sivai nandu?
21 Wa, oso yis hom nanda sir. Os nokove las bretin si uwa wolo yis kandakar si laha plaua laka nga si farfarsashiwak si kishalaraha wasilaka mendek nanda hom nanda sir," karem ormu mbara.

Akayanga awarikandak ji layika
(Mt 7:13-14,21-23)

22 Jisas Jerusalemik or ikurik ormu ira. Or ihi yanga yangak mashin ormu saweyara.
23 Urik ma lar ormu silira, "Wasilaka, ma lapndonom Avui Wasilakahi yangak layikwa op?"
24 Karem or silirik ormu mbara, "Jir avak lerawu havan ji laha akayanga awarikanda orok ji layika. Jirin amu sawenduwa. Ma mushak orok layikmbaha hishinda lir. Hako wahau. Mbernda li layindahi ambu.
25 Kumak aka mashama akayangan avak or kosokwa sir. Unak jir avak akayangan ji tirihi karem mbakwa jir, "Wasilaka, akayangan mi sutlawa." Hako or avak jirin karem mbakwa ri, "An mbeek jir kas a heyenda ambu nir."

13:15: Lk 14:5 **13:25:** Mt 25:10-12

26 Unak jir avak karem mbakwa jir, "Nir mir nga ni lihi
akwan ni aha nakrem mir nga wain ukun ni andari nir te.
Uhu mir yanga nihik mi taha nirin mashin sawendari oma."
27 Hako or avak jirin karem mbakwa ri, "An jirin a
heyenda ambu nir. Jir mbeek fehe jir? Jir kavakavan unda
ma jir. Jir amber hom indik ji hala ika."
28 Karem or mbanak yanga jivi hikriyok ji i sihi ji heyenak
Abraham nga Aisak nga Jekop nga profet ondo amber Avui
Wasilakahi yanga orok li linak ji heyehe ji tlangamayihi fu
jihin masham koho akwa jir.
29 Unak ma ol kuyanga ta rasandak fehe, ta layindak fehe,
nuku yok fehe, tombo yok fehe, amber hom Avui Wasilakahi
yangak li layihi akwan akwa ola. Hako jir wahau.
30 Uwa osik ji misi. Ma ol ter kumasik siwa ondo avak
maifuk sikwa lir. Ma ol ter maifuk siwa ondo avak kumasik
sikwa lir."

Jisas yanga Jerusalemik fehendarinjik or holori
(Mt 23:37-39)

31 Karem or sawerik Farisi lal li raha Jisasin limu saw-
era, "Herot Antipas mirin mandingormekwak ormu mban-
duwa. Uwa osik yanga roson mi halaha yanga lasik ika."
32 Karem li mbarik ormu sawera, "Ji ihi Herot oton karem
ji sawe. "Mir misi, avak nga ushok nga lerawun a laha
wasimalengamba ol man tolondan a mbru ormbehe ma ol
kavamisindan a unak jivik nakwa lir. Uhu humnyanak
lerawu anhi oson a larakokwa nir.
33 Ome sira. Ushok nga humnyanak nga an lerawu oson er
a lakwa nir. Mberem ushiwak? Profet mbeek yanga anandi
lasik li jimandingormekwa ambu ri, wahau. Jerusalemkop
orin li mandingormeshinak hakwa ri." Mashi kas karem a
mbawan orin ji sawe.
34 Jir Jerusalemik fehe ma jirin, jir profet ondo nga ma ol
Avui Wasilaka mbashirik tari ma ondo er nga sunjakom loho
mandingormenda jir. Hindi mushak jirin armek a ukmbaha
na hishinda nir, os aptok nijava jikisi sihin shervle sihik si
arangonda hom. Hako jir mbeek ji halashiwak jirin erem a
unda ambu nir.
35 Ji misi. Yanga jihi avak kavak nakwa sir. Jirin amu
sawenduwa. Jir avak anin indik heyekwa ambu jir. Er ji
lihi ji nikishifuhu ji mba, "Halanak Avui Wasilaka ma or hi
orhik tawan armek or uka." Karem ji mbana wolokop anin
indik heyekwa jir."

13:27: Sng 6:8 **13:28:** Mt 8:11-12 **13:29:** Sng 107:3 **13:30:** Mt 19:30

14

Jisas Sabat wolok ma or kumba tava tirindarin or mbarik jivik or nari

1 Sabat wolok Jisas Farisi lida lihi larhi akak or akurik
ormu layira. Urik ma ol orok liri ondo orin limu lishi
flaflatara.
2 Mberem ushirik? Ma lar kumba tava tirindari orok liri
ora.
3 Urik ma oton or heyehe mashi Moseshin sawendari ma
nga Farisi ondo nga ormu silira, "Mashi Moseshi mberem si
sawendu? Ma ol kavamisindan Sabat wolok ni mbanak jivik
li nakwa jivi os mo kava os?"
4 Urik mayam er limu lira, mbeek mashi las mbari ambu
lir. Urik ma oton or toloho or mbarik jivik or narik or
mbashirik ormu ira.
5 Uhu ormu sawera, "Os jikishulayi jihi lar mo bulmakau
jihi lar Sabat wolok ukwa wolnanda mishi lasik li layi nahi,
kolomalok ji ihi tolonak tasakunda ol mo wahau? He, ji
tolonak tasakwa ol te."
6 Karem or mbarik lir mbeek mashi las mbakurik nari
ambu lir.

Jisas karem ormu mbara, "Jir jihinjik ji hafaka lika."

7 Jisas or sihi nor heyeri ma ol hiyawu laka orok tari ma
ondo amber malakama linda mishik li likmbaha olmu ura.
8 Urik sauheima las ormu sawera, "Os ma lar hiyawu laka
las or uhu or ushanak mi i nahi, avak malakama linda mishik
mi i liwa hala. Las avak orok mi ihi malakama ondo li likwa
mishin mi arangonda ngashi.
9 Unak hiyawu mashama oto avak or taha mirin karem
mbakwa ora, "Mir os mi liwa mishi toson halashinak
malakama katai tawa torok or lika." Las avak karem or
mbashinak mi humblaraha kuma yok mi i linda ngashi.
10 Hako mir kuma yoko mendek i lika. Os erem mi uwa oso
hiyawu mashama oto avak or mbashinak mi ihi malakama
linda mishik mi likwa sira. Erem or unak hi mihi avak ma ol
er nga ji lihi awa misokome lihik lakak nakwa sir.
11 Uwa osik ji misi. Ma or hi orhin orhinjik metenjek
hauowewa, avak Avui Wasilaka hi orhin or hakaowekwa
ora. Hako ma or orhinjik hafaka liwa, avak Avui Wasilaka
hi orhin metenje mendek or hauowekwa ri."

Erndakava ondon armek ji uka

12 Urik Jisas Farisi hiyawu mashama oton ormu sawera,
"Os hiyawu laka las mi ukuna wolo avak mahasanje mihi
nga mihi kuvu ondo nga ya ngashi ma ondo nom ushanak li

14:3: Lk 6:9 **14:5:** Mt 12:11; Lk 13:15 **14:8:** Snd 25:6-7 **14:11:** Mt 23:12; Lk 18:14

ra awa hala. Mberem ushiwak? Lir avak akwa wasa mihin hakwa lir. Ushinak kumak mbele las lakwa ambu mir.
13 Hako os hiyawu wasilaka las mi uwa, avak erndakava nga ol maome kumba tava lihi nga misokome nga kavak nahanda ondon ushanak li ra aka.
14 Ol erem nahanda ma ondo mbeek akwa wasa mihin ukwa ambu lir. Unak mir er rupshi mendeka. Mberem ushiwak? Kumak ma Avui Wasilakahi ol hahanda indik li usahana wolo akwa wasa mihi oso or hakwa sir.�

Hiyawu wasilaka hevenik fehe
(Mt 22:1-10)

15 Urik orok liri ma lar mashi oson or misihi Jisasin ormu sawera, *Hulaima* nokopma ol hiyawu wasilaka yanga jivi Avui Wasilakahi orok lihi akwa ma ondo li rupshi mendeka.
16 Urik Jisas ormu orin sawera, Misi, ma lar hiyawu wasilaka las or ukurik or uhu ma musha mendek ormu ushara.
17 Urik am or ukuri wolok si narik ornjik lerawun landari ma oton or mbashirik or ihi ma ol masmas or mainhandarin ormu sawera, Ji taka. Mbele mbele amber angop or hundujerakowa sir.
18 Hako ma ondo mbeek orok ikurik hishiri ambu lir. Lar ormu mbara, An angop nowe las yak a frungawuri nir. Avak a ihi nowe oson a heyekwa nir. Uwa osik hiyawu orok a rakwa ambu nir.
19 Hovok lar ormu mbara, An angop bulmakau 10-pelak lerawun a lakurik yak a frungawuri nir. Avak a ihi bulmakau ondon a heyekwa nir. Uwa osik hiyawu orok a rakwa ambu nir.
20 Hovok lar ormu mbara, An akrin na nokoplawa osik hiyawu orok a rakwa ambu nir.
21 Urik lerawun landari ma oto indiyok or taha mashi os li mbarin hiyawu mashama oton ormu sawera. Urik mashi oson or misihi or waplelenaha orin ormu sawera, Mir kolomalok ihi kolaka torok nombo laka nga nombo jintla kanda nga mi ilai talaihi erndakava ondo nga ma ol maome kavak nanda nga misokome tumunda nga kumba nashinda nga laharanak aka anhik li raka.
22 Karem or mbashirik or ihi indik ormu taha ormu mbara, *Malakama*, os mi mbawa hom a lawa sir. Hako aka laka mihi oso hoje namber.
23 Urik hiyawu mashama oto ormu sawera, Mir avak kolaka toson mi halaha yanga yangak mi ihi ma amber ol

14:14: Jn 5:29 **14:15:** Lk 13:29 **14:20:** 1 Ko 7:33

orok mi heyewa ondon ukmisi laharanak avak aka anhi si hojeka.
24 Hako omek amu sawenduwa. Ma ol mas a ushahanda
ondo lir avak mbeek akwa kandakar akwa ambu lira,
wahau.[14:26]

Jisasin ji tiyakunak ji hishi nahi, yawur ji li hishihi jivai tiyaka
(Mt 10:37-38)
25 Ma musha mendek Jisas nga limu ira. Urik or tormblehe
ormu lirin sawera,
26 Os ma lar anin or tiyakunak or hishi nahi, wa halanak
anin wapnuku orhik or oweka. Os avoko nijava, jinokopji,
jikaha mahasanje orhin wapnuku orhik or oweshihi anin
wapmantlek or owe nahi, or mbeek anhi mak nakwa ambu
ri. Uhu os anin or rupshiwa oso orhinjik or rupshinda oson
si tikri nahi ambu, or mbeek anhi mak nakwa ambu ri.
27 Hovok os ma lar miando orhin or kisha nahi ambu, or
mbeek anhi mak nakwa ambu ri.
28 Uwa osik ji misi. Os ma lar akan or ukwak or hishi nahi,
wa yawur or lihi ya nga mbele mbele ol akan or ukwak or
hishiwa ondon or li hishihi nor mba, Ya toso am aka toson
a urakokundas mo wahau?
29 Os erem or hishi nahi ambu, aka oso mbeek or urakokwa
ambu sir. Unak ma avak li heyehe orin okole karem orin
mbakwa lir,
30 Ma toto aka toso or urakowa kom te, karem mbakwa
ola.
31 Os king lar king anandi nga awun or ukwak or hishi
nahi, wa yawur or lihi armek hishikwa ora. Awun unda ma
orhi 10,000-ik li nanak king anandi oto awun unda ma orhi
20,000-ik li na nahi, or mba, Am a jihi na tukrunak tulu
ikundal mo wahau? Karem hishikwa ora.
32 Hako os or hishiwa awu oson or jihi tukrundahi ambu,
karem or hishi nahi, wa os homek si nana wolo ma lal or
mbashinak li ihi li sauntleka. Ushinak awu oso li ukwan li
halaka.
33 Uhunda hom jir erema. Masmas jihinjik yawur ji
heyeshihin. Os mbele mbele jihin ji hala nahi ambu, jir
mbeek anin tiyanda mak nakwa ambu jir.

Jisas orin tiyanda nombon sauheima las waswok or saweri
(Mt 5:13; Mk 9:50)
34 Waswo jivi sira. Hako os si jip ana ambu nahi, mberem
ni unak indiyok jivik sivai naku? Wahau.

14:26: Lk 9:23

35 Erem nanda waswo oso mbeek mbele jivi las undahi ambu sir. Men li ormbewak inda sira. Misi, ma ol mambla ngashi halanak mashi anhin li misika.�

15

Sipsip lar wanyinda mashi
(Mt 18:12-14)

1 Ma ol takis yan landari nga ol kavakavan undari ondo nga Jisas saweri mashin li misikmbaha limu tara.
2 Urik Farisi nga ma ol mashi Moseshin sawendari nga lihi ambek limu mbara, "Ma toto mberem ushiwak ma tol kavakavan unda tondo nga nakrem or lihi aha yandua?"
3 Karem li mbarik or misihi sauheimak or sawe normu mbara,
4 "Os jir lar sipsip 100 nga nor nahandanak namtar wanyishiwa, mberem orvai uku? Sipsip 99 ondon minja ngashi mishik or halashihi namtar oton lasa ikwa ora.
5 Or ihi sipsip oton or heyehe or rupkapshihi indik yangak kisha laharakwa ri.
6 Uhu orhi ma orhi man or ushanak li talandirsarakonak lirin ormu sawekuwa, "Sipsip anhi or wanyihinda angop a lasa ihi a heyehe indiyok a laharawa ri. Uwa osik jir nga an nga ka ni rupshika," karem mbakwa ora.
7 Jirin amu sawenduwa. Ma 99 ondo angop ma worna mak li nahanda osik heven yok lirin rupshinda lir. Hako os ma kava lar mbele mbele kavakava os or undan or halaha sunguwavu orhin or tormble nahi, avak heven yok warje mende nga rupshikwa lir."

Ya lar wanyinda mashi

8 "Os nokove las ya silva 10-pelak si nahandanak namtar wanyishiwa, mberem sivai uku? Sir avak tujakan si ukruhu aka suvun si hakoho ya sihin lasakwa osa.
9 Si laslasa si heyehe sihi ma sihi man si ushanak li talandirsarakonak lirin simu sawekuwa, "Ya anhi or wanyihinda angop indiyok a heyewa ri. Uwa osik jir nga an nga ka ni rupshika," karem sawekwa osa.
10 Jirin amu sawenduwa. Os ma kava lar mbele mbele kavakava or undan or halaha sunguwavu orhin or tormble nahi, ensel Avui Wasilakahi avak warje mende nga rupshikwa lir."

Sauheima avoko jikisi frijiphi mashi

11 Uhu Jisas sauheima las nga ormu sawera, "Ma lar jikishulayi orhi frijip nahandari vri.

15:2: Lk 5:30 **15:4:** Ese 34:11,16; Lk 19:10

12 Undarik maha kanda mu avoko orhin sawera, "Avui,
mbele mbele mihi ondon avak mi humasihi anhi uwan avak
ter anin haka." Urik avoko orhi mbele mbele orhi ondo
amber or humasihi fririn ormu hara.
13 Kandakar nga nambek naha maha kanda oto mbele
mbele orhi ondon amber or tirsashirik ma mu frungawura.
Ushirik yan or laha yanga home lasik ormu ira. Orok or i lihi
yan or haihanda ermberakori lir.
14 Ya orhi mendek si narik erenghandari wolo yanga orok
simu nara. Ushirik akwa nga nari ambu ri.
15 Ushirik or ihi yanga orok fehendari ma larnjik ormu
lerawun lakurik ira. Urik ma oto mbashirik or layihi fle
orhin ormu washilira.
16 Ma lal mbeek akwan orin hari ambu lir. Uri osik or
erenghaha fle ari akwa sumbun or akurik ormu hishira.

17 Uhu nor lihi indik avui orhin ormu hishira, "Avui
anhinjik lerawun landa ma ondo olmu akwa nga mushak
nanduwa, hako an torok a lihi namu erenghanduwa.
18 Wa, avak a usaha indik avui anhik a ikwa nir. Uhu orin
karem a sawekwa nir te, "Avui, an angop kavakavan Avui
Wasilaka nga mir nga na uhunda nir.
19 Uwa osik an mbeek ma jivik a nawa onik anin jikisi
mihik mbakwa ambu mir. Hako halashinak ma tol mirnjik
lerawun landa tondo hom a naka," karem a sawekwa nir."
20 Karem or hishihi or usaha indik avoko orhik ikurik
ormu ira. Or irik avoko orhi mu orin homek heyera.
Or heyehe sunguwavu orhi nga ornjik or holo mendehe
shirinyambar or ihi jikisi orhi oton or wakrihi normu
makaptakhavan tlera.
21 Urik jikisi orhi mu mbara, "Avui, an angop kavakavan
Avui Wasilaka nga mir nga na uhunda nir. Uwa osik anin
jikisi mihik mbawa hala."
22-24 Karem or mbarik avoko ma oto ornjik lerawun lan-
dari ondon or usharik li tarik ormu sawera, "Jikisi anhi toto
angop or haha wanyindari hom ni hishandari ri. Hako ter
am indik or tashiwak a heyehe amu rupshi mendenduwa.
Uwa osik kolomalok kowe jiviwavi las ji laharaha orin ji
falehe tavafusha nga ji falehe kumba ari nga ji faleshika.
Uhu ji ihi bulmakau jikisi laka lar ji jihi ni u aha avak ni
rupshika." Karem mbaha hiyawu wasilakan li uhu aha limu
rupshira.

25 Urik sanjelaka nowek or nahandarik ormu yangak tara.
Or ta aka sumbuk or sihi nor misiri ma li rupkapshihi limu
mblara.

15:18: Sng 51:4 **15:22-24:** Ef 2:1,5

26 Urik avoko orhinjik lerawun landari ma lar or mbarik
or tarik ormu silira, “Kando mbele li undu?”
27 Karem mbarik ormu sawera, “Maha mihi angop in-
diyok or tashiwak avoko mihi or rupkapshihi or mbawak
bulmakau jikisi laka lar nimu jiwa.”
28 Karem sawerik or misihi or waplelenaha mbeek akak
layiri ambu ri. Urik avoko orhi or talaha mashi jivik or
mbaha orin ormu hokovira, unak waplelena orhi oso avak
mendek si nakmbahan.
29 Hako sanjelaka oto ormu sawera, “Avui, asama mushak
lerawu hava kavan a laha mbeek mashi mihin a mblarnanda
ambu nir. Ermba ermbak mashi mihin a misindiyanda nir.
Hako nindi wolo las mbeek meme jikisi lar mi mbashirik
a jihi anhi ma nga ni aha ni rupkapshiri ambu nir, wahau
mende indinga.
30 Hako jikisi mihi toto ya mbele mbele ol mi harik or
laha iri ondo angop hulatolhakayanda nokove ondok or
ormberakori lir. Ushihi indik or tawak orin mi rupkapshihi
ornjik bulmakau jikisi lakan mi jihi hiyawun mi uhu andu?
”
31 Karem mbarik ormu mbara, “Jikisi, mir ermba ermbak
an nga shi linda mir. Unda osik mbele mbele anhi tondo
amber mihi lir.
32 Hako maha mihi toto angop or haha wanyindari hom ni
hishandari ri. Hako ter am indik or tashiwak ni heyehe ni
rupkapshihi nimu mblanduwa.” “

16

Sauheima ya ngashi manjik lerawun landari ma

1 Jisas orin tiyandari ma ondon ormu sawera, “Ya ngashi
ma lar lindari ri. Ushirik ma lar mbele mbele orhin
washilindari ri. Urik ma lal li taha ya ngashi ma oton
limu sawera, “Ya mihin washilinda ma oto mbeek ya
mihin armek owenda ambu ri. Ya mihi ondon ormu laha
sambuyanduwa.”
2 Karem li mbarik or misihi ya orhin washilindari ma oton
or usharik or tarik ormu sawera, “Mir li sawewak a misiwa
mbele mbele anhin mbeek armek washilinda ambu mir.
Unda osik mbele mbele anhin tava mihik a halakwa ambu
lir. Mir kolomalok ihi mbele mbele anhi ol tava mihik nawa
ondon amber jekambak kayerakoho laharanak a heyeka.”
3 Karem or mbarik wavu orhik ormu lihishira, “Malakama
anhi avak or mbashinak lerawu orhin a halakwa nira. Wa,
mberem avai uku? An mbeek kwambu nga na naha lerawu
havan landahik a nawa ambu nir. Uhu nombok a lihi yanjik
a silikwan a humblaraw te.

4 Hako nombo las a hishiwa karem. Os karem a unda
nahi, ma lal avak anin armek ukwa lir, os malakama anhi
or mbashinak lerawu orhin a halawa wolon.�
5 Karem or mbaha malakama orhi otohik wasa nga nan-
dari ma ondon or usharik limu tara. Uhu maifuk tari man
ormu silira, ❝Mir wasan mi hakwa mbelmbel si nandu?❞
6 Karem or mbarik, ❝100 dram wel.❞ Karem mbarik
ormu mbara, ❝W*a*, os 100-ik li kayenda oson mbroko
ormbeshihi jekamba anandik 50-kop kayeka.❞
7 Ushihi lar tarik ormu silira, ❝Mir wasan mi hakwa
mbelmbel si nandu?❞ Karem mbarik ormu mbara, ❝100
bek wit.❞ Karem or mbarik ormu mbara, ❝W*a*, 100-ik li
kayenda oson mbroko ormbeshihi jekamba anandik 80-kop
kayeka.❞ Karem ormu mbara.
8 Ushirik malakama oto or taha nombo nombo os or
hishiyarihi or uri oson or heyehe hi orhin metenjek ormu
hauewera. Mberem ushiwak? Ma oto hishiyarinda nga nari
ora. Ome sira. Ma misambik fehe mbele mbele li ukwak li
hishiyarinda lir. Uhu Avui Wasilakahi ma ondon tikrinda lir.
9 Jirin amu sawenduwa. Ya jihin misambik fehenda ondon
ji hanak ma ondo avak jihi naimblek li naka. Uhundanak
kumak ya mendek si nawa wolo, avak jirin li laha aka akak
li laha inak jipjip ji lika.
10 Ji misi. Os ma lar lerawu awarikanda ol orhi tavak li
hahandan armek or la nahi, avak lerawu laka nga armek
lakwa ri. Hako os lerawu awarikanda ol orhi tavak li
hahandan armek or la nahi ambu, mbeek lerawu laka nga
armek lakwa ambu ri.
11 Hako os mbele mbele ol misambik fehendan armek
or washili nahi ambu, lawe mende avak mbele mbele jivi
menden ma otohi tavak or hanak or washiliku? Wahau.
12 Jir erem. Os mbele mbele mahin armek ji washili
nahi ambu, lawe mende avak jirin mbele mbelen hanak ji
washiliku? Wahau.
13 Ma lar mbeek ma frijipnjik lerawun landahi ambu ri.
Os erem or u nahi, lar or rupshihi lar or turakwa ri. Uhu lar
mbawa mashin or misihi lar mbawan halakwa ri. Unda hom
jir erem. Os ya mbele mbelenjik ji hishombashiowe nahi, jir
mbeek Avui Wasilakahi siyok sikwak hishikwa ambu jir,❞
karem ormu mbara.
14 Farisi ondo yanjik undari lira. Undari osik Jisas mbari
mashin li misihi orin li wapkava hishihi limu mbara, ❝Oto
men mbafirimbanda ri.❞
15 Urik Jisas mu lirin sawera, ❝Jir jivijivin unda ma,
karem li hishikmbaha jimu unduwa. Hako Avui Wasilaka
mbele mbele os sunguwavu jihik nawan angop or heyewa

16:10: Lk 19:17-26 **16:13:** Mt 6:24

sir. Mbele mbele os ma misambik fehe hishihi li mba, "Toso jivi indinga sir," karem li mbawa oso misokome Avui Wasilakahik or heyewa, kava indingak nanda sir.

16 Mashi Moseshi nga mashi profethi nga li sawe ra ra Jon talari ri. Ushihi Jonik sishi rawa wolo mashi jivi Avui Wasilakahi toso yanga yangak amber osmu induwa. Uwak ma amber Avui Wasilaka hulaima nokopman or arangoshinak li likwa mishik li layikwak olmu lerawu havan landuwa.

17 Lersuwu nga misambi nga avak mendek nakwa vri. Hako mashi Avui Wasilakahi mbeek mendek nakwa ambu sir. Ermba ermbak er nakwa sir."

Jisas nokoven laha halanda nombon or saweri
(Mt 5:31-32; 19:9; Mk 10:11-12)

18 Jisas mashi las nga karem ormu mbara, "Ma or nokove orhin halashihi nokove anandin lawa ma oto misokome Avui Wasilakahik or heyewa nokophirmbirinda ma hom nanda ria. Hako ma lar nokove las hula sihi sirin or halashindan lawa ma oto er nga nokophirmbirinda ma hom nanda ri."

Ya ngashi ma nga erndakava Lasarus nga frihi mashi

19 Jisas mashi las nga ormu sawera, "Mas ya mbele mbele nga nandari ma lar lindari ri. Ermba ermbak kowe jivi nom or falehe akwa jivi nom or aha lindari ri.

20 Hako akayanga orhik ojenaji nga afuranda erndakava lar lindari ri. Hi orhi Lasarus oria.

21 Uhu ya ngashi ma ari akwatlamu li rakarik or akurik undari ora. Urik asa li raha ojeuku orhin olmu mblek andara.

22 Undarik Lasarus kava oto mu hara. Urik ensel Avui Wasilakahi orin li laha ihi oweshirik ormu Abraham nga nakrem lira. Urik ya ngashi ma oto er nga or harik li wakor oweri ri.

23 Ushirik ma ol hahanda li lindari mishi orok or lihi nomorawu wasilakak er kishari ri. Uhu or simawuri Abraham ormu home mendek Lasarus nga lira.

24 Uhu ormu ushara, "Misumu anhi Abraham, mir avak anjik mi holoho Lasarusin mi mbashinak avak uku kandakar tavambisha orhik or falehe nor laharaha tarvle anhik or mbunak kandakar si sernanak a misiwa. An hi torok a lihi maome anhi kava mendek si nawak amu misinduwa."

25 Karem mbarik Abraham mu mbara, "Nirambara anhi, mi misi. Mir os mas mi nahandan hishika. Os mi ha namber, mir mbele mbele jivi nga musha mendek nandari mir. Hako Lasarus wahau. Uwa osik ter or jip or likwa wolok osmu nanduwa. Hako mir nomorawun mi kishakwa wolok osmu nanduwa.

16:15: Mt 23:28; Lk 18:9-14 **16:16:** Mt 11:12-13 **16:17:** Mt 5:18

26 Misi, Avui Wasilaka ukfia las angop jir nga nir nga nihi
nindik or shihinda sir. Unda osik ma tol torok liwa os oroyok
li ikwak li u nahi, mbeek li haploroho ji liwa mishik li indahi
ambu lir. Unak ma ol oroyok liwa nga mbeek li haploroho
tos ni liwa mishi yok tandahi ambu lir.�
27 Karem mbarik ma oto mu mbara, ❝Os erem si na nahi,
wa misumu anhi Abraham, Lasarusin mi mbashinak avui
anhi aka orhik or ika.
28 An mahasanje anhi tostavak ni nanda nir. Avak mi
mbashinak or ihi mainkwambuk or sawe nor tolowor-
nashinak mbele mbele kavakava ol li undan li halaha sun-
guwavu lihin li tormbleka. Las avak lir nga yanga kava torok
li randa ngashi.❞
29 Karem mbarik Abraham mu mbara, ❝Lir mashi Moseshi
nga mashi ol profet ondo li sawendari nga angop misinda
lir. Unda osik avak mamblan li owehe mashi oson li misihi
li tiyaka.❞
30 Karem mbarik ormu mbara, ❝Misumu anhi Abraham,
oso erem nawa sira. Hako wahau te. Os hahanda ma lar
or usaha nor sawe nahi, avak sunguwavu lihin tormblekwa
lir.❞
31 Karem mbarik ormu mbara, ❝Os mashi Moseshi nga
profethi nga li misi nahi ambu, hahanda ma lar or usaha nor
sawewa, mbeek er nga li misindiyandahi ambu lir, wahau,❞
karem ormu mbara.❞

17

Kavakavan unda nombo uwak Jisasin hishiowenda nombo kavak nanda sira
(Mt 18:6-7,21-22; Mk 9:42)

1 Jisas ol orin tiyandari man ormu sawera, ❝Misambi toso
kavakavan unda mishi sir. Hako ma or man mbaskashiwak
kavakavan li unda ma oto kava indinga ri.
2 Os ma lar jikisakri kanda rondo lal or unak kavakavak
li layi nahi, Avui Wasilaka or unak avak ma or erem
mbaskashiwa ma oto kavak nakwa ri. Uwa osik os jikisakri
kanda rondon erem or u namber, sunja laka jekapnashi
orhik li ishitivihi fak li ormbeshinak or uk aha nor ha nahi,
jivina.
3 Ji auheyeka. Os jihi lar kavakavak jirin or u nahi, ji
saweshinak os erem or undan or halaha sunguwavu orhin or
tormbleka. Ushinak or nga jivai anatavatoloho anafa anafa
ji lika.
4 Os ma lar mbele kava las hindi 7-pelak jirin or washi u
nahi, os indiyok or ta nor mba, ❝Os karem karem mirin a

17:3: Mt 18:15

uwa oso kavak nawa sir.🔵 Karem or mba nahi, or nga shi anatavatoloho shi anafa anafa shi lika.🔵

5 Urik ma ol orin tiyandari ma ondo Wasilakan limu silira, 🔵Mir os mirin ni hishiowenda nombo oson mi unak kwambuk si naka.🔵

6 Karem li mbarik Wasilaka mu lirin sawera, 🔵Os anin ji hishiowenda nombo jihi awarikandak mastet siji hom si na nahi, wa ambehoma. Mi roson ji mba, 🔵Nyir nyihinjik kwarasaha i solwarak sika.🔵 Karem ji mbawa, wa os ji mbawa hom nakwa sir.🔵

Jisas lerawun landa nombon or saweri

7 Jisas ormu mbara, 🔵Os jirnjik lerawun landa man ji mba, 🔵Mir i tawun la.🔵 Mo 🔵Mir i sipsipin washili.🔵 Karem ji mbashinak or ihi lerawu oson or larakoho indik akak or tana wolo, am ji mbanak nombok akundar? Wahau.

8 Ji mbashinak jirnjik akwan or hundujeshinak jir anakop akwa ri.

9 Os erem or uwa oso mbeek mbele laka ambu sir. Or men lerawun os ji mbawa hom lawa ri.

10 Jir erema. Os mbele mbele Avui Wasilaka ji ukmbaha jirin or mbahandan ji uhunda nahi, karem ji mbaka, 🔵Nir mirnjik lerawun landa ma nir. Nir jivi ambu nir. Mbele mbele os ni uwa oso men lerawun os mi mbawa hom ni landa nir.🔵 🔵

Jisas ma 10-pela okmbale lepra tolondarin or mbarik jivik li nari

11 Jisas Jerusalemik or ikurik ormu ira. Or ihi provins Samaria nga Galili nga frihi wolo ambek ormu ira.

12 Uhu kuyanga lasik or layirik ma lal 10-pela okmbale lepra tolondari mu nombok orin heyera. Li heyehe homek li sihi

13 wasilakak limu ushara, 🔵Jisas, malakama mirin. Nirnjik mi holowa.🔵

14 Karem mbarik Jisas lirin or heyehe normu mbara, 🔵Ji ihi maome jihin prisin ji mukuka.🔵 Karem or mbashirik li irik kolok maome lihi jivik simu nara.

15-16 Urik lihi lar maome orhi jivik si nashirik or heyehe nombok or yantlehe indiyok ormu tara. Or taha wasilaka mendek or ushasawehe hi Avui Wasilakahin ormu hauowera. Uhu or taha Jisashi kumbamuk or taka avermbuwaha orin armesarmek ormu mbara. Ma oto Samariak fehenda ma ria.

17 Urik Jisas ma oton or heyehe ormu mbara, 🔵An a hishiwa ma 10-pela angop jivik nawa lir. Hako lal mbeei?

17:6: Mt 17:20; 21:21 **17:13:** Wkp 13:45-46 **17:14:** Wkp 14:2-3; Jn 3:3; 18:36

Mberem ushiwak indiyok li taha hi Avui Wasilakahin li hauowekwan li halandu?
18 Ji heyeka. Ma roto samba samba Samariak fehe toria.
Ortonom indiyok tawa ria.�
19 Uhu ma oton ormu sawera, �Mir usaha ika. Wavu mihik
anin mi hishiowewa osik jivik mimu nanduwa,� karem
ormu mbara.

Ma Jikisi Avui Wasilakahi avak kormbak talakwa ri
(Mt 24:23-28; 24:37-41)

20 Farisi ondo lal Jisasin limu silira, �Avui Wasilaka ma
orhin or arangoshinak li likwa oso mbele wolok si talaku?
Karem li silirik ormu mbara, Avui Wasilaka os or
arangoshinak ji likwa oso mbeek ji heilandahi nombok
takwa ambu sir.
21 Ma lal mbeek oson li heyehe mba, Heye tos torok
nandu.Mo Heye kasai karok nandu,karem mbakwa
ambu lir. Mberem ushiwak? Jir Avui Wasilakahi mashin
misindiyanda ma os jimu orhi siyok sihi or mbawa hom os
jimu unduwa. Uwa osik os or arangoshinak ji likwa oso
angop jihik nawa sir.
22 Karem or mbaha orin tiyandari man ormu sawera,
Kumak Ma Jikisi Avui Wasilakahi oton ji heyekunak
hishikwa oj te. Hako mbeek ji heyekwa ambu ri.
23 Erem ji hishina wolo, avak jirin li sawe mbakwa lir,
Heye, katai karok lindu.Mo Heye tor torok lindu.
Karem li mbawa avak mashi lihin ji misihi tiya iwa hala,
wahau. Os ji liwa mishik er ji lika.
24 Ma Jikisi Avui Wasilakahi indiyok or takwa wolo, kasai
lervlanda hom nakwa sir. Os si lervlawa wolo, ma amber li
heyenda sir. Unda hom or takwa wolo, erem ma amber li
heyekwa ri.
25 Hako masmas nomorawu wasilakan or kishanak ma ol
ter liwa ondo orin kumaifakwa lir.
26 Ma Jikisi Avui Wasilakahi indiyok or takwa wolo, mbele
mbele os Noahi wolok li uhunda hom erem li ukwa sir.
27 Oro wolok ma akwan li aha nokoven li laha jikisi lihin
li mbashirik hulasi nokoplari lira. Karem li uhu yarik Noa
sipik or layikuri wolok nari sir. Urik ma si rakarik fa si
rasaha si jisiriri lir.
28 Undari hom Lothi wolo erem nari sir. Ma akwan li
aha mbele mbele li frungawuhu lal li oweshirik li lar, mbele
mbele nowek li fakaha li sir, akan li ur, karem uyandari lir.
29 Hako Lot yanga Sodomin or halarik hi wasilaka lersuwu
yok si rakaha Sodomik fehe man simu urakora.

17:23: Mk 13:21; Lk 21:8 **17:28:** Stt 18:20; 19:25

30 Unda hom os Ma Jikisi Avui Wasilakahi indiyok or rakwa
wolo erem nakwa sir.
31 Os erem si nawa wolo, ma or hikriyok liwa, aka orhik
or layihi mbele mbele orhin or lawan or hala. Ma or nowek
liwa erem. Indik yangak or ihi mbele mbele orhin or lawan
or hala.
32 Mbele mbele os mas Lothi nokovek talandan ji hishika.
33 Os mbele mbele jihi ondon ji toltambana nahi, avak
kavak nakwa jir. Hako os anin ji hishindiyaha mbele mbele
ondon ji hala nahi, kumak ermba ermbak linda oson jivai
laka.
34 Jirin amu sawenduwa. Ma Jikisi Avui Wasilakahi avak
tumsar takwa ri. Unak ma frijip kawu namtaskop fri wanak
Avui Wasilaka lar or laha lar or halakwa ri.
35-36 Nokove frijip plauan fri unak Avui Wasilaka las or
laha las or halakwa sir.
37 Karem or mbarik ol orin tiyandari ma mashi oson li
misihi Jisasin limu silira, Wasilaka, mbele mbele ondo
mbeek li talaku? Karem li silirik ormu mbara, Os li
takwa wolo os li talanak kormbak ma amber heyekwa lir,
os mbele las haha kuvayiwa mishik apkumbono li tirsawak
ni heyenda hom.

18

Avui Wasilakan ji sawekwan ji kremangrewa hala

1 Jisas ma ol orin tiyandari man mashi las sauheimak or
sawe normu mukura, unak Avui Wasilakan ermba ermbak
li sawekwan li kremangrewan li halakmbahan.
2 Yanga lasik majistret lar lindari ri. Majistret oto mbeek
Avui Wasilakan or ajehe man jelyakurik hishindari ambu ri.
3 Hako mumbla las kuyanga orok lindari sir. Sir ermba
ermbak majistret otohik si raha karem sawendari sir, Ma
lar anin kavakavak or ukwak undua. Mir anin jelyaha orin
sauntleshinak or halaka, karem sawendari sira.
4 Ermba ermbak si ifarafa si sawerik or misihi mbeek sirin
jelyakurik hishindari ambu ri. Hako am or krehe ormu
hishira, An mbeek Avui Wasilakan a ajehe man jelyakwak
a hishinda ambu nir.
5 Hako os a hala nahi, mumbla roso mashi roso nom si
ifarafa sawenak am a kreher. Uwa osik os si mbawa hom
a uka.
6 Karem Wasilaka or mbaha ormu sawera, Majistret
kava kato mbahanda mashin ji misihi ji hishiyarika.

17:31: Mt 24:17-18 **17:33:** Lk 9:24 **18:1:** Kl 4:2; 1 Te 5:17

7 Os Avui Wasilaka kamahanda ma ondo niri tandi ermba
ermbak orin li sawe li tla nahi, wa am lirin kumaifakundar?
Wahau.
8 Jirin amu sawenduwa. Kolomalok lirin jelyakwa ri. Hako
os Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto indik or takuna wolo ma lal
am orin li hishindiyanak or heyekundal?

Sauheima ma frijip Avui Wasilakan fri saweri

9 Ma lal karem hishinda ola. Lir jivik li nawak lal mbeek
lir nanda hom nanda ambu lir. Undari osik Jisas ma ol erem
hishindari man ormu sauheimak sawera,
10 Ma frijip Avui Wasilakan fri sawekmbaha tempel akak
frimu layira. Lar Farisi, lar takis yan landa ria.
11 Farisi oto orok or sihi wavu orhikop Avui Wasilakan
karem ormu sawera, Avui, an mbeek ma kava ondo hom
a nanda ambu onik mirin armesarmek amu sawenduwa.
Ma ondo hirnyaha kavakavan li uhu nokophirmbirinda lir.
Hako an wahau. Tor torok liwa takis yan landa ma roton
heyeka. An mbeek or hom a nanda ambu nir.
12 Wik namtarmba namtarmbak tandi frijip akwan a ha-
laha mirin a sawenda ona. Uhu mbele mbele ol a lawan 10-
pelak a humasi owehe namtas mirin a handa nir, karem
ormu mbara.
13 Hako ma or takis yan landa ma oto homek or sihi mbeek
metenje yok larasa mawuri ambu ri. Or maruknyaha ormu
mbara, Avui, an ma kava nir. Hako mir anjik holoka,
karem ormu mbara.
14 Uhu Jisas mu mbara, Jirin amu sawenduwa. Ma or
takis yan landa ma oto Avui Wasilakahi misokomek jivik or
naha indik aka orhik ormu ira. Hako Farisi oto, wahau.
Mberem ushirik? Ma ol hi lihin hauowenda ondo Avui
Wasilaka hi lihin or hakaowenda lir. Ma ol lihinjik hafakaha
liwa, Avui Wasilaka hi lihin or hauowenda lir.

Hulaima nokopma jikisakri lihin Jisasik li laharari
(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

15 Hulaima nokopma jikisakri lihin Jisasik limu laharara.
Unak lirin or toloho Avuin or sawenak lirin armek or
ukmbahan. Hako orin tiyandari ma ondo oson li heyehe ma
ondon olmu ngriara.
16 Urik Jisas usharik pasir os or siri mishik jikisi ondon
limu laharara. Urik orin tiyandari man ormu sawera, Jir
jikisi tondon halashinak anhik li raka. Jir avak pantlewa
hala. Ma ol jikisakri rondo hom nawa ma ondo Avui
Wasilakahi krahak li sihi yanga jivik ikwa lira.

18:12: Ais 58:2-3; Mt 23:23 **18:13:** Sng 51:1 **18:14:** Mt 23:12

17 Omendingak jirin amu sawenduwa. Os jikisakri kanda
rondo hom ji naha kraha Avui Wasilakahik ji si nahi ambu,
jir mbeek yanga jivik i layikwa ambu jir, wahau.�

Ma or mbele mbele ngashi oto Jisasin heyekurik or tari
(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

18 Urik malakama lar Jisasik or taha ormu silira, "Mir tisa
jivi mira. Mberem a uhu os ermba ermbak linda oson avai
laku?"

19 Urik Jisas mu orin sawera, "Mberem ushiwak an jivi,
karem mi mbandu? Avui Wasilaka ortonom jivi ria.

20 Angop mi heyenda sir, lo ol Moses mas or kayehendari
ondon. Nokophirmbiriwa hala. Man mandingormewa hala.
Hirnyawa hala. Man sembe mbaha haimba handambawa
hala. Avoko nijava mihin tiyaha mashi frihin misika."

21 Karem or mbarik ormu mbara, "An jikisakrik a nari
wolokop sishihi raha ter nga mashi ondo amber angop a
tiyarakonda nir."

22 Karem or mbarik ormu sawera, "Mbele las os mendek
mi nawak amu heyenduwa. Mir mbele mbele mihi ondo
amber mi mbashinak li frungawushinak ya oson mi laha
erndakava ondon haka. Ushihi ra anin tiyaka. Os erem
mi uwa mbele mbele kumak hevenik mi lakundan os mimu
hundujenduwa."

23 Malakama oto mashi oson or misihi fumunyava orhi
kava heyehe wavu orhi nga kavak er nari sir. Mberem
ushirik? Or ya mbele mbele mushak nandari ora.

24 Urik Jisas ma oton or heyehe ormu sawera, "Ma ol
mbele mbele mushak nanda ondo Avui Wasilakahi siyok li
sikmbaha li hishiwa, anala mendekwa sir.

25 Kamel lar am kowen tlavanda nil washi orok layikun-
dar? Wahau. Unda hom ma ol mbele mbele ngashi ondo
Avui Wasilakahi siyok li sikmbaha li hishiwa, kava ukwa
mende sir."

26 Karem or mbarik li misihi limu silira, "Ayo, os erem si
na nahi, lawe avak os ermba ermbak linda oson laku?"

27 Urik ormu mbara, "Mbele mbele ol ma undahi ambu
ondo Avui Wasilaka or undahi lir."

28 Urik Pita mu mbara, "Misi, nir mbele mbele nihin
angop er ni halarakoho mirin nimu tiyanduwa."

29-30 Urik ormu mbara, "Omendingak jirin amu sawen-
duwa. Ma ol Avui Wasilaka ma orhin or arangoshinak li
likunda mashin sawe ikmbaha anin tiyanda ma ondon Avui
Wasilaka armek or ukwa lir. Mbele mbele aka, nokove,
mahasanje, avoko nijava, jikisi lihin li halanda ondohi

18:17: Mt 18:3 **18:18:** Lk 10:25 **18:20:** Kis 20:12-16; Lo 5:17-20

farniyik misambi torok li liwa wolo warje nga nor hakwa lir. Undanak kumak ermba ermbak linda oson lakwa lir,
karem ormu mbara.

Jisas or haha indik or usahakundarin indik or saweri (Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

31 Jisas ol orin tiyandari ma 12-pela ondon ormu sawera, Ji misi. Avak Jerusalemik ni ikwa nir. Unak mbele mbele amber os Ma Jikisi Avui Wasilakahik talakmbaha profet mas li kayehendari oso avak omek nakwa sir.

32 Avak orin Romik fehenda ma ondohi tavarenjek li hakwa ri. Uhu kavakavan li mbaha li okolehe li sunt-layashikwa ri.

33 Uhu li wakoroho li mandingormekwa ri. Hako niri frijip fri ishinak indiyok usahakwa ria, karem ormu mbara.

34 Hako ma ol orin tiyandari ondo mashi os or mbari oso maintontlo sihi si wanyishirik mbeek yariri ambu lir.

Jisas misokome tumundarin or mbarik jivik or nari (Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

35 Jisas or ihi kuyanga Jerikok am pasir or narik misokome tumundari ma lar nombo sumbuyok or lihi yanjik ormu silira.

36 Or lihi nor misirik ma musha mendek li taltala irik ormu silira, Mberem ji undua?

37 Urik limu sawera, Jisas Nasaretik fehenda ormu randuwa.

38 Karem li mbarik kolok wasilakak ormu ushambara, Jisas, nirambara Devithi mirin, an wavu mi hishiwa.

39 Hako ma ol maifuk tari ma ondo orin li ngriaha limu mbara, Mir mayam li. Hako, wahau. Indik wasilaka mendek or ushaha ormu mbara, Nirambara Devithi mirin, An wavu mi hishiwa.

40 Urik Jisas or taha pasir or sihi nor mbashirik orin limu laharara, os or siri mishik.

41 Urik Jisas mu orin silira, Mberem a miri ukmbaha mi hishindu? Urik ormu mbara, Wasilaka, a heyekmbaha namu hishinduwa.

42 Urik Jisas mu sawera, Misokome mihi avak mi heyekwa sir. Anin mi hishiowewa nombo orok misokome mihi avak jivik nakwa sir.

43 Urik kolok misokome orhi si huririk or heyehe hi Avui Wasilakahin or hauowehe Jisasin ormu tiya ira. Urik ma amber oson li heyehe lir nga nakrem hi Avui Wasilakahin limu hauowera.

18:31: Lk 24:44 **18:32:** Lk 9:22,44 **18:34:** Mk 9:32

19

Jisas Sakiashi akak or layiri

1 Jisas yanga Jerikok or layishihi ormu ira.
2 Ma lar orok lindari ri. Hi orhi Sakias oria. Oto takis
yan landari ma ondo malakama lihi ria. Or ya nga musha
mendek nandari ri.
3 Hako, “Jisas mberem nanda ma ri?” Karem or hishihi
Jisasin heyekurik ormu ura. Hako or fanyitombo kandak or
nandari osik ma musha mendek orin li tikri li arangoshirik
mbeek Jisasin or heyekurik nari ambu.
4 Uri osik masmas ormu shirinya ira. Or ihi Jisas ikuri
nombo yok mitenje lasik ormu lawu lira, uhundanak Jisasin
or heyekmbahan.
5 Urik Jisas am or taha orok or sihi nor simawuhu ormu
sawera, “Sakias, mbermbar taka. Ter an nga aka mihik shi
likwa shir.”
6 Karem or mbarik kolomalok or takaha sunguwavu orhi
nga rupshi mendehe Jisasin or laha aka orhik frimu layira.
7 Urik ma ondo oson li heyehe li wapkava hishihi limu
mbara, “Jisas toto kavakavan unda ma otohi akak or layi
liwa re,” karem limu mbara.
8 Hako Sakias or usasihi Wasilakan ormu sawera, “Wasi-
laka, misi. Ter mbele mbele anhin a humasihi yeje avak
ma ol erndakava ondon a hakwa nir. Uhu mbele mbele a
mbafirimbaha na lahandan avak warje nga na hovok hakwa
lir.”
9 Karem or mbarik, Jisas mu orin sawera, “Avui Wasilaka
ter angop mir nga jikisnokopji mihi nga jivinawa ri. Mir er
nga nirambara indingo Abrahamhi mira.
10 Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto kavakavan unda ma
ondon or lasaha lirin jivinakmbaha rari ri.”

Sauheima lerawun landa ma yan li lari mashi
(Mt 25:14-30)

11 Jisas Jerusalemik or layikuri am pasir si nari osik ma
ondo karem limu hishira, “Avui Wasilaka ma orhin or
arangoshinak li likwa ter kormbak talanak ni heyekwa
sir.” Karem li hishirik or heyehe lirin tolowornakmbaha
sauheimak ormu sawera,
12 “Hiushama lar yanga home mendek or inak li ka-
mashinak malakamakk or nakmbaha ormu ira. Ushinak
indik kotontlo orhik or taha orhi man or arangoshinak li
likmbahan.

19:7: Lk 15:2 **19:8:** Kis 22:1; Nam 5:6-7 **19:9:** Lk 13:16; Ap 16:31 **19:10:** Lk 15:4; Jn 3:17; 1 Ti 1:15

13 Os or ikuri wolo ma 10-pela ol ornjik lerawun landari ma
ondon or usharik li tarik ya gol19:13 namtasmba namtasm-
bak lirin or haha karem ormu sawera, "Ya kason ji toloho
lerawun ji laka. Unak indik a raka." Karem or mbashihi
ormu ira.
14 Hako ma ol kotontlo orhik fehe orin li wapkava hishihi
ma lal li mbashirik yanga os or iri mishik limu ira. Uhu
karem limu sawera, "Nir ma toto malakama nihik or
nakwan ni turaw," karem limu mbara.
15 Hako angop li kamashirik malakamak or naha indik
kotontlok ormu tara. Or taha karem ormu mbara, "Ma ol
yan a hahandan ji sawenak li raka. Unak lirin a silheyeka.
Am lerawun li laha ya lal er nga mushak lari ol?"
16 Urik ma lar masmas or taha ormu mbara, "Malaka anhi
mirin, ya gol namtas mi harin a toloho lerawun a larik 10-
pela er nga talari lir."
17 Karem or mbarik malakama mu mbara, "Mir lerawun
jip lari mira. Mbele mbele os awarikandak narin armek
mi tolori osik avak kuyanga 10-pela mirin a halashinak
arangoho washilikwa mir."
18 Urik lar taha ormu mbara, "Malaka anhi mirin, ya gol
namtas mi harin a toloho lerawun a larik 5-pela er nga talari
lir."
19 Urik malakama oto mu mbara, "Mir yanga 5-pela yoko
hom washilikwa mir."
20 Urik lar taha ormu mbara, "Malaka anhi mirin, ya mihi
kasira, mbeek lerawun a lari ambu sir. Ya mihin koutakrik a
ishihi armek a oweshirik wari sir.
21 Mir mambalek mi naha mbele mbele ol ma anandi
oweshirin landa mir. Uhu akwa ol nowek li lashirin er nga
landa mir. Undari osik os amu ajera."
22 Urik malakama orin ormu sawera, "Mir ma kava
indinga mbafirimbanda ma mir. An mambale, karem mi
hishirikop,
23 mberem ushirik ya anhi oson bengik mi owekurin mi
halar? Os bengik mi owendakop os indik a rawa wolo ya lal
er nga na lawa nir."
24 Uhu ma ol pasir sirin ormu sawera, "Ya os or tolowan
ji laha ma or warje nga lawan er nga ji haka."
25 Urik limu mbara, "Malaka, or angop warje nga lawa or
te."
26 Urik ormu mbara, "Jirin amu sawenduwa. Ma ol mbele
mbele a handan yawur toloho lerawun landa ondo mbele
mbele lal er nga na hashinak warje nga lakwa lir. Hako ma

19:13 **19:13:** Ma oto or hari ya oso awarikanda ambu sir. Os de 100-ik lerawun li laha li landahik nari sir. **19:17:** Lk 16:10

ol mbele mbele a handan yawur toloho lerawun landa ambu ondo mbele os li tolondan avak a lashinak men likwa lir.
27 Hako ma ol malakamak a nakurin turari ondon torok ji laharanak a mbashinak li mandingormeka.�
28 Jisas sauheima oson or saweshihi Jerusalemik li indari nombok indik ormu lawura.

Jisas king hom Jerusalemik or layiri
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jn 12:12-19)

29 Am li ihi kuyanga Betfage nga Betani nga op telemba Oliv sumbu orok nandari mishik limu talara. Uhu orin tiyandari ma frijip or mbashinak yanga pasir nanda orok fri ikurik ormu sawera,
30 *Kuyanga* kasaik ni heyewa mishi orok shi ihi shi heyenak donki akri sahanda lar kuvuk li ishishihindak or sindu. Donki oto mbeek ma lal mas li lihi ihinda ambu ri. Avak kuvun shi sorngoho anjik shi laharaka.
31 Os ma lar shirin or silihi nor mba, Mberem ushiwak donki oton shi sorngo laha indua? Karem or sili nahi, karem shi saweka, *Wasilaka* lerawu nga nor nawa osik or mbashiwak shimu randuwa, karem orin shi saweka.
32 Jisas karem or saweshihi or mbashirik fri ihi fri heyeri mbele mbele ondo os or saweri hom si narik frimu heyera.
33 Am fri i heyehe frimu sorngora, kuvu os donkin li ishishirik or siri oson. Urik mashama fririn limu silira, Mberem shi ukwak donki oton shi sorngo laha ikwak shi undua?
34 Urik frimu mbara, *Wasilaka* lerawu nga nor nawa osik or mbashiwak shimu laha ikmba unduwa.
35 Karem fri sawe lafakaha donki oton frimu laharara. Uhu kousamba frihin fri tloloho donki heyek fri oweshirik Jisas mu lawu lira.
36 Am or lawu lihi ormu ira. Urik ma mushak kousamba lihin li tloloho nombok limu laha lere ira.
37 Am or ihi pasir telemba Oliv siyok ormu sira. Urik ma ol orin tiyandari ondo ma undahi ambu ol or urik li heyendari ondon li hishiowehe limu rupkapshira. Uhu wasilakak hi Avui Wasilakahin limu hauowera.
38 Uhu limu mbara,

> *Halanak* Avui Wasilaka ma or hi orhik tawa king oton armek or uka. Nir Avui Wasilaka or hevenik linda oton nimu hauowekuwa. Waprupshi orhi nga nor halashiwak nimu waphimbiji linduwa. *Buk Song 118:26*

39 Hako Farisi lal ma nindik li sihi Jisasin limu sawera, Tisa, mirin tiyanda tondon kwambuk mbanak erem li mbawan li halaka.

19:26: Mt 13:12; Lk 8:18 **19:38:** Lk 2:14

40 Hako Jisas ormu mbara, "Jirin amu sawenduwa. Os
mayam li si nahi, sunja tondo nga avak hi Avui Wasilakahin
hauowekwa lir."

Jisas Jerusalemik fehe manjik or holoho tlari
41 Jisas am or ihi Jerusalemik or layikuri ambek or sihi
kuyanga laka oson ormu heyera. Or heyehe orok fehendan-
jik or tlaha
42 normu mbara, "Jerusalemik fehenda jirin, ji halashinak
Avui Wasilaka waphimbiji orhi jirik si nakuri os jimu halara.
Os ji lakurikop masa. Hako ter osmu wanyinduwa. Unak
mbeek ji heyekwa ambu sir.
43 Kumak wutari jihi avak li raha awun li hongoho ta-
layantlehe arangokwa lir.
44 Uhu li raha jir nga jikisi jihi nga li jihi kava indingok
li nakwa jir. Uhu yanga jihin er nga kavak li narakokwa
sir. Mberem ushiwak? Jir mbeek ma or Avui Wasilaka jirin
jelyakmbaha tahandan heyenda ambu jir."

Jisas ma ol ya lerawun tempel akak larin or jilakria ermberi
(Mt 21:12-17; Mk 11:15-1; Jn 2:13-22)
45 Urik Jisas or ihi tempel aka os inyik li washi arangondari
mishi orok ormu layira. Uhu ma ol orok lihi mbele mbelen
ewerik li frungawuri ondon or jilakrialaha normu ermbera.
46 Uhu normu mbara, "Jekamba Avui Wasilakahik karem
li kayehendari sir, "Aka anhi anin li sawenda aka sir."
Hako ter jir os jimu uwak hirnyanda ma lihi aka hom osmu
nanduwa," karem ormu mbara.
47 Uhu ermba ermbak tempel aka orok mashi jivin ormu
sawendara. Hako mashi Moseshin sawendari ma ondo
nga bikpris ondo nga Judama lida lihi ondo nga Jisasin li
mandingormekuri nombon limu oweioweiheyera.
48 Hako ma musha mendek Jisas sawendari mashin li
misihi orin li rupshiri osik mbeek orin li mandingormekuri
nombo las li heyekurik nari ambu sir.

20

Jisasin limu silira, "Lawe mbashihindak lerawu oson mi landu?"
(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)
1 Nindi las wolok Jisas tempel akak or layihi mashi jivi
Avui Wasilakahin or owesawerik bikpris ondo nga mashi
Moseshin sawendari ma lal nga Judama lida lihi lal nga limu
tara.

19:44: Lk 21:6 **19:47:** Lk 21:37

2 Uhu orin limu silira, "Mir sawenak ni misi. Lawe
mbashihindak lerawu oson mi landu?"
3 Urik ormu mbara, "Os mbele las jirin a siliwan armek ji
sawenak a misi nahi, an nga vai sawenak ji misikwa sir, lawe
or mbashihindak lerawun a landu.
4 Jon man fak or tolofalendari oto lawe mbashirik lerawun
or lar? Avui Wasilaka mbashirik mo ma misambik fehe
mbashirik lerawu oson lari or?"
5 Urik lihi ambek limu mbara, "Mberem ni mbakwa ambu
re. Os ni mba, Avui Wasilaka mbashirik lerawu oson ormu
lara, karem ni mba nahi, avak or mba, "Mberem ushirik orin
ji tiyakurin ji halar?" karem mbakwa ora.
6 Hako os ni mba, ma misambik fehenda mbashirik lerawu
oson ormu lara, karem ni mba nahi, ma rondo avak nirin li
sunjakom loho ormbekwa ola. Mberem ushiwak? Jon oto
profet oria, karem hishinda ola."
7 Karem li hishihi limu mbara, "Nir ni hishiwa kom."
8 Urik ormu sawera, "An ngana, mbeek jirin a sawekwa
ambu nir, ma or anin mbashihindak lerawu toson a lawan."

Sauheima os noumashama hala ishirik ma kava ondo hiniyin li ori
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

9 Jisas sauheimak ormu sawera, "Ji misi. Ma lar wain
nowe las or laha ma lalhi tavak or halashihi yanga home
lasik ormu i lira.
10 Undarik wain siji ondo am li nivikuri wolok si
narik noumashama oto ornjik lerawun landari ma lar or
mbashirik wain nowen washilindari man or heyehe ornjik
lal or nimba laharakmbaha ormu ira. Hako ma ol nowe orok
landari ma ondo orin li jihi li mbashirik tapas ormu ira.
11 Urik noumashama ornjik lerawun landari ma anandi lar
nga nor mbashirik ormu ira. Urik or er nga li jihi kavak er li
naha li mbashirik tapas indik ormu ira.
12 Urik lar er nga nor mbashirik ormu ira. Urik or er nga
li jihi li ermberik ormu tulura.
13 Urik noumashama ormu mbara, "Ter mberem avai
uku? Avak jikisi anhi tor a rupshindan a mbashinak or inak
mashi orhin avak li misikwa lir."
14 Hako ma ol nowe orok landari ma ondo jikisi orhi oto
rarik li heyehe lihi ambek limu mbara, "Noumashama jikisi
orhi indingo ormu tanduwa. Ka ni i orin jimandingormehe
mbele mbele orhi ondon hiniyin ni oka."
15 Karem li mbaha orin hikriyok li tololongo lalayihi orin
limu mandingormera.

20:9: Ais 5:1

Wa, jir mberem ji hishindu? Noumashama oto ma ondon mberem orvai uku?
16 Avak or taha ma kava ondon or mandingormehe nowe oson ma anandi lalhi tavak or hakwa sir.[a] Jisas karem or mbarik ma ondo mashi oso li misihi limu mbara, [a]Erem or uwan or hala.[a]
17 Karem li mbarik Jisas lirin or heyehe ormu mbara, [a]Mberem ukurik jekamba Avui Wasilakahik karem li kayer?
[a]Sunja ma ol akan unda ondo, kava, karem li hishihi li ormberi sir. Hako wahau, angop wormbonawa hom maifuk ormu sinduwa.[a] *Buk Song 118:22*
18 Ji misi. Ma ol sunja heye orok takatukuyiwa avak havan tlekwa lir. Unak os sunja oso ma lalhi heyek si raka nahi, si mandingormekwa lir.[a]
19 Jisas karem or mbarik mashi Moseshin sawendari ondo nga bikpris ondo nga li misihi limu hishira, [a]Jisas sauheimak or sawewa nirin or sawewa sir. Wain nowe oson washilindari ma ondo nirin olmu heimanduwa.[a] Karem li mbaha orin li tolokmbaha limu hishira. Hako hulaima nokopman li ajeri osik os limu halara.

Takis yan Sisarin hakwa on mo wahau?
(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)
20 Uhu bikpris nga mashi Moseshin sawendari ondo nga Jisasin mandingormekuri nombon limu li hishira. Uhu ma lal li mbashirik limu ira. Li ihi karem limu haimba handambara, [a]Nir Jisashi mashin misikwak ni rawa nir.[a] Erem li mbanak mashi las or mbanak li heyehe nombo orok malakama Romik fehe orhi tavak Jisasin li kotim ukmbahan.

21 Li ihi Jisasin limu silira, [a]Tisa, nir angop ni heyenda mir. Mashi mihi wornak si nawak mainome nom sawenda mir. Ma amber hi ngashi nga hi ngashi ambu nga nakremkop sawenda mir. Mashi omendinga os Avui Wasilakahik nanda nom sawenda mir.
22 Hako mberem mi hishindu? Nir takis yan Sisarin ni hakwa oso jivik nakwa os mo wahau?[a]
23 Hako Jisas os orin li oweioweiheyehe orin li kotim ukurik li mbari oson angop or heyeri sir.
24 Uri osik ormu mbara, [a]Ya las ji hanak a heye. Fumunyava lawehi nga hi lawehi nga ya torok si wandu?[a] Urik limu mbara, [a]Sisarhi vria.[a]
25 Urik ormu mbara, [a]Wa, mbele mbele ol Sisarhi ondo indik orin ji haka. Hako mbele mbele ol Avui Wasilakahi ondo indik orin ji haka.[a]

20:18: Ais 8:14-15 **20:20:** Lk 11:54

26 Karem mbarik li misihi li lishnyafaha mayam er limu
sira. Uhu mbeek mashi las orin li haimba handambaha orin
li kotim undahik nari ambu lir.

Sadyusi lal ma ol hahandari indik li usahakurin Jisasin li siliri
(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

27 Judama lal Sadyusi lira. Lir karem hishinda lir, ma ol
hahanda ondo mbeek indik usahakwa ambu lir.
28 Ma ondo Jisasik li taha orin limu silira, "Tisa, Moses
mashi las karem nirin or kayeri osa, "Os ma lar nokoplaha
jikisi nga nor na namber or hashinak maha orhi lar mumbla
oson or owehe jikisi nga fri nawa tlavuji oto sanje laka or
hahanda orhik nakwa ri."
29 Hako mas mahasanje 7-pelak nahandari lir. Uhu sanje
laka or nokoplaha jikisi nga nor na namber, er hari ri.
30 Ushirik maha orhi mu mumbla oson owera. Uhu or
hashirik
31 orhi hindiyashi mu mumbla oson owera. Uhu or er
nga ormu hara. Karem uhu mahasanje 7-pela ondo amber
nokove oson li laha jikisi nga li na namber er limu harakora.
32 Urik nokove oso nga er simu hara.
33 Hako avak mi mbanak ni misika. Kumak ma ol ha-
handa indik li usahana wolo nokove oso lawehik si naku?
Mahasanje 7-pela amber nokove oson lari ola."
34 Karem mbarik Jisas mu sawera, "Ma ol ter liwa olmu
nokoplaha hulasinduwa.
35 Hako ma ol Avui Wasilaka or mbanak indik usaha ermba
ermbak or nga likwa ma ondo mbeek hulasihi nokoplakwa
ambu lir, wahau.
36 Lir mbeek indik hakwa ambu lir. Avui Wasilaka or
mbanak indik li usaha avak jikisi orhik li naha ensel orhi
hom nakwa lir.
37 Hako hi os mi awarikandak ukrurik Moses or heyehe
nor kayeri oson ji hishika. Oso er nga nirin si mukunak
ni heyekwa sir, ma ol hahanda indik usahakwa oson. Avui
Wasilaka orhinjik karem or mbari osa, "An God Abraham,
Aisak, Jekop lihi God anira."
38 Mashi os or mbari oso mu nirin kormbak mukunduwa.
Avui Wasilaka mbeek ma ol hahanda lihi God ambu ri,
wahau. Or God ma ol linda lihi God oria. Misokome orhik
or heyewa, ma amber olmu er linduwa."
39 Jisas mashi oson or mbarik mashi Moseshin sawendari
ma lal li misihi limu mbara, "Tisa, mashi mihi jivina."
40 Karem li mbarik Sadyusi ondo Jisasin mbele lal nga li
silikurin olmu ajera.

Krais lawehi jikisi ri?
(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

41 Urik Jisas lirin ormu silira, "Mberem ushiwak karem li
mbandu, Krais Devithi nirambarak nakwa ri?
42 Ji misi. Devit orhinjik karem or mbari sir.
"Avui Wasilaka ormu Wasilaka anhin karem sawera.
43 "Mir tapmama anhik lika. Ushinak wutari mihin avak a
halashinak mihi siyok sikwa lira." " *Buk Song 110:1*
44 Ji misi, os Devit orhinjik or mbar, Krais Wasilaka anhi
ria, karem or mbari sir. Os erem si na nahi, mberem ushiwak
Krais nirambara Devithi, karem li mbandu?"

Mashi Moseshin sawendari ma kavakavan undari lir
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 11:37-54)

45 Urik ma amber li misirik Jisas orin tiyandari man ormu
sawera,
46 "Ji auheyeka, ol mashi Moseshin sawenda ma ondon.
Lir unda hom ji uwa hala. Lir kowe hombelakan li falehe
li ikwan rupshinda ola. Uhu ma tirsanda mishik li inak ma
lirin li heyehe li makshitakshikwan rupshinda ola. Uhu os
li lotu unda mishik li layihi maifuk li lerenda kawu orok
li likwan rupshinda ola. Uhu hiyawu wasilakan li unda
mishik li ihi malakama linda mishik li lihi akwan li akwan
rupshinda ola.
47 Uhu nokove ol mumblak wahayandan li haimba han-
dambaha mbele mbele lihin landa ola. Uhu os Avui Wasi-
lakan li sawewa wolo mashi hombelakak li sawenak ma li
misihi li mba, tondo ma jivi tolira, karem li mbakmbaha
unda ola. Hako os Avui Wasilaka hulaima nokopman or
heyembakmbaha or mbahanda wolo lir avak nomorawu
wasilaka menden kishakwa lir."

21

Mumbla las Avui Wasilakan ofan si hari
(Mk 12:41-44)

1 Jisas tempel akak or lihi nor heyerik ma ol ya nga nahan-
dari ma ondo li raha ofa lihin olmu bokis orok ormbera.
2 Or lihi nor heyerik mumbla kava las si raha ya frijip bokis
orok simu ormbera.
3 Urik Jisas mu mbara, "Omending*a*k jirin amu sawen-
duwa. Mumbla kava toso ya wasilaka mendek hawa sir. Ya
op si hawa ovro ma anandi ondo hawan tikriwa sir.
4 Mberem ushiwak? Sir mbeek ya lal nga aka sihik
wawa ambu sir. Ya kanda op wawa, ambehoma, op simu
ormbewa. Hako ma ol ya mushak ormbewa ondo lalndonom
li ormbewa lir. Lal lihi olmu akak wanduwa."

Jisas nomorawu lakak talakurin or saweri
(Mt 24:1-21; Mk 13:1-19)

21:3: 2 Ko 8:12

5 Urik orin tiyandari ma lal li taha tempel aka oson li heyehe limu mbara, *Sunja* jiviwavi tondo nga mbele mbele tol li laha Avui Wasilakan li handa tondo nga li toloho aka toson armek li ushindak nimu heyenduwa.

6 Urik Jisas mu mbara, Ome sira. Hako jirin amu sawenduwa. Mbele mbele tol ter ji heyewa tondo avak li taha li jilatarvlalanak takakwa lir. Mbeek ji heyenak indik erem nakwa ambu sir.

7 Urik Jisasin limu silira, Tisa, mbele wolo mendek nomorawu oso si talanak ni heyeku? Mbele os masmas talanak ni heyehe ni mba, Nomorawu osmu talakwak pasir nanduwa, karem ni mbaku?

8 Urik Jisas mu mbara, Ji auheyeka. Ma musha avak hi anhik li otle raha karem mbakwa ola, An Krais anira. Uhu karem mbakwa ola, Mbele mbele os talakwa osmu talanduwa. Hako lirin ji tiyawa hala.

9 Uhu kumak avak ji misinak yanga yangak awun ukwa lir. Unak maintama nga auhukwa nga ji misikwa sir. Hako oso wolo ji ajewa hala. Mbele mbele ondo masmas talakwa lir. Hako misambi nga lersuwu nga mendek fri nakwa, os akrik.

10 Uhu mashi lal nga ormu sawera, *Kraha* lasik fehe hovok kraha lasik fehe nga anajikwa lir. Malakama yanga lasik fehe hovok malakama lasik fehe nga anajikwa lir.

11 Unak nenawu wasilaka yanga yangak er nga jikwa sir. Unak kuyanga lal erenghanak kuyanga lal kavamisikwa lir. Unak lersuwu yok mbele mbele apsham apshamhi li nanak ji heyehe ji ajekwa osa.

12 Hako mbele mbele nomorawu ondo li tala namber, avak jirin li tolo laha ihi os li lotu unda akak malakamahi misokomek jirin li kotim uhu krawuk li owekwa oja, anin ji tiyanda osik. Uhu kavakavak jirin ukwa ola.

13 Hako os erem li uwa wolo mashi anhin lirin ji saweka.

14 Hako jir wavu musha mushak ji hishiwa hala, mashi os lirin ji sawekwan.

15 Mberem ushiwak? Mashi os ji sawekwa avak a sauhakwa sir. Uhu hishiyarindan jirin a hakwa sir. Unak ma ol jirin kotim uwa ondo mbeek mashi las jirin mbakwa ambu lir.

16 Avoko nijava jihi nga mahasanje jihi nga kraha jihik fehe nga naimble jihi nga jirin wutarihi tavak li hanak jihi lal avak li mandingormekwa jir.

17 Jir anin ji tiyanda osik ma amber hom jirin wapkava hishikwa lir.

21:6: Lk 19:44 **21:14:** Lk 12:11-12 **21:15:** Ap 6:10 **21:16:** Mt 10:21-22

18 Hako masikukwa jihi lar mbeek kavak nakwa ambu ri.
Avui Wasilaka angop or heyetakonda lir.
19 Uwa osik kwambuk ji sitambanandanak ermba ermbak
linda oso avak jihik si naka.�
20 Uhu Jisas mashi las nga ormu mbara, ❝Os awun unda
ma Jerusalemin li talayantlenak ji heye nahi, karem ji
hishika, ❝Yanga toso avak kavak nakwa sir.❞
21 Erem si nawa wolo provins Judiak linda ma telembak
li tulu ika. Unak ma ol Jerusalemik linda ma yanga oson
halaha yanga lasik li tulu ika. Ma ol Jerusalem hikriyok linda
ondo Jerusalemik li layiwan li halaka.
22 Oso wolo Avui Wasilaka kavakavan li unda wasan
ormu hakwa wolo sira. Unak mashi os jekamba orhik li
kayehendari osmu omek nakuwa.
23 Kavasumba, nokove ol masamnomok nawa nga jik-
isakrin mukhawa nga mberem livai tuluku? Nomorawu
wasilaka mendek misambi torok si nanak waplelena Avui
Wasilakahi Judamahik nakwa osa.
24 Unak wutari li talaha lal li jimandingormehe lal yanga
yangak li laha i oweshinak orok li lihi lerawu havakavan
lakwa lira. Ushihi Judama ambu ondo olmu Jerusalemin
hiniyinhongo likuwa. Uhu ihi nom os Avui Wasilaka mba-
handa wolok si nanakop halakwa lir.❞

Ma Jikisi Avui Wasilakahi indik or takwa wolo
(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

25 Jisas ormu mbara, ❝Oso wolo mbele mbele apsham
apshamhi ta niyaka tashingrahahik nakwa sir. Unak ma
misambik fehe wavu lihi avak kavak nakwa sir. Uhu li
misinak solwara er nga si mbunyanak wavu musha mushak
li hishihi ajekwa lir.
26 Lersuwu yok nenawu si jinak mbele mbele wasilaka
ondo avak li lishirinak ma misambik fehe mbele mbele ol
misambik talakwan li hishihi aje mendekwa lir.
27 Unak oro wolok ma amber li heyenak Ma Jikisi Avui
Wasilakahi lersuwu avisha lasik or ese sihi kwambu orhi nga
ukruharanda orhi nga rakakwa ri.
28 Mbele mbele kando li talanak ji heye nahi, ji rupshihi ji
sitambanaka. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka jirin armek
or ukwa wolo osmu pasir nanduwa.❞

Mi fik oson ji heye ji hishiyarika
(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 **21:24:** Sng 79:1; Rev 11:2 **21:25:** Ais 13:10; Ese 32:7; Jol 2:31; Rev 6:12-13 **21:27:** Dan 7:13; Mt 26:64; Rev 1:7

29 Uhu Jisas sauheima las lirin ormu sawera, "Mi fik oso
nga mi anandi ondo nga ji heyeka.
30 Am li shorngo hanyiwak ji heyehe karem mbanda jir, ta
am or jikwa wolok osmu nanduwa.
31 Uhunda hom erema. Mbele mbele ondo talanak ji
heyehe karem ji hishika. Avui Wasilaka orhi man or
arangoshinak li likwa wolo osmu pasir nanduwa.
32 Omendingak jirin amu sawenduwa. Ma tol ter liwa lal
li ha namber, mbele mbele ondo talakwa lir.
33 Misambi nga lersuwu nga mendek nakwa vri. Hako
mashi anhi mbeek mendek nakwa ambu sir."
34 Jisas mashi lal nga ormu sawera, "Jir auheyeka. Avak
uku kavan ji aha ji ambarambasiwan ji hala. Uhu mbele
mbele tol misambik fehendanjik ji hishombashiowewan ji
hala. Las avak erem ji una nindik Wasilaka tumsar or tanda
ngashi.
35 Os or tawa wolo ma misambik fehe lar mbeek tulu ikwa
ambu ri.
36 Ermba ermbak ji auheye ji lika. Uhu os mbele kava las
jihik talawa wolo Avui Wasilakan ji sawenak kwambun or
hashinak kwambuk ji sika. Unak Ma Jikisi Avui Wasilakahi
indik or tawa wolo kwambuk er ji sika," karem ormu
mbara.
37 Jisas tempel aka orok mashin sawendari ri. Uhu niri
wolo yanga os telemba Oliv orok nandari orok or ihi wandari
ri.
38 Urik nursumbu mendek ma amber tempel aka orok
mashi orhin li misikurik tandari lir.

22

Judas Jisasin Judama lida lihi tavarenjek or hakurik or mbari
(Mt 26:1-5; 26:14-16; Mk 14:1-2,10-11; Jn 11:45-53)

1 Hiyawu Pasovan li undari wolo am pasir simu nara.
2 Bikpris ondo nga mashi Moseshin sawendari ma ondo
nga Jisasin li mandingormekuri nombon limu oweioweiheyera. Hako hulaima nokopman li ajeri osik mbeek kormbak
mbari ambu lir.
3 Urik Laulaka sunguwavu Judas Iskariothik ormu layira.
Or ma 12-pela Jisasin tiyandari lar oria.
4 Ushirik nor ihi bikpris ondo nga ma ol maifuk sihi tempel
akan washilindari nga limu anasawera, nombo nombo os
Jisasin tavarenje lihik or hakurin.
5 Urik ma ondo orin li rupshihi ya lal orin li hakurik limu
mbara.

22:3: Jn 13:2,27

6 Urik Judas kolok nombo las ormu lasara. Unak ma
mendek li nanak tlembak Jisasin tavarenje lihik or hakurik
ormu nikishira.

Jisasin tiyandari ma frijip akwan fri hundujeri
(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jn 13:21-30)

7 Hiyawu Pasovan li undari wolok am simu nara. Oso wolo
sipsip jikisi lar li jihi bret yis ngashi ambun li andari wolo
sira.
8 Karem ukurik Jisas Pita fre Jonin normu mbara, "Shi ihi
akwa mbele mbele ondon shi hundujeka."
9 Urik frimu silira, "Wa, mbeyok shi ihi akwan shi
hundujekmbaha mi hishindu?"
10 Urik ormu sawera, "Yanga Jerusalemik shi layika. Shi
layinak ma lar ukun awuk or tarmu kisha inak shi heyekwa
ri. Unak orin shi tiya ihi aka os or layiwa mishik er nga shi
layika. Uhu aka mashaman karem shi saweka, tisa karem
mbawa ri,
11 "An nga anin tiyanda ma nga hiyawu Pasovan ni akwa
mishi mbei?"
12 Karem shi silinak aka heyeyok shirin or lalawuhu os
ni akwa mishi las wasilakak nandan or mukushinak shi
heyekwa sir. Orok akwan shi hundujeka."
13 Karem mbashirik fri i fri heyeri mbele mbele os or
sawerik fri misiri hom er nari sir. Urik akwan frimu
hundujera.

Jisas bret nga wain uku nga orin tiyandari man or hari
(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1 Ko 11:23-25)

14 Am li akuri wolok si narik Jisas orin tiyandari ma nga
limu lira. Uhu lirin ormu sawera,
15 "Nomorawun a kisha namber, an jir nga hiyawu Pasova
toson ni akwan amu rupshi mendenduwa.
16 Jirin amu sawenduwa. Akwa roso kas kumak indik a
akwa ambu nir, wahau. Vai kumak yanga os Avui Wasilaka
ma orhin or arangoshinak li likwa oso kormbak si talanakop
a akwa nir."
17 Karem or mbaha wain uku kas hambiyak or ngoroho
laha Avuin armek or sawehe lirin ormu mbara, "Kaso jihi
ambek tenjer tenjer ji aka.
18 An jirin amu sawenduwa. Wain uku toson indik a
akwa ambu nir. Vai Avui Wasilaka ma orhin or laha or
arangoshinak li likwa wolok si nanakop a akwa nir."
19 Karem or mbaha bret las or laha Avui Wasilakan armek
or sawehe or toltavaha orin tiyandari man ormu hara.
Uhu normu mbara, "Kaso maome anhi kasira. Jirin si

22:7: Kis 12:1-27

jelyakmbaha os amu handuwa. Os a uwak ji heyewa hom kumak erem ji uhu anin ji hishioweka.�

20 Am li arakoshihi wain uku kas hambiyak or ngoro laha os mas Avui Wasilakan or saweri hom or uhu ormu mbara, *Wain uku kaso suma akri sira. Fi anhi jirnjik amu ngorokwa sira, ushinak jirin si jelyajehen.

21 Hako ji heyeka, ma or anin wutarihi tavarenjek hakwa ma oto or an nga nakrem shimu linduwa.

22 Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto nombo os mas Avui Wasilaka mbahanda hom tiyaha hakwa ri. Hako ma or orin wutarihi tavarenjek hakwa oto avak kavak nakwa ria.

23 Karem or mbarik orin tiyandari ma ondo lihi ambek limu mbara, *Lawe mende or erem uku?*

*Jisasin tiyandari ma limu mbara, *Lawe maifuk siku?**

24 Uhu orin tiyandari ma mainkwambuk limu mbara, *Lawe wasilakak naha maifuk siku?*

25 Urik Jisas ormu sawera, *Malakama misambik fehe ondo jinomkanom li mbashiwak ma lihi siyok sinda lir. Hako lir ma ol lihi siyok sinda ma lirin li heyehe lirin armek li mbakmbaha hishinda lir.

26 Hako jir erem ji nawa hala, wahau. Ma or jihi nindik malakamak sikwak hishiwa ma oto or halaha ma or ma anandihi siyok sinda hom or naka. Uhu ma or maifuk sikwak hishiwa ma oto or halaha ma or ma anandihi siyok sinda ma hom or naha ma anandin or jelyaka.

27 Misambi torok malakama ondo men li lihi mbawak lerawun landa ma ondo akwan laharawak anda lir. Hako anin ji heyeka. An mbeek malakama ondo li unda hom a unda ambu nir. An men lerawun landa ma hom a naha jirin amu jelyanduwa.

28 Mbele mbele anin oweioweiheyekurik talari wolo jir an nga nakrem ni sindari jira. Jir mbeek anin halanda ambu jir.

29 Uwa osik Avui anhi or mbashihindak malakamak a naha hulaima nokopman a arango washilikwa hom an nga jirin a mbashinak malakamak ji naha hulaima nokopman arango washilikwa jir.

30 Uhu kuyanga os hulaima nokopman a arangoshinak li likwa mishi orok jir avak an nga nakrem ji lihi aha malakamak ji naha kraha 12-pela Israelik fehe ondon washilikwa jir.*

Jisas Pita orin or halakurin or mbari
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jn 13:36-38)

22:21: Sng 41:9; Jn 13:21-22 **22:24:** Lk 9:46 **22:25:** Mt 20:25-27; Mk 10:42-45
22:26: Mt 23:11; Mk 9:35 **22:27:** Jn 13:12-15 **22:30:** Mt 19:28

31 ❝Saimon, Saimon, mir misika. Avui Wasilaka avak or halashinak Laulaka jirin oweioweiheyekwa ri. Os wit sijin li narkashihi wit ome nom li landa hom.
32 Hako angop mirnjik Avuin a saweri mir, os anin mi hishiowenda mbeek mendek nakwa ambu sir. Ushinak indik anhik mi tawa wolo, anhi man mi saunjelyashinak kwambuk li sika.❞
33 Urik Saimon mu mbara, ❝Wasilaka, an mir nga nakrem krawuk shi ihi nakrem shi hakwa shir.❞
34 Urik Jisas mu mbara, ❝Pita, mirin amu sawenduwa. Ter nirik aptoko mba namber, mir avak hindi nalmingrip anin mi heyenda ambu, karem mbakwa mira.❞
35 Uhu Jisas orin tiyandari man ormu mbara, ❝Os a mbashirik lerawu anhin ji lakmba iri wolo jir mbeek ya nga mbele mbelen wolonda kowe nga kumba ari nga laha iri ambu jir. Hako oso wolo am mbele las frunguri oj?❞ Urik limu mbara, ❝Wahau.❞
36 Karem li mbarik ormu sawera, ❝Hako ter jirin a sawekwa karem. Ma ol ya nga nawa er nga li laha ika. Uhu ma ol mbele mbelen wolonda kowe nga nawa er li laha ika. Uhu ma ol bainat nga nawa ambu kousamba lihin li laha inak li frungawushinak bainatin li frungawuka.
37 Mberem ushiwak? Jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari osa, ❝Ma li heyenak kavakavan unda ma hom nakwa ri.❞ Jirin amu sawenduwa. Jekamba Avui Wasilakahik li kayehendari oso avak omek anhik talakwa sir.❞
38 Urik limu mbara, ❝Wasilaka heyeka. Nir bainat frijip kavria.❞ Urik ormu mbara, ❝Ambehoma.❞

Jisas telemba Olivik Avui orhin or saweri
(Mt 26:36-46; Mk 14:42)

39 Uhu Jisas yanga oson or halaha telemba Olivik ormu lawura, os ermba ermbak or undari hom. Urik orin tiyandari ma er nga orin limu tiya ira.
40 Am telemba orok li lawuhu ormu sawera, ❝Jir Avuin ji saweka. Las avak jeikayenda jihik si talanak ji takatukuyinda ngashi.❞
41 Ushihi lirin or halaha kandakar nga homek ormu ira, os ma sunjakombe li ermbenak si ihi kornaha si rakandari ambe hom. Uhu Avui orhin ormu sawera,
42 ❝Avui, wavu mihi sira. Nomorawu os anhik talakwan laha ormbekwa om? Hako an mbawa hom uwa hala. Os mi hishiwa hom uka.❞
43 Urik ensel lar hevenin or hala rakaha orin ormu jelyara.

22:32: Jn 17:15 **22:35:** Lk 9:3; 10:4 **22:37:** Ais 53:12

44 Jisas wavu orhi kava mendek er si narik kwambuk
Avuin ormu sawera. Urik tloravi fi hom maome orhik si
rasaha misambik simu ngororakara.
45 Avuin or saweshihi orin tiyandari mak or ta heyeri olmu
suknyara. Mberem ushirik? Warje mende nga li holori osa.
46 Urik lirin ormu sawera, "Mberem ushiwak ji
suknyandu? Ji usaha Avuin ji saweka. Las avak jeikayenda
jihik si talanak ji takatukuyinda ngashi."

Judas Jisasin wutarihi tavarenjek or hari
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jn 18:3-11)

47 Jisas mashi oson or mbari halanganga ma musha
mendek limu rara. Ma 12-pela ol Jisasin tiyandari lihi lar
Judas karem li ushandari oto nombon or mukuhu limu rara.
Or taha pasir or sihi Jisasin ormu makshitakshira.
48 Hako Jisas ormu silira, "Judas, os mi makshitakshiwa
nombo orok Ma Jikisi Avui Wasilakahin ma kavahi tavaren-
jek mimu handu?"
49 Karem or mbarik orin tiyandari ma ol orok siri ondo
mbele mbele os talakurik narin li heyehe limu mbara,
"Wasilaka, tondo nga ni anajikwa on?"
50 Urik lihi lar bainatin or laha ma or hetprisnjik lerawun
landari ma lar mambla orhi mama yokon ormu shinjesera.
51 Hako Jisas ormu mbara, "Ambehom. Erem uwa hala."
Uhu ma otohi mamblan or haitolorik os si nandari hom indik
simu nara.
52 Uhu Jisas bikpris nga maifuk sihi tempel akan washilin-
dari ma nga Judama lida lihi ol orin tolokmba rari ondon
ormu mbara, "An hirnyanda ma, karem ji hishihi bainat
nga kombe nga jimu laharandu?
53 Ermba ermbak jir nga nakrem tempel aka orok ni liri
wolo mbeek anin ji tolokurik undari ambu jir. Hako ter erem
ji ukwa wolok osmu nanduwa. Unak kwambu Laulakahi
lerawu si lakmbahan."

Pita Jisasin or heyenda ambu, karem or mbari
(Mt 26:57-58,69-75; Mk 14:53-54,66-72; Jn 18:12-18,25-27)

54 Karem or mbarik orin li tolo laha li ihi hetprishi akak
limu laha ira. Urik Pita lirin ormu lundiya ira.
55 Urik akanivi kormba orok li lihi hindiya limu lira. Urik
Pita er nga normu lira.
56 Urik hetprisnjik lerawun landari nokove las Pita hi
ukruri mishi orok or lirik si heilataleshihi simu mbara, "Ma
roto Jisas nga yanda ma toria."
57 Hako sirin or mblarnaha ormu mbara, "Wahau te. An
orin a heyenda ambu nir."

22:54: Sng 31:11

58 Kandakar nga nambek li lihi ma lar orin or heyehe
normu mbara, “Mir ngana. Mir or nga yanda ma mira.”
Hako Pita ormu mbara, “Wahau te. An mbeek orin tiyanda
ma ambu nir.”
59 Ushihi kandakar nga nambek li lihi ma lar mu kwambuk
mbara, “Omendinga sira. Ma roto Jisas nga yanda ma toria.
Or nga Galilik fehenda ri.” Urik Pita mu mbara,
60 “An mashi os mi mbawa oso amu hisha menden-
duwa.” Karem or mbari halanganga aptoko mu mbara.
61 Urik Wasilaka or tormblehe Pitan ormu heyera. Urik
Pita indiyok ormu hishira, “Ter nirik aptoko nor mba
namber, hindi nalmingrip mir avak anin mi heyenda ambu,
karem mbakwa mira.” Karem Jisas or mbari mashi oson
ormu hishira.
62 Uhu hikriyok or layihi havahavan ormu tlara.

Jisasin li okolehe li jiri
(Mt 26:67-68; Mk 14:65)
63 Urik ma ol Jisasin tolori ma ondo orin li okolehe orin
limu jira.
64 Uhu koutakri lasik misokome orhin li ishi arangoshihi
limu silira, “Os mir profet nahi, sawenak ni misi, lawe or
mirin jindu?”
65 Uhu mashi kavakava anandi lal nga limu orin mbara.

Jisasin Judama lida lihi li tirsandari mishik kotim ukurik li laha iri
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jn 18:19-24)
66 Ta am or tasarik Judama lida lihi ondo nga mashi
Moseshin sawendari ma ondo nga bikpris ondo nga limu
talandirsara. Uhu li mbashirik Jisasin lihik li laha irik limu
mbara,
67 “Kolok sawenak ni misika. Mir ma or Avui Wasi-
laka ngamashihindak hulaima nokopman jivinakmbaha nor
mbahanda ma mir mo wahau?” Urik ormu mbara, “Os a
sawewa, mbeek mashi anhin ji misindahi ambu.
68 Uhu os a siliwa, mbeek anin ji sawendahi ambu.
69 Hako kumak avak ji heyenak Ma Jikisi Avui Wasilakahi
oto Avui orhi or kwambu ngashi orhi tapmama yok likwa
ri.”
70 Urik lir amber limu silira, “Mir mihinjik Avui Wasi-
lakahi jikisi, karem mimu mbandu?” Urik ormu mbara,
“Os ji mbawa ome sira.”
71 Urik limu mbara, “Ambehoma. Mbeek ma lal ni mbanak
li taha ma roto mbele mbele os or undan sawekwa ambu lir.
Os ormu orhinjik sawewak nimu misinduwa.”

22:67: Jn 3:12 **22:69:** Ap 7:56

23

Jisasin Romik fehe malakama Pailathik li laha ihi kotim uri
(Mt 27:1-2,11-14; Mk 15:1-5; Jn 18:28-38)

1 Uhu Judama lida lihi nga bikpris nga mashi Moseshin
sawendari ma nga aka oson li halaha Jisasin li laha Pailathik
limu ira.
2 Uhu orin limu haimba handambaha jira, "Nir ni heyewa,
Jisas toto nirin haihanda owehe mbafirimbanda ria. Or
mbeek takis yan Sisarin ni hakwa ambu, karem mbanda ri.
Uhu ortonom king Avui Wasilaka kamashihindak hulaima
nokopman jivinakwa ma ri, karem mbanda ri."
3 Karem li mbarik Pailat mu Jisasin silira, "Mir king
Judamahi om?" Urik ormu mbara, "Os mi mbawa homa."
4 Urik Pailat bikpris ondo nga ma ondo nga ormu sawera,
"An a heyewa mbeek mbele las or uwak kavak nawak a
heyewa ambu sir."
5 Karem or mbarik mainkwambuk limu mbara, "Wahau
te. Or ermba ermbak yanga yangak or ihi mashin sawenda
ri. Yanga Galilik sishi raha provins Judia nga Jerusalem
nga or ihi Romik fehe gavmanin li jihi tukru ermbekmbaha
mbanda ri," karem limu mbara.

Jisasin Herothik li kotim uri

6 Karem li mbarik Pailat ormu silira, "Ma toto Galilik
fehenda or mo?"
7 Karem or silirik limu mbara, "He, Herot arangonda
mishi orok fehe ria." Karem li mbarik or misihi or
mbashirik Herothik orin limu laha ira. Oso wolo Herot
Jerusalemik or taha liri wolo sira.
8 Herot Jisasin or heyehe ormu rupshi mendera. Mberem
ushirik? Mbele mbele ol or undari angop li mbarik or
misindari osa. Hako or ome mbeek Jisasin heyendari ambu
ri. Undari osik Jisasin am or heyehe mbele las ma undahi
ambun or unak or heyekmbaha ormu hishira.
9 Karem or hishihi mashi musha mushak Jisasin ormu
silira. Hako Jisas mbeek mashi las orin saweri ambu ri.
10 Urik bikpris nga mashi Moseshin sawendari ma ondo
nga orok li sihi Jisasin mainkwambu mendek limu mbara.
11 Urik Herot nga awun undari ma orhi nga Jisasin li
okolehe malakama falendari kowe las orin limu faleshira.
Uhu nor mbashirik indik Pailathik orin limu laha ira.
12 Herot fre Pailat mas wolo wutarik nandari vri. Hako
Jisasin fri oweioweiheyeri wolo frimu ananaimbletolora.

Pailat mbashirik Jisasin miandok li tirikmba uri
(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jn 18:38—19:16)

23:7: Lk 3:1

13 Pailat bikpris nga Judama lida lihi nga hulaima
nokopma ondo nga nor usharik li talandirsarik
14 ormu mbara, "Mberem ushiwak ma roton indik anhik
ji laharandu? Ma roto man mbaskashiwak awun li unda,
karem mbawa jir. Hako an orin a heyewa mbeek erem
nanda mak a heyewa ambu ri.
15 Herot er nga tos a hishiwa hom or hishihi nor mbashi-
wak orin indik anhik jimu laharanduwa. Ji misika. Ma roto
mbeek mbele las or uwak kavak nawa ambu sir. Uwa osik
mbeek a mbashinak hakwa ambu ri.
16-17 Men a wokoroho na mbashinak ikwa ri."23:16-17
18 Karem or mbarik ma amber mainlaka lakak jihi limu
mbara, "Jisasin mandingormeka. Uhu Barabasin ha-
lashinak or talaka."
19 Barabas oto gavman nga Jerusalemik li sihi anantlehe
awun undari ma lar oria. Uhu man or jimandingormerik
krawuk li oweri ri.
20 Urik Pailat mu lirin indiyok sawera, "Jisas avak a
halashinak ikwa ri."
21 Hako mainlaka lakak li jihi limu mbara, "Oton miandok
tirika. Uhu orin mandingormeka."
22 Urik Pailat indiyok ormu silira, "Mberem ushiwak?
Mbele mende os or uwak kavak nawak ji heyew? An mbeek
os or uwak kavak nawa las a heyewa ambu nir. Uwa osik
a mbanak men sembe hakwa ambu ri. Men a wokoroho na
halashinak ikwa ri."
23 Hako ma ondo Pailat Jisasin miandok or tirikmbaha li
ukmisihi Pailathi mashin li misikurik nari ambu lir.
24 Urik Pailat os li mbari hom or ukurik ormu mbara.
25 Karem mbaha Barabas or awun uhu man mandin-
gormerik krawuk li owendari oton or halashirik ormu ira.
Ushihi os li mbari nombo hom Jisasin awun undari mahi
tavak ormu hara.

Jisasin miandok li tiriri
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jn 19:17-27)

26 Awun undari ma ondo Jisasin li laha ihi ma lar nombok
limu heyera. Ma oto Jerusalemik or ikmbaha tari ria. Hi orhi
Saimon, yanga Sairinik fehe ri. Uhu orin li toloho miando
oson tavanje orhik li hauoweshirik or kishaha Jisasin or
tiyaha ormu ira.
27 Urik ma musha mendek er nga li tiya irik nokove musha
olmu ornjik tlaholo ira.

23:16-17 **23:16-17:** Saveman lal karem hishinda lir, mashi las er nga karem li kayeri sir, "Pailat oto asama asama ermba ermbak Judama hiyawu wasilakan li undari wolo krawuk sindari ma lar or halashirik talandari ri."

28 Hako Jisas or tormble heyehe lirin ormu sawera,
�Jerusalemik fehe nokove jirin. Jir anjik tlawa hala. Jir nga
jikisi jihi nga jihinjik ji hishi ji tlaholoka.
29 Nomorawu wasilaka avak jihik talakwa osa. Oro wolok
jir karem mbakwa jir, �Nokove ol jikisi nga nanda ambu
ondo li rupshika. Nokove ol jikisin mukhanda ambu ondo
li rupshika.�
30 Erem si nawa wolo ma amber avak telemba wasilaka
nga awarikanda nga karem mbakwa lir, *Telemba* jir, nirin
mblikisha arangoshinak ni hawa.
31 An mi semben heimawa anin os limu ya kavak nan-
duwa. Erem li uwa osik jir mi hatlan heimawa jirin avak
kavak li nakwa jir,
32 Oso wolo kavakavan undari ma lap er nga li mandin-
gormekmbaha li laha iri vri.
33 Uhu kuyanga lasik limu ira. Hi sihi telemba
masikhavamba, karem li ushandari sira. Li ihi yanga orok
lirin miandok limu tirira. Jisasin li tirishihi, lar tapmama
orhi yok, lar tava ashi orhi yok, karem limu tirira.
34 Urik Jisas mu mbara, *Avui*, kavakava lihin laha
ermbeka. Lir mbeek yawur hishiwa ambu lir, tos ter
anin li uwa roson.
35 Urik ma amber li tirsa li si heyerik Judama lida lihi olmu
Jisasin okole mbara, *Or* ma anandin jelyanda ri. Hako os or
Krais, Avui Wasilaka kamashindak taha hulaima nokopman
jivinakunda mak or na nahi, orhinjik or jelyaka.
36 Awun undari ma ondo pasir li sihi lir er nga orin li
okolehe wain uku jeseng andari kas orin hakurik limu ura.
37 Uhu limu mbara, *Os* mir king Judamahik mi nanda
nahi, wa mihinjik jelyaka.
38 Urik miando orok mashi las masiknuku orhik li oweri
karem, *King* Judamahi toria.
39 Urik ma kava op er nga li tiriri lar Jisasin or okolehe
normu mbara, *Mir* ma or Avui Wasilaka kamahanda om
te. Unda osik mihinjik jelyaha shir nga jelyaka.
40 Hako lar mashi oson or misihi ormu orin ngriara, *Mir*
Avui Wasilakan ajewa ambu om? Mir nga an nga nomorawu
os or kishawa hom shimu kishanduwa.
41 Hako nomorawu oson shi kishawa oso kavakava os
shi undanjik os shimu kishanduwa. Os shirin li mandin-
gormewa, lir jivin uwa lir. Hako ma roto, wahau. Or mbeek
mbele las or uwak kavak nawa ambu sir.

23:29: Lk 21:23 **23:30:** Hos 10:8; Rev 6:16 **23:34:** Sng 22:18; Ais 53:12
23:35: Sng 22:7-8 **23:36:** Sng 69:21

42 Uhu normu mbara, "Jisas, os malakamak mi nawa
wolo, mir anin hishika."
43 Urik Jisas mu orin sawera, "Omendingak mirin amu
sawenduwa. Mir ter an nga hevenik shi likwa mir."

Jisas or hari
(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jn 19:28-30)

44 Ta am komek or sirik kolok er si krinyaha simbalesik
misambin er simu tangna arangora. Er si naha ihi homi avi
li mbandari wolok si narik indik simu harara.
45 Hako si hara namber, kowarmba os tempel akak li
fengfakashirik wahandari oso nindi nindi hom er simu frehe
larakara.
46 Urik Jisas ormu Avui orhin ushara, "Avui, masikome
anhi os mihi tavak amu halanduwa." Karem or mbaha er
ormu hara.
47 Urik ma or maifuhu awun undari ma oto oson or
heyehe hi Avui Wasilakahin or hauowehe normu mbara,
"Omendinga sira. Ma roto ma worna ma toria. Or mbeek
musa las nga nawa ambu ria."
48 Urik ma amber ol orok talandirsari ondo os Jisasik nari
oson li heyehe limu tlaholoho indiyok yanga lihik limu ira.
49 Hako Jisas ma orhi ondo nga nokove ol orin tiyaha
provins Galilin halaha rari ondo nga homek li sihi os orhik
talarin limu heyera.

Jisashi maninimban sunja akak li oweri
(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Jn 19:38-42)

50-51 Judama lar yanga orok lindari ri. Hi orhi Josep.
Kuyanga Arimateak fehe ri. Or ma jivi ma worna ma ri. Uhu
Judama lida lihi lar oria. Hako or mbeek lida ome lal Jisasin
li mandingormekurik li mbari hom mbari ambu ri. Or Avui
Wasilaka orhi man or arangoshinak li likwan nikishindari
ria.
52 Undari osik Jisashi maninimban or mbashinak or laha
ikmbaha Pailathik ormu ira. Or i silirik
53 Pailat or mbashirik Jisashi maninimba os miandok
warin ormu lafakara. Uhu kouavisha lasik or hevehe mawak
or ewekurik ormu laha ira. Sunja aka las li tlohondari mawa
oso mbeek ma lar li ewe namber.
54 Fraide homirik Jisasin ormu wakor owera. Oso wolo
Sabatik si na namber, Judama mbele mbelen li hundujendari
wolo sir.
55 Nokove ol Galilin halaha Jisas nga tari ondo Josepin li
tiya ihi mawa os Jisasin or oweri mishin limu heyera.
56 Uhu li heyeshihi indiyok aka lihik li ihi mbele mbele ol
arme kuvasahandari nga wel uku ondo nga limu hundujera.

23:45: Lk 8:2-3

Hako Sabat wolok si nashirik lo os si mbandari hom limu halashi wandara.

24

Jisas indik or usahari
(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jn 20:1-10)

1 Am Sande nursumbuk si narik nakove ondo mbele mbele arme kuvasahandari ol li hundujeri ondon li laha mawak limu ira.
2 Uhu li i heyeri sunja os mawan li arangondari mbeek orok wari ambu sir, wahau. Angop li tembe haieweri sir.
3 Hako li layi li heyeri maninimba Jisashi mbeek orok wari ambu sir.
4 Ushirik wavu musha mushak limu hishira, "Maninimba orhi mbeek wandasa?" Uhu li heyeri ma frijip kouavisha kulurvlarin fri falehe opmu orok sira.
5 Urik li aje mendehe li maruknyaha misambik limu rakara. Hako ma frijip ovro lirin frimu sawera, "Mberem ushiwak ma or liyawan ma ol hahandan li wakor owenda mishik ji lasakmba randu?
6 Angop usahawa ri, mbeek torok wawa ambu ri. Jir avak mashi os mas Galilik or lihi nor sawehenda mashin indik ji hishika.
7 Jirin karem saweri ri, "Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto ma kavahi tavak li hashinak miandok li tirikwa ri. Hako wak or waha niri frijip fri ishinak avak indik usahakwa ri," karem mbari ora."
8 Karem fri mbarik mashi os Jisas sawendarin indik limu hishira.
9 Uhu mawan li halaha indiyok limu ira. Li ihi ma 11-pela Jisasin tiyandari ondo nga ma anandi ondo nga mbele mbele os orok li heyerin limu sawerakora.
10 Nokove ondo Maria Makdalak fehenda nga Joana nga Maria Jemshi nijava nga nokove ome lal er nga, karem nari lir. Lir mbele mbele ol mawak li heyerin aposel ondon limu sawera.
11 Hako lir mbeek mashi lihin misiri ambu lir.
12 Hako Pita or usaha mawak ormu shirinya ihi mawan ormu wantloko malera. Uhu nor heyeri kowe ol orin li hevehe eweri nom olmu orok wara. Urik or lishnyafaha wavu musha mushak or hishihi indik akak ormu ira.

Ma frijip Jisasin nombo os yanga Emeusik li indari nombok fri heyeri ri
(Mk 16:12-13)

23:56: Kis 20:10; Lo 5:14 **24:6:** Lk 9:22

13 Os nokove ondo mawak li iri wolo Jisasin tiyandari ma
frijip yanga Emeus os Jerusalem nga kandakar nga homek
nandari mishi orok ikurik frimu ira.
14 Fri ihi mbele mbele ol orok talarin nombok frimu
anasawe ira.
15 Fri anasili anasawe irik Jisas frihi nindik or talaha frir
nga nakrem limu ira.
16 Hako frir mbeek, or Jisas, karem hishiri ambu vri.
17 Urik ormu fririn silira, "Mbele shi mba indu?" Karem
or mbarik fumunyava frihi nga holondari mende hom frimu
heye sira.
18 Hako frihi lar Kliopas ormu mbara, "Ayo, mir mbele
mbele tos ter Jerusalemik talawan heyewa ambu om?"
19 Karem mbarik Jisas fririn ormu silira, "Mbele kas orok
talawan?" Urik frimu orin sawera, "Mbele mbele os Jisas
Nasaretik fehehik talawan shimu mbanduwa. Or profet lar
oria. Lerawu wasilakan or laha mashi Avui Wasilakahin ko-
rmbak misokome Avui Wasilakahi nga hulaima nokopmahi
misokomek sawendari ri.
20 Urik bikpris nga lida nihi nga Romik fehe malakamahi
tavak orin li harik or mbashirik orin miandok li tirishirik
ormu hara.
21 Mas karem ni hishiri ora. Jisas orto Avui Wasilaka
kamashihindak ma Israelik fehen jivinakmbaha tari ma ri,
karem ni hishiri ora. Hako angop li mandingormeshirik hari
ri. Uhunda ter niri nalmingrip olmu induwa.
22 Hako nokove lal nursumbu mendek mawak li ihi mbele
mbele os orok li heyewan li mbawak ni misihi wavu musha
mushak nimu hishinduwa.
23 Li ihi li heyewa maninimba orhi mbeek orok wawa
ambu sir. Hako ensel ome frijip orok fri sihindak fri
sawewak li misiraha li sawewa karem, "Or angop indik
usahawa ri."
24 Uwak nihi ma lal mawak li ihi li heyewa mbele mbele os
nokove ondo li mbawa hom er nawa sir. Hako orin li heye
namber."
25 Urik Jisas fririn ormu sawera, "Shir yarinda ambu shir.
Mashi os profet mas li sawendari oson hishanda osh?
26 Avui Wasilaka kamashinak hulaima nokopman jiv-
inakwa ma oto nomorawu lakan or kishanakop, Avui Wasi-
laka or mbashinak malakamak nakwa ria."
27 Karem or mbaha mashi Moseshi nga profet ondo li
mbahandari mashi amber nga orok orin mbahandari mashi
maintontlo sihin fririn ormu owesawera.

24:21: Lk 19:11; Ap 1:6 **24:24:** Jn 20:3-10 **24:26:** Lk 9:22 **24:27:** Sng 22:1-21; Ais 53

28 Am li ihi kuyanga os fri ikurik fri iri mishik pasir limu
nara. Hako Jisas kar nga nor ikmba uri ri.
29 Urik fri mba toloho frimu mbara, "Mir avak shir nga
lika. Ta am or layiwak krinyakwak naw." Karem fri mbaha
frir nga akak nakrem limu layira.
30 Uhu am li akurik Jisas bret las or laha or toltavaha Avui
Wasilakan armek or sawehe normu fririn hara.
31 Erem or urik orin frimu heyekrahakorora. Urik kolok er
or wanyishirik mbeek indiyok fri heyeri ambu ri.
32 Urik frihi ambek frimu mbara, "Omendinga sira. Os
nombok ni rawa wolo maintontlo os jekamba Avui Wasi-
lakahik nandan or sawewak wavu shihi er usawa sir."
33 Karem fri mbaha kolomalok fri usaha indik Jerusalemik
frimu ira. Fri ihi fri heyeri aposel 11-pela ondo nga Jisasin
tiyandari ma anandi lal nga nakrem orokop limu tirsa lira.
34 Uhu fririn limu sawera, "Omendinga sira. Wasilaka
angop usahawa ri. Uwak Saimon angop or heyewa ri."
35 Urik frir nga mbele mbele ol nombok talari ondon
fri sawe frimu mbara, "Os bretin or toltavawa wolokop,
kormbak orin shimu heyekrahakorowa."

Jisasin tiyandari ma Jisasin li heyeri
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jn 20:19-23)

36 Jisasin tiyandari ma ondo li lihi li maimbari nindik Jisas
tumsar or talasihi ormu mbara, "Waphimbiji anhi osmu
jihik nanduwa."
37 Karem or mbarik lir mangamba lar li heyer, karem
mbaha li lishnyafaha limu ajera.
38 Urik ormu sawera, "Mberem ushiwak ji lishnyafaha
wavu musha mushak ji hishindu?
39 Kumba tava anhin ji heye. An mu talanduwa. Maome
anhin ji tolo heyeka. Mangamba mbeek maome nga hava
nga nanda ambu lir. Hako an maome nga os a naha siwak
jimu heyenduwa."
40 Karem or mbaha kumba tava orhin lirin ormu mukura.
41 Urik limu rupshi mendera. Hako wavu lihi mbeek
namtaskop hishiri ambu lir. Urik ormu mbara, "Jir akwa
lal nga nawa oj?"
42 Urik foome lar li suwurin limu hara.
43 Urik or laha nor arik limu heyera.
44 Uhu lirin ormu mbara, "Os jir nga na liri wolo angop
karem a saweri jir. Mbele mbele os maskop jekamba
Moseshi nga profethi nga Buk Songik anin li kayehendari
ondo omek talakwa lira."

24:34: 1 Ko 15:4-5 **24:37:** Mt 14:26 **24:44:** Lk 9:22

45 Uhu maintontlo os Avui Wasilakahi jekambak nandarin
armek li hishikmbaha
46 lirin ormu sawera, ﷺMashi Avui Wasilakahi karem
mbahandari osa. Ma or Avui Wasilaka kamashinak hulaima
nokopman jivinakwa ma oto nomorawun kishakwa ri. Uhu
niri frijip fri ishinak mawan or halaha indiyok usahakwa ri.
47 Mashi oson mas Jerusalemik sishihi yanga yanga amber
hom li laha sawe ikwa lir. Unak hulaima nokopma kavakava
ol li undan li halaha sunguwavu lihin li tormblenak Avui
Wasilaka kavakava lihin or laha ermbekwa lir. Avui Wasi-
lakahi mashi karem mbahandari sir.
48 Hako jir mbele mbele ol talarik ji heyenda ondon ji sawe
ika.
49 Ji misi. Masikome Avui Wasilakahi jirin or hakmbaha
nor mbahanda oton avak a halashinak jihik takwa ri. Avak
torok er ji lihindanak Avui Wasilaka kwambu orhin ji laha
jivai ika.ﷺ

Avui Wasilaka Jisasin hevenik or lalawuri
(Mk 16:19-20; Ap 1:9-12)

50 Karem or mbashihi orin tiyandari man or laha yanga
Betanik limu ira. Am Betanik li ihi tavan or lalawuhu Avui
Wasilaka lirin armek or ukmbaha ormu sawera.
51 Karem or sawerakoshihi hevenik ormu lawura.
52 Urik kumbambongon li huvuhu orin li lotu uhu li
rupkapshihi indiyok Jerusalemik limu ira.
53 Uhu ermba ermbak tempel akak li lihi hi Avui Wasi-
lakahin limu hauowera. Unda kasira. Ambehoma.

24:48: Jn 15:27; Ap 1:8 **24:49:** Jn 14:16; 15:26; Ap 1:4

Mashi jivi Jisashi Jon or kayeri

Jisas Krais Mashi omendinga ria

1 Mas araje wolo mbele mbele li tala namber Mashi oso
angop nari sir. Avui Wasilaka nga nari sir. Mashi oso God
oria.
2 Mas araje wolo mendek Avui Wasilaka nga nakrem nari
vri.
3 Mbele mbele ondo amber Avui Wasilaka Mashi orokop or
mbarik talari lir. Mbele las mbeek nombo apshamhik talari
ambu sir, wahau.
4 Os ni li yanda nihi Mashi orokop talari sir. Uhu Mashi oso
mu ukruharandan hashiwak nimu liyanduwa.
5 Ukruharanda oso nirtle nirndum nanda mishi orok
ukruharanda sir. Hako nirtle nirndum nanda oso mbeek
ukruharanda oson jiusunguandahi ambu sir.
6 Ukruharanda oso si tala namber Avui Wasilaka ma lar, hi
orhi Jon, or mbashirik talari ri.
7 Ukruharanda mashi oson sawekurik talari ria. Ushinak
ma misambik fehe mashi oson sunguwavu lihik li ewekm-
bahan.
8 Hako ukruharanda oso or nembes. Men ukruharanda
mashi oson sauhambakurik tari ria.
9 Ukruharanda indinga os nombo Avui Wasilakahik indan
mukunda oson laharakwa ma oto am or talakurik pasir si
narik masmas mashi orhin sauhambakurik tari ria.
10 Ushirik ukruharanda indinga misambik tari ri. Orhik
Avui Wasilaka mas araje wolo mbele mbele amber ondon or
uri lir. Hako ma misambik fehe mbeek orin heyekrahakorori
ambu lir.
11 Or orhi kraha lihi nindik tari ri. Hako orhi ma ondo
mbeek orin heyembaha mashi orhin misiri ambu lir.
12 Hako ma ol mashi orhin misindiyari ondo or mbarik
Avui Wasilakahi jikisik nari lir.
13 Lir mbeek ma misambik fehe jikisin li lakwak li hishihi
li landari nombo orok orhi jikisik nari ambu lir. Avoko ni-
javahi fik nembes. Avui Wasilaka orhinjik or yap mbashirik
orhi jikisik nari lir.
14 Mashi oso mak nari sir. Uhu or taha nir ma misambik
fehe nihi nindik liri ri. Or jikisi namtar numbu Avui
Wasilakahi ria. Kwambu orhi os Avui Wasilaka orin or hari
oson angop ni heyeri sir. Avui Wasilaka man or rupshihi

1:1: Jn 17:5; 1 Jn 1:1-2; Rev 19:13 **1:3:** 1 Ko 8:6; Kl 1:16-17; Hi 1:2 **1:4:** Jn 5:26 **1:5:** Jn 3:19 **1:6:** Mt 3:1; Lk 1:13-17,76 **1:9:** Jn 8:12 **1:13:** Jn 2:11; 3:3-6; Fl 2:7; 1 Pi 1:23

wavu orhik or ewenda nga mainome orhi nga Jisashikop hojeri sir.

15 Jon Jisasin or mukuhu ormu mbara, "Ma oto toria. Maskop karem a sawerik ji misiri sir, ma or an tashinak takwa ma oto Wasilaka anhi ria. An na namber or angop mas araje wolokop nahandari ria. Ma or karem a mbahandari ma oto toria." Karem ormu sawehe mukura.

16-17 Avui Wasilaka lo orhin Moseshi tavak or hashirik or nga nirin hari ria. Hako man or rupshihi wavu orhik or ewenda oso nga mainome orhi nga Jisas Kraishi tavak or hashirik or nga mu nirin hara. Man rupshinda nombo oso Jisashikop hojenda sir. Oso mbeek mendek naha kas sainakwa ambu sir.

18 Ma lar mbeek Avui Wasilakan heyenda ambu ri, wahau. Hako jikisi orhi namtar numbu orto nom Avui orhi nga nakrem lindari ri. Undari osik orvai Avui Wasilaka os or nandarin nirin mukuri ri.

Jon hulaima nokopman fak tolofalendari ma mashin or saweri

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lk 3:15-17)

19 Judama li mbashirik pris lal nga Livaihi krahak fehenda ma lal nga Jerusalemin li halaha Jonik li raha orin limu silira, "Mir lawe mir?"

20 Urik Jon kormbak ormu sawera, "An mbeek ma or hulaima nokopman jivinakmbaha[1:20] Avui Wasilaka kamahanda ma ambu nir."

21 Karem or mbarik limu silira, "Wa, lawe mir? Mir Elaija om?" Urik ormu mbara, "Wahau." Urik limu mbara, "Wa, mir profet or ni nikishinda om?"[1:21] Urik ormu mbara, "Wahau."

22 Urik limu mbara, "Lawe mende mir? Mihinjik mi mbanak ni misika! Uhu indiyok ni ihi ma ol nirin mbashiwak ni rawa ondon avak ni sawenak li misika."

23 Urik Jon mashi os maskop profet Aisaia or sawendari hom ormu mbara, "Ma ngashi mishi ambu orok mashi las karem simu mbara, "Nombo Wasilakahin ji hundujeka." Karem mbahanda mashi oso anira,"

24 Urik Farisi ol er nga rari ondo

25 Jonin limu silira, "Os mir mba, mir Avui Wasilaka kamashinak hulaima nokopman jivinakwa ma ambu mir.

1:16-17: Kis 34:28; Ro 6:14 **1:18:** Kis 33:20; Jn 6:46; 1 Ti 6:16 [1:20] **1:20:** Avui Wasilaka hulaima nokopman jivinakmbaha kamawa ma oto mashi Grikhik "Krais" karem li ushanda ria. Mashi os maintontlo sihi karem, ma or wel ukuk li ngoroho kamahanda ma ri. [1:21] **1:21:** Judama ondo profet or Avui Wasilaka talakurik mbari oton nikishindari lir. Heye Lo 18:15-18. **1:21:** Lo 18:15,18; Mt 11:14 **1:23:** Ais 40:3

Mir Elaija ambu mir. Mir profet or ni nikishinda ambu mir, os erem mi mba nahi, wa mberem ushiwak hulaima nokopman fak mi tolofalendu?
26 Karem li silirik ormu sawera, An men uksembembak a tolofalenda nir. Hako ma lar angop jihi nindik tari ria. Hako jir mbeek orin heyekrahakorori ambu jir.
27 An mas a rashirikop or kuma tari ri. An ma jivi ambu nir. Unda osik an mbeek kuvu os kumba ari orhi orok nawan a sorgondahi ambu nir.
28 Jon mashi kason or mbari wolo yanga Betanik fa Jordanin mbuhu kauyok nandari orok or lihi man ormu fak tolofalera.

Jisas kavakavan yoko ermbekurik tari ma ria

29 Li wahandashihi Jisas Jonik or tarik or heyehe ormu mbara, Ji heyeka! Ma toto Avui Wasilaka sipsip jikisi orhi toria. Or ma misambik fehenda kavakava os li undan yoko ermbekwa ma ria.
30 Ma kar mas a sawerik ji misihinda ma toria. Mas karem a mbari nir, ma lar avak anhi kumayok rakwa ri. Or Wasilaka anhi ri. Or angop maskop nahandari ri. Hako an kuma na nari nir.
31 An ngana mas mbeek orin yawur a heyekrahakorori ambu nir. Hako yanga Israelik fehenda ma orin kormbak li heyekmbaha men fambak man a tolofalekurik a tari nir.
32-33 Uhu ormu mbara, Avui Wasilaka man fak tolofalenda lerawu oson anin or haha karem anin saweri ria, Kumak mi heyenak Masikome anhi ma larik or linak mi heyewa, ambehoma, ma oto Masikome anhin hulaima nokopman hakwa ma ria. Karem anin saweri ri. Hako an ngana ma oton mas a heyeri ambu nir. Hako hinyer mendek a heyerik Masikome Avui Wasilakahi hevenin or halaha apmuma hom Jisasik ormu raka lira.
34 Ushirik am a heyehe os amu jirin kormbak sawenduwa. Ma roto Avui Wasilakahi jikisi indingo toria.

Jisas ma frijip or mbarik orin fri tiya iri

35 Li wahandashihi Jon nga orin tiyandari ma frijip ovro nga nakrem limu sira.
36 Li sihi li heyerik Jisas ormu tara. Urik Jon ormu mbara, Ji heyeka, Avui Wasilaka sipsip jikisi orhi toria.
37 Karem or mbarik ma ovro mashi oson fri misihi Jisasik fri ihi orin frimu tiya ira.

1:27: Jn 1:15 **1:29:** Ais 53:6-7; 1 Pi 1:18-19 **1:30:** Jn 1:15 **1:32-33:** Mt 3:16 **1:34:** Mt 3:17 **1:36:** Jn 1:29

38 Urik or tormblehe or heyerik fri rarik ormu silira, *Shir mberem shi hishihi shi randu?* Urik frimu mbara, *Tisa,*1:38 mbeek mi lindu?*

39 Urik ormu mbara, *Shi ra heyeka.* Urik fri ihi aka os or lindarin frimu heyera. Uhu or nga orok nakrem fri lirik simu krinyara. Os orok fri iri wolo homi avi li mbandari wolok nari sir.

40 Jon or saweri mashin misihi Jisasin tiya iri ma ovro lar Andru, Saimon Pita maha orhi ria.

41 Uhu Jisasin or halashihi sanje orhi Saimonin ormu lasaha ira. Am or i heyehe ormu mbara, *Shir angop ma or Avui Wasilaka kamashirik hulaima nokopman jivinakwa ma Mesaia*1:41 *oton shi heyewa shir.*

42 Karem or mbaha Saimonin or laha Jisasik frimu ira. Urik Jisas orin or heyehe ormu mbara, *Mir Saimon jikisi Jonhi mira. Kumak hi yeje mihi Sifas karem li ushakwa mir.* Hi Pita nga Sifas nga mainome frihi sunja, karem namtaskop nanda sir.1:42

Jisas Filip fre Natanielin or mbarik orin fri tiya iri

43 Niri las am si irik Jisas yanga Galilik or ikurik ormu ira. Or ihi ma lar, hi orhi Filip, orin or heyehe ormu mbara, *Mir anin tiyaka!*

44 Filip yanga Betsaidak fehendari ma ria. Betsaida kotontlo Andru fre Pitahi sira.

45 Urik Filip or ihi ma lar, hi orhi Nataniel, oton or heyehe ormu mbara, *Nir ma or mas Moses nga profet ondo nga li mbahandari ma oton ni heyewa nir. Hi orhi Jisas oria. Kuyanga Nasaretik fehenda ria, Josephi jikisi ria.*

46 Karem or mbarik Nataniel ormu mbara, *Wahau te. Mbele jivi las mbeek yanga orok talandahi ambu sir.* Urik ormu mbara, *Ta shi ihi mihinjik mivai heyeka.*

47 Uhu fri irik Jisas Natanielin or heyehe ormu mbara, *Ji heyeka, ma tor tawa toto Israelik fehenda ma indinga toria. Or mbeek haimba handambanda mashin mbanda ambu ri.*

48 Karem or mbarik ormu silira, *Mir anin mberem mi heyew?* Urik ormu mbara, *Os Filip mirin or sawe namber mir mi fik tontlok mi siwak amu heyewa.*

49 Urik ormu mbara, *Tisa, mir jikisi Avui Wasilakahi mira. Mir yanga Israelik fehe ma malakama lihi mira.*

1:38 **1:38:** Tisak li mbari oso mashi Hibruk li mbari *rabonai*. Rabonai oso maintlontlo sihi *tisa*. **1:40:** Mt 4:18-20 1:41 **1:41:** Mesaia oso Krais oria. 1:42 **1:42:** Mashi Aramhik sunja, sifasik, li ushanda sira. Mashi Grikhik sunja, pitak, li ushanda sira. **1:42:** Mt 16:18 **1:45:** Lo 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23 **1:49:** Mt 14:33; 16:16; Mk 3:11

50 Urik ormu mbara, “Os mir mi tontlo orok mi siwak
a heyewan a saweshiwak os mi hishihi mimu mbanduwa,
toto Avui Wasilakahi jikisi toria. Karem mimu mbanduwa.
Hako oso mbeek lakak nawa ambu sir. Kumak mbele mbele
wasilaka lal a unak tos ter mi heyewa toson tikrikwa sir.”
51 Uhu mashi las nga ormu mbara, “Kumak ji heyenak
lersuwu akayanga avak sutlakwa sir. Unak ji heyenak Avui
Wasilakahi ensel ondo metenjek li laulawuhu takakwa lir, os
Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto or siwa mishi orok.”

2

Ma lar kuyanga Kanak or nokoplarik hiyawu las li uri

1 Niri lap am fri ishirik yanga Kanak ma lar nokoplarik
hiyawu las limu ura. Urik Jisas nijava orhi Maria er nga orok
simu ira.
2 Urik Jisas nga ol orin tiyandari ma nga li mainhashirik
limu ira.
3 Am li lihi aha wain uku am mendek si narik Jisas nijava
orhi si taha orin simu sawera, “Wain uku angop mendek
nawa re.”
4 Karem si mbarik ormu mbara, “Apmanuwa, anin
sawewa hala. Lerawun a lakwa wolok nawa ambu sir.”
5 Karem or mbarik ol aka orok lerawun landari ma ondon
simu sawera, “Os mbele las ji ukmbaha nor mba nahi, os or
mbawa hom ji uka.”
6 Urik sunja awu wasilaka 6-pelak aka orok lindari lir. Uku
os awu ondok li tarmuri oso Avui Wasilakahi misokomek
jivik li nakmbaha kumba tava lihin li yokokmbaha li
eweshirik lindari lir. Awu ondo namtarmba namtarmbak
uku si hojeri 100 litak nari lira.
7 Urik Jisas lerawun landari ma ondon ormu sawera, “Uk-
semben awu ondok ji tarmungoroka.” Karem or mbarik
ukun li tarmuhu li laharaha li ngororik awu ondo er limu
hojerakora.
8 Urik ormu sawera, “Uku kas ji tarmu laha ihi ma or
akwan humasiri ma oton ji haka.” Urik uku kas li tarmuhu
limu laha ira.
9 Hako uku oso angop si tormblehe wain ukuk nari sir. Urik
ma or akwan humasiri ma oto ormu aheyera. Or mbeek os
li tarmuri mishin heyeri ambu ri. Lerawun landari ma ondo
nom os li lari mishin heyeri lir.
10 Urik akwan humasiri ma oto nokoplari ma oton or
usharik or tarik ormu mbara, “Mberemhi tos ter mi uwa!
Wain uku jivi menden mi nejereshihi terekare awan mas mi

1:51: Stt 28:12 **2:4:** Jn 7:30; 8:20

hawa. Nir mbeek erem ni unda ambu nir. Wain uku jivi menden masmas ni handa nir.�

11 Jisas mbele las ma undahi ambu maifu mendek yanga Kana provins Galilik or uri kasira. Maintontlo os or uri karem. Or hiushama kwambu nga nanda ria. Oson or urik ol orin tiyandari ma ondo li heyehe limu mbara, "Ma toto kwambu ngashi ria."

12 Urik Jisas yanga Kana oson or halaha nijava orhi nga maha orhi nga ol orin tiyayandari ma nga yanga Kaperneamik limu layira. Uhu niri lal orok limu lira.

Jisas tempel akak ya nowen landari man or jila kriala ermberi
(Mt 21:12-13, Mk 11:15-17; Lk 19:45-46)

13 Judama hiyawu wasilaka Pasovan li undari wolo am si nakurik si narik Jisas Jerusalemik ormu ira.

14 Or ihi tempel aka inyi li washi aragondari mishi orok or layihi nor heyerik, ol ya nowen landari ma ondo orok lerawun limu lara. Lal sipsip, bulmakau, avi ondon li eweshinak ma li frungawukmbahan. Urik lal samba sambahi yan li lai hashihi Judamahi yan li lakmbahan. Uhu orok limu lira.

15 Urik Jisas lirin or heyehe kuvu lal or laha ma ol orok liri ondo nga bulmakau, avi ondo nga or wakororik tempel aka oson li halaha limu talandulu ira. Uhu ya ondon or kru ermbehe teye ondo er nga ormu jilaruma laha ermbera.

16 Uhu ol avi ondon lai ewerik li frungawuri ma ondon ormu mbara, "Avi jihi ondon ji laha ika! Jir Avui anhi aka toson ji uwak maket hom osmu nanduwa!"

17 Karem urik ol orin tiyandari ma mashi las os Avui Wasilakahi jekambak maskop li kayehendarin indik limu hishira. Mashi oso karem, "An Avui anhi aka orhin a rupshi mendehe osonjik a funtlehavantlehe lerawun a landa nira."

18 Judama ondo os or urin li heyehe orin limu silira, "Mberem ushiwak mbele mbele ondon mi laha ermbendu? Os Avui Wasilaka lerawu oson mi lajehe or mbashirik mi rakahanda nahi, kolok mbele las ma undahi ambun mbanak si nanak ni heyehe nivai mba, Avui Wasilaka mbashirik tari ma toria."

19 Karem li mbarik ormu mbara, "Tempel aka toson ji tarvlashinak niri frijip fri ishinak indik a ukwa sir."

20 Urik limu mbara, "Isha, tempel aka toso mbeek lewas li uri ambu sir te! Asama sihi li uri 46-pelak nari ol te!

2:12: Mt 4:13 **2:13:** Kis 12:1-27 **2:17:** Sng 69:9 **2:19:** Mt 26:61; 27:40

Hako mberem niri frijip fri ishinak indik toson mi ukwak mi mbandu?�
21 Hako Jisas tempel aka os or mbari oso maome orhin or
mbari sir.
22 Undari osik Jisas indik or usahari wolo orok ol orin
tiyandari ma ondo mashi os erem or mbarin indiyok li
hishihi limu mbara, �Ome sira, mbele mbele ol profet ondo
li mbari Jisasin li mbari sira.� Karem li mbaha orin wavu
lihik limu ewera. Uhu mashi os Avui Wasilakahi jekambak
li kayehendari oso er nga li hishihi limu tiyara.

Jisas mbele mbele os mahi sunguwavuk nandan heitakonda lir

23 Jisas Pasova wolok Jerusalemik or lihi mbele mbele ol
ma undahi ambu ondon or urik ma li heyehe limu mbara,
�Ma roto Avui Wasilaka kamahanda ma ria.�
24-25 Hako Jisas mashi os li mbari oson angop or heyeri
sir. Or mbele mbele os mahi sunguwavuk nandan angop or
heitakonda lir. Karem uri osik os orin wavu lihik li ewehe
li mbari oson misiri ambu ri. Angop or heyeri lir, lir men
suwambushikop mbari lir.

3

Jisas nga Nikodemus nga fri maimbari

1 Ma lar Jisasin heyekurik ormu tara, hi orhi Nikodemus,
or Farisi lar oria. Judama lida lihi lar oria.
2 Nirik or taha ormu sawera, �Tisa, nir angop ni heyenda
sir, os Avui Wasilaka ma lar nga or lina ambu nahi, ma oto
mbeek mbele mbele ma undahi ambu lal ukwa ambu ri.
Hako nir angop ni heyenda mir, mbele mbele ma undahi
ambu ondon unda mira. Karem uwosik nimu mbanduwa,
mir tisa Avui Wasilaka mbashirik tari mira.�
3 Karem or mbarik Jisas ormu mbara, �Omendingak mirin
amu sawenduwa, os ma lar ma akrik or nana ambu nahi,
or mbeek yanga os Avui Wasilaka hulaima nokopman or
arangoshinak orhi siyok li sikwa yanga orok ikwa ambu ri.�

4 Urik ormu silira, �Mberemhi sir? Os nijava jikisin si
washihindak wasilakak or nawa mbeek indiyok nijava orhi
sunguk layinak indik si wakwa ambu ri.�
5 Karem or mbarik ormu mbara, �An mbeek nijavahi
sunguk mi layinak indik si wakwa mashin a mbawa ambu
nir. Mashi os a mbawa karem, os ma lar uku nga Masikome
Avui Wasilakahi nga ma akrik or nana ambu nahi, or mbeek
Avui Wasilaka yanga orhi orok ikwa ambu ri, wahau.

2:21: 1 Ko 6:19 **2:22:** Lk 24:6-8; Jn 12:16 **2:23:** Jn 7:31 **3:1:** Jn 7:50; 19:39
3:3: Mt 18:3; 1 Pi 1:23 **3:5:** Esr 36:25-27

6 Ma misambik fehe jikisin li wawa ma jikisik nakwa lir.
Hako ma ol Avui Wasilakahi jikisik nakwa ondo Masikome
orhi unda nombo orok orhi jikisik nakwa lir.
7 Mashi kas mirin a sawewa, jir avak ma akrik ji naka,
karem a mbawa mashin angop mi misindahik nanda mir.
8 Suwa3:8 si rasaha sihik inda sir. Nir men mamblakop
ni misinda sir. Hako nir mbeek os si rasawa yeje nga os
si inda yeje nga ni heyenda ambu sir. Uhunda hom ma ol
Masikome Avui Wasilakahi uwak akrik nawa ma ondo erem
nanda lir.
9 Urik Nikodemus mu silira, Os mi mbawa oso mberem
sivai naku?
10 Urik ormu mbara, Mir ma Israelik fehenda lihi tisa
mira. Hako mberem ushiwak mashi ol a mbawan mi
hishaha mi mbandu?
11 Omendingak mirin amu sawenduwa, mbele mbele os ni
heyenda nga os ni misinda nga nimu sawenduwa. Hako jir
mbeek mashi os ni mbawan misinda ambu jir. Mashi oson ji
kumasinda sir.
12 Mbele mbele misambik fehendan jirin na sawewa
mbeek misinda ambu jir. Undosik erema, mbele mbele
hevenik fehendan na sawewa mbeek misinda ambu jir.
13 Ma lar mbeek hevenik lawunda ambu ri, wahau. Ma
Jikisi Avui Wasilakahi oto nom orok or rakahanda osik indik
orok ikwa ri.
14 Mas wolok Moses kuyanga misamtelmbamba orok liri
wolo hovo oson kombe lasik or hauowehe or faashirik orok
simu sira. Uhunda hom Ma Jikisi Avui Wasilakahi oton avak
erem li hauowekwa ria.
15 Erem li unda osik ma ol mashi orhin misindiyawa ma
ondo avak ermba ermbak linda oson lakwa lir.

16 Avui Wasilaka jikisi orhi namtar numbu ria. Hako
ma misambik fehendan wapnuku orhik or ewendari osik
jikisi orhi oton or mbashirik ma ondon jivinakurik takari ri.
Uhunda osik ma ol orin wavu lihik ewewa ma lihi lar mbeek
kavak nakwa ambu ri, wahau, ermba ermbak lindan lakwa
ri.
17 Avui Wasilaka jikisi orhin or mbashirik misambi torok
tari ria. Hako or mbeek man kotim ukurik tari ambu ri,
wahau. Or kavak li nakurin jivinakurik tari ri.
18 Karem uwosik ma ol mashi orhin misindiyawa ma ondo
kotik li siwa wolo mbeek kavak or nakwa ambu lir. Hako ma
ol mashi orhin misindiyawa ambu ondo angop krestawa lir.

3:6: Jn 1:13 3:8 **3:8:** Mashi Grikik suwa nga masikome nga hi namtaskop li ushanda karem, pneuma. **3:14:** Nam 21:9; Jn 8:28; 12:32 **3:15:** Jn 20:31 **3:16:** Jn 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32; 1 Jn 4:9-10 **3:17:** Lk 19:10

Mberem ushiwak? Lir mbeek Avui Wasilaka jikisi orhi otohi mashin misindiyari ambu lir.

19 Mberem ushinak li krestaku? Ukruharanda angop misambik takari ri. Hako lir mbeek orin rupshiri ambu lir. Lir kavakava os li unda oso nom li rupshihi mbeek orhik tari ambu lir.

20 Ma ol kavakavan unda ondo ukruharandan rupshinda ambu lir. Os ukruharanda orok li ta nahi, mbele kava os li wanyi unda avak kormbak talakwa sir. Karem uri osik lir mbeek ukruharandan rupshinda ambu lir.

21 Hako ma ol nombo worna indingan tiyanda ma ondo ukruharanda orok takwa lir. Mberem ushiwak? Li heyewa, mbele mbele ol li unda ondo Avui Wasilaka or mbanda nombo hom unda lir.�

*Jon hulaima nokopman fak tolofalenda ma or mbari, *Jisas Avui Wasilakahi jikisi oria.*

22 Uhundarik Jisas ma ol orin tiyandari nga yanga oson li halaha provins Judiak limu ira. Uhu niri lal orok li lihi man ormu fak tolofalera.

23 Oro wolok Jon er nga yanga Ainonik or lihi man tolofaleri ria. Ainon oso pasir yanga Salimik nanda sira. Fa musha orok nandari osik ma orok li tarik lirin fak ormu tolofalera.

24 Oso wolo Herot mbeek Jonin krawuk or eweri wolok nari ambu sir.

25 Urik Jonin tiyandari ma nga Judama lar nga ujanda nombo os Avui Wasilakahi misokomek jivik li nakurik nombo osonjik limu anamblarnara.

26 Urik ol Jonin tiyandari ma ondo Jonik li raha limu sawera, *Tisa*, ayo ma or mas mir nga fa mbuhu kauyok nakrem shi sihi ma or mi mbar, ma toto hulaima nokopman jivinakwa ma toria. Karem mi mbahanda ma oto or er nga hulaima nokopman fak or tolofalewak ma amber orhik li ihi olmu nirin halanduwa.*

27 Karem li mbarik Jon mu mbara, *Os Avui Wasilaka or hevenik linda kwambun ma larin or hana ambu nahi, ma oto mbeek lerawu las landahi ambu ri.

28 Mashi os mas a saweri angop ji misiri sir. An mbeek Avui Wasilaka kamashirik hulaima nokopman jivinakwa ma ambu nir. An men nombo orhin hundujekmbaha a rari nir.

29 Misi, an ma or orhi kuvu nokoplawak or misihi or rupshinda hom amu nanduwa. Mbele mbele Jisas or uwan a misihi amu rupshi mendenduwa.

30 Halanak hi orhi si lawunak hi anhi si rakaka.

3:18: Jn 5:24 **3:19:** Jn 1:5,9; 8:12 **3:22:** Jn 4:1-2 **3:28:** Mt 11:10; Jn 1:20

31 Or hevenik fehe orik mbele mbele misambik fehen
tikrihi hausinda ri. An misambik fehe onik mbele mbele
misambik fehenda nom a heyenda nir. Hako or hevenik fehe
orik anin or tikrihi hausinda ria.
32 Or mashi os or sawewa mbele mbele ol or heyenda nga
or misinda nga sawenda ria. Hako ma misambik fehe mbeek
mashi orhin misihi toltambananda ambu lir.
33 Hako ma ol mashi orhin misihi toltambanawa ma ondo
angop li heyenda sir, mashi Avui Wasilakahi ome sira.
34 Avui Wasilaka Masikome orhin simbalesik orin or
hashirik misambik tari ria, mashi orhin or sawekmbahan.
Unda osik os nimu heyenduwa, mashi os or sawenda
omendinga sira.
35 Avui Wasilaka jikisi orhin wapnuku orhik or ewendari
osik mbele mbele orhi ondon tavarenje jikisi orhik hari ri.
36 Unda osik ma ol jikisi orhi otohi mashin misindiyawa
ma ondo ermba ermbak linda oson lakwa lir. Hako ma ol
jikisi orhin kumaifahanda ondo mbeek ermba ermbak linda
oson lakwa ambu lir, wahau. Avui Wasilaka waplelena orhi
ermba ermbak lihik nakwa sir.

4

Jisas Samariak fehenda nokove las nga fri maimbari

1 Farisi ondo li misiri Jisas man fak or tolofaleshirik ma
musha orin tiyandari mak nari lir. Uhu ma musha mendek
li naha Jonin tiyandari man tikriri lir.
2 Hako Jisas mbeek man fak tolofaleri ambu ri, wahau. Ol
orin tiyandari ma ondo nom man fak tolofaleri lira.
3 Urik Jisas or misiri, Farisi ondo lerawu os or larin angop li
mistakori sir. Karem uri osik provins Judian or halaha indik
yanga Galilik or ikmbaha ormu ira.
4 Or ihi Samariak fehe ondo misambi lihi nindik ormu ira.
5 Or ihi yanga Sikarik ormu talara. Sikar oso Samariak
fehenda ma ondohi yanga las osira. Misambi os Jekop jikisi
orhi Josepin or halahandari mishi oso nga pasir nandari sira.

6-8 Ukwa las Jekop maskop or korondari oso yanga orok
nandari sira. Am takondik si narik Jisas or taha nor krehe
ukmashi orok ormu limasira. Ol orin tiyandari ma ondo
angop akwan li frungawukmbaha li ishirik Jisas nendekop
orok liri ria.
Urik Samariak fehenda nokove las ukun si tarmukurik
orok simu tara. Urik Jisas ormu silira, Uksembe kas anin
hanak a aka.

3:31: Jn 8:23 **3:32:** Jn 3:11 **3:35:** Mt 11:27; Jn 5:20 **3:36:** Jn 3:16-18; 1 Jn 5:12 **4:1:** Jn 3:22 **4:5:** Stt 33:19; Jos 24:32

9 Urik simu mbara, "Mir Judama mir, an Samariak fehe
nir. Mberem ushiwak uksemben a hanak mi akmbaha mi
mbandu? Jir Judama mbeek nir Samariak fehenda nga
nakrem ni anda ambu nir."
10 Urik ormu mbara, "Nyir mbeek yariwa ambu nyir, lawe
or uksembenjik nyirin silindu. Uhu nyir mbeek mbele jivi
las os Avui Wasilaka nyirin hakwak or mbawan hishiyariwa
ambu nyir. Os nyi yariwakop am nyi mba, "Wa, uksembe
ermba ermbak linda oso kas anin hanak a aka." Karem
mbawa nyir."
11 Urik simu mbara, "Wasilaka, uksembe oson mbeyok mi
laku? Mir baket nga nawa ambu mir. Ukwa toso kasalkop
nanda sir.
12 Misumu nihi Jekop maskop or korondari ukwa tosira.
Or nga jikisi orhi nga bulmakau, sipsip orhi nga li uksem
andari mishi tosira. Hako mir am orin tikrindahik nanda
om? Karem mimu hishindu?"
13 Karem si mbarik ormu mbara, "Ma ol uksembe toson
awa ondo jekapnashi lihi hatlayinak indik uksem akwak
mbakwa ola.
14 Hako ma ol uksembe os an hanak akwak a mbawa ma
ondo mbeek indik uksem akunak mbakwa ambu lir, wahau.
Uksembe os a hawa oso avak sungu lihik ukwa hom si nanak
ermba ermbak linda oso avak lihik nakwa sir."
15 Urik simu mbara, "Wasilaka, uksembe oson anin hanak
a aka. Uhundanak indik torok ukun a tarmukmbaha a
rakwa ambu nir."
16 Urik Jisas mu mbara, "I hula nyihin sawe laha torok shi
raka."
17 Urik simu mbara, "An mbeek hula ngashi ambu nir."
18 Urik ormu mbara, "Ome sira, nyir hula nyihi tostava
hom nandari lir. Hako ma or ter nyi liwa oto mbeek hula
nyihi ambu ri."
19 Urik simu mbara, "Wasilaka, ter amu heyenduwa. Mir
profet lar mira.
20 Hako anin sawenak a misi, mberem ushiwak jir Judama
karem ji mbandu, os ma lal Avui Wasilakan li lotu uku nahi,
wa Jerusalemkop li tirsaha li lotu uka, karem ji mbandu?
Hako nir Samariak fehenda neloko walanga nihik sishi
raha ter nga os Avui Wasilakan ni lotu ukwa wolo telemba
Gerisim orokop ni tirsaha ni lotu unda nir. Hako mir
mberem mi hishindu?"
21 Urik ormu mbara, "Omendingak nyirin amu sawen-
duwa, kumak os Avui Wasilakan ji lotu ukmbaha ji hishi

4:9: Esr 4:1-5 **4:10:** Jn 7:37-38; Rev 21:6 **4:12:** Jn 8:53 **4:14:** Jn 6:35
4:20: Lo 12:5-14; Sng 122:1-5

nahi, yanga yanga os ji liwa mishi orokop orin lotu ukwa jira, telemba orok nembes, Jerusalemik nembes.

22-24 Avui Wasilaka or Masikome ria. Karem uwosik ma ol orin lotu ukmbaha hishiwa ma ondo Masikome orhi nga mbele mbele omekop nanda nga orin omendingak li lotu uka, yanga yanga os li liwa mishi orok. Ma ol or mbawa nombo orok orin lotu uwa ma ondon rupshinda ri. Hako jir Samariak fehenda mbeek ma or ji lotu undan heyenda ambu jir, wahau. Men lotu unda jir. Hako nir Judama God or ni lotu undan angop ni heyenda ri. Angop maskop Avui Wasilaka mashi las nir Judaman karem or mbari osa, "Kumak Judahi krahak fehe ma lar avak a kamashinak hulaima nokopman jivinakwa ria." Erem or mbahanda mashi ter osmu omendingak nanduwa."

25 Urik simu mbara, "He, Mesaia, Krais karem li ushanda ma or hulaima nokopman jivinakwa ma oto or takuri mashi oson angop a misiri sir. Os or tawa wolo mbele mbele amber kormbak or sawenak ni mistakokwa lir."

26 Urik Jisas mu mbara, "Ma orto anira. An mu ter nyir nga shimu maimbanduwa."

27 Jisas karem or mbarik ol orin tiyandari ma ondo indik limu rara. Li raha li heyeri Jisas nokove oso nga frimu maimbara. Urik wavu musha mushak limu hishira. Hako lir mbeek sirin siliri ambu lir, "Mbele nyi lakmbaha nyi taw?" Uhu Jisasin er nga siliri ambu lir, "Mberem ushiwak nokove toso nga mi maimbandu?" Karem siliri ambu lir.

28 Urik nokove oso baket sihin orok si hala tirnaha indik yanga sihik si ihi ma ondon simu sawera,

29 "Jir kolomalok ji raha ma lar ji heyeka! Ma oto mbele mbele maskop a undarin or heyehe kormbak sawewa ri. Ma oto Krais Avui Wasilaka kamahanda marmbe?"

30 Karem si sawerik ma amber Jisasin li heyekmbaha limu tara.

31 Nokove oso si ishirik Jisasin tiyandari ma ondo limu mbara, "Tisa, mir kolok ta akwa lal aka!"

32 Urik ormu mbara, "An akwa ngashi nir. Hako jir mbeek akwa anhin heyewa ambu jir."

33 Karem or mbarik lihi ambek limu mbara, "Mbel akwan or mbandu? Ma lal am akwan orin hawa ol?"

34 Urik ormu mbara, "Avui anhi or mbashirik a raha lerawu orhin amu landuwa. Mbele mbele or mbawa hom a landa nir. Lerawu os a lawa oso akwa anhi hom nanda sir.

4:22-24: 2 Kin 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5; 12:1; 2 Ko 3:17; Fl 3:3 **4:26:** Mk 14:61-62 **4:34:** Jn 6:38

35 Jir karem mbanda jir, niyaka tovro kavro li iwak akwan
sanda wolok nanda sir. Hako jirin amu sawenduwa, nowe
ondon armek ji heyeka! Akwa amber olmu ukrunduwa.
36 Ma or akwan sanda ma oto akwan or saha safal akak or
ewehe avak os or lahanda wasa orhin lakwa ri. Akwa os or
sanda oso hulaima nokopma wavu lihin tormblehe ermba
ermbak linda oson li lakundan osmu heimanduwa. Uwosik
ma or kumbanda nga ma or sanda nga fri rupshi mendekwa
vria.
37 Lar or kumbawak, lar ormu sanduwa. Karem nanda sir.
38 Jir avak a mbashinak ikwa jir, ma anandi kumbanda
mishi orok. Jir men sakwa jir. Akwa angop maskop li
kumbari sir.

39 Samariak fehe nokove oso yanga sihik fehendan simu
sawera, mbele mbele ol mas si undarin Jisas kormbak or
sawerin. Ushirik mashi sihin li misihi limu mbara. Ome
sira, ma oto Avui Wasilaka kamahanda ma ria.
40 Uhu Jisasik li raha or lir nga orok li likmbaha limu
mbara. Urik Jisas niri frijip kuyanga orok ormu lira.
41 Urik ma mushak mashi orhin li misihi limu mbara,
Avui Wasilaka kamahanda ma toria.
42 Uhu nokove oson limu sawera, Nir mbeek mashi nyihi
nom ni misiwa ambu nir, wahau. Nihinjik mashi os or
mbawan am ni heyehe nimu hishinduwa, ma roto nom ma
misambik fehendan jivinakwa ma ria.

Jisas jikisi lar or mbarik jivik or nari

43 Jisas niri frijip Samariak or wahandarik or usaha ko-
tontlo orhi Galilik ormu ira.
44 Maskop orhinjik karem or mbari sir, Profet lar mbeek
kotontlo orhik hi nga nanda ambu ri, wahau.
45 Hako yanga orhi Galilik indik or irik orok fehe ma
ondo orin li rupshihi limu flehava kwara. Mberem ushirik?
Hiyawu Pasovan li undari wolo Jerusalemik mbele lal ma
undahi ambu ondon or urik angop li heyeri osik orin limu
rupshira.
46-47 Urik Jisas yanga Kanak ormu ira. Yanga oso mas
uksemben or urik wain ukuk nari mishi sira. Urik malaka-
manjik lerawun landari ma lar Jisas yanga Kana orok or
tarin or misihi orhik ormu tara. Ma oto jikisi orhi yanga
Kaperneamik wasilaka mendek kavamisihi hakurik nari ri.
Uri osik Jisashik or taha ormu tlara, *Wasilaka*, jikisi anhi
am hakwak naw te! Avak yanga Kaperneamik mi taha mi
mbanak jivik or nawa.

4:35: Lk 10:2 **4:42:** 1 Jn 4:14 **4:44:** Mt 13:57 **4:45:** Jn 2:23 **4:46-47:** Mt 8:5-6; Jn 2:1-11

48 Karem or mbarik ormu mbara, "Os mbele las ma
undahi ambun a una ambu nahi, mbeek anin hishiowekwa
ambu jir."
49 Karem or mbarik ma oto indik ormu tlara, "Wasilaka,
kolok tawa. Nambek mi na nahi, jikisi anhi avak hakwa ri!
"
50 Karem or mbarik ormu mbara, "Mir ika. Jikisi mihi
mbeek hakwa ambu ri." Karem or mbarik avoko ma oto
Jisas mbari mashi oson or misihi ormu hishira, "Mashi os
Jisas mbari oso avak omek nakwa sir." Karem or mbaha
indik yanga orhi Kaperneamik ormu ira.
51 Or ihi nombok or sirik ma ol ornjik lerawun landari
ma lal li taha limu sawera, "Awasayi, jikisi mihi hari ambu,
angop jivik nari ri."
52 Karem li mbarik ormu mbara, "Mbele wolo mendek
jivik or nar?" Urik limu mbara, "Hinyer ta am or andorik
jivik ormu nara."
53 Karem li mbarik avoko ma oto ormu hishira, Jisas hinyer
oro wolo mendek ormu mbara, "Jikisi mihi hakwa ambu
ri." Karem or hishihi or nga jikisnokopji orhi nga ol ornjik
lerawun landa ma ondo nga Jisasin wavu lihik li ewehe orin
limu tiyara.
54 Jisas os provins Judian or halaha Galilik or tari wolo
mbele las ma undahi ambu oson yanga Galilik nindisik or
uri kasira.

5

Jisas or mbarik ma lar jivik or nari

1 Judama hiyawu las li undari wolok si narik Jisas
Jerusalemik ormu ira.
2 Jerusalem oso inyi nga li washi arangondari sir. Inyi oso
akayanga ngashi sir. Akayanga las hi sihi Sipsip akayanga.
Leuku laka las pasir akayanga orok nandari sir, hi sihi
Betesda. Betesda orok shikor aka tostava yoko hom sindari
lir.
3 Ushirik ma ol kavamisindari, misokome tumundari,
kumba havan tlehendari, kumbanashi tavanashindari ondo
amber shikor aka orok lindari lir.
4 Orok li lihi nikishinak ensel lar or taha leuku orok or
layinak uku oso si suwurinak ma or maifuk leuku orok
layiwa ma oto jivik or nakmbahan. Karem mbaha orok
nikishindari lir.
5 Urik ma lar asama 38-pelak kavamisindari lar orok liri
ri.

4:48: Jn 2:18; 1 Ko 1:22 **4:50:** Mt 8:13 **4:54:** Jn 2:11

6 Urik Jisas or taha or heyerik ma oto ormu orok wara. Jisas angop or heyeri ri, os hoje menden or kavamisihi or wandarin. Uri osik orin ormu silira, "Mir jivik mi nakmbaha mimu hishindu?"
7 Karem or silirik ormu mbara, "Awasayi, os leuku si suwuriwa wolo ma lar mbeek anin laha layi leuku orok ewenda ambu ri. Anhinjik a ikmbaha na uwa, ma ondo olmu anin tikrihi masmas uku orok layiwa."
8 Urik Jisas ormu mbara, "Usaha kawu mihin laha ika!"
9 Karem or mbashirik ma oto jivik er or naha kawu orhin or laha ormu ira.
Hako oso wolo Sabatik nari sir.
10 Urik Judama lal ma oton li heyehe limu mbahanjira, "Ter osmu Sabatik nanduwa. Mberem ushiwak kawu mihi oso nga mi laha yanduwa? Os erem mi uwa kava sir. Lo os Moses nirin or hari oson os mimu haploronduwa!"
11 Urik ormu mbara, "Ma or anin mbawak jivik a nawa ma oto mbashiwak kawu anhin amu laha yanduwa."
12 Urik limu silira, "Mbernda ma mende mbashiwak kawu mihin mi laha yandu!"
13 Hako Jisas ma os li tirsandari mishi nindik or ishirik ma or jivik nari oto mbeek os or irin heyeri ambu ri.
14 Urik Jisas tempel akak or lihi ma oton indik or heyehe orin ormu mbara, "Ai ai, ter am jivik mi nawa osik kavakava las indik uwa hala! Las avak nomorawu wasilaka indik mihik si nanda ngashi."
15 Karem or mbarik ma oto or ihi Judama ondon ormu sawera, "Ma or anin mbarik jivik a nari ma oto Jisas oria."
16 Karem mbarik Judama ondo Jisasin limu wapkava hishira. Mberem ushirik? Ma oton Sabatik or mbarik jivik nari ora.
17 Hako Jisas ormu mbara, "Avui anhi ermba ermbak lerawun landa ri. Unda osik an erem lerawun amu sishi landuwa."
18 Karem or mbarik orin li mandingormekurik limu hishira. Mberem ushirik? Or mbeek Sabat wolo oso nom or mblarnari ambu ri, wahau. Avui Wasilaka avui orhi, karem or mbari mashi oso nga li misihi limu mbara, "Ma roto orhinjik Avui Wasilakahi farniyik or nakwak hishiwa tori te!" Karem li hishihi orin li mandingormekurik limu mbara.

Jisas or mbari, "Mbele mbele ol a uwa Avui anhi or mbahanda hom ol amu unduwa."
19 Urik Jisas lirin ormu sawera, "Omendingak jirin amu sawenduwa, an mbeek anhinjik mbele las a undahi ambu

5:8: Mt 9:6 **5:10:** Neh 13:19; Jer 17:21 **5:18:** Mt 26:4; Jn 7:1; 10:30

nir. Mbele mbele os Avui anhi uwak a heyewa ondo nom a unda nir. Mbele mbele ol or unda an erem, a undahi lir.

20 Avui anhi anin wapnuku orhik or ewenda osik mbele mbele ol or undan anin mukunda ri. Hako kumak avak lerawu wasilaka lal nga or mukunak a unak avak ji heyehe lishnyafakwa jir.

21 Ma ol hahandan or mbanak usahakwa lir. Uhunda hom an erem, ma ol a rupshindan a mbanak indik usahakwa lir.

22 Avui anhi mbeek ma ol kavakavan undan eweiewei-heyekwa ambu ri. Man eweieweiheyekwa lerawu oso angop anin or hari sir.

23 Lerawu oson anin or hahanda osik ma amber hi anin hauowekwa ola, os Avuihi hin li hauowenda hom. Hako os ma lal hi anhin li hauowena ambu nahi, Avui anhi or mbashirik a rari hi orhi nga mbeek li hauowekwa ambu sir.

24 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma ol mashi anhin misihi Avui Wasilaka or mbashirik a rahandan hishiowenda ma ondo ermba ermbak linda oso angop lihik nawa sir. Mbele mbele am mendek si nakuna wolo kot orok sikwa ol te. Hako kavakava ol li undan angop a yoko ermbenda olik mbeek kavak nakwa ambu lir. Mberem ushiwak? Ermba ermbak linda oso angop lihik nawa sir.

25 Omendingak jirin amu sawenduwa, kumak avak Avui Wasilaka jikisi orhi oto or mbanak ma ol hahandari ondo amber mashi orhin misihi usahakwa lir. Uhu ma ol mashi orhin misindiyanda ondo nom ermba ermbak lindan lakwa lira.

26 Os ermba ermbak linda oso tontlo sihi Avui Wasilakahik nanda sir. Oso angop Jikisi orhin or hahanda osik ma ol or mbawa mbeek handa ambu lir, wahau.

27 Ma or hulaima nokopma mbele mbele ol li undan heyembakwa ma Ma Jikisi Avui Wasilakahi oria.

28 Jir avak os a mbawan wavu musha mushak hishiwa hala! Kumak avak ma ol mawak wawa amber mandarjinya anhin li misihi mawan li halaha usahakwa lir.

29 Ma ol jivin unda ma ondo li usaha avak jipjip likwa lir. Hako ol kavakavan unda ma ondo li usaha yanga kavak ikwa lir.

30 Uhu mashi las nga ormu mbara, Os man a heyembakwa an mbeek wavu anhik a hishihi na mbakwa ambu nir. Avui anhi or mbashirik a rahanda or mbawa hom a heyembakwa nir. Uhu os a mbawa oso osmu wornak nanduwa. Mberem ushiwak? An mbeek mbele las wavu anhik a hishiwan a ukwa ambu nir. Avui anhi or mbashirik a rahanda or mbawa hom erem a ukwa nir.

5:19: Jn 5:30 **5:22:** Jn 5:27; Ap 10:42 **5:23:** Fl 2:10-11; 1 Jn 2:23 **5:24:** Jn 3:15-18 **5:29:** Dan 12:2; Mt 16:27; Ap 24:15 **5:30:** Jn 5:19; 6:38

31 Os ma namtar nom5:31 or mba nahi, mashi orhi mbeek
kot las tikrikwa ambu sir. Os antonom a sihi na mba nahi,
mashi anhi mbeek omek nakwa ambu sir.
32 Hako an mbeek nendekop a sihi na mbawa ambu nir. Ma
lar5:32 anhi kumayok or sihi nor mba, ❝Mashi ma roto or
mbawa ome sira,❞ karem anin mbanda ri. Uhundak mashi
orhi omek nawak a heyenda sir.
33-34 Jir an lawe nir, karem ji mbaha ma lal ji mbashirik
Jonik iri lir. Unak or sawenak ji misikmbahan. Urik mashi
os or sawerik ji misiri oso omendinga sira. Hako an mbeek
ma misambik fehe lar anin saunjelyakwak a hishiwa ambu
nir. Hako os mashi os Jon anin or mbahanda mashi oson
wavu jihik ji ewe nahi, ermba ermbak linda oson lakwa jir.
35 Jon oto tujaka arme mendek ukruharandari hom nari
ri. Hako jir mbeek ukruharanda orhi oson nambek rupshiri
ambu jir. Kandakar nom orin rupshiri jir.
36 Mbele mbele ol Jon anin or mbari omendinga lira. Hako
oso nom ji hishiwa hala. Lerawu os Avui anhi anin or
hashihindak a lawa oso nga ji heyehe ji hishika, an Avui anhi
mbashirik a rari nira.
37 Avui or mbashirik a rari oto anin saunjelyanda ri. Hako
jir mbeek mashi orhin misihi orhin heyenda ambu jir.
38 Uwosik mashi orhi mbeek sunguwavu jihik nawa ambu
sir. Mberem ushiwak? Jir mbeek ma or Avui Wasilaka
mbashirik rari oton5:38 hishiowenda ambu jir.
39 Jir mashi os Avui Wasilakahi jekambak li kayendari oson
ji ritim uhu karem hishinda oja, ❝Os mashi toson ni tiya
nahi, avak ermba ermbak linda oson ni lakwa nir.❞ Karem
hishinda jir. Hako os erem ji heyenda mashi oso anira, kason
mbeek heyekrahakoronda ambu jir.
40 Uhu jir mbeek anhik tanda ambu jir. Os ji rawakop
ermba ermbak lindan jirin a hawa nir. Hako jir mbeek anhik
tanda ambu jir.
41 An mbeek ma misambik fehe hi anhin li hauowekmbaha
na hishinda ambu nir.
42 Angop a heyewa jir. Jir mbeek Avui Wasilakan rup-
shinda ambu jir.
43 Avui anhi or mbashirik hi orhik a rari nir. Hako
jir mbeek mashi anhin misinda ambu jir. Hako os ma
misambik fehe li taha mashin li mbawa, kolomalok mashi
lihin misindiyanda jir.

5:31 **5:31:** Lo Moseshi karem mbanda sir, os ma namtar nom kotik or sihi nor mba, oso mbeek jivik nakwa ambu sir. Heye Lo 19:15. 5:32 **5:32:** Ma or Jisas or mbari oto God oria. **5:36:** Jn 3:2; 14:11 **5:37:** Mt 3:17; Jn 5:32; 8:18
5:38 **5:38:** Ma or God mbashirik rari oto Jisas oria. **5:39:** Lk 24:27

44 Uhu ma misambik fehenda hi jihin li hauowekmbaha
hishinda jir. Hako jir mbeek os Avui Wasilaka nom hi jihin or
hauowekwan hishinda ambu jir. Erem ji nanda osik mashi
anhin mberem ji misihi ji tiyandahi ambu, wahau.
45 Jir avak ji mba, an jirin Avuihi misokomek a kotim ukwa
jir. Karem ji hishinan, wahau. Ma or jirin kotim ukwa ma oto
Moses oria. Ma or ji hishihi ji mba, or avak nirin jelyakwa
ri. Karem ji hishiwa ma oto jirin kotim ukwa ri.
46 Mberem ushiwak? Mashi os or kayeri oso anin mbahan-
dari sir. Hako jir mbeek mashi orhin misindiyanda ambu jir.
Os mashi orhin sunguwavu jihik ji owe nahi, wa mashi anhin
avak er nga ji tiyakwa sir.
47 Hako jir wahau, mashi orhi os or kayeri oson mbeek
misindiyanda ambu jir. Uwosik mashi anhin mbernda er
nga ji misindiyakwa ambu jir.

6

Jisas ma 5,000 ondon akwan or harik li ari
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

1 Ushihi Jisas leuku Galili kauyok ormu ira. Leuku oso hi
yeje sihi Taiberias, karem li ushandari sira.
2 Urik ma mushak orin limu tiya ira. Mbele las ma undahi
ambu mushak or uhu ol kavamisindarin or mbarik jivik li
nari osik orin limu tiya ira.
3 Urik Jisas telembak or lawuhu ma ol orin tiyandari ma
nga orok limu lira.
4 Oso wolo Judama hiyawu wasilaka Pasovan li undari
wolok si nakurik simu nara.
5 Jisas or limakandaha nor heyeri ma musha mendek orhik
limu rara. Urik Filipin ormu silira, Mbeek nivai akwan
frungawuhu ma rondon ni hanak li aku?
6 Mashi oso men Filipin or eweheyeri sir. Mbele mbele os
or ukurik nari angop or hishiri sir.
7 Urik Filip ormu mbara, Ma rondo musha mende re! Os
asama namtas[6:7] lerawun ni la nahi, yan ni lawa oso mbeek
akwan ni lashinak ma rondo andahik nawa ambu sir.
8 Urik Saimon Pita maha orhi Andru mu Jisasin sawera,
9 Jikanda tor torok liwa roto bali bret tostava nga foome
frijip nga tormu ewelinduwa. Hako ma rondo musha mende
re. Akwa rondo nakrem nakwa ambu re.

5:46: Ap 3:22 6:7 **6:7:** Mashi Grikik li kayeri 200 denari. 200 denari oso ya laka sir. Os asama namtas lerawun li la nahi, 200 denari li lawa sir.

10 Urik Jisas ormu mbara, “Ma rondon mbanak li taka
lika.” Karem or mbarik ma amber misambik limu taka lira.
Hulayi ondo 5,000-ik nari lir.6:10

11 Urik Jisas bret ondon or laha Avui orhin armesarmek
ormu mbara. Uhu ma ondon ormu hara. Uhu foome ovro
nga erem ormu hara. Akwa ondon or harik, os li akurik li
hishiri hom limu ara.

12 Am li aha li kreherik ol orin tiyandari man ormu mbara,
“Akwa sumbuyambun lasikop ji lahara tirsaka, unak lal
avak li sambuku.”

13 Os bret tostava yeje hom or laha nor harik li aha li
kreheshirik akwa sumbuyambu serkawu 12-pelak li wolorik
hojeri lir.

14 Ma ondo Jisas ma undahi ambu oson or urik, li heyehe
limu mbara, “Omendinga sira. Ma toto profet oria. Ma or ni
nikishinda ma toria.”

15 Hako Jisas mashi os orin li toloho orin li mbashinak
malakamak or najehe li mbari angop or heyeri sir. Uri osik
yanga oson or halaha ortonom indik telembak ormu lawura.

Jisas leuku heyek or eseiri
(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

16 Am si homirik ol Jisasin tiyandari ma ondo leuku
sumbuk li layihi Jisasin limu nikishira.

17 Am si krinyashirik or mbeek lirik tari ambu ri. Uri osik
bot lasik li lawuhu nendekop Kaperneamik li ikurik limu ira.

18 Urik suwa wasilaka mendek si rasaha leuku oson si urik
simu laulau rakara.

19 Os li iri 5-pela mo 6-pela kilomita hom li iri sir. Uhu li
heyeri Jisas leuku heyek ormu ese ira. Or ihi am pasir bot
oso siri mishi orok ormu nara. Urik limu ajera.

20 Urik ormu mbara, “Ji ajewa hala! An mu randu te.”

21 Karem or mbarik orin botik limu toloho laharara. Urik
kolomalok bot oso kuyanga os li ikurik li iri mishi orok simu
ira.

Hulaima nokopma Jisasin li lasayari

22 Hulaima nokopma leuku kauyok li wahandaha nirsum-
buk li usaha Jisasin limu lasara. Hinyer bot namtas nom
orok sirik li heyeri sir. Hako ol orin tiyandari ma ondo nom
bot orok lawuhu irik li heyeri lir. Jisas nga nembes.

23 Hako ter li heyeri bot lal ol nirik yanga Taiberias yok
tari nom orok sirik li heyeri lir, os Jisas akwan or harik li ari
mishi orok.

6:10 **6:10:** Jikisnokove nga li kantiri ambu lir. **6:15:** Jn 18:36

24 Urik Jisasin bot ondok li lasari mbeek orok liri ambu ri.
Orin tiyandari ma ondo er nga orok liri ambu lir. Urik li
halaha botik li lawuhu yanga Kaperneamik orin lasakurik
limu ira.

Jisas or mbari, ﷺAn bret yanga jivik tahanda anira﷽

25 Am leukun li mbuhu kauyok li ihi Jisasin li heyehe limu
silira, ﷺTisa, mbele wolok torok mi tar?﷽

26 Urik ormu mbara, ﷺAn akwan jirin a harik ji aha sungu
tuvahanda osik os jimu anhik tanduwa. Hako jir mbeek os a
urin yariri ambu jir.

27 Jir akwa tos misambik fehe kavak nandanjik ji hishihi
ji yawa hala, wahau. Hako os ermba ermbak linda oson ji
lakundanjik ji hishihi ji yaka. Avui Wasilaka jikisi orhi oto
nom oson jirin hakwa ri. Lerawu oson or lakmbaha Avui
Wasilaka orin or mbashirik rari ri.﷽

28 Urik limu silira, ﷺAvui Wasilaka mberem ni ukmbaha
or mbandu?﷽

29 Urik ormu mbara, ﷺOr mbashirik tahanda ma otohi
mashin ji misihi os or mbahanda hom ji tiyaka. Os erem ji
u nahi, ambehoma, Avui Wasilaka os or mbahanda hom os
jimu unduwa.﷽

30 Urik limu mbara, ﷺOs mbele mbele ma undahi ambu
ondon mi una ambu nahi, nir mbeek mashi mihin ni misihi
ni tiyakwa ambu nir. Hako os lal nga mi unak ni heye nahi,
ambehoma, ni tiyakwa mira.

31 Misumu walanga nihi os misamtelmbamba orok li liri
wolo Moses akwa manan or harik ari lira, os mashi Avui
Wasilakahi jekambak li kayehendari hom. ﷺBret yanga
jivik fehendarin or harik limu ara.﷽ Karem li kayehendari
sir. Uhunda hom mir erem mi unak ni heyehe mirin nivai
tiyaka.﷽

32 Urik Jisas mu mbara, ﷺOmendingak jirin amu sawen-
duwa, Moses mbeek akwa oson misumu walanga jihin hari
ambu ri, wahau. Ma or akwa omendingan handa ma oto
Avui anhi ri. Or akwa yanga jivik fehendan jirin handa ria.

33 Bret os or handa oso yanga jivin si halaha misambik si
takaha ermba ermbak lindan handa sira.﷽

34 Urik limu mbara, ﷺWasilaka, bret oson ermba ermbak
nirin hanak ni aka.﷽

35 Urik ormu mbara, ﷺBret oso anira. Ma or ermba
ermbak linda oson handa ma oto anira. Ma ol anhik tawa
ondo mbeek indik erenghakwa ambu lir. Uhu ma ol mashi
anhin misihi mba, ﷺMashi oso ome sira.﷽ Karem mbawa
ma ondo mbeek indik uksem akwak mbakwa ambu lir.

6:27: Jn 6:48-58 **6:29:** 1 Jn 3:23 **6:30:** Mt 16:1; Jn 2:18 **6:31:** Kis 16:14-15; Nam 11:7-9; Sng 78:24 **6:35:** Jn 4:14

36 Jir angop ji heyeri nir. Hako mbeek mashi anhin misindiyanda ambu jir.
37-38 An mbeek anhinjik mbele las a ukurik yanga jivin a halaha a tari ambu nir, wahau. An Avuihi lerawun a lakmbaha or mbashirik a rari nir. Karem unda osik ma ol anjik or kamashihinda ondo mbeek lal a halakwa ambu lir, wahau.
39 Avui anhi mbeek ma ol anhik tawa lal a halashinak kavak li nakwak mbanda ambu ri. Kumak avak mbele mbele mendek si nakuna wolok a mbanak indiyok usahakwa lir.
40 Avui anhi ma ol mashi anhin misindiyawa ma ondo ermba ermbak li likwak mbanda ri. Uwosik os li ha nahi, mbele mbele mendek si nakuna wolok a mbanak indiyok usakwa lir.
41 Urik Judama ol orok liri ondo li misirik Jisas ormu mbara, Antonom yanga jivik tahanda bret anira. Mashi oson li misihi orin limu mbahanjira,
42 Toto Josephi jikisi ria! Avoko nijava orhi angop ni heyenda op te. Hako mberem ushiwak, an yanga jivik fehenda bret anira, karem or mbanduwa?
43 Karem li mbarik ormu mbara, Jir main laka lakan jiwa hala!
44 Ma lar mbeek orhinjik anhik takwa ambu ri, wahau. Hako os Avui anhi or anin mbashirik a rari oto sunguwavu ma larhin or jinak or misi nahi, ormu anhik takuwa. Unak mbele mbele mendek si nakuna wolok avak a mbashinak indik usahakwa ri.
45 Mashi os maskop profet li kayeri karem nanda sir, Avui Wasilaka avak ma amber or ewesawekwa lira. Karem li kayeri sir. Uwosik ma ol mashi Avui anhin misindiyawa ondo olmu anhik tanduwa.
46 Ma lar mbeek Avuin heyenda ambu ri, wahau. Hako ma or Avui nga nakrem fri lihi tahanda oto nom orin heyenda ri.
47 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma or mashi anhin misindiyawa ma oto ermba ermbak lindan lakwa ria.
48 Bret os ermba ermbak lindan handa anira.
49 Neloko walanga jihi ol misamtelmbamba orok akwa manan ari ondo angop hari lir. Mana os li ari oso mbeek ermba ermbak lindarin lirin hari ambu sir.
50 Hako ma or bret os yanga jivin halaha tahanda bret oson anda ma oto mbeek hakwa ambu ri, wahau. Ermba ermbak likwa ri.
51 An bret os yanga jivin halaha rakahanda bret anira. Os ma lar bret oson or a nahi, or avak ermba ermbak lindan

6:39: Jn 10:28-29; 17:12 **6:42:** Mt 13:55 **6:44:** Jn 6:65 **6:45:** Ais 54:13 **6:46:** Jn 1:18 **6:47:** Jn 3:15-16 **6:48:** Jn 6:32,58

lakwa ria. Bret os orin a hakwa oso maome anhi sira. Maome anhin a hashinak ma misambik fehe avak ermba ermbak lindan lakwa lira.�

52 Karem or mbarik mashi oson li misihi lihi ambek mainkwambuk limu mbara, "Mberem ushiwak ma toto maome orhin or hanak ni akmbaha nor mbanduwa?"

53 Urik Jisas mu lirin sawera, "Omendingak jirin amu sawenduwa. Os maome anhi nga fi anhi nga ji ana ambu nahi, jir mbeek ermba ermbak lindan lakwa ambu jir.

54 Hako ma or maome anhi nga fi anhi nga awa oto avak ermba ermbak linda oson lakwa ri. Unak kumak mbele mbele mendek si nakuna wolok a mbanak indik usahakwa ri.

55 Maome anhi akwa indinga sir. Fi anhi uku indinga sira.

56 Ma or maome anhi nga fi anhi nga awa oto or avak anhik or sinak an nga orhik a sikwa nir.

57 Avui anhi or mbashirik a rari oto ermba ermbak linda oso tontlo oria. Or mbashiwak os amu sinduwa. Uhunda osik ma or maome anhi nga fi anhi nga awa ma oto a mbashinak ermba ermbak sikwa ria.

58 Bret os yanga jivin halaha rahanda bret oso anira. Ma or bret oson awa ma avak ermba ermbak sikwa ri, or mbeek os neloko jihi mas akwa manan li aha li hahandari hom hakwa ambu ri."

59 Jisas yanga Kaperneamik or lihi Judama lotu undari akak mashi kason ormu owesawera.

Jisasin tiyandari ma lal orin li halari

60 Karem or mbarik ol orin tiyandari ma ondo mashi oson li misihi limu mbahanjira, "Wahau te! Mashi oson ni hishiwa kom te! Sunguwavu nihi osmu kavak nanduwa."

61 Jisas wavu lihin angop or heyeri osik ormu mbara, "Mashi oson a mbawa sunguwavu jihi osmu kavak nanduwa.

62 Hako os mashi oso si unak sunguwavu jihi kavak si na nahi, mberem jivai mbaku, os ji heyenak Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto indiyok yanga os mas or rahanda mishik or i nahin?

63 Masikome Avui Wasilakahi ermba ermbak linda oson handa ria. Ma misambik fehe lar mbeek oson handa ambu ri, wahau. Hako mashi os a sawewak ji misiwa oso Masikome nga ermba ermbak linda nga jirin handa sir.

64-65 Angop a heyewa jir. Jir lal mbeek anin hishiowenda ambu jir. Karem uri osik angop jirin a saweri nir, ma lal mbeek lihinjik anhik tandahi ambu lir. Avui anhi nom sungu wavu lihin or jiwak anhik tanda lir." Jisas ma ol mashi

6:57: 1 Jn 3:24

orhin tiyakurik nandari nga ma or orin wutarihi tavarenjek hakundari ma oto nga angop maskop or heyeri lir.

66 Karem or mbarik ma mushak orin li kumaifaha limu ira.
67 Urik Jisas ma 12-pela ondon or heyehe ormu silira, "Jir er nga anin ji kumaifakwak jimu hishindu?"
68 Karem or silirik Saimon Pita mu mbara, "Wasilaka, mirin ni halaha ni kumaifa nahi, wa, lawehik nivai iku? Mashi mihi oso nom ermba ermbak lindan handa sira.
69 Uhu angop ni hishihi armek ni heyewa nir, mir ma jivi worna Avui Wasilaka kamahanda ma mira."
70 Urik ormu mbara, "Anhinjik jir ma 12-pela na kamari nir. Hako jihi lar Laulaka ria."
71 Ma or or mbari oto Judas, Saimon Iskariothi jikisi ria. Or kumak Jisasin tavarenje wutarihik hakundari ma ria.

7

Judama hiyawu lakan li uri wolok Jisas Jerusalemik or iri

1 Provins Judiak fehenda Judama Jisasin mandin-gormekurik li mbari osik orok or ikurik hishiri ambu ri. Yanga Galilikop ormu yara.
2 Urik Judama hiyawu wasilaka os shikor akak li lihi li andarin li undari wolok osmu nara.
3 Urik Jisas maha orhi limu mbara, "Mir provins Judiak hiyawu oson li ukwa mishi orok ika. Uhu mbele mbele ma undahi ambu ondon orok unak mirin tiyanda ma ondo kwambu mihin li heyeka.
4 Os ma lar hiushamak or nakwak or hishi nahi, mbele mbele ma undahi ambu ondon kormbak or unak ma amber li heyeka. Hako mir wahau, mbeek ondon kormbak unda ambu mir."
5 Maha orhi ondo nga mbeek or Avui Wasilaka kamahanda ma ria, karem hishiri ambu lir, wahau. Uri osik erem limu mbara.
6 Karem li mbarik ormu mbara, "Orok a ikwa wolok nawa ambu sir. Hako jir men orok ji ikwak nawa sir.
7 Ma ondo mbeek jirin wapkava hishinda ambu lir. Hako an mbele mbele kavakava os li undan kormbak a saweri osik anin wapkava hishinda lir.
8 Hako jir ji ika, hiyawu laka os Jerusalemik li uwa mishi orok. Ana ikwa wolok nawa ambu sir. Os orok a ikwa wolok si nawakop amu iwa."
9 Karem or mbarik li irik yanga Galilik ormu lira.
10 Maha orhi ondo masmas li ishirikop or kuma iri ri. Hako mbeek kormbak iri ambu ri, men wanyihi iri ria.

6:64-65: Jn 6:44; 13:11 **6:68:** Mt 16:16 **7:1:** Jn 5:18 **7:2:** Wkp 23:34 **7:5:** Ap 1:14

11 Hiyawu oson li uri wolo Judama lida lihi ondo Jisasin li
lasaha limu mbara, "Ma oto mbeya?"
12 Hako ma musha mendek Jisasin limu mbara, "Ma oto
ma jivi ria." Hako lal limu mbara, "Wahau te! Haimba
handambanda ma ria."
13 Karem lihi ambek maintukurkop limu mbara. Mberem
ushirik? Las avak Judama lida lihi ondo lirin li jinda ngashi.
Karem mbaha li ajehe olmu maintukurkop mbara.
14 Hiyawu oso am nindik si narik Jisas tempel akak or
layihi mashin ormu sawera.
15 Urik Judama li misihi wavu lihi mushak li hishihi limu
mbara, "Ma roto skulik iri ambu ri. Hako katai angop skul
unda hom sawenda re!"
16 Urik Jisas ormu mbara, "Mashi kaso os jirin a sawewa
mbeek anhi mashi ambu sir, wahau. Ma or mbashirik a
rahanda orhi mashi sira.
17 Os ma lar mashi Avui Wasilakahin or tiyakunak or hishi
nahi, avak or yarikwa sir, mashi kas a mbawa kaso mbeek
anhinjik a hishihi a sawewa ambu sir, wahau. Mashi ome
Avui Wasilakahi nom os amu sawenduwa.
18 Ma or wavu orhik tasawan sawenda ma oto or men hi
orhi nom hauowenda ri. Hako ma lar os or mba, "Hi anhin
ji hauowewa hala! Ma or mbashirik a rahanda hi orhi nom
ji hauoweka!" Karem mbawa ma oto jivi mende ria. Mashi
ome nom sawenda ria, mbeek mbafirimbanda ambu ri.
19 Maskop Moses lo Avui Wasilakahin jirin hari ri. Hako
jir mbeek lo oson tiyanda ambu jir. Unda osik anin ji
mandingormekwak jimu mbanduwa."
20 Urik limu mbara, "Lawe mirin mandingormekwak
mbandu? Mir wasimalengamba tolonda hom mbaw te!"

21 Urik ormu mbara, "Sabat wolok ma roton a mbarik
jivik or nari osik os jimu anin wapkava hishinduwa.
22-23 Hako anin sawenak a misi, masamsishin ji koronda
wolo os Sabat7:22-23 wolok si na nahi, mberem jivai undu?
Masamsishin koronda oj mo koronda ambu oj? Jir koronda
oja. Mberem ushiwak? Moseshi lon ji tiyakmbaha ji
hishinda osik masamsishin Sabat wolok koronda oja. Hako
lo oso mbeek Moses hari ambu sir, oso angop mas araje

7:15: Mt 13:54; Lk 2:47 **7:16:** Jn 12:49; 14:10 **7:18:** Jn 8:50 **7:19:** Ap 7:53; Ro 2:21-24 **7:20:** Jn 8:48; 10:20 7:22-23 **7:22-23:** Lo Moseshi karem mbanda sir, nijava jikishulayin si washirik niri 7-pela li ishirik de namba 8-ik si na nahi, jikisi otohi masamsishin li koroka (Wok Pris 12:3). Os de namba 8 oso Sabat wolok si na nahi, lerawu oson lari lir. Hako masamsishin koronda oso lerawu sira. Uhu lo anandi Moses or kayeri karem mbanda sir, Sabat wolo lerawun ji lawa hala. Hako os masamsishin li korokuri wolo Sabatik si na nahi, lerawu oson lari lir. Uhu lo os Sabatik lerawun li lakundari ambu oson tleri lir.

Abrahamhikop nahandari sir. Hako os erem ji uwa oso os jir nga mu Sabat wolok lerawun landuwa. Hako mberem ushiwak anin ji wapkava hishinduwa, ma oton a mbarik Sabat wolok jivik or nandarin?

24 Mbele mbele misokomekop ji heyeshihi ji mbawa hala! Yawur ji heyehe hishihi jivai mbaka.�

Jisas lawe mende ria?

25 Urik Jerusalemik fehe ma lal limu mbara, Mberema, ma toto lida nihi li mandingormekurik li mbari or te.

26 Hako ji heyeka, tor mashin kormbak sihi sawendu te! Mberem ushiwak lida nihi orin li pantlekwan li halandu? Ma roto Krais, Avui Wasilaka kamashirik hulaima nokopman jivinakmbaha tari marmbe? Karem hishindal? Uhu orin li pantlekwan olmu halanduwa.

27 Hako ma toto kotontlo orhi angop ni heyenda sir. Hako Krais Avui Wasilaka kamahanda ma oto or tawakop kotontlo orhin mbeek ni heyekwa ambu sir,� karem wavu lihi musha mushak li hishihi limu mbara.

28 Urik Jisas tempel aka orok or sihi mashin ormu sawera. Uhu ormu mbara, Jir an lawe, karem ji hishindu? Uhu kotontlo anhi os a rahanda nga am jimu hishindu mo wahau? Hako an mbeek anhinjik a tari ambu nir. Avui anhi mbashirik a tari nir. Or mbele mbele omek nanda tontlo oria. Hako jir mbeek orin heyenda ambu jir.

29 Hako an angop or nga shi lihi angop a heyenda ri. Uhu or mbashirik a rari nir.

30 Karem or mbarik Judama lida lihi orin krawu akak li ewekmbaha limu mbara. Hako or hakuri wolok si nari ambu osik ma lal mbeek orin tolori ambu lir.

31 Hako ma musha mashi orhin li misihi limu mbara, Ma toto mbele las ma undahi ambu mushak or uwak nimu heyenduwa. Avui Wasilaka kamahanda ma oto mbele mbele ma undahi ambun warje nga nor uhu ma roton tikrikundar? Karem limu mbara.

32 Farisi li misiri ma amber Jisas nom limu mbara. Uhu bikpris ondo nga li tirsaha ma ol tempel akan washilinda ma ondon li mbashirik Jisasin li tolokurik limu ira.

33 Urik Jisas ormu mbara, An mbeek jir nga nambek torok a likwa ambu nir. Avui anhi or mbashirik a rahanda onik indik orhik a ikwa nir.

34 Unak avak anin lasafukwa jir. Hako os a iwa mishi mbeek ji heyekwa ambu sir. Uhu kuyanga os a iwa mishi orok ikwa ambu jir.

7:22-23: Jn 5:8-10,16; Stt 17:9-13; Wkp 12:3 **7:27:** Jn 7:41; 9:29 **7:28:** Mt 11:27; Jn 8:55 **7:30:** Jn 7:44 **7:34:** Jn 8:21; 13:36

35 Karem or mbarik limu mbara, "Mbeek or ishinak orin
ni heyekwa ambun or mbanduwa? Las avak or ihi nihi ma
ol yanga Grikik linda ondo nga or linda ngashi. Uhu ol orok
fehenda man mashin or sawenda ngashi.
36 Uhu mberemhi mashin or mba, "Anin avak lasafukwa
jir. Uhu os a ihi na liwa mishin heyekwa ambu jir."
Mberemhi mashi kas karem or mbandu? " Karem lihi
ambek limu mbara.

Jisas Masikome Avui Wasilakahin or hakurin or mbari

37 Hiyaw sumbu wasilaka oson li ukuri wolok Jisas tempel
akak or ihi wasilakak ormu mbara, "Os ji uksem ha nahi,
anhik ji taha ji uksem aka.
38 Os mashi anhin ji misindiya nahi, uksembe ermba
ermbak nanda oso sunguwavu jihik avak jeruku hom nakwa
sir, os Avui Wasilakahi jekambak li kayendari hom."
39 Uksembe os or mbari oso Masikome Avui Wasilakahin
or mbari sira. Orhi mashin misindiyanda man or hakurik
nor mbari sira. Hako oso wolo Jisas mbeek or haha usaha
hevenik indik or iri wolok nari ambu sir. Uri osik Masikome
Avui Wasilakahi mbeek misambik or ta namber.
40 Karem or mbarik ma lal limu mbara, "Omendinga sira.
Ma oto profet oria."
41-42 Hako lal limu mbara, "Or Krais Avui Wasilaka ka-
mashirik hulaima nokopman jivinakmbaha or mbashirik
tahanda ma ria." Hako lal limu mbara, "Wahau te. Avui
Wasilaka jekamba orhi orok karem li kayeri sir, "Krais ma
or hulaima nokopman jivinakwa ma oto King Devithi krahak
or takaha Devithi kotontlo Betlehem orok talakwa ri. Os
Avui Wasilaka ma oton or kamahandakop mbeek provins
Galilik7:41-42 usahawa ambu ri, wahau." "
43 Karem li mbaha wavu apsaham apsham limu hishira.
44 Uhu lal orin krawuk li ewekmbaha mbari lir. Hako ma
lar mbeek orin tolori ambu ri.

Judama lida lihi ondo Jisasin wavu lihik li eweri ambu

45 Bikpris nga Farisi nga ma ol tempel akan washilindari
ma ondon li mbashirik Jisasin li tolo laharakurik limu ira. Li
ihi fuhu tapas indiyok limu tara. Urik limu silira, "Mberem
ushiwak orin ji halashi randu?"
46 Urik limu mbara, "Ma lar mbeek oto mbanda hom
mbanda ambu ri."
47 Urik olmu mbara, "Ma amber angop or haimba han-
dambari lir. Jirin er nga haimba handambawa or?

7:37: Wkp 23:36; Ais 55:1; Jn 4:14 **7:38:** Ais 58:11 **7:39:** Jn 16:7; 20:22; Ap 2:4 **7:40:** Jn 6:14 7:41-42 **7:41-42:** Lir li hishiri Jisas kotontlo orhi yanga Nasaret sira. Nasaret oso provins Galilik nandari sir. **7:41-42:** Sng 89:3-4; Mic 5:2; Jn 1:46 **7:46:** Mk 1:22

48 Hako nir lida jihi nirin ji heyeka! Nir lar mbeek orin
tiyanda ambu nir, wahau.
49 Ma ol hishiyarinda ngashi ambu ferfar nanda ondo nom
orin tiyanda lir. Erem li unda osik kumak Avui Wasilaka
kavak or nakwa lir.
50 Karem li mbarik ma lar or usasihi ormu mbara. Ma
oto Farisi lar oria. Hi orhi Nikodemus. Mas Jisasin nirik ta
heyendari ma ria. Or sihi ormu mbara,
51 "Wa lo nihi mberem si mbandu? Ma lar semben
ni mbaha krawuk ni ewekmbaha mbanda os? Wahau.
Masmas armek ni misihi ni eweheyehe nivai mbaka, lo
karem mbanda osa.
52 Karem or mbarik limu mbara, "Wa mir er nga Galilik
fehenda om? Os mashi Avui Wasilakahin armek mi heye
nahi, mir er nga karem mbakwa mira, profet lar mbeek
Galili yok takwa ambu ri," karem limu orin ngriambara.

Hulatolhakandari nokove las Jisasik li laharari

53 Urik ma amber yanga yanga lihik limu ira.7:53

8

1 Hako Jisas ortonom telemba Oliv orok ormu lawura.
2 Orok or lawuhu wahandaha nirsumbu mendek tempel
akak indik ormu layira. Urik ma mushak orhik li ra-
landirsarik mashin ormu owesawera.
3 Urik mashi Moseshin sawendari ma lal nga Farisi lal nga
nokove las orhik limu laharara. Nokove oso hulatolhakarik
li heyehe sirin li lahara halashirik ma ondohi nindik osmu
sira.
4 Uhu limu mbara, "Tisa, nokove roso hulatolhakawak ni
heyewa tosira.
5 Lo Moseshi karem mbanda sir, erem unda nokoven men
sunjakom amakom loho mandingormeka. Lo oso karem
mbanda sira. Wa, mir mberem mi mbandu?"
6 Os erem li siliri oso men li silinak or una unak li
heyekmbaha li siliri sir. Unak li heyehe mashi las or mbanak
kavak si na nahi, mashi orok orin li kotim ukmbahan. Hako
Jisas kumbamblurik or taka lihi misambik ormu kayera.
7 Urik li sihi orin limu siliyangora. Urik Jisas or usaha
ormu mbara, "Wa, ji mandingormeka. Hako halanak ma or
kavakava las unda ambu oto masmas sunjakomben or laha
sirin or jika."
8 Karem or mbaha or taka lihi indiyok misambik ormu
kayera.

7:48: Jn 12:42 **7:50:** Jn 3:1-2 **7:52:** Jn 7:41-42 7:53 **7:53:** Jekamba ol mas li kayendari lal mbeek 7:53—8:11 ngashi ambu lir. **8:5:** Wkp 20:10; Lo 22:22-24 **8:7:** Lo 17:7

9 Urik ma amber mashi oson li misihi avok avoko masmas
namtarmba namtarmbak li longlongo rala irik jikanda er
nga kumasihi irakori lir. Ma ondo amber li irakoshirik Jisas
nga nokove oso nom nga orok frimu sira.
10 Uhu or usasihi ormu silira, "Nyirin kotim ukwak siwa
ma ondo mbeek li irakondu? Ma lar nyrin kotim ukwak
sindar mo?"
11 Karem or silirik simu mbara, "Awasayi, ma amber
angop irakowa lir." Karem si mbarik ormu mbara, "An
ngana. An mbeek nyirin na kotim ukwa ambu nir. Nyi ihi
indik kavakavan uwa hala!"

Ukruharanda misambik takahanda Jisas oria

12 Ushihi Jisas indik mashin ormu ewesawera, "Ukruha-
randa misambi torok takahanda anira. Ma or mashi anhin
misindiyawa ma oto mbeek nirtle nirndum yaha tukuyikwa
ambu ri. Or ukruharanda anhi orokop or ihi nombo os
ermba ermbak linda mishi orok inda nombon heyekwa ri."

13 Karem or mbarik Farisi ondo limu mbara, "Mir haimba
handambanda ma mira. Ma lar mbeek mir sawewan er nga
saunjelyawa ambu ri."
14 Urik ormu mbara, "Os an anhinjik a sawewa mashi
anhi ome sir. Mberem ushiwak? Kuyanga os a rahanda
mishi nga kuyanga os a ikwa mishi nga angop a heyeri sir.
Karem uwosik mashi os a mbawa omendinga sira. Hako jir
mbeek kuyanga os a rahanda mishi nga os a ikwa mishi nga
heyenda ambu jir.
15 Jir ma misambik fehe li eweheyehe man li kotim unda
nombo hom os jimu anin eweheyenduwa. Hako an mbeek
ma lar a eweheyenda ambu nir.
16 Hako os ma lar mbele las or undan a eweheye nahi,
os erem a uwa oso jivik nakwa sira. Mberem ushiwak?
Mbeek nendekop man a eweheyekwa ambu nir. Avui anhi
or mbashirik a rahanda nga nakrem shi mbakwa shir.
17 Lo jihi karem mbanda sir, os ma frijip fri sihi mashi las
nakrem fri mbawa mashi frihi ome sira. Hako ma namtar
nom or mbawa, wahau.
18 Uhunda hom an mbeek antonom mashin a sawenda
ambu nir. Avui anhi or mbashirik a rahanda er nga mashi
os a sawendan saunjelyanda ri."

19 Urik limu silira, "Avui mihi or mi mbawa mbeek or
lindu?"

8:11: Jn 5:14 **8:12:** Ais 49:6; Jn 1:4-9; 9:5; 12:46 **8:14:** Jn 5:31-32; 7:28
8:15: Jn 12:47 **8:16:** Jn 5:30; 8:29 **8:17:** Lo 19:15 **8:18:** 1 Jn 5:9

Urik ormu mbara, “Os anin ji heyewakop Avui anhin er nga jimu heyewa ri. Hako jir mbeek anin ji heyenda ambu osik Avui anhi nga or jimu hishanduwa.”
20 Jisas tempel akak yan li ewendari mishi orok or lihi mashin ormu owesawera. Hako orin li jikuri wolok si nari ambu osik ma lal mbeek orin tolori ambu lir.

Jisas or mbari, “Jir yanga os a ikwa mishik ikwa ambu jir”

21 Urik Jisas indik ormu ewesawera, “An avak a ikwa nir. Na ishinak jir avak anin lasafukwa jir. Hako mbeek ji heyekwa ambu nir. Unak kavakava jihi er si nanak hakwa jir. Hako yanga os a ikwa mishi orok mbeek ikwa ambu jir.”

22 Karem or mbarik Judama ondo limu mbara, “Mberemhi mashin or mbandu, “Jir yanga os a ikwa mishi orok ikwa ambu jir,” kas karem or mbawan? Wa orhinjik or mandingormehe hakwak mbandar?”
23 Urik ormu mbara, “Jir torok fehe jir. An metenjek fehe nir. Jir misambik fehe jir. Hako an mbeek misambik fehe ambu nir.
24 Angop a sawerik ji misiri sir, kavakava jihi er si nanak hakwa jir. Ma or a mbawa ma anira,8:24 karem ji hishina ambu nahi, kavakava jihi oso er si nanak hakwa jir.”
25 Karem or mbarik limu silira, “Mir lawe mir?” Urik ormu mbara, “An lawe, karem ji mbandu? Angop a sawerik ji misiri os te!
26 Mashi musha jirin a sawekwak nanda os te! Mbele mbele os ji undan angop a heyewa nir. Hako avak mbele mbele os ji unda kava jihi orok jirin a heyembakwa ambu nir. Ma or mbashirik a rahanda orhi mashi nom a sawekwa nir. Mbele mbele omek nanda tontlo oria.”
27 Jisas karem or mbarik lir fendele menderi lir, os Avui orhin or mbarin.
28 Uhu ormu mbara, “Kumak avak Ma Jikisi Wasilakahi oton miandok ji hauowehe nom avak ji heyekwa sir, ma or a mbawa ma anira. Uhu oro wolokop ji hishiyarikwa sir, an mbeek mbele las anhinjik a saweri ambu nir. Avui anhi or sauhari hom a saweri nir.
29 Avui anhi or mbashirik a rari nir. Mbele mbele os or mbawa hom a unda osik or mbeek anin halanda ambu ri, wahau.”
30 Karem or mbarik ma mushak mashi os or mbari oson li misihi limu mbara, “Mashi os or mbawa ome sira.”

8:20: Jn 7:30 **8:21:** Jn 7:34; 13:33 **8:23:** Jn 3:31 8:24 **8:24:** Heye Kisim Bek 3:14. Jisas Avui Wasilaka os Mosesin or mbahandari hom or orhinjik, “An God anira,” karem mbari ri. Heye Jn 8:28; 8:58; 13:19. **8:28:** Jn 3:14

Judama li mbari, ❝Misumu nihi Abraham oria.❞

31 Urik Jisas Judama ol mashi orhin misindiyakurik nari
ma ondon ormu sawera, ❝Os mashi anhin ji misihi os si
mbawa hom ji u nahi, anin tiyanda ma indingak nakwa jira.
32 Uhu mashi omendingan avak ji heyeyarikwa sir. Unak
mashi oso jirik si nanak mbele kava misambik fehe mbeek
jirin kuvu hom si ishintleshinak sihi siyok sikwa ambu jir,
wahau. Jipjip likwa jir.❞

33 Karem or mbarik limu mbara, ❝Misumu nihi Abraham
oria. Nir nirambara orhi nira. Mas wolok sishi raha ter nga
mbele las mbeek nirin kuvu hom si ishintleshiwak sihi siyok
ni liwa ambu nir. Hako mberem ushiwak kuvu os nihik
nawa si sorngoshinak jip ni liku, karem mi mbandu?❞

34 Urik ormu mbara, ❝Wahau, kavakava os ji unda oso
kuvu hom jirin si ishintleshiwak sihi siyok sinda jir.
35 Ji misi, men lerawun landa ma oto mbeek mashamak
nakwa ambu ri. Mashama oto jikisi orhi indingo vai
mashamak nakwa ri.
36 Os mashamahi jikisi oto kuvu os jirin ishintlehendan or
sorngo nahi, jip likwa jir.
37 An angop a heyenda jir, misumu jihi Abraham oria.
Hako mashi anhi kas mbeek sunguwavu jihik wanda ambu
sir. Karem uwosik anin ji mandingormekwak jimu mban-
duwa.
38 An Avui anhi sauhawa nombo nom a sawenda nir. Hako
jir avoko jihi uhunda nombo hom unda jir.❞

39-40 Urik limu mbara, ❝Misumu nihi Abraham oria.❞ Urik
ormu mbara, ❝Jir Abrahamhi nirakop anin mandingormek-
wak mbawa ambu jir, os mainome Avui Wasilakahin jirin a
sawewan.
41 Hako jir men avoko jihi unda hom unda jir.❞ Urik limu
mbara, ❝Nir mbeek nombo laka jikisi ambu nir. Avoko nihi
namtar numbu Avui Wasilaka oria.❞
42 Urik ormu mbara, ❝Os Avui Wasilaka avoko jihikop
anin rupshiwa jir. Mberem ushiwak? An Avui nga shi lihi
na rari nir. An mbeek anhinjik a rari ambu nir, wahau. Avui
mbashirik a rari nir.
43 Hako mberem ushiwa mendek mashi kas a sawewa
kason ji misikwan ji halandu? Jir mbeek mashi anhin
misindahik nanda ambu ojik os jimu hishanduwa.
44 Avoko jihi Laulaka orik mbele mbele os avoko jihi or
uhunda hom os jimu unduwa. Mas araje wolokop sishi raha
man mandingormenda ri. Mbele las omek nandan unda
ambu ri. Mbele mbele os omek nanda mbeek orhik nanda

8:33: Mt 3:9 **8:34:** Ro 6:16,20 **8:39-40:** Mt 3:9 **8:41:** Ais 63:16

ambu sir. Haimba handambanda mashi tontlo orhik nanda osik haimba handambanda mashi nom mbanda ri.
45 Hako an mashi omendinga nom a sawenda nir. Hako jir mbeek mashi anhin misinda ambu jir, wahau.
46 Jir kavakavan a u, karem jimu hishindu? Os mbele kava las a u nahi, os a uwa kava oson kormbak ji mukunak a heyeka. Hako os mashi omendingan a sawe nahi, wa mberem ushiwak oson ji misikwan ji halandu?
47 Avui Wasilaka jikisi orhi ondo mashi orhin misinda ola. Hako jir mbeek orhi jikisi ambu jir. Uwa osik jir mbeek mashi orhin misindiyanda ambu jir, wahau.�

Abraham or na namber Jisas angop maskop nari ria

48 Judama ondo mashi oson li misihi Jisasin limu mbara, Mir ma kava yanga Samariak fehenda mira. Wasimalengamba oloshiwak mimu mbanduwa.
49 Urik ormu mbara, An mbeek wasimalengamba oloshiwak a mbawa ambu nir. Mbele mbele os a mbawa oso Avui anhi hi orhin a hauowenda sir. Hako jir hi anhin kavak nanda mashin os jimu mbanduwa.
50 An mbeek hi anhi lakak si nakwak a hishinda ambu nir. Hako Avui Wasilaka nom hi anhin hauowekwak hishinda ri. Orto nom kumak mbele mbele ol ma li uhundan heyembakwa ma ria.
51 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma or mashi anhin misindiyawa ma oto mbeek hakwa ambu ri, wahau.
52 Karem or mbarik limu mbara, Am nimu heyenduwa. Wasimalengamba olonda mira. Abraham nga profet ondo nga angop maskop hari ol te! Hako mberemhi mashi os ter mi mbanduwa, ma ol mashi mihin misindiyawa mbeek hakwa ambu lir, karem mi mbawan?
53 Abraham nga profet nga angop maskop hari ol te. Wa lawe mir? Mir Abrahamin mi tikrikwak mimu mbandu?
54 Urik ormu mbara, Os anhinjik hi anhin na hauowe nahi, oso jivik nawa ambu sir. Hako Avui Wasilaka jihi, karem ji mbanda ma orto ormu hi anhin hauowenduwa.
55 Hako jir mbeek orin heyenda ambu jir. An angop a heyenda ri. Karem uwosik os a mba, orin na heyenda ambu, karem a mba nahi, an men jir hom haimba handambanda ma nira. Hako an angop a heyenda orik mashi orhin amu tiyanduwa.
56 Misumu jihi Abraham os an takurin or hishihi rupshi mendendari ri. Hako am oson or heyehe sunguwavu orhi nga rupshiri ri.

8:44: 1 Jn 3:8 **8:46:** 2 Ko 5:21; 1 Pi 2:22 **8:47:** 1 Jn 4:6 **8:48:** Mk 3:21-22 **8:51:** Jn 5:24

57 Karem or mbarik limu mbara, "Mir asama mihi mbeek
50-n tikriwa ambu os te! Mberem ushiwak mir angop
Abrahamin mi heyenda, karem mi mbandu!"
58 Urik ormu sawera, "Omendingak jirin amu sawenduwa.
Abraham or na namber, an angop maskop er a nahandari
nir."8:58
59 Karem or mbarik, li sunjakom loho orin li jikurik limu
ura. Hako Jisas tempel akan or halaha mayam hikriyok
ormu talara.

9

Jisas misokome tumundari lar or mbarik jivik or nari

1 Jisas or ihi or heyeri misokome tumundari lar nombok
ormu sira. Ma orto nijava orhi orin si wari wolokop
misokome tumundari ria.
2 Urik ol Jisasin tiyandari ma olmu silira, "Tisa, lawehi
musak ma roto erem or nandu? Musa orhik mo avoko nijava
frihi musak misokome orhi mu tumur?"
3 Karem li silirik ormu mbara, "Orhi musak nembes,
avoko nijava frihi musak nembes. Oso men erem si
nashihindanak Avui Wasilaka kwambu orhi kormbak si
nashinak ma li heyekmbahan. Os misambi torok a liwa wolo
ukruharanda anira. Ter osmu tandik nanduwa.
4-5 Uhu lerawun ni lakwa wolok osmu nanduwa. Nir avak
Avui anhi or mbashirik a rahanda otohi lerawun ni laka.
Hako nirik si nawa wolo ma lar mbeek lerawu las lakwa
ambu ri, wahau."
6 Jisas erem or mbashihi misambik or suntlayashihi suntla
uku nga jere nga or toltloho ma otohi misokom mambuk
ormu hautara.
7 Uhu ormu mbara, "Mi ihi ukmashi Siloamik ujaka!
" Siloam oso Hibru mashik maintontlo sihi karem, "Li
mbashiwak li inda sir." Karem or mbashirik or ihi nor
ujarik misokome orhi jivik fri nashirik or heyehe ormu tara.
8 Or tarik ma ol najer li lindari ma ondo nga ma anandi
nga li heyeri or mbele mbelenjik lishi silindari ma ria. Orin
li heyehe limu mbara, "Ayo, kar mbele mbelenjik lishi
silindari ma or tori mo?"
9 Urik lal mu mbara, "He, ma oto oria." Hako lal mu
mbara, "Wahau te! Ma lar ori te. Fumunyava orhi nakrem
or nga nanda ri." Urik ma orto mu mbara, "Ma or ji mbawa
ma anira."

8:58 **8:58:** Jisas Avui Wasilaka os Mosesin or mbahandari hom orhinjik, "An God anira," karem mbari ri. Karem or mbarik li waplelenaha orin li mandingormekmbaha uri lir. **8:58:** Jn 1:1 **9:2:** Ese 18:20; Lk 13:2,4 **9:3:** Jn 11:4 **9:4-5:** Mt 5:14; Jn 8:12 **9:6:** Mk 8:23

10 Urik limu silira, “Mberem mi uwak misokome mihi jivik
fri naw?”
11 Urik ormu mbara, “Ma or Jisas, karem li ushanda oto,
suntla uku nga jere nga or toltloho jere oson or laha misokom
mambu anhik or taha nor mbashiwak ukmashi Siloamik a
ihi na ujawak misokome anhi opmu jivik nawa.”
12 Karem or mbarik limu silira, “Ma orto mbeek or lindu?
” Urik ormu mbara, “Ma am, or linda mishin a heyenda
ambu nir.”
13 Urik orin li laha Farisi ondohik limu laha ira.
14 Jisas ma oton Sabat wolok or mbarik jivik nari ri.
15 Urik Farisi ondo limu silira, “Mberem mi uwak
misokome mihi jivik fri naw?” Urik ormu mbara, “Ma oto
jere las misokom mambu anhik or taha nor mbashiwak a
ujaha jip amu heyenduwa.”
16 Karem or sawerik Farisi lal olmu mbara, “Sabat wolok
lerawun lawa ma oto mbeek Avui Wasilakahik tawa ambu
ri.” Hako lal olmu mbara, “Wahau, or kavakavan unda ma
ambu ri. Os kavakavan or undakop mbeek mbele las ma
undahi ambun uwa ambu ri.” Karem li mbaha wavu lihi
mbeek nakrem nari ambu sir, apshamba apshambak hishiri
lir.
17 Urik indik orin limu silira, “Mir mberem mi hishindu,
ma or uwak misokome mihi jivik nawa ma oto mberemhi
ma ri?” Karem li silirik ormu mbara, “Or profet oria.”
18 Urik limu mbara, “Mir mbafirimbanda ma mira.
Misokome mihi mbeek tumuri ambu vri.” Karem li mbaha
ma otohi avoko nijavan li mbarik fri rarik limu silira,
19 “Toto jikisi shihi or? Nijava orhi nyirin, os orin nyi wari
wolo misokome orhi er tumuri op? Os erem si nanda nahi,
mberem ushiwak ter or heyendu?”
20 Karem li silirik avoko nijava orhi ovro frimu mbara,
“Jikisi shihi ria. Nijava orhi orin si wari wolokop misokome
orhi angop tumuri vri.
21 Hako ter or heyewa oso shimu hishandu. Lawe mbawak
misokome orhi jivik fri naw, oso shimu hishandu. Orin ji
silika. Or angop wasilakak nawa ria. Mashin mbanda or te!
”
22 Judama ondon fri ajehe mashi oson erem frimu sawera.
Judama angop karem li anaowehe mbari lir, os ma lar or
sawe nor mba, “Jisas Avui Wasilaka kamashirik hulaima
nokopman jivinakurik tari ma ria,” karem mbawa ma oton
avak ni kria ermbeshinak nir nga nakrem lotu ukwa ambu
ri.

9:17: Jn 4:19

23 Karem li mbari osik ma otohi avoko nijava frimu mbara, Jikisi shihi oto angop wasilakak nahanda ria. Orin ji silika.
24 Urik indik ma oton li usharik or tarik limu mbara, Misokome Avui Wasilakahik mashi ome nom mbaka. Ma or mi mbawa ma oton angop ni heyenda ri. Or kavakavan unda ma ria.
25 Urik ormu mbara, An amu hishandu, kavakavan unda ma or mo wahau. Hako ana heyewa karem, mas misokome anhi tumundari sir. Hako ter amu heyenduwa.
26 Urik orin indik limu silyangora, Mberem mendem or uwak misokome mihi jivik fri nawa?
27 Urik ormu mbara, Wahau te! Angop a sawewak ji misiwa os te! Misiwa ambu oj? Jir er nga orin tiyanda mak ji nakwak jimu hishindu?
28 Karem or mbarik orin li okolehe limu mbara, Mir orin tiyanda ma mira. Hako nir Mosesin ni tiyanda nira.
29 Avui Wasilaka mashi orhin Moseshi tavak or halari osik nir Moseshi mashin ni tiyanda nira. Hako ma or mi mbawa oton nir mbeek ni heyenda ambu nir.
30 Urik ormu mbara, Jir mberemhi mashin ji mbandu? Ma or misokome anhin uwak jivik a nawa ma oton jimu hishandu?
31 Avui Wasilaka mbeek kavakavan unda ma sawewan misinda ambu ri, wahau. Hako ma or orhi mashin misindiyanda ma orto sawewan misinda ri.
32 Nir mbeek mas kaso kas ni heyendari ambu nir, os ma lar nijava orhi orin si wari wolokop misokome orhi tumundari lar li mbarik jivik or nari oson.
33 Os Avui Wasilaka ma oto nga nor nawa ambukop or mbeek misokome anhin or uwak jivik nawa ambu vri.
34 Karem or mbarik Farisi ondo wavu lihi am kavak si narik limu mbara, Mir nijava mihi jivikava nindik si wahanda mir. Erem nahanda ma mir mbeek Avui Wasilakahi mashin nirin ewesawendahi ambu mir. Karem li mbaha orin limu kria ermbera.

Ma or mba, an misokome anhi jivi, karem mbawa ma oto Jisashik takwa ambu ri

35 Urik Jisas os ma oton li kria ermberi mashi oson or misihi orin ormu lasa ira. Or lasa ihi am or heyehe ormu silira, Mir, Ma Jikisi Avui Wasilakahi oton hishiowenda om?
36 Karem or silirik ormu mbara, Awasayi, ma oto lawe ria? Anin sawenak avak orin a hishioweka.

9:31: Sng 34:15 **9:34:** Sng 51:5

37 Urik ormu mbara, “Angop mi heyeri or te! Anira, or mir
nga shimu maimbanduwa.”
38 Urik ormu mbara, “Wasilaka, ter mirin a hishiowenda
nira.” Karem or mbaha hi Jisashin ormu hauowera.

39 Urik Jisas mu mbara, “An misambi torok kavakava os
ma li uhundan kormbak a mukukmbaha a rari nir. Uhu
misokome tumundan a unak li heyekmbaha na rari nir.
Hako ma ol mba, “An misokome anhi tumunda ambu sir,”
karem mbawa ma ondo misokome lihi er a halashinak
tumukwa sir.”
40 Karem or mbarik Farisi lal orok li sihi mashi oson li
misihi limu silira, “Mberem mi mbandu? Nir nga misokome
tumunda nir, karem mimu mbandu?”
41 Karem li silirik ormu mbara, “Os jihinjik ji mba,
“Misokome nihi tumunda sir.” Os erem ji mba nahi, a unak
jivik nakwa jir. Hako jir, “Nir misokome nihi jivi sira.”
Karem ji mbanda osik kavakava jihi er nakwa sir, mbeek
mendek nakwa ambu sir.”

10

Jisas sipsipin washilinda ma indingo ria

1 Uhu Jisas mashi las nga ormu mbara, “Omendingak jirin
amu sawenduwa, hirnyanda ma ondo os sipsip linda mishi
orok li layiwa mbeek akayangak layinda ambu lir. Men inyin
tarvlokoho layinda lir.
2 Hako sipsip mashama oto akayangakop inda ri.
3 Or tawa wolo akayangan washilinda ma orto akayangan
or sutlashiwak layinda ria. Or layihi nor ushawak sipsip
ondo mandarjinya orhin misinda lir. Hi lihin namtarmba
namtarmbak or ushaha or halashiwak hikriyok layinda lir.
4 Hikriyok li layiwak or maifu iwak sipsip orhi ondo
mandarjinya orhin angop li misinda osik orin tiya inda lir.
5 Hako ma or li heyenda ambu oto or rawa wolo mbeek
orin tiyanda ambu lir. Mberem ushiwak? Lir mbeek
mandarjinya orhi kas misinda ambu lir.”
6 Jisas mashi oson sauheimakop or saweri sir. Hako ma
mbeek mashi os or mbarin yariri ambu lir.

7 Urik ormu mbara, “Omendingak jirin amu sawenduwa,
sipsip ondo akayanga lihi anira.
8 Ma ol masmas tahanda ma ondo hirnyanda ma lira.
Hako sipsip ondo mbeek mandarjinya lihin misinda ambu
lir, wahau.

9:40: Mt 15:14 **10:8:** Jer 23:1-2; Ese 34:2-3

9 An akayanga anira. Ma ol anhik rawa akayangan
a sutlashinak ermba ermbak linda oso lihik si nanak li
ilaitalaha akwan akwa ola. Unak armek a eweukwa ola.
10 Hirnyanda ma oto men or raha hirnyaha mbele mbelen
jila mandingorme lakwak takwa ria. Hako an os a rawa
karem, os ermba ermbak linda oson jirin a hakwak a rawa
nir. Ushinak jipjip ji likmbahan.
11 Sipsip anhi ondonjik a hishiwa osik a hakwa nir. Uhu
antonom sipsip mashama jivi anira.
12-13 Hako ma or sipsipin washilihi ya nowen landa oto
mbeek sipsip ondonjik hakwa ambu ri, wahau. Mberem
ushiwak? Or sipsipin washilinda ma indingo ambu ri. Or
mashama ambu ri. Or mbeek sipsip ondonjik holonda ambu
ri. Karem uwosik kala asa sipsipin li shiakmbaha li rawa
wolo ma oto sipsip ondon or halaha tulu ikwa ora. Ushinak
sipsip ondo nimbli namble li tulu inak kala asa shiakwa ola.

14-15 An Avui anhin a heyewak or anin heyenda ria.
Uhunda hom sipsip anhi ondo erema. An lirin a heyewak
lir anin heyenda lir. An sipsip mashama jivi anira. Lirnjik a
hishiwa osik a hakwa nira.
16 Sipsip anhi ol inyi anandik siwa ondo er nga mashi
anhin li misikmbaha a rari nir. Uhu lirin a laharanak sipsip
anhi amber inyi namtaskop li sinak antonom a washilikwa
lira.
17 Lirnjik a hishiwa osik anhinjik ma kavahi tavak a
hanak li jimandingormeshinak a haha indik a usahakwa
nira. Erem a uwa nombo orok Avui anhi anin rupshikwa
ria.
18 Ma lar mbeek anin jimandingormendahi ambu ri, wa-
hau. An anhinjik ma kavahi tavak a hakwa nir. Os a hakwa
nga os indik a usahakwa nga an anhi tavak a tolonda sir.
Avui anhi anin or mbashirik lerawu oson a lakurik a rari
ona.
19 Karem or mbarik Judama mashi oson li misihi lihi
ambek kraha frijip limu sira.
20 Lal karem limu mbara, Toto wasimalengamba tolonda
osik ormu ambarambasinda hom mbanduwa. Mberem
ushiwak mashi orhin ji misindu?
21 Urik lal olmu mbara, Wahau, mashi os or mbawa
mbeek wasimalengamba tolonda hom mbawa ambu ri.
Wasimalengamba mbeek misokome tumundan li uwak jivik
nanda ambu lir!

Judama Jisasin li lafafandari

10:11: Sng 23:1; Rev 7:17 **10:12-13:** Ap 20:29 **10:14-15:** Mt 11:27; 1 Jn 3:16
10:16: Ais 56:8; Ese 34:23 **10:17:** Fl 2:8-9

22 Urik hiyawu wasilakan Jerusalemik li undari wolok
simu nara.10:22 Oro wolo ma nom ma nom si rakari wolok
nari sira.
23 Urik Jisas tempel akak or ihi akanivi Solomonhi, karem
li ushandari akanivi orok ormu layishihi yara.
24 Urik Judama lal li raha orin li rurawuhu limu silira,
"Mberem jishi wolo mendek kormbak mi sawenak ni
misiku, mir Krais Avui Wasilaka kamashirik hulaima nokop-
man jivinakwa ma mir mo wahau?"
25 Urik ormu mbara, "Angop a sawewa ok te. Hako jir
mbeek mashi anhin misinda ambu jir. Mbele mbele ol hi
Avuihik a uwa ondo olmu jirin mukunduwa, an lawe mende
anira.
26 Hako jir mbeek sipsip anhi ambu jir. Uwosik jir mbeek
mashi anhin misinda ambu jir, wahau.
27 Hako sipsip anhi ondo mandarjinya anhin li misihi anin
tiyanda lir. Uwak angop a heyenda lir.
28 Unda osik ermba ermbak linda oso avak lirin a hakwa
sir. Ushinak lihi lal mbeek haha mendek nakwa ambu lir,
wahau. Ma lal mbeek lirin tavarenje anhik masna laha ikwa
ambu lir.
29 Mberem ushiwak? Avui anhi angop anin or hahanda lir.
Ma lar mbeek kwambu os orhik nahanda hom nanda ambu
ri. Unda osik ma lar mbeek sipsip orhi ondon tavarenje
orhik masna laha ikwa ambu ri, wahau.
30 An nga Avui anhi nga shir namtaskop shi nanda shira."
31 Karem or mbarik Judama sunjakomben indiyok li loho
orin limu jikmbaha ura.
32 Erem li urik ormu silira, "Avui anhi or mbashirik
lerawu jivi ol a lari angop ji heyeri ol te. Wa mberemhi
lerawu os a lawak kavak si nawak ji heyehe anin ji sunjakom
loho ermbekwak ji undu?"
33 Urik limu mbara, "Lerawu os mi lawa nombo yok nem-
bes. Mir men ma mira. Hako mir mihinjik Avui Wasilakahi
farniyik mi sikwak mi mbawak os nimu sunjakom loho ni
jikmbaha nimu unduwa."
34 Karem li mbarik ormu mbara, "Mashi os jekamba Avui
Wasilakahik li kayehendarin heyenda ambu oj? Karem
li kayeri sir, Avui Wasilaka karem or mbari ora, "Ma jir
jihinjik god jira."

10:22 **10:22:** Mas wolo Judama wutari lihi tempel aka os Jerusalemik nandan kavak nari lir. Ushirik Judama ondo mbele mbelen li uhu tempel aka oso indik jivik si naha hiyawu wasilakan uri lir. Ushihi ermba ermbak asama asama oso wolo hiyawu laka las u andari lir. Hiyawu oso hi sihi Hanuka. **10:28:** Jn 3:16; 6:39 **10:33:** Wkp 24:16 **10:34:** Sng 82:6

35 Jekamba orhik li kayeri mashi mbeek mendek nakwa
ambu sir, wahau. Avui Wasilaka orhinjik ma ol mashi orhin
misiwa ma ondon godik or mbari lir.
36 Os erem orhinjik or mbahanda nahi, mberem ushiwak
anin ji wapkava hishindua, os a mba, "An jikisi orhi anira."
Or orhinjik anin or kamaha nor mbashirik misambi torok a
rari ona.
37 Os lerawu orhin a lana ambu nahi, wa mashi anhin ji
misiwan ji hala.
38 Hako lerawu os a lawa oso osmu jirin mukunduwa, an
Avui kamashirik a rari nira. Karem uwosik os mashi anhin
ji misihi ji tiyana ambu nahi, wa, lerawu os a lawa yejen ji
heyehe ji hishika, or ormu anhik sinduwa."
39 Karem or mbarik orin li toltangrikmbaha li urik lirin or
masna ermbehe ormu ira.
40 Uhu or layihi fa Jordanin or mbuhu kauyok or lawuhu
os Jon hulaima nokopman fak or tolofalendari mishi orok
ormu wara.
41 Urik ma musha orhik li raha limu mbara, "Ayo, Jon
mbeek mbele las ma undahi ambun uri ambu ri! Hako
mashi ma orton or sawembari omendinga sira. Ter os nimu
heyenduwa."
42 Karem li mbaha Jisasin wavu lihik li ewehe limu mbara,
"Ome sira, ma oto Krais oria."

11

Lasarus or harik Jisas mbarik indiyok or usahari

1 Ma lar kavamisiri ria. Hi orhi Lasarus oria. Or jikaha
orhi Marta fre Maria nga yanga Betanik lindari lira.
2 Maria mas wel uku os arme kuvasahandarin Jisashi
kumbasantlek si ngoroho masikukwak fiyindari nokove sira.
Lasarus oto mundala sihi ria.
3 Urik Jisasin fri mainhaha frimu mbara, "Wasilaka,
naimble mihi am or kavamisihi hakwak naw te!"
4 Urik Jisas mashi oson or misihi ormu mbara, "Lasarus
os or kavamisiwa oso mbeek or hakwak nawa ambu sir.
Oso Avui Wasilaka kwambu orhin or mukunak ma amber
li heyekwa sir. Unak or nga jikisi orhi nga hi frihin li
hauowekwa vria."
5 Jisas Lasarus nga jikaha orhi Marta fre Maria nga or
rupshi mendendari lira.
6 Hako Lasarus or kavamisiri mashi oson or misihi niri
frijip os or liri mishi orok ormu lira.
7 Niri frijip am fri ishirik ol orin tiyandari man ormu
mbara, "Ka ni provins Judiak indik ni ika."

10:38: Jn 14:10-11 **10:40:** Jn 1:28 **11:1:** Lk 10:38-39 **11:2:** Jn 12:3 **11:4:** Jn 9:3

8 Urik limu mbara, “Tisa, mberem ushiwak indik orok
mi ikmbaha mi mbandu? Akri mende mirin li mandin-
gormekurik li mbari os te!”
9 Karem li mbarik ormu mbara, “Tandi wolo lerawun
ni landa nir. Hako si krinyawa wolo mbeek lerawun ni
landa ambu nir. Ma ol ta jiwa wolok yanda ondo mbeek
takatukuyinda ambu lir. Harawak heye yanda ola!
10 Hako ma ol nirik yanda mbeek haranda nga nanda
ambu olik takatukuyinda lir.”
11 Uhu ormu mbara, “Naimble nihi Lasarus ormu wa
suknyanduwa. Avak a ihi lembasinak usahakwa ri.”
12 Urik olmu mbara, “Wasilaka, os or kavamisihi or
suknya nahi, avak jivik nakwa ria.”
13 Lasarus angop hari ri. Hako lir mbeek os or mbari
mashin yariri ambu lir.
14 Urik kormbak ormu sawera, “Lasarus angop hari ria.
15 Hako amu rupshinduwa. Avak a ihi mbele las ma
undahi ambun a unak ji heyehe os anin ji hishiowenda
nombo jihi oso wasilakak nakwa sira. Os or hari wolo orok
a lirikop, mbeek mbele las os ter a mukunak ji heyekwan a
mukuri ambu nir. Hako ter avak a unak ji heyekwa sir. Ka
ni ika yanga orok.”
16 Karem or mbarik orin tiyandari ma lar hi orhi Tomas,
hi yeje orhi Didimus, ormu mbara, “Wa, ka ni ihi or nga ni
haka!”

Jisas or mbari, “Antonom os hahanda nga linda nga na tolonda nir.”

17 Urik Jisas yanga Betanik or taha or misiri Lasarus angop
li wakor eweshirik niri tovro kavrok wak wari ri.
18 Betani oso Jerusalem mavayok nanda sir. Betanik sishihi
Jerusalemik inda oso 3 kilomita hom nanda sir.
19 Karem uri osik Judama musha mendek li raha Marta fre
Maria nga Lasarushi mangrahak limu lira.
20 Urik Marta si misirik Jisas or tarik akan si hala tirnaha
orin si heyekmbaha simu tala ira.
21 Am si i heyehe simu mbara, “Wasilaka, os torok mi
lirikop mundala anhi mbeek hari ambu ri.
22 Hako amu hishinduwa, os Avuin mi silinak mbele las or
ha, karem mi mba nahi, avak or hakwa sir.”
23 Karem si mbarik ormu mbara, “Mundala nyihi avak
usahakwa ria.”
24 Urik simu mbara, “He, kumak ma ol hahanda indiyok
li usahakuna wolo er nga usahakwa ri.”

11:16: Mk 14:31 **11:24:** Jn 6:40

25 Urik ormu mbara, “Ma ol mashi anhin misindiyawa
ma ondo os li hawa masikome lihi mbeek hakwa ambu lir,
ermba ermbak likwa lir. Antonom ol hahandan a mbanak
indiyok usahakwa lir. Uhu ermba ermbak linda oson a
hakwa lir.
26 Mashi anhin li misindiyawa osik ermba ermbak linda
oso angop lihik nari sir. Hako os li hawa wolo maome
lihi nom kuvayikwa lir. Hako masikome wahau.” Karem
or mbaha ormu silira, “Nyir mashi kas a mbawa omek si
nakwak nyimu hishindu?”

27 Karem or silirik simu mbara, “He, Wasilaka, mir Krais
Avui Wasilakahi jikisi indinga mira. Angop maskop hulaima
nokopman mi jivinakurik or mbahandari ma mira. Karem
amu hishinduwa.”

28 Urik Marta indik akak si layihi mayam Maria nom simu
sawera, “Jisas angop rawa ri. Uhu nyirin heyekwak ormu
mbanduwa.”

29 Karem si mbarik, kolok Maria si usaha Jisasin si heyekm-
baha simu ira.
30 Hako Jisas mbeek yangak tari ambu ri. Men nombo os
Marta orin si i heyeri mishi orok er siri ria.

31 Urik ma ol Maria nga aka orok mangrahak liri ondo
hikrik si layirik li heyehe sirin limu tiya ira. Sir mawak si
i tla, karem li hishihi sirin limu tiya ira.

32 Urik Maria Jisasin si heyehe kumbamu orhik si raka lihi
simu mbara, “Wasilaka, os torok mi lirikop mundala anhi
mbeek hari ambu ri.” Karem si mbaha simu tlara.

33 Jisas or heyeri Maria osmu tlara. Urik ma ol sir nga
nakrem tari ondo er nga limu tlara. Ushirik sunguwavu orhi
nga nor holoho ormu tlakurik hishira.

34 Uhu ormu silira, “Mbeek ji eweshihindak or wandu?”
Urik limu mbara, “Wasilaka, ta heyeka, tor torok wandu.”
35 Karem li mbarik ormu tlara.
36 Urik limu mbara, “Ji heyeka, Lasarusin rupshi
mendenda toria.”

37 Hako lal limu mbara, “Or misokome tumundarin
mbarik jivik nari lir. Hako mberem ushirik ma roton or
mbanak jivik or nakurin or halashirik or har?”

Jisas Lasarusin or mbarik indik or usahari

38 Urik Jisas sunguwavu orhi nga nor holoho mawak
ormu ira. Mawa oso telakak li tloho sunja wasilakak li
aragohondari sir.

11:27: Jn 6:69 **11:37:** Jn 9:6

39 Urik Jisas ormu mbara, “Sunja laka oson ji tembeka!” Urik Marta mu mbara, “Wasilaka, niri tovro kavrok angop wak wari or te. Kuva avak kavak nakwa re.”
40 Karem si mbarik ormu mbara, “Angop a sawewak nyi misiwa os te! Os mashi anhin nyi hishiowe nahi, kwambu Avui Wasilakahin avak nyi heyekwa sir!”
41 Urik sunja oson limu tembe haiewera. Urik Jisas lersuwu yok or larasa mawuhu Avui orhin ormu sawera, “Mir mashi os a sawendan mi misinda osik armesarmek mirin amu mbanduwa.
42 Mir mashi anhin ermba ermbak misinda mira. Hako mashi kas a mbawa kaso ma tol torok siwa li heyekmbaha amu mbanduwa. Unak li heyehe li mba, “Ome sira. Ma roto Avui Wasilaka mbashirik tari toria.” “
43 Karem or mbaha ormu ushara, “Lasarus, mir hikrik tala!”
44 Urik Lasarus hikrik ormu talara. Kumba tava fumunyava orhin angop waskowarmbak li ishi arangori ri. Urik ormu mbara, “Kowe ondon ji tloloshinak or ika.”

Jisasin li mandingormekurik li mbari
(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

45 Urik ma ol Maria nga mangrahak liri ondo os Jisas uri oson li heyehe limu mbara, “Ome sira, ma oto Avui Wasilaka kamahanda ma ria.”
46 Hako lal li ihi Farisi ondon li i heyehe mbele mbele os Jisas urin limu sawera.
47 Ushirik bikpris nga Farisi nga mashi oson li misihi Judama lida lihin li usharik ma amber li talandirsaha limu mbara, “Wa, avak mberem ni uku? Ma roto mbele las ma undahi ambu musha mendek or unda re!
48 Hako os ni halashinak lerawu oson er or la nahi, ma amber avak orin li tiyaha orin malakama lihik li mbashinak Romik fehenda ma ondo avak li raha tempel aka nihin li jilatarvlalaha nir nga avak li jila mandingormelakwa nira.”
49 Karem li mbarik lihi nindik ma lar ormu usasira. Ma oto Kaiafas oria. Asama oro wolok hetprisik nari ri. Or usasihi ormu mbara, “Jir hishiyarimbawa kom te!
50 Halanak ma namtar nir ma Israelik fehenda nirnjik or haka! Las avak nir amber ni handa ngashi.”
51 Kaiafas asama oro wolo hetprisik or nari osik mashi oson mbeek orhik or hishihi mbari ambu ri. Profet hom or mbari sira, os Jisas Judamanjik or hakurin.
52 Hako Jisas mbeek Judamanjikop hari ambu ri, wahau. Ma amber lirnjik hari ri. Ushinak Avui Wasilaka ma amber

11:45: Jn 7:31 **11:46:** Lk 16:31

or lahara tirsashinak kraha namtaskop li naha orhi jikisik li nakmbahan.
53 Oro wolok Judama lida lihi nombo nombo os Jisasin li
mandingormekurin limu lasara.
54 Erem nari osik Jisas mbeek kormbak provins Judia orok
yari ambu ri. Judian or halaha misamtelmbamba mavayok
or ihi yanga Efraimik ol orin tiyandari ma nga limu lira.
55 Hiyawu wasilaka Pasovan li ukuri wolo si na namber.
Hako Judama yanga yangak fehe Jerusalemik masmas li taha
misokome Avui Wasilakahik jivik li nakmbaha mbele mbele
ujanda nombon li uhu limu hundujera. Uhu Pasova oso si
talakuri wolon limu nikishira.
56 Uhu Jisasin li heyekurik tempel akak li ihi lihi ambek
limu mbara, "Jisas am takwak jimu hishindu?"
57 Hako Judama lida lihi nga Farisi nga angop karem li
sauhambari ola, "Os Jisasin lasik ji heye nahi, ji ra sawenak
ni i toloka."

12

Maria wel uku arme kuvasahandarin Jisashi kumbak si ngorori
(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

1 Judama hiyawu wasilaka Pasovan li ukuri niri 6-pela li
ishinakop li ukurik nari sir. Oro wolok Jisas yanga Betanik
Lasarus, ma or harik or mbarik usahari oto nga, frimu lira.
2 Urik hiyawu las Jisas nga li akmbaha limu ura. Akurin
li urik Marta mu akwan lala lahara owera. Urik Lasarus er
nga orok or lihi akwan nakrem limu ara.
3 Am li arik Maria si raha wel uku arme kuvasahandarin
lakak si laha Jisashi kumbak si ngoroho masikukwa sihik
simu tara. Wel uku oso hi sihi nardus, ya lakak li frungawun-
dari sir. Uku oso si ngororik aka oson simbalesik armek simu
kuvasahara.
4-5 Urik Jisasin tiyandari ma lar, hi orhi Judas Iskariot oria,
or kumak Jisasin ma kavahi tavak hakundari ma ria, ormu
mbara, "Ayo, mberem ushiwak wel uku arme kuvasahanda
oson nyi ngoro sambundua. Oson nyi halashiwak ni lai ya
300 silvan ni laha ol erndakava ondon ni handahi os te!"
6 Hako or mbeek erndakava ondonjik holori ambu ri. Or
hirnyanda ma ri. Or ma ol Jisasin tiyanda ma ondo ya lihin
tolondari ma ri. Hako ya ondo mbeek armek or ewendari
ambu ri. Ya ondon or laha orhinjik mbele mbele orhi nom
landari ri.

11:52: Jn 10:16 **11:53:** Jn 5:18 **12:1:** Jn 11:1,43 **12:2:** Lk 10:40 **12:3:** Lk 7:37-38

7 Urik Jisas ormu mbara, “Erem mbawa hala! Sirin
halanak si lika. Os erem si uwa oso na hakunda nombon
osmu hundujenduwa.
8 Erndakava ondo jir nga ermba ermbak likwa lir. Hako
an mbeek jir nga nambek a likwa ambu nir.”
9 Judama musha Jisas Betanik or lirin li misihi orin
heyekmbaha limu ira. Hako orto nom nembes. Lasarus or
harik Jisas mbarik usahari oto nga li heyekmbaha limu ira.
10-11 Ma musha Jisas os orin or uri oson li misihi Judama
lida lihin li halaha Jisasin limu tiya ira. Karem uri osik
bikpris ondo Lasarusin er nga li jimandingormekurik limu
mbara.

Jisas malakama hom Jerusalemik or layiri
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)

12-13 Ma musha mendek Jerusalemik hiyawu Pasovan li
ukmbaha limu tirsara. Urik Jisas orok or takuri mashin li
misihi orin li heyekmbaha limu ira. Uhu siyando tavan li
tlehe laha irik or tarik orin limu owehe mblara,

“Hosana, 12:12-13 ka ni rupkapshihi hi Avui Wasilakahin ni
hauoweka! Ma or or kamashirik hi orhik tawa ma
oton ni hauoweka. Ma oto nir ma Israelik fehenda
king nihi ria.” *Buk Song 118:25-26*

14 Urik Jisas donki las or heyehe donki heyek ormu lawuhu
lira, os mas wolok Avui Wasilakahi jekambak li kayendari
hom.
15 Mashi oso karem li kayeri sir,

“Hulaima nokopma ol yanga Saionik 12:15 fehendan karem
ji saweka, king jihi avak jihik takwa ria. Uhu donki
akri lasik or lawu lihi jirik takwa ria.” *Sekaraia 9:9*

16 Hako oso wolo Jisasin tiyandari ma ondo mbeek mashi
os erem Jisasin si mbarin yariri ambu lir. Hako or haha
indiyok or usahari wolokop mashi os profet oto or kayeri
oson indik li hishiyariri lir, profet oto or mbari Jisasin mbari
ri.
17 Ma ol Jisas Lasarusin or mbarik or usaharik heyeri ma
ondo mashi oson li haisau handasawe irik,
18 ma mushak li misihi Jisasin limu tiya ira.
19 Urik Farisi ondo lihi ambek limu mbara, “Ayo, mberem
ni ukuwa ambu re! Ma rondo amber hom am orin tiyarakor
te!”

Yanga Grikik fehe ma lal Jisasin heyekurik mbari lir

20 Hiyawu Pasovan li undari wolo yanga Grikik fehendari
ma lal er nga Jerusalemik li lotu ukmbaha limu tara.

12:8: Lo 15:11 **12:10-11:** Jn 11:45 12:12-13 **12:12-13:** Hosana oso maintontlo sihi karem, nirin jivina. 12:15 **12:15:** Jerusalem oso hi yeje sihi Saion. **12:16:** Jn 2:22

21 Uhu Filip provins Galili yanga Betsaidak fehendan li i
heyehe orin limu silira, "Awasayi, nir Jisasin ni heyewa kom
te!"
22 Karem li mbarik Filip or i Andrun or sawelaha Jisasin
frimu i heyera.
23 Urik Jisas mu mbara, "Ma Jikisi Avui Wasilakahi oto
malakamak or nakwa wolo am pasir naw.
24 Omendingak jirin amu sawenduwa, os wit siji las mis-
ambik si rakana ambu nahi, mbeek ome nga nakwa ambu
sir. Avak siji oso nom er wakwa sir, mbeek ome nga nakwa
ambu sir. Hako os siji oso si rakaha si tungua rasa nahi, akwa
ome nga mushak nakwa lir.
25 Uhunda hom misambi torok ji liwa wolo os jihikop ji
hishi nahi, kumak mendek nakwa jir. Hako os jihikop ji
hishiwan ji halaha Wasilakan ji hishiowe nahi, kumak avak
ermba ermbak linda oson lakwa jir.
26 Os lerawu anhin ji lakunak ji hishi nahi, wa anin ji
tiyaka. Uhu yanga os a liwa mishi orok er nga ni lika.
Ushinak kumak Avui anhi hi jihin metenjek or hauowekwa
jira."
27 Uhu ormu mbara, "Sunguwavu anhi osmu kavak nan-
duwa. Hako mberem a mbaku? Avui, nomorawu anhik
talakwa oson mi laha ermbenak si i. Karem a mbakwa on
mo? Wahau. Erem a mbakwa ambu nir. Nomorawu oson
halanak si talaka. Osonjik a rari ona.
28 Avuya, mir avak kwambu mihin kormbak mukunak
li heyeka. Unak hi mihi wasilakak si naka." Karem or
mbarik mashi las hevenik simu mbara, "Angop a mukuri
sir. Uhunda osik ter avak indiyok a mukukwa sir."
29 Urik ma ol pasir siri ondo mashi oson li misihi lal
limu mbara, "Ma kas krundu te." Hako lal olmu mbara,
"Wahau, ensel ome lar nga op maimbandu."
30 Karem li mbarik Jisas ormu sawera, "Mashi kas ji
misiwa kaso mbeek anin jelyakmbaha mbawa ambu sir,
wahau. Jirin jelyakmbaha sawewa sir.
31 Avui Wasilaka ma misambik fehenda mbele mbele ol li
uhundan or heyembakwa wolok osmu nanduwa. Uhu ma
or misambi toson sifasahanda oton12:31 or jikria ermbekwa
wolok osmu nanduwa.
32 Ter misambi torok amu linduwa. Hako avak anin
miandok li hauowekwa nir. Ushinak ma musha anhik a
laharakwa nir."
33 Jisas or hakundari mashin karem ormu saweri sir.

12:23: Jn 13:31-32; 17:1 **12:24:** 1 Ko 15:36 **12:25:** Mt 16:25 **12:27:** Sng 6:3; 42:5; Mt 26:38 12:31 **12:31:** Misambi toson sifasahanda ma oto Laulaka oria. **12:32:** Jn 3:14 **12:33:** Jn 19:6

34 Karem or sawerik limu mbara, "Mashi os jekamba
Moseshik li kayendari karem mbanda sir, Krais ma or Avui
Wasilaka kamashirik hulaima nokopman jivinakwa ma oto
mbeek hakwa ambu ri, ermba ermbak likwa ri. Karem li
kayehendarin angop ni heyenda sir. Hako mir mberemhi
mashi tos ter mi mbandu, Ma Jikisi or hakwan? Ma Jikisi
Avui Wasilakahi oto lawe mende ria?"
35 Karem li silirik ormu mbara, "An mbeek jir nga nambek
a likwa ambu nir. Mashi anhi os jirin a sawewa oso ukruha-
randa hom nanda sir. Os jir nga a liwa wolo ukruharanda
anhi orok ji yaka. Ma or nirtle nirndum yanda oto mbeek os
or ikwa mishin heyenda ambu ri. Uhunda hom ma ol mashi
anhin mblarnawa ondo mbeek os li ikwa mishin heyenda
ambu lir.
36 Hako ter ukruharanda anhi osmu jir nga nanduwa.
Uwosik jir avak ukruharanda oson kwambuk ji toloho ji
tiyaka. Uhu ma ol ukruharandak yanda hom ji naka."
Karem or mba lafakaha yanga lasik ormu ira.

Judama musha mbeek mashi Jisashin misindiyari ambu lir

37 Ma musha mbele mbele ma undahi ambu ol Jisas or
uri ondon angop heyeri lir. Hako mbeek mashi orhin
misindiyari ambu lir.
38 Erem li uri osik mashi os profet Aisaia maskop or
kayendari omendingak nari sir. Karem or kayeri sir,

"Wasilaka, lawe mende mashi kas ni mbawa kason
misindiyaku? Lawe mende mbele mbele ma undahi
ambu ol mi uwan heyehe mba, "Omendinga sira,
Wasilaka toria." Karem mbaku?" *Aisaia 53:1*

39-40 Hovok Aisaia mashi las nga karem or kayeri sir,

"Avui Wasilaka or mbanak ma ondo misokome lihi avak si
tumushinak heyekwa ambu lir. Uhu or mbanak sun-
guwavu lihi avak sunjakombe hom nakwa sir. Karem
uwosik lir mbeek sunguwavu lihin li tormblehe anhik
li ranak a mbanak jivik nakwa ambu lir." *Aisaia
6:10*

Profet Aisaia karem or kayehendari osik ma ondo mbeek
Jisasin wavu lihik li owekurik nari ambu sir, wahau.
41 Mas wolokop profet Aisaia kwambu Jisashi os kumak
kormbak talakundari oso angop or heyeri osik mashi kason
or kayeri sir.
42 Judama lida lihi lal Jisasin wavu lihik eweri lir. Hako
las avak Farisi ondo lirin li kria ermbeshinak nakrem li
lotu unda oson li halaku, karem mbaha li ajehe mbeek oson
kormbak saweri ambu lir.

12:34: Sng 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 **12:35:** Jn 8:12 **12:36:** Ef 5:8 **12:41:** Ais 6:1 **12:42:** Jn 9:22

43 Lir mbeek Avui Wasilaka hi lihin or hauowekmbaha
hishindari ambu lir, wahau. Lir men ma misambik fehe hi
lihin li hauowekmbaha hishindari lir.
44 Urik Jisas wasilakak ormu sawera, "Os mashi anhin ji
misindiya nahi, jir mbeek antonom misindiyanda ambu jir,
wahau. Avui anhi or mbashirik a rahanda mashi orhi nga os
jimu misindiyanduwa.
45 Uhu os anin ji heye nahi, mbeek antonom heyenda
ambu jir, wahau. Avui anhi or jimu er nga heyenduwa.
46 An ukruharanda hom misambi torok a tari nir. Ushinak
ma ol mashi anhin misindiyawa ma ondo mbeek nirtle
nirndum yakwa ambu lir.
47 Hako an mbeek ma ol mashi anhin misindiyawa ambu
ondon a kotim ukmbaha a rari ambu nir. Erem nanda ma
ondon a jivinakurik a rari nir.
48 Hako ma ol anin kumasihi mashi anhin mblarna
ermbewa ma ondo kumak mbele mbele mendek si nakuna
wolok si nanak mashi anhi os li kumasinda oso vai lirin
kotim ukwa sir.
49 Mashi kas a mbawa kaso mbeek wavu anhik a hishihi a
mbawa ambu nir. Avui anhi or mbashirik a rahanda oto orhi
mashi sira. Or sawewa nombo hom os amu jirin kormbak
sawenduwa.
50 Mashi orhi oso nom ermba ermbak linda oson handa
osa. Uwosik mashi amber ol a mbawa ondo os or sawenda
hom os amu sawenduwa."

13

Jisas ma ol orin tiyandari ma ondo kumba lihin or yokori

1 Hiyawu Pasovan li ukuri wolo am pasir simu nara. Jisas
angop or heyeri sir, os misambi toson or halaha indik Avui
orhik or lawukurin. Or orhi ma ondon or rupshihi wapnuku
orhik lirin or ewehe lirnjik or hakurin kormbak or mukuri
lir.
2 Am si krinyarik akwan li aha limu lira. Judas jikisi
Saimon Iskariothi oto er nga orok liri ri. Laulaka mashi os
Jisasin ma kavahi tavarenjek or hakuri oson angop wavu
orhik or eweri sir.
3 Jisas angop or heyeri sir, Avui orhi kwambu angop orin or
hari osik mbele mbele ondo amber orhi siyokop sirakori lir.
Uhu misambik or liri am mendek si nanak indik Avui orhik
or ikuri wolok si narik.
4 Uri osik akwan li ashihi or usaha kousamba orhin or
tlolo haiewehe kowe las or laha jinkupsumbu orhik ormu
ishitivira.

12:43: Jn 5:44 **12:45:** Jn 14:9 **12:47:** Jn 3:17 **13:2:** Lk 22:3; Jn 13:27
13:3: Jn 3:35; 16:28

5 Uhu uku kas hambiyak or ngoroho ma ol orin tiyandari ondohi kumban yokokurik ormu ura. Kumba lihin or yokoho kowe os jinkupsumbuk or tiviri orok ormu tara.

6 Kumba lihin or yoko ihi Saimon Pitahi kumban or yokokmbaha ormu ura. Urik Pita mu mbara, "Wasilaka, mberema kumba anhin mi yokokwak mimu hishindu?"

7 Urik Jisas mu mbara, "Mbele mbele os ter a uwak mi heyewa oso ter mbeek mi yarikwa ambu sir. Hako kumakop mi hishiyarikwa sir."

8 Karem or mbarik ormu mbara, "Mir mbeek kumba anhin yokondahi ambu mir, wahau." Urik ormu mbara, "Os mirin a yoko nahi ambu, mir mbeek an ngashi likwa ambu mir."

9 Karem or mbarik ormu mbara, "Wasilaka, os erem si naku nahi, wa kumba nom yokowa hala! Wa, simbalesik kumbatava masiji anhi nga yokoka!"

10 Urik ormu mbara, "Ma or ujahanda mbeek indik ujakwa ambu ri. Hako kumba nom or yokoho jivik nakwa ri. Jir angop ji ujaha jivik nari jir. Hako an mbeek jir amber hom a mbawa ambu nir. Namtar jihi mbeek jivik nawa ambu ri."

11 Jisas ma or orin tavarenje wutarihik hakuri ma orton angop or heyeri osik ormu mbara, "Namtar jihi mbeek jivik nawa ambu ri."

12 Jisas am kumba lihin or yokorakoshihi kowe oson indiyok or falehe or taka lihi ormu silira, "Jir tos karem a uwa maintontlo sihin am jimu hishiyarindu?

13 Jir an Tisak mbanda jir. Uhu anin, Wasilaka jihi, karem anin mbanda jir. Wa, jivi sira, os erem ji mbanda oson. An Tisa jihi nira. An Wasilaka jihi nira.

14 Hako kumba13:14 jihin angop a yokowa sir. Uwosik kumak jir nga ji ihi ma anandi ondo kumba lihin erem ji yokoka.

15 Nombo os amu mukunduwa. Jir erem ji uka, os jirin a uwa hom.

16 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma or malakamanjik lerawun landa ma oto mbeek malakama orhin tikrihi hausinda ambu ri. Uhu mashin lahara sawenda ma oto mbeek mainhanda man tikrihi hausinda ambu ri.

13:10: Jn 6:64,70-71; 15:3 13:14 **13:14:** Kumban yokondari lerawu oson malakama ondo mbeek li undari ambu sir. Akishmakisha ol hi nga nanda ambu ondo nom mahi kumban yokondari lir. Hako Jisas lerawu oson or laha nombo os orin tiyandari ma ondo li tiyakurin or mukuri sir. **13:14:** Mt 20:28; Lk 22:27 **13:15:** Fl 2:5; Kl 3:13; 1 Pi 2:21 **13:16:** Mt 10:24

17 Ter nombon a mukushiwak ji heyewa sir. Uwosik os jirin
a uwa hom, jir erem ma anandin ji uka. Os erem ji u nahi,
Avui Wasilaka armek or ukwa jir.
18 Hako an mbeek jir amber a mbawa ambu nir. Ma
ol a kamahanda angop a heyewa lir. Mashi os jekamba
Avui Wasilakahik karem li kayeri oso osmu omek nakwak
nanduwa. Ma or an nga shi awa ma oto wutari anhik
nakwa ria.
19 Oso mbeek tala namber. Hako avak a sawendanak
kumak kormbak si talanak ji hishihi ji mba, Ome sira, Jisas
ma or or mbari oria.13:19
20 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma ol anjik lerawun
landa ondon a mbashinak ikwa lir. Ol lirin armek uwa ma
ondo os erem li uwa anin er nga armek li uwa sir. Hako
antonom nembesa, Avui anhi or mbashirik a rahanda er nga
armek li uwa sira.

Jisas Judas orin tavarenje wutarihik or hakurin or mbari
(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)

21 Jisas mashi oson or sawerakoho sunguwavu orhi nga
nor holoho kormbak ormu mbara, Omendingak jirin amu
sawenduwa, jihi lar avak anin wutarihi tavarenjek hakwa
ria.
22 Karem or mbarik orin tiyandari ma ondo lihi ambek li
anaheyehe limu mbara, Lawe menden or mbandu?
23-24 Urik Saimon Pita ma or Jisas rupshi mendendari or
Jisas nga nakrem fri liri ma oton masijikop ormu jiermbera,
Jisasin or silikmbahan.
25 Urik ma oto kar nga nor hailihi Jisasin ormu silira,
Wasilaka, lawe menden mi mbandu?
26 Urik ormu mbara, Ma or a mbawa oto avak bret kas a
toltavaha ukuk a halfalehe na hanak akwa ri. Erem a uwa
ma oto oria. Uhu bretin or toltavaha ukuk or halfalehe
Judas jikisi Saimon Iskariothin ormu hara.
27 Judas akwan am or arakorik Laulaka, kolok, sunguwavu
orhik ormu layira. Urik Jisas orin ormu mbara, Mbele las
mi ukwak mi hishi nahi, kolomalok uka.
28 Ma ol nakrem li lihi ari ondo mashi os Jisas Judasin
or mbarin limu misira. Hako lir mbeek maintontlo os or
mbarin yariri ambu lir.
29 Judas ya lihin ewendari orik lal limu hishira, Jisas
Judasin or mbashinak or ihi mbele mbele lal or frungawuhu
lahara hiyawu wasilakan ni ukmbaha mbandar mbe.
Hako lal olmu hishira, Mbele mbele erndakava ondon or
hajehe mbandar mbe. Karem olmu hishira.

13:18: Sng 41:9 13:19 **13:19:** Heye Jon 8:24. **13:19:** Jn 14:29; 16:4 **13:20:** Mt 10:40 **13:27:** Jn 13:2

30 Urik Judas bretin or a lafakaha hikrik or layirik er simu
tangna arangora.

Jisas mashi akrin ol orin tiyandari man or hari

31 Judas am hikrik or layishirik Jisas ormu mbara, "Ma
Jikisi Avui Wasilakahi oton li hauowekwa wolo am pasir
naw. Orin erem li uwa nombo orok Avui Wasilaka hi orhi
wasilakak nakwa sira.
32 Unak or nga avak hi jikisi orhin hauowekwa ri. Os erem
or uwa oso lewas er nakwa sira.
33 Jikisi anhi ji misi, an mbeek jir nga nambek a likwa
ambu nir. Jir avak anin lasafukwa jir. Uhu mbeek ji
heyekwa ambu nir. Mashi kaso Judama ondon angop a
saweri sir. Hako ter os amu jirin indik sawenduwa, jir
mbeek yanga os a ikwa mishi orok ikwa ambu jir.
34 Hako mashi akri las jirin a sawekwa karem, os an jirin
a rupshinda hom, jihi ambek ji anarupshika.
35 Os erem ji u nahi, ma amber avak li heye li mba, jir anin
tiyanda ma indinga jira."

Jisas Pita orin or kumaifakurin or mbari
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

36 Urik Saimon Pita Jisasin ormu silira, "Wasilaka, mbeek
mi iku?" Urik ormu mbara, "Yanga os a ikwa mishi oso
mir mbeek ter anin mi tiya ikwa ambu mir. Hako kumak
avak tiya ikwa mir."
37 Urik ormu silira, "Wasilaka, mberem ushiwak ter mirin
a tiya ikwa ambu, karem mi mbandu? Mihi farniyik avak a
hakwa nir."
38 Urik ormu mbara, "Mir anhi farniyik mi hakwak mimu
mbandu? Omendingak mirin amu sawenduwa, avak nirik
aptoko or mba namber, mir avak hindi nalmingrip, "An
Jisasin a heyenda ambu nir," karem mbakwa mir." Karem
ormu Pitan sawera.

14

Avui Wasilakahik inda nombo Jisas oria

1 Urik Jisas mashi las nga ormu mbara, "Jir avak wavu
mende jihi nga ji holowa hala. Hako Avui Wasilakan ji
hishiowehe anin er nga ji hishioweka.
2 Avui anhi aka orhi oso wasilaka mendek nanda sir. Uhu
nindi nindik musha mendek or tlehenda sir. Avak a ihi os ji
likwa mishin a hundujekwa nir. Erem si nanda ambukop an
mbeek mashi kason jirin a sawewa ambu nir.

13:31: Jn 12:23 **13:32:** Jn 17:5 **13:33:** Jn 7:33-34 **13:34:** Jn 15:12,17; 1 Jn 3:23; 2 Jn 5

3 Na ihi mbele mbelen a hundujerakoshihi indik a raha
jirin a laha nivai ika. Uhu yanga os a likwa mishi orok
nakrem nivai lika.
4 Yanga os a ikwa mishi oso angop ji heyenda sir. Uhu
nombo os a ikwa nga angop ji heyenda sir.�
5 Karem or mbarik Tomas mu silira, *Wasilaka*, mbeek mi
ikwan? Nir mbeek os mi ikwa mishin ni heyenda ambu nir.
Nombo oson mberem nivai heyeku?
6 Karem or mbarik ormu mbara, *Antonom* nombo os
Avui Wasilakahik inda anira. Mashi omendinga tontlo anira.
Uhu ermba ermbak linda oson handa anira. Nombo las
ngashi ambu sir. Ma lar mbeek nombo anandik or ihi Avui
Wasilakan heyekwa ambu ri, wahau.
7 Os anin ji heyewakop Avui anhi er nga jimu heyewa
ria. Hako ter os jimu orin heyenduwa. Uwosik kumak er
ji heyekrahakorokwa ri.
8 Urik Filip mu silira, *Wasilaka*, men Avui mihin muku-
nak ni heyeka. Unak mbele las nga indiyok ni silikwa ambu
nir.
9 Urik ormu mbara, *Mberem* ushiwak mi mba, *Avui*
mihin mukunak ni heye, karem mi mbandu? Angop ji
heyewa on te! Os anin ji heye nahi, Avui anhi or jimu er
nga heyenduwa.
10 An Avui nga na liwak or ormu an nga linduwa. Unda
oson mi hishiwa kom? Mashi os jirin a sawewa mbeek wavu
anhik a hishihi na sawewa ambu nir, wahau. Avui anhi an
nga or lihi or sauhawa hom lerawu orhin amu landuwa.
11 Uwosik mashi kason ji misihi ji hishioweka, an Avuihik
a siwak, or anhik ormu sinduwa. Hako os oson ji hishiowena
ambu nahi, lerawu os a lawa yejen ji heyehe ji mba, mashi
Jisashi ome sira.
12 Omendingak jirin amu sawenduwa, ma or mashi anhin
misindiyawa ma oto avak lerawu os a lawa himin lakwa ri.
Uhu lerawu or lawa avak lerawu os a lahandan tikrikwa sir.
Mberem ushiwak? An avak Avuihik a lawukwa nir.
13 Uhu mbele mbele ol hi anhik ji siliwa avak a ukwa lir.
Unak mbele mbele ol a uwa ondo li unak hi Avuihi avak
wasilakak nakwa sira.
14 Ome sira, mbele mbele ol hi anhik ji siliwa avak a ukwa
lira.

*Jisas avak or mbashinak Masikome Avui Wasilakahi mis-
ambik takakwa ria*

15 Uhu mashi las nga ormu mbara, Os anin wavu jihik ji
ewe nahi, os a mbawa hom ukwa jir.

14:3: Jn 12:26 **14:6:** Jn 11:25; Ro 5:1-2 **14:7:** Jn 8:19 **14:9:** Jn 12:45; Kl 1:15; Hi 1:3 **14:10:** Jn 12:49 **14:11:** Jn 10:38 **14:12:** Mk 16:19-20 **14:13:** Mt 7:7; Jn 15:16 **14:15:** Jn 15:10; 1 Jn 5:3

16 Unak Avui anhin a silinak Masikome or jirin jelyakwa oton or mbashinak anhi farniyik or taha ermbak jir nga likwa ri.
17 Masikome or jirin jelyakwa oto Avui Wasilakahi Masikome ria. Uhu mashi omendinga orhin jirin saumukolokwa ri. Ma misambik fehenda mbeek orin li heyenda ambu osik orin lakwa ambu lir, wahau. Hako or avak jihik or nashinak avak ji heyekwa ri.
18 An mbeek jirin a halashinak jingoro hom likwa ambu jir, wahau. Avak indik a rakwa nir.
19 Am a ikwa ambek osmu nanduwa. A ishinak ma misambik fehe mbeek anin heyekwa ambu lir. Hako jir anin heyekwa jir. Indik a usaha ermba ermbak a likwa onik jir er nga ermba ermbak likwa jir.
20 Indik a usahakwa wolo avak ji heyekwa sir, an Avui anhi nga shi linak jir an nga likwa jir. Unak an jir nga na likwa nir.
21 Os anin wavu jihik ji ewe nahi, mashi anhin ji misihi os a mbawa hom ukwa jir. Unak Avui jirin rupshikwa ri. Unak an er nga jirin na rupshihi jirik a ranak anin kormbak heyekrahakorokwa jir.�
22 Jisas karem or mbarik, Judas Iskariot nembes, Judas ome lar mu silira, *Wasilaka*, mberem ushiwak nirtonom mirin ni heyekrahakoroku? Ma misambik fehe mbeek mirin li heyekrahakorokwa ambu lir, karem mi mbandu?
23 Karem or silirik ormu mbara, Os anin wavu jihik ji ewe nahi, os a mbawa hom ukwa jir. Ushinak an nga Avui anhi nga jirin shi rupshihi jir nga nakrem ni sikwa nira.
24 Hako os anin wavu jihik ji ewena ambu nahi, jir mbeek os a mbawa hom ukwa ambu jir, wahau. Ji misi, mashi kas a sawewak ji misiwa mashi kaso anhi mashi ambu sir, wahau. Avui or mbashirik a rahanda orhi mashi sira.
25 Ter os torok jir nga a liwa wolo mashi kason amu sawenduwa.
26 Hako a ishinak Avui anhi Masikome or jirin jelyakwa oton or mbashinak anhi farniyik takakwa ri. Or takaha mbele mbele ol jirin a sawewan indik or saumukolonak armek hishiyarikwa jir. Uhu mbeek hishakashakwa ambu jir.
27 Am a ikwa wolok osmu nanduwa. Hako ji holoho ji ajewa hala. Sunguwavu jihin ji mbornaha ji lika. Antonom a ushinak sunguwavu jihi jivik si nashinak jip likwa jir. Karem uwosik ji holowa hala.
28 Mashi os a sawewa angop ji misiwa sir. Jirin a halaha na ihindanak indik a rakwa nir. Os anin wavu jihik ji ewe

14:16: Jn 14:26; 15:26; 16:7 **14:17:** Jn 16:13 **14:20:** Jn 17:21-23 **14:24:** Jn 7:16

nahi, wa os jirin a halaha Avui anhik a ikwa oson er nga ji rupshika. Mberem ushiwak? Kwambu orhi kwambu anhin tikrinda sir.

29 Ter os jir nga na liwa wolo mbele mbele os kumak talakundan os amu sawenduwa. Ushinak os si talawa wolo avak ji heyehe ji hishihi ji mbaka, "Mashi kas Wasilaka mbahanda osmu omek nanduwa."

30 Ma tor misambi toson sifasahanda ma am or talakwa wolok si nawa osik mashi lal nga jirin a sawekwa ambu nir. Hako or mbeek kwambu anhin tikrihi mbele las anin undahi ambu ri, wahau.

31 An anhinjik tavarenje wutarihik a hakwa nira. Mberem ushiwak? An Avui anhin a rupshi mendenda osik os or mbahanda hom a unda nir. Unak ma misambik fehe li heyehe avak li mbaka, "Torto mbele mbele ol Avui orhi mbawa nom unda ri." Mashi ol a sawewa ambehoma, ji usaha ni ika," karem ormu mbara.

15

Jisas or mbari, "Antonom mi wain indinga anira."

1 Jisas mashi las nga ormu mbara, "Antonom mi wain indinga anira. Uwak Avui anhi noumashama ria.

2 Os mi tava anhi lal akwa ome nga li wana ambu nahi, Avui anhi or taha nor shintle ormbekwa lir. Hako mi tava ol akwa ome nga wawa ondon or munyaha nor shintle ermbeshinak mi jintla jip li rasaha akwa ome musha mendek wakwa lira.

3 Mashi os a mbari oso angop jirin si urik jivik narakori jir, os mi tavan li munyandari hom.

4 Karem uwosik jir avak an nga ji sinak, an jir nga na sika. Ji misi, os mi tava las mimba orok si tenglina ambu nahi, akwa ome nga wakwa ambu sir. Undo hom jir erem, os anin ji hala nahi, mbeek akwa ome nga wakwa ambu jir.

5 Antonom mi wain indinga anira. Uwak jir tavayava anhi jira. Os an nga ji si nahi, avak akwa ome nga mushak wakwa jir. Hako os anin ji halaha apsham ji si nahi, mbeek mbele las ukwa ambu jir, wahau.

6 Os an nga ji sina ambu nahi, avak mi tava hom li shintle ermbeshinak hatlayikwa jir. Ushihi li lahara lasikop li hapnduwuhu li suwukwa jira.

7 Hako os an nga ji sinak mashi anhi jihik si na nahi, ambehoma, mbele las os ji ukmbaha Avuin ji siliwa oso, os ji siliwa hom avak or ukwa sira.

8 Os anin tiyanda ma indingak ji na nahi, akwa ome nga mushak wakwa jir. Erem ji nanda oso si unak Avui anhi hi

14:28: Jn 20:17 **14:29:** Jn 13:19 **15:2:** Mt 3:10 **15:6:** Mt 7:19; 13:42

orhi avak wasilakak nakwa sira. Unak ma amber os anin tiyanda ma indingak ji nawan heyekwa lir.

9 An jirin wavu anhik a ewenda nira, os Avui anhi anin wavu orhik or ewenda hom. Unda osik jir an nga ji sika.

10 Mashi mashi os Avui anhi anin or mbahandarin angop a tiyarakoshirik anin ormu rupshi mendenduwa. Uhunda hom jir erem, os mashi anhin ji misihi ji tiyarako nahi, avak a rupshikwa jira.

11 Waprupshi anhi jirik si nakmbaha mashi kason jirin amu sawenduwa. Ushinak waprupshi anhi os jihik nanda mbeek mendek nakwa ambu sir.

12 Lo anhi jirin a hawa karem, ma anandin wapnuku jihik ji ewehe armek ji uka. Os an jirin wapnuku anhik a ewenda hom, jir erem, ma anandin wapnuku jihik ji eweka.

13 Os ma lar li mandingormekmbaha li unak jir yejen jihinjik ji mbanak orhi farniyik jirin li mandingormewa nombo oso man wapnukuk ewenda nombo mende sira. Uhu mbele mbele jivi ol ma li undan tikrinda sir.

14 Os a mbawa hom ji u nahi, avak samunda anhi indingak nakwa jir.

15 An mbeek jirin men lerawun landa ma, karem a ushakwa ambu jir, wahau. Mberem ushiwak? Lerawun landa ma oto mbeek lerawu mashama orhi wavu orhin heyenda ambu ri. Hako Avui anhi mashi orhin angop a sawerik ji misiri sir. Unda osik ter avak samunda anhik a ushakwa jir.

16 Jir mbeek masmas anhi mak ji nakmbaha hishiri ambu jir. An mu jirin anhi mak ji nakmbaha amu kamara. Ushinak ji ihi lerawu anhin ji laha inak akwa ome nga si naka. Unak akwa ome oso mbeek mendek nakwa ambu sir, ermba ermbak er nakwa sir. Os erem ji u nahi, mbele mbele hi anhik Avuin ji siliwa avak or hakwa jir.

17 Hako lo anhi jirin a hawa karem, ma anandin wapnuku jihik ji eweka, os an jirin wapnuku anhik a ewenda hom.

Ma misambik fehenda Jisasin tiyandari ma ondon wutarik ewekwa lira

18 Uhu mashi las nga Jisas ormu mbara, Os ma misambik fehe jirin kavakavak li u nahi, wavu jihi musha mushak ji hishiwa hala. Anin li uhunda hom jirin erem ukwa lir.

19 Os jir lir hom ji na nahi, jirin rupshikwa lir. Hako jir mbeek misambik fehenda ambu jir. Angop jirin a kamashihindak anhi mak ji nawa osik jirin li wapkava hishihi kavak li nakwa jir.

15:8: Mt 5:16 **15:10:** Jn 14:15; 1 Jn 2:5 **15:12:** Jn 13:34 **15:13:** Jn 10:11; 1 Jn 3:16 **15:14:** Mt 12:50 **15:17:** Jn 13:34 **15:19:** Jn 17:14

20 Hako mashi os mas jirin a sawehendarin indik a sawenak armek ji misika. Ma ol malakamanjik lerawun landa ma ondo malakama lihi siyok sinda lir. Jir nga erem, anhi siyok sinda jir. Karem uwosik ma misambik fehe anin kavak li unda hom jirin erem kavak li ukwa jir. Hako os mashi anhin li misihi li tiyandakop mashi jihin erem misindiyawa lir.

21 Jir angop anhi krahak nawa oja. Hako ma misambik fehe mbeek Avui anhi or mbashirik a rahandan heyenda ambu lir. Karem uwosik jirin kavakavak ukwa lir.

22 Os a raha kavakava os li unda nombo lihin kormbak a saweri ambukop mbeek kavakava os li undarin kormbak heyeri ambu lir. Hako angop kormbak a sawerik li mistakori sir. Karem uri osik ma lar mbeek nambenandahi ambu ri, wahau.

23 Ma ol anin wutarik ewenda ondo Avui anhin erem wutarik olmu ewenduwa.

24 Mbele mbele ma undahi ambu ondon a mukurik angop heitakori lir. Hako mbeek mashi anhin misindiyari ambu lir. Os li heyeri ambukop lir mbeek kavakava nga nari ambu lir. Hako angop a urik li heyeri sir. Karem uri osik an nga Avui anhi nga shirin olmu wutarik ewenduwa.

25 Os erem li unda oso angop maskop Avui Wasilakahi jekambak li kayehendari osik avak omek nakwa sira. Karem li kayeri sir, *Ma* ondo sembe mende anin wapkava li hishihi wutarik owenduwa.

26 Masikome or jirin jelyakwa oto ormu Avui Wasilaka nga linduwa. Mainome nom mbanda ri. Avak a mbashinak jihik or taha anin kormbak jirin sawekwa ri.

27 Jir angop an nga ni lihi lerawu os a lawan ji heitakonda osik avak ji ihi ma amber mashi anhi kason ji sawenak li misika.

16

1 *Las* avak anin ji halanda ngashi. Karem mbaha mashi mashi ol amu masmas sauhambanduwa.

2 Kumak avak lir nga ji lotu ukuwa nombo oson pantlekwa ola. Uhu os jirin li mandingormekwa wolo karem hishikwa ola, *Lerawu* Avui Wasilakahin os nimu landuwa.

3 Lir mbeek an nga Avuin nga shirin heyenda ambu lir. Karem uwosik kumak mbele mbele kavakava ondon jirin ukwa ola.

4 Hako ter os jir nga na liwa wolo mbele mbele os kumak talakwan os amu jirin sawenduwa. Uhundanak kumak os erem si nawa wolo mashi os ter a mbawan indik ji hishika.

15:20: Jn 13:16 **15:23:** Lk 10:16 **15:25:** Sng 35:19; 69:4 **15:26:** Jn 14:26 **16:2:** Mt 24:9; Lk 6:22; Jn 9:22 **16:3:** Jn 15:21

Masikome Avui Wasilakahi

16:7 16:11 16:11 16:12 16:16 16:17

16:7 16:11 16:11 16:12 16:16 16:17

16:7 16:11 16:11 16:12 16:16 16:17

mbeek anin heyekwa ambu jir. Uhu kandakar nga ji linak indik a ranak ji heyekwa nir. Uhu nor mba, Avuihik a ikwa nir. Mberemhi mashi sir?

18 Nambek or likwa ambu, karem or mbawan. Maintontlo sihi mberem sivai nandu? Am ni mbeler te!

19 Jisas am orin li silikmbaha li hishiri oson or heyehe ormu mbara, Jir jihi ambek mashi os a mbawa, a inak mbeek anin heyekwa ambu jir. Uhu kandakar nga ji linak indik a ranak ji heyekwa nir, karem a mbawa maintontlo sihin jimu hishakashandu?

20 Omendingak jirin amu sawenduwa, jir avak mbele mbele ol anhik talakwan ji heyehe ji tlaholokwa jir. Hako ma misambik fehe avak rupshikwa lir. Hako kumak os indik a tanak anin ji heyewa wolo os ji tlaholowa oso avak mendek nakwa sir. Unak oro wolok ji rupshikwa sir.

21 Nokove si wakwak si nawa wolo entlembale kavan misinda sir. Hako jikisi omen am si heyehe si rupshihi entlembale os sihik nawan er hishanda sir.

22 Jir erem, avak tlaholokwa jir. Hako os indik a raha jirin a heyewa wolo sunguwavu jihi nga rupshikwa jir. Unak ma misambik fehe lar mbeek os ji rupshiwan unak mendek nakwa ambu sir.

23 Hako oro wolok mbeek mbele mashi las anin silikwa ambu jir. Omendingak amu sawenduwa, mbele las hi anhik Avuin ji siliwa avak or hakwa lir.

24 Hako mas mbeek hi anhik orin mbele las ji siliri ambu jir. Hako ter ji siliwa or hakwa jir. Unak avak warje mende nga rupshikwa jir.

Jisas misambin sifasahanda ma oton angop or estangriwa ri

25 Uhu mashi las nga Jisas ormu mbara, Ter wolo mashin jirin sauheimak a sawenda nir. Hako kumak avak mashin kormbak a sawenak misikwa jir. Avui anhi mberem nanda ma ri? Oson kumak avak kormbak a sawenak orin heyekrahakorokwa jir.

26 Oro wolok an mbeek mbele las jirnjik Avui anhin a silikwa ambu nir, wahau. Mberem ushiwak? Jihinjik hi anhik Avuin ji silinak or haka, os ji siliwa oson.

27 Or jirin rupshinda ri. Mberem ushiwak? Jir anin ji rupshihi karem hishinda oja, an Avui mbashirik a rari nira. Karem ji hishinda osik jirin rupshinda ri.

28 Mas Avui nga nakrem shi lihi na halaha misambik a rari nir. Hako ter avak misambin na halaha indik orhik a ikwa nir.

16:23: Mt 7:7 **16:27:** Jn 14:21,23

29 Karem or mbarik limu mbara, “He ter am nimu heyenduwa. Mbeek sauheimak sawewa ambu mir.
30 Mir mbele mbele ondo amber mi heitakonda lir. Os ni silikwak ni hishiwa angop mi heitakowa lir. Uwosik am nimu heyenduwa, mir Avui mbashirik tari mira.”

31 Urik ormu mbara, “Ambehoma. Ter am jimu heyendu?
32 Ji misi, os li unak anin ji halaha jihi jihik ji tulukwa wolo oso osmu pasir nanduwa. Ushinak nendekop a sikwa nir. Hako nendekop a sikwa ambu nir, Avui anhi an nga nakrem shi sikwa shir.
33 Os misambi torok ji liwa wolo nomorawu lakan jirin hakwa ola. Hako kwambu anhik ji sihi ji ajewa hala. Mberem ushiwak? Misambi toson sifasahanda ma oto angop a estangriwa ria. Mashi kason a sawenak ji misihindanak mbele mbele ol jirik li talawa ji ajewa hala. Sunguwavu jihin ji mbornaha kwambu anhik ji sika.”

17

Jisas ol orin tiyandari ma ondonjik Avui orhin or saweri

1 Jisas am mashin or sawerakoho lersuwu yok or larasa mawuhu Avui orhin ormu sawera, “Avuya, am a hakwa wolok osmu nanduwa. Avak mir hi anhin hauowenak wasilakak si naka. Unak an nga hi mihin a hauoweka.
2 An maifuk a sikmbaha mi mbari ona. Ushinak maifuk a sihi os ermba ermbak lindan ma ol anin mi hahanda ondon a hakwa nira.
3 Ermba ermbak linda oso mberem livai laku? Os mir God indingan li hishiowehe ma or mir mbashirik tari oton li heyehe li mba, “Ma oto Jisas Krais Avui Wasilaka kamahanda ma ria.” Karem li mba nahi, ambehoma avak ermba ermbak linda oson lakwa lir.
4 Lerawu os anin mi hari oson angop a larakoshiwak hi mihi wasilakak nawa sir.
5 Karem uwosik Avuya, hi anhin halashinak wasilakak si naka, os misambi si na namber mir nga shi liri wolok si nahandari hom.
6 Avui, ma misambik fehe ol anin mi hahanda ondo mas mbeek mirin heyekrahakorori ambu lir. Hako a raha mbele mbele os mihik nahandan angop a mukurik li heyeri sir. Ma ondo mihi lira. Hako angop anin mi hahandari lir. Unda osik ter olmu mashi mihin misindiyanduwa.
7 Uhu ter olmu heyenduwa, mbele mbele ol anin mi hahanda mihikop talanda lir.

16:32: Mt 26:31,56 **16:33:** Jn 14:27; Ro 5:1; 1 Jn 5:4 **17:3:** 1 Jn 5:20 **17:4:** Jn 4:34 **17:5:** Jn 1:1

8 Mashi ol anin mi hahandarin angop a sawerakorik li misihi karem hishinda lira, an mir nga shi lihi mi mbashirik a rari nira.

9 An mbeek ma misambik fehe amber lirnjik mirin a sawekwa ambu nir, wahau. Ma ol anin mi hahanda ondonjik mirin a sawekwa nir. Mberem ushiwak? Ma ondo mihi ola.
10 Anhi ma ondo mihi lira. Mihi ma ondo anhi lira. Unak anin tiyanda ma ondo mbele mbele jivi li unak ma li heyehe hi anhin li hausimbausinak wasilakak nakwa sir.
11 Misambi toson a halaha mirik a takwa wolo osmu pasir nanduwa. Hako anin tiyanda ma ondon a halashinak misambik likwa lir. Karem uwosik, Avuya, lirnjik mirin amu sawenduwa. Mir ma jivi mende mira. Lar mbeek mir hom nanda ambu ri. Karem uwosik kwambu os anin mi hahanda orok lirin arangoshinak li lika. Uhu halashinak wavu namtaskop li naka, os shir wavu namtaskop shi hishinda hom.
12 Os lir nga nakrem a liwa wolo kwambu os anin mi hahanda orok lirin a arangoshiwak mbeek kavak nawa ambu lir. Hako mashi os maskop li kayehendari karem mbari osa. *Ma* namtar nom kavak nakwa ri. Uhunda osik ma oto nom kavak nakwa ri.
13 Ter am mihik a rakwa wolok osmu nanduwa. Misambi toson a hala namber, mashi mashi amber lirin a sawerik mistakori lir. Unak rupkapshi os anhik nanda lihik si nakmbahan.
14 Mashi mihin lirin a sawerik misiri lir. Uri osik ma misambik fehe lirin olmu wutarik ewenduwa. Mberem ushiwak? An misambi torok fehe ambu nir. Uwosik lir nga misambi torok fehe ambu lir. Karem nawa osik ma misambik fehe lirin wutarik olmu ewenduwa.
15 An mirin a sawekwa karem, mir avak lirin arangoshinak jip li lika, os Laulaka lirin kavak or nakwan. Hako halanak misambi torok li lika, mbeek mi laha lasik mi ewekwa nembes.
16 An misambi torok fehe ambu nir. Unda osik lir nga erem misambi torok fehe ambu lir.
17 Mashi omendinga mihin halashinak sunguwavu lihik si nashinak mashi mihin li toltambanaha avak ma worna ma mihi indingak li naka.
18 Os anin mi mbashirik ma misambik fehe lihi nindik a rahanda hom avak lirin a mbashinak li ihi ma misambik fehe lihi nindik ikwa lir.
19 Ma tol anin mi hahandanjik maome anhin fleya hom mirin a hakwa nira. Ushinak lir avak anhi ma indingak li naha os mi mbawa hom li naka.

17:12: Jn 6:39; 13:18 **17:15:** Mt 6:13; 2 Te 3:3 **17:18:** Jn 20:21

20 An mbeek tol ter anin tiyanda ma ondonjikop mirin
a sawewa ambu nir, wahau. An ma ol kumak tondohi
mashin misihi anin tiyakwa ma ondonjik er nga mirin amu
sawenduwa.
21 Mirin a saweshinak ma ondon mi jelyashinak lir amber
wavu namtaskop li naka, os an nga mir nga wavu namtaskop
shi nanda hom. Uhu halashinak lir nga shir nga wavu
namtaskop ni hishika. Ushinak ma misambik fehe avak os
mi mbashirik a rarin heyekrahakorokwa lir.
22 Mir kwambu mihin anin hari mir. Uri osik an nga
kwambu os anin mi hari oson lirin amu hara. Ushinak lir
avak wavu namtaskop li hishika, os shir nahanda hom.
23 An lihik a liwa osik mir anhik lika. Erem si nashinak lir
avak wavu namtaskop er li hishika. Ushinak ma misambik
fehe os mi mbashirik a rarin heyekrahakorokwa lir. Uhu
os anin wapnuku mihik mi ewenda hom, ma anhi ondon
wapnuku mihik mi ewenda oson avak li heyekrahakoroka.
24 Avuya, a hishiwa karem, halashinak ma ol anin mi
hahanda ondo an nga kuyanga os a likwa mishik nakrem
ni lika. Ushinak kwambu os anin mi hahandan livai heyeka.
Misambi na namber anin mi rupshihi kwambu oson anin
hari mir.
25 Avui, mir ma worna ma indinga mira. Ma misambi fehe
mbeek mirin heyenda ambu lir. Antonom mirin a heyenda
nir. Uwak ma ol anin tiyanda ondo, os mi mbashirik a rarin
angop li heyenda sir.
26 Mbele mbele os mihik nandarin kormbak a sawerik
heyeri lir. Unda osik er a sawenak misikwa lir. Ushinak os
anin wapnuku mihik mi ewenda hom ma anandin wapnuku
lihik ewekwa lir. Unak an lir nga na lika,&#65533; karem Jisas Avui
orhin ormu sawera.

18

Judas Jisasin tavarenje wutarihik or hari
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53)

1 Jisas mashi oson or sawerakoshihi ma ol orin tiyandari
ondo nga yanga oson li halaha farava Kidronin li mbuhu li
lawuhu oliv nowe orok limu ira.
2 Jisas nga ol orin tiyandari ma ondo nga nowe orok
ermbak li ifa rafa yandari osik Judas nowe oso angop or
heyendari sir.
3 Uri osik awun undari ma ol hetpris nga Farisi nga li
mbashirik rari ondo er nga or laha Jisasin li tolokurik limu
ira. Uhu lam nga tujaka nga li ukruhu korme sayi nga li
kishaha limu ira.

17:22: Ap 4:32

4 Jisas mbele mbele os orhik talakurin angop or heyeri sir.
Uri osik nor ihi ma ondon or heyehe ormu silira, "Lawe ji
lasaranduwa?"
5 Karem or silirik limu mbara, "Nir Jisas Nasaretik fe-
hendan nimu lasaranduwa." Urik ormu mbara. "Wa,
anira."18:5 Judas er nga lihi nindik siri ri.
6 Karem or mbarik ma ondo li lishnyafaha kumayok li
haisikmba uhu misambik limu takatukuyira.
7 Ushihi indik ormu silira, "Lawe ji lasaranduwa?" Urik
limu mbara, "Nir Jisas Nasaretik fehendan nimu lasaran-
duwa."
8 Urik indik ormu mbara, "Angop a sawewa ok te! Ma
or ji lasarawa ma anira. Os anin ji tolokwak ji ra nahi, wa
antonom ji toloka. Uhu ma tol an nga ni liwan ji halashinak
li ika."
9 Karem or mbarik mashi os mas or mbari oso osmu
omek nara. Mashi oso karem, "Ma ol anin mi hahanda
ma rondo mbeek lihi lar kavak nakwa ambu ri," karem or
mbahandari mashi osmu omek nara.
10 Urik Saimon Pita bainat las or longo laha nor ihi ma lar
hetprisnjik lerawun landari ma otohi mambla mama yejen
ormu shinjesera. Or shinjeserik misambik simu rakara. Ma
oto hi orhi Malkus oria.
11 Urik Jisas mu mbara, "Bainat mihi oson laha indik
haloweka. Mir mberem mi hishindu? Nomorawu os Avui
anin or hahanda oson na kishandahi ambu? Karem mimu
hishindu? Wahau, a kishandahi sir."

Jisasin aka Anashik li laha iri

12 Urik ol awun undari ma komanda lihi nga, ma ol tempel
akan washilindari ma nga li raha Jisasin li toloho tava orhin
kuvuk limu ishira.
13 Karem uhu masmas Anashi akak limu laha ira. Anas
oto hetpris Kaiafas orhi arjava ria. Asama oro wolok Kaiafas
hetprisik or nari wolo sira.
14 Or mas karem mbahandari ri, "Halanak ma namtar
nom ma Romik fehenda tava lihik ni haka. Las avak nir
amber hom ni handa ngashi."

Pita Jisasin or heyenda ambu, karem or mbari
(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lk 22:55-57)

15 Urik Saimon Pita nga Jisasin tiyandari ma lar nga fri
lundiya ihi hetprishi akak fri ihi ma or hetprisin heyendari
ma oto akanivi orok ormu layira.

18:5 **18:5:** Jisas Avui Wasilaka, os Mosesin or mbahandari hom, or orhinjik, An God anira, karem mbari ri. Karem or mbarik ma ondo warje nga limu ajera.
18:9: Jn 17:12 **18:11:** Mt 26:39 **18:14:** Jn 11:49-51

16 Hako Pita akayangak ormu sira. Urik ma oto or layi ihi
hetprisnjik lerawun landari nokove las ormu sawera. Unak
Saimon Pitan si lalayinak akak or layikmbahan. Urik akak
ormu layira.
17 Akak or layirik nokove oso osmu orin silira, "Mir Jisas
nga yanda ma om?" Urik ormu mbara, "Wahau, an nga
nembes."
18 Urik hetprishi akak lerawun landari ma ondo nga tem-
pel akan washilindari ma ondo nga li hindiyaha li hiwaloho
Pita er nga orok or lihi normu hiwalora.

Jisas aka Anashik or lirik orin li siliri
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lk 22:66-71)

19 Urik hetpris Jisasin ormu silira, "Sawenak a misi, ma
ol mirin tiyanda ondo lawe lir? Mberemhi mashin lirin mi
sawendu?"
20 Karem or silirik ormu mbara, "An mbeek a wany-
isawenda ambu nir, wahau. Mashi os a sawenda oso
kormbak a sawenda nir. An ermba ermbak os li tirsanda
mishik a ihi tempel aka nga li lotu unda aka nga orok a ihi
mashin kormbak a sawenda nir.
21 Mberem ushiwak anin mi silindu? Ma ol a sawerik
misinda ondon silika. Lir angop a sawewan misinda lir."
22 Karem or mbarik kolok tempel akan washilindari ma
lar or usaha Jisasin or jimblalanaha ormu mbara, "Mberem
ushiwa mendek hetprishi mashin mi siyasayanduwa?"
23 Urik ormu mbara, "Os mashi las a mbanak kavak si na
nahi, mir nga kormbak os a uwak kavak nawak mi heyewa
oson saweka. Hako os mashi ome nom a sawe nahi, mberem
ushiwak anin mi jindu?"
24 Urik Anas mu mbara, "Toton hetpris Kaiafashi akak
ji laha ika." Urik Jisasin limu laha ira. Hako kuvu os tava
orhik li ishiri oso mbeek li horngori ambu sir.

Pita indiyok or mbari, "Jisasin a heyenda ambu nir"
(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lk 22:58-62)

25 Saimon Pita or sihi ormu hiwalora. Urik ma or er nga li
siri lar ormu silira "Mir Jisasin tiyanda ma lar om?" Urik
ormu mbara, "Wahau, an nga nembes!"
26 Hako hetprisnjik lerawun landari ma lar orok er nga siri
ri. Ma oto ma or Pita nowek mamblan or shinjeseri jimatama
orhi lar oria. Uhu ormu mbara, "Wahau, mir nowe orok a
heyewa mir."
27 Urik Pita indik ormu mbara, "Wahau, an nembes te!"
Karem or mbarik aptoko mu mbara.

18:27: Jn 13:38

Kaiafas or mbashirik Jisasin Pailathi akak li laha iri ri
(Mt 27:1-2,11-31; Mk 15:1-20; Lk 23:1-5,13-25)

28 Nirsumbuk si narik Judama ondo Kaiafashi akan li halaha malakama Romik fehenda Pailathi akak Jisasin limu laha ira. Li ihi nombok lihi ambek limu mbara, “Os Pailathi akak ni layi nahi, misokome Avui Wasilakahik kavak ni nakwa nir. Uhu hiyawu Pasova oson mbeek ni akwa ambu nir.” Karem uri osik lir mbeek aka akomek layiri ambu lir.18:28

29 Men hikrik li sihi nikishirik Pailat or taha ormu silira, “Ma roto mbele kas or uwak kavak nawak ji heyehe ji kotim ukwak ji laharandu?”

30 Urik limu mbara, “Os jivi nom or undakop mbeek mihik ni laharawa ambu nir.”

31 Urik ormu mbara, “Indiyok ji laha ika. Uhu lo jihi os si mbahanda hom orin jivai kotim uka!” Urik limu mbara, “Nir mbeek ma lar ni jimandingormekwa ambu nir, karem angop jir Romik fehenda nirin ji pantlehenda sir.”18:31

32 Jisas angop mas or mbari sir, “Samba samba yanga anandik fehenda ma ondohi tavak anin li halashinak miandok li tirikwa nira.” Karem or mbahandari mashi oso osmu omek nara.

33 Urik Pailat indiyok akomek or ihi Jisasin ormu silira, “Mir king Judamahi om?”

34 Urik ormu mbara, “Mir mihinjik mi hishi mimu mbandu mo ma lal saweshihindak mimu mbandu?”

35 Urik ormu mbara, “Mberem mi mbandu? An Judama lar on? Karem mimu mbandu, wahau te! Mberem ushiwak mihi ma nga bikpris ondo nga mirin anhik li laharandu?”

36 Urik ormu mbara, “An mbeek misambi torok malakamak a nakwa ambu nir. Os misambi torok malakamak a nawakop anhi ma ondon a mbashiwak awun uwa lir, os Judama ondo li raha anin li tolowa wolon. Hako malakamak a nakwa oso mbeek misambi torok a nakwa ambu sir.”

37 Urik Pailat mu mbara, “Kormbak sawenak a misi, mir malakama lar om?” Urik ormu mbara, “Os mi mbawa homa. Misambi torok a rari maintontlo sihi karem, mashi omendinga tontlo sihin a sawekmbaha a rari nira. Unak

---

18:28 **18:28:** Pailat Judama ambu ri. Moses sawendari lo ondon tiyandari ambu ri. Os Judama ondo or nga nakrem li lihi aka orhik li layi nahi, misokome Avui Wasilakahik kavak li naku. 18:31 **18:31:** Judama ondo Romik fehenda li arangoshirik lihi siyok lindari lir. Judama ondo mashi lal li mbari wolo men li kotim undari lir. Mbeek ma lar li mbashinak li jimandingormekurik mbandari ambu lir. Os ma lar li jimandingormehe miandok li ewewa oso Romik fehenda ondo nom undari sira. **18:31:** Jn 19:6-7 **18:32:** Jn 3:14; 12:33 **18:35:** Jn 1:11

ma ol mashi omendingan misinda ma ondo mashi anhin li misikmabahan.�

38 Karem or mbarik ormu mbara, "Mashi omendinga os mi mbawa oso mberemhi mashi sir?" Pailat karem or mbashihi indik hikrik Judama ondon or heyekurik or layihi ormu mbara, "Or mbeek mbele kava las or uwak a heyewa ambu ri.

39 Hako ji heyewak asama asama hiyawu Pasovan ji unda wolo krawu akak linda ma lar a mbashiwak tala inda ri. Ter mberem ji hishindu, lawen a halashinak or tala ikmbaha ji hishindu? Malakama Judahin mo mberem ji hishindu?"

40 Urik li ushaha limu mbara, "Or nembes, Barabasin halashinak or tala ika," karem limu ushambara. Barabas oto hirnyandari ma lar oria.

19

Pailat or mbashirik Jisasin miandok li tiriri

1 Urik Pailat mbashirik awun undari ma ondo Jisasin limu wakorora.

2 Uhu kuvu lame ngashi las li yantlehe hat malakama falendari hom si narik masiji orhik limu falera. Uhu kounalo las orhik limu faleshira.

3 Uhu orin li okolehe limu mbara, "Awasayi, mir malakama Judahi mira." Karem li mbaha orin limu jimblalanara.

4 Urik Pailat indik hikrik or layihi ormu mbara, "Ji misi, ma roto mbele kava las or uwak a heyewa ambu sir. Uwosik ter orin a laharlanak jihinjik ji heyekwa ri. Or mbeek musa las nga nawa ambu ri."

5 Karem or mbarik Jisas hikrik ormu talara. Kuvu lame ngashi os li faleri nga kowe oso er si narik hikrik or talarik Pailat mu mbara, "Ji heye, ma oto toria."

6 Urik bikpris nga tempel akan washilindari ma nga orin li heyehe limu mbara, "Toton miandok tirika! Toton miandok tirika!" Urik Pailat mu mbara, "Jihinijk ji laha ihi miandok ji tirika. An mbeek mbele las or uwak kavak nawak a heyewa ambu nir."

7 Urik limu mbara, "Wahau, halanak neloko nihi Moses lo os or kayendari si mbahanda hom ni uka. Ma or Avui Wasilakan okolewa halanak or haka. Ma oto angop or mbar, "An jikisi Avui Wasilakahi nira." Karem or mbahanda osik halanak or haka!"

8 Urik Pailat mashi oson or misihi ormu aje mendera.

19:2: Lk 23:11

9 Uhu indik Jisasin akomek or lalaiewehe ormu silira, "Mir
mbeek fehe mir?" Karem or silirik Jisas mbeek mashi las
mbari ambu ri.
10 Urik Pailat ormu mbara, "Mberem ushiwak a siliwan
mayam mi sindu? An malakama kwambu nga na nanda
nira. Os a mba, mir miandok a tirikwa mir, karem a mbawa
erem a undahi mir. Os a mba, a halashinak ikwa mir, karem
a mbawa erem a undahi mir."
11 Karem or mbarik Jisas ormu mbara, "Lawe mirin
mbashihindak malakamak mi naha kwambu nga mi nandu?
Oso Avui Wasilaka mirin or hari sira. Os kwambun mirin or
hari ambukop, mir mbeek mbele las anin undahi ambu mir.
Hako ma ol anin tavarenje mihik hawa ma ondo kavakava
lihi wasilaka mendek si naha kavakava os mi undan tikrinda
sira."
12 Karem or mbarik Pailat Jisasin or halashinak or ikm-
baha ormu hishira. Hako Judama ondo li ushaha limu
mbara, "Ma oto karem mbari ria, "An malakama nir."
Karem or mbari osik malakama Romik fehenda Sisar19:12
orhi wutarik nakwa ri. Os orin mi halashinak or i nahi, mir
er nga Sisarhi wutarik nakwa mira."
13 Karem li mbarik Pailat Jisasin hikrik ormu laharlara.
Uhu kawu os man or kotim undari mishi orok ormu lira.
Os or liri mishi oso hi sihi Sunja yanga. Judama mashi lihik
Gabata, karem li ushandari sir.
14 Oso wolo am takondik si narik Judama hiyawu Pasovan
li ukurin li hundujekuri wolok simu nara. Urik Pailat
Judama ondon ormu sawera, "Ji heyeka, king jihi toria."
15 Urik limu mbara, "Laha ihi orin miandok tirika!" Urik
ormu mbara, "Mberem ji hishindu miandok a tirikwa or?
King jihi or te!" Urik bikpris ondo olmu mbara, "King nihi
namtar numbu Sisar oria. Nir mbeek king anandi lar ngashi
ambu nir, wahau."
16 Karem li mbarik Pailat Jisasin tava lihik or halashirik
miandok orin li tirikmbaha limu laha ira.

Jisasin miandok li tiriri
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

17 Urik Jisasin miandok li tirikmbaha limu laha ira. Jisas
orhinjik miando oson or kishaha yanga telemba masikhava
hom nanda mishik limu ira. Yanga oso Judamahi mashik
Golgota karem li ushandari sira.
18 Telemba orok li lalawuhu Jisasin miandok limu tirira.
Ma frijip er nga li tirishirik wari vria, lar tapmama yok lar
tava ashi yok.

19:9: Mt 27:12 **19:11:** Jn 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 19:12 **19:12:** Sisar malakama Romik fehenda ria. Pailat orhi siyok sindari ria. **19:12:** Lk 23:2; Ap 17:7

19 Urik Pailat jekamba las or kayehe ma lar or mbashirik or
ihi Jisashi masik nuku yok jekamba oson ormu ewera. Mashi
oso karem or kayeri sir. Jisas yanga Nasaretik fehe king
Judamahi toria.
20 Mashi os or kayeri oson Judamahi mashik or kayeri
sir, Romik fehenda lihi mashik or kayeri sir, yanga Grikik
fehenda lihi mashik er nga or kayeri sir. Yanga os Jisasin
miandok li tiriri mishi oso yanga sumbu nombo takmak si
nari osik ma mushak li terei tereraha mashi os or kayerin
limu heyera.
21 Ushirik bikpris ondo Pailatik li raha limu sawera,
Mashi os mi kayewa oso jivik nawa ambu sir. Mberem
ushiwak king Judamahi toria, karem mi kayew? Wa karem
kayeka, ma roto orhinjik, An king Judamahi anira,
karem mbandari ri. Karem kayeka.
22 Karem li mbarik Pailat mu mbara, Os a kayewa oso
am nawa sir.
23 Urik awun undari ma ondo Jisasin miandok li tirishihi
kowe orhin li lai ewehe ma tovro kavrok li humasihi limu
lara. Uhu kousamba orhin li laha li heyeri mbeek kousumbu
nga nari ambu sir, namtaskop osmu nara.
24 Erem si nashirik limu mbara, Kowe oso jivik nawak
nimu heyenduwa. Uwosik ni frehekwa ambu sir. Wa, ka ni
lai ewehe satuk ni ermbehe nivai heyeka lawe oson laku.
Erem li uri nombo orok mashi os mas li kayehendari oso
osmu omendingak nari sir. Mashi oso karem,

Mbele mbele anhin li humasihi li lai ewehe satuk
ermbekwa lir. *Buk Song 28:18*

Mas karem li kayeri sir. Undari osik ol awun undari ma
ondo os limu erem ura.
25 Urik Jisas nijava orhi nga sanje sihi nga Maria Klopashi
nokove nga Maria Makdalak fehenda nga pasir miando Jisas
wari mishi orok limu sira.
26 Urik Jisas nijava orhi nga ma or or rupshindari oto nga
pasir frimu sira. Urik or heyehe nijava orhin ormu sawera,
Mamai, ma oto jikisi indingo nyihi ria.
27 Uhu ma orton ormu mbara, Heye, nijava mihi sira.
Karem or mbashirik ma orto Marian or laha nijava orhi hom
or lai ewehe limu lira.

Jisas or hari
(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49)

28 Jisas or hishiri lerawu os or lakurik or tari osmu mendek
nara. Urik mashi las mas jekambak li kayehendari oso omek

19:25: Mt 27:55-56 **19:26:** Jn 13:23

si nakurik ormu mbara, "Jekapnashi anhi am hatlayiw te."

29 Wain uku jeseng andari las awu lasik li eweshirik liri
sir. Urik warsuvu hom nandari las li laha wain uku orok li
halfaleshirik uku nga si narik hisop kombek li ishihi Jisasin
li hauharik ormu uksem ara.
30 Wain uku oson or uksem aha ormu mbara, "Lerawu os
a lakmbaha na rahanda angop a larakowa sir." Karem or
mbaha nor maruknyaha masikome orhin or halashirik or
irik ormu hara.
31 Jisasin miandok li tiriri wolo Judama am hiyawun li
ukurin li hundujekuri wolok simu nara. Urik Judama lida
lihi Pailatin li i heyehe limu mbara, "Ushok Sabatik si nanak
hiyawu wasilaka oson ni tolokwa sir. Hako ma ol miandok
wawa ondo os orok er li wa nahi, kava indigok nakwa sir.
Karem uwosik ma lal mbashinak li ihi ma ol miandok wawa
ondo kumba hava lihin li jintlenak kolomalok li haka. Li
hashinak maninimba lihin li tarmba lafakaka."
32 Karem li mbarik Pailat or mbashirik awun undari ma li
ihi ma frijip ovron kumba havan limu jintlera.
33 Hako Jisasin li heyeri angop hari ri. Ushirik kumba hava
orhin mbeek li jintleri ambu ri.
34 Urik awun undari ma lar korme orhin or laha Jisashi
aimak ormu jira. Or jirik fi nga uku nga simu ngoro rakara.
35 Mashi kaso ome sira. Ma or mbele mbele Jisasik li urin
heyeri oto19:35 angop os or heyendarin kormbak or saweri
sir. Unda osik jir er nga erem ji hishika, mashi kaso ome sira.

36 Mbele mbele os li uri nombo orok mashi os jekambak
mas li kayendari osmu omek nara. Mashi oso karem,
"Mbeek kumba hava orhi las li jintlekwa ambu sir."
37 Uhu mashi las er nga li kayeri karem, "Avak li heyekwa
ri, ma or kormek li jihindan." Karem li kayeri sir.

Maninimba Jisashin sunja akak li lai eweri
(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

38 Jisas or hashirik yanga Arimateak fehenda ma lar
Pailatin or heyekurik ormu ira. Ma oto hi orhi Josep. Or er
nga Jisasin tiyandari ma lar oria. Hako Judaman or ajendari
osik or mbeek kormbak Jisasin tiyandari ambu ri. Or ihi
Pailatin ormu silira, "Mir maninimba Jisashin mbashinak

19:28: Sng 22:15 **19:29:** Sng 69:21 **19:31:** Lo 21:22-23 19:35 **19:35:** Ma or mbele mbele Jisashik talari ondon heyewa ma oto Jon oria. Hako Jon mbeek hi orhin orhinjik kormbak ushari ambu ri. Os orhinjik or mbari wolo karem mbari ri, Jisasin tiyanda ma or Jisas rupshi mendenda oto. Heye Jon 19:26-27. **19:35:** Jn 21:24 **19:36:** Kis 12:46; Nam 9:12; Sng 34:20 **19:37:** Sek 12:10; Rev 1:7

a laha ihi sunja akak a ewewa. Karem or silirik Pailat mu mbara. W*a*, laha ika.

39 Urik Nikodemus ma or mas Jisasin nirik ta heyendari ma oto or taha mbele mbele arme kuvasahandari ondon 30 kilo hom or laha ormu rara. Mbele mbele arme kuvasahandari ondo hi frihi mir fre aloe.

40 Uhu or nga Josep nga maninimba Jisashin ol arme kuvasahandari ondok fri ngoroho taha kowek frimu hevera, os Judama li undari nombo hom.

41 Os Jisasin miandok li eweri mishi pasir nowe flaua mi ama nom sindari mishi sir. Orok mawa akri las nandari sir. Mawa oso mbeek ma lar li ewendari ambu sir.

42 Sabat am pasir si nakurik si narik Jisashi maninimban li laha mawa pasir orok nandarik frimu lai owera.

20

Jisas indik or usahari
(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 21:1-12)

1 Sande nirsumbu20:1 mendek Maria Makdaladak fehenda Jisashi mawak simu ira. Si ihi si heyeri sunja laka mawan li arangohondari oso angop li tembe haieweri sir.

2 Ushirik mawan si halaha Saimon Pita nga ma or Jisas or rupshindari ma oto nga si sawekurik simu ira. Si ihi fririn si heyehe simu sawera, M*a*ninimb*a* Wasilakahi angop li lawa re. Hako nir mbeek os li laha ihi ewewa mishin ni heyewa ambu nir.

3 Karem si sawerik Pita nga ma oto nga shirinyambar Jisashi mawak frimu ira.

4 Fri ihi ma or Jisas rupsindari oto Pitan or tikrihi masmas mawa orok ormu ira.

5 Or ihi sunja aka os Jisasin li ewendari mishi hikrik or wantlokoho ormu simalera. Or simaleri kowe ol Jisashi maninimban li hevendari ondo nom sunja aka orok olmu wara.

6 Urik Saimon Pita or taha nombok sunja aka akomek or layihi or heyeri Jisashi kowe nom olmu wara.

7 Hako kowe os masiji orhik li ishiri oso mbeek kowe ol maome orhin li ishiheveri kowe ondo nga nakrem wari ambu sir. Angop li hevehe apsham li eweshirik wari sir.

8 Urik ma or masmas shirnyarari oto er nga aka akomek or layihi kowe ondon or heyehe ormu mbara, Omendinga sira. Jisas angop usahawa ri.

9 Hako oro wolok lir mbeek mashi os jekamba Avui Wasilakahik li kayendarin hishiri ambu lir. Mashi oso karem li kayeri sir, Jisas or hanak li wakor eweshinak indiyok

19:39: Jn 3:1-2 20:1 **20:1:** Mashi Grikhik li kayeri namba wan de bilong wik.

usahakwa ri. Karem li kayehendari mashin hishiri ambu lir.

10 Ushihi mawan li halaha yangak limu ira.

Maria Makdalak fehe Jisasin si heyeri
(Mt 28:9-10; Mk 16:9-11)

11 Hako Maria nom nendekop mawa mashik simu sihi tlara. Uhu si wantlokoho mawan simu malera.
12 Si malehe si heyeri ensel frijip kowe avishan fri falehe Jisasin li ewendari mishi orok frimu lira. Lar kumbasantle yok lar masiji yok karem frimu lira.
13 Uhu sirin frimu silira, "Apmanuwa, mberem ushiwak nyi tlanduwa?" Urik simu mbara, "Wasilaka anhi angop li laha iwa re. Hako an mbeek os li ewewa mishi oson a heyewa ambu nir!"
14 Karem si mbashihi si tormblehe ma lar simu heyera. Ma oto Jisas oria. Hako sir mbeek orin yawur heyekrahakorori ambu sir.
15 Urik Jisas ormu silira, "Apmanuwa, mberem ushiwak nyi tlandu? Lawen nyi lasa fuhu torok nyi sihi tlandu?"

Hako Maria karem hishiri sir, ma roto noumashama ria. Uri osik simu silira, "Awasayi, os maninimba orhin mi laha i nahi, os mi ewewa mishi oson mi sawenak a misiwa. Uhu avak a ihi maninimba orhin a laka."
16 Karem si mbarik ormu mbara, "Maria." Urik Maria si tormblehe Hibru mashik simu mbara, "Rabonai." Mashi oso maintontlo sihi "Tisa."
17 Urik ormu mbara, "Anin tolowa hala! An mbeek Avui anhik a lawu namber. Hako nyir avak nyi ihi ol anin tiyanda man karem sawe, an avak Avui anhi yangak a ikwa nir. Avui anhi Avui jihi ria. Avui Wasilaka anhi Avui Wasilaka jihi ria."
18 Karem or mbarik si ihi Jisasin tiyandari ma ondon si i heyehe simu sawera, "An Jisas Wasilaka nihin angop a heyewa nir." Uhu mashi os sirin or saweri oson lirin simu sawera.

Jisasin tiyandari ma ondo Jisasin li heyeri
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lk 24:36-49)

19 Am Sande nirik si narik Jisasin tiyandari ma ondo li tirsaha aka lasik limu lira. Judaman li aje mendehe akayangan arme mendek li koso arangoho aka orok mayam limu lira. Urik Jisas tumsar or taha os li liri nindi orok or sihi ormu mbara, "Ji ajewa ji hala. Ji waphimbijihi ji lika."

20:9: Ap 2:24-32; 1 Ko 15:4 **20:14:** Lk 24:16; Jn 21:4 **20:17:** Ro 8:29; Hi 2:11-12

20 Karem or mbaha tava orhi nga maome orhi nga os li
jihindari wa oso nga lirin ormu mukura. Urik orin li heyehe
limu rupshi mendera.
21 Urik indiyok ormu mbara, "Ji ajewa ji hala. Ji waphim-
bijihi ji lika. Avui anhi or mbashirik a rahanda hom jirin
avak erem a mbashinak ikwa jir."
22 Uhu lirin or sumandama uhu ormu sawera, "Masikome
Avui Wasilakahin jirin amu handuwa.
23 Os kavakava ma li undan li sawenak ji mba, "Avui
Wasilaka kavakava jihin laha ermbekwa ri." Karem ji mba
nahi, erem ukwa ri. Hako os ji mba, "Wahau." Karem ji
mba nahi, or er nga erem mbakwa ri."

Tomas Jisasin or heyeri

24 Jisas ma ol orin tiyandari ondon or ta heyeri wolo lihi
lar mbeek orok nakrem liri ambu ri. Ma oto hi orhi Tomas
oria, hi yeje orhi Didimus oria.
25 Urik am or tarik limu sawera, "Nir Wasilakan angop ni
heyewa ri." Karem li sawerik ormu mbara, "Jir mbafirim-
baw te! An os anhinjik tava orhin nilik li tirinda wa ovro
nga aima orhik li jihinda wa oso nga na heyehe tava anhik
a tolona ambu nahi, an mbeek mashi os ji sawewa oson a
misikwa ambu nir."
26 Urik wik las si irik indiyok aka lasik limu lira. Oso wolo
Tomas er nga liri ri. Akayangan armek li koso arangoho
akomek liri lir. Urik Jisas tumsar or taha lihi nindik or sihi
ormu mbara, "Ji ajewa hala. Ji waphimbijihi ji lika."
27 Uhu Tomasin or heyehe ormu mbara, "Tomas, mir tava
mihin laharaha tava anhi kavrok eweheyeka. Uhu anin li
jinda wa karok eweheyeka. Wavu mihi frijip frijip hishiwa
hala! Mir anin hishioweka!"
28 Karem or mbarik Tomas mu mbara, "Mir Wasilaka anhi
mira. Mir God anhi mira."
29 Karem or mbarik Jisas ormu mbara, "Anin li jihinda wa
kandon mi heyehe os mimu mbanduwa, Jisas indik usahari
toria. Omendingak mirin amu sawenduwa, ma ol anin heye
namber men mashi anhin misihi mba, "Mashi kaso ome
sira." Karem mbanda ma ondo Avui anhi armek or ukwa
lira."
30 Jisas ma undahi ambu lal nga nor urik orin tiyandari
ma ondo heyeri lir. Hako mbele mbele amber ol or uri ondo
mbeek jekamba torok li kayeri ambu lir.
31 Hako maintontlo os li kayehendari karem, ma ol mashi
kason misiwa ondo avak li heyeyarikwa sir, Jisas Krais oria,

20:20: Jn 16:22; 1 Jn 1:1 **20:23:** Mt 16:19 **20:29:** 1 Pi 1:8

Avui Wasilakahi jikisi oria. Hulaima nokopman jivinakurik or kamahanda ma ria. Os orin ji hishiowe nahi, jir avak ermba ermbak linda oson lakwa jira.

21

Jisasin tiyandari ondo orin leuku Galili orok heyeri ri

1 Niri lal am li ishirik Jisas indik ol orin tiyandari ma ondohik leuku Galili orok talari ri. Leuku oso hi yeje sihi Taiberias, karem li ushandari sir.

2 Os or talari wolo Saimon Pita nga, Tomas Didimus nga, Nataniel yanga Kana Galilik fehenda oto nga, Sebedihi jikisi ovro nga, maome frijip er nga, leuku orok limu lira.

3 Orok li i lihi Saimon Pita mu mbara, "An am a foom kruwuk iku." Urik ma ondo amber limu mbara, "Nir ngana." Uhu bot oson li laha limu ira. Hako niri oso wolo mbeek foome lal kruwuri ambu lir.

4 Am nirsumbuk si narik indik fa mambuk limu rara. Li raha li heyeri Jisas fa hapsishi yok ormu sira. Hako lir mbeek orin heyekrahakorori ambu lir.

5 Urik ormu silira, "Awasayi, foome lal am jimu krundu mo?" Karem or silirik limu mbara, "Wahau te!"

6 Urik ormu mbara, "Foom kowe oson bot tapmama yok ji ermbehe avak foomen ji kruka." Karem or mbarik os or mbari nombo hom limu ura. Uhu foom kowen li longo larasakmbaha limu ura. Hako foome musha mendek li nari osik mbeek li longo larasa ewekurik nari ambu sir.

7 Urik Jisasin tiyandari ma or Jisas rupshi mendendari oto Pitan ormu sawera, "Ayo, ma oto Wasilaka nihi toria." Karem or mbarik Pita kowe orhin indik or falehe fak or kweina falayihi fa heyehe Jisasin heyekurik ormu ira.

8 Urik ma 7-pela ondo nom botik li lihi foom kowe oson limu longoho laharara. Pasir fa mambuk li siri osik lewas foom kowen mishi yok limu longo larasaowera.

9 Uhu fa mambuk li raha li heyeri Jisas hin or tiyaha foome lal or suwushirik bret lal nga olmu orok wara.

10 Urik ormu mbara, "Foome ol ji kruwa lal ji laharanak er nga hik a suwuka."

11 Urik Saimon Pita botik or ihi foom kowe oson or longoho fa mambu yok ormu larasara. Foom kowe oso angop hoje menderi sir. Foome ol li kruwuri 153-k nari lir. Hako foom kowe oso mbeek korori ambu sir.

12 Urik Jisas ormu mbara, "Kolok ji raha ji aka." Hako ma ol orin tiyandari ondo mbeek orin siliri ambu lir, "Lawe

---

20:31: Jn 3:15; Ro 1:17; 1 Jn 5:13 **21:3:** Lk 5:4-7 **21:7:** Mt 14:29; Jn 13:23 **21:11:** Lk 5:6

mir?&#65533; Angop li heyehe li mba, &#65533;Jisas toria&#65533;, karem hishiri ola.
13 Urik Jisas foome nga bret nga nor toltavaha lirin or harik limu ara.
14 Oso hindi nalmingrip Jisas ol orin tiyandari mak or talari sir. Os or harik li wakor eweshirik indik or usaha misambik nor liri wolon.

Jisas Pitan or mbari, &#65533;Mir sipsip anhi ondon armek washilika.&#65533;

15 Jisas nga ma ol orin tiyandari ondo nga am li arakoshihi Jisas Saimon Pitan ormu silira, &#65533;Saimon jikisi Jonhi mirin, ma rondo anin wavu lihik ewenda lir. Hako mir anin wapnuku mende mihik ewenda om?&#65533;

Karem or silirik ormu mbara, &#65533;He, Wasilaka, mir angop mi heyewa sir, an mirin amu rupshinduwa.&#65533; Urik ormu mbara, &#65533;Mir avak sipsip anhi ondon armek washilihi akwan hanak li aka.&#65533;

16 Karem or mbaha indik ormu silira, &#65533;Saimon jikisi Jonhi mirin, anin wapnuku mihik ewenda om mo wahau?&#65533;

Urik ormu mbara, &#65533;He, Wasilaka, mir angop mi heyewa sir, an mirin wapnuku anhik a ewenda nir.&#65533; Urik ormu mbara, &#65533;Mir avak sipsip anhi ondon armek washilika.&#65533;

17 Uhu indik Pitan ormu silira, &#65533;Saimon jikisi Jonhi mirin, anin wapnuku mende mihik ewenda om mo wahau?&#65533;

Karem indik or silirik sunguwavu orhi kavak si narik or holoho ormu mbara, &#65533;Wasilaka, mbele mbele os wavu anhik nawan angop mi heitakowa sir. An mirin wapnuku anhik a ewenda nir.&#65533; Urik ormu mbara, &#65533;Mir avak sipsip anhi ondon armek washilihi akwan hanak li aka.&#65533;

18 Uhu mashi las nga ormu mbara, &#65533;Saimon, omendingak mirin amu sawenduwa, os ermbasik mi nari wolo os mi ikurik mi hishiri nombo hom yandari mira. Hako os avoko lakak mi nawa wolo ma lal avak li taha tava mihin li tatoloho yanga os mi ikwak mi hishiwa mishi ambu orok li laha ikwa mira.&#65533;

19 Mashi os Pitan karem or mbari Pita or hakundari nombon or saweri sira. Ushinak os or hakwa nombok hi Avui Wasilakahi wasilakak nakwa sira. Uhu mashi las nga Pitan ormu mbara, &#65533;Mir ta anin tiyaka!&#65533;

20 Urik Pita or tormblehe ma or Jisas rupshi mendendari oton ormu heyera. Ma oto mas os akwan li ari wolo Jisas nga nakrem fri lihi orhik or lafaendehe karem orin siliri ri, &#65533;Wasilaka, lawe avak mirin wutarihi tavak halaku?&#65533;

21:14: Jn 20:19,26 **21:16:** Ap 20:28 **21:19:** Mt 16:24-25; 2 Pi 1:14 **21:20:** Jn 13:23-25

21 Karem mbahandari ma oton Pita or heyehe Jisasin ormu
silira, “W*asil*a*k*a, ma toto kumak avak mberem orvai naku?
”
22 Karem or silirik ormu mbara, “Oso lerawu mihi os? Os
a mba, er or linak indik a rakwa nir. Os karem a mba nahi,
oso mbeek lerawu mihi ambu sir. Hako mir men anin tiyaka!
”
23 Urik Jisas mbari mashi oson karem limu haisau handa-
sawe ira, “M*a* oto hakwa ambu ri.” Hako Jisas mbeek erem
mbari ambu ri, wahau. Or karem mbari ri, “Os ma oton
a mba, or linak indik a rakwa nir. Os erem a mbawa oso
mbeek lerawu mihi ambu sir. Oso lerawu anhi sir,” men
karem mbari ri.
24 Ma or Jisashi mashin misihi heyendari ma oto mu
jekamba kason kayera. Unda osik nir nga erem nimu
mbakuwa, mashi kaso omendinga sira.
25 Mbele mbele anandi lal nga mushak Jisas uri lir. Hako
os lerawu or lari ondo amber li kayerakohondakop buk ondo
musha mendek warje nga nawa lir. Uhundakop mbeyok
livai eweku? Wahau. Misambi sainawa sir. Unda kasira.
Ambehoma.

21:24: Jn 19:35 **21:25:** Jn 20:30

Aposel lerawun li lahandari mashi

Jisas hevenik or lawuri

1-2 Tiofilus, jekamba maifu os mas mirnjik a kayeri oso karem, mbele mbele ol Jisas undari nga mashin or sawendari nga amber hom angop a kayerakori sira. Os or sishihi lerawun or lala raha Avui orhi orin or laha hevenik or lalawuri wolo nga oson amu kayeri sira. Or lalawu namber, Masikome Avui Wasilakahi orin or sauharik aposel ol or kamandari ondon ormu sawera, lerawu os kumak li lakuri oson.

3 Jisas nomorawun or kishaha miandok hari ri. Hako Avui Wasilaka mbarik indiyok or usaha niri 40-k aposel ondohik kormbak or talaha mbele mbelen or urik li heyekrahakoroho limu mbara, *Omendinga* sira. Jisas or hari angop Avui Wasilaka mbarik usahari ria, karem limu mbara. Os lihik or talari wolo, Avui Wasilaka arangoshinak jip li likuri oson ormu sawera.

4 Os lir nga nor lihi li ari wolo lirin ormu sawera, *Avak* kolok kolaka Jerusalemin ji hala iwa hala. Yawur ji nikishika. Unak Avui anhi os jirin or hakmbaha nor mbarik a sawerik ji misiri oson avak or haka. Ushinak oson ji laka.

5 Jon fambak man tolofalendari ria. Hako nambek nakwa ambu sir, avak Avui Wasilaka or mbashinak Masikome orhi or takaha jihik sikwa ri, karem ormu sawera.

6 Ushinaha nindi wolo lasik indik lirik ormu talara. Uhu telemba Oliv, karem li ushandari orok lir nga nor lirik limu silira, *Wasilaka*, avak ter wolok wutari nihi Romik fehendan mi tukru ermbehe malakama nihik mi naha nirin arangoshinak jip ni likwa on? Mo wahau?

7 Karem li silirik ormu sawera, *Oso* mbeek lerawu jihi ambu sir. Os erem si nakwa wolo oso Avui Wasilaka nom angop or heyehe nor mbahanda sir.

8 Hako os ji heyekwa karem. Avui Wasilaka avak Masikome orhin or halashinak or takaha jihik or sinak kwambu nga ji naha mashi anhin laha yanga yangak saweikwa jira. Jerusalemik ji sawehe provins Judiak ji sawehe provins Samariak saweyakwa jira. Er ji sawe ihi misam sumbu lersuwu sumbuk er ji sawerakokwa sira.

9 Jisas mashi oson am or sawerakorik Avui Wasilaka mu orin lalawura. Orin or lalawurik li sishi mawurik lersuwu

1:1-2: Mk 16:19; Lk 1:3; 24:49-51 **1:3:** Lk 24:36-49; Ap 10:41 **1:4:** Lk 24:49; Jn 14:16-17; Ap 2:33 **1:5:** Mt 3:11 **1:6:** Lk 24:21 **1:7:** Mk 13:32 **1:8:** Mt 28:19; Lk 24:48

avisha kwandi hom orin si arangoshirik mbeek li heyeri ambu ri.
10 Or lawurik li sishi mawurik kolok ma lap kouavishan fri
falehe os li siri mishi orok frimu talasira.
11 Uhu frimu mbara, "Hai, Galilik fehenda ma jirin.
Mberem ushiwak torok ji sishihi lersuwu yok ji sishi
mawundu? Jisas or ji heyewak Avui Wasilaka jihi nindik
or laha hevenik or lalawuwa Jisas orto, avak os Avui Wasi-
laka orin or lalawuwak ji heyewa hom kumak erem indik
rakanak ji heyekwa ria," karem frimu mbara.

Judashi farniyik sikuri man li kamari

12 Karem fri saweshirik li misihi telemba Oliv oson li
halaha, indiyok Jerusalemik li ikmbaha li layi limu lawura.
Telemba Oliv oso Jerusalem nga pasir nanda sira.
13 Am Jerusalemik li layihi, aka os heyersiyer li undari aka
heyeyok limu lawura, os li waha yandari mishi orok. Aposel
ol orok liri ondo hi lihi karem, Pita, Jon, Jems, Andru, Filip,
Tomas, Bartolomyu, Matyu, Alfiushi jikisi Jems, Saimon,
Judas, karem nandari lira. Saimon oto ma ol Romik fehe
gavmanin li jihi tukru ermbenak li ikmbaha undari ondo lar
oria. Judas oto Jems ome larhi jikisi ria.
14 Ma ondo amber orok li tirsaha wavu namtaskop li
hishihi Avui Wasilakan sawendari lira. Nokove lal er nga
liri lira. Jisas nijava orhi Maria nga jimatama orhi ondo nga
li tirsaha Avui Wasilakan sawendari lira.
15 Oro wolok Jisasin hishindiyandari ma 120 hom li tirsaha
li lirik Pita lihi nindik or usasihi ormu mbara,
16 "Mahasanje anhi jirin, mas Masikome Avui Wasilakahi
or sauharik mbele os Judashik nakurin Devit or mbahandari
mashi oso osmu jekamba Avui Wasilakahik nanduwa, Judas
oto nombon or mukushirik Jisasin li tolohondari ma ria.
Devit mbari mashi oso osmu omendingak erem nari sira.
17 Mas wolo Judas nakrem nir nga nor sihi lerawun
nakrem nir nga ni landari ria."
(
18 Judas Jisasin Judama lida lihi tavak or harik orin yan
limu hara. Urik ya os li hari orok misambi las ormu
frungawura. Uhu misambi orok masiji yok or takatukuyirik
sungu orhi si tavarik simbalesik meryalangu misambik si
orko takarik ormu hara.
19 Urik ma ol Jerusalemik lindari ondo amber mashi os
erem nari oson limu misira. Uhu misambi oso maintontlo
orok fi ngoronda mishi, karem limu ushara. Mashi lihik
Akeldama, karem li ushandari sir.)

1:11: Mt 26:64; Lk 21:27 **1:12:** Lk 24:50-53 **1:13:** Mt 10:2-4 **1:16:** Sng 41:9 **1:18:** Mt 27:3-8

20 Pita mu mbara, "Os mas king Devit or mbahandari
mashi oso Buk Songik li kayehendari karem,
"Halanak aka orhi men er si sihi si tarvlarakaka. Avak ma
lar aka orok or liwan or hala." *Buk Song 69:25*
Hovok mashi ome las Devit or mbahandari karem li
kayehendari sir.
"Lerawu os or lahanda oso halanak ma lar orhi farniyik or
sihi lerawu oson or laka." *Buk Song 109:8*
21-22 Uwa osik ter ma lar nihi nindik nimu kamakuwa.
Ma oto os mas Jon Jisasin fak or tolofaleri wolok sishi raha
Jisas or haha indiyok or usaha hevenik or lawurik heyeri
ma oton nimu kamakuwa. Or nir nga nakrem or liyaha os
Jisas misambi torok lerawun or laha nor yandarin misokome
orhik heyenda ma ri. Ushinak nir nga nor sihi mashi os Jisas
mawak or usahari oson avak nir nga ni saweyaka."
23 Pita karem or mbashihi ma lap frijip limu kamara, Josep
nga Matias nga. Josep oto Barsabas karem li ushandari ria.
Hako hi yeje orhi Jastus oria.
24 Uhu Avui Wasilakan li sawehe limu mbara, "Wasilaka,
mirtonom sunguwavu nihin amber mi heyerakonda sira.
Mir avak ma tovro lar or mi kamawa man mukunak ni
heyeka.
25 Ushinak Judashi farniyik or sihi avak aposelik or naha
lerawu os Judas landari oson avak or laka. Judas angop or
haha yanga os or ikmbaha mi mbahandari mishi orok iri
ria."
26 Karem li mbashihi kolok satu Matiashi nga satu Josephi
nga li laha limu ormbera. Urik satu Matiashi mu talara. Urik
orin li laha aposel 11-pela ondo nga li halashirik ormu sira.

2

Masikome Avui Wasilakahi takari ri
1 Pentikos,2:1 karem li ushandari wolok am si narik Jisashi
mashin misindiyandari ma ondo lasikop limu talandirsa lira.

2 Lasikop li tirsaha li lirik, kolok heven yok suwa laka
rasandari hom si hukwasihi aka os li liri oson simu hojera.
3 Urik li heyeri kolok hi tarvle hom nari oso lir namtarmba
namtarmba lihi lihik simu nara.
4 Urik Masikome Avui Wasilakahi lir nga nor sishi nor
sauhari hom yanga apsham apshamhik fehe mashi orok
limu mbara.

1:21-22: Mt 16:19; Mk 1:9; Jn 15:27 2:1 **2:1:** Pentikos oso mainome sihi niri 50 sira. Hiyawu Pasovan li urakoho niri 50 si ishirik hiyawu Pentikos oson undari lira. **2:1:** Wkp 23:15-21; Lo 16:9-11 **2:3:** Mt 3:11 **2:4:** Mk 16:17; Ap 4:31; 10:44-46; 19:6

5 Judama ol Avui Wasilakahi mashin yawur tiyandari
ondo lal yanga yanga lihi homek nandan li halaha, li taha
Jerusalem orok er nga lindari lir. Mashi lihi apsham apsham
nandari lira.
6 Ma ondo hukwa oson li misihi amber limu talandirsara.
Uhu mashi mashi lihi indingak li mbarik li misihi li lish-
nyafaha wavu musha mushak limu hishira.
7 Uhu limu mbara, "Ma tondo Galilik fehenda numbu ol
te.
8 Wa, mberem ushiwak mashi nihi nihik li mbawak ni
misindu?
9 Nir Judama lal kuyanga Partiak linda nga Midiak linda
nga Elamik linda nir. Hovok nir lal kuyanga Mesopotemiak
linda nga Judiak linda nga, Kapadosiak linda nga Pontusik
linda nga Esia,
10 Frigia, Pamfilia nga, hovok Ijip nga Libia, os pasir Sairini
nga nanda orok linda Judama nira. Hako nir lal Romik
fehenda torok ni ta liwa nir.
11 Nir lal Judama nira. Lal Judama ambu ol nir nga nakrem
ni lotu unda lir. Hovok nir lal ailan Kritik fehenda nga lal
kuyanga Arebiak fehenda nir. Hako nir amber ni misiwa
lerawu jivindinga Avui Wasilaka or lahandan mashi nihi
nihik li sawewak nimu misinduwa."
12 Uhu amber er li lishnyafa wavu musha mushak limu
hishira. Uhu lihi ambek limu anasilira, "Mberem si nawak
tos ter li mbandua?" karem limu mbara.
13 Hako lal olmu okolehe mbara, "Ma rondo angop wain
uku akri kas amba amba li awa osik olmu ambarambasihi
mbandu," karem limu mbara.

Pita usaha mashin or saweri

14 Urik Pita aposel 11-pela ondo nga nor sihi wasilaka
mendek ormu sawe mbara, "Jir Judama nga jir Jerusalemik
taha linda ma jir nga, mambla jihin ji owehe mashi anhin ji
misi. Unak avak tos ter nawak ji heyewa toson a sawenak ji
misikrahakoroka.
15 Jir ji hishiwa, nir ni uk aha ni ambarambasiw, karem
jimu hishindu? Hako wahau. Ter nirsumbu 9 kilokik nawa
sir. Mbeek wain ukun li aha ambarambasinda wolok nawa
ambu sir.
16 Tos ter nawak ji heyewa toso angop mas wolok profet
Joel or mbahandari hom osmu ter nanduwa.
17 Mas profet Joel karem or mbari osa,

"Avui Wasilaka karem or mbari sir. Kumak mbele mbele
am mendek si nakuna wolok si nanak avak Masikome
anhin a halashinak or layi ma amber lihik sikwa
ri. Ushinak jikishulayi jihi nga jikisnokopji jihi nga
mashi anhin profet hom sawekwa lira. Unak jikanda

ermbasi avak mbele las a mukunak sukwa heyenda hom heyekwa lir. Unak avoko laka avak mbele las a mukunak sukuwa heyekwa lir.

18 Oso wolo avak Masikome anhin a halashinak hulaima nokopma ol lerawu anhin landa ondohik or sishinak avak profet hom mashi anhin sawekwa lir.

19 Avak a unak mbele mbele apsham apshamhi ondo lersuwu yok talakwa lir. Unak misambi yok mbele mbele ma undahi ambu ondon a ukwa lir. Ondo fi nga hi nga, hikrish nakrisha nga nakwa sir. Hikrisha avak wasilakak si mborje tasahavikwa sir.

20 Ta avak or tormblehe nirtle sirinda hom nakwa ri. Niyaka avak si tormblehe fi hom heyekwa sir. Ushinak kuma Wasilaka takwa ria. Os or tawa wolo kwambu orhi nga or tanak ukru harujakwa sira.

21 Erem si nana wolok ma ol Wasilaka lirin or jivinakmbaha orin ushawa ma ondo amber avak or lalawu oweshinak jipjip likwa lir.�

Joel 2:28-32

Mashi kaso profet Joel mas or sawehendari mashi kasira.

22 Hai, yanga Israelik fehenda ma jirin, ji mambla arngalaha mashi anhin ji misi. An jirin Jisas Nasaretik fehendahi mashin a sawekwa nira. Avui Wasilaka lerawu wasilaka kwambu ngashi nga mbele mbele apsham apshamhi nga ma undahi ambu nga tava Jisashik jihi nindik or larin angop ji heyeri sir. Avui Wasilaka erem or ushinak ji heyehe ji mba, *Omending*a sira, Avui Wasilaka mbashiwak tawa ma toria,* karem ji hishikmbahan.

23 Uhu os maskop Avui Wasilaka or hishihi nor ukmbaha nor mbahandari hom ma oton tavarenje jihik ormu halashira. Urik tavarenje ma kava ondohik orin miandok ji tirihi ji mandingormeshirik ormu hara.

24 Hako Avui Wasilaka or mbarik indiyok mawak usahari ria. Mbeek mawa oso orin toltangrindahik nari ambu sir, wahau.

25 Mas wolo Devit angop orin karem or mbahandari sir.

*An Wasilakan a heyewa or ermba ermbak a ngashi sinda ri. Or anin or jelyashihinda osik wutari mbeek anin jihi tukru ermbendahi ambu lir.

26 Erem si nawa osik sunguwavu anhi mende nga amu rupshinduwa. Uhu a hakwan a ajenda ambu nir. Mberem ushiwak?

27 An lerawu mihin a laha jivi mendek a nanda nir. Avak mi halashinak mbeek ma ol haha li linda mishi orok a likwa ambu nir. Unak maome anhi mbeek mawak kuvayikwa ambu sir.

28 Nombo os ermba ermbak linda oson angop anin mi
mukuri sir. Avak mi halashinak an mir ngashi likwa
shir. Uhu mi unak a rupshi mendekwa nir.
Mashi kaso Devit mu mbahandari sira. *Buk Song 16:8-11*

29 Mahasanje anhi jirin, an kormbak a saweshinak ji misikwa karem, neloko nihi Devit, or harik angop li wakor oweri ria. Uhunda mawa orhi ter os er nandu.
30 Hako Devit oto profet orik angop or heyeri sir, Avui Wasilaka kuma kumak jinirmbanira orhi lar or kamashinak or lindari hom kingik or naha nor likurin.
31 Uhu Devit mashin or sawe nor mbar, An Avui Wasilaka halashinak mbeek ma ol haha ihi li linda mishi orok a likwa ambu nir. Uhu mbeek or halashinak maome anhi mawak kuvayikwa ambu sir, wahau. Hako, mashi os Devit karem or mbari oso mbeek maome orhin or mbari ambu sir, wahau. Avui Wasilaka mbele mbele os kumak or ukundari oso Devit angop or heyeri sir. Devit mbari ma oto Krais, hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ria. Oto Jisas oria. Os or mbari oso Krais or haha indiyok or usahakurin ormu mbari sira.
32 Avui Wasilaka or mbashirik Jisas oto mawan or halaha indiyok usahari ri. Nir amber angop ni heyeri osik mashi kason nimu saweyanduwa.
33 Jisas angop or lawuhu ormu tapmama Avui Wasilakahik linduwa. Urik Avui Wasilaka os mas orin or hakurik or mbahandari hom Masikome orhin ormu tava orhik hara. Ushiwak ter Jisas or nga halashiwak Masikome or takaha ormu nir nga sinduwa. Uhu Masikome ortonom or sauhawak ni sawewak jimu misinduwa.
34-35 Devit mbeek hevenik iri ambu ri, os Jisas iri hom. Hako Devit karem or mbahandari ri,

Avui Wasilaka, Wasilaka anhin ormu sawera, Mir tapmama anhik lika. Unak wutari mihi ondo avak a halashinak mihi siyok sikwa lir. *Buk Song 110:1*

36 Erem nawa osik, Israelik fehenda ma jirin, jir amber karem krahak ji hishika. Avui Wasilaka Jisas or miandok ji tirihi ji mandingormeri oto angop or kamashihindak Wasilaka nihik or naha Kraisik nawa ri.

Ma mushak sunguwavu lihin li tormblehe fak li layiri

37 Pita mashi oson erem or sawerik li misihi wavu lihi si jirik Pita nga aposel anandi ondo nga limu silira, Hai, mahasanje nihi jirin, wa mberem nivai uku? Karem li silirik,

---

2:29: 1 Kin 2:10 **2:30:** 2 Sml 7:12; Sng 89:3-4; 132:11 **2:31:** Sng 16:10 **2:33:** Ap 5:32; 7:55-56 **2:36:** Ap 5:30-31

38 Pita mu lirin sawera, "Jir amber sunguwavu jihin ji tormblehe kavakava ol ji undan ji halaha Jisas Krais nga nakrem ji sihi kwambu orhik fak ji layika. Ushinak Avui Wasilaka kavakava jihi ondon or yoko ermbeka. Erem ji unak Masikome orhin jirin or haka.
39 Masikome orhin ma ol or kamahanda ondon or hakmbaha angop or mbahandari sir. Undari osik jir nga jikisi jihi nga ma ol homek liwa ondo nga nor hakwa sir."
40 Pita hovok mashi musha anandi lal nga nor sawehe mainkwambuk lirin ormu mbara, "Jir Avui Wasilakan ji sawenak jirin or jivinaka. Las avak jir er nga ma ol misambi torok fehe kavakavan unda ma ondo nga kavak ji nanda ngashi."
41 Karem or mbarik ma mushak mashi orhin li misindiyaha fak limu layira. Oso wolo ma ol fak layiri ondo 3,000 hom nari lir. Uhu lir nga nakrem limu tirsara.

Ma amber wavu namtaskop hishiri lir

42 Hulaima nokopma ondo aposel saweri mashin li misihi limu toltambanara. Uhu lasikop li talandirsaha nakrem Avui Wasilakan li sawehe komunionin andari lir.
43 Urik Avui Wasilaka mbele mbele ma undahi ambu ondo musha mendek tava aposel ondohik ormu ura. Ushirik Jerusalemik lindari ma amber oson li heyehe limu ajera.
44 Ma ol Jisashi mashin misindiyandari ma ondo ermba ermbak li talandirsaha mbele mbele lihi ondon li owendirsaha lihi ambek li haihandaha landari lir.
45 Uhu li halashirik ma lal mbele mbele lihi nga misambi lihi nga yak li frungawundari lira. Ushirik ya ondon li humasihi erndakava ondon limu handara.
46 Ermba ermbak tempel aka orok li tirsaha lotu undari lir. Uhu aka akak li tirsaha komunionin li aha li anahaha lihi ambek li ananjelyaha rupshihi lindari lir.
47 Uhu ermba ermbak hi Avui Wasilakahin hauowendari lir. Urik ma amber lirin li heyehe limu mbara, "Ma rondo jivi mende lira," karem limu mbara. Urik Avui Wasilaka ermba ermbak man or larik Jisashi mashin misindiyari mak li naha musha mendek limu nara.

3

Ma lar kumba nashindari jivik or nari

1 Nindi las wolok Pita nga Jon nga am 3 kilokik si naha si homikurik Judama Avui Wasilakan li sawendari wolok si narik tempel akak frimu layikmba ira.

2:39: Ais 57:19 **2:41:** Ap 2:47; 4:4 **2:42:** Ap 20:7 **2:44:** Ap 4:32-35 **2:47:** Ap 6:7; 11:21

2 Uhu fri heyerik ma lal ma lar kumba nashindari oton
li kisha laharaha tempel akayanga sumbu orok li oweshirik
ormu lira. Kumba orhi ovro angop nijava orhi orin si wari
wolokop er nashindari vri. Ermba ermbak li kisha lahara
oweshirik lindari ma ria. Akayanga oso "Akayanga arme
mende" karem li ushandari sira. Orok or lishihi ma ol
tempel akak layikmba iri ondon ya mbele mbelenjik lishi
silindari ma ria.
3 Ma oto or lihi nor heyerik Pita fre Jon opmu tempel akak
layikurik tara. Urik fririn ormu yanjik silira.
4 Urik Pita nga Jon nga orin er frimu heilatalera. Uhu Pita
mu mbara, "Hai, mir shirin heye."
5 Urik ma oto ya lal orin fri haku, karem mbaha normu
fririn lishi heyera.
6 Hako Pita ormu mbara, "An ya ngashi ambu nir. Hako
mbele las anhik nawan mirin a hakwa karem, kwambu Jisas
Krais Nasaretik fehendahik amu mbanduwa. Mir usaha ese
ika."
7 Karem or mbaha tapmama orhin or toloho nor jelyarik
ormu usasira. Urik lewas kumba orhi jivik er frimu nara.
8 Urik or kweina usaha normu ese ira. Uhu frir nga tempel
akak limu layira. Li layihi er or rupshihi sanglai sanglaraha
hi Avui Wasilakahin ormu hauowera.
9 Hi Avui Wasilakahin or hauowehe or ese sihi yarik orok
siri ma amber limu heyera.
10 Orin li heyehe limu hishira, "Ma roto kar ermba
ermbak tempel akayanga, "Arme mende" torok or lishihi
ya mbele mbelenjik silinda ma toria." Karem mbaha li
heyeri angop jivik or nashirik li heyehe li lishnyafaha wavu
musha mushak limu hishira.

Pita mashin or saweri

11 Ma ondo mbele mbele os talarin li misihi warje mende
nga er lishnyafari lira. Uhu ma oton li heyekurik limu
shirinya rara. Uhu li heyerik Pita fre Jonin or toltambanaha
tempel akanivi orok ormu sira. Oso "Solomon undari
akanivi" karem li ushandari sira.
12 Pita ma ol shirinya tari ondon or heyehe lirin ormu
sawera, "Jir Israelik fehenda ma jirin, mberem ushiwak
tos talawan ji heyehe ji lishnyamashnyandu? Uhu mberem
ushiwak shirin ji washiolondu? Shir shihinjik kwambu
ngashi naha ma toton shi mbawak jivik or naw, karem jimu
hishindu? Wahau. Mo shir misokome Avui Wasilakahik jivi
mendek shi naha ma roton shi mbawak jivik or naha or
usasiw, karem jimu hishindu? Wahau te.

3:4: Ap 14:9 **3:6:** Ap 4:10; 16:18

13 Avui Wasilaka misimu walanga nihi Abraham, Aisak, Jekop lihi Avui Wasilaka oria. Unda Avui Wasilaka oto mu lerawu orhin landa ma Jisas oto hi orhin wasilaka mendek ormu hauowera. Hako jir ji turaha orin li mandingormekmbaha wutarihi tavak jimu halara. Pailat or halashinak or i, karem or mbari. Hako jir orin ji turaha jimu kumaifara. Ushirik Pailat mbeek or halashirik or jip iri ambu ri.
14 Ma oto jivi mendek or naha jivi jivi nom undari ri. Hako jir orin jimu kumaifara. Uhu jir Pailatin ji ushasawe ji mbashirik man mandingormendari ma yejen or halashirik jip iri ri.
15 Uhu ma or ermba ermbak linda oson handa ma oto or jimu mandingormera. Hako Avui Wasilaka or mbarik indik or usahari angop shi heyenda osik os shimu sawenduwa.
16 Kwambu Jisashik shi mbawak ma roto jivik or nawak jimu heyenduwa. Ome sira. Mashi Jisashin shi misindiyanda nombo orok shi mbawak ma roto lewas jivi mendek or nawak os jimu heyenduwa.
17 Omendinga sir, mahasanje. An angop a heyewa sir, jir nga lida jihi ondo nga jir Jisas or nirin jivinakmbaha Avui Wasilaka mbashirik tari oton ji heyekrahakorori ambu osik or jimu mandingormera.
18 Hako mas profet ondo amber Avui Wasilaka sauhari hom limu sawera, *Ma* or Avui Wasilaka kamashinak hulaima nokopman jivinakwa ma oto nomorawun or kishaha hakwa ri, karem limu sawera. Undari nombo hom, os jimu erem orin uri sira.
19 Unda osik ter kavakava jihi os ji unda oson ji hala kumaifaha Avui Wasilakan ji hishindiyaka. Ushinak avak kavakava jihi oson or laha ermbeka.
20 Os erem ji u nahi, Wasilaka avak kwambu akri orhin or hakwa jira. Uhu avak ma lar or kamaha nor mbashinak indik takwa ri. Ma oto Jisas oria, orhi man or jivinaha indik lakwa ma ria.
21 Ter ormu hevenik lihi nikishinduwa, mbele mbele amber Avui Wasilaka os or ushinak akrik li nakmbaha or mbahanda wolo oson. Erem li nakmbaha Avui Wasilaka profet orhi ondon or sauhashirik mas li sawendari sir.
22 Mas Moses karem or mbari osa,

"Avui Wasilaka jihi or mbashinak ma lar jihi nindik avak an hom profetik nakwa ria. Unak jir mashi ol or mbawan amber ji tiyaka." *Lo 18:15*

23 "Os jir mashi orhin ji misi nahi ambu, avak Avui Wasilaka jirin or mandingormeshinak hakwa jir." *Lo 18:19*

3:13: Kis 3:6,15; Lk 23:13-25; Ap 2:23 **3:17:** Lk 23:34; 1 Ti 1:13 **3:19:** Ap 2:38

24 Samuelik sishihi kuma kuma talari profet ondo amber li
sawendari mashi oso ter osmu omendingak talanduwa.
25 Jir jinirmbanira profet ondohi jira. Avui Wasilaka
Abrahamin karem saweri ri. "Jinirmbanira mihi lar kumak
a kamashinak ma misambik fehe amber or jivinashinak jip
likwa lira." Os suma oson neloko jihi ondo nga nor ishindari
hom ma misambik fehe amber or unak jip likwa lir.
26 Urik Avui Wasilaka lerawu orhin landa ma Jisas oton or
mbashirik ormu tara. Masmas jir Judamanjik or mbashirik
tari ria, or taha jirin armesarmek or ukmbahan. Uhu jir
amber or jelyashinak mbele mbele kava os ji unda oson ji
halakmbahan," Pita karem ormu mbara.

4

Pita fre Jonin krawuk li oweri

1 Pita fre Jon ma ondon fri saweri hom, pris ondo nga
Sadyusi ondo nga maifuk sihi tempel oson washilindari ma
oto nga limu tara.
2 Li taha fri saweri mashin limu misira karem, "Jisas
angop indiyok usahari ri. Unda hom ma ol mas hahanda
ondo kumak erem usahakwa lira." Karem fri sawerik li
misihi wasilaka mendek limu ngriara.
3 Uhu kolok fririn li toloho krawuk limu owera. Am si
krinyakurik si nari osik li wahandanakop fririn li kotim
ukmbahan, karem hishiri ola.
4 Hako ma ol mashi Jisashin misindiyari ondo angop
musha mendek nari lir. Hulayi nom li kantiri 5,000 hom nari
lira.

Pita fre Jonin li kotim uri

5 Li wahandashihi Judama lida lihi ondo nga ma ol maifuk
sindari ondo nga mashi Moseshin sawendari ondo nga
Jerusalemik limu tirsara.
6 Hetpris Anas oto orok liri ri. Urik orhi krahak fehe
Kaiafas, Jon, Aleksander nga ma anandi ol hetprishi krahak
fehendari ondo nga orok tirsari lir.
7 Uhu Pita fre Jonin li laharla owehe limu silira, "Shir mbel
kwambu mende ngashi naha, lerawu oson shi landu? Uhu
lawehi hik mbele mbele ondon shi uwak li talandu?"
8 Karem mbarik Masikome Avui Wasilakahi Pitahik or
sishirik lirin ormu sawera, "Jir lida Israelik fehenda nga
maifuk sinda ma jirin, ji misika.
9 Ter ma or kumba nashindarin shi mbarik jivik or narin
ji silikwak jimu hishindu? Uhu jir ma toto mberem or uhu
jivik or nar, karem jimu mbandu?

3:25: Stt 22:18 **3:26:** Ap 13:46 **4:4:** Ap 2:41

10 Os erem si na nahi, jir nga Israelik fehenda ma ondo nga amber ji heyeka. Kwambu Jisas Krais Nasaretik fehendahik kumba nashindari ma roto jivik nari ria. Uhu ter ormu jihi misokomek sinduwa. Hako jir mu Jisas oton miandok owe tirishirik ormu hara. Hako Avui Wasilaka or mbarik angop indiyok usahari ria.

11 Jisas or wormbonawa indingan heimanda ri. Mashi Avui Wasilakahi karem mbahandari osa, "Jir akan unda ma ji heye ji mba, sunja toto kava, karem ji mbaha ji ermberi oto ter wormbonawa hom or naha ormu sinduwa."

12 Jisas ortonom nirin jivinanda ma ri. Mbeek ma anandi lar hi orhik ni ushanak nirin jivinakwa ambu ri, wahau. Misambi torok Jisas hi orhikop ni ushanak nirin jivinakwa ri. Orto nom nirin jivinakmbaha Avui Wasilaka mu kamari ria."

13 Judama lida lihi ondo li heyeri, Pita fre Jon frir men ma kuyangak fehe vri. Hako mashi wasilakak fri mbaha kormbak fri sawehe mbeek ajeri ambu vri. Karem urik li heyehe wavu musha mushak limu hishira. Hako li hishihi limu mbara, "M*a* tovro mas Jisas nga yandari vri."

14 Uhu ma oton li heyeri, angop jivik or naha ormu frir nga sira. Karem uri osik lir mbeek mashi las mbakurik nari ambu lir, wahau.

15 Urik Judama lida lihi ondo fririn li mbashirik aka os li kot undari mishi oson fri halaha hikrik frimu layira. Am fri layishirik ma ondo mashi las limu mbara,

16 "W*a* mberem nivai ma tovron uku? Ma tovro mbele las ma undahi ambu angop fri uri sir. Urik ma ol Jerusalemik linda ma amber angop li heyetakori sir. Wa, mbeek ni wanyindahi ambu.

17 Hako las avak mashi roson li haisau handasawe inda ngashi. Ka ni mainkwambuk fririn ni mbashinak mashi Jisashi oson fri sawewan fri halaka."

18 Karem mbaha li usharik indiyok fri layirik fririn li pantlehe limu mbara, "Av*a*k mashi Jisashin shi owesawewa shi hala."

19 Urik Pita fre Jon lirin frimu sawera, "W*a*, mashi Avui Wasilakahin shi tiyakwan shi halaha mashi jihin shi tiyakwa oso misokome Avui Wasilakahik or heyewa jivik nakwa os mo wahau? Jihinjik ji hishika.

20 Hako shir mbeek mayam shi likwa ambu shir. Shir mashi oson er shi sawekwa shir. Uhu mbele mbele amber ol shi heyehe shi misinda mashi oson shi sawekwa shir."

4:10: Ap 3:6,13-16 **4:11:** Sng 118:22 **4:12:** Mt 1:21 **4:18:** Ap 5:28 **4:19:** Ap 5:29

21 Urik Judama lida lihi ondo hulaima nokopman li ajeri
osik men mainkwambuk fririn li sawehe li mbashirik frimu
ira. Ma amber Avui Wasilaka os or uri oson li heyehe hi orhin
hausimbausiri lir. Erem nari osik malakama ondo mbeek
fririn li kavak nakuri nombo kas nga nari ambu lir.
22 Ma or fri mbarik jivik nari ma oto asama orhi angop 40-n
tikrindari sir.

Avui Wasilaka kwambu orhin lirin or hashinak Jisashi mashin li sawekmbaha li beten uri

23 Lida ondo Pita fre Jonin li halashirik indiyok fri ihi
ol nakrem li yandari ma ondon frimu heyera. Uhu mashi
mashi amber os bikpris ondo nga maifuk sindari ondo nga
li mbari mashi oson lirin frimu sawera.
24 Urik mashi oso li misihi amber nakrem wavu namtaskop
li hishihi Avui Wasilakan limu sawera, *Wasilaka*, mir mu
lersuwu, misambi, fa, mbele mbele amber tol nawa rondo
mirtonom mi uhundari lira.
25 Mas mi halashirik Masikome mihi neloko nihi Devitin
ormu sauhara. Or lerawu mihin landari ma ri. Urik Devit
karem ormu sawera,

Mberem ushiwak Judama ambu ondo li waplelenandu?
Uhu nombo os Wasilakan kavak li nakmbaha li mbaol-
solondu? Oso men sembe li mbanda sir.
26 King amber misambi torok fehe nga maifuk sinda ma nga
olmu hundujenduwa, awun li uhu Wasilaka nga Krais
nga kavak li nakmbahan. Krais oto hulaima nokop-
man jivinakmbaha Avui Wasilaka or kamahanda ma
ria. Devit karem ormu sawera. *Buk Song 2:1-2*

27 Omendinga sira. Mashi oso ter osmu omendingak nan-
duwa. Herot nga Pontius Pailat nga Judama ambu ondo nga
Israelik fehe ma ondo nga Jisasin kavak li nakmbaha yanga
torokop tirsari lir. Or jivi mendek or naha mi kamashirik or
sihi lerawu mihin lari ma ria.
28 Os erem li uri oso mas mir mbahandari hom limu uri
sir. Kwambu mihikop mas angop mi sawehendari sir, mbele
mbele os talakurin.
29 Wasilaka, mir angop mi heyewa sir, mashi mashi os nir
ajekmbaha li mbawa mashi oson. Hako mir avak nir lerawu
mihin landa ma nirin jelyaka. Ushinak avak kwambu
mendek ni sihi mashi mihin er ni saweka. Uhu avak ni
ajewan ni halaka.
30 Uhu mir avak kwambu mihin nirin mi hashinak ni
mbanak kavamisinda ma jivik li naka. Uhu nir avak mbele
mbele apsham apshamhi nga mbele mbele ol ma undahi
ambu ondo nga kwambu Jisashik ni uka. Jisas oto jivi

4:24: Kis 20:11; Neh 9:6; Sng 146:6 **4:27:** Mt 27:1-2; Lk 23:7-11; Ap 3:13 **4:28:** Ap 2:23 **4:29:** Ef 6:19

mendek or naha angop lerawu mihin or lakmbaha mi kamahandari ma ria.�
31 Am Avui Wasilakan li sawerakorik aka os li tirsaha li liri oso er simu nenawu jira. Urik Masikome Avui Wasilakahi lihik ormu sira. Ushirik mashi Avui Wasilakahin kormbak li sawehe mbeek ajeri ambu lira.

Jisashi mashin misindiyandari ma lihi ambek ananjelyandari lir
32 Ma ol Jisashi mashin misindiyandari ma ondo amber sunguwavu lihi nakremkop si nashirik wavu namtaskop hishiri lir. Uhu ma lar mbeek or mbar, "Mbele mbele anhi tondo anhi numbu lir," karem mbari ambu ri, wahau. Mbele mbele lihi ondo amber hom lihik nari lir.
33 Aposel ondo mashi os Wasilaka Jisas indiyok or usahari oson kormbak kwambu mendek saweri lir. Urik Avui Wasilaka Jisasin hishindiyanda ma ondo amber armek ormu ura.
34 Mbeek ma lar lihi nindik akwa mbele mbelenjik frunguri ambu ri, wahau. Mberem ushirik? Lihi lal misambi nga nandari lir. Urik lihi lal aka nga nandari lir. Uhu li mbashirik ma anandi lal mu aka lihi nga misambi lihi nga limu frungawura. Ushirik yan limu lara.
35 Uhu ya ondo aposel ondohik limu laharara. Ushirik aposel ondo li humasihi ma ol mbele mbele ngashi ambu ondon limu hara.
36 Ma lar orok lindari ri. Hi orhi Josep oria. Ma oto man saumbornandari ma ri. Uri osik aposel orin Barnabashik limu ushara. Hi Barnabas oso mashi lihik man saumbornanda ma, karem li mbanda sir. Or kraha Livaik fehendari Judama ri. Uhu ailan Saiprusik fehendari ria.
37 Ma oto misambi orhi kas or mbashirik ma anandi lar mu frungawura. Ushirik ya os or lari oson or laha aposel ondon ormu hara. Ushinak erndakava ondon li jelyakmbahan.

5

Ananaias fre Safaira Avui Wasilakan fri haimba handambandahi, karem fri hishiri
1 Ma lar orok lindari ri. Hi orhi Ananaias oria. Nokove orhi Safaira sira. Ovro misambi frihi kas yan fri la, karem mbaha fri mbashirik ma lar mu frungawura.
2 Hako ya os misambi frihi orok fri lari oso kas frimu la wanyira. Ushihi or mbafirimbaha normu mbara, "Yan a lawa amber kalira." Karem or mbaha ya ondon aposel ondon ormu hara.
3 Urik Pita mu mbara, "Ananaias, mberem ushiwak mi halashiwak Laulaka sunguwavu mihik or sindu? Uhu

4:32: Ap 2:44 **4:34:** Ap 2:45 **5:2:** Ap 4:34-35

Masikome Avui Wasilakahin mi mbafirimbandu? Uhu ya os misambi mihi orok mi lahanda oso kas mi laha mi wanyindu?

4 Ya os mi lawa oso mihi sira. Uwa oso mbele mbele mihin mi frungawukwa ya sira. Hako mberem ushiwak wavu kava oso mihik si nandu? Wa mir mbeek man haimba handambawa ambu mir, wahau. Oso Avui Wasilakan mimu haimba handambawa sira, Karem ormu mbara.

5 Ananaias mashi oson or misihi lewas or takatukuyihi normu hara. Urik ma ol mashi oson misiri ma amber limu aje mendera.

6 Urik hulayi ermbasi lal li raha maninimba orhin waskowarmbak li hevehe kolaka hikriyok li lai limu wakor owera.

7 Ushinaha Ananaias nokove orhi mu tara. Sir mbeek hula sihi hari mashin misiri ambu sir.

8 Urik Pita mu sirin silira, Nyir sawenak a misi. Ya amber hom kalir, os misambi shihi shi mbashirik li frungawurin? Karem mbarik simu mbara, Ome sira, amber hom olira.

9 Urik Pita mu sirin mbara, Mberem ushiwak shi anasaweshihi Masikome Wasilakahin shi haimba handambakmba undu? Wa, heye, ma ol hula nyihin lai wakor owewa ma kandai ra akayangak sindu. Avak nyirin er nga kisha lai wakor owekwa lir.

10 Urik lewas Pitahi kumbamuk si rakatukuyihi simu hara. Urik hulayi ermbasi ondo li rala heyeri nokove oso angop hari sir. Ushirik maninimba oson li kisha ihi hula sihi li wakor oweri mishi orok er nga limu wakor owera.

11 Urik ma ol Jisasin hishindiyandari ondo nga ma ol mashi oson misiri ondo nga limu aje mendera.

Aposel mbele mbele apsham apshamhi li urik talari

12 Aposel ondo mbele mbele ma undahi ambu ondo nga mbele mbele apsham apshamhi ondo nga hulaima nokopma lihi nindik uri lira. Jisasin hishindiyandari ma ondo amber wavu namtaskop li hishihi tempel akak li layihi Solomon undari akanivik tirsa lindari lir.

13 Hako ma ol Jisasin hishindiyandari ambu ondo lir nga nakrem li tirsakurin ajendari lir. Hako aposel ondo nga Jisasin hishindiyandari ma ondon li heyehe, Lir ma jivi lira, karem limu hishira.

14 Hako Wasilakan hishindiyandari ma ondo musha mendek er nari lir.

15 Urik ma ol kavamisindari ondon li kisha laharaha nombo laka sumbu yok kawun li lerehe ma ondon li oweshirik olmu wara. Li hishiri karem. Erem li ushinak Pita nombo laka orok or inak ta orin or jinak ta masikome orhi avak lihik si inak jivik li na, karem mbahan.

5:3: Jn 13:2 **5:12:** Ap 2:43; 14:3

16 Ma ol yanga Jerusalem nga pasir nandari yangak lindari ondo nga musha mendek tari lir. Ma ol kavamisindari nga ma ol wasimalengamba toloshirik ambasihi liyandari ma er nga limu kisha laharara. Urik aposel li mbarik ma ondo amber jivik limu nara.

Ensel lar aposel ondon or jelyashirik krawu akan li hala ralari

17 Urik hetpris nga kraha orhi ol Sadyusik fehenda ma ondo er nga mbele mbele ol aposel ondo uri ondon li heyehe li antlaha wavu lihi kavak er simu nara.

18 Urik li usaha aposel ondon li toloho krawuk limu owera.

19 Hako nirik ensel Wasilakahi krawu akayangan or sutlaha ormu lirin hikrik laharlara.

20 Uhu ormu sawera, "Ji ihi tempel aka orok ji layihi Jisas os ermba ermbak linda oson jirin or hakunda mashin simbalesik hulaima nokopman ji sawerakoka."

21 Urik aposel ondo ensel saweri mashi oson li misihi nirsumbu indingak tempel akak li layihi mashi oson limu sawera.

Urik hetpris nga kraha orhi ondo nga indik li talandirsaha li usharik lida ol li kamahandari ondo nga maifuk sindari Israelik fehe ma ondo nga amber limu talandirsara. Uhu ma lal li mbashirik limu ira, aposel ondon li laharakmbahan.

22 Ma ondo krawu akak limu layira. Hako li layi heyeri aposel ondo mbeek orok liri ambu lir. Ushirik indiyok li ihi ma ol lirin mbashirik li tari ondon limu sawera,

23 "Ni ihi ni heyewa, krawu akayanga angop li kosorakoshiwak ni heyewa sir. Ushiwak ma ol akayanga ondon washilinda ma olmu orok er washiliwa. Uwak ni sutla ni heyewa mbeek ma namtar mende orok liwa ambu ri."

24 Karem li mbarik maifuk sihi tempel akan washilindari ma nga bikpris nga mashi oson li misihi, "Mberem mberem nakundas mbe?" karem mbaha wavu mushak limu hishira.

25 Urik ma lar or taha ormu lirin sawera, "Misi. Ma ol krawuk ji oweri ondo ter tempel akak li sihi olmu mashin sawenduwa."

26 Karem or mbarik maifuk sihi tempel akan washilindari ma nga ma ol lidanjik lerawun landari ondo nga li ihi aposelin limu laharara. Hako lir mbeek aposel ondon kavak nari ambu lir, wahau. Mberem ushirik? Las avak hulaima nokopma sunjakomben li loho lirin li jinda ngashi, karem li hishihi ajeri ola.

Aposel ondo mbeek lida ondon mashin li sawekurin ajeri ambu lir

---

5:19: Ap 12:7-10

27 Judama lida lihinjik lerawun landari ma ondo aposel
ondon li tolo laharaha misokome lida ondohik li halashirik
limu sira. Urik hetpris oto mashi las or sawehe ormu mbara,
28 ﷺMa oto hi orhik ji sawewa hala, karem angop ni
pantleri jir. Hako jir mashi nihi oso jimu mblarnanduwa.
Ushihi mashi oso ji sawewak Jerusalemik linda ma amber
angop li misirakowa sir. Uhu jir, ma oto musa nihik ni
mandingormeri, karem mbanda jir.ﷺ
29 Karem or mbarik Pita nga aposel ondo nga limu sawera,
ﷺNir Avui Wasilaka nom ni tiyakwa nir. Hako nir mbeek
man ni tiyakwa ambu nir.
30 Jir Jisas oto angop miandok ji owehe ji mandin-
gormeshirik hari ri. Hako neloko nihi ondo Avui Wasilaka
lihi oto angop or mbarik indiyok usahari ri.
31 Uhu angop or lalawushihindak ormu tapmama orhiyok
linduwa. Uhu malakamak or naha nirin jivinakwa mak
ormu nanduwa. Uhu nir Israelik fehendan or jelyashinak
sunguwavun ni tormblenak kavakava nihi avak or yoko
ermbekmbahan.
32 Karem or urin ni heyehe nir nga Masikome Avui Wasi-
lakahi nga nimu sawenduwa, Masikome oto Avui Wasilaka
ma ol orin hishiowehe tiyawa ma ondon or hari ria.ﷺ

Gamaliel lida ondon or saweri, ﷺYawur ji hishihi aposel ondon ji uka.ﷺ

33 Urik lida ondo mashi Pitahin li misihi wavu lihi indik
er lelenari sira. Uhu aposel ondon li mandingormekmbaha
limu mbara.
34 Hako lida lar orok siri ri. Hi orhi Gamaliel oria. Or
Farisi, mashi Moseshin sawendari ma ri. Ma amber hi orhin
hauowendari lir. Judama lida lihi li tirsandari mishik or sihi
ma ondon ormu sawe mbara, ﷺAposel tondon ji lalainak
hikrik kandakar nga nambek li sinak,ﷺ karem ormu mbara.
35 Am hikrik li layishirik Gamaliel mu lida ondon ormu
sawera, ﷺJir ma tondon mbele las ji uku nahi, wa yawur
ji hishishihi jivai uka. Ji misi.
36 Mas wolo Teudas or usaha ormu mbara, ﷺAn malakama
nir.ﷺ Karem or mbarik ma ol orin tiyandari ma ondo 400-ik
nari lira. Hako gavman orin li jimandingormeshirik ormu
hara. Urik ma ol orin tiyandari ma ondo simbalesik er li hala
tulu ishirik lerawu lihi os li landari oso mendek simu nara.
37 Teudas oto am or hashirik kandakar nga nambek naha,
os gavman hulaima nokopma hi lihin li kayekuri wolok si
narik Judas Galilik fehendari nga nor usasihi or mbarik
hulaima nokopma orin limu tiyara. Uhu gavman nga awun

5:28: Mt 27:25 **5:29:** Ap 4:19 **5:31:** Ap 2:33-34; Ef 1:20; Hi 2:10; 12:2 **5:36:** Ap 21:38

li ukmba limu ura. Hako gavman orin li mandingormeri ri. Urik ma ol orin tiyandari ma ondo amber simbalesik er li tuluhu apshamba apshambak limu ira.

38 Unda osik jirin amu sawenduwa. Jir avak mbele las ma tondon ji uwa hala, wahau. Ji halashinak li ika. Lerawu os li lawa oso, men wavu lihik li hishihi li landa nahi, avak mendek nakwa sir.

39 Hako os Avui Wasilaka sunguwavu lihik or mbashinak li landa nahi, mbeek ji pantlendahi ambu sir. Os erem ji u nahi, Avui Wasilaka nga jimu anajikwa sira.” Karem or mbarik lida ondo Gamalielhi mashin limu misira.

40 Uhu aposel ondon li usharik li tarik limu sawera, “Avak mashi Jisashin ji sawewa hala,” karem limu aposel ondon pantlera. Uhu lirin li warmblashihi li halashirik limu ira.

41 Aposel ondo Judama lida lihi li tirsanda mishin li halaha hikrik limu layira. Mashi Jisashin li sawendari osik os erem lirin li warmblashiri oso “Avui Wasilaka or mbashiwak nomorawu oson ni kishawa sir,” karem mbaha limu rupshira.

42 Uhu ermba ermbak tempel aka nga mahi aka nga li ihi mashi jivi Avui Wasilakahin sawendari lir. Mashi os li saweri karem, “Jisas oto Avui Wasilaka angop mas or mbahandari hom or mbashirik hulaima nokopman jivinakmbaha tari ma ria,” karem limu sawera.

6

Ma 7-pela aposelin jelyakmbaha li kamari

1 Oso wolo Jisashi mashin misindiyandari ma ondo musha mendek nari lir. Hako Judama ol Grikhi mashin mbandari ondo Aramhi6:1 mashin mbandari Judama ondon olmu ngriara. Li ngriaha olmu mbara, “Jir erndakava ondonjik akwan humasinda jir. Hako jir mbeek nokove nihi ol mumblak wahayanda ondon yawur ji heyehe akwa mbele mbelen nakremba nakrembak humasinda ambu jir.”

2 Karem li mbarik 12-pela aposel ondo li misihi lir nga Jisasin hishindiyandari ma ondon amber limu ushara. Li usharik li talandirsarik limu sawera, “Os mashi Avui Wasilakahin ni sawendan ni halashihi lerawu os akwa mbele mbelen ni humasindan ni la nahi, mbeek jivik nakwa ambu sir.

3 Uwa osik mahasanje, misi. Jir avak ma 7-pela jihi nindik ji kamaka, hulaima nokopmahi misokomek li heyewak jivik li naha Masikome Avui Wasilakahi nga li naha hishiyarinda

---

5:40: Ap 4:18 **5:41:** Mt 5:10-12; 1 Pi 4:13 6:1 **6:1:** Mashi Aram oso mashi Hibru hom nanda sir. Ma ol provins Judia nga Galilik lindari ma mashi orok mbandari lira. **6:1:** Ap 4:35

nga nanda ma ondon. Ushinak avak akwa mbele mbelen humasinda lerawu oson li laka.
4 Hako nir avak ermba ermbak Avui Wasilakan ni sawehe mashi orhi nom ni sishi sawehe hulaima nokopman ni jelyakwa nira.�
5 Urik ma amber aposelhi mashi oson li misihi limu rupshira. Uhu Stivenin limu kamara. Stiven oto or kwambuk Jisashi mashin misindiyandari ma ria. Masikome Avui Wasilakahi nga nandari ria. Uhu Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolas karem ondo nga limu kamara. Nikolas oto yanga Antiokik fehenda ma ria, or Judama ambu ri, hako or lir nga nakrem Avui Wasilakan tiyandari ma ria.
6 Ma ol li kamari ondon li mbashirik lasikop os aposel siri mishi orok limu sira. Urik aposel ondo ma ondohi masijik tavan li hauowehe lirnjik Avui Wasilakan limu sawera, ushinak lerawu oson li lakmbahan.
7 Urik hulaima nokopma mashi Avui Wasilakahin li laha yanga yanga amber limu haisau handasawe ira. Urik Jerusalemik lindari ma musha mendek mashi oson li misihi Jisasin wavu lihik limu owera. Pris musha mendek er nga Jisasin wavu lihik limu owera.

Judama Stivenin li kotim uri

8 Avui Wasilaka Stivenin or waprupshihi kwambu orhik orin ormu jelyara. Uri osik Stiven mbele mbele apsham apshamhi nga ma undahi ambu nga hulaima nokopma lihi nindik ormu ura.
9 Hako ma lal li usaha Stiven nga limu mainkwambu mbara. Ma ondo aka lasik talandirsaha hi Avui Wasilakahin hauowendari Judama lira. Lir neloko walanga lihi mas akishmakishak nandari lir. Hako os erem li nandarin li halaha jip lindari lira. Ma ondo kuyanga Sairinik fehenda nga yanga Aleksandriak fehenda nga yanga Silisiak tari nga Esiak tari nga lira.
10 Hako Masikome Avui Wasilakahi Stivenin or jelyaha wapjip hishiyarindarin orin or harik mashin or saweri osik ma ondo mbeek mashi orhin li mblarnakurik nari ambu lir, wahau.
11 Uri osik ma ondo ma lal li mbashirik li taha limu haimba handambara, "Ni misiwa Stiven oto mashi kavan Moses nga Avui Wasilaka nga nor mbawak ni misinda ri."
12 Karem li mbarik mashi oso li misihi hulaima nokopma nga Judama lida lihi nga mashi Moseshin sawendari ma nga wavu lihi osmu kavak nara. Uri osik Stivenin li i tolo Judama lida lihi ondo li tirsandari mishik limu laha ira.
13 Uhu ma lal Stivenin li haimba handambakmbaha li mbashirik orok li sihi limu mbara, "Ermba ermbak ma

6:7: Ap 2:41; 16:5 **6:10:** Lk 21:15

toto tempel aka toso nga mashi Avui Wasilakahi nga mashi kavakavan owehe mbanda toria.
14 Ni misiwa karem mbanda ri. “Jisas Nasaretik fehenda oto avak tempel aka toson or jila tarvlalaha anandin ukwa ri. Uhu mbele mbele ol Moses ni ukmbaha or mbahandari ondon avak or halaha nombo anandin ewekwa ri,” karem mbanda ria.”
15 Urik ma amber ol orok tirsa liri ondo olmu Stivenin washiolora. Li washiolori fumunyava orhi enselhi fumunyava hom ormu nara.

7

Stiven lida ondon mashin or saweri
1 Urik hetpris Stivenin ormu silira, “Mashi kas ma tondo mirin li mbawa omendinga os mo wahau?”
2 Urik Stiven mu mbara, “Mahasanje, avoko anhi jirin. Ji misi. Os neloko nihi Abraham yanga Haranik or i namber, os yanga Mesopotemiak or liri wolo, Avui Wasilaka hevenik fehe kwambu wasilaka ngashi ormu Abrahamik talara.
3 Uhu ormu orin sawera, “Mir yanga mihi nga mahasanje mihi nga halashihi misambi os mirin a lai halashinak mi likwa mishi orok ika.”
4 Karem or mbashirik Abraham yanga Mesopotemia os Kaldia ma ondo li lindari mishin or halaha ormu yanga Haranik ira. Orok er or lihi avoko orhi hashirik Avui Wasilaka or mbashirik misambi tos ji liwa torok ta liri ria.

5 Oro wolok Avui Wasilaka misambi toso mbeek orin or hari ambu sir, wahau. Hako or mbari karem, misambi toso avak orhik si nashindanak kumak jinirmbanira orhi lihik nakwa sira, karem mbari ria. Hako os mashi oson erem or mbari wolo, Abraham mbeek jikisi nga nor nari wolo ambu sir.
6 Avui Wasilaka Abrahamin ormu sawera, “Jinirmbanira mihi avak mahi kuyanga lasik li ihi akishmakishak nakwa lira. Unak ma orok fehenda ondo avak asama 400-ik lirin kavakavak li ukwa lira.
7 Hako ma ol lirin kavakavak uwa ondo avak kavak a nakwa lir. Ushinak kumak jikisi lihi ondo avak misambi oson li halaha indik kuyanga torok li raha anin lotu ukwa lir.”
8 Uhu Avui Wasilaka Abrahamin ormu sawera, “Mir avak masamsishi mihin koro. Oso suman mir nga na tivikwan heimakwa sira.” Urik Abraham mashi orhin or misindiyaha os or mbari hom ormu ura. Erem or ushirik Abraham nokove orhi Aisakin simu wara. Niri 7-pela am li ishirik

7:2: Stt 11:31; 12:1 **7:4:** Stt 11:31—12:5 **7:5:** Stt 12:7; 15:18; 17:8 **7:6:** Stt 15:13-14; Kis 12:40 **7:7:** Kis 3:12

Aisakhi masamsishin ormu korora. Ushirik Aisak nokove orhi Jekopin simu wara. Ushirik Jekop oto nokove orhi ondo neloko nihi 12-pela ondon limu wara. Lar Josep oria.

9 Urik Josep sanje orhi ondo orin li heyehe olmu wapkava hishira. Uhu ma anandihi tavak Josepin li haha yan limu lara. Ushirik Josepin li laha yanga Ijipik limu ira. Hako Avui Wasilaka or nga nor sihi nomorawu orhik talarin kopshan or mbashirik ormu sira.
10 Uhu orin or jelyaha armesarmek orin or ushirik hishiyari orhi wasilakak si nashirik, king Ijipik fehe or heyehe or rupshihi orin or mbashirik malakamak ormu nara. Malakamak or naha hulaima nokopman or arangoho kinghi aka nga ormu washilira.

11 Hako oro wolok yanga Ijip nga yanga Kenan nga akwa mendek si nashirik wasilaka mendek limu erenghara. Urik neloko nihi nga akwa mendek si narik olmu erenghara.
12 Hako Jekop or misiri yanga Ijip akwa nga nari sir. Uri osik jikisi orhi ondon or mbashirik yanga Ijipik li ihi akwan li frungawu laha indiyok limu tara.
13 Ushihi indiyok limu ira. Urik Josep lirin ormu sawe mbara, “An Josep anira,” karem or mbaha king Ijipik fehe oton er nga mashi oson ormu sawera.
14 Ushihi Josep or mainharik Jekop jikisi jinirmbanira orhi 75 ondon or laha Josepin li heyekurik Ijipik limu ira.
15 Ijipik li i lihi Jekop orok ormu hara. Urik ol nakrem li iri ondo er nga limu hara.
16 Ushirik maninimba lihi ondon li laha indiyok yanga Kenan orok limu ira. Uhu yanga las Kenan orok nandari Sekem orok li laihi sunja aka orok limu wakor owera. Sunja aka oso Abraham angop maskop yan or laha Hamorhi jikisi ondohin or frungawuhundari sira.

17 Avui Wasilaka os or ukmbaha mas Abrahamin or sawehendari oso am si talakuri wolok osmu nara. Oso wolo nirambara Jekophi ol Ijipik liri ondo musha mendek nari lira.
18 Josep hashirik kandakar nga nambek li lihi Ijipik fehe ma lar kingik ormu nara. Or mbeek lerawu jivi os Josep orok or lahandarin heyendari ambu ri.
19 King oto Judama ondon kavak or nakmbaha lirin ormu mbara, “Jikisakri ol akri li wawa ondon ji laha hikrik ji ormbeshinak li haka,” karem ormu mbara.

7:8: Stt 17:9-14; 21:4 **7:9:** Stt 37:11,28; 39:2,21-23 **7:10:** Stt 41:37-44 **7:11:** Stt 41:54; 42:1-2 **7:13:** Stt 45:1-4,16 **7:14:** Stt 45:9-11; 46:27 **7:15:** Stt 46:1-7; 49:33 **7:16:** Stt 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 **7:17:** Kis 1:7 **7:19:** Kis 1:11-22

20 Oro wolok Moses nijava orhi orin simu wara. Si wari
Avui Wasilakahi misokomek jivi mendek or nashirik niyaka
nalmingrip fri wanyishirik akakop ormu wara.
21 Hako king mbari mashi oso kwambu mendek si nashirik
fri misihi akakop fri oweshirik or wahandarin fri halaha
orin fri laharla hikrik fri oweshirik ormu wara. Ushirik
king jikisnokopji orhi osmu i laha jikisi sihi hom simu simbi
lahayara.
22 Moses am or saha mbele mbele hishiyarinda jivi Ijipik
nandari ondon ormu heitakora. Erem or naha mashi os or
mbari kwambu nga si narik lerawu kwambun ormu lara.

23 Moses asama orhi am 40-k or naha orhi ma ol akishmak-
ishak naha Ijipik fehe ondonjik lerawun men landari ondon
or heyekurik ormu hishira.
24 Or ihi nor heyeri Ijipik fehe ma lar ormu Israelik fehe
ma larin kavakavak ura. Urik Moses mu Israelik fehe ma
otonjik or sihi Ijipik fehe oton ormu mandingormera.
25 Moses or hishiri karem, or avak Avui Wasilaka
mbashinak Israelik fehe ondon or laha li ikwa ri, karem
hishiri ora. Hako lir mbeek erem hishiri ambu lir.
26 Wahandaha nor i heyerik Israelik fehe ma ambe lap
opmu anajira. Urik fririn or arangokmba uhu ormu mbara,
“Shir Israelik fehenda ambe osh te. Mberem ushiwak shihi
ambek shi anajikwak shi undua?”

27 Karem or mbarik ma or ma anandin havahavan jiri ma
oto Mosesin or tololafaa normu mbara, “Mayam si. Lawe
mirin malakamak mbashiwak nirin mi heyembakwak mi
undu?
28 Mir anin mi mandingormekwak mimu hishindu, os
hinyer Ijipik fehe ma oton mi mandingormeri hom?”
29 Moses mashi oson or misihi or ajehe ormu tulu ira. Or
tulu ihi yanga Midianik or ihi orok ormu nokop laha lira.
Uhu jikishulayi orhi frijip nari vri.

30 Asama 40 am si irik ensel lar mu Moseshik talara,
misamtelmbamba os pasir telemba Sainai nandari mishi
orok ensel oto mi kanda las hi ukruri nindik ormu talasira.
31 Moses or heyeri hi oso mbeek mi oson uri ambu sir.
Uri osik wavu musha mushak ormu hishira. Uhu armek or
heyekurik pasir ormu i sira. Urik Wasilaka mu orin sawera,
32 “An God neloko mihi lotu undari anira. An God
Abraham nga Aisak nga Jekop nga God lihi anira.” Urik
Moses or lishnyafaha kwarnguarnaha or heyekurin ormu
ajera.

7:20: Kis 2:2 **7:21:** Kis 2:3-10 **7:24:** Kis 2:11-15 **7:29:** Kis 2:21-22; 18:3-4
7:30: Kis 3:1-4

33 Urik Wasilaka mu orin sawera, "Misambi os mi siwa oso
anhi jivi mende sir. Uwa osik mir avak kumba ari mihin
tloloka.
34 An os Ijipik fehe ma anhi ma ondon li uwak kavak
li nawan angop a heyenda sir. An os li tlawan angop a
misiwa sir. Uwa osik ter anhi ma ondon a jivinakwak amu
rakanduwa. Uwa osik mir usanak a mbashinak Ijipik ika,"
karem ormu mbara.
35 Mas wolok Israelik fehenda ma ondo Mosesin li turaha
karem mbari lir, "Lawe mirin malakamak mbashiwak nirin
mi heyembakwak mi undu?" karem mbari lir. Hako Moses
oto Avui Wasilaka mbashirik or ihi lida lihik or naha lirin
jelyakurik nari ri, os or sihi nor misirik mi kanda las hi
ukruri nindik Avui Wasilaka sauharik ensel or saweri hom.
36 Moses oto nom maifuk or sihi Israelik fehe ondon or laha
yanga Ijipin limu halara. Uhu mbele mbele ma undahi ambu
nga apsham apshamhi ondon yanga Ijip orok or uhu Fa Nalo
orok or uhu misamtelmbamba orok os asama 40-k li liri wolo
er nga ormu ura.
37 Uhu Moses oto Israelik fehenda ma ondon ormu sawera,
"Avui Wasilaka avak ma lar jihi nindik or kamashinak
profetik nakwa ria, tos an nawa hom."
38 Undarik misamtelmbamba orok Moses nga neloko nihi
ondo nga orok li tirsaha lirik ensel lar telemba Sainaik
mashi Avui Wasilakahi ermba ermbak lindan ormu Mosesin
sawera. Urik or nga mu nirin sawera.
39 Hako mashi os Avui Wasilaka Mosesin or sawerik or nga
neloko nihi ondon or saweri mashi oso lir mbeek misindiyari
ambu lir. Lir mashi orhin li mblarna ormbehe wavu lihi
indiyok Ijipik li ikurik hishiri lir.
40 Uhu Aronin limu silira, "Moses kar nirin Ijipik la-
harark ni tahanda oto or mbele menden or landua. Nir ni
nikishi nikishihi am ni krehew te. Uwa osik mir nirnjik god
lal mi ushinak li maifu inak indiyok Ijipik ni ika."
41 Karem li mbaha mbele las bulmakau jikisi hom limu
heimaha ura. Uhu haimba handambanda god lihi osonjik
limu nambura. Uhu er limu rupkapshira, os tava lihik li
toloho li uri god oson.
42 Uri osik Avui Wasilaka lirin or kumaifa nor halashirik
ta niyaka tashingraha ondo yejen limu lotu ura. Mashi oso
jekamba profethik karem li kayehendari osa.
"Jir Israelik fehe ma jirin, ji misi. Asama 40-k os mis-
amtelmbamba orok ji liri wolo anin ji nambukuri lal
am laharari oj? Wahau.
43 Sel aka os ji kishari oso aka anhi ambu sir. Oso haimba
handambanda god Molekhi nga tashingraha Refanhi

7:36: Kis 7:3; 14:21; Nam 14:33 **7:38:** Kis 19:3 **7:40:** Kis 32:1 **7:41:** Kis 32:2-6

nga frihi aka sira. Ovron ji lotu ukmbaha tava jihik ji
uri vri. Erem ji uri osik avak a mbashinak yanga home
mende Babilonik li laha ikwa jir.&#65533; *Amos 5:25-27*

Mashi Avui Wasilakahi karem mbahandari osa.

44 Neloko nihi os misamtelmbamba orok li liri wolo, lir
Avui Wasilakahi sel aka nga nandari lira. Aka orok sunja
frijip Avui Wasilakahi mashi nga nandari ovron li oweshirik
wandari vri. Sel aka oso li uri Avui Wasilaka Mosesin or
saumukushirik or heyeri hom, os or mbari nombo hom limu
ura.

45 Ushindarik nirambara lihi sel aka oson li kishaha Josua
nga nakrem li sihi awun li uhu ihi misambi os Judama ambu
ondo liri mishin li hiniyin hongokurik olmu ira. Urik Avui
Wasilaka mu Judama ambu ondon kria ormbera. Ma ondon
or kria ormbeshirik sel aka oso li kisha ihi li oweshirik orok
simu sira. Er si si ihi Devit mu kingik nara.

46 Devit oto Avui Wasilaka rupshi mendendari ria. Undarik
Devit Avui Wasilaka or Jekop lotu undari oton or sawehe
normu silira, &#65533;Am mi mbashinak aka jivi las mirnjik a
ukundan? Ushinak ma li ihi mirin orok li lotu ukwan.&#65533;

47 Hako Avui Wasilaka mbeek or mbashirik Devit akan uri
ambu ri, wahau. Solomon mu aka oson ura.

48 Hako Avui Wasilaka kwambu ngashi or mbeek ma tavak
li tolo uhunda aka orok linda ambu ri. Oso mas profet karem
or mbahandari sir,

49 &#65533;*Wasilaka* karem mbari ri. Antonom heven nga misambi
nga a tolonda nira. Mberem nanda akan anjik ji
ushinak avai limasikundas? Wahau.

50 An anhinjik mbele mbele amber hevenik fehe nga misam-
bik fehe nga antonom a urakonda lira.&#65533; *Aisaia
66:1-2*

Profet karem mbahandari ri.

51 Hako, jir mamblasamblan jinda jir. Sunguwavu jihi
sunjakombe hom nanda jir. Jir Judama ambu ondo hom
ji naha mbeek mashi Avui Wasilakahin misinda ambu jir.
Uhu ermba ermbak Masikome orhin mblarnanda jir, os mas
misumu walanga jihi undari hom.

52 Misumu walanga jihi ondo profet ol Krais ma worna ma
Avui Wasilakahi or takuri mashin sawendari ondon amber
hom li mandingormendari lira. Uhunda osik jir erema. Ma
worna ma Krais oton ji toloho wutari ondo lihi tavarenjek ji
harik li jimandingormeshirik hari ria.

53 Jir mashi Avui Wasilakahi os ensel li sawerin angop ji
misiri sir. Hako mbeek ji tiyari ambu sir,&#65533; Stiven karem
ormu sawera.

7:45: Jos 3:14-17 **7:46:** 2 Sml 7:1-16 **7:47:** 1 Kin 6:1-38 **7:51:** Ais 63:10
7:52: Mt 23:31

Sunjakomben li loho Stivenin li mandingormeri

54 Judama lida lihi ondo mashi os Stiven saweri oson li
misihi er li waplelenaha fu nga limu tantlemantlembura.
55 Hako Masikome Avui Wasilakahi Stivenin kwambun
hari ria. Urik heven yok or larasamawuhu ukruharanda
Avui Wasilakahin or heyehe Jisas Avui Wasilakahi tapmama
yok sirin ormu heyera.
56 Uhu Stiven mu mbara, "Ji misi. An hevenin a heyewa
angop sutlawa sir. Uwak Ma Jikisi Avui Wasilakahi ormu
tapmama Avuihi yok sinduwa."
57 Mashi oson li misihi li waplelena mendehe wasilakak
limu ushandashira. Uhu or mbari mashi oson li misikurin li
turaha mambla lihin limu arangora. Li usaha shirinyambar
li ihi Stivenin limu toltambanara.
58 Orin li toloho yanga hikriyok limu tololongo lalayira.
Uhu sunjakomben li loho orin li jimandingormekmbaha
limu ormbera. Ma ol Judama lida lihi li tirsandari mishik
orin haimba handambari ma ondo kousamba lihin li tloloho
lai jikanda ermbasi lar siri mishik limu owera. Hi orhi Sol
oria.
59 Erem li ushihi sunjakomben li loho Stivenin limu jira.
Urik ormu beten ura, "Jisas Wasilaka mirin te. Masikome
anhi tava mihik amu halanduwa."
60 Uhu kumbambongon or huvuhu wasilakak ormu
mbara, "Wasilaka, mir avak kavakava os anin li uwan lirin
wasan uwa hala." Karem or mbaha normu hara.

8

Sol siosin kavak or nari

1-3 Sol Stivenin li mandingormekurin rupshiri ri. Stiven
or hashirik Judama ol Avui Wasilakahi mashin yawur tiyandari ondo ornjik li owetlaha orin limu wakor owera. Os
Stivenin li mandingormeri wolo, Jisasin hishindiyandari ma
ol Jerusalemik lindari ondo er nga kavak li nakurik limu
ura. Sol oto aka akak or layihi Jisasin hishindiyandari ma
ondon or jihi or tolo longo laihi krawuk or oweshirik limu
lira. Hako lal os erem or urin li heyehe li tulu ihi lal provins
Judiak li irik lal provins Samariak limu ira. Hako aposel
ondo nom Jerusalemik er liri lira.

Filip provins Samariak mashin or saweyari

4 Hako ma ol Jerusalemin halaha tulu iri ondo yanga
yangak li ihi mashi Jisashin saweyari lira.

7:55: Sng 110:1 **7:56:** Kl 3:1 **7:60:** Lk 23:34 **8:1-3:** Ap 9:1,13; 22:4; 26:9-11

5 Lar lihi Filip oria. Filip oto provins Samariak or ihi orok
fehendari ma ondon mashin ormu sawera, "Jisas oto jirin
jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ria."
6 Karem or sawehe mbele mbele ma undahi ambun or urik
li heyehe ma musha mendek mashi orhin arme mendek limu
misira.
7 Filip wasimalengamba ol man tolondari ondon or mbarik
li jisuwuhu ma ondon li halaha tulu iri lir. Uhu ma ol kumba
nashi tava nashindari ondon or mbarik er nga jivik nari lir.
8 Ushirik ma orok fehendari warje mende nga limu rup-
shira.

Saimon entlembantlen sindari ma

9 Hako ma lar yanga orok lindari ri. Hi orhi Saimon oria.
Or entlembantlen sindari ma ria. Mbele mbele apsham
apshamhi indingan or uhu, "An kwambu nga na nanda
nira." Karem or mbaha orhinjik yerkujindari ri.
10-11 Samariak fehe ma amber malakama nga hi ngashi
ambu ma ondo nga jikisi nga asama mushak mbele mbele
ol or uri ondon li heyehe wavu musha mushak hishindari
lira. Uhu karem mbandari lir, "Kwambu Avui Wasilakahi
indinga osmu orhik nanduwa," karem mbandari lira.
12 Hako Filip os Avui Wasilaka arangoshinak jip li likuri
mashi nga Jisas Krais or taha kavakava lihin or yoko
ermbekmbaha nor hahandari mashi nga nor sawerik orok
fehe ma li misindiyaha fak limu layira.
13 Saimon or er nga mashi Jisashin or misindiyaha fak
ormu layira. Uhu Filip iri hom, or er nga nor tiya ihi mbele
mbele apsham apshamhi nga ma undahi ambu ondo nga
Filip urik or heyehe wavu mushak ormu hishira.
14 Aposel ol Jerusalemik liri ondo li misiri Samariak fe-
henda ma ondo angop mashi Avui Wasilakahin misindiyari
lir. Uhu Pita fre Jonin li mbashirik yanga orok frimu ira.
15-16 Samariak fehe ma ondo Wasilaka Jisasin wavu lihik
li hishiowehe fak limu layira. Hako mbeek Masikome Avui
Wasilakahi lihik or taka namber. Uri osik Pita nga Jon nga
opmu Avui Wasilakan sawera, unak or mbanak Masikome
orhi lihik or takakmbahan.
17 Avui Wasilakan fri saweshihi tavan masiji lihik fri
hauoweshirik Masikome Avui Wasilakahi lihik ormu takara.

18 Saimon or sihi nor heyerik aposel ovro tava frihin fri
hauowerik Masikome Avui Wasilakahi ma ondohik ormu
takara. Urik yan or laha fririn or haha normu mbara,
19 "Shir kwambu oson anin shi hawa. Unak avak man
erem a unak Masikome Avui Wasilakahi lihik or takaka."

8:17: Ap 19:6

20 Hako Pita Saimonin ormu sawera, "Ya mihi toso nga
mir nga avak kavak er nakwa shir. Mberem ushiwak? Mir
karem mi hishiwa osa. Mbele mbele jivi os Avui Wasilaka
men or handa oso yak mi frungawundahi sir, karem hishiwa
oma. Hako wahau.
21 Sunguwavu mihi Avui Wasilaka or heyewa mbeek jivik
nawa ambu sir. Uwa osik mir mbeek lerawu tos shi lawan
mi landahi ambu sir, wahau.
22 Mir avak wavu mihin tormblehe kava kava mi unda
oson kumasika. Uhu Avui Wasilakan silinak kavakava ol
sunguwavu mihik nawan or yoko ermbeka.
23 Mirin a heyewa mbele mbele kava ol sunguwavu mihik
hojehe mirin toltangrishiwak a heyendu."
24 Urik Saimon mu fririn sawera, "Shir avak anjik Avui
Wasilakan shi sawenak mbele mbele oso avak anhik si
talakwa si halaka," karem ormu mbara.
25 Aposel ovro mashi os Wasilaka fririn or mukurik fri
heyeri nga or sawerik fri misiri mashi nga orok fehendari
man frimu sawembara. Uhu indiyok Jerusalemik ikurik
frimu ira. Fri ihi Avui Wasilakahi mashin yanga yanga
os provins Samariak nandari orok fri saweihi Jerusalemik
frimu ira.

Filip Itiopiak fehe ma larin mashin or saweri

26 Ensel Wasilakahi lar Filipin ormu sawera, "Mir usaha
Jerusalemik ika. Uhu Jerusalemin mi halaha nombo os
yanga Gasak li inda nombo yok ika," karem ormu mbara.
(Nombo oso ma ngashi mishi ambu nindik inda sir.)
27 Urik Filip or usaha ormu ira. Nombo orok or ihi yanga
Itiopiak fehe ma lar or tarik ormu heyera. Ma oto hi nga
nor naha hiushanokove Itiopiak fehendanjik ya sihi ondon
washilindari ma ria. Avui Wasilakan or lotu ukmbaha
Jerusalemik tari ria.
28 Ushihi indik yangak or ikmbaha karis, karem li ushanda
orok or lawu lihi jekamba profet Aisaia kayehendari oson or
ritim uhu ormu ira.
29 Urik Masikome Avui Wasilakahi Filipin ormu sawera,
"Mi ihi karis orok i pasir sika."
30 Karem or mbarik Filip shirinyambar or ihi karis iri
mishik ormu i sira. Pasir or i sihi nor misirik Itiopiak
fehenda ma oto profet Aisaia kayehendari mashin ormu
ritim ura. Urik Filip mu silira, "Mir mashi os mi ritim uwa
oso mainome sihi am mimu hishiyarindu?"
31 Karem or mbarik ma oto mu mbara, "Wahau te, os
ma lar mashi kaso mainome sihin or sawenak a misi nahi
ambu, wa mberem a hishiyariku?" Karem mbaha Filipin
or mbarik or lawuhu karisik nakrem frimu lira.

32 Mashi os jekamba orok narik or ritim uri karem,
�Ma orto li jimandingormekurik li lairi ri. Hako or mbeek mashi las mbari ambu ri. Os sipsipin li jimandingormekwak li laiwak mayam li sinda hom siri ri. Uhu os sipsip jikisi kukwa lihin li korokwak li lai oweshiwak mayam li sinda hom ma oto or mbeek mashi las mbari ambu ri.
33 Mashi kavakavan li mbaha orin limu esnerkora. Or mbeek mashi omendingak li mbaha kotik li oweri ambu ri. Mashin li haimba handambaha orin limu kotik owera. Or jinirmbanira nga nor na namber li jimandingormeshirik hari ri. Unda osik hulaima nokopma mbeek nirambara orhi lal heyekwa ambu lir.�
Aisaia 53:7-9
34 Itiopiak fehe ma oto mashi oson or ritim uhu Filipin ormu silira, �Mirin amu silinduwa. Profet lawen or mbaha mashi kason or kayer? Orhinjik or mbari os mo, ma anandi lar or mbari os?�
35 Karem or mbarik Filip Aisaia kayehendari mashi os or heyeri oso mainome sihin or saweshihi, hovok Jisashi mashi nga nor sawerik ormu misira.
36-37 Uhu nombok fri ihi fa las fri heyehe Itiopiak fehe ma oto mu mbara, �Heye, fa las kasai karok nandu. Anin fak tolofaleka.�
38 Karem or mbaha nor mbarik karis er simu sira. Urik Filip nga ma oto nga frimu fak layira. Uhu Filip orin ormu fak tolofalera.
39 Uhu fan fri halaha frimu rasara. Urik Masikome Avui Wasilakahi Filipin or laha ishirik ma oto mbeek orin heyeri ambu ri. Hako ma oto er or rupshihi nombo orhin or tiyaha yanga orhik or ikurik ormu ira.
40 Hako Filip or heyeri angop yanga Asdotik siri ri. Uhu mashi Jisashin yanga orok ormu saweyara. Uhu yanga ol Sisariak ikuri nombok nandari orok ormu saweira. Uhu nor ihikop kuma yanga Sisariak ormu ira.

9

Sol sunguwavu orhin or tormbleri
1 Oro wolok Sol er or waplelenaha Wasilakan hishindiyandari ma ondon or toloho or mandingormekmbaha ormu ura. Uhu hetprisik ormu ira.
2 Or ihi hetpris oton or heyehe jekamba lal or kayeshikmbaha ormu silira. Or kayehe nor hanak or laihi maifuk sihi Judama lotu undari akan washilindari ma ol Damaskusik fehe ondon or hakmbahan. Urik hetpris jekambak karem

8:36-37: Ap 10:47 **8:40:** Ap 21:8 **9:1:** Ap 8:3

ormu kayera, “Os Sol ma lal or heyenak nombo Jisashin li tiyanda nahi, wa ma ondon avak or toloho Jerusalemik or laharaha krawu akak or oweshinak likwa lira.” Karem or kayehe Solin ormu hara.

3 Urik Sol Jerusalemin or halaha yanga Damaskusik or ikurik ormu ira. Am or ihi Damaskusik or layikuri ambek si narik kolok tumsar kasai lervlandari hom lersuwu yok simu taka orin arangora.

4 Urik misambik or takatukuyi waha or misirik mashi las ma lar karem ormu mbara, “Sol, Sol. Mberem ushiwak anin mi kavak nakwak undua?”

5 Urik Sol mu mbara, “Wasilaka, mir lawe mir?” Urik ormu mbara, “An Jisasin mimu kavak nanduwa.

6 Hako mi usaha mi ihi yanga Damaskusik layika. Unak ma lar avak lerawu os mi lakwa lakwa oson or sawenak mivai misika,” karem ormu mbara.

7 Hako Sol nga iri ma ondo er li lishnyafaha li ajehe mayam er limu sira, mbeek mashi las mbari ambu lir. Mberem ushirik? Mashi oson misiri lir. Hako lir mbeek ma omen heyeri ambu lir.

8 Urik Sol mu usasira. Misokome orhi huriri sir. Hako mbeek mbele las or heyekurik nari ambu. Erem or narik ma ol or nga iri ma ondo tava orhin li toloho Damaskusik limu la layira.

9 Li lalayi oweshirik niri nalmingrip orok liri ria. Hako misokome orhi mbeek jip or heyeri ambu. Uhu akwa nga uksembe nga mbeek ari ambu ri.

10 Yanga Damaskus orok Jisasin hishindiyandari ma lar lindari ria. Hi orhi Ananaias oria. Or lihi suku hom or heyeri Wasilaka hi orhin ormu ushara, “Ananaias.” Karem or mbarik ormu mbara, “Wasilaka, mberem uwa?”

11 Karem or mbarik Wasilaka orin ormu sawera, “Mir usaha nombo os Nombo Worna, karem li ushanda orok mi ika. Nombo orok mi ihi Judashi akak mi layihi ma lar yanga Tarsusik fehe oton mi silheyeka. Hi orhi Sol oria. Or ormu orok beten unduwa.

12 Sol oto or lihi suku hom or heyewak or linda akak mi layihi tava mihin masiji orhik mi hauoweshiwak kolok misokome orhi indiyok jivik si nawak heyewa ora.”

13 Urik Ananaias mu sawera, “Wasilaka, an a misiwa ma musha mende ma orton li mbanda re. Jerusalem orok ma ol mirin hishindiyanda ondon kavak or nawak li mbawak a misinda re.

14 Or angop bikpris ondo kwambu lihin orin li haha li mbashirik torok tari ria, mirin hishiowehe lotu unda man or toloho krawuk or owekmbahan.”

15 Hako Wasilaka mu orin sawera, "Mir i. Ma oto angop a
kamawa ri. Or ihi Judama ambu ondo nga king ondo nga
hulaima nokopma Israelik fehe ondo nga mashi anhin or
sawenak li misikmbahan.
16 Lerawu anhin or laha nombo orok nomorawu kava
orhik talakwa oson avak a mukunak heyekwa ri," karem
ormu mbara.
17 Urik Ananaias or usa or ihi aka orok or layi tava
orhin or hau Solhi masijik owehe normu mbara, "Awasayi
anhi, Sol. Wasilaka Jisas or nombok mihik talarik mi
heyeri oto or mbashiwak mirin a heyekwak amu randuwa.
Ushinak misokome mihi indiyok jip mi heyekmbahan. Unak
Masikome Avui Wasilakahi avak mir nga nor sikmbahan."
18 Ananaias karem or mbarik os foom armbu hom
misokome orhik nari ovro kolok fri jakoho frimu rakara.
Urik indiyok ormu heyera. Uhu nor usarik orin ormu fak
tolofalera.
19 Urik akwa lal li harik or amasihi indiyok kwambu nga
normu nara.

Sol Damaskusik Jisashi mashin or saweri

Uhu niri lal Sol Damaskus orok Jisasin hishindiyandari ma
ondo nga limu lira.
20 Uhu kolok Judama lotu undari aka orok or ihi mashin
ormu sawera, "Jisas orto jikisi Avui Wasilakahi ria."
21 Urik ma amber Solhi mashin li misihi limu lishnyafara.
Uhu limu mbara, "Ma roto Jerusalem orok ma ol Jisasin
hishiowehe lotu unda ma ondon kavak nandari ma toria.
Uhu ter torok or taha ma ol Jisasin hishindiyanda ma ondon
or toloho bikprisik or laha ihi krawuk or owekmba tawa ri,
karem ni hishiwa re."
22 Hako mashi os Sol or saweri oso kwambuk er si naha
krahak nari sir. Uhu karem ormu mbara, "Jekamba Avui
Wasilakahik li kayehendari hom Jisas oto hulaima nokop-
man jivinakmbaha Avui Wasilaka angop or kamahanda ma
ri." Karem or mbarik Judama ol Damaskusik lindari ondo
li misihi wavu musha mushak limu hishira.
23 Niri lal am li ishirik Judama lal lasikop li tirsaha Solin li
mandingormekurik limu anasawera.
24 Uhu sunja inyi os yangan arangondari akayanga amber
ondon niri nga tandi nga er limu arangorakora. Unak or
tanak li mandingormekmbahan. Hako Sol mashi os orin li
jikurik li mbari mashi oso angop misiri ri.
25 Uri osik orin tiyandari ma ondo niri wolo lasik orin
li laha inyi os sunjak li undari orok limu lalawura. Uhu
serkawu laka kwambu jindari lasik li mbashirik or layi lirik

9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5 **9:16:** 2 Ko 11:23-28 **9:21:** Ap 8:3 **9:22:** Ap 18:28

kuvuk li tihi naman er li tolori hom yanga hikriyok ormu layira.

26 Undarik Sol indiyok Jerusalemik ormu ira. Uhu ma ol Jisasin hishindiyandari ma ondo nga nakrem li tirsakmba ormu ura. Hako wahau. Lir os Jisasin or hishindiyari oson angop misiri lir, hako mbeek mashi oso ome, karem hishiri ambu lir. Uri osik limu ajera.

27 Hako Barnabas mu Solin aposel ondohik halakmbaha laha ira. Or laihi mashi os Sol Damaskusik inda nombo orok Wasilakan or heyeri oso nga mashi os Wasilaka orin or saweri oso nga lirin ormu sawera. Uhu yanga Damaskusik Sol mashi Wasilakahin kormbak or sawehe mbeek or ajeri ambu oso nga ormu sawera.

28 Aposel ondo Sol os Jisasin or hishindiyari oson kormbak limu heyera. Uhu Sol or nga Jerusalemik nakrem li lihi limu yara. Uhu kwambu Jisashik mashin kormbak ormu sawera. Or mbeek man ajeri ambu ri.

29 Uhu Judama ol mashi Grikhik maimbanda ma ondo nga limu anamainkwambu mbara. Hako lir nombo nombo os orin li jimandingormekurin lasari lir.

30 Hako Jisasin hishindiyandari ma ondo mashi oson li misihi Solin li laha Sisariak limu lai halashirik yanga Tarsusik ormu ira.

31 Oro wolok Jisasin hishindiyandari ma ol provins Judia nga Galili nga Samaria orok lindari ondo jipjip er lindari lira, mbeek nomorawu nga nari ambu lir. Uhu Avui Wasilaka lirin or jelyashirik orin hishindiyanda nombo lihi kwambuk er nari sir. Avui Wasilakan li ajehe orhi siyok limu sira. Li sirik Masikome Avui Wasilakahi lirin or jelyashirik Jisasin hishindiyandari ma musha mendek er nari lira.

Pita or mbarik Ainias jivik or nari

32 Pita Avui Wasilakahi ma ondon or heyekmbaha yanga yangak ormu ira. Uhu yanga las Lida, karem li ushandari mishik ormu ira.

33 Kuyanga orok or ihi ma lar ormu heyera. Ma oto hi orhi Ainias oria. Ma oto maome orhi angop turmusaharakondari ria. Jeyengawukop or wandari asama tostava tava yok nalmingrip nari sira.

34 Pita orin or heyehe ormu sawera, “Ainias, ter Jisas Krais unak jivik nakwa mir. Uwa osik mi usaha jeyengawu mihin armek oweka.” Karem or mbarik kolok lewas ormu usara.

35 Urik ma ol yanga Lida orok fehe nga kuyanga Saronik fehe nga Ainias oto jivik or narik li heyehe wavu lihin li tormblehe Wasilakan limu tiyara.

9:25: 2 Ko 11:32-33 **9:26:** Ga 1:17-19 **9:27:** 1 Ko 9:1

Pita or mbarik Tabita indik si usahari

36 Kuyanga Jopak Jisasin hishindiyandari nokove las lindari sir. Hi sihi Tabita sir. Grikhi mashik Dorkas, karem li ushandari sir. Sir mbele mbele lerawu jivin si laha erndakava ondon si haha jelyandari sir.

37 Nindi las wolok si kavamisihi simu hara. Urik maninimba sihin li uktoloho waskowarmbak li hevehe aka metenje heyeyok li lalawu oweshirik simu wara.

38 Oro wolok Pita yanga Lidak liri ri. Yanga Lida oso yanga Jopa nga pasir nandari sir. Uri osik Jisasin tiyandari ma ol Jopak lindari ondo Pita yanga Lidak or ta lirin li misihi ma frijip li mbashirik frimu ira. Fri ihi orin frimu sawera, "Hai, kolomalok mi ra ni iwa. Nambek mi nawa halawa."

39 Urik Pita or usaha frir nga limu ira. Li ihi orin li laha aka os heyersiyer li undari aka heyeyok limu lawura. Or lawu nor heyeri nokove mumbla ondo orok li sihi limu tlara. Urik Pitan li heyehe os Tabita lir nga si liri wolok kowe mbele mbele ol si tlavaha lirin si hahandari ondon orin limu mukura.

40 Urik Pita mu hulaima nokopma amber ondon or mbarik hikrik limu layira. Urik kumban or huvuhu ormu Avui Wasilakan sawera. Uhu fumunyava orhin or tormblehe nokove oso maninimba sihi wari mishi oroyok ormu heyera. Uhu ormu mbara, "Tabita, nyir usawa." Karem or mbarik kolok misokome sihi simu hurira. Uhu Pitan si heyehe si usaha simu lira.

41 Urik Pita tava sihin or tolorik simu usasira. Urik Pita Avui Wasilakahi ma ondo nga nokove mumbla nga nor usharik li tarik normu mukura, "Tabita tos usa lindu," karem ormu mbara.

42 Urik Pita lerawu os or lari mashi oso li haisau handasawe irik yanga Jopak fehe ma amber li mistakoho ma mushak Wasilakan limu hishindiyara.

43 Urik Pita yanga Jopa orok nambek Saimon nga liri vri. Saimon oto bulmakau sishin or tloloho mbele mbelen bulmakau sishi ondok undari ma ri.

10

Ensel Korniliusik or talaha mashin or saweri

1 Ma lar yanga Sisariak lindari ri. Hi orhi Kornilius oria. Or Romik fehe kepten oria. Awun undari ma 100 orhi siyok li sihi awun undari lira. Awun undari ma ondo, "Italik fehe awun unda ma" karem li ushandari ma lira.

2 Or Judama ambu ri, hako Avui Wasilakan lotu undari ma ri. Or nga ma ol aka orhik lindari ma ondo er nga amber Avui Wasilakan li tiyaha orin ermba ermbak lotu undari lira. Uhu

Judama erndakava ondon ya mbele mbelen handari ri. Uhu ermba ermbak Avui Wasilakan sawendari ri.
3 Nindi las wolok am si homikurik 3 kilok hom si narik or mbele las sukuk heyendari hom ormu heyera. Or lihi nor heyerik ensel Avui Wasilakahi lar orhik or talaha ormu mbara, ❝Kornilius.❞
4 Karem or mbarik ensel oton or heyehe nor aje normu mbara, ❝Wasilaka, mberem uwa?❞ Urik ensel mu orin sawera, ❝Avui Wasilaka os orin mi sawenda angop or misiwa sir. Uhu os erndakava ondon armek mi uhu ya mbele mbelen mi handa oso nga angop or heyewa sir. Uhu os erem mi undan ormu rupshinduwa.
5 Wa, mir kolok ma lal mbashinak yanga Jopak li ika. Uhu ma lar orok li heye li sawe laha li taka. Hi orhi Saimon, hi yoko orhi Pita oria.
6 Or Saimon ome larhi akak lindu. Saimon oto bulmakau sishin or tloloho mbele mbelen bulmakau sishi ondok unda ma ria. Aka orhi os solwara mambuk sinda sir.❞
7 Ensel karem or sawe lafakaha ormu ira. Urik Kornilius ma frijip ornjik lerawun landari ma nga awun undari ma lar nga nor usharik limu rara. Awun undari ma oto or Judama ambu ri. Hako or er nga Avui Wasilakan lotu undari ma ri. Or ermba ermbak Kornilius nga pasir or lihi lerawun landari ma ria.
8 Uhu Kornilius os or heyerik talarin lirin or sawehe nor mbashirik Jopak limu ira.

Pita sukuk heyendari hom or heyeri

9 Li wahandaha ma ol Kornilius mbashirik iri ondo li ihi am takondik si narik Jopak li layikurik simu nara. Oso wolo mende Pita Avui Wasilakan or sawekmbaha aka heyeyok ormu lawura.
10 Uhu Pita or erengha or akurik ormu misira. Akwan li hundujeri hom or lihi mbele las sukuk heyendari hom ormu heyera.
11 Or heyerik heven akayanga simu sutlara. Urik mbele las osmu takara. Oso waskowarmba laka hom nari sir. Sumbu sumbu yok li toloho li halashirik misambik takari sira.
12 Hako mbele mbele ol waskowarmba orok wari ondo fle mbashi, wako hovo, avi apsham apsham nandari ondo[10:12] er nga orok wari lira.
13 Urik Pita or lihi mashi las mbarik ormu misira, ❝Pita mir usaha ondo lal jihi aka!❞

10:12 **10:12:** Wok Pris sapta 11 karem mbanda sir. Fleavimbashi lal misokome Avui Wasilakahik or heyewa jivik nawak li anda lir. Hako lal misokome orhik or heyewa kavak nashiwak li anda ambu lir. Fleavimbashi ol Pita heyeri ondo lal kavak or heyeri lir.

14 Urik Pita mu mbara, “Wasilaka, wahau te. An mbeek
mbele mbele ol misokome mihik mi heyewa jivik nanda
ambu, karem mi pantlenda ondo kal a ahaheyenda ambu
osik a akwa ambu nir.”
15 Karem or mbaha nor misirik indik ormu mbara, “Mbele
mbele ol Avui Wasilaka ushirik jivik nahanda ondon avak
kava, karem mbawa hala,” karem ormu mbara.
16 Mashi oso Pitan hindi nalmingrip saweri sir. Urik
Pita hindi nalmingrip, wahau, karem mbari ri. Ushirik
waskowarmba oso kolomalok indiyok simu lawura.
17 Urik Pita wavu musha mushak or hishihi ormu mbara,
“Wa, mberemhi suku tosir, tos ter a heyewa toson?” karem
or lihi hishirik ma ol Kornilius mbashirik tari ondo Pita liri
akan li lasaraha os or liri akayangak limu ta sira.
18 Uhu limu silira, “Saimon, hi yoko orhi Pita torok lindar
mo wahau?”
19 Pita suku os or heyeri oson or lihi hishirik Masikome
Avui Wasilakahi orin ormu sawera, “Misi. Ma nalmingrip
ol mirin lasarandu.
20 Mir usaha layi. Layihi lir nga nakrem ji i. Lir Judama
ambu lir. Hako mir avak wavu mushak hishiwa hala. An
mbashihindak tawa ma lir.”
21 Urik Pita or layihi ormu mbara, “An Pita anira, ma or ji
lasarawan. Jir mbelenjik ji randu?”
22 Urik limu mbara, “Nir Kornilius torok ni raha mirin ni
heye, karem or mbashihindak nimu randuwa. Or kepten
Romik fehe ri. Awun unda ma 100 ondo orhi siyok sinda
lira. Or ma jivik or naha Avui Wasilakan or lotu uhu orin
tiyanda ma ri. Or, “ma jivi mende” karem Judama amber
li mbanda ri. Hako ensel Avui Wasilakahi lar or talaha
orin ormu saweshirik or nga mu nirin mbashiwak nimu
randuwa. Ushinak aka orhik mi ihi mashi lal mi sawenak
or misikmbahan.”
23 Urik Pita lirin akomek or lalayihi oweshirik li lihi orok
or nga limu wara.

Pita Korniliushi akak or layihi mashin or saweri

Li wahandaha or nga najer limu ira. Ma ol Jisashi mashin
misindiyandari Jopak fehe lal er nga limu ira.
24 Li wahandashihi li ihi yanga Sisariak limu talara. Ko-
rnilius or usharik orhi ma nga naimble orhi ondo er nga
angop li talandirsaha Pitan nikishi liri lira.
25 Urik Pita mu tara. Or taha akak or layirik Kornilius pasir
or taha kumbamu Pitahik or avermbuwaha orin ormu lotu
ura.

10:14: Wkp 11:1-47; Ese 4:14 **10:15:** Mk 7:15,19

26 Hako Pita orin or toloho ormu mbara, "Mir usa. Erem
uwa hala. An mir hom men ma nir."
27 Uhu fri maimbaha frimu akak layira. Uhu or heyeri
Judama ambu ondo musha mendek orok tirsa liri lir.
28 Urik Pita mu lirin sawera, "Angop ji heyenda sir. Lo
nihi karem mbanda sir, nir Judama nga jir Judama ambu nga
mbeek nakrem ni likwa ambu nir. Uhu mbeek nir ihi pasir
jir nga ni sikmbaha mbanda ambu sir. Hako an angop Avui
Wasilaka sukuk or mukushihindak a heyehenda sir. Uhunda
osik mbeek ma lar a mba, "Mir kava mir, mir misokome
Avui Wasilakahik jivik nanda ambu mir," karem a mbakwa
ambu nir.
29 Uwa osik a rakmbaha ji mainhashihindak a misihi
kolomalok amu randuwa, mbeek mashi jihin a mblarnari
ambu nir. Wa, ji sawenak a misi. Mberem ushiwak anin
ji mbashihindak a randu?"
30 Urik Kornilius mu mbara, "Niri nalmingrip am iri
lir, mbele las anhik talarin. Aka anhik a lihi ter si nawa
hom 3 kilokik si narik Avui Wasilakan a saweri nira. Urik
kowe ukruharandarin faleri ma lar tumsar or talaha anhi
fumunyavak or sirik amu heyera.
31 Urik ormu mbara, "Kornilius, Avui Wasilaka os orin
mi sawendan angop misiwa ri. Uhu os erndakava ondon
armek mi uhu ya mbele mbele ondon mi handan angop
heyewa ri. Uwa osik Avui Wasilaka os erem mi undan ormu
rupshinduwa.
32 Wa, kolok ma lal mbashinak yanga Jopak li ihi Saimonin
li heyeka, hi yoko orhi Pita ria. Uhu oton li laharaka. Ma
oto or Saimon ome larhi akak lindu. Saimon orto bulmakau
sishin tloloho mbele mbelen bulmakau sishi ondok unda ma
ria. Aka orhi solwara mambuk sinda sir."
33 Karem or mbarik a misihi kolomalok ma ondon a
mbashirik limu ira, mirin li heye li laharakmbahan. Uwa
osik mi rashiwak nimu rupshi mendenduwa. Mashi os
Wasilaka mirin or hahanda oson mi sawenak ni misikmbaha
nimu talandirsanduwa. Uwak Avui Wasilaka ormu nir nga
linduwa."
34 Urik Pita mu sawera, "Ter am amu heyekrahakoron-
duwa. Avui Wasilaka Judama ambu ondon or kumasihi
Judama nom rupshinda ambu ri. Ma amber hom nakrem
rupshinda ri.
35 Hako yanga yanga amber hom ma ol orin lotu uhu
nombo wornan tiyanda ondo amber or rupshinda lir.
36 Avui Wasilaka nir Israelik fehe nirin mashi jivin or ha-
handa karem. Or mbashirik Jisas Krais or taha nor hashihin-
dak waplelena Avui Wasilakahi mendek si nashihindak os

10:26: Ap 14:13-15; Rev 19:10 **10:34:** Lo 10:17 Ro 2:11

nimu or nga waphimbiji linduwa. Jisas Krais orto ma amber lihi Wasilaka ria.
37 Jon mashin or sawe nor mbar, "Jir sunguwavun ji tormblehe fak ji layika." Karem or mbashirik mbele mbele ol provins Galilik sishihi rara yanga Israelik talandari ondon angop ji heyenda sir.
38 Jir angop ji heyeri sir. Avui Wasilaka Jisas yanga Nasaretik fehendan or kamashihi Masikome orhi nga kwambu orhi nga orin hari ria. Uhu or nga nor sishirik Jisas yanga yangak or ihi hulaima nokopman armek or uhu ma ol Laulaka oloshirik kavak nahandari ondon or urik jivik limu nara.
39 Mbele mbele ol or urik yanga Israel nga Jerusalem orok talari ondo misokome nihik ni heyehe nimu sawenduwa. Hako Jisasin miandok li tirihi limu mandingormera.
40 Hako niri frijip am fri ishirik Avui Wasilaka or mbarik Jisas indiyok or usaha hulaima nokopma misokome lihik ormu talara.
41 Hako Judama amber nembes, wahau. Ma nir mas Avui Wasilaka mbashirik mashi orhin sawendari ma nirtonom nihik talari ri. Os indiyok or usahari wolo nakrem ni lihi nimu ara.
42 Uhu ormu nirin sawera, "*Yanga* yangak ji ihi kormbak karem ji sawe, Avui Wasilaka Jisas orto nom or kamashihindak ma ol hahanda nga ma ol liwa nga lirin or heyembakwa ri," karem ormu sawera.
43 Profet ondo amber Jisasin karem sawendari ola. Ma ol Jisasin wavu lihik owenda ondo amber os miandok or hari nombo orokop Avui Wasilaka kavakava lihin or laha ermbekwa ola, karem mbahandari lira."

Masikome Avui Wasilakahi Judama ambu ondohik or takari

44 Pita mashin or saweri halanganga Masikome Avui Wasilakahi ma amber ol orok lihi mashin misiri ondohik ormu rakara.
45-46 Urik Jisasin hishindiyandari Judama ol Pita nga nakrem rari ondo li misiri Judama ambu ondo yanga apsham apshamhik fehe mashi lihik li mbaha hi Avui Wasilakahin limu hauowera. Oson li misihi li lishnyafaha limu mbara, "*Ambehoma*. Avui Wasilaka Masikome orhi angop Judama ambu tondon er nga nor hawa lir." Karem li mbarik Pita mu mbara,

---

10:37: Mt 4:12-17 **10:38:** Mt 3:16; Lk 4:17-20 **10:41:** Lk 24:42-43; Ap 1:8 **10:42:** Ap 17:31; 1 Pi 4:5 **10:43:** Ais 53:5-6; Jer 31:34 **10:44:** Ap 11:15; 15:8 **10:45-46:** Ap 2:4; 19:6

47 Ma rondo angop Masikome Avui Wasilakahin lawa lir,
os nir lahanda hom. Uwa osik ma lar avak lirin pantlekwa
ambu lir, os ma rondo li mbanak li fak tolofalekwan.
48 Uhu Pita ma ondon ormu sawera, Ji mbanak avak
kwambu Jisas Kraishik jirin li fak tolofaleka. Karem
mbashirik fak li layishihi limu orin sawera, Mir avak niri
lap nir nga ni lika, karem limu mbara.

11

Pita Jerusalemik or ihi mbele mbele ol talarin or saweri

1 Ushirik aposel ondo nga Jisasin hishindiyandari ma ol
provins Judiak lindari ondo nga limu misira, Judama ambu
ondo angop Avui Wasilakahi mashin li misindiyarin.
2 Hako os Pita Jerusalemik indik or iri wolo, Jisasin
hishindiyandari Judama olmu Pitan ngriara.
3 Uhu olmu mbara, Mir mberem ushirik Judama ambu
ondo aka lihik mi layihi lir nga nakrem ji ar?
4 Karem li mbarik Pita mbele mbele ol orhik talarin lirin
armek ormu sawera,
5 Os yanga Jopak a lihi Avui Wasilakan a saweri wolo
mbele las sukuk a heyendari hom a heyerik lersuwu yok
simu rakara. Oso waskowarmba laka hom nari sira. Mbele
las sumbu sumbu yok li toloho li halashirik anhik takari sira.

6 Urik mbele mbele ol waskowarmba orok nari ondon
armek a lishi heyeri, fle mbashi ol ma owelinda ondo, fle
mbashi ol sembengalak fehe ondo, wako hovo, avi ondo
karem orok nari lir.
7 Urik mashi las heven yok a misirik ormu mbara, Pita,
mir usaha ondon jihi aka.
8 Karem or mbarik amu mbara, Wasilaka, wahau te. An
mbeek mbele mbele ol misokome mihik mi heyewa jivik
nawa ambu, karem mi pantlenda ondo kal a ahaheyenda
ambu osik a akwa ambu nir.
9 Karem a mbarik ormu mbara, Mbele mbele ol Avui
Wasilaka ushirik jivik nahanda ondon avak kava, karem
mbawa hala, karem ormu mbara.
10 Mashi oso anin hindi nalmingrip saweri sir. Urik
an hindi nalmingrip, wahau, karem a mbari nir. Ushirik
waskowarmba oso indiyok lersuwu yok simu lawura.
11 Si lawuri halanganga ma nalmingrip aka os a liri mishik
limu tara. Lir Sisariak linda ma lar mbashirik tari lira.
12 Urik Masikome Avui Wasilakahi mu anin sawera, Lir
nga ji ika. Lir Judama ambu lir. Hako wavu mushak hishiwa
hala. Karem or mbarik a misihi ma 6-pela Jisashi mashin

10:48: Ap 2:38 **11:3:** Ap 10:28; Ga 2:12 **11:5:** Ap 10:9-48

misindiyandari ma ondo er nga nimu ira. Ni ihi ma otohi akak nimu layira.

13 Aka orhik ni layirik ormu nirin sawera, os ensel aka akome orhik or tala sirik or heyeri mashi oson. Ensel oto karem orin saweri ri, "Mir ma lal mbashinak Jopak li ika. Uhu ma lar Saimon, hi yoko orhi Pita oton li heye li sawe laharaka.

14 Ma oto avak or taha mashi lal mirin sawekwa ri. Os Avui Wasilaka avak mir nga ma ol nakrem aka mihik linda ondo er nga amber kavakava ji undan or laha ermbeshinak ermba ermbak jip ji likwa mashin." Ensel karem orin or mbari oson anin ormu sawera.

15 Urik mashin lirin a sawerik Masikome Avui Wasilakahi mu lirik takara, os mas nihik or takahandari hom.

16 Urik amu hishira, mashi os Wasilaka mas or mbahandarin. Karem or mbari osa, "Jon men hulaima nokopman fambak tolofalendari ria. Hako jir avak Avui Wasilaka mbashinak Masikome orhi or takaha jihik sikwa ri," karem mbari ora.

17 Os nir Wasilaka nihi Jisas Krais or saweri mashin ni misindiyarik Avui Wasilaka Masikome orhin nirin men hari ri. Undari hom ormu lirin erem hara. Uwa osik an mbeek lerawu os lihik or lari oson mbele las a mbandahi ambu nir, wahau." Karem ormu mbara.

18 Ma ondo Pitahi mashi oson li misihi mbeek orin li ngriakurik hishiri ambu lir, wahau. Hi Avui Wasilakahin li hauowehe limu mbara, "Ter am nimu heyenduwa. Avui Wasilaka or halashiwak Judama ambu ondo er nga sunguwavu lihin li tormblehe ermba ermbak jip li linda oson limu landuwa."

Yanga Antiokik fehenda ma Jisasin hishindiyandari ma ondo ermbak hi Kraishi nom li usharik li misihi lirin Kraishi ma, karem li ushari

19 Os Stivenin li mandingormerik or hari wolo Jisasin hishindiyandari ma ondon er nga kavak li nakmbaha limu ura. Erem li urik Jerusalemin li halaha li tuluhu yanga yangak limu ira. Lal kuyanga home ol Judama ambu ondo linda mishi orok limu ira. Lal kuyanga Fonisiak, lal ailan Saiprusik, lal yanga Antiokik, karem limu ira. Uhu yanga orok mashi Jisashin li saweri Judama ondo nom li sawerik misiri lir, mbeek Judama ambu ondo nga saweri ambu lir.

20 Hako lihi nindik ma lal Saiprusik fehe nga yanga Sairinik fehe nga yanga Antiokik li ihi mashi Wasilaka Jisashin yanga Grikik fehenda ondon er nga limu sawera.

11:14: Ap 16:31 **11:15:** Ap 2:4 **11:16:** Ap 1:5 **11:18:** Ap 13:48; 14:27 **11:19:** Ap 8:1-4

21 Urik kwambu Wasilakahi lihik si nashirik ma mushak
sunguwavu lihin li tormblehe Wasilakahi mashin limu
misindiyara.
22 Sios Jerusalemik fehe ma mashi oson li misihi Barn-
abasin li mbashirik Antiokik ormu ira.
23 Or ihi nor heyeri Avui Wasilaka orok fehe ma on-
don armek or uhu nor jelyashirik or heyehe ormu rupshi
mendera. Uhu ma ondon armek ormu owesawera. Unak
wavu lihi mende nga Wasilakan ermba ermbak li tiyakmba-
han.
24 Barnabas oto ma jivi mendek or narik Masikome Avui
Wasilakahi orhik or sishirik kwambu mendek Wasilakan
hishindiyandari ri. Uri osik mashin or sawerik ma musha
mendek Wasilakan limu wavu lihik owera.
25 Ushihi Barnabas yanga Tarsusik or ihi Solin ormu lasara.

26 Or ihi orin or heyehe nor laha yanga Antiokik frimu
rara. Uhu asama namtas orok fri lihi ma musha mende
Jisasin hishindiyandari ondon mashin frimu owesawera.
Yanga Antiok orok Antiokik fehe ondo ma ol Jisasin
hishindiyandari ondon li heyehe ﷺLir Kraishi ma,ﷺ karem
maifu mendek limu ushara.
27 Oso wolo profet lal yanga Jerusalemin li halaha yanga
Antiokik limu rakara.
28 Profet ondo lihi lar hi orhi Agabus oria. Masikome Avui
Wasilakahi or sauhashirik mashin ormu sawera, os yanga
yanga misambi amber akwa mendek si nakuri mashin.
Ushirik os Klodius or malakama Sisar Romik fehek or nari
wolo akwa mendek simu nara.
29 Urik Jisasin hishindiyandari Antiokik fehendari ma
Agabus saweri mashi oson li misindari osik am akwa
mendek si narik ya lal li laha Jisasin hishindiyandari ma
ol provins Judiak lindari ondon li hashinak ya oso lirin si
jelyakmba limu mbara. Ma ol ya lakak nari ondo lakak
li hakmba limu mbara. Ma ol ya awar nari ondo awar li
hakmba limu mbara.
30 Uhu ya ondon li owe tirsashirik Barnabas fre Solin li
mbashirik ya ondon fri laha provins Judiak frimu ira. Fri
laha ihi orok sios lida ondon frimu hara.

12

Herot Jemsin or mandingormeshihi Pitan krawuk or oweri

1 Oro wolok king Herot Agripa Jisasin hishindiyandari
ondon kavak or nakurik ormu mbara.
2 Uhu nor mbarik bainatik Jemsin limu jimandingormera.
Jems oto sanje Jonhi ria.

11:22: Ap 4:36 **11:25:** Ap 9:30 **11:28:** Ap 21:10 **11:30:** Ap 12:25

3 Herot or heyeri os erem or uri oso Judama lida lihi limu
rupshira. Uri osik Pita er nga nor mandingormeshinak or
hakmbaha normu hishira. Oso wolo Judama hiyawu Bret Yis
Ngashi Ambun li andari wolo sira. Uhu Pitan or mbashirik
li toloho krawuk limu owera.
4 Uhu or mbashirik awun undari ma 16-pela ondo tovro
kavrombak orin limu washilira. Uhu Herot karem hishiri
ora, "Hiyawu wasilaka Pasova oso mendek si nanakop
a mbashinak Pitan li laharlanak hulaima nokopmahi
misokomek yawur kormbak orin a kotim ukwa nir," karem
ormu hishira.
5 Erem or mbashirik Pita krawu akak ormu lira. Hako
Jisasin hishindiyandari ma ondo li tirsaha kwambu mendek
olmu Avui Wasilakan saweri lira. Ushinak Pitan or
jelyashinak krawu akan or hala talakmbahan.

Ensel Pitan krawu akak or laharlari

6 Herot Agripa mu os Pitan or kotim ukuri wolon kamara.
Os or kamandari de oso si hara namber, Pita awun undari
ma ovrohi nindik ormu suknyara. Tava orhi angop sen
kuvuk awun undari ma ovrohi tava nga li anamblashi li
ishishirik siri vri. Urik awun undari ma lal olmu akayanga
hikrik arangoshi lira.
7 Urik tumsar ensel Wasilakahi lar mu talara. Urik ukruha-
randari aka orok simu ukrura. Urik ensel Pitan aimak or
jihi nor lembasihi ormu mbara, "Mir kolok usa." Karem or
mbarik kolok sen kuvu ovro mu tlolo farakara. Urik ensel
mu mbara,
8 "Kufulombo mihin ishindangrihi kumba ari mihi nga
faleka." Karem or mbarik os or mbari hom Pita mu ura.
Urik ensel mu mbara, "Kousamba mihi nga falehe anin
tiyaka."
9 Urik Pita krawu akan or halaha ensel oton ormu tiya ira.
Hako Pita sukuk or heyer, karem hishiri ri.
10 Fri ihi akayanga maifuk sindarin fri tikrishihi akayanga
nindin fri tikrishihi akayanga sambak frimu ira. Urik
akayanga oso sihik simu sutlara. Ushirik frimu layishihi ira.
Nombo lakak fri ihi kolok ensel mu Pitan halashi ira.
11 Ushirik Pita am or hishiyarihi ormu mbara, "Ter amu
hishiyarinduwa, Avui Wasilaka mbashiwak ensel orhi anin
jivinakwak tawa ri. Herot nga Judama ol mbele mbele kava
anin ukwak li mbawa ondo lihi tavarenjek anin indik or
lakmbahan."
12 Uhu aka Mariahik ormu ira. Sir nijava Jonhi sira. Jon
hi yeje orhi Mak oria. Ma musha mendek aka orok li tirsaha
Avui Wasilakan sawe liri lir.

12:10: Ap 5:19

13 Pita am or ihi ormu akan tirira. Akan or tiririk
orok lerawun landari nokopminyongo las mu akayangan
sutlakurik tara. Hi sihi Roda sira.
14 Hako Pitahi mandarjinyak si misihi sunguwavu sihi er
si rupshi mendehe akayangan si sutla namber indiyok simu
shirinya ira. Si ihi orok tirsandari man simu sawera. ❝Pita
or taha akayangak sindu.❞
15 Karem si mbarik limu mbara, ❝Wahau te. Nyir ferfar
nyimu mbandu?❞ Hako si mblarna menderik li misihi limu
mbara, ❝Nyir ensel or Pitan washilindan heyewa nyir,❞
karem limu mbara.
16 Hako Pita er sishi akan tiriri ri. Urik akayangan li
sutlaha orin limu heyera. Uhu er limu lishnyafara.
17 Urik Pita mayam li likmbaha ormu tavalounara. Uhu
nombo os Wasilaka orin or jivinashirik krawun or hala
talari mashi oson ormu sawera. Uhu ormu mbara, ❝Jir
avak Jems12:17 nga ma anandi ol Jisasin hishindiyanda ma
ondo nga ji sawenak li misika, mbele mbele os anhik talawa
oson.❞ Ushihi Pita lirin or halaha yanga anandi yok ormu
ira.
18 Am si hararik, awun undari ma li heyeri Pita mbeek
krawu aka orok liri ambu ri. Ushirik li mbelehe limu aje
mendera. Uhu lihinjik limu anasili anasilira, ❝Pita mbeek
or iwa?❞
19 Herot Agripa or heyeri mbeek Pita orok liri ambu. Urik
ma ondon or mbashirik Pitan limu lasaira. Hako mbeek li
heyeri ambu ri. Urik awun undari ma ol Pitan washiliri
ondon li kotim uhu li mandingormeshinak li hakmbaha
ormu mbara. Ushihi Herot provins Judian or halaha yanga
Sisariak ormu layira. Uhu orok ormu lira.

Avui Wasilaka Herotin kavak or nari

20 Nindi las wolok King Herot Agripa yanga Tairik fehe
ma nga Saidonik fehe ma nga ormu waplelena mendera.
Uri osik yanga orok fehe ma li tirsaha orin li heyekurik
limu ira. Unak waplelena orhi mendek si nakmbahan. Lir
ermbak kuyanga os Herot arangondari mishi orok akwan
li landari osik, las avak Herot lirin or waplelenaha akwan
li landari nombon or pantlenda ngashi, karem mbaha li
ajehe olmu ira. Li ihi masmas Blastus, or Herot wan-
dari aka oson washilindari man li heyehe limu sawera.
Ushinak mishamaimbanda mak or naha nor i Agripan or
heyesaweshinak waplelena orhi mendek si nakmbahan.

12:17 **12:17:** Jems oto Jisashi maha lar oria. **12:18:** Ap 5:22-24

21 Ushirik Herot os lirin or heyekuri wolon ormu kamara. Oso wolo king falendari kowen or falehe sia os king lindari orok ormu lira. Uhu mashi lal ormu sawera.
22 Urik yanga Tairik fehe ma nga Saidonik fehe ma nga lirin or rupshikmbaha li hokophakovihi mainlakalakan jihi limu mbara, "King Herot mashin or mbawa kwambu nga nor naha Avui Wasilaka hom mbaw te. Mbeek ma mbanda hom mbawa kom te." Karem limu er washimbara.
23 Urik Herot mashi os li mbari oson or misihi or rupshihi mbeek hi Avui Wasilakahin hauoweri ambu ri. Erem or urik kolok ensel Avui Wasilakahi mu orin jira. Urik jipmiskavamisindari las orhik nari sir. Urik owe ol hovo hom nanda shishirik ormu hara.
24 Hako mashi Avui Wasilakahi yanga yangak li haisau handasawe irik ma mushak Jisasin limu hishindiyara.
25 Urik Barnabas nga Sol nga lerawu frihin Jerusalemik fri larakoho indik Antiokik frimu ira. Uhu Jon Mak er nga fri laha limu ira.

13

Barnabas fre Solin li kamaha li mbashirik mashi jivi Jisas Kraishin fri sawekurik fri iri

1 Sios Antiok orok lindari ma lal hi lihi karem. Barnabas, Simeon, Simeon oto hi yoko orhi Niger, Lusius yanga Sairinik fehenda, Sol, Manain. Manain oto or king Herot Antipas nga nakrem sahandari ma ri. Lir profet mashik li mbaha mashi Avui Wasilakahin armek owesawendari ma lir.
2 Nindi las wolok hulaima nokopma sios orok fehe Avui Wasilakan li lotu uhu akwan li halaha limu lira. Urik Masikome Avui Wasilakahi lirin ormu sawera, "Jir avak Barnabas fre Solin ji kamashinak lerawu os fri lakmbaha na mbahandan fri laka."
3 Urik akwan er li hala lihi tava lihin masiji frihik li hauowehe Avui Wasilakan li sawehe li mbashirik frimu ira.

Barnabas fre Sol ailan Saiprusik mashin fri saweri

4 Masikome Avui Wasilakahi fririn or mbashirik yanga Selusiak frimu ira. Orok sipik fri lawuhu ailan Saiprusik frimu ira.
5 Ailan Saiprus oso yanga lal nga nandari lira. Las Salamis sira. Yanga Salamis orok frimu layira. Salamisik fri layihi Judama lotu undari akak mashi Avui Wasilakahin frimu sawera. Jon Mak fririn or jelyakmbaha er nga normu ira.

6 Li ihi ailan Saiprus amber hom li yaha mashin li sawe ihi yanga yervle Pafosik li sawekurik limu ira. Pafos orok

12:23: Dan 5:20 **12:24:** Ais 55:11 **12:25:** Ap 11:29-30; 15:37 **13:2:** Ap 9:15 **13:3:** Ap 6:6 **13:5:** Ap 12:12; 15:39

Judama lar or mbele mbele entlembantlen sindari man limu heyera. Hi orhi Barjisas oria. Or haimba handambandari profet lar oria.

7 Malakama Sergius Paulus nga lindari ria. Sergius Paulus oto wavu krahak hishiyarindari ma ria. Undari osik mashi Avui Wasilakahin fri sawenak or misikmbaha fririn ormu ushara.

8 Hako Barjisas oto hi orhi Grikhi mashik Elimas, karem li ushandari oto lerawu os fri lakmba urin ormu pantlera. Mberem ushirik? Or mbeek malakama oto Jisashi mashin or misindiyakmbaha or hishiri ambu.

9 Hako Sol, hi yeje orhi Pol, Masikome Avui Wasilakahi orhik or sishirik Elimas oton or heilatalehe normu mbara,

10 “Mir Laulakahi jikisi mira. Mir jipjip linda nombo oson uwak kavak li nanda ma mira. Mir ermbak mi haimba handambaha wapkava hishihi os jipjip linda nombo Wasilakahin uwak kavak nanda ma mira. Hako mir os er mi unda oson halakwa ambu om?

11 Uwa osik misi. Wasilaka avak ter mirin jikwa ri. Unak misokome mihi avak si tumushinak mbeek mbele las heyekwa ambu mir. Uhu kandakar nga nambek erem er naha likwa mira.”

Pol karem or mbarik kolomalok lersuwu tle nga kwandi nga si taha Elimashi misokomen simu arangora. Urik ma ol orin toloho nombon mukukurinjik ormu lasa ira.

12 Urik malakama Sergius Paulus oto os Elimas erem or nari oson or heyehe nor lishnyaha wavu orhi si usarik Wasilakan wavu orhik ormu owera.

Barnabas fre Pol yanga Pisidia mavayok nandari yanga Antiokik fri ihi mashin fri saweri

13 Urik Pol le yanga Pafosin li halaha sipik li lawuhu limu yanga Pergak ira. Perga oso yanga Pamfiliak nandari sira. Hako Jon Mak fririn orok or halaha indiyok Jerusalemik ormu ira.

14 Urik Pol fre Barnabas nom yanga Pergan fri halaha frimu yanga Antiokik ira. Antiok oso yanga Pisidia mavayok nandari sira. Am Sabat wolok si narik Judama lotu undari akak fri layihi frimu takalira.

15 Urik mashi Avui Wasilakahi Moses kayehendari las nga profet kayehendari las er nga limu ritim ura. Ushirik ma ol li lotu undari akan washilindari ma ondo li mbashirik ma lar ihi Pol fre Barnabasin ormu silira, “Shirin, shir mashi las er nga ma tol torok liwa tondon shi saunjelyakwak shi hishi nahi, wa shi saweka.”

13:11: Ap 9:8 **13:13:** Ap 15:38

16 Urik Pol or usasihi mayam li linak mashin or sawekmbaha normu tavalounara, "Jir Israelik fehenda ma nga jir Judama ambu ol Avui Wasilakan lotu unda jir nga, ji misi.
17 Avui Wasilaka nir Israelhi nelokon or kamaha nor ushirik os Ijipik li liri wolo musha mendek limu nara. Uhu kwambu orhi mendek lirin indiyok Ijipik normu laharara.
18 Hako orin li kumasirik or halashirik asama 40-k misamtelmbamba orok yari lira. Hako mbeek lirin halari ambu ri.
19 Urik Avui Wasilaka kuyanga Kenan orok fehendari kraha 7-pela ondon or mbarik kavak limu nara. Uhu misambi oson neloko nihi ondon ormu halashira. Unak misambi oso lihik er si nakmbahan.
20 Os Ijipik li liri wolok sishi raha Kenanik li layi misambin li humasi laha li liri asama 450 hom nari sira.
Urik Avui Wasilaka maifuk sindari ma ondon or kamashirik Israel orok limu sira. Er li li ihi profet Samuel mu talara.
21 Urik Israel ondo king nga li nakmbaha limu mbara. Urik Avui Wasilaka Solin or kamashirik kingik or naha asama 40-k ormu sira. Sol oto jikisi Kishi ri. Benjaminhi krahak fehendari ri.
22 Hako Avui Wasilaka Solin or halashihi Devitin or kamashirik kingik ormu nara. Uhu ormu sawera, "A heyewa Devit jikisi Jesihi oto sunguwavu anhi osmu orin rupshi mendenduwa. Or avak mbele mbele os a mbawan tiyakwak a heyewa ma ria," karem ormu mbara.
23 Uhu maskop or mbahandari hom kraha Devithik fehe ma lar or kamashirik Israelik talari ria, nirin or jivinakmbahan. Ma oto Jisas oria.
24 Jisas lerawun or la namber, Jon masmas Israelik fehendari ma ondon amber mashin ormu sawera, sunguwavun li tormbleshinak lirin fak or tolofalekmbahan.
25 Jon am or hakuri wolok si narik ormu sawera, "Ji hishiwa an lawe mende nir? An ma or jirin jivinakwa ma ambu nir. Hako ji misi, ma or jirin jivinakwa ma oto avak takwa ri. An ma jivi ambu nir. Unda osik an mbeek kuvu os kumba ari orhi orok nawan a sorngondahi ambu nir. Hako ma or jirin jivinakwa ma oto jivi mende indinga ria," karem ormu mbara.
26 Mahasanje, jir Abrahamhi nirambara nga Judama ambu ol Avui Wasilakan lotu unda ma jirin. Mashi os Avui Wasilaka Jisas oton or kamashirik nirin or jivinahanda mashi oso nir amber nirnjik li sawehendari sir.

13:17: Kis 1:7; 6:6; 12:51 **13:18:** Nam 14:34; Lo 1:31 **13:19:** Lo 7:1; Jos 14:1 **13:20:** Het 2:16; 1 Sml 3:20 **13:21:** 1 Sml 8:5,19; 10:20-24 **13:22:** 1 Sml 13:14; 16:12; Sng 89:20 **13:23:** 2 Sml 7:12-16 **13:24:** Mt 3:1-2 **13:25:** Jn 1:20,27

27 Ma ol Jerusalemik lindari nga lida lihi ondo nga mbeek
orin li heyehe lirin jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda
ma ri, karem yawur hishiyariri ambu lir. Uhu mashi
mashi os profet kayehendari ermba ermbak Sabat wolok
li sawendari oso nga yawur hishiyariri ambu lir. Uri osik
orin li mandingormekmbaha limu mbara. Mashi os karem li
mbari oso er nga osmu profet mas li mbahandari hom nara.
28 Hako li heyeri mbele las or uri mbeek kavak nari ambu
sir. Unak orin li kotim uhu li jimandingormekurin. Hako
li ukmisi flarna mendehe malakama Pailatin li mbarik or
mbashirik orin limu mandingormera.
29 Mbele mbele os orin li ukmbaha profet mas li kayehen-
dari oso amber orin li urakoshihi maninimba orhin miandok
li laha mawak limu halowera.
30 Hako Avui Wasilaka or mbarik indiyok usahari ri.
31 Uhu hindi mushak kormbak or talarik ma ol Galilin
halaha or nga nakrem Jerusalemik iri ondo orin limu heyera.
Ushihindak ma ondo os orin li heyendan Judama ondon ter
nga olmu sawenduwa.
32 Uwa osik Barnabas nga an nga mashi jivi os Avui
Wasilaka maskop misumu walanga nihi ondon or ukmbaha
nor mbahandari mashi oson ter os jirin shimu sawenduwa.
33 Avui Wasilaka or mbarik Jisas angop mawan halaha
usahari ri. Erem or ushirik mbele mbele or ukmbaha nor
mbahandari oso omendingak osmu nara. Mashi oso Buk
Song namba 2 orok osmu nandua. Mashi oso karem,
“Mir jikisi anhi mira. Ter avoko mihik amu nanduwa.” *Buk
Song 2:7*
34 Avui Wasilaka or mbanak or usaha mbeek indik or
hakwa ambu oson angop mas or mbahandari sir. Mashi
Avui Wasilakahi karem sawehendari sir, “Mas Devitin a
ukmbaha na mbahandari hom jirin armesarme mendek a
ukwa nir.” Undari mashi oso omendingak talari sir.
35 Mashi Avui Wasilakahi anandi las karem sawehendari
sir, “Mir mbeek mi halashinak ma or mi kamahanda ma oto
mawak waha kuvayikwa ambu ri,” karem or mbahandari
osa.
36 Hako nir angop ni heyenda sir, Devit os misambik or liri
wolo Avui Wasilaka mbari mashi nom tiyandari ora. Uhu
nor hashirik orin limu wakor owera, neloko orhin li wakor
owendari hom. Ushirik maome orhi angop kuvayiri sir.
37 Hako ma or Avui Wasilaka mbarik mawan halaha
usahari ma oto kuvayiri ambu ri.
38 Uwa osik mahasanje, jir armek ji hishiyarika. Ma orto
nom kavakava ji undan yoko ermbekwa ma ria.

13:28: Mt 27:22-23 **13:29:** Mt 27:59-60 **13:31:** Ap 1:3,8 **13:34:** Ais 55:3
13:35: Sng 16:10

39 Mashi Avui Wasilakahi Moses kayehendari oso mbeek
kavakava jihin laha ermbendahi ambu sir. Uhu jirin unak
Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak ji nandahi
ambu sir. Hako ma amber Jisasin wavu lihik owewa
ma ondo avak kavakava lihi amber or laha ermbeshinak
misokome Avui Wasilakahik ma worna mak nakwa lira.
40 Uwa osik jir ji auheyeka. Las avak orin ji kumaifaha os
mas profet li mbahandari hom jihik si nanda ngashi.

41 Karem li mbahandari osa,

"Jir mashi Avui Wasilakahin mblarnanda ma jirin, ji misi.
Jir avak lishnyamashnyaha hakwa jir. Mberem ushi-
wak? Avak jihi nindik mbele las a unak ji heyehe wavu
musha mushak ji hishihi mbeek hishiyarikwa ambu
jir. Ma lal jirin armek owesawekwa ol te, hako mbeek
hishiyarikwa ambu jir." *Habakuk 1:5*

42 Pol am mashin or sawerakoshihi or nga Barnabas nga
hikrik fri layikurik fri urik hulaima nokopma fririn limu
sawera, "Sabat wolo usaik indiyok shi raha ter ni misiwa
mashi oso lal nga shi sawenak ni misi," karem limu mbara.
43 Os li tirsaha liri mishi oson fri halaha fri irik Judama
ondo nga Judama ambu ol Avui Wasilakan lotu undari ondo
nga mushak frir nga limu anasawera. Uhu frimu mbara,
"Jir ermba ermbak Avui Wasilaka jirin or jivinandan ji
hishiowehe orin ji tiyaha ji lika," karem frimu sawera.

44 Am indik Sabat wolok si narik kuyanga orok fehe ma
amber hom Pol fre Barnabas mashi Avui Wasilakahin fri
sawenak li misikmbaha limu talandirsara.
45 Hako Judama lal ma musha mendek li talandirsarik
li heyehe wavu lihi osmu kavak nara. Uhu mashi os Pol
sawerin li mblarnaha orin mashi kavan limu mbara.
46 Urik Pol fre Barnabas kormbak lirin frimu sawera,
"Shir Avui Wasilakahi mashin jir Judaman masmas shi
sawekurik shi hishiri shir. Hako jir mashi oson jimu
mblarna ormbenduwa. Uwa oso os jihinjik karem jimu
mbanduwa, "Nir ma jivi ambu nir. Nir mbeek ermba
ermbak linda oson ni landahi ambu nir." Uwa osik ji misika.
Shir ter mbeek mashi las jirin shi sawekwa ambu shir. Shir
Judama ambu ondohik shi ihi lirin mashin shi sawekwa shir.

47 Mberem ushiwak? Wasilaka karem shirin or saweri osa,

"An mirin a ushirik ukruharanda hom nari mir. Ushinak
yanga yanga amber hom mi ihi Judama ambu on-
don mi jelyashinak sunguwavu lihin li tormbleshinak
kavakava lihin a laha ermbekmbahan." *Aisaia 49:6*

13:39: Ro 10:4 **13:46:** Ap 3:26; 18:6

48 Judama ambu ondo mashi oso li misihi wavu lihi jivi
mendek si narik mashi Wasilakahin li rupshihi limu hauow-
era. Uhu ma ol ermba ermbak linda oson lakmbaha Avui
Wasilaka kamahandari ondo amber mashi Avui Wasilakahin
misindiyara.
49 Urik mashi Avui Wasilakahin yanga yangak li haisau
handasawe irik kuyanga orok fehe amber limu mistakora.
50 Hako Judama ol orok fehe ondo Pol fre Barnabasin li
waplelenaha nokove orok fehe ol maifuk sihi Avui Wasi-
lakan lotu undari ondo nga malakama lal orok fehe ondo
nga li mbashirik fririn limu ngriara. Uhu Pol fre Barnabasin
kavakavak li uhu li mbashirik kuyanga oson fri halaha frimu
ira.
51 Fri ikurik kumba jere frihin frimu narka lafakara.
Ushinak orok fehe Judama ondo kavakava lihi os fririn li
urin si mukunak li heyekmbahan. Uhu yanga Antiok oson
fri halaha yanga Aikoniamik frimu ira.
52 Urik Masikome Avui Wasilakahi Jisasin tiyandari ma
ol yanga Antiokik lindari ondohik or layishirik limu rupshi
mendera.

14

Barnabas fre Pol yanga Aikoniamik mashin fri saweri

1 Pol fre Barnabas yanga Aikoniamik fri ihi os Antiokik fri
uri hom Judama lotu undari akak frimu layira. Aka orok
fri layihi mashi Wasilakahin fri sawerik Judama nga Judama
ambu ondo nga mushak mashi oson limu misindiyara.
2 Hako Judama lal mbeek mashi oson misindiyakurik
hishiri ambu lir. Uhu Judama ambu ondon li urik wavu
lihi kavak si narik mashi Jisashin misindiyandari ondon
kavakavak li ukurik limu hishira.
3 Hako frir nambe mendek orok fri lihi mashin saweri vria.
Uhu mbeek ajeri ambu vri. Urik Wasilaka kwambu orhin
fririn or hashirik mbele mbele ma undahi ambu nga apsham
apshamhi nga frimu ura. Erem fri urik hulaima nokopma li
heyehe limu mbara, “Mashi tos fri sawewa toso omendinga
sira. Avui Wasilaka wapjip hishi orhi nirin men or hakwak
hishinda ria.”
4 Hako hulaima nokopma orok fehendari ma lihinjik li
anakoroho lal Judamahi krahak li sirik, lal aposel frihi
krahak limu sira.
5 Uhu Judama ondo nga Judama ambu ondo nga malakama
lihi ondo nga li usaha fririn li mbanak fri humblarakm-
baha limu mbara. Uhu sunjakombek fririn li jimandin-
gormekurik limu ura.

13:51: Mt 10:14; Ap 18:6 **14:3:** Mk 16:20; Hi 2:4 **14:5:** Ap 14:19

6 Hako Barnabas fre Pol mashi os fririn li jimandin-
gormekurik li mbari mashi oson fri misihi yanga Listra nga
yanga Derbe nga orok frimu tulu ira. Yanga ovro provins
Likoniak nandari vri. Uhu yanga lal orok er nga pasir
nandari mishi orok iri vri.
7 Uhu mashi jivi Jisashin yanga orok frimu sawera.

Barnabas fre Pol provins Likoniak nandari yanga Listra nga Derbe orok mashin fri saweri

8 Yanga Listra orok kumba kavak nandari ma lar lindari
ria. Nijava orhi orin si wari wolok kumba nashishirik mbeek
jip eseyandari ambu ri. Men misambikop liyandari ria.
9 Ma oto or lihi nor misirik Pol mashi Avui Wasilakahin
ormu sawera. Uhu or heyeri ma oto mashi Avui Wasilakahin
or misindiyaha wavukop ormu hishira, “Avui Wasilaka
avak or mbanak jivik a nakwa nir,” karem ormu hishira.
10 Urik Pol wasilakak ormu mbara, “Mir usasi!” Urik ma
oto lewas or usasihi ormu ira.
11 Ma mushak os Pol urin li heyehe yanga Likoniak fehe
ondohi mashik wasilakak limu mbara, “God nihi frijip
angop mak fri naha nihik tawa tovria.”
12 Karem mbaha Barnabasin god Susik limu ushara. Uhu
Pol or maimbandari osik orin god Hermesik limu ushara.
13 Tempel aka god Susnjik li undari oso inyi os li washihi
yanga oson li arangondari hikriyok nandari sir. Undarik
tempel aka orok lerawun landari pris oto bulmakau hula lal
nga mise lal kuvuk fenjendari nga nor laha yanga akayanga
orok ormu laharara. Uhu or nga hulaima nokopma nga ofan
god lihin li undari hom fririn li hakurik limu ura.
14 Hako aposel ovro mashi os fririn li ukmba uri mashi
oson fri misihi os fririn li ukurin fri pantlekmbaha kowe
frihin frimu tolfrehera. Uhu fri shirinya ihi ma ondohi
nindik fri layi sihi frimu wasilakak ushasawera,
15 “Ma jirin, ji misi. Mberem ushiwak erem ji ukwak ji
undu? Shir ma shir, jir nanda hom shi nanda shir. Shir mashi
Avui Wasilakahin shi sawehe karem shi sawenda shir. Jir
avak god indinga ambu ondon ji lotu undan ji halaha wavu
jihin ji tormblehe Avui Wasilaka or ermba ermbak linda orto
nom ji lotu uka. Ortonom lersuwu nga misambi nga solwara
nga mbele mbele amber uhundari ria.
16 Ome sira. Mas wolo Avui Wasilaka or halashirik
hulaima nokopma lihi lihik yandari lira.
17 Hako or mbeek simbalek or wanyi mendeshiwak ma li
heyekwan li hishanda ambu ri, wahau. Or ermbak wapjip
hishindan jirin handa ri. Or mbashiwak ma rakawak akwa

14:11: Ap 28:6 **14:15:** Sng 146:6; Ap 10:26 **14:16:** Ap 17:30

li tasaha ome nga nanda lir. Uwak akwa musha mendek or hawak ji aha wavu jihi os jimu rupshi mendenduwa.�
18 Karem frimu mbara. Uhu os ofan fririn li hakmbaha li
uri oson fri pantleshirik limu halara.
19 Hako Judama yanga Antiokik fehendari nga yanga Aiko-
niamik fehendari nga yanga Listra orok li taha ma ondon li
mbashirik limu Polin waplelenara. Uhu sunjakomben li loho
Polin limu jik ormbera. Li heyeri am or har, karem mbaha
maninimba orhin li tolo longoho li lalayi yanga hikriyok li
oweshirik ormu wara.
20 Urik Jisasin hishindiyandari ma li raha Polhi manin-
imba oso wari mishik li sihi limu talayantlera. Urik Pol or
usaha yanga orok indik ormu layira. Or wahandaha or nga
Barnabas nga yanga Derbek frimu ira.

Provins Siriak nanda yanga Antiokik indik fri iri

21 Fri ihi mashi Avui Wasilakahin Derbe orok frimu saw-
era. Urik ma mushak Jisasin wavu lihik limu owera. Ushihi
indiyok Listrak fri ihi Aikoniamik fri ihi Antiokik frimu
layira.
22 Uhu yanga ondok fri yaha Jisasin tiyandari ma kop-
shan li mbaha li sikmbaha frimu saunjelyara. Uhu Jisasin
hishindiyanda nombo orok li sitambanaha li sikmbaha
frimu saunjelyara. Uhu frimu sawera, "Avui Wasilaka or
arangoshinak jip ni likwa mishik ni layi namber, nomorawu
mushak masmas nihik talakwa sir," karem frimu mbara.
23 Uhu sios ol orok nandarinjik maifuk sihi lerawu Avui
Wasilakahin lakuri ma lal frimu kamara. Uhu akwan fri
halaha lirnjik Avui Wasilakan fri saweshihi ma ol Jisasin
hishindiyandari ondon Wasilakahi tavak frimu halara.
24 Ushihi Barnabas fre Pol fri ihi yanga Pisidian fri tikri ihi
provins Pamfiliak frimu layira.
25 Provins Pamfiliak yanga Perga nga Ataliya nga nandari
vri. Fri layihi yanga Pergak mashi Avui Wasilakahin fri
saweshihi yanga Ataliak frimu ira.
26 Ataliak fri ihi sipik fri lawuhu indiyok provins Siriak
nandari Antiokik frimu ira. Sios Antiok oso mu mas lerawu
Wasilakahin fri lakmbaha Avui Wasilakahi tavak fririn li
halashihi, "Waprupshi Avui Wasilakahi shir nga nakrem
ikwa sira," karem li mbahandari mishi sir. Undarik lerawu
oson fri larakoho opmu Antiokik indiyok ira.
27 Fri i layihi hulaima nokopma siosik fehendarin fri
usharik li talandirsarik mbele mbele os Avui Wasilaka tava
frihik or urin frimu sawera. Uhu or halashirik Judama ambu
ondo nga mashi orhin li misindiyarin er nga frimu sawera.

14:17: Jer 5:24 **14:19:** Ap 17:13; 2 Ko 11:25 **14:22:** Ap 15:32; 1 Te 3:3
14:26: Ap 13:1-2 **14:27:** Ap 15:4,12

28 Uhu ma ol Jisasin tiyandari sios Antiokik fehe nga
nambe mendek orok frimu lira.

15

Sios lida ondo Jerusalemkop talandirsari lir

1 Ma lal provins Judian li halaha olmu Antiokik tara. Li
taha Jisasin hishindiyandari ma ol Judama ambu ondon limu
sawera, "Os Moses sawehendari hom masamsishi jihin ji
koro nahi ambu, Avui Wasilaka mbeek kavakava jihin laha
ermbekwa ambu ri."
2 Karem li mbarik Pol fre Barnabas mashi oso fri misihi fri
usaha mainkwambuk lir nga limu anamblarnara. Uri osik
Pol fre Barnabas nga ma ome lal nga li kamaha li mbashirik
Jerusalemik limu ira, mashi oson aposel nga sios lida nga li
anasawekmbahan.
3 Jerusalemik li ikmba limu ira. Li ihi yanga Fonisia nga
Samaria nga orok li ihi mashin ma ol Jisasin hishindiyandari
ondon limu sawera. Mashi os Judama ambu ondo wavu lihin
li tormblehe mashi Jisashin lir er nga li misindiyarin limu
sawera. Li sawerik li misihi limu rupshira.
4 Am Jerusalemik li layirik aposel nga sios lida ondo nga
lirin li heyehe limu rupshira. Urik Pol fre Barnabas mashi
os Avui Wasilaka tava frihik or urin frimu lirin sawera.
5 Hako Jisashi mashin misindiyandari ma ol Farisik fe-
hendari lal li usaha limu mbara, "Os Judama ambu lal
Jisasin li hishindiyakwak li hishi nahi, wa avak ni mbashinak
masamsishi lihin li koroho mashi Moseshin li tiyaka,"
karem limu mbara.
6 Uri osik aposel nga sios lida ondo nga limu talandirsara,
mashi oson armek li anasawekmbahan.
7 Li talandirsaha mashi mushak li mbashihi Pita mu
usasihi lirin sawera, "Nakrem Jisasin ni hishindiyanda
ma jirin, jir angop ji heyeri sir. Mas Avui Wasilaka jihi
nindik anin or kamari nir. Ushinak a ihi mashi jivi Jisas
Kraishin Judama ambu ondon a sawenak li misihi Jisasin li
hishindiyakmbahan.
8 Avui Wasilaka sunguwavu hulaima nokopmahi angop
amber or heyerakonda sir. Uhu os Masikome orhin nirin
or hahanda hom, Masikome orhin Judama ambu ondon er
nga normu hara. Unak oson li heyehe, "Avui Wasilaka ormu
nirin er nga rupshinduwa," karem li mbakmbahan.
9 Avui Wasilaka mbeek Judama ambu ondon or kumasihi
nir Judama nom rupshinda ambu ri, wahau. Nir nga
lir nga nakrem rupshinda ri. Mberem ushiwak? Jisasin

15:1: Ga 5:2 **15:2:** Ga 2:1 **15:4:** Ap 14:27 **15:7:** Ap 10:1-43 **15:8:** Ap 10:44; 11:15

hishindiyanda nombo orok Avui Wasilaka kavakava lihin or laha ermbeshiwak sunguwavu lihi misokome orhik jivik simu nanduwa.
10 Hako mberem ushiwak mashi Moseshi ol nir nga neloko nihi nga ni tiyarakondahik nari ambu ondon Jisasin hishindiyanda ma ol Judama ambu ondo li tiyarakokmba ji mbandu?
11 Nir angop karem ni hishinda sir, waprupshi Jisas Wasilakahikop Avui Wasilaka kavakava nihin laha ermberi ri. Uwa osik Judama ambu ondo er nga nakrem ol ormu kavakava lihin laha ermbenduwa.
12 Urik ma amber ol orok tirsaha liri ondo mashi las nga mbari ambu lir. Men mamblan owehe mashi os Barnabas fre Pol sawerin limu misira, mbele mbele os apsham apshamhi nga ma undahi ambu nga Avui Wasilaka frihi tavak Judama ambu ondo lihi nindik or uri oson.
13 Mashin fri sawerakorik Jems mu mbara, Nakrem Jisasin ni hishindiyanda ma jirin, mashi kas a sawekwa kason ji misi.
14 Saimon Pita angop or sawewak ji misiwa sir, Avui Wasilaka os Judama ambu ondon or jivinashirik lir er nga orhi mak li narin.
15 Mashi os profet ondo kayehendari er nga osmu nakrem sawenduwa.
16 Profet karem li kayehendari sir.

Kuyanga os Devit arangondari oso nga mbele mbele yanga orok fehe nga angop kavak nari lir. Hako kumak indik a rawa wolo avak a tolonak si usahanak mbele mbele akrikop a ukwa sir.

17 Ushinak Judama ambu ol anhi mak li nakmbaha na kamahanda ondo er nga anhik li taha anin li lotu uhu anin, Wasilaka, karem mbakwa lir.
18 Mbele mbele os nakurin angop maskop Wasilaka karem or sawehendari sir. *Amos 9:11-12*

19 Uwa osik wavu anhik a hishiwa karem, nir avak Judama ambu ol wavu lihin tormblehe Avui Wasilakahi mak nawa ondon nomorawu las ni hawa hala, wahau.
20 Hako ka ni jekamba las karem ni kayeshinak lirik si ika, Jir avak akwa ol ma tavak li unda godnjik li ofa uwa ondon ji awa hala. Ondo misokome Avui Wasilakahik or heyewa kava lir. Uhu nokophirmbiriwa hala. Uhu fle ol li humukushiwak hawa nga mbele mbele ol fi nga nawan ji awa hala. Kandon ji hala nahi, ambehoma. Avui Wasilakahi misokomek os jimu jivik nanduwa, karem ni kayeka.

15:10: Mt 11:30; Ga 3:10 **15:11:** Ga 2:16; Ef 2:5-8 **15:13:** Ga 2:9 **15:20:** Kis 34:15-17; Wkp 17:10-16

21 Mberem ushiwak? Erem pantlenda mashi os Moses
kayehendari oso yanga yangak Judama lotu unda aka orok
Sabat wolo ermbak li ritim unda osa, maskop sishi raha ter
nga.**[28]**

Jekamban li kayehe li ormberi

22 Karem or mbarik ol aposel nga ol sios lida ma nga
hulaima nokopma amber siosik fehe nga li mbaolsoloho
ma frijip lihi nindik limu kamara. Lar Judas, hi yoko orhi
Barsabas, lar Sailas. Frir sios lida lap ovria. Uhu li mbashirik
yanga Antiokik Pol fre Barnabas nga limu ira.

23 Jekamba las li kayehe tava lihik li oweshirik li lairi orok
karem li kayeri sir, Nir aposel nga sios lida nga Jerusalemik
linda nir. Nir jir nga nakrem Jisasin hishindiyanda ma nira.
Nir jekamba kason Judama ambu jirnjik nimu kayenduwa.
Jir mahasanje nihi jir, Antiokik liwa nga kuyanga amber
yanga Siria nga Silisiak liwa nga, jirin nimu rupshinduwa.

24 Nir angop ni misiri nir, ma nihi lal jihik li ihi mashi
lal li saweshirik wavu jihi musha mushak ji hishirin. Hako
nir mbeek erem li sawekmbaha ni mbashirik iri ambu lir,
wahau.

25 Uri osik ni anasawe ni mbaolsoloho ma lap nimu
kamara, uhu ni mbashinak jihik fri ikmbahan. Barnabas fre
Pol op ni rupshinda ovro frir nga jihik ikwa lir.

26 Frir mbeek os Wasilaka nihi Jisas Kraishi hin kormbak
fri sawenak li mandingormenak fri hakwan ajenda ambu
vri.

27 Uwa osik Judas fre Sailas ni mbashiwak frir nga jihik
induwa. Uhu frir mashi kaso avak suwambushi frihik er nga
jirin fri sawekwa sir.

28 Masikome Avui Wasilakahi nir nga nor siwa osik mashi
las karem nimu mbanduwa. Nir nomorawu mushak jirin
ni owekwa ambu nir. Jir mbele mbele kal ji halakmba ni
mbawa nom ji halaka.

29 Jir avak fleome ol ma tavak li unda god ondonjik li ofa
uwa ondon ji awa hala. Uhu fle li humukushiwak hawa nga
mbele mbele ol fi nga nawan ji awa hala. Uhu nokophirm-
birihi hulatolhakawa hala. Os mbele mbele kava kandon ji
hala nahi, wa ambehoma. Avui Wasilakahi misokomek os
jimu jivik nanduwa. Unda mashi kasira.**[29]**

30 Uhu ma siosik fehe Pol len li mbashirik yanga Antiokik
limu ira. Antiokik li ihi ma sios orok fehen li mbashirik li
randirsarik jekamba os li kayeri oson limu hara.

31 Urik jekamba oson li heyehe limu rupshira. Mashi oso
lirin kwambuk jelyari osa.

15:28: Mt 23:4

32 Judas fre Sailas frir profet ovrik frir mashi jivi mushak
Jisasin hishindiyandari ondon frimu sawera. Os erem fri
saweri wavu lihin kwambuk jelyari sira.
33-34 Uhu kandakar nga Antiokik fri lirik Jisasin
hishindiyandari ma ondo fririn armek li wesambasaha
li mbashirik opmu indik Jerusalemik ira, os fri ikmbaha li
mbashirik fri iri mishik.
35 Hako Pol fre Barnabas Antiokik fri lihi ma lal nga
mushak lerawun laha mashi Avui Wasilakahin saweri lir.

Pol fre Barnabas fri anakorori

36 Niri lal am li ishirik Pol mu Barnabasin sawera, "Ka
shi yanga yangak shi ihi ma ol mas mashi Wasilakahin shi
sawerik orin hishindiyari ondon shi heyeka. Am jipjip lindal
mo wahau?"
37 Hako Barnabas Jon Mak er nga nor laha li ikmbaha
normu mbara.
38 Urik Pol mu mbara, "Ma toto mas kuyanga Pamfiliak
shirin lai loho indik Jerusalemik ihinda ma ria. Uhunda osik
or nga ni ikwa ambu nir."
39 Mashi oson fri mbaha fri anangriaha nakrem fri lan-
darin er fri anakoroho frihi frihik frimu ira. Uhu Barnabas
Mak oton or laha fri ihi sipik fri lawuhu ailan Saiprusik
frimu ira.
40 Urik Pol Sailasin ormu kamara. Uhu am fri ikurik Jisasin
hishindiyandari ondo fririn limu mbara, "Waprupshi Avui
Wasilakahi shir nga nakrem ikwa sira."
41 Karem li mbashirik yanga yanga ol Siria nga Silisia nga
orok nandari orok frimu ira. Uhu Pol hulaima nokopma sios
orok fehen ormu kwambuk saunjelyara.

16

Timoti Pol nga fri iri

1 Pol fre Sailas kuyanga Derbe nga Listra nga orok frimu
ira. Kuyanga orok Jisasin tiyandari lar lindari ri. Hi orhi
Timoti oria. Nijava orhi Juda nokove sir. Sir Jisasin tiyandari
sir. Hako avoko orhi yanga Grikik fehe ma ri.
2 "Timoti ma jivi ri," Jisasin hishindiyandari ma ol yanga
Listra nga Aikoniamik fehe ondo karem mbandari lir.
3 Pol Timotin er nga nor laha fri ikmbaha hishiri ri. Uri
osik Timotin or laha nor mbashirik masamsishi orhin limu
korora. Or hishiri Judama ol orok lindari amber angop li
heyendari ri, Timoti avoko orhi Judama ambu, yanga Grikik
fehe ma ri. Uri osik erem ormu ura.

15:37: Ap 12:12,25 **15:38:** Ap 13:13; Kl 4:10 **16:1:** Ap 14:6; 2 Ti 1:5 **16:2:** Fl 2:19-22

4 Ushihi yanga yangak li ihi mashi os aposel nga sios
lida ondo nga Jerusalemik li mbaolsolori oson limu Jisasin
hishindiyandari ondon saweyara. Uhu limu mbara, “Jir
mashi kason ji tiyaka.”
5 Urik sios orok fehe ma Jisasin hishindiyandari nombo
lihi osmu kwambu mendek nara. Urik ermba ermbak Jisasin
hishindiyandari ma ondo olmu mushak haunanalawura.

Pol Masedoniak fehe ma lar sukuk or heyendari hom or heyeri

6 Oso wolo Pol le Masikome Avui Wasilakahi mashin
provins Esia orok li sawekurin or pantleshirik provins Frigia
nga Galesia yok limu ira.
7 Li ihi provins Misia wolo ambek li isihi provins Bitiniak li
layikmbaha limu hishira. Hako Masikome Jisashi lirin ormu
pantlera.
8 Ushirik provins Misiak li ihi yanga Troasik limu layira.
9 Am orok li layihi nirik Pol mbele las sukuk heyendari
hom ormu heyera. Or heyerik ma lar provins Masedoniak
fehe or sihi Polin ormu sawera, “Mir Masedoniak mi taha
nirin jelyaka.” Karem ormu mbara.
10 Urik Pol oson or heyehe kolomalok Masedoniak ni ikuri
nombon nimu lasara. Mberem ushirik? Avui Wasilaka
mashi orhin lirin ni sawekmbaha ormu nirin ushanduwa,
karem ni hishiri osa.

Lidia Jisashi mashin si misindiyari

11 Uri osik sipik ni lawuhu yanga Troasin ni halaha
ailan Samotresik nimu ira. Uhu ni wahandashihi yanga
Neapolisik nimu ira.
12 Uhu yanga oson ni halaha yanga Filipaik nimu ira.
Yanga oso Romik fehe ma li taha li lindari mishi sir. Yanga
Filipai oso provins Masedoniak si naha hi nga nandari sir.
Uhu niri lal yanga orok nimu lira.
13 Sabat wolok si narik akayanga os inyi li
washiarangondari mishi hikriyok nimu layira. “Fa mambu
orok ma lal li tirsaha Avui Wasilakan sawenda lir,” karem
li mbarik ni misihi nimu ira. Fa mambu orok ni heyeri
nokove lal olmu tirsaha lira. Urik orok lirin mashin nimu
sawera.
14 Urik Judama ambu nokove las hi sihi Lidia oso mashi
os ni sawerin simu misindiyara. Sir yanga Taiatairak fehe
Avui Wasilakan lotu undari nokove sir. Kounalo os ya lakak li
frungawundarin si oweshirik li frungawushirik yan landari
sir. Wasilaka wavu sihin or tombleshirik mamblan armek

16:4: Ap 15:23-29 **16:6:** Ap 18:23

si owehe mashi os Pol sawerin si misihi Jisasin wavu sihik simu owera.
15 Ushirik sirin ormu fak tolofalera. Ma ol aka sihi orok nakrem li lindari ondon er nga nor fak tolofaleshirik nirin simu sawera, "Jir an am Wasilakan a tiyaw, karem ji hishi nahi, aka anhik ji raha lika." Karem kwambuk nirin si mbarik mashi os si mbarin ni misihi aka sihik nimu ira.

Pol fre Sailas yanga Filipaik krawuk li oweshirik fri siri

16 Nindi wolo lasik nir Avui Wasilakan li sawendari mishik ni ikmbaha ni irik akishmakisha nokopminyongo las os malakama sihinjik lerawun landari oso nirin simu ta nombok heyera. Nokove oso wasimalengamba or mbele mbele kumak nakurin sawendari oto olohondari sira. Lerawu oson si larik malakama sihi ondo ya mushak landari lira.
17 Nokove oso Pol len si tiya ihi simu laka lakak usha sawera, "Ma tondo Avui Wasilaka metenjek fehe orhi lerawun landa ma lira. Lir nombo os Avui Wasilaka jirin jivinakwan sawenda ma lira."
18 Nokove oso erem er si mbaha irik Pol or ufuhu sirin or tormble heyehe normu wasimalengamba or sirin oloshirik si mbaha iri oton ormu mbara, "Kwambu Jisas Kraishik mirin amu mbanduwa. Mir nokove toson halaha ika." Urik kolomalok wasimalengamba sirin or halaha ormu ira.
19 Malakama sihi ondo li heyeri yan li landari nombo am mendek nar. Uri osik Pol fre Sailasin li tolo laha malakama li tirsaha li kot undari mishik limu laha ira.
20 Uhu fririn li laha majistrethik li lai oweshirik frimu sira. Uhu limu sawera, "Ma tovro Judama vria. Fri uwak yanga nihi osmu kavak nanduwa.
21 Uhu mbele mbele ol Romik fehenda ma ni ukmbaha li mbanda ambu oson opmu sawenduwa."
22 Urik hulaima nokopma li talandirsaha mashi kavakavan fririn limu mbara. Urik majistret ovro fri mbashirik kowe frihin li tlololho fririn limu warmblashira.
23 Warje mende nga limu jira. Ushirik majistret ovro fri mbashirik fririn li laha krawuk limu owera. Uhu krawun washilindari ma oton li sawehe limu mbara, "Mir avak tovron arme mendek washili."
24 Krawun washilindari ma oto or misihi fririn or laha ihi krawu akome indingak or la layi kumba frihin minimba nga nor ishishirik fri lirik krawu akayangan ormu koso arangora.
25 Am nirkundik si narik Pol fre Sailas Avui Wasilakan fri sawehe hukwan frimu korora. Urik ma ol krawuk er nga li liri ma ondo olmu lihi misira.

16:17: Mk 1:24 **16:20:** Mk 13:9 **16:22:** 2 Ko 11:25; 1 Te 2:2

26 Urik kolok nenawu wasilakak si jirik krawu aka oso simu lishirira. Urik krawu akayanga amber lihinjik li sutlarik sen kuvu ol krawuk lindari ma ondon li ishishirik li liri er nga limu korkaro rakara.

27 Urik krawun washilindari ma oto or usaha nor heyeri akayanga amber am sutlarakor. Urik ormu hishira, "Ma ol krawu aka torok liwa ondo angop tulurakowa lir." Karem or hishihi bainat orhin or laha orhinjik or jimandingormekmbaha nor urik

28 Pol mu ushara, "Mir mihinjik mandingormekmba uwa hala. Nir amber nimu lindu."

29 Urik krawu aka oson washilindari ma oto or mbarik tujakan li ukru lahararik os Pol fre Sailas liri mishik ormu layira. Or ajehe kwarnguarnaha kumbamu Sailas fre Polhik ormu avermbuwara.

30 Uhu fririn hikrik or la layihi normu silira, "Awasayi shirin, mbere menden a unak Avui Wasilaka avak kavakava anhin or laha ermbeku?"

31 Karem or mbarik frimu sawera, "Mir Wasilaka Jisasin wavu mihik mi hishioweka. Unak Avui Wasilaka avak kavakava mihin laha ermbekwa ri. Mihi ma ondo nga nakrem. Wasilaka Jisasin wavu lihik li hishiowe nahi kavakava lihin avak or laha ermbekwa lir."

32 Karem fri mbashihi mashi Wasilakahin or nga orhi ma ondo nga fri sawerik limu misindiyara.

33 Urik niri oro wolok fririn or la layi owehe oje frihin ormu ujokora. Urik Pol fre Sailas or nga orhi ma nga fak frimu tolofalera.

34 Ushirik krawun washilindari ma oto fririn or laha aka orhik or la layihi akwan or harik frimu ara. Uhu or nga orhi ma ondo nga er limu rupshi mendera. Mberem ushirik? Lir amber angop mashi Avui Wasilakahin misindiyari ola.

35 Am si hararik majistret ovro polisman lal fri mbashirik li ihi krawun washilindari man limu sawera, "Majistret karem mbawa vri, ma tovron halashinak fri ika."

36 Urik krawun washilindari ma oto mu Polin sawera, "Majistret ovro karem mbawa vri, shir avak ni halashinak ikwa shira. Uwa osik shi rupshihi shi ika," karem ormu mbara.

37 Hako Pol polisman ondon ormu sawera, "Shir Romik fehenda shira. Hako mberem ushiwak majistret ovro mbeek mashi shihin armek fri misi namber hulaima nokopmahi misokomek fri mbashirik li warmblashihi krawuk shirin li ower? Os erem fri uri mbeek Romik fehe lo mbandari hom fri uri ambu sir. Hako ter men mayam fri wanyihi fri

16:27: Ap 12:18-19 **16:30:** Ap 2:37

mbashinak shi ikmbaha frimu hishindu? Wahau te. Wa, halanak frihinjik fri raha frivai shirin hikrik la layika!�

38 Urik li ihi Pol mbari mashin majistretin limu sawera. Urik majistret ovro fri misiri frir Romik fehenda, karem fri mbashirik fri misihi frimu aje mendera.

39 Uhu er fri ihi krawu aka orok frimu layira. Uhu os Pol fre Sailasin fri mbashirik li warmblashihi krawu akak li owerin fri sawe frimu mishamaimbara. Ushihi fririn hikriyok fri laharlaha karem frimu mbara, *Kuyanga* roson shi halaha shi ika,* karem frimu mbara.

40 Ushirik krawu aka oson fri halaha fri ihi Lidiahi akak frimu layira. Uhu Avui Wasilakan tiyandari ma ol aka orok lirin fri heyehe fri saunjelyashihi kuyanga oson fri halaha frimu ira.

17

Tesalonaikak lindari ma Pol fre Sailasin li ngriari

1 Pol le Filipaik li nahandarik li ihi yanga Amfipolis nga Apolonia nga li ihi yanga Tesalonaikak limu ira. Judama lotu undari aka las orok nandari sira.

2 Uhu Pol os ermbak or undari hom or ihi Judama lotu undari akak orok ormu layira. Or layihi wik nalmingrip Sabat wolo lir nga nor lihi mashi Avui Wasilakahi jekambak li kayehendari lal or heyehe lirin ormu sawera.

3 *Ma* or Avui Wasilaka man jivinakmbaha nor kamahanda oto nomorawu wasilakan or kisha nor haha indiyok usahakwa ri, karem jekamba Avui Wasilakahik li kayehendari sir. Jisas or a sawewak ji misiwa ortonom Avui Wasilaka kamashihindak ma orhin jivinakwa ma ria.*

4 Karem or mbarik Judama lal li misihi Pol fre Sailasin limu tiyara. Urik yanga Grikik fehe ma ol Avui Wasilakan lotu undari ondo nga nokove ol orok fehe maifuk sindari ondo er nga mushak frihi mashin li misihi limu tiyara.

5 Hako Judama lida lihi ondo li heyerik ma musha mendek fririn li tiya irik wavu lihi kava mendek simu nara. Urik li mbarik ma kava yanga orok fehe ondo mushak li talandirsaha mainkwambuk mashi kavan limu mbara. Uhu Judama ondo er nga li ihi ma lar hi orhi Jeson, orhi akayangan li jilundu ermbehe akak limu layira. Uhu Pol fre Sailasin limu lasara. Orok fri li nahi, li laharlaha hulaima nokopmahi tavak li hakmbahan.

6 Hako li laslasafuhu Jeson nga Jisasin hishindiyandari ma lal nga li toloho yanga orok fehendari lida lihik limu laha ira. Uhu limu mbara, *Pol fre Sailas ovro yanga yangak fri ihi man fri mbafirimbarik hulaima nokopma wavu lihi kavak nanda ma vri. Ter opmu yanga torok tanduwa.

7 Jeson toto fririn or laha aka orhik layiri lir. Ma tondo
Jisas king lihi, karem li mbaha mbeek malakama Romik fehe
Sisarin tiyanda ambu lir, uhu orin mblarna ormbenda lir.�
8 Karem li mbarik yanga orok fehendari ma nga malakama
lihi nga li misihi wavu lihi kavak simu nara.
9 Urik malakama ondo li mbarik Jeson nga ma anandi ondo
nga yan li harik li halashirik limu ira.

Pol fre Sailas yanga Beriak fri iri

10 Am si krinyarik kolok Jisashi mashin misindiyandari
ondo Pol fre Sailasin li mbashirik yanga Beriak frimu ira.
Fri ihi Judama lotu undari akak frimu layira.
11 Judama ol Beriak lindari ondo mbeek Judama ol Tesa-
lonaikak lindari ondo hom nandari ambu lir, wahau. Lir
mambla lihin armek li owehe mashi os Pol sawerin arme
mendek li misihi limu rupshira. Uhu, *Mashi os fri saweri
oso mashi Avui Wasilakahi nga nakrem si naha ome indinga
os mo wahau?* karem mbaha ermba ermbak mashi Avui
Wasilakahin ritim undari lira.
12 Uri osik Judama mushak Jisasin wavu lihik limu owera.
Yanga Grikik fehe nokove ol orok lihi maifuk sindari ondo
mushak er nga Jisasin wavu lihik limu owera. Urik yanga
Grikik fehe hulaji ondo mushak er nga Jisasin wavu lihik
limu owera.
13 Hako Judama ol Tesalonaikak fehendari ondo Pol mashi
Avui Wasilakahin yanga Beriak or sawerin li misihi Beriak
li taha orok fehe man li mbafirimbarik wavu lihi si usaha
kavak er simu nara.
14 Urik kolok Jisashi mashin misindiyandari ma ondo Polin
li mbashirik solwara sumbuk ormu layira. Hako Sailas fre
Timoti fri halashi yanga Beriak liri vri.
15 Urik ma ol Polin nombon laha muku iri ondo orin li
tambuhu yanga Atensik limu ira. Ma ondo am indik Beriak
li ikurik Pol lirin ormu sawera, *Ji ihi Sailas fre Timotin ji
saweshinak kolomalok fri ra,* karem ormu mbara.

Pol yanga Atensik mashin or saweri

16 Pol, Sailas fre Timotin Atensik ormu nikishira. Uhu nor
heyeri yanga orok fehe ma ma tavak li undari god musha
mendek li owehe lotu undari lira. Oson or heyehe wavu orhi
kava mendek simu nara.
17 Urik or ihi Judama lotu undari akak or layihi Judama nga
Judama ambu ol Avui Wasilakan lotu undari ondo nga limu
anasawembara. Uhu ermba ermbak ma tirsandari mishik
or ihi ma ol orok sirin or heyehe lir nga limu anasawera.

17:7: Lk 23:2; Jn 19:12 **17:17:** Ap 18:19

18 Hishiyarinda nga nanda ma lal orok lindari lira, kraha
las Epikurian,17:18 kraha las Stoik, karem nandari lira. Ma
ondo li misirik Pol mashi Jisashi nga os or haha indik or
usahandari mashi nga ormu sawera. Urik lal lihi olmu
mbara, ﷺWarapjinda toto mberem or mbandu?ﷺ Hako
lal olmu mbara, ﷺSamba sambak fehe godin li lotu unda
nombon sawendar mbe?ﷺ
19 Uhu Polin li laha malakama li tirsandari mishi telemba
Areopagusik limu ira. Uhu limu sawera, ﷺMir avak sawenak
ni misika, mashi akri os hulaima nokopman mi sawewa
oson.
20 Hako mashi mihi ni misihi ni hishiwa, apshar er ni
hishiwa re. Uwa osik mainomendinga sihin armek sawenak
ni misika,ﷺ karem limu mbara.
21 Ma ol Atensik fehendari nga ma ol yanga anandin
halashi taha Atensik lindari nga ermba ermbak mashi akri
nom li misikmbaha hishindari lira.
22 Urik Pol malakama lihi nindik telemba Areopagus orok
or sihi normu mbara, ﷺJir Atensik fehenda ma jirin. Am a
heyewa jir, mbele mbelen god hom lotu unda jir.
23 Yanga torok a yaha mbele mbele ol ji lotu undan amu
heyenduwa. Uhu alta las a heyewa, karem ji kayehendak a
heyewa sir, ﷺAlta toso god or ni heyenda ambu orhi sir.ﷺ
Hako God or ji lotu uhu mbeek ji heyenda ambu oto orhi
mashin jirin amu sawenduwa.
24 Avui Wasilaka or misambin uhu mbele mbele amber
uhunda oto ortonom heven nga misambi nga arangonda ma
ria. Ortonom mbele mbele rondo amber hom Wasilaka lihi
ria. Uwa osik or mbeek ma unda akak linda ambu ri.
25 Or mbeek mbele las sainanda ambu ri, wahau. Uwa
osik nir ma orin mbele las ni laha ni jelyandahi ambu ri.
Ortonom nirin or ushihindak jip ni liwak mbele mbele ol ni
sainawan handa ri.
26 Hako misumu araje namtar nom mas or ushirik ma
amber hom orhik talari lir. Ortonom yanga yanga os li naha
li likuri likuri wolon or kamaha misambi wolo ambe os li
likuri nga halari ri.
27 Unak hulaima nokopma orin li lasaheyekmbahan. Hako
or mbeek homtap linda ambu ri.
28 Nir Avui Wasilaka ushihindak nimu linduwa. Or
ngashik jip ni lihi nimu yanduwa. Os hishiyarinda ma jihi
lal mas karem li mbahandari hom, ﷺNir nga jikisi nirambara
orhi nira.ﷺ

17:18 **17:18:** Kraha Epikurianik fehe ondo lir maome lihi si rupkapshikuri nombon lasandari lira. Hako Stoikik fehe ondo lir mbeek maome lihi si rupkapshindari nombon tiyakmba hishindari ambu lir. **17:24:** 1 Kin 8:27; Ap 7:48 **17:25:** Sng 50:12 **17:27:** Sng 145:18; Jer 23:23

29 Ome sira. Nir jikisi Avui Wasilakahi nira. Uwa osik avak
karem ni hishihi ni mba, ❝Avui Wasilaka oto gol hom mo,
silva hom mo sunja hom nandari. Uhu ma tavak li tolo unda
ri,❞ karem ni hishiwa hala, wahau.
30 Mas wolo ma mbeek yawur hishindari ambu lir. Uri osik
Avui Wasilaka mbeek lirin mberem mbandari ambu ri. Hako
ter wolo ormu kwambu mendek mbanduwa, ❝*Ma* yanga
yangak fehe amber wavu lihin li tormbleka,❞ karem ormu
mbanduwa.
31 Maskop Avui Wasilaka angop or mbari sir, kumak os
or mbahanda wolok si nanak ma misambik fehenda mbele
mbele kavakava os li undan or heyembakmbaha ma lar
ormu kamara. Ma or or kamahandari oto angop or harik
or mbarik indik usaharik ni heyeri ri. Uhunda osik os nimu
sawenduwa. Unak ma amber hom ortonom Avui Wasilaka
kamahanda ma ri, karem li hishikmbahan.❞
32 Urik ma ol orok lindari os ma haha indik or usahandari
mashin or mbarik li misihi lal lihi Polin limu okolera. Hako
lal limu mbara, ❝Uhund*ana*kop mashi os mi sawewan indik
mi sawenak ni misikundu.❞
33 Urik Pol lirin or halaha ormu ira.
34 Hako ma lal orin li tiya ihi olmu Jisasin wavu lihik
owera. Ma lar Dionisius oria, or telemba Areopagus orok
tirsandari lida lar oria. Hako las nokove sira, hi sihi Damaris.
Sir er nga Jisasin wavu sihik simu owera, uhu ma lal er nga
Jisasin wavu lihik limu owera.

18

Pol yanga Korinik mashin or saweri

1 Pol mashin telemba Areopagus orok or saweshihi yanga
Atensin or halaha yanga Korinik ormu ira.
2 Korinik or ihi Judama lar ormu heyera. Hi orhi Akwila,
yanga Pontusik fehendari ria. Oro wolok malakama Sisar
Klaudius mainkwambu las or owehe ormu mbara, ❝Juda*ma*
amber jir kolok yanga Romin ji halaha lasik ji ika.❞ Uri osik
Akwila nga nokove orhi Prisila nga Romin fri halaha Korinik
frimu tara. Urik Pol or ihi fririn ormu heyera.
3 Pol nga Akwila nga sel akan tlavandari lerawun landari
ma vria. Uri osik Pol frir nga nor lihi lerawu oson limu lara.

4 Ermba ermbak Sabat wolo Pol or ihi Judama lotu undari
aka orok lir nga li lihi anasawendari lir. Uhu nor mbanak
Judama nga yanga Grikhik fehe ma nga mashi Jisashin li
misihi li tiyakmbahan.

17:29: Ais 40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26 **17:31:** Sng 96:13 **18:2:** Ro 16:3
18:3: Ap 20:34

5 Hako Sailas fre Timoti provins Masedonian fri halaha frimu tara. Ushirik Pol sel akan tlavandari lerawun or halashihi mashi Avui Wasilakahin sawendari lerawu nom ermba ermbak ormu lara. Uhu Judama ondon kwambuk ormu sawera, *Jisas* oto man jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ria,* karem ormu sawera.

6 Hako Judama ondo mashi os or sawerin li misihi orin limu okolehe mashi kavakavan mbara. Uri osik lirin or tura kumaifa nor ikurik kousamba orhin or narkaha lirin ormu sawera, *Wa*, mberem ukwana. Avak a ihi Judama ambu ondon a sawekwa nir. Hako os hik ji i nahi, wa musa jihika, anhik nembesa.*

7 Karem or mbashihi li lotu undari aka oson or halaha Judama ambu larhi akak ormu layira. Ma oto hi orhi Titius Jastus, Avui Wasilakan lotu undari ma ri. Aka orhi Judama lotu undari aka nga nakrem sindari vri.

8 Urik Krispus or Judama lotu undari akan washilindari ma oto nga ma ol aka orhik nakrem lindari ondo nga amber Jisashi mashin limu misindiyara. Urik ma ol yanga Korinik fehe musha mendek er nga mashi Jisas Kraishin Pol or sawerik li misihi li misindiyaha fak limu layira.

9 Urik niri las wolok Wasilaka sukuk heyendari hom Polhik or talaha ormu sawera, *Mir ajehe mayam liwa hala. Kormbak os mi sawewan er saweka.

10 An mir nga shimu linduwa. Uwa osik ma lar mbeek mirin kavak nakwa ambu ri, wahau. Anhi ma musha mendek olmu yanga torok linduwa. Uwa osik mashi anhin er saweka,* karem ormu sawera.

11 Ushirik Pol asama namtar niyaka 6-pela, karem yanga Korin orok er or lihi mashi Avui Wasilakahin ormu sawera. Yanga Korin oso provins Akaiak nandari sira.

12 Hako os ma lar hi orhi Galio, provins Akaia orok malakamak or nari wolo Judama ondo li usaha Polin wutarik limu owera. Uhu kotik orin li laha ihi limu mbara,

13 *Ma toto hulaima nokopman or saweshiwak mashi Moseshin li mblarna ormbeshihi Avui Wasilakan apsham apsham lotu unda lir.*

14 Karem mbarik Galio or misihi Pol or nga nor sawekmba nor urik Galio nga masmas or usaha Judama ondon ormu sawera, *Judama* jirin, os ma toto Romik fehe oweri lo las or mblarna ormbe nahi mo, os mbele kava las or u nahi, avak jir mbawa mashin a misikwa nir.

15 Hako, wahau. Jir mbele mbele mashi jihi nga lo jihi nga nombo nombo os ji tiyandan jihinjik ji anamblarnaha anhik jimu randuwa. Oso jihinjik ji anasawe ji mbaolsolondahi

18:5: Ap 17:14-15 **18:6:** Ap 13:46,51; Ap 20:26 **18:10:** Jos 1:9; Ais 41:10

sir. Uwa osik an mbeek mashi os er nawan a misikwa ambu nir.�
16 Karem mbaha nor mbashirik li halaha limu ira.
17 Uhu Sostenes or Judama lotu undari akan washilindari ma or yejen li toloho limu jira, os li kot uri mishi hikriyok. Hako Galio os er li uri oson or heyehe mbeek mbele las uri ambu ri.

Pol provins Siriak nandari Antiokik indik or iri

18 Pol niri lal er nga Korinik or liyaha provins Siriak or ikurik Jisasin hishindiyandari ma ol yanga Korinik fehe ondon or wesambasa lafakaha yanga Senkriak ormu ira. Uhu sip las Siriak si ikmbaha si urik orok or lawuhu ikmbaha normu ura. Urik Akwila fre Prisila er nga li iri vri. Os Pol Senkriak or liri wolo masikukwan ormu lerera. Mberem ushirik? Or angop mas mbele las or ukmbaha orhinjik Avui Wasilakan or saweshihi nor mbahandari osa. Oso am mendek si narik mashi Moseshi si mbahandari hom masikukwa orhin ormu lerera.
19 Li ihi yanga Efesusik li talaha Pol fririn orok or halaha Judama lotu undari akak or layihi Judama ondo nga limu lihi anasawera.
20 Urik Judama ondo Polin limu mbara, ❝Mir avak kandakar nga nambek torok mi lihi mivai ika.❞ Karem li mbarik Pol mu mbara,
21 ❝Wahau, an mbeek nambek torok a likwa ambu nir. Hako os Avui Wasilaka mba nahi, avak indiyok jirin a heyekmba na rakwa nira.❞ Karem or mbaha lirin wesambasa lafakaha sipik or lawuhu yanga Efesusin or halaha ormu ira.
22 Sipik or ihi yanga Sisariak sipin or halaha Jerusalemik ormu ira. Or ihi sios orok fehendari man or heyehe lir nga anahowaimbawayira. Ushihi Jerusalemin or halaha yanga Antiokik ormu ira.
23 Or ihi kandakar nom orok or lihi indiyok ormu ira. Or ihi provins Galesia nga Frigia nga orok or ihi orok nandari yanga yangak ormu ira. Or ihi orok fehendari ol Jisashi mashin misindiyandari ondon ormu saunjelyara.

Apolos yanga Efesusik mashin or saweri

24 Judama lar yanga Aleksandriak fehendari or taha Efesusik ormu lira. Hi orhi Apolos oria. Or mashi Avui Wasilakahin armek heyehe hishiyari sawendari ma ri.
25 Or mashi Wasilakahin li sawerik or misihi sunguwavu orhi kwambuk er si narik omendingak mbele mbele Jisas undari oson kormbak sawendari ri. Hako or Jon man or toloho fak or falendari nombo nom heyendari ri.

18:18: Nam 6:18; Ap 21:24

26 Uhu Judama lotu undari aka orok or layihi mashi Avui Wasilakahin ormu sawera. Or mbeek ajeri ambu ri. Urik Prisila nga Akwila nga mashin or sawerik fri misihi aka frihik orin fri laha ihi nombo nombo Avui Wasilakahin kormbak armek frimu sawera. Ushinak armek kormbak or hishikrahakorokmbahan.

27 Ushirik Apolos provins Akaia orok ikmbaha nor hishirik Jisasin hishindiyandari ma orin li jelyaha jekamba las li kayehe masmas li ormbeshirik simu ira, provins Akaiak. Unak Akaiak fehe li heyehe orok or inak orin armek li ukmbahan. Apolos am provins Akaiak or talaha orok fehe ma ol Jisasin hishindiyandari ondon ormu warje mende nga saunjelyara. Ma ondo Avui Wasilaka waprupshi orhin or hashirik Jisasin wavu lihik owendari lira.

28 Or mashi Avui Wasilakahin kwambu mendek hulaima nokopmahi misokomek or sawehe Judaman mblarnandari ri. Uhu jekamba Avui Wasilakahin armek or heyehe, "Jisas hulaima nokopma orhin or jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahandari ma ri," karem kormbak krahak sawendari ri.

19

Pol yanga Efesusik mashin or saweri

1 Os Apolos yanga Korinik or liri wolo Pol yanga[19:1] ol telemba orok nandari mishik ormu yara. Uhu kuma yanga Efesusik ormu tara. Efesus orok Jisasin tiyandari ma lal or heyehe

2 lirin ormu silira, "Os kolo wolo Jisasin wavu jihik ji oweri wolo, Masikome Avui Wasilakahi am jihik nari or?" Urik limu mbara, "Wahau. Nir mbeek Masikome Avui Wasilakahi nihik or nakuri kas ni misiri ambu nir."

3 Urik Pol lirin ormu silira, "Wa, mberemhi mashin ji misihi ji mbarik li fak tolofaler?" Karem or silirik limu sawera, "Nir Jon sawendari mashin li sawerik ni misihi ni mbarik fak li tolofaleri nir."

4 Urik Pol mu mbara, "Mas Jon os hulaima nokopman fak or tolofaleri oso men kavakava os li undarin li halaha Avui Wasilakahik li takmbaha nor uri sira. Hako or ma or kumasik takuri ma oton wavu lihik li owehe orin li tiyakmbaha normu sawera. Ma oto Jisas oria."

5 Karem or mbarik Jisasin wavu lihik li owerik kwambu Wasilaka Jisashik lirin limu fak tolofalera.

18:28: Ap 9:22 19:1 **19:1:** Pol provins Galesiak nandari yanga orok ilai talaihi mashin saweyari ria. **19:1:** 1 Ko 3:6 **19:2:** Ap 8:16 **19:4:** Mt 3:11

6 Urik Pol tava orhin masiji lihik or hauowerik Masikome
Avui Wasilakahi mu lihik takara. Urik mashi apsham
apshamhik li mbaha mashi profet hom limu sawera.
7 Ma ondo 12-pelak nari lira.

8 Urik Pol Judama lotu undari aka orok or layihi niyaka
nalmingrip Avui Wasilaka or arangoshinak jip li likuri
mashin mainkwambuk ormu sawera.
9 Hako ma lal mashi oson li mblarna ormbehe hulaima
nokopmahi misokomek Wasilakahi nombo oson mashi
kavakavan limu mbara. Urik Pol nga Jisasin tiyandari ma
lal nga Judama lotu undari aka oson li halaha limu ira. Li
ihi Tiranus, karem li ushandari akak li layihi ermba ermbak
mashi Avui Wasilakahin orok ormu sawera. Tiranus oso li
tirsaha mashin li sawendari aka sira.
10 Asama frijip mashin orok saweri ri. Urik Judama nga
yanga Grikik fehe ma nga ol provins Esiak liri ondo amber
mashi Wasilakahin limu misira.
11 Avui Wasilaka Polhi tavak mbele mbele ma undahi
ambun ormu ura.
12 Urik hulaima nokopma tawol os Pol tlorin or fiyindari
nga kowe os or ishitivishihi lerawun or landari nga li laha ihi
ma ol kavamisihi wasimalengamba toloshirik lindari ondohi
maomek li hauowerik olmu jivik nara.

13-14 Hako Judama lal yanga yangak li yaha wasi-
malengamba ol man tolondari ondon mbru ermbendari lira.
Ma ondo Skevahi jikishulayi 7-pela olira. Skeva oto Judama
bikpris lihi lar oria. Lir er nga kwambu Wasilaka Jisashik
li ushaha wasimalengamba ol man tolondari ondon mbru
ermbekurik li uhu limu mbara, ﷺJisas or Pol sawerik ni
misihinda otohi kwambuk jirin nimu mbanduwa. Mir ma
toton halaha ika.ﷺ
15 Karem li mbarik wasimalengamba nga mu mbara, ﷺAn
Jisas nga Pol nga frirtonom a heyenda nir. Hako jir lawe jir?
ﷺ
16 Urik wasimalengamba tolondari ma oto or jeinafaha ihi
ma ondon amber or jihi kowe lihin or frehe maome lihi
nga kavak or narik fi rakari sir. Urik aka oson li halaha
serembomban li kishaha limu tulu ira.
17 Urik Judama nga yanga Grikik fehe ma nga ol yanga
Efesusik lindari ondo mashi oson li misihi limu aje mendera.
Uhu hi Wasilaka Jisashin metenjek limu hauowera.
18 Uhu ma musha mende Jisasin wavu lihik li owehe
os li singalaha entlembantlen li sindari ondon Jisasin
hishindiyandari ma ondo misokome lihik kormbak limu
sawera.

19:6: Ap 8:17; Ap 10:44,46 **19:11:** Ap 14:3 **19:12:** Ap 5:15 **19:17:** Ap 5:11

19 Uhu jekamba ol li heyehe li singalaha entlembantlen
li sindari ondon li lahara owerakoho hik limu suwura.
Jekamba ol ya lakak li landari ondon li lahara owehe li
suwuri ondo ya sihi 50,000 silvak19:19 nari lira.
20 Karem urik mashi Wasilakahi yanga yangak si irik ma
mushak limu misindiyara.
21 Ushirik Masikome Avui Wasilakahi Polin or saweshirik
Pol yanga ol or ikuri mishin ormu mbara, "Avak provins
Masedoniak a ihi hovok provins Akaiak a ihikop kumasik
Jerusalemik a ikwa nir. Uhu yanga kandon mas a heyer-
akondanakop a ihi yanga Romin a heyekwa nir. Masikome
Avui Wasilakahi karem anin sawewa ri."
22 Uhu ma frijip op orin jelyandari Timoti nga Erastus nga
nor mbashirik masmas Masedoniak frimu ira. Hako Pol
ortonom provins Esiak kandakar nga nambek orok liri ria.
23 Oro wolok ma lal nombo Wasilakahin mainkwambuk li
mbaha Polin limu wutarik owera.
24 Ma ol erem mbari lihi lar hi orhi Demitrius oria.
Or mbele mbelen silvak undari ri. Uhu nor mbashirik
ornjik lerawun landari ma ondo haimba handambanda god
Artemis sindari akan li heimaha os si nandari hom silvak
awarikandak undari lir. Uhu ondon li oweshirik ma li
frungawushirik yanga mushak nandari lir.
25 Demitrius ma ol ornjik lerawun landari ma nga ma ol
lerawu os li lari himin landari ondo nga nor mbarik limu
talandirsara. Urik ormu lirin sawera, "Jir an nga ni landa
ma jirin. Angop ji heyenda sir. Lerawu toson ni lahakop
yanga ni nanda nir.
26 Hako Pol oto ma tavak li unda god ondo god indinga
ambu lir, karem or haimba handambashiwak ma mushak
orin tiyanda lir. Angop ji heye ji misiri sir. Mashi oso mbeek
yanga Efesuskop nawa ambu sir, wahau. Kuyanga ol provins
Esiak nanda ondo amber hom angop li misirakowa sir.
27 Karem or mbari mashi oso si uwak yan ni landa nombo
osmu mendek nanduwa. Yan ni landa nombo nom nembes,
hi jivi Artemishi nga osmu misambi mendek takanduwa.
Artemis oso ma ol provins Esiak fehe nga hovok misambi
torok fehe amber hom sirin lotu unda lir. Hako mashi
Polhi oso osmu hi god nokove Artemishi oson kavak nakwak
nanduwa."
28 Mashi oson li misihi li waplelenaha wasilaka mendek
limu mbara, "Artemis tos yanga Efesusik sinda toso nom
wasilaka mendek nanda sira."
29 Karem mbaha mashi wasilaka mende yanga orok limu
mbahanjira. Uhu li mbarik kuyanga orok fehe ma er nga

19:19 **19:19:** Ya silva oso karem. Oro wolo ma lar de las lerawun or lari, silva namtas landari ri. **19:21:** Ap 23:11; Ro 1:13 **19:23:** 2 Ko 1:8

limu mainkwambu mbara. Er li mbaha provins Masedoniak fehe Gaius fre Aristarkus op Pol nga yandari ovron li toloho ma tirsandari mishik shirinyambar limu lai owera.

30 Pol mashi oson or misihi or er nga ma ondo li tirsari mishik or ihi mashin or sawekmba mbari ri. Hako Jisasin tiyandari ma orin li pantleri lir.

31 Urik provins Esiak fehendari lida lihi ol Pol nga ananaimble tolohondari ondo orin li mainhaha lir nga karem limu mbara, "Mir avak os li tirsanda mishi orok iwa hala."

32 Ma mushak mbeek os orok li tirsari maintontlo sihin hishiyariri ambu lir. Hako lir men li usaha os wavu lihi lihik li hishiri oson hukwanakwayinjiri lir.

33 Judama ondo ma lar hi orhi Aleksander oton li kisha ermberik maifuk ormu i sira. Urik orin li mbashirik or sihi nor tavalounashinak mayam li sinak mashin or sawe, karem mbaha uri ria.

34 Hako orin li heyeri or Judama lar oria. Urik ma orok fehe Judama ambu ondo amber wasilaka mendek limu mbara, "Artemis tos Efesusik sinda toso nom wasilaka mendek nanda sira." Karem limu mbara. Os erem li mbari oso nambe mendek washi mbahanjiri lira.

35 Urik Efesusik fehendari malakama ondonjik jekamba lerawun landari ma oto or mbarik ma musha mende ondo mayam limu sira. Urik ormu mbara, "Jir yanga Efesusik fehenda ma jirin. Ji misi. Ma amber samba sambak fehenda er nga angop li heyerakonda nir, nir Efesusik fehe Artemishi aka nga sunja os hevenik takarik ni oweshihindak wanda oso nga ni washilinda oso angop li heyenda sir.

36 Ma lar mbeek mashi kason mblarna ermbekwa ambu ri. Uwa osik oson ji hishiowewa hala. Jir avak kolomalok huliyiusaha mbele las hishiyari namber ji uwa hala.

37 Torok ji laharawa ma tovro mbeek mbele las tos ni lotu unda mishik hirnyanda ambu vri. Uhu frir mbeek mashi kava las god nokove nihi toson mbanda ambu vri.

38 Hako Demitrius nga ma ol lerawu nakremhin landa ma nga os mashi las ma lar nga li na nahi, os li kot ukuna wolokop ni misikundu. Unak malakama li lihi mashi lihi oson livai heyembakundu.

39 Hako os mashi las nga ji na nahi, halandanak lida nihi li tirsa li anasawekwa wolokop yawur nivai anasawekundu.

40 Hako ji misika. Os malakama Romik fehenda otohi lerawun landa ma os ter ji uwa toson li misi nahi, avak li kotim ukwa jir, os men ji tirsaha ji mainkwambu mbaha awun ji ukmbaha ji uwa oson. Os erem ji uwa oso mbeek

19:29: Ap 20:4; 27:2; Kl 4:10; Fm 24

maintontlo sihi nga nawak ji uwa ambu sir. Os li ra silihi li mba, Mberem ushirik ji talandirsaha ji mainkwambu mbar? Karem li sili nahi, mberem nivai mbaku?
41 Malakamanjik jekamba lerawun landari ma oto mashin or sawerakoho nor mbashirik ma ondo olmu mbrumam-bruhu ira.

20

Pol provins Masedonia nga yanga Grik nga nor iri

1 Hulaima nokopma mashi laka lakak li mbahanjiri oso am mendek si narik Pol mbashirik Jisasin tiyandari ma amber lasikop limu tirsara. Urik mashi las lirin ormu saunjelyara. Unak kwambuk li sikmbahan. Ushihi lirin or wesambasa lafakaha provins Masedoniak ormu ira.
2 Yanga yanga ol provins Masedoniak nandari orok or ihi mashi musha mendek Jisasin tiyandari orok fehe ondon ormu sawera. Unak kwambuk li sikmbahan. Ushihi yanga oson or halaha provins Grikik20:2 ormu ira.
3 Niyaka nalmingrip Grikik liri ri. Ushihi nom sip lasik or lawuhu provins Siriak ikurik ormu ura. Hako or misiri Judama ondo orin li mandingormekmba limu mbara. Uri osik nombo os or ikurin or halashihi indiyok provins Masedonia nombok ikurik ormu ura.
4 Ma ol Pol er nga nor tambuyandari ma kalira. Lar Sopater yanga Beriak fehe, or jikisi Pirushi ri. Tesalonaikak fehe ma frijip Aristarkus nga Sekundus nga, Gaius kuyanga Derbek fehe nga, Timoti nga ma frijip Esiak fehe Tikikus nga Trofimus nga. Ma kando Pol nga yandari lira.
5 Undari ma ondo lal masmas li ihi yanga Troasik nirin nikishiri lira.
6 Urik ni ihi yanga Filipaik ni lirik os hiyawu Bret Yis Ngashi Ambu oson ni andari wolok si narik orok nimu lira. Oso wolo am mendek si nashirik sipik ni lawu yanga Filipain ni halaha nimu ira. Niri tostava am li ishirik Troasik ni layihi ma ol masmas orok iri nga nimu anaheyera. Uhu niri 7-pela orok nimu lira.

Yanga Troasik Pol or urik Yutikus indik or usahari

7 Am Sandek si narik Jisasin ni hishiowehe komunionin ni akurik nimu tirsara. Urik Pol mashin ormu sawera. Am si haranak lirin ni halaha ni ikurik si nari osik Pol mashin er or sawe ihi nirkundik simu nara.
8 Aka metenje os ni tirsari mishi lam musha mendek ukru harari lira.
9 Aka metenje orok ni liri jikanda ermbasi lar hi orhi Yutikus or windon li tlendari mishik liri ri. Pol mashi

20:2 **20:2:** Provins Grik oso hi yeje sihi Akaia sira.

hombelakak er or sawerik Yutikus suknyaha or tunguafaha misambik ormu takatukuyira. Urik orin li layi tolo larasari angop hari ri.

10 Urik Pol er nga nor rakaha or wari mishik kumban or huvuhu orin or tolo larasarik ormu indik usahara. Uhu ormu sawera, "Jir tlaholowa hala. Tor wa undu."

11 Karem mbashihi indik ormu lawura. Uhu bret las or laha or toltavaha orok tirsandari ma ondo nga limu ara. Uhu lir nga mashi musha mendek limu anasawera. Li anasawe ihi am si hararik Pol lirin or halaha ormu ira.

12 Jikanda ermbasi oto am jivik or nashirik li rupshihi orin li laha limu ira.

Pol yanga Troasin or halaha yanga Miletusik or iri

13 Pol orhinjik nombok or ikurik or hishiri osik masmas or mbashirik sipik ni lawuhu yanga Asosik nimu ira.

14 Ni irik Pol or taha nirin yanga Asosik or heyehe nakrem sipik ni lawuhu Mitilinik nimu ira.

15 Uhu kuyanga Mitilinin ni hala ihi wahandashihi pasir ailan Kiosik nimu ira. Hovok wahandashihi ailan Samosik nimu ira. Hovok wahandashihi yanga Miletusik nimu ira.

16 Pol kolok Jerusalemik or ihi Pentikos wolok orok or likmba nor hishiri osik or mbeek provins Esia orok nambek likurik hishiri ambu ri. Uri osik yanga Efesusin or tikrihi yanga Miletusik ormu ira.

Pol sios lida Efesusik fehe ondon wesambasan or hari

17 Am yanga Miletusik ni talaha Pol sios lida ol Efesusik fehe ondon masmas ormu mainhara. Ushinak Miletusik li taha orin li heyekmbahan.

18 Am li rarik ormu lirin sawera, "Jir angop ji heyendari sir, maifuk provins Esiak a rari wolok sishi raha ermba ermbak mbele mbele ol a undarin.

19 Jir angop ji heyendari sir, os hi anhin a halashirik si takarin. Uhu Jisasin hishindiyanda manjik a holoho lerawu havakavan a laha Wasilakan a tiyarin. Uhu Judama anin kavak li narik nomorawu laka mushak anhik si lawurik a kishaha Wasilakan a tiyarin.

20 Hako an mbeek a ajehe mashi os jirin a saunjelyakurin a halari ambu nir. Ma li tirsanda mishi nga mahi aka akak a ihi ermba ermbak jirin mashin kormbak a sawendari nir.

21 Ermba ermbak mashi kwambuk Judama nga yanga Grikik fehe ma nga nakrem a sawendari ona. Unak wavu lihin li tormblehe Avui Wasilakahik li taha Wasilaka nihi Jisashi mashin li misindiyakmbahan.

20:17: Ap 18:21 **20:18:** Ap 18:19:10

22 Ji misika. Masikome Avui Wasilakahi anin or mbahanda
osik Jerusalemik a ikwak amu unduwa. Mbele las orok anhik
talakwa a heyenda ambu nir.
23 Hako Masikome Avui Wasilakahi yanga yangak anin
karem sawenda ora, krawuk li owenak nomorawun a
kishakwa osmu anin nikishinduwa.
24 Hako an mbeek maome anhinjik a hishinda ambu nir.
Lerawu os Wasilaka Jisas anin or hashihindak a landa oso
a larako nahi, a rupshikwa nir. Lerawu oso mashi jivi os
Avui Wasilaka hulaima nokopman or rupshindan kormbak
a saweyanda lerawu sira.
25 Ji misi. Mas jihi nindik a ihi Avui Wasilaka mbanak jip
ji likundari mashin a saweri nira. Hako kumak jir mbeek
fumunyava anhin indik heyekwa ambu jir.
26 Uwa osik ter jirin kormbak amu sawenduwa. Os jihi lar
hik or i nahi, oso anhi musak nakwa ambu sir.
27 Mberem ushiwak? An mbeek os Avui Wasilaka or
ukmbaha nor mbahanda mashi las jirin a sawekurin a halari
ambu nir, wahau. Amber hom angop a sawerakori nir.
28 Jir jihinjik ji auheyehe ma ol sios Avui Wasilakahik
sindan armek ji washilika. Ma ondo angop Avui Wasilaka
jikisi orhi fik or frungawuri lira. Uri osik Masikome Avui
Wasilakahi lirin ji washilikmbaha jirin ormu kamara.
29 Angop a heyewa sir. Os jirin a halaha iwa wolo haimba
handambanda ma li taha avak kala asa sipsipin li kavak
nanda hom jirin kavak nakwa lir.
30 Unak jihi nindik ma lal avak li usaha mashi lal haimba
handambakwa lir. Li haimba handambanak Jisasin tiyanda
ma lal avak lirin tiyakwa lir.
31 Uwa osik ermba ermbak ji auheyeka. An asama nalm-
ingrip jir nga na liri wolo jirnjik a hishihi mashin niri tandi
jirin a sawehendarin ji hishihi halawa hala.
32 Ter jirin Avui Wasilakahi tavak amu halanduwa. Uhu
mashi jivi Wasilakahi os hulaima nokopman or rupshinda
oso nga avak jihik si nashinak kwambuk ji sika. Uhundanak
Avui Wasilaka jirin or ukmbaha or mbahanda hom jirin or
arangoshinak ermba ermbak jipjip likwa jir.
33 An mbeek ya kowe mbele mbele jihi ondonjik a silindari
ambu nir.
34 Angop ji heyenda ona. Tava anhik lerawun a laha
anhinjik a linda nir. Uhu ma ol nakrem ni liwan er nga na
jelyanda ona.

20:23: Ap 9:16; 21:11 **20:24:** Ap 21:13; 2 Ti 4:7 **20:28:** 1 Ti 4:16; 1 Pi 5:2-4 **20:29:** Mt 7:15; Jn 10:12 **20:31:** 1 Te 2:11 **20:33:** 1 Ko 9:11-12 **20:34:** Ap 18:3; 1 Te 2:9

35 Os erem a landa jirin a mukukmbaha a landa sir. Jir
avak erem ji laha ma ol lihinjik jelyandahi ambu ondon ji
jelyaka. Uhu mashi os Wasilaka nihi Jisas mbahanda oson ji
hishika. Karem or mbari osa, "Os ma anandin ni rupshihi
mbele mbelen lirin ni ha nahi, Avui Wasilaka warje mende
nga nirin rupshinda ri. Hako os mbele mbelen nihikop ni
lakwak ni hishi nahi, Avui Wasilaka nirin rupshinda ambu
ri." "
36 Pol mashin am or sawerakoho kumbambongon or hu-
vuhu sios lida nga Avui Wasilakan limu sawera.
37 Ushihi Polin li toloho makshitakshihi warje mende nga
limu tlaholora.
38 Pol or mbar, "Jir mbeek fumunyava anhin indik
heyekwa ambu jir." Karem or mbari osik warje mende nga
limu tlaholora. Uhu orin limu sipik lai halara.

21

Pol sipik or lawulihi Jerusalemik or iri

1 Nir sios lida ondon ni halashihi sipik ni lawuhu nombok
ailan Kosik er nimu ira. Uhu wahandashihi ailan Rodesik
nimu talara. Ushihi Rodesin ni halashihi kuyanga Patarak
nimu talara.
2 Uhu ni heyeri sip anandi las yanga Fonisiak si ikmba simu
ura. Urik sip orok ni lawuhu nimu ira.
3 Ni ihi ailan Saiprusin tava ashi yok ni lafaha kuyanga
Tairik nimu ira. Yanga Tair oso provins Siriak nandari sira.
Sip oso mbele mbele lal yanga orok si halakurik nari osa.
4 Urik Jisasin tiyandari ma lal orok ni heyehe niri tostava
tava yok frijip lir nga orok nimu lira. Urik Masikome Avui
Wasilakahi Jisasin tiyandari ma orok fehen or sauhashirik
Polin limu sawera, "Mir avak Jerusalemik iwa hala."
5 Hako sip am kuyanga Tairin si halaha si ikuri wolok si
narik, Jisasin tiyandari ma orok fehe nga jikis nokopji lihi
nga nirin li laha yanga hikri yok ni layihi solwara sumbu yok
kumbambongon ni huvuhu Avui Wasilakan nimu sawera.
6 Ushihi lir nirin li wesambasarik nir nga mu lirin wasam-
basara. Uhu sipik ni lawurik lir indik yanga lihik limu ira.
7 Yanga Tairin ni halaha yanga Tolemesik nimu talara. Uhu
Jisasin hishindiyanda ma ol orok fehe ondon ni heyehe ni
howaimbawayihi niri namtar orok nimu wara.
8 Ni wahandashihi Tolemesin ni halaha yanga Sisariak
nimu talara. Uhu Filiphi akak ni layihi or nga nimu lira. Or
mashi jivi Jisashin sawendari ma ri. Or ma 7-pela ol aposelin
jelyakmbaha mas li kamahandari ma lar oria.

21:4: Ap 20:23 **21:8:** Ap 6:5; 8:40

9 Or jikis nokopji tovro kavro ngashi ri. Lir hulasi namber.
Lir Avui Wasilakahi mashin profet hom sawendari lir.
10 Niri lal nga orok ni liri nir. Urik profet lar hi orhi Agabus
provins Judian or halaha ormu yanga Sisariak rakara.
11 Or taka nirin or heyehe kufulombo Polhin or laha
kumba tava orhin masham orhinjik ormu ishira. Uhu
ormu mbara, "Masikome Avui Wasilakahi ormu karem
mbanduwa. Kas karem a uwak ji heyewa kaso Judama avak
kufulombo kasohi mashaman Jerusalemik erem li ishihi
Judama ambu ondo lihi tavarenjek li hakwa ri."
12 Mashi oson ni misihi nir nga orok fehe ma nga amber
kwambuk Polin nimu mbara, "Mir avak Jerusalemik iwa
halaka,"
13 karem ni mbarik Pol mu mbara, "Mberem ushiwak ji
tlaholoho wavu anhin kavak ji nandu. An mashi Wasilaka
Jisashin a sawenda onik anin li toloho Jerusalemik krawuk
li owekwan a ajekwa ambu nir. Os li mandingormekwak li
uwa oso nga an mbeek a ajekwa ambu nir."
14 Ni heyeri Pol Jerusalemik or ikuri mendek nari ri.
Ushirik ni heyehe nir mbeek orin ni pantlekurik nari ambu
sir. Uhu nimu mbara, "Mbele mbele os si nakmba Wasilaka
mbahanda oso halanak os si nakmba nor mbahanda hom si
naka."
15 Niri lal am li ishirik Jerusalemik ni ikurik mbele mbelen
nimu hundujera.
16 Urik Jisasin tiyanda ma lal yanga Sisariak fehe ondo er
nga nakrem nimu ira. Ni irik yanga Sisariak fehe ondo nirin
Nasonhi akak limu laha ira. Ma oto Saiprusik fehe ria. Mas
wolokop sishihi Jisasin tiyanda ma lar oria. Uhu aka orhik
nimu wara.

Pol Jerusalemik or layiri

17 Ushihi Jerusalemik ni talarik Jisasin hishindiyanda ma
nirin li heyehe limu rupshira.
18 Ni wahandashihi Pol nirin or laha Jemsin heyekurik
nimu ira. Oro wolo sios lida ondo orok limu tirsalira.
19 Urik Pol lirin or howaimbawaihi mbele mbele os Avui
Wasilaka orhi tavak Judama ambu ondo lihi nindik or
landari oson ormu sawera.
20 Sios lida ondo Polhi mashin am li misirakoho hi Avui
Wasilakahin limu hauowera. Uhu limu orin sawera, "Mir
angop mi heyeri sir, Judama musha mendek angop Jisasin
wavu lihik oweri lir. Hako lir amber lo Moseshin armek
tiyanda ma lira.

21:10: Ap 11:28 **21:11:** Ap 20:23; 21:33 **21:13:** Ap 20:24 **21:19:** Ap 15:12
21:20: Ap 15:1,5

21 Hako ma lal karem mbafirimbari lir, Pol Judama ol Judama ambu ondohi yangak linda ondon ormu sawenduwa, "Moses kayehenda mashin ji tiyawa hala. Jir avak jikisi hulayi jihi masamsishi lihin ji korowa hala. Uhu mbele mbele ol misumu walanga wolok sishihi ji tiyanda nombon ji tiyawa hala." Mir mashi karem mi sawenda, karem mirin li mbafirimbari osik ma ondo li misihi wavu lihi kavak nari sir.
22 Hako mberem nivai uku? Lir os torok mi rawa avak misikwa lir. Las avak li taha mirin kavak li nanda ngashi.
23 Uwa osik mbele las os mi ukmba ni mbawa hom avak erem uka. Ma nihi lal tovro kavro angop mbele las li ukurik Avui Wasilakan li saweri sir.
24 Unda osik mir avak ma ondo nga tempelik ji ika. Uhu avak nombo nombo misokome Avui Wasilakahik jivik li nakwak li unda hom ji uka.21:24 Uhu ya lal avak lirin hashinak masikukwa lihin li lerekwa ofan li haka. Erem mi unak Judama ol Jisasin hishindiyanda mak nanda ma rondo avak li heyehe li mbaka. Mashi os mirin li mbari men li mbafirimbari sir. Mir er nga Moses kayehendari mashin tiyanda mir, karem li mbaka.
25 Hako Judama ambu ol Jisasin tiyanda ondonjik jekamba las angop karem ni kaye ni ormberi sir, "Jir avak fleome ol ma tavak li unda god ondonjik li ofa uwa ondon ji awa hala. Uhu fle ol li humukushiwak hawa nga mbele mbele ol fi nga nawan ji awa hala. Uhu nokophirmbiriwa hala," karem nimu kayera."
26 Karem li mbarik Pol or wahandashihi ma ondon or laha misokome Avui Wasilakahik jivik li nakuri lerawun li lakmbaha tempel akak limu layira. Uhu prisin or sawe normu mbara, "Nir ter sishi ihi niri 7-pela li inak Avui Wasilakahi misokomek jivik ni nakwa ofan ni hakwa nir."

Judama tempel akak Polin li tolori

27 Niri 7-pela am mendek li nakurik si narik, Judama ol provins Esiak tari ondo tempel aka os inyi li washihindari akome orok Polin li heyehe, orok liri ma ondon li mbarik Polin li wapkava hishihi orin limu tolora.
28 Uhu kwambu mendek limu mbara, "Jir Israelik fehe ma jirin. Ji taha avak nirin jelyaka. Ma toto yanga yanga amber hom nir Judama nga mashi os Moses kayehendari nga tempel aka roso nihi nga mashi kavan sawenda ri. Hako oso nom nembes, wahau. Or yanga Grikik fehe ma ondon er nga tos tempel aka Avui Wasilaka kamahanda torok laharlanda

21:23: Nam 6:1-20; Ap 18:18 21:24 **21:24:** Nombo nombo oso Namba sapta 6 orok ji heyeka. **21:25:** Ap 15:29 **21:26:** 1 Ko 9:20

ora. Uwak Avui Wasilaka misokome orhik or heyewa osmu kavak nanduwa.&#65533; Karem limu mbara.
29 Mas li heyeri Pol ma lar hi orhi Trofimus yanga Efesusik fehe oton or laha yanga orok nakrem fri yarik li heyeri osik karem hishiri ola, &#65533;Pol ma oto angop er nga tempel akak or laha layiri ri,&#65533; karem hishiri ola.
30 Ma ol Jerusalemik fehe mashi oson li misihi limu huliyiusara. Uhu amber li shirinya ra tirsaha Polin li toloho tempel aka inyi hikriyok limu la layira. Uhu tempel aka inyi oso akayanga amber limu arangorakora.
31 Urik ma amber hom Polin li mandingormekurik limu ura. Urik Romik fehe komanda mashi oson ormu misira, Jerusalemik fehe ma amber li anangriaha li anajirin.
32 Uhu kolomalok orhi siyok sinda kepten lal nga awun unda ma lal nga or laha limu ira, os hulaima nokopma ondo tirsari mishik. Urik Judama ondo komanda oto awun unda ma orhi nga nor laharashirik li heyehe os Polin li jiri er limu halara.
33 Urik komanda oto awun unda ma orhi ondon or mbashirik sen kuvu lap li laha Polin limu ishira. Uhu Judama ondon ormu silira, &#65533;M*a* toto lawe ri? Mberem or ur?&#65533;
34 Hako ma musha mendek orok li sihi mashi apsham apsham li mbaha warje mende nga li mba hukwanakway-ishirik or mbeek yawur misihi yariri ambu ri. Uhu nor mbashirik awun undari ma Polin li laha aka lihik limu la layikmba ura.
35 Hako Pol or ihi akak or lawukurik or urik ma musha orin li heyehe limu tara. Awun unda ma li heyeri lir Polin li jikuri mendek nashirik orin limu kishara.
36 Ma musha mendek li tiya ihi limu mbara, &#65533;M*a* toton mandingormeshinak or haka,&#65533; karem limu mbara.

Pol ma ol talandirsari ondon mashin or saweri
37 Urik awun undari ma ondo am Polin li laha aka lihik li lalayikurik li urik Pol komanda oton Grikhi mashik ormu mbara, &#65533;W*a*, am mi halashinak mashi las mirin a mbakundan?&#65533; Urik komanda oto mu mbara, &#65533;Mir am Grikhi mashin mbanda om?
38 An a hishiwa, mir Ijipik fehe ma kar mas wolok awun uhu gavman nga anajihi ma 4,000 ol man mandingormen-dari ondon laha misamtelmbamba orok i lihinda ma, karem a hishiwa mir.&#65533;
39 Urik Pol mu mbara, &#65533;An Judama lar anira. Provins Silisiak nanda yanga Tarsusik fehe anira. Kuyanga anhi oso hi ngashi sir. Hako halashinak mashin hulaima nokopman a saweka.&#65533;

21:29: Ap 20:4 **21:36:** Lk 23:18 **21:38:** Ap 5:36-37

40 Urik komanda oto or mbashirik Pol akayangak or sihi nor mbashinak mayam li sinak or sawekmbaha ormu tavalounara. Urik ma amber mayam limu sira. Urik Pol lirin Hibruhi mashik ormu sawera.

22

1 *Mahasanje*, avoko anhi jirin. Ter mbele mbele os anhik talahandan kormbak a sawenak jimu misikuwa.
2 Karem mbaha Hibruhi mashik or mbashirik li misihi mayam er limu narakora. Urik ormu mbara,
3 An Judama nira. Nijava anhi yanga Tarsus orok si wari nira. Yanga Tarsus oso provins Silisiak nanda sir. Hako an Jerusalem torok a saha wasilakak a nari nir. Tisa nihi Gamaliel oto anin mashi Moseshi os neloko nihi misindiyandari ondon arme mendek or owesawerik amu misira. Uhu an mbele mbele jivi Avui Wasilaka os or rupshindan a tiyakmbaha funtlehavantlehe na landari nir, os ter jir uwa hom.
4 An Jisasin hishindiyanda hulaima nokopma ondon kavak a nandari nir. Uhu lirin a toloho na mandingormekmbaha kuvuk a ishihi krawuk a owendari nir.
5 Hetpris nga Judama lida lihi ondo nga lir os erem a undari angop li heyendari sir. Uhu lir os erem a undari oson sawekwa lir. Lir jekamba lal ma ol yanga Damaskusik lindarinjik li kayehe anin harik a laha Damaskusik amu ikmba ira. Jisasin hishindiyanda ma ondon a tolo laharaha Jerusalemik krawu akak a oweshinak kavak li nakmbahan.
6 An nombok a ihi am ta komek or sikurik or narik yanga Damaskusik a talakuri ambek simu nara. Urik kolok tumsar kasai lervlandari hom lersuwu yok simu taka anin arangora.
7 Urik misambik a rakatukuyihi na waha misirik mashi las ma lar karem ormu mbara, Sol, Sol. Mberem ushiwak anin mi kavak nakwak undua?
8 Karem mbarik amu mbara, *Wasilaka*, mir lawe mir? Urik ormu mbara, An Jisas Nasaretik fehenda nira. Anin mimu kavak nanduwa, karem ormu mbara.
9 Hako ma ol an nga ni iri ondo os si lervlandari hom nari oso nom heyeri lir. Lir mbeek mashi os anin mbari oson armek misiyariri ambu lir.
10 Urik amu mbara, *Wasilaka*, mberem avai ukundana? Urik ormu anin sawera, *Wa*, mi usa ihi yanga Damaskusik layika. Yanga orok ma lar or taha lerawu os mirnjik a kamahanda oson avak mirin sawekwa ri.
11 Hako lervlandari hom nari oso amba amba mende si ushirik misokome anhi mbeek mbele las a heyekurik nari

22:3: Ap 5:34 **22:4:** Ap 8:3

ambu sir. Urik ma ol an nga ni iri ondo tava anhin li tolo laha Damaskusik nimu layira.

12 Ma lar Damaskusik lindari ri. Hi orhi Ananaias oria. Or mashi Moseshin yawur or tiyaha Avui Wasilakahi siyok sindari ri. Judama ol Damaskusik lindari ondo amber orin rupshindari lir.

13 Ananaias oto an liri mishik pasir or ta sihi ormu mbara, "Awasayi anhi Sol, misokome mihi avak indiyok jivik nanak mi heyekwa sir," karem or mbarik lewas misokome anhi indiyok jivik si narik orin amu heyera.

14 Urik ormu mbara, "Neloko nihi ondo Avui Wasilaka lihi oto angop or kamahanda mir. Uwa osik mir avak os or mbawa hom ukwa mir. Uhu mir avak ma worna ma Jisasin mi heyenak mashin or sawenak misikwa mir.

15 Mir avak mashi Avui Wasilakahin mi laha hulaima nokopma amber tos mi heyehe mi misindan sawenak li misikwa mira.

16 Hako nambek liwa hala. Kolok mi usaha hi Jisashin mi ushanak mirin li fak tolofaleshinak kava kava mihin or yoko ermbeka," karem ormu mbara.

17 Ushihi indiyok Jerusalemik amu rara. Uhu tempel aka orok Avui Wasilakan a saweri wolo sukuk heyendari hom Wasilakan amu heyera.

18 Urik ormu sawera, "Mir usaha kolomalok Jerusalemin mi halaha ika. Os mashi anhin yanga torok mi sawe nahi, lir mbeek misikwa ambu lir," karem or mbarik amu mbara,

19 "Wasilaka, an angop li heyenda nir. Mas aka ol li lotu undari mishi orok a ihi ma ol mashi mihin misindiyandari ondon a jihi krawuk a owendari lira.

20 Os mashi mihin sawendari ma Stivenin li ji mandingormeri wolo, an pasir a sihi os erem li uri oson a heyeri jivi, karem a mbari nir. Uhu ma ol orin jimandingormeri ondo kousamba lihin a washi siri nira."

21 Hako Wasilaka mu mbara, "Mir ika. Avak a halashinak yanga home mendek mi ihi Judama ambu ondohik ikwa mir," karem ormu mbara."

Pol orhinjik or Romik fehe, karem or mbari

22 Urik Judama mashi oson li misihi wasilaka mendek limu mbara, "Mandingormeshinak or ha. Nir ma roto or likmba ni hishiwa ambu nir," karem mbaha

23 li mbahanjihi kousamba lihin li tloloho limu haihanda ermbera. Uhu havin limu tanyi ermbera.

24 Urik komanda oto or mbarik awun unda ma ondo Polin li laha aka lihik limu la layira. Aka lihik li lalayi oweshirik

22:18: Ap 9:29-30 **22:19:** Ap 8:3; 26:9-11 **22:20:** Ap 8:1 **22:21:** Ap 9:15

komanda oto ormu hishira, “Mbere mendem or ushiwak hulaima nokopma orin li waplelenaha li mandingormekwak li mbaw?” Karem or hishihi Polin li warmblashikmba normu mbara. Unak kormbak or sawekmbahan.
25 Uhu nor mbashirik kumba tava orhin limu ishira. Urik Pol or sihi nor heyerik kepten pasir or sirik Pol mu orin silira, “Lo jihi mberem si mbandu? Romik fehenda man yawur ji kotim u namber men ji warmblashikwa os? Os erem ji ukwa oso jivik nakwa os?”
26-27 Kepten oto mashi oson or misihi komanda orhin ormu i sawera, “Avak mberem mivai uku? Ma oto Romik fehenda ri.” Karem or mbarik or ihi Polin ormu silira, “Mir sawenak a misi. Mir Romik fehenda om?” Urik ormu mbara, “He. An Romik fehenda ma anira.”
28 Urik komanda oto mu mbara, “An ya wasilaka mendek Romik fehe gavmanin a haha Romik fehenda mak a nari nir.” Urik Pol mu mbara, “An wahau. An avoko nijava anhi angop Romik fehenda mak fri nari osik an Romik fehenda ma nira.”
29 Awun undari ma ol orin jikmba uri ondo mashi oso li misihi limu halara. Urik komanda oto mashi oson or misihi os or mbashirik awun undari ma ondo Polin sen kuvuk li ishiri oson or hishihi ormu ajera.

Pol Judama lida lihin or saweri

30 Komanda oto or wahandashihi ormu hishira, “Mberem ushirik Judama ondo Polin li mandingormekurik li ur?” karem mbaha or mbashirik Polin li ishiri sen kuvu oson limu sorngora. Uhu bikpris ondo nga Judama lida lihi ondo nga lirin or mainhashirik limu talandirsara. Uhu or mbashirik Polin li laha ihi os li tirsandari mishik li oweshirik misokome lihik ormu sira.

23

1 Uhu Pol Judama lida lihi ondon or heyehe ormu mbara, “Mahasanje, an ermba ermbak misokome Avui Wasilakahik wavu anhi nga jivik si nawak a yanda nir. An a hishiwa an mbeek mbele kava las a unda ambu nir.”
2 Urik hetpris Ananaias ma ol Pol nga pasir siri ondon or sawe normu mbara, “Orin suwambushi yok ji jika.”
3 Urik Pol mu orin mbara, “Avui Wasilaka avak mirin jikwa ri. Mberem ushiwak? Mir tarvle tenganda ma mir. Mir hikri yeje li heyewa jivik nawa mir. Hako akome yeje angop kavak nawa mir. Mir sunja inyi os tlendirinashiwak li walashiwak hikriyok li heyewa armek si naha sinda hom nawa mir. Mir mbeek lon mi tiyaha anin mi kotim ukwak

22:25: Ap 16:37 **22:29:** Ap 16:38 **23:2:** Jn 18:22-23

uwa ambu mir, wahau. Uwa osik lon mi mblarna ermbehe anin li jikwak mimu mbanduwa.�

4 Karem or mbarik ma ol pasir siri ondo li misihi limu mbara, "Mir mashi kavan hetpris Avui Wasilakahin or mi mbandu te."

5 Urik ormu mbara, "Kava am a mbar. Mahasanje, hetprisik or nandan a heyenda ambu re. Jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari sir, "Jir avak malakama jihin mashi kavan ji mbawa hala," " karem ormu mbara.

6 Pol malakama ondo angop or heyeri lir, lal kraha Sadyusi nga sindari lir, lal kraha Farisi nga sindari lir. Uri osik or ushaha normu mbara, "Mahasanje, an Farisi nir. Neloko anhi ondo er nga Farisik fehenda lira. An ma ol hahanda indiyok li usahakwa, karem a hishinda nir. Unda nombo orok ter jimu anin kotim unduwa."

7 Karem or mbarik Farisi nga Sadyusi nga lihi ambek li anamblarnaha li anakoroho kraha frijip limu sira.

8 Mberem ushirik? Sadyusi ondo karem hishinda lir, "Avui Wasilaka mbeek ensel nga masikome nga or uhunda ambu lir. Ma ol hahanda mbeek indiyok usahakwa ambu lir." karem hishinda lir. Hako Farisi ondo karem hishinda lir, "Avui Wasilaka ensel nga masikome nga or uhunda lir. Ma ol hahanda indiyok usahakwa lir." karem hishinda lir.

9 Er li anakoroho lihi ambek limu anamainkwambu mbara. Urik mashi Moseshin sawendari ma ol Farisik fehendari lal li usasihi mainkwambuk limu mbara, "Nir ni heyewa, ma toto mbeek mbele kava las uwa ambu ri. Masikome Avui Wasilakahi mo ensel lar mo mashin or sauhawak or mbandar mbe? U nahi or mbeek mbele kava las uwa ambu ri."

10 Urik kepten oto or heyeri os li mainkwambu mbari am wasilaka mendek nar. Las avak ma ondo Polhi maomen li tolo lai laranak si kunyakurik ormu ajera. Uhu awun undari man or mbashirik Polin li lai tolo laharlaha aka lihik limu laha ira.

11 Urik niri oro wolok Wasilaka Pol liri mishik or sihi normu sawera, "Mir ajewa hala. Kwambuk mi sihi os Jerusalemik mi sawenda hom mashi anhin erem Romik sawekwa mir."

Judama Polin li mandingormekmba li mbari

12 Am si hararik Judama lal li tirsaha li mbaolsoloho limu mbara, "Nir naman Polin ni mandingormehekop akwa nga uksembe nga ni akwa nir."

23:3: Mt 23:27 **23:5:** Kis 22:28 **23:6:** Ap 26:5 **23:8:** Mt 22:23 **23:11:** Ap 27:24; 28:16,23

13 Ma ol mashi oson mayam mba wanyiri ondo 40-n tikriri lira.
14 Ma ondo li ihi bikpris ondo nga Judama lida lihi ondo nga limu sawera, "Nir angop mainkwambu mende las karem ni mbawa nir, nir naman Polin ni mandingormehekop akwa nga uksembe nga ni akwa nir.
15 Uwa osik ji sawenak komanda oto Polin or laha indiyok malakama tirsanda mishik or laha ika. Jir avak orin karem ji haimba handambaka, "Nir indiyok Pol mbele mbele ol or uri ondon ni oweioweiheyekmba nimu hishinduwa," karem ji mbaka. Unak nir nombon tleshi lihindanak or tanak ni mandingormekwa ri," karem limu mbara.
16 Hako Pol hinuku orhi os orin li mandingormekmba li mbari oso angop or misihi nor ihi awun undari ma ondohi akak or layihi Polin ormu sawera.
17 Urik Pol kepten lar or usharik or tarik ormu sawera, "Jikanda ermbasi toton mi laha inak or ihi komanda mihin or heye. Or mashi las orin or sawekmbaha rawa ri."
18 Urik kepten oto jikanda oton or laha komanda orhik or laha ihi ormu mbara, "Krawuk linda ma Pol or mbashiwak jikanda toto mashi las mirin or sawekmbaha na laha shimu randuwa."
19 Urik komanda oto or taha jikanda oton mantle yok or tololai owehe ormu silira, "Mbele mi sawekmbaha mi raw?"
20 Urik ormu sawera, "Judama lal angop li mbaolsoloho mirin li sawenak ushok Polin mi halashinak malakama tirsanda mishik li laikmbaha mbawa lir. Uhu lir avak mirin mbafirimbakwa lir, "Nir mbele mbele Pol uri ondon armek indiyok ni oweioweiheyekmba nimu hishinduwa," karem mbafirimbakwa lir.
21 Hako mir mashi os erem li mbawan misiwa hala. Ma mushak 40-n tikriwa ma ondo angop mainkwambu las karem mbawa lir, "Nir naman Polin ni mandingormehekop akwa nga uksembe nga ni akwa nir." Uwa osik ter ol nombon tle lindu, mi mbashinak Polin li laha inak li mandingormekmbahan."
22 Urik komanda oto jikanda oton mainkwambuk or pantlehe ormu mbara, "Mi ihi os anin mi ta heyewan avak sawenak li misiwa hala," karem or sawehe nor mbashirik ormu ira.

Li mbashirik Pol malakama Felikshik or iri

23 Urik komanda oto orhi siyok sindari kepten frijip or usharik fri rarik ormu sawera, "Shi ihi awun unda ma 200, hosik lihi awun unda ma 70, kormek awun unda ma 200, shi

23:15: Ap 25:3

mbanak li hundujeka. Uhu avak niri 9 kilokik yanga Sisariak ji ika.

24 Uhu avak Pol likwa hos lar er nga ji hundujehe armek ji laha inak orok or lawulihi nor ihi malakama Felikshi yangak or ihi nor lika.

25 Uhu jekamba las er nga ormu kayera,

26 An Klodius Lisias anira. Jekamba toson mir malakama Feliksnjik amu kayenduwa.

27 Judama ondo ma toton li toloho li mandingormekurik uri lira. Hako an a misiri or Romik fehenda, karem or mbarik a misihi an nga awun unda ma nga ni ihi indiyok tava lihik ni lari ri.

28 Uhu an ma roto mbele os or urik kavak nari oson a heyekurik Judama lida lihi tirsandari mishik amu laha ira.

29 Judama ondo lo lihin or mblarnar, karem mbari lir. Hako an a heyeri mbeek mbele kava las or ushirik krawuk li owehe li mandingormekurik nari ambu sir, wahau.

30 Hako ter a misiwa ma lal angop mayam orin li mandingormekwak li mbaolsolowa lir. Ushiwak kolomalok or amu halashiwak mihik induwa. Uhu ma ol orin kotim uwa ma ondo nga angop a sawewa osik avak mihik li ihi maintontlo os orin li kotim uwa oson li sawenak mivai misika, karem ormu kayera.

31 Urik awun unda ma ondo komanda oto or mbari mashin li misihi nirik Polin li laha kuyanga Antipatrisik limu laha ira.

32 Er li ihi si hararik hosik awun undari ma nom Polin li laha yanga Sisariak limu ira. Urik awun undari ma mamatar olmu indiyok Jerusalemik ira.

33 Urik hosik awun undari ma ondo yanga Sisariak li ihi malakama Feliksin li heyehe jekamban orin li haha Polin er nga orhi tavak limu halara.

34 Urik Feliks oto jekamba oson ormu heyera. Uhu Polin ormu silira, Mir yanga mbeek fehe mir? Urik Pol mu mbara, An provins Silisiak fehenda nira.

35 Urik Feliks mu mbara, Halanak mirin kotim uwa ma ondo li rahakop yawur mashi mihin a misikwa nir, karem or mbaha nor mbashirik Polin li laha krawu os Herothi aka lakak nandari orok li oweshirik ormu lira.

24

Judama lida lihi Polin li kotim uri

1 Niri tostava am li ishirik, hetpris Ananaias nga Judama lida lihi lal nga Tertulus nga limu yanga Sisariak takara.

23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27 **23:28:** Ap 22:30 **23:30:** Ap 24:5-8

Tertulus oto Romik fehe ma owendari lon hishiyarindari ma ria. Li taha mashi os Polin li kotim ukurik li mbari mashi oson Feliksin limu sawera.
2-3 Urik Feliks Polin or usharik or tarik Tertulus oto masmas orin ormu mbara, *Malakama* Feliks, mir nirin mi jelyashiwak arme mendek erem nimu linduwa mbeek awu nga ni nanda ambu nir. Wapjiphishi os mihik nanda si uwak mbele mbele kavak nahanda oso osmu jivik nanduwa. Nir oson ni heyehe wavu nihi jivi mendek si naha mirin nimu rupshinduwa.
4 Hako las avak mirin a tolntlefantlenda ngashi. Mi mbashinak mashi kandakar mirin a sawenak mi misika.
5 Ma toton mi heyewa or men maifuhu yanga yangak or yaha Judamahi nindik mashin or sawerik wavu lihi si huliyiusarik awun undari lir. Uwak ma mushak nirin li halaha ihi olmu orin tiyanduwa. Or ma ol yanga Nasaretik fehe oton tiyanda ma lida lihi ria.
6-7 Oso nom nembes. Tempel akan or urik misokome Avui Wasilakahik kavak si nakurik nari sir. Uri osik orin nimu tolora.
8 Uwa osik mihinjik ma toton oweioweiheyehe silinak or mbanak mivai heyeka, os orin ni kotim uwa maintontlo oson.
9 Urik Judama ondo Tertulus oto nga li sihi olmu kormbak mbara, Mashi ondo amber omendinga lira.
10 Urik Feliks Polin tavakop ormu ura. Unak or nga sawekmbahan. Urik Pol mu mbara, Angop a heyenda mir. Mir asama mushak malakamak mi naha majistret nihik nanda mir. Uwa osik mirin a rupshihi mashi las mirin amu sawekuwa.
11 Os li mbawa ome ambu sir. Os mi sili nahi, avak li sawenak mi misikwa sir, a lotu ukmbaha Jerusalemik a iri mbeek niri mushak nari ambu sir, niri 12-pelakop nari lir.
12 Oso wolo tempel aka orok mo os Judama lotu unda aka orok mo yanga orok mbeek mashi las orok fehe ma ondo nga ni anamainkwambu mbarik heyeri ambu lir. Uhu mbeek a mbarik ma li talandirsaha wavu lihi li huliyiusaha mbahanjiri ambu lir, wahau.
13 Uri osik lir mbeek mbele os a urik kavak narik li heyehe orok anin li toloho kotim uri ambu lir. Uwa osik os li mbawa omendinga ambu sir.
14 Hako an Jisasin tiyanda nombo os Judama kava, karem li mbanda oson a tiyanda nir. Uhu neloko nihi Avui Wasilaka lihi oton amu lotu unduwa. An mashi amber Moses kayehendari nga profet Avui Wasilakahi li kayehendari nga na toltangri na misindiyanda nir.

24:5: Ap 17:6 **24:6-7:** Ap 21:28-30

15 An Avui Wasilaka os ma jivi nga ma kava nga ol hahanda
or mbanak li usahakwa oso menden amu nikishinduwa, tol
torok liwa tondo li nikishinda hom.
16 Uwa osik ermba ermbak sunguwavu anhi nga a mblar-
naha jivijivi nom a ukmbaha namu hishinduwa. Unak
Avui Wasilaka nga hulaima nokopma nga li heyenak mbeek
mbele las a uwa kavak nakwa ambu sir.

17 Asama lal yanga anandi lalik a lindari nir. Uhu ya lal
erndakavan a haha ofa Avui Wasilakan er nga na hakmbaha
indik Jerusalemik *a iri nir.
18 Uhu Avui Wasilakahi misokomek jivik a naha tempel
akak a layi lirik anin limu heyera. Hako mbeek ma mushak
an nga ni liri ambu lir. Uhu mbeek ma lal orok hukwarak-
wasi yari ambu lir. Hako Judama lal ol provins Esiak fehe
ondo olmu anin tolora.
19 Os ma ondo mashi lal anin li mbaku nahi, wa, ha-
lashinak amber hom torok li ra sihi misokome mihik livai
anin kotim uka.
20 Ma tol torok siwa lal, os Judama lida lihi tirsanda mishik
siri wolo, mbele las a mbari kavak narik am li heyenda nahi,
wa mbanak kormbak li saweka.
21 Ma ol hahanda kumak indik li usahakwa mashin a
mbarik li misihi limu anin kotim ura. Mashi kaso nom lihi
nindik a sihi na saweri nir,&#65533; karem ormu mbara.

22 Feliks nombo os Jisashi mashin li misindiyandari oso
kal angop heyeyarindari ri. Undari osik ormu mbara,
&#65533;Komanda Lisias or tanakop mashi mashi os orin a ukwan
a sawenak ji misikundu,&#65533; karem mbaha li halashirik simu
nara. Uhundanakop li mbakmbahan.
23 Uhu Feliks kepten lar or mbashirik Polin krawuk ormu
owera. Hako orhi ma os li taha orin li jelyakuri nombo oso
mbeek or pantleri ambu sir.

24 Niri lal am li ishirik, Feliks nga nokove orhi Drusila
nga frimu rara. Drusila oso Juda nokove las osira. Urik
Feliks Polin or usharik ormu tara, Krais Jisashi mashin
misindiyanda nombon or sawenak fri misikmbahan.
25 Hako Pol os nombo wornan tiyandari nga ruwol tava
oloho hafaka lindari nombo nga os kumak Avui Wasilaka ma
amber or heyembakuri nga ormu sawera. Urik Feliks mashi
oson or misihi or ajehe ormu mbara, &#65533;Ambehoma. Wa, ika.
Uhundanakop kumak indik a mbanak mivai ra.&#65533;
26 Hako Feliks or hishiri Pol am ya lal orin hakundar, unak
or mbashinak or ikmbahan? Karem or hishihi or mbarik
hindi mushak or taha opmu maimbara.

24:15: Jn 5:28-29 **24:18:** Ap 21:12-28 **24:21:** Ap 23:6 **24:22:** Ap 23:26

27 Feliks Judama malakama lihi ondo li rupshikmbaha Polin krawuk or oweshirik asama frijip ormu sira. Ushinaha Porsius Festus Felikshi farniyik ormu sira.

25

Pol malakama Sisarhik or ikurik or mbari

1 Festus Felikshi farniyik or sihi niri nalmingrip am li ishirik yanga Sisarian or halaha Jerusalemik ormu lawura.

2 Urik Judama lida lihi nga bikpris ondo nga li taha Polin li kotim ukuri mashin Festusin li sawe limu mainkwambu mbara,

3 "Mir avak nirin jelyaka. Uhu Polin mbashinak Jerusalemik or taka," karem limu mbara. Maintontlo os li mbari karem. Ma lal angop li mbashirik nombon tle liri lir, Pol or tanak orin li mandingormekmbahan.

4 Hako Festus mashi os li mbarin or misihi ormu sawera, "Pol or Sisariak krawuk sindu. An kandakar nga torok a lihikop anhinjik Sisariak a ikwa nir.

5 Lida jihi lal avak er nga ni ika. Uhu ma oto mbele las os or urik kavak narik ji heye nahi, orok orin jivai kotim uka," karem ormu mbara.

6 Festus os lir nga nor liri niri 8-pela mo niri 10-pela or lihikop kuma yanga Sisariak ormu layira. Or layi wahandaha kotin li tolondari akak or lihi Polin or mbashirik limu laharara.

7 Pol am or tarik Judama ol Jerusalemin halaha tari ondo orin li sihi talayantlehe mashi musha mendek orin olmu haimba handambara, "Mir kavakava menden unda mir." Karem limu mbara. Hako mashi os li mbari las mbeek omek narik Festus heyeri ambu sir.

8 Urik Pol nga mu mbara, "An mbeek Moses kayehendari mashi os nir Judama tiyanda las a mblarnari ambu nir. Uhu mbeek mbele las tempel aka orok a urik kavak nari ambu sir. Uhu mbeek mashi kava las malakama Sisarin a mbari ambu nir," karem ormu mbara.

9 Hako Festus Judama ondo li rupshikmbaha Polin ormu silira, "Mir Jerusalemik mi inak kot mihin orok a misikmba mimu hishindu?"

10 Hako Pol mu mbara, "Wahau. Aka tos a siwa mishi roso malakama Sisarhi aka os kotin tolonda mishi tosira. Uwa osik aka torok kot anhin misikwa mir. Hako angop mi heyewa sir, an mbeek Judama ondon kavak a unda ambu nir.

11 Hako an os mbele kava mende las a ushihindak li heyehe os a hakmbaha li mba nahi, na hakwa nir. Hako mashi os anin li kotim uwa oso omendingak si na nahi ambu, ma lar

25:2: Ap 24:1 **25:3:** Ap 23:15 **25:5:** Ap 24:5-6

mbeek wutarihi tavarenjek anin hakwa ambu ri. Uwa osik kot anhi oson avak a halashinak malakama Sisarhi tavak ikwa sir. Unak orvai kot anhin misikwa ri.�

12 Urik Festus nga ma ol orin sauhandari ma nga olmu anasawera. Ushihi Polin ormu sawera, "Malakama Sisar kot mihin misikwa ri. Karem mi mbawa osik kolok malakama Sisarhik ika."

Festus Polhi mashin Agripan or saweri

13 Niri lal am li ishirik king Agripa nga jikaha orhi Bernaisi nga yanga Sisariak Festusin armesarmek fri howaimbawayikmbaha frimu tara.

14 Niri mushak Sisariak liri vri. Urik Festus Polhi mashin king Agripan ormu sawera, "Mas Feliks krawuk or owendari ma lar, hi orhi Pol ter ormu krawu torok linduwa.

15 Os Jerusalemik a ihi na liri wolo bikpris ondo nga Judama lida lihi ondo nga li taha ma oton a mbashinak li mandingormekmbaha limu mbara.

16 Hako mashi os li mbarin a misihi amu lirin sawera. Nir Romik fehenda ma mbeek men ma lar semben ni mbanak hakwa ambu ri. Wa, yawur kotik ni oweshinak mashi frihin fri mbanak evrembam ni heyehen. Uhu ma or musa nga nawa ma oton ni mbanak orvai haka.

17 Karem nari osik yanga Sisariak a tari wolo ma ol orin kotim undari ma er nga ni tari osik mbeek a halashirik nambek nari ambu sir. Men ni wahandaha kolok a mbarik orin kotin li tolonda mishik li laharari ri.

18 Ma ol orin kotim undari ma li usasihi li mbarik a misiri mbeek mbele kava mende las uri ambu ri.

19 Hako mashi oso li lotu undari nombo lihi nga ma or Jisas, karem li ushandari oto os or haha indik or usaha or lihinda mashin kwambuk or saweri nom li mbarik a misiri lir.

20 Hako mashi ol orin li kotim uri mbeek a hishiyarindahik nari ambu sir. Uri osik orin amu silira, "Jerusalemik mi inak kot mihin orok a misikmba mimu hishindu?" Urik Pol mu mbara,

21 "Wahau. Malakama Sisarhik a ikwa nir. Unak malakama Sisar vai kot anhin misi." Karem or mbarik a misihi orin a halashinak krawuk or linak yawur nombo las a heyehe na mbashinak malakama Sisarhik orvai ika, karem amu mbara."

22 King Agripa mashi oson or misihi Festusin ormu sawera, "Ma oto or tanak mashi orhin avai misika." Urik Festus mu mbara, "Wa, ushok a mbashinak or tanak mivai mashi orhin misika."

Pol king Agripa linda mishik mashin or saweri

25:14: Ap 24:27

23 Wahandaha Agripa fre Bernaisi kowe jivi frihin fri
falerik fririn limu ewemblaha laharara. Urik yanga Sisariak
fehe lida ondo nga komanda ondo nga li tirsaha akome os
li tirsandari mishi orok fririn limu lalayira. Urik Festus or
mbarik Polin limu laharara.
24 Urik Festus mu mbara, "King Agripa nga jir torok liwa
nga ma roton ji heyeka. Judama ol Jerusalemik linda nga tol
torok linda nga mashin kwambuk anin limu mbara, "Mir
ma oton mandingormenak or haka. Avak halashinak or liwa
hala," karem li mbahanda ma toria.
25 Hako an a heyeri mbeek mbele kava mende las or
uri ambu. Uwa osik hakwa ambu ri. Hako or malakama
Sisar nom kot orhin or misiku, karem or mbari osik avak
a halashinak malakama Sisarhik ikwa ri.
26 Hako mberemhi mashin avak a kayehe ma roto nga
malakama Sisarhi tavak a halashinak si iku? Mbeek mashi
las a kayendahi ambu sir. Uwa osik ter mir Agripa nga ma jir
torok liwa nga ma roton tava jihik amu laharanduwa. Uwa
osik ter mir Agripa, orin silinak mbele os or urik kavak narin
or sawenak mi heyeka. Ushinak os or undan or sawenak er
nga jekambak a kayehe malakama Sisarhi tavak a haka.
27 Os men a mbashinak or inak mbeek musa os or unda las
nga jekambak a kaye nahi ambu, wa oso mbeek jivik nakwa
ambu sir."

26

1 Urik king Agripa mu Polin mbara, "Mir kolok mashi
mihin saweka." Karem or mbarik Pol tavan or lafawuhu
ormu sawera,
2 "King Agripa, mashi os Judama anin li kotim undan
angop mi misiwa sir. Uwa osik mashi os an nga mirin a
sawenak mi misikrahakorokwan amu rupshinduwa.
3 Mberem ushiwak? Mir mbele mbele os nir Judama unda
nombo nga mashi mashi os ni anamblarnanda nga angop mi
heyetakonda sir. An mbeek mashi mushak mirin a sawekwa
ambu nir. Uwa osik armek mi lihi mashi anhin misika.
4 An ma anhi lihi nindik a lindari nir. Os jikisakrik a nari
wolokop sishi raha Jerusalemik a i liri wolo nga Judama
amber anin angop li heyendari nir.
5 Uwa osik os anin li mbakwak li hishi nahi, halanak li
mbaka. An ma ondo amber angop li heyetakonda nir. Os
jikanda ermbasik a nari wolokop a sishi raha Farisi ondo lihi
lar anira. Farisi ondo Moses sawehendari mashi amber hom
li tiyarakokmbaha hishinda lir.
6 Hako an ma ol hahanda li usahakwa mashin neloko nihin
Avui Wasilaka or sawehenda oson a misihi na nikishinda
nombo orok anin limu kotim unduwa.

26:5: Fl 3:5-6 **26:6:** Ap 23:6; 28:20

7 Neloko nihi kraha 12-pela niri tandi ermba ermbak Avui Wasilaka sawehendari mashin ni hishihi ma ol hahanda indik li usahakwa oson ni nikishinda nira. King mirin, an er nga, oson a nikishinda nir. Unda nombo orok anin limu kotim unduwa.
8 Judama jirin, Avui Wasilaka or mbanak ma ol hahanda ondo usahandahi lir, karem hishinda jir. Hako mberem ushiwak Jisas or harik Avui Wasilaka or mbarik or usahanda oson ji mbelendu?
9 An mas ermbak Jisas Nasaretik fehe hi orhin a unak misambik si rakakmbaha a undari nira.
10 Uri osik orin hishindiyandari ma ondon a toloho Jerusalemik krawuk a owendari nir. Uhu bikpris mbari nombon a tiyaha os li mbari hom ma ol Jisasin hishindiyandari ondon a toloho krawuk a owendari nir. Uhu Judama malakama lirin li mandingormekurik li mbari wolo an nga erem a sifale mbandari nir.
11 Uhu hindi mushak os li lotu undari aka akak a ilayi talaihi lirin a warmblashindari nir. Erem a unak Jisasin li kumasihi mashi kavakavan orin li mbakmbahan. Uhu Jisasin hishindiyandari ma ondon kavak a nakmbaha yanga home mendek a lasaha yandari nira.
12 Nindi wolo lasik bikpris ondo li kayeri jekamban a toloho yanga Damaskusik a ikurik amu ira.
13 Unda mashin king Agripa, mirin amu sawekuwa. Am takondik si narik nombok lervlandari hom metenje yok si saika rakaha an nga ma ol nakrem ni iri ondo nga simu arangora. Os erem si nari oso ta jindarin si tikrihi haruja menderi sir.
14 Urik nir amber hom misambik nimu rakara. Urik ma lar Hibru mashik anin ormu silira, "Sol, Sol. Mberem ushiwak kavak mi ya nandua. Os erem mi uwa nombo mihinjik mimu kavak nanduwa."
15 Karem mbarik amu mbara, "*Wasilaka*, lawe mir?" Urik Wasilaka mu mbara, "An Jisas, mir anin kavak mimu nanduwa.
16 Hako usasika. An mirin a kamashinak lerawu anhin mi lakmbaha amu randuwa. Unak mbele mbele ol ter mi heyewa nga kumak a mukunak mi heyekwa nga yanga yangak hulaima nokopman mi sawekmbahan.
17 Mbeek a halashinak Judama nga Judama ambu ondo nga mirin kavak nakwa ambu lir, wahau. Avak a mbashinak Judama ambu ondohik ikwa mira.
18 Ushinak lir avak mashi anhin li misihi li heyeyarikwa lir. Uhu nirtle nirndum nandan li kumasihi wavu lihin li tormblehe ukruharandak takwa lir. Uhu kwambu Laulakahin avak li halaha Avui Wasilakahi siyok sikwa lir. Erem li uhu

26:9: Ap 8:3

mashi anhin li misindiyanak kavakava os li unda avak a laha ermbekwa sir. Ushinak lir avak Avui Wasilakahi mak mas nandari ondo nga nakrem hevenik likwa lir. Karem ormu anin sawera.

19 King Agripa, mir misi. Mbele mbele os hevenik talari mashin mbeek a mblarnari ambu nir, wahau.

20 Kolok a ihi mashi oson ma ol yanga Damaskusik lindan a saweshihi ma ol Jerusalemik lindan a saweri nir. Uhu provins Judiak linda ma amber a saweri nir. Uhu Judama ambu ondon er nga amu sawera, Jir wavu jihin ji tormblehe Avui Wasilakan ji tiyaka. Uhu mbele mbele jivi nom ji unak os wavun ji tormblenda jihi oson livai heyeka, karem ma ondon amu sawera.

21 Erem a saweri nombok Judama tempel aka orok olmu anin tolora. Uhu anin li mandingormekmbaha olmu ura.

22 Hako Avui Wasilaka anin or jelyashihindak ter nga os amu er sishi mashin ma amber hom amu sawenduwa. An mbeek mashi anandi las a sawenda ambu nir. Mashi os mas profet nga Moses nga os talakurik li sawehendari oso nom amu sawenduwa.

23 Mashi os li sawehendari karem, Ma or Avui Wasilaka kamashinak man jivinakwa oto nomorawun or kishaha hakwa ri. Uhu ortonom maifuk indik usahakwa ri. Uhukop mashi jivi Avui Wasilakahi os man or jivinakwa mashin Judama nga Judama ambu nga sawekwa ri, karem sawehendari lir.

Pol Agripa Jisasin or hishindiyakmba or mbari

24 Pol mashin or sawerik Festus kwambu mendek ormu mbara, Pol ferfar mimu mbanduwa. Hishiyarinda mihi wasilakak si nanda osik ferfar mbandam mbe?

25 Urik Pol mu mbara, Malakama Festus, an ferfar a mbawa ambu nir, wahau. An a hishiyarihi omendingak amu sawenduwa.

26 King Agripa, mir mbele mbele amber ol talahandak a mbawa angop mi heyenda lir. Uwa osik kormbak a sawewa nir. Mbele mbele ol a mbawa mbeek misokome mihikop mi heyehe mambla mihikop mi misiwa ambu lir, wahau. Ma amber angop li heyerakonda lir.

27 King Agripa, mashi ol profet sawehendarin misindiyanda mir. A hishiwa mir angop misindiyanda mir.

28 Urik Agripa Polin ormu mbara, Ter mashi kandakar nom mi mbanak nombok Jisasin tiyanda mak a na, karem mimu hishindu?

26:18: Ais 42:16; Ef 2:2; Kl 1:13 **26:23:** Lk 24:44-47; 1 Ko 15:20

29 Urik Pol mu mbara, "Os mashi lakak an mbawa mo kandakar nom a mbawa, wa mberem uwana. Os Avui Wasilakan a sawewa karem, mir nga tol nakrem mashi anhin ji misiwa tondo nga amber an nawa hom Jisasin tiyanda mak ji nakwak amu hishinduwa. Hako jirin sen kuvuk li ishishinak krawuk ji sikwan a mbawa ambu nir."

30 Urik king Agripa nga Festus nga Bernaisi nga ma ol nakrem orok li siri nga olmu usasira.

31 Uhu aka oson li halaha lihi ambek limu mbara, "Ma toto mbeek mbele kava las uri ambu ri. Uwa osik hakwa ambu ri, o krawuk sikwa ambu ri."

32 Agripa Festusin ormu mbara, "Pol oto karem mbari ria, "Malakama Sisar vai kot anhin misi." Os karem or mbahanda ambukop nimu halashiwak ormu jip iwa," karem ormu mbara.

27

Li mbashirik Pol kolaka Romik or ikmbaha sipik or lawuri

1 Li mbaolsoloho limu mbara, "Jir avak sipik ji lawuhu provins Italik ikwa jir." Uhu Pol nga ma ol nakrem krawuk li sindari ondo er nga keptenhi tava orhik limu halara. Ma oto hi orhi Julius oria. Or awun undari ma malakama Sisarhi lar oria.

2 Nir yanga Adramitiumik fehe sipik ni lawuhu nimu ira. Sip oso kuyanga Esiak ikmba iri sir. Urik yanga Sisarian ni halaha nimu ira. Hako Aristarkus Tesalonaikak fehe er nga ni iri ri. Yanga Tesalonaika oso provins Masedoniak nandari sira.

3 Ni i wahandaha nimu yanga Saidonik talara. Julius Polin armek or uhu or halashirik or ihi ma orhin or heyerik akwan li harik ormu ara.

4 Ushihi Saidonin ni halaha ni irik suwa os ni ikuri fuma yok si rasarik ni tolmbangoho ailan Saiprus sumbu yok nimu ira.

5 Er ni ihi provins Silisia nga Pamfilia nga ni tikrihi nimu ira. Uhu yanga Maira os provins Lisiak nandari orok nimu talara.

6 Urik kepten oto sip las or heyehe or mbarik nimu lawura. Sip oso kuyanga Aleksandriak fehendari sir. Italik si ikmba uri sira.

7 Sip orok ni lawuhu yanga oson ni halaha nimu ira. Suwa wasilaka mendek si tasarik niri lal mbeek haman ni imairi ambu nir. Lerawu havakavan li la ni ihi yanga Nidusik pasir nimu nara. Hako suwa wasilakak si rasari osik mbeek ni ikurik nari ambu sir. Uri osik ni tormblehe yanga Salmone os ailan Kritik nandari solwara sumbu yok nimu ira.

27:2: Ap 19:29

8 Ni ihi yanga lasik nimu talara. Yanga oso ﷺip ondo jip
li ta sinda mishi,ﷺ karem li ushandari sir. Yanga oso yanga
Lasea nga pasir nandari sir.
9 Niri musha am li irik, Judama akwan li halaha men li
wandandari wolo mendek simu nara. Oso wolo solwara si
rasaha wasilaka mendek si nandari wolo sira. Uri osik Pol
mu lirin sawera,
10 ﷺJi misi. An a heyewa os ter ni iwa avak ni hakwa nir.
Unak mbele mbele nihi avak mendek nakwa lir. Hako mbeek
sip nga mbele mbele nihi ondo nom nembes, avak ma nir er
nga amber ni hakwa nir.ﷺ
11 Hako kepten oto mbeek mashi Polhi oson tiyakmbaha
hishiri ambu ri, wahau. Or sip mashama nga sipin tolondari
ma nga fri mbari mashi nom misiri ri.
12 Ma musha sip orok liri ondo li heyeri sip siri mishi
yanga Lasea nga pasir nanda oso mbeek jivik si nashirik
orok nambek li likmba hishiri ambu lir. Uri osik yanga oson
li halaha yanga Finiksik li ikmbaha limu hishira. Sip ta sinda
mishi Finiksik nandari oso ailan Krit sumbu yok si naha
suwa mbeek wasilakak tasanda ambu sir.

Suwa lakak si rasari

13 Suwa am awar awar solwara yok si rasarik anka os sipin
toltangrishirik si sindari oson li longorik si rasarik sipik li
hauowehe limu ira. Li ihi ailan Krit solwara sumbukop limu
ira.
14 Hako kandakar nga nambek naha suwa wasilaka
mendek simu tapmama yok tasara. Suwa oso ailan Krithi
kuma yok tasari sira.
15 Urik sip wasilaka mendek simu lishirira. Urik orok ler-
awun landari ondo sipin li tormble laha indiyok li ikmbaha
limu ura. Hako mberem li ikurik nari ambu sir. Uri osik li
halashirik suwa sipin si laha ormberik simu ira.
16 Urik er ni ihi ailan kanda lar nari sumbukop nimu
ira. Ailan kanda oto Kauda, karem li ushandari ri. Urik lir
lerawu mendekop li uhu bot kanda os li longo irin li larasa
owehe sip nga limu ishindangrira.
17 Uhu sip nga armek limu ishindangrira. Las avak li ihi sip
avak hapsishi nindi yanga Afrikahik si sinda ngashi, karem
mba limu aje mendera. Uri osik selin li lafakaha li halashirik
suwa si rasaha sip oson si laha ormberik simu ira.
18 Wahandaha suwa nga fa nga fri urik kwambu mendek
sip simu lishirira. Urik sip orok lerawun landari ondo mbele
mbele ol orok warin li lalaha solwarak limu ormbera.
19 Niri frijip fri ishirik, sip orok lerawun landari ma li aje
mendehe sel nga mbele mbele ol sipin jelyakmba li layandari
ondo nga limu laha ormbera.

20 Hako suwa kavak er si narik niri mushak mbeek ta nga
tashingraha nga ni heyeri ambu nir. Nir ni hishiri nir avak
amber ni hakurik ni hishiri nir, mbeek jip ni likurik ni hishiri
ambu nir.
21 Niri mushak mbeek akwan ni ari ambu nir. Urik Pol ma
ondohi nindik or sihi ormu sawera, "Ji misi. Os mashi anhin
ji tiyaha ailan Kritin ni halari ambukop tos ter ni heyewan
ni heyewa ambu nir. Uwak mbele mbele nihi mbeek kavak
nawa ambu lir.
22 Hako ter jirin amu sawenduwa. Jir avak kopshan ji
mbaha sika. Ma lar mbeek hakwa ambu ri. Hako sip nom
avak kavak nakwa sir.
23 An Avui Wasilakahi lerawun a laha orhi mak a nanda
nir. Ter nirik ensel Avui Wasilakahi or taha an liwa mishik
pasir or sihi
24 karem ormu sawewa, "Pol, mir ajewa hala. Mir avak
omendingak malakama Sisarhi fumunyavak sikwa mir. Avui
Wasilaka ma ol sipik nakrem ji liwa ondo angop mihi tavak
or hawa lir. Uwa osik mbeek hakwa ambu lir."
25 Ensel karem mbawa ri, uwa osik jir kopshan ji mbaha
sika. Avui Wasilaka or mbawa mashi oso os or mbawa hom
omek nakwak amu hishinduwa.
26 Sip toso avak suwa si laha inak si ihi ailan sumbuk sunja
lasik si i jindirihi kavak nakwa sir."

Sip kavak nari

27 Niri 13-pela am li ishirik nimu solwara laka Mediterenianik nimu ira. Am nirkunfarkundik si narik sip orok
lerawun landari ma ondo sip iri irin li misihi limu mbara,
"Am ailanik ni ikwak osmu pasir nanduwa."
28 Uri osik kuvu os fa wolnarin li ormbe heyendarin limu
ormbera. Li ormbe larasa li heyeri 40 mitak nari sir. Urik sip
kandakar nga si irik kuvu oson indiyok li ormbe li heyeri 30
mitak simu nara.
29 Urik limu ajera, las avak sip oso sunjak si i jindirihi
kavak si nanda ngashi. Uri osik anka tovro kavro sip kuma
yejek limu ormbera. Unak sip orok si sijehen. Uhu limu god
lihin sawera. Unak kolok si harakmbahan.
30 Hako sip orok lerawun landari ma ondo sip oson li
halaha masmas li tulu ikmbaha limu ura. Uri osik ankan li
laha sip maifu inda yok li ormbekurik firkar li mbafirimbaha
bot yejen li halanak si layikmba limu ura.
31 Hako Pol kepten nga awun undari ma ondo nga ormu
sawera, "Os ma tondo masmas sip toson li halaha li tulu i
nahi, nir amber avak hakwa nir."
32 Urik awun undari ma ondo Polhi mashin li misihi kuvu
os botin li ishiri oson li shikoroshirik bot oso si layi osmu ira.

27:24: Ap 23:11

33 Am si harakurik si narik Pol ma ondo li akmbaha ormu
sawera. Uhu normu mbara, “Ji aka. Wik frijip mbeek ji ari
ambu sir.
34 Uwa osik jirin amu sawenduwa. Akwan ji amasihi ji li,
mende, hakwa ambu jir. Jip er likwa jir.”
35 Uhu bretin or laha misokome lihik Avui Wasilakan
armesarmek or mbaha nor toltavaha ormu ara.
36 Urik ma amber orin li heyehe wavu lihi si mbornarik lir
nga akwa lal limu ara.
37 Ma nir sip orok liri amber hom 276-ik ni nari nira.
38 Am li a lafakaha sip larnakmbaha wit sumbu ondon li
laha solwarak li ormberik limu layira.
39 Am si hararik sip orok lerawun landari ma ondo mis-
ambi las limu heyera. Hako lir mbeek yanga oson yawur
heyekrahakorori ambu lir. Uhu li heyerik solwara os si haha
wari mishin li heyehe sipin orok li lai halakmbaha limu
mbara.
40 Uhu kuvu anka ondon li tivindarin li kororakoshirik
simu ira. Urik kombe wasilaka ovron li toloho os li ikuri
nombo yok li tolowornaha selin li tolorik si lawurik sip mu
ira.
41 Hako sip si ihi os si maifu indari yok simu lawu
hapsishik jindirihi sira. Urik solwara amba amba mende si
rasaha sip kuma yejen si jirik simu tlemantlera.
42 Urik awun undari ma ondo krawuk lindari ma ondon
li mandingormekurik limu hishira. Las avak li kweinaha
li faheyehe li tulu ishinak himamu avak lihik si nakurik li
hishiri osa.
43 Hako kepten oto Polin or jivinakurik or hishihi nor
pantleshirik mbeek li mandingormeri ambu lir. Uhu normu
mbara, “Am ji faheyenda nahi, wa kolok ji kweinaha ji
faheye ihi ji lawu toloka.
44 Hako lal os ji faheyenda nahi ambu, lal minimba tombok
ji tolo ji inak lal sip toson si jintlewa sumbu tondok ji toloho
ji faheye ika,” karem ormu mbara. Ushirik ma amber hom
jip lawu tolorakori lira, mbeek lar hari ambu ri.

28

Pol ailan Maltak or lawuri

1 Solwara mambuk jip ni lawusihi yangan ni heyekrahako-
roho nimu mbara, “Ailan toso Malta, karem li ushanda
tosira.”
2 Ma ol orok fehendari nirin armek limu ura. Ma am si
rakarik ni nijirarik hin li tiyashirik nimu walora.

28:2: 2 Ko 11:27

3 Pol hikrip sembe lal or tiyakmba nor lahararik hovo lar
hikrip sembe orok or wahandarik hi urik or misihi ormu
talara. Or talaha Polhi tavak or shihi ormu jesnafakawara.
4 Yanga orok fehendari li heyerik hovo oto Polhi tavak or
shilokoho normu jesnafakawara. Urik lihi ambek li hishi
limu mbara. ❛Ma toto man jimandingormenda ma lar toria.
Or mbeek solwarak hari ambu re. Hako god or mbele mbele
kavakavan ni uwak wasan handa god oto mbeek ma oton
or halashinak jip likwa ambu ri, wahau. Kavakava ol or
uwanjik avak or unak hakwa ri.❜
5 Hako Pol hovo oton or jinongroko ormberik hik ormu
layira. Urik mbeek mbele kava las Polhik nari ambu sir.
6 Urik ma orok fehe, Pol mberem mberem nakundara,
karem mbaha limu nikishira. Lir karem hishiri ola. ❛Ma
totohi tava avak tirikwa sira. Unak avak kolok takatukuyihi
hakwa ri.❜ Hako nambe mendek li nikishiri mbeek mbele
las orhik nari ambu sir. Urik limu mbara. ❛God lar toria,❜
karem limu mbara.
7 Ni hiwalo liri mishi oso malakama ailan orok fehendari
orhi misambi nga pasir nari sir. Hi orhi Publius. Ma oto aka
orhik nirin or laha nimu ira. Uhu niri nalmingrip or nga ni
lirik nirin armek ormu ura.
8 Avoko Publiushi or kavamisihi kawuk wari ri. Or maome
orhi hikop si tasarik uku hom ermberi ri. Urik Pol or ihi Avui
Wasilakan or sawehe tava orhin maome orhik or hauowerik
jivik ormu nara.
9 Erem or urik li heyehe ma ol kavamisihi ailan orok
lindari ondo amber orhik limu tara. Urik Pol mbarik jivik
limu nara.
10 Uhu nirin arme mendek limu ura. Urik am lirin ni
halaha ni ikurik mbele mbele ol mendek ni narin li lahara
nirnjik sipik limu lafawura.

Pol yanga Romik or talari

11 Niyaka nalmingrip ailan Maltak nimu lira. Ushihi sip
os orok sirik ni lawuhu nimu ira. Sip oso suwa wasilakak
si tasari wolok si raha orok siri sira. Sip oso yanga Alek-
sandriak fehendari sir. Os maifu indari yeje god Sushi jikisi
frijip li ushirik sindari vria. Urik yanga oson ni halaha nimu
ira.
12 Ni ihi yanga Sirakyusik ni layihi niri nalmingrip orok
nimu lira.
13 Ushihi Sirakyusin ni halaha ni ihi yanga Regiumik
nimu layira. Wahandashihi suwa kuma yok si rasaha rarik
Regiumin ni halaha nimu ira. Ni ihi wahandashihi yanga
Puteolik nimu layira.

28:5: Mk 16:18 **28:6:** Ap 14:11

14 Yanga orok Jisasin hishindiyandari ma lal nimu heyera.
Urik lir nga ni likmbaha limu mbara. Urik niri 7-pela orok
lir nga nimu lira. Ushihi lirin ni halaha ni ihi yanga Romik
nimu ira.
15 Jisashin hishindiyandari Romik fehe ondo ni layirik
li mbarik li misihi limu nirin heyekmba nombo sihi rara.
Urik ni ihi lihi lal Apius maketik nimu anaheyera. Hovok
lal yanga os, "Tenje aka nalmingrip," karem li ushan-
dari mishi orok nimu anaheyera. Pol lirin or heyehe hi
Avui Wasilakahin ormu hauowera. Urik wavu orhi osmu
kwambu mendek nara.
16 Yanga Romik ni layirik kepten Polin or halashirik aka
lasik ormu lira. Urik awun undari ma lar er nga nor lihi
Polin ormu washilira.

Pol yanga Romik mashin or saweri

17 Niri nalmingrip li ishirik Pol Judama lida ol Romik
lindarin or mbarik limu talandirsara. Li talandirsarik lirin
ormu sawera, "Mahasanje anhi jirin. An mbeek mbele kava
las nihi man a uhu neloko nihi os li tiyandari nombo oso nga
na mblarnari ambu nir. Hako lir men krawu Jerusalemhik
anin limu owera. Uhu Romik fehehi tavak anin limu halara.
18 Urik Romik fehe malakama ovro mashi anhin fri misihi
fri oweheyeri an mbeek mbele las a uri kavak nari osik
anin fri jimandingormekurik nari ambu sir. Uri osik anin
halakmbaha frimu mbara.
19 Hako Judama ondo mashi os fri sawerin limu
mblarnara. Uri osik an mbeek nombo las nga na nari
ambu nir. Uhu amu mbara. "Malakama Sisar mashi anhin
misikwa ri," karem amu mbara. Hako oso an mbeek ma
anhi lal a kotim ukmbaha na uri ambu nir.
20 Uwa maintontlo orok jirin a ushawak jimu rawa. Unak
jirin a heyehe mashin jir nga ni anasawekmbahan. Nir
Israelik fehenda ma nir amber ma or nirin jivinakunda
man ni nikishinda nir. Hako an ma oto angop or tahanda
oson a hishiowehe na sawenda osik os limu anin sen kuvuk
ishishihindak amu linduwa."
21 Urik orin limu sawera, "Provins Judiak fehe lal mbeek
jekamba las mirin li kayehe li ormbeshirik ni heyeri ambu
nir. Uhu Judama lar torok or taha mbeek nirin sawehe mashi
kava las mirin mbari ambu ri.
22 Hako nir wavu os mi hishihi mi rawan mihinjik mi
sawenak ni misikmba nimu mbanduwa. Nir os yanga yanga
amber hulaima nokopma mashi kavan Jisasin ji tiyanda
nombon li mbanda angop ni heyenda sir."
23 Urik niri las li kamaha ma mushak limu Polhi akak
tara. Urik nirsumbuk er or sishihi mashin or sawe ihi

28:18: Ap 26:31 **28:19:** Ap 25:11 **28:20:** Ap 26:6-7 **28:22:** Ap 24:14

homiri sir. Pol os Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak jip li likuri mashi oson lirin or sawehe Moses nga profet ondo nga li kayehe os Jisasin li mbahandarin ormu lai laraha er nga sawera.

24 Urik ma lal karem limu hishira.
25 Lir olmu lihi ambek anamblarnaha halashi ikmba ura. Urik Pol mashi las ormu sawera,
26 Avui Wasilaka karem or mbahandari osa.

> Mir hulaima nokopma ondohik mi ihi lirin saweka. Ma ondo mashin misikwa lir. Hako mbeek maintontlo sihin yarikwa ambu lir. Hindi mushak heyekwa lir. Hako mbeek armek mbele las heyekrahakorokwa ambu lir.
> 27 Mberem ushiwak? Sunguwavu lihi angop fenjehe sunjakombe hom nanda sir. Uhu mambla lihi angop jihinda lir. Uhu misokome lihi angop tumunda sir. Uwa osik lir mbeek mashi anhi maintontlo sihin heyekrahakorokwa ambu lir. Uhu lir mbeek sunguwavu lihin li tormblehe anhik li ranak a unak jivik nakwa ambu lir.
> *Aisaia 6:9*

28-29 Uwa osik jir avak ji heyeka. Mashi kaso Avui Wasilaka man or jivinanda mashi sir. Oso Avui Wasilaka angop or halashirik Judama ambu ondohik si ishihindak li misihi avak rupshikwa lir.

30 Asama frijip Pol aka lasik ormu lira. Orok or liri wolo yan aka mashaman handari ora. Unak or halashinak aka orok or likmbahan. Uhu ma ol orin heyekmbaha rarin ormu rupshira.

31 Uhu Avui Wasilaka hulaima nokopma orhin or arangoshinak jip li likuri mashi nga Wasilaka Jisas Kraishi mashi nga kormbak ormu sawera, mbeek ma lar orin pantleri ambu ri.

Unda kasira. Ambehoma.

Jekamba Pol ol yanga Romik lindanjik or kayeri

Pol lerawu Avui Wasilakahi os or larin or saweri

1 An Pol anira. An Krais Jisas lerawu orhin landa ma anira. Jekamba kason jir Jisasin hishindiyanda ma jir kolaka Romik lindanjik amu kaye ermbenduwa. Avui Wasilaka anin aposelik ormu kamara. Ushinak a ihi mashi jivi Jisashi os hulaima nokopman or jivinaha lirin indiyok or lakunda mashi oson a sawekurik anin aposelik ormu kamara.

2 Mashi jivi oso kumak kormbak si talakurik angop maskop Avui Wasilaka or saweri sir. Undari osik profet orhi ondo os or mbahandari hom jekamba orhik li kayeri sir.

3 Mashi jivi oso jikisi orhi Jisasin mbari sir. Jisas mak or naha ma nir hom maome nga nari ri. Uhu king Devithi krahak talari ri.

4 Hako mawan or halaha indiyok or usahari nombo orok, Avui Wasilaka Masikome orhi kormbak or mukurik ni heyeri ri, Jisas Krais or Avui Wasilakahi jikisi indingo kwambu nga nandari ri. Wasilaka nihi ria.

5 Lerawu Krais or lari nombo orok, Avui Wasilaka orhinjik waprupshi orhin anin or haha anin aposelik kamari ri. Ushinak lerawu orhin a lanak ma ol Judama ambu ondo avak mbele mbele ol Jisas uri ondon li misihi li mba, Ome sira, Krais hulaima nokopman jivinakurik tari ma ria. Karem li mbaha mashi orhin li misihi orin li tiyakmbaha lerawu toson amu landuwa.

6 Jir Romik fehenda ma jirin, ji misi, jir er nga Jisas Kraishi mak ji nakmbaha Avui Wasilaka angop or kamari jira.

7 Jir Romik linda Jisasin hishindiyanda ma jirin, jirnjik jekamba kason amu kaye ermbenduwa. Ji misi, Avui Wasilaka jirin wavu orhik or ewehe orhi mak ji nakmbaha angop or kamari jir. Jirnjik orin a sawenak or nga Wasilaka nihi Jisas Krais nga avak waprupshi frihi nga waphimbiji frihi nga fri halashinak jihik si naka.

Pol Romik fehenda ma ondon or ta heyekurik or mbari

8 Mashi maifu jirin a sawekwa karem, jirin a rupshihi Avui Wasilakan armesarmek a mbanda nir. Nombo os mashi orhin ji misindiyanda nombo jihi oso kwambu mendek nanda sir. Yanga yangak fehe ma amber hom os ji liyawa jihi oson angop li mistakori sir. Ushiwak os jirin a hishiwa wolo

1:1: Ap 9:15 **1:2:** Ro 16:25-26 **1:5:** Ap 26:16-18; Ga 2:7-9 **1:7:** Nam 6:25-26

hi Jisashik Avui Wasilakan armesarmek a mbaha hi orhin amu hausimbausinduwa.
9 An Avui Wasilakahi lerawun a laha mashi jivi os jikisi orhi hulaima nokopman or jivinahanda mashi oson a sawenda nir. Or heyewak omendingak jirin amu sawenduwa, ermba ermbak jirnjik a beten unda nir.
10 Jirin a ra heyekwak a hishinda nir. Os Avui Wasilaka nombo las or sa nahi, avak a raha jirin a heyekwa nir.
11 An jirin a ra heyekwa mendek a hishinda nir. Avak a raha jir nga ni lihi lerawu lal ni lanak Masikome Avui Wasilakahi avak jirin or jelyashinak kwambuk ji sika.
12 Maintontlo os a mbawa karem, nir Jisashi ma nihi ambek ni anasaunjelyanak os orhi mashin ni misindiyanda nombo nihi oso kwambuk si nanak ni lika. Karem a hishihi jirin a ra heyekwak amu mbanduwa.
13 Jisasin hishindiyanda ma jirin, hindi mushak jirin a ra heyekwak a hishinda nir. Hako ermba ermbak mbele las nombo anhin si arangoshiwak a nombo tirihi amu linduwa. Jirik a raha mashin a sawenak yanga jihik fehenda ma ondo wavu lihin li tormblekmbaha a hishinda nir, os yanga anandik a ihi mashin a sawerik orok fehenda ma ondo wavu lihin li tormblehendari hom.
14 Avui Wasilaka mashi orhin a sawekmbaha anin or kamashihinda osik lerawu orhin amu landuwa. Uhu ma ol yanga yangak fehendan mashin a sawenda nir. Ma ol yanga Grikik fehe ol hishiyarinda ngashi nga, yanga anandik fehe ol hishiyarinda ngashi ambu ondo nga, mashin a sawenda nir.
15 Karem uwosik sunguwavu anhi mende nga mashi jivi, os Jisas hulaima nokopman or jivinahanda mashi oson, jir Romik fehenda man er nga a sawekwak amu hishinduwa.

Mashi Jisashi oso kwambu Avui Wasilakahi nga nanda sir

16 An mashi jivi os Jisas hulaima nokopman or jivinahanda mashi oson a sawekwan a rupshi mendenda nir. Mberem ushiwak? Mashi oson a heyewa omendinga sira. Uhu kwambu Avui Wasilakahi nga nanda sir. Ma ol mashi oson misindiyawa ma ondo avak Avui Wasilaka jivinakwa lir. Judama ondon masmas or jivinashihi Judama ambu ondo er nga nor jivinakwa lir.
17 Mashi orhi orok nombo os man ma worna mak or ushakurin or mukushirik ni heyeri sir. Ushiwa osik os mashi oson ni misihi ni mba, “Ome sira, Jisas nirin jivinahanda ma ria.” Os karem ni mba nahi, ma worna mak or ushakwa nira. Mbeek nombo anandi las nga nanda ambu sir. Os jekamba orhik karem li kayehendari hom, “Ma ol Avui

1:10: Ap 19:21; Ro 15:23 **1:13:** Ap 19:21 **1:16:** Mk 8:38; Ap 13:46; 1 Ko 1:18-24

Wasilakahi mashin misihi mba, mashi oso ome sira. Karem mbawa ma ondon ma worna mak or ushaha ermba ermbak linda oson lirin hakwa ria.�

Avui Wasilaka ma ol kavakavan undan waplelenanda ri

18 Avui Wasilaka waplelena orhin heven yok kormbak or mukunak ni heyekwa sir. Ma ol kavakavan uhu mashi orhin mblarnanda ondon or waplelenaha lirin kavak or ukwa lir. Ma ondo mashi omendinga orhin li lai ermbeshihi kavakava os li ukwak li hishiwa nom er unda lir.

19 Ma ondo orin angop li heyekrahakorori ri. Or orhinjik os or nandan angop or mukurik li heyeri ri. Hako lihinjik orin kumaifari lir.

20 Os Avui Wasilaka mbele mbele amber or uri wolok sishi raha ter nawa mbele mbele ol or uri ondo olmu nirin kormbak mukuwak nimu heyenduwa, or kwambu nga nor naha ma worna ma indinga ri. Uwosik ma lar mbeek karem mbakwa ambu ri, "An mbeek Avui Wasilaka ma worna mak or nandan a heyenda ambu nir. Unda osik mbele mbele ol a uwa mbeek musa nga na nakwa ambu nir," karem mbakwa ambu ri, wahau.

21 Avui Wasilaka angop li heyenda ri. Hako lir mbeek os lirin armek or undan li hishihi orin armesarmek mbanda ambu lir. Uhu orin lotu unda ambu lir. Uhu mbeek kandakar orin wavu lihik ewenda ambu lir, wahau. Wavu lihi nirtle nirndum si naha os li hishiyarinda lihi oso mendek si nashiwak men ambarambasinda hom yanda lir.

22 Lir lihinjik li hishihi li mba, "Nir hishiyarinda ngashi nir." Hako wahau. Lir ambarambasinda hom nanda lir.

23 Ambarambasinda hom li naha Avui Wasilaka or ermba ermbak linda oton kumaifanda lir. Uhu mbeek orin lotu unda ambu lir, wahau. Lir men mi ama ondon li laha mbele mbele ol or uhunda, ma, avi, hovo, wako ondon li hambaha ondo yejen orhi farniyik li owehe lotu unda lira.

24 Avui Wasilakan angop li halari osik, lirin or kumasishihindak olmu mbele mbele kava ol sunguwavu lihi si hasahasawa hom unda lir. Uhu lihi ambek olmu asa hom uhu yanduwa.

25 Ol erem nanda ma ondo Avui Wasilakahi mashi omendingan li toltormbleshihi olmu haimba handambanda mashi yokon tiyanda lir. Uhu lir mbeek orin lotu unda ambu lir. Men mbele mbele ol or uhunda ondo yejen lotu unda lir. Hemo, mbele mbele amber ol ni heyewa ondon or uhunda lir. Unda osik nir amber hom hi orin ni hauoweka. Ome sira.

26 Ma ondo Avui Wasilakan li kumasihinda osik, lirin or halari lir. Unda osik mbele mbele kavakava os li ukmbaha li

---

1:17: Hab 2:4; Ro 3:21-22 **1:19:** Ap 14:15-17; 17:24-28 **1:20:** Jop 12:7-9; Sng 19:1 **1:21:** Ef 4:17-18 **1:22:** Jer 10:14; 1 Ko 1:20 **1:23:** Lo 4:15-19; Sng 106:20

hishinda hom ferfar unda lir. Nokove lihi hula lihin li halaha nokove ambek os hulayi nga li liyanda hom yanda lir.
27 Hovok hulayi erem, nokove lihin halanda lir. Ushihi ma lar os maome ma larhin or heyewa wolo kumba tavan tlenda ri. Ushihi hulayi ambek liyanda lir, os hulayi nokove nga liyanda hom. Ma ol nombo kava indinga kason tiyanda ma ondo mbele mbele kava os li uhunda hom kumak avak Avui Wasilaka erem wasan or ukwa lir.
28 Lir mbeek Avui Wasilakahi siyok sikwak hishinda ambu lir, wahau. Ushiwak lirin or kumasishiwak sunguwavu lihi si hasahasawa hom mbele mbele os or pantlehendan unda lir.
29 Mbele mbele kava ol li unda karem, man kavak li naha mbele mbele mahin misokomlaka heyenda lir. Man wutarik ewenda lir. Ma or mbele mbele mushak nawa oton li wapkava hishihi mbele mbele orhi ondon lakwak mbanda lir. Uhu man mandingormenda lir. Uhu man li haihandaewehe mbawak lihi ambek anajinda lir. Uhu mbele mbele mahin li lakwak jisawembaha yanda lir. Uhu man li hukwamainentle sawehe mainmbongishi toloyanda lir.
30 Uhu li mbahayawak hi ma anandihi kavak nanda sir. Uhu Avui Wasilakan wutarik ewenda lir. Uhu men mashi yok afuraha hi lihin li hauowehe yerkujihi yanda lir. Uhu ermba ermbak mbele mbele kava nom ukwak hishinda lir. Uhu lir mbeek avoko nijava lihi mashin misinda ambu lir.
31 Wavu lihi angop si farausishiwak mbeek krahak yarinda ambu lir. Uhu mashi os li mbawa mbeek os li mbawa hom unda ambu lir. Uhu man rupshihi armek eweukwa kas nga nanda ambu lir.
32 Avui Wasilakahi mashi os karem si mbanda angop li mistakori lir, "Ma ol kavakava kandon unda ondon halanak li haka." Mashi oso angop li misiri os te. Hako lir mbeek mashi os erem mbahandan ajenda ambu lir, wahau. Lir men os li ukwak li hishinda hom er unda lir. Os erem li unda nombo nom nembes. Ma anandi er nga li ukmisihi li mbawak os li tiyanda nombo lihin tiyanda lir.

2

Avui Wasilaka kot orhi os kumak talakwa oso worna mendek nakwa sir

1 Jir ma anandin karem mbanda jir, "Nir mbeek tondo hom kavakavan ni unda ambu nir. Unda osik kumak Avui Wasilaka ma rondon or kotim ukwa wolo mbeek nirin or heyembaha kavak nakwa ambu ri." Karem hishinda jir. Hako os erem ji mbanda oso jihinjik ji undan ji mbanda sir.

1:27: Wkp 18:22; 20:13; 1 Ko 6:9

Mberem ushiwak? Jir erem kavakavan unda jir. Unda osik jir er nga kot orok sikwa jir.

2 Angop ji heyenda sir, Avui Wasilaka kavakavan unda ma ondon heyembanda nombo oso worna mende sira.

3 Hako jir ma anandi uwa yokon heyembanda jir. Hako jir erem kavakavan unda jir. Unda osik mberem ji hishindu, jir kot orok er nga ji sikwa ambu, karem jimu hishindu? Wahau, jir er nga kot orok sikwa jir.

4 Ome sira, Avui Wasilaka mbeek kavakava os ji undan kolok jirin kavak naman nanda ambu ri, wahau. Jirin nambek nikishinda ri. Am wavu lihin tormblekundal mbe, karem or hishihi nikishinda ri. Hako jir mbeek os erem armek or uwa nombo oson hishinda ambu jir, wahau.

5 Jir wavu jihin er ji nejere mendehe wavun tormblenda ambu jir. Kavakava os erem ji uwa os jimu hikrivi hom fale lawunduwa. Uwosik kumak avak kot orhi si talanak mbele mbele kavakava ol ji undan or heyehe or waplelenaha os ji unda hom kavak or nakwa jir.

6 Mberem ushiwak? Ma amber mbele mbele os li uhunda hom or heyehe yombo yombo lihikop or hakwa lir.

7 Ma ol nombo wornan tiyaha mbele mbele jivi ol li ukmbaha nor mbahandan uwa ma ondon kumak ermba ermbak linda oson or hakwa lir.

8 Hako ma ol mashi ome orhin kumasishihi nombo kavan tiyaha mbele mbele ol sunguwavu lihi si hasahasawa hom unda ma ondon avak or waplelenaha kavak or nakwa lir.

9 Ome sira, ma ol kavakavan unda ma ondon nomorawu wasilakan or hanak entlekorokwa lir. Judama nga Judama ambu er nga nakremkop kavak or nakwa lir.

10 Hako ma ol nombo wornan tiyawa ma ondo avak or lashinak hevenik or nga jip li lihi malakamak li naha armek likwa lir. Judama nga Judama ambu ondo er nga nakremkop armek or ukwa lir.

11 Mberem ushiwak? Ma amber nakremkop or ukwa lir. Or Judama nga Judama ambu ondo nga nakremkop or ukwa lir.

12 Avui Wasilaka kumak avak ma ol kavakavan unda ondon amber hom kavak or nakwa lir. Judama ambu ondo Moseshi lo oso ngashi ambu lir. Hako kumak os kot orhik li sikwa wolo mbele mbele ol li uhundan or heyembakwa ri. Uhu os li unda yombo yombo lihik hakwa ri. Hako Judama ondo Moseshi lo oso ngashi lir. Unda osik lo os si mbahanda hom or kotim ukwa lir.

13 Os lo orhin men mamblakop li misi nahi, or mbeek lirin ma worna mak ushakwa ambu ri. Hako os lo amber hom li

---

2:1: Mt 7:1-2; Jn 8:7 **2:4:** Ef 1:7; 2 Pi 3:15 **2:6:** Sng 62:12; Snd 24:12; Mt 16:27; 2 Ko 5:10 **2:8:** 2 Te 1:8

misindiyarako nahi, lirin ma worna mak ushakwa ri.
14 Judama ambu ondo Moseshi lo oso ngashi ambu lir.
Hako nindi wolo las lihinjik lo os si mbahanda hom unda
lir. Os erem li unda oso osmu nirin mukunduwa, lir angop
li heyehe li yarinda sir, mbele mbele jivi os li ukwak nawa
nga mbele mbele kava os li ukwak nawa ambu nga angop li
heyekrahakoronda sir.
15 Nindi wolo las mbele kava os li uwan li hishihi karem
mbanda lir, "Kas karem a uwa kaso kava sir." Hovok nindi
wolo las mbele jivi os li uwan li hishihi karem mbanda lir,
"Kas karem a uwa kaso jivi sir." Os erem li unda oso osmu
mukunduwa, Avui Wasilaka lo orhin angop sunguwavu
lihik or eweshindak lir lihinjik mbele mbele os li undan
eweieweiheyenda lir.
16 Hulaima nokopma Avui Wasilakahi kot orok li sikwa
wolo oso kumak avak talakwa sir. Oro wolok Jisas Krais
mbele mbele os li wanyi undan or heyehe os li unda yombo
yombo lihik or hakwa lir. Karem mbanda mashin a sawenda
nir.

Judama ondo Moseshi lo oso lirin si jelyakwak hishinda lir

17 Jir Judama jirin, mainkwambu las jirin a sawekwa
karem, os ji hishihi ji mba, "Nir Judama nir. Nir was-
mashama indinga nir. Avui Wasilaka lo orhi angop nihi
tavak or halari sir. Lo orhi oso avak nirin jelyakwa sir."
Hako os erem men mashimbakop ji mba nahi, lo oso mbeek
jirin jelyakwa ambu sir, wahau.
18 Ome sira, jir mbele mbele os ji ukmbaha nor mbahan-
dan angop heyekrahakorowa jir. Uhu mbele os jivik nanda
nga kavak nanda nga angop ji heyekrahakorowa sir.
19 Jihinjik karem ji yerkujihi mbanda jir, "Nir lo Avui
Wasilakahi angop ni heyekrahakoronda nir. Nir ma ol
misokome tumundan nombon ni mukundahik ni nanda nir.
Uhu ukruharanda hom ni naha ma ol nirtle nirndum liwan
nombon ni mukundahik ni nanda nir.
20 Uhu ma ol hishiyarinda ngashi ambu ondon ni ewe-
sawendahik ni nanda nir. Nir lo Avui Wasilakahi angop ni
heyekrahakoronda osik, tisa hom ma anandin ni ewesawen-
dahik ni nanda nir." Karem mbanda jir.
21 Hako mberem ushiwak ma anandi ondo nom ji ewe-
sawendu? Uhu os lirin ji ewesawenda hom ji ukuwan ji
halandu? Uhu os ji mba, "Ji hirnyawa hala." Karem ji
pantleshihi jihinjik os jimu hirnyanduwa.
22 Uhu os ji mba, "Avak nokophirmbiriwa hala." Karem
ji pantleshihi jihinjik os jimu nokophirmbirinduwa. Uhu os

2:14: Ap 10:35 **2:20:** 2 Ti 3:5 **2:21:** Mt 23:3-4

ji mba, "Ma tavak li unda god ondo kava lir. Pasir i siwa hala." Karem ji pantleshihi jihinjik haiten ma ondo li lotu unda aka lihik ji ihi mbele mbele lihin jimu landuwa.

23 Uhu jihinjik ji yerkujihi ji mba, "Nir wasmashama indinga nir. Nir Avui Wasilaka lo orhi ngashi nira." Karem mbanda jir. Hako os or mbahanda hom unda ambu jir. Os erem ji unda nombo oso si uwak hi orhi osmu kavak nanduwa.

24 Jekamba orhik mas karem li kayeri sir, "Himamu jihik Judama ambu ondo olmu Avui Wasilakan okolenduwa." Mashi os li kayeri oso jir menden li mbahandari sira.

Masamsishin li koronda nombo oso mbeek man uwak Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak li nanda ambu sir

25 Jir Judama jirin ji misi, os lo Avui Wasilakahi amber ji misihi ji tiyarako nahi, wa nombo os masamsishin ji koronda nombo jihi oso avak jirin jelyakwa sir. Hako os lo amber hom ji tiyana ambu nahi, wahau, nombo oso mbeek jirin jelyakwa ambu sir.

26 Judama ambu ondo lir mbeek masamsishin koronda nombo oson tiyanda ambu lir. Hako os Avui Wasilakahi lo amber li tiyarako nahi, orhi ma indingak li naha ma ol masamsishin koronda hom nakwa lir.

27 Uhu lir kumak avak jir Judaman eweieweiheyekwa lir. Mberem ushiwak? Lir lo ngashi ambu lir. Hako Avui Wasilaka mashi orhin tiyanda lir. Hako jir wahau. Jir men nombo os masamsishin koronda nombo oso nom tiyanda jir, mbeek lo orhin tiyanda ambu jir. Hako lir lo orhin tiyanda lir. Erem li nanda osik, jirin eweieweiheyekwa lir.

28 Mberemhi nombon ni tiyaha avak Judama indingak ni naku? Os avoko nijava nihi Judamak li naha masamsishin koronda nombon ni tiya nahi, Judama indingak ni nakwa on? Wahau, erem nembes.

29 Mbele mbele os maome yok ni unda ondo mbeek li unak ma worna mak ni nakwa ambu nir, wahau. Os Avui Wasilakahi ma indingak ni nakwak ni hishi nahi, wa ni halashinak Masikome orhi sunguwavu nihin or toloho tormbleshinak avak orhi ma indingak ni naka. Avui Wasilakahi ma indingak nakwa ma ondo mbeek ma misambik fehe hi lihin li hauowekmbaha hishinda ambu lir. Lir men Avui Wasilaka nom hi lihin or hauowekmbaha hishinda lir.

3

Avui Wasilaka mashi os or mbahandan halanda ambu ri, os or mbahanda hom ukwa ri

2:24: Ais 52:5 **2:26:** Ga 5:6 **2:29:** Lo 30:6; Kl 2:11

1 Os masamsishin koronda nombo oso Judaman si jelyana
ambu nahi, wa Judama ondo Judama ambu ondo nga
nakrem nanda ol? Erem nanda os? Wahau, Judama
wasmashama indinga lira.
2 Avui Wasilaka masmas mashi orhi amber hom lihi tavak
or halari sir. Ushinak mashi oson armek li tolokmbahan.
Unda osik Judama lerawu os lirin or hari wasilaka mende
sira.
3 Ome sira, misumu lihi lal mbeek mashi orhi amber
armek tiyarakori ambu lir. Lal lo orhin kumasiri lir. Hako
mberem ji hishindu, os misumu lihi lal orin li kumasiri oso si
urik or nga Judama amber hom kumasikwa lir? Karem jimu
hishindu? Wahau, or mbeek mashi os lirin armek or ukurik
or mbahandan halakwa ambu ri, wahau. Os or mbahanda
hom or ukwa lir.
4 Ma misambik fehe amber mbafirimbanda ma numbu
lira. Hako Avui Wasilaka, wahau, or ermba ermbak os
or mbahanda hom unda ri, os jekamba orhik karem li
kayehendari hom,

> ﷿Avui Wasilaka, os kot mihi orok a sikwa wolo anin nombo
> worna mihikop eweieweiheyekwa mira. Unak os man
> mi kotim ukwak mi mbanda nombo mihi oso worna
> mendek nakwa sira.﷾ *Buk Song 51:4*

5 Ambarambasinda ma misambik fehe lal karem mbanda
lir, ﷿Kavakavan a unda nombo orok ma li heyehe karem
mbanda lir, ﷿Avui Wasilaka ortonom ma jivi mende ri.﷾
Karem mbanda lir. Uwosik mberem ushiwak Avui Wasilaka
anin kavak or nakwak or mbandu? Kavakava os an uwanjik
ma olmu orin ma worna mak mbanduwa.﷾ Ambaram-
basinda misambik fehe ma lal karem mbanda lir.
6 Ol erem mbanda man a sawekwa karem, wahau. Erem
nembes. Os Avui Wasilaka kavakavan unda ma ondon kavak
or na nahi ambu, or mbeek ma worna ma ambu ri, karem ni
mbaka.
7 Ma misambik fehe lal karem mbanda lir, ﷿Haimba
handambanda mashi anhi si uwak ma li heyekrahakoroho
olmu mbanduwa, ﷿Mashi Avui Wasilakahi nom ome sir, ma
misambik fehe amber hom haimba handambanda ma lir.﷾
Karem li mbaha li tormblehe indik Avui Wasilakahik li ihi hi
orhin li hausimbausihi orin lotu unda lir. Kavakava os a uri
oso si urik ma ondo li heyehe indik Avui Wasilakahik li ihi
olmu orin hausimbausinduwa. Erem si nanda osik, mberem
ushiwak Avui Wasilaka anin or kotim ukwak or mbandu?﷾
Ambarambasinda ma lal karem mbanda lir.
8 Os ambarambasinda ma oto wavu os or hishiwa orhin ji
tiya nahi, jir er nga karem mbanda jir, ﷿Aposel Pol mashi
oso himin karem sawenda ri, ﷿Ka ni kavakava mushak ni
uka. Ushinak nombo orok ma ondo nombo jivi worna Avui
Wasilakahin li heyehe hi orhin li hausimbausika.﷾ ﷾ Ma lal

an mashi oso himin a saweri, karem haimba handambari lir. Hako jirin a sawekwa karem, ma ol wavu erem hishiwa ma ondo Avui Wasilaka kumak avak kava indingak or nakwa lir.

Ma amber kavakavan unda lira

9 Wa mberemhi sir? Judama ondo jivi indingak li naha ma anandi ondon tikrinda ol? Wahau. Angop a sawewak ji misiwa sir, nir ma misambik fehe amber hom Judama nga Judama ambu ondo nga kavakavan ni unda nira.

10 Nir ma amber kavakavan ni unda nir, os jekamba orhik mas karem li kayehendari hom,

“Ma lar mbeek nombo jivi wornan tiyanda ambu ri, wahau.

11 Ma lar mbeek hishiyarinda jivi nga nanda ambu ri. Ma lar mbeek Avui Wasilakan or lasaha nor heyekwak hishinda ambu ri, wahau.

12 Ma amber hom angop orin kumaifari lir. Uhu nombo kavan tiyanda lir. Uhu ma lar mbeek mbele jivi las unda ambu ri, wahau. Mende indinga.

13 Ma amber mashi os li mbanda oso kava sir, os man li wakor eweshiwak si kuvayihi si kuvasahanda hom nanda sir. Haimba handambanda mashi lihikop hojenda sir. Mashi os li mbanda oso hovo man li shishiwak li handa hom nanda sir.

14 Uhu man kavak li nakmbaha maulemangamba mashin mbanda lir. Uhu mashi kavakava nom mbanda lir.

15 Uhu kolomalok li waplelenaha man mandingormenda lir.

16 Uhu yanga yanga os li yawa mishi li uwak kavak nanda sir.

17 Uhu lir mbeek nombo os ma anandi nga li anafaha li likwa nombo kas nga nanda ambu lir, wahau.

18 Uhu lir mbeek kandakar mende Avui Wasilakan li hishihi orin lotu unda ambu lir.”

19 Mashi ol Moseshi lo orok li kayehendari ondo ma ol lon tiyanda ondonjik limu kayeri sira. Hako ma misambik fehe amber hom Avui Wasilakahi misokomek or heyewa kavakavan unda lir. Unda osik os nimu heyenduwa, ma lar mbeek orhinjik or mba, “An ma worna ma anira.” Karem mbandahi ambu ri, wahau.

20 Ma lar mbeek Avui Wasilaka lo orhi ondo amber tiyarakondahik nanda ambu ri. Maintontlo os Avui Wasilaka lon or hari karem, lo orhi oso kavakava os ni undan kormbak si mukunak ni heyekrahakorokmbaha nor hari sira.

3:9: Ro 1:18—2:24; 3:23 **3:10:** Sng 14:1-3; 53:1-3 **3:13:** Sng 5:9; 140:3 **3:14:** Sng 10:7 **3:15:** Ais 59:7-8 **3:18:** Sng 36:1 **3:20:** Sng 143:2; Ro 7:7; Ga 2:16

Ma or hishihi mba, Jisas kavakava anhin yoko ermberi ria. Karem mbawa ma oto Avui Wasilaka ma worna mak or ushakwa ri

21 Hako ter Avui Wasilaka nombo akrin ni tiyakmbaha angop or sari sir. Os nombo akri orok ni tiya nahi, or avak nirin ma worna mak or ushakwa nir. Angop maskop Moses nga profet ondo nga nombo oso si talakurin or sawerik li kayeri sir.

22 Nombo oso karem, os ni hishihi ni mba, "Jisas kavakava anhi ondon angop or yoko ermberi lir." Karem ni mba nahi, Avui Wasilaka avak ma worna mak or ushakwa nir. Or nombo namtas nom sari ri. Mbeek nombo las Judama ondonjik or sashihi hovok nombo anandi las Judama ambu ondonjik sari ambu ri, wahau. Nombo namtas nom or sari sir.

23 Mberem ushirik? Nir ma misambik fehe amber hom nakremkop kavakavan ni unda nir. Uhu yanga orhik or nga ni likurik ni nari ambu nir.

24 Karem ushirik or heyefuhu waprupshi orhin yelndam nirin hari ri. Uhu lerawu os Jisas lari orok kavakava nihin or yoko ermbehe nirin indiyok or laha ma worna mak or ushari nir.

25 Jisasin or halashirik kavakava nihi os ni undarinjik nihi farniyik hari ri. Karem unda osik, os Jisas lari lerawu oson ni heyehe ni mba, "Ome sira, kavakava os a undarinjik anhi farniyik hari ri. Erem or uhunda osik, waplelena Avui Wasilakahi os anhik nakurik nari oso angop mendek nari sir." Karem ni mba nahi, Avui Wasilaka avak nirin ma worna mak or ushakwa nir. Or ma worna ma indinga ria. Nombo os Jisas hari orok Avui Wasilaka ma worna mak or nandari orhi oson kormbak or mukushirik ni heyeri sir. Or mbeek kavakava os mas ni undarinjik wasan kolomalok hari ambu ri, nambek nikishiri ri.

26 Jisas kavakava nihin or kishaha nihi farniyik or hari osik, Avui Wasilaka lerawu os or lari oson avak or heyehe ma ol Jisasin hishindiyawa ma ondon ma worna mak or ushakwa lira. Or ma worna ma orik mbeek indik kavakava ol ni uwan heyembakwa ambu ri. Mberem ushiwak? Jisas angop kavakava nihin yoko ermbekurik hari ora.

27 Avui Wasilaka lerawu os Jisas lari orok nirin ma worna mak or ushari nir. Karem uri osik nir mbeek nihinjik ni yerkujihi ni mba, "Nir nihinjik lo os si mbahandari nombon ni tiyarakorik Avui Wasilaka nirin ma worna mak ushari ri." Karem ni mbakwa ambu nir, wahau. Mberem ushiwak? Ma lar mbeek lon tiyanda nombo orok ma worna

3:22: Ga 2:16 **3:24:** Ro 5:1

mak nakwa ambu ri, wahau. Jisas lerawu os or lari nombo orokop Avui Wasilaka nirin ma worna mak or ushakwa nir.
28 Uwosik os nimu heyenduwa, os Jisas nihi farniyik or hari oson ni heyehe ni mba, "Kavakava anhin yoko ermbekurik hari ri." Karem ni mba nahi, Avui Wasilaka nirin ma worna mak or ushakwa nir. Hako Moseshi lon ni tiyanda nombo orok nembes. Mberem ushiwak? Ma lar mbeek lo amber hom tiyarakondahik nanda ambu ri.
29 Judama jirin, mberem ji hishindu, jir wasmashama ojik Avui Wasilaka jihi numbu? Karem jimu hishindu? Wahau, or hulaima nokopma amber, Judama nga Judama ambu ondo nga lihi Avui Wasilaka ria.
30 Avui Wasilaka namtar numbu ri. Ma amber, Judama nga Judama ambu ondo nga os Jisas lihi farniyik or hari oson li heyehe li mba, "Ome sira, ortonom kavakava anhin yoko ermbekurik hari ria." Karem li mba nahi, Avui Wasilaka ma worna mak or ushakwa lir.
31 Jisasin ni hishindiyanda nombo orok Avui Wasilaka nirin ma worna mak or ushakwa nir. Os erem si na nahi, Moseshi lon tiyanda nombo oso avak ni halakwa sir. Karem ni mbaku on? Wahau. Erem nembes. Jisasin ni hishindiyanda nombo oso nom si uwak lo oson ni heyehe ni mba, "Lo oso jivi sir." Karem ni mbakwa nir.

4

Avui Wasilaka Abrahamin ma worna mak or ushari ria
1 Judama misumu walanga lihi Abraham oton ji hishika, mberemhi nombon or tiyayarik Avui Wasilaka orin ma worna mak or ushar?
2 Mbele mbele jivin or urik or heyehe orin ma worna mak ushar or? Wahau. Os erem si narikop Abraham orhinjik or yerkujihi nor mba, "An lerawu anhinjik a laha ma worna mak a nari nir."
3 Hako oro nombok nembes. Jekamba Avui Wasilakahik karem li kayeri sir, "Abraham mashi os Avui Wasilaka orin or saweri oson or hishiowehe nor mbar, "Mashi oso avak omek nakwa sir." Karem or mbari osik, Avui Wasilaka orin ma worna mak or ushari ri." Karem li kayeri sir.
4 Angop ni heyenda sir, os lerawu niyi nihin ni lawak wasan li handa oso mbeek men yelndam li handa ambu sir. Oso lerawun ni lawak li handa sir.
5 Hako nir mbeek lerawu jivi las Avui Wasilakanjik ni lari osik, nirin ma worna mak or ushari ambu nir, wahau. Hako os orin ni hishihi ni mba, "Or orhinjik waprupshi

3:29: Ro 10:12 **3:30:** Lo 6:4; Ga 3:20 **3:31:** Mt 5:17 **4:3:** Stt 15:6; Ga 3:6

orhin nirin or haha kavakava nihin laha ermbekwa ri. Uhu nirin ma worna mak ushakwa ri.
Karem ni mba nahi, sunguwavu nihik ni hishinda oson or heyehe nor mba, Tondo ma worna ma tolira. Karem mbakwa ria.
6 King Devit or mbahanda mashin ji hishika, karem or mbari sir, Os kavakavan unda ma lar or hishihi nor mba, Avui Wasilaka men waprupshi orhik kavakava ol a undarin laha ermberi ri. An mbeek lerawu jivi las a lari ambu sir, wahau. Karem hishiwa ma oto warje mende nga or rupshika.
7 Mashi os Devit mbari oso Avui Wasilakahi jekambak karem li kayeri sir,
Os Avui Wasilaka kavakava jihin or laha ermbe nahi, warje
mende nga ji rupshika.
8 Uhu os kavakava ol ji unda ondon indik or hishihi mbana
ambu nahi, ji rupshika. *Buk Song 32:1-2*
9 Mashi os Devit or mbari oso lawen or mbar? Judama ondo nom mbari or mo Judama ambu ondon er nga mbari or? Wa ji hishika, mashi os Avui Wasilakahi jekambak li kayeri oson angop a sawerik ji misiri sir. Karem li kayeri sir, Abraham Avui Wasilakan or hishioweri osik, wavu orhin or heyehe ma worna mak or ushari ri.
10 Hako mberem jishi wolo mendek Abrahamin ma worna mak or ushar? Masamsishin or korori wolok mo masamsishin or koro namber? Masamsishin or koro namber, Avui Wasilaka Abrahamin ma worna mak or ushari ri.
11-12 Ome sira, Abraham masamsishin or koro namber, mashi Avui Wasilakahin or hishiowehe nor mbar, Mashi oso ome sira. Karem or mbari osik, Avui Wasilaka orin ma worna mak ushari ri. Uri osik, os nimu heyenduwa masamsishin koronda nombo oso kuma nari sir. Oso osmu men watlan li ewenda hom os Avui Wasilakahi mak or narin heimari sir. Uri osik os nimu heyenduwa, ma amber, Judama nga Judama ambu ondo nga, os Abraham Avui Wasilakan or hishiowenda hom orin li hishiowe nahi, lirin ma worna mak or ushakwa lira.
13 Avui Wasilaka Abrahamin karem ormu mbara, Kumak avak jinirmbanira mihi mushak li naha misambi toson arangoho likwa lira. Hako mberemhi nombok erem li nakurik or mbar? Abraham lon or tiyari nombo orok mo Avui Wasilakan or hishioweri nombo orok? Lon or tiyari nombo orok nembes. Avui Wasilakan or hishioweri nombo orok orin ma worna mak or ushaha jinirmbanira orhi mushak li nakurik or mbari sir.
14 Hako os ji mba, Lon ni tiyanda nombo orok ma worna mak ni nakwa nir. Karem ji mba nahi, jirin a sawekwa

4:11-12: Stt 17:10-11 **4:13:** Stt 17:4-6; 22:17-18; Ga 3:29

karem, os erem si na nahi, Avui Wasilakan ni hishiowenda nombo oso mbeek omek nakwa ambu sir. Uhu mashi os orin hishiowenda ma ondon armek or ukmbaha nor mbari mashi oso men or mbafirimbari sir.
15 Hako lo os Moseshi tavak or hari oso karem mbanda sir, os lo amber hom simbalesik ji tiyana ambu nahi, namtas kanda nom ji haploro nahi, Avui Wasilaka avak kavak or nakwa jir. Lo oso si nahanda ambukop mbeek kavak nawa ambu jir. Hako lo oso angop si nahanda osik, os nimu heyenduwa, os lon tiyanda nombo orok ma worna mak ji nakmbaha ji hishi nahi, waplelena Avui Wasilakahi jihik er nakwa sir.
16 Mashi os Avui Wasilaka hulaima nokopman armek or ukurik nor mbahanda oso lir mbeek lerawu las li lanak or hakwa ambu sir, wahau. Hako os orin li hishiowehe li mba, ﷺ orhi ome sira.ﷺ Karem li mba nahi, waprupshi orhin men yelndam lirin or hakwa sir. Hako waprupshi orhin lawen or haku? Judama ondo nom nembes, ma amber ol Abraham hom orin hishiowenda ma ondon or hakwa sir. Mberem ushiwak? Ma ondo Abraham jinirmbanira orhi lira.

17 Jekamba Avui Wasilakahik mashi las karem li kayeri sir, ﷺ Avui Wasilaka Abrahamin or mbar, ﷺ Kumak jinirmbanira mihi avak musha mendek nakwa lir.ﷺ ﷺ Ushirik Abraham mashi os or mbari oson or misihi nor mbar, ﷺ Mashi oso avak omek nakwa sira.ﷺ Mberem ushirik erem or mbar? Or angop or heyeri sir, Avui Wasilaka kwambu orhi wasilaka mende. Ma ol hahanda ondon or mbawak indik usahandahi lir. Uhu mbele mbele ter ni heyewa ambu ondo nga or mbawak talandahi lir. Uwosik os nimu heyenduwa, ma ol Abraham hom Avui Wasilakan hishiowewa ma ondo jirnimbanira indinga Abrahamhi lir. Uwosik mashi os mas Abrahamin armek or ukurik or mbahandari mashi oso lirik er nga nakwa sir.
18 Avui Wasilaka Abraham jinirmbanira orhi musha mendek li nakurik or mbari sir. Hako Abraham oso si ralakurin or heye namber. Hako oro wolok or hishiri sir, mashi os Avui Wasilaka or mbahandari avak omendingak nakwa sir. Karem or hishiri sir.
19 Ome sira. Abraham avoko laka mendek or naha asama orhi 100-ik nari lir. Uhu mbeek jikis landahik nari ambu ri. Nokove orhi Sara erem nari sir. Sir mbeek jikis landahik nari ambu sir. Hako Abraham mashi os Avui Wasilaka or mbari oso avak omek si nakurik hishiri ri, mbeek os erem or hishiri oson halari ambu ri, wahau.
20 Avui Wasilaka mashi oson angop or mbahandari osik, Abraham mashi oson er or hishihi mbeek wavu frijip frijip

4:14: Ga 3:18 **4:15:** Ro 3:20; 5:13 **4:16:** Ga 3:7 **4:17:** Stt 17:5 **4:18:** Stt 15:5 **4:19:** Stt 17:17

hishiri ambu ri, wahau. Mashi oson er or toltambanaha hi Avui Wasilakahin hauoweri ri.
21 Angop or heyeri sir, Avui Wasilaka mbele mbele ol or
ukmbaha nor mbahandari ondon avak or ukwa lir.
22 Karem or hishiri osik, Avui Wasilaka os or hishiri nombo
orhi oson or heyehe orin ma worna mak or ushari ri.
23 Os jekamba orhik li kayeri hom. Hako mashi os Abra-
hamin ma worna mak or ushakurik or mbari oso mbeek
Abraham nom or mbari ambu sir, wahau.
24 Nirin er nga nor mbari sir. Os Avui Wasilaka ma or
Jisasin mbarik mawan or halaha usahari oton ni hishiowe
nahi, or avak nirin er nga ma worna mak ushakwa ri.
25 Kavakava nihin or yoko ermbekurik Jisasin or ha-
lashirik nihi farniyik li jimandingormeri ri. Ushihi nor
mbarik mawan or halaha nor usahari ri. Uhunda lerawu
os Jisas lari nombo orok Avui Wasilaka nirin ma worna mak
or ushakwa nir.

5

Krais ushihindak Avui Wasilaka nirin ma worna mak or ushari nir
1 Jisasin hishiowenda nombo orok Avui Wasilaka nirin ma
worna mak ormu ushara. Lerawu os Jisas lari orok os Avui
Wasilakan wutarik ni ewendari oso mendek si nashindak ter
waphimbiji orhik nimu anafaha linduwa.
2 Jisas nombon or sashihindak Avui Wasilaka waprupshi
orhi os yelndam nirin or hahanda oso kormbak si ralashihin-
dak orok nimu linduwa. Unda osik os Jisasin ni hishiowehe
nombo orok er ni sinda nahi, kumak hevenik ni ihi or nga
ermba ermbak ni likwa nira. Undosik mbele mbele ondon
ni hishihi os nimu rupshinduwa.
3 Hako oso nom ni rupshikwa ambu nir, wahau.
Nomorawu ol Avui Wasilakahi lerawun ni lanak nihik
talakwa ondon er nga ni rupshika. Mberem ushiwak?
Nomorawu ondo li unak kwambuk ni sitambanaha ni sikwa
nir.
4 Uhu os kwambuk ni sitambana nahi, mbele mbele ol
nirin ta jeikayekwa ondon ni mblarna ermbekwa lir. Uhu os
mbele mbele ondon ni mblarna ermbe nahi, Avui Wasilakan
ni hishiowenda nombo nihi oso kwambuk si nashinak os
nirin indiyok or lakwa oson ni nikishikwa nir. Mbeek ni
halakwa ambu nir.
5 Os nirin indiyok or lakwa oso mbeek men semben ni
nikishikwa ambu sir, wahau. Or Masikome orhin angop
nirin hari ri. Ushihindak Masikome orhi oto nirik or lihi
ormu nirin karem sauhanduwa, “Avui Wasilaka jirin or
rupshihi wavu orhik jirin ewenda ri.”

4:22: Stt 15:6 **4:25:** Ais 53:4-5 **5:3:** Je 1:2-3; 1 Pi 1:5-7

6 Nir mbeek mbele jivi las ni uhu orhi misokomek ma
worna mak ni nakurik ni nari ambu nir. Mende indinga.
Hako os wutari orhik ni nari wolo mendek jikisi orhi Jisas
Kraisin or mbashirik kavakava nihin yoko ermbekurik or
taha nihi farniyik hari ri.
7 Ma misambik fehe lar mbeek ma larin jelyaha orhi
farniyik hakwak hishinda ambu ri, wahau. Hako os ma jivi
mende lar na nahi, ma lar am orin jelyakwak hakundar? Ma
am te. Lar am erem ukundar mbe?
8 Hako Krais nihi farniyik or hari wolo nir mbeek ma jivik
ni nari ambu nir, wahau. Nir kavakavan unda mak ni nari
nira. Hako oro wolo mendek Avui Wasilaka waprupshi orhin
yelndam nirin hari ria. Uhu nirin or mandingormekurin or
halaha jikisi orhi Jisas Krais yejen or halashirik nihi farniyik
ormu hara. Uwosik os nimu heyenduwa, Avui Wasilaka
nirin warje mende nga rupshinda ri.
9 Krais or harik fi orhi si ngoroho kavakava nihin si
yokoshihindak Avui Wasilaka nirin ma worna mak ormu
ushara. Erem si nahanda osik, mberem ji hishindu, kumak
Avui Wasilaka ma ol kavakavan unda ondon kavak or
nakuna wolo Krais nirin or jelyakwa ambu? Karem jimu
hishindu? Wahau, nirin jelyakwa or te!
10 Ji hishika, os wutari orhik ni nari wolo nirin kavak or
nari ambu ri, wahau. Jikisi orhi oton or halashirik nihi
farniyik hari ria. Karem uwosik, mberem ji hishindu? Ter
angop orhi naimblek ni nawa osik, nirin kavak or naku,
karem jimu hishindu? Wahau, nirin kavak nakwa ambu ri.
Ermba ermbak linda os jikisi orhik nandan nirin hakwa ri.
11 Jisas Krais Wasilaka nihi oto os Avui Wasilakahi wutarik
ni nandari oson or ushihindak angop mendek nari sir.
Ushiwak ter Avui Wasilakahi krahak ni sihi nimu rupshi
mendenduwa.

Adam kavakavan or ushihinda himamu orok ma amber handa lir. Hako Krais or ushihindak ermba ermbak linda oson orhik ni landa nir

12 Ma or kavakavan maifu mendek misambi torok uri ma
oto Adam oria. Kavakavan or uhu hari ria. Ushihindak ma
misambik fehe amber handa lir. Mberem ushiwak? Lir er
nga kavakavan unda lir, os Adam or uri hom.
13 Lo Avui Wasilakahi si tala namber, kavakava os Adam
uri angop masmas misambik si nashirikop lo oso kuma talari
sir. Adam kavakavan or uri wolo Avui Wasilaka lo orhin
hulaima nokopmahi tavak or ha namber. Uri osik oso wolo
ma mbeek os li uri urin heyekrahakorori ambu lir. Mberem
ushirik? Oso wolo mbeek lo nga nari ambu sir.

5:8: Jn 3:16; 1 Jn 4:10 **5:9:** Ro 1:18; 2:5 **5:12:** Stt 3:6; Ro 6:23 **5:13:** Ro 4:15

14 Hako Adamik sishi raha Mosesik talari wolo ma amber
hari lir. Lir kavakava os Adam uri himi indingan uri ambu
lir. Hako kavakava os or uri oso si urik lir er nga hari lir.

Uwosik os nimu heyenduwa, Adam or Krais kumak ta-
lakurin heimari ri.
15 Hako lerawu jivi Krais or lari oso nga kavakava os
Adam uri oso nga mbeek nakrem nari ambu vria. Kavakava
os Adam uhunda oso si uwak ma amber handa lir. Hako
Jisas miandok or hari oso si uwak, Avui Wasilaka waprupshi
orhin yelndam presen hom nir ma misambik fehen handa
ria.
16 Hovok kason ji hishika, kavakava Adam uri oso nga
lerawu jivi Jisas lari oso nga evrembam akwa ome frihi
nga nanda vri. Hako akwa ome frihi mbeek nakrem nanda
ambu vri, apsham apshambak nanda vri. Kavakava os
Adam uhunda akwa ome sihi karem, Avui Wasilaka ma ol
kavakavan unda ondon kavak or naha hik or ermbekwa lir.
Hako lerawu jivi os Jisas lahanda oso akwa ome sihi karem,
Avui Wasilaka kavakava nihin or laha ermbehe waprupshi
orhin yelndam nirin or haha nirin ma worna mak ushakwa
ria.
17 Ome sira, Adam kavakava os or uri misambi torok
wasilakak si naha malakama nihik si nashiri osik, sihi siyok
ni siri nir. Uhu lerawu sihin ni lari osik, ni hakwa nir.
Hako lerawu Jisas lari oso wasilaka mendek si naha os Adam
uri oson tikriri sir. Uri osik, os nimu heyenduwa, ma ol
Avui Wasilaka waprupshi orhik ma worna mak or ushawa
ma ondo kumak avak Krais nga nakrem li lihi malakamak
nakwa lir.
18 Mashi kason yawur ji hishika, ma ome namtar nom,
Adam, kavakavan uri ri. Or uhunda musa orok Avui
Wasilaka ma amber hom avak or kotim uhu nor mbanak
hakwa lir. Hako ma namtar, Jisas, lerawu jivin lari ri. Or
lahanda nombo orok Avui Wasilaka ma misambik fehen ma
worna mak or ushaha ermba ermbak linda oson lirin hakwa
ria.
19 Ma namtar, Adam, mashi Avui Wasilakahin or mblarna
ermberi nombo orok ma amber kavakavan unda mak nari
lir. Uhunda hom ma namtar, Jisas, mashi Avui Wasilakahin
or tiyarakohonda osik, nombo orok ma musha avak ma
worna mak nakwa lir.
20 Maintontlo os Avui Wasilaka lo orhi oson or hari karem,
hulaima nokopma kavakava os li urin kormbak li heyekm-
baha lo orhi oson lirin hari ri. Kavakava lihi wasilakak
nari sir. Hako waprupshi orhi os lirin or hari oso wasilaka
mendek si naha kavakava os li uri wasilakak narin tikrihi
wasilaka mendek nari sir.

5:18: 1 Ko 15:22 **5:19:** Ais 53:11

21 Kavakavan unda nombo oso malakama hom si naha si
ushiwak ma amber handa lir. Hako waprupshi Avui Wasi-
lakahi, lerawu Jisas Krais Wasilaka nihi lari orok kormbak
talahanda oso, wasilaka mendek nanda sir. Ushiwak ma
ol nombo orok Avui Wasilakahik inda ma ondon ma worna
mak or ushaha ermba ermbak linda oson or hakwa lir.

6

*Nir kavakava ni undari nombo orok ni hakurik ni nari nir.
Hako Jisas nirin or jivinashihindak jip nimu linduwa*

1 Las avak jir lal karem li hishinda ngashi, ‘Os kavakavan
warje nga na u nahi, Avui Wasilaka avak waprupshi orhin
yelndam warje nga anin hakwa ri.’

2 Os erem ji hishi nahi, jirin a sawekwa karem, erem
nembes. Mbele mbele kavakava ol ni undari ondo angop
Jisashi mawak ni awantle humburi lir. Unda osik mberem
ushiwak indik ni layihi os ni awantle humbundan indik ni
undu?

3 Ji hishika, os hi Jisashik jirin li fak tolofaleri wolo, os or
hahandari hom jimu hari sira.

4 Os fak ni layiri oso Krais nga nakrem ni harik wak limu
nirin eweri sira. Urik os Avui Wasilaka kwambu orhik or
mbarik Krais mawan or halaha or usahari hom nir erem fan
ni halaha nombo akri orhi oson ni tiyakmbaha ni usahari nir.
Karem uwosik kavakavan ji uwa hala.

5 Krais nga nakrem ni sihi os or hahandari hom ni hari nir.
Uwosik os mawan or halaha nor usahanda hom, nir erem ni
usaha nombo akri orhin ni tiyaka.

6 Sungu masi nihi kwambu sihi mendek si nakmbaha
angop miando Jisashik ni laintlolori sir.

7 Uwosik nir mbeek os si mbawa hom ni ukwa ambu nir.
Jisas nga ni hahanda osik sungu masi nihi oso kwambu
sihi angop mendek nari sir. Karem uwosik mbeek indik ni
halashinak os si mbawa hom ni ukwa ambu nir, wahau.

8 He, angop Krais nga nakrem ni hari osik, karem nimu
hishikuwa, or nga nakrem ermba ermbak ni likwa nir.

9 Angop ni heyeri sir, Krais mawan or halaha indik usahari
ri. Uhunda osik mbeek indik hakwa ambu ri. Mberem
ushiwak? Os li hahanda nombo oso mbeek kwambu nga
naha indik orin jingishakwa ambu sir, wahau.

10 Krais os or hari hindi namtas nom hari ria. Uhu lerawu
os or lari oso si urik kavakavan unda nombo oso kwambu
sihi angop mendek nari sir. Hako ter ormu ermba ermbak
Avui Wasilaka nga linduwa.

11 Uwosik jir karem ji hishika. Jir angop erem kavakava os
ji undari nombo orok ji haha maninimbak nari jir. Karem

5:21: Ro 6:23 **6:3:** Ga 3:27 **6:4:** Kl 2:12 **6:6:** Ga 5:24

uwosik mbeek indik sungu masi jihi si mbaskashiwa hom uwa hala. Krais nga nakrem ji sihi nombo os Avui Wasilaka ji sikmbaha nor mbawa hom ji sika.

12 Jir avak sungu masi jihin ji halashinak malakama jihik si naha si mbaskashinak kavakavan ji uwa hala.

13 Jir avak kumban mo tavan mo maome jihin ji halashinak sungu masi jihi si mbaskashiwa hom kavakavan li uwa hala, wahau. Hako kumba tava maome jihi simbalesik amber hom Avui Wasilakan ji haka. Uhu lerawu orhin ji laka. Mberem ushiwak? Jir angop sungu masi jihi si mbaskashirik ji undari nombo orok ji haha maninimbak nari jir. Unda osik maome jihin simbalesik Avui Wasilakan ji haha nombo worna orhin ji tiyaha os or mbawa hom mbele mbele jivi nom ji uka.

14 Jir angop ji heyeri sir, waprupshi orhi os jirin yelndam or hari nombo orok orhi misokomek ma worna mak nari jir. Uhunda osik avak sungu masi jihin ji halashinak malakama jihik si nawa hala. Uhu os si mbawa hom ji uwa hala, wahau.

Avui Wasilaka mbahanda nombo wornan ni tiyaka

15 Maintontlo kas a kayeri kaso mberem si nawak ji misindu? Moseshi lo siyok ni sindari angop ni halari osik halanak kavakavan warje nga ni uka. Karem a hishihi na kayew, karem jimu hishindu? Wahau. Ter waprupshi Avui Wasilakahik ni sinda osik mashi orhin ni misihi os or mbawa hom ni uka.

16 Angop ji heyeri sir. Os malakama larhi siyok ji sikmbaha ji mbahanda nahi, wa mashi orhi nom ji misihi os or mbawa hom ji uka. Os kavakavan unda nombo oso malakama jihik si na nahi, nombo oson er ji tiya nahi, kumak avak hik ikwa jir. Hako os Avui Wasilakahi mashi oso malakama jihik si na nahi, os si mbanda nombo oson ji tiya nahi, kumak avak ermba ermbak likwa oson lakwa jir.

17 Mas jir er nga kavakavan undari nombon ji tiyaha kavakavan undari mak nari jira. Hako ter sunguwavu jihi am si freheshiwak mashi Avui Wasilakahi os jirin li sawendan ji misihi sunguwavu mende jihi nga mashi oson tiyakwak jimu mbanduwa. Erem ji nashiwak a misihi amu rupshi mendenduwa. Uhu Avui Wasilakan armesarmek a mbaha hi orhin amu hauowenduwa.

18 Os kavakavan undari nombo oson ji tiyari wolo jirin si kupishishirik sihi siyok sindari jir. Hako ter Avui Wasilaka kuvu oson angop or sorngoshihindak mashi orhin ji misihi

6:11: 2 Ko 5:15; Ga 2:19 **6:12:** Stt 4:7 **6:13:** Ro 12:1 **6:14:** 1 Jn 3:6 **6:16:** Jn 8:34; 2 Pi 2:19

orhi lerawun landa mak ji naha mbele mbele jivi os or mbanda hom unda jir.

19 Mashi kason armek ji heyekrahakorokmbaha sauheimak amu sawenduwa. Mas sunguwavu jihin ji tormble namber, sungu masi jihi oso malakama jihi hom si naha os si mbari nombo hom tiyandari jir. Uhu mbele mbele kavan os si mbari hom undari jir. Hako ter sunguwavu jihin angop ji tormblehenda osik, Avui Wasilaka malakama jihik ormu nanduwa. Uwosik orhi ma indingak ji naha nombo worna orhin ji tiyaka. Uhu os ji nakmbaha nor mbahanda hom ji naka.

20 Os nombo kavan ji tiyayari wolo, mbeek nombo wornan tiyakurik hishindari ambu jir, wahau. Men mbele mbele kava nom ji ukurik hishiri jir.

21 Hako ter os mas ji yandari nombo oson ji heyehe os jimu mbanduwa, Erem ni yandari nombo oso mbeek kas jivik nari ambu sir. Oso men ni humblaraha ni uhu yandari nir. Ter karem mbanda jir. Nombo oson ji tiyari wolo mbele jivi las am ji landari os? Wahau. Nombo os erem ji tiyandari oso men ji hakuri nom nandari sir.

22 Hako kavakava os jirin kupishishirik ji lindari oso angop Avui Wasilaka sorngo ermberi sir. Uhu nor ushihindak ter lerawu orhin landa mak jimu nanduwa. Uhu os or mbahanda hom ji naha kumak ermba ermbak linda oson jivai laka.

23 Kavakavan unda nombo oso akwa ome sihi nga nanda sir. Akwa ome sihi oso men ni hakwa nom nanda sir. Hako ma ol Jisas Krais ushihindak orhi mak nanda ma ondo Avui Wasilaka waprupshi orhin lirin yelndam hakwa ri. Ushinak kumak ermba ermbak linda oson lakwa lir.

7

Ma lar mbeek Moseshi lon tiyanda nombo orok ma worna mak nakwa ambu ri, wahau

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir angop lo misambik fehe ondon heyekrahakoronda jir. Lo ondo men misambi torok ni liwa wolo kwambu nga li naha nirin arangoshiwak ni linda nir. Hako os ni hawa wolo lo ondo mbeek nirin toltangrikwa ambu lir.

2-3 Angop ji heyenda sir, os nokove las hula sihi or liwa wolo ma anandi lar nga si ya nahi, oso kava sir. Erem si uwa oso os lo si pantlendan os simu haploronduwa. Uwosik nokove oso hulatolhakanda nokove sira, karem nimu mbanduwa. Hako os hula sihi or hashiwa wolo, lo oso

6:23: Ro 5:12,15

mbeek sirin toltangrikwa ambu sir. Ma lar si liku nahi, simu likuwa. Mashi mende.
4 Uhunda hom jir erem, jir mas karem hishiri jir, "Moseshi lo oson ni tiyanak avak Avui Wasilaka nirin ma worna mak ushakwa ri." Karem hishiri jir. Hako ter os erem ji hishindari nombo oson angop ji halaha os Krais miandok or hari nombo orok jir er nga nakrem hari jir. Uhu os indik or usahari hom indik ji usaha os jimu or nga nakrem analayi sinduwa. Unda osik mbele mbele os Avui Wasilaka or mbahandan ji tiyaha mbele mbele jivi os or mbahanda hom ji uka.
5 Os sunguwavu nihin ni tormble namber, sungu masi nihi malakama nihik si nari wolo, mbele mbele ol lo pantlendari ondo menden ni ukurik ni hishindari nir. Kavakava ni uri oso os ni hakuri nombon ni sandari sir.
6 Hako ter os Krais hari hom ni haha lohi siyok ni sindari oso angop ni halari sir. Ter os ni tiyawa mbeek lo os jekambak li kayendari hom ni tiyakwa ambu nir. Avui Wasilaka Masikome orhin nirin or hari osik, ma akrik ni naha os or mbawa hom ni tiyakwa nir.

Lo Avui Wasilakahi mbele mbele kavak nanda nga jivik nanda nga mukunda sir

7 Hako jir lal os ji mba, "Moseshi lo oso kava sir." Os karem ji mba nahi, jirin a sawekwa karem, erem nembes. Lo oso jivi sir. Lo oso si tala namber, mbele mbele os a uri oso mbeek a heyekrahakororo ambu sir, jivi os mo kava os. Hako Avui Wasilaka lo oson or halashihindak ter amu heyekrahakoronduwa, mbele os kava sir, mbele os jivi sir. Lo karem mbanda sir, mir avak mbele mbele mahin misokomlaka heyewa hala. Os erem si mbanda ambukop, an mbeek os misokomlaka heyenda nombo oso kava sir, karem a heyekrahakorowa ambu nir. Lo oso mu anin mukunduwa, misokomlaka heyenda nombo oso kava sir. Karem si mbawak amu heyekrahakoronduwa.
8 Hako sungu masi anhi malakama anhik si nashiwa osik, lo os mbele las a ukwa ambu, karem si pantlehenda oson a misishihi os si pantlenda oson a ukwa mendek a hishinda nir. Hako os si pantlehenda oson a heyewa ambukop, an mbeek oson a ukwak a hishiwa ambu nir.
9 Os lon a heyekrahakororo namber jipjip amu linduwa, karem a hishindari nir. Hako am lon a heyekrahakoroho os amu hishinduwa, kavakava ol a unda anhi ondo li unak kumak avak a hakwa nir.
10 Lo Avui Wasilakahi oso jivi sira. Nirin si jelyakmbaha or hari sir. Os lo ondo amber hom a tiyarako nahi, ermba

7:4: Ro 6:2,11 **7:6:** Ro 8:2; 6:4 **7:7:** Kis 20:17; Lo 5:21

ermbak linda oson a lakwa nir. Hako an kavakavan a uhu lo ondon a haploronda osik, lo oso mbeek anin jelyakwa ambu sir, wahau. Si mbanak avak a hakwa nir.

11 Sungu masi anhi anin si haimba handambarik mbele mbele lo os si pantlendarin a undari nir. Uhu ter os amu heyenduwa, lo oso avak anin mandingormekwa sira.

12 Hako lo os anin mandingormekwak mbanda oso jivi sira. Mberem ushiwak? Oso Avui Wasilakahik tahanda osa. Lo amber ondo Avui Wasilakahik tahanda olik wornak li naha jivi mendek nanda lir. Hako nir nihinjik sungu masi nihin ni tiyaha mbeek lo os si mbawa hom ni unda ambu nir. Uwosik lo oso nirin mandingormekwa sir.

13 Hako os ji mba, “Lo oso jivi ambu sir. Lo oso mu anin mandingormekuwa.” Os karem ji mba nahi, jirin a sawekwa karem, erem nembes. Sungu masi nihi mu mbele mbele os lo si pantlenda oson si heyehe, nirin si mbaskashiwak oson ni ukwak ni hishinda nir. Karem uwosik os nimu heyenduwa, kavakava os sungu masi nihik nanda oso kava indinga sir. Nirin si mbaskashiwak lo oson ni haploroho kavakavan ni unda nir. Unda osik kumak lo oso avak nirin mandingormekwa sira.

Sungu masi nihi sungu akri nihi nga anajinda vria

14 Lo Avui Wasilakahi angop ni heyenda lir. Ondo jivi mendek li naha orhikop tahanda lir. Hako sungu masi nihi si mbaskashiwak os si mbawa hom ni unda nir. Mbeek lo ondo li mbawa hom ni unda ambu nir. Mberem ushiwak? Kavakava os ni unda nihi oso kuvu hom osmu nirin ish-intlenduwa.

15 Mbele mbele jivi ol ni ukwak ni hishiwa ondo mbeek ni unda ambu lir. Ondon ni halashihi mbele mbele kava ol ni ukwak ni hishiwa ambu ondo yejen ol nimu unduwa. Wa mberem ushiwa mendek erem ni undu?

16 An anhinjik kavakava ol a undan a rupshinda ambu nir. Wavu anhi lo Avui Wasilakahi nga nakrem sinda sir.

17 Hako mbeek lo orhin a tiyanda ambu nir. Am a kreher te! Mberem a ukwana. Kavakava os sungu anhik nanda oso si mbaskashiwak os amu kavakavan unduwa.

18 Angop ni heyenda sir, mbele jivi las mbeek sungu masi nihik nanda ambu sir. Mbele mbele jivin ni ukmbaha ni hishinda nir. Hako mbeek ni unda ambu sir.

19 Mbele mbele jivi os ni ukmbaha ni hishinda ondo men ni hishinda lir. Hako mbeek ni unda ambu lir. Hako mbele mbele kava os ni ukmbaha ni hishiwa ambu ondon ol nimu unduwa.

20 Hako os mbele las ni ukmbaha ni hishiwa ambu ondon ni u nahi, os nimu heyenduwa, mbeek nihik ni uwa ambu

7:11: Stt 3:13 **7:12:** 1 Ti 1:8 **7:15:** Ga 5:17

sir, wahau. Kavakava os sungu masi nihik nawa oso si mbaskashiwa hom os nimu unduwa.
21 Nihinjik os nimu heyenduwa, mbele jivi las os ni
ukmbaha ni hishiwa kavakava osmu nirin jingishanduwa.
22 Wavu nihi lo Avui Wasilakahin tiyakmbaha ni hishinda
nir.
23 Hako ni heyewa, sungu masi nihi osmu er nga sungu
nihik nanduwa. Uhu lo Avui Wasilakahi nga opmu anajin-
duwa. Ushiwak sungu masi oso lo oson si jingishaha si tikrihi
osmu nirin kuvu hom ishintlenduwa. Uhu os si mbawa hom
kavakavan nimu unduwa.
24 Am ni krehe mende te! Mberem ni ukwana? Lawe
mende nirin jelyaha kuvu os nirin ishintlewa oson sorn-
goku? Nihinjik kuvu oson ni sorngondahi ambu re. Os si
sorngona ambu nahi, avak ni hakwa nir.
25 Nombo oson ni laslasaha, ambehoma, am nimu heyen-
duwa, Jisas Krais Wasilaka nihi oto nom kuvu oson sorn-
gondahik nanda ri. Orto nom kuvu oson or sorngoho nirin
or jivinashihinda osik, avak jip ni likwa nir. Karem uwosik,
ter Avui Wasilakan warje mende nga ni rupshihi hi orhin
nimu hauowenduwa.
Hako a heyewa karem, wavu yeje nihi Avui Wasilakahi
lon ni tiyakwak ni hishinda nir. Hako sungu masi nihi
kavakavan unda nombon ni tiyakmbaha mbanda sir.

8

Jisas Krais kavakava nihin or yoko ermbehe Masikome Avui orhin nirin hari ri

1 Krais Jisas nirin or jivinashinda osik, os or nga er ni
analayihi ni si nahi, Avui Wasilaka hulaima nokopma mbele
mbele ol li undan or heyembakwa wolo mbeek nirin or
mbashinak hik ni ikwa ambu nir.
2 Mashi oso ome sir. Jisas Krais or hari oso kavakava
os kuvu hom nirin ishintlendari oson or sorngoshihindak
orhi mak ni nari nira. Ushiwak nombo akri orhin os nimu
tiyanduwa. Mas nombo masi os hahandarin handa orok ni
tiyandari nir. Hako ter Avui Wasilaka Masikome orhi mu
nirin or laha nombo akrik or eweshiwak os nimu sinduwa.
3 Moseshi lon ni tiyakurik ni uram urameri nir. Hako
sungu masi nihi oso mbeek kwambu nga si naha lon ti-
yarakondahik nari ambu sir. Karem uri osik Avui Wasilaka
jikisi orhin or halashirik misambik or takaha nir ma hom
maome nga nor naha nihi farniyik siri ri. Urik Avui
Wasilaka nirin or mandingormekurin or halaha Jisas yejen
nihi farniyik or mandingormeri ri.

7:23: Ga 5:17; 1 Pi 2:11 **7:25:** 1 Ko 15:57

4 Jisas nihi farniyik or sihi lo ol ni tiyandahik nari ambu
ondon or tiyarakonda osik, os erem or uhunda nombo oso
osmu nihik nanduwa. Uwosik ter nir mbeek sungu masi os
si mbawa hom ni tiyakwa ambu nir, wahau. Avui Wasilaka
Masikome orhi os or mbanda hom ni tiyakwa nir.
5 Ma ol sungu masi lihi si mbaskashiwa hom yanda ma
ondo mbele mbele os sungu masi lihi si mbawa hom unda
lir. Hako ma ol Masikome Avui Wasilakahi os or mbawa hom
yanda ma ondo mbele mbele os li ukmbaha or mbawa hom
unda lir.
6 Hako os sungu masi jihi si mbanda hom er ji ya nahi,
kumak avak hik ji ihi kavak nakwa jir. Hako os Masikome
Avui Wasilakahi mbawa hom ji ya nahi, wavu jihi jivik si
nahandanak kumak avak ermba ermbak linda oson lakwa
jir.
7 Ma ol sungu masi lihi mbawa hom yanda ma ondo Avui
Wasilakan wutarik ewenda lir. Uhu lir mbeek lo orhi oson
tiyakwak hishinda ambu lir, wahau. Mberem ushiwak? Lo
oson li tiyandahik li nanda ambu lir.
8 Uwosik lir mbeek mbele mende lal ol Avui Wasilaka or
rupshindan unda ambu lir, wahau. Mende indinga.

9 Hako a hishiwa, jir mbeek sungu masi si mbawa hom
yanda ambu jir, wahau. Masikome Avui Wasilakahi oto
sunguwavu jihik linda ri. Karem uwosik os or mbawa hom
uyanda jir. Ji misika, os ma lar Masikome Krais hahanda oto
nga or nana ambu nahi, or mbeek orhi mak nakwa ambu ri,
wahau.
10 Hako kavakavan ji unda osik, os ji hawa wolo maome
jihi kuvayikwa sir. Hako masikome jihi wahau. Krais
ushihindak Avui Wasilaka jirin ma worna mak or ushari jir.
Uwosik masikome jihi ermba ermbak er likwa ri.
11 Avui Wasilaka Masikome orhi Jisasin or mbarik indiyok
usahari ri. Unda osik os Masikome oto sunguwavu jihik or li
nahi, jirin er nga or mbanak indik usahakwa jir, os Kraisin
or mbarik indik or usahari hom.

12 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misika, jir wasa nga
nawa jir. Wasa Jisashi os jihik nanduwa, mbeek sungu masi
jihik nembes. Sungu masi jihi mbeek mbele jivi las jirnjik
jelyari ambu sir, wahau. Hako Jisas jirnjik or hahanda wasa
osmu jihik nanduwa. Uhunda osik mashi orhin ji misihi orin
ji tiyaka.
13 Os sungu masi jihi si mbawa hom ji ya nahi, kumak avak
hik ji ihi kavak nakwa jir. Hako os ji halashinak Masikome
Avui Wasilakahi jirin or jelyashinak mbele mbele ol sungu

8:4: Ga 5:16,25 **8:9:** 1 Ko 3:16; 12:3 **8:10:** Ga 2:20

masi jihi si mbawa ol ji unda ondon ji halandanak kumak avak ermba ermbak linda oson lakwa jir.

14 Ma ol Avui Wasilaka Masikome orhik or tolo wornaha nor mukuwa nombok inda ma ondo jikisi orhi lir.

15 Jir angop orhi jikisik nari jir. Unda osik jir avak wutarihi jikisi hom orin ji ajewa hala. Masikome or jirin or hari oto sunguwavu jihik karem ormu saumbornanduwa, ❝Ome sira, jir jikisi orhi jir.❞ Uwosik os jimu orin ❝Avui, avuya,❞ karem jimu ushanduwa.

16 Masikome oto mu sunguwavu jihik jirin ormu sawenduwa, ❝Ome sira, jir fiji orhi indinga jira.❞

17 Os orhi jikisik ni nahanda nahi, kumak avak yanga orhi orok ni ikwa nir. Krais or ushihindak or nga nakrem malakamak ni naha ni likwa nira. Hako os kumak or hom malakamak ni naha jipjip or nga ni likunda nahi, wa ter wolo halanak nomorawun os or kishanda hom ni kishaka.

Kumak hevenik jipjip ni likwa nir

18 Hako a hishiwa karem, nomorawu os ter ni kishawa oso awarikandak nawa sir. Kumak jip ni likunda oso nomorawu os ter ni kishawan tikrihi wasilaka mendek nakwa sir. Karem uwosik nomorawu os ter ni kishawa oson ni ajehe ni halawa hala.

19 Mbele mbele ol Avui uhunda ondo olmu lihi nikishinduwa, mbele wolo mendek Avui Wasilaka jikisi orhi ondo os jip li likunda oson or mukunak li heyeku.

20-21 Ter wolo mbele mbele ol or uhunda ondo mbeek jivik nawa ambu lir. Hako lir mbeek lihinjik mbele las li uhu kavak nari ambu lir. Adam mu kavakavan or ushihindak nombo orok mbele mbele ondo olmu er nga kavak nanduwa. Hako lir os kumak jivik li nakwa wolo oson nikishinda lir. Li nikishinak os kavak li nawa oso mendek si nashinak kumak Avui Wasilaka indik or ushinak akrik nakwa lir. Uhu os li nakmbaha nor hishihi nor uhunda hom nakwa lir.

22 Ome sira, ter mbele mbele ol or uhunda ondo os nokove jikisin si wakwak si entlembale misinda hom olmu misinduwa. Uhu li nikishinak entlembale oson or laha ermbeshinak indik jivik li naha li likmbahan.

23 Hako mbele mbele ol or uhunda ondo nom mbeek entlembale misihi tlanda ambu lir, wahau. Ma nir orhi mak or kamahanda nir er nga nimu tlaholonduwa. Ome sira, os akwa maman li aheyendari hom nir angop Masikome orhin ni laha ni heyeri, jivi mende ri. Hako ni hishiwa karem, os orhi jikisik ni nakwa oso kolomalok kormbak si talanak ni heyeka. Uhu maome tos ter ni silawalaha kavamisindan or laha ermbehe ermba ermbak linda maome

8:13: Ga 6:8; Kl 3:5 **8:15:** Mk 14:36; 2 Ti 1:7 **8:16:** 2 Ko 1:22 **8:17:** Ga 4:5-7; Rev 21:7 **8:20-21:** Stt 3:17-19

yejen or hashinak jip ni likwa wolo oson nimu nikishinduwa.

24 Avui Wasilaka nirin or jivinahanda osik, mbele mbele
ol talakmbaha or mbahandan nimu nikishinduwa. Hako
ondo li tala namber. Os li talawak ni heyewakop mbeek ni
nikishiwa ambu nir. Hako ter os nimu er nikishinduwa.
25 Hako os ni nikishiwa ondo avak omek li talanak ni
heyekwak ni hishinda nir. Karem mbaha oson er ni nik-
ishikwa nir, mbeek ni kremangrehekwa ambu nir.
26 Nir ma misambik fehe mbeek kwambu nga ni nanda
ambu nir. Hako Masikome Avui Wasilakahi mu nirin
jelyanduwa. Nir mbeek mbele las os kumak nakundan ni
heyehe osonjik ni beten unda ambu nir. Uhu os mbele las
mberem ni ukwa ambuk ni hishihi ni mba, “Mberem a ukwa
sa!” Karem ni hishinda oso Masikome oto angop or heyehe
nirnjik beten unda ri.
27 Avui Wasilaka ma misambik fehe sunguwavu lihin
angop or heyerakonda sir. Uhu mbele mbele Masikome
orhi os lirnjik or beten uwa angop or heyenda sir. Mberem
ushiwak? Masikome oto os Avui Wasilaka or hishiwa hom
beten unda ri.
28 Angop ni heyenda sir, os sunguwavu mende nihi nga
Avui Wasilakan ni rupshi nahi, avak armek or ukwa nir.
Mbele kava las nihik si tala nahi, avak or toloho tormbleshi-
nak jivik nakwa sir. Mberem ushiwak? Angop orhi mak ni
nakmbaha nor kamari nir.
29 Mbele mbelen or u namber nirin angop or heyehe nor
mbari nir, “Ma rondo avak a kamashinak jikisi anhik nakwa
lir. Ushinak lir avak jikisi indingo anhi Jisas hom nakwa lir.
Ushinak or sanjelaka lihik or nashinak, lir avak maha kanda
orhik nakwa lira.” Karem mbari ri.
30 Jikisi orhi hom ni nakmbaha or kamari nir. Ushihi or
usharik orhik ni tari nir. Uhu ma worna mak or ushari nir.
Ushinak malakamak ni naha ermba ermbak or nga nakrem
ni likmbahan.

Avui Wasilaka nirin wapnuku orhik or ewenda osik mbeek nirin halandahi ambu ri

31 Avui Wasilaka nirin wapnuku orhik or ewenda ri. Os or
nga ni li nahi, lawe avak nirin unak kavak ni naku? Wahau.

32 Or mbeek jikisi orhin nejere mendehe ewe liri ambu ri.
Or mbashirik or takaha kavakava ni undari farniyik hari
ri. Unda osik os nimu heyenduwa, Avui Wasilaka ermba
ermbak nirin or jelyaha armek unda ri.
33 Lawe mende avak nirin kotik ewehe mba, “Jir avak
hik ikwa jir.” Karem mbaku? Wahau. Oso lerawu Avui

8:23: 2 Ko 5:2-4 **8:27:** Sng 139:1 **8:28:** Ef 1:11 **8:29:** Kl 1:18; Hi 1:6
8:31: Sng 118:6

Wasilakahi sir. Hako or angop ma worna mak or ushari nir.

34 Lawe mende avak nirin kotik ewehe mba, "Kavakava os ji unda osonjik avak hik ikwa jir." Lawe karem mbaku? Wahau. Krais Jisas or nihi farniyik hari ma oto angop indik usahari ri. Uhu ter Avui Wasilaka tapmama orhi yok or lihi ermba ermbak nirnjik beten unda ria. Uwosik ma lar mbeek nirin kotik ewehe mba, "Jir avak hik ikwa jir," karem mbakwa ambu ri, wahau.

35 Krais nirin or rupshihi wavu orhik or ewenda osik, mbeek mbele las unak os nirin or rupshinda oso mendek nakwa ambu sir, wahau. Os nomorawu nindik ni li nahi, mo os orin ni tiyanda nombo orok nirin li mandingormekwak li mba nahi, mo os erenghambar ni li nahi, mo os kowe nga ni nana ambu nahi, mo os mbele mbele kava lal nirin kavak li nakmbaha li u nahi, mo os nirin aule kombek li ewekwak li u nahi, or mbeek nirin halakwa ambu ri, wahau.

36 Hako omendinga sira, mbele mbele nomorawu ondo avak nihik talakwa ol te, os jekamba orhik karem li kayehendari hom,

"Nir mihi mak ni nanda nir. Erem ni nanda osik, nirin li jila mandingormelakwak unda lir. Ermba ermbak fle asan li jimandingormekwak li unda hom erem nirin unda lir." *Buk Song 44:22*

37 Ome sira, mbele mbele nomorawu ondo avak nihik talakwa lir. Hako Krais nirin wapnuku orhik or ewenda osik, nirin or jelyashinak kwambuk er ni sikwa nir. Uhu nomorawu ondon ni mblarnaha ni tukrukwa lir.

38 Nirin or rupshihi wapnuku orhik or ewenda nombo oso mbeek mendek nakwa ambu sir. Os ni hawa, mo os ni liwa or mbeek nirin halakwa ambu ri. Mbeek ensel lar mo, wasi lar mo, mbele mbele tol ter nawak ni heyewa tondo lal mo, ol kumak talakwa lal mo,

39 mbele mbele ol lersuwuk fehenda lal mo, ol misamsiyok fehenda lal mbeek li unak nirin wapnuku orhik or ewenda nombo oso mendek nakwa ambu sir, wahau. Os Avui Wasilaka nirin wapnuku orhik or ewenda nombo oso angop os Krais nihi farniyik or hari orok kormbak or mukurik ni heyeri sir. Karem uhunda osik, mbeek mbele las unak nirin wapnuku orhik or ewenda nombo oso mendek nakwa ambu sir.

9

Pol mahasanje orhi Judama ondonjik or holo menderi

1-3 Jir Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi kas jirin a sawewan ji misi, mahasanje anhi Judama ondo mbeek

8:33: Ais 50:8-9

Jisasin li tiyanda ambu osik, lirnjik amu holo mendenduwa. An nga lir nga neloko nihi namtar numbu oria. Lir anhi mak li nanda osik, lirnjik amu holo mendenduwa. Krais or heyewak omek jirin amu sawenduwa, mbeek jirin a mbafir-imbanda ambu nir. Masikome Avui Wasilakahi er nga sunguwavu anhik ormu sawenduwa, mashi kas a mbawa kaso ome sira. A hishiwa, mahasanje anhi ondohi farniyik hik a ishinak, Krais lir yejen or laha ika. Os erem si na nahi, jivi sira.

4 Ome sira lir Israelik fehenda ma lir. Wasmashama indinga lir. Avui Wasilaka angop mas wolo mende neloko walanga lihi nga suman or tiviri sir. Ushihi kwambu orhin or mukurik neloko walanga lihi angop li heyeri sir. Uhu lo orhi ondon telemba Sainai orok lihi tavak angop or hari lir. Uhu nombo nombo os orin li lotu ukuri nga angop or mukurik li heyeri sir. Uhu mbele mbele ol kumak talakurin angop or mukuhu nor sawerik li misiri sir.

5 Misumu walanga lihi Abraham, Aisak, Jekop olira. Ushirik Krais hulaima nokopman jivinahanda ma oto lihi krahak talari ri. Or God indingo ri. Mbele mbele amber ondon tolonda ma ria. Uwosik nir hulaima nokopma amber ermba ermbak hi orhin ni hauoweka. Ome sira.

Avui Wasilaka ma ol orhi mak nakmbaha nor hishinda ma ondo men wavu orhikop or hishihi nor kamanda lir

6 Judama ondo mamatar lihi mbeek Jisasin tiyanda ambu lir. Hako Avui Wasilaka angop maskop lirin armek or ukurik or mbahandari mashi orhi oso mbeek mendek nakwa ambu sir. Hako Judama amber mbeek orhi ma indinga ambu lir.

7 Ome sira, Abrahamhi nirambara lira. Hako Abraham nirambara orhi amber mbeek Avui Wasilakahi fiji indinga ambu lir. Jekamba Avui Wasilakahik karem li kayeri sir, “Aisakhi jikisi ondo nom avak mihi kraha orok sikwa lira.”

8 Mashi kaso maintontlo sihi karem, Abraham jikisi orhi amber hom mbeek Avui Wasilakahi jikisik nari ambu lir, wahau. Jikisi ol suma nombok talari ondo nom fiji orhi indinga lira.

9 Mashi os Abrahamin or mbari karem or mbari osa, “Os a mbahanda wolok si nanak nokove mihi Sara jikishulayi nga nakwa sir.”

10 Hako mashi oso nom ji hishiwa hala. Neloko lihi Aisak oton er nga ji hishika. Nokove orhi Rebeka jikishulayi frijip nakrem evrembam si wari vri.

11-12 Hako jikisi ovron si wa namber, Avui Wasilaka angop maha kandan or kamari ri. Uhu Rebekan ormu sawera,

9:1-3: Kis 32:32 **9:4:** Kis 9:4 **9:7:** Stt 21:12 **9:8:** Ga 4:23 **9:9:** Stt 18:14

�Nyir avak jikisi frijip wakwa nyir. Hako jikisi or maifuk nyi heyewa oto avak jikisi or kuma nyi heyewa otohi siyok sikwa ri.� Karem or mbari sir. Unda osik os nimu heyenduwa, Avui Wasilaka wavu orhik or hishihi os or ukmbaha nor mbanda nombo hom unda ri. Or mbeek ma lerawun or lawakop or heyehe mba, *Toto ma jivi tori.* Karem mbaha kamanda ambu ri. Men wavu orhikop or hishihi man kamanda ri.

13 Os mashi orhin jekamba orhik li kayendari hom, *Jekopin a rupshihi Ison amu turanduwa.*

14 Hako os jir lal mashi kason ji misihi ji mba, *Os erem or uwa oso kava sir.* Karem ji mba nahi, jirin a sawekwa karem, *Wahau, erem ji mbawa hala.*

15 Misi, mashi las mas Mosesin or saweri karem, *Os kavakavan unda ma larin armek a u nahi, oso wavu anhi sira. Uhu os kavakavan unda ma larnjik a hishihi na holoho orin a jimandingormekwan a hala nahi, oso wavu anhi sira.* Karem mbari ri.

16 Erem or mbari osik, os nimu heyenduwa, orhi mak ni nakwa oso nir mbeek lerawu nihik orhi mak ni nakwa ambu nir, wahau. Or orhinjik waprupshi orhin nirin or hashinak orhi mak ni nakwa nir.

17 Mashi os jekamba orhik li kayeri karem nanda sir, *Avui Wasilaka yanga Ijipik fehenda king oton karem or mbari sir, Hulaima nokopma ondo kwambu anhin li heyekmbaha mirin kingik a kamashihindak mimu sinduwa. Ushinak mbele mbele ol mirik a uwan li heyehe hi anhin li hauowekmbaha mirin a kamashihindak mimu sinduwa.* Karem mbari ri.

18 Uri osik os nimu heyenduwa, os Avui Wasilaka ma larnjik or hishihi nor holoho orin or jimandingormekwan or halaha waprupshi orhin ma oton or ha, karem or mba nahi, oso wavu orhi sira. Hako os ma larhi wavun or ushinak sunja kombe hom si na nahi, wa erem ukwa ri. Mbele mbele os or ukwak or hishiwa hom erem ukwa ri.

19 Hako os jir lal mashi kason ji misihi ji mba, *Os erem si na nahi, mberem ushiwak Avui Wasilaka kavakava os ni undanjik nirin or jimandingormekwak or mbandu? Nir mbeek os or ukwak or hishiwan ni pantlendahi ambu nir.*

20 Karem ji mba nahi, jirin a sawekwa karem, mir lawe mir? Mir men or ushirik mak nahanda mir. Hako mberem ushiwak orin mi ngriambandu? Mir mberem mi hishindu, ma lar os pavi las or unak pavi os or uhunda oso si mba, *Mir anin kavak mi uwak amu heyenduwa.* Am karem mbakundas? Wahau.

9:11-12: Stt 25:23 **9:13:** Mal 1:2-3 **9:15:** Kis 33:19 **9:16:** Ef 2:8 **9:17:** Kis 9:16 **9:20:** Ais 29:16; 45:9

21 Ma or pavin unda ma oto men wavu orhik or hishihi
unda ri. Pavi las awari kandak or sikwak or hishiwa hom
erem sinda ri. Pavi las wasilakak or sikwak or hishiwa hom
erem sinda ri.
22 Uhunda hom Avui Wasilaka men wavu orhik or hishihi
hulaima nokopman os or hishiwa hom unda ri. Ma ol
waplelena orhin kumak lakwa ma ondon angop maskop
or heyeri lir. Hako mbeek lirin kolomalok kavak or nari
ambu lir. Mberem ushirik? Or os or hishiri, waplelena orhi
oso kumak kormbak si talanak ma amber kwambu orhin li
heyekmbaha nor hishiri sir.
23 Uhu wavu orhik or hishiri karem, ma amber li heyenak
os ma ol waprupshi orhin lakmbaha nor kamahanda ma
ondon armek or ukwa lir. Uhu ermba ermbak jip li likwa
oson er nga kormbak li heyekrahakorokmbaha nor uri sir.
24 Ma ol waprupshi orhin lakmbaha nor kamari ma ondo
nir Jisasin hishindiyanda ma niri na. Judama nga Judama
ambu ondo nga nir amber hom nakrem waprupshi orhin ni
lakmbaha nor kamari nir.
25 Ji hishika, mashi os Judama ambu ondon er nga or jiv-
inakmbaha nor mbahanda mashi oson profet Hosea angop
maskop jekamba Avui Wasilakahik karem or kayeri sir,

> ❑Avui Wasilaka karem mbari ri, ❑Ma ondo mas mbeek anhi
> mak li nakmbaha na kamari ambu lir. Hako ter a
> mbanak lir avak anhi mak nakwa lir. Mas ma ondon
> a rupshiri ambu lir. Hako ter lirin a rupshihi wavu
> anhik a ewekwa lir.❑ ❑ *Hosea 2:1,23*

26 Uhu mashi las nga profet karem or kayeri sir, ❑Ma ol
mas Avui Wasilakahi ma ambu, karem or mbahandari
ma ondon kumak avak ma li heyehe li mba, ❑Ma
rondo Avui Wasilaka or ermba ermbak linda jikisi
orhi lira.❑ ❑ *Hosea 1:10*

27 Hako mashi las Judama ondonjik profet Aisaia karem or
kayeri sir, ❑Jir Judama musha mendek nanda jir. Hapsishi
ol solwarak nanda am ji kantim undahi ol? Wahau. Uhunda
hom jir erem musha mendek nanda jir. Hako jihi laltonom
kumak avak Avui Wasilaka or jivinakwa lir, mamatar nem-
bes.
28 Kumak hulaima nokopma misambik fehen or kotim
ukwa wolo, ol kavakavan unda ma ondon lewas kavak or
narakokwa lir.❑
29 Uhu mashi las nga Aisaia Judama ondonjik karem or
kayeri sir, ❑Os Avui Wasilaka nir amber hom ni hakmbaha
nor mbahandarikop ni harakori nir, os yanga Sodom nga
Gomora nga nor mbarik li hatejerakori hom. Hako or

9:21: Jer 18:6 **9:27:** Ais 10:22-23

halashirik nir amber mbeek ni hari ambu nir.🔲 Karem Aisaia or kayeri sir.

30 Wa mashi oso maintontlo sihi karem, Judama ambu ondo mbeek ma worna mak li nakurik hishiri ambu lir. Hako Jisas lari lerawu oson li heyehe li mbar, 🔲Ome sira, or nirin jivinakwa ma ria.🔲 Karem li mbari osik, Avui Wasilaka lirin ma worna mak or ushari lir. Lir mbeek lerawun lihinjik li laha ma worna mak li nakurik hishiri ambu lir, wahau. Men Jisas lari lerawu orokop ma worna mak nari lir.

31 Hako Judama ondo karem hishiri lir, lerawun lihinjik li laha Moseshi lon li tiyanda nombo orok Avui Wasilaka lirin ma worna mak or ushaku, karem hishiri lir. Hako or mbeek lirin nombo orok ma worna mak ushari ambu ri.

32 Mberem ushirik? Lir mbeek lerawu os Jisas lari oson hishiri ambu lir, wahau. Lir lerawu lihinjik li laha ma worna mak li na, karem hishiri lir. Erem Jisasin li kumasiri osik, os limu sunja os Avui Wasilakahi jekambak mas li kayehendari sunja orok jifaha takatukuyiri lir.

33 Mas karem li kayeri sir,

🔲Ji misi, an avak ma lar sunja hom Jerusalemik a eweshinak orok ji jifaha takatukuyikwa jir. Hako ma ol ma oton heye mba, 🔲Or avak nirin jivinakwa ri.🔲 Karem mbawa ma ondo os li hishiwa nombo orok avak or jelyakwa lir.🔲 *Aisaia 28:16*

10

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, jirin amu sawenduwa, an ermba ermbak mahasanje anhi Judama ondonjik a holoho Avui Wasilaka lirin or jivinakmbaha a beten unda nir. Os a beten uwa nombo oso omek si na nahi, sunguwavu anhi nga na rupshikwa nira.

2 Lir sunguwavu lihi mende nga Avui Wasilakahi nombon tiyakmbaha hishombashiowewak a heyenda lir. Hako lir mbeek nombo os hulaima nokopman ma worna mak or ushakwa nombo oson heyeyarinda ambu lir.

3 Lir men lerawu lihikop li laha ma worna mak li na, karem hishinda ola. Hako lir mbeek orhi siyok sinda ambu lir. Uhu lir mbeek li halashinak or men wavu orhik lirin ma worna mak or ushakwak hishinda ambu lir, wahau.

4 Hako nir Jisasin hishindiyanda ma nir angop ni heyenda sir, Wasilaka nihi Jisas Krais lo Moseshi ondo angop amber or tiyarakonda osik, lon tiyanda nombo angop orhik mendek nari sir. Karem uwosik os orin ni hishiowe nahi, Avui Wasilaka nirin ma worna mak or ushakwa nir.

Avui Wasilaka ma amber or jivinakwak hishinda ri

9:29: Ais 1:9 **9:32:** 1 Pi 2:6 **9:33:** Ais 8:14

5 Moses karem or kayeri sir, "Ma or lo amber hom
tiyarakowa ma oto ermba ermbak linda oson lakwa ri."
Karem or kayeri osik, os Moseshi lon tiyanda nombo orok
ma worna mak ji nakwak ji hishi nahi, wa lo ondo amber
hom er ji tiyarakoka.
6 Hako os lerawu os Jisas lari nombo orok ma worna mak
ji nakwak ji hishi nahi, jir angop ji heyekrahakorori sir,
Jisas hevenin or halaha misambik or takaha nihi farniyik
or haha indiyok or usaharin. Jir oson ji heyekrahakoronda
osik, mbeek ma lar ji mbashinak hevenik or lawuhu Jisasin
or laharaka, karem mbakwa ambu jir.
7 Uhu jir mbeek ma lar ji mbashinak mawak or layihi
Jisasin or larasaka, karem mbakwa ambu jir. Mberem
ushiwak?
8 Jir angop ji heyekrahakorowa sir, mashi Avui Wasilakahi
mbeek homek nanda ambu sir. Angop sunguwavu nihik or
ewendak oson nimu sawenduwa. An er nga os ji sawenda
hom man a ewesawenda nir.
9 Os kormbak ji sawehe ji mba, "Jisas Krais Wasilaka nihi
ria. Orhi mak ni nanda nira." Karem kormbak ji sawehe
sunguwavu jihi nga ji mba, "Ome sira, Avui Wasilaka angop
Jisasin or mbarik indiyok usahari ri." Karem ji mba nahi,
Avui Wasilaka jirin jivinakwa ri.
10 Ome sira, os sunguwavu nihik ni hishihi ni mba, "Jisas
or harik Avui Wasilaka mbarik indik usahari ri." Karem ni
hishi nahi, Avui Wasilaka kavakava nihin or laha ermbehe
nirin ma worna mak ushakwa ri. Uhu os karem kormbak ni
sawehe ni mba, "Jisas Wasilaka anhi ria." Karem ni mba
nahi, Avui Wasilaka nirin jivinakwa ri.
11 Os mas jekamba orhik karem li kayehendari hom, "Ma
ol orin nikishinak lirin or jivinaku, karem mbaha nikishiwa
ma ondo os li nikishiwa hom erem or ukwa lir."
12 Judama nga Judama ambu ondo nga nakremkop or
ukwa lir. Wasilaka nihi namtar nom Jisas oria. Os orin ni
tlaha ni mba, "Anin mi jelyawa." Karem ni mba nahi, os ni
mbawa hom ukwa ri.
13 Os jekamba orhik mas karem li kayehendari hom, "Ma
ol tlaha mba, "Wasilaka anin mi jelyawa." Karem mbawa
ma ondon jivinakwa ri."

14 Hako ma ol Jisasin wavu lihik ewenda ambu ondo
mberemhi nombok orin li silihi li mba, "Nirin mi jiv-
inawa." Karem li mbaku? Wahau. Uhu mberemhi nombok
Jisashi mashin li misiku, os ma lal yanga lihik li ihi mashi

10:5: Wkp 18:5 **10:6:** Lo 30:12-14 **10:11:** Ais 28:16 **10:12:** Ap 15:9
10:13: Jol 2:32

Jisashin li sawena ambu nahi? Wa mberem livai misiku? Wahau.
15 Uhu mashin sawenda ma lal mberemhi nombok li ihi
mashin li saweku, os ma lal lirin li mbashinak li ina ambu
nahi? Wahau. Karem uwosik, mashi las jekamba Avui
Wasilakahik karem li kayeri sir, "Ma ol Avui Wasilakahi
mashin laha sawe inda ma ondo lerawu jivi indingan landa
lira."
16 Hako ma amber mbeek mashi os li saweri oson
misindiyandari ambu lir. Os profet Aisaia mas karem or
kayehendari hom, "Mashi mihi roson ni laha saweyanda on
te. Hako ma amber mbeek misiwa kom." Karem or kayeri
sir.
17 Karem uwosik os nimu heyenduwa, Jisasin wavuk
ewenda nombo karem nanda sir, mashin sawenda ma ondo
mashin li sawewak ma li misihi li mba, "Mashi oso ome
sira." Karem li mbaha Jisasin wavu lihik ewenda lir.
18 Hako Judama ondo mashi orhin am misiri ol? He, angop
li misiri sir, os Avui Wasilakahi jekambak mas karem li
kayehendari hom,

"Mashi Avui Wasilakahi angop yanga yanga amber hom ilai
tala irakorik li misiri sir." *Buk Song 19:4*

19 Hako mashi os lirin li saweri oson am heyekrahakorori
ol? He, mashi oso angop li heyekrahakorori sir. Hako lir
mbeek mashi orhin tiyakurik hishiri ambu lir, os Moses mas
karem or kayehendari hom,

"Avui Wasilaka karem or mbari sir, samba samba ol hishi-
yarinda nga nawa ambu ol mas anhi mak li nakurik a
mbari ambu ondon armesarmek a ukwa lir. Ushinak
jir Judama avak os lirin armek a uwa nombo oson ji
heyehe ji antlaha os lirin armek a uwa hom jirin erem
armek a ukmbaha mbakwa jir." *Lo 32:21*

20 Profet Aisaia er nga Avui Wasilaka or mbari mashin
karem or kayeri sir,

"Samba samba ol mas anin heyekurik hishiri ambu ondo
avak anhinjik kormbak a mukushinak anin heyekwa
lir." *Aisaia 65:1*

21 Hako mashi las Judama ondonjik or mbari karem,

"Jir kavakavan ji uhu mashi anhin mblarnanda jir. Hako
an ermba ermbak jirin a tavanje rahanda nir. Hako
jir mbeek anhik randa ambu jir." *Aisaia 65:2*

11

Judama amber hom mbeek Avui Wasilakan kumasiri ambu lir

10:15: Ais 52:7 **10:16:** Ais 53:1

1 Hako Avui Wasilaka Judama amber am or kumasi
mendenda ol? Karem anin ji sili nahi, jirin a sawekwa
karem, wahau, mbeek amber hom or kumasi menderi ambu
lir. An er nga Judama lar anira. Abrahamhik jitapmatava
raha Benjaminhi krahak fehenda lar anira.
2 Omendingak jirin amu sawenduwa, Avui Wasilaka
mbeek ma ol maifu mendek orhi mak or kamari ondon
kumasi menderi ambu ri, wahau. Wa, mashi os profet Elaija
Avui Wasilakan or saweri oson indik ji hishika. Elaija karem
mbari ri,
3 *Wasilaka, Judama ondo profet mihi amber hom li
mandingormerakori lir. Uhu alta mihi er nga li jilan-
tarvlalari lir. Ushiwak antonom amu linduwa. Uhu olmu
anin er nga mandingormekwak mbanduwa.* Karem or
sawehe tlari ri.
4 Hako Avui Wasilaka mu orin sawera, *Wahau, mir
mbeek nendekop linda ambu mir. Anhi ma lal 7,000-ik ol
er nga ji lindu. Ma ondo mbeek ma tavak li unda god Bal
oton lotu uri ambu lir, wahau.* Karem mbari ri.
5 Unda osik ter osmu erem nanduwa, Judama amber hom
mbeek Avui Wasilakan halari ambu lir, wahau. Lal olmu
linduwa. Ma ondo Avui Wasilaka waprupshi orhik orhi mak
li nakmbaha angop or kamari lir.
6 Hako mbeek lerawun li lari niyik lirin or kamari ambu
lir, wahau. Men waprupshi orhin yelndam or hari lir. Ji
hishika, os lerawu niyik waprupshi orhin or ha nahi, oso
mbeek yelndam or hawa ambu sir. Oso lerawun li lawak
ormu hawa sir.
7 Judama ondo mamatar lihi karem hishinda lir, lerawu
lihikop Avui Wasilaka kavakava lihin or laha ermbehe lirin
ma worna mak or ushaku, karem hishinda lir. Hako or
mbeek oro nombok lirin ma worna mak ushakwa ambu ri.
Hako ma ol orhi mak li nakurik or kamahandari ondo nom
avak or lakwa lir. Judama mamatar lihin or halashinak
sunguwavu lihi tumtum nakwa sir.
8 Os mas jekamba orhik karem li kayehendari hom,

*Avui Wasilaka sunguwavu lihin or tolo ambasishinak
mbele yakwa lir.* *Aisaia 29:10*

*Misokome lihin or toltumushinak heyekwa ambu lir. Mam-
bla lihin or unak si jishinak mashin misikwa ambu lir.
Os erem lirin or uhunda oso ter osmu er nanduwa.*
Lo 29:4

9 Undari hom Devit mashi oso himi las er nga karem or
mbari sir,

11:1: 1 Sml 12:22; Sng 94:14; Fl 3:5 **11:3:** 2 Kin 19:10,14 **11:4:** 1 Kin 19:18
11:6: Ga 3:18

Ma ondo mbele mbele jivi ol lirin mi hahandarin li heyehe karem mbanda lir, Avui Wasilaka nir nga linda ri. Hako halanak mbele mbele jivi ol lirin mi hahanda ondo mambi hom lirin si takajika. Uhu mbele mbele jivi ol mi hahanda ondo halanak sunja hom si nanak li jifaha li tukuyika.

10 Misokome lihin toltumushinak avak li heyewan li hala. Uhu kumanhava lihin halashinak li ungruwu yaka.
Buk Song 69:22-23

11 Hako Avui Wasilaka am Judama ol Jisasin halari ondon kumasi menderi or? Uhu lihi lal indik lakwa ambu or? Karem ji sili nahi, jirin a sawekwa karem, wahau. Ji hishika, os orin li kumasiri nombo orok, jir Judama ambu yokon or jivinari jir. Ushinak lir avak os jirin armek or uri oson li heyehe lirin erem or ukmbaha mbakwa lir.

12 Orin li kumasiri nombo orok jir Judama ambun or jivinari jir. Unda osik, ji hishika, os Judama ondo indik orhik li ta nahi, indik or lakwa ola. Uhu jir nga lir nga armek or ukwa jir.

Judama ondo Avui Wasilakahi mashin li kumasishirik Judama ambu yejen or jivinari

13 Avui Wasilaka anin or mbashirik jir Judama ambu jihi nindik mashin a sawekurik a rari nir. Uhunda lerawu oson a rupshi mendenda nira.

14 Jirin mashin a sawenak mahasanje anhi Judama ondo mbele mbele jivi ol Avui Wasilaka jirik or uwan li heyehe erem jirin or uwa hom lirin or ukmbaha mbakwa ola. Karem a hishihi os amu jihi nindik lerawun landuwa.

15 Avui Wasilaka Judama ondon or halashihi jir Judama ambu yejen or jivinari jir. Hako os sunguwavu lihin li tormblehe Jisasin wavu lihik li ewehe indik orhik li ta nahi, lirin or jivinakwa lir. Os erem or ukwa oso osmu ma ol hahandarin or mbanak indik li usahakwan heimakwa sir.

16 Sauheimak jirin a sawekwa karem, bret ol ofan li ukurik li uri bret ondo namtas lihi Avui Wasilakanjik li handari sir. Bret os li hari oso jivik si na nahi, bret ondo amber hom jivikop narakokwa lir. Uhunda hom os mi nene jivik si na nahi, mi tava er nga ukun tiyashinak jivik nakwa lir. Uhunda hom Judama ondo misumu walanga lihi ondo Avui Wasilakahi mak li nari osik, nirambara lihi er nga orhi mak nakwa lira.

17 Judama ondo mi oliv waa hom nanda lir. Hako jir Judama ambu jir mi oliv mbale hom nanda jir. Hako Avui Wasilaka mi oliv waa tava sihi lal or tolkunya ermbeshihi oliv mbale tava yokon or tolkunya laharaha tava ol or kunya

11:11: Ap 13:46

ermberi ondohi farniyik ormu haindisora. Ushihindak jir Judama ambu mi oliv waa oso uku si tiyashiwak os jimu jip linduwa.

18 Hako ji auheyehe lika, avak jihinjik ji yerkujihi ji mba, ﷺAmbehoma, nir angop oliv waa indingok ni nawa nir.ﷺ Os erem ji mba nahi, yawur ji hishika, mi tava mbeek mi nenen ukun tiyanda ambu sir, wahau. Mi nene vai ukun tiyashiwak mi tava jivik nanda lir.

19 Uwosik avak ji yerkujihi ji mba, ﷺAvui Wasilaka mi tava indingo ondon or tolkunya ermbeshihi nir yejen angop lihi farniyik or haindisonda nir.ﷺ Karem ji hishinan.

20 Ome sira, angop erem or uri jira. Hako mberem ushirik erem or ur? Judama ondo Jisasin li kumasiri osik, jir yejen lihi farniyik or lari jir. Hako mberemhi nombok jirin or lar? Jisas lari lerawu orok jirin indik or lari jir. Lerawu jihik nembes. Karem uri osik, avak jihinjik ji yerkujihi hi jihin ji hauowewa hala. Men mayam er ji lihi Jisas nom ji toltangrika.

21 Ji hishika, Avui Wasilaka mi tava indingo ondo angop or kunya ermberi lir. Uhunda osik, os lir hom Jisasin ji kumasi nahi, os lirin or uhunda hom erem or ukwa jir.

22 Ji hishika, Avui Wasilaka waprupshi ngashi ri. Uhu waplelena ngashi ri. Ma ol Jisasin kumasinda ma ondon waplelenanda ri. Hako ma ol Jisasin wavu lihik ewenda ma ondon waprupshi orhin yelndam lirin handa ri. Uwosik os Jisas nga er ji si nahi, jirin armek or ukwa jir. Hako os orin ji kumasi nahi, avak mi tava indinga or tolkunya ermbenda hom or tolkunya ermbekwa jir.

23 Hako os Judama ondo wavu lihin li tormblehe Jisasin wavu lihik li ewe nahi, lirin avak indik or laha os mas li lihinda mishik or ewekwa lir.

24 Ji hishika, jir mbeek mi waa oso tava indingo sihi ambu jir, wahau. Jir mimbale sembengalak fehe jir. Hako Avui Wasilaka men or tolkunya laharaha mi waa indingo orok or haindisori jir. Hako Judama ondo mi waa oso mi tava indingo sihi lir. Karem uwosik avak indik or laharaha mimba os mas li narik or tolkunya ermbenda mishi orok or haindisokwa lir.

Avui Wasilaka waprupshi orhin ma amber or hakmbaha hishinda ri

25 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, an mashi kas mas wanyindari kason ji heyekrahakorokmbaha a hishinda nir. Avui Wasilaka Judama ondo wavu lihin or urik sunjakombe hom nari sir. Ushihi lirin or halaha jir Judama ambu yejen

11:17: Ef 2:11-19 **11:22:** Jn 15:2,4

or laha lihi farniyik or eweri jir. Hako or mbeek lirin kumasi menderi ambu ri. Men erem or ushinak li linak jir Judama ambun or larakoshihikop indiyok Judama ondon er nga or lakwa lir.

26 Judama ambun or larakoshihikop Judama ondon er nga or lakwa lir. Os jekamba orhik karem li kayehendari hom,

> *Ma* ol Jekophi nirambara ondon jivinakwa ma oto Jerusalemik talakwa ri. Uhu or unak Judama ondo kavakava os li undan halakwa lir.
> 27 Unak suma os mas lir nga a tiviri oson a hishihi kavakava os li undan a yoko ermbekwa nir.” *Aisaia 59:20-21; 27:9*

28 Judama ondo mashi jivi Jisashin li kumasiri osik, Avui Wasilakahi wutarik nari lira. Ushirik jir Judama ambu yejen lihi farniyik or lari jir. Hako Judama ondo angop maskop orhi mak li na, karem or mbahandari osik, mbeek or hishakwa ambu lir, wahau. Mberem ushiwak? Suma os lir nga nor tiviri oso angop mas wolokop neloko lihi nga or tiviri sir.

29 Os ma lal orhi mak li nakmbaha or kama nahi, or mbeek kumak or tormblehe mba, “Mberem ushiri mendek tondon a kamar?” Uhu os ma lal presen las or ha nahi, or mbeek kumak or tormblehe presen os or hahandan indiyok lakwa ambu ri.

30 Jir Judama ambu os orin ji heyekrahakoro namber, erem mashi orhin mblarnari jir. Hako Judama ondo orin li kumasirik lihi farniyik jir yejen jivinari ri. Uwosik ter orhi mak os jimu nanduwa.

31 Hako Judama ondo ter wolo wutari orhik nanda lir. Hako kumak avak or unak orhi mak indik nakwa lir. Uhu waprupshi orhin lakwa lir, os jir lahanda hom.

32 Os nimu heyenduwa, Avui Wasilaka ma amber hom or halashirik os mashi orhin li mblarnanda nombo lihi oso kuvu hom lirin si ishintleshihindak olmu sinduwa. Ushinak waprupshi orhi os yelndam or hahandan lirin or mukunak li heyekmbaha or halashirik sinda lir.

33 Hemo Avui Wasilaka wasilaka mende ri. Nir ma misambik fehe hishiyarinda orhin mberem ni heyendahi ambu. Wasilaka mendek si naha hishiyarinda nihin tikrinda sira. Unda osik nir mbeek maintontlo os or hishindan ni heyendahi ambu nir, wahau.

34 Jekamba orhik karem li kayeri sir,

> “*Lawe* Avui Wasilaka wavu orhin heyendu? Uhu lawe orin sauhandu? Wahau. Mbeek ma lar orin sauhandahik nanda ambu ri.” *Aisaia 40:13*

35 Uhu karem er nga li kayeri sir,

11:27: Jer 31:33-34 **11:33:** Ais 55:8-9 **11:34:** 1 Ko 2:16

“Lawe masmas mbele mbelen orin hanak or nga wasan or haku? Wahau.” *Job 41:11*

36 Mbele mbele ondo amber hom orhikop talanda lir. Tontlo orhikop nanda sir. Mbele mbele ondo orhi numbu lir. Unda osik halanak ermba ermbak hi orhin ni hauoweka. Ome sira.

12

Jihinjik maome sunguwavu jihin ofa hom Avui Wasilakan ji haka

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji hishika, Avui Wasilaka maifuk waprupshi orhin jirin yelndam or hahanda osik, jir avak maome sunguwavu jihin ofa hom orin ji haka. Uhu os ji liyawa jihin halanak worna mendek si naka. Uhu mbele mbele os or rupshinda nom ji uka. Os erem ji unda nombo oso orin ji lotu unda nombo indingo sira.

2 Jir avak ma misambik fehe li uwa nombon heyeshihi jir nga avak li uyawa hom ji uyawa hala, wahau. Hako ji halanak Avui Wasilaka avak jirin or tolo wornashinak ji hishiyarihi mbele mbele os ji ukmbaha nor mbahandan avak armek ji heyekrahakoroka. Uhu mbele mbele jivi ol or rupshinda ondon avak ji heyekrahakoroho os or mbahanda nombo hom ji liyaka.

Jir avak presen os jirin or hahanda orok lerawun ji laka

3 Avui Wasilaka lerawu orhin a lakmbaha anin or kamashinda osik jirin kwambuk a sawekwa karem, jir avak jirtonom jirtonom ji mba, “Avui Wasilaka nirtonom lerawu wasilakan ni lakmbaha or kamari nir.” Karem ji mbawa hala. Jir men presen os or hahanda hahandak ji toloho lerawu os ji lakmbaha nor mbahanda hom lerawun ji laka.

4 Ji hishika, maome nihi kumba tava masiji ondo amber lerawu nga nanda lir. Hako lerawu lihi mbeek namtaskop nanda ambu sir. Tava lerawu sihi apsham, kumba lerawu sihi apsham.

5 Uhunda hom nir Jisasin tiyanda ma erema, nir mbeek lerawu namtaskop ni landa ambu nir. Lerawu apshamba apshambak or hashiwak ni landa nir. Hako Jisasik nir amber namtaskop ni nanda nir. Uhu ni anatoloho lerawu orhin nimu landuwa. Uwosik avak jirtonom jirtonom lerawun ji lakmbaha ji mbawa hala.

6 Jir men presen ol waprupshi orhik jirin or hahanda hahanda orok ji toloho lerawu orhin ji laka. Ma or masmas mbele mbele ol kumak talakwan heyembanda ma oto

11:36: 1 Ko 8:6 **12:1:** Ro 6:11,13; 1 Pi 2:5 **12:3:** 1 Ko 12:11; Ef 4:7 **12:4:** 1 Ko 12:12,27

halanak os Avui Wasilaka or mukushiwak or heyenda hom erem or heyembaka.

7 Ma or ma anandin jelyakmbaha nor mbanda ma oto halanak lerawu oson er or laka. Hovok ma or mashi orhin sawekmbaha nor mbahanda ma oto halanak mashin er or saweka.

8 Hovok ma or ma anandin saumbornakmbaha nor mbahanda ma oto halanak lerawu oson er or laka. Uhu ma or mbele mbelen man hakmbaha nor mbahanda ma oto halanak er or haka. Hovok ma or maifuk siosik sihi lerawun lakmbaha nor mbahanda ma oto halanak kwambuk er or sihi lerawu oson or laka. Hovok ma or ma anandin hongom heyehe lirnjik holoho jelyanda ma oto halanak erndakava ondon er or jelyaka. Halanak ma amber lerawu os li lakmbaha nor mbahanda mbahandak er li laka.

Nir avak man sunguwavu mende nihi nga ni rupshika

9 Ma anandin sunguwavu jihi nga ji rupshihi lirin armek ji uka. Uhu mbele mbele kavak nanda ondon er ji kumaifa mendehe jivik nanda ondo nom ji rupshika.

10 Jisasin tiyanda ma jirin, jihi ambek ji anarupshika, os mahasanje indinga jihin ji rupshinda hom. Ji yerkujihi jihinjik hi jihin ji hauowewan ji hala. Hako ma anandi ondo hi lihin ji hauoweka.

11 Avui Wasilaka lerawu orhin ji funtlehavantle laka. Uhu halanak Masikome orhi jirin or jelyashinak kwambuk ji sihi lerawu oson er ji laka.

12 Uhu os kumak jirin armesarmek or ukmbaha nor mbahanda oson ji nikishihi ji rupshihi ji lika. Uhu os nomorawu las jirik si tala nahi, avak ji ajehe ji halawa hala. Kwambuk ji sitambanaha oson ji kishaka. Uhu ermba ermbak ji beten uka.

13 Uhu os Avui Wasilakahi ma lal mbele mbele nga li nana ambu nahi, ondon ji heyehe ji jelyaka. Uhu os homek fehe ma lal yanga jihik li ra nahi, lirin armek ji uka.

14 Uhu os ma lal jirin kavakavak li uwa avak Avui Wasilakan ji sawenak lirin kavak or nakmbaha ji sawewa hala. Orin ji sawenak lirin armek or uka.

15 Os ji heyenak ma lal mbele mbele jivi nga li naha li rupshinak ji heye nahi, os li rupshiwambak ji rupshika. Hako os ji heyenak ma lal nomorawu nga li naha li tla nahi, os li tlawambak ji tlaka.

16 Ma amber nakremkop ji uka, avak lar ji jivinashihi lar ji kavanawa hala. Uhu ma amber ji anafaha ji lika. Uhu avak jihinjik ji mba, ﷺNir malakama nira,ﷺ karem ji mbawan ji

12:6: 1 Ko 12:4-11; 1 Pi 4:10-11 **12:10:** 1 Pi 1:22 **12:12:** 1 Te 5:16-18 **12:13:** Hi 13:2 **12:14:** Mt 5:44; 1 Ko 4:12

hala. Hako ma ol hi ngashi ambu ondo nga ji lika. Uhu avak jihinjik ji yerkujihi ji mba, "Nir hishiyarinda nihi wasilaka mendek nanda sir." Karem ji hishiwa ji hala.

17 Hako os ma lal jirin kavakavak li uwa lirin wasan ji uwa hala, wahau. Ermba ermbak mbele mbele os ji uwa halanak ma li heyenak jivikop si naka.

18 Jihinjik masmas man aule kombek ji ewewa hala, wahau. Ma amber ji rupshihi ji anafaha ji lika.

19 Naimble anhi jirin ji misi, os jirin kavak li uwa wasan ji uwa hala. Halanak Avui Wasilaka nom wasan orvai uka. Mberem ushiwak? Jekamba orhik karem li kayeri sir, "Avui Wasilaka karem mbari ri, "Wasan ukwa oso lerawu anhi sir. Antonom os li uwa wasan a ukwa nir." " Karem li kayeri sir. Uwa osik, ma ol jirin kavak uwan wasan ji uwa hala.

20 Hako mashi os jekamba orhik karem li kayehendari hom ji uka, "Os wutari jihi erengha nahi, akwan ji hanak li aka. Uhu os li uksem ha nahi, uksemben ji hanak li aka. Os erem ji uwa, avak li heyehe kavakava os jirin li unda oson li hishihi humblarakwa lir."

21 Karem uwosik os ma lar jirin kavakavak or ukwak or u nahi, avak ji halashinak os or unda kava orhi oso jirin si jingishawa hala. Jivi jivi jihi os orin ji unda oso halanak kavakava os or undan si jingisha si tikrika.

13

Nir amber gavmanhi siyok ni sika

1 Angop ni heyenda sir, gavman ondo mbeek lihinjik sinda ambu lir, wahau. Lerawu os li lawa oso Avui Wasilaka or hahanda osik, os limu landuwa. Karem uwosik jir amber gavmanhi siyok ji sihi os li mbawa hom ji uka.

2 Avui Wasilaka or mbashindak ma ondo olmu sinduwa. Karem uwosik os mashi lihin ji mblarna ermbe nahi, mashi orhin er nga os jimu mblarna ermbenduwa. Erem ji unda osik kumak kavak or nakwa jir.

3 Gavman lerawu os li landa karem, ma ol kavakavan unda ma ondon li mbanak li ajekmbaha sinda lir. Lir mbeek ma ol jipjivin unda ondon li mbanak li ajekmbaha sinda ambu lir. Karem uwosik os lir mbahanda nombo hom ji tiya nahi, jir avak jip likwa jir. Lir mbeek jirin kavak nakwa ambu lir.

4 Gavman ondo Avui Wasilaka mu mbashirik li sihi jirin jelyakmbaha lerawun landa lir. Hako os mbele kava las ji u nahi, ji ajeka. Mberem ushiwak? Lir avak jirin kavak

12:16: Snd 3:7 **12:17:** 1 Te 5:15 **12:19:** Lo 32:35; Mt 5:39 **12:20:** Snd 25:21-22; Mt 5:44 **13:1:** Snd 8:15; Ta 3:1 **13:3:** 1 Pi 2:13-14

nakwa lir. Avui Wasilaka or mbahanda hom os limu ma ol kavakavan uwa ondon kavak nanduwa.
5 Lihi siyok ji sika. Mberem ushiwak? Ma ol kavakavan unda ondon kavak li nakwa lir. Hako oso nom ji hishiwa hala. Kason er nga ji hishika, Avui Wasilaka gavmanhi ma ondon or kamashihindak lerawun olmu landuwa. Karem uwosik, jir mashi lihin ji misihi ji tiyaka.
6 Uhu takis yan ji ermbeka. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka gavmanhi lerawun landa ma ondon or mbashiwak lerawu oson olmu landuwa. Uwosik takis yan ji hanak lerawu oson er li laka.
7 Mbele mbele takis ya ol gavmanin ji hakmbaha li mbanda oson, os li mbawa hom, ji haka. Uhu os ya anandi lal ji hakmbaha li mbanda nahi, wa er nga ji haka. Uhu os ma lalhi siyok ji si nahi, mashi lihin ji misihi os li mbawa hom ji uka.

Os ma anandin ji rupshi nahi, Avui Wasilaka mbahanda nombo os jimu tiyanduwa

8 Os ma jirin mbele mbelen li hawa wasa oson indik ji haka. Oson indik ji handahi sir. Hako Avui Wasilaka os jirin or rupshinda orhi oso wasilaka mendek si nahanda osik mberem orin wasan ji handahi ambu, wahau. Unda osik ermba ermbak man ji rupshihi armek ji uka. Os erem ji u nahi, lo Avui Wasilakahi os jimu tiyanduwa.
9 Angop ni heyenda sir, lo karem mbanda sir, man mandingormewa hala, hirnyawa hala, nokophirmbirihi hulatolhakawa hala, mbele mbele mahin misokomlaka heyewa hala. Lo kando nga hovok lo anandi ondo amber nga maintontlo lihi namtas nom nahanda sir, karem, ma anandin ji rupshika, os jihinjik ji rupshinda hom.
10 Uhu os ma anandin ji rupshi nahi, lirin armek unda jir. Mbeek lirin kavak nakwa ambu jir. Uwosik os man rupshinda nombo oson ji tiya nahi, Avui Wasilakahi lo os or mbahanda hom os jimu tiyanduwa.

Halanak Jisasin hishindiyanda ma ondo harandak er li yaka

11 Mai, Jisas indik or takwa osmu pasir nanduwa. Os sunguwavu jihin akri ji tormbleri wolo os or takuri wolo homek nari sir. Hako ter osmu ambe ambenduwa. Uwosik os ji suknyawan ji halaha ji usahaka. Uhu mbele mbele jivi nom ji uka.
12 Niri osmu mendek nakwak nanduwa. Uwak haranda osmu talakwak nanduwa. Uwosik mbele mbele kava ol nirik ji undan er ji krunya lafakaha mbele mbele jivi ol tandik ji

13:6: Mt 22:21 **13:8:** Mt 22:39-40; Je 2:8 **13:9:** Kis 20:13-15,17; Lo 5:17-19,21
13:10: 1 Ko 13:4-7 **13:11:** Ef 5:14; 1 Te 5:6-7

unda ondo nom ji uka. Mbele mbele jivi ol ji unda ondon korme sayi hom ji toloho ji yaka.

13 Uhu nombo wornakop os tandik li yanda hom ji yaka. Uhu avak uku kavan ji aha ambarambasihi nokopmbawa ji hala. Uhu nokophirmbirihi hulatolhakawa ji hala. Uhu avak ji anangriyaha ma anandin wapkava hishiwa ji hala.

14 Mbele mbele kava ol sungu masi jihi si mbaskashiwa ondon ji uwa hala. Hako ji halashinak Jisas Krais malakama jihik or naha os or mbawa hom ji uka.

14

Mbele mbele ma li uwan ji heyehe ji mba, Jir avak hik ikwa jir. Karem ji mbawa hala

1 Jisasin hishindiyanda ma lal os orin li tiyanda nombo lihi oso kwambu nga si nana ambu nahi, ol erem nanda ma ondon halanak li raha nakrem jir nga siosik li sika. Hako mbele mbele yawur ni hishiyarinda ambu ondon jihi ambek ji anamblirmblariwa hala.

2 Ma lal karem hishinda lir, mbele mbele akwa ol li awa ondo jivi lira, mbeek akwa lal li unak Avui Wasilakahi misokomek kavak nakwa ambu lir. Karem li hishihi mbele mbele fle avi ondon olmu anduwa. Hako lal karem hishinda lir, os ondon li a nahi, avak kavak li naku. Karem li hishihi mbeek ondon anda ambu lir.

3 Hako ma ol fle avi ondon anda ondo avak li mba, Nir Jisasin ni hishiowenda nombo nihi kwambuk nanda sir. Karem li mbaha ma ol ondon hakrinda ondon mashi kavan li mbawa hala. Uhunda hom ma ol fle avin hakrinda ondo avak ma ol mbele mbele ondon anda man mashi kavakavan li mba, Ma rondo fle avin li awa osik, Avui Wasilaka misokome orhik kavak nanda lir. Karem li mbawa hala. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka angop jir nga lir nga indik or lahanda jir.

4 Wa mir mberem mi nanda osik ma or malakama orhi siyok sinda oton mi heyembandu? Os malakama orhi misokomek or sitambana nahi, mo or takatukuyi nahi, malakama orhi vai heyembakwa ri, mir nembes. Kumak avak mbele mbele ol or anda nga ol or unda nga misokome Avui Wasilakahik or sihi orhinjik or sawenak misikwa ri. Hako an a hishiwa, avak or sitambanakwak a hishiwa nir. Mberem ushiwak? Wasilaka jelyashinak sitambanakwa ri.

5 Uhunda hom ma lal karem hishinda lir, de namtas nom jivik si naha de anandi ondon tikrinda sir. Unda osik oro wolok Avui Wasilakan lotu unda lir. Hako lal karem hishinda lir, de amber hom nakremkop jivik nanda lir. Halanak ma

13:12: 1 Jn 2:8 **13:13:** Lk 21:34; Ef 5:18 **13:14:** Ef 5:11 **14:1:** Ro 15:7 **14:2:** Stt 9:3-4 **14:3:** Kl 2:16 **14:4:** Mt 7:1; Je 4:11-12

amber wavu lihik os jivik nakwak li hishiwa nombo hom li uka.
6 Ma ol de ondon heyehe mba, "De kaso nom jivi sira. Oro wolokop Avui Wasilakan ni lotu ukwa nir." Karem hishiwa ma ondo mbeek lihinjik erem mbawa ambu lir. Hi orhin li hausimbausikwak erem mbanda lir. Uhunda hom ma ol fle avin anda ma ondo erem. Fle avi ondon li awa wolo Avui Wasilakan armesarmek li mbaha anda lir. Uwak ma ol fle avin hakrinda ondo erem, fle avin li hakrihi Avui Wasilakan li rupshihi orin hausimbausinda lir.

7 Undosik os nimu heyenduwa, tos ni liyawa nga os ni hakwa nga mbeek ni tolonda ambu nir. Oso Avui Wasilaka ortonom tolonda ria.
8 Os ni liyawa orhi mak ni naha orhik ni liyanda nir. Uhu os ni hawa wolo orhik ni ikwa ona. Uwosik os ni liyawa nga os ni hawa nga nir orhi nira.

9 Krais os or haha nor usahari tontlo orok or ma ol hahanda nga ol liyawa nga malakama lihik nari ria.

10 Or malakama nihik or nahanda osik, mberem ushiwak ol orin tiyanda ma ondo os li uwan ji heyehe ji mba, "Jir avak hik ikwa jir." Karem ji mbandu? Uhu hi jihin ji hauowehe ma anandihi hin ji haka owendu? Ji misi, kumak avak nir amber Avui Wasilaka misokome orhik ni sihi mbele mbele ol ni undan ni sawenak or heyembakwa ri.

11 Os jekamba orhik mas karem li kayeri hom,

"Wasilaka karem mbari ri, An ermba ermbak a linda nir. Uhu omendingak jirin amu sawenduwa, kumak avak ma misambik fehe amber kumbambongo lihin li huvuhu anin lotu ukwa lira. Uhu ma amber avak anin li heyehe karem mbakwa ola, "Mirtonom God indinga mira." " *Aisaia 45:23*

12 Unda osik os nimu heyenduwa, kumak avak nir amber mbele mbele os ni undan misokome orhik ni sihi ni sawekwa nira.

Os ni liyawa nihin ni auheyeka. Las avak os ni liyawa nihi oso si unak ma anandi kavakava orok li layinda ngashi

13 Uwosik nir avak ma anandi ondo os li uwan ni heyehe ni mba, "Jir avak hik ikwa jir," karem ni mbawa hala. Avui Wasilaka vai kumak lirin heyembakwa ri. Hako nir os ni liyawa nihin armek ni auheyeka. Las avak mbele mbele ol ni uwa ondo li unak Jisasin hishiowenda ma anandi ondo kavakavan li uhu li takatukuyinda ngashi.

14 An Jisas Krais angop anin kormbak or sawenda osik, angop a heyewa nir, akwa ol ni anda ondo mbeek li unak misokome Avui Wasilakahik kavak ni nakwa ambu nir,

---

14:5: Ga 4:10-11 **14:8:** Ga 2:20 **14:10:** 2 Ko 5:10 **14:11:** Fl 2:10-11

wahau. Hako ma lar os or hishihi nor mba, "Os akwa ondon a anahi, avak kavak a nakwa nir." Os karem or hishihi or a nahi, os ormu kavakavan uwa sira.

15 Uwosik ji auheyeka, las avak akwa ol ji anda ondo unak ma oto or takatukuyinda ngashi. Os mbele mbele ol or pantlenda ondon ji a nahi, akwa jihi os ji anda oso mi hom ji shiandoshiwak mahasanje jihi oto or tajifaha nor takatukuyiwa sir. Uwosik jir mbeek nombo os man rupshinda nombo oson tiyawa ambu jir, wahau. Krais ma oton or jivinakurik hari ri. Unda osik jir avak os ji anda nombo orok ji unak ma oton kavak or nawa hala.

16 Jir mbele mbele ol ji uwa, jivi, karem ji mbaha ji uwak Jisasin tiyanda ma lal li heyehe mba, "Os li uwa oso kava sir." Erem li mba nahi, lir nga anamblirmblariwa hala. Os erem ji u nahi, hi Jisashin ji uwak osmu kavak nanduwa.

17 Avui Wasilaka malakama nihik or naha nirin yanga orhik or arangoshinak ni likwa oso mbeek akwa mo uksemben ni anda nombo orok nakwa ambu sir, wahau. Hako os ni halashinak Masikome orhi nirin or jelyashinak ma worna mak ni naha ma anandi nga ni waphimbijihi ni rupshihi ni likwa oso nom mbanda sir.

18 Os nombo oson ji tiyaha Kraishi lerawun ji la nahi, Avui Wasilaka avak nombo os ji tiyawa oson or heyehe jirin rupshikwa ri. Unak ma anandi nga avak jirin li heyehe li mba, ma ondo jivi lir.

19 Karem uwosik jir avak Jisasin tiyanda ma anandi ondo nga ji anafaha ji lika. Uhu lirin ji saunjelyashinak os orin li tiyanda nombo lihi oso kwambuk si naka.

20 Jir avak ji halashinak akwa os ji anda oso si unak mahasanje jihi os Jisasin li hishiowenda nombo lihi oso kavak si nanda ngashi. Hemo akwa ondo amber hom jivi numbu lir. Hako os akwa jihi os ji anda oso si unak mahasanje jihi lar or takatukuyi nahi, os jimu kavakavan uwa sir.

21 Os fle avin ji aha wain ukun ji uksem awa nombo jihi orok mahasanje jihi lar or takatukuyi nahi, os erem ji unda nombo oson er ji halaka.

22 Mbele mbele ol jihinjik, jivi, karem ji hishiwa ondo ji halashinak jir nga Avui Wasilaka nga jihikop si naka. Ma anandin ji ukmisimbawa hala. Os jihinjik ji hishihi ji mba, "Mbeek akwa lal anin unak kavak a nakwa ambu nir." Karem ji hishihi ji awa ji rupshika. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka wavu os erem ji hishihi ji awa nombo oson angop or heyewa sir.

14:14: Ap 10:15; Ta 1:15 **14:15:** 1 Ko 8:11-13 **14:19:** Ro 12:18; 15:2 **14:20:** 1 Ko 8:13

23 Hako os ji hishi ji mba, “Akw*a* kason a awa jivik a
nakundan mo kavak a nakundan?” Karem ji hishihi ji
awa os jimu jihinjik kavakavan uwa sir. Mberem ushiwak?
Wavu frijip frijip ji hishihi ji awa osa.

15

Os Krais siosin or jelyanda hom ma anandin ni jelyaka

1 Nir kwambuk sitambananda ma nirin, halanak ma
ol kwambuk sitambananda ambu ondon ni jelyashinak
kwambuk li sika. Hako avak nir nihinjikop ni hishiwa ni
hala, wahau.
2 Mahasanje nihi ondon ni jelyashinak os Jisasin li hish-
iowenda nombo lihi oso avak kwambuk si naka.
3 Jisasin ji hishika, or mbeek orhikop hishiri ambu ri,
wahau. Or mbele mbele os Avui orhi or mbari hom uri ri, os
jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari hom, “M*a*
ol mirin okolehe mbawa ma ondo anin er nga okolewa lir.”

4 Unda osik os nimu heyenduwa, mashi mashi amber ol
jekamba orhik li kayeri ondo nirin li jelyashinak ni sikurin
li kayeri sir. Uhundanak mashi oso nirin si jelyashinak
kwambuk ni sihi os Avui Wasilaka nirin indiyok or lakwa
wolon er ni nikishika.
5 Avui Wasilaka nirin jelyaha saumbornanda ma ria.
Jirnjik orin a sawenda karem, “M*a* ondo wavu lihin ha-
lashinak avak os Krais siosin or jelyanda hom lihi ambek
li anasaunjelyaha li lika.” Karem jirnjik Avui Wasilakan a
sawenda nir.
6 Ushinak jir avak wavu namtaskop ji hishihi Wasilaka nihi
Jisas Krais Avui orhi hi orhin ji hausimbausihi orin ji lotu
uka.

Pol ma ol Jisasin tiyanda ma ondo wavu namtaskop li hishikmbaha nor mbari

7 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, Krais jirin or
rupshihi nor mbarik orhi mak nari jir. Uhunda osik os jirin
or rupshinda hom, orin hishindiyanda ma ondo amber er ji
rupshihi lir nga nakrem ji anafaha lika. Os erem ji u nahi,
ma misambik fehe ondo li heyehe Avui Wasilaka hi orhin
hauowekwa lir.
8 Ji hishika, Krais Judama ondon jelyakurik tari ri. Erem or
uri osik os nimu heyenduwa, Avui Wasilaka mbeek mashi
os misumu lihin mas or mbahandari oson halari ambu ri,
wahau.
9 Uhu Krais Judama ambu ondon er nga jelyakurik tari
ri. Ushihindak lir waprupshi Avui Wasilakahin kormbak li

15:2: 1 Ko 10:24,33 **15:3:** Sng 69:9 **15:4:** 2 Ti 3:16 **15:7:** Ro 14:1 **15:8:** Mt 15:24

heyehe hi orhin li hausimbausikmbahan, os mas jekamba orhik karem li kayehendari hom,

�Avak Judama ambu ondo lihi nindik a sihi hukwan a koroho hi mihin avak a hauowekwa nir.� *Buk Song 18:49*

10 Uhu mashi las nga karem li kayeri sir,

�Jir Judama ambu jirin, Judama ondo nga nakrem ji sihi hi Avui Wasilakahin ji hauoweka.� *Lo 32:43*

11 Uhu mashi las nga karem li kayeri sir,

�Jir Judama ambu jirin, hi Avui Wasilakahin ji hauoweka. Uhu yanga yangak fehenda ma jirin, hi orhin ji hauoweka� *Buk Song 117:1*

12 Urik profet Aisaia er nga karem or kayeri sir,

�Ma lar kumak avak Devithi krahak talakwa ri. Or avak Judama ambu ondon or arangoho washilikwa ri. Unak lir avak orin li heyehe mba, ortonom nirin jivinakwa ma ria.� *Aisaia 11:10*

13 Avui Wasilaka ortonom mbele mbele ol ni nikishiwa tontlo oria. Orin a sawenak jirin or unak sunguwavu jihi nga ji rupshihi ji waphimbijihi orin ji hishioweka. Uhu na sawenak Masikome orhin or halashinak jihik or nanak kwambuk ji sihi os jirin indiyok or lakwa oson ji nikishika.

Pol lerawu os Judama ambu ondohi nindik or larin or rupshiri

14 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir angop mashi orhin ji yarinda osik, mbele mbele jivin unda jir. Uhu mashin sawehe man tolo wornandahik nawak a heyewa jir.

15 Hako Avui Wasilaka anin or jivinaha lerawu orhin a lakmbaha anin or kamari osik mashi lal ol jekamba karok a kayeri ondo mainkwambuk a kayeri lir. A hishiri karem, halanak karem a kayeshinak mashi os mas a sawehendan indik li hishihi avak kwambuk er li sitambanaka.

16 Avui Wasilaka anin or kamashindak Judama ambu ondohik a ihi mashi jivi os Jisas hulaima nokopman or jivinahanda mashi oson lirin a sawenda nir. Ushinak lir avak Avui Wasilakahik li ranak Masikome orhi lirin or unak orhi ma indingak li nakmbahan. Os Judama pris lihi ondo mas ofan li undari hom an ol Judama ambu ondon ofa hom Avui Wasilakan a handa nir.

17 Lerawu os a landa oson a heyehe jivik si nawak hi Jisashin amu hauowenduwa.

18-19 An mbeek mbele las anhik a undan a mbanda ambu nir, wahau. Hako mbele mbele lerawu wasilaka os Krais tava anhik or unda ondo nom a mbanda nir. Or anin or jelyaha kwambu orhin or hashiwak mbele mbele ma undahi

---

15:9: Ap 3:25 **15:12:** Rev 5:5 **15:16:** Ro 1:5; 11:13

ambu ondon a unda nir. Uhu Masikome orhi oto anin kwambu mendek jelyanda ri. Mbele mbele ol tava anhik or halarik a uri ondo li urik Judama ambu ondo sunguwavu lihin li tormbelehe Jisashi mashin tiyanda mak nari lir. Ushirik Jerusalemik a sishihi yanga yanga amber a yaha yanga Ilirikum orok a ihi mashi orhin a sawendari nir.

20 Ermba ermbak lerawu orhin a lakwak a hishinda nir. Hako an mbeek yanga os mas mashin li saweyanda mishi orok a ikwak a hishinda ambu nir, wahau. Mberem ushiwak? An mbeek ma lal mas wormbon li faleshinak an orok akan a ukwak a hishinda ambu nir.

21 An os jekamba orhik karem li kayehenda hom a ukwak a hishinda nir,

> *Ma* ol mas mashi orhin misinda ambu ondo avak li misikwa sir. Uhu ma ol mas orin heyenda ambu avak mashi orhin li heyekwa sir. *Aisaia 52:15*

Karem li kayehendari hom a unda nir.

Pol Romik fehe ma ondon or i heyekurik or hishihi nor mbari

22 Jir sios Romik fehenda ma jirin, ermba ermbak jirin a ta heyekwak a hishinda nir. Hako lerawu mushak olmu anin tontlewa.

23 Hako lerawu ol anin tontlewa ondo am mendek li nashiwak, ter jirin a ra heyekwak amu hishinduwa.

24 Avak os yanga Spenik a ikwa wolo a raha jir nga ni likwa nir. A ikuna wolo anin ji jelyashinak yanga Spen orok a ikwa nir.

25 Hako mas jirik a ra namber, avak ya lal erndakava ol sios Jerusalemik linda ondonjik a laha ikwa nir.

26 Kraishi ma ol provins Masedoniak fehe nga Akaiak fehe nga ya ondon li ewehe Jerusalemik fehe ondonjik li hakmbaha li mbahanda osik, masmas ya ondon orok a laha ikwa nir. Ushihikop jirik a rakwa nir.

27 Lir lihinjik ya ondon ewendirsari lir. Li hishiri karem, lir wasa nga nari lir. Jerusalemik fehe ma ondo mashi Avui Wasilakahin lirin li saweri osik, lir nga olmu mbele mbele maome lihin jelyakuri yokon yan ewendirsari lir.

28 Uhunda osik an masmas ya ondon Jerusalemik a layi hashihikop jirin a ra heyekwa nir.

29 Uhu a hishiwa karem, os jirin a ra heyewa wolo, os Krais anin armek or unda oso, avak jihik si nashinak nakrem ni rupshikwa nir.

30-31 An Jerusalemik a ikmbaha amu mbanduwa. Hako provins Judiak fehe Judama ol Jisasin tiyanda ambu ondo

---

15:20: 2 Ko 10:15-16 **15:22:** Ro 1:13 **15:25:** 1 Ko 16:1-4 **15:26:** Ap 24:17; 1 Ko 16:1; 2 Ko 8:1; 9:2,12 **15:27:** 1 Ko 9:11 **15:29:** Ro 1:11

anin kavak li ukmba mbanda lir. Uwosik jir Jisashi ma avak hi orhik anjik Avui Wasilakan ji sawenak anin or jelyaka. Os anin wavu jihik ji ewenda nahi, kwambu os Masikome orhi jirin or hahanda orok erem ji uka. Uhu ji beten unak erndakava ol Jerusalemik linda ondo ya os a laha na hakmbaha na mbawa oson li heyehe avak li rupshika.

32 Os Avui Wasilaka ji sawewan or misi nahi, avak a raha jirin a heyekwa nir. Uhu na rupshihi jir nga kandakar nga ni likwa nir.

33 Avui Wasilaka jirin or jivinahanda osik, jip jimu linduwa. Halanak waphimbiji orhi oso jirik er si naka.

16

Pol wesambasa orhin or hari

1 Jirin a sawekwa karem, jikaha nihi Jisasin tiyanda las hi sihi Fibi. Sir Jisashi lerawun yanga Senkria orok landa sir. Os jirin si ra heyewa wolo avak sirin armek ji uka.

2 Sir Jisashi mak si nanda osik, os Avui Wasilakahi lerawun landa man ji eweunda hom sirin armek ji eweuka. Os torok si liri wolo ma musha mendek si jelyaha anin er nga jelyandari sir. Uwosik os orok si ihi os mbele las nga si nana ambu nahi, sirin ji jelyaka.

3 Uhu wesambasa anhin Prisila fre Akwilan ji haka. Frir nga an nga nakrem Kraishi lerawun ni landari nir.

4 Frir kuma yoko anhik sindari vria. Ma lal anin li mandingormekurik li mbari frir mbeek anin halandari ambu vri. Karem uwosik fririn amu rupshinduwa. Uwak sios amber hom fririn olmu er nga rupshinduwa.

5 Uhu wesambasa anhin ma ol aka frihik tirsaha lotu unda ma ondon ji haka. Uhu wesambasa anhin Epainetus oton ji haka. Orin a rupshi mendenda nir. Or provins Esia orok maifu mendek wavun tormbleri ma ria.

6 Uhu wesambasa anhin Maria oson ji haka. Sir jirin si jelyaha lerawu havan landa sira.

7 Uhu wesambasa anhin Andronikus nga Junias nga ji haka. Frir nga an nga Judama nir. Uhu samba nakrem ni tlenda nir. Aposel ondo amber mashi jivin fririn mbanda lir. Frir angop mas wolokop Jisashi mak nari vri. Ana na namber, fri nari vri.

8 Uhu wesambasa anhin Ampilatus oton ji haka. Or Jisasin tiyanda ma lar oria. Or naimble anhi oria.

9 Uhu wesambasa anhin Urbanus oton ji haka. Or nga nir nga nakrem Kraishi lerawun ni landa nira. Uhu wesambasa

15:30-31: 2 Ko 1:11; Kl 4:3; 2 Te 3:1 **16:3:** Ap 18:2

anhin Stakis oton er nga ji haka. Or naimble indingo anhi ria.
10 Uhu wesambasa anhin Apeles oton ji haka. Nomorawu musha orhik li lawuri mbeek takatukuyiri ambu ri. Or kwambuk sitambanandari ri. Uhu wesambasa anhin Aristobulus len ji haka.
11 Uhu wesambasa anhin Herodion oton ji haka. Or nga an nga shir Judama shir. Uhu wesambasa anhin Narsisus nga jikisnokopji jikanoka orhi nga ji haka. Lir er nga Jisasin tiyanda mak nanda lir.
12 Uhu wesambasa anhin Trifina nga maha sihi Trifosa nga ji haka. Frir lerawu Wasilakahin kwambu mendek landa vri. Uhu wesambasa anhin Persis oson ji haka. Sir jikaha anhi hom nanda sira. Sir er nga Wasilakahi lerawun warje nga landa sir.
13 Uhu wesambasa anhin Rufus oton ji haka. Or Jisasin tiyanda ma jivi mende lar oria. Uhu wesambasa anhin nijava orhin er nga ji haka. Sir anin jikisi indinga sihi hom eweuri sir.
14 Uhu wesambasa anhin Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas nga mahasanje jikanoka lihi ol nakrem li linda ondo nga ji haka.
15 Uhu wesambasa anhin Filologus nga Julia nga ji haka. Uhu wesambasa anhin Nereus nga jikaha orhi nga ji haka. Uhu wesambasa anhin Olimpas nga Avui Wasilakahi ma ol nakrem li linda ondo nga ji haka.
16 Nir Avui Wasilakahi mak ni nanda nir, halanak os ni tirsawa wolo ni anamakshitakshihi ni tava anatoloka. Sios amber tol torok linda wesambasa lihin olmu jirin handuwa.

Ma ol ji anafaha linda nombon kavak nanda ma ondon ji auheyeka

17 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, ma ol taha os ji anafaha linda nombo oson uwak kavak ji nakwa ondon ji auheyeka. Mashi os li mbawa mbeek mashi jivi Jisashi os ni sawenda nga nakrem nanda ambu sir. Mashi os li sawenda oso si uwak hulaima nokopma nombo Avui Wasilakahin halanda lir. Uwosik ol erem nanda ma ondon ji auheyeka.
18 Lir mbeek Wasilaka nihi Jisas Kraishi lerawun landa ma ambu lir, wahau. Lir men sungu masi lihi si mbawa hom uyanda lir. Uhu men man li mamblaselaha hokophakovinda lir. Uwak ma ol jikisakrihi wavuk hishinda hom nanda ma ondo os li mbawa mashin misindiyanda lir.

16:13: Mk 15:21 **16:16:** 1 Ko 16:20; 1 Pi 5:14 **16:17:** Mt 7:15; Ta 3:10 **16:18:** Fl 3:19; 2 Pi 2:3

19 Hako a misiwa jir mbeek ol erem nanda ma ondon
tiyanda ambu jir. Uwak torok fehenda ma amber er nga
kwambuk ji sinda oson angop mistakowa lir. Ushiwak an er
nga jirin amu rupshinduwa. Hako jirin a sawekwa karem,
mbele mbele os kavak nanda nga jivik nanda nga armek ji
hishiyarika. Uhu mbele mbele jivi nom ji uka.
20 Avui Wasilaka mishamaimbaha waphimbiji tontlo ria.
Nambek nakwa ambu ri. Avak kolomalok or unak ji heyenak
Laulaka oto kwambu orhi mendek si nashinak kumbamu
jihik or takatukuyinak ji heyekwa ri. Hako halanak waprup-
shi Wasilaka nihi Jisas Kraishi jihik er si naka.

Pol nga nakrem linda ma ondo wesambasa lihin li ermberi
21 Timoti ma or an nga nakrem lerawun shi landa oto
wesambasa orhin jirin ormu handuwa. Lusius, Jeson,
Sosipater anhi ma ondo olmu er nga wesambasa lihin jirin
handuwa.
22 An Tertius anira. Pol or mbawak a heyehe jekamba
kason jirnjik amu kayenduwa. An er nga wesambasa anhin
hi Jisashik jirin amu handuwa.
23-24 Gaius er nga wesambasa orhin jirin ormu handuwa.
Man armek eweunda ma ria. Pol torok or liwa wolo orin
armek eweunda ri. Uhu Jisasin tiyanda ma ol aka orhik
tirsawa ondon er nga armek unda ri. Uwak Erastus ma
or gavmanhi yan tolondari ma oto nga Kwartus nga opmu
wesambasa frihin jirin handuwa.

Avui Wasilaka hi orhin ni hauoweka
25 Avui Wasilaka avak jirin jelyakwa ri, os jekamba
orhik li kayendari hom. Ushinak kwambuk sikwa jir,
mbeek takatukuyikwa ambu jir. Karem uwosik hi orhin ji
hauoweka. Mashi orhi mas wanyi wandari sir.
26 Hako ter Avui Wasilaka or ermba ermbak linda oto
or mbashirik mashi os mas profet orhi ondon or harik
li kayehendari oso ter os nimu kormbak sawewak jimu
heyekrahakoronduwa. Ushinak mashi oson ji misihi ji
toloho os si mbawa hom ji tiyakmbahan.
27 Avui Wasilaka ortonom wasilaka mende ria. Hi Jisas-
hikop hi orhin ermba ermbak ji hauoweka. Ome sira.

16:19: Ro 1:8; 1 Ko 14:20 **16:20:** Stt 3:15 **16:21:** Ap 16:1-2; 19:22; 20:4
16:23-24: Ap 19:9; 1 Ko 1:14 **16:25:** Ro 1:5; Ef 1:9; 3:5,9; Kl 1:26

Jekamba maifu Pol yanga Korinik lindanjik or kayeri

1 An Pol anira. An aposel Krais Jisashi nira. Avui Wasilaka
orhinjik anin or kamashirik aposelik amu nara.
2 Sostenes nir nga nakrem Jisasin hishindiyanda ma ri. An
or nga shi lihi jekamba kason jir Avui Wasilakahi ma sios Ko-
rinik lindanjik amu kayenduwa. Jir nga ma ol yanga apsham
apshamhik fehe nga Avui Wasilaka or kamashihindak orhi
ma indingak jimu nanduwa. Uhu Krais Jisas miandok or hari
nombo orok Avui Wasilakahi misokomek jivi indingak jimu
nanduwa. Uhu orin ji lotu uhu hi Jisas Kraishik orin jimu
beten unduwa. Nir amber yanga apsham apshamhik fehe
ma amber Wasilaka nihi ortonom ni lotu unda nir.
3 Jirnjik Avui Wasilaka nihin a sawenak or nga Wasilaka
nihi Jisas Krais nga waprupshi frihi nga waphimbiji frihi nga
fri halashinak jihik si naka.

Pol Avui Wasilakan armesarmek or mbari

4 Avui Wasilaka waprupshi orhin yelndam jirin or haha
or mbashirik Krais Jisas jihi farniyik miandok hari ri. Unda
osik oson a hishihi Avui Wasilaka anhin ermba ermbak
armesarmek amu mbanduwa.
5-6 Mberem ushiwak? Avui Wasilaka kwambu orhi jirin or
hashihindak lerawu orhin amber hom arme mendek jimu
landuwa. Mashi orhin armek ji hishiyarihi mashi oson
os jimu sawenduwa. Mbele mbele ol ji unda ondo olmu
mukunduwa, mashi Kraishi os mas jirin ni sawendari oso
omendinga sir, karem olmu mukunduwa.
7 Lerawu Avui Wasilakahin ji lakmbaha kwambu orhin
jirin angop or harakoshihinda osik lerawu orhin armek
landa jir. Uhu Wasilaka nihi Jisas Krais indik or takwa wolo
oson er jimu nikishinduwa.
8 Or avak kwambu orhik jirin or jelyashinak kwambuk ji
sitambanaha os or takwa wolo oson ji nikishika. Unak os or
tawa wolo mbeek musa las jihik nanak or heyekwa ambu sir.

9 Avui Wasilaka jirin or kamashihindak jikisi orhi Jisas
Krais Wasilaka nihi oto nga nakrem jimu sinduwa. Avui
Wasilaka mbele mbele ol or ukmbaha nor mbanda erem er
unda ri. Mbeek mbafirimbanda ambu ri.

Ma ol yanga Korinik linda ondo li anakoroho mbeek wavu namtaskop hishiri ambu lir

1:8: 1 Te 3:13; 5:23 **1:9:** 1 Te 5:24; 1 Jn 1:3

10 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Kwambu Wasilaka nihi Jisas Kraishik jirin a sawehe namu mbanduwa. Jir amber wavu namtaskop ji hishihi mashin ji mbaka. Avak ji anangriaha ji anakoroho jihi jihik ji siwa hala. Jihi ambek ji anatavatoloho ji sika.
11 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ma ol Kloe oso nga nakrem linda ondo li taha li sawerik a misiri, jir jihi ambek jimu anangrianduwa.
12 Mashi os a misiri jihi ambek ji anangriaha ji mbari karem, jihi lal karem mbanda jir, "An Polin a tiyanda nir." Uwak lal karem mbanda lir, "An Apolosin a tiyanda nir." Hovok lal karem mbanda lir, "An Pitan a tiyanda nir." Hovok lal karem mbanda lir, "An Kraisin a tiyanda nir."

13 Os erem ji uwa, sios Kraishi os jimu kavak nanduwa. Sios maome Kraishi sir. Jir mbeek nindi nindik ji korondahi ambu sir. Wa, mberem ji hishindu? An Pol jirin a jivinakurik miandok a hari on? Wahau. Krais Jisas ortonom jihi farniyik miandok hari ri. Jir anin ji hishindiyaha fak layiri oj? Wahau. Jisasin ji hishindiyaha fak layiri jir.
14 An os jir nga na liri wolo Krispus fre Gaius nom fak a tolofaleri nir. Mbeek ma anandi lal nga nembes. Os ma mushak fak a tolofalendakop jir karem mbawa jir,
15 "An Polin a hishindiyaha fak a layiri nir," karem mbaha jihi ambek anakorowa jir. Hako an mbeek ma mushak fak a tolofaleri ambu nir. Unda osik Avui Wasilakan armesarmek amu mbanduwa.
16 Hako ma lal ol er nga na fak a tolofaleri ondon a hishawa, Stefanas nga orhi ma ondo nom. A hishiwa ma anandi lal nga nembes.
17 Krais mashi orhin a sawekmbaha or mbashirik a iri nir, mbeek man fak a tolofalekmbaha nembes, wahau. An mbeek hishiyarinda ma misambik fehe ondo hom mashin armek a sawenak ji misihi ji mba, "Ma roto hishiyarinda nga nor naha mashin armek sawenda toria," karem ji mbakmbaha na sawenda ambu nir, wahau. Os erem a sawe nahi, mashi os a sawewa oso mbeek hulaima nokopman jelyakwa ambu sir. Hako an Krais hulaima nokopman or jivinakurik miandok or hahanda oso nom a sawenda nir. Unak mashi oson li misindiyakmbahan.

Kwambu Avui Wasilakahi Kraishik nanda sir
18 Omendinga sir, ma ol mashi Avui Wasilakahin kumaifaha hik inda nombok sinda ma ondo karem mbanda lir, "Mashi oso mbelenda ma mbanda mashi sir. Ma

1:10: Fl 2:2 **1:12:** Ap 18:24-28; 1 Ko 3:4 **1:14:** Ap 18:8; Ro 16:23 **1:16:** 1 Ko 16:15

or miandok hahanda oto nirin jivinandahi ambu ri,
karem mbanda lir. Hako nir mashi Avui Wasilakahin
ni misindiyaha hevenik inda nombok sinda nir. Nir ni
hishiwa karem, Jisas miandok or hahanda nombo orok
Avui Wasilaka kwambu orhik nirin jivinari ri, karem nimu
hishinduwa.
19 Mashi Avui Wasilakahi karem li kayehendari sir,

Avak ma ol hishihi mba, An hishiyarinda ngashi nir,
karem mbanda ma ondo hishiyarinda lihi oso avak a
laha ermbekwa sir. *Aisaia 29:14*

20 Ma misambik fehe ol hishiyarinda nga nanda ondo
hishiyarinda lihi oso am si jelyashinak hevenik ikundal?
Wahau. Mashi Moseshin sawenda ondo hishiyarinda lihi
oso am si jelyashinak hevenik ikundal? Wahau. Misambik
fehe ma ol mashin armek mbaha kwambu nga nanda ondo
hishiyarinda lihi oso am si jeylashinak hevenik ikundal?
Wahau. Avui Wasilaka angop or mukurik ji heyeri sir.
Hishiyarinda misambik fehe mbeek man si jelyashinak
hevenik ikwa ambu lir, wahau. Avui Wasilaka or ushihindak
hishiyarinda misambik fehe hishiyarinda lihi oso mbelenda
ma mbanda mashi hom osmu nanduwa.

21 Avui Wasilaka nirin or jivinakmbaha nor mbahanda
nombo oso apsham er nahanda sir. Mbeek nombo os nir ma
misambik fehe ni hishihi ni yarikuri nombo orok or mbari
ambu sir, wahau. Nombo oso karem, mashi jivi Jisashin ni
sawenak ma li misindiyanak lirin or jivinakuri nom mbari
sir. Hako ma ol mashi Avui Wasilakahin mblarnanda ma
ondo nirin karem mbanda lir, Ma rondo mbelenda mashin
mbanda lir, karem mbanda lir.
22 Judama mamatar lihi Jisas miandok or hari oso mbeek
lirin or jivinakwa ambu, karem hishinda lir. Lir os mashi
nom li misi nahi, mbeek mashi oso ome, karem hishiowekwa
ambu lir. Hako mbele mbele ma undahi ambu ondon li
heyehe nom, mashi oso ome, karem mbanda lir. Judama
ambu ondo mamatar lihi Jisas miandok or hari oso mbeek
lirin or jivinakwa ambu, karem hishinda lir. Uhu lir ma ol
hishiyarinda nga nawa ma misambik fehe li sawewa mashi
nom li misikmbaha hishinda lir.
23 Hako nir Jisas miandok or hahanda mashi nom ni
sawenda nir. Uwak Judama mamatar lihi mashi nihin li mis-
ihi wavu lihi kavak si nawak mbeek Jisasin hishindiyanda
ambu lir. Uwak Judama ambu ondo lir mashi os ni
sawewan li misihi karem mbanda lir, Mashi oso mbeek
armek nawak ni misiwa kom. Ma rondo mbelenda ma

1:18: Ro 1:16 **1:20:** Jop 12:17; Ais 19:12; 33:18; 44:25 **1:21:** Mt 11:25

mbanda hom li mbawa sir. Karem li mbaha mbeek Jisasin hishindiyanda ambu lir.

24 Hako ma ol Avui Wasilaka or kamanda ondo mashi os Jisas miandok or hari oson li misihi angop li hishiyarihi orin hishindiyanda lir. Judama nom nembes, Judama ambu nom nembes, evrembam mashi os Jisas miandok or hari orok Avui Wasilaka kwambu orhin kormbak or mukushirik li heyeri sir. Uhu angop li hishiyariri sir, Avui Wasilaka lirin or jivinakurik Krais miandok or hari oson.

25 Ma misambik fehe lal karem hishinda lir. Avui Wasilaka or mbashirik Jisas miandok or hari oso mbeek lirin or jivinakwa ambu sir, oso mbelenda ma mbanda mashi sir, karem hishinda lir. Hako os erem or uri nombo oso osmu hishiyarinda orhi wasilakak nanda oson ma misambik fehen mukunduwa. Ma misambik fehe lal Jisas miandok or hari oson li heyehe li mba, Avui Wasilaka mbeek kwambu ngashi ambu ri, karem mbanda lir. Hako os erem or uri nombo oso osmu kwambu orhin mukunduwa.

26 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji hishika. Mas mberem mberem ji narik Avui Wasilaka jirin or kamar? Mamatar jihi mbeek hishiyarinda nga narik or kamari ambu jir. Hovok mamatar jihi mbeek malakamak ji narik or kamari ambu jir. Hovok mamatar jihi mbeek hi nga ji naha mbele mbele nga ji narik or kamari ambu jir.

27 Ma misambik fehe jirin li heyewa, jir hishiyarinda ngashi ambu, karem li mbanda ma jir. Hako Avui Wasilaka mu jirin kamara. Os erem or uri nombo oso osmu mukunduwa, ma ol hishiyarinda ngashi ondo hishiyarinda lihi oso mbeek lirin si jelyashinak hevenik ikwa ambu lir. Ma misambik fehe jirin li heyewa, jir malakama hom nanda ambu jir, karem li mbanda ma jir. Hako Avui Wasilaka mu jirin kamara. Mberem ushirik? Erem or ushinak malakama misambik fehe li heyehe karem li mbakmbahan, Kwambu nihi oso mbeek nirin si jelyashinak hevenik ni ikwa ambu nir, karem li mbakmbahan.

28 Ma misambik fehe jirin li heyehe li mba, Rondo mbeek ma jivik li naha hi nga nanda ambu lir, karem li mbanda ma jir. Hako Avui Wasilaka mu jirin kamara. Mberem ushirik erem or ur? Erem or ushinak avak li heyekrahakoroho li mba, Os malakamak ni na nahi mo hiushamak ni na nahi, oso mbeek nirin si jelyashinak hevenik ni ikwa ambu nir, karem li mbakmbahan.

29 Mberem ushirik Avui Wasilaka erem or ur? Las avak misokome orhik hi jihin ji hauowenda ngashi, karem or hishiri osa.

1:23: Ro 9:32; 1 Ko 2:14 **1:24:** Kl 2:3 **1:25:** 2 Ko 13:4 **1:26:** Mt 11:25; Je 2:5 **1:29:** Ef 2:9

30 Avui Wasilaka jirin or ushihindak Krais Jisas nga
nakrem jimu sinduwa. Lerawu os Krais lari orok hishi-
yarinda Avui Wasilakahi os nirin or jivinari oson korm-
bak ormu mukuri sira. Or ushirik misokome Avui Wasi-
lakahik ma worna mak nimu nara. Lerawu os Krais lari
karem. Maome orhin fleya hom or harik fi orhi si ngoroho
kavakava os ni undan si yoko ermbeshihindak Avui Wasi-
lakahi misokomek jivi mendek nimu nanduwa.
31 Mashi Avui Wasilakahi karem mbanda sir, "Avak ji
mba, "An ma jivik a naha hishiyarinda nga na narik Avui
Wasilaka anin kamari ri," karem ji mbawa hala. Hako
Avui Wasilaka orhinjik jirin masmas or waprupshihi jirin or
kamahanda oson ji hishihi ji rupshika,"

2

*Pol Korinik linda man nombo os Jisas miandok or hahan-
darin or saweri*

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, os maifu mendek jihik a
tari wolo, an mbeek hishiyarinda ma sawendari hom mashi
Avui Wasilakahin a sawekurik a hishiri ambu nir, wahau.
Mberem ushirik?
2 An os jir nga na liri wolo mashi os Jisas Krais miandok or
hahandari oso nom a sawekmbaha na hishiri nir.
3 An os jir nga na liri wolo mbeek kwambu nga na nari
ambu nir, wahau. Uhu lerawu oso am a lakundas mo, karem
a hishihi na ajehe namu kwarnguarnara.
4 An mashin a saweri mbeek ma ol mashin armek li
sawewak li misi li mba, "Ma roto mashin armek sawew
te. Orhi mashin amu misikuwa." Karem li mbakmbaha
na saweri ambu nir. Os hishiyarinda ma misambik fehe
li sawenda hom erem a sawerikop, oso mbeek si unak
wavun ji tormblekurik nari ambu sir, wahau. Hako kwambu
Masikome Avui Wasilakahi orok mashin a sawerik ji misihi
wavun jimu tormblera.
5 Mberem ushirik erem a ur? A hishiri karem.
Kwambu Avui Wasilakahi nom jirin si jelyashinak orin ji
hishindiyakmbahan. Hako hishiyarinda nombok mashin a
sawenak orin ji hishindiyakmbaha nembes.

Masikome Avui Wasilakahi hishiyarindan nirin handa ri

6 Ma lal mashi Avui Wasilakahin misindiyaha kwambuk
sitambananda lir. Nir erem nanda ma ondon mashin ni
sawewa wolo hishiyarinda Avui Wasilakahi orok ni sawenda
nir. Unak yawur li misihi li heyekrahakorokmbahan. Hishi-
yarinda oso mbeek misambi torok fehe ambu sir. Uhu oso
mbeek malakama tol misambi torok fehe li hashihindak ni

1:30: Jer 23:5-6 **1:31:** Jer 9:24 **2:3:** Ap 18:9; 2 Ko 10:1 **2:4:** 1 Te 1:5

toloho ni sawenda ambu sir. Malakama ondo kwambu lihi
oso lewas mendek nakwa sir.
7 Nir Avui Wasilaka hishiyarinda orhik ni sawenda nir.
Os mbele mbele amber or u namber, os nirin or jivinakuri
nombo oso orhikop si nashirik mbeek ma lar heyeri ambu
sir. Oso mashin ni sawenda nir. Uhu nombo os or nga jipjip
hevenik ni likwa nombo oson ni sawenda nir.
8 Avui Wasilaka hishiyarinda orhi os nirin or jivinakuri
oso mbeek malakama misambik fehe tondo lal li heyekra-
hakororori ambu sir, wahau. Os li heyekrahakororikop lir
mbeek Wasilaka nihi or hevenik fehe oton miandok li tirihi
li mandingormeri ambu ri.
9 Hako mashi Avui Wasilakahi karem li kayehendari sir,

“Avui Wasilaka ma ol orin rupshinda ma ondon mbele las
or ukmbaha nor mbahanda oso mbeek ma li heyehe
li misikrahakorondahi ambu sir. Uhu mbeek oson li
hishindahik nanda ambu sir.” *Aisaia 64:4; 65:17*

10 Nombo os Avui Wasilaka man or jivinakuri oso mas
wanyindari sir. Hako ter Masikome orhi mu nombo oson
kormbak nirin mukura. Or mbele mbele amber heitakonda
ri. Uhu wavu Avui Wasilakahi nga heyenda ri.
11 Nir ma misambik fehe mbeek sunguwavu mahi os or
hishiwan ni heyenda ambu nir, wahau. Ma oto masikome
orhi or orhik sinda oto nom orvai heyenda ri. Unda hom
erema. Nir mbeek Avui Wasilaka sunguwavu orhin ni
heyenda ambu nir. Masikome orhi or orhik sinda oto nom
orvai heyenda ri.
12 Hako Masikome Avui Wasilakahi tor nihik sinda toto
mbeek misambi torok fehe ambu ri, wahau. Avui Wasilaka
nirin or hari ri. Masikome orhi oton nirin or hashinak os
Jisas Krais nirin yelndam or hahandan or mukushinak ni
heyekmbahan.
13 Nir mbele mbele ol nirin yelndam or hahanda ondon
ni sawenda nir. Hako mashi oson ni sawenda nombo oso
mbeek ma tol misambik fehe hishiyarinda lihi nombo orok
ni sawenda ambu nir, wahau. Masikome Avui Wasilakahi
nom nirin or sauhawak nir nga ma ol Masikome Avui
Wasilakahi ngashi ondon ni sawenda nir.
14 Ma ol Masikome Avui Wasilakahi ngashi ambu ondo
mashi Avui Wasilakahin ni sawewa wolo, li krehe tura-
maranda lir. Mberem ushiwak? Lir mbele mbele jivi ol
Masikome orhi sawenda ondon li misiwa, oso mbelenda ma
mbanda mashi, karem mbanda lir. Hako nir mbele mbele
jivi ol Masikome orhi sauhanda nombo orok ni hishiyarihi
lerawun ni landa nir.
15 Uwa osik ma ol Avui Wasilakahi Masikome ngashi
ondo nom mbele mbele ol Masikome orhi sawenda ondon
armek heyekrahakoroho oweioweiheyenda lir. Hako ma

ol Masikome Avui Wasilakahi ngashi ambu ondo mbeek Masikome Avui Wasilakahi ngashi ma ondon oweioweiheyendahi ambu lir.

16 Mashi Avui Wasilakahi karem li kayehendari sir.

"Lawe mende avak Wasilaka sunguwavu orhin heyehe orin owesaweku? Wahau." *Aisaia 40:13*

Karem li kayehendari sir. Hako nir Kraisin hishindiyanda ma nir, Krais os or hishinda hom ni hishinda nir.

3

Nir amber hom Avui Wasilakahi lerawun ni landa ma nira

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, an os maifuk jirin a taheyehe na liri wolo, jir mashi Jisashin akri mende ji misiri wolo sir. Uri osik mashin jirin a saweri mbeek ma ol Masikome Avui Wasilakahi ngashi ondon a sawendari hom a saweri ambu nir, wahau. An mashin jirin a saweri, ma misambik fehen a sawendari hom a saweri nir.

2 Jikisi akri li wawa wolo, muku nom li hawak anda lir. Mbeek akwa malafun li hawak anda ambu lir. Unda hom jir erema. Os maifuk jir nga na liri wolo, os ji hishiyarikuri ambek a heyehe amu sawera. Mbeek mashi os a saweshinak ji hishiyarikurik nari ambu mashi oson a saweri ambu nir.

3 Hako ter ngana. Jir mbeek yawur ji hishikrahakorondahik nawa ambu jir. Jir mbele mbele os wavu jihik tasawa nom ji hishihi ji tiyawak a heyewa jir. Mberem ushiwak? Jir jihi ambek ma lawan ji antlaha ji wapkava hishihi jimu anangrianduwa. Os erem ji unda oso osmu mukunduwa, jir sunguwavu masi jihi si mbanda nombon er jimu tiyanduwa.

4 Uhu jir lal karem mbanda lir, "An Polin a tiyanda nir." Uwak lal karem mbanda lir, "An Apolosin a tiyanda nir." Os erem ji uwa nombo oso osmu mukunduwa, jir ma misambik fehe jir.

5 Jir yawur ji hishika. Apolos mberem nanda ma ri? An Pol, an mberem nanda ma anir? Shir nakrem lerawu Wasilakahin men shi landa shir. Wasilaka lerawun himu himuk or hashihindak lerawu oso men shi landa nombo orok Kraisin jimu hishindiyanduwa.

6 Lerawu os shi landa oso nowen li landa hom nanda sir. An akwa sijin nowek a fakashirik Apolos ukun or tarmuhu ngorori ri. Ushirik Avui Wasilaka or urik akwa siji ondo olmu tunguarasara.

7 Uwa osik ji hishika. Ma or akwa sijin fakanda ma oto nga ukun tarmu ngoronda ma oto nga frir men lerawun landa ma vri. Frir mbeek fri unak akwa siji tunguarasandahi

3:2: Hi 5:12-13; 1 Pi 2:2 **3:3:** 1 Ko 1:10-11 **3:4:** 1 Ko 1:12 **3:5:** Ap 18:4,11

ambu lir, wahau. Avui Wasilaka nom or uwak akwa siji tunguarasanda lir. Unda osik ortonom ji hishindiyaka.

8 Ma or akwa sijin fakanda ma nga ukun tarmu ngoronda
ma nga frir evrembam lerawu Avui Wasilakahin landa ma
vri. Ushinak frir evrembam Avui Wasilaka lerawu frihi os
fri landa landak or heyehe wasan or hakwa vri.
9 Shir evrembam Avui Wasilakahi nowek lerawun landa
ma shira. Uwak jir nowe orhi hom jimu nanduwa. Uhu aka
orhi hom jimu nanduwa.

Lerawu Avui Wasilakahin landa ma ondo akan unda ma hom nanda lir

10-11 Avui Wasilaka anin or rupshihi kwambu orhi oson anin yelndam or hashihindak armek a hishiyarihi akan unda ma hom a nanda nir. Uhu akan a ukwak wormbonawa angop a falerakoshihindak sinda hom osmu nanduwa. Wormbonawa oso Jisas Krais oria. Ushihindak ma lal li taha a faleri wormbonawa orok olmu wormboji lal li laharaha akan unduwa. Ma ondo li auheyehe yawur armek akan li uka. Avak wormbonawa oson li kwa haieweshihi wormbonawa anandin li handafalewa hala.

12 Unda hom, lerawu Avui Wasilakahin landa ma ondo armek li hishihi lerawu oson er li laka. Os akan unda ma mbele mbele mi ama ol kwambuk nanda nom li sirsiri lara owehe akan li ushinak aka oso nambe mendek sikwa sir. Hako os mi hangu nom li sirsiri lahara owehe akan li u nahi, lewas tarvlarakakwa sir. Unda hom lerawu Avui Wasilakahin landa ma erem. Armek li hishihi lerawun li laka.

13 Undanak kumak Avui Wasilaka man or oweioweiheyehe or mbakwa wolok si nanak ma namtarmba namtarmbak lerawu lihi os li lahanda oso kormbak si talanak li heyekwa sir. Lerawu jivin lari ol mo lerawu kavan lari ol? Oro wolokop li heyekrahakorokwa sir. Oso hi akan si unda hom nakwa sir. Aka oso wormbo malafuk li uri os mo wahau? Os wormbo malafuk li unda nahi, akamba nom si ushinak wormbo nom jip er sikwa lir.

14 Os Avui Wasilakahi lerawun landa ma yawur or lahandanak lerawu orhi oso jivik er si nahanda nahi, Avui Wasilaka or heyehe wasa jivin or hakwa ri.

15 Hako os lerawu orhin yawur or lahanda nahi ambu, lerawu orhi mendek nakwa sir. Os aka hi si urakoshiwak mendek si nanda hom. Os erem si na nahi, Avui Wasilaka mbeek mbele jivi mende lal orin hakwa ambu ri, wahau. Hako ermba ermbak linda oso nom orhik nakwa sir.

Jir Avui Wasilakahi tempel aka hom nanda jir

3:8: Mt 13:3-9; Ef 2:20-22 **3:10-11:** Ais 28:16; 1 Pi 2:4-6 **3:13:** 1 Ko 4:5

16 Jir Avui Wasilakahi tempel aka hom nanda jir.
Masikome orhi ormu jihik linduwa. Os erem ji nandan
heyenda ambu oj?
17 Os ma lar tempel aka Avui Wasilakahin kavak or na
nahi, Avui Wasilaka nga avak ma oton kavak or nakwa ri.
Mberem ushiwak? Tempel aka oso jivi mendek si nanda osik
orhi indinga sir. Unda tempel aka oso jira.
18 Jir avak ji hishi ji mba, "Nir hishiyarinda misambik fehe
nga ni nanda nir," karem ji hishinan. Hako ji halashinak
ma misambik fehe li mba, "Ma tondo mbelenda ma lir,
waphishinda ambu lir," karem li jirin mbaka. Os jirin li
heyehe erem li mba nahi, avak Avui Wasilaka misokome
orhik or heyewa hishiyarinda mak nakwa jir.
19 Mberem ushiwak? Hishiyarinda misambik fehe oso
misokome Avui Wasilakahik or heyewa mbele mendenda
ma mbanda mashi hom nanda sir. Mashi Avui Wasilakahi
karem mbanda osa,

"Ma lal karem hishinda lir. Lirndonom hishiyarinda nga
li nanda osik ma anandin li haimba handambanak
kavak li na, karem hishinda lir. Hako Avui Wasilaka
lirin or unak os ma lar kormiran fle nombok or
faashihi or hishakashaha orhinjik or iwak si jinda
hom nakwa lir." *Job 5:13*

20 Mashi Avui Wasilakahi las er nga karem mbanda sir,

"Ma ol lihinjik hishihi mba, "Nir hishiyarinda ngashi nir,"
karem mbanda ma ondo Avui Wasilaka angop or
heyewa lir, hishiyarinda lihi oso mbeek lirin jelyan-
dahi ambu sir." *Buk Song*
94:11

21 An jirin a sawewa karem, avak ji mba, "An Pitan a
tiyaha jivik a nanda nir. Hako ma ol Apolosin tiyanda
ondo mbeek an nanda hom jivik nanda ambu lir," karem
ji mbawa hala. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka jirin
or jelyakmbaha mashin sawenda ma nir amber angop or
kamari nir.
22 Apolos, Pita, anir, karem Avui Wasilaka jirin or jelyakm-
baha nirin or kamashirik jihik ni tari nir. Mbele mbele
amber misambik fehe jirin li jelyakmbaha ormu ura. Os ji
liwa wolo nga ji hawa wolo nga Avui Wasilaka mbele mbele
jip or ushinak jirin jelyakwa lir. Mbele mbele tol ter nawa
nga mbele mbele ol kumak nakunda nga Avui Wasilaka or
unak jivik li naha jirin jelyakwa lir. Ushihindak mbele mbele
amber hom jirin jelyakmbaha or uhunda lir.
23 Hako jir Kraishi mak ji naha orhi siyok sinda jir. Hovok
Krais nga Avui Wasilakahi siyok sinda ri.

3:16: 1 Ko 6:19; 2 Ko 6:16

4

Aposel ondo lerawu Kraishin landa ma lira

1 Nir men Kraishi lerawun landa ma nir. Uwa osik hi
nihin ji hauowewa hala. Nir mashi os mas wanyindari
oson Avui Wasilaka mbashindak ni sawenda nir. Mashi oso
mbele mbele amber or u namber os nirin or jivinakurik or
mbahanda mashi sira.
2 Unda osik os ma lar ma larnjik lerawun or la nahi, lerawu
oso os or mbawa hom armek er or laka.
3 Os ma lar lerawu anhi roson or heyehe nor mba, "Ma
toto lerawun armek landa ambu ri." Karem or mbanak a
misiwa, mbeek os or mbawa mashi oson a holo mendekwa
ambu nir. Uhu mbeek lerawu os a lawan a halakwa ambu
nir. An mbeek anhinjik lerawu os a landan a oweioweiheyehe na mbanda ambu nir. Avui Wasilaka ortonom mbele
mbele a undan oweioweiheyekwa ri.
4 An anhinjik a hishiwa, lerawu jivi nom a landa nir,
mbeek lerawu kava las nga na landa ambu nir. Hako
an anhinjik mbeek an ma jivi, karem a mbakwa ambu
nir, wahau. Wasilaka nom orvai lerawu anhi os a landan
oweioweiheyehe mbakwa ri.
5 Uwa osik jir avak lerawu os ma anandi landan ji
oweioweiheyehe ji mbawa hala. Oso lerawu jihi ambu sir.
Kumak Wasilaka or tawa wolo mbele mbele ol wanyindan
or unak kormbak li talanak ma amber li heyekwa lir. Wavu
wavu nihi os mberem mberem ni hishi ni yanda oso nga
oro wolok kormbak talakwa sir. Oro wolokop Avui Wasilaka
ma nir lerawun armek landan karem or sawekwa nir, "Jir
lerawu jihi ji landa jivi sir," karem or sawekwa nira.

Pol Korinik linda ma ondon mainkwambuk or saweri

6 Jisasin hishindiyanda ma jirin, an nga Apolos nga nowek
lerawun shi landan angop a heima sawewak ji misiwa sir.
Mberem ushiwak mashi oson a sawer? A saweshinak mashi
Avui Wasilakahi os ji tiyakmba si mbanda hom nombo
wornan ji tiyakmbahan. Hako jir avak ma ol maifuk siwak
ji sinda lal ji rupshihi lal ji kavanawa hala.
7 Jir lawe mbashihindak majistret hom ji naha man ji
oweioweiheyehe ji mbandu? Hishiyarinda nga kwambu nga
os jihik nanda oso Avui Wasilaka mu hahanda sira. Unda
osik avak hi jihin jihinjik ji hauowewa hala.
8 Mberem ji hishindu? Jir mbele mbele amber am ji
hishiyarirakow, karem jimu hishindu? Wahau. Mbele
mbele jivi am ji larakow, karem jimu hishindu? Wahau. Jir
malakamak ji naw, karem jimu hishindu? Wahau. Os erem ji

4:2: Lk 12:42 **4:5:** 1 Ko 3:8 **4:6:** Ro 12:3 **4:7:** Ro 12:6

nawakop an jir nga nakrem malakamak ni nawa nira. Hako wahau.
9 Na hishiwa karem. Awun unda ma wutari lihin li
mandingormekmbaha lirin li ishihi longo laharawak ma li
heye li okolenda lir. Unda hom ter nir aposel Avui Wasilaka
or ushihindak erem ni nashiwak hulaima nokopma nga
ensel nga olmu nirin heilatalenduwa.
10 Lerawu Kraishin ni landa nombo orok ma misambik
fehe li heyewa nir aposel nir mbelenda ma, karem li mbanda
nir. Hako jir ji hishiwa, lerawu Kraishin ji landa nombo
orok jir hishiyarinda ngashi, karem jimu hishindu? Wahau.
Ma misambik fehe nirin li heyewa nir mbeek kwambu
ngashi ambu nir, karem li mbanda nir. Hako jir ji hishiwa
jir kwambu ngashi, karem jimu hishindu? Wahau. Ma
misambik fehe nirin li heyewa nir hi ngashi ambu, karem
li mbanda nir. Hako jir ji hishiwa jir hi ngashi, karem jimu
hishindu? Wahau te.
11 Mas wolokop sishi raha ter wolo nga ni erenghaha
akwa nga ni nanda ambu nir. Uhu jekapnashi nihi si
hatlayiwak mbeek uksembe nga ni nanda ambu nir. Uhu
kowe frehendan ni falenda nir. Uwak li jinda nir. Mbeek
yanga las nga ni nanda osik jip ni linda ambu nir.
12 Uhu lerawu havakavan nihinjik ni laha nom akwan ni
frungawuhu ni anda nir. Ma nirin li okolehe mashi kavan
li mbawa wolo, nir mbeek wasan lirin ni mbanda ambu nir.
Nir Avui Wasilaka lirin armek or ukmbaha ni sawenda nir.
Ma os nirin kavakavak li uwa, nir mayam ni sihi nomorawu
oson ni kishanda nir.
13 Ma lal mashi kavakava indingan nirin mbanda lir. Hako
nir mbeek wasan ni mbanda ambu nir. Nir mashi jivi nom
lirin ni mbanda nir. Ma misambik fehe nirin asuplasuvuk
tangrinda lir.

Pol Korinik linda ondo nombo os or tiyanda oson li tiyakmbaha nor mbari

14 Mashi kason a kayewa mbeek si unak ji humblarakmbaha na kayewa ambu sir, wahau. Mberem ushiwak mashi
kason a kayendu? Jir jikisi anhi hom ji nawak a rupshi
mendenda jir. Unda osik mashi kason karem a saweshinak ji
misihi wavu kava os jihik nawa oson si tolowornakmbahan.
15 Ma mushak Kraishi mashin jirin li sawehe jirin li
jelyashiwak os jimu sitambananduwa. Hako antonom mas-
mas mashi Krais Jisashin a sawerik ji misihi sunguwavu jihin
ji tormblehe Jisasin wavu jihik jimu owera. Os erem a uri
nombo orok antonom avoko jihi hom a nari nir.

4:11: 2 Ko 11:23-27 **4:12:** Mt 5:44; Ap 18:3; 2 Te 3:8 **4:15:** Ga 4:19

16 Uwa osik jirin amu mbanduwa. Anin armek ji heyehe
nombo tos a siwa toson ji heye ji tiyaka.
17 Erem ji ukmbaha Timotin a mbashirik yanga jihik ormu
ira. Or jikisi anhi hom or naha anin or jelyaha lerawu
Avui Wasilakahin armek landa ma ri. Orin amu rupshi
mendenduwa. Avak mashi Kraishi os sios amber yanga
yangak a sawendan or sawenak ji misikwa sir. Uhu Krais
Jisasin a hishiowehe or sawenda nombon a tiyanda nga or
sawenak ji misikwa sir.
18 Hako jir lal ji hishiwa an avak indik jihik a rakwa ambu,
karem ji hishihi hi jihin jihinjik jimu hauowenduwa.
19 Hako wahau. Os a rakmba Wasilaka or mba nahi,
avak kolomalok a rakwa nir. Am a ra nahi, oro wolokop
ma ol erem mbanda ma ondon a heyekundu. Avui Wasi-
laka kwambu orhin or hashihindak li laha mbayandal mo,
men mashimbakop mbayandal? Os a rawa wolokop a
heyekundu.
20 Mberem ushiwak? Ma ol Avui Wasilaka or arangoshi-
hindak linda ma ondo kwambu orhi si ushihindak os li
liwa liwa lihi oso wornak osmu nanduwa. Hako ma ol
Avui Wasilaka arangoshihindak linda ambu ma ondo men
mashimbakop mbayanda lir. Kwambu Wasilakahi nga
nanda ambu lir.
21 Jir os sungu masi jihi mbaskashiwak mbele mbele
kavakavan ji unda nombo oson ji halaha ji li nahi, os a rawa
wolo avak wavu anhin jirin a haha mainalok jirin a sawekwa
nir. Hako os erem ji u nahi ambu, os a rawa wolo avak
jirin mainkwambuk a mbaha na tolowornakwa jira, kasai
ma kombek li jihi li tolowornanda hom.

5

Nokophirmbirinda nombo sios Korinik si nari

1 An a misiri nombo kava indinga las ji uri sir. Ma ol Jisasin
hishindiyanda ambu ondo kavakavan unda lir. Hako jir os
ji uri oso misokome lihik li heyeri kava indingak si naha
wasilaka mendek nari sir. Os ji uri karem, ma lar avui orhi
nokopyasumbu orhin masnalari ri.
2 Hako jir oson ji heyehe mbeek os erem or uri oso kava,
karem hishiri ambu jir. Jir oson ji hishashihi sios jihin ji
hauowehe hausimbausinda jir. Mberem ushiwak ma oton ji
mbashinak siosin or halaha hikriyok or sikwan ji halandu?
3 An mbeek jir nga nakrem a liwa ambu nir. An homek
a liwa nir. Hako an jirin a hishiowenda nir. Uwa osik
masikome anhi or jir nga lindu. Os ma oto erem or unda oso

4:16: Fl 3:17 **4:17:** Ap 19:22 **4:20:** 1 Ko 2:4 **5:1:** Wkp 18:7-8; Lo 22:30

kwambu Jisas Kraishik angop a oweioweiheyehe na mbawa sir.
4-5 Avak ji tirsanak masikome anhi nga kwambu Jisas Wasilaka nihi orhi nga opmu jir nga nanduwa. Uwa osik ma orton ji mbashinak siosin or halaha hikriyok or sika. Erem ji uwa oso tava Laulakahik orin jimu halanduwa. Unak os or unda kava orhin or heye nor holoho oson or halaka. U nahi, Wasilaka indik os or tawa wolo mbeek hik ikwa ambu ri, avak hevenik ikwa ri.
6 Jir os jihinjik ji hishihi ji mba, "Nir ma jivi indinga nir. Ma lal mbeek nir nanda hom nanda ambu lir." Os erem ji hishiwa oso jivi ambu sir. Kava sir. Angop ji heyenda sir, yis awarikanda kandak plauak li koroshiwa wolo, plaua oso kisha larasaha wasilakak nanda osa. Unda hom os ma or kavakavan uhunda ma oton ji halashinak siosik er or si nahi, ma amber os or uhunda hom erem ukwa lir.
7 Uwa osik ma oton ji mbashinak siosin or halaha hikriyok or sika. Erem ji ushinak sios mbeek kavak nakwa ambu sir. Krais angop miandok or haha fi orhik kavakava jihin or yoko ermbeshihindak jip ji liwa osa. Uwa osik avak ji halashinak ma oto ma anandi ondon or unak kavak li nawa hala.
8 Os hiyawu wasilaka Pasovan ni uwa wolo yis masi ol akak wahanda ondo amber er ni laha ermberakonda lir. Unda hom sungu masi mbaskashiwak wapkava hishinda nga mbafirimbanda mashi nga ni halaka. Uhu nombo os wapjip hishihi mashi omendingan mbanda nombo nom ji tiyaka. Nombo oso osmu yis masin ni laha ormbeshiwak bret yis ngashi ambun ni aha Pasovan ni unda hom nanduwa.
9 Jekamba os mas a kayeri orok mashi las karem a kayeri sir, "Jir avak ma ol nokophirmbirinda ma ondo nga nakrem ji liyawa hala," karem a kayeri sir.
10 Hako ma ol a mbari ondo ol lotu unda ambu ondon a mbari ambu nir. Ma ol ji halakmba na mbari ma ondo ol nakrem ji lotu unda ma ondon a mbari nir. Ma ol lotu unda ambu ondo lir nokophirmbirihi, mbele mbele mahin li antlaha, li hirnyambarnyaha, ma tavak li unda godin lotu unda ma lir. Ma ondon ji halakmba na mbari ambu nir. Os ma ondon ji halakwak ji hishi nahi, wa mberem ji halandahi ambu. Os ji ha nahi avak ji halakwa lir.
11 Hako maintontlo os a kayeri karem, os ma lar orhinjik or mba, "An Kraishi ma anira," karem or mbashihi or nokophirmbirihi, mbele mbele mahin or antlaha, ma tavak li unda godin or lotu uhu, man sembe haimba handambaha, uku kavan or aha ambarambasihi, mbele mbele mahin

5:3: Kl 2:5 **5:4-5:** 1 Ti 1:20 **5:6:** Ga 5:9 **5:7:** Ais 53:7; 1 Pi 1:19 **5:8:** Lo 16:3

hirnya nahi, ma oto nga nakrem ji liyawa hala, wahau. Uhu or nga nakrem ji asumlasum awa hala. Karem a kayeri nir.
12 Mberem ushiwak? An mbeek ma ol lotu unda ambu ma ondo mbele mbele os li uwa oson a oweioweiheyehe na mbakwa ambu nir, wahau. An ma ol nakrem siosik ni sihi lotu unda ma ondon a mbawa nir. Os mbele kava las li u nahi, os erem li uwa ji heyembaha lirin ji sauaje ji tolowornaka. Oso lerawu jihi sira. Oson erem ji ukwan ji halawa hala.
13 Hako lotu unda ambu ma ondo Avui Wasilaka nombo os li undan orvai oweioweiheyehe mbakwa ri. Hako mashi Avui Wasilakahi karem mbanda sir,

> “Ma ol nakrem ji liwa ondo os nombo kava lihi oson er li tiyanak ji heye nahi, ji mbashinak jirin li halaha ika.”
> *Lo 17:7*

6

Os ji lotu unda ambek ji anangria nahi, avak ma or lotu unda ambu orhik ji iwa hala

1 Jir lotu unda ma os jihi lap fri anangria nahi, avak lotu unda ma ambuk fri iwa hala. Jihi ambek ji tirsaha os fri mbaha fri anangriawa oson ji misika. Ji misihi ji oweioweiheyeka, lawe or suruw? Suruwa ma oton ji sawehe ji tolowornaka.
2 Angop ji heyenda sir. Nir Avui Wasilakahi ma kumak ma amber misambik fehe mbele mbele os li unda oson ni oweioweiheyekwa nir. Erem ni undahi nir. Hako mberem ushiwak os ma frijip fri anangriawa wolo ovron ji tolowornashinak jip fri likwan ji halaha lotu unda ma ambu mashi frihin or misikmbaha ji laha indu?
3 Angop ji heyenda sir, nir kumak ensel ondo er nga ni oweioweiheyekwa lir. Uwa osik nir ter er nga mbele mbele ol siosik talawan ni oweioweiheyendahi nir.
4 Hako jir mberem ushiwak os jihi ambek ji anangriawa wolo, lotu unda ma ambu mashi jihin or misikmba orhik ji indu? Or mbeek Avui Wasilakan hishindiyanda ma ambu ri.
5 Mashi kason a saweshinak ji misihi ji humblarakmbaha amu mbanduwa. Jir nakrem lotu unda ma lal hishiyarinda nga nanda ambu, karem jimu hishindu? Wahau te. Jir hishiyarinda ma lal ol er nga jimu linduwa. Uwa osik os ji anangriawa wolo, ma ondohik ji inak li oweioweiheyembaha li tolowornashinak jip ji lika.
6 Hako jir mbeek erem unda ambu jir. Jir nakrem Jisasin hishindiyanda man ji laha ma ol Jisasin hishindiyanda ambu ondo lihi misokomek orin jimu kotim unduwa.

5:11: 2 Te 3:6; Ta 3:10 **5:13:** Lo 13:5 **6:2:** Rev 3:21

7 Os erem ji unda oso kava indinga sir. Os jihi ambek jir
lar hovok larin or mbafirimbaha hi orhin kavak or na nahi,
kolok or huliyiusaha ma oton or kotim uwa hala. Os erem or
u nahi, ma ol lotu unda ambu ondo li heyewa, hi Wasilakahi
os ormu uwak kavak nanduwa. Hako os jihi ambek ma lar
jirin or unak kavak ji nawa mo, mbele mbele jihin or lawa,
wa halanak erem or uka.
8 Hako jir mbeek erem unda ambu jir. Jir ma ol nakrem
Jisasin ji hishindiyanda ma ondon ji haimba handambaha
mbele mbele kavan lirin ji uhu mbele mbele lihin jimu
landuwa.
9 Ma ol kavakavan unda ma ondo mbeek Avui Wasilakahi
yangak ikwa ambu lir. Hako avak ji halanak ma ol mbafirim-
banda ma jirin li mbafirimbanak ji misi ji mba, “Kavakavan
ni uhu hevenik ni ikwa nir,” karem ji mba nahi, wahau. Ma
ol nokophirmbirihi hulatolhakanda nga, ma tavak li unda
godin lotu unda nga, ma ol hulaji ambek nokove nga li yanda
hom yanda nga,
10 hirnyanda nga, mbele mbele warje nga warje nga
lakwak hishinda nga, uku kavan aha ambarambasinda nga,
ma anandin hukwamainentle mbanda nga, mahi mbele
mbelen mbafirimbaha angrasolanda nga, ol erem unda ma
ondo mbeek hevenik ikwa ambu lir, wahau.
11 Jir mas erem undari jir. Hako Jisas Krais Wasilaka
nihi lerawu orhin or lari orok os erem ji undari kava
oson kwambu Masikome Avui Wasilakahik angop or yoko
ermberi jir. Uhu or ushihindak ter misokome orhik jivi
mendek ji naha ma worna mak jimu nanduwa.

Maome nihi Masikome Avui Wasilakahi linda mishi sira

12 Jir lal karem mbanda jir, “An angop Avui Wasilakan
a hishindiyarik kavakava anhi angop or laha ermberi sir.
Unda osik mbele mbele ol a ukwak a hishiwa ondo men er
a ukwa nir.” Hako mashi os erem ji mbawa oso jivi ambu
sir. Ome sira, mbele mbele amber ji undahi lir. Hako mbele
mbele amber mbeek jirin li jelyashinak jip likwa ambu jir.
Uwa osik jir avak ji halashinak mbele mbele kava ondo jihik
li nashinak lihi siyok ji siwa hala, wahau.
13 Jir lal karem mbanda jir, “Avui Wasilaka maome nihin
or uhu akwan ni akuri nombo nga or uri sir. Uhunda osik os
ni erenghaha akwan ni akwak ni hishiwa wolo, os nimu awa.
Unda hom maome nihi mbele las os si ukmba si mbawa hom
erem ni ukwa nir,” karem mbanda jir. Hako kumak Avui
Wasilaka or unak erenghawak ni akwak ni hishinda nombo
nga akwa nga evrembam mendek nakwa vri. Maome nihi
toso mbeek ni nokophirmbirihi hulatolhakakmbaha Avui

6:9: Ga 5:19-21; Ef 5:5; Rev 22:15 **6:11:** Ta 3:3-7 **6:12:** 1 Ko 10:23

Wasilaka uri ambu sir, wahau. Maome nihi toson or uri, nombo os or mbawa hom ni tiyakmbaha or uri sir. Unda osik os or mbahanda hom ji uka. Wasilaka maome nihin or arangoho armek unda ria.

14 Kumak os ni hahanda nahi, Avui Wasilaka kwambu orhik or mbanak ni usahakwa nir, os Wasilaka nihin or mbarik or usahandari hom.

15 Os Krais nga nakrem ji sihi maome namtaskop ji nahandan angop ji halaha ji hishakashaha os jimu nokophirmbiriwa. Oso Krais maome orhi kas ji kunya laha ihi ji halashiwak hulatolhakanda nokove nga nakrem ananja sinda hom osmu nanduwa. Nombo os erem ji uwa oso jivi os? Wahau. Oso kava indinga sir.

16 Os hulatolhakanda nokove nga ji ananja si nahi, jir sir nga nakrem maome namtaskop nakwa jir. Mberem ushiwak? Mashi Avui Wasilakahi karem mbanda osa, "Ma op hulasihi nokoplawa ovro frir maome namtaskop nawa vri."

17 Hako os Wasilaka nga nakrem ji ananja si nahi, masikome jihi ormu Masikome Wasilakahi nga nakrem namtaskop opmu nanduwa.

18 Uwa osik jir ermbak os nokophirmbirihi hulatolhakanda nombon ji auheyehe atamatawe ji yaka. Mberem ushiwak? Mbele mbele kava anandi ondo amber maome hikriyok fehenda lir. Hako os ji nokophirmbirihi hulatolhaka nahi, maome nga sunguwavu jihi nga os jimu uwak kavak nanduwa.

19 Avak ji hishanan, maome jihi oso Masikome or Avui Wasilaka hari oto linda mishi sir. Uwa osik maome jihi oso mbeek jihi ambu sir. Uwa osik os ji ukwak ji hishiwa hom ji ukwa ambu sir, wahau. Masikome Avui Wasilakahi or mbawa hom ji uka.

20 Avui Wasilaka angop fleya orhi wasilaka mende orok jirin or frungawuri jir. Unda osik maome jihik nokophirmbirihi hulatolhakawa hala, wahau. Maome jihik Avui Wasilakahi lerawu jivin ji la. Ushinak ma anandi avak li heyehe hi orhin li hauoweka.

7

Pol hulasi nokoplanda nombon or mbari

1 Ter mashi os jekambak ji kayehe anin ji silihinda mashi oson a sawenak jimu misikuwa. Jir karem anin siliri jir, "Os ni hulasihi nokoplana ambu nahi, Avui Wasilaka or heyewa jivik nakwa os mo wahau?" Karem siliri jir.

6:13: 1 Te 4:3-5 **6:14:** Ro 8:11; 1 Ko 15:20; 2 Ko 4:14 **6:15:** Ef 5:30 **6:16:** Mt 19:5 **6:17:** Jn 17:21-23; Ro 8:9-11 **6:20:** 1 Ko 7:23; 1 Pi 1:18-19

2 Wa, ji misi. An a heyewa nokophirmbirihi hulatol-
hakanda nombo oso os wasilaka mendek jihik nandu. Uwa
osik hulaji amber halanak li nokoplaka. Unak nokopji erem
amber halanak li hulasika.
3 Unak hulayi, os nokove orhi or nga si li, karem si mba
nahi, or turawa halaka. Nokopji erem, os hula sihi sir nga
nor li, karem or mba nahi, si turawa halaka.
4 Mberem ushiwak? Nokopji maome sihi oso mbeek sihi
ambu sir, wahau. Maome sihi oso hulaji sihi orhi sir. Unda
hom hulaji erem. Maome orhi oso mbeek orhi ambu sir.
Maome orhi oso nokove orhi sihi sir.
5 Hula nokove jirin, ji misi. Hulayi avak nokove orhi nga
or likwan or turawa hala. Nokove erem. Sir avak hula sihi
nga si likwan si turawa hala. Hako os frihi ambek fri mbaol-
soloho apshambak fri lihi Avui Wasilakan mbele lasnjik fri
sawekwak fri hishi nahi, wa halanak erem fri uka. Ushihi
indiyok nakrem frivai lika. Mberem ushiwak? Las avak
nambek fri halashi fri yanak Laulaka or unak fri tukuyinda
ngashi. Uhu nokove ma anandi lar si heyembanak hulayi
avak nokove anandi las or heyembanda ngashi.
6 An mashi kandon a sawewa karem. Os a sawewa nombo
hom ji ukwak ji hishi nahi, wa erem ji uka. Hako an mbeek
mainkwambuk jirin a sawe na mba, “Karem ji uka,” karem
a mbawa ambu nir.
7 An a hishiwa ma amber an kuyap a wayanda hom erem li
nakmbaha amu hishinduwa. Hako Avui Wasilaka kwambu
apsham apshamhi nirin himu himuk or hari sir. Os ma
or nokoplakwak Avui Wasilaka or mbahanda nahi, wa or
nokoplaka.

8 Hulaji nokopji ol kuyap wayanda ondo nga mumblak
wayanda ondo nga jirin amu sawenduwa, os an nawa hom
kuyap ji waya nahi, wa jivina.
9 Hako os kuyap ji wayawa mberem jihinjik jip ji likwa
ambu nahi, wa kolok ji hulasihi nokoplaka. Oso jivi sir.
Las avak nokove si hulatolhakanak hulayi avak nokophirm-
birinda ngashi.

10 Hovok jir angop hulasi nokoplanda ma jirin, jirin
mashi kason amu sawenduwa. Kaso mbeek anhi mashin a
sawekwa ambu sir, wahau. Mashi Wasilakahin a sawekwa
sir, oso karem. Nokove jirin, jihi las avak hula nyihin turaha
hala iwa hala.
11 Os hula nyihin nyi hala i nahi, avak hula anandi lar
liwa hala. Os nyi hulasikwak nyi hishina ambu nahi, wa
men er wayaka. Hako os nyi hulasikwak nyi hishi nahi,
indik hula nyihik nyi ihi os orin nyi halahandan sawehe shi

7:9: 1 Ti 5:14 **7:10:** Mt 5:32; 19:9

waphimbijihi shi lika. Hulaji jir erem, jihi lar nokove mihin mi turaha mi mbashinak si hala iwa hala.
12 Mashi las jir amber a sawekwa, mashi Wasilakahi nembes, mashi anhin jirin a sawekwa karem. Os Jisasin hishindiyanda ma lar Jisasin hishindiyanda ambu nokoven or lahandanak, avak sirin or mbashinak orin si halaiwa hala. Os orin si rupshi mendehe orin si lihinda nahi, wa nor mbashinak si hala iwa hala.
13 Jisasin hishindiyanda nokove las Jisasin hishindiyanda ambu hulan si sihindanak, wa orin si hala iwa hala. Os sir nga nor lihindan or rupshi nahi, wa orin si hala iwa hala. Mberem ushiwak?
14 Angop ji heyenda sir. Os Jisasin hishindiyanda nokove las Jisasin hishindiyanda ambu hulan si lihinda nahi, hula sihi misokome Avui Wasilakahik or heyewa jivik nanda ri. Jisasin hishindiyanda hulayi or Jisasin hishindiyanda ambu nokoven lahanda nga erem. Nokove orhi misokome Avui Wasilakahik or heyewa jivik nanda sir. Os erem fri nahanda ambukop, jikisi frihi misokome Avui Wasilakahik or heyewa mbeek jivik nawa ambu lir. Hako wahau. Lir jivik nanda lir.
15 Hako os hulayi or Jisasin hishindiyanda ambu oto nokove orhi os Jisasin hishindiyanda oson or hala ikwak or hishi nahi, wa erem or uwan te. Os nokove Jisasin hishindiyanda ambu oso hula sihi or Jisasin hishindiyanda oton si hala ikwak si hishi nahi, wa erem si uwan te. Os mas fri hulasi nokoplakurik suma fri tivinda oso mbeek fririn toltangrikwa ambu sir. Uwa osik or halanak si ika. Sirin toltangriwa hala. Avui Wasilaka ji waphimbiji likmbaha angop or kamanda jir.
16 Wa, nokove jirin, jihi las am si mbanak hula sihi oto Jisasin tiyakundar? Wa, hulayi jirin, jihi lar am or mbanak nokove orhi oso Jisasin tiyakundas? Ma am te, nir ni heyenda ambu sir.

Nombo nombo os ji sirik Avui Wasilaka jirin or kamanda nombo orok er ji sika

17 Ji hishi. Mberem nanda nombok ji sirik Avui Wasilaka jirin or kamar? Wa, nombo nombo os ji sirik jirin or kamanda nombo orok er ji sika. Mashi kaso himin sios amber hom a sawenda nir.
18 Os masamsishi jihin li koroshirik ji sirik Avui Wasilaka jirin or kamashirik orhi mak ji nanda nahi, wa avak mberem ji hishinan. Halanak er si naka. Hako os masamsishi jihin li koro namber Avui Wasilaka jirin or kamashirik orhi mak ji nanda nahi, wa avak mberem ji hishinan. Wa, masamsishi jihin li korokwak ji hishiwa hala.

7:15: Ro 14:19 **7:16:** 1 Pi 3:1

19 Os masamsishi jihin li korowa mo li korowa ambu mo,
oso mbeek mbele las orok nanda ambu sir. Avui Wasilakahi
mashin misindiyanda nombo oso nom wasilaka mendek si
naha jirin jelyanda sir.
20 Halanak nombo nombo os ji sirik Avui Wasilaka jirin or
kamashirik orhi mak ji nanda nombo orok er ji sika.
21 Oso karem. Os akishmakishak ji narik jirin or ka-
mashirik orhi mak ji nanda nahi, wa erem er ji sika. Avak
wavu musha mushak ji hishi ji mba, ﷺMberem a uhu
akishmakishak a nandan a halakwana?ﷺ karem ji hishinan.
Hako os nombo las na nahi, wa akishmakishak ji nandan ji
halaka.
22 Mberem ushiwak? Ma ol akishmakishak narik Avui
Wasilaka kamashirik orhi mak nanda ondo orhi misokomek
or heyewa lir mbeek akishmakishak nawa ambu lir. Unda
hom erem. Ma ol akishmakishak nari ambuk or kamashirik
orhi mak nanda ondo misokome orhik or heyewa, akishmak-
isha hom li naha Kraishi lerawun men olmu landuwa.
23 Avui Wasilaka fi Jisashik fleya hom jirin or frun-
gawushirik orhi mak nari jir. Uhunda osik avak ma misam-
bik fehe lar ji halashinak or mbawa mashin ji misindiyawa
hala. Avui Wasilakahi mashi nom ji misindiyaka.
24 Jisasin hishindiyanda ma jirin, nombo nombo os ji sirik
jirin or kamashirik orhi mak ji nanda nombo orok er ji sika.

Pol mashin nokopminyongo ermbasinjik or saweri

25 Mbeek Wasilakahi mashi las nokopminyongo ermbasin
si mbahandak a mbakwa nembes. Avui Wasilaka waprupshi
orhik anin or kamashihindak mashi orhin a sawenda nir.
Unda osik mbele las wavu anhik a hishiwa oson jirin amu
sawekuwa.
26-27 Ter a hishiwa karem. Mbele mbele amber mendek
nakwa wolo osmu pasir nanduwa. Nomorawu avak lakak
talakwa sir. Uwa osik os ji nokoplahanda nahi, wa nokove
jihin ji mbashinak li halashi ikmba ji hishiwa hala. Os ji
nokopla namber ji ya nahi, wa ji nokoplakmbaha ji hishiwa
hala.
28 Hako os ji nokopla nahi, mbeek Avui Wasilakahi
misokomek kavak nakwa ambu jir. Os nokopminyongo si
hulasi nahi, mbeek orhi misokomek kavak nakwa ambu
sir. Hako ma ol hulasi nokoplahanda ondo nomorawu lihik
talanda sir. Las avak nomorawu oso himi jihik si talakwak
a hishihi amu sawenduwa.
29 Jisasin hishindiyanda ma jirin, Jisas am or takwa ambek
osmu nanduwa. Ma jir nokove ngashi jirin, avak jikisnokove
jihi nom ji hishinan.

7:19: Ro 2:25; Ga 5:6; 6:15 **7:22:** Fm 16; 1 Pi 2:16

30 Uhu mbele mbelenjik ji hishombashiowehe ji tlaholoho
Avui Wasilakahi lerawun ji lakwan ji halanan. Uhu mbele
mbelenjik ji rupkapshi mendehe orhi lerawun ji lakwan ji
halanan. Uhu mbele mbele mushak ji frungawukwak ji
hishihi orhi lerawun ji lakwan ji halanan.
31 Ma ol mbele mbele misambik fehen toloho lerawun
landa ma jir ji hishika, "Mbele mbele tondo mbeek ermba
ermbak anin jelyakwa ambu lir," karem ji hishika. Mberem
ushiwak? Mbele mbele misambik fehe ondo mbeek nambek
nakwa ambu lir. Mbele mbele ondo nga misambi nga avak
mendek narakokwa lir.
32 An mbeek mbele mbele misambi torok fehe jirin si
toltangrikwak a hishiwa ambu nir. Ma ol nokopla namber
wayanda ma ondo wavu lihi karem hishinda lir, "Mberem
mberem a uhu Wasilaka or mbahanda hom a nanak anin or
rupshiku?" karem hishinda lir.
33 Hako nokoplahanda ma ondo mbele mbelenjik wavu li-
hikop karem hishinda lir, "Mberem mberem a unak nokove
anhi anin si rupshiku?"
34 Karem li mbaha wavu frijip frijip hishinda lir. Hako
nokopminyongo nga mumblak wayanda nokove nga Wasi-
lakahi misokomek jivik li nakwak wavu lihikop hishinda lir.
Hako hulasinda nokove ondo karem hishinda lir, "Mberem
mberem a unak hula anhi anin or rupshiku?" Karem
mbaha wavu frijip frijip hishinda lir.
35 Jirin a jelyashinak jip ji likwak a hishihi jirin erem os
amu mbanduwa, mbeek jirin a pantlewa nembes. A hishiwa,
wavu namtaskop ji hishihi mbele mbele jivin ji uhu lerawu
Wasilakahin ermba ermbak ji laka.
36 Os ma lar nokove las ornjik li tlasashinak si wahayanak
os li mbanda wolok si na namber, kolok or lakunak or hishi
nahi, wa os or hishiwa hom nokove oson or laka, os erem
or uwa oso mbeek Avui Wasilakahi misokomek kavak nawa
ambu sir.
37 Os ma lar nokove os ornjik li tlasanda oson or lakunak
or hishi nahi ambu, wa orhinjik or ruwol tava oloho or yaka.
Os erem or uwa oso mbeek mbele las or uwak kavak nawa
ambu sir.
38 Uwa osik ma or nokove oson lawa ma oto jivin or uwa
sir. Hako os nokove oson or la nahi ambu, uhu kuyap er or
waya nahi, wa jivi menden ormu uwa sira.
39 Hako hula ngashi nokove jirin, ji misi. Hula jihi li ha
namber, hula anandin ji liwa hala. Hula jihi li hashinak,
jivai hula anandin lika. Oso mbeek mbele las jirin pantlekwa
ambu sir. Hako ma or Kraisin hishindiyanda man ji lika.

7:31: 1 Jn 2:17 **7:39:** Ro 7:2-3

40 Hako jirin a sawekwa karem. Os indik ji hulasi nahi ambu, a hishiwa jivi mendena. Avak ji rupkapshi likwa jir. Mashi kaso anhinjik a mbawa ambu sir. Masikome or Avui Wasilaka anhik or halashihinda oto or mbawa mashi kas amu sawenduwa.

8

Pol emenaku os ma tavak li unda godnjik li ofa urin li andari mashin or saweri

1 Ter emenaku os ma tavak li unda godnjik li ofa undan li anda mashin amu sawekuwa. Nir amber hishiyarinda nga ni nanda nir, karem ji mbahanda nimu misinduwa. Hako erem ji mbanda oso men jihinjik hi jihin ji hauowehe ji mbanda sir. Oso mbeek man jelyanda ambu sir. Hako os ma anandin wapnuku jihik ji owenda nahi, mbele mbele ol ji uwa ondo li unak ma ol Jisasin hishindiyanda ondon jelyakwa sir.

2 Hako ma lal karem hishinda lir, Mbele mbele amber angop ni hishihi ni yarirakonda lir, karem mbanda lir. Hako, wahau. Men sembe mbaha yanda lir, mbeek li yarirakonda ambu lir. Li hishiyarikwa mbele mbele musha ol nandu.

3 Hako os Avui Wasilakan wapnuku jihik ji owenda nahi, oso Avui Wasilaka angop jirin or hishihi jirin armek or undan osmu mukunduwa.

4 Emenaku os ma tavak li unda godnjik li hawak li anda nombon a sawekwa karem. Angop ni heyenda sir, God namtar nom nanda ri, mbeek god lal nga nanda ambu lir. Ma tavak li unda god ondo god ambu lir.

5 He, ome sira. Mbele mbele musha godik li ushanda lir. Uhu wasilaka nihi, karem mbanda lir. Lal hevenik linda lir, lal misambik linda lir, karem mbanda lir.

6 Hako God namtar nom oto Avui Wasilaka ria. Mbele mbele amber ortonom uri lir. Uhu nir nga hi orhin ni hauowehe mashi orhin ni tiyakmbaha or uhunda nir. Wasilaka nihi namtar nom, oto Jisas Krais oria. Avui Wasilaka or mbashirik mbele mbele amber hom or uhunda lir. Lerawu orhi orok nir Avui Wasilakahi mak ni naha ortonom ni hauowenda nir.

7 Hako jihi lal mas ma tavak li unda god ondon lotu undari lir. Undari osik os emenaku ol ma tavak li unda god ondon li handari ondon li a nahi, kavak li naku, karem li hishihi ajenda lir. Mberem ushiwak? Lir yawur hishiyarinda ambu lir. God namtar nom nanda ri, mbeek god lal nga nanda ambu lir, karem hishiyarinda ambu lir.

8:1: Ap 15:29 **8:2:** Ga 6:3 **8:4:** Lo 4:39; 6:4; Ga 4:8 **8:6:** Ef 4:5,6

8 Mberem ji hishindu? Os mbele las ni a nahi, Avui
Wasilaka nombo orok nirin rupshi mendekwa or? Wahau.
Hovok os mbele las ni hakrihi ni a nahi ambu, Avui Wasilaka
nombo orok nirin rupshi mendekwa or? Wahau. Uwa osik
os ni awa mo os ni awa ambu, wa mberem uwan. Oso mbeek
nirin jelyakwa ambu sir. Uhu oso mbeek nirin kavak nakwa
ambu sir.
9 Hako jir ma ol emenaku ondon akwa ambu, karem
mbaha ajelijisinda ondon ji hishika. Las avak jir emenaku
ondon ji anak li heyehe Kraisin li hishindiyanda nombo lihi
kavak si nanda ngashi.
10 Jir angop yarinda jir. Ma tavak li unda god ondo mbeek
jirin unak kavak ji nakwa ambu sir. Erem ji hishihi emenaku
ol ma tavak li unda god ondonjik li ofa undan tempel aka
lihik anda jir. Hako las avak erem ji unak ma ol ma tavak li
unda godin ajelijisinda ondo li heyehe li mba, "Halanak nir
nga os li awa hom ni aka," karem mbaha li aha Kraisin li
hishindiyanda nombo lihi kavak si nanda ngashi.
11 Uwa osik "Nir angop ni yarinda nir," karem ji hishihi
ji unda nombon ji auheyeka. Las avak ma ol ajelijisinda
ondo os ji unda nombon li heyehe wavu lihi kavak si
nanak Kraisin li hishindiyanda nombo lihi kavak si nanda
ngashi. Os erem ji unak kavak li na nahi, wa musa osmu
jihik nanduwa. Krais erem nanda ma ondonjik er nga or
jivinakurik hari ria.
12 Kraisin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Jihi lal ma tavak
li unda godin ajelijisinda lir. Os ma tavak li unda godnjik
li ofa unda emenakun ji anak li heyehe wavu lihi kavak si
na nahi, wa oso Jisasin nakrem ji hishindiyanda ondon ji
uwak olmu kavak nanduwa. Uhu Krais or jimu er nga kavak
nanduwa.
13 An ngana. Os akwa lal a anak ajelijisinda ma ondo li
heyehe Kraisin li hishindiyanda nombo lihi kavak si nakmba
u nahi, akwa ondon a hakri lihi ihi er a hakwa nir.

9

Pol aposel lerawun or lari mbeek yan or lari ambu osik or rupshiri

1 Mbele mbele os a unda angop ji heyenda sir. Mbele las
mbeek anin tolntlenda ambu sir, wahau. Mbele las os a
ukwak a hishiwa a unda nir. He, an aposel anira. Wasilaka
nihi Jisasin angop a heyeri nir. Wasilaka nihi lerawu orhin
a lari nombo orok jir Jisashi mak jimu nara.

8:9: Ro 14:13-15; Ga 5:13 **8:11:** Ro 14:15,20 **8:13:** Ro 14:21 **9:1:** Ap 22:17-18; 26:16; 1 Ko 15:8-9

2 Hako ma lal an aposel ambu nir, karem hishinda lir. Hako wahau. Misokome jihik ji heyewa an aposel anira. Mberem ushiwak? Os jir Kraishi mak ji nanda oso mu mukunduwa, an aposel Wasilakahi nir.

3 Ma lal karem mbanda lir, "Pol aposel ambu ri," karem li mbaha mbele mbele a undan heyembanda lir. Unda osik mashi las lirin amu sawekuwa.

4 Wa, os an nga Barnabas nga jirin akwa mbele mbelenjik shi sili nahi, shir mbeek shi suruwa ambu shir.

5 Aposel ome lal nga jimatama Jisashi nga Pita nga lir nokove lihin li laha yanga yangak mashin saweyanda lir. Nokove lihi ondo er nga Jisasin hishindiyanda lir. Os shir nga lir unda hom shi saweya nahi, shir mbeek shi suruwa ambu shir.

6 An nga Barnabas nom nga shihik lerawun shi laha akwa mbele mbelen shi frungawuhu shi aha shi linda shir. Hako aposel ome lal, wahau. Lir sios lihi li jelyashiwak linda lir.

7 Awun unda ma am lihinjik yan li owe li laha lerawu oson landa ol? Wahau. Malakama lihi akwa mbele mbele lihin frungawushinda ri. Ushiwak li laha lerawu oson landa lir. Hovok wain nowen landa ma ondo wain omen laha anda ambu ol? He, anda ol te. Hovok sipsipin washilinda ma erem. Sipsip mukun li likri anda ambu ol? He, anda ol te.

8 Avak karem ji hishinan. Mashi kas a sawewa, nir ma ni hishihi ni mbanda hom a sawew, karem ji hishinan, wahau. Mashi Avui Wasilakahi nga nakrem os a mbawa hom erem mbanda sir.

9 Moses karem or kayeri osa, "Bulmakau wit sijin li esnerkowa wolo, suwambushi lihin ji ishi arangowa hala. Halanak wit siji kal li aka." Wa, mashi kaso Avui Wasilaka bulmakau indinga nom or hishihi nor mbari os? Wahau.

10 Oso nir lerawu orhin landa man or hishihi nor mbari sir. Avui Wasilaka erem or mbashinak nir erem ni ukmbahan. Ma ol nowek laha kumbanda nga sanda nga akwa os nowe orok li landan li awa, mbeek li suruwa ambu sir. Halanak li laha aka.

11 Mashi jivi jirin shi saweri oso akwan shi kumbajiyindari hom Masikome Avui Wasilakahi sunguwavu jihik shi kumbajiyiri sir. Uwa osik os mbele mbele lal maome shihin jelyakwanjik jirin shi sili nahi, shir mbeek shi suruwa ambu shir.

12 Aposel lal ji jelyanda lir. Unda hom shi mbashinak shirin jelyandahi jir. Mberem ushiwak? An mu masmas jirin mashi jivi Kraishin a sawerik wavun ji tormblehe Jisasin jimu hishindiyara. Hako shir mbeek jirin shi ukmisikwa

9:2: 2 Ko 3:2-3 **9:4:** Lk 10:8 **9:9:** Lo 25:4; 1 Ti 5:18 **9:10:** 2 Ti 2:6 **9:11:** Ro 15:27

ambu shir. Mberem ushiwak? Las avak mbele mbelenjik jirin shi siliwa nombo orok avak sunguwavu jihi kavak si nanak mashi jivi Jisashin ji halanda ngashi. Karem shi hishihi mayam shi lihi mbeek mbele lasnjik jirin shi siliri ambu shir.

13 Ma ol Avui Wasilakahi tempel akak lerawun landa ondo tempel aka orok akwan laha anda lir. Ma ol altak ofan ewe suwunda ma ondo akwa kal orok laha anda lir. Erem li unda oson angop ji heyenda sir.

14 Erem nanda osik Wasilaka karem mbahanda ora. Ma ol mashi jivi orhin misindiyanda ma ondo, ma ol lirin sawerik li misindiyanda ondon li jelyaka.

15 Hako an mbeek mashi kas ter a kayewa mbele mbele anin ji hakmbaha na hishihi na mbawa ambu nir, wahau. An wavu anhi mbeek anin ji jelyakwak a hishiwa ambu nir, wahau. Mashi Avui Wasilakahin yelndam a sawehe mbeek yan a landa ambu nir. Uhu os erem a unda oson mbeek a halakwak a hishinda ambu nir. Wahau mende indinga.

16 Os mashi jivi Jisashin a sawewa wolo, hi anhin a hauowehe lerawu jivi menden amu landuwa, karem a hishinda ambu nir. Lerawu os mashi jivin a sawenda oso a lakmbaha Wasilaka anin or hahandari osik an mbeek a halakwa ambu sir. Os a hala nahi, avak kavak a nakwa nir.

17 Os lerawu oson anhinjik a lahandakop yan a lawa nir. Hako mbeek anhinjik a lahanda ambu sir. Wasilaka lerawu oson a lakmbaha anin or hari sir. Unda osik oson a laha mbeek yan a lakwa ambu nir.

18 Lerawu oson a la ihi mbele kas orok a laku? Mashi jivi oson yelndam hulaima nokopman a sawehe mbeek yan a landa ambu oso a rupshi mendenda sir. Os mashin a sawehe a rupshinda nombo oso yan a landa hom osmu nanduwa.

Pol ma os li nandari nandari hom or naha mashin or saweri. Unak li heyehe Jisasin li hishindiyakmbahan

19 An mbeek ma mbashiwak lerawun a landa ambu nir. An wavu anhik a hishiwa hom lerawun a landahik a nanda nir. Hako erem a unda ambu nir. Ter ma mbashiwak men lerawun landa ma hom amu nanduwa. Mberem ushiwak? Erem a nashinak ma mushak os erem a nawan li heyehe Jisasin li hishindiyakmbahan.

20 Unda osik os anhi ma Judama nga na liwa wolo, Judama li tiyanda nombon a tiyanda nir. Mberem ushiwak? Erem a ushinak os erem a uwan li heyehe Jisasin li hishindiyakmbahan. An mbeek mashi Moseshi siyok a sinda ambu nir. Hako ma ol mashi Moseshi siyok sinda ma nga na liwa wolo, an er nga os lir sinda hom a sinda nir. Mberem

9:12: Ap 20:34; 2 Ko 11:9 **9:13:** Lo 18:1-3 **9:14:** Mt 10:10; Lk 10:7; Ga 6:6 **9:16:** Jer 20:9

ushiwak? Erem a ushinak os erem a uwan li heyehe Jisasin li hishindiyakmbahan.

21 Uhu ma ol mashi Moseshin tiyanda ambu ondo nga na liwa wolo, os lir nanda hom a nanda nir. Mberem ushiwak? Erem a ushinak os erem a uwan li heyehe Jisasin li hishindiyakmbahan. Hako an mbeek mashi os ni tiyakmbaha Avui Wasilaka sawenda mashi oson a halanda ambu nir, wahau. An mashi os ni tiyakmbaha Krais mbahanda oso er nga na tiyanda nir.

22 Ma ol ajelijisihi mbeek wavu lihi nga kwambu mendek Jisasin hishindiyanda ambu ondo nga na liwa wolo, lir nanda hom a nanda nir. Mberem ushiwak? Erem a ushinak os erem a uwan li heyehe Jisasin li hishindiyanda nombo lihi oso kwambuk si nakmbahan. Ma amber hom os li nanda nanda hom a nanda nir. Mberem ushiwak? Erem a ushinak li heyehe Jisasin li hishindiyakmbahan.

23 Mberem ushiwak lerawu havakavan a laha ma os li nanda nanda hom a naha mashin a sawendu? Erem a ushinak ma mushak os erem a nawan li heyehe mashi jivi Jisas Kraishi os a sawendan li hishihi li tiyakmbahan. Ushinak Avui Wasilaka lirin armek or uka. Os erem or uwan a heyehe na rupshikwa nir.

Jir avak ji mblarna mendehe kwambuk ji sitambanaka

24 Ma li shirinyakwa wolo, ma amber hom li tirsaha shirinyanda lir. Hako ma or maifuk ihi ma amber tikrirako shirinya iwa ma oto nom presen oson landa ri. Unda hom jir Jisasin hishindiyanda ma jir erem. Jir avak ji funtlehavantlehe Jisas jirin or hakmba nor mbahanda presen oson ji lakmbaha ji shirinyaka.

25 Ma ol maifuk ihi ma anandin tikrihi presen oson lakwak hishiwa ma ondo lihinjik li auheyehe yanda lir. Lir oso nom li hishombashiowehe hauhakaowehe landa lir. Hako presen os misambi torok li lakwak li hishihi li landa oso mbeek ermba ermbak nakwa ambu sir. Avak kavak nakwa sir. Hako os hevenik ni lakwak ni hishihi ni funtlehavantlenda oso mbeek kavak nakwa ambu sir. Ermbak er nakwa sir.

26 Unda osik an erem. An os a shirinyawa mbeek semben a shirinyanda ambu nir, wahau. Wa ma anandin a tikrikmba hishihi amu shirinyanduwa. An man a jikmba na uwa wolo mbeek tavan a haihanda ermbenda ambu nir. Man nombok er a jinda nir.

27 Las avak ma anandin a sawenak li misihi lirtonom kwambuk li sitambananak an takatukuyinda ngashi. Karem a hishihi a funtlehavantlehe anhinjik a auheye mendehe namu sinduwa.

9:20: Ap 21:20-26 **9:22:** 2 Ko 11:29 **9:25:** Fl 3:14; 2 Ti 2:4-5; 4:7-8 **9:27:** Ro 8:13; 13:14

10

Mbele mbele ol Israelik fehe lihik talarin ji misihi ji auheyeka. Las avak mbele mbele jirin jeikayenak ji takatukuyinda ngashi

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi kason ji hishika. Mas Moses os misumu walanga Judamahin yanga Ijipik or laha li iri wolo, lersuwu avisha las Avui Wasilaka or halashirik si maifuhu nombon si muku irik sihi siyok iri lir. Uhu Fa Nalo oso Avui Wasilaka or mbashirik yok si layisirik yok si rasasirik nombo laka si tavawarik jip iri lir.

2 Mosesin li tiya ihi lersuwu avisha siyok li iri nga Fa Nalo oso nombo laka hom si tavawarik li iri nga osmu fak li layindari hom nari sir, os nir Jisasin ni tiyaha fak ni layinda hom.

3 Lir akwa os Masikome Avui Wasilakahi hari oson ari lir.

4 Uku os or hari oson ari lir. He, uksembe os sunja orok talarin ari lir. Uksembe os li ari oso Masikome or lir nga li iri oto harik limu ari sira. Sunja oso Krais oria.

5 Avui Wasilaka mbele mbele ol kwambu orhik or uri ondo angop heyeri lir. Hako lir mbeek ondon li hishihi orin tiyari ambu lir. Uri osik or mbeek lirin rupshiri ambu ri. Uhu nor mbarik mamatar lihi misamtelmbamba orok harakori lir.

6 Mbele mbele kal mas nahanda kandon ni heyehe ni hishiyarihi os mas li uhundari hom mbele mbele kavanjik ni uwan ni halaka.

7 Jir avak ma tavak li unda godin ji lotu uwa hala, os lihi lal mas li undari hom. Avui Wasilakahi jekambak karem li kayehendari sir, "Lir emenakun ma tavak li unda godin li hashihi akwa nga uku kava nga li aha li mblaha nokove nga yari lir."

8 Hako nir avak nokophirmbirihi hulatolhakanda nombok ni layiwan ni halaka, os lihi lal mas li uhundari hom. Erem li uhu niri namtaskop ma 23,000 er harakori lir.

9 Wasilaka akwan or harik ari lir. Hako li ashihi lihi lal orin narfatarfajiri lir. Lir erem li uri osik Avui Wasilaka or mbarik hovo lal lirin li shishirik hari lir. Nir os li narfatarfajinda hom erem ni mbawa hala.

10 Unda hom jir avak mbele mbelenjik Avui Wasilakan ji mbahanjiwa hala. Os lihi lal erem li mbarik ensel or man mandingormendari oto or taha lirin or mandingormeshirik hari lira.

11 Mbele mbele ol mas lihik talari ondo ma ol ter liwa ma li heyehe li hishiyarihi li ajekmbaha talari lir. Mbele mbele ol mas talarik Avui Wasilakahi jekambak li kayeri ondo ma

---

10:1: Kis 13:21-22; 14:22-29 **10:3:** Kis 16:35 **10:4:** Kis 17:6; Nam 20:11 **10:5:** Nam 14:29-30 **10:6:** Nam 11:4,34; 1 Ko 10:11 **10:7:** Kis 32:6 **10:8:** Nam 25:1-9 **10:9:** Nam 21:5-6 **10:10:** Nam 16:41-49

nir ter liwa man si saweshinak ni auheyekmbaha li kayeri osa. Misambi toso mendek si nakwa wolok osmu nanduwa.
12 Uwa osik am kwambuk ji siw, karem ji hishi nahi, wa ji auheyeka. Las avak ji takatukuyinda ngashi.

13 Jeikaye os jihik talawa oso mbeek jihikop talawa ambu sir. Ma musha jeikaye oso himi lihik talanda sir. Avui Wasilaka mbeek jirin halakwa ambu ri. Uwa osik or mbeek jirin or halashinak jeikaye las jirin si unak takatukuyikwa ambu jir, wahau. Os jeikaye las jihik si tala nahi, jirin or jelyashinak kwambuk sitambanakwa jir. Uhu mbeek si unak ji takatukuyihi kavak nakwa ambu jir, wahau.

Jir avak God indinga oto nga ma tavak li unda god nga nakrem ji lotu uwa hala

14 Ma jir a rupshi mendenda jirin, ji misi. Ma tavak li unda god ondon lotu unda nombon ji atamatawe yaka.

15 Jir angop hishiyarinda nga nanda jir. Uwa osik mashi kas a mbawa kason yawur ji hishi ji yarika.

16 Os ni tirsaha komunionin ni awa wolon ji hishika. Wain uku oso Avui Wasilakan ni sawewak armesarmek or ushiwak ni aha karem ni hishinda nir, Krais miandok or harik fi orhi si ngoroshihindak os jipjip nimu linduwa, karem ni hishinda nir. Bret erem. Os bretin ni tava ni awa wolo karem ni hishinda nir. Krais miandok or haha maome orhin nirin or hashihindak os jipjip nimu linduwa, karem ni hishinda nir.

17 Bret namtas nom si nanda osik tenjer bret oson ni anda nir. Uwa osik nir amber hom os nimu namtaskop sinduwa.

18 Israelik fehe ma ondon ji hishika. Emenaku altak li owehe Avui Wasilakan ofan li uri wolo, ma ol alta orok lerawun landari ma emenaku kas andari lir. Erem li uri oso osmu karem nirin mukunduwa, lir Avui Wasilaka nga nakrem sindari lir.

19 An karem amu mbanduwa, ma tavak li unda god ondo mbeek God indinga ambu lir. Uhu emenaku ol li owe li ofa unda ondo mbeek lirin jelyanda ambu sir, wahau.

20 Hako a mbakwa karem, ma ol ma tavak li unda god ondon ofa uwa, wasimalengamban ofa unda lir. Mbeek God indingan ofa unda ambu lir. Unda osik jirin amu sawenduwa. Ji auheyehe ji lika. Las avak wasimalengamban ji ofa unak wasimalengamba ondo jirin li oloshinak lir nga nakrem ji sinda ngashi.

21 Jir angop Jisas nga nakrem sinda jir. Unda osik jir avak Jisas nga wasimalengamba nga evrembam ji tiyawan ji hala.

10:16: Mt 26:26-28 **10:17:** Ro 12:5 **10:18:** Wkp 7:6 **10:19:** 1 Ko 8:4 **10:20:** Lo 32:17; Rev 9:20 **10:21:** 2 Ko 6:15-16

22 Os erem ji u nahi, Wasilaka avak jirin waplelenakwa ri. Wa mberem ji hishindu? Kwambu jihi kwambu orhin tikrinda sir, karem jimu hishindu? Wahau.

Ermba ermbak hi Avui Wasilakahin ji hauoweka

23 Jir lal karem mbanda jir, "Mbele mbele amber ni undahik nanda lir," karem mbanda jir. He, ome sira. Hako, mbele mbele amber ondo mbeek jirin jelyanda ambu lir. Jir lal karem mbanda jir, "Mbele mbele amber ni undahik nanda ol te," karem mbanda jir. He, ome sira. Hako mbele mbele amber ondo mbeek jirin li jelyashinak Jisasin ji tiyanda nombo jihi oso kwambuk nandahi ambu sir.

24 Avak jihikop ji hishiwa hala. Jir nga nakrem Jisasin hishindiyanda man ji hishika. Uhu mbele mbele sunguwavu lihi jivik nakwa ondo nom ji uka.

25 Karem ji uka. Avimbashi ol maketik li owewa ondo men ji frungawuhu ji aka. Ondon ji hishihi ji mba, "Avimbashi tondo ma tavak li unda godnjik li ofa unda ol mo? Os tondon a frungawuhu na a nahi, kavak a nakwa on?" karem ji hishiwa hala.

26 Mberem ushiwak? Mbele mbele amber misambi torok nanda ondo Wasilaka uhunda jivi lir.

27 Unda osik os Jisasin tiyanda ambu ma lar os ji ihi aka orhik ji a, karem or mba nahi, avak ji silheye ji mba, "Mbeek mi lawa avimbashi tolir?" karem mbawa hala. Ji ihi akwa ol or hundujewa ondon men ji aka.

28 Hako os ma lar orok er nga nor lihindanak jirin or mba, "Avimbashi tondo ma tavak li unda godnjik li ofa uwa lir." Karem or sawe nahi, ji awa hala. Mberem ushiwak? Las avak ji anak ma or jirin erem sawewa ma oto wavu orhi kavak si nanda ngashi.

29 An mbeek ji aha wavu jihi kavak si nakwan a mbawa ambu nir. Ma or erem jirin sawewa ma oto wavu orhi kavak si nakwak os amu mbanduwa.

Mberem ushiwak os ji unak ma anandi wavu lihi kavak si nakwan ji hishihi ji hala, karem a mbandu?

30 Os Avui Wasilakan armesarmek a sawehe akwan a a nahi, mbeek ma lar os erem a uwan or heyehe kavan a u, karem mbakwa ambu ri.

31 Erem nanda osik os ji awa mo ji awa ambu, mbele mbele ji uwa nakrem Jisasin hishindiyanda ma jirin li heyehe hi Avui Wasilakahin li hauowekmbaha ji uka. Ushinak erem ji uwan li heyehe Jisasin li hishindiyanda nombo lihi mbeek kavak nakwa ambu sir.

10:22: Lo 32:21 **10:23:** 1 Ko 6:12 **10:24:** Ro 15:1-2 **10:26:** Sng 24:1 **10:28:** 1 Ko 8:7 **10:30:** 1 Ti 4:4 **10:31:** Kl 3:17

32 Jir avak Judama nga yanga Grikik fehe ma ondo nga
ma ol Avui Wasilakahi siosik linda ondo nga ji hishika. Uhu
nombo worna nom ji tiyaka. Las avak mbele mbele ondo ji
unak li heyehe Jisasin li hishindiyanda nombo lihi kavak si
nanda ngashi.
33 An mbeek anhinjik a jelyakwak a hishihi mbele mbele
jivin a unda ambu nir. An ma anandi li rupshihi Jisasin li
tiyakwak a hishihi mbele mbele jivin a unda nir.

11

Nombo wornak lotu unda nombon or saweri
1 Jir os an yanda nombok ji yaka, os an Kraisin a tiyanda
hom.
2 Ermba ermbak anin ji hishihi mashi os a sawendan
toltangrinda jir. Unda osik jirin amu rupshi mendenduwa.
3 Hako mashi las a saweshinak armek ji yarikwak
amu mbanduwa. Krais or hausishiwak hulayi orhi siyok
hakasinda lir. Hulayi li hausishiwak nokove lihi lihi siyok
hakasinda lir. Avui Wasilaka or hausishiwak Krais orhi siyok
hakasinda ri.
4 Os ji tirsaha ji lotu uwa wolo, os hulayi lar or taha masiji
orhin or arangoho Avui Wasilakan or sawewa mo mashi
orhin profet hom or sawe nahi, os erem or uwa oso kava sir.
Os erem or uwa osmu nirin mukunduwa, or mbeek Kraishi
siyok sinda ambu ri.
5 Os ji tirsaha ji lotu uwa wolo, os nokove las si taha masiji
sihin si arangoho, Avui Wasilakan si sawewa mo orhi mashin
profet hom si sawe nahi, os erem si uwa oso jivi sir. Hako
os masiji sihin si arango nahi ambu, oso kava sir. Mberem
ushiwak? Oso osmu nirin mukunduwa, sir mbeek hula sihi
sishiwak orhi siyok sinda ambu sir. Oso osmu masikukwa
sihi li lereshiwak si humblaranda hom nanduwa.
6 Os nokove masiji sihin si arangokwak si hishi nahi ambu,
wa masikukwa sihin simbalesik si kororakoka. Hako nokove
jirin, angop ji heyenda sir. Os masikukwa jihin korowa mo
lere nahi, jir humblara mendekwa jir. Unda osik masiji jihin
ji arangoka.
7 Hako hulayi masiji orhin or arangoho Avui Wasilakan or
sawewa hala. Uhu orhi mashi nga profet hom or sawewa
hala. Mberem ushiwak? Hulayi ondo Avui Wasilaka os
or nandan or heimaha or uhunda ola. Lir Avui Wasilaka
kwambu os orhik nandan or heimaha or uhunda ola. Hako
nokoven or uri erem. Lir kwambu os hula lihik nandan or
heimaha nor uri lir.

10:32: Ro 14:13 **10:33:** 1 Ko 9:20-22 **11:1:** 1 Ko 4:16 **11:3:** Stt 3:16; Ef 5:23 **11:7:** Stt 1:26-27

8 Avui Wasilaka mbeek nokovehi maomen or laha hulayin
uri ambu ri, wahau. Hulayihi maomen or laha nokoven uri
ria.
9 Hulayin or uri mbeek nokovehi siyok or sikmbaha or uri
ambu ri, wahau. Or nokoven or uri hula sihi orhi siyok si
sikmbaha or uri sir.
10 Uwa osik halanak nokove hula sihi siyok si sinda nom-
bon si heimaha masiji sihin si arangoka. Mberem ushiwak?
Ensel mbele mbele os ni uwan lishi heyenda ola.
11 Hako ma ol Wasilakahi krahak sinda ondo mbeek hulayi
apsham li siwak, nokove apsham sinda ambu lir. Lir
nakremkop li sihi ananjelyanda lir.
12 Mas Avui Wasilaka hulayihi maomen or laha nokoven
or uri sir. Hako oro wolok sishi raha ter nawa hulayi maome
nokovehik talanda lir. Hako hulaima nokopma nga mbele
mbele amber ondo nga Avui Wasilakahikop talanda lir.
13 Jihinjik mashi kason ji oweioweiheyehe ji yarika. Os
nokove masiji sihin si arango namber Avui Wasilakan si
sawewa oso jivi os? Wahau te. Oso kava sir.
14 Jir angop ji heyenda sir. Os hulayi masikukwa orhi
hombelakak si na nahi, oso kava sir.
15 Hako os nokove masikukwa sihi hombelakak si nawa,
oso tlahapsinda hom si naha, jivi sira. Avui Wasilaka
masiji sihin si arangokmbaha masikukwa sihi hombelakak
si nakmbaha or uri sir.
16 Hako os ma lar mashi kas a mbawan or misihi nor
mblarnaha, mashi apsham or mbakunak or hishi nahi, wa
wavu os erem or hishiwan or hala. Nir nga sios Avui
Wasilakahi amber hom nakrem nombo namtas os a sawewa
oso nom ni tiyanda nir.

Sios Korinik fehe ondo mbeek yawur li hishihi komunionin andari ambu lir

17 Os ji lotu uwa wolo mbeek nombo jivin unda ambu jir,
nombo kava indingan unda jir. An mbeek nombo nombo os
ji undan a heyehe na rupshinda ambu nir, wahau. Unda osik
ter nombo nombo os ji tiyakwan amu sawekuwa.
18 Os ji lotu ukwak ji tirsawa wolo, wavu jihi mbeek nam-
taskop nanda ambu sir. Wavu jihi apshamba apshambak
ji hishihi jihi ambek anakoro sinda jir, karem li sawerik a
misiri nir. Mashi oson a misihi amu mbanduwa, ﷺ
unda lira.ﷺ
19 A hishiwa, wavu jihi apshamba apshambak ji hishihi
jihi ambek ji anakoro ji sinda oso si talanak avak kormbak
ji heyekwa sir, lawe mende ol Avui Wasilaka rupshinda

11:8: Stt 2:18-23 **11:18:** 1 Ko 1:10-12

nombon tiyawak, lawe ol wavu lihik li hishiwa nombon tiyandu.
20 Erem ji nanda osik ji tirsaha komunionin ji anda oso
mbeek yawur ji hishiyarihi ji anda ambu sir.
21 Jir mbeek man ji nikishiwak li taha nakrem anda ambu
jir. Jir jihi jihik ji akwak ji hishihi anda jir. Ushiwak lal
erenghanda lir. Lal wain ukun laka lakak li aha ambaram-
basinda lir.
22 Mberem ushiwak erem ji undu? Jir aka ngashi jir.
Os ji erengha nahi, wa aka jihik ji ashihi jivai randirsaka.
Nakrem ji lotu unda ma ondo mberem nanda ma olika,
karem hishinda jir. Erem ji hishihi os ji awa wolo mbeek
erndakava ol nakrem ji lotu unda ondon hishinda ambu
jir. Os erem ji unda oso mberem avai jirin mbaku? Jirin
a rupshihi hi jihin a hauowekwa on? Wahau. An mbeek os
erem ji undan a rupshihi hi jihin a hauowekwa ambu nir.

Wasilaka Jisas bret nga wain uku nga orin tiyanda man or hari nombo kasira
(Mt 26:26-29; Mk 14:22-25; Lk 22:14-20)
23 Mashi os jirin a sawerik ji misiri oso Wasilakahik tari sir.
Unda mashi os amu indik jirin sawenduwa. Am si homirik
os Judas Wasilaka Jisasin tavarenje wutarihik or hakuri wolo
orok, Jisas bret las ormu tolora.
24 Uhu Avui Wasilakan armek or sawehe nor toltavaha
ormu mbara, "Kaso maome anhi kasira. Jirin si jelyakm-
baha os amu handuwa. Undanak kumak os karem ji uhu
awa wolo ermba ermbak anin ji hishioweka."
25 Am bretin li ashihi wain ukun or toloho ormu mbara,
"Kaso fi anhi suma akri jir nga na tiviwa kasira. Undanak
kumak os karem ji uhu awa wolo anin ji hishioweka,"
karem ormu sawera.
26 Unda osik os Wasilaka or uri hom erem ji uka. Uhu
bret nga wain uku nga ji awa wolo, orin ji hishioweka. Uhu
nomorawun or kishaha or hahandan kormbak ji sawe ji
liyanak Wasilaka indik or taka.
27 Uwa osik os wavu jihin yawur ji oweioweiheye namber,
bret nga wain uku nga ji a nahi, misokome Avui Wasilakahik
mbeek jivik nawa ambu jir. Os erem ji uwa oso Jisas os
miandok or hahandari oso mbeek mbele las undahi ambu
sir, karem ji hishihi lerawu os Jisas lahanda os jimu uwak
kavak nanduwa.
28 Uwa osik jihinjik wavu jihin armek ji oweiowei-
heyeshihi bret nga wain uku nga jivai aka.
29 Os jihinjik wavu jihin yawur ji oweioweiheye namber
bret nga wain uku nga ji a nahi, os kumak Avui Wasilaka

11:25: Kis 24:6-8; Hi 8:8-13 **11:27:** Hi 10:29

man or oweioweiheyehe or mbakwa wolo, or avak jirin kavak or nakwa jir.

30 Jir wavu jihin yawur ji oweioweiheye namber komunionin anda jir. Erem ji unda osik jihi lal li saptakawak lal li kavamisiwak lal olmu handuwa.

31 Hako os jihinjik yawur ji hishihi masmas kavakava os ji undan Avui Wasilakan ji sawerakoshinak or laha ermbeshinak bret nga wain uku nga ji a nahi, oso jivi sira, mbeek kavak nakwa ambu jir.

32 Hako os Avui Wasilaka jirin or ngria sawehe tolowornawa oso karem. Erem or ushinak jir mbeek ma ol misambi torok fehenda nga nakrem kavak nakwa ambu jir.

33 Jisasin hishindiyanda ma jirin, os bret nga wain uku nga ji akuna wolo man ji nikishinak li taha nakrem jivai aka.

34 Os ji erengha nahi, aka jihik ji ashihi jivai talandirsaka. Erem ji u nahi mbeek Avui Wasilaka or unak kavak nakwa ambu jir. Mashi lal nga jirin a sawekwak a hishiwa nir. Hako halanak yawur jirin a ta heyekop a sawekundu.

12

Avui Wasilaka Masikome orhin or hashihindak li landa landa nombon Pol or mbari

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, Masikome Avui Wasilakahi or hashihindak lerawun ji landa landa nombon armek a sawenak ji misika.

2 Jihinjik angop ji heyenda sir. Os Jisasin ji tiya namber nari wolo, ma tavak li undari god ol mainmbanda ambu ondon lotu undari jir. Jir men ferfar ji naha hishiyarindari ambu jir.

3 Uwa osik ter armek ji hishiyarikmbaha mashi kason jirin amu sawenduwa. Ma or Masikome Avui Wasilakahi ngashi ambu oto or mbeek, “Jisas Wasilaka anhi ri,” karem mbakwa ambu ri, wahau. Hako Masikome Avui Wasilakahi or sauhawak sawenda ma oto nom “Jisas Wasilaka anhi ri,” karem mbakwa ri. Or mbeek Jisasin mashi kavak mbakwa ambu ri, wahau.

4 Masikome Avui Wasilakahi namtar nom nanda ri. Hako presen orhin krivingrivik or hashihindak lerawun ni landa nir.

5 Unda osik presen orhik lerawun ni landa nombo apsham krivingrivi lihik ni landa nir. Hako Wasilaka nihi oto namtar nom linda ri.

6 Lerawu krivingrivi lihik ni landa nir. Hako Avui Wasilaka namtar nom kwambun or hashihindak lerawu amber ondon ni landa lir.

11:32: Hi 12:5-6 **12:2:** Hab 2:18-19 **12:3:** 1 Jn 4:2-3 **12:4:** Ro 12:6

7 Avui Wasilaka ma ol nakrem Jisasin ni hishindiyanda
man ni jelyakmbaha Masikome orhin nirin hari ri.
8 Ma lal Masikome orhin or hashihindak hishiyarinda nga
nanda lir. Hovok ma lal Masikome orhin or hashihindak
hishfalhishfalaha krahakoronda lir.
9 Hovok ma lal Masikome orhin or hashihindak kwambu
mendek Jisasin hishiowenda nombon li toltangrihi sinda lir.
Hovok lal Masikome namtar otohikop ma ol kavamisindan
li mbawak jivik nanda lir.
10 Hovok lal Masikome orhin or hashihindak ma undahi
ambun unda lir. Hovok lal Masikome orhin or hashihin-
dak mashi orhin profet hom sawenda lir. Hovok lal
Masikome orhin or hashihindak Masikome Avui Wasilakahi
landa lerawu nga wasimalengamba landa lerawu nga li
heilakailaha kormbak heyembanda lir. Hovok lal Masikome
orhin or hashihindak os mashi apsham apshamhik12:10
Avui Wasilakan sawenda lir. Hovok lal Masikome orhin or
hashihindak mashi os apsham apshamhik li mbanda oson li
tormbleshihi kormbak li sawewak misinda lir.
11 Avui Wasilakahi Masikome namtar oto nom mbele
mbele amber ondon unda ri. Uhu os or hishiwa hom ma
namtarmba namtarmbak lerawu os li lakwa lakwak handa
ri.

Nir Kraisin tiyanda ma maome namtaskop ni nanda nir

12 Nir Kraisin ni tiyanda ma or nga masamtenjek ni nanda
nir. Hako maome nihi os si nanda apshamba apshambak
nanda sir. Unda hom Kraisin tiyanda ma nir os ni nanda
nanda apshamba apshambak ni naha lerawu os ni landa
landa apshamba apshambak ni landa nir.
13 Lal nihi Judama nir. Lal nihi yanga Grikik fehe nir.
Lal akishmakisha nir. Lal malakama nir. Karem ni nanda
ma nir. Mberemhi nombok Krais nga maome namtaskop ni
nar? Masikome namtar otohikop fak ni layihindak os nimu
maome namtaskop nanduwa. Nir Masikome namtar nom ni
lahanda osik kwambu orhik nimu sinduwa.
14 Maome nihi namtaskop nanda sir. Hako kumba, tava,
masiji, mbele mbele ol maome nihik nanda mushak nanda
lir.
15 Os kumba si mba, "An tava ambu onik mbeek maome
sihi kas ambu nir." Hako wahau. Kumba nga tava nga
maome namtaskop nanda vri.
16 Hovok mambla os si mba, "An misokome ambu onik
mbeek maome sihi kas ambu nir." Hako wahau. Misokome
nga mambla nga nakrem maome namtaskop nanda vri.

12:10 **12:10:** Os li mbawa wolo, lihinjik li misikrahakorondahi ambu sir. Masikome Avui Wasilakahi sauhawak men li mbanda sir. **12:11:** 1 Ko 7:7 **12:12:** 1 Ko 10:17 **12:13:** Ga 3:28

17 Os maome amber hom misokomekop si nandakop, wa
mberem nivai misiw? Os maome amber hom mamblakop si
nandakop, wa mberem os kuvasahawan ni misiw?
18 Maome nihi mbeek erem nanda ambu sir. Avui Wasilaka
maome nihi os li lakuri lakurin himu himuk angop or oweri
lir.
19 Os maome nihi tava nom si nahandakop oso mbeek
maome, karem ni ushawa ambu sir.
20 Maome nihi namtaskop nanda sir. Hako kumba, tava,
masiji lerawun li landa krivingrivik landa lir.

21 Erem nanda osik misokome mbeek tavan karem
mbakwa ambu sir, *Tava*, nyir nahanda ambukop mbeek
nyir nga na hishiwa ambu nir.* Hovok masiji mbeek
kumban karem mbakwa ambu sir, *Kumba*, nyir nahanda
ambukop mbeek nyir nga na hishiwa ambu nir.* Karem
mbakwa ambu sir. Mberem ushiwak?
22 Misokome nihik ni heyewa, *Maome kaso yeje lerawu
kas landa ambu sir,* karem ni mbanda yeje oso Avui
Wasilaka misokome orhik or heyewa, lerawu wasilakan
landa sir. Unda osik mbeek maome nihi kas ni kavanaha
las ni jivinakwa ambu nir, wahau.
23 Maome nihi ol ni heyehe ni humblaranda ondon armek
ni tlahapsishiwak jivik nanda lir.
24 Hako maome nihi ol armek nanda ondon mbeek armek
ni tlahapsinda ambu lir. Hako maome os ni heyehe ni
mba, *Kaso mbeek lerawu nga nanda ambu sir,* karem ni
mbanda yeje oso Avui Wasilaka misokome orhik or heyewa
lerawu wasilakan landa sir. Avui Wasilaka maome nihin
karem or uri lir.
25 Erem or uri oso maome mbeek lihi lihik li lakmba nor
uhunda ambu sir. Maome yoko nihi amber or ushinak li
ananjelyakmbaha or uhunda lir.
26 Uwa osik maome yoko kas os si kavamisi nahi, maome
amber hom kavamisirakokwa sir. Hako os maome yoko kas
lerawu jivi si lanak hi nga si na nahi, maome amber hom
rupshikwa lir.

27 Jir amber hom Krais nga maome namtaskop nanda
jir. Jir namtarmba namtarmbak or nga nakrem maome
mamtaskop nanda jir.
28 Unda hom Avui Wasilaka ma ol siosik lerawun lakurin
os li lakuri lakurik or kamari lir. Lal aposelik, lal mashi
orhin profet hom li sawekmbahan, lal tisak or oweshinak
Avui Wasilaka rupshinda nombon man li sawekmbahan,
lal ma undahi ambun li ukmbahan, lal ol kavamisindan
li mbanak jivik li nakmbahan, lal man jelyakmbahan, lal

12:27: Ro 12:5

lerawu anandi anandin li washilikmbahan, lal mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan li sawekmbahan. Karem or kamari lir.
29 Wa, mberem ji hishindu? Ma amber hom aposelik nakwa ol? Mo ma amber hom mashi Avui Wasilakahin profet hom sawekwa ol? Mo ma amber hom tisak nakwa ol? Mo ma amber hom ma undahi ambun ukwa ol?
30 Mo ma amber hom kavamisindan li mbanak jivik nakwa ol? Mo ma amber hom mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan sawekwa ol? Mo ma amber hom mashi apsham apshamhin tormblendahik nakwa ol? Wahau. Ma namtarmba namtarmbak lerawu lihi krivingrivik lakwa lir.
31 Hako jir avak Avui Wasilakan kwambuk ji silinak presen os ma anandin jelyakwan or hanak lerawu oson ji laka.

Jir ma anandin wapnuku jihik ji oweka

Uwa osik ter ol a sawewa nombo kandon tikrihi wasilakak nanda nombon jirin amu sawekuwa karem, jir ma anandin wapnuku jihik ji oweka.

13

1 Os ma anandin wapnuku anhik a owe namber, mashi apsham apshamhik mo enselhi mashik a mba nahi, men sembe na mbanda nir, os jikisakri min li tokoho li manyelewak ni misinda hom.
2 Unda hom os ma anandin wapnuku anhik a owe namber, Avui Wasilakahi mashin profet hom a sawe nahi, mbeek nombo orok man a jelyandahi ambu sir. Hovok os ma anandin wapnuku anhik a owe namber, Avui Wasilaka wanyinda mashi orhin a hishikrahakoro nahi, mbeek nombo orok man a jelyandahi ambu sir. Hovok os ma anandin wapnuku anhik a owe namber, hishiyarinda nga na na nahi mbeek nombo orok man a jelyandahi ambu sir. Hovok os ma anandin wapnuku anhik a owe namber, Jisasin a hishindiyanda nombo anhi wasilakak si nanak telemban a mbanak si haisi nahi, mbeek nombo orok man a jelyandahi ambu sir.
3 Hovok os ma anandin wapnuku anhik a owe namber, mbele mbele anhi amber erndakava ondon a harako nahi, mbeek nombo orok man a jelyandahi ambu sir. Hovok os Jisasin a hishindiyanda osik li taha anin li jihi maome anhin hik li suwushinak a ha nahi, mbeek nombo orok man a jelyandahi ambu sir.
4 Ma or ma anandin wapnuku orhik owenda ma oto mbeek kolok waplelenaha os orin li ngriawa wasan ngrianda ambu ri, wahau. Or man jivijivikop unda ri. Uhu or mbeek mahi

12:28: Ef 4:11-12 **12:31:** 1 Ko 14:1 **13:2:** Mt 17:20

mbele mbelen antlanda ambu ri. Uhu or mbeek yerkujihi hi orhin hauowenda ambu ri.
5 Or mbeek mbele mbele ol or unak ma anandi wavu lihi kavak si nakwa ondon unda ambu ri. Uhu or mbeek mbele mbele orhikop nakwak hishinda ambu ri. Uhu or mbeek kolok waplelenanda ambu ri. Uhu or mbeek os orin li kavanawan hishinda ambu ri.
6 Or mbeek mbele mbele os kavak nanda nombon li undan rupshinda ambu ri, wahau. Or mashi omendinga nom or rupshihi nombo worna nom tiyakwak hishinda ri.
7 Ma or ma anandin wapnuku orhik owenda ma oto or mbeek waplelenaha os orin li ngriawa wasan ngrianda ambu ri, wahau. Or man jivijivikop unda ri. Uhu ermba ermbak Avui Wasilakan or hishindiyawak orin or jelyashiwak sitambananda ri. Uhu nomorawu os orhik si lawuwa wolo kwambuk er sinda ri.
8 Ma anandin wapnuku nihik ni owenda nombo oso mbeek mendek nakwa ambu sir. Hako Avui Wasilakahi mashin ni sawenda oso mendek nakwa sir. Mashi apsham apshamhik ni mbanda oso mendek nakwa sir. Hishiyarinda os mahik nanda er nga mendek nakwa sir.
9 Ter mbele mbele ol kormbak nanda nom ni heyenda nir, mbeek mbele mbele amber ni heyerakonda ambu lir. Uhu mashi Avui Wasilakahi heyeheyekop ni sawenda nir, mbeek yawur ni hishiyarihi sawenda ambu nir.
10 Hako kumak mbele mbele amber tontlo indinga lihi avak kormbak talarakonak ni heyekwa lir. Unak oro wolok ol heyem heyem ni heye ni sawenda ondo avak mendek nakwa lir.
11 Os jikisakrik a nari wolo jikisakri ondo li hishindari hom a hishindari nir. Uhu jikisakri ondo li mbandari mashik a mbandari nir. Hako a saha wasilakak a nari wolo jikisakri ondo li mbandari mashin a halaha ma ol saha wasilakak nandari ondo li mbandari mashik a mbari nir.
12 Ter mbele mbele ol Avui Wasilaka unda ondo heyem heyem nom nimu heyenduwa, mbeek yawur ni heyekrahakorowa ambu lir. Hako kumak mbele mbele ondo amber kormbak ni heyekrahakorokwa lir. Uhu kumak avak orin yawur ni heyekrahakorokwa ri, os ter nirin or heyekrahakorowa hom.
13 Avui Wasilakan ni hishiowenda nombo nihi nga or nirin indik or lakwak ni nikishinda nombo nga man wapnukuk ni owenda nombo nihi nga mbeek mendek nakwa ambu lir. Nombo nalmingrip kal ni hishihi ni sinda kando mbeek mendek nakwa ambu lir. Hako man wapnuku nihik ni owenda nombo oso, nombo anandi kavron si tikrihi Avui Wasilakahi misokomek jivik si naha wasilakak nanda sir.

13:6: Ro 12:9 **13:7:** 1 Pi 4:8 **13:13:** 1 Te 1:3

14

Avui Wasilakahi mashin profet hom sawenda lerawu oso wasilaka mendek si naha mashi apsham ashamhik Avui Wasilakan sawenda oson tikrinda sir

1 Nombo os ma anandin wapnuku jihik ji owendan ji halashinak maifuk si naka. Uhu Avui Wasilakan ji silinak Masikome orhi presenin jirin or hashinak lerawu orhin ji laka. Uhu masmas ji silinak presen os mashi orhin profet hom sawendan jirin or haka. Mberem ushiwak karem a mbandu? Mashi Avui Wasilakahin profet hom man sawenda lerawu oso misokome orhik or heyewa wasilaka mendek nanda sir.

2 Os ji lotu ukwak ji tirsawa wolo, os jihi lal mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan li sawe nahi, wa orto nom misikwa ri. Hako ma anandi ol orok liwa ondo mbeek mashi oson misindahi ambu lir. Mberem ushiwak? Lir kwambu Avui Wasilakahikop mashi apsham apshamhik wanyinda mashin li sawenda osa.

3 Hako ma ol Masikome Avui Wasilakahi or sauhawak mashi orhin profet hom sawenda ondo man sawenda lir. Ushinak Jisasin li hishindiyanda nombo lihi nga wavu lihi nga kwambuk si naha lirin si jelyakmbahan. Unda osik kwambu os mashi Avui Wasilakahin sawendan ji silinak or haka.

4 Ma ol mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan sawenda ondo lihinjik saunjelyanda lir. Hako ma ol Masikome Avui Wasilakahi or sauhawak mashi orhin profet hom sawenda ma ondo ma ol siosik sinda ondon saunjelyashiwak Jisasin hishindiyanda nombo lihi kwambuk nanda sir.

5 A hishiwa, jir amber hom mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan ji sawewan te. Hako a rupshi mendewa, Masikome orhi or sauhawak mashi Avui Wasilakahin profet hom ji sawekwak amu hishinduwa. Os mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan ji sawe nahi, wa ma lal halanak mashi oson li tormbleka, unak ma ol siosik sinda ondo amber avak mainome sihin armek li misika. Hako os mashin tormblenda ma lal nga na nahi ambu, mbeek ma lal misindahik nakwa ambu sir. Uwa osik ma ol Masikome Avui Wasilakahi or sauhawak mashin sawenda ondo lerawu jivin li laha ma ol mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan sawenda ondon tikrinda lir.

6 Unda osik Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi kas a mbawan yawur ji hishika. Os jihik a raha mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan a sawe nahi, os a sawewa oso am jirin jelyakundas? Wahau. Jirin jelyakwa ambu sir. Hako os jirin a sawenak ji misiku nahi, wa mashi os ji misindakop a

14:1: 1 Ko 12:31; 14:39

sawekwa nir. Ushinak avak jirin si jelyaka. Mbele mbele Avui Wasilaka mukuwak a heyenda nga hishiyarinda os anin or hahanda nga Masikome orhi or sauhawak profet hom sawenda mashi nga mbele mbele os ji ukmbaha Avui Wasilaka sawenda nga jirin a sawekwa nir.

7 Wa, mbele mbele kandon ji hishika. Os fiwakun yawur ji toko ji ufuna nahi ambu, hukwan ji korowa wolo mbeek armek nakwa ambu sir.

8 Os ji anajikwak ji tokonda hom min yawur ji toko nahi ambu, wa lawe avak misihi hundujehendanak awun uku? Wahau.

9 Unda hom mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan ji sawenda nga nakrem. Os ma misindahi mashik ji mba nahi ambu, wa lawe avak mainome os ji mbawan yariku? Wahau. Mashi os ji mbawa oso mbeek li misikwa ambu sir. Oso men suwa laha fruhu inda hom nakwa sir.

10 Ma misambi torok fehe mashi apsham apshamhik mbanda lir. Unda mashi lihi orok lihi ambek anasawe linda lir.

11 Hako os samba samba lar mbele las mashi orhik or mba nahi, wa mberem a misiku? Wahau. Uhu os mbele las mashi anhik a mba nahi, wa mberem or misiku? Wahau. Shir evrembam mashi os shi mbawan shi anahishaha shi mbelekwa shir.

12 Erem nawa osik jirin amu sawekuwa. Jir Masikome Avui Wasilakahi presenin jirin or hakmbaha silinda jir. Oso jivi sira. Erem ji siliwa wolo presen os siosin jelyanda osonjik ji silinak or haka. Ushinak ma ol siosik sinda ondo kwambuk li sitambanaka.

Pol mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan sawenda nombon or saweri

13 Uwa osik ma or mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan sawenda ma oto halanak Avui Wasilakan or silinak avak presen os mashi os or mbawan or tormblekwan er nga nor haka.

14 Mberem ushiwak? Os mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan a sawewa oso Masikome orhi anhik or layishiwak mashi apsham apshamhik a sawenda nir. Hako an mbeek mashi oson a hishiyarihi na sawenda ambu nir.

15 Uwa osik mberem avai uku? Os Avui Wasilakan a sawewa wolo, wavu anhik tasanda mashi nga Masikome Avui Wasilakahi sauhanda mashi nga evrembam a sawekwa nir. Os hukwan a korowa wolo erem. Wavu anhik tasanda hukwa nga Masikome Avui Wasilakahi sauhanda hukwa nga evrembam a koroho Avui Wasilakan a hausimbausikwa nir.

16 Os orin ji hausimbausikmbaha mashi apsham apshamhik ji mba nahi, wa ma ol mashi oson misinda ambu

ondo mberem li misihi jir nga nakrem orin li hausimbausiku? Wahau. Uhu mberem os Avui Wasilakan armek ji mbawa oson li misihi li mba, "Omendinga sira," karem li mbaku? Wahau.

17 Os Avui Wasilakan armesarmek ji mbakmbaha mashi apsham apshamhik ji mba nahi, erem ji uwa oso mbeek ma anandin jelyakwa ambu sir.

18 An jirin a tikrihi mashi apsham apshamhi musha mendek Avui Wasilakan a sawendahi nir. Unda osik Avui Wasilakan armesarmek amu mbanduwa.

19 Hako os ma li tirsaha li lotu uwa wolo, mashi lapndonom os li hishiyarikwa ambek a sawenda nir, mbeek musha mendek mashi apsham apshamhik a sawenda ambu nir.

20 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir jikisakri hishinda hom ji hishiwa hala. Misi. Jikisakri ol kuvuk fehe ondo mbeek kavakavan wasilakak unda ambu lir. Uwa osik kavakava os ji unda ji halanak jikisakri ondo unda hom si naka. Hako hishiyarinda jihi ji halanak ma ol saha wasilakak nanda ondo hishiyarinda hom si naka.

21 Avui Wasilakahi jekambak karem li kayehendari sir. Wasilaka karem mbari ri, "Avak a mbashinak ma ol yanga anandik fehe ma anhin sawekwa lir. Uhu an mbashinak mashi anandi anandihik ma anhin sawekwa lir. Hako lir mbeek mashi anhin misindiyakwa ambu lir."

22 Uwa osik mashi apsham apshamhik mbanda oso Avui Wasilaka kwambu orhin ma ol orin hishindiyanda ambu ondon ormu mukunda sir. Hako Masikome Avui Wasilakahi or sauhawak mashi orhin profet hom sawenda oso kwambu orhin ma ol orin hishindiyanda ondon ormu mukunda sir.

23 Unda osik hulaima nokopma os siosik li tirsaha li lotu uwa wolo os mashi apsham apshamhik li mba nahi, ma ol Jisasin hishiowenda ambu ondo nga ma ol akri Jisasin wavu lihik owenda nga li talihi li misihi karem mbakwa lir, "Tondo ambarambasi mbandal mo?" Karem mbakwa lir.

24 Hako os jir amber hom Masikome Avui Wasilakahi or sauhawak mashi orhin profet hom ji sawe nahi, ma ol Jisasin hishindiyanda ambu ondo nga ma ol akri Jisasin wavu lihik owenda nga li talihi li misinak, wavu lihin si jihi mbele mbele kava os li undan kormbak mukukwa sir. Uhu "Jir kavakavan unda ma jir," karem lirin mukukwa sir.

25 Unak mbele mbele amber sunguwavu lihik wanyiwanda avak kormbak li talanak li heyekwa lir. Uhu li ajehe kumbambongon li huvuhu li maruknyaha Avui Wasilakan lotu ukwa lir. Uhu karem mbakwa lir, "Omendinga sir, Avui Wasilaka ormu jihi nindik linduwa," karem mbakwa lir.

14:20: Ef 4:14 **14:21:** Ais 28:11-12 **14:23:** Ap 2:13 **14:24:** Jn 16:8

Os ji lotu unda nombon ji halanak wornak si naka

26 Uwa osik Jisasin hishindiyanda ma jirin, os ji tirsaha ji
lotu uwa wolo mberem jivai uku? Jir amber hom lerawu nga
nanda jir. Halanak lal hukwan li koronak, lal Avui Wasi-
lakahi mashin li saweka. Lal mbele mbele Avui Wasilaka
sauhanda mashin li sawenak lal mashi apsham apshamhik
Avui Wasilakan li sawenak lal mashi apsham apshamhik li
mbawa mashi oson li tormbleka. Mbele mbele lerawu os ji
lawa oso ji halanak siosin kwambuk si jelyaka.

27 Os jihi lal mashi apsham apshamhik li mbaku nahi, wa
ma frijip mo nalmingrip nom erem li mbaka. Avak lir amber
hom nakremkop li mbawa hala. Lar mbanak lar mashi oson
or tormbleka. Ushinak lar nga orvai mbaka.

28 Hako os mashi apsham apshamhik li mbawan torm-
blenda ma orok or liwa ambu, wa mashi apsham apshamhik
sios orok li mbawan li hala, men mayam er li lika. Aka lihi
lihik li lihi mashi apsham apshamhik Avui Wasilakan livai
saweka.

29 Hako mashi Avui Wasilakahin profet hom sawenda
nombo nga erem. Ma frijip mo nalmingrip nom li sawenak
ma amber men li lihi os li sawewa sawewan li oweioweiheyehe li toloka.

30 Hako os ma lar mashi Avui Wasilakahin profet hom
or sawenak ma anandi or orok liwa man Avui Wasilaka or
sauha nahi, wa ma or mas sawewa ma oto or halashinak ma
or Avui Wasilaka kuma nor sauhawa ma oto or nga saweka.

31 Eremhi nombo orok jir amber hom Avui Wasilaka
sauhanda mashin ji saweka. Unak ma amber li hishiyarihi
kwambuk li sika.

32 Mashi Avui Wasilakahin profet hom sawenda ma ondo
mbeek amber nakremkop sawenda ambu lir. Lar sawe nor
halashiwak hovok lar sawenda ri. Mbeek anatarinda ambu
lir. Os li anatari li sawe nahi, wa mberem livai misiku?
Wahau.

33 Avui Wasilaka lerawu orhin or lawa mbeek ma or
hishakashanda hom landa ambu ri. Or armek wornakop er
landa ri. Or namtarmba namtarmbak li mbanak mashi os li
mbawan li misikmbaha hishinda ri. Or mbeek ma amber li
mbanak os li mbawan li hishakmbaha hishinda ambu ri.

34 Os siosik ji lotu ukwak ji tirsawa wolo nokove jir
maimbawa hala, mayam er ji lika. Nir ma Avui Wasilakahi
siosik ni tirsaha ni lotu unda ma nir nombo oso nom ni
tiyanda ona. Nokove jir mbeek siosik ji maimbakwak nanda
ambu sir. Os mashi Moseshi sawenda hom jir men hula jihi
siyok ji sika.

14:26: 1 Ko 12:8-10 **14:29:** 1 Te 5:21 **14:34:** 1 Ko 11:3; 1 Ti 2:12

35 Os mbele las yawur ji yarikwak ji hishi nahi, wa aka jihik
ji ihi hula jihin jivai silika. Hako os siosik ji tirsawa wolo, os
mashi lal ji mba nahi, oso mbeek jivik nakwa ambu sir.
36 Jir mberem ji hishindu? Avui Wasilakahi mashi masmas
jihik si nashihikop kuma yanga anandik si ihinda, karem
jimu hishindu? Wahau. Mo mashi oso jirndonom ji misi-
hinda, karem jimu hishindu? Wahau.
37 Os ji mba, ❝Mashi Avui Wasilakahin profet hom ni
sawekmbaha presenin nirin or hari sir,❞ karem ji mba nahi
mo, os ji mba, ❝Masikome Avui Wasilakahi presen orhin
nirin or hari sir,❞ karem ji hishi nahi, mashi kas a kayewa
kason ji heyehe karem ji mbaka, ❝Pol or mbawa mashi oso
Wasilakahi mashi sira,❞ karem ji mbaka.
38 Hako os mashi kason ji tiya nahi ambu, jir mbeek mashi
Avui Wasilakahin sawenda ma ambu jir.
39 Karem nawa osik Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir avak
ermba ermbak Avui Wasilakan ji silinak presen os mashi
orhin profet hom sawekwan jirin or haka. Uhu ma ol mashi
apsham apshamhik Avui Wasilakan sawenda ma ondon ji
pantlewa hala.
40 Hako os ji lotu unda nombon halashinak wornak krahak
er si naka.

15

Krais or haha indik or usahari

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi jivi Jisashi os jirin
a sawerik ji misindan indik a sawenak ji misikmba namu
mbanduwa. Mashi jivi oso angop ji toltangrihi os jimu
kwambuk sinduwa.
2 Os mashi jivi oso a sawerik ji misindan er ji toltangri nahi,
nombo orok Wasilaka jirin jivinakwa ri. Mberem ushiwak?
Mashi os ji toltangrinda oso omendinga sira.
3 Mainkwambu mende kas jirin a saweri karem. Krais
kavakava os ni undan or yoko ermbekmbaha hari ri. Os
jekamba Avui Wasilakahik li kayehendari hom. An angop
a misihi na tiyandari osik kas amu kayenduwa.
4 Mawak li oweshirik niri frijip fri ishirik indik usahari ri,
os jekamba Avui Wasilakahik li kayehendari hom.
5 Os or usahari wolo mas Pitahik or talarik or heyeri ri.
Ushihikop aposel orhi 12-pela ondo lihik or talarik lir amber
er nga li heyeri ri.
6 Uhu orin hishindiyanda ma lihik or talarik er nga li
heyeri ri. Ma ondo 500-in tikrihi musha mendek nari lir. Lir

14:37: 1 Jn 4:6 **15:3:** Ais 53:5-12 **15:4:** Mt 12:40; Ap 2:24-32 **15:5:** Mt 28:16-17; Lk 24:34

oro wolokop oro orok li heyeri ri. Uhu lihi lal angop hari lir. Hako mamatar olmu linduwa.
7 Ushihi Jemshik or talarik or heyeri ri. Uhu aposel lihik or talarik lir amber li heyeri ri.
8 Ushihikop kumasi mende anhik or talarik a heyeri ri. An ma jivi ambu nir. Unda oso an nijava anhi si wakuri wolok si na namber si wari jikisi hom a nari nir.
9 An Avui Wasilakahi siosin kavak a nandari nir. Uri osik an men aposel ondohi siyok sinda hom a nari nir, mbeek anin aposelik li ushandahik a nari ambu nir.
10 Hako Avui Wasilaka anin or jivinashihindak ter os amu aposelik nanduwa. Os anin or jivinashihinda oso mbeek a halashirik men er nari ambu sir. Kwambu mendek lerawu oson a landa nir. Uhu lerawu oson a funtlehavantle mendehe na landa nombo orok aposel ondo amber a tikrinda nir. Hako mbeek anhinjik lerawu oson a landa ambu nir. Avui Wasilaka anin or jivinaha kwambu orhin anin or hashihindak lerawu oson a landa nir.
11 Mashi os a sawenda nga mashi os aposel anandi ondo li sawenda nga mbeek apsham nanda ambu sir. Mashi namtas os Jisas or haha indik or usahanda nom ni sawenda nir. Uhunda mashi os jimu misindiyanduwa.

Kumak ma ol hahanda indik usahakwa lir

12 Nir Krais or harik Avui Wasilaka mbarik indik or usahandari mashin ni sawenda nir. Hako mberem ushiwak jihi nindik lal karem li mbandu, "Ma ol hahanda indik usahakwa ambu lir," karem li mbandu?
13 Os ji mba, "Ma ol hahanda indik usahakwa ambu lir." Karem ji mba nahi, erem Kraisin mbanda jir, "Avui Wasilaka mbeek Kraisin or mbarik indik usahari ambu ri," karem Kraisin mbanda jir.
14 Hako, os Avui Wasilaka Kraisin or mbarik indik or usahanda ambukop, wa mashi os ni sawenda oso maintarmben ni sawenda sir. Unak os orin ji hishindiyanda nombo oso nga mbeek mbele las orok talakwa ambu sir, wahau.
15 Os ma ol hahanda indik li usahakuna ambu nahi, wa nir Avui Wasilakan ni mbafirimbanda ma nir. Mberem ushiwak? Mashi os ni sawenda oso Avui Wasilaka or mbarik Krais indik or usahari mashin ni sawenda ona.
16 Os Avui Wasilaka ma ol hahandan or mbanak indik li usahakuna ambu nahi, wa karem ni mbaka, "Avui Wasilaka mbeek Kraisin or mbarik indik usahari ambu ri."
17 Os Kraisin indik or mbarik or usahanda ambukop, Kraisin ji hishindiyanda nombo oso er nga jirin jelyakwa ambu sir. Unak kavakava os ji unda er nakwa sir.

15:7: Lk 24:50 **15:8:** Ap 9:3-6 **15:9:** Ef 3:8; 1 Ti 1:15 **15:10:** 2 Ko 11:23

18 Unak ma ol Kraisin hishiowehe angop hahanda ondo
mbeek indik usahakwa ambu lir, wahau. Uhu lir nga
mendek er nakwa lir.
19 Os ni mba, "Os misambi torok ni liwa wolokop Krais
ormu nirin jelyanduwa, hako os ni hawa wolo or mbeek
nirin jelyakwa ambu ri." Karem ni mba nahi, hulaima
nokopma nirin li heyehe karem mbakwa lir, "Semben li
mbafirimbashihindak jimu tiyanduwa," karem li mbaha
nirin okolekwa lir.
20 Hako erem nembes. Krais or harik Avui Wasilaka or
mbarik angop indik usahari ri. Or masmas ma ol mas
hahandarin or tikrihi maifuk usahari ri, os akwa mama
nowek li sahanda hom.
21 Adam angop kavakavan or uri nombo orok hari ri.
Uhunda hom nir ma amber kavakavan ni unda osik ni
harakokwa nir. Hako Jisas or haha nor usahanda nombo
orok orin hishindiyanda ma nir ni haha or usahanda hom
indik ni usaha ermba ermbak jip ni likwa nir.
22 Adam hahanda hom ma amber kavakavan li unda osik
harakokwa lir. Hako Kraishi krahak sinda ondo indik li
usaha ermba ermbak likwa lir.
23 Krais angop maifuk usahari ri. Unda osik indik or tawa
wolo nir orin ni hishiowenda osik nir amber hom indik ni
usahakwa nir.
24 Oro wolok mbele mbele amber mendek li nanak Krais
malakamak or naha wutari orhi ol malakama misambik
fehe nga wasi ondo nga or mbanak avak kavak nakwa lir.
Ushihikop kwambu os man or arangoshinak li likwan Avui
Wasilakahi tavak indik or halakwa sir.
25 Mberem ushiwak? Krais malakamak or naha lihi wutari
orhi ondon kavak or nashihikop kwambu oson indik Avui
Wasilakahi tavak orvai ha, karem or mbahandari osa. Unda
osik kwambu oson indik Avui Wasilakahi tavak halakwa ri.
26 Simbalesik wutari ondon kavak or naha man uwak li
handa oso nga or mbanak mendek nakwa sir.
27 Jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari sir,
"Avui Wasilaka kwambu orhin Kraisin or hashirik mbele
mbele amber hom orhi siyokop siri lir." Mashi kaso karem
mbanda sir. Mbele mbele amber ondo Avui Wasilaka angop
Kraishi siyok or owenda lir. Hako or mbeek Kraishi siyok
sinda ambu ri.
28 Kumak os mbele mbele amber Kraishi siyok li sikwa
wolo or nga orhinjik Avui Wasilakahi siyok sikwa ri. Avui
Wasilaka oto mas mbele mbele amber hom jikisi orhi or
arangokmbaha kwambu orhin orin hari ri. Unda osik
kumak Avui Wasilaka or hausishinak jikisi orhi oto orhi
siyok sikwa ri.

15:21: Ro 5:12 **15:23:** 1 Te 4:16; Rev 20:5 **15:25:** Mt 22:44 **15:26:** Rev 20:14 **15:27:** Sng 8:6

29 Jir Korinik fehe lal karem mbanda lir. Lal fak layi
namber li hashihindak ol lihi yawa lal fak li layiwa ol mas
handarin li jelya, karem mbaha fak layinda lir. Undanak
ma amber indik li usahakwa wolo avak li usahaka. Karem li
hishihi fak layinda lir. Hako os ma ol hahanda indik li usaha
nahi ambu, ma ol lirin jelyakurik fak layinda ma ondo, wa
sembe fak layinda lir.
30 Os ma ol hahanda indik li usahakwa ambukop nir
mbeek yanga yangak ni yaha mashi oson ni sawewak nirin
kavak nawa ambu lir.
31 Jisasin hishindiyanda ma jirin, nir amber hom Krais
Jisashik ni sinda osik jirin a rupshi mendenda nir. Omendin-
gak jirin amu sawenduwa. Ermba ermbak men a hakwa
nom a nanda nir. Unda osik omendingak karem jirin amu
sawenduwa.
32 Lerawu roson anhinjik a hishihi na law, karem jimu
hishindu? Wahau te. An mbeek anhinjik a hishihi Efesusik
fehe ma kava ondo nga ni sihi anantleri ambu nir, wahau.
Ma lal ma ol hahanda indik li usahakwa ambu, karem
hishinda ma ondo karem mbanda lir, “Ni hawa oso indik
ni usahakwa osik mo,” karem li mbaha hiyawun li uhu aha
uku kava nga li aha ambarambasinda lir.
33 Uwa osik avak ji halashinak ol erem mbanda ma jirin
li haimba handambawa hala. Angop ji heyenda sir. Os ma
kava ondo nga ji ya nahi, avak nombo jivi os ji tiyanda oso li
tolmbraharoshinak apsham ikwa jir.
34 Ambarambasinda wavuk ji hishiwa hala. Hishiyarinda
wavuk ji hishika. Uhu kavakavan ji undan ji hala. Ji hishi.
Lal jihi mbeek Avui Wasilakan yawur hishiyarinda ambu
jir. Halanak karem a saweshinak ji humblaraha yawur jivai
hishi, karem mbaha os amu mbanduwa.

Maome os indik usahakwa apsham indingak nakwa sir

35 Lal jihi karem silinda lir, “Ma ol hahanda mberem livai
usahaku? Unak maome lihi mberem sivai naku?”
36 Lawe ol erem ambasihi mbandu? Pajen ji heyeka. Ji
kumbajiyishiwak si tungua rasaha akwa ome nga si nawak
araje kavak nanda sir.
37 Akwa ol ji landa araje kavak nanda lir. Hako akwa ome
ol kuma ji sanda ondo apsham nanda lir.
38 Avui Wasilaka wavu orhikop or hishihi or uhundak mi
ama nga akumbaje ondo nga li tungua rasaha akwa ome lihi
apsham apsham nanda lir.

15:30: Ro 8:36 **15:32:** Ais 22:13 **15:36:** Jn 12:24

39 Unda hom mbele mbele amber maome lihi apsham apshambak nanda lir. Mahi maome apsham, maome fleavihi apsham, maome foomehi apsham, karem nahanda lir.
40 Maome hevenik fehe nga maome misambik fehe nga apsham nanda vri. Maome misambik fehe armek nanda sir. Hako mbeek maome hevenik fehe arme mendek si nanda hom nanda ambu sir.
41 Ta os or jiwa apsham haranda sir. Niyaka os si uwa apsham unda sir. Tashingraha os li uharawa apsham nanda sir. Tashingraha namtarmba namtarmba os li uharanda lihi apshamba apshambak uharanda lir.

42 Unda hom os ni haha indik ni usahakwa erem nakwa sir. Maome os ni wakor owewa kuvayikwa sir. Hako maome os indik usahakwa mbeek indik hakwa ambu sir, ermbak er nakwa sir.
43 Maome os ni wakor owewa kuvayikwa sir. Hako maome os indik usahakwa jivi mendek er nakwa sir. Maome os ni wakor owewa kwambu nga nanda ambu sir. Hako maome os indik usahakwa kwambu nga er nakwa sir.
44 Maome misambik fehe nga maome hevenik fehe nga nanda vri. Uhunda osik maome os ni wakor owewa misambik fehe sir. Hako maome os indik ni usahakwa hevenik fehe sir.
45 Avui Wasilakahi jekambak karem li kayehendari sir, "Adam or maifuk nari oto Avui Wasilaka or ushirik mak or naha liri ri." Hako Adam or kumasik talari oto Masikomek or naha ermba ermbak lindan man handa ri. Oto Krais oria.

46 Masikome or ermba ermbak lindan handa oto mbeek maifuk talari ambu ri. Misambik fehe maome masmas nari sir. Ushihikop kuma Masikomehi maome talari sir.
47 Adam or maifuk nari oto Avui Wasilaka misamjeren or laha or uri ri. Hako Adam or kuma talari oto hevenik fehe ri.
48 Uwa osik ter ni liwa misambik fehe ma oto hom nimu nanduwa. Hako kumak avak ma or hevenik fehe hom ni nakwa nir.
49 Ter misambik fehe ma oto hom nimu nanduwa. Hako kumak avak hevenik fehe ma oto hom ni nakwa nir.

50 Jisasin hishindiyanda ma jirin, omendingak jirin amu sawenduwa. Maome nihi misambik fehe kuvayihi mendek nakwa sir. Hako mbele mbele Avui Wasilakahi yangak fehe mbeek mendek nakwa ambu lir. Ermbak er nakwa lir. Uwa osik ma misambi torok fehe mbeek Avui Wasilakahi yangak li ilayihi mbele mbele jivi hevenik fehen lakwa ambu lir.
51 Ji misika. Shiwanyi mashi las jirin kormbak amu sawekuwa. Nihi lal mbeek ni hakwa ambu nir. Hako Avui

15:43: Fl 3:20-21 **15:45:** Stt 2:7

Wasilaka or mbanak nir amber maome nihi simbalesik si tormblehe apsham indingak nakwa sir.
52 Os erem ni nakwa oso os fiwa yervlen li ufunawa wolo
lewas erem ni nakwa nir. Fiwan li ufunanak ma ol hahanda
indik li usaha maome os ermba ermbak si nanda nga nakwa
lir. Unak ma nir ha namber liwa, maome nihi simbalesik si
tormblehe maome os ermba ermbak nanda nga ni nakwa
nir.
53 Maome os haha kuvayikunda si tormblehe ermba
ermbak linda maomek nakwa sir.
54 Ome sira. Kuvayikunda maome oso si tormblehe ermba
ermbak linda maomek si naha jipjip er likwa sir. Erem si
nanak mashi os jekamba Avui Wasilakahik li kayehendari
oso omek nakwa sir. Mashi oso karem,

> Avui Wasilaka or mbawak ma li haha li inda nombo oso osmu mendek nanduwa. *Aisaia 25:8*

55 Uhu mashi las karem,

> Os man uwak li handa kwambu sihi angop mendek nawa sir. Ma li haha li inda nombo oso angop mendek nawa sir. *Hosea 13:14*

56 Kavakava os ma unda oso si uwak ma olmu handuwa.
Mashi Moseshi kavakava os ma undan kormbak sawe
mukunda sir.
57 Jisas Krais Wasilaka nihi miandok or hahanda nombo orok
Avui Wasilaka nirin kwambun or hashihindak kavakava os
si uwak ni handa oson ni tukruhu kwambuk nimu sinduwa.
Unda osik Avui Wasilakan armesarmek nimu mbanduwa.
58 Uwa osik Jisasin hishindiyanda ma jirin, kwambuk ji
sitambanaka. Ji halsihalasiwa hala. Angop ji hishinda sir.
Wasilakahi lerawu hava ji lawa oso mbeek lerawu semben
ji lawa ambu sir. Uwa osik kwambuk ji sitambanaha lerawu
Wasilakahin yawur armek ji laka.

16

Pol ya ol Jerusalemik linda erndakava ondon li hakmbaha li ewendirsarin or mbari

1 Ter ya ol ji owendirsaha Avui Wasilakahi ma ol
Jerusalemik lindan ji hakwak ji mbawan amu sawekuwa.
Nombo os yan owendirsanda oso angop sios ol provins
Galesiak nandan a mukuri sir. Unda osik jir nga erem ji uka.

2 Nombo os ji ukwa karem. Sande Sande wolo jir nam-
tarmba namtarmbak ya ol ji landa lal apsham ji oweka. Ya
mushak landa ma mushak li oweka. Ya awar landa ma awar
li oweka. Undanak os jihik a rawa wolo ya ondon men ji

15:51: 1 Te 4:15-17 **15:52:** Mt 24:31 **15:53:** 2 Ko 5:4 **15:56:** Ro 7:13
16:1: Ro 15:25-26; 2 Ko 8:1-9

tirsaha ji haka. Os Sande Sande ermbak erem ya lal ji owena ambu nahi, os a rawa wolo avak toltapsakwa jir.

3 Os jihik a tawa wolo ma lal ji kamaka. Unak jekamba las a kayeshinak ya ondo er nga li laha Jerusalemik li ika.

4 Hako os lir nga na ikwa am jivik si na nahi, avak lir nga ni ikwa nir.

Pol Korinik linda ondon or heyekurik or mbari

5 Ma ol Provins Masedoniak linda ondon a i heyeshikop kuma jirin a ra heyekwa nir.

6 Uhu jir nga yanga jihik a likwak amu hishinduwa. Jir nga nambe mendek a linak nijiranda wolo mendek nakundas mbe? Jir nga na lihi yanga anandik a ikuna wolo, anin ji jelyashinak a ika.

7 Os jihik a tawa wolo jir nga nambek a likwak a hishiwa nir, os Wasilaka erem or mba nahin. Mbeek men jihik a ra yantleshihi indik a rakwak a hishiwa ambu nir.

8 Hako yanga Efesus torok a linak Pentikos16:8 wolo mendek si nashinakop jihik a takwa nir.

9 Mberem ushiwak? Efesus torok Avui Wasilaka ma mushak angop or urik Jisasin hishindiyanda mak li nahanda osik torok er a lihi lirin amu jelyanduwa. Hako ma musha mende nirin wutarik olmu ewenduwa.

10 Os Timoti jihik or iwa wolo, wa orin ji jelyashinak jip or waphimbijihi lika. Mberem ushiwak? Or lerawu Wasilakahin landa ma ri, os an landa hom.

11 Las avak jihi lal orin kavak li unda ngashi. Os jirin or halaha indik anhik or takuna wolo, orin ji jelyashinak waphimbiji orhi nga or taka. Os Jisasin hishindiyanda ma jihi lal or nga li tanak a heyekwan amu rupshinduwa.

12 Apolos nir nga nakrem Jisasin hishindiyanda ma ri. An kwambuk orin a mbashinak ma ol Jisasin hishindiyanda ma lal nga jirin li i heye, karem a mbawa nir. Hako or mbeek or ikwa kas nga hishiwa ambu ri. Men am or li ihi or ikunak or hishi nahi, avak ikwa ri.

Wesambasa mashin or hari

13 Ji auheyehe sika. Uhu Jisasin ji hishindiyanda nombo orok kwambu mendek er ji sika. Avak ji ajewa hala, kwambu mendek er ji sitambanaka.

14 Uhu Avui Wasilakan wapnuku jihik ji owehe ma amber hom wapnuku jihik er nga ji oweka. Erem ji uhu nombo os ji tiyanda hom er ji tiyaka.

16:5: Ap 19:21 **16:6:** Ro 15:24 16:8 **16:8:** Pentikos oso mainome sihi ﷽niri 50﷽ sir. Hiyawu wasilaka Pasovan li urakoshirik niri 50 am li ishirik hiyawu Pentikos oson li tolori sir. **16:9:** Ap 19:8-10; 2 Ko 2:12 **16:10:** 1 Ko 4:17 **16:11:** 1 Ti 4:12 **16:12:** 1 Ko 3:6

15 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji hishika. Stefanas nga ma ol or nga nakrem linda ma ondo lir provins Akaiak maifu mendek Jisasin hishiowenda ma lir. Uhu lihinjik lerawu havan li laha Jisasin hishindiyanda man jelyanda lir.
16 Uwa osik jirin amu sawekuwa, jir avak ol erem nanda ma mashi lihin ji misindiyaka. Uhu ma ol lirin jelyaha lerawun nakrem landa ondo nga mashi lihin ji misindiyaka.
17 Stefanas, Fortunatus, Akaikus lir anin li ra heyerik warje mende nga na rupshiri nir. Mberem ushirik? Jir amber a heyekuri hom lirin a heyehe wavu anhi jivi mendek osmu nara.
18 Anin li jelyashirik wavu anhi jivik si narik wavu jihi nga osmu jivik nara. Uwa osik indik jihik li iwa wolo lirin ji rupshihi armek ji uka.
19 Sios ol provins Esiak nanda olmu jirin wesambasan handuwa. Akwila fre Prisila nga ma ol frihi akak tirsaha lotu unda ondo nga olmu wesambasa lihin jirin handuwa. Lir nga jir nga nakrem Wasilakan ji hishiowenda osik wavu lihi mende nga wesambasan jirin olmu handuwa.
20 Jisasin hishindiyanda ma ol nir nga nakrem linda ondo amber hom olmu jirin wesambasan handuwa. Jir amber hom ji anamakshitakshihi ji anatavatoloka.
21 An Pol, tava anhik wesambasa mashi kason jirnjik amu kayenduwa.
22 Os ma lar Wasilakan wapnuku orhik or owekwak or hishina ambu nahi, wa ma oto avak kavak nakwa ri. Wasilaka anhi, mir taka.
23 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi Wasilaka Jisashi jihik si naka.
24 Krais Jisasin nakrem ni hishindiyanda osik jir amber hom wapnuku anhik amu owenduwa. Omendinga sira. Ambehoma.

16:15: 1 Ko 1:16 **16:19:** Ap 18:2,18,26 **16:22:** Ga 1:8-9

Jekamba nindisik Pol yanga Korinik lindanjik or kayeri

1 An Pol, aposel Krais Jisashi anira. Avui Wasilaka an
aposelik a nakmba or hishihi orhinjik anin aposelik kamari
ri. Timoti or nakrem Jisasin shi hishindiyanda ma or nga
shi lihi jekamba kason jirnjik amu kayenduwa. Jir sios
Avui Wasilakahi yanga Korinik linda nga jir Jisas Kraisin
hishindiyanda ma amber ol provins Akaiak linda nga jirnjik
amu kayenduwa.
2 Avui Wasilaka nihi nga Wasilaka nihi Jisas Krais nga
waprupshi frihi nga waphimbiji frihi nga fri halashinak jihik
si nashinak ji lika.

Pol Avui Wasilakan armesarmek or mbari

3 Nir hi Avui Wasilakahin ni hausimbausika. Or Wasilaka
nihi Jisas Krais avoko orhi ria. Or manjik or holoho armek
unda tontlo ria. Unda osik nomorawun kishanda ma ondon
or jelyashiwak wavu lihi si mbornawak jipjip linda lira.
4 Nir nga erem. Os nomorawu apsham apshamhi nihik
li talawa wolo wavu nihin or jelyaha or mbornashiwak jip
nimu linduwa. Unda osik nir nga erema. Nomorawu ol
mahik li talawa wolo os Avui Wasilaka nirin or jelyanda hom
lirin ni jelyashiwak olmu jip linduwa.
5 Os Krais nomorawun or kishari hom, orin ni tiyanda
nombo nihi orok nomorawu warje mende nga nihik si
talanak ni kisha nahi, Krais nirnjik or mbanak Avui Wasilaka
avak nirin warje mende nga jelyakwa ri.
6 Nomorawun ni kishanda nombo nihi oso jirin si jelyashi-
wak Avui Wasilaka jirin or jivinashiwak jimu linduwa.
Jirin ni jelyakmbaha Avui Wasilaka ormu nirin jelyanduwa.
Erem jirin ni jelyashinak jir nga avak kwambuk ji sitam-
banaha nomorawu os ni kishanda himin ji kishakmbahan.
7 Nomorawu os nihik talanda himi osmu jirik talawak jimu
kishanduwa. Uwak Avui Wasilaka nirin or jelyanda hom
jirin or jelyashiwak wavu jihi si mbornashiwak jipjip jimu
linduwa. Uwa osik nir ni hishiwa ermba ermbak kwambuk
sitambanakwa jir.
8 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Os provins Esiak
ni liri wolo nomorawu wasilaka mende nihik si talahandan
ji hishika. Nomorawu oso nirin si kishashirik nir mbeek
nomorawu oson ni kishandahik ni nari ambu nir. Ushirik
ni hakuri mendek ni nari nir.

1:3: Ro 15:5 **1:5:** Sng 34:19 **1:8:** Ap 19:23; 1 Ko 15:32

9 Ome sira, wavu yoko nihi ni hakurik ni hishiri nir. Erem
ni hishihi nimu mbara, "Nihinjik mberem ni undahi ambu
nir, Avui Wasilaka nom or mbawak ma ol hahanda indik
usahandahi lir. Uwa osik or nirin jelyakwa ri."
10 Angop ni hakuri mendek ni nari nir. Hako Avui
Wasilaka nirin or jelyashirik mbeek ni hari ambu nir. Erem
or uhunda osik ter nga kumak nga ermba ermbak nirin
jelyakwa ri, karem nimu hishinduwa.
11 Jir avak nirnjik Avui Wasilakan ji sawenak os nirnjik
ji sawewan or misihi avak nirin or jelyaka. Ushinak ma
mushak avak os nirin or jelyawa nombon li heyehe orin
armesarmek li mbaka. Mberem ushiwak? Ma mushak Avui
Wasilakan li sawewak or misihi nirin jelyanda ri.

Pol mbeek haimba handambanda mashin yanga Korinik linda ondon saweri ambu ri

12 Angop ji heyenda nir. Nir nombo worna indinga Avui
Wasilakahi os ni tiyakmbaha or mbahandan ni tiyanda nir.
Waprupshi orhi nihik si nashindak lerawun nimu landuwa.
Mbeek hishiyarinda misambik fehen ni tiyaha lerawun ni
landa ambu nir. Os jir nga ni liri wolo nga yanga anandik
ni yari wolo nga nombo worna oso nom ni tiyayandari nir.
Uhunda oson ni rupshi mendehe jirin nimu sawenduwa.
13 Os jirnjik jekamban a kayewa mbeek tlowantlok nanda
mashin a kayenda ambu nir, wahau. Mashi os ji heyekra-
hakorokwak a hishiwa ambek a kayenda nir. Karem a
hishihi amu kayenduwa. Unak ji heyehe an nombo wornan
a tiyanda, karem ji heyekrahakorokmbahan.
14 Ter wavu nihi jivik si nandan mbeek kas ji yarirakowa
ambu sir. Hako kumak Wasilaka Jisas indik or tawa wolo,
mbele mbele amber avak krahak ji heyehe ji yarirakokwa lir.
Uhu warje mende nga nirin ji rupshihi hi nihin hauowekwa
jir, os jirin ni rupshihi hi jihin ni hauowenda hom.
15-16 Karem a hishihi jihik a takmba amu hishira. Jir
nirin ji lafaumbafawu jelya mendenda jir. Unda osik jirin a
ta heyeshihikop provins Masedoniak a ikurik amu hishira.
Ushihi hovok Masedonian a halaha indik a raha jirin a
heyeshihi nom provins Judiak a ikmbaha amu hishira. Os
Judiak a ikuri wolo jirin a mbanak anin ji jelyashinak a i,
karem a hishiri nir. Erem a uhu hindi frijip jirin a ta heyehe
jirin a jelyanak wavu jihi si mbornakmba na hishiri nir.
17 Hako os jihik a takurik a mbari mbeek a tari ambu. Unda
osik las avak karem ji hishinan, "Os or takwak or mbawa
mbeek tanda ambu ri. Or men mashimbakop mbanda ri, os
ma misambik fehe li mbanda hom," karem ji hishinan.

1:10: 2 Ti 4:18 **1:14:** 2 Ko 5:12; Fl 2:16 **1:15-16:** 1 Ko 16:5-6

18 Las avak jirin a mbafirimbaw, karem ji hishinan. Avui
Wasilaka mashi orhi omek nanda sir. Os or mbawa hom er
unda ri. Unda hom an omek a mbanda nir.
19 An nga Sailas fre Timoti nga jihi nindik mashi Jisas
Kraishin ni sawenda nir. Jikisi Avui Wasilakahi oto er nga
mashi ome nom mbanda ri. Uhu os or mbawa hom er unda
ri.
20 Avui Wasilaka mbele mbele os or ukmbaha mas or
mbahandari amber Krais or tari wolok omek nari sir. Unda
osik Avui Wasilakahi mashin ni misiwa wolo hi Kraishik,
�Omendinga sira,� karem ni mbanda nir. Uhu hi Avui
Wasilakahin ni hauowenda nir.
21 Urik Avui Wasilaka nir nga jir nga Krais nga kwambuk
ni sikmbaha kamari ri.
22 Or ma fle lihin li jinyimambla unda hom Masikome
orhik nirin erem uri ria. Masikome orhi os masmas wavu
nihik or oweri oso osmu mukunduwa, kumak nirin armek
or ukmba nor mbahanda hom erem or ukwa nir.

Pol mbeek kolok Korinik iri ambu ri

23 Avui Wasilaka or heyewak omek amu mbanduwa. Os
kolok a tarikop jirin a ngriaha na jiri jir. Karem a hishihi
mbeek kolok jihik a rari ambu nir.
24 Nir mbeek os Jisasin ji hishindiyanda nombo jihi oson ni
heyehe, �Nir sishiwak sinda jir,� karem ni mbanda ambu
nir, wahau. Os Jisasin ji hishindiyanda nombo jihi angop
jihinjik ji hishihi ji sitambananda sir. Unda osik nir jir nga
nakrem lerawun ni lanak ji rupshikmba nimu hishinduwa.

2

1 Las avak kolok a ta heyenak kavakava os ji unda jihi oso
er si nanak a heyehe a mbanak ji halana ambu nahi, avak a
mbanak sunguwavu jihi indik kavak si nanda ngashi. Karem
a hishihi mbeek jirin kolok a ra heyeri ambu nir.
2 Os erem a unak wavu jihi kavak si na nahi, lawe mende
avak unak wavu anhi rupshiku? Wa jirina.
3 Las avak kavakava jihi er si nanak kolok a ra heyenak
wavu anhi kavak si nanda ngashi, karem a mbaha jekamban
masmas a kaye amu ormbera. Unak ji heyehe kavakava jihin
ji halaha ji rupshikmbahan. Mberem ushiwak? Os mbele las
ji rupshiwa, an er nga a rupshinda nir.
4 Ome sira, mas jirnjik jekamban a kayeri wolo wavu anhi
kavak si narik jirnjik a tlaha na holori nir. Hako jekamba
oson a kayeri mbeek wavu jihi kavak si nakmbaha na kayeri
ambu sir, wahau. Jirin wapnuku anhik a owenda osik a
kayeshinak ji heyekmbaha amu kayera.

1:19: Ap 18:5 **1:20:** Rev 3:14 **1:22:** 2 Ko 5:5; Ef 1:13-14 **1:24:** 1 Pi 5:3
2:1: 1 Ko 4:21 **2:4:** Ap 20:31

Korinik linda ma jirin, ma or kavakavan uhunda oto os wavu orhin or tormble nahi, indik ji waphimbiji lika

5 Ma oto2:5 mbeek wavu anhi nom or urik kavak nari ambu sir. Wavu jihi amber er nga nor urik kavak nari sir. Hako mbeek an mashi kava menden orin a mbakwak a hishiwa ambu nir, wahau. Wa, a mbakwa karem, jir amber nembes jihi lal or urik wavu jihi kavak nari sir.

6 Jir mamatar orin ji mbashirik os nakrem ji lotu undarin or halaha hikriyok or layi linda oso ambehoma.

7 Ter orin karem ji saweka, *Kavakava* os mi unda oso Avui Wasilaka angop or laha ermbewa sir. Uwa osik nir nga kavakava mi undan indik ni mbakwa ambu nir. Am nawa kava sir, karem orin ji mbaha or nga ji waphimbijihi orin ji jelyashinak indik Avui Wasilakahik or taka. Las avak ji halashinak nambek or lihi wavu orhi kavak si nanak Avui Wasilakahik indik or takwan or halanda ngashi.

8 Uwa osik jirin a sawekwa karem. Os orin wapnuku jihik ji owenda nombo jihin ji mukunak or heyeka.

9 Jekamba mas a kayeri oso jirin a heimaheyekurik a kayeri sir. Mashi anhin am ji misihi tiyakundaj mo wahau? Karem a hishihi jekamba maifu oson jirnjik amu kayera.

10 Os ma lar kavakavan or uwan ji mba, *Kavakava* os mi unda oso Avui Wasilaka angop or laha ermbewa osik nir er nga mbeek indik kavakava mihi oson ni hishihi ni mbakwa ambu nir, karem ji mba nahi, an er nga os ji mbawa hom a mbakwa nir. Krais mbawa hom ma oton erem a uwa oso jirin si jelyashinak ma oto nga ji waphimbiji likmbaha na uwa sir.

11 Mberem ushiwak ma oto nga ji waphimbiji likmbaha a mbandu? Las avak Laulaka jirin or haimba handambashinak ma oton ji halashinak Laulakahi krahak or sinda ngashi. Laulaka man or haimba handambaha nombo apshamhik or laha inda nombo angop ni heyenda sir.

Pol Taitusin or heyekurik or hishiri mbeek or heyeri ambu

12 Os mashi jivi Kraishin a sawekmbaha yanga Troasik a iri wolo Wasilaka nihi anin or jelyashirik lerawu oson a lari nir.

13 Hako nakrem Jisasin ni hishindiyanda ma Taitusin orok a heyeri ambu osik wavu anhi kavak nari sir. Uri osik yanga Troasin a halaha orin a lasa ihi na heyekmbaha provins Masedoniak amu ira.

Aposel ondo Avui Wasilakahi kwambuk sitambananda lir

2:5 **2:5:** Ma or Pol mbari ma oto mashi orhi os 1 Korin sapta 5 orok nandak ji heye. **2:11:** Lk 22:31 **2:12:** Ap 14:27; 1 Ko 16:9 **2:13:** Ap 20:1

14 Ter Avui Wasilakan armesarmek amu mbanduwa.
Mberem ushiwak? Kwambu orhik ni sitambanaha mashi
Kraishin ni saweyanda nir. Uhu wutarin ni jitukrunda
nir. Erem ni unda oso awun unda ma malakama lihin li
tiya ihi wutarin li jitukrunda hom nanda sir. Uhu lerawu
os mashi Avui Wasilakahin ni laha saweyanda oso mise
amase kuvasahawak suwa si laha ermbewak yanga yangak
si fru inda hom ni unda sir. Unda hom os Krais nirin or
jivinahanda mashi oso osmu yanga yangak induwa.
15 Omendinga sira. Nir Krais nga nakrem ni sinda oso
arme kuvasahanda hom ni nanda sir. Uwak Krais nirin
Avui Wasilakan ormu ofa hom hawa. Ma ol hevenik inda
nombok sinda ondo nga ma ol hik inda nombok sinda ondo
nga amber kuva oso si sahawak misinda lir.
16 Ma ol hik inda nombok sinda ondo li misiwa ma haha
kuvayiwak si kuvasahawak li misinda hom li misinda sir.
Unda osik mashi Jisashin kumasinda lir. Hako ma ol hevenik
inda nombok sinda ondo li misiwa kuva oso jipjip linda
nombok si tasawak li misinda hom li misinda sir. Unda osik
mashi Jisashin rupshinda lir.

Lerawu os ni landa oso wasilaka mende sir. Hako ma lal
kwambu lihinjik am lerawu os ni landa oso himin lakwak ji
hishindal? Wahau.
17 Ma musha mende mashi Avui Wasilakahin li sawehe
nombo orok yan landa lir. Hako nir, wahau. Nir mbeek os
lir yan li landa hom ni landa ambu nir. Krais nir nga nakrem
or sishiwak wavu namtaskop ni hishihi Avui Wasilakahi
misokomek mashi orhin ni sawenda nir. Nir Avui Wasilaka
mbashihindak lerawu toson ni landa nir.

3

Nir aposel suma akri os Krais tivinda lerawu oson landa ma nira

1 Nir nihinjik nir mbeek lerawu jivin ni landa, karem
ni mbanda ambu nir, wahau. Uhu nir mbeek ma lal ni
mbashinak, jekamba las nirnjik li kayehe li mba, “Ma tondo
lerawu jivin landa ma lir,” karem li kayeshinak ni laha
jirin ni mukukmbaha ni mbanda ambu nir, wahau. Uhu nir
mbeek jirin ni silinak jekamba las nirnjik ji kayehe ji mba,
“Ma tondo lerawu jivin landa ma lir,” karem ji kayeshinak
ni laha ma anandin ni mukukmbaha ni mbanda ambu nir,
wahau. Ma lal erem unda lir. Hako nir wahau.
2 Nir lari lerawu orok jir Kraishi mak nari jir. Uwa osik
jir jekamba os nirnjik ji kayehe ji mba, “Pol le lerawu jivin
landa lir,” karem ji mbakwa hom jimu nanduwa. Nombo
nombo os ji liyawa oso sunguwavu nir aposelhi os jimu

2:16: Lk 2:34; 2 Ko 3:5-6 **3:1:** Ap 18:27; 2 Ko 5:12

mukuwak ma amber limu heyenduwa. Unda osik nir mbeek jekamba las nirnjik ji kayekmbaha ni mbakwa ambu nir.

3 Jir mu jekamba os Krais or kayenda hom nanduwa. Mberem ushiwak? Nir lari lerawu orok Kraishi mak nari jir. Mashi os or kayeri oso mbeek penik or kayeri ambu sir, wahau. Avui Wasilaka ermba ermbak linda oto or mbashirik Masikome orhi or kayeri sir. Mashi orhi oson or kayeri mbeek sunja ondok nembes, wahau. Hulaima nokopma sungu akome lihik or kayeri sir.

4 Mberem ushiwak karem a mbandu? Krais orhinjik nirin or kamashihindak lerawu oson ni landa nir. Uwa osik ni hishiwa, Avui Wasilakahi misokomek lerawu os ni lawa oso jivi indingak er nanda sir.

5 Hako nir mbeek nihinjik lerawu oson ni landahik ni nanda ambu nir. Avui Wasilaka nom kwambu orhin or hashihindak lerawu oson ni landa nir.

6 Uhu orhinjik nirin or mbashihindak nir suma akri os or tivihinda lerawu oson ni landa mak ni nanda nir. Suma akri os or tiviri oso lerawu Masikome Avui Wasilakahi sir. Mbeek Moseshi tavak lon or hahandari nombo orok or tiviri ambu sir, wahau. Lo oso kavakavan ni uhu ni hakwa nombon kormbak mukunda sir. Hako Masikome Avui Wasilakahi ermba ermbak linda nombon mukunda ri.

7 Lo os mas Avui Wasilaka sunjak or kayehe Moseshi tavak or harik or larakari wolo, kwambu orhi er nga nor hashirik Moses fumunyava orhi er si ukruharashirik mbeek fumunyava orhin yawur li heyekurik nari ambu sir. Ji hishika. Lo os or hahandari oso mbeek ermba ermbak lindan nirin handahik nari ambu sir. Hako ukruharanda nga nari sir. Hako kwambu sihi oso lewas mendek nari sir.

8 Hako Masikome Avui Wasilakahi ermba ermbak lindan man handa ri. Uhu or uwak lerawu orhi oso lon tiyanda nombon si tikrihi kwambu nga si naha warje nga ukruharanda sir.

9 Lo os mas or hari oso kavakava os ni undan kormbak si mukushinak ni hakwan mbanda sir. Hako erem nanda lo oso ukruharanda nga nari sir. Hako Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak ni nakurik or mbarik Masikome orhi lari lerawu oso kwambu Avui Wasilakahi nga si naha warje mende nga ukruharanda sir.

10 Avui Wasilaka suma akrin or tivihi ukruharandan or hari, warje mende nga si naha ukruharanda os suma masi os mas or tivihi nor hahandari oson tikriri sir. Unda osik suma masi ukruharanda sihi oso ter osmu mendek narakonduwa.

11 Suma masi os nambek nakurik nari ambu oso ukruharanda nga nari sir. Hako kwambu sihi lewas mendek nari sir. Hako suma akri oso ermba ermbak er nakwa sir. Uhu

3:2: 1 Ko 9:2 **3:3:** Kis 24:12; Jer 31:33; Ese 36:26-27 **3:6:** Jer 31:31; Jn 6:63; 1 Ko 11:25 **3:7:** Kis 34:29 **3:9:** Lo 27:26; Ro 1:17

ukruharanda sihi warje mende nga er nanda sir. Unda osik mbeek mendek nakwa ambu sir.
12 Suma akri oso ermbak er nakwa sir, mbeek mendek nakwa ambu sir. Karem ni hishinda osik kormbak ni sawehe mbeek ni ajenda ambu nir.
13 Nir mbeek Moses fumunyava orhin koutakrik or arangondari hom ni unda ambu nir. Or fumunyava orhin or arangoshirik Israelik fehe ma ondo mbeek ukruharanda os orhik nandari oso mendek si nakurin heyeri ambu lir.
14 Uri osik lir mbeek suma masi kwambu sihi mendek si nakurin yawur hishihi krahakorori ambu lir. Erem nahanda osik ter wolo nga mashi os suma masihik nandan li ritim uwa wolo koutakri fumunyava lihin si arangohonda hom nanda lir. Ushiwak mbeek yarinda ambu lir. Hako os Kraisin li hishindiya nahi, armek yarikwa lir.
15 He, ter wolo nga ermba ermbak Israelik fehenda ondo mashi Moseshin li ritim uwa wolo misinda lir. Hako wavu lihi si fenjeshiwak li mbele mendehe mbeek yarinda ambu lir. Kwambu Avui Wasilakahi os mas Mosesin or hahandari oso mendek si nahandarin yarinda ambu lir.
16 Hako ma ol wavu lihin tormblehe Wasilakahik tawa ma ondo avak or unak yawur heyekrahakorokwa lir.
17 Wasilaka oto Masikome ria. Unda osik Avui Wasilaka Masikome oton nirin or hashindak os nimu heyenduwa, Avui Wasilaka nir nga linda ri, karem nimu heyenduwa. Uwa osik nir mbeek lo masi nirin si kupishishinak sihi siyok ni sikwa ambu nir, wahau.
18 Ter mbeek koutakri las nirin arangokwa ambu sir. Uwa osik hulaima nokopma ukruharanda Wasilakahi os nihik nandan olmu heyenduwa. Masikome Wasilakahi nirin or ushiwak ermba ermbak or hom er ni nanda nir. Nir ukngambayi hom ni nawak Avui Wasilaka ukruharanda orhi oso nihik si raha hulaima nokopmahik si iwak li heyenda sir.

4

Nir aposel Avui Wasilakahi lerawun landa ma nir

1 Avui Wasilaka nirnjik or hishihi nirin or kamashihindak lerawu toson ni landa nir. Uhunda osik nomorawu nihik si talawa wolo mbeek ni halakwak ni hishinda ambu nir, wahau.
2 Mbele mbele kava ma li wanyi li uyanda nombo ondo nir angop ni kumasihinda lir. Uhu mbeek man nombo kavak ni tolmbangonda ambu nir. Uhu mbeek Avui Wasilakahi mashin ni tolmbangoho ni sawenda ambu nir. Mashi omendinga nom kormbak ni sawenda nir. Ushinak ma ol wavu lihi yarinda ondo avak li heyehe li mbaka, M*a* tondo

3:13: Kis 34:33 **3:16:** Kis 34:34 **3:17:** Jn 8:36; Ro 8:2

Avui Wasilaka or heyewa mashi ome nom sawenda lir,
karem li mbaka.
3 Hako ma ol hik inda nombok sinda ma ondo os mashi jivi
Jisashin ni sawewa mbeek yarinda ambu lir.
4 Laulaka, misambi toson sifasahanda ma oto ma mis-
ambik fehen olonda ri. Uhu ma ol mashi jivi Jisashin
misindiyanda ambu ma ondo wavu lihin or tolo ambasishi-
wak lir mbeek mashi jivi Jisashi os kwambu nga si naha
ukruharanda nombon si mukundan heyeyarinda ambu lir.
Uhunda osik mbeek Krais Jisas or Avui Wasilakan heima-
handa ma oton heyekrahakoronda ambu lir.

5 Ji misi. Nir mbeek lerawu nihinjik ni landa mashin
ni sawenda ambu nir. Mashi os ni sawenda, Jisas Krais
Wasilaka nihi ria, karem kormbak ni sawenda nir. Or
mbashihindak jirnjik lerawun men landa mak nimu nan-
duwa.
6 Avui Wasilaka mas karem mbahandari ri, Halanak
nirtle nirndum nanda mishi orok ukruharanda si talaka,
karem mbahandari Avui Wasilaka oto ukruharanda orhi
oson or halashihindak sunguwavu nihi krahak si nawak
os nimu hishiyarinduwa, kwambu Avui Wasilakahi nga
ukruharanda orhi nga Kraishik si narin.

7 Nir aposel mbeek kwambu nga ni nanda ambu nir. Nir
awu pavi hom ni nanda nir. Hako kwambu Avui Wasilakahi
nihik si nashihindak mashi orhin ni laha yanga yangak ni
saweyanda nir. Unda oso osmu mbele mbele jiviwavin awu
pavi nihi os jerek li uhunda orok ni wolonda hom nanduwa.
Mberem ushiwak? Hulaima nokopma nirin li heyehe yarihi
li mba, Kwambu wasilaka toso mbeek ma rondohi ambu
sir. Oso Avui Wasilaka lirin or hahanda sir, karem li
mbakmbahan.
8 Mbele mbele nomorawu amber nihik talanda sir. Uwak
nir mbeek mbele las ni undahik ni nanda ambu nir, karem
ni hishinda nir. Hako nomorawu ondo mbeek nirin ngisha
arangondahi ambu lir. Nomorawu wasilaka nihik si talawak
masikome nihi or tulu ishiwak mambalamba nom ni sinda
nir. Hako wavu nihi mbeek ajeshiwak lerawu oson ni
lakwan ni halanda ambu nir.
9 Ma nirin kavak nanda lir. Hako Avui Wasilaka mbeek
nirin halanda ambu ri. Nirin li jiwak ni rakatukuyinda nir.
Hako mbeek kavak ni nanda ambu nir.
10 Jisasin li mandingormendari hom nirin erem ukmba
unda lir. Hako Jisas indik or usahanda hom nirin erem
or tolo larasa tuwushiwak jipjip ni siwak li heyehe karem

4:2: 2 Ko 2:17; 1 Te 2:5 **4:4:** Ef 2:2; Kl 1:15; Hi 1:3 **4:6:** Stt 1:3; Ais 9:2; 2 Ko 3:18 **4:7:** 2 Ko 5:1 **4:8:** 2 Ko 1:8; 7:5

mbanda lir, ﷺ tondo Jisas lir nga nor lihi or jelyashiwak tol sindu.ﷺ

11 He, ter ni liwa lerawu Jisashin ni landa osik ma nirin ermba ermbak li mandingormekwak unda lir. Hako os nirin erem li unda nombo orok ermba ermbak linda Jisashi os nihik nanda oso avak kormbak si talanak li heyekwa sir.

12 Nomorawun ni kishaha ni hakurik ni nari nombo orok jir ermba ermbak lindan jimu lara.

13 Avui Wasilakahi jekambak karem li kayehendari sir, ﷺ tondo Jisas lir nga nor lihi or jelyashiwak tol sindu.ﷺ Karem li kayehendari sir. Nir nga erem, Jisasin ni hishindiyanda osik mashi orhin kormbak ni sawenda nir.

14 Avui Wasilaka Jisas Wasilaka nihin or mbarik indik usahari ri. Undari hom nir Jisasin hishindiyanda nir er nga nor mbanak indik ni usahakwa nir. Uhu nir nga jir nga nakrem Avui Wasilakahi misokomek ni sikwa nir, karem ni hishinda ona. Unda osik mashi orhin ni sawenda nir.

15 Os a mbawa karem. Mbele mbele nomorawu os nihik talanda oso jirin jelyanda sir. Unda nombo orok Avui Wasilaka waprupshi orhi si unak ma musha mende Kraishik takwa lir. Uhu Avui Wasilakan warje mende nga armesarmek li mbaha hi orhin hauowekwa lir.

Aposel ondo Jisasin hishindiyanda nombo orok kwambuk siri lir

16 Unda osik lerawu orhin ni lakwa mbeek ni kremangrenda ambu nir. Maome nihi kwambu sihi ermbak mendek nanaranda os te. Hako masikome yoko nihi ermbak kwambuk nanaranda sir.

17 Nomorawu os nihik talawak ni kishanda oso mbeek wasilaka mendek si naha nambek nakwa ambu sir, karem ni hishi ni kishaka. Mberem ushiwak? Erem ni kishandanak kumak Avui Wasilaka nga ukruharanda orhi orok ermba ermbak nakrem ni likwa nir. Ukruharanda oso er si naha wasilaka mendek si nashinak, nomorawu ter ni kishawa oso mendek nakwa sir.

18 Unda osik nir mbeek nomorawu os nihik talawak ni heyenda oson ni ajenda ambu nir. Nomorawu oso avak mendek nakwa sir. Hako mbele mbele jivi os kumak talanak ni heyekwa oson ni hishombashiowehe nimu nikishinduwa. Oso ter ni heyewa ambu sir. Hako os si talawa wolo mbeek mendek nakwa ambu sir, ermba ermbak nihik nakwa sir.

5

1 Angop ni heyenda sir. Maome tos ter ni liwa osmu aka tos misambik fehek ni linda hom nimu linduwa. Unda

4:10: 1 Ko 15:31 **4:11:** Ro 8:36 **4:13:** Sng 116:10 **4:14:** 1 Ko 6:14 **4:16:** Ef 3:16 **4:17:** Ro 8:17-18 **4:18:** Kl 1:16

aka oso avak kavak nakwa sir, os ni hawak maome nihi si kuvayinda hom. Hako aka las Avui Wasilaka nirnjik angop or ushihindak os hevenik sindu. Oso mbeek ma tavak li unda osik kavak nakwa ambu sir, ermbak er sikwa sir.

2 Maome nihi misambik fehe osik nomorawun ni kishanda nir. Unda osik ter aka akri orok ni likwak nimu hishombashiowenduwa, os kowe akrin ni falekwak ni hishombashiowenda hom.

3 Mberem ushiwak? Os kowe akri oson ni fale nahi, mbeek serembomba ni nakwa ambu nir.

4 Misambi torok ni liwa wolo maome nihi toso ni entlekoroho ni hishombashiowenda nir. Hako nir mbeek lewas ni hakmba ni hishinda ambu nir, wahau. Ni hishiwa karem. Ni ha namber maome akri hevenik fehe oso kowe akri hom ni falekmba ni hishinda nir. Erem si nanak ermba ermbak linda oso halanak kavak nakunda maome toson si oka.

5 Avui Wasilaka orhinjik maome akrin nirin or hakmbaha ma nirin or uri. Uhu ter Masikome orhin nirin or hashihindak ni heyehe os erem ni nakwa oso omek nakwa sir, karem nimu hishinduwa.

6 Os erem ni nakundan ni hishiowehe kwambuk ni sihi mbeek ni ajenda ambu nir. Hako maome tos kavak nakunda toson nga ni nawa wolo mbeek Wasilaka nga yanga orhi orok ni likwa ambu nir.

7 Uhu nir mbeek orin ni heyenda ambu nir, men orin ni hishiowehe nimu yanduwa.

8 Angop a mbawa sir. Nir kwambuk ni sihi mbeek ni ajenda ambu nir. Hako maome tos kavak nakunda toson ni halaha Wasilaka nga yanga orhik ni likwa jivi mende sir, karem nimu hishinduwa.

9 Hako mberem uwana. Tos ni liwa wolo nga os ni hawa wolo nga, Wasilaka nirin or heyehe wavu orhi jivik si nakmbaha ni hishihi orin ni tiyanda nir.

10 Mberem ushiwak? Kumak nir amber hom Krais nirin oweioweiheyekwa ora. Misambi torok ni liwa wolo os ni unda unda nihi jivi nga kava nga nor heyehe yombo yombok wasan hakwa ri.

Nir aposel lerawu nihi karem, man ni jelyashinak Avui Wasilakahik li taha kavakava os li undan kormbak li sawenak or laha ermbekmbahan

11 Krais nirin oweioweiheyekwa ri. Unda osik nir Wasilakan ni ajehe orhi siyok ni sinda nir. Unda osik nir nga man ni sawenak li raha orin li hishindiyaha orhi siyok li sikmbaha lerawu toson ni tantlemantlembuhu ni landa nir. Uwak Avui Wasilaka wavu os erem ni hishihi ni landa nombo nombo oso angop or heyetakonda sir. Hako nir ni

5:1: 2 Ko 4:7 **5:2:** Ro 8:23 **5:6:** Hi 11:13-16 **5:8:** Fl 1:23 **5:9:** Kl 1:10; 1 Te 4:1 **5:10:** Sav 12:14

hishiwa jir nga wavu os erem ni hishihi lerawu toson ni landan ji heyekmbaha nimu hishinduwa.

12 Nir mbeek *Nir* lerawu jivin ni landa ma nir, karem jirin ni sawenda ambu nir. Hako mashi kason jirnjik ni kayeshinak nombo os ni tiyandan ji rupshikmbaha ni hishinda nir. Jir avak lerawu jivi tos ni landan ma ol ma anandi hi lihin li hauowekmbaha li hishihi lerawun landa ma ondon ji sawenak li misika. Erem nanda ma ondo os mashin li sawewa wolo men ma li heyekmbaha lerawu oson landa lir.

13 Nir os lerawu oson er ni lanak li heyehe li mba, *Ma* tondo ambarambasinda lir, karem li mba nahi, wa mberem uwana. Halanak erem li mbaka. Nir lerawu Avui Wasilakahin ni laha hi orhin ni hauowenda nir. Hako os nirin li heyehe li mba, *Ma* tondo li hishiyarihi lerawun landa ma lir, karem li mba nahi, wa oso jirin nimu jelyawa sir.

14 Krais ma amber wapnuku orhik or owehe ortonom kavakava li unda ondon or yoko ermbekurik lihi farniyik hari ora. Uri nombo orok lir amber or hahandari hom hari lir, karem ni hishinda nir.

15 Ortonom ma amber jelyakurik hari ri. Unda osik ter liwa ma halanak avak lihikop li hishihi li yandan li halaha os or mbahanda nombon li tiyaka. Or lihi farniyik or haha indik usahari ri. Unda osik lerawu orhin nimu landuwa.

16 Unda osik ter nir mbeek ma misambik fehe man li oweioweiheyenda hom ni unda ambu nir. He, nir mas wolo ma misambik fehe ondo man li oweioweiheyenda hom nir Kraisin ni oweioweiheyehe karem ni mbandari nir, *Ma* oto mbeek Avui Wasilaka nirin or jivinakmbaha nor kamahanda ma ambu ri, karem ni mbandari nir. Hako ter mbeek erem ni mbanda ambu nir.

17 Uwa osik ma or Krais nga siwa ma oto angop Avui Wasilaka or ushiwak ma akrik nawa ri. Ushiwak nombo masi os mas or tiyandarin or halaha ormu nombo akrin tiyanduwa.

18 Os ma akrik ni nanda nombo oso Avui Wasilaka uri sir. Mas wutari orhik ni nandari nir. Hako Krais fleya hom or naha nirnjik miandok or hashihindak Avui Wasilaka waplelena orhi mendek si nashihindak ter or nga jip nimu linduwa. Uwa osik ter nir nga ma ol Avui Wasilakan wutarik owenda ondon ni jelyashinak waplelena orhi mendek si nashinak jip li likmbaha lerawun nimu landuwa.

19 Nir mashi os ni sawenda karem. Avui Wasilaka Kraisin or mbashirik miandok or hari nombo orok ma nir or nga wutarik ni nandari oso osmu mendek nara. Uhu

5:15: Ro 14:7-8 **5:17:** Ro 8:1; Ga 6:15 **5:18:** Ro 5:10

os kavakava orin ni undarin ormu yoko ermbera. Uhu nirin or mbashindak mashi orhin nimu sawenduwa. Unak waplelena orhi mendek si nanak ma ol or nga wutarik nanda ondo jip li likmbahan.

20 Unda osik Krais nirin or kamashihindak orhi farniyik ni sihi mashi orhin nimu sawenduwa. Mashi os ni sawenda oso Avui Wasilaka jirin kwambuk or sawekmbaha os or sauhawa hom ni sawenda nir. Mashi os ni sawenda oso Kraishi mashi sir. "Avui Wasilakahi wutarik nanda nombon ji halaha or nga ji waphimbiji lika," karem ni sawenda nir.

21 Krais kavakavan undari ambu ri. Hako Avui Wasilaka nirin or jivinakurik kavakava nihi amber Kraishik or halashirik or kisha avishaha nihi farniyik miandok hari ri. Erem or uri nombo orok or nga masamtenjek ni naha Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak nimu nanduwa.

6

Aposel lerawu oson li lari nomorawu wasilaka menden kishari lir

1 Nir Avui Wasilaka nga lerawun ni landa osik jirin kwambu mendek nimu sawenduwa. Waprupshi Avui Wasilakahi os jirin or hahanda oson yawur ji hishihi ji lika. Las avak ji unak kavak si nanda ngashi.

2 Avui Wasilaka karem mbahandari ri,

"Os jirin armek a ukmbaha na mbahanda wolok si nawak jirin armek a unda nir. Os jirin a jivinakmbaha na mbahanda wolok si nawak jirin a jelyanda nir."
Aisaia 49:8

Karem mbahandari ri. Uwa osik ter Avui Wasilaka jirin armek or uhu jirin or jivinakmbaha or mbahanda wolok osmu nanduwa.

3 Nir nihinjik ni auheyehe lerawu jivin ni landa nir. Las avak musa las nihik si nanak li heyehe Jisasin li hishindiyanda nombon li halanda ngashi.

4 Avui Wasilakahi lerawu os ni landan ni mukunak li heye li mba, "Ma tondo Avui Wasilakahi lerawun landa ma lira," karem li mbakmbaha ni hishinda nir. Uhu lerawu orhin ni landa osik nomorawu apsham apshamhi nihik si talawa wolo nga ma lal nirin kavak li nakmba uwa wolo nga kwambuk ni sitambanaha mbeek ni ajenda ambu nir.

5 Uwak nirin li wormblashihi nirin krawuk owenda lir. Uhu li tirsaha nirin jikmba unda lir. Nir lerawu havan ni lawak maome nihi kremangrehenda sir. Uhu niri mushak yawur ni suknyanda ambu nir. Uhu ermba ermbak erenghambar ni yanda nir.

5:19: Ro 3:23-25 **5:21:** Hi 4:15 **6:5:** 2 Ko 11:23-27

6 Hako wavu nihi krahak si nashiwak ni hishiyarihi nombo
worna Avui Wasilakahin ni tiyanda nir. Kolok ni waple-
lenanda ambu nir. Man armek ni unda nir. Masikome
Avui Wasilakahi or nir nga sinda ri. Kwambu orhi nirin
or hashiwak ma anandin ni hishihi lirin wapnuku nihik ni
owenda nir.
7 Nir mashi omendinga nom ni sawenda nir. Kwambu
Avui Wasilakahik lerawu orhin ni landa nir. Nombo wornan
ni tiyanda oso osmu korme sayin tapmama yok ni toloho
flesishin tava ashi yok ni toloho wutari nga ni anajinda hom
nanduwa.
8 Ma lal hi nihin hauowenda lir. Hako ma lal li uwak
hi nihi kavak nanda sir. Lal ma anandin, nir ma kava,
karem sawenda lir. Hako lal ma anandin, nir ma jivi, karem
sawenda lir. Hako nir lerawu os ni landa hulaima nokopman
ni mukunak li heye li mba, "Ma tondo Avui Wasilakahi
lerawun landa ma lir," karem li mbakmbaha lerawun ni
landa nir. Lal ma anandin, nir mbafirimbanda ma, karem
sawenda lir. Hako wahau. Nir mashi ome nom ni sawenda
nir.
9 Nir Avui Wasilaka or heyewa hi nga ni naha lerawu orhin
ni landa nir. Hako ma misambik fehe lir mbeek yawur
nirin heyekrahakoronda ambu osik li heyewa nir hi ngashi
ambu nir. Ma li heyewa nir ni hakwak ni nanda nir. Hako
Avui Wasilaka or jelyashiwak jip ni linda nir. Ma li heyewa
Avui Wasilaka nirin or tolo wornakmbaha nomorawun or
hawak ni hakmba unda nir. Hako nomorawu oso mbeek
nirin kavak nanda ambu sir.
10 Uhu li heyewa wavu nihi kavak si naw, karem mbanda
lir. Hako nir ermba ermbak wavu nihi nga ni rupshinda nir.
Erndakavak ni nawak heyenda lir. Hako nir mashi jivi Avui
Wasilakahi nga ni naha ni saweshiwak ma mushak jip linda
lir. Mbele mbele ni frungunda hom ni nawak heyenda lir.
Hako nir mbele mbele amber nihik nanda lir.
11 Korinik fehenda ma jirin, mbele mbele os wavu nihik
nanda os nimu kormbak sawewak jimu misinduwa. Mbeek
mbele las ni wanyiwa ambu sir. Nir jirin wapnuku nihi
mendek ni owenda jir.
12 Nir mbeek jirin wapmantlek ni owenda ambu nir. Hako
jir nirin wapmantlek owenda jir.
13 Ter os avoko jikisin li sawenda hom jirin amu sawen-
duwa. Ushinak os jirin ni unda hom nirin wapnuku jihi
mendek ji owekmbahan.

Maome nihi tempel aka Avui Wasilakahi sira

14 Nombo wornan tiyanda nga nombo kavan tiyanda nga
frir apsham apsham nanda vri. Ukruharanda mbeek nirtle

6:6: 1 Ti 4:12 **6:9:** 2 Ko 4:10 **6:13:** 1 Ko 4:14

nirndum nanda nga nakrem nanda ambu sir. Unda hom ma ol Jisasin tiyanda ambu ondo nombo lihi mbeek nombo jihi nga nakrem nanda ambu sir. Uwa osik ji auheye. Jir avak ma ol Jisasin tiyanda ambu ondo nga nakrem ji ananja liwa hala.

15 Krais mbeek Laulaka nga wavu namtaskop hishinda ambu ri, wahau. Unda hom Jisasin hishindiyanda ma nga Jisasin hishindiyanda ambu ma nga mbeek nakrem nanda ambu lir.

16 Nir mbeek ma tavak li unda godin ni laha Avui Wasilakahi akak ni owenda ambu nir. Nir tempel aka Avui Wasilaka or ermba ermbak linda orhi aka nir. Unda osik nir mbeek ma tavak li unda godin er nga ni tolonda ambu nir. Avui Wasilaka karem or mbahandari hom,

> An lir nga na lihi lir nga na yakwa nir. Uhu God lihik a nanak lir hulaima nokopma anhik nakwa lir. *Wok Pris 26:12*

17 Hovok Wasilaka or karem mbahandari ri,

> Ma ol kavakavan unda ondon ji halaha ji atamataweyaka. Uhu mbele mbele os kavak nandan ji tolowa ji hala. Ushinak avak jirin a rupshika. *Aisaia 52:11*

18 Hovok or karem mbahandari ri,

> An avui jihik a nanak jir jikistakisi anhik ji naka. An Wasilaka kwambu ngashi karem a mbanda nir. *Hosea 1:10*

7

1 Ma jir ni rupshi mendenda jirin, ji misi. Nir angop Avui Wasilaka erem nirin armek or ukmbaha nor mbahanda mashin ni tolonda nir. Unda osik mbele mbele kava maome nihin uwak kavak nanda nga masikomen uwak kavak nanda nga er ni tirna halaka. Uhu Avui Wasilakan ni ajehe orhi siyok ni sihi misokome orhik ma jivi indingak ni naka.

Korinik linda ondo wavun li tormbleshirik Pol lirin or rupshiri

2 Jir wapnuku jihi mendek nirin ji oweka. Nir mbeek musa las nga mahik ni nanda ambu nir. Uhu nir mbeek man ni uwak Jisasin li hishindiyanda nombon halanda ambu lir. Nir mbeek ni haimba handambaha mahi mbele mbelen ni angrasolanda ambu nir.

3 Kas karem a mbawa kaso mbeek jir kavakavan ji uwa, karem jirin a mbakmbaha na mbawa ambu nir. Angop a sawewak ji misinda sir. Jirin nimu rupshi mendenduwa. Uwa osik os ni hawa mo os ni liwa, jirin wapnuku nihik ni owenda oso er nakwa sir.

6:14: Ef 5:11 **6:16:** 1 Ko 3:16 **6:17:** Rev 18:4 **6:18:** 2 Sml 7:14; Jer 31:9

4 Jirin a hishiwa karem. Jir mashi anhin ji misihi nombo
wornan tiyanda jir. Unda osik jirin amu rupshi mendenduwa. Jir sunguwavu anhin saumbornanda oja. Unda osik nomorawun a kishawa wolo nga jirin a hishihi wavu anhi warje nga a rupshinda jir.

5 Os Taitusin ni lasaha ni heyekurik ni ihi provins Masedoniak ni talari wolo mbeek yawurkawur ni liri ambu nir. Nomorawu apsham apshamhi nihik talari ola. Ma ol orok fehe nir nga ni anambli anamblarnarik wavu nihi ajeri sir.

6 Hako Avui Wasilaka ma ol nomorawu nga nawa man mbornanda ri. Uri osik or halashirik Taitus or tarik ni heyehe wavu nihi osmu mbornara.

7 Hako nombo oso nom nembes. Os jir Taitusin ji saumbornandari mashin or ta nirin or sawerik ni misihi wavu nihi osmu er nga mbornara. Hako oso nom nembes. Os an jirin a ta heyekmbaha anin ji nikishinda nga, mashi os jekambak a kayeri oson ji heyehe mbele mbele kava os ji undanjik ji holmbangamayihinda mashi nga, anin wavu jihik ji owenda mashi nga, Taitus or sawerik a misihi amu rupshi mendenduwa.

8 Jekamba os mas a kayeri oso ji heyeri wavu jihi kandakar nga nambek kavak nari sir. Ushirik oson a misihi wavu anhi nga jirnjik a holori nir. Hako jekamba oson a kayeri jirin a jelyakmbaha na kayeri sir. Uri osik oson a holori ambu nir.

9 Wavu jihi angop ji tormbleshihindak ter jirin amu rupshinduwa. Mashi mas a kayerin ji heyeri wavu jihi kavak nari sir. Hako oso mbeek jirin kava indingak nari ambu sir. Erem ji nari nombo orok Avui Wasilaka jirin or tolo wornashirik wavu jihin jimu tormblera.

10 Erem nanda nombo orok Avui Wasilaka man or uwak mbele mbele kava os li undanjik li holmbangamayihi wavun tormblenda lir. Uhu lirin or jivinashiwak jip linda lir. Hako ma misambik fehe Avui Wasilakan li kumasihi mbele mbele kavakavan li uhu mbeek ondonjik holmbangamayihinda ambu lir. Uhu lir mbeek wavun tormblenda ambu lir. Unda osik lir men erem li li ihi hakwa lir.

11 Armek ji hishika. Wavu jihi kavak nari nombo orok Avui Wasilaka or urik wapjivi jihik tasari sir. Uhu mbele kava os jihi ambek ji urin anatolo wornari jir. Uhu ma or kavakavan uri oton ngriari jir. Uhu las avak mbele kava las jihik nawak Avui Wasilaka jirin kavak or nanda ngashi, karem ji hishihi ajenda jir. Uhu ma oton ji mbashirik jir nga nor lotu undarin halari ri. Uhu anin ji heyekwak jimu nikishinduwa. Erem ji uwa osmu nombo wornan ji tiyandan mukunduwa.

7:5: 2 Ko 2:13 **7:8:** 2 Ko 2:4 **7:10:** Mt 27:3-5; Hi 12:16-17

12 Jekamba oson jirnjik a kayeri mbeek ma or kavakavan uhundari ma oton ji ngria sawekmbaha na kayeri ambu sir. Uhu mbeek ma or or urik kavak nari oton a hishihi na kayeri ambu sir, wahau. Jekamba oson na kayeri karem, jir nirin wavu jihi mendek ji owenda oso Avui Wasilakahi misokomek halanak kormbak si naka. Karem a hishihi amu kayera.

13 Os nirin wavu jihik ji owenda nombo orok wavu nihi jivik si nawak nimu rupshinduwa.

Uhu Taitusin armek ji urik wavu orhi si mbornari oson ni misihi er nga nimu rupshi mendenduwa.

14 Nombo os ji sindari jivik nandari sir, karem mas Taitusin a saweri nir. Ushirik or ihi jirin or heyeri os mas ji tiyarik a sawerik or misiri hom er nari sir. Er ji tiyarik or heyehe indik or taha anin or saweshihindak a misihi jirin amu rupshi mendenduwa. Mbeek a humblarari ambu nir. Mberem ushiwak? Os a saweri hom er siri jir. Nir mbeek ni mbafirimbanda ma ambu nir. Mashi ome nom jirin ni sawenda nir.

15 Os Taitus jihik or iri wolo, Avui Wasilakahi misokomek nombo wornan ji tiyakmbaha Taitusin ji rupshi mendehe aka jihik ji laha iri ri. Uhu mashi orhin armek misindiyari jir. Unda osik orin erem ji uhundan or hishihi, jirin wavu orhik or owehe os mas jirin or rupshinda oson tikrihi warje mende nga jirin ormu rupshinduwa.

16 Uwa osik jir avak nombo worna nom er tiyakwa jir, karem wavu anhi mende nga a hishihi amu rupshi mendenduwa.

8

Korinik linda ma yan Judama ondon li hakmba li owendirsari

1-2 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jirin nimu sawenduwa. Nomorawu wasilaka mende Jisasin hishindiyanda ma ol provins Masedoniak linda ondohik talari sir. Hako Avui Wasilaka lirin or rupshindari osik lirin jelyari ri. Ushirik li rupshi mendehe wavu lihi si usaharik Jisasin hishindiyanda ma anandin li jelyakmba yan owendirsari lir. Lir erndakava lir. Hako yan warje mende nga owendirsari lir.

3 Os erem li uri nombon kormbak jirin amu sawenduwa. Ya os li hari li rupshihi lihinjik li hishihi warje mende nga hari lir. Os li hakurik narin li tikrihi lal nga musha mendek li hari lir.

4 Uhu nirin kwambuk karem saweri lir, *Halanak* nir er nga Avui Wasilakahi ma ol provins Judiak lindan ni jelyakwa

8:1-2: Ro 15:26; 2 Ko 9:1-2

nir, os Jisasin hishindiyanda ma ol sios anandik linda ondo li unda hom,[a] karem saweri lir.
5 Nir ya nom li har, karem ni hishiri nir. Hako oso nom uri ambu lir, wahau. Avui Wasilaka li ukmba or mbanda hom masmas lihinjik sunguwavu lihin Wasilakan li hashihi mashi nihin er nga tiyari lir.
6 Eremhi lerawu oso angop mas Taitus jihi nindik or laha ihi nor halari sir, mbeek or larakori ambu sir. Unda osik indik ni mbashinak or ihi jirin or saumbornanak lerawu oson er ji larakokmba nimu hishinduwa. Unak man ji rupshinda nombo jihin li heyekmbahan.
7 Jir nombo jivin ji tiyaha Avui Wasilakan ji hishindiyanda nombo jihi oso kwambuk nanda sir. Uhu mashi orhin krahak ji sawehe hishiyarinda nga ji naha lerawu orhin ji lakwak rupshinda jir. Uhu nirin er nga rupshinda jir. Unda osik lerawu os yan owendirsaha man jelyanda oson er nga wavu jihi mende nga ji rupshihi er ji laka.
8 Hako an mbeek lerawu kason ji lakmbaha na ukmisiwa ambu nir, wahau. Halanak ma anandi man li rupshihi lirin li jelyanda nombon a saweshinak ji misihi jir nga erem ji ukmbaha amu mbanduwa. Erem ji uwa nombo oso avak mukukwa sir, jir man wapnuku jihik owenda jir.
9 Wasilaka nihi Jisas Krais man or jelyandari nombo angop ji heyeri sir. Or mbele mbele mushak nandari ri. Hako nir amber or jivinakmbaha erndakava hom or naha tari ri. Ushinak Avui Wasilaka jirin armek or unak jipjip ji likmbahan. Uwa osik os jirin erem or unda hom jir nga erem man ji jelyaka.
10 Ter os yan ji owendirsanda nombo wavu anhik a hishiwan jirin amu sawekuwa. Asama kasai wolo ji rupshiri osik jir ma anandin ji jelyakurik ji hishihi sios anandi lerawu oson li la namber, jir masmas lerawu oson ji lai halari sir.
11 Ji rupshihi yan ji hakmba hishiri jir. Unda osik ter kolok lerawu oson ji larakoka. Ya mushak ji na nahi, mushak ji haka. Ya awar ji na nahi, awar ji haka.
12 Avui Wasilaka os wavu mende jihi nga ji rupshihi ji hakwak ji hishiwan rupshinda ri. Os ya nga ji nawa ambu, Avui Wasilaka mbeek yan ji hakmbaha mbakwa ambu ri.
13 An mbeek ma anandin ji jelyakunak mbele mbele jihin ji harakoshihi jir nga ji frungukmbaha na mbawa ambu nir. Jir amber mbele mbele nga nakrembak ji nakmbaha amu hishinduwa.
14 Ter mbele mbele mushak ji nawa osik ma ol frunguwa ondon ji jelyaka. Undanak jir nga os ji frunguwa wolo ma ol

8:7: 1 Ko 16:1-2 **8:9:** Mt 8:20; Fl 2:6-7 **8:12:** Mk 12:43-44

mbele mbele mushak nawa ondo nga jirin li jelyaka. Erem ji ananjelyaha mbele mbele nga nakrembak ji naha ji lika.

15 Os jekamba Avui Wasilakahik li kayehendari hom.

> ﷺMa lal akwa warje nga laha tirsari lir. Lal lapndonom lahara tirsari lir. Hako ma ol akwa warje nga lahara tirsari ondo li ari mbeek akwa sumbuyambu lal wari ambu lir. Ma ol akwa lapndonom lahara tirsari nga erem. Lir mbeek akwa sainari ambu lir.ﷺ *Kisim Bek 16:18*

Pol Taitus len or mbashinak Korinik li ikmba or mbari

16 Avui Wasilakan armek amu mbanduwa. Os jirin wavu anhi mendek a owenda hom Taitusin or ushiwak or nga jirin ormu wavu orhik owenduwa. Uwa osik Avui Wasilakan armek amu mbanduwa.

17 Jihik indik or ikmbaha nimu mbanduwa. Hako orhinjik angop er nga nor rupshi mendewa osik jihik ormu ikmba unduwa.

18 Ma nihi lar er nga ni mbashinak or nga ikwa vri. Ma oto sios amber hom mashi jivi Jisas Kraishin armek krahak or sawewak li misihi li rupshihi orin li hauowenda ri.

19 Hako mbeek mashin or sawenda nombo orokop nembes. Sios amber hom nirin or jelyakmbaha li kamahanda osik or nimu mbashiwak er nga induwa. Nir nga nor ihi yan ni laha provins Judiak ni ikwa nir. Lerawu os ni lawa hi Wasilakahin ni hauowekmbaha nimu landuwa. Uhu os wavu nihi mende nga man ni jelyakwak ni hishindan kormbak ni mukunak ma li heyekmbahan.

20 Nir ya os ji owendirsandan yawur ni tolokwak ni hishinda nir. Las avak yan ni tolonda nombo oso ma li heyehe mashi kavan nirin li mbanda ngashi.

21 Mbeek Avui Wasilakahi misokomekop nombo wornan ni tiyanda ambu nir. Nombo worna os ni tiyanda ni mukushinak ma amber li heyekwak ni hishinda nir.

22 Uhu nihi ma lar er nga ni mbashiwak ormu frir nga induwa. Lerawu os or landan ni oweioweiheyewa lerawu musha armek landa ma ri. Or hishiwa jir avak lerawu jivin lakwa jir. Karem or hishihi jirin wavu orhik or owehe jirin or jelyakmba ormu hishinduwa.

23 Taitus angop ji heyenda ri. An nga nakrem shi sihi lerawun nakrem shi laha jirin shi jelyanda ma ri. Hako ma frijip ovro sios mbashiwak iwa ma vri. Frir lerawu Kraishin armek fri lawak ma li heyehe hi Kraishin li hauowenda ma vri.

24 Uwa osik ma ondon armek ji uhu os lirin ji rupshinda nombo oson ji mukunak li heyeka. Erem ji unak li heyehe li mbaka, ﷺOme sira. Pol nombo nombo os li urik or heyehe hi

lihin or hauowenda hom osmu nawak nimu heyenduwa.
Ushinak sios anandi ondo avak er nga li heyeka.

9

Jir Korinik linda ma ya ol Avui Wasilakahi man jelyakwan ji haka

1 Jir angop mas Jisasin hishindiyanda ma ol provins Judiak
lindanjik yan ji owendirsakmbaha hishiri jir. Unda osik
mbeek mashi warje nga jirin na mbakwa ambu nir.
2 Os man jelyanda nombo angop ji lakmba urik a heyehe
provins Masedoniak a liri wolo hi jihin a hauowehe karem a
saweri nir, Asama kasai wolo provins Akaiak nanda yanga
Korinik linda ondo ma anandin li jelyakmbaha wavu mende
lihi nga li rupshihi angop yan owendirsari lir. Karem a
mbarik sios Masedoniak fehe ma li misihi lir nga wavu lihi
si usarik yan owendirsari lir.
3 Unda osik las avak Masedoniak fehe ondon a saweri
mainombo hom ji unda ngashi ambu. Karem a hishihi
mashi os lirin a sawenda hom er ji ukmbaha Taitus len a
mbashiwak olmu induwa.
4-5 Las avak yan ji owendirsa namber, an nga Masedoniak
fehe ma lal nga jihik ni ra heyehe avak a humblaranda
ngashi. Unak jir nga ji humblara mendenda ngashi. Karem
a hishihi Taitus len ni mbashiwak olmu jihik induwa. Li
ihi jirin li jelyashinak ya os ji hakmbaha ji mbahandan
ji owendirsarakoho ji hakmbahan. Hako jirin a ukmisi
flarnanak ya jihin ji owekwa nembes. Hako wavu jihi mende
nga ji rupshihi ya jihin ji owendirsaka.

Os a rana wolo wavu jihi nga ji rupshihi yan ji haka

6 Karem ji hishika. Ma or akwa lapndonom kumbawa
oto os or kumbawa hom lapndonom sanda ri. Ma or akwa
mushak kumbawa oto os or kumbawa hom mushak sanda
ri.
7 Uwa osik jir amber yawur ji hishiyarihi os ji hakwak ji
hishiwa hom ji haka. Las avak ma jirin li ukmisinak ji ufuhu
ji hanan. Avui Wasilaka ma ol rupshihi wavu lihi nga hawa
ondon rupshinda ri.
8 Or mbele mbele jivin warje nga nor hashinak mbele
mbele nga mushak nakwa jir. Ushinak mbele las Avui
Wasilakahi lerawun ji lakwa mbeek sainakwa ambu sir.
9 Avui Wasilakahi jekambak karem li kayehendari sir.
Ma ol mbele mbelen erndakava ondon handa ma ondo
akwa mushak kumbanda ma hom nanda lir. Lerawu

8:24: 2 Ko 7:13-14 **9:1:** 2 Ko 8:1-7 **9:6:** Snd 11:24-25

jivi os li landa Avui Wasilaka mbeek or hishakwa
ambu lir.&#xfffd; *Buk Song 112:9*

10 Avui Wasilaka akwa yelen or hawak nowek landa jir.
Ushiwak akwa apsham apshamhi nowek ji laha anda jir.
Uhunda hom mbele mbelen jirin or hahanda osik jir nga orhi
ma ondon ji jelyaka. Ushinak nombo worna os ji tiyanda
avak worna mendek er si naka.
11 Avui Wasilaka mbele mbele mushak jirin handa ri.
Unda osik jir nga mbele mbele mushak ma anandin ji haka.
Ushinak ma ol ya ol ji owewan ni laha ni hawa ma ondo Avui
Wasilakan armesarmek mbakwa lir.
12 Lerawu os erem ji lawa oso Avui Wasilakahi man si
jelyashinak mbeek mbele las frungukwa ambu lir. Hako
oso nom nembes. Warje nga Avui Wasilakan armesarmek
mbakwa lir.
13 Os lirin ji jelyawa oso avak nombo worna os ji tiyawan
kormbak mukukwa sir. Uhu avak karem hishikwa lir,
jir mashi jivi Kraishi indingan wornak tiyanda jir, karem
hishikwa lir. Uhu mbele mbele musha ol ji hawan li heyehe
hi Avui Wasilakahin hauowekwa lir.
14 Uhu karem hishikwa lir, waprupshi Avui Wasilakahi
jihik hojenda sir, karem li hishihi jirin warje nga rupshikwa
lir. Uhu jirnjik Avui Wasilakan li sawenak jirin armesarmek
ukwa ri.
15 Os jikisi orhin nirnjik or hahanda oso mbele mbele
jivi tos misambik fehen si tikrihi warje mende nga jivik
nanda sir. Mberem ni mbandahi ambu sir. Unda osik Avui
Wasilakan armesarmek nimu mbakuwa.

10

Pol ma ol hi orhin kavak nari manjik mashin or kayeri

1 Ma lal anin karem mbafirimbanda lir, &#xfffd;Pol oto os nir
nga nor liwa wolo nirin or ajehe mainalok mbanda ri.
Hako os homek or liwa wolo mainkwambuk huli huliyik
nirin mbanda ri.&#xfffd; Hako an Pol, Krais orhinjik hi orhin
or hakaowehe mainalok or sawenda hom an jirin erem a
sawekwa karem.
2 Ji auheyehe ji linak a raka. Las avak os jihik a rawa
wolo jirin mainkwambuk a sawenda ngashi. Mberem
ushiwak? Ma lal karem mbanda lir, &#xfffd;Nir ma misambik fehe
li hishihi li landa hom ni landa,&#xfffd; karem mbanda ma ondon
mainkwambuk a sawekwa nir.
3 He, misambik nimu linduwa. Hako nir mbeek ma
misambik fehe li hishihi awun li unda hom ni unda ambu
nir.

9:10: Ais 55:10 **9:11:** 2 Ko 1:11; 4:15 **10:1:** 1 Ko 2:3 **10:2:** 1 Ko 4:21

4 Mbele mbele ol ni toloho awun ni unda mbeek misambik
fehe ambu lir. Mbele mbele ondo Avui Wasilaka hahanda
olik kwambu nga li naha Laulaka linyi os or falendan tlenda
lir.
5 Nir ma ol mbafirikafirihi hi lihin lihinjik li hauowehe
Avui Wasilakahi mashin mblarnaha hulaima nokopma
Avui Wasilakahi mashin li misikwan pantlenda ma ondon
mainkwambuk ni sawehe ni tolo wornanda nir. Ushi-
nak os erem li hishinda nombo lihin li halaha Kraisin li
hishindiyaha or hishinda hom li hishikmbahan.
6 Nir mashi os ni sawendan ji tiyarakokmbaha nimu
nikishinduwa. Ushinak ma ol Kraishi mashin mblarnanda
ondon ni mbanak hikriyok ihi likwa lir.
7 Jir mbeek yawur man ji heyehe mbanda ambu jir. Jir
jihinjik jir Kraishi ma indinga, karem mbanda jir. Hako os
armek nirin ji liheye nahi, os jir nanda hom nir nga erem
Kraishi ma nir, karem nirin mbakwa jir.
8 Wasilaka kwambu os nirin or hari oso jirin ni saun-
jelyashinak orin ji hishindiyanda nombo jihi oso kwambuk
si nakmbaha nirin hari ri, mbeek jirin ni unak kavak ji
nakmbaha nembes. Uwa osik kwambu os nirin or hahanda
oson ni hishihi hi nihin ni hauowe nahi oso mbeek ni suruwa
ambu sir.
9 Avak ji mba, ❑Ni ajelijisikmbaha Pol mashi kason kayeri
ri,❑ karem ji hishinan.
10 Ma lal anin kavak karem mbanda lir, ❑Os mashin
jekambak or kayewa mainkwambuk or mbaha kayenda ri.
Hako os nihik or taha mashin or sawewak ni misiwa wolo
kandai hahanda mashi hom sawenda ri. Uhu mashin or
sawewa wolo mbeek armek ni misinda ambu ri,❑ karem
mbanda lir.
11 Ma ol erem mbanda ma ondo yawur karem li hishika.
Os lir nga ni liwa wolo mashin ni sawewa os jekambak ni
kayenda hom kwambuk er ni sawenda nir, karem li hishika.
12 Nir mbeek ma ol yerkujihi hi lihin li hauowe mbanda ma
ondo hom ni mbakwak ni hishinda ambu nir, wahau. Lir lihi
ambek li anaoweioweiheyehe karem mbanda lir, ❑Nir ma
anandin ni tikrihi jivi mendek ni nanda nir.❑ Hako os erem
li mbanda oso mbeek li hishiyarihi mbanda ambu lir.
13 Nir lerawu os ni lakmbaha Avui Wasilaka or hahandan
ni rupshi mendehe ni landa nir. Uhu karem ni mbanda nir,
❑Nir lerawu jivin ni landa nir.❑ Hako nir mbeek wasilaka
mendek yerkujihi hi nihin ni hauowenda ambu nir. Avui
Wasilaka jihik ni ta, karem or mbari hom jihik ni taha
lerawun ni lari nir. Unda osik lerawu jivin ni landa nir,
karem ni mbanda nir.

10:4: Ef 6:13-17 **10:8:** 2 Ko 13:10 **10:13:** Ro 12:3

14 Ma lal jihik li i namber, nir maifuk mashi jivi Kraishin ni
laha ihi jir Korinik fehendan ni saweri nir. Unda osik ter os
nimu jirin kwambuk mbanduwa. Erem ni uwa oso mbeek
ma anandi landa lerawun ni angrasolanda ambu nir.
15 Nir mbeek ma anandi li lahanda lerawu yejen ni heye
ni muku ni mba, "Nir lahanda sir," karem mbaha hi
nihin ni hauowenda ambu nir, wahau. Nir men lerawu os
Avui Wasilaka nirin or hahandan ni laha ni rupshinda nir.
Ushinak Kraisin ji hishindiyanda nombo jihi oso kwambuk
si nakmbaha nimu hishinduwa. Unak lerawu os jihi nindik
ni landa er nga halanak wasilakak si naka.
16 Unak yanga jihin ni halaha mashi jivi Jisashin ni laha
yanga homek ni sawe ikwa nir. Nir mbeek kuyanga os ma
anandi angop mashi oson li sawehe lerawun li landa mishi
orok lerawun ni lakwak ni hishinda ambu nir. Uhu nir
mbeek lerawu os ma li lahanda yokon ni heyehe ni mba,
"Nir lahanda sir," karem ni mbaha hi nihin ni hauowekwa
ambu nir, wahau.
17 Mashi Avui Wasilakahi karem mbahandari sir,

"Avak mahi hin ji hauowewa hala. Mbele mbele Wasilaka
or uhundan ji hishihi hi orhi nom ji hauoweka."
Jeremaia 9:24

18 Ji hishika. Ma ol lihinjik yerkujihi hi lihin hauowewa ma
ondo Wasilakahi misokomek or heyewa men sembe mbanda
ma lir. Hako os Wasilaka ma lalhi hin or hauowe nahi, lir or
rupshinda ma lira.

11

*Pol os or sinda nombo oso mbeek ma ol lihinjik lir aposel,
karem mbanda ma sinda nombo nga nakrem nanda ambu sir*

1 Am ji halashinak a yerkujinda mashi lal a sawenak
misikundaj?
2 Avui Wasilaka ma amber hom orhi siyok li sikmbaha
hishinda ri. Unda hom an nga erem amu hishinduwa. Jir
amber hom Kraisin ji tiyaka. Nokopminyongo os ruwol tava
olo linda oso si hulasikwak li tlasanda hom Krais jirin or
lakmbaha jirin ornjik amu tlasara.
3 Hako las avak hovo oto or mas Ivin mbafirimbashirik
Avui Wasilakahi mashin si kumaifandari hom jirin or
mbafirimbashinak Kraisin wapnuku jihi mendek ji owen-
dan ji halaha orin ji kumaifanda ngashi, karem a hishi amu
ajenduwa.
4 Ma lal angop jihik li ihi Jisashi mashin apsham sawenda
lir. Uhu Masikome Avui Wasilakahi or mas ji lahandan ji

10:17: 1 Ko 1:31 **10:18:** 1 Ko 4:4 **11:2:** Ef 5:26-27 **11:3:** Stt 3:4,13

halashihi masikome anandin ji lakmbaha mbanda lir. Uhu mashi jivi os mas ni sawerik ji misindiyandan ji halashihi mashi anandin ji misindiyakmbaha sawenda lir. Os erem li saweri wolo jir mashi lihin ji misikmbaha mambla arngalandari jir. Uwa osik jirnjik a hishihi amu ajenduwa.

5 Ji misi. Ma ol lihinjik li yerkujihi lir aposel kwambu ngashi, karem mbanda ma ondo mbeek anin li tikrihi hausinda ambu lir.
6 He, ome sira. An mbeek mashin armek a sawenda ambu nir. Hako hishiyarinda anhi krahak er nanda sir. Hishiyarinda os anhik nanda oso angop kormbak ni mukushihindak ji heyenda sir.

7 Angop ji heyenda nir, an mbeek mashi jivi Avui Wasilakahin jirin a sawenda nombo orok yan a landa ambu nir. Hi anhin a hakaoweshihi hi jihin a hauowekmbaha erem a unda nir. Os erem a uwa a suruwa os? Wahau. A suruwa ambu sir.
8 Sios ome lal yan anin li harik a laha jihi nindik lerawun a lari nir. Unda osik ma lal li heyehe olmu mbar, “Pol sios ome lalhi yan or hirnyaha yanga Korinik lerawun or landu,” karem mbari lir.
9 Os jir nga na liri wolo mbele lal a frungundari nir. Hako mbeek anin ji jelyakmba na silindari ambu nir. Provins Masedoniak fehe ol Jisasin hishindiyanda ondo mu yan li owendirsaha li laharaha mbele mbele ol a frungurin anin jelyara. Os jirin a silikurin a halari karem. Las avak a silinak wavu jihi kavak si nanda ngashi, karem a hishihi os amu halara. Uwa osik ter sishihi iwa nga mbeek jirin yanjik a silikwa ambu nir.
10 Mashi omendinga Kraishi anhik si nanda osik omendingak jirin amu mbanduwa. Os erem a uwan a rupshinda nir. Uwa osik ma jir provins Akaiak fehe lar mbeek or mbanak os erem a uwan a halakwa ambu nir.
11 Jirin a turaha os jirin yanjik a silikwan a halaw, karem jimu hishindu? Wahau. Avui Wasilaka os jirin a rupshiwan angop heyenda ri.

12 Ma ol lihinjik lir aposel indinga, karem mbaha lihinjik yerkujinda ma ondo yanjik li siliwak ji handa lir. Uhu karem mbanda lir, lerawu os li landa nir landa hom li landa, karem li mbaha hi lihin hauowenda lir. Hako nir lerawu oson ni landa mbeek yanjik ni silinda ambu nir. Erem ni uhundanak os ni unda nombo oson li heyehe, li yerkujihi yan landa nombo oson li halakmbahan.

11:4: Ga 1:8-9 **11:5:** 1 Ko 15:10; 2 Ko 12:11 **11:6:** 1 Ko 2:1,13 **11:7:** 1 Ko 9:18 **11:8:** 2 Ko 12:13; Fl 4:15-16

13 Ma ondo aposel indinga ambu lir. Lir men aposel Kraishi
hom arndihi jirin mbafirimbanda lir. Unak lirin ji heyehe lir
lerawu Kraishin landa ma, karem ji hishikmbahan.
14 Os erem li unda nombo oson ji heyehe ji lishnyamash-
nyawa hala. Ji hishi, Laulaka orhinjik erem ensel Avui
Wasilakahi hom arndinda ri.
15 Unda hom Laulakahi lerawun landa ma ondo erem
nanda lir. Lir nombo wornan tiyanda ma hom arndinda lir.
Hako lir kumak os erem li unda kava lihi wasan lakwa lir.

Pol aposel lerawun or laha nomorawu wasilakan kishari ri

16 Indik amu sawekuwa. A yerkujinda mashi lal a sawenak
ji misihi avak ji mba, na ambarambasi mbaw, karem ji
mbanan. Hako os ji hala nahi, hi anhin a hauowenda mashi
kas a sawekwa nir.
17 Wasilaka mbeek erem a mbakmbaha or mbari ambu sir.
Hako an ma or hi orhin hauowehe ferfar mbanda hom a
mbakwa nir.
18 Ma mushak mbele mbele misambik fehendanjik yerku-
jinda lir. Unda hom an erem nanda mashin a sawehe hi
anhin a hauowekwa nir.
19 Jir jihinjik jir hishiyarinda nga nanda, karem hishinda
jir. Hako ferfar mbanda ma mashin li sawewan mambla
arngalanda jir. Uwa osik an ferfar a mbawa mashin er nga
ji mambla arngalaha ji misika.
20 Ome sira. Jir ma ol aposel hom arndi tanda ma ondonjik
lerawun landa mak nanda jir. Lir mbele mbele jihin li mbaha
landa lir. Lir jirin li haimba handambaha ya jihin hirnyaha
landa lir. Lir jirin mainkwambuk li mbashiwak os li mbawa
hom er unda jir. Lir jirin esnerkonda lir. Hako jir os jirin
erem li uwa oson rupshinda jir.
21 Jir mberem ji hishindu? An kwambu ngashi ambu onik a
humblaraha jirin mbele mbelenjik a siliri ambu, karem jimu
hishindu? Wahau te.
Os lir nombo wornan armek li tiyanda, karem ji hishinda
nahi, an nga os erem a nanda nombon a sawenak ji misika.
22 Os lir Hibru ma, karem li mbanda nahi, an ngana. An
Hibru11:22 ma indinga nira. Os lir Israelik fehe ma, karem
li mbanda nahi, an ngana. An Israelik fehe ma nira. Os lir
nirambara Abrahamhi, karem li mbanda nahi, an ngana. An
Abrahamhi nira lar anira.
23 Os lir Kraishi lerawun landa ma, karem li mbanda nahi,
an ter mainkwambu indingak jirin a sawekwa karem. An
Kraishi lerawun a landa ma indinga anir. Karem a mbawa
ferfar mbanda hom amu mbanduwa. Hako orhi lerawun a

11:21: Fl 3:5 11:22 **11:22:** Judama lir Hibru ma, karem mbanda lir.

landa nombo anhi oso os lir landan tikrihi wasilakak nanda sir. Unda osik ma anin hindi mushak li jihi krawuk owendari lir. Urik hindi mushak a hakuri ambek a nandari nir.
24 Judama hindi 39-pelak anin amba amba li wormblashiri nir. Erem li ya uri hindi tostava yoko hom nari lir.
25 Ma Romik fehe anin wanjekombek li jiri hindi nalmingrip. Nindi las li sunjakomloho li jishirik a hari nir. Hindi nalmingrip sip ol a lawu na iri ondo kavak si narik a faheye iri nir. Uhu nindi las niri tandi na faheye iri nir.
26 Hindi mushak nombo homek a yandari nir. Uhu fa si rasarik a mburi wolo a uk aha tarmumarmuyandari nir. Ma kava anin li jikurik nandari sir. Judama nga Judama ambu ondo er nga anin li jikurik undari lir. Kolakak a yari wolo nga misamtelmbambak a yari wolo nga fak a yari wolo nga nomorawu laka laka mende anhik lawundari sir. Urik ma ol Jisasin hishindiyanda ma hom arndindari ma ondo anin kavak nakurik undari lir.
27 Urik lerawu havakava menden a laha nomorawun a kishaha kal a kremangrendari nir. Mbeek hindi mushak yawur a suknyandari ambu nir. Uhu hindi mushak akwan a frunguhu erenghambar a lindari nir. Uhu hindi mushak uksembe mendek narik jekapnashi anhi hatlayindari sir. Uhu os a nijirari wolo kousamba nga na nandari ambu osik a nijirandari nir.
28 Nomorawu kando himi nom nembes. Mberem mberem a uhu sios anandi anandin a jelyashinak jivik livai naku, karem a hishihi niri tandi lerawu havakavan a landari nir.
29 Sios ome las os si tlerakakmba urik a misiri wolo wavu anhi kavak er nandari sir. Os ma lal Jisasin hishindiyanda man li jeikayerik li rakatukuyirik a misiri wolo a waplele-nandari nir.
30 Yerkujinda nombo mberem sivai nandu? Ma misambik fehe lir kwambu nga nanda lir, karem li sawehe yerkujinda lir. Hako an wahau. An kwambu nga na nanda ambu nir, karem a sawekwa nir. Unak li heyehe li mba, “Ome sira. Pol kwambu nga nanda ambu ri,” karem li mbaka.
31 Avui Wasilaka Jisas Wasilaka nihi avoko orhi ria. Or heyewak omendingak amu mbanduwa. Hi orhi nom ermba ermbak ni hauoweka.
32 Yanga Damaskusik a i liri wolo king Aretasnjik lerawun landa ma oto or mbashirik awun unda ma anin li toloho krawuk li owekmbaha akayanga amber hom er li jiyirakori lir.
33 Hako anin tiyanda ma lal serkawu wasilaka lasik anin li woloho serkawu oson kuvuk li tihi windok yanga hikriyok naman li tolorik a rakaha amu tulu ira.

11:23: Ap 16:23 **11:24:** Lo 25:3 **11:25:** Ap 16:22; 14:19 **11:26:** Ap 9:23; 14:5 **11:32:** Ap 9:23-25

12

Suknombo yok Avui Wasilaka mbele mbele mushak Polin or mukuri

1 Mberem a uhu na yerkujiku? Halanak mbele mbele ol
suknombo yok Avui Wasilaka anin or mukurik a heyenda
nga kormbak or sawerik a misinda nga a sawekwa nir. Hako
os erem a mbaha a yerkujiwa oso mbeek anin jelyakwa
ambu sir.
2 Mbele las os anhik talari asama 14-pela am li ishiwak
mashi kason amu sawenduwa. Krais nga masamtenjek a
nanda osik anhik talari sir. Oso karem. Avui Wasilaka
anin or lalawuhu yanga heven os metenjek nanda orok or
oweshirik a liri nir. Maome nga na lawuri on mo, masikome
nom a lawuri on? Ma am te. Avui Wasilaka nom heyenda ri.
3 Maome nga na lawuri mbe mo masikome nom a lawuri
mbe, ma am te. Avui Wasilaka nom heyenda ri.
4 Urik hevenik a lihi mashi os ma misambik fehe li misihi
li sawekurin Avui Wasilaka pantlendari oson amu misira.
5 Mashi os a misinda oson a sawehe na yerkujindahi nir.
Hako erem a ukwa ambu nir. Os a yerkujikwa karem. An
mbeek kwambu nga na nanda ambu nir, Avui Wasilaka anin
or jelyanda oso nom a hishihi a yerkujikwa nir.
6 Anin or jelyashihindak lerawu wasilaka menden a landa
nir. Unda oso angop ji heyenda osa. Unda osik os a yerkuji
nahi, an mashi omendingan a sawenda osik jir mbeek, Pol
ambarambasihi mbaw, karem mbakwa ambu jir. Hako
mbeek yerkujinda mashin a sawekwa ambu nir. Las avak
erem a sawenak hulaima nokopma hi anhin metengnukuk
men sembe li hauowenda ngashi. An a hishiwa hulaima
nokopma mashi os a sawendan li misihi nombo nombo os
a liyandan li heyehe anin yawur li heyekrahakorokmbaha
amu hishinduwa.

Kwambu nihi mendek si nawa wolo Krais kwambu orhi nihik si nashiwak ni sinda nir

7 Avui Wasilaka mbele mbele jivi hevenik nandarin or
mukurik a heyeri nir. Hako las avak anhinjik a yerkujihi
hi anhin a hauowenda ngashi, karem mbaha nomorawu
os lame hom jindari las or halashirik maome anhik nari
sir. Nomorawu oso lame hom maome anhin si jintlehendak
ermbak si sishi tingayawa hom maome anhi a kavamisinda
nir. Nomorawu oso Avui Wasilaka or halashiwak Laulaka
anin ormu jeikayenda sira.
8 Hindi nalmingrip Avui Wasilaka nomorawu os lame hom
jinda oson or laha ormbekmbaha wavu anhi mende nga na
siliri nir.

12:7: Jop 2:6

9 Hako Wasilaka anin karem ormu sawera, "Wahau. Nomorawu os lame hom jinda oson a laha ormbekwa ambu nir. Waprupshi anhi os mihik nanda oso wasilaka mende sir. Uwa osik mbelenjik mi sainaha mi silindu? Ambehoma. Kwambu anhi a halashiwak ma ol kwambu ngashi ambun jip jelyanda sir," karem ormu mbara. Uwa osik a hishiwa kwambu Kraishi anin or jelyakwa osik an mbeek kwambu nga na nanda ambu oson a rupshihi a yerkujikwa nir.

10 Uwa osik nomorawu apsham apshamhi os Kraishi lerawun a landa nombo orok si talawak a krehewa wolo amu rupshinduwa. Uhu ma lal hi anhin kavak li mbawa wolo amu rupshinduwa. Uhu anin li kavak nakmba li uwa wolo nga a rupshinda nir. Mberem ushiwak? Os kwambu nga na nawa ambu wolo Krais anin or jelyashiwak kwambuk a sinda ona.

Pol ma ol Korinik lihi Jisasin hishindiyanda ondon or saumbornari

11 An mbeek anhinjik mashi kason a mbawa ambu nir. An mbele las a undahi ambu, karem ji mbashihindak yerkujinda mashi kason amu mbanduwa. He, ome sira. An mbele las a undahi ambu nir, os Avui Wasilaka anin or jelya nahi ambu. Jir haimba handambanda aposel ondon ma anandin karem sawenda jir, "Tondo aposel indinga kwambu ngashi lir," karem sawenda jir. Hako jir mbeek anin erem mbanda ambu jir. Hako an lirin a tikrihi aposel indingak a nanda nir.

12 Os jihi nindik a liri wolo lerawu havakavan a laha mbele mbele apsham apshamhi nga ma undahi ambu ondo nga mushak a uri nir. A urik ji heyeri ondo olmu mukunduwa, an aposel indinga nira.

13 Os jir nga na liri wolo mbele ol sios anandik a undari hom a uri nir. Hako haimba handambanda aposel jirin li siliri hom mbeek akwa yanjik jirin a siliri ambu nir. Os erem a uri oso a sururi ambu nir. Hako kas karem a uhundan wapkava hishinda jir.

14 Hindi frijip angop jirin a ra heyeri nir. Unda osik ter indik a ra heyekwak a hishihi amu hundujenduwa. Os a rawa wolo an mbeek jirin akwa yanjik a silikwa ambu nir. Jikisakri mbeek avoko nijava lihinjik li hishombashiowehe lerawun landa ambu lir. Avoko nijava nom jikisi lihinjik li hishombashiowehe lerawun landa lir. An mbeek akwa yanjik a rakwa ambu nir. Hako jirin a ra heyehe ni rupshikmbaha na rakwa nir.

15 An jirin wapnuku anhik a owenda osik ya mbele mbele ol anhik nanda ondo jirin a haha sunguwavu anhi mende er

12:9: Fl 4:11-13 **12:11:** 2 Ko 11:5 **12:12:** Ro 15:19 **12:13:** 2 Ko 11:9

nga jirin a hakwa nir. Ushinak kwambuk ji sitambanakmbahan. An jirin erem wavu mende anhik a owenda nir. Hako jir mbeek anin erem unda ambu jir.

16 Hako lal jihi karem mbanda lir, ❝Or mbeek ya mbele mbelenjik nirin kormbak silindari ambu ri. Hako or men nirin or haihanda owehe ya mbele mbele nihin tavasumlandari ri,❞ karem mbanda lir.

17 Mberem ji hishindu? Ma ol a mbashirik jihik iri ma lihi lar mbele mbele jihin am mayam tavasumlarik ji heyeri or? Wahau.

18 Taitusin a saukaweshirik Jisasin tiyanda ma lar er nga nor laha iri vri. Taitus os jir nga nor liri wolo mbele mbele jihi lal am mayam tavasumlarik ji heyeri or? Wahau. Ji hishika. An nga or nga wavu namtaskop shi hishihi nombo namtas nom shi tiyanda shir. Uhu shir mbeek jirin yanjik shi silinda ambu shir.

19 Jir karem jimu hishindu? Mashi kava anin ji mbandan a misihi os erem jirin a unda kavan a namben kambenaha mashi kason jirnjik a kayew, karem jimu hishindu? Wahau. Nir Kraishi mak ni naha Avui Wasilakahi misokomek mashi kason nimu mbanduwa. Ushinak ma jir a rupshi mendenda jir, os Kraisin ji hishindiyanda nombo jihi kwambuk si nakmbahan.

20 An jirin a hishihi amu holonduwa. Las avak jirin a ra heyewa mbeek os ji nashinak a heyehe na rupshikmba na hishiwa hom ji nanda ngashi ambu. Unak jir nga avak os anin ji heyekwak ji hishiwa hom a nanak ji heyenda ngashi ambu. Las avak a ra heyenak ji anaji anangriaha, mbele mbele mahin ji heyehe ji wapkava hishihi, ji waplelenaha, malakamak ji nakmba ji hishihi, man ji hukwamainentle sawehe, man ji anasaufakaha ji mbaha, hi jihin jihinjik ji hauowekmba ji hishihi hulaima nokopman ji unak wavu musha mushak li hishinda ngashi.

21 Las avak jihik a ranak wavu jihin ji tormblehe kavakava ol mas ji undarin ji halanda ngashi ambu. Kavakava op mas ji undari karem, nokophirmbirihi hulatolhakanda nombo nga wavu jihi si hasahasawak kavakavan ji unda nombo nga ovria. Las avak Avui Wasilaka halashinak os er ji uwan a heyehe misokome jihik a humblaranak wavu anhi nga avak kavak si nanda ngashi. Karem a hishihi masmas mashi kason jirnjik amu kayenduwa.

13

Jir Korinik linda ma jirin, Kraisin hishindiyanda nombon ji auheyeka

12:18: 2 Ko 8:6,16-18 **12:21:** 2 Ko 13:2

1 Hindi frijip jirin a ta heyeri nir. Hako ter indik jirin a ra
heyekwak amu hishinduwa. Avui Wasilakahi mashi karem
mbahandari osa,

> "Os ma lar mbele kava las or unak ji kotim ukwak ji hishi
> nahi, ma frijip mo nalmingrip os or uwan nakremkop
> li sawe nahi, mashi oso omek nakwa sir." *Lo 19:15*

Unda hom an nga erem. An angop hindi frijip
mainkwambuk jirin a saweri nir.

2 Os mas jir nga na liri wolo kavakavan undari ma ondo
os erem li undarin li halakmba mainkwambuk a sawerik
jir amber hom angop ji misiri sir. Ter homek a lihi indik
mainkwambuk jirin amu sawenduwa. Unda osik os indik a
rawa wolo ma ol kavakavan unda ondo amber hom mbeek
mainalok a sawekwa ambu nir.

3 Uwa osik ji auheyeka. An Krais or sauhawak mashi
orhin a sawenda nir. Hako jir karem mbanda jir, "Os Krais
sauhawak mashi orhin mi sawenda nahi, wa mukunak ni
heyehe avak ni mba, "Mir Krais sauhawak sawenda mir."
" Uwa osik avak ji heyekwa sir. Krais kavakava os ji
undan or tolo wornawa wolo, kwambu orhi nga er or tolo
wornakwa sir.

4 He, mas miandok orin li tiriri wolo ma li heyeri or
kwambu nga nari ambu ri. Unda hom nir erem. Or nga ni
sinda osik ma li heyewa nir kwambu nga ni nanda ambu
nir. Hako Avui Wasilaka or mbarik or usaha ter ormu
kwambu Avui Wasilakahik linduwa. Unda hom nir erem.
Avui Wasilaka kwambu orhik nirin or jelyashinak nir nga
jirin ni jelyakwa nir.

5 Ermba ermbak os Jisasin ji hishindiyanda nombo jihin
jihinjik ji oweioweiheyeka. Os ji liyawa jihi oson mukunak
ma li heye li mba, "Ma tondo Jisasin hishindiyanda ma
tolir," karem li mbaku mo wahau? Os ji mba, "Jisas Krais
wavu nihik linda ambu ri," karem ji mba nahi, jir mbeek
nombo worna indingan tiyanda ambu jir. Jir nombo wornan
angop halawa jir.

6 Jirin a sawekwa karem. Yawur nirin armek ji oweiowei-
heye nahi, nir os aposel indingak ni nandan avak ji heyekwa
sir.

7 Uhu Avui Wasilaka jirin or jelyakmbaha jirnjik orin ni
sawenda nir. Ushinak kavakava os ji undan ji halakmbahan.
Hako nir mbeek erem Avui Wasilakan ni saweshinak or unak
kavakavan ji halaha nombo wornan ji tiyaha hi nihin ji
hauowekmbaha ni sawenda ambu nir, wahau. Jir nombo
wornan ji tiyakmbaha Avui Wasilakan jirnjik ni sawenda

13:1: Mt 18:16; 1 Ti 5:19 **13:4:** Fl 2:7-8 **13:5:** 1 Ko 11:28

nir. Hako nir mbeek os nir aposel indinga ambu, karem ji mbandan ni hishinda ambu nir.
8 Ji hishika, os mashi omendingan ni kumaifa nahi, mbele las ni undahi ambu nir, wahau. Hako nir mashi omendinga oso kwambuk er si nakmbaha ni hishihi lerawun ni la nahi, mbele mbele amber ni undahi nir.
9 Nir os ma li heye li mba, Tondo kwambu ngashi ambu lir, karem li mba nahi, wa mberem uwana. Hako jir kwambuk er ji sishinak ni rupshika. Nir ermba ermbak Avui Wasilakan ni sawenak jirin or jelyashinak Jisasin ji hishiowenda nombo jihi nga ji liyawa jihi nga jivi mendek er si nakmbaha ni sawenda nir.
10 Wasilaka lerawu orhin a lakmbaha anin kamari ri. Uhu kwambu orhin anin hari ri. Las avak a ra heyenak kavakava nindik er ji linak a heyehe mainkwambuk jirin a mbanda ngashi, karem mbaha jekamba kason masmas amu kayenduwa. Ushinak kavakavan er ji halaha ji linak a rakmbahan. Jirin a tolo wornakmbaha Wasilaka kwambu oson anin hari ri, mbeek jirin kavak a nakmba nembes.
11 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashin a sawerakokwak amu mbanduwa. Kavakavan ji halaha jivijivikop ji lika. Mashi anhi kason ji misika. Uhu wavu namtaskop ji hishihi jihi ambek nakrem ji anafaha ji lika. Ushinak Avui Wasilaka or waprupshi nga waphimbiji nga hojenda oto jir nga nor sika.
12 Jihi ambek ji anamakshitakshika. Ma amber Jisasin hishindiyanda ma ol an nga ni linda ondo olmu jirin wesambasan handuwa.
13 Wasilaka nihi Jisas Krais waprupshi orhi nga Avui Wasilaka jirin wapnuku orhik or owenda oso nga Masikome orhi nga jihik er si sika. Unak Masikome or jelyashinak anafa jip likwa jir. Unda kasira. Ambehoma.

13:10: 2 Ko 10:8

Jekamba Pol yanga Galesiak lindanjik or kayeri

Pol mashi kason sios Galesiak lindanjik or kayeri

1 An aposel Pol anira. Mbeek ma lar anin kamaha lerawu
toson a lakmbaha mbari ambu ri, wahau. Avui Wasilaka or
Jisas Kraisin mbashirik indik usahari oto nga Jisas Krais nga
frihinjik anin fri kamashihindak aposel lerawu toson amu
landuwa.
2 An nga Jisasin hishindiyanda ma tol torok nakrem ni
linda nga wesambasa nihin jir sios provins Galesiak fehen-
danjik nimu kaye ermbenduwa.
3 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak or nga Jisas Krais
Wasilaka nihi nga waprupshi frihi nga waphimbiji frihi nga
fri halashinak jihik si naka.
4 Krais kavakava ni undanjik maome orhin ofa hom nirin
jivinakurik hari ri. Uhu mbele mbele kava tos ter misambik
nanda nindik nirin indik ormu lara. Os erem or uri oso Avui
Wasilaka nihi or mbahandari nombo hom os ormu ura.
5 Uhunda osik hi Avui Wasilakahin ermba ermbak nimu
hauowekuwa. Ome sira.

Jisas hulaima nokopman or jivinandari mashi namtas nom nanda sir

6 Lerawu os Jisas larinjik Avui Wasilaka waprupshi orhin
yelndam jirin or hashihindak Jisashi krahak jimu sinduwa.
Hako jir mberem ushiwak kolomalok mashi orhin ji lai tirna
halaha mashi anandi yejen ji tiyandu? Os erem ji urin a
misihi namu mbara, ﷺAyo, lawe mbashiwak karem undala!
ﷺ
7 Mashi os Jisas hulaima nokopman or jivinahandari
mashi namtas nom nanda sir. Anandi las nga nanda ambu
sir, wahau. Hako ma lal jirin li haimba handambaha mashin
li toltormblehe mashi anandi yejen li saweshiwak os jimu
hishakashanduwa.
8 Yawur ji misi, os ma lar or taha mashi os or sawewa oso os
mas ni sawenda nga nakrem si na nahi ambu, ma oto avak
hik or ihi kavak er nakwa ri. Ji misi, os nir aposel lar mo
ensel hevenik fehe lar os mashi apshamhin ni sawe nahi, hik
ni ikwa nir.
9 Uwosik indiyok amu sauyangonduwa, os ma lar mashi os
ni sawenda hom or sawe nahi ambu, ma oto hik or ihi kavak
er nakwa ri.

1:4: Ga 2:20 **1:7:** Ap 15:1,24 **1:8:** 1 Ko 16:22

10 Kas karem a mbawa mashi, jirin a hokovi laharakmbaha
na mba, karem jimu hishindu? Wahau, an Avui Wasilaka
nom anin or rupshikmbaha na hishinda nir. Wa mberem
ji hishindu, ma misambik fehe li rupkapshikwa mashin a
sawenda, karem jimu hishindu? Wahau. Os ma misambik
fehe anin li rupshikmbaha na hishi nahi, an mbeek Kraishi
lerawun landa ma indingo ambu nir.

Jisas Polin or kamashirik os aposelik or nahandari nombon or saweri

11-12 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, omendingak
jirin amu sawenduwa, mashi jivi Jisashi os a sawenda oso
mbeek ma lar wavu orhik or hishihi anin haha ewesaweri
ambu ri, wahau. Jisas Krais orhinjik or taha anin saujiwolori
ri.

13-14 Angop ji misiri sir, os mas a nandarin. An Judama lar
anira. Uhu Judama nga na lotu uhu lo lihi amber armek a
tiyarakondari nir. Lerawu os orok a lari anhi kuvu ondon a
tikrindari nir. Oro wolok Jisashi mak a nari ambu osik orhi
man kavakavak a undari nir. Sios orhin kavak a nakmbaha
a undari nir.

15 Hako nijava anhi anin si wa namber Avui Wasilaka
angop anin or kamari nir. Wavu orhi nga anin or hishihi
anin ormu kamara, orhi mak a nakmbahan.

16 Undari osik os or mbahandari wolok si narik jikisi orhin
kormbak or mukushirik amu heyera. Uhu nor mbashihindak mashi os Jisas hulaima nokopman or jivinahandari
mashi oson Judama ambu ondon a sawenda nir. Os anin
or lari wolo an mbeek ma lal anin li sauhakmbaha na siliri
ambu nir, wahau.

17 Mbeek nombok Jerusalemik ma ol mas aposelik nandari
ma ondo anin li ewesawekmbaha na iri ambu nir, wahau.
Hako nombok yanga Arebia yok a iri nir. Ushihikop indik
kolaka Damaskusik a iri nir.

18 Uhu asama nalmingrip li ishirikop Jerusalemik a iri nir,
Pita nga shi anasawekmbahan. Uhu wik frijip orok a liri nir.

19 Hako oso wolo aposel ome lal nga na heyeri ambu nir.
Wasilaka nihi maha orhi Jems oto nom a heyeri nir.

20 Mashi kas jirnjik a kayewa kaso Avui Wasilaka or
heyewak omendingak jirin amu sawenduwa. Mbeek jirin a
mbafirimbakwa ambu nir.

21 Ushihikop kuma provins Siria nga Silisia nga na iri nir.

22 Jisasin hishindiyandari ma ol provins Judiak lindari
ondo fuma anhin li heye namber.

1:10: 1 Te 2:4 **1:11-12:** Mt 16:17 **1:13-14:** Ap 8:3; 22:3 **1:15:** Ais 49:1; Ga 2:7 **1:18:** Ap 9:26 **1:21:** Ap 9:30

23 Hako mashi anhi nom li sawerik misiri lir, "Ma oto mas
Jisasin hishindiyandari man mandingormendari ri. Hako
ter ormu mashi os Jisas hulaima nokopman or jivinahan-
dari mashi oson os ni misihi ni tiyanda nombon kavak or
nandarin ormu sawenduwa."
24 Karem li mbarik mashi os Avui Wasilaka anin or jiv-
inashirik mashi Jisashin a sawerin li misihi hi Avui Wasi-
lakahin limu hauowera.

2

Aposel amber lerawu Pol larin li rupshiri

1 Asama 14-pela am li ishirik indik Jerusalemik a ikurik
Barnabasin a laha shi ihi Taitusin er nga shi laha nimu ira.
2 Avui Wasilaka or mbari nombo hom na iri nir.
Jerusalemik a ihi sios lida ol orok lindarin a heyehe lerawu
os a landarin lirin a saweri nir. Uhu mashi jivi Jisashi os
Judama ambu ondon a sawendari mashin lirin a saweri nir.
Las avak lerawu os a lawan li rupshina ambu nahi, semben a
laku, karem a hishihi mashi os Judama ambun a sawendari
mashin lirin a saweri nir.
3 Urik lerawu os a larin li misihi limu rupshira. Uhu
lir mbeek Taitus or an nga shi iri Judama ambu otohi
masamsishin a korokmbaha mbari ambu lir.
4 Hako ma ol Jisashi mak arnguhu rari ma ondo masam-
sishi orhin ni korokmbaha mbari lir. Ma ondo mayam li
ra heyenak os Jisas nirin or jivinashirik jip ni linda nombo
mberem ni mbanak livai heyeku, karem mbaha rari lir. Uhu
os ni mbawan li heyehe li mbanak indik Judama lo lihi siyok
ni sikmbahan. Hako nir angop lerawu os Jisas or lari nombo
orok Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak ni nari nir.
5 Uri osik nir mbeek mashi lihi kas ni misiri ambu nir,
wahau. Mberem ushirik? Las avak karem ji hishinan,
masamsishi nihin ni koroho Judama lo lihi amber ni tiyawa
nombo orok misokome Avui Wasilakahik ma worna mak ni
nakwa nir, karem ji hishinan, wahau. Karem uri osik nir
mbeek mashi lihin ni misiri ambu nir.
6 Sios lida ondo mashi os a sawerin li misihi mbeek
mashi las mberem anin mbari ambu lir. Hako wavu anhik
karem amu hishinduwa, lida ondo nga lida ambu ondo
nga nir amber misokome Avui Wasilakahik or heyewa nir
nakremkop ni nanda nir. Hako sios lida ondo mbeek mbel
mashi las anin mbari ambu lir.
7 Li heyeri lerawu os an nga Pita nga shi lari nakrem simu
nara. Hako Pita mashi jivi Jisashi oson Judamahi nindik or
sawewak an Judama ambu ondohi nindik a sawenda nir.

2:1: Ap 15:2 **2:2:** Ga 1:7; 5:1,13 **2:7:** Ap 22:21

8 Ome sira, Avui Wasilaka Pitan kwambun or hashirik Judamahi nindik mashin sawenda ria. Undari hom kwambun anin or hashirik Judama ambu ondon mashin a sawenda nira.
9 Sios lida ondo Jems, Pita, Jon, lir angop lerawu os Avui Wasilaka anin or harin heyeri lir. Uri osik an nga Barnabas nga lir nga ni tava anatoloho lerawu oson nakrem ni lakmbaha nimu mbara. Uhu mashi namtaskop ni mbaolsoloho shir Judama ambu ondon mashin shi sawenak lir Judamahi nindik mashin li sawekmbaha nimu mbara.
10 Hako mashi lastonom er nga nirin li saweri karem, *Erndakava* ondon ji jelyaka.” Hako os erem ni ukmbaha li mbari oso angop a landari osik er a lakwa sir.

Pol Pitan kormbak or tolo suwuri ri

11 Pita yanga Antiokik or tari wolo kormbak a tolo suwuri ri. Mberem ushirik? Mbele las or uri angop mbangori sir.
12 Mas Judama ambu ol Jisasin hishindiyanda ma ondo nga nakrem andari ri. Hako Judama ol masamsishin korokmbaha mbandari ma ondo Jems mbashirik li raha li mbashirik or ajehe nakrem li andari nombon halari ri.
13 Urik Judama ol Jisasin hishindiyandari ol orok liri ondo nakrem Pita uri hom er uri lir. Erem li uri nombo oso osmu Barnabasin er nga haifalera.
14 Hako os erem li urin a heyeri mbeek kas tolori ambu sir, os mashi jivi Jisashin ni tiyandari nombon. Karem uri osik Pitan kormbak a tolo suwuri karem, “Mir Judama mir. Hako mir Judama lo lihi siyok mi sindari angop mi halari sir. Mberem ushiwak angop mi halahanda oson mi saweshiwak Judama ambu ondo Judama lo lihi siyok li sikmbaha mi mbandu?”
15 “Hemo mir nga an nga shir Judama shir. Shir mbeek kraha anandi lasik fehenda ambu shir. Judama ambu ondo mbeek nir Judama lon ni tiyanda hom tiyanda ambu lir. Unda osik lir, *Kavakavan* unda ma lir,” karem ni mbanda lira.
16 Hako Avui Wasilaka mbeek ma lon tiyawak or heyehe or mba, “Rondo ma worna ma lir,” karem mbanda ambu ri, wahau. Hako os Jisas lari lerawun li heyehe li mba, “Ome sira. Ortonom hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ria.” Karem li mbahanda nombo orok Avui Wasilaka lirin ma worna mak ushakwa ri. Oso angop ni heyenda sir. Shir erema, Jisas Krais lerawu os or lahanda nombo orok Avui Wasilaka shirin ma worna mak ushari ri. Mbeek lon shi tiyanda nombok nembes. Mberem

2:10: Ap 11:29-30 **2:12:** Ap 11:3

ushiwak? Ma lar mbeek lo amber hom or tiyawak ma worna mak or ushandahi ambu ri, wahau.

17 Nir Judama er nga na, Jisas lerawun or lahanda nombo orok Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak ni nari nir. Lon tiyanda nombok nembes. Hako os ter Judama ome lal nirin li heyehe li mba, "Jir lon tiyanda nombon angop ji halawa osik, os jimu Judama ambu ol kavakavan unda ma ondo hom nanduwa. Kraisin ji tiyanda nombo orok kavakavan unda mak nari jir." Os erem li mba nahi, mberem lirin ni mbaku? Wahau te! Jir mbele las yarinda ambu jir. Ma lar mbeek lon tiyanda nombo orok misokome Avui Wasilakahik ma worna mak nakwa ambu, karem lirin ni mbakwa nir.

18 An Judama lo lihi siyok a sindarin angop a halari nir. Os angop a halahanda nombo oson indik a tiyaha, nombo orok ma worna mak a nakwak a hishi nahi, os amu anhinjik kavakavan unda mak nanduwa.

19 Mberem ushiwak? Lohi siyok a siri wolo na heyeri lo amber hom mbeek a tiyandari ambu nir, wahau. A heyeri nombo oso mbeek ermba ermbak lindan anin handahik nari ambu sir. Uri osik lohi siyok a sindari nombon angop a halari nir. Ushihi ter Krais or miandok hari oto nga na sihi lerawu Avui Wasilakahin amu landuwa.

20 Uwosik tos a liyanda nombo mbeek anhinjik a liyanda ambu nir. Krais anhik or lishiwak os amu liyanduwa. Uwosik mbele mbele misambi torok a uwa ondo orin a hishiowenda nombo orokop a unda nir. Uhu orin wavu anhik a ewenda nir. Mberem ushiwak? Or anin or rupshihi anhi farniyik hari ora.

21 An mbeek Jisas or lari lerawu oson a heyehe na mba, "Oso mbeek mbele laka ambu sir. Wa halanak Judamahi lon a tiyaha nombo orok ma worna mak a nakwa nir." Karem a mbakwa ambu nir. Os erem a mba nahi, Krais men hari ria. Uri osik waprupshi Avui Wasilakahi mbeek anin jelyakwa ambu sir. Men sambukwa sir."

3

Jisasin hishiowenda nombo nga lohi siyok sinda nombo nga nakrem nanda ambu vri

1 Jir ambarambasinda Galesiak fehe ma jirin, jir mberem ushiwak os Krais miandok or harin ni sawerik ji misindan ji hishakashandu? Oso angop kasai miandok or warik ji heyendari hom jihinjik ji heyeri sir. Hako lawe mende jirin sombon jiyishindak ji mbele mendendu?

2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Ga 3:11 **2:20:** Ga 1:4

2 Kaso nom jirin a silikwa, mberemhi nombok Avui Wasilaka Masikome orhin jirin or har? Moseshi lon ji tiyandarik or heyehe Masikome orhin jirin har or? Wahau, oro nombok nembes. Jisasin ji hishindiyanda osik Masikome orhin jirin hari ria.
3 Hako mberem ushiwak ji mbele mendendu? Akri jishi wolo kwambu Masikome orhik sindari jir. Hako ter am kwambu jihik sindahik jimu hishindu?
4 Mbele mbele ol jihi nindik Masikome orhi or uri ondo am ji hishakashari ol? Wahau, ji hishandahi ambu lir.
5 Jirin indik amu sili yangonduwa, lon ji tiyandari osik Masikome orhin jirin hari or? Wahau te! Jisasin ji hishindiyanda osik Masikome orhin jirin ormu hara. Uhu mbele mbele ma undahi ambu ondon jihi nindik ormu ura.
6 Abrahamin ji hishika, or mashi os Avui Wasilaka or mbari mashin or misihi nor mbar, "Mashi oso ome sira." Karem or mbari osik Avui Wasilaka orin ma worna mak ushari ri.
7 Ambehoma, os jimu yarinduwa, ma ol mashi Avui Wasilakahin misihi mba, "Ome sira." Karem mbawa ma ondo Abrahamhi nirambara indingo lira.
8 Mas wolokop Judama ambu ondo mashi jivi Avui Wasilakahin li misihi li tiyanak ma worna mak or ushakurik or mbahandari sir. Karem uri osik jekamba orhik Abrahamin karem or mbari, "Mirik ma misambik fehe amber jipjip a ukwa lir."
9 Uhunda osik os nimu heyenduwa, ma ol Jisasin wapnuku lihik ewewa ma ondon armek or ukwa lir, os mas Abrahamin or uhunda hom.
10 Hako ma lar os or mba, "Lon a tiyanda nombo orok misokome Avui Wasilakahik ma worna mak a nakwa nir." Karem mbawa ma oto avak Avui Wasilaka kavak or nakwa ri. Mberem ushiwak? Jekamba orhik karem li kayeri osa, "Os ma lar lo amber hom or tiyarakona nahi ambu, avak Avui Wasilaka kavak or nakwa ri."
11 Erem or mbashihindak os nimu krahak yarinduwa, ma lar mbeek lon tiyanda nombo orok ma worna mak nakwa ambu ri, wahau. Os jekamba orhik karem li kayehendari hom, "Ma ol Avui Wasilakahi mashin misihi mba, mashi oso ome sira. Karem mbawa ma ondon ma worna mak or ushaha ermba ermbak er linda oson lirin hakwa ria."
12 Os nimu heyenduwa, Jisasin hishiowenda nombo apsham er nanda sir. Lon tiyanda nombo apsham er nanda sir. Jekamba orhik karem li kayeri sir, "Os ma lar lon or tiyanda nombo orok ermba ermbak linda oson or lakwak or

3:6: Stt 12:3; Ro 4:3,16 **3:10:** Lo 27:26 **3:11:** Ga 2:16

hishi nahi, wa halanak lo ondo amber hom er or tiyarakoka, mbeek lar or halawan or halaka.
13 Hako ma nir mbeek lo ondo amber ni tiyarakondahi ambu nir. Unda osik Avui Wasilaka or waplelenaha nirin kavak or nakurik ormu mbara. Hako Kraisin nihi farniyik or halashirik orin kavak li naha miandok orin limu tirira. Uhunda nombo orok mashi os jekamba orhik karem li kayeri oso osmu orhik nara, Ma ol miandok li tiriwa ondo waplelena Avui Wasilakahi lihik nanda sir.
14 Hako lerawu os Jisas Krais lari nombo orok mashi mas wolokop Judama ambu ondon armek or ukurik or mbahandari mashi oso osmu omek nara, os Abrahamin armek or uhundari hom. Karem uhunda osik Jisas or lari lerawu orok orin ni hishiowehe avak Masikome orhin ni lakwa nir, os mas or hakurik or mbahandari hom.

Lo Avui Wasilaka Mosesin or hari oso mbeek si unak suma os Abraham nga or tivindari oso tle rakakwa ambu sir

15 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, ma lap suma las fri tivi nahi, ma lar mbeek os fri mbaha fri tivihindan tleshihi orhik mbele las ukwa ambu ri, wahau.
16 Uhunda hom suma os Avui Wasilaka Abraham nga jikisi or talakurik or mbaha nor tiviri oso er nakwa sir, mbeek tle rakakwa ambu sir. Hako suma oso mbeek Abraham jinirmbanira orhi ondo amber hom lihik nakurik or mbari ambu sir, wahau. Namtar nom Jisas Kraisin or mbari ri.
17 Ji misi, maintontlo os a mbawa karem, Avui Wasilaka Abraham nga suman maifuk or tolori ri. Ushirik asama 430-pela li ishirikop kuma lon Moseshi tavarenjek hari ri. Uri osik kuma talanda lo oso mbeek suma mas or tivindan unak si tle rakakwa ambu sir, wahau.
18 Hako os lon ni tiyanda nombo orok Avui Wasilaka nirin armek or ukwak ni hishi nahi, suman or tiviri nombo oso mendek nakwa sir. Hako masmas Abraham nga suman or tiviri osik suma nombo oso mbeek mendek nakwa ambu sir, wahau. Os si nahanda hom er nakwa sir. Karem uwosik Avui Wasilaka suma os or mbahandari oson er or tiyaha nombo orok nirin armek ukwa ri.

Mberem ukurik Avui Wasilaka lon Moseshi tavak or har?

19 Hako mberem ukurik Avui Wasilaka lon kuma Moseshi tavak or har? Lo oson or hashinak ma misambik fehe kavakava os li undan li heyeyarikmbahan. Urik lo oso er si nana raha jikisi oto talashirik suma os mas Abraham nga or tiviri oso jikisi otohik nari sir. Lo oson enselhi tavak or hashirik ensel nga nindisik sinda ma Mosesin li harik Moses nga mu nirin hara.

3:13: Lo 21:23; Ro 8:3 **3:16:** Stt 12:9 **3:17:** Kis 12:40 **3:18:** Ro 4:14 **3:19:** Ap 7:38; Ro 5:20

20 Hako suma os maifuk or tiviri oso mbeek ma larin or hashirik ma oto nga Abrahamin or hari ambu sir, wahau. Oso nombok Abrahamin or hari sir.
21 Wa mberem a mbaku, lo os kuma talari oso si talaha Avui Wasilaka suma os maifuk or tiviri osohi farniyik sikundas? Wahau! Lo las mbeek suma os maifuk or tiviri osohi farniyik sindahi ambu sir. Os lo las jip lindan nirin si haku nahi, wa nir amber hom lo oson ni tiyaha Avui Wasilaka misokome orhik ma worna mak ni naka.
22 Hako eremhi lo las nga nanda ambu sir, wahau. Mberem ushiwak? Avui Wasilakahi jekambak karem li kayeri osa, "Ma amber kavakava os li uri oso lirin si ishintleshirik sihi siyok liri ola." Karem li kayeri osik os nimu heyenduwa, lerawu Jisas Krais or lari orok Avui Wasilaka nirin ma worna mak ushakwa ri.
23 Jisasin hishindiyanda nombo si tala namber, lo nirin si ngishashirik sihi siyok ni siri nir. Er ni sihi rahakop Jisasin hishindiyanda nombo kuma kormbak talari sir.
24 Lo nirin si arangoho nombo os Jisashik indan osmu mukura. Krais or talashirik orin ni heyehe ni mba, "Ome sira. Ortonom hulaima nokopman jivinanda ma ria." Karem ni mbanda nombo orok Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak ni nandari nir.
25 Ushiwak Jisasin hishindiyanda nombo angop si talahanda osik lo mbeek indik nirin si arangoshinak sihi siyok ni sikwa ambu nir, wahau. Jisashi siyokop ni sikwa nir.

Jisasin hishindiyanda nombo orok Avui Wasilakahi jikisik ni nari nira
26 Jir amber Jisas Kraisin ji hishindiyanda ojik Avui Wasilakahi jikisi jira.
27 Jir amber hom angop fak li tolofalenda osik Krais nga nakrem jimu sinduwa, os kowe akrin ji falenda hom.
28 Uwosik nir amber Jisas Kraishi krahak sinda ma mbeek lar hausiwak lar haka sinda ambu ri. Nir amber Judama nga, Judama ambu nga, akishmakisha nga mashama nga, hulayi nga nokove nga, nir amber hom Kraishik nakremkop ni nanda nir.
29 Os Kraishi krahak ji na nahi, Abrahamhi nirambara jira. Karem uwosik suma os Avui Wasilaka Abrahamin armek or ukurik or mbahandari oso jihik nakwa sira.

4

Lerawu os Krais lari nombo orok Avui Wasilakahi jikisik ni nari nir

3:21: Ro 8:2-4 **3:23:** Ga 4:3 **3:24:** Ro 10:4 **3:26:** Jn 1:12 **3:27:** Ro 6:3 **3:28:** Ro 10:12 **3:29:** Ro 4:13

1 Ji hishika, avoko os or liwa wolo jikisi orhi mbeek
mbele las maifuhu hisinda ambu ri, wahau. Vai avoko or
hashinakop jikisi ma ormu orhi farniyik sihi mbele mbele
ondon hisinduwa. Hako avoko or ha namber jikisi oto men
orhi siyok sihi ornjik lerawun landa ma hom nanda ri.
2 Uhu jikisakrik or nawa wolo or ma ol avui orhi mbashi-
wak orin washilinda ma ondohi siyok or sihi os li mbawa
hom unda ri. Hako or saha wasilakak or nawak avui orhi or
heyehe nor mbashiwak mbele mbele ondon washilinda ri.
3 Uhunda hom nir nga erema. Jisas or tala namber nari
wolo, jikisakri hom ni naha wasi mbele mbele misambi torok
fehe lihi siyok ni sindari nir.
4 Hako Avui Wasilaka os or mbahandari wolo mendek si
narik jikisi orhin or halashirik misambik tari ri. Ushirik
nijava orhi orin si washirik Judama lo lihi siyok or sihi lo
ondo amber hom er or tiyarakori lir.
5 Lo ondo amber armek or tiyarakori nombo orok nir ma ol
lohi siyok sirin or jivinaha nor ushihindak Avui Wasilakahi
jikisik nimu nanduwa.
6 Orhi jikisik ni nashirik Masikome Jikisi orhin or ha-
lashirik wavu nihik ormu layira. Uhu nor mbawa nombo
hom os nimu orin ushanduwa, ﷿Avui, Avui,﷿ karem ushan-
duwa.
7 Unda osik jir mbeek akishmakisha kava ambu jir, wahau.
Avui Wasilaka angop or ushiwak jikisi orhik nawa jir. Karem
uwosik mbele mbele ol jikisi orhik nawa ondo jihi lira.

Pol Galesiak fehendanjik or holo menderi

8 Jir Avui Wasilakan ji heyekrahakoro namber, os jimu
wasi mbele mbele ondohi siyok ji sihi os li mbandari hom
jimu undara.
9 Hako ter angop Avui Wasilakan heyekrahakorowa jir. Jir
mbeek masmas orin lasaheyeri ambu jir, wahau. Or jirin
masmas lasaheyeri ri. Erem si nanda osik mberem ushiwak
ter wasi ol kwambu ngashi ambu ondohik indiyok ji indu?
Uhu lihi lerawun landa mak ji nandu?
10 Uhu hovok karem ji mbandu, ﷿K*a* ni lotu unda wolo
wolok ni lotu uka, niyaka tunguawa wolo, asama akri si
talawa wolo ni lotu uka. Uhu orokop ni sika. Os erem ni
u nahi, nombo orok Avui Wasilakahi misokomek ma worna
mak ni naku?﷿ Karem ji mbandu.
11 Hako os erem ji uwa oso jivik nawa ambu sir. Uwosik
jirnjik amu holonduwa, las avak lerawu os jihi nindik a
lahanda mendek si nanda ngashi.

4:3: Kl 2:20 **4:4:** Jn 1:14; Ro 1:3 **4:6:** Ro 8:15-17 **4:10:** Ro 14:5; Kl 2:16

12 Jisasin hishindiyanda ma jirin, kwambuk jirin amu sawenduwa, tos an siwa hom ji sika. Os mashin jirin kolo wolok a saweri wolo jir mbeek anin kavakavak uri ambu jir, wahau. Anin arme mendek uri jir.

13 Indik ji hishika, akri jishi wolo jihik a taha mashin a saweri wolo wasilaka mendek a kavamisiri nir.

14 Hako jir mbeek anin suntla tuptuvaha kumasiri ambu jir, wahau. Anin arme mendek ji eweuri nir, os ensel lar mo Krais Jisasin ji eweukundari hom anin eweuri jir.

15 Oro wolok siyaukri wavu jihi mende nga anin rupshiri jir. Hako os anin ji rupshindari nombo oso mberem ushirik mendek si nar?

16 Mashi omendingan jirin a saweri osik an wutari jihi, ter karem jimu hishindu?

17 Ji misi, lawe ol jirin mamblaselashiwak jir jihik ji sinak an anhik a si, karem ni sikmbaha ji mbandu? Ma ol erem mbawa ma ondo men lirin ji tiyakmbaha mbanda lir.

18 Hako os jirin li hishihi armek jirin li u nahi, am jivina, os an jir nga na liri wolok jirin armek a undari hom.

19 Jikisi anhi ji misi, jirnjik a hishiowehe indik amu entlembale misinduwa, os nokove jikisin si wakwak si entlembale misinda hom. Entlembale oso mbeek mendek nakwa ambu sir. Er si nanaha jir Avui Wasilakahi jikisi indingo Krais hom ji nanakop mendek nakwa sir.

20 Jir nga na liwa kom te! Os jir nga na liwakop jirin am a tolo wornawa jira. Hako mberem a undahi ambu re.

Pol sauheima las Hagar fre Sarahin or saweri

21 Ma jir lon tiyanda nombo orok ma worna mak nakmbaha hishinda ma jirin, ji misi, lo oso am ji yarinda os?

22 Avui Wasilakahi jekambak karem li kayeri osa, Abraham jikisi orhi frijip, akishmakisha nokove Hagarhi jikisi lar, nokove indingo orhi Sarahi jikisi lar.

23 Akishmakisha nokove oso jikisi sihi oto ma lihinjik suma Avui Wasilaka os or mbahandarin li unak omek si naku, karem mbaha limu uri sira. Hako nokove indingahi jikisi oto Avui Wasilakahi suma nombok talari ri.

24 Nokove ovro suma frijip heimanda vri. Hagar oso lo os Avui Wasilaka telemba Sainai orok Mosesin or harin heimanda sir. Unda osik jikisi nirambara sihi akishmakisha hom olmu nanduwa.

25 Hagar osmu telemba Sainai yanga Arebiak nawan heimanda sir. Uhu Jerusalem os ter nawan er nga heimanduwa. Hagar nga jikisi sihi nga akishmakisha hom nanda lir.

4:22: Stt 16:15; 21:2 **4:23:** Ro 9:7-9

26 Hako Jerusalem anandi oso hevenik nanda sir. Sara oso
osmu oson heimanduwa. Oso nijava nihi sira.
27 Maskop profet Aisaia karem or kayeri osa,
Kavasumba, nokove nyir jikisi nga nawa ambu nyirin, nyir
rupshika. Nyir mbeek jikisin li wakurik li entlembale
misindari kas misiri ambu nyir. Hako nyir rupshika.
Mberem ushiwak? Nyir jikisi musha mendek nyi naha
nokove ol jikisi ngashin tikrikwa nyir. Unda osik nyir
rupkapshihi mblaka. *Aisaia 54:1*
28 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, jir os Aisak suma
nombok or nahandari hom Avui Wasilakahi jikisik nari jir.
29 Avui Wasilaka Masikome orhi mu urik jikisi orhik ni
naha jip nimu linduwa. Karem uwosik ter ma ol Judamahi
lon ni tiyakmbaha mbanda ma ondo olmu nirin kavak
nakwak unduwa, os mas akishmakisha nokove osohi jikisi
Ismael oto suma nombok tari jikisi Aisak oton wutarik or
eweri hom. Uhunda hom ter osmu erem nanduwa.
30 Hako Avui Wasilakahi jekambak karem li kayeri sir,
“Akishmakisha nokove oso nga jikisi sihi nga tukru ermbe-
nak fri ika. Jikisi sihi mbeek mbele las avoko orhik nahan-
dan lakwa ambu ri, wahau. Suma nombok talanda jikisi oto
nom lakwa ri.”
31 Jisasin hishindiyanda ma ji misi, nir mbeek Hagarhi
jikisi ambu nir. Nir mbeek lon ni tiyanda nombo orok
Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak ni nakmbaha
ni hishinda ambu nir, wahau. Nir Sarahi jikisi nir. Lerawu
os Jisas lari nombo orok ma worna mak ni nanda nira.

5

Kraishik jip nimu linduwa

1 Mas Judamahi lo nirin si jelsa ushirik ni siri nir. Hako
Krais jelsa oson angop or florshoshihindak os nimu jip
linduwa. Uwosik kwambuk er ni sitambananak Judamahi
lo oso mbeek ni halashinak indik nirin jelsa ukwa ambu sir.
2 Ji misi, an Pol jirin amu sawenduwa, os ji halashinak
masamsishi jihin li koroshinak Avui Wasilakahi misokomek
ma jivik ji na, karem ji hishi nahi, Krais mbeek jirin jelyakwa
ambu ri, wahau.
3 Indik jirin amu sawenduwa, os masamsishin koronda
nombo orok Avui Wasilakahi misokomek jivik ji nakmbaha
ji hishi nahi, wa lo ondo amber hom er ji tiyarakoka.
4 Os lon ji tiyanda nombo orok Avui Wasilaka or heyehe jir
ma worna ma, karem or ushakmbaha ji hishi nahi, Krais or

4:26: Hi 12:22; Rev 21:2,10 **4:28:** Ro 9:7 **4:29:** Stt 21:9-10; Jn 8:35

jimu fusha tavan tlolonduwa. Ushiwa osik waprupshi Avui Wasilakahi mbeek jirin jelyakwa ambu sir.

5 Hako nir Jisasin tiyanda ma nir wahau, nir mbeek erem ni unda ambu nir. Avui Wasilaka Masikome orhi nirin or saumbornashiwak kwambuk ni sihi karem nimu hishinduwa, Jisas nihi farniyik or hari osik kavakava os ni undan angop or yoko ermbeshihindak Avui Wasilaka nirin ma worna mak ushakwa ri.

6 Ma ol Kraisin hishindiyawa ma ondo os masamsishi lihin li korowa mo li korowa ambu nahi, mbele las orok nakwa ambu sir. Hako os Jisasin ni hishindiyanda nombo si uwak man ni rupshinda nombo nga wasilakak si na nahi, oso nom nombo indinga sir.

7 Jir mas Jisashi nombon wornak tiyandari jir. Hako lawe mende nombon arangoshiwak nombo lakan ji hishandu?

8 Avui Wasilaka nembes. Angop jirin orhi mak or kamari jir.

9 Yawur ji hishika, yis awarikandak li ngoroshiwak bretin si uwak wasilakak nanda sir. Uhunda hom ma kava namtar nom or uwak ma musha kavak nanda lir.

10 Hako a hishiwa, Wasilaka avak jirin or tolo wornashinak nombo worna orhik indik ji taha, os an siwa hom, sikwa jir. Hako ma ol jirin nombon tolmbraharowa ma ondo kavak nakwa lir.

11 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, an mbeek ma ol masamsishin korokmbaha sawenda ma ondo hom a sawenda ambu nir. Os lir sawenda hom a sawewakop mbeek li ya kavak nawa ambu nir. Hako an Jisas miandok or hari oson a sawewak nombo orok os li ya mu anin kavak nanduwa.

12 Hako ol jirin nombon tolmbraharonda ma ondo os masamsishin koronda nombon er li toltangri nahi, halanak simbalesik er li man laka, os fle mandon li landa hom.

Masikome Avui Wasilakahi nombo nga sungu masi sihi nombo nga nakrem nanda ambu vri

13 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, Avui Wasilaka angop jirin or kamashindak jip linda jir, mbeek lohi siyok sinda ambu jir. Hako os karem ji hishihi ji mba, “An mbeek lohi siyok a sinda ambu nir. Uwosik halanak mbele mbele kava sungu masi anhi si hasahasawa hom a uka. Oso mberem uwana, an mbeek lohi siyok a sinda ambu nir.” Karem ji hishiwa, oso er ji halaka. Hako halanak karem ji hishihi ji mba, “An lohi siyok a sinda ambu nir. Hako ma amber a rupshihi mbele mbele jivi nom lirin a unda nir.” Karem ji hishika.

5:6: 1 Ko 7:19; Ga 6:15 **5:9:** 1 Ko 5:6 **5:10:** 2 Ko 11:15; Ga 1:7 **5:13:** 1 Pi 2:16

14 Lo amber hom li tirsarakoshiwak namtaskop karem
mbanda sir, ﷺ amber ji rupshika, os jihinjik ji rupshinda
hom.ﷺ
15 Hako os jihi ambek ji anaji anangriya nahi, ji auheyeka,
las avak jihi ambek kavak ji nanda ngashi.

16-17 Mashi os jirin a sawekwa karem, sungu masi nihi nga
Avui Wasilaka Masikome orhi nga sungu akome nihik fri sihi
anasi anatukruhu wutarik nanda vri. Karem uwak mbele
mbele jivi os ni ukwak ni hishiwa mbeek ni unda ambu sir.
Uwosik jirin a sawekwa karem, Avui Wasilaka Masikome
orhin ji halashinak or saumukoloshinak os or mbawa hom
ji yaka. Os erem ji u nahi, jir mbeek sungu masi si mbawa
nombon tiyakwa ambu jir, wahau. Avui Wasilaka Masikome
orhi mbawa hom tiyakwa jir.
18 Os Avui Wasilaka Masikome orhi or mbawa hom er ji
ya nahi, jir mbeek lohi siyok sikwa ambu jir, wahau. Angop
Masikome orhi siyok siwa jir.

19 Sungu masik tasanda maka maka lihi karem nanak ji
heyekwa ola, wapkava si rasawak wapkava hishihi os si
mbawa hom nokophirmbirik yanda,
20 ma tavak li unda godin lotu unda, singalanda, anaji
anangriyaha wutarik nanda, mahi mbele mbelen lakwak
angrasoho landa, aulekombek ewenda, orhikop or hishihi
mbeek ma anandi nga hishinda ambu, anakoroho lihi lihik
sinda,
21 wapkava hishinda, uku kavan aha ambarambasihi
ushandashi yanda, uhu kavakavak nanda lal ngana. Angop
jirin mas a sawenda hom os amu jirin indik sawenduwa,
ji auheyeka, erem unda ma ondo mbeek Avui Wasilakahi
yanga jivi orok layikwa ambu lir, wahau.

22 Hako Avui Wasilaka Masikome orhi unda maka maka
lihi karem nanak ji heyekwa lir, man rupshinda, rupkap-
shi linda, anafaha linda, kolok waplelenanda ambu, man
jelyaha lirin armek unda, sitambanaha nombo wornakop
sinda,
23 hafakaha hangisha linda, orhinjik ruwol tava olo linda.
Lo las mbeek nombo kandon pantlenda ambu sir.
24 Ma ol Kraishi krahak sinda ondo mbele mbele kava ol
sungu masi lihi mbaskashirik li undari ondo angop miando
Jisashik er nga li tlolori lir.
25 Avui Wasilaka Masikome orhi ushirik ma akrik ni nari
nir. Undosik ni halashinak nirin or saumukoloshinak ni
yaka.

5:14: Ro 13:9 **5:16-17:** Ro 7:15-23 **5:19:** 1 Ko 6:9-10 **5:24:** Ro 6:6; Kl 3:5

26 Nihinjik ni yerkujihi hi nihin ni hauowewan ni hala.
Mahi sunguwavun ni jeikayewan ni hala. Uhu mbele mbele
mahin misokomlaka heyewan ni hala.

6

Ma ol nomorawu lakan kishawan ji jelyaka

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, os jir lar mbele
kava las or unak ji heye nahi, jir Avui Wasilakahi Masikome
nga nanda ma jirin, ji ihi orin ji tolo wornanak kavakava
os or undan or halaka. Hako mainalok ji tolo wornaha
jihinjik ji auheyeka, las avak Laulaka jirin er nga nor unak
ji takatukuyinda ngashi.

2 Uhu ma ol nomorawun kishawan ji jelyaka. Erem ji
u nahi, ambehoma, Krais or mbahanda nombon os jimu
tiyanduwa.

3 Os jihinjik ji hishihi ji mba, ﷺ hi ngashi nira.ﷺ Karem
ji mba nahi, mbafirimbanda ma jira.

4 Hako os lerawu Avui Wasilaka ji lakmbaha nor hahandan
armek ji la nahi, ji rupshika. Hako lar lawa nga jir lawa nga
heima heyewa hala.

5 Ma amber Avui Wasilaka lerawu os li lakwa lakwak
or kamahandan landa lira. Karem uwosik jihi ambek ji
anaheimaheyewa hala.

6 Hako ma ol Avui Wasilakahi mashin jirin ewesawenda
ma ondon armek ji uka.

*Sungu nihi nowe hom nanda sir, akwa os orok ni kumbanda
himin er ni sanda nir*

7 Jir mberem ji hishindu, Avui Wasilakan ji haimba han-
dambandahi or? Wahau. Akwa os ji kumbanda himin
kumak ji sakwa sir.

8 Os sungu masi nihi si mbawa nombon ni tiya nahi, ku-
mak Avui Wasilaka kavak or nakwa nir. Hako os Masikome
orhi si mbawa nombon ni tiya nahi, kumak avak hevenik ni
ihi ermba ermbak jipjip ni likwa nir.

9 Erem si nanda osik nombo jivin ni tiyakwan ni kreman-
grehewan ni halaka. Os ni funtlehavantle er ni la nahi,
kumak avak akwa ome jivin ni heyekwa nir.

10 Uwosik tos ni liwa wolo ma amber ni jelyaha arme-
sarmek ni uka. Jisasin tiyanda ma ondo menden ni jelyaha
armek ni uka.

Pol mashi yervlen or kayeri

11 Mashi anhi kason yawur ji hishikmbaha jekamba kason
anhinjik laka lakak amu kayenduwa.

5:26: Fl 2:3 **6:1:** Mt 18:15 **6:2:** Ro 15:1 **6:5:** Ro 14:12 **6:6:** 1 Ko 9:11,14
6:7: Ro 8:13

12 Ji misi, ma ol masamsishi jihin korokwak mbanda ma
ondo Judaman ajenda lir, os Jisas miandok or hahanda oson
li sawe nahi, avak Judama lirin kavak ukwa lir. Uwosik li
ajehe olmu masamsishi jihin korokwak mbanduwa. Erem li
unak Judama li heyehe li mba, ﷺAmbehoma, lerawu os jimu
jip landuwa.ﷺ
13 Hako Judama ondo mbeek Moseshi lo amber ti-
yarakonda ambu lir, wahau. Men jirin li ukmisinak masam-
sishi jihin li koronak nombo orok li yerkujihi li mba, ﷺJi
heyeka, ma ondo er nga nirin tiyanda ma lira.ﷺ Men karem
li mbakwak unda lira.
14 Hako an mbeek hi anhi nga, ma lal hi lihi nga, na
hauowenda ambu nir, wahau. An Jisas Krais Wasilaka nihi
or miandok hahanda hi orhi nom a hauowenda nir. Miando
Jisas or hari orok mbele mbele ol misambi torok fehe angop a
tlolori nir. Mbele mbele ondon angop a halari lir. Unda osik
mbele las misambik fehe mbeek anin indik toltangrikwa
ambu sir.
15 Os masamsishin li koronda nombo nga li koronda ambu
nga mbeek mbele las orok talakwa ambu sir. Hako Avui
Wasilaka nirin or ushirik ma akrik ni nahanda nombo orok
ermba ermbak linda oson ni lakwa nira.
16 Uwosik ma ol Avui Wasilaka lirin or jivinahandan
hishindiyawa ma ondo orhi ma indinga lira. Halanak
waprupshi orhi nga waphimbiji orhi nga lihik si naka.
17 Ji misi, Jisashi mashi omendingan a sawerik li ya jiri ona.
Uhunda oje reme olmu anhik nanduwa. Uwosik indiyok ji
unak sunguwavu anhi kavak si nawan an turaw.
18 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jirnjik Avui Wasilakan
a sawenak Wasilaka nihi Jisas Krais waprupshi orhi jihik si
naha jirin si jelyaka. Ome sira.

6:15: Ga 5:6; 2 Ko 5:17 **6:17:** 2 Ko 4:10

Jekamba Pol yanga Efesusik lindanjik or kayeri

1 An Pol, aposel Krais Jisashi anira. Avui Wasilaka an
aposelik a nakmba or hishihi orhinjik anin aposelik kamari
ri. An jekamba kason Avui Wasilakahi ma jir Efesusik
lihi wavu jihi mende nga Krais Jisasin tiyanda jirnjik amu
kayenduwa.
2 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak or nga Jisas Krais
Wasilaka nihi nga waprupshi frihi nga waphimbiji frihi nga
fri halashinak jihik si naka.

Kraisin ji hishindiyanda osik Avui Wasilaka jirin armek unda ri

3 Avui Wasilaka avoko indinga Jisas Krais Wasilaka nihi
orhi ria. Krais nga masamtenjek ni nanda osik Avui Wasi-
laka or mbashirik Masikome orhi mbele mbele jiviwavi
hevenik fehe orok nirin armek ormu ura. Uhunda osik nir
Avui Wasilakan nimu hausimbausinduwa.
4 Misambin or u namber, angop nirin kamari ri. Krais
nirin or jivinashinak avak misokome Avui Wasilakahik jivi
mendek ni naha musa las nga ni nakwa ambu nir. Erem ni
nakmbaha ormu nirin kamara.
5 Nirin or rupshihi maskop angop jikisi orhik ni nakmbaha
nor hishiri osik nirin kamari ri. Uri osik or mbashirik Jisas
Krais or taha nihi farniyik or haha nirin ormu jivinara.
6 Avui Wasilaka jikisi orhi Jisasin wapnuku orhik owenda
ri. Nir Jisas nga masamtenjek ni nahanda osik waprupshi
orhi menden nirin hari ria. Unda osik orin nimu hausim-
bausinduwa.
7 Avui Wasilaka nirin wapnuku mendek or owendari osik
Kraisin or mbashirik miandok nihi farniyik or haha fi orhi si
ngoroho kavakava ol ni undarin angop or yoko ermberi lir.
Erem or uri osik or nga masamtenjek ni narik waprupshi
mende Avui Wasilakahi nihik simu nara.
8 Waprupshi orhi warje mende nga angop or halashirik
nihik nari sir. Uhu or halashirik armek ni hishiyarinda
nombo er nga nihik nari sir.
9 Nombo os Kraisin or halashirik nihi farniyik or hakun-
dari oso angop maskop or owendari sir. Wavu os orhinjik
erem or hishiri mas kormbak nari ambu sir. Hako ter angop
or mukushihindak kormbak os nimu heyenduwa.

1:1: Ap 18:19-21; 19:1 **1:3:** Ef 2:6 **1:4:** Jn 15:16 **1:5:** Jn 1:12 **1:7:** Ef 2:7; Kl 1:14 **1:9:** Ro 16:25

10 Or avak mbele mbele amber or halashinak li naha
ihi nom os or mbahanda wolokop mbele mbele hevenik
fehenda nga misambik fehenda nga amber Kraishi siyok
or halashinak sikwa lir. Unak Krais ortonom mbele mbele
ondon ormu arango washilikuwa.
11 Avui Wasilaka orhinjik or hishihi mbele mbelen or
uhundak olmu nanduwa. Mas orhinjik nirin1:11 or ka-
mashihindak Krais nga ni ananjaha fiji Avui Wasilakahik
nimu nanduwa. Uwa osik mbele mbele orhi avak nihik
nakwa lir.
12 Mberem ushirik erem or ur? Erem or ushinak nir
masmas Kraisin ni hishiowehe orin tiyanda mak nanda ma
nir os nirin or jivinanda nombo oson ni hishiowehe hi orhin
ni hauowekmbahan.
13 Judama ambu jirin, jir nga angop mashi jivi omendinga
os Avui Wasilaka jirin or jivinakundan misiri jir. Uhu angop
Kraisin ji hishindiyaha or nga ananjari jir. Uri osik Avui
Wasilaka Masikome orhin jirin or hari nombo orok jirin
jinyimambla uri ri. Masikome orhi oto angop maskop jirin
or hakmba nor mbahandari ri.
14 Masikome orhi nirin or hahanda oto nihik or nahanda
osik omendingak orhi mak ni naha hevenik ni ikwak nimu
hishiowenduwa. Uwa osik os nirin or jivinarakoshinak jip ni
likwan nimu nikishinduwa. Uhu nirin or jivinanda nombo
oson ni hishihi hi orhin nimu hausimbausinduwa.

*Pol Avui Wasilaka hishiyarinda orhin Efesusik linda man-
jik or hakmbaha Avui Wasilakan or saweri*

15 Erem Avui Wasilaka waprupshi mende orhin nirin or
hashihinda osik os jir Wasilaka nihi Jisasin ji hishindiyaha
Avui Wasilakahi ma amber wapnuku jihik ji owehe lirin
armek ji undan a misiri wolo
16 ermba ermbak jirin a hishihi Avui Wasilakan a sawehe
armesarmek orin a mbanda nir.
17 Jirin a hishihi jirnjik orin amu sawenduwa. Unak
or halashinak Masikome orhi or unak hishiyarinda nga
heyekrahakoronda nga jihik si naka. Ushinak mbele mbele
Avui Wasilakahik nandan yawur ji heyekrahakoroka. Or
kwambu mende nga nanda ri. Uhu or Wasilaka nihi Jisas
Krais Avui Wasilaka orhi oria.
18 Hovok jirnjik orin karem amu sawenduwa. Unak jirin
or jelyashinak wavu jihi krahak si nanak avak armek ji hishi-
yarika, os Avui Wasilaka kumak ma ol or kamahanda ondon
warje mende nga armesarmek or ukmba nor mbashihindak
ji nikishiwa oson.

1:10: Kl 1:16,20 1:11 **1:11:** Saveman lal karem mbanda lir. Ma ol Pol or mbari ondo Judaman or mbari lir. **1:11:** Ro 8:28-29 **1:14:** 2 Ko 1:22 **1:17:** Kl 1:9

19 Kwambu orhi nir orin hishiowenda man warje mende
nga osmu jelyanduwa. Kwambu orhi wasilaka mendek
nanda sir. Kwambu orhi os nirin jelyanda oso nom mas
Kraisin si urik indik usahari ri. Unda kwambu orhi oson
yawur ji hishiyarikmbaha amu beten unduwa.
20 Avui Wasilaka kwambu orhi orok Jisasin or mbarik or
usaharik hevenik or lalawuhu tapmama orhik or oweshihin-
dak ormu linduwa.
21 Krais or hausishiwak wasimalengamba nga mbele
mbele kwambu ngashi nga orhi siyok olmu sinduwa, ter liwa
ondo nga kumak likunda ondo nga orhi siyok olmu sinduwa.
22 Avui Wasilaka mbele mbele ondo amber Kraishi siyok
or oweshihindak Krais ormu hausihi arango washilinduwa,
siosin or jelyakmbahan.
23 Sios Krais nga masamtenjek nanda sir. Or sishiwak sios
orhi orhi siyok si sihi jip linda sir. Uhu or sios orhin or
kishaha ermba ermbak sir nga linda ri.

2

Angop ji harik Avui Wasilaka or mbashihindak ter Krais nga nakrem jimu sinduwa

1 Mas wolo kavakavan ji layi uri oso jirin si mandin-
gormeshirik masikome jihi ormu hahandari hom nara.
2 Oso wolo kavakava misambi torok fehenda oson tiyan-
dari jir. Uhu Laulakahi mak ji naha nombo orhin tiyandari
jir. Laulaka sishiwak wasimalengamba misambi torok fe-
henda ondo orhi siyok sinda lir. Or Avui Wasilakahi mashin
mblarnanda ma ondo sungu lihik sinda ri.
3 Mas jir nga nir nga amber erem. Ma ondo nga nakrem
ni lihi wavu nihi nihik ni hishihi mbele mbele kava sungu
masi nihi mbaskashiri hom ni undari nir. Os erem ni
nari wolo lir nga nakrem Avui Wasilaka kavakava os ni
undarin or heyehe nor waplelenaha wasan or hakuri angop
or hundujeri sir.
4-5 Kavakavan ni uhu angop ni hahandari hom ni nari
nir. Hako Avui Wasilaka nirin wapnuku mende orhik or
owehe nirnjik or holo mendehe nirin ormu jivinara. Erem
or ushihindak ter Krais nga nakrem jipjip nimu linduwa.
Waprupshi orhik nirnjik or holoho nirin jivinari ri.
6 Uhu or mbarik Krais Jisas nga angop ni usaha or nga
masamtenjek ni nari nir. Unda osik kumak or nga hevenik
ni likwa nir.

1:19: Kl 1:11 **1:20:** Sng 110:1; 2 Ko 13:4; Kl 2:12; Kl 1:16; 2:10 **1:22:** Sng 8:6 **1:23:** Ro 12:5; Ef 4:10,15; Kl 1:18 **2:1:** Kl 1:21; 2:13 **2:2:** Kl 3:7; Ta 3:3 **2:3:** Kl 3:6 **2:4-5:** Ro 6:13 **2:6:** Kl 2:12

7 Unak ma ol kumak usahakunda ma ondo avak kormbak
li heyeka, Avui Wasilaka waprupshi mende orhi nirin or
hari oson. Uhu li heyeka, os nirin or rupshi mendehe or
mbashirik Krais Jisas nirin or jivinari oson.
8 Jir Kraisin sunguwavu jihik ji owenda osik Avui Wasilaka
waprupshi orhi orok jirin or jivinari jir. Os erem jirin or
jivinari oso mbeek mbele jivi las ji urik jirin or jivinari ambu
sir, wahau. Avui Wasilaka men yelndam waprupshi orhik
jirin jivinari ri.
9 Oso mbeek lerawun ji lawak yan jirin li handa hom or
hari ambu sir, wahau. Men yelndam waprupshi orhik jirin
jivinari ri. Uwa osik avak ji mba, "Nir lerawu jivin ni landari
osik nirin or jivinari nir," karem ji mbawa hala.
10 Avui Wasilaka Krais Jisas lari lerawu orok or urik ma
akrik nimu nara. Ushinak nombo jivi os Avui Wasilaka
nirnjik angop mas or hundujehenda orokop ni tiyaha lerawu
jivi jivi nom ni lakmbahan.

Krais angop or misha maimbashirik Judama nga Judama ambu ondo nga mas wutarik li nandari osmu mendek nara

11 Armek ji hishika, Judama masamsishin koronda lir. Uhu
jir Judama ambu jirin karem mbanda lir, "Jir masamsishin
koronda ambu jir. Unda osik jir Avui Wasilakahi ma ambu
jir." Hako os erem masamsishin li koronda oso men maome
hikriyok li unda sir. Oso mbeek si unak sungu akome yeje lihi
jivik nakwa ambu sir.
12 Jir mas wolo Kraisin ji halaha home mendek sindari
jir. Uhu jir mbeek yanga Israelik fehenda ma hom Avui
Wasilakahi mak nandari ambu jir. Avui Wasilaka angop
maskop Judama nga suman or tiviri sir. Hako jir wahau.
Misambi torok ji liri or mbeek nakrem jir nga sindari ambu
ri. Uri osik jirin armesarmek or ukmbaha nor mbahandarin
men sembe mende nikishindari jir.
13 Mas home mendek sindari jir. Hako ter Krais fi orhin or
koroshihindak or nga masamtenjek ji naha Avui Wasilaka
nga pasir jimu sinduwa.
14 Krais ortonom or urik nir Judama nga jir Judama
ambu nga os mas wutarik ni nandari osmu mendek nara.
Ushiwak sunguwavu nihi si hafakashiwak nakrem jipjip
nimu linduwa.
15 Krais miandok or hashirik lo Moseshi oso simbalesik
mendek si narik nir Judama nga jir Judama ambu nga nor
larandirsashirik masamtenjek ni naha ma akrik nimu nara.
Oso erem or ushinak ni anafalikmbaha or uri sira.

2:9: 1 Ko 1:29-31; 2 Ti 1:9 **2:10:** Ta 2:14 **2:12:** Ro 9:4; Kl 1:21 **2:13:** Kl 1:20 **2:14:** 1 Ko 12:13 **2:15:** Kl 2:14

16 Mas nir nga jir nga Avui Wasilakahi wutarik ni nandari nir. Hako Jisas miandok or hashirik nir nga jir nga masamtenjek ni naha Avui Wasilakahi wutarik ni nandari oso osmu mendek nara.
17 Krais or taha jir Avui Wasilakan halaha homek sindari ma nga nir pasir sindari ma nga mashi jivin karem ormu sawera, "Ter Avui Wasilaka nga ji anafalika."
18 Krais nirnjik or haha nombo akri os Avui Wasilakan ni sawekurin or sashihinda osik Masikome Avui Wasilakahi or jelyashihindak nir nga jir nga orin ni sawendahik os nimu nanduwa.

Kraisin hishindiyanda ma aka Avui Wasilakahi hom nanda lir

19 Unda osik ter jir mbeek samba samba yanga homek fehe misambi nga nanda ambu ondo hom nanda ambu jir. Jir ma ol angop Avui Wasilakahi mak nahanda ondo nga nakrem ji naha jikisi orhi indingak nanda jir.
20 Jir mbele mbele Avui Wasilaka akan or uhunda ondo jir. Krais Jisas ortonom wormbonawa indinga ria. Nir aposel nga profet nga wormbojiyi hom or faleshiwak ni sinda nira. Uwak jir mbele mbele akan or unda ondo jira.
21 Ushiwak Krais nirin or toltangrishiwak nimu sinduwa. Ushinak Avui Wasilaka nirin or unak aka orhi jivi indingak ni naka.
22 Jir Krais nga ji ananjaha aka indinga Avui Wasilakahik ji nashiwak Masikome orhi ormu jir nga sinduwa.

3

Pol Judama ambu ondonjik mashi jivi Krais Jisashin sawenda mak nari ri

1 Avui Wasilaka erem nirin or uhunda osik jirin amu sawenduwa. An Pol, mashi jivi Krais Jisashin Judama ambu jirin a sawerinjik krawuk li oweshihindak amu sinduwa.
2 Os Avui Wasilaka waprupshi orhi anin or hashihindak jirin a jelyakmbaha lerawun a landan angop ji misiri sir.
3 Mashi os or ukmba nor mbahandari oso mas kormbak talari ambu sir. Hako angop anin or mukushihindak an nga jekamba karok jirnjik a kayeshihindak os jimu heyenduwa.

4 Os mashi kas jekamba karok wawan yawur ji heye nahi, jir avak karem hishikwa jir, "Pol oto Avui Wasilaka Kraisin or mbashirik or tahandari nombo os mas kormbak talari ambu oson armek hishiyarinda ma ria," karem hishikwa jir.

2:16: Sek 9:10; Kl 1:20,22 **2:17:** Ais 57:19 **2:19:** Ef 3:6 **2:20:** 1 Ko 3:11 **2:21:** 1 Ko 3:16 **2:22:** 1 Pi 2:5 **3:1:** Fl 1:7,13 **3:2:** Kl 1:25 **3:3:** Ef 1:9-10; Kl 1:26

5 Mas wolo Avui Wasilaka mashi kason hulaima nokopman
kormbak saweri ambu ri. Hako ter Masikome orhi kormbak
or sawe mukushihindak nir aposel Avui Wasilakahi nga
profet nga os nimu heyekrahakoronduwa. Nir orhi ma
worna mak ni nakmbaha or kamahanda nir.
6 Mas kormbak talari ambu mashi oso karem. Krais Jisas
lahanda lerawu orok Judama ambu jir nga mashi jivi orhin
ji misindiyaha nir Judama nga nakrem masamtenje Kraishik
ni naha anafa anafa ni likwa nir. Uhu nir nakrem ni
sihindanak os or ukmbaha or mbahanda hom jir nga nir nga
armek ukwa ri.
7 Avui Wasilaka anin or kamashihindak mashi jivi Krais
Jisashin sawenda mak amu nanduwa. Waprupshi orhi nga
kwambu orhi nga anin or hashihindak lerawu oson amu
landuwa.
8 Avui Wasilakahi ma amber li hausishiwak an lihi siyok a
sinda nir. Hako waprupshi orhi anin or hashihindak mashi
jivi os Krais Jisas jirin jivinahanda oson jir Judama ambu
jirin amu sawenduwa. Mashi jivi orhi oson ji misindiya nahi,
Krais lahanda lerawu orok armesarmek jirin or ukmbaha
nor mbahanda avak or ukwa sir. Oso warje mende nga
nakwa sir.
9 Avui Wasilaka mbele mbele amber angop or urakori lir.
Hako os or ukmbaha hishiri oso mas wolo mbeek or halarik
kormbak talari ambu sir. Hako ter anin or mukushiwak os
amu kormbak sawenduwa.
10 Os mas kormbak talari ambu oson or urik kormbak
talari sir. Ushinak Judama nga Judama ambu nga nakrem
sios orhik li tirsashinak mbele mbele kwambu ngashi ol
hevenik nanda ondo hishiyarinda laka Avui Wasilakahin
armek li heyekrahakorokmbahan.
11 Avui Wasilaka maskop mbele mbele ondon angop or
ukmbaha nor mbahandari lir. Undari osik or mbarik Krais
Jisas Wasilaka nihi lerawu oson or lashihindak mbele mbele
os or ukmbaha nor mbahandari osmu omek nara.
12 Krais lahanda lerawun ni hishiowenda osik Avui Wasi-
lakan ni sawekwan ni ajekwa ambu nir. Uhu orin ni
sawenak or misikwa, karem mbaha ni sawenda nir. Angop
ni hishiyarinda sir, nombo os Avui Wasilakan ni sawekwa
oso Krais oria.
13 Uwa osik ter jirin amu sawenduwa. Nomorawu os
a kishawan ji heyehe wavu musha mushak ji hishihi ji
holowa hala. Nomorawu os a kishawa oso jirin si jelyashinak
kwambuk sikwa jir.

Sios Efesusik fehe kwambuk li sikmbaha Pol or beten uri

3:6: Ef 2:13,16-19 **3:7:** Kl 1:25 **3:8:** 1 Ko 15:9-10 **3:12:** Jn 14:6; Ro 5:2

14 An Avui Wasilaka mbele mbele ondon or uhundan a
hishihi kumbambongon a huvuhu orin amu sawenduwa.
15 Or mbele mbele amber hevenik fehe nga misambik fehe
nga ma nir er nga uhunda ri. Ushihindak mbele mbele ol or
uhunda orhikop nanda lir.
16 Or kwambu nga ukruharanda nga warje mende nga
nanda ri. Unda osik jirnjik orin a sawenak or unak
Masikome orhi avak sunguwavu jihik or sishinak wavu jihi
si mbornashinak kwambuk ji sika.
17 Unak Kraisin ji hishindiyanda nombo jihi oso kwambuk
si nashinak sunguwavu jihik or lika. Avui Wasilaka jirin or
jelyashinak ma anandin wapnuku jihik owenda nombo jihi
oso wasilakak si naka.
18 Ushinak Avui Wasilakahi ma jir amber avak os Krais
man wapnuku orhik or owenda nombon armek ji heyekra-
hakoroka. Nirin wapnuku orhik or owendari osik nihi
farniyik or sihi hari ri. Os erem or uri oso mbeek mendek
nakwa ambu sir. Er nakwa sir.
19 Krais jirin erem or rupshihi nor hari oso wasilaka
mendek si naha hishiyarinda nihik nandan tikrinda sir.
Oson armek ji heyekrahakorokmba a hishihi Avui Wasilakan
amu sawenduwa. Ushinak jivijivi os Avui Wasilakahik
nanda amber or halashinak avak jihik si naka. Ushinak os
or hishinda hom ji hishika.
20 Kwambu Avui Wasilakahi sunguwavu nihik lerawun
landa sir. Unda osik os orin ni siliwa wolo nirin arme
mendek unda ri. Uhu os mbele las orin ni siliwa, os ni siliwa
nga os ni hishiwa nga nor tikrihi warje mende nga handa ri.
21 Uwa osik ter nga kumak nga ermba ermbak nir siosik
sinda ma Krais Jisas nga nakrem ni sihi hi Avui Wasilakahin
ni hausimbausika. Omendinga sira.

4

Nir Kraisin ni hishindiyaha or nga masamtenjek ni nanda nir

1 An Pol Wasilakahi lerawun a landa osik anin li toloho
krawuk li oweshihindak amu sinduwa. Unda osik jirin a
sawekwa karem. Avui Wasilaka jirin or kamashihinda osik
nombo os or rupshiwa nom ji tiya ika.
2 Jir Jisasin hishindiyanda ma jihi ambek ji hafakaha ji
anafalika. Os jihi lal jirin kavakavak li uwa mo, mbele
las li uwak kavak nawa, kolok lirin ji waplelenawa hala.
Jir namtarmba namtarmbak waphimbiji jihin lirin ji haka.
Uhu ji anarupshihi nomorawu os jirin li hawan mayam ji
kishaka.

3:17: Jn 14:23; Kl 1:23; 2:7 **4:1:** Kl 1:10 **4:2:** Kl 3:12-13

3 Avui Wasilaka Masikome orhin angop jirin or hashihindak ji waphimbijihi wavu namtaskop nakrem jimu sinduwa. Uwa osik ji funtlehavantlehe erem er ji liyaka.

4 Nir Jisasin hishindiyanda ma nir maome namtaskop ni nanda nir. Uhu Masikome Avui Wasilakahi namtas nom ni lahanda nir. Avui Wasilaka or kamashirik orhi mak ni nari wolo wavu namtaskop ni hishihi os nirin armek or ukurik or mbahandarin ni nikishindari nir.

5 Wasilaka nihi namtar nom nanda ri. Uhu orin ni hishiowenda nombo nihi nga fak ni layinda nombo nga namtaskop nanda sir.

6 Avui Wasilaka namtar nom metenje mendekop linda ri. Uhu ortonom hulaima nokopma amber lihi Avui oria. Uhu nihi nindik or lihi or mbawa hom lerawun ni landa nir.

7 Hako Kraishi lerawun ni lakmbaha os or mbari hom ni lakuri lakurik waprupshi orhin men nirin hari ri.

8 Mashi Avui Wasilakahi karem li kayehendari sir.

> Os metenjek or lawuri wolo, wutari orhi ol or jihi tukruhu nor tolorin musha mendek er nga nor lalawu oweshirik li lirik or mbashirik orhi ma indinga ondo li tarik mbele mbele jivin lirin ormu humasihi hara.4:8 *Buk Song 68:18*

9 Krais hevenik or lawuri mashi oso osmu nirin mukunduwa, masmas misambi torok or takarin.

10 Masmas or takaha indik metenje mendek heven yok lawuri ora. Uhu mbele mbele amber or siklayishinak lir orhi siyejek li sikmbahan.

11 Ushihi Krais orhinjik lerawun ni lakuri lakurin nirin ormu hara. Or mbashirik lal aposelik, lal mashi orhin profet hom sawenda mak, lal yanga yangak ihi mashi jivi orhin saweyanda mak, lal pasta ol nombo Avui Wasilakahin saumukolonda mak, karem limu nara.

12 Lerawu ol ni lakuri lakuri Krais or hari ondo orin hishiowenda man ni jelyanak Avui Wasilakahi lerawun jip li lakmbaha or hari lir. Ushinak sios maome Kraishi avak jivik si naha kwambu nga si nakmbahan.

13 Lerawu ondon ni laha ihi kwambu nga ni naha wavu namtas indingakop ni hishihi ni mba, Jisas jikisi Avui Wasilakahi indinga ria, karem nakrem ni mbakmbahan. Uhu os ni yanda nombo avak jivik si naha kwambuk si naha Krais yanda nombo nga nakrem si naka.

4:3: Kl 3:14-15 **4:6:** 1 Ko 12:6 **4:7:** Ro 12:3,6 4:8 **4:8:** Mas awun li uri wolo ma ol wutari lihin jihi tukruri ondo ma ol li jihi tolo laharari ondon yangak li oweshirik li lirik lirin es asehe mbandari lir. Uhu mbele mbele wutarihi ol li lahararin yangak fehe ma nga li humasihi landari lir. **4:9:** Jn 3:13 **4:11:** 1 Ko 12:28 **4:13:** Kl 1:28

14 Os erem ni na nahi, nir mbeek jikisakri hom ni naha
haimba handambanda man ni halashinak mashi kavan li
sawenak ni misindiyakwa ambu nir. Haimba handambanda
ma ondo nirin tolmbraharokmba unda lir. Mashi os li
mbawak ma li misindiyanda oso suwa si rasawak min-
jakukwa li fruhu mblanda hom nanda sir.
15 Jir mambla arngalaha mashi lihin misiwa hala. Hako jir
ma anandin wapnuku jihik ji owehe mashi omendinga nom
ji mbaka. Os erem ji u nahi, Krais hom ji nakmbaha jimu
unduwa. Or hausishiwak orhi siyok sinda jir.
16 Uhu nir nga jir nga or ushihindak nir masamtenje nam-
taskop ni naha lerawu orhin armek nimu landuwa. Ushiwak
maome namtaskop ni naha ni ananjelyaha ni anarupshihi
kwambuk nimu sinduwa.

Kraisin hishindiyanda ma, jir nombo akrin ji tiyaka

17 Kwambu Wasilakahik mashi las jirin a sawekwak amu
hishinduwa. Jir avak Avui Wasilakahi mashin mblarnanda
ma hom ji liyawa hala. Mbele mbele li hishi li uwa mbeek
mbele las nanda ambu sir.
18 Wavu lihi angop fenjehenda sir. Lir mbeek mbele
las yawur hishiyarinda ambu lir. Sunguwavu lihi angop
sunjakombe hom nanda sir. Erem li nanda osik Avui
Wasilaka or jip lindan handa oton li halaha homek olmu
sinduwa.
19 Ma ondo os li unda kava lihin li heyehe oso kava, karem
li yarindahik nanda ambu lir. Lir kavakava os wavu lihik
si rasawa hom li uhu nokophirmbirihi hulatolhakayanda lir.
Erem li liyandan halakwa kas nga nanda ambu lir, wahau.
Erem li yakwa nom hishinda lir.
20 Hako jir Kraishi mashin erem ji ukurik li sawerik misiri
ambu jir.
21 Jir mashi omendinga Kraishin li sawerik misiri jir. Jisas
ortonom mainome indinga ri.
22 Mashi omendinga orhin jirin a saweri karem. Sungu
masi jihi si mbaskashiwak kavakavan ji unda nombo jihin
ji laha ermbeka, os koushimblan ji ormbenda hom. Sungu
masi jihi si mbaskashiwak kavakavan ji unda nombo oso
kava sir. Mbafirimbanda nombo sir. Os nombo oson ji tiya i
nahi, avak kavak nakwa jir.
23 Uwa osik nombo kava oson ji halaka. Unak Avui
Wasilaka wavu jihin or toltormbleshinak nombo akrin ji
tiyaka.
24 Uhu or unak ma akri orhik ji naka, os kowe akrin jirin
or faleshinda hom. Erem or ushinak or hom ji naka. Uhu

4:15: Kl 1:18; 2:19 **4:17:** Ro 1:21; 1 Pi 1:14 **4:22:** Ro 8:13; Kl 3:9 **4:23:** Ro 12:2

nombo worna indinga orhin ji tiyaha ma jivi indinga orhik ji naka.

25 Ji misi. Haimba handambawa hala. Mainome nom ji mbaka. Jir nga nir nga masamtenjek ni nahanda ona.

26 Os ji waplelena nahi, ji auheyeka. Os ji waplelenawan nambe mendek ji toltangriwa hala. Kolok halanak mendek si naka. Las avak waplelena jihi si unak kavakavan ji unda ngashi.

27 Os nambe mendek ji waplelena nahi, Laulaka avak wavu jihik layikwa ri.

28 Hirnyanda ma jirin, hirnyanda nombon ji halaha lerawu jivin funtlehavantle ji laka. Uhu ya os ji lawan erndakava ondon ji haha lirin ji jelyaka.

29 Mashi kavakavan ji mbawa hala. Mashi jivi nom ji mbaha, os ma jirin li siliwa wolo lirin jelyanda mashi nom ji saweka. Uhu lirin ji saumbornaka.

30 Kavakavan ji uwa hala. Os kavakavan ji u nahi, Masikome Avui Wasilakahi jihik sinda avak tlaholokwa ri. Avui Wasilaka Masikome orhin jirin or hari oso jirin or jinyimambla urin osmu mukunduwa. Kumak os Jisas indik or tawa wolo or heyehe ma ol Masikome Avui Wasilakahi nga nanda ondo nom or lai oweshinak ermba ermbak jipjip likwa lir.

31 Uwa osik man ji wapkava hishihi kavakavan ji undan er ji halarakoka. Jir man ji ngriaha ji waplelenawa hala. Uhu ji okolehe ji hukwamainentlembawa hala.

32 Hako jir nga nakrem Jisasin hishindiyanda man ji wapjip hishihi sunguwavu jihi mende nga lirin armek ji uka. Os Avui Wasilaka kavakava jihin lerawu os Krais lahanda orok or yoko ermbenda hom, ma ol jirin kavakavak uwan, jirin Avui Wasilaka or uhunda hom lirin erem ji uka.

5

Jir ermbak ukruharandakop ji yaka

1 Jir Avui Wasilakahi jikisi jira. Or jirin rupshi mendenda ri. Unda osik nombo orhi mende nom ji tiyaka.

2 Jir avak ma anandin wapnuku jihik owenda nombon ji toltambanaka, os erem ji uwa Krais unda hom os jimu tiyanduwa. Os nirnjik miandok or hari oso or orhinjik ofa arme kuvasahandan Avui Wasilakan hari ri.

4:24: Stt 1:26; Kl 3:10 **4:25:** Sek 8:16; Kl 3:8-9 **4:26:** Sng 4:4; Je 1:19-20 **4:29:** Kl 4:6 **4:30:** Ais 63:10; Ef 1:13-14; 1 Te 5:19 **4:31:** Kl 3:8 **4:32:** Mt 6:14; 18:22-35; Kl 3:12-13 **5:1:** Mt 5:48 **5:2:** Kis 29:18; Hi 10:10

3 Jir Avui Wasilakahi ma jira. Unda osik jir nokophirmbirihi hulatolhakaha kavakavan ji uhu mbele mbelenjik ji uwa hala. Erem nanda nombon ji halashinak jihik li nawa hala.

4 Jir anaworentlehe mashi kavan mbawa hala. Os erem ji mbawa oso kava sir. Hako ol erem ji mbandan er ji halaha mbele mbele Avui Wasilaka jirin armek or undan ji hishihi orin armesarmek ji mbaka.

5 Jir angop ji heyenda sir, nokophirmbirihi hulatolhakanda ma nga, mbele mbele kavakavak layinda ma nga, mbele mbelenjik unda ma nga lir mbeek Krais fre Avui Wasilakahi yanga os fri arangonda orok li ihi jip likwa ambu lir. Ma ol mbele mbelenjik unda ondo haimba handambanda godin lotu unda ma nga nakrem nanda lir.

6 Jir jihinjik ji auheyeka. Las avak li mba, "Erem ni unda nombo kava ambu sir. Ji tiyaka," karem li haimba handambanak mashi lihin ji misihi nombo kava ondon ji tiyanda ngashi. Os erem ji uhu Avui Wasilakan ji kumaifa nahi, waplelena orhi avak jihik nakwa sir.

7 Uwa osik erem nanda ma nga ji anatoloyawa ji hala.

8 Mas jir er nga nirtle nirndum nanda mishik lindari jir. Hako ter Wasilaka angop ukruharandak or oweshihindak jimu linduwa. Uhunda osik ukruharandak yanda ma hom er ji yaka.

9 Os ukruharandak ji ya nahi, avak jipjip wornak ji yaha mashi omendinga nom mbakwa jir.

10 Jir avak nombo os ji unak Wasilaka jirin or rupshikwan ji heyekrahakoroho ji sika.

11 Jir avak ma ol nirtle nirndum nanda mishik linda ondo nga ji anatoloyawa hala. Kavakavan li uhu li yanda nombo orok mbele jivi las talakwa ambu sir. Jir avak nombo kava os li tiyandan ji sawe mukunak kormbak li heye li mbaka, "Os erem ni yanda nombo oso kava sir," karem li mbaka.

12 Kavakava ol li wanyi li unda ondo kava indinga lir. Unda ondon kormbak a sawekwan amu humblaranduwa.

13 Hako ukruharanda avak si ukruharanak ma ondo li wanyi unda kava lihi ondo kormbak talanak ni heyekwa lir.

14 Ukruharanda oso si uwak mbele mbele amber kormbak talawak nimu heyenduwa. Uwa osik mashi Avui Wasilakahi las karem mbanda sir.

"Suknyanda ma mirin. Mir usahaka. Uhu hahanda ma hom mi nandan mi halaka. Ushinak Krais ukruharanda orhi avak mihik si naka." *Aisaia 26:19*

5:5: 1 Ko 6:9-10; Kl 3:5 **5:6:** Ro 1:18; Kl 2:4,8 **5:8:** Jn 12:36; Ef 2:13; Kl 1:13; 1 Pi 2:9 **5:13:** Jn 3:20-21 **5:14:** Ro 13:11

15 Uwa osik jihinjik ji auheye ji yaka. Jir avak ambarambasinda ma li yanda hom ji yawa hala, wahau. Jir avak hishiyarinda ma li yanda hom ji yaka.
16 Ter liwa ma kavakavan li uhu yanda lir. Uwa osik ermba ermbak nombo os Kraisin ji tiyandan mukunak li heyeka.
17 Uwa osik jir avak ferfar ji yawa hala, wahau. Jir avak Wasilaka rupshinda nombon ji heyekrahakoroho ji tiyaka.
18 Jir avak uk aha ambarambasiwa hala, wahau. Os erem ji u nahi, oso avak jirin si lainak kavakava indingak ji layikwa sir. Uwa osik os erem ji ukwan er ji halaka. Hako jir avak ji halashinak Masikome Avui Wasilakahi jihik or sika. Uhu jirin or sauhana hom ji yaka.
19 Erem ji uhu os ji tirsawa wolo, avak hukwan ji koroho hi Avui Wasilakahin ji hauowehe ji lotu uka. Jir avak mashi ol Buk Songik li kayendari nga hukwa ol li koroho hi Avui Wasilakahin li hauowenda nga Masikome orhi or sauhanda hukwa nga ji koroho sunguwavu jihi nga Wasilakan ji hauoweka.
20 Uhu ermba ermbak mbele mbele amber Avui Wasilaka jirin or uhundan ji hishihi Wasilaka nihi Jisas Krais hi orhik orin armesarmek ji mbaka.

Pol ma ol angop hulasinokoplanda ondon or saweri

21 Jir Kraisin ji hishika. Or hausishiwak jir orhi siyok sinda jir. Unda osik Kraisin hishindiyanda ma, jir ma ol nakrem Kraisin hishindiyanda man ji hishihi os li mbawa hom ji uka.

22 Unda hom nokove jirin, jir erem. Avak hula jihi siyok ji sika, os Wasilaka jihi orhi siyok ji sinda hom.
23 Krais siosin or jivinakmbaha hari ri. Sios oso maome orhi sir. Unda osik or hausishiwak sios orhi orhi siyok sinda sir. Unda hom hulaji hausishiwak nokopji lihi lihi siyok sinda lir.
24 Sios Kraisin si tiyaha orhi siyok sinda sir. Unda hom jir nokopji hula jihi siyok ji sihi mashi amber os li mbawa hom er ji misindiyaka.
25 Hulaji jirin, jir avak nokopji jihin wapnuku jihik ji owehe lirin armek ji uka. Os Krais sios orhin wapnuku orhik or owehe sioshi farniyik or sihi miandok or hari hom.
26 Erem or uri oso sios orhi undari kavakavan ukuk or yoko ermbekmba uri ri. Ushinak mashi Avui Wasilakahi sios orhik si nashinak sios orhi jivi mendek si nakmbahan.
27 Erem or ushinak sios orhi mbeek mbele kava las nga nakwa ambu sir. Jivi mende indingak osmu nakuwa. Ma

5:15: Kl 4:5 **5:18:** Lk 21:34 **5:19:** Kl 3:16 **5:20:** Kl 3:17 **5:21:** 1 Pi 5:5 **5:22:** Kl 3:18; 1 Pi 3:1 **5:23:** 1 Ko 11:3; Ef 1:22 **5:25:** Kl 3:19; 1 Pi 3:7 **5:26:** Ta 3:5

lar mbeek sios orhin mashi kavakavan mbakwa ambu ri, wahau.
28 Uwa osik hulaji jirin, avak nokopji jihin wapnuku jihik ji owehe lirin armek ji uka, os maome jihin ji rupshihi armesarmek ji unda hom. Ma or nokove orhin or rupshihi sirin armek or uwa or orhinjik or rupshihi maome orhin armek ormu unduwa.
29 Nir mbeek maome nihin kavak ni nanda ambu nir, wahau. Nir amber maome nihin arme mendek ni unda nir, os Krais siosin armek or unda hom.
30 Mberem ushiwak? Nir Krais nga masamtenjek ni nanda ona.
31 Jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari osa.

> ﷺUwa osik ma or avoko nijava orhin or halaha nokove orhi nga fri liwa, frir opmu maome namtaskop nanduwa.ﷺ *Stat 2:24*

32 Mashi kaso maintontlo sihi wasilakak nanda sir. Uwak a hishiwa mashi kaso osmu Krais nga sios orhi nga mbanduwa.
33 Uwa osik hulaji jirin, jir amber hom nokopji jihin wapnuku jihik ji owehe lirin armek ji uka, os maome jihin armek ji unda hom. Unda hom nokove jir nga erem avak hula jihi hi lihin ji hauowehe os li mbawa hom ji uka.

6

Pol nijava avoko nga jikisi nga li likundari nombon or saweri

1 Jikisi jirin, ji misi. Wasilakan ji hishindiyanda osik nijava avoko jihi mbawa mashin ji misindiyaka. Os erem ji uwa, misokome Wasilakahik or heyewa, nombo wornan os jimu tiyanduwa.
2-3 Lo Avui Wasilakahi las karem mbahandari sir, ﷺJir avak nijava avoko jihi fri mbawa mashin ji misindiyaha fririn armek ji uka. Os erem ji u nahi, avak jip ji lihi nambek misambi torok likwa jir.ﷺ Mashi kaso lo Avui Wasilakahi 10-pelak nanda lihi las kasira. Os mashi kason ji tiya nahi Avui Wasilaka jirin armek ukmbaha or mbari mashi maifu kasira.

4 Avoko jirin, ji misi. Jir avak jikisi jihin ji unak sunguwavu lihi kavak si nanak li waplelenawa hala, wahau. Jir avak misokome Wasilakahik armek lirin ji tolo wornaha mashi Wasilakahin ji sawenak li misika.

Pol akishmakisha nga malakama lihi nga li likundari nombon or saweri

---

5:27: 2 Ko 11:2; Kl 1:22 **5:31:** Mt 19:5 **5:32:** Rev 19:7 **6:1:** Kl 3:20 **6:2-3:** Kis 20:12 **6:4:** Sng 78:4; Snd 22:6; Kl 3:21

5 Jir akishmakisha jirin, jir malakama jihi misambik fehe
orhi siyok ji sihi or mbawa mashin ji misihi hi orhin ji
hauoweka. Wavu mende jihi nga os or mbawa hom ji uhu
lerawu orhin armek ji laka. Os Krais mbawa mashin ji misihi
lerawu orhin armek ji landa hom.
6 Las avak jirin or rupshikmbaha men orhi misokomekop
lerawun ji lakwak ji hishinan, wahau. Jir Kraishi lerawun
landa mak nanda jira. Unda osik Avui Wasilaka rupshinda
nombon ji tiyaha wavu mende jihi nga ji rupshihi lerawun
armek ji laka.
7 Uhu wavu jihi nga jip ji hishihi Wasilakanjik lerawun
landa ma hom malakama jihinjik erem armek lerawun ji
laka.
8 Angop ji heyenda sir, os lerawu jivin ji lahanda nahi,
Wasilaka kumak orvai wasa jivin jirin hakwa ri. Os
erem or ukwa oso akishmakisha nga malakama nga nombo
nakremkop or oweioweiheyehe os ji landa landa hom wasa
jihin or hakwa jir.
9 Malakama jirin, ji misi. Jir nga ma ol jirnjik men lerawun
landa akishmakisha ondon armek ji uka. Os lirin ji mbanak
li ajekwa nombon ji hala. Angop ji heyenda sir, Wasilaka
or hevenik linda oto or jir malakama nga akishmakisha
nga Wasilaka jihi ri. Or malakaman or heyehe, Tondo
malakama lir, karem mbaha wasa jivin hakwa ambu ri,
wahau. Or akishmakishan or heyehe, Tondo akishmakisha
lir, karem mbaha wasa kavan hakwa ambu ri, wahau. Ma
nir amber or heilakaila oweioweiheyehe os ni unda unda
nihi orok wasan or hakwa nir.

Kraisin hishindiyanda ma awun unda ma hom nanda lir

10 Ter mashi anhin a sawerakokwa karem. Jir angop
Wasilaka nga analayisinda jir. Uwa osik jir avak kwambu
mende orhik ji sika.
11 Jir avak awun unda ma falenda kowe ol Avui Wasilaka
jirin or hahanda ondon amber ji falerakoho kwambuk ji
sika. Unak ondo jirin li arangoshinak Laulakan ji tukru
ermbehe ji sika.
12 Armek ji hishi. Awu os ni unda oso nir mbeek ma
misambik fehe nga ni anajinda ambu nir, wahau. Nir mbele
mbele wasimalengamba ondo nga ni anajinda nir. Nir wasi-
malengamba kwambu ngashi ondo nga wasimalengamba ol
misambi tos nirtle nirndum nanda toson tolonda ondo nga
wasimalengamba ol metenjek linda ondo nga ni anajinda
nir.

6:5: Kl 3:22-23; Ta 2:9-10; 1 Pi 2:18 **6:8:** 2 Ko 5:10; Kl 3:24-25 **6:9:** Ro 2:11; Kl 4:1 **6:11:** Ro 13:12; 2 Ko 10:4 **6:12:** 1 Pi 5:8-9

13 Erem ni unda osik mbele mbele awun unda ma falenda
kowe ol Avui Wasilaka jirin or hahanda ondo amber ji
falerakoho ji sika. Erem ji ushinak os wutari jihi ondo jirin
li jikwak li uwa wolo kwambuk ji sitambanaha awun ji uhu
lirin ji tukru ermbeka.
14 Uwa osik kwambuk ji sika. Awun unda ma kufulombon
li falehe li jindangrinda hom jir mashi omendinga Avui
Wasilakahin ji toltambanaha ji sika. Uhu nombo worna nom
ji tiyaka. Os erem ji u nahi, oso avak kapa os wavu yokon si
arangonda hom jirin si arangoshinak jip sikwa jir.
15 Uhu ermba ermbak mashi jivi Jisashin ji sawekunak
ji hundujeka. Os erem ji uwa oso awun unda ma kumba
arin li falehe awun li ukwak li hundujehenda hom os jimu
unduwa. Erem ji uhu ji sawenak li misindiyanak Avui
Wasilaka waphimbiji orhi lihik si naka.
16 Jir awun unda kowe las nga ji faleka. Kraisin
hishindiyanda nombo jihi halanak kwambuk si naka. Os
erem ji uwa oso awun unda ma maomen li arangokm-
baha minduwun li tolonda hom os jimu unduwa. Ushinak
Laulaka kormesayi orhin or ormbewa avak si jihi si sejer-
akaka.
17 Jir Avui Wasilaka os jirin or jivinaha kavakava jihin or
laha ermbendan ji hishihi kwambuk ji toltambanaka. Os
erem ji uwa oso awun unda ma helmetin li falenda hom
os jimu unduwa. Ushinak os ji hishihi ji yanda jihi oson si
arangokwa sir. Uhu avak Masikome Avui Wasilakahi jirin
or handa mashi orhin ji toloho awun ji uka. Os erem ji uwa
oso kormesayin li toloho awun li unda hom nanda sir.
18 Uhu kwambu Masikome Avui Wasilakahik ermba
ermbak Avui Wasilakan ji saweka. Jir avak kwambuk ji sihi
mbele mbele amber ol ji hishiwan orin ji sawenak avak jirin
or jelyaka. Ermba ermbak ji auheyehe ji sihi orin ji sawenak
orhi ma amber ondon or jelyashinak kwambuk li sika.
19 Uhu anjik er nga orin ji sawenak anin or sauhanak
mashi orhin kormbak a sawehe na ajekwa ambu nir. Uhu
mashi jivi Kraishi os mas kormbak nahanda ambu oson
krahak a saweka.
20 Avui Wasilaka mbashihindak yanga yangak a ihi mashi
jivi Jisas Kraishin a saweyanda mak amu nanduwa. Erem
a sawerik krawuk li oweshihindak amu sinduwa. Hako an
mashi jivi Jisas Kraishin a sawekwak a nawa nir. Uwa osik
Avui Wasilakan ji sawenak anin or jelyashinak kormbak
mashi orhi oson hulaima nokopman a sawehe na ajekwa
ambu nir.

6:14: Ais 11:5; 59:17; 1 Te 5:8 **6:15:** Ro 10:15 **6:17:** Hi 4:12 **6:18:** Lk 18:1; Kl 4:2; 1 Te 5:17 **6:19:** Kl 4:3-4; 2 Te 3:1 **6:20:** 2 Ko 5:20; Fm 9

Pol Avui Wasilaka Efesusik linda man armek or ukmbaha or saweri

21 Avak a mbashinak Tikikus jihik or ihi os a liwa liwan avak or sawenak ji misikwa sir. Or nir nga nakrem Kraisin hishindiyanda ma ri. Orin nimu rupshinduwa. Or lerawu Wasilakahin arme mendek landa ma ri.

22 Or ihi os ni liwa liwan jirin sawekwa ri. Unak sunguwavu jihi si mbornakmbahan.

23 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak or nga Wasilaka nihi Jisas Krais nga waphimbiji frihi avak jihik si naka. Uhu jirin fri unak anarupshinda nombo jihi nga fririn ji hishiowenda nombo jihi nga halanak kwambuk jihik si naka.

24 Avui Wasilaka waprupshi orhi nga halashinak ma ol Wasilaka nihi Jisas Kraisin wapnuku lihik owehe ermba ermbak orin rupshi mendenda ma ondo lihik si naka. Unda kasira. Ambehoma.

6:21: Ap 20:4; Kl 4:7-8; 2 Ti 4:12

Jekamba yanga Filipaik lindanjik Pol or kayeri

1 An Pol anira. An nga Timoti nga shir Krais Jisashi mak shi
naha lerawu orhin shi landa shir. An Pol Timoti nga shi lihi
mashi kason jir yanga Filipaik lindanjik amu kayenduwa. Jir
Avui Wasilakahi mashin ji misindiyaha orhi mak nanda jir.
Uhu jir wasman nga sios orok lerawun landa ma nga jirnjik
er nga amu kayenduwa.
2 Jirnjik Avui Wasilaka nihin a sawenak or nga Wasilaka
nihi Jisas Krais nga fri halashinak waprupshi frihi nga
waphimbiji frihi nga jihik si naka.

3 Os jirin a hishiwa wolo ermba ermbak a rupshihi Avui
Wasilaka anhin armesarmek a mbanda nir.
4 Os jir amber a hishihi jirnjik orin a sawewa wolo ermba
ermbak a rupshi mendehe a sawenda nir.
5 Mberem ushiwak? Mashi jivi Jisas Kraishin maifu
mendek ji misihi ji tiyari wolok sishi raha ter nga an nga
er ji sihi anin ji jelyashihindak lerawu Kraishin a lahandak
mashi jivi oson ma olmu misinduwa.
6 Avui Wasilaka os jirin or jivinaha jihi nindik lerawu jivin
or landa oso or mbeek halakwa ambu ri, wahau. Lerawu
orhi oso er si naha ihi Krais Jisas indik or tana wolokop er or
larakokwa sir, karem kwambu mendek amu hishinduwa.
7 Jir wapnuku anhik a owenda jir. Erem a unda oso a
suruwa ambu sir. Mberem ushiwak? Os krawuk a siwa wolo
nga, os yanga yangak a ihi, mashi jivi Jisas Kraishi oso ome
sir, karem a saweyawa wolo nga jir an nga ni sihi lerawun
nakrem ni landa nir. Unda osik ome sira, jirin wapnuku
anhik a owenda jir. Avui Wasilaka nirin or jivinaha lerawu
oson nirin or hari sir.
8 Os Krais Jisas jirin or rupshinda hom, an er nga jirin a
rupshi mendehe jirin a ra heyekwak a hishinda nir. Os erem
a hishinda oso mbeek mashimbakop a mbanda ambu nir,
wahau. Avui Wasilaka angop or heyewa sir, an omek er a
mbanda nir, jirin a ra heyewak a hishinda nir.

9 Ermba ermbak jirnjik Avui Wasilakan karem a sawenda
nir. Hishiyarinda jihi os mbele mbelen ji heyehe ji yarinda
oso kwambu mendek jihik si nashinak ma anandin rup-
shinda nombo jihi er nga halashinak kwambu mendek warje
mende nga jihik er si naka.

1:1: Ap 16:12-40 **1:6:** 1 Ko 1:8

10 Hovok mbele mbele ol talawan ji heyehe ji hishiyari krahakoroho jivi nom ji tiyakmbaha jirnjik Avui Wasilakan er nga na sawenda nir. Unak Krais indik or tawa wolo mbeek musa las jihik nanak or heyekwa ambu sir.
11 Ushinak Jisas Krais jirin or jelyashinak os ji liyawa jihi nga wornakop si nashinak hulaima nokopma jirin li heyehe hi Avui Wasilakahin li hauowekmbaha jirnjik amu beten unduwa.

Pol krawuk or siri nombo orok ma mushak mashi jivi Jisas Kraishin misindiyari lir

12 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Mbele mbele kal anhik talandan armek ji hishiyarikmbaha amu mbanduwa. Nomorawu os anhik talanda oso mbeek mashi jivi Jisas Kraishin a sawenda nombon arangori ambu sir, wahau. Anin krawuk li owenda oso si ushiwak ma mushak mashi jivi orhin li misihi olmu tiyanduwa.
13 Awun unda ma ol torok malakamahi akan washilinda ondo nga ma anandi ondo nga angop li heyeri sir, os mashi Kraishin a saweri nombo orok anin krawuk li owerin.
14 Uwak nakrem nir nga Wasilakan hishindiyanda ma mushak an krawuk a siwan li heyehe Jisasin hishindiyanda nombo lihi osmu mbornanduwa. Ushiwak kwambuk li sihi mashi Avui Wasilakahin olmu sawenduwa, mbeek ajenda ambu lir.
15-17 Hako ma lal li wapkava hishihi men hi lihin li hauowekmbaha mashi Kraishin sawenda lir. Erem sawenda ma ondo malakamak li nakmbaha li hishihi sawenda lir. Lir wavu lihi mbeek kas jivik si nawak mashin sawenda ambu lir, wahau. Lir men nomorawu las er nga anin li hashinak krawuk a sihi na kishanda oso wasilakak si nakmbaha unda lir. Hako ma ol wavu lihi nga jip li hishihi mashi Kraishin sawenda ma ondo anin li rupshihi mashi orhin kwambuk olmu sawenduwa. Ma ondo angop heyenda lir, mashi orhin mblarnanda man kwambuk a sawenak li misihi, mashi jivi Kraishi ome sir, karem li mbakmbaha Avui Wasilaka anin or kamarin.
18 Hako os ma lal anin li wapkava hishihi mashi Kraishin li sawe nahi mo, hovok os ma lal anin li wapjip hishihi mashi orhin li sawe nahi, wa mberem uwana. An a hishiwa halanak mashi orhin li sawenak ma amber li misikwa sir. Erem si nawa sunguwavu anhi mende nga amu rupshi mendenduwa. Ter a rupshi ihi kumak er nga na rupshi mendekwa nir.

Pol er or lihi Filipaik linda ondon or jelyakurik hishiri ri

19 Mberem ushiwak a rupshi mendendu? A heyewa jir ermba ermbak Avui Wasilakan ji sawenak anin or

1:10: 1 Te 5:23 **1:13:** Ap 28:30

jelyakmba hishinda jir. Masikome Jisas Kraishi er nga anin or jelyashinak nombo orok Avui Wasilaka avak anin or jelyashinak krawun a halaha a talakwa nir.

20 Kwambu mendek karem amu hishinduwa. An mbeek mbele kava las a unak hi Kraishi kavak si nanak ma li heyeshinak a humblarakwak a hishiwa ambu nir, wahau. An a hishiwa ter nga kumak nga an kwambu mendek er a sihi mashi jivin kormbak a sawekwa nir, os ermba ermbak a sawenda hom. Uhu os a ha nahi mo os a li nahi, mbele mbele amber ol a uwa Jisas Krais hi orhin li hauowekmbaha os amu unduwa.

21 Wavu anhik a hishiwa karem. Os a ha nahi ambu, amu rupshinduwa. Mberem ushiwak? Os a ha nahi ambu, lerawu Kraishin er a lakwa nir. Hako os a ha nahi, a rupshi mendekwa nir. Mberem ushiwak? Or nga nakrem hevenik shi likwa shir.

22 Hako os er a li nahi, lerawu orhin a laha hulaima nokopma mushak a jelyashinak kwambuk sikwa lir. Uwa osik wavu frijip frijip amu hishinduwa. Na likwa jivi os mo, na hakwa jivi os? An a hishiwa kom.

23 Karem wavu frijip frijip amu hishinduwa. Hako na haha na ihi Krais nga shi likwan wavu mende anhi nga amu rupshi mendenduwa.

24 Hako os a ha nahi ambu, jivina. Mberem ushiwak? An misambi torok er a li nahi, jirin a jelyakwa nir.

25 Uwa osik a hishiwa an avak jir nga misambi torok a likwa nir. Uhu jirin a saunjelyashinak Jisasin ji hishindiyanda nombo jihi kwambuk er si nashinak ji rupshikmbahan.

26 Erem nakwak a hishiwa osik an avak Krais Jisas or mbashinak krawun a halaha jihik a rakwak amu hishinduwa. Unak anin erem or uwan ji heyehe hi orhin warje mende nga hauowekwa jir.

Kwambuk ji sihi nomorawun ji kishaka

27 Jir mashi Kraishin ji misindiyanda osik os a ha nahi mo, os a ha nahi ambu, wa mberem uwana. Os ji misindiyanda hom nombo wornakop er ji yaka. Os erem ji u nahi, os jirin a taheye nahi mo, homek a lihi men mamblakop a misi nahi mo, an a hishiwa karem. Avak wavu namtaskop ji hishihi kwambuk sikwa jir. Uhu lerawu havan ji laha mashi jivi Kraishin nakrem sawekwa jir.

28 Jir mbeek wutarin ajekwa ambu jir. Erem ji uwa oso wutari jihin osmu mukunduwa, os Avui Wasilaka or unak avak li krufarakaha kavak li nakwan. Hako oso jirin osmu

1:19: 2 Ko 1:11 **1:21:** Ga 2:20 **1:23:** 2 Ko 5:8 **1:27:** Ef 4:1; 1 Te 2:12

mukunduwa, jir Avui Wasilaka jirin or jivinashinak ermba ermbak jip ji likwan.

29 Avui Wasilaka angop jirin armek or ushihindak ji sihi lerawu Kraishin jimu landuwa. Hako or mbeek Kraisin hishindiyanda nombo nom jirin hari ambu ri, wahau. Kraisin ji hishindiyanda osik or halashihindak nomorawun er nga jimu kishanduwa.

30 Mas nomorawun a kishari angop ji heyeri sir. Uhu ter nga nomorawun a kishawa os jimu misinduwa. Uwa osik jir erem, an kishanda hom nomorawun os jimu kishanduwa.

2

Jir amber hom wavu namtaskop ji hishihi ma anandin armek ji uka

1 Krais wavu jihin or mbornashiwak sinda jir. Uhu jirin wapnuku orhik or oweshiwak wavu jihi jivik nanda sir. Uhu Masikome Avui Wasilakahi jir nga nor sishiwak wavu namtaskop hishinda jir. Uhu ma anandin ji hishihi lirin wapnuku jihik ji owehe lirin armek unda jir.

2 Unda osik wavu namtaskop ji hishihi jihi ambek ji anarupshihi ji anafaha ji sika. Erem ji unak warje mende nga na rupshika.

3 Jir jihinjik ji rupshikmbaha lerawun ji lawa hala. Uhu jihinjik ji hishihi hi jihin ji hauowewa hala. Hi jihin ji halanak si rakanak hafakaha ji lika. Uhu karem ji hishi, ma anandi jirin li tikrihi jivik nanda lir, karem ji hishika.

4 Jir avak jihinjikop ji hishinan. Ma anandin ji hishihi lirin armek ji jelyashinak jip li lika.

Krais akishmakisha hom nari ri. Hako Avui Wasilaka orin hiushamak or ushari ri

5 Jir avak wavu jihi os Krais Jisas hishinda hom ji hishihi ji lika.

6-7 Or God indinga ri. Hako or mbeek os God indingak or nandari hom or nakurik hishiri ambu ri, wahau. Or ma misambik fehe hom or naha ma anandinjik men lerawun landari ma hom lerawun lari ri.

8 Ma li heyeri ma indingak nari ri. Uhu orhinjik or hafakaha Avui Wasilaka mbari nombon or tiyaha ma ol kavakavan unda ondo hom miandok hari ri.

9 Erem or uri nombo orok Avui Wasilaka hi orhin metenjek or hauoweri ri. Hi os orin or hahanda oso hi amber si tikrihi wasilaka mendek nanda sir.

1:29: Ap 16:19-40 **2:3:** Ga 5:26 **2:4:** 1 Ko 10:24 **2:6-7:** Jn 1:1-2,14; 17:5; 2 Ko 8:9 **2:8:** Hi 5:8; 12:2 **2:9:** Ap 2:33; Ef 1:20-21; Hi 1:3-4

10 Hi oson or hashihindanak mbele mbele amber hevenik
fehe, misambik fehe, misamsiyok fehe Jisashi siyok li sihi hi
orhin li hauowehe li ushanguakmbahan.
11 Ushinak mbele mbele amber hom kormbak karem li
ushanguaha li mba, Jisas Krais Wasilaka ria. Karem li
mbaha Avui Wasilakan li hausimbausikmbahan.

Nir ukruharanda hom ni nashinak hulaima nokopma li heyeka

12 Ma jir a rupshi mendenda jirin, ji misi. Os jir nga na
liri wolo os a sawendari hom Avui Wasilakan ermba ermbak
tiyandari jir. Unda hom os ter homek a liwa wolo nga er ji
tiyaka. Uhu Avui Wasilaka os jirin or jivinahandan ji hishihi
armek ji yaka. Las avak ji masnafarakaha kavak ji nanda
ngashi. Karem ji hishi ji ajehe yawur ji yaka.
13 Avui Wasilaka nom wavu jihik or sishiwak nombo os ji
tiyakmba nor mbawan tiyanda jir. Uhu kwambu orhin er
nga nor hashiwak nombo orhi oson tiyanda jir.
14 Avak wavu musha mushak ji hishihi ji turamaraha
anamba anambawa ji hala. Mbele mbele ol Avui Wasilaka
ji ukmbaha or mbahanda ondon ji uka.
15 Unak ma lar mbeek mashi kava las jirin mbakwa ambu
ri. Unak musa las nga nakwa ambu jir. Uhu ma jivi indingak
nakwa jir. Jir Avui Wasilakahi jikisi indingak ji naha, nombo
wornan ji tiyaha, ma kava ondo lihi nindik ukruharanda
hom ji nashinak li heyeka. Lir mbafirkafirihi nombo worna
Avui Wasilakahin angop li halahanda sir.
16 Karem uwa osik mashi os ermba ermbak lindan handa
oson er ji sawenak li misika. Uhundanak Krais indik or tawa
wolo jirin a heyehe na rupshikwa nir. Mberem ushiwak?
Lerawu os jihi nindik a lari mbeek semben a lari ambu sir,
karem a mbaha a rupshihi kumbanukuk a sikwa nir.
17 Jir Kraisin ji hishindiyanda osik sunguwavu jihi nga orin
ji haha os ji ukmbaha Avui Wasilaka mbahanda hom os jimu
unduwa. Erem ji unda oso os jimu orin nambunda hom
unduwa. Unda hom an erem. Os a ha nahi os ji nambunda
hom erem a uwa sir. Os a hakwa oso an mbeek a ajewa ambu
nir. Os erem a ukwan a rupshiwa nir. Uwa osik jir nga an
nga nakrem ni rupshika.
18 Jir nga erem. An nga nakrem ni rupshika.

Pol Timotin Filipaik or mbashinak or ikmbaha nor mbari

19 Jisas Wasilaka nihi os or rupshi nahi, avak Timotin kolok
a mbashinak jihik ikwa ri. Uhu indiyok or taha os ji liwa liwa
nombon or sawenak a misihi sunguwavu anhi si mbornaka.

2:10: Ro 14:11 **2:11:** Ro 10:9 **2:15:** Dan 12:3; Fl 1:10; 1 Te 2:19 **2:18:** Fl 3:1; 4:4

20 Ma lar mbeek Timoti hom nanda ambu ri. Or wavu tos
an hishiwa hom wavu orhi mende nga jirin or hishihi jirnjik
holonda ri.
21 Ma amber mbele mbele lihikop li lakwak hishinda lir,
mbeek Jisas Kraisin hishinda ambu lir.
22 Hako jir jihinjik angop ji heyenda sir, Timoti or jikisi anhi
hom or naha mashi anhin or misindiyaha lerawun nakrem
shi landa ri. Uhu mashi jivi Jisashin nakrem shi sawenda
ri. Karem or undak ma li heyehe, "Timoti Kraishi lerawun
armek landa ma ri," karem limu mbanduwa.
23 An orin a mbashinak jihik or ikwak amu hishinduwa.
Hako awarsinak. Mashi os an mberem a nakwa oson li
sawenak a misihi nom a mbashinak jirik ikwa ri.
24 An wavu mende anhi nga na hishiwa, Wasilaka or
mbashinak avak krawu aka toson a hala talaha anhinjik jirin
a ra heyekwak amu hishinduwa.

Pol Epafroditusin Filipaik or mbashinak or ikmbaha nor mbari

25 Hako an a hishiwa, Epafroditusin a mbashinak indik
jihik or ikwak amu hishinduwa. Or an nga nakrem Jisashi
mashin shi misindiyaha lerawun nakrem shi landa ri. Uhu
an nga nakrem shi sihi nomorawun shi kishanda ri. Uhu
os mbele mbelen a frunguri wolo ji mbashirik or taha anin
jelyari ri.
26 Avak a mbashinak indik jihik ikwa ri. Mberem ushiwak?
Or jirin or heyekwa mendek hishiwa ri. Os amba amba nor
kavamisiri angop ji misiri sir. Unda osik las avak orin ji
hishiowehe ji tlaholonda ngashi, karem mbaha ormu jirnjik
holonduwa.
27 Omendinga sir, angop or kavamisihi hakuri mendek
nari ri. Hako Avui Wasilaka ornjik or holoho or mbarik
jivik nari ri. Os or hashirikop warje mende nga na tlaholori
nir. Hako wahau. Avui Wasilaka anjik er nga nor holoho or
mbarik jivik nari ri.
28 Uwa osik avak a mbashinak kolomalok jihik ikwa ri.
Unak orin ji heyehe ji rupshikmbahan. Ushinak os orin a
hishombashiowenda oso er nga mendek si nakmbahan.
29 Uhu os jihik or layiwa wolo avak os Wasilaka orin or
rupshinda hom erem orin ji rupshihi armesarmek ji mbaka.
Uhu or hom nanda ma ondon er nga ji rupshihi hi lihin ji
hauoweka.
30 Mberem ushiwak? Jir homek ji lishirik lerawu Kraishi
os ji lakurik nari ambu oson jihi farniyik or sihi or laha ormu
hakmba ura.

2:21: 2 Ti 4:10 **2:25:** Fl 4:18

3

Ma ol Kraishi mashin misindiyawa ma ondo ma worna ma indinga lira

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi lal nga amu mbanduwa. Wasilaka Jisas jir nga nor sihinda osik er ji rupshika. Mashi kaso mas angop jirnjik a kayeri sir. Hako indik a kayekwan a krehewa ambu nir. Halanak indik a saweshinak jirin si jelyakmbaha amu kayenduwa.

2 Ma kava ol lerawu kavan landa ondo karem jirin mbanda ola, ﷺ jihin li koro nom ermba ermbak linda oson lakwa jir.ﷺ Erem mbanda ma ondon ji auheyeka.

3 Nir Avui Wasilakahi ma indinga nir. Masikome orhik nirin or arangoshiwak orin ni lotu unda nir. Uhu nir Krais Jisas nirnjik or uhunda oson ni heyehe hi orhin ni hauowenda nir. Nir mbeek mbele mbele nihik ni uhu Avui Wasilakahi mak ni na, karem ni hishihi nihinjik hi nihin ni hauowenda ambu nir.

4 Os ma lal li hishi li mba, ﷺ nombo nombo tos ni liyanda toso nirin si uwak Avui Wasilakahi misokomek jivi mendek ni nawa nir,ﷺ karem li mba nahi, lirin a sawekwa karem. Wa anin ji hishika. Os nombo orok Avui Wasilakahi misokomek jivi mendek li nandakop an warje mende nga ma ol erem mbawa ma ondon a tikriwa nir.

5 Nijava anhi anin si washirik niri 7-pela li ishirik masamsishi anhin limu korora. An Israelik fehenda ma, kraha Benjaminhik fehe nir. An Judama indinga Farisik a naha lo Moseshin armek a tiyandari nir.

6 Uhu hovok lerawu os mas a landarin ji hishika. An lo os Moses kayehendari amber a tiyarakondari nir. Undari osik ma ol Jisashi mashin misindiyandari ondo lo Moseshin li mblarnar, karem a hishihi lirin kavak a nakmba a undari nir. Erem a uhu lo Moseshin a tiyarakondari nir. Unda osik os ma lal lo Moseshin a tiyanda nombo orok anin li oweioweiheye nahi, an mbeek musa nga a nanak li heyekwa ambu nir.

7 Mas Jisasin a hishindiya namber, nombo nombo kando amber a tiyarako na heyeri anin li jelyaku, karem a hishiri nir. Hako nombo ondo mbeek anin li jelyashirik Avui Wasilakahi misokomek jivik a nakurik a heyeri ambu lir. Hako ter a heyewa lerawu os Krais lahandari nom anin si jelyashinak Avui Wasilakahi misokomek jivik a nakwak a heyewa nir.

8 Nombo nombo ondo mbeek man jelyakwak nanda ambu lir, wahau. Wasilaka anhi Krais Jisasin hishindiyanda

3:3: Ro 2:29 **3:4:** 2 Ko 11:18 **3:5:** Lk 1:59; Ap 23:6; 2 Ko 11:22 **3:6:** Ap 8:3 **3:7:** Mt 13:44,46

nombo oso nom nombo nombo ondon tikrirakonda sir. Ushiwak a heyehe nombo nombo ol mas a tiyandari ondo kava, karem a hishihi na halaha Krais Jisasin amu tiyanduwa.

9 Uhu simbalesik Kraishi mak a naha or nga nakrem shi sinak os a liyawa anhi avak os or liyanda hom nakrem si naka. Hako ter an mbeek anhinjik lerawun a laha lo Moseshin a tiyaha ma worna mak a nakmbaha na hishiwa ambu nir, wahau. An nombo anandi las a tiyaha ma worna mak a nakwak a hishiwa nir. Nombo oso Kraisin hishindiyanda nombo sira. Kraisin hishindiyanda nombo orok Avui Wasilaka nirin ma worna ma, karem ormu ushanduwa.

10-11 Uhu Krais os or nahandan armek a heyekrahakorokmbaha amu hishinduwa. Uhu an kwambu os Avui Wasilaka Kraisin or mbashirik or usahanda oso er nga na heyekrahakorokmbaha namu hishinduwa. Uhu or nga na sihi nomorawu or kishanda hom a kishaha or hahanda hom a hakwak amu hishinduwa. Uhu os mawan or halaha or usahanda hom kumak erem mawan a halaha na usahakwak amu hishinduwa.

Pol Krais hom or nakmbaha funtlehavantlehe lerawun lari ri

12 An mbeek Krais nahanda hom angop a naha ma jivi mendek a nahanda, karem a mbanda ambu nir, wahau. Hako or hom a nakmba na hishihi lerawu havakavan a landa nir. Mberem ushiwak? Krais Jisas nombo orhin a tiyakmbaha or mbahanda osik a tiyanda nir.

13 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. An angop Krais nahanda hom a nahanda, karem a mbanda ambu nir, wahau. Hako or hom a nakmbaha mbele mbele ol mas a undari ondon a halari nir. Uhu kumak a nakundan a hishihi a tantlemantlembuhu lerawun amu landuwa.

14 Karem a uhu Avui Wasilaka os or mbahandari hom Krais Jisas or nahanda hom a naha or nga hevenik shi likmbahan. Erem a nakmbaha Jisas miandok hari ri.

15 Uwa osik mashi ol jirnjik a kayewa kandon ji heyehe an nga wavu namtaskop a hishiwa hom ji hishika. Mberem ushiwak? Jir os Jisashi mak ji nahanda oso mbeek ter akri nawa ambu sir, wahau. Angop maskop orin hishindiyari jir. Os a sawenda mashi kandon ji misihi wavu apsham apsham ji hishi nahi, Avui Wasilaka avak jirin or tolo wornakwa jir.

16 Uwa osik mbele mbele ol Avui Wasilaka sawerik angop jir nga nir nga nakrem ni misihinda ondon er ni toltambanaha ni tiya ika.

3:9: Ro 3:21-22 **3:10-11:** Ro 6:3-5; 8:17 **3:12:** 1 Ti 6:12,19 **3:14:** 1 Ko 9:24 **3:15:** 1 Ko 2:6

17 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Jir an uwak ji
heyenda hom ji tiyaka. Uhu ma ol ni nanda hom nakmba
hishinda ma ondon ji heyehe lir tiyanda hom ji tiyaka.
18 Mberem ushiwak? Ma lal karem mbanda lir, "Krais
miandok or hahanda oso mbeek nirin jivinakwa ambu sir,"
karem mbanda lir. Uhunda osik las avak lirin ji tiyanda
ngashi, karem mbaha jir mendenjik amu tlaholonduwa.
Uwa osik mashi os hindi mushak angop a sawerik ji misinda
mashi kason indik amu sawenduwa.
19 Erem mbanda ma ondo avak hik li ihi kavak nakwa lir.
Lir mbele mbele kava sungu lihik tasawa hom unda lir. Lir
lihinjik li yerkujihi li mba, "An mbeek mbele kava las a unda
ambu nir." Karem mbaha kavakavan li uwa oso mbeek
humblaranda ambu lir. Uhu mbele mbele kava misambik
fehenda mendenjik li hishihi unda lir.
20 Hako nir hevenik ni ikmbaha Avui Wasilaka or kama-
handa ma nir. Unda osik Wasilaka nihi Jisas Krais hevenin
or halaha indik or taha nirin or laha ni ikmbaha nimu
nikishinduwa.
21 Krais kwambu orhi orok or unak mbele mbele amber
avak orhi siyok sirakokwa lir. Kwambu orhi orok or unak
maome nihi tos haha kuvayikwa toso avak simbalesik si
tormblehe maome orhi hom si naha kwambu nga nakwa sir.

4

Jir avak wavu namtaskop ji hishika

1 Uwa osik Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Jir
mashi kas a sawewan ji misihi kwambu Wasilakahikop ji
sika. An jirin wapnuku anhik a owenda nir. Uhu jirin a
heyekwak a rupshi mendenda nir. Jirin a hishiwa wolo a
rupshi mendehe wavu anhi osmu jivi mendek nanduwa.
2 Shir Yuodia nga Sintike nga shi misi. Shir nakrem
Wasilaka nihi Jisasin hishindiyanda nokove shir. Uwa osik
os shi anangriandan shi halaha wavu namtaskop shi hishika.
3 Susugus,4:3 mir an nga nakrem lerawun shi landa ma
mirin, mirin amu sawenduwa. Mir lerawun wavu mende
mihi nga armek landa ma mir. Uwa osik nokove ovron mi
jelyashinak wavu namtaskop fri hishika. Frir mas an nga
mashi jivi Jisashin ni saweyandari vri. Frir nga Klemen nga
ma ome lal nga nakrem mashi jivin ni saweyandari nir. Lir
hi lihi angop jekamba os ermba ermbak likwa ma ondohi
hin Jisas kayenda orok or kayenda lir.

3:17: 1 Ko 4:16 **3:19:** Ro 16:18 **3:20:** Ef 2:6,19 **3:21:** 1 Ko 15:28,43-53
4:1: 1 Te 2:19-20 4:3 **4:3:** Hi Susugus mainome sihi, "Nakrem lerawun landa
ma," sir. **4:3:** Lk 10:20

4 Wasilakahi mak ji nahanda osik ermba ermbak ji rupshihi kumbanukuk ji sika. Indik amu mbanduwa. Ji rupshihi kumbanukuk ji sika.
5 Jir avak wasa kavan ji hawa hala. Unak ma amber li heyeka. Wasilaka am indik or takwa wolok osmu nanduwa.

6 Mbele mbelenjik ji hishombashiowehe wavu musha mushak ji hishiwa hala. Mbele mbele jivi ol jirnjik Avui Wasilaka or uhundan ji hishihi armesarmek orin ji mbaka. Uhu nomorawu nga mbele mbele ol ji hishombashiowehe ji holowa ondo nga simbalesik orin ji sawenak or misika.
7 Os erem ji u nahi, jir Krais Jisas nga nakrem ji sinda osik waphimbiji Avui Wasilakahi sunguwavu jihin si mbornashinak sikwa jir. Waphimbiji orhi jirin or handa oso wasilaka mendek si nashihindak mbeek ji hishiyarindahi ambu sir.
8 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashin a sawerako namber jirin a sawekwa karem. Jir ermba ermbak mbele mbele amber omek nanda nom ji hishihi mbele mbele jivijivi nom ji hishihi nombo worna nom ji tiyaka. Uhu halanak os ji liyawa jihi oso jivijivikop er si naka. Uhu mbele mbele misokome Avui Wasilakahi nga mahi misokomek li heyenak armek nanak li heyekwa nom ji uka. Uhu lerawu os ji lakwa oso avak omeomek er nakwa lerawu nom ji laka. Uhu mbele mbele ol ji hishiwa jivik nanda ondo nom ermba ermbak er ji hishika. Uhu mbele mbele ol ji unak jivik nanak ma li heyehe li rupshikwa ondon er ji hishika.
9 Uhu mashi ol jirin a sawerik ji misinda nga mbele mbele ol a urik ji heyenda nga ermba ermbak ji tiyaka. Unak Avui Wasilaka or waphimbijin jirin handa oto avak jir nga nor sika.

Pol ya ol Filipaik linda ma ondo orin li harin or rupshiri

10 Ermba ermbak anin jelyakmba hishinda jir. Hako mbeek anin ji jelyakuri nombo kas nga narik ji heyeri ambu sir. Uri osik os jimu halara. Hako ter am anin ji jelyashihindak a rupshi mendehe Wasilakan armesarmek amu mbanduwa.
11 An mbeek mbele las a frungunda osik mashi kason a mbawa ambu nir, wahau. Mbele lap op anhik nawa ambehom. A rupshinda nir. Mberem ushiwak? Nombo nombo os a liyanda angop a heyenda nir.
12 Mbele mbele nga mushak a nawa wolo nga mbele mbelen a frunguwa wolo nga os a rupshihi mayam linda nombo angop a liheyenda osik a linda nir. Os akwan a aha

4:5: Hi 10:25; Je 5:8-9 **4:6:** Mt 6:25-34; Kl 4:2 **4:7:** Ais 26:3; Jn 14:27; Kl 3:15 **4:9:** Ro 16:20

na krehewa mo a erenghawa mo mbele mbele nga na nawa mo mbele mbele mendek nawa, angop a liheyenda osik os a linda hom er a linda nir.
13 Kwambu os Krais anin or hahanda oso anin si jelyashihindak mbele mbele amber hom a undahi nir.
14 Hako nomorawu tos anhik nawan jir an nga nakrem ni sihi ni kishanda nir. Os erem ji unda oson a hishihi jirin amu rupshinduwa.
15 Angop ji heyenda sir, mashi jivi Krais Jisashin maifu mendek jirin a saweshihi provins Masedonian a halaha na iri wolo, sios lal mbeek anin yan li haha anin jelyari ambu lir, wahau. Jir yanga Filipaik linda jirndonom anin jelyari jir.
16 Uhu os yanga Tesalonaikak a lihi mbele mbelenjik a frunguri wolo er nga hindi frijip ya lal ji haha anin jelyari jir.
17 Avak mashi kason a mbawa mbele mbele yanjik jirin a silikmbaha na mbaw, karem ji hishinan, wahau. A hishiwa os anin erem ji uwa nombo oso si unak Avui Wasilaka avak jirin armesarmek or ukmbaha amu mbanduwa.
18 Ya os Epafroditusin ji harik or laharari oso warje mende nga ji hashihindak mbeek mbele las a frungunda ambu nir. Ya os ji hari oso ofa arme kuvasahanda hom si naha Avui Wasilakahi misokomek jivik si nawak ormu rupshinduwa.
19 Or mbele mbele jivi tontlo oria. Anin or jelyashiwak jip a linda nir. Unda hom mbele mbele ol ji frunguwa ondo avak or hakwa lir. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka or mbashirik Krais Jisas jirnjik or hahanda oson hishiowenda oja.
20 Avui Wasilaka or Avui nihi ria. Hi orhin ermba ermbak nimu hauowekuwa. Ome sira.

Pol Filipaik linda manjik wesambasan or hari

21 Wesambasa anhi Krais Jisasin tiyanda ma jirin amu handuwa. Uwak Jisasin hishindiyanda ma ol an nga ni linda er nga olmu jirin wesambasan handuwa.
22 Jisasin hishindiyanda ma amber torok linda er nga olmu jirin wesambasan handuwa. Uwak malakama Sisarhi akak lerawun landa ma er nga olmu jirin wesambasan handuwa.
23 Waprupshi Wasilaka nihi Jisas Kraishi avak or halashinak jihik si naka. Unda kasira. Ambehoma.

4:13: 2 Ko 12:10 **4:15:** 2 Ko 11:9

Jekamba Pol yanga Kolosik lindanjik or kayeri

1-2 An Pol, aposel Krais Jisashi anira. Avui Wasilaka an aposelik a nakmba or hishihi orhinjik anin aposelik kamari ria. An nga nakrem Jisasin hishindiyanda ma Timoti nga shi lihi jir yanga Kolosik linda ma jirnjik mashi kason amu kayenduwa. Jir Avui Wasilakahi mak ji naha wavu jihi mende nga Kraisin hishindiyanda ma jir. Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi orhi nga waphimbiji orhi nga or halashinak avak jihik si naka.

Kolosik linda ma Jisasin hishiowenda lir

3 Os Avui Wasilakan shi sawewa wolo ermba ermbak jirin shi hishihi orin armesarmek shi mbanda shir, or Wasilaka nihi Jisas Krais Avui orhi ria.

4-5 Mashi jivi Jisas Kraishi omendinga sira. Os jihik si narik ji misindiyari angop shi misiri sir. Mashi orhi orok rupkapshi os Avui Wasilaka jirin or hakmbaha hevenik or hundujehenda oso nga ji misiri sir. Uhundak oson ji lakwak jimu nikishinduwa. Uhunda osik os jimu Krais Jisasin hishindiyanduwa. Uhu Avui Wasilakahi ma amber ondon wapnuku jihik ji owehe lirin armek jimu unduwa. Os erem ji undan shi misihi Avui Wasilakan armesarmek shimu mbanduwa.

6 Mashi jivi Kraishi oso yanga yanga amber hom si iwak ma ol mashi oson misindiyanda ondo olmu warje mende nga haunanalawunduwa. Uwak li liyawa lihi nga osmu jivik nanduwa, os jir maifu mendek ji misihi waprupshi Avui Wasilakahi omendinga, karem yawur ji hishiyaririk os ji liyawa jihi jivik si nanda hom.

7 Epafras mashi jivi Jisas Kraishin jirin or sawerik ji misiri osa. Epafras oto Kraishi lerawun shir nga nakrem ni landa ma ri. Orin shi rupshi mendenda shir. Or jirin or jelyakmbaha lerawu Kraishin armek landa ma ri.

8 Uhu or nombo os Avui Wasilakahi man wapnuku jihik ji owenda mashi oson or sawerik shi misiri sir. Os erem ji unda oso Masikome Avui Wasilakahi or sauhanda hom os jimu unduwa.

Pol Kolosik lindanjik Avui Wasilakan or saweri, unak or jelyanak kwambuk li sikmbahan

---

1:3: Ef 1:15,16 **1:4-5:** Ef 1:13; 1 Pi 1:4 **1:7:** Kl 4:12; Fm 23

9 Os erem ji undan shi misiri wolok sishi raha ter nga
ermba ermbak jirin shi hishihi Avui Wasilakan jirnjik shi
sawenda shir. Unak Masikome orhi hishiyarinda orhin
jirin or hashinak hishiyarinda jihi wasilaka mendek si
naka. Ushinak mbele mbelen yawur ji yarika. Unak jirin
or jelyashinak os ji ukmba nor mbahanda oson avak ji
hishiyarirakoka.
10 Ushinak avak os ji liyawa jihi oso Wasilakahi misokomek
or heyewa jivik si nanak jirin or rupshika. Uhu avak mbele
mbele lerawu jivin ji laha Avui Wasilakan ji heyekrahako-
roka. Uhu orin ji heyekrahakoronda oso wasilakak si naka,
karem jirnjik orin shimu sawenduwa.
11 Uhu shir jirnjik orin karem shi sawenda shir. Kwambu
orhi wasilaka mende orokop jirin or jelyashinak kwambuk
ji sihi nomorawun mayam ji kishaha ji lika.
12 Angop jirin or jivinahanda osik nombo jivi orhin jimu
tiyanduwa. Uhu jirin or jelyanda osik orhi misokomek jivik
jimu nanduwa. Unda osik kumak rupkapshi orhi os or
hundujendan orhi ma ol heven orok ukruharanda orhi orok
linda ondo nga nakrem lakwa jir. Uwa osik ji rupkapshihi
Avui Wasilaka nihin ji hausimbausika.
13 Mas wolo jir nga nir nga Laulakahi siyok ni sindari nir.
Hako Avui Wasilaka nirin or jivinaha nirin or mbashirik
Laulakahi siyok ni sindarin ni halaha ter jikisi orhi siyok
nimu sinduwa. Jikisi orhi oto wapnuku orhik or owehe or
rupshi mendenda ri.
14 Jikisi orhi oto nirin or jivinakmbaha nihi farniyik or sihi
fleya hom maome orhin or haha kavakava nihin ormu yoko
ermbera.

Pol lerawu os Krais landarin or saweri

15 Avui Wasilaka jikisi orhi oto Avui orhi nanda hom nanda
ri. Nir Avui orhi oton ni heyenda ambu ri. Hako Krais
Avui orhin or heimaha nirin mukuri ri. Avui Wasilaka
mbele mbelen or u namber jikisi orhi oto angop mas nari
ri. Or nashirik kuma Avui Wasilaka mbele mbelen ormu
ura. Uhunda osik mbele mbele amber jikisi orhi siyok olmu
sinduwa.
16 Or mbashirik jikisi orhi mbele mbele hevenik fehe
nga misambik fehe nga ormu ura, ol ni heyenda nga ol ni
heyenda ambu nga ormu ura. Ondo ensel kwambu ngashi
nga wasimalengamba kwambu ngashi lira. Mbele mbele
amber Avui Wasilaka jikisi orhin or mbashirik or urakori lir.
Ushinak mbele mbele ondo amber orhi siyok li sihi orin li
hausimbausikmbahan.

1:9: Ef 1:16,17 **1:11:** Ef 1:19; 3:16 **1:12:** Ef 1:11,18 **1:13:** Lk 22:53; Ef 2:2
1:14: Ef 1:7 **1:15:** Jn 1:18; 2 Ko 4:4

17 Mbele mbele ondo li na namber jikisi orhi angop masmas nari ri. Or nahanda osik mbele mbele amber olmu orhi tavakop nanduwa.

18 Or malakamak or naha siosik maifuk or sishiwak sios maome orhi hom si naha orin simu tiyanduwa. Or haha maifu mendek indiyok or usahanda osik mbele mbele amber hom or sishiwak orhi siyok sinda lir.

19 Avui Wasilaka mbele mbele wapjip hishi orhi oso jikisi orhik si na, karem or hishihi simbalesik orhik or jiwolori ri. Uhu or orhik siklayiri ri. Unda osik wapjip hishi orhi nga kwambu orhi nga jiviwavi orhi nga jikisi orhik osmu nanduwa.

20 Erem or uhu orin or halashirik miandok or haha fi orhi osmu ngorora. Erem or undari nombo orok Avui Wasilaka waplelena orhi mendek si nashihindak waphimbiji orhi osmu mbele mbele amber misambik fehenda nga hevenik fehenda nga lihik nanduwa.

21 Uhu jir ma er ngana. Mas wolo jir Avui Wasilakan ji halaha homek ji sihi orin wutarik ji owehe ji wapkava hishihi kavakavan undari jir.

22 Hako Krais miandok or hashihindak Avui Wasilaka waplelena orhi mendek si nashihindak waphimbiji orhi osmu jihik nanduwa. Erem or uhu avak jirin or larandirsashinak misokome orhik or heyewa jivi indingak ji naha musa nga nakwa ambu jir.

23 Jir avak Avui Wasilakan er ji hishindiyaha mashi orhin ji toltambanaha kwambu indingak ji sika. Ushinak misokome orhik or heyewa jivindingak ji naha musa nga nakwa ambu jir. Las avak mbele kava las si unak os Avui Wasilaka jirin or jivinaha jirin jipjip or ukmbaha nor mbahanda mashi jivi oson ji halanda ngashi. Mashi jivi oso angop ji misihi ji tiyaha jirin jipjip or ukmbaha or mbahanda oson jimu nikishinduwa. Mashi jivi oso osmu yanga yangak si iwak ma amber limu mistakonduwa. An Pol mashi jivi oson hulaima nokopma misambik fehen amu saweyanduwa.

Pol Kolosik linda man or jelyari

24 Ter nomorawun jirnjik a kishaha amu rupshinduwa. Jir sios Kraishi jir. Orin ji hishindiyaha maome orhi hom nanda jir. Nomorawu os jirin a jelyakmbaha maome anhik a kishawa Krais kishahanda hom os amu kishanduwa. Nomorawu oso a kishaha lerawu orhin a larakokmbaha anin or hari sira.

1:17: Jn 1:1; 8:58 **1:18:** Ap 26:23; Ef 1:22-23; Rev 1:5 **1:19:** Kl 2:9 **1:20:** Ef 1:10; 2:16 **1:21:** Ro 5:10; Ef 2:12 **1:22:** Ef 2:14-16; 5:27

25 Uhu sios lerawun a laha jirin a jelyaha mashi orhin amber kormbak a sawerakokmbaha Avui Wasilaka anin ormu kamara.
26 Mas wolo asama mushak mashi kaso wanyindari sir. Ushirik ma amber mbeek li misihi li yariri ambu sir. Hako ter mashi orhi oso kormbak si talashihindak orhi ma amber hom limu misinduwa, os Avui Wasilaka Judama ambu jir nga or sihindanak kumak hevenik jirin armek or ukwa oson.
27 Avui Wasilaka jir Judama ambu jir nga mashi os wanyindari oso kormbak or mukushinak ji heyekmba hishiri ri. Ushinak orhi ma ondo erem arme mendek jirin or uri oson li heyekrahakorokmbahan.
28 Uwa osik nir mashi Kraishin ma amber ni saweyanda nir. Hishiyarinda orhi orok mainkwambuk lirin ni sawe ni tolo wornanda nir. Ushinak ma amber avak Kraishi ma indingak li naha jivi mende indingak li nanak a laha ihi a mbanak orhi misokomek li sikmbahan.
29 Unda osik kwambu Kraishi anin si jelyashihindak lerawu hava menden amu landuwa.

2

Jir kwambuk ji sihi haimba handambanda mashin ji mblarnaka
1 Ji hishika, an lerawu hava menden jirin a jelyakmbaha amu landuwa. Jir yanga Kolosik linda nga ma ol yanga Laodisiak linda ondo nga ma ol fuma anhin heyenda ambu ondo nga amber jirnjik lerawun amu landuwa.
2 Lerawu kason a lanak sunguwavu jihi nga lihi nga si mbornakmbaha lerawu havakavan amu landuwa. Uhu jir nga lir nga ji anarupshihi wavu namtaskop ji nakmbahan. Uhu Avui Wasilaka os or ukmbaha or mbahandari os mas wanyiri oso mainome sihin armek ji hishiyarirakokmbaha namu hishinduwa. Os or ukmba nor mbahandari mashi oso or mbashirik Krais or taha miandok or haha kavakava ni undan or yoko ermbenda mashi sira.
3 Krais ortonom nirin or mukunak mas wanyindari mashi oson armek ni heyekrahakorokwa nir.
4 Las avak ma lal li taha mamblakop misiwak jivik nanda hom nanda mashin li mbaha jirin li tolmbangoshinak ji mbraharoho nombo apshamhik ji inda ngashi, karem a hishihi mashi kason jirin amu sawenduwa.
5 An ome mbeek jir nga nakrem ni liwa ambu nir. Hako an ermba ermbak jirin a hishinda nir. Uhu wavu namtaskop ji hishihi Kraisin kwambuk ji hishiowendan a misihi amu rupshinduwa.

1:25: Ef 3:2,7-8 **1:26:** Ro 16:25-26; Ef 3:5,9 **1:29:** Ef 3:7,20; Fl 4:13 **2:3:** 1 Ko 1:24,30 **2:4:** Ro 16:18 **2:5:** 1 Ko 5:3

Jir Krais nga nakrem ji sihi orhi mak ji naka

6 Jir angop Wasilaka Krais Jisasin wavu jihik ji owenda osik
os or mbawa nombo hom ji tiyaka.
7 Uhu avak kwambu orhik ji sitambanaka, os mi nene
sihi si toltangrishiwak si sitambananda hom. Uhu aka
os wormbo malafuk li faleshiwak kwambuk si sinda hom
Kraisin ji hishiowenda jihi oson ji halashinak Avui Wasilaka
or unak wasilakak si naka. Uhu jir avak mashi jivi kas ni
sawendan kwambuk ji toltambananak orin ji hishiowenda
nombo jihi oso kwambuk si naka. Uhu mbele mbele jivi os
jirik or undan ermba ermbak ji hishihi warje mende nga
orin armesarmek ji mbaka.
8 Jir avak ji auheye. Las avak ma lal li taha jirin li
mbafirimbashinak lirin ji tiya inda ngashi. Lir mashi os
wavu lihik li hishiwan sawenda ma lir. Erem nanda ma ondo
mbele mbele ol neloko avoko mas li undarin sawenda lir.
Uhu lir wasi ol misambik fehe man olonda ondo kwambu
lihik sawenda lir. Lir mbeek mashi Kraishin sawenda ambu
lir, wahau.
9 Ji hishika. Krais mak or naha nir hom nari ri. Hako mbele
mbele Avui Wasilakahikop nanda wapjip hishi orhi nga
kwambu orhi nga jiviwavi orhi nga osmu Kraishik nanduwa.

10 Jir Kraishi ma jira. Uhunda osik mbele mbele jiviwavi
Avui Wasilakahikop nanda osmu jihik nanduwa. Krais or
maifuk or sishiwak ensel nga wasimalengamba nga orhi
siyok olmu sinduwa.
11 Jir angop orin ji hishiowenda nombo jihi orok ma ol
masamsishi lihin korohonda ondo hom nanda jir. Hako
oso mbeek maomembak nembes, wahau. Wapkava hishihi
mbele mbele kavan ji undan ji halaha Kraishik tari jir.
Nombo oso nom masamsishin koronda nombo indinga sir.

12 Os fak ji layiri oso Krais nga ji hahanda oson osmu
heimanduwa. Uhu jir Avui Wasilaka kwambu orhi orok
Kraisin or mbarik or usahari oson ji hishihi ome sira, karem
ji mba ji tiyanda osik kwambu orok or mbarik indik usahari
jir.
13 Mas wolo ji wapkava hishihi kavakavan ji uhu
misokome Avui Wasilakahik or heyeri ma ol hahandari hom
nandari jir. Hako ter Avui Wasilaka kavakava jihi amber or
laha ermbehe or ushihindak Krais nga nakrem jipjip jimu
linduwa.
14 Lo Moseshi oso kavakava os ni undan kormbak si
mukuhu karem mbandari sir, ‘Lo amber simbalesik ji
tiyaroko nahi ambu, hik ikwa jir,’ karem mbandari sir. Oso

2:7: Ef 3:17 **2:9:** Jn 1:14,16 **2:10:** Ef 1:21-22 **2:11:** Ro 2:29 **2:12:** Ro 6:4 **2:13:** Ef 2:1,4-5

kavakava nihin Avui Wasilaka jekambak or kayehenda hom osmu nanduwa. Hako or mbashirik Jisas or taha ni hakuri farniyik or haha kavakava nihi ondon ormu yoko ermbera. Uhu miandok or hari osik jekamba os kavakava nihin Avui Wasilaka kayehendari oso os ormu mbroko ermbera.

15 Uri nombo orok Avui Wasilaka wasimalengamba kwambu ngashi nga mbele mbele kwambu ngashi nga nor tukru ormbeshirik kwambu lihi mendek si narin kormbak ormu mukura. Erem or ushirik ma amber li heyerik limu humblarara.

Nir angop Krais nga ni hahanda osik lo Moseshi siyok ni sikwa ambu nir

16 Uhunda osik avak ma lar or mba, "Jir ma jivi ambu jir. Jir akwan anda nombo os Moses saweshihindak ni tiyanda oson tiyanda ambu jir. Uhu Sabat wolo nga os ni tirsaha hiyawun ni unda wolo wolo nga tiyanda ambu jir," karem mbawa ma oto mashi orhin ji misiwa hala.

17 Mbele mbele ol li tiyanda nombo ondo kumak nakundan men heimanda lir. Mbele mbele ondo mendek nakwa lir. Hako Krais ortonom omendingak or naha ermba ermbak er likwa ria.

18 Os ma lal li taha li mba, "An sukuk a heyewa Avui Wasilaka or mbawa osik anhinjik a hakalihi enselin amu lotu unduwa," karem li mbawa, avak mashi lihin ji misiwa hala. Erem mbanda ma ondo wapkava hishihi wavu lihik li hishiwan li sawehe hi lihin hauowenda lir. Las avak mashi lihin ji misindiyaha Jisasin ji tiyanda nombon ji halanda ngashi.

19 Erem nanda ma ondo mbeek Krais nga masamtenjek nanda ambu lir. Hako Jisas ortonom maifuk or sishiwak nir orhi siyok ni sihi or nga masamtenjekop ni nanda nir. Uwa osik kwambu os Avui Wasilaka nirin or hahanda orok kwambuk ni naha nimu simbornanduwa.

20 Jir angop Krais hahandari hom hari jir. Uhu mbele mbele kava misambik fehen ji halaha orin tiyanda jir. Uhunda osik jir mbeek wasi ol misambik fehe ondo lihi siyok sinda ambu jir. Hako ter mberem ushiwak indik ji ihi wasi ondo lihi siyok ji sinda hom ji yandu?

21 Uhu nombo nombo ol ma misambik fehe li owendan ji tiyaha lihi siyok ji sindu? Uhu mashi os karem li mbandan ji misindiyandu? "Jir avak kando kandon ji tolowa hala. Kando kandon ji awa hala. Kando kandon tolokmba uwa hala."

2:14: Ef 2:14-16; 1 Pi 2:24 **2:16:** Ro 14:1-12 **2:17:** Hi 8:5 **2:19:** Ef 2:21; 4:16 **2:20:** Ga 4:3,9; 1 Ti 4:3

22 Mberem ushiwak mashi ol karem li mbandan ji
tiyakmba undu? Mbele mbele ol jirin li pantlenda ondo
nambek nakwa ambu lir, kolomalok mendek nakwa lir.
Erem nanda nombo ondo ma misambik fehe wavu lihik li
hishihi li owenda sir. Unda osik ji tiyawa hala.
23 Hemo, nombo ol ni tiyakmba li owesawenda ondo hikri
yejen ni heyewa jivik nawak ni heyenda lir. Ma ol nombo
ondon tiyanda ondo hikri yejen ni heyewa wavu namtaskop
li hishihi sunguwavu lihi nga li haha nombo ondon tiyanda
hom ni heyenda lir. Uhu lir hafakaha hangishalinda hom
ni heyenda lir. Uhu lir misokome Avui Wasilakahik jivi
mendek li nakmbaha maome lihik lerawu havakavan landa
hom ni heyenda lir. Uhu ma ondo karem hishinda lir, Ome
sira. Nombo indinga tos nimu tiyanduwa, karem hishinda
lir. Hako erem li hishihi li unda nombo lihi ondo mbeek
sungu masi nihi si mbaskashiwak ni unda kava nihin yoko
ermbendahik nanda ambu sir, wahau.

3

Nir angop Krais nga nakrem ni usahari nir

1 Avui Wasilaka angop jirin or mbarik Krais nga nakrem
usahari jir. Uhunda osik os kumak hevenik jip ji likunda oso
nom ji hishombashioweka. Yanga orok Krais kwambu nga
nor naha Avui Wasilakahi tapmama yok ormu linduwa.
2 Uhunda osik jir ermba ermbak os kumak hevenik jip
ji likunda oso nom ji hishombashioweka. Mbele mbele
misambik fehendanjik ji hishombashiowewan ji hala.
3 Jir angop Krais nga hari jir. Ushindak ermba ermbak ji
likunda oso Kraisik si naha Avui Wasilakahi yangak osmu
jirin nikishinduwa. Oso kormbak si tala namber.
4 Krais ortonom ermba ermbak lindan nirin or hashihin-
dak jipjip nimu linduwa. Uhundanak kumak indik or tawa
wolo, jir avak or nga ukruharanda laka Avui Wasilakahi orok
likwa jira.

Nir angop ma akrik ni nahanda nir

5 Uwa osik jir avak mbele mbele kavakava misambik fehe
ol sunguwavu jihik tasawak ji tiyandan ji tirnahalaka. Ondo
karem, nokophirmbirihi hulatolhakanda, mbele mbele kava
wavuk si usahawak kavakavak layinda, wapkava hishinda,
mbele mbelenjik unda, nombo kandon amu mbanduwa. Os
mbele mbelenjik unda nombo oso kava indinga sir. Haimba
handambanda godin lotu unda nombo nga nakrem nanda
sir. Nombo ondon er ji kumasi mendeka.

2:22: Mt 15:9 **3:1:** Mk 12:36; 16:19; Ef 1:20 **3:2:** Mt 6:33 **3:5:** Ro 6:6,11; Ef 4:19; 5:3-6

6 Avui Wasilaka waplelena orhi ma ol nombo ondon
tiyanda ondohik si nanak kavak li nakwa wolo osmu pasir
nanduwa.
7 Mas jir ma ol erem undari ma nga ji yaha nombo ondon
tiyandari jir.
8 Hako ter os erem ji undari kava oson er ji tirnahalaka.
Os man ji ngrianda, waplelenanda, wapkava hishinda, man
mainentlembanda, mashi kavakavan mbanda ondon sim-
balesik ji tirnahalaka.
9 Jir wapkava hishinda nombon angop ji halaha wapjip
hishinda nombon tiyanda jir. Uwa osik jir avak jihi ambek
mbafirimbawa hala. Mashi ome nom ji mbaka.
10 Avui Wasilaka angop or urik ma akri indingak nahanda
jir. Unda osik ermba ermbak or hom ji naha Krais or jirin
ma akrik uhunda oton armek ji heyekrahakorokwa ri.
11 Erem nirin or uhunda osik nir amber hom misokome
orhik or heyewa nakrem nimu nanduwa. Mbeek ap-
shambak ni nanda ambu nir. Judama ambu nga Judama
nga, masamsishin koronda nga koronda ambu nga, mashi
apsham apsham mbanda nga yanga apsham apshamhik
fehenda nga, akishmakisha nga malakama nga amber
nakremkop ni nanda nir. Mberem ushiwak? Krais nir nga
nor sishiwak nir nakremkop ni nanda nir. Uhu ma nir
Kraisin hishindiyanda nir Krais nom ni hishombashiowenda
nir.

Ma anandin wapnuku jihik ji owehe lirin armek ji uka

12 Avui Wasilaka angop jirin or kamashihindak jivik ji
naha orhi mak nanda jir. Or jirin wapnuku orhik owenda
ri. Unda osik ma anandin ji hishihi lirnjik ji holoka. Uhu
lirin ji wapjip hishihi lirin armesarmek ji uka. Uhu hi jihin
ji halanak si rakaka. Man mainalok ji saweka. Uhu os ma
lal jirin li kavana nahi, lirin kolomalok waplelenaha wasan
ji uwa hala. Mayam ji lika.
13 Uhu os ma lal mbele las jirin li unak sunguwavu jihi
kavak si na nahi, mayam ji lika. Uhu os mbele kava las li
unak lirin ji wapkava hishi nahi, kolok wasan ji ngriawa
hala. Wasilaka kavakava jihin angop or yoko ermberi sir.
Uhunda hom jir nga erema, ma ol jirin kavakavan unda ma
nga ji anatavatoloho wavu jihi nga ji mba, “Am nawa kava
sir,” karem ji mbaka.
14 Hako oso nom nembes. Jir ma anandin wapnuku jihik
er nga ji oweka. Nombo os erem ji uwa oso nombo worna

3:8: Ef 4:25-29; 5:4 **3:9:** Ef 4:22,25 **3:10:** Ef 4:24 **3:11:** Ga 3:28 **3:12:** 1 Pi 2:9 **3:13:** Ef 4:2,32

mende sir. Os erem ji u nahi, wavu namtaskop ji hishihi anafalikwa jir.

15 Krais waphimbiji orhi angop jirin or hari sir. Unda osik ji halanak waphimbiji orhi oso jirin si arangoshinak ji lika. Masamtenjek ji nakmbaha Avui Wasilaka jirin kamari ri. Jirin armek or undan ermba ermbak ji hishihi orin armesarmek ji mbaka.

16 Mashi Kraishin ermba ermbak ji hishihi ji tiyaka. Uhu jihi ambek mashi orhin armek ji hishiyarihi mashi orhin ji anasawehe ji anatolo worna ji sika. Jir avak sunguwavu jihi nga Avui Wasilakan armesarmek ji mbaka. Uhu hukwa ol orin hausimbausinda ondon ji koroho Masikome orhi sauhawak ji koronda hukwan ji koroho ji lotu uka.

17 Mbele mbele ol ji uwa mashi os ji mbanda nga lerawu os ji landa nga ji halanak Wasilaka Jisas or mbahanda hom si naka. Uhu hi Wasilakahik Avui Wasilakan armesarmek ji mbaka.

Pol Kraisin hishindiyanda ma ondon or saweri

18 Nokove jirin, jir avak hula jihi siyok ji sihi mashi lihin ji misindiyaka. Erem ji uwa, misokome Wasilakahik jivik nanda sir.

19 Hulaji jirin, jir avak nokopji jihin wapnuku jihik ji owehe lirin armek ji uka. Uhu lirin kavanawa hala.

20 Jikisi jirin, jir avak nijava avoko jihi mbele mbele mashi os li mbawan ermba ermbak ji misindiyaka. Wasilaka os erem ji undan rupshinda ri.

21 Avoko jirin, os jikisi jihin ji ngria sawewa wolo, avak havahava ji ngriambawa hala. Las avak jikisi jihi wavu lihi kavak si nanak li holoho li mba, "Avui anhi warje mende nga ya ngriambaw te. Anin rupshinda ambu ri," karem li mbanda ngashi.

Pol akishmakisha nga malakama nga nor saweri

22 Akishmakisha jirin, jir malakama jihi or misambik fehe or mbawa mashin ji misihi ji tiyaka. Hako las avak jirin or rupshikmbaha men orhi misokomekop lerawun ji lakwak ji hishinan, wahau. Jir Wasilakan ji ajehe wavu mende jihi nga malakama jihi lerawu orhin armek ji laka.

23 Lerawu os ji lawa karem ji hishi ji laka, "Lerawu toso mbeek ma misambik fehehi ambu sir. Hako Wasilaka a lakmbaha or hahanda lerawu sir," karem ji hishihi ji funtlehavantlehe wavu mende jihi nga ji rupshihi ji laka.

3:14: Ro 13:8-10 **3:15:** 1 Ko 12:27; Ef 4:4; Fl 4:7 **3:16:** Ef 5:19 **3:17:** 1 Ko 10:31; Ef 5:20 **3:18:** Ef 5:22 **3:19:** Ef 5:25 **3:20:** Ef 6:1 **3:21:** Ef 6:4 **3:22:** Ef 6:5-8

24 Kumak Wasilaka lerawu os ji landa landan or heyehe
os or ukmba or mbahanda hom wasan or hakwan angop ji
heyenda sir. Os malakama jihi misambik fehe otonjik ler-
awun ji lawa, Wasilaka Kraisnjik lerawun os jimu landuwa.
25 Hako os kavakavan ji unda nahi, avak kavakava os ji
unda wasa jihin or hakwa jir. Or malakaman or heyehe,
�Tondo malakama lir,� karem mbaha wasa jivin hakwa
ambu ri, wahau. Or akishmakishan or heyehe, �Tondo
akishmakisha lir,� karem mbaha wasa kavan hakwa ambu
ri, wahau. Ma nir amber or heilakaila oweioweiheyehe os
ni unda unda nihi orok wasan or hakwa nir.

4

1 Malakama jirin, angop ji heyenda sir, Avui Wasilaka jihi
hevenik or lihi jirin arangonda ri. Unda osik jirnjik lerawun
landa man sembe ngria ji jiwa hala. Nombo worna os ji
tiyanda oson ji mukunak li heyeka. Uhu lirin armek er ji
uka.

Jir avak ermba ermbak Avui Wasilakan ji sawe ji yaka

2 Ermba ermbak ji auheyehe yawur ji hishihi Avui Wasi-
lakan ji saweka. Uhu orin ji sawewa wolo armesarmek jirin
or undan ji hishihi orin armesarmek ji mbaka.
3 Uhu jir avak orin ji sawenak nirin or jelyashinak yanga
yangak ni ihi mashi Kraishi os mas wanyiri oson ni saweka.
Unda mashi oson ni sawenda nombo orok krawuk anin li
oweshihindak amu sinduwa.
4 Jir avak anjik Avui Wasilakan ji sawenak mashi Kraishi
oson nombo nombo os a sawekmba nor mbahanda hom
kormbak a saweka.
5 Ma ol Kraisin lotu unda ambu ondo nga ji lihi yawa wolo,
yawur ji hishihi ji lihi yaka. Ermba ermbak Kraisin ji tiyaha
nombo oson lirin ji mukunak li heyeka.
6 Os lirin mashin ji sawewa wolo, mainalok mashi jivi os
man jelyanda nom ji sawenak li misika. Os erem ji sawe
nahi, lir nga jirin li siliwa, avak os li siliwan armek lirin ji
sawenak li misika.

Pol Tikikus nga Onesimus nga nor mbashirik Kolosik fri iri

7 Tikikus lerawu os a landa oson avak or sawenak
ji misikwa sir. Or ni rupshinda ma ri. Or an nga
nakrem Jisasin hishindiyanda ma ri. Uhu or Wasilaka nga
masamtenjek nahanda osik orhi lerawun nakrem armek ni
landa ma ri.

3:25: Ro 2:11 **4:1:** Ef 6:9 **4:2:** Ef 6:18; Fl 4:6 **4:3:** Ro 15:30; Ef 6:19 **4:5:** Ef 5:15-16 **4:6:** Ef 4:29; 1 Pi 3:15 **4:7:** Ef 6:21

8 Os torok ni liwa liwan jirin or sawekmbaha a mbashinak
jihik ikwa ri. Uhu or sawenak sunguwavu jihi avak si
mbornaka.
9 Hako Onesimusin a mbashinak Tikikus nga ikwa vri.
Or ni rupshinda ma ri. Or nakrem Jisasin ni hishiowehe
kwambuk er ni sitambananda ma lar oria. Or yanga jihik
fehenda ri. Frir avak mbele mbele amber tol torok nawan
jirin sawekwa vria.

Pol wesambasa orhin Kolosik linda man or hari
10 Aristarkus an nga krawuk shi lihi ormu jirin wesam-
basanduwa. Mak, Barnabas ruwai orhi oto ormu er nga jirin
wesambasanduwa. Os jirik or i nahi, jir avak ji rupshihi
orin armek ji uka, os jekambak a kayehe na ormbeshirik ji
heyenda hom.
11 Jisas, hi yeje orhi Jastus, karem li ushanda oto nga
ormu jirin wesambasanduwa. An nga nakrem lerawun
landa ma lihi nindik Judama nalmingrip kando nom nakrem
ni landa lir. Ma mushak Avui Wasilaka arangoshinak li
sikmbaha lerawu toson nimu landuwa. Aristarkus, Mak,
Jastus, ma nalmingrip kando anin li jelyawak sunguwavu
anhi kwambuk osmu nanduwa.
12 Epafras or nga ormu jirin wesambasanduwa. Or yanga
jihik fehenda ma ri. Or lerawu Jisas Kraishin landa ma ri.
Or ermba ermbak jirin or hishihi jirnjik wavu orhi mende
nga Avui Wasilakan sawenda ri. Unak Avui Wasilaka jirin
or jelyashinak jivi mende indingak ji naha os ji ukmba or
mbahandan yawur ji hishihi ji ukmbahan.
13 Jirin omek amu sawenduwa. Epafras oto jir nga yanga
Laodisiak linda ma ondo nga yanga Hierapolisik linda ma
ondo nga jirnjik lerawu hava menden ormu landuwa.
14 Dokta Luk oto ni rupshinda ma ri. Or nga Demas nga
opmu jirin wesambasanduwa.
15 Wesambasa anhin yanga Laodisiak linda ma ondon ji
haka. Uhu Nimfa nga aka sihik tirsaha nakrem lotu unda
ma ondon wesambasa anhin er nga lirin ji haka.
16 Jekamba kason ji heyeshihi jir nga ormbeshinak Lao-
disiak linda ma nga li heyeka. Unak jekamba os Laodisiak
a ormberik iri oson li heyeshihi lir nga ormbeshinak jir nga
ji heyeka.
17 Uhu Arkipusin karem ji sawe, ﷺMir lerawu Wasilakahi
os or hahandan avak armek larakokwam.ﷺ
18 An Pol anira. Wesambasa mashi kaso anhinjik amu
kayenduwa. Jir avak an krawuk a siwan ji hishawan ji hala.
Hako anin ji hishihi Avui Wasilakan ji saweka. Unak anin or

4:8: Ef 6:22 **4:9:** Fm 10-12 **4:10:** Ap 12:12; 13:13; 15:37-39 **4:12:** Kl 1:7; 2 Ti 4:10-11; Fm 23-24 **4:17:** Fm 2

jelyaka. Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi orhi or halashinak jihik si naka. Unda kasira. Ambehoma.

4:18: 1 Ko 16:21

Jekamba maifu Pol yanga Tesalonaikak lindanjik or kayeri

1 An Pol, Sailas fre Timoti nga ni lihi, jekamba kason
jir sios yanga Tesalonaikak lindanjik amu kayenduwa. Jir
Avui Wasilaka nga Wasilaka nihi Jisas Krais nga tiyanda ma
jirnjik amu kayenduwa. Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak
waprupshi orhi nga waphimbiji orhi nga or halashinak jihik
si naka.

Tesalonaikak linda ma Jisasin li hishindiyanda nombo lihi kwambuk si nashirik Pol le li rupshiri

2 Avui Wasilakan ji hishindiyanda nombon ni hishihi,
ermba ermbak orin armesarmek ni mbanda nir.
3 Uhu os orin ni sawewa wolo, jirin ni hishihi jirnjik
er nga orin ni sawenda nir. Os Jisasin ji hishindiyanda
nombo oso si uwak mbele mbele jivi nom unda jir. Uhu
ma anandin wapnuku jihik ji owenda nombo oso si uwak
lerawu havakavan ji laha lirin jelyanda jir. Uhu Wasilaka
nihi Jisas Krais os or takwan ji hishiowehe ji nikishinda osik,
kwambuk ji sitambanaha nomorawun kishanda jir. Erem
ji undan ni hishihi Avui Wasilakan armesarmek ni mbanda
nira.
4 Jisasin nakrem ni hishindiyanda ma jirin, Avui Wasilaka
jirin wapnuku orhik owenda ri. Uhu orhi mak ji nakmbaha
jirin or kamahanda angop ni heyenda sir.
5 Mashi jivi Jisas Kraishi jihik ni laha iri oso mbeek
mashimbakop ni saweri ambu nir, wahau. Kwambu
Masikome Avui Wasilakahi nga ni ihi kormbak ni sawerik,
Masikome or urik, armek ji heyehe mashi Jisashin jimu
misindiyara. Uhu nombo os mashi Avui Wasilakahin ni
misihi, kwambuk ni sitambanaha, ni saweri angop ji heyeri
sir. Uhu os jir nga nakrem ni liri wolo, nombo nombo os ni
unak ji heyehe ji tiyakmbaha ni uri angop ji heyeri sir.
6 Avui Wasilakahi mashin ji misihi ji tiyanda nombo orok
ma ol mashi orhin tiyanda ambu ondo jirin li kavak nakmba
li urik nomorawu osmu jihik talara. Hako Masikome Avui
Wasilakahi jihik or nashiwak nomorawu oson ji kishandan
jimu rupkapshinduwa. Jir os nir nga Wasilaka Jisas nga
nomorawun mayam ni kishanda hom os jimu kishanduwa.

1:1: Ap 17:1-9 **1:3:** 1 Ko 13:13; Kl 1:4-6 **1:5:** 1 Ko 2:4-5 **1:6:** Ap 17:5-9

7 Os erem ji uwa nombo nombon Jisasin hishindiyanda ma
ol provins Masedonia nga Akaiak linda nga angop li misihi
os jir tiyanda hom olmu tiyanduwa.
8 Mashi Wasilakahi os ji sawenda nga nombo os Avui Wasi-
lakan kwambuk ji hishindiyanda nga hulaima nokopma li
misihi haisau handasawe iri mbeek Masedonia nga Aka-
iakop nga nari ambu sir, wahau. Angop yoko yoko amber
hom li mistakori sir. Erem si nashindak nir mbeek Avui
Wasilakan ji hishindiyanda nombo oson lirin ni sawekwa
ambu nir.
9 Lir angop li heyeri sir, os jihik ni iri wolo, ji rupshihi nirin
aka jihik ji laha ihi, mashi nihin ji misirin. Uhu ma tavak
li undari godin ji halaha, Avui Wasilaka indinga ermbak
er lindan ji hishiowehe, orhi siyok ji sinda nombo oso
nga angop li heyehe yanga yangak limu haisau handasawe
induwa.
10 Uhu Jikisi Avui Wasilakahi hevenin or halaha indik
or takwan ji nikishinda nombo oso er nga limu haisau
handasawe induwa. Or angop jirin or jivinashihinda osik,
waplelena Avui Wasilakahi mbeek jihik nakwa ambu sir,
avak jip likwa jir, karem ji hishihi jimu nikishinduwa. Jikisi
or harik Avui Wasilaka indik or mbarik usahari oto Jisas oria.

2

Pol lerawu os Tesalonaikak or lahandarin or saweri

1 Jisasin nakrem ni hishindiyanda ma jirin, lerawu os jihi
nindik ni lari angop ji heyeri sir, mbeek lerawu semben ni
lari ambu nir.
2 Mas yanga Filipaik ni liri wolo, orok fehe nirin huk-
wamainentlen li mbaha nirin li wormblashihi kavakava
indingan nirin uri lir. Hako Avui Wasilaka sunguwavu
nihin or mbornashirik kwambuk ni sihi, mashi orhin nimu
sawera. Undari hom erema. Os yanga jihi Tesalonaikak
ni tari wolo, jihi ma lal nirin kavak nari lir. Hako Avui
Wasilaka or jelyashirik kwambuk ni sihi mashi orhin jirin
nimu sawera.
3 Nir mbeek mainmbango mashi las jirin ni saweshinak,
nombo kavan ji tiyakmbaha ni saweri ambu nir. Uhu nir
mbeek mbele mbele kavan ji ukmbaha ni saweri ambu nir,
wahau. Uhu hi nihin ji hauowekmbaha, Avui Wasilakahi
mashin ni saweri ambu nir, wahau. Uhu mashi las wavu
nihik ni hishihi jirin ni haimba handambakmba ni saweri
ambu nir, wahau.
4 Mashi jivi Jisas Kraishin ni sawendari oso mbeek nihik ni
hishihi ni sawendari ambu sir. Avui Wasilaka or mbashirik
os nimu sawendara. Nir mbeek lerawu oson ni lanak ma

2:2: Ap 16:19-24; 17:1-9

nirin li rupshikmba ni landari ambu nir. Avui Wasilaka nom lerawu os ni larin or heyehe, or rupshikmbaha ni landari nir. Ortonom wavu os ni hishindan heyenda ri.

5 Jihinjik angop ji heyenda sir. Nir mbeek jirin ni hokovihi, mbele mbelenjik jirin ni jisawendari ambu nir. Erem ni undari oso Avui Wasilaka angop or heyendari sir.

6-7 Uhu nir mbeek jir nga ma anandi lal nga nirin hiushamak ji mbakmbaha ni mbandari ambu nir. Nir aposel Kraishi onik kwambu nga ni nanda nir. Uwa osik jir mbele mbele ji ukwa os ni mbawa mainombo hom unda jir. Hako os jir nga ni liri wolo, erem ni uri ambu nir. Nijava jikisi sihin armek si owe undari hom, jirin erem armek ni undari nir.

8 Nir jirin wapnuku nihik ni owenda osik, Avui Wasilakahi mashi jivin jirin ni sawendari nir. Hako oso nom nembes. Jirin wapnuku nihik ni owenda osik, os ma lal jirin mandingormekmba li uwa, nir jihi farniyik ni sinak li mandingormeshinak ni hakwak nimu hishinduwa. Unak jirin si jelyakmbahan. Mberem ushiwak? Jirin wapnuku nihik ni owenda oja.

9 Jisasin hishindiyanda ma jirin, os jir nga ni liri wolo, lerawu havakavan ni laha mashi Avui Wasilakahin ni sawendari nir. Las avak men ni linak akwa mbele mbele yelndam nirin ji haha sunguwavu jihi kavak si nanda ngashi, karem ni mbaha akwan nihinjik ni frungawuhu ni akmbaha, niri tandi lerawu anandin ni landari angop ji heyendari sir.

10 Jir nga Avui Wasilaka nga angop ji heyenda sir, mbele mbele os jir Jisasin hishindiyanda ma jirin ni undarin. Nir orhi misokomek jivi mendek ni naha nombo wornan ni tiyandari nir. Nir mbeek mbele las ni urik mbangondari ambu sir.

11 Angop ji heyenda sir, os avoko jikisi orhin or owesawenda hom, jirin erem ni owesawendarin.

12 Nir jirin ni saumukoloshinak sunguwavu jihi si mbornakmbaha ni owesawendari nir. Ushinak avak os Avui Wasilaka ji tiyakmba or mbanda nombon ji tiyakmbaha, sunguwavu mende nihi nga jirin ni owesawendari nir. Or angop jirin kamari ri. Ushinak kuyanga orhik ji ihi ukruharanda orhik ji likmbahan.

Jisasin hishindiyanda ma ondo nomorawun kishanda lir

13 Mashi Avui Wasilakahin ni sawerik ji misiri mbeek, “Ma misambik fehe sawenda mashi sir,” karem ji mbaha mblarnari ambu jir, wahau. “Mashi Avui Wasilakahi indinga sir,” karem ji mbaha yawur ji misihi ji tiyari sir. Unda

2:4: Ga 1:10 **2:9:** Ap 20:34 **2:11:** Ap 20:31

mashi oso jir Jisasin hishindiyanda ma sunguwavu jihik si naha osmu jirin jelyanduwa. Uwa osik nir ermba ermbak Avui Wasilakan armesarmek nimu mbanduwa.
14 Jisasin hishindiyanda ma jirin, provins Judiak linda Judama ondon ji hishika. Avui Wasilakahi sios orok fehe Krais Jisasin li hishindiyanda osik Judama anandi ondo lirin kavakavak undari lir. Jir nga erem, Krais Jisasin ji hishindiyanda osik, jihi ma ol yanga nakrem ji linda ondo mu jirin erem kavak nanduwa.
15 Judama ondo profet ol mas lindari ondon li mandingormeshihi Wasilaka nihi Jisas er nga mandingormeri lira. Uhu nirin li waplelenaha li mbashirik ni halashi iri nir. Uhu Avui Wasilaka os or rupshinda nombon li mblarna ermbehe ma amber wutari lihik li oweri lir.
16 Mberem ushirik? Lir mashi jivin Judama ambu ondon ni sawekunda nombon arangonda lir. Lir mbeek Avui Wasilaka Judama ambu ondon or jivinakmba hishinda ambu lir. Erem li uwa, kavakava lihi oso wasilaka mendek si nawak Avui Wasilaka waplelena orhi osmu lihik nanduwa.

Pol Tesalonaikak linda man indik or heyekuri mendek or hishiri
17 Jisasin hishindiyanda ma jirin, Judama nirin kavak li nakmba li urik jirin nimu halashi tara. Uhunda osik kandakar nga nambek nimu linduwa. Hako wavu nihi mbeek jirin ni hishawa ambu nir. Wavu mende nihi nga indik jirin ni heyekwak nimu hishinduwa.
18 Jirin ni heyekuri mendek ni hishiri nir. Hako an Pol, hindi mushak jirin a heyekmba nombo nombon a lasari nir. Hako Laulaka nombon or arangoshihindak nimu linduwa.
19 Nir kwambu mendek karem nimu hishinduwa. Os Wasilaka nihi Jisas indik or takwa wolo, jir sishinak lerawu jivi os ni landa si mukunak or heyehe hi nihin or hauoweshinak ni rupshikwa nira.
20 Jir sishinak nir warje mende nga ni rupshihi kumbanukuk ni sikwa nir.

3

Pol Timotin or mbashirik Tesalonaikak lindan or saunjelyakmba nor iri
1 Nir jir mendenjik ni hishihi ni holori nir. Hako mbeek a rakuri nombo si sutlashirik a heyeri kom te.
2 Uri osik Atensik ni lihi an nga Sailas nga shir Timotin shi mbashirik jihik ormu ira. Timoti maha indinga nihi hom nanda ri. Avui Wasilakahi lerawun landa mak or naha

2:13: 2 Te 2:13 **2:14:** Ap 17:5 **2:15:** Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 **2:19:** Fl 2:15-16; 4:1; 2 Te 1:4 **3:1:** Ap 17:15

mashi jivi Kraishin sawenda ri. Jisasin tiyanda nombon jirin or saunjelyashinak kwambuk ji sitambanakmbaha orin shi mbashirik ormu ira.
3 Las avak nomorawu os ji kishanda oso si unak, jihi lal wavu musha mushak ji hishihi ji tukuyinda ngashi, karem ni hishiri osa. Jihinjik angop ji heyenda sir, nir amber Jisasin hishindiyanda ma nomorawun ni kishakmbaha Avui Wasilaka angop or mbahanda sir.
4 Os jir nga ni liri wolo, karem ni saweri osa, nomorawu avak jir nga nir nga nihik talakwa sir, karem ni saweri nir. Uhunda nomorawu osmu jihik talanduwa.
5 Erem si nari osik mbeek nambek Timotin a toltangriri ambu nir. Las avak Laulaka jirin or mamblaselashinak Jisasin ji hishindiyanda nombon ji halashinak lerawu os ni landa mendek si nanda ngashi. Karem a hishihi kolok Timotin a mbashirik jirin or heyekurik ormu ira. Uhu or heyehe indik or raha os ji liwa liwan or sawenak a misikmbahan.

Timoti os indik or tari wolo Tesalonaikak linda ma jip li sirin Polin or sawerik or rupshiri

6 Timoti jirin or halaha angop indik tari ri. Uhu mashi os jip ji sindari nombon nirin or saweri karem. Avui Wasilakan ji hishindiyaha man wapnuku jihik owenda jir. Uhu nirin ermbak armesarmek mbanda jir. Uhu jirin ni heyekmbaha ni hishiwa hom, jir nga nirin ji heyekmba jimu hishi mendenduwa. Karem or sawerik nimu misira.
7 Jisasin hishindiyanda ma jirin, os Avui Wasilakan kwambu mendek erem ji hishindiyanda nombon ni mis-ihi sunguwavu nihi osmu mbornanduwa. Uhu Jisasin ni hishindiyanda nombo orok talanda nomorawu oson nimu kishanduwa.
8 Nir angop ni misiwa jir. Jir Wasilakan ji hishindiyaha sitambananda jir. Er ji sitambana nahi, nir nga er ni rupshi mendehe kwambuk ni sitambanakwa nir.
9 Nir jirin ni hishihi Avui Wasilakan ni sawewa wolo jirin nimu warje mende nga rupshinduwa. Uhu Avui Wasilakan armesarmek ni mbanda nombo mberem ni mbakwa ambu re. Oso warje mende nga nawa sir te.
10 Niri tandi jirin ni hishihi Avui Wasilaka or halashinak jirin ni ta heyekmbaha orin ni sawenda nir. Jihik ni taha Avui Wasilakan ji hishindiyanda nombo jihi oso ni saumbor-nashinak, warje mende nga kwambuk si nakmbahan.

Pol Avui Wasilakan or saweri

3:2: Ap 16:1-3 **3:3:** 2 Ti 3:12 **3:6:** Ap 18:5 **3:7:** 2 Te 1:4

11 Avui Wasilakan ni sawenak or nga Jisas Wasilaka nihi
nga nirin fri halashinak jihik ni ikmbaha nimu sawenduwa.

12 Uhu Avui Wasilaka jirin or jelyashinak, jir Jisasin hish-
iowenda ma jihi ambek wavu jihik ji anaowekmbahan. Uhu
Jisasin hishindiyanda ambu ondo amber er nga warje nga
wavu jihik ji owekmbahan, os nir jirin wapnuku nihik ni
owenda hom. Karem Avui Wasilakan nimu sawenduwa.
13 Erem ji undanjik Avui Wasilaka avak jirin or mbor-
nashinak ji sika. Ushinak Jisas Wasilaka nihi nga ma ol orin
hishindiyaha hahanda li usaha er nga li rana wolo, jirin or
heyewa jivi mendek ji naha, misokome Avui Wasilakahik
mbeek mbele kava las nga jihik nakwa ambu sir. Omendinga
sira.

4

Jir ji nokophirmbiriwa hala

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi las a sawekwa
karem. Nombo nombo os ji tiyanak Avui Wasilaka jirin
or rupshikwa angop ni sawerik ji misiri sir. Uhundak os
jimu tiyanduwa. Jir angop nir nga nakrem Wasilaka Jisasin
ji tiyanda osik, jirin ni saumbornashinak ji sitambanaha,
warje mende nga er ji funtlehavantlehe orin ji tiya ika.
2 Mberem ushiwak? Jir Wasilaka nihi Jisas kwambu orhi
orok mainkwambuk jirin ni saweshirik angop ji misiri osa.
3 Os ji nakmba Avui Wasilaka hishiwa karem. Jir avak
maome sunguwavu jihin simbalesik jihinjik orin ji haha,
orhi mashi nom er ji misindiyaha, misokome orhik jipwor-
nak ji lika. Uhu nokophirmbirihi hulatolhakanda nombon
er ji halaka.
4 Uhu jir avak os ji nokop ukwak ji hishinda wavu oso jihik
tasandan er ji halaka. Uhu avak Avui Wasilaka rupshinda
nombo worna nom ji tiyaka. Unak hulaima nokopma avak
jirin li heyehe li rupshika.
5 Las avak wavu kava si rasanak ji wapkava hishihi
nokophirmbirinda nombok ji layinda ngashi, os Avui Wasi-
lakan kumasinda ma li unda hom.
6 Jir avak nakrem Jisasin hishindiyanda ma lar ji haimba
handambaha, nokove orhin ji masnalawa hala. Angop
mainkwambuk ni sawerik ji misiri sir. Os erem ji u nahi,
Avui Wasilaka avak wasa kavan or hakwa jir.
7 Or mbeek erem unda nombon ni tiyakmbaha nirin or
kama nor usharik orhik ni tari ambu nir, wahau. Jip wornak
ni liyakmbaha nirin kamari ri.

3:11: 2 Te 2:16 **4:3:** 1 Te 5:23; 1 Pi 1:16 **4:4:** 1 Ko 6:13 **4:7:** 1 Pi 1:15-16

8 Uwa osik os mashi kason ji mblarna ormbe nahi, jir
mbeek mashi nihin ji mblarna ormbewa ambu sir, wahau.
Jir Avui Wasilaka or Masikome orhin nirin hahanda ma otohi
mashin jimu mblarna ormbenduwa.

Jihi ambek ji anarupshihi lerawun ji laka

9 An mbeek nakrem Jisasin tiyanda ma ondon ji rupshinda
nombo oson mashi lal nga na kayekwa ambu nir. Mberem
ushiwak? Avui Wasilaka angop or sawerik ji misiri sir.
10 Uhu jir Jisasin hishindiyanda ma ol provins Masedoniak
linda ondon rupshinda jir. Hako Jisasin hishindiyanda ma
jirin, nir sunguwavu jihin ni saumbornashinak, os erem ji
uwan warje mende nga er ji funtlehavantlehe ji uka.
11 Os mas jirin ni sawerik ji misindari hom, avak yawur ji
yarihi, lerawu jihin ermba ermbak ji funtlehavantlehe laka.
Uhu akwa mbele mbelen jihinjik ji frungawuhu jikisnokopji
jihin ji jelyaka. Men ji lihi yaha ma lawa lerawu yejen
heilakailambawa hala, wahau. Lerawun jihinjik ji laka.
12 Erem ji u nahi, mbeek mbele las frungukwa ambu jir.
Unak Jisasin tiyanda ma ambu ondo jirin li heyehe avak jirin
li rupshihi hi jihin hauowekwa lir.

Jisas indiyok or taha nirin amber lahara tirsakwa ria

13 Jisasin hishindiyanda ma jirin, nir ma ol Jisasin hish-
iowehe hahanda ondo mbele las lihik nakwan armek
ji hishikmbaha, nimu sawenduwa. Las avak ji tlaholo
mendenda ngashi, os ma ol Avui Wasilakan hishiowenda
ambu ondo lihi ma li hawak li tlaholonda hom. Lir ma ol
hahanda ondo indiyok li usahakwa ambu, karem li hishihi
tlaholonda lir.
14 Hako nir Jisas or haha indiyok usahari ri, karem ni
hishiowenda nir. Uhunda osik ma ol Jisasin hishiowehe
hahanda ondo erema. Avui Wasilaka or mbanak lir er nga li
usaha Jisas nga nakrem indik takwa lir.
15 Mashi Wasilakahi os nimu jirin karem sawenduwa. Os
Jisas indiyok or tawa wolo, nir liwa ma nir mbeek masmas
ni ihi, orin maifuk ni heyekwa ambu nir, wahau.
16 Wasilaka avak lakak or mbanak, ensel or maifuk sinda
oto or mbanak, fiwa Avui Wasilakahin li ufunanak, oro
wolok Wasilaka orhinjik hevenin or halaha takakwa ri.
Unak ma ol Kraisin hishiowehe hahanda ondo masmas
usahakwa lir.
17 Unak nir liwa ma nir er nga lewas lersuwuk ni lawuhu
avak orok orin ni heyekwa nir. Uhu or nga ermba ermbak
orok ni likwa nir.

4:8: Lk 10:16; 2 Ko 1:22 **4:9:** Jn 13:34 **4:11:** Ef 4:28 **4:14:** Ro 14:9; 1 Ko 15:3-4,12 **4:15:** 1 Ko 15:51-52

18 Uwa osik mashi kaso avak jihi ambek ji anasaumbornaha ji lika.

5

Ji auheye ji linak Wasilaka or taka

1-2 Jisasin hishindiyanda ma jirin, Wasilaka os or takwa wolo, hirnyanda ma hom tumsar or takwan jihinjik angop ji heyeyarinda sir. Unda osik nir mbeek mashi las nga os or takwa wolon ni kayeshinak ji heyekwa ambu sir.

3 Hulaima nokopma avak karem li mba, ﷿Mbele kava las talakwa ambu sir. Jipjip nimu linduwa.﷿ Karem li mbana wolok, mbele mbele lirin kavak nakwa lirik talakwa sir. Os nokove jikisin si wakwak tumsar entlembalen si misinda hom, lirik talakwa sir. Ma lar mbeek oson wasisondahi ambu ri.

4 Hako Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir mbeek nirtle nirndum nanda mishik linda ambu jir. Uwa osik Jisas tumsar or takwa wolo mbeek lishnyafakwa ambu jir, os hirnyanda ma tawak ji heyehe ji lishnyafanda hom, wahau.

5 Jir amber ta ji harawak linda ma jira. Nir mbeek nirtle nirndum nanda mishik ni linda ambu nir.

6 Uwa osik nir avak yawur ni auheyehe, ni ruwol tava oloho ni lika. Las avak os ma lal li unda hom ni suknya hishanda ngashi.

7 Angop ni heyenda ola. Suknyanda ma ondo niri wolok suknyanda lir. Uku kavan anda ma ondo nirikop uk aha ambarambasinda lir.

8 Hako nir ukruharandak ni linda nir. Unda osik ni ruwol tava oloho Avui Wasilakan ni hishiowehe, ma anandin er nga ni rupshika. Erem ni u nahi, mbeek mbele kava las nihik nakwa ambu sir. Uhu os Wasilaka indiyok nirin or lakwa oson ni nikishihi jip ni lika. Uhu ni auheyehe kwambuk ni sika.

9 Avui Wasilaka mbeek waplelena orhi oso nihik si nakmbaha nor kamahanda ambu nir, wahau. Or Wasilaka nihi Jisas Krais kavakava nihin or yoko ermbehe, nirin indiyok or lakmbaha nor kamari nir.

10 Jisas nirnjik hari ri. Uhunda osik os ni liwa mo ni hawa, avak or nga ermba ermbak ni likwa nir.

11 Uwa osik jir amber jihi ambek ji anasaumbornaha, ji ananjelyaha ji lika, os ermba ermbak ji unda hom.

Avui Wasilaka orhi man or jelyashinak avak jivijivi nom li uka

---

5:1-2: Mt 24:42-43; 2 Pi 3:10; Rev 3:3 **5:3:** Mt 24:39; Lk 21:34-35 **5:5:** Ro 13:12 **5:8:** Ais 59:17; Ef 6:14,17 **5:10:** Ro 14:8-9; 1 Te 4:14

12 Jisasin hishindiyanda ma jirin, nir jirin ni sawekwa karem. Jir avak sios lida jihi ol jirin jelyanda lihi siyok ji sika. Mberem ushiwak? Wasilaka lirin or kamashihindak olmu sinduwa. Uhu kavakava jihi os ji undan li heyehe jirin li tolo wornashinak wornak ji sikmbahan.

13 Lerawu os li landan ji hishihi ji mba, "Lerawu jivin landa lir," karem mbaha lirin warje nga ji rupshihi hi lihin ji hauoweka. Uhu jihi ambek ji anafalika.

14 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jirin nimu sawenduwa. Homborombonda ma ondon ji ngria saweshinak lerawun kwambuk li laka. Uhu ajelijisinda ma ondon ji saumbornashinak kwambuk li sika. Uhu ma ol kwambuk sinda ambu ondon naman ji saunjelyashinak, kwambuk li sika. Uhu ma amber mainalok ji saweka.

15 Hako os ma jirin kavak li uwa, jir nga lirin wasan kavak ji uwa hala. Ermba ermbak jihi ambek jivijivikop ji uhu, ma anandi er nga armek ji uka.

16 Ermba ermbak ji rupshika.

17 Uhu ermba ermbak Avui Wasilakan ji saweka.

18 Mbele mbele jivi nga kava nga amber ol jihik talawa, Avui Wasilakan armesarmek ji mbaka. Or erem ji ukmbaha hishinda ora. Mberem ushiwak? Jir angop Krais Jisashi mak nahanda oja.

19 Os Masikome Avui Wasilakahi os mbele las ji ukmbaha nor sauhawa, avak jihinjik ji pantlewa hala. Os or mbawa hom ji uka.

20 Uhu Masikome Avui Wasilakahi or sauhawak jirin profet mashik sawewa ma lihi mashin ji misika. Lirin ji wapkava hishihi ji kumasiwa hala.

21 Hako mashi os li sawewan armek ji eweheyehe, mainome nom ji misi ji tiyaka.

22 Uhu mbele mbele kava amber ji halaha ji atamataweyaka.

23 Avui Wasilaka ortonom waphimbijin nirin or handa osik, orin nimu sawenduwa. Ushinak jirin or jelyashinak jivi mendek ji likmbahan. Os ji hishinda nombo jihi nga, ji ukmba hishinda nga, mbele mbele ji unda nga, worna mendek si nanak, Wasilaka Jisas Krais indik or tawa wolo, mbeek mbele kava las nga nakwa ambu jir, wahau.

24 Avui Wasilaka or jirin kamahanda oto os or ukmbaha nor mbahanda hom, omendingak or ukwa sir. Or mbeek mashi las or mbahandan or hishakwa ambu sir. Os or mbahanda hom or ukwa sir.

5:14: 2 Te 3:6,11 **5:15:** Ro 12:17; 1 Pi 3:9 **5:16:** Fl 4:4 **5:18:** Ef 5:20 **5:19:** Ef 4:30 **5:21:** 1 Jn 4:1 **5:23:** 2 Te 3:3

25 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir avak Avui Wasilakan
ji sawenak nirin or jelyaka.
26 Jir avak hulaima nokopma Avui Wasilakahin arme-
sarmek ji makaptakhavan tleka.
27 An Wasilaka nihi Jisas Krais kwambu orhi orok
mainkwambuk jirin amu sawenduwa, jir jekamba kason ji
ritim unak, Avui Wasilakahi ma amber li misika.
28 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi Wasilaka
nihi Jisas Kraishi jir nga si naka. Unda kasira. Ambehoma.

5:25: Kl 4:3; 2 Te 3:1

Jekamba nindisik Pol yanga Tesalonaikak lindanjik or kayeri

1 An Pol, Sailas fre Timoti nga ni lihi, jekamba kason jir
sios yanga Tesalonaikak lindanjik amu kayenduwa. Jir Avui
Wasilaka nga Wasilaka nihi Jisas Krais nga tiyanda ma jira.
2 Jirnjik Avui Wasilaka nihin a sawenak or nga Wasilaka
Jisas Krais nga waprupshi frihi nga waphimbiji frihi nga fri
halashinak jihik si naka.

Tesalonaikak fehenda ma ondo nomorawu si talari wolo kwambuk sindari lir

3 Jisasin hishindiyanda ma jirin, Avui Wasilakan ji hish-
iowenda nombo nga, jihi ambek ji anarupshinda nombo nga,
osmu wasilakak nanduwa. Oson ni misihi ermba ermbak
jirin ni hishihi, Avui Wasilakan armesarmek ni mbanda nir.
4 Os sios anandik ni iwa wolo erem ji unda oson ni sawehe
hi jihin ni hauowenda nir. Nir mbele mbele ma kava jirin
li unda nga, nomorawu os orok ji kishanda nga, ni sawehe
karem ni mbanda nir, Tesalonaikak fehenda ma ondo
kwambuk li sihi, nomorawu lihik si talawan kishanda lir,
karem ni mbanda nir.
5 Avui Wasilakan yawur ji tiyanda osik nomorawu jihik
talawak ji kishanda oso osmu mukunduwa, Avui Wasilaka
mbele mbele ni undan armek or oweioweiheyehe kormbak
or mbakwan. Jir orin ji hishiowenda osik or mbanak
hevenik ikwa jir. Hako ma ol orin kumasinda ondo or
mbanak hik ikwa lir.
6-7 Os Wasilaka Jisas hevenin or halaha kormbak hi
ukruharanda nindik or tawa wolo, ensel orhi kwambu
ngashi ondo nga takwa ri. Oso wolo Avui Wasilaka or
ushinak nomorawu os ji kishanda oso mendek si nanak jir
nga nir nga jipjip ni likwa nir. Uhu ma ol jirin kavakavak
unda ma ondon wasan or hanak, nomorawu kava indingan
ermba ermbak er kishakwa lir. Os erem or ukwa oso
mainomendingak or mbaha or ukwa sir.
8 Os erem si nakwa wolo ma ol Avui Wasilakan tiyakwak
hishinda ambu ondo nga Wasilaka Jisas Krais mashi orhin
misikwan turanda ondo nga nor unak kavak nakwa lir.
Uhunda ma ondo avak wasa lihin erem lakwa lir.
9 Ma ol erem nanda ma ondo avak Avui Wasilaka or
mbashinak, orin li halaha, kwambu orhi os ukruharanda

1:2: Ro 1:7 **1:4:** 2 Ko 7:4; 1 Te 2:19 **1:6-7:** Ro 12:19; 1 Te 3:13 **1:8:** Ais 66:15

ngashi nga li halaha, home mendek li i lihi, nomorawu wasilaka oson ermba ermbak er kishakwa lir.
10 Wasilaka nihi Jisas avak or tanak ma ol orin hish-
iowehe orhi mak nahanda ondo amber hi orhin metenjek li
hauowehe rupkapshikwa lir. Unak jir er nga rupshikwa jir.
Mberem ushiwak? Jir Avui Wasilakahi mashi os jihi nindik
ni sawerin ji misihi kwambuk toltangriri jir.

Avui Wasilaka Tesalonaikak linda man or jelyakmbaha Pol le orin li saweri

11 Nir ermba ermbak Avui Wasilaka jirin or jelyakmbaha
nimu sawenduwa. Ushinak mbele mbele jivi os ji ukmbaha
or mbahanda nom ji uka. Erem ji uhu avak misokome
orhik jivik ji naka. Avui Wasilaka kwambu orhin jirin or
hakmbaha nimu sawenduwa. Ushinak nombo os orin ji
hishiowenda jihi oso si unak jivijivi os ji ukwak ji hishinda
nom ji uka.
12 Jisas Krais Wasilaka nihi God indinga oto waprupshi
orhi jihik si nashihindak, Avui Wasilakan nimu sawenduwa.
Unak hulaima nokopma jirin li heyehe Wasilaka nihi Jisashi
hin li hauowenak, or nga hi jihin or hauowekmbahan.

2

Ma or man unak Avui Wasilakan li kumasikwa ma avak talakwa ri

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi las ni sawekwa
karem. Wasilaka nihi Jisas Krais avak or taha nirin
larandirsakwa ri. Mambla jihin armek ji owehe, mashi nihi
kason ji misi.
2 Ma lal avak li taha karem mbakwa lir, *Wasilaka* angop
indik tari ri, karem haimba handambakwa lir. Hako
erem li mbanak ji misihi, ji lishnyamashnyaha, wavu musha
mushak ji hishiwa hala. Hovok ma lal li taha karem
mbakwa lir, *Wasilaka* angop indik tari ri. Masikome
Avui Wasilakahi or sauhashiwak karem amu sawenduwa,
karem haimba handambakwa lir. Hako erem li mbanak ji
misihi ji lishnyamashnyaha wavu musha mushak ji hishiwa
hala. Hovok ma lal li taha karem mbakwa lir, *Wasilaka*
angop indik tari ri. Ma lar or sawerik a misihindak amu
sawenduwa. Karem li mbanak erem li mbawan ji misihi
ji lishnyamashnyaha wavu musha mushak ji hishiwa hala.
Hovok ma lal li taha karem mbakwa lir, *Wasilaka* angop
indik tari ri. Pol karem or kayeshirik a heyehendak amu
sawenduwa. Karem li mbanak erem li mbawan ji misihi
ji lishnyamashnyaha wavu musha mushak ji hishiwa hala.

1:9: Ais 2:10 **1:10:** Kl 3:4 **1:11:** Kl 1:9; 1 Te 1:2-3

3 Avak ji halanak ma lal jirin li haimba handambawa
hala. Ji misi, Wasilaka os or takuna wolo, mbeek men
er nakwa ambu sir, wahau. Masmas ma ol Avui Wasi-
lakan hishindiyanda ondo mushak mashi orhin li mblarna
ermbehe orin kumaifakwa ola. Unak ma kava indinga or
tala nor mbanak, ma musha Avui Wasilakan kumaifakwa lir.
Hako ma kava oto Avui Wasilaka angop mas or mbahandari
hom, kumak avak hik or ihi kavak nakwa ri.
4 Ma kava oto kormbak or talawa wolo, malakamak or
naha hi orhin orhinjik or hauowehe, mbele mbele amber or
mbashinak orhi siyokop sikwa lir. Uhu mbele mbele amber
ol ma ewe li lotu undan pantlekwa ri. Uhu tempel aka Avui
Wasilakahik or layi lihi karem mbakwa ri, [illegible]Antonom god
anira.[illegible]
5 Hako jir nga na liri wolo, mbele mbele kando talakuri
angop a sawerik ji mistakori sir. Mashi os a saweri am ji
hishari os mo?
6 Angop ji heyenda sir, ter wolo mbele las os ma kava
oto kormbak or talakwa nombon osmu arangonduwa. Hako
Avui Wasilaka os or mbahanda wolok si nanakop, kormbak
talakwa ri.
7-8 Hako ter Laulaka ormu siyok wayok lerawun lan-
duwa. Hulaima nokopman or mbaskashinak Avui Wasi-
lakahi mashin li mblarna ermbekmbaha ormu lerawun
landuwa. Erem siyok wayok or laha inak ma or nombon
arangowa ma oto ishinakop, ma kava oto kormbak talakwa
ri. Hako Wasilaka nihi Jisas ukruharanda nga kormbak or
talaha or sumandama ushinak hakwa ri. Uhu ukruharanda
orhi oso avak si unak, kava indingak nakwa ri.
9 Os ma kava oto kormbak or talakwa wolo, kwambu
Laulakahik talakwa ri. Uhu Laulakahi kwambu orok lerawu
wasilaka ma undahi ambu ondon or uhu mbele mbele
apsham apshamhi nga ukwa ri.
10 Uhu os or mbafirimbanda kava orhik avak or haimba
handambanak, ma ol mashi Avui Wasilakahin mblarnanda
ma ondo avak nombo kava orhi oson li tiya ihi kavak nakwa
lir. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka lirin or jivinakunda
mashin li misiri sir. Hako mbeek li tiyakurik hishiri ambu lir.
Lir mashi oso mbafirimbanda mashi, karem mbanda ola.
11 Uwa osik Avui Wasilaka hishiyarinda lihin or tolo
ambasikwa lir. Ushinak mbafirimbanda mashi oso li misihi,
mashi omendinga sir, karem mbakwa lira.
12 Lir kavakava nom li ukmbaha li rupshihi mashi
omendingan misindiyanda ambu lir. Unda osik os Avui
Wasilaka mbele mbele li unda undan or oweioweiheyehe

2:3: 1 Ti 4:1; 1 Jn 2:18; 4:3 **2:4:** Ese 28:2; Dan 11:36 **2:7-8:** Ais 11:4; Rev 19:15 **2:9:** Rev 13:11-13

nor mbawa wolo, avak os li unda wasa kava lihin or hakwa lir.

Avui Wasilaka jirin or jivinakmbaha angop or kamahanda jir

13 Hako Jisasin hishindiyanda ma jirin, Avui Wasilaka jirin wapnuku orhik owenda ri. Uhunda osik ermba ermbak jirin ni hishihi orin armesarmek ni mbanda nir. Mberem ushiwak? Mbele mbelen or u namber, jirin or jivinakmba kamari ri. Ushinak mashi orhi omendingan ji misindiyaha misokome orhik jivi mende indingak ji nakmbaha Masikome orhin jirin ormu hara.

14 Avui Wasilaka jirin or usharik ji rari karem. Mashi jivi Jisas Kraishin ni sawerik ji misihi os jimu orhik tara. Unda osik jir Jisas Krais Wasilaka nihi nga nakrem ukruharanda orhik likwa jir.

15 Uwa osik Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir avak kwambuk ji sika. Mashi Avui Wasilakahi angop ni sawerik ji misinda nga jekambak ni kayeshirik ji heyenda nga ji tiyaka.

16 Avui Wasilaka nga Jisas Krais Wasilaka nihi nga opmu jir nga nir nga wapnuku frihik owenduwa. Uhu waprupshi frihi nirin fri hashihindak, sunguwavu nihi ermba ermbak osmu mbornanduwa. Ushiwak os jipjip ni likwa wolo oson ni nikishihi nimu rupshinduwa.

17 Frir jirin fri jelyashinak wavu jihi kwambuk si nanak, mashi jivijivi nom ji mbaha mbele mbele jivijivi nom ji uhu ji liyaka.

3

Avui Wasilakan ji sawenak avak nirin or jelyaka

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi las jirin ni sawekwa karem. Jir avak Avui Wasilakan ji sawenak nirin or jelyaka. Unak mashi Wasilakahin yanga yangak ni sawenak, ma mushak li misi li tiyaha mashi orhin li hauoweka, os jir misindiyaha mashi orhin ji hauowenda hom.

2 Uhu Avui Wasilakan ji sawenak os ma kava ondo nirin kavak li nakwa nombo oson or arangoshinak ni lika. Mberem ushiwak karem ni mbandu? Angop ji heyenda sir, ma lal mbeek Jisas Kraisin hishindiyanda ambu lir. Ma ondo olmu nirin kavak nakmba unduwa.

3 Hako Wasilaka ome omekop or mbaha os or mbawa hom unda ri. Uwa osik angop ji heyenda sir, kwambu orhin jirin or haha or arangoshinak likwa jir. Unak Laulaka mbeek jirin kavak nakwa ambu ri.

2:13: Ef 1:4; 2 Te 1:3

4 Kwambu mendek karem nimu hishinduwa, jir Wasilakan
ji hishindiyanda osik, mbele mbele os ji ukmba ni sawewan
ukwa jir, os ermba ermbak ji unda hom.
5 An jirnjik Avui Wasilakan amu sawenduwa. Ushi-
nak jirin or sauhashinak man wapnuku orhik or owenda
hom jir nga ma anandin wapnuku jihik ji owekmbahan.
Krais nomorawun men mayam or kishanda hom jir nga
nomorawun men mayam ji kishakmbaha amu sawenduwa.

Halanak ma amber lerawun li laha lihinjik akwan li frungawu li aka

6 Jisasin hishindiyanda ma jirin, Jisas Krais Wasilaka nihi
kwambu orhik jirin kwambuk nimu sawenduwa. Os Jisasin
hishindiyanda ma jihi lal lerawun li lakwan li halaha men li
sauhomboho mashi kas ni sawewan mbeek li misindiya nahi
ambu, jir lir nga nakrem ji liwa ji hala.
7 Os ni landa hom ji lakwa nombo angop ji heyenda sir. Os
jir nga ni liri wolo nir mbeek men ni liyandari ambu nir.
8 Nir mbeek akwa jihi lal men ni mbarik ji harik ni andari
ambu nir, wahau. Las avak wavu jihi kavak si nanda ngashi,
karem ni hishihi, lerawu havan niri tandin ni laha, akwa
nihin nihinjik ni frungawundari nir.
9 Nir aposel Kraishi nir. Nir kwambu ngashi nir. Unda osik
akwan ni silirik ji handahik ni nari nir. Hako, wahau. Ni
silindari ambu nir. Mberem ushirik? Nir ni hishiri, tos nir
linda hom ji likmbaha ni hishiri nir. Las avak akwanjik jirin
ni silinak ji heyehe jir nga erem ma anandin ji silinda ngashi.
Karem ni hishihi mbeek akwanjik jirin ni silindari ambu nir.

10 Os jir nga ni liri wolo nir mashi karem jirin ni sawendari
nir. Os ma lar sauhomboya nahi, avak akwan orin ji hanak
or awa hala.
11 Hako ter ni misiwa jihi lal, men olmu lihi yanduwa.
Lir mbeek lerawu las landa ambu lir. Lir lihinjik lerawun
lakwan li halashihi, olmu ma lawa yejen heilakailambaha
yanduwa.
12 Erem nanda ma ondon kwambu Wasilaka Jisas Kraishik
amu sawenduwa, Jir jihinjik lerawun ji laha akwan ji laka.
Men ji lishihi ma anandin akwanjik ji siliwa hala.
13 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir ermba ermbak nombo
wornan ji tiyaha armek ji uka.
14 Os jihi lar mashi amber jekamba karok a kayendan or
heyendiya nahi ambu, erem uwa ma oto avak ji heyehe or

3:4: 2 Ko 7:16; Ga 5:10 **3:6:** Ro 16:17 **3:7:** Fl 3:17 **3:8:** 1 Te 2:9 **3:9:** 1 Ko 9:4; 1 Te 1:6 **3:11:** 1 Ti 5:13 **3:12:** 1 Te 4:11 **3:13:** Ga 6:9

nga nakrem ji liwa ji hala. Ushinak avak os erem or uwa kava orhi oson or heyehe or humblaraha nor halaka.

15 Hako orin ji ngriaha wutarik ji owekmbaha ji uwa hala. Or Jisasin jir nga nakrem hishindiyanda ma ri, karem ji hishihi orin ji tolo wornaka.

Pol lirin wesambasan or hari

16 Wasilaka ortonom waphimbiji tontlo oria. Jipjip ji liwa wolo nga nomorawu si talawa wolo nga ermba ermbak jirin or ushinak, waphimbiji orhi jihik si naka. Unak Wasilaka avak jir nga nakrem or sika.

17 An Pol, wesambasa mashi kaso nom tava anhik jirnjik amu kayenduwa. Jekamba anhi amber wesambasa mashi tava anhik a kayenda nir. Ushinak ma avak li heye li mba, "Pol kayenda jekamba kasir," karem li mbakmbahan.

18 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi Wasilaka nihi Jisas Kraishi or halashinak jir amber hom jihik si naka. Unda kasira. Ambehoma.

3:15: 1 Te 5:14

Jekamba maifu Pol Timotinjik or kayeri

1 An Pol anira, jekamba kason mir Timotinjik amu kayenduwa. Avui Wasilaka fre Krais Jisas anin aposelik fri kamashihindak lerawu frihin amu landuwa. Avui Wasilaka nirin jivinahanda ma ria. Krais Jisas ermba ermbak linda oson handa ma ria. Frir mu anin fri kamashihindak lerawu frihin amu landuwa.
2 Timoti, an nga mir nga Kraisin nakrem shi tiyaha an nanda hom mi nawa osik mir jikisi anhi mira. Mirnjik Avui Wasilakan a sawenak or nga Krais Jisas Wasilaka nihi nga waprupshi frihi nga holo frihi nga waphimbiji frihi nga avak fri halashinak mihik si naka.

Welmbahalaha maintarmben sawenda ma ondon ji auheyeka

3 Os provins Masedoniak a ikuri wolo karem mirin amu sawera, ﷺMai, yanga Efesus orok er lihi ma ol welmbahalaha maintarmben sawenda ma ondon kwambuk pantleshinak os erem li sawendan li halaka.ﷺ
4 Ma ondo mbele mbele ol mas misumu lihikop sishi naha rahanda mashin li sawewak ma olmu lihi ambek anajinduwa. Hako os erem li sawenda nombo oso mbeek man jelyashiwak kwambuk li sihi Avui Wasilakan li hishinda nombo lihi kwambuk nakwa ambu sir, wahau. Karem nanda osik lirin pantleshinak er li halaka.
5 Os a hishihi na mbawa karem, Jisasin tiyanda ma ondo halanak lihi ambek li anarupshika. Uhu anarupshinda lihi oso halanak wornakop er si naka. Uhu halanak kavakava ol li undan ermba ermbak Avui Wasilakan li sawenak or laha ermbeshinak jivik li naka. Uhu Jisasin tiyanda nombo lihi wavu namtaskop si naka.
6 Hako welmbahalanda ma ondo nombo wornan tiyandan angop li halawa sir. Uwak wavu lihi angop si fenjeshiwak olmu maintarmben saweyanduwa.
7 Lir Moseshi lon sawenda mak li nakmbaha hishinda ola. Hako mbeek lo oson hishiyarinda ambu lir, wahau. Men li mbafirihi li mba, ﷺLo Moseshi karem nanda sir,ﷺ karem mbanda ola. Hako lir mbeek lo oso maintontlo sihin yarinda ambu lir.
8 Hako angop ni heyenda sir, Moseshi lo oso jivi sira, os ni halashinak Avui Wasilaka mbahanda hom lerawun si lanahin.

1:2: Ap 16:1-3; Ta 1:4 **1:4:** 1 Ti 4:7; Ta 1:14 **1:8:** Ro 7:12,16

9 Lo oso lerawu sihi mberem si nandu? Avui Wasilaka
mberem ukurik lo oson or ewer? Ma jivin si tolo wornakm-
baha eweri or mo ma kavan si tolo wornakmbaha eweri
or? Ma kavan si tolo wornakmbaha eweri ora. Ma ol lo
orhin mblarnaha ferfar unda, ma ol orin halaha kavakavan
unda, ma ol mashi orhin mblarnaha mbele mbele misambik
fehen tolonda, ma ol avoko nijava lihin mandingormehe ma
anandin er nga mandingormenda,
10 ma ol nokophirmbirik layinda, ma ol hulayi ambek
nokove nga li liyanda hom unda, ma ol hulaima nokopman
li lai ma anandin haha yan landa, ma ol mbafirimbaha mba,
“Avui Wasilaka or heyewak mashi kas a mbawa ome sira.”
Hako men mbafirimbanda lir. Uhu ma ol mbele mbele
amber Avui Wasilakahi mashin mblarnanda. Ondonjik lo
oson ormu ewera. Maintontlo os lo oson or eweri karem.
Or eweshinak mbele mbele kavakava os ma li uwan avak si
muku si mba, “Kaso kava sir, mbeek mashi Avui Wasilakahi
nga nakrem nanda ambu sir.” Karem si mukukmbaha lo
oson ormu ewera.
11 Mashi kas jirin a sawewa kaso mashi jivi Avui Wasi-
lakahi os nirin or hahandari nga nakrem nanda sir.
Mashi jivi orhin anin or hashihindak hulaima nokopman a
sawekmbahan. Or Wasilaka mende ria. Uwosik hi orhin ni
hauoweka.

Pol hi Avui Wasilakahin or hauoweri

12 Wasilaka nihi Krais Jisas anin or kamaha kwambu
orhin or hashindak lerawu orhin amu landuwa. Uwosik
armesarme mendek orin amu mbanduwa.
13 Hako ome sira. Mas wavun a tormble namber, orin a
okolehe wutari orhik a naha ma orhin a jila mandingorme-
lakurik a undari nir. Hako os erem a urik or heyeri mbeek
orin wavu anhik a ewehe orin yawur a heyekrahakororo
ambu nir. Undari osik anjik or holoho anin ormu jivinara.
14 Wapjivi orhi os anin or hari oso wasilaka mendek nari
sir, kasai uku si rasaha hoje ngoronda hom si nahanda osik
mbeek sainanda ambu sir. Wapjivi orhi oso anhik si naha si
ushiwak orin sunguwavu anhi nga na hishiowehe hulaima
nokopman a rupshihi orin amu toltambana sinduwa, os liri
mik si oho sinda hom Krais Jisasik amu sinduwa.
15 Krais Jisas misambi torok nir kavakavan undari man or
jivinakurik tari ri. Mashi kaso omendinga sira. Uwosik ni
misihi ni tiyaka. Hako an mas kavakava warje mende nga
na undari nir. Kavakava os a undari mbeek ma lar erem
undahi ambu ri, wahau.
16 Hako Krais Jisas mbeek ma ol kavakavan undan kolo-
malok kumasi mendenda ambu ri, wahau. An kavakavan

1:12: Ap 9:15; 1 Ko 15:9-10; Ga 1:15-16 **1:13:** Ap 8:3; 9:1-5 **1:15:** Lk 19:10

warje mende nga na undari nir. Hako Jisas Krais anin or jivinashihindak ma amber avak li heyehe li krahakoroka, or mbeek ma ol kavakavan undan kolomalok kumasi mendenda ambu ri. Oson li heyehe lir nga avak orin wavu lihik li ewendanak ermba ermbak linda oson livai laka.
17 Avui Wasilaka malakama ermba ermbak linda ri. Hako nir ma misambik fehe mbeek orin ni heyendahi ambu nir. Ortonom God indinga ria. Uhunda osik nir amber hi orhin ni hauowenak or malakama nihik er or naha lika. Ome sira.
18 Jikisi anhi Timoti mirin, profet mashi os mas li sawenda mainombo hom indik mirin amu sawenduwa. Unak mashi oso korme sayi hom mi toloho avak awun jip uka.
19 Mir avak os Kraisin mi tiyanda nombo nom er toltangrika. Uhu mbele os jivik nanda nga os kavak nanda nga armek yarika. Uhu jivik nanda nom er tiyaka. Misi, ma lal nombo kavak li siwan angop heyeyariwa lir. Hako lir mbeek Avui Wasilakan li halashiwak lirin tolo wornanda ambu ri. Uwosik nombo kava orok er li iwak Jisasin li hishiowenda nombo lihi angop mendek nawa sir, os sip solwarak si ihi sunja lakak si jindirihi si lunlandu rakanda hom.
20 Ma lihi lap Himeneus fre Aleksander erem nanda vri. Unda osik fririn Laulakahi tavak a halashihindak opmu sinduwa. Erem a ushinak os erem fri unda kava frihi fri heyehe, os mashi Avui Wasilakahin fri mblarnaha orin fri okolendan, er fri halakmbahan.

2

Nir avak Avui Wasilakan ni sawenak ma amber or jelyaka

1 Misi, mirin a sawekwa karem, ma ondon sawenak lir ermba ermbak Avui Wasilakan armesarmek li mbaha orin li saweka. Ma amber ondonjik li sawenak orvai lirin jelyaka.
2 Uhu malakama nga ol gavmanhi lerawun landa ondonjik er nga li sawenak lerawu os li landan or jelyaka. Ushinak mbeek nomorawu las nihik talakwa ambu sir. Unak avak nir amber jipjip ni lihi Avui Wasilakahi nombon ni tiyaha os or mbawa hom ni uka.
3 Nombo os erem orin ni sawenda nombo oso misokome orhik or heyewa jivik si nawak rupshinda ri.
4 Or hulaima nokopman jivinahanda ma ri. Ma amber or jivinakmbaha hishinda ri. Ushinak mashi orhi oso mainome sihin yawur li heyehe krahakorokmbahan.
5-6 Angop ni heyenda sir, God namtar nom linda ria, or Avui Wasilaka nihi oria. Hako or mbeek ma misambik fehe nga nakrem lindari ambu ri. Or orhik or lirik, lir lihik lindari lir. Uhu wutarik nandari lira. Hako os or mbahandari wolok si narik Krais Jisasin or halashirik Krais orhinjik fleya hom

1:20: 1 Ko 5:5; 2 Ti 4:14-15

maome orhin or hashirik li mandingormeshirik os wutarik li nandari oso osmu mendek nara. Krais suman or tivihi hulumangok or sishirik wutarik li nandari osmu mendek nara. Os Krais erem or uri oso osmu mukunduwa, Avui Wasilaka ma amber or jivinakmbaha hishinda ri.

7 Anin aposelik or kamaha mashi orhin anin or hashinak a ihi ma ol mashi orhin mblarnanda ondon a sawekmbahan. Lirin a saweshinak Jisasin wavu lihik li ewehe mashi omendinga orhin li tiyakmbahan. Unda mashi kas a sawewa kaso omendinga sira, an mbeek a mbafirimbanda ambu nir.

8 Ji misi, os ji tirsaha ji lotu uwa wolo hulayi jirin, tavan ji lalawuhu Avui Wasilakan ji saweka. Uhu wavu jihin orin ji haha ma worna mak ji naka. Uhu os ji waplelenaha anangriyandan er ji halaka. Uhu ermba ermbak orin ji saweka.

Pol mashi kwambu kason nokopji li sikundari nombon or saweri

9 Mashi las jir nokopjin a sawekwa karem, kowen armek ji faleka. Jir avak masikukwa jihi nga maome jihi nga mbele mbele ya lakak li frungawunda ondok ji tlahapsikwak ji hishombashiowewa hala. Uhu kowe ya lakak li frungawundanjik ji mbawa hala.

10 Hako halanak nokove ol Avui Wasilakahi mashin tiyanda ondo lerawu jiviwavi nom li laka. Unak os erem li uwa nombo oso si unak jele mendek li naka, os lihinjik li tlahapsinda hom.

11 Nokopji jirin ji misi, Avui Wasilakahi ma mashin li sawewa wolo mayam armek ji misihi ji hishiyarika. Mashi os li sawewan ji misihi lihi siyok ji sika.

12 An mbeek a halashiwak hulayi nokopjihi siyok li siwak nokopji Avui Wasilakahi mashin lirin sawenda ambu lir, wahau. Halanak nokopji men mayam li lihi li liwangarika.

13 Mberem ushiwak? Avui Wasilaka Adamin masmas or ushihikop Ivin or uri sir.

14 Ushirik Adam mbeek Laulakahi mashin masmas misiri ambu ri. Hako Iv oso mu mashi oson misihi Avui Wasilaka fri ukmbaha nor mbahandari ambu oson ura.

15 Undosik halanak nokopji jikisin li waka. Uhu os Jisasin sunguwavu lihik li ewehe ma amber li rupshihi nombo jivin li tiya nahi, avak Avui Wasilaka lirin or jivinakwa lira.

3

Wasman nga dikon nga ma worna mak er li naka

2:5-6: Ro 3:29-30; Ga 1:4 **2:7:** Ap 9:15; Ga 2:7-8; 2 Ti 1:11 **2:9:** 1 Pi 3:3-5 **2:10:** 1 Ti 5:10 **2:12:** 1 Ko 14:34 **2:13:** Stt 2:7,21-22; 1 Ko 11:8-9 **2:14:** 2 Ko 11:3; Ga 3:1-6

1 Omendingak jirin amu sawenduwa, os ma lar wasmanik
or nakwak or hishi nahi, or lerawu jivin lakwak hishinda ri.

2 Halanak ma or wasmanik nakwak hishiwa ma oto
nombo jivi nom or tiyanak hulaima nokopma misokome
lihik li heyenak mbeek mbele kava las orhik nanak li
heyekwa ambu sir, wahau. Or avak nokove namtas nom or
laka. Uhu nor ruwol tava oloho nor lika. Ma ol aka orhik
tawan armek or uka. Uhu Avui Wasilakahi mashin yawur
or ewesaweka.
3 Uhu uku kavan or awan or hala. Ya mendenjik or
hishombashiowewan or hala. Uhu nombok waplelenaha
awun unda nombon or hala. Hako halanak yawur or
hishiyarihi man naman nalok mbaha tolo wornanda mak or
naka.
4 Halanak jikisnokopji orhin armek or uhu jikisi orhin
armek or ewesaweka. Erem or ushinak orhi mashin li
misiwa, mbeek li mblarna ermbekwa ambu sir.
5 Hako os jikisnokopji orhi nga jipjip or una ambu nahi,
wasmanik or nawa erema. Siosik maifuk or sihi lerawun or
lawa nga mbeek jivik nakwa ambu sir.
6 Ma or akri sunguwavun tormblewa ma oto kolok was-
manik ji kamawa hala. Mberem ushiwak? Las avak orhin-
jik or sihi samsamfa nor uyaha or takatukuyinda ngashi,
Laulaka or takatukuyiri hom.
7 Hako halanak Kraishi ma nga ma ol lotu unda ambu ondo
nga ma oton li heyehe li mba, “Ma oto jivi mende ria.”
Os erem jivik or nanak li heye nahi ambu, Laulaka or unak
takatukuyikwa ri.

8 Uhu dikon ondo erema, ma worna mak li naka. Ushinak
ma amber lirin li heye li mbaka, “Ma ondo jivi lira.” Lir
avak tarvle teng anda hom li nawan li hala. Uhu uku kavan
li awan li hala. Uhu man li haimba handambaha ya lihin li
lakwak li hishiwan li hala.
9 Halanak kavakava ol li undan ermba ermbak Avui
Wasilakan li sawenak or laha ermbekwa lir. Uhu avak mashi
Avui Wasilakahin er li toltangrika.
10 Jir siosik fehenda ma jirin, avak lerawu os li lawan ji
heyeka. Am jivik nandas mo wahau? Os jivik si na nahi,
halanak dikonik li naka.
11 Hovok nokopji erema. Mashi worna nom li mbanak ma
amber lirin li heyehe li mba, “Nokove ondo jivi lira.” Hako
halanak mainsungu mashin mbaha maimbong ishitolowa li
hala. Uhu halanak yawur li ruwol tava oloho lerawu os li
lawan wornak er li laka.

3:1: Ap 20:28 **3:2:** Ta 1:6-9 **3:7:** 2 Ko 8:21 **3:11:** Ta 2:3

12 Dikon nokove namtas nom or laka. Uhu jikisnokopji
orhin armek or uhu nor ewesaweshinak mashi orhin li
misihi li tiyaka.
13 Os dikon lar lerawu jivin or la nahi, avak ma amber
orin li lafaumbafaushinak kopshak or sitambanaha Kraishi
mashin or sawekwa mbeek ajekwa ambu ri.

Kraisin ni tiyanda nombo mberem mberem sivai nandu?

14 Mashi kason mirnjik a kayehe kolomalok mirin a ra
heyekmbaha amu hishinduwa.
15 Hako os kolomalok a ra nahi ambu, mashi kas a
kayewa yokon heyeka. Uhu avak mi yarikwa sir, Kraishi
lerawun landa ma ondo mberem mberem li nandu. Nir Avui
Wasilaka ermba ermbak linda orhi ma nira. Uhu nir sios
orhi nira. Wormbonawa akan si toltangrinda hom kumdik
ni sihi mashi ome orhin ni saweshiwak sios orhi mbeek tlehe
rakanda ambu sir.
16 Ome sira bilip nihi karem nanda sir,

Jisas Krais ma indingak or narik hulaima nokopma li heyeri
ri. Or ma worna ma indinga ri. Masikome Avui Wasi-
lakahi mu os or nanda nombo oson or mukushirik
limu heyera. Ushirik ensel nga li heyeri ria. Ushirik
ma yanga yangak li ihi mashi orhin li saweshirik
ma misambik fehe orin sunguwavu lihik limu ewera.
Ushirik Avui Wasilaka orin hevenik ormu lalawura.

4

Ol haimba handambanda mashin sawenda ma ondon ji auheyeka

1 Avui Wasilaka Masikome orhi kormbak karem sawenda
ora, kumak mbele mbele mendek li nakuna ambe ambena
wolo ma lal avak Jisasin li tiyanda nombon halakwa lir. Uhu
ma ol wasimalengamba oloshiwak haimba handambanda
ma ondohi mashin misindiyakwa lir.
2 Ma ol mashin erem sawenda ma ondo haimba han-
dambaha ferfar er mbanda lir. Uhu lir mbeek mbele os
jivik nanda nga kavak nanda nga heyekrahakoronda ambu
lir. Sunguwavu lihi angop sunjakombe hom nanda osik os li
unda kava oson heyenda ambu lir.
3 Ol erem nanda ma ondo, os li hulasihi nokoplanda
nombo nga, akwa lal li anda nga, pantlenda lir. Hako Avui
Wasilaka akwa amber or uhunda jivi numbu lira. Unda osik
ma ol orin hishiewehe mashi orhin tiyawa ma ondo akwan
li awa wolo, orin armesarmek li mbaha anda ola.

3:16: Jn 1:14; 2 Pi 3:3; 1 Jn 2:18 **4:3:** Stt 9:3; Ro 14:6; 1 Ko 10:30-31

4 Mbele mbele amber or uri ondo jivi numbu lira. Avak
kava, karem ni mbawan ni hala. Hako orin armesarmek ni
mbaha ni aka.
5 Mashi orhi nga os orin ni beten unda nga si ushinak akwa
ondo amber misokome orhik jivik nakwa lir.

Timoti, mir Kraishi lerawun landa ma indingak er naka

6 Os mashi kas a sawewa kason Jisasin hishindiyanda
man mi sawe nahi, mir avak Krais Jisas lerawu orhin landa
ma jivi mendek nakwa mira. Ushinak lerawu os mi landa
nga mashi os mi sawenda nga avak akwa hom mirin si
jelyashinak kumdik er sikwa mira.
7 Hako mir avak nijava laka si lishihi welmbahala mashin
si mbanda hom li mbawa mashin misiwa hala. Hako avak
funtlehavantle lerawun lanak, os mi liyawa mihi nga, mbele
mbele os mi unda nga, misokome Avui Wasilakahik or
heyenak avak jivik er si naka.
8 Os maome nihin jipjip ni unak wasilakak si naha
kwambu nga si nawa oso men misambi torok ni liwa wolo
nirin jelyakwa sir. Hako os Jisasin ni hishindiyanda nombon
erem ni unak kwambuk si naku nahi, oso jivindinga sira.
Mberem ushiwak? Jisasin hishindiyanda nombo misambik
ni liwa wolo nirin jelyanda sir. Uhundanak kumak ermba
ermbak linda oson nivai laka.
9-10 Mashi kas a sawewa kaso omendinga sira. Nir Avui
Wasilakahi lerawun landa ma nir lerawu hava kavan ni
laha nomorawu wasilakan nimu kishanduwa. Mberem
ushiwak lerawu kason ni landu? Nir angop ni heyenda osa,
Avui Wasilaka ermba ermbak linda oto hulaima nokopman
jivinahanda ma ria. Unda osik nir ni hishiwa karem, ma
anandi nga os nir hishinda hom li hishindanak kumak os
ermba ermbak linda oson livai laka.
11 Mir mashi kason hulaima nokopman armek ewesawe-
nak li tiyaka.
12 Mir jikandak nawak li heyewa mir. Hako mbele mbele
ol mi uwa ondo wornakop er uka. Os man mi ewesawenda
nga, os mi liyanda mihi nga, os man mi rupshinda nombo
nga, os Jisasin mi hishinda nombo nga, wavu mihi jivikop
er nanda oso nga, halanak krahak er si nanak ma amber
li heyehe mirin li tiyaka. Uhu os, “Mir jikanda mende,”
karem li mbawan li halaka.
13 Os kolok orok a ra nahi ambu, lerawu os mirin a
sawenda oson er laka. Mashi Avui Wasilakahi os jekambak
li kayehendan siosik er ritim uka. Uhu maintontlo sihin
sawenak li misihi li tiyaka.

4:7: 1 Ti 1:4 **4:9-10:** 1 Ti 2:3-4 **4:12:** Ta 2:15

14 Mir avak indiyok hishika, os wasman mirin tavan li
hauowehe mirnjik li beten uri wolo, ma lar profet mashik
os kumak mi lakundarin or sawerik, Avui Wasilaka kwambu
orhin angop or hari mir. Oson halashinak men si wawa hala,
wahau. Orok er toloho lerawun laka.
15 Lerawu os mi lawan kwambu mende mihi nga armek
lashinak krahak er si nanak ma li heyeka.
16 Mir avak mihinjik auheye, os mi liwa nga mashi os man
mi sawewa nga. Uhu mir kopshan er mbaha mashin sishi
saweka. Unak Avui Wasilaka avak mir nga ma ol mashin mi
sawewak misinda ondo nga nor jivinaka.

5

Timoti, mir ma ol siosik fehendan samunda mihi hom tolo wornaka

1 Os avoko laka mbele kava las li uwak mi heyewa mi
ihi lirin sawenak os li uwa kava oson li halaka. Hako lirin
ngriawa hala, wahau. Os avui mihin mi tolo wornanda
hom naman lirin tolo wornaka. Jikanda ermbasi erema, os
mahasanje mihin mi tolo wornanda hom lirin tolo wornaka.
2 Nijava laka erema, nijava mihin mi tolo wornanda
hom tolo wornaka. Nokopminyongo erem. Os lirin mi
tolo wornakwa wolo sunguwavu mihin halanak jip er si
naka. Uhu jikanoka mihin mi tolo wornanda hom lirin tolo
wornaka.

Nokove ol mumblak wayandan armek ji uka

3 Os nokove mumblak wayanda las jimasamunda ngashi
ambu, sios avak sirin si jelyaka.
4 Hako os jikisi mo nira sihi am li sahanda nahi, ondon
sawenak nijava lihi oson li jelyaha armek li ewe uka, os
lir jikisakrik li narik nijava lihi lirin armek li uhunda hom
avak wasan li uka. Os erem li uwa oso misokome Avui
Wasilakahik osmu jivi mendek nanduwa.
5 Mumbla os ma nendekuvuk si nanda oso Avui Wasilaka
nom hishiowenda sir. Uhu niri tandi ermba ermbak sirin
or jelyakmbaha orin sawenda sir. Erem nanda mumbla oso
mumbla indinga sira.
6 Hako mumbla os ujamasaisaha kumba nukuk ai aik siwa
oso sunguwavu sihi angop hahanda hom nawa sir.
7 Karem uwosik ai ai, kas a sawewa kason mumbla ondo
amber sawenak li auheyehe jipjip li lika. Las avak ma li raha
lirin li ngrianda ngashi.
8 Os ma lar or mba, “An Kraishi ma nir.” Hako avoko
nijava mahasanje indinga orhi nga orhi ma anandi ondo
nga nor jelyana nahi ambu, or Avui Wasilakahi mashin

4:14: 2 Ti 1:6

mblarnanda ma indingo ria. Uhu orin tiyanda nombon angop or halawa sir.

9 Mumbla ol asama lihi 60-in tikrihi hula namtarkop lindari ondo hi lihin jekambak kayeshinak sios avak lirin si jelyaka.

10 Ma amber angop li heyenda ola. Lir nokove jivi mende lira. Jikisi lihin armek undari lir. Ma ol aka lihik tarin armek li uhu akwan handari lir. Uhu Kraishi ma kumba lihin yokondari lir.5:10 Uhu ma ol nomorawu nga nandarin jelyandari lir. Uhu mbele mbele lerawu jivi nom landari lir. Karem nanda mumbla ondo nom hi lihin jekamba orok kayeshinak sios lirin si jelyaka.

11 Hako mumbla nijava lakak nawa ambu ondo hi lihin jekamba orok kayewa hala, wahau. Mberem ushiwak? Hula lihi hashiwak, lir mbeek sunya hakwa ambu lir. Kraishi lerawu nom li la, karem mbanda ola. Hako er li liyaha li hulasikwak li hishihi Kraishi lerawu nom li lakmbaha li mbahanda os limu halanduwa.

12 Uhu mashi os li mbahanda os limu rumawa. Karem nawa osik avak musa nga nakwa lir.

13 Hako oso nom nembes. Aka akak li ilai tala ihi li yaha lerawun li lakwak os limu sauhombo mendenduwa. Ushihi maimbong ishitolonda lir. Uhu mashi kavakavan li mbakwa ambu os limu mbawa.

14 Erem nawa osik a mbashinak nokopminyongok nawa mumbla ondo indiyok li hulasika. Uhu jikisi nga li naha hirava ukun laha akasuvun hakoho li lika. Os erem li u nahi ma ol Avui Wasilakan lotu unda ambu ondo mbeek mashi kava las lirin mbakwa ambu lir.

15 Hako an a heyewa, mumbla lal angop nombo jivin li ha-laha Laulakahi mak nawa lira. Karem uwosik mainkwambu mashi kason amu sawenduwa.

16 Jir Jisasin tiyanda nokove jirin ji misi, sios avak mumbla ol ma nendekuvuk nanda ondo nom jelyakwa sir. Uwosik os jimatama jihi las mumblak si linda nahi, wa sirin ji jelyaka.

Siosik maifuk sihi lerawun landa man armek ji uka

17 Avui Wasilakahi mashin sawehe mukolsukolonda ma ondo lerawu havan landa lir. Karem uwosik lirin armek ji uhu lerawu os li landanjik wasan ji haka.

18 Mberem ushiwak? Avui Wasilakahi jekambak mashi las karem li kayeri sir. “Bulmakau wit sijin li esnerkowa wolo suwambushi lihin ji ishi arangowa hala. Halanak wit siji kal li aka.” Uhu mashi las nga karem li kayeri sir, “Lerawu os

5:10 **5:10:** Oro wolok ma lar os aka lasik or tari wolo akamashama mbashirik ornjik lerawun landari ma lar ma or tari oto kumba orhin yokondari ri. **5:13:** 2 Te 3:11 **5:14:** 1 Ko 7:9

ji lawa avak akwan li hanak ji akwa sir.
Karem uwosik jir erem, ma ol jirin mashin sawenda ma ondon armek ji uka.
19 Ji misi, os ma namtar nom or taha nor mba,
W*asman* oto mbele kava las or uwak amu heyewa.
Ma namtar nom erem or mba nahi, mashi orhin kolok misiwa hala. Hako os ma frijip, nalmingrip li raha erem li sawe nahi, mivai misika.

20 Os ma lar kavakavan or u nahi, hulaima nokopma misokome lihik li heyenak kwambuk ngriasawenak kavakava os or undan or halaka. Erem mi unak ma amber avak li heyehe ajekwa lir. Uhu mbeek erem ukwa ambu lira.

Timoti, mir mihinjik auheyeka

21 Avui Wasilaka nga Krais Jisas nga ensel frihi er nga li heyewak omendingak mirin amu sawenduwa, avak ma lar jivinashihi lar kavanawa hala. Mashi kas a sawewan mi tiyaha ma amber hom nakremkop uka.
22 Mir avak lewas tava mihin ma larik hauowewa hala. Uhu kavakava ol ma li undan nakrem ji uwa hala. Mir avak mihinjik auheyehe lika. Ushinak os mi liyawa mihi oso avak misokome Avui Wasilakahik jivik si naka.
23 Sungu mihi ermba ermbak kavamisinda sir. Karem uwosik uksembemban awa hala. Hako wain uku kandakar er nga ngoroshihi mivai uksem aka. Ushinak sungu mihi si kavamisinda avak mendek si naka.
24 Ma lal kavakava ol li unda kormbak li uwak ni heyenda lir. Uhu os nimu mbanduwa,
M*a* rondo avak Avui Wasilaka kotim ukwa lir.
Hako lal kavakava ol li unda wanyi unda lir. Hako os Avui Wasilaka man or heyembakwa wolo ol li unda kavakava lihi kormbak talanak ni heyekwa sir.
25 Mbele mbele jivi ol ma li unda erema. Lal lerawu jivi os li lawa kormbak li lawak ni heyenda sir. Hako lal lerawu jivi siyok wayok landa lir. Hako kumakop kormbak si talanak ni heyekwa sir.

6

Akishmakisha ma ondo malakama lihi siyok li sika

1 Jir Kraishi ma jirin, os akishmakisha kavak ji na nahi, malakama jihi orhi siyoko mendek ji sihi lerawu orhin armek ji laka. Os erem ji una ambu nahi, ma avak li heyehe hi Avui Wasilakahi nga mashi orhi os ni sawenda nga li okolehe mbakwa sir.
2 Uhu malakama jihi os Jisasin tiyanda mak or na nahi, jir avak orhi mashin mblarnaha lerawu orhin ji hangusangu lawa hala, wahau. Halanak kwambu jihi mende nga lerawu

5:18: Mt 10:10; 1 Ko 9:9 **5:19:** 2 Ko 13:1 **5:20:** Ef 5:11 **6:1:** Ef 6:5

orhin er ji laka. Mberem ushiwak? Malakama jihi Jisashi mak or nahanda osik mahasanje jihi hom or nashiwak or jimu rupshi mendenduwa. Karem uwosik lerawu orhin armek er ji lanak mbele mbele orhi jivindingak li naka. Mashi kas mirin a sawendan ermba ermbak hulaima nokopman sawenak li misika.

Ya mendenjik hishombashiowenda nombo oso jivi ambu sir

3-4 Wasilaka nihi Jisas Krais mashi ome orhi Avui Wasilakan ni tiyanda nombon sawenda sir. Hako os ma lar mashi oson or halashihi mashi anandi las or sawe nahi, wa ma oto mbeek mbele las yariwa ambu ri, wahau. Orhinjik men sembe menden yerkujihi yanda ri. Uhu mashi or mbawa sunguwavu mahin kavak nandahi mashin or mbawak ma amber lihi ambek limu anambli anamblarnanduwa. Uhu nombo os or uwa oso si unak ma lihi ambek li okolehe olmu anawapkava hishinduwa. Uhu ermba ermbak anangriyanda nombo nom unda lira.

5 Ol erem nanda ma ondo mashi omendingan tiyanda ambu lir. Angop fendele mendenda olik karem hishinda lir, "Os Avui Wasilakahi mashin ni tiya nahi, avak ya mbele mbele nga mushak ni nakwa nir," karem hishinda ola.

6 Hako ome sira, os Jisasin ni tiyaha mbele mbele ol ni tolowa ondon ni heyehe ni mba, "Ambehom*a*. Os a lakmbaha na hishiwa ambehoma." Os erem ni hishi nahi, ome sira, nir angop mbele mbele nga mushak ni nawa nir.

7 Ni hishika, os nijava nihi nirin si wari wolo mbeek mbele lal nga ni laharakari ambu nir, wahau. Uhunda hom os ni hawa wolo mbeek mbele lal nga ni laha ikwa ambu nir, wahau.

8 Hako os akwa nga kowe nom nga ni na nahi, karem ni mbaka, "Ambehom*a*. A lakmbaha nor hawa ambehom, osira." Karem ni mbaka.

9 Hako ma ol ya mendenjik hishombashiowewa ma ondo avak os li hishombashiowewa lihi oso si unak takatukuyikwa lir, os mbashi mambin li jereshiwak si rakajinda hom. Mbele mbele os sunguwavu mende lihi nga li lakmbaha li hishiwa ondo olmu lirin kavak nanduwa, os ma faheye ihi suwurinda mishik or iwak fa uksik si suwuri lalayiwak or uk anda hom.

10 Ome sira, yanjik hishombashiowenda nombo oso mbele mbele kava tontlo sira. Mberem ushiwak? Ma lal ya mendenjik li hishombashiowehe Jisasin li tiyanda nombon os limu halawa. Erem li uwa oso os lihinjik masham kormek li jihi li entlembale misinda hom olmu nanduwa.

6:2: Fm 16 **6:3-4:** Ga 1:6-9 **6:5:** 2 Ti 3:8; 4:4; Ta 1:14 **6:6:** Fl 4:11-12; 1 Ti 4:8; Hi 13:5 **6:7:** Jop 1:21 **6:10:** Ef 5:5

Timoti, mir mbele mbele kava ondon atamataweka

11 Hako mir Avui Wasilakahi ma mir, mbele mbele kava
ondon er atamataweka. Mir avak Jisasin tiyanda nombon
kopshan er mbaha sihi nomorawun kishaka. Unak Avui
Wasilakahi misokomek or heyenak ma jivik mi naha nombo
wornan er tiyaka. Uhu ma amber mi rupshihi mashin
naman tangrishi sawenak li misika.
12 Mir Jisasin tiyanda ma mira. Mir avak kwambu orhik
esehe mbele mbele os mihik talawan sihi mblarnaka. Un-
danak kumak avak ermba ermbak linda oson mivai laka.
Oson mi lakmbaha angop or kamari mir, os ma siosik
fehenda li heyerik mi mbar, "Sunguwavu anhi nga Jisasin
a hishiewehe orin a tiyanda nira." Karem mi mbari wolo
orok.
13 Avui Wasilaka or mbele mbele ol ni heyendan uhunda
ma ri. Krais Jisas or Pontius Pailathi misokomek or sihi
mashin omek saweri ri. Or mbeek mbele las ajeri ambu ri,
wahau. Fri heyewak mirin kwambuk amu sawenduwa.
14 Mir avak mashi Wasilaka Jisas Krais or mbahandan
arme wornak er tiyanak or taka.
15 Or Avui Wasilaka or mbahanda wolokop takwa ri. Avui
Wasilaka orto nom lishinak mbele mbele ondo orhi siyokop
sikwa lir. Or malakamak nanda malakama lihi ri. Or
hiushamak nanda hiushama lihi ria.
16 Or mbeek ma li handa hom handa ambu ri. Or
ukruharanda nindik er linda ri. Unda osik nir mbeek orin
ni heyenda ambu ri. Uhu mbeek pasir orhik ni ihi lafaukwa
ambu nir. Ma lar mbeek orin heyenda ambu ri, wahau. Or
ermba ermbak kwambu nga nanda ri. Uwosik nir amber
hom ermba ermbak hi orhin ni hauoweka. Ome sira.

Ma jir ya nga mushak nanda jir, ma anandin ji jelyaka

17 Ma ol ya nga mbele mbele nga mushak nanda ondon
karem saweka, jir avak hi jihin ji hauowehe ji mba, "An
mbele mbele musha ngashi nir. Mbele kava las anhik
talakwa ambu sir," karem ji hishinan. Mbele mbele jihi
ondo mbeek nambek naha jirin jelyakwa ambu lir, wahau.
Hako karem ji hishika, "Avui Wasilaka orto nom anin
jelyakwa ri. Ortonom mbele mbele jivin or hashiwak nimu
rupshinduwa."
18 Lirin sawenak mbele mbele jivin li uhu ya lihin li laha
ma ol mbele mbele ngashi ambun li jelyaka.
19 Os erem li u nahi, ambehoma, mbele mbele jivi os
kumak li lakunda oso os fa rasaha hisufasuwu si faashiwak si
sinda hom os limu erem unduwa. Uhundanak kumak ermba
ermbak linda oson livai laka.

6:11: 2 Ti 2:22 **6:12:** 1 Ko 9:25-26; 2 Ti 4:7 **6:13:** Jn 18:36-37 **6:15:** Rev 17:14 **6:17:** Lk 12:20 **6:19:** Mt 6:20

Timoti, lerawu os mi lawa nga os mi liyawa nga auheyeka

20 Timoti, lerawu os mi lakmbaha Avui Wasilaka mirin or
hahandan auheyeka. Ma ol orhi misokomek or heyewak
ferfar anambli anamblarna yanda ma ondon avak pasir
i lafauwa hala. Lihinjik karem mbanda ola, ﷽Nir hishi-
yarinda wasilaka ngashi.﷽ Hako wahau, os erem li mbawa
men semben mbayanda lir.

21 Hako os erem li hishinda nombo oso osmu lirin toloho
mbraharonduwa. Ushihi Jisasin tiyanda nombo angop li
halari sir.

Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak jirin or jelyaha waprup-
shi orhin jirin hakwa ria. Unda kasira. Ambehoma.

6:21: 1 Ti 1:6; 2 Ti 2:18

Jekamba nindisik Pol Timotinjik or kayeri

1 An Pol anira. Avui Wasilaka orhinjik anin or kamashirik
Krais Jisashi aposelik amu nara. Uhu nor mbashihindak
mashi orhin a sawenak hulaima nokopma Krais Jisasin wavu
lihik li eweka. Uhundanak os ermba ermbak linda oson livai
laka, os or hakmbaha or mbahandari hom.
2 Jikisi anhi Timoti mirin, jekamba kason mirnjik amu
kayenduwa. Mirnjik Avui Wasilakan a sawenak or nga Krais
Jisas Wasilaka nihi nga waprupshi frihi nga holo frihi nga
waphimbiji frihi nga avak fri halashinak mihik si naka.

Timoti, mir avak Avui Wasilakahi mashin mi sawekwan ajewa hala

3 Timoti, an mirin a hishiwa wolo Avui Wasilakan arme-
sarmek amu mbanduwa. Uhu ermba ermbak mirnjik orin
a sawenda nir. Lerawu orhin a lawak misokome orhik or
heyewak kavakava anhi ondon angop a sawerakoshihindak
sunguwavu anhi osmu krahak nanduwa, os mas neloko mis-
umu anhi lerawu orhin li larik sunguwavu lihi si nahandari
hom.
4 Timoti, nakrem shi liyaha mirin a halashihi na rarik mi
tlahanda oson indiyok amu hishinduwa. Uhu kolok indiyok
mirin a ra heyekwak amu hishinduwa. Os a raha mirin a
heyewa wolo avak a rupshi mendekwa nir.
5 Nombo os Jisasin mi tiyandarin angop a heyeri mir.
Mir neloko mihi Lois nga nijava mihi Yunis nga Jisasin fri
tiyandari hom erem tiyanda mir. Uhu na hishiwa, mir
mbeek nombo oson halawa ambu mira.
6 Uwosik indik mirin amu sawenduwa, presen os Avui
Wasilaka mirin or hahandan halashinak wasilakak si naka,
os ma hin li tiyashiwak wasilakak si ukrunda hom. Uhu
presen orok er toloho lerawun laka. Presen oson angop
mirin or hari sir, os tava anhin mirik a hauowehe na toloho
mirnjik Avuin a saweri wolok.
7 Misi, Avui Wasilaka Masikome os nirin or hahanda
mbeek ni ajekmbaha nor hari ambu sir, wahau. Masikome
orhi oto nirin kwambun handa ria. Uhu or unak man ni
rupshihi nihinjik ni ruwol tava oloho ni lika. Erem nanda
Masikomen nirin hari ria.
8 Uwosik mir avak Wasilaka nihi mashi orhin mi sawek-
wan aje wanyiwa hala, wahau. An mashi orhin a sawerik

1:2: Ap 16:11; 1 Ti 1:2 **1:3:** Ap 23:1 **1:5:** Ap 16:1 **1:6:** 1 Ti 4:14 **1:7:** Ro 8:15

anin li laharaha krawuk li eweshindak amu linduwa. Mbele mbele ol anhik talari ondon mi misihi avak anjik holowa hala. Mir avak an nga nakrem shi sihi nomorawu os mashi orhin shi sawewa nombo orok talawa oson shi kisha avishaha shi laka, kwambu os Avui Wasilaka shirin or hahanda ambek.

9 Avui Wasilaka mbele mbelen or u namber nirin or jivinakmbaha angop or mbahanda sir. Mberemhi nombok nirin or jivinar? Mbele jivi las ni undari osik nirin or jivinakurik mbari or? Wahau, erem nembes. Waprupshi orhik Jisasin or halashirik nihi farniyik or hari osik orhi mak nimu nara.

10 Krais Jisas os or hari nombo orok waprupshi Avui Wasilakahi kormbak si nashirik nimu heyera. Krais Jisas or hashihindak os ma li handari nombo osmu mendek nara. Unda osik kumak ermba ermbak linda oson nivai laka, os Mashi jivi orhi nirin si sawenda hom.

11 Avui Wasilaka anin aposelik ormu kamara. Ushinak Mashi jivi orhin hulaima nokopman a ewesawejehen.

12 Lerawu oson a lari osik nomorawu toson amu kishanduwa. Hako an mbeek a ajenda ambu nir, wahau. Angop a heyeri ri, ma or a tiyandan. Or avak anin arangoshinak lerawu os anin or hahanda oso mbeek mendek nakwa ambu sir.1:12 Er si nana ihi kumak Wasilaka indik takwa ri.

13 Mashi ome kas mirin a sawewan er toltambanaka. Uhu os a sawewa hom hulaima nokopman ewesaweka. Uhu os Kraisin mi tiyanda nombon er sitambanaka. Uhu ma amber er nga rupshika. Ondon undahi mira, os Krais nga nakrem shi si nahi, os mi analayi fri sinda hom sikwa shira.

14 Mashi jivi Jisashin Avui Wasilaka mirin or hari osa. Unda osik Masikome orhi avak mirin or jelyashinak mashi oson er toltangrika.

15 Provins Esiak fehenda ma amber anin li halarin angop mi misiri sir. Figelus fre Hermogenes er nga anin halari vri.

16 Hako Onesiforus, wahau, anin halari ambu ri. Ermbak anin korheyehe anin or jelyandari osik wavu anhi osmu jivik nara. Uwosik Avui Wasilakan a sawenak or nga jikisnokopji orhi nga armek or ukwa ria.

17 Os kolaka Romik or tari wolo anin or lasayaha anin ormu heyera.

18 Uwosik Avui Wasilakan a sawenak armek orin er or ukwa ria, os hulaima nokopman or heye mbakuna wolo. Timoti, mir angop er nga mi heyendari ria, os kolaka Efesusik a liri wolo anin jelyandari ria.

1:9: Ef 2:8-9; Ta 3:5 **1:10:** Hi 2:14 **1:11:** 1 Ti 2:7 1:12 **1:12:** Saveman lal karem mbanda lir, mashi kaso karem nanda sir, ﷽Or avak anin arangoshinak os orin a hishiowenda nombo anhi oso mbeek mendek nakwa ambu sir.﷽ **1:14:** 1 Ti 6:20

2

Timoti, mir avak Kraishi awun unda ma indingak er naka

1 Jikisi anhi Timoti mirin, mir avak kremangrehewa hala,
kwambuk er sitambanaka. Os Krais Jisasin mi tiya nahi,
avak er or jelyakwa mira.
2 Mashi os a sawerik mi misindan ma ol wornak nawan
saumukoloshinak li misika. Unak lir nga ma anandin li
saweka.
3 Mir avak Krais Jisashi awun unda ma jivik er naha
nomorawu os orhi mak talawan an nga nakrem shi kishaka.

4 Misi, awun unda ma ondo mbeek lerawu anandi las nga
landa ambu lir, wahau. Angop mi heyenda lir, maifuk sinda
ma lihi lirin or rupshikmbaha lerawu os li landa oso nom
landa lir.
5 Ol shirinyanda ma ondo erema. Os li shirinya ikmbaha
li sawenda nombo hom shirinya inda lir. Os nombo kal li
suruwa mbeek presen las lakwa ambu lir.
6 Ma ol nowen landa ma ondo erema. Lerawu havan li
landa osik akrashin masmas anda lir.
7 Mashi kas a sawewan armek hishika. Wasilaka avak
wapjip hishiyarindan or hashinak avak yawur mi yarikwa
sir.
8 Mir avak armek misika. Krais ma indingak or naha king
Devithi krahak fehendari ri. Uhu nor haha indiyok usahari
ri. Mashin karem a sawenda nira.
9 Mashin karem a saweshirik anin li toloho kuvuk li ishihi
hirnyanda ma hom krawuk li eweshihindak amu linduwa.
Hako mashi Avui Wasilakahin mberem li laha krawuk li
ewendahi ambu sir, wahau.
10 Mbele mbele kava lal anin li u nahi, na ajekwa ambu
nir. Mberem ushiwak? A hishiwa karem, os nombo orok
ma ol Avui Wasilaka orin or kamahanda ondo Jisas Kraisin
li heyekrahakoro nahi, orin sunguwavu lihik li eweshinak
Krais lirin indiyok or laka. Uhu or nga nakrem ermba
ermbak li lika. Karem a hishihi mbeek nomorawun a
kishakwan a ajekwa ambu nir.
11 Mashi kas a sawewa kaso omendinga sira. Uwosik mir
misika.
Os or nga nakrem ni hahanda nahi, kumak or nga nakrem
ni likwa nira.
12 Os nomorawu amber ni kishaha ni kremangrehewa ambu,
kumak avak or nga nakrem malakamak ni nakwa nir.
Os orin ni mba, “Nir mirin ni heyenda ambu nir.”
Os erem ni mba nahi, or nga kumak avak erem nirin
mbakwa ria.

2:3: 2 Ti 1:8 **2:5:** 2 Ti 4:8 **2:6:** 1 Ko 9:7 **2:8:** Ro 1:3; 1 Ko 15:4 **2:9:** Ef 3:1,13; Fl 1:12-14 **2:11:** 2 Ko 4:11 **2:12:** Mt 10:33

13 Hako os orin ni mba, "Nir avak mirin ni tiyakwa nir."
Karem ni mbashihi lewas orin ni hala nahi, or mbeek
mashi os or mbahandan halakwa ambu ri, wahau.
Mberem ushiwak? Or mbeek ma nir hom mbafirim-
banda ambu ri, wahau. Mashi os or mbahanda hom
erem er unda ri.

Timoti, mir avak kwambuk sihi Avui Wasilakahi lerawun jip laka

14 Mashi kas a sawewak mi misiwa kason hulaima
nokopman ermba ermbak saweka. Misokome Avui Wasi-
lakahik mainkwambuk lirin saweshinak lihi ambek li ana-
mainkwambun mbawan li halaka! Os erem li mbawa mashi
oso mbeek lirin jelyashinak jip li likwa ambu sir. Mashi os
erem li mbawa oso si unak kavak li nakwa sir.
15 Timoti, mir avak lerawu os mi lawan yawur laka.
Uhu mashi omendinga nom yawur saweka. Ushinak Avui
Wasilaka or heyewa mbele mbele ol mi uwa ondo jivikop li
nashinak mbeek mi humblarakwa ambu sir.
16 Maintarmbe mashi os Avui Wasilakahi mashi nga
nakrem nawa ambu oso man tolmbraharo laha iwak Jisashi
nombon li halaha homek li sinda sir. Hako mir erem nanda
mashin misiwa hala.
17 Mashi oso eje os awarikandak si naha si haimbunya
haimbunya ihi wasilakak si naha man uwak kavak li
nanda hom nanda sir. Maintarmben sawenda ma lihi lap
Himeneus fre Filetus ovria.
18 Frir mashi omendingan sawendan er fri halaha karem
mbafirimbanda vri, "Os sunguwavun ni tormbleri wolo
angop mawan ni halaha ni usahari nir. Karem uwosik ma
lar mbeek kumak indiyok usahakwa ambu ri." Karem er
fri mbafirimbashiwak ma lal Jisasin tiyanda nombon angop
halari lir.
19 Hako Avui Wasilaka sios orhi mbeek mendek nakwa
ambu sir. Mberem ushiwak? Angop wormbonawa hom or
faashiwak kumdik er sinda sir. Wormbonawa orok mashi
las karem li kayeri sir, "*Wasilaka* ma orhin angop armek or
heitakonda lir." Uhu mashi las nga orok li kayeri sir, "*Ma*
or mba, an Kraishi ma nir, karem mbawa ma oto kavakavan
or undan or tirna halaka!"
20 Ma or mbele mbele musha ngashi aka orhik hambiya
kumbiya orhi mushak nanda lir. Lal silvak lal golik li unda
lir. Hako lal mik lal jerek li unda lir. Ol silva nga gol nga
li unda ondo jiviwavik nanda lir. Ushiwak wolo wolokop li
uhu anda lir. Hako mik li unda nga jerek li unda nga men
mbermbar li uhu anda lira.

2:13: Ro 3:3-4; Ta 1:2 **2:14:** 1 Ti 6:4; Ta 3:9 **2:15:** 1 Ti 4:6 **2:16:** 1 Ti 4:7
2:17: 1 Ti 1:20 **2:19:** Ais 52:11; Jn 10:14; 1 Ko 8:3

21 Uhunda hom nir Jisasin tiyanda ma erem nimu nanduwa. Os kavakavan ni undan ni halaha misokome orhik jivindingak ni na nahi, hambiya silvak mo golik li unda hom ni nakwa nir. Unak Avui Wasilaka avak lerawu wasilaka las nihik or halashinak ni lakwa nir. Avak orhi ma indingak ni naha lerawu jivi nirnjik or hundujendan ni lakwa nira.

22 Misi, mir avak jikanda ermbasi nokop wavun li hishinda hom hishiwa hala, wahau. Hako lerawu jivi nom funtle havantlehe laka. Nombo os Avui Wasilakan mi hishiewenda nga man mi rupshinda nga halanak kwambuk si naka. Uhu ma ol misokome Avui Wasilakahik jivik li nakmbaha hishiwa ma ol orin ermba ermbak sawenda ma ondo nga nakrem ji lika.

23 Ai ai mir avak maintarmbe os ferfar li mbahayawa mashin lir nga nakrem sifale mi mbanan. Os erem li mbanda mashi oso men aulekombe mashin li mbanda sir.

24 Hako Avui Wasilaka lerawu orhin landa ma awun uwan or hala. Orhinjik or hafakaha huliyi usanda mashin or mbawan or hala. Hako man armek or uhu mashin howai or ewesawenak li misika.

25-26 Ma ol mblirmblarihi mbanda ma ondo Laulaka angop or lari lir, os foomen foom kowek li kruwunda hom. Ushihindak os or mbahanda nombon tiyanda lir. Hako os mainome Avui Wasilakahin li hishiyari nahi, os Laulakahi foom kowe orok li layindan avak li hala ikwa sir. Karem uwosik Avui Wasilakahi mashin sawenda ma oto ma ondon naman or toloho hishiyarinda nombok or tolo wornaka. Erem or ushinak Avui Wasilaka sunguwavu lihin or toloho tormbleshinak mashi ome orhin li misindiyakwa ola.

3

Mbele mbele am mendek si nakuna wolo ma kava menden ukwa lir

1 Timoti, mir avak hishiyarihi lika. Mbele mbele am mendek si nakuna wolo mbele mbele kava mushak talakwa lir.

2 Oro wolok hulaima nokopma lihikop hishikwa lir, mbeek ma anandi nga hishikwa ambu lir. Ya mendenjik hishombashiowekwa lir. Uhu hi lihin hauowehe yerkujikwa lir. Ma amber hom mashi kavakavan li mbaha okolekwa lir. Uhu mbeek avoko nijava lihi mashi lihin misikwa ambu lir. Uhu ma ol lirin armek undan armesarmek mbakwa ambu lir. Lirin kavak ukwa ola. Avui Wasilakahi mashin li misikwa kas nga wavu lihik nakwa ambu sir.

3 Uhu ma anandin li heyehe holokwa kas nga lihik nakwa ambu sir, wahau. Os li anangriyawa wolo waplelena lihi mbeek mendek nakwa ambu sir. Lir men maimbong ishitolo

2:22: 1 Ti 6:11 **2:23:** 1 Ti 4:7 **3:1:** 1 Ti 4:1

yakwa lir. Men ferfar er ukwa lir. Uhu man aulekombekop ewekwa lir. Mbele mbele jivik nandan rupshikwa ambu lir.

4 Uhu naimble lihin kavakavak ukwa lir. Mbele mbele os
li ukwak li hishiwa oso men ferfar ukwa lir. Lihinjik lir
malaka, karem hishikwa ola. Uhu mbele mbele misambi
torok fehenda nom rupshikwa ola. Hako lir mbeek Avui
Wasilakan rupshikwa ambu lir, wahau.

5 Lir men suwambushikop orin hauowekwa lir. Hako os li
liyanda nombo lihi oso kormbak nirin mukunak ni heyekwa
sir, lir mbeek Masikome Avui Wasilakahi nga nanda ambu
lir, wahau. Hako mir erem nanda ma ondon i pasir lafauwa
hala.

6 Ma ol erem nanda ondo men mayam hokophakovi
ihi nokove ol wavu lihi tumtum nanda ondon li haimba
handambawak os li mbawa hom unda ola. Nokove ondo
kavakava os li unda hikrip amakrivi hom li faleshiwak er
si nomok si larakmba rakashiwak linda ola. Uwak mbele
mbele kava os wavu lihik tasawa hom er uyanda lir.

7 Mashin li misikwak ifa rafanda lir. Hako mashi ome
maintontolo sihin mbeek yarinda ambu lir, wahau.

8 Haimba handambanda mashin sawenda ma ondo Janes
fre Jambres hom nanda lir. Frir mas Moseshi mashin
mblarna ermberi vri. Uhunda hom ter erema, haimba
handambanda ma ondo mashi omen mblarna ermbenda
lir. Lir mbeek mbele las hishiyarinda ambu lir. Lir Avui
Wasilakan hishiowenda nombon mbelenda lir.

9 Hako os erem li uwa nombo mbeek nambek nakwa
ambu sir. Avak tle rakakwa sir. Avak ma amber li heyehe
li krahakorokwa sir, os mas Janes fre Jambres wavu frihi
tumtum fri naha ferfar fri urik ma amber li heyeri hom.

Timoti, mir Avui Wasilakahi mashin kwambuk er toltambanaka

10 Lerawu jivi Avui Wasilakahi os a landarin angop mi
heitakori sir. Nombo nombo os a liyandari nga, orin a
tiyandari nga, mashi orhin a sawendari nga, man a rup-
shindari nombo nga, kwambuk a sitambanda nga, angop mi
heitakonda sir.

11 Hako anin li jila mandingormekurik uri ola. Hako
nomorawu oson a kishakuri wolo mbeek a ajeri ambu nir,
wahau. Angop mi heyendari nir. Anin wutarik li ewehe
kavakavak li ya urin. Os yanga Antiokik, Aikoniamik, Listrak
a liri wolo anin mandingormekurik li ya uri ona. Hako Krais
anin or arangoho nor jelyashirik jip a liri nir.

3:5: Mt 7:15,21; Ta 1:16 **3:8:** Kis 7:11 **3:11:** Ap 13:14-52; 14:5,8-20

12 Uhunda homa, ma amber ol Kraisin sunguwavu lihik
ewehe Avui Wasilakahi mashin tiyanda ma ondo erem li
ukwa ola.
13 Hako ma kava ol haimba handambanda mashin
sawenda ma ondo kavakava os li unda oso erem er li unak
wasilakak nakwa sir. Uhu man li haimba handambanak lir
nga lirin haimba handambakwa ola.
14 Hako mir ma ol mirin mashin sawendari ma ondon
angop mi heyeri lir. Lir Avui Wasilakahi ma indingo lira.
Unda osik mashi os li sawerik mi misindarin kwambuk er
toltambana sika.
15 Jikisakrik mi nari wolokop mashi os Avui Wasilakahi
jekambak li kayehendarin mi sishihi mismisi rari mira.
Mashi oso mu mirin saweshihindak Krais Jisasin sunguwavu
mihik mi eweri osik Avui Wasilaka mirin indiyok or lari
mira.
16 Mashi os jekamba orhik li kayendari oso Masikome orhi
sauharik li kayeshihindak osmu wanduwa. Mashi oso jivijivi
nom ni tiyakmbaha sawenda sir. Unak mbele os kavak
nanda nga jivik nanda nga ni yarikmbahan. Uhu os nombo
kavan ni tiya nahi, nirin si tolo wornaha si saumukolowak
nombo kavan ni halaha nombo wornan ni tiyanda nir.
17 Karem uwosik mashi oso, nir Avui Wasilakahi man si
tolo wornashinak, nombo orhin ni tiyaha lerawu jivi orhi
nirnjik or hundujehendan ni laka.

4

Timoti, mir mashi Avui Wasilakahin kwambuk er sishi-saweka

1 Jisas Krais malakamak or naha misambik indiyok or tawa
wolo ma ol liwa nga haha ihinda nga avak mbele mbele ol li
uhundan or heyembakwa ria. Or nga Avui Wasilaka nga fri
heyewak mirin kwambuk amu sawenduwa.
2 Mir avak mashi Avui Wasilakahin kwambu mendek er
saweka. Ma ol mashin misikmbaha rupshiwa nga ma ol
mashin misikwan turawa nga mashin kwambuk saweka.
Mbele mbele kava li uwan mi heilatalehe kwambuk mbanak
os erem li uwa oson er li halaka. Uhu mashin naman
saunjelyashinak wavu lihi avak jivik si naka. Uhu ermba
ermbak mashi Avui Wasilakahin er sishi saweka.
3 Mberem ushiwak? Kumak avak hulaima nokopma
mbeek Avui Wasilakahi mashi omendingan misikmbaha
hishikwa ambu lir, wahau. Lir avak mamblan oweutakwa
lir. Uhu ma ol mashi os li rupshikwak li hishinda mashin
sawenda ma ondo li taha li sawenak li misikmbahan.

3:12: Mt 16:24; Jn 15:20; Ap 14:22 **3:16:** Ro 15:4 **4:3:** 1 Ti 4:1

4 Uwosik mashi omendingan li misikwan li turaha li
kumasihi ikwa lir. Uhu waskavu hom nanda mashi yejen
li sawenak li misihi oso yejen tiyakwa lir. Uwosik mir avak
mashin er sishi saweka.
5 Hako mir avak armek heyekrahakoroho sika. Uhu
nomorawu os mirik si talakwan ajehe aulongowa hala! Mir
Avui Wasilakahi mashin mi sawekwak nawa mir. Uwosik
lerawu os mirin or harin er mi laha ihi er larakoka. Halawa
hala!

Polin li mandingormekuri wolo am pasir nar

6 Hako anin li jimandingormeshinak a haha misambi toson
a halaha na ikwa wolo osmu pasir nanduwa.
7 Awu jivin a uhu nombo wornakop angop a shirinya rari
nira. Uhunda ambehoma, an mbeek Wasilaka anhi Jisasin a
hishiowendan a halawak takawa ambu sir, wahau.
8 Uwosik wasa os anin or hakwa os ormu hundujeshiwak
osmu wanduwa. Wasa oso karem. Or, an ma jivi, karem
anin mbakwa ria. Or nombo worna mendek mbele mbele
ol ma li uhundan or heyembakwa ria. Kumak indik or
takwa wolo avak wasa oson anin hakwa ria. Hako antonom
nembes, wahau. Ma amber ol orin heyekwak nikishiwa ma
ondo nga wasa oson or hakwa lir.

Pol Timotin or mainhari

9 Timoti, mir kolomalok torok ta anin heyeka.
10 Demas angop anin halari ri. Or mbele mbele misambi
torok fehendan or rupshi mendenda osik anin or halaha
kolaka Tesalonaikak iri ria. Urik Kresens angop provins
Galesiak iri ria. Urik Taitus angop distrik Dalmesiak iri ria.
11 Hako Luk nom an nga shimu linduwa. Mi rakuna wolo
Mak nga laha shi raka. Os orin mi laharawa avak lerawu tos
a lawan jelyakwa ri.
12 Hako Tikikus angop a mbashirik Efesusik iri ri.
13 Os mi rakuna wolo kousamba anhi os aka Karpushik
yanga Troasik a halahanda oson er nga laharaka. Uhu
jekamba ondon amber laharaka. Uhu jekamba ol sipsip
sishik li kayihindan hishakashawa hala! Er nga laharaka.

14 Aleksander mbele mbelen sunja brasik unda ma oton
angop mi heyendari ri. Or anin kavak uri ri. Karem uri osik
Avui Wasilaka wasan or hakwa ri.
15 Or mashi os ni sawendan himbi limbihi mblarna
ermberi ria. Unda osik mir nga avak orin auheyeka, las avak
mirin er nga kavak or unda ngashi.

4:6: Fl 2:17 **4:7:** 1 Ti 6:12 **4:8:** 1 Ko 9:24-25 **4:10:** Ap 15:37-39; 2 Ko 8:23; Kl 4:14 **4:13:** Ap 20:6 **4:14:** Sng 62:12; Ro 2:6; 1 Ti 1:20

16 Maifu mendek anin kotik li eweri wolo ma lar mbeek
anhi kumayok sihi anin jelyari ambu ri, wahau. Ma amber
anin halari lir. Hako Avui Wasilakan a sawenak lirin kavak
or nakwan or hala.
17 Hako Wasilaka nom anhi kumayok washisihi kwambu
orhin anin ormu hara. Uri osik mashi orhin a sawerik ma
ol mashi orhin mblarnandari li misiri sir. Angop anin li
mandingormekuri mendek nari sir. Hako Wasilaka anin or
arangoshirik anin li mandingormeri ambu lir.4:17
18 Karem uri osik amu hishinduwa kumak er nga Wasilaka
anin or arangoshinak mbeek mbele kava las anhik talakwa
ambu sir. Uhu anin kuyanga orhik ya laha ikwa ri. Nir
amber hi orhin ermba ermbak ni hauowehe orin ni hausim-
bausika. Ome sira.

Wesambasa mashi

19 Mir avak wesambasa anhi kason Prisila nga Akwila nga
Onesiforus nga jikisi nokove orhi nga saweka.
20 Misi, Erastus or yanga Korinik er lindu. Trofimus or
kavamisirik a halashirik yanga Miletusik er lindu.
21 Mir avak kolomalok taka, las avak mi nikishinak ma
rakanda wolok si nanda ngashi. Yubulus, Pudens, Linus,
Klodia nga Kraisin hishindiyanda ma amber nga wesambasa
lihin mirin olmu handuwa.
22 Wasilakan a sawenak mirin avak or jelyaka. Uhu
waprupshi orhin or halashinak avak mir nga ma ol nakrem
ji linda nga jihik si naka. Ambehoma.

4:17 **4:17:** Mashi Grikik li kayeri, ﷽Avui Wasilaka anin laionhi suwambushik indik or lari.﷽ **4:19:** Ap 18:2; 2 Ti 1:16-17 **4:20:** Ap 19:22; 20:4; Ro 16:23

Jekamba Pol Taitusnjik or kayeri

1 An Pol anira. Jisas Krais aposel orhi anira. Avui Wasilaka
lerawu orhin landa ma anira. Anin or kamashihindak
an nga mu ma ol orin tiyakmbaha nor kamahanda ondon
mashin amu sawenduwa. Unak nombo os orin li tiyanda
nombo lihi oso avak kwambuk si naha os li nakmbaha nor
mbawa hom li naka.
2 Avui Wasilaka anin or kamashindak na sihi ma ondon
a jelyashinak kwambuk li sika. Uhu li nikishinak ermba
ermbak linda oson avak lirin or haka. Mberem ushiwak
oson li lakwak li hishindu? Mas araje wolokop mbele
mbelen or u namber os ermba ermbak li likundarin or
hakurik angop or mbahandari osik li lakwa sira. Or mbeek
mbafirimbanda ambu ri, wahau.
3 Uhu os or mbahandari wolok si narik mashi jivi Jisashi
kormbak talari sir. Avui Wasilaka nirin jivinahanda ma ria.
Or yap kamashirik lerawu toson amu landuwa.
4 Taitus mirnjik jekamba kason amu kayenduwa. An nga
mir nga Kraisin nakrem shi tiyaha an nanda hom mi nawa
osik mir jikisi anhi mira. Mirnjik Avui Wasilakan a sawenda
nira. Unak or nga, Krais Jisas or nirin jivinahanda ma
nga, waprupshi frihi nga waphimbij frihi nga fri halashinak
mihik si naka.

Taitus wasman lal or kamakmbaha Pol or halashirik ailan Krit orok liri ri

5 Lerawu sumbuyambun mi larakokmbaha ailan Kritik
mirin a halashirik mimu lira. Uhu os mirin a saweri hom
sios ol orok nandan wasman lal mi kamashinak li sika.
6 Ma ol wornak nanda ondon wasmanik mi kamashinak
li sika. Ma or nokove namtas nom nanda, jikisi orhi er
nga Kraishi mak li naha avoko nijava lihi mashin misihi
sisakasak unda ambun. Erem nanda ma ondon wasmanik
kamaka.
7 Lir maifuk siosik sihi Avui Wasilakahi lerawun landa lir.
Uwosik mbele kava lal li uwa li hala. Lir avak lihinjikop li
hishiwan li hala. Kolok li waplelenawan li hala. Uku kavan li
awan li hala. Kolok awun li uwan li hala. Ya musha mendek
li lakwak li hishiwan li hala. Erem li uwan li hala.
8 Hako lir avak mbele mbele jivi nom li rupshika. Ma ol
aka lihik tawan armek li uka. Lir avak li ruwol tava oloho
lika. Uhu ma amber nakremkop li rupshika. Lal li jivinaha
lal li kavanawa li hala. Unak mbele mbele ol li unda Avui
Wasilaka misokome orhik or heyewa avak jivik li naka.

1:2: Kl 1:27 **1:4:** Ro 1:7; 2 Ko 8:23; Ga 2:3; 2 Ti 4:10 **1:6:** 1 Ti 3:2-7; 2 Ti 2:24-26

9 Lir avak mashi omendinga os nir aposel ni sawendari oso
nom kwambuk li toltambanaka. Uhu mashi oso nom li sawe-
nak hulaima nokopma mashi oson li misihi li tiyaka. Uhu
ma ol Avui Wasilakahi mashin apsham sawenda ma ondon
kwambuk li sawehe li pantleshinak os erem li sawenda oson
li hala.
10 Sios orok fehenda ma mushak mbeek Avui Wasilakahi
mashin omek sawenda ambu lir, wahau. Lir men maintarm-
ben sawehe man nombo kavak tolmbangonda lir. Ol erem
nanda ma ondo mamatar lihi Judama lir. Ter olmu Jisasin
tiyanda mak li nakmbaha olmu mbanduwa. Hako karem
ewesawenda lir, "Os Judama lo lihin amber hom ji tiyana
ambu nahi, jir mbeek ermba ermbak linda oson lakwa ambu
jir."
11 Karem li ewesawewak ma mushak angop Jisasin tiyan-
dari nombon tirna halari lir. Karem uwosik lirin kwambuk
er mbashinak suwambushi lihin li tlava arangoshihi li lika!
Os erem li sawewa oso men li haimba handambaha ya jihin
li lakmbaha olmu mbanduwa.
12 Ailan Kritik fehenda ondo hi kavak li ushanda ola.
"*Haimba* handambanda ma lir. Fle tarmbe hom li naha
sisakasak unda lir. Akwa nom li aha tembe wanda lir.
Karem nanda ma lir." Malakama lihi lar karem mbari ora.
13 Mashi os or mbari omendinga sira. Karem nanda
osik mir avak lirin kwambuk sawenak nombo kava oson li
halaha Avui Wasilakahi mashi omendinga nom li misihi li
tiyaka.
14 Judama waskavu lihin li sawewan li misiwan li halaka.
Uhu ma ol mashi omen mblarnanda ma ondo mbele mbele
ol lirin li mbaskashiwak li uwan li halaka.
15 Misi, ma ol sunguwavu lihi uknjele hom nawa mbele
mbele lihi ondo er nga jelek nanda lir. Hako ma ol
Jisasin tiyanda ambu ondo sunguwavu lihi ukrupshinda
hom nanda sir. Uwosik mbele mbele lihi amber ondo er nga
jelek nanda ambu lir. Sunguwavu lihi tumtum si nashiwak
Avui Wasilaka misokome orhik or heyewa angop fendele
indingawa lir.
16 Erem nanda ma ondo men suwambushikop karem
mbanda lir, "An Avui Wasilakan a hishiowenda nir." Hako
wahau, mbele mbele ol li uwa ondo olmu nirin mukuhu
sawenduwa, "Tondo angop Avui Wasilakan halawa tolira."
Ma kava indingak li naha ferfar uhu mashin mblarnanda lir.
Lir mbeek mbele jivi las undahi ambu lir, wahau.

2

1:10: 1 Ti 4:7 **1:11:** 2 Ti 3:5-6; 1 Pi 5:2 **1:13:** 2 Ti 4:2 **1:14:** 1 Ti 4:7 **1:16:** 1 Jn 1:6; 2:4

Ma amber Avui Wasilaka nombo os li tiyajehe or mbahandan li tiyaka

1 Hako mir avak hulaima nokopman ewesawenak os li liyanda lihi Avui Wasilakahi mashi nga nakrem si naka.

2 Avoko laka ondon karem ewesaweka, Jir avak hishiyarinda jivin halanak jihik si naka. Jihinjik yawur ji ruwol tava oloho ji lika. Avui Wasilakahi mashi worna nom ji misihi ji tiyaka. Ma amber ji rupshika. Uhu kwambuk ji sihi nomorawun ji kishaka. Karem lirin ewesaweka.

3 Nokove ol nijavak nawa ondon karem ewesaweka, Jir avak Avui Wasilakahi nombo wornan ji tiyaha mashi os si mbahanda hom erem ji uka. Man ngriaha maimbong ishitolowan ji hala! Wain ukun laka lakak ji awa hala. Hako mbele mbele jivi nom ji unak ma avak li heyehe nombo os ji tiyanda oson erem li tiyaha mbele mbele jivi nom li uka.

4 Nokove ol akri hulasihinda ondon sawenak lir avak hula lihi nga jikisi lihi nga armek li uka.

5 Uhu avak yawur li ruwol tava oloho jipjip li lika. Uhu jivik li naha akasumbu lihin li laha ermbehe li lika. Uhu hula lihi mashi lihin li misihi lihi siyok li sika. Erem li unak avak mashi Avui Wasilakahin mblarnanda ma ondo mbeek mashi Avui Wasilakahin kavakavak mbakwa ambu lir. Karem lirin ewesaweka.

6 Jikanda ondon kwambuk ewesawenak avak yawur li ruwol tava oloho li lika.

7 Mbele mbele ol mi uwa ondo avak halanak jivikop li nanak li heyehe li tiyaka. Mashin mi sawewa wolo haimba handambanda mashi nga worontle mashi nga mbawa hala, wahau.

8 Mashi omendinga Avui Wasilakahi nom saweka. Unak ma amber li heyenak mashi os mi sawewa mbeek kas mbangokwa ambu sir. Unak mblirmblarinda ma ondo mbeek mbele mashi las mirin mbakwa ambu lir, wahau. Men mayam humblara likwa lir.

9 Ol akishmakishak nanda ma ondon karem ewesawenak li misika. Jir avak malakama jihi siyok ji sika. Uhu mbele mbele ol li mbawa os li mbawa hom ji uka. Mashi lihin siyasayawa ji hala.

10 Mbele mbele lihin lawa ji hala, wahau. Ma worna ma mendek ji nanak li heyehe mashi Jisashi os ni sawenda, ome sira, karem li mbaha avak lir er nga mashi oson li tiyaka. Karem lirin ewesaweka.

11 Avui Wasilaka waprupshi orhi angop Jisas Kraisin or mbashirik misambi torok hulaima nokopman or jivinakurik or tari nombo orok kormbak si talarik ni heyeri sir.

2:3: 1 Ti 3:11 **2:5:** Ef 5:22 **2:7:** 1 Ti 4:12 **2:8:** 1 Pi 2:15 **2:9:** 1 Ti 6:1

12 Ushiwak mashi orhi karem osmu nirin sawenduwa,
mbele mbele kava misambik fehe ol wavu nihik rasanda nga
mbele mbele ol misokome orhik or heyewa kavak nanda
ondo nga ni undan er ni halaka. Hako nihinjik yawur ni
ruwol tava oloho ma worna mak ni naka. Uhu os misambi
torok ni liwa wolo mbele mbele jivik nanda ol or rupshinda
nom ni uka.
13 Uhu os Jisas Krais nirin jivinahanda ma oto misambi
torok indiyok or takwa wolon ni nikishika. Or God indinga
ria. Or Avui Wasilaka kwambu orhi os ukruharanda nga
nanda nga kormbak takwa ria.
14 Nir ma misambik fehe amber hom ni hakurik ni nari
nir. Hako Krais nihi farniyik or sihi miandok hari ri.
Uhu nirin jivinari ri. Karem or uhu kavakava nihin or
yoko ermbeshinak orhi krahak ni nakmbahan. Uhu os or
mbahanda hom ni naha mbele mbele jivi os or mbahandan
ermba ermbak ni ukmbahan.
15 Ermba ermbak mashi kason hulaima nokopman ewe-
saweka. Lirin saunjelyanak li misika. Uhu mashin li mblar-
nawa wolo ai ai, karem mbashinak er li halaka. Kwambu os
Avui Wasilaka mirin or hahandak mi sihi mi mbashinak ma
lal mbeek mashi mihin mblarnakwa ambu lir.

3

Kraishi ma jir, nombo worna nom ji tiyaka

1 Mir avak hulaima nokopman indik karem saweka, las
avak li hishakashanda ngashi. Gavman nga ol gavmanhi
lerawun landa ma nga lihi siyok ji sihi mashi lihin ji misika.
Uhu lerawu jivi nom ji lakunak ji hundujehe ji lika.
2 Avak mashi kavan ji mbaha ma lal nga ji anajiwa hala,
wahau. Avak mashi jivikop ji mbaha mayam ji lihi ma amber
hom jihi ambek ji anafaha lika. Karem lirin saweka.
3 Ni hishika, mas sunguwavun ni tormble namber nir nga
ferfar ni nandari nir. Mashin mblarnandari mak ni nandari
nir. Uhu nombo kavan ni tiyandari nir. Wapkava nihi
nga mbele mbele wavu nihik si rasandari nga si hasahasari
hom ni undari nir. Mbele mbele mahin ni antlaha os nimu
wapkava hishiyandari nir. Ma os nirin li waplelenari wolo
nir nga os nimu lirin waplelenandara. Erem nandari mak ni
nandari nira.
4 Hako Avui Wasilaka waprupshi orhi nga man rupshin-
dari orhi nga kormbak si talarik nirin ormu jivinara.
5 Mberem ni nandari mendenjik nirin or jivinar? Ma jivik
ni nandari osik ormu nirin jivinar mo? Wahau te! Nir ma

2:12: 1 Jn 2:16 **2:14:** Kis 19:5; Lo 4:20; 7:6; Ese 37:23; Ga 1:4; 1 Pi 2:9 **2:15:** 1 Ti 4:12 **3:1:** Ro 13:1-7; 1 Pi 2:13-14 **3:3:** 1 Ko 6:11; Ef 2:2; 5:8

kavak ni nandari nir. Hako nirnjik or holoho ormu nirin
jivinara. Kavakava nihin or yoko ermbeshihi Masikome
orhin or hashirik nirin or urik ma akri mendek nimu nara.
6 Jisas Krais nirin jivinari ma ria. Lerawu os or larnjik Avui
Wasilaka Masikome orhin or halashirik nihik ormu rakara.
7 Jisas ushindak Avui Wasilakahi misokomek ma jivik ni
naha orhi krahak nimu nara. Uhu ermba ermbak linda oson
ni lakwak nimu nikishinduwa.
8 Mashi kas a sawewak mi misiwa ome sira. Uwosik mir
avak kwambuk er mi sihi mashi kas a sawewan saweka.
Unak ma ol Avui Wasilakan hishiowenda ma ondo ermba
ermbak lerawu jivi os ma anandin jelyanda nom li laka.
9 Hako ma lal mainsembembaha neloko misumu lihi naha
li rahanda mashin olmu mainkwambun mbanduwa. Uhu
lo Moseshin li tiyanda nombon er nga olmu anamblarnan-
duwa. Hako mir mashi os li mbawan misiwa hala. Mashi
oso mbeek man jelyakwa ambu sir, wahau.
10 Hako misi, os ma lar or taha ma ol siosik li anafaha
sindan li anakorokuna mashin or sawe nahi, ma oton hindi
frijip tolo wornaka. Os mashi mihin or misi nahi ambu, oton
er kumasishinak or ika.
11 Or erem nawa ma oto nombo jivin angop or halaha kava
indingak nawa ria. Kavakava orhi oso avak orin kotim ukwa
sira.

Pol wesambasa orhin Taitusnjik or kayeri

12 Avak Artemasin mo Tikikusin a mbashinak frihi lar
mirik ikwa ri. Mihi farniyik or inak mir nga kolok mi taha
an nga nakrem yanga Nikopolis torok shi lika. Ma rakanda
wolo torok a likwak a hishiwa ona.
13 Mir avak Apolos nga loya3:13 Senas nga armek eweuka.
Unak os fri iwa wolo mbele mbele ondon mi hawak fri laha
iwa, mbeek mbele las warjek nakwa ambu vri.
14 Erem mi uwa, ambehoma, Kraishi ma orok linda avak
li heyekwa sir, nombo os man jelyandan. Ushinak lir er nga
avak erem li uhu Jisasin tiyanda nombon omek er li tiyaka.
15 Ma ol an nga nakrem ni linda wesambasa nihin mirin
nimu handuwa. Unak mir nga wesambasa nihin ol Kraisin
tiyanda ma ol mir nga nakrem ji liwan haka.

Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi orhin or
halashinak jihik si naka. Unda kasira. Ambehoma.

3:5: Ef 5:26; 2 Ti 1:9 **3:6:** Ap 2:17-18 **3:9:** 2 Ti 2:14,16 **3:10:** Mt 18:15-17
3:12: Ef 6:21-22; Kl 4:7-8 3:13 **3:13:** Loya ondo lerawu os li landa karem, os man li kotim uwa wolo ma or li kotim uwa oto yan loyan or hashiwak ornjik or sihi orin jelyanda ri. **3:13:** Ap 18:24; 1 Ko 3:5-6; 16:12 **3:14:** Ef 4:28

Jekamba Pol Filemonjik or kayeri

1 An Pol anira. An lerawu Krais Jisashin a larik krawuk
li oweshihindak a linda nira. Nakrem Jisasin hishindiyanda
ma Timoti nga shi lihi jekamba kason Filemon, mirnjik amu
kayenduwa. Mir nir nga nakrem Jisasin ni hishindiyaha
lerawu nakrem ni landa mira. Mirin nimu rupshinduwa.
Hako jekamba kaso mirtonomnjik a kayewa ambu sir.
2 Jekamba kaso Apianjik er nga amu kayenduwa. Apia oso
nir nga nakrem Jisasin hishindiyanda sira. Hako sirtonom
nembes. Arkipusnjik er nga amu kayenduwa. Arkipus oto
nir nga kwambuk er or sihi lerawu Kraishin landa ma ria.
Uhu hulaima nokopma aka mihik tirsa lotu unda ondonjik
jekamba kaso er nga amu kayenduwa.
3 Jirnjik Avui Wasilaka nihin a sawenak or nga Wasilaka
nihi Jisas Krais nga waprupshi frihi nga waphimbiji frihi nga
avak fri halashinak jihik si naka.

Filemon jivijivin or urik Pol or rupshiri

4 Ermba ermbak Avui Wasilakan a sawewa wolo mirin a
hishihi Avui Wasilakan armesarmek a mbanda nira.
5 Mberem ushiwak? Li sawerik a misiri, mir sunguwavu
mihi nga Wasilaka Jisasin mi haha orin hishindiyanda ma
indinga mir. Uhu Avui Wasilakahi man wapnuku mihik mi
owehe armek unda ma mir. Uwa osik orin armesarmek amu
mbanduwa.
6 Kraisin mi hishindiyanda nombon man mi sawendan
halashinak kwambuk si naka. Uhu mbele mbele jivi os Krais
nirin or hahanda oson avak mi heyekrahakoroka.
7 Awasayi, mir Avui Wasilakahi ma amber wapnuku mihik
owenda mir. Erem mi uwak orhi ma amber sunguwavu
lihi osmu mbornanduwa. Uwak a misihi a rupshiwak
sunguwavu anhi nga osmu mborna mendenduwa.

Filemon, mir Onesimus nir nga nakrem Jisasin ni hishindiyanda ma oton armek uka

8 Lerawu las mi lakwak a hishiwa os nandu. Mashi
jivi Jisas Kraishin a sawerik mi misihi mir an nga nakrem
Kraisin ni tiyanda mak mi nanda osik lerawu oson a mbashi-
wak landahi mir.
9 Hako mbeek erem mirin a mbakwa ambu mir. Mberem
ushiwak? Mirin a rupshinda nira. Uwa osik mirin mainalok
amu sawenduwa. An Pol avoko laka anira. Mashi Jisas
Kraishin a sawerik krawuk li oweshihindak amu linduwa.

1:2: Kl 4:17; 2 Ti 2:3 **1:7:** 2 Ko 7:4

10 An mirin a sawekwa karem, mir Onesimus[1:10] oton
armek mi uka.[1:10] Or jikisi anhi hom nanda ri. Or krawu
torok a lihi mashi Jisas Kraishin a saweshihindak or misihi
wavun or tormblehe Kraishi mak ormu nanduwa.
11 Or mas akishmakishak or naha mihi siyok lerawun men
landari mak nari ri. Oro wolo lerawu mihin yawur lari ambu
ri. Hako ter angop wavu orhin or tormblewa osik armek
shirin jelyanda mak ormu nanduwa.
12-13 Onesimus toto sunguwavu anhi mende nga orin amu
rupshinduwa. Na hishiwa or mihi farniyik or sihi an nga or
likwak amu hishinduwa. Mashi jivi Jisas Kraishin a sawerik
krawuk li oweshihindak linda ma anin or jelyakwak amu
hishinduwa. Hako wahau.
14 An mbeek anhinjik erem a mbakwa ambu nir. Men
mihinjik mi mbanak avai misika. Las avak a mbanak
mi mba, ﷺPol anin or ukmisiwak a ufuhu a mbashinak
Onesimus Pol nga nor li,ﷺ karem mi hishinda ngashi. Uwa
osik ter a mbashinak indik mihik ikwa ri.
15 He, Onesimus mirin or halaha tulu rari ri. Uhu kandakar
nga nambek torok er linda ri. Hako karem amu hishin-
duwa. Mirin or hala nor tarinjik ormu wavun tormbleri
ri. Unda osik mir nga or nga Jisasin hishindiyanda mak shi
naha ermba ermbak nakrem shi likurik nari sir. Mberem
ushiwak?
16 Mas men lerawu mihin landari mak nari ri. Hako ter
nakrem mir nga Jisasin shi hishindiyanda mak or nawa
osik mir avak orin rupshi mendehe armek orin uka. An
sunguwavu mende nga orin a rupshi mendenda nir.
17 Os anin mi hishi mi mba, ﷺAn nga Pol nga nakrem shi
anatoloho lerawu Kraishin shi landa shir.ﷺ Os karem anin
mi mbanda nahi Onesimusin erem mbaka.
18 Os mbele mbele mihi lal or hirnyaha wasa mihi las orhik
er si nahanda nahi, orhi farniyik avak mirin a hakwa lir.
19 An Pol anira. Mirnjik jekamba kason anhinjik amu
kayenduwa. Wasa mihi orhik nanda avak a hakwa sir.
Hako wasa anhi os mashi jivi Jisashin a sawerik mi misihi
sunguwavu mihin mi tormblehe Kraishi mak mi nahanda
wasa oso os mihik nandu. Hako unda oson a mbakwa ambu
nir.
20 Awasayi, Wasilaka Jisasin nakrem shi hishindiyanda
osik anin jipjip mi uhunda hom Onesimusin erem armek
uka. Mir nga an nga nakrem Kraishi mak shi nanda osik
erem mi unak sunguwavu anhi avak si mbornaka.

1:10 **1:10:** Onesimus hi oso mainome sihi, ﷺman jelyanda maﷺ sira.
1:10 **1:10:** Oso wolo manjik men lerawun landari ma (slave) ondo os malakama lihin li hala li tulu iri mashama indik lirin or heyeri wolo lirin mandingormendari lir, os lo lihi si mbandari hom. **1:10:** 1 Ko 4:15; Kl 4:9 **1:16:** 1 Ti 6:2

21 An a hishiwa karem, mir mashi anhi kason tiyakwa
mir. Uwa osik jekamba kason mirnjik amu kayenduwa. A
hishiwa Onesimusin avak armek mi ukwa ri. Uhu warje
mende nga armek mi ukwa ri.
22 Mashi las er nga mirin a sawekwa karem. A hishiwa
Avui Wasilaka avak os orin ji sawendan or misihi or ushinak
krawun a hala talaha jihik a rakwak amu hishinduwa. Uwa
osik aka las a wakwa mishi anjik ji hundujeshinak jihik a
rawa wolo orok a waka.

Pol nga sihi lerawun landa ma Filemonin li wesambasari

23 Epafras, or an nga lerawu Kraishin shi larik krawuk li
oweshihindak sinda oto ormu jirnjik wesambasan handuwa.

24 Uwak an nga lerawun ni landa ma ondo, Mak nga
Aristarkus nga Dimas nga Luk nga olmu er nga jirin wesam-
basanduwa.
25 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi Wasilaka
Jisas Kraishi avak or halashinak jihik si naka. Unda kasira.
Ambehoma.

1:22: Fl 1:25; 2:24 **1:23:** Kl 1:7 **1:24:** Kl 4:10-12,14; 1 Ti 4:10-11

Jekamba Hibruma ondonjik li kayeri

Avui Wasilaka jikisi orhi oto mashi orhin laharari ri

1 Mas wolo Avui Wasilaka mashi orhin profet orhi ondon
or sawerik li misiri sir. Mashi oso hindi mushak nombo
apsham apshamhik or sawerik li misiri sir. Urik profet ondo
nga mu neloko misumu walanga nihin1:1 sawerik li nimu
misira.
2 Hako ter mbele mbele am mendek si nakwak si nawak
mashi orhin jikisi orhik or hari sir. Ushirik jikisi orhi oto
nirin or sawerik nimu misira. Jikisi orhi otohik mbele mbele
tol ni heyewa tondon or uri lir. Uhu mbele mbele ondo jikisi
orhi tavak or hari lira.
3 Jikisi oto ukruharanda os Avui orhik nanda nga nor
naha nirin or ukruharashiwak ni linda nir. Uhu Avui
orhi indingo hom er nanda ri. Ushiwak mashi orhi oso
kwambu nga si naha mbele mbele tol ni heyewa tondon
osmu toltambananduwa. Ma misambik fehe kavakavan li
uhu kavak er nari lir. Hako or kavakava erem li undari
nombon laha ermbekurik tari ria. Undari lerawu oson or
larakoho ter ormu malakamak naha Avui orhi tapmama yok
hevenik linduwa.

Ensel ondo amber Jisashi siyok sinda lir

4 Uwosik os nimu heyenduwa, or ensel ondon amber
tikrinda ri. Hi orhi wasilaka mendek si naha hi os ensel
ondohik nandan tikrinda sir.
5 Erem or nandari osik Avui Wasilaka orin ormu mbara,

> ﷿Mir jikisi anhi mira, unak an Avui mihi anira.﷿ *Buk Song 2:7*

Uhu mashi las nga ormu mbara,

> ﷿An Avui orhik er a nanak, or jikisi anhik er nakwa ria.﷿ *Buk Song 7:14*

Karem ormu orin mbara. Hako mashi os jikisi orhin or
mbari oso himi kas mbeek ensel ome larin or mbari ambu
sir, wahau.
6 Uhu jikismaifu orhi oton or mbashirik misambik or tari
wolo karem orin ormu mbara,

> ﷿Halanak ensel ondo amber mihi siyok li sihi mirin li lotu uka.﷿ *Buk Song 97:7*

Karem or mbaha ensel orhi ondon or mbashirik jikisi orhi
otohi siyok li sihi orin lotu uri lir.

1:1 **1:1:** Mashi kas misumu walangan li mbari, mbeek misumu nihi nembes, misumu ol yanga Israelik fehe lihin li mbari sir. **1:2:** Jn 1:3 **1:3:** Ap 2:33-34; Kl 1:20; Hi 8:1 **1:4:** Fl 2:9 **1:5:** 2 Sml 7:14; 1 Sto 17:13; Ap 13:33 **1:6:** Ro 8:29

7 Hako ensel ondon or sawehe lirin karem ormu mbara,
"Jir avak suwa lewas si rasanda hom lerawun lakwa jir.
Uhu hi wasilakak si lernanda hom lerawun lakwa
jir." *Buk Song 104:40*
8 Hako jikisi orhi oton karem ormu mbara,
"Mir God mira. Malakamak ermba ermbak er nakwa mir.
Uhu ma ol mihi siyok sinda ma ondo os li uwa uwan
mi heyembakwa nombo mihi oso wornakop er nakwa
sir.
9 Mir mbele mbele jivi nom mi rupshihi kavakavan tu-
raha waplelenanda mir. Karem uwosik mirin a
kamashinak malakamak er nakwa mir. Unak warje
mende nga rupshikwa mir. Ma lal mbeek os mi
rupshinda hom rupshikwa ambu lir." *Buk Song
45:6-7*
10 Uhu mashi las nga ormu mbara karem,
"Mir Wasilaka mira, mas araje wolok mbele mbele misam-
bik fehe nga lersuwuk fehe nga tava mihik mi uri lir.
11 Ome sira, lersuwu nga misambi nga kumak os kowe masik
si naha si frehenda hom mendek nakwa vri. Hako mir
wahau, ermba ermbak er likwa mira.
12 Lersuwu nga misambi nga avak mat hom mi hevehe
mi ermbekwa vri. Uhu ma os koushimblan li tlolo
eweshihi kouakrin li falenda hom mir avak fririn mi
tlolo eweshihi misam akri nga lersuwu akri nga frihi
farniyik mi ukwa vri. Hako mir mbeek tormblehe
apsham nakwa ambu mir, wahau. Mir ermba ermbak
os mi nawa hom er nakwa mir." *Buk Song 102:25-27*
13 Uhu mashi las nga ormu mbara,
"Mir tapmama anhik lika. Ushinak wutari mihin avak a
halashinak mihi siyok sikwa lira." *Buk Song 110:1*

Karem ormu mbara. Hako os jikisi orhin or mbari hom or mbeek ensel ome larin mbari ambu ri, wahau.

14 Ensel ondo masikomek li naha Avui Wasilakanjik ler-
awun landa lir. Uhu or mbashiwak li ihi ma misambik fehe
ol kumak or lakunda ondon jelyanda lir.

2

Ji auheyehe ji lika

1 Mashi os Jisas orhinjik or sawerik ni misihinda oson
kwambuk er ni toltambanaha ni tiyaka. Os mashi apsham
apshamhin ni tiya nahi, avak nombo jivi os ni sinda oson ni
halaha nombo apshamhik ni ikwa nir. Uwosik mashi orhin
er ni toltambanaka.

1:14: Sng 34:7; 91:11

2 Ji hishika, mas wolo ensel ondo mashi Avui Wasilakahin
neloko misumu walanga nihi2:2 ondon li sawerik li misiri
sir. Hako ma ol mashi oson mblarna ermbehe kumaifari ma
ondo kavak er narakori lir.
3 Uhunda hom ter erem, mashi os Wasilaka nihi nirin or
jivinakuri mashi os orhinjik or sawehenda oson ni kumaifa
nahi, nir avak kava indingak ni nakwa nir. Mashi oso Jisas
orhinjik or sawerik ma ol mashi orhin misiri ondo nga mu
nirin sawera. Unda mashi oso ome sira. Os oson ni tiyana
ambu nahi, avak kavak ni nakwa nira.
4 Avui Wasilaka mu mbele mbele apshamhi ma undahi
ambu ondon or uhu Masikome orhin ma ol or hakurik or
hishiri ondon ormu hara. Erem or uri nombo oso kormbak
si mukushirik nimu heyera, mashi jikisi orhi Jisashi ome
indinga sira.

Jisas ortonom nirin jivinahanda ma ria

5 Uhunda mashi kason ji hishika. Avui Wasilaka mbeek
misam akri os or ukurik or mbari oson ensel ondohi tavak
or hakurik or mbari ambu sir, wahau. Jikisi orhi tavak or
hakurik or mbari sir.
6 Ji misi, mashi las jekamba orhik karem li kayeri sir,
"Avui Wasilaka mirin, mberem ushiwak nir ma nirnjik mi
hishiowehe ma jikisin2:6 armek mi undu?
7 Orin mi halashirik kandakar nga ensel ondohi siyok siri ri.
Ushihikop hi orhin mi hauowehe mi urik malakamak
nari ri.
8 Uhu orin mi kamashirik mbele mbele ondo amber or
arangoshihindak orhi siyok olmu sinduwa." *Buk
Song 8:4-6*

Mashi oso karem li kayeri sir, "Mbele mbele ondo amber
orhi siyok olmu sinduwa." Hako ter ni heyewa mbeek erem
li na namber.
9 Hako kaso nom angop ni heyewa sir, Jisas ensel ondohi
siyok kandakar nom or sihi nomorawu wasilakan or kishaha
hulaima nokopmahi farniyik hari ri. Erem or uri nombo
orok os nimu heyenduwa, Avui Wasilaka nir ma misambik
fehen wapnuku orhik or ewehe waprupshi orhin nirin
handa ria. Jisas nihi farniyik or hari osik Avui Wasilaka mu
hi orhin or hauowehe nor mbashirik ormu malakamak naha
linduwa.
10 Mbele mbele amber ol Avui Wasilaka uhunda ondo olmu
Jisashi tavak nanduwa. Wavu orhik or hishiri karem, ma

2:2 **2:2:** Mashi kas misumu walangan li mbari, mbeek misumu nihi nembes, misumu ol yanga Israelik fehe lihin li mbari sir. **2:2:** Ga 3:19 **2:3:** Hi 10:29; 12:25 **2:4:** Mk 16:20; 1 Ko 12:4,11 2:6 **2:6:** Ma jikisin li mbari oto Jisas oria. Hako saveman lal mashi kason li heyehe li mba, "ma jikisi" or li mbari oto nir hulaima nokopma misambik fehen li mbari sir. **2:9:** Fl 2:8-9

musha orhi mak li nanak hevenik or laha ikmbaha hishiri ri. Karem uri osik Jisasin or halashirik or taha nomorawu wasilakan kishari ri. Nomorawu oson or kishahanda osik ortonom ma misambik fehen hevenik laha ikwa ma ria.

11 Jisas kavakava ol ma li undari ondon or yoko ermbeshihindak nombo orok ma misambik fehe ma worna mak nari lir. Uhu ter or nga lir nga avokmba namtarkop olmu nanduwa. Uhu lirin mahasanje jikanoka orhik or ushaha lirin rupshinda ri.

12 Uhu Avui orhin karem mbari ri,

> "Mir malakamak nanda mira. Os erem mi nandan mahasanje anhi ondon a sawekwa nir. Uhu os li tirsaha li lotu uwa wolo lir nga na lihi hi mihin a hauowekwa nir." *Buk Song 22:2*

13 Uhu mashi las nga karem mbari ri,

> "Avak a lihi a nikishihi na heyenak os mi ukmba mi mbahanda hom ukwa mir."

Uhu mashi las nga ormu mbara,

> "Heyeka, an torok jikisi tol anin mi hahanda nga nakrem nimu sinduwa." *Aisaia 8:17-18*

14-15 Jikisi ol or mbari ondo ma misambik fehendan or mbari lir. Lir maome ngashi lir. Erem li nanda osik or lir hom maome nga nari ri. Erem mak or naha hari ri. Os or hari nombo orok Laulaka kwambu orhi os man urik li handari oso osmu mendek nara. Ma misambik fehe hakurin li ajendari osik Laulakahi siyok sindari lir, os mbele mbelen kuvuk li ishitangrindari hom. Uhu ornjik lerawun landari mak nari lir. Hako Jisas or hari oso Laulakahi kwambu oson or jilakorolashihindak ma misambik fehe ol hakurin ajendari ma ondo Laulakahi krawu oson li halaha olmu jip linduwa.

16 Ome sira angop ni heyenda sir, Jisas mbeek ensel ondonjik hari ambu ri, wahau. Or ma misambik fehe Abrahamhi nirambara ondonjik hari ri.

17 Uri osik nir ma misambik fehe hom or naha maome nga nari ri. Uhu ormu hetpris nihik nari ri. Uhu nirnjik or hishihi nor holoho lerawu os Avui Wasilaka orin or harin er lari ri, mbeek halari ambu ri. Lerawu os or lari karem, kavakava ni undarin or yoko ermbekurik hari ria.

18 Mbele mbele ol man jeikayenda ondo angop masmas orhik talari lir. Uwosik os nihik li tala nahi, or avak nirin jelyakwa ri. Mberem ushiwak? Mbele mbele ondo angop masmas orhik talari lir.

3

Jisas hiushamak or naha Mosesin tikrinda ria

2:11: Mt 25:40 **2:14-15:** 1 Jn 3:8; Rev 12:10

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, Avui Wasilaka hevenik
linda oto orhi mak ji nakmbaha angop or kamahanda ojik
orhi mak nanda jir. Ji hishika, nir hetpris indinga ngashi
nir. Hetpris oto Jisas Krais oria. Or mashi Avui Wasilakahin
laraka sawenda ma ria. Ortonom wavu jihik ji ewehe orin
ji hishindiyaka. Uhu os orin ji hishindiyanda nombo oson
kormbak ji saweka. Or hetpris nihi ria.
2 Avui Wasilaka lerawu oson orin or harik lerawu oson
er lari ri. Os mas Moses ma ol Avui Wasilaka orhi tavak
or halashirik lirin or jelyandari hom, Jisas lerawu os Avui
Wasilaka orin or harin larakori ri, mbeek halari ambu ri.
3 Hako Jisas hi orhi wasilakak si naha Moseshi hin tikrinda
sir. Mberem ushiwak? Jisas aka mashama orik Mosesin
tikrinda ri.
4 Aka amber ma tavak li unda lir. Hako mbele mbele tol
ni heyewa amber hom Avui Wasilaka mas araje wolokop or
uhundari lir.
5 Moses Avui Wasilakahi lerawun landari mak or naha
lerawu os orin or hahandarin armek er landari ri. Hako
lerawu os or lari oso men mbele mbele os kumak Avui
Wasilaka ukundarin heimari sir.
6 Hako Krais Avui Wasilaka jikisi indingo orhi ria. Or aka
mashama ria. Nir aka orhi nir. Ome sira nir orhi nduwukop
ni sinda nir. Uhu os mashi orhin ni misindiyaha kwambuk
ni sitambana nahi, Avui Wasilakahi ma indingak ni nakwa
nira.

Avui Wasilakahi mashin mblarnanda ma ondo mbeek os or liwa mishi orok ikwa ambu lir

7 Avui Wasilakahi mak ji nanda ojik mashi os Masikome
orhi or sawewan ji misikwan ji mamblasamblanjiwa ji hala.
Masikome orhi karem ormu mbanduwa,
“Os ter mashi Avui Wasilakahin ji misi nahi,
8 sunguwavu jihin ji toltangriwa hala, os mas yanga Israelik
fehe ma ondo misamtelmbamba orok li liyari wolok
li undari hom. Lir mashi orhin li mblarnaha orin li
eweieweiheyehe kavakavan uri lir.
9 Mbele mbele os lirin armek asama 40-pelak or uri angop li
heyeri sir. Hako mbeek oson hishiri ambu lir, wahau.
10 Erem li uri osik or waplelenaha ormu mbara, “Ma rondo
mbeek mashi anhin misindiyanda ambu lir”. Karem
or mbaha hi orhik havahavarikarikan ormu mbara,
11 “Omendingak amu mbanduwa, ma ondo mbeek kuyanga
anhik ta limasikwa ambu lir, wahau.” Karem ormu
mbara.” *Buk Song 95:7-11*
12 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji auheyeka, las avak jir
lar kavakavan or uhu wavu orhi musha mushak or hishihi

3:1: Nam 12:7; Hi 4:14; 7:26 **3:5:** Nam 12:7 **3:8:** Kis 17:7; Nam 20:2-5
3:11: Nam 14:21-23

nor mba, "Mashi Avui Wasilakahi toso mbeek omek nakwa ambu sir." Karem or mbanda ngashi. Os karem or hishi nahi, or avak Avui Wasilaka or ermba ermbak linda oton kumasikwa ri. Karem uwosik ji auheyehe ji lika, las avak ma or erem hishiwa ma oto hom ji nanda ngashi.

13 Jir Avui Wasilakahi ma jirin, ermba ermbak jihi ambek ji anasaunjelyaha ji lika. Las avak jir lar kavakava os or undan er or toltangrinak wasilakak si naha si unak sunguwavu orhi sunjakombe hom si nanda ngashi. Unak Avui Wasilakahi mashin or misindan or halaha nor inda ngashi. Karem uwosik ermba ermbak jihi ambek ji anasaunjelyaha ji lika.

14 Nir Kraishi mak ni nanda nir. Uwosik halanak os akri jishi wolok mashi orhin ni misindiyanda hom er ni tiyaha ihi ni haka. Os erem ni u nahi, orhi ma indingak ni nakwa nir.

15 Sauaje mashi kas os mas li kayeri kason ji misika, karem li kayerin,

> "Os ter mashi Avui Wasilakahin ji misi nahi, sunguwavu jihin ji toltangriwa hala, os mas yanga Israelik fehe ma ondo misamtelmbamba orok li liyari wolok mashi orhin li mblirmblarihi orin li mbahanjindari hom." *Buk Song 95:7-8*

16 Lawe mende ol mas mashi orhin mblarnaha orin mbahanjir? Wa, ma ol Moses yanga Ijipik or laharari ma ondona. Mashi orhin angop misiri ol te. Hako mbeek tiyari ambu lir.

17 Hovok mberem nanda ma ol asama 40-pelak or waplelenar? Wa, ma ol kavakavan uri ondona. Urik er li haha maninimba lihi misamtelmbamba orok kuvayiri lir.

18 Hovok lawe mende ol hi orhik or ushaha havahavarikarikan or mbar, jir mbeek yanga anhik ta limasikwa ambu jir? Wa, ma ol mashi orhin mblarnari ma ondona.

19 Os nimu heyenduwa, ma ondo mashi orhin li misindiyari ambu olik yanga orhi orok iri ambu lir, wahau.

4

Avui Wasilaka os ni limasikwa mishi oso angop or hundujeshihindak osmu nanduwa

1 Avui Wasilaka os ni limasikmbaha nor mbahanda mashi oso omendinga sira. Hako os ni limasikwa wolo si na namber, nombok nimu sinduwa. Uwosik ni auheyeka, las avak ni mamblasamblanjihi nombo nindik ni masnafarakanda ngashi.

2 Ji hishika, yanga Israelik fehendari ma ondo mas wolo mashi orhin misiri lir. Hako lir men mamblakop li misihi

3:15: Hi 3:7-8 **3:16:** Nam 14:1-35 **3:17:** 1 Ko 10:10

mbeek os si mbari hom uri ambu olik mashi oso mbeek lirin jelyari ambu sir. Uhunda hom nir erema. Mashi orhin angop ni misinda sir. Uwosik ni auheyeka, las avak lir hom ni nanda ngashi.

3 Hako ana hishiwa, jir mashi orhin ji misindiyanda osik kumak avak kuyanga orhi orok ji layihi limasikwa jir. Hako ma ol mashi orhin misindiyawa ambu ondo, wahau, lir mbeek orok ikwa ambu lir. Angop maskop ma ondon or waplelenaha mainhavarikarikan karem or mbari osa,

> ﷺHi anhik a ushaha namu mbanduwa, jir mbeek kuyanga anhi os li limasikwa mishi orok layikwa ambu jir.ﷺ *Buk Song 95:11*

Hako os li limasikwa mishi oso angop maskop mbele mbele ondon or uri wolok er nga nor uri sir.

4 Jekamba orhik karem li kayeri sir, ﷺMbele mbele amber ondon or urakoho de namba 7 ormu limasira.ﷺ

5 Hako mashi las er nga karem li kayeri sir, ﷺAvui Wasilaka ormu mbara, ﷺMa ondo mbeek kuyanga anhi orok ta limasikwa ambu lir.ﷺ ﷺ

6 Uwosik os nimu heyenduwa, yanga os ni limasikwa mishi oso osmu er nanduwa. Hako ma ol maifuk mashi orhin misiri ondo mbeek yanga orok layiri ambu lir. Mberem ushirik? Lir men mamblakop mashi orhin misiri ola. Hako mbeek os si mbari hom tiyari ambu lir. Uri osik lir mbeek yanga orok layiri ambu lir.

7 Erem si nari osik Avui Wasilaka de ome anandi las ma misambik fehe yanga orok li layikurik or mbaha normu kamara, os Devitin karem or sawendari hom,

> ﷺOs ter wolok mashi anhin ji misi nahi, sunguwavu jihin ji toltangriwa hala. Sunguwavu jihin ji tormblehe mashi anhin ji misindiyaka.ﷺ *Buk Song 95:7-8*

Os Devitin or mbahanda wolo osmu ter nawak nimu heyenduwa.

8 Josua Israelik fehenda ma ondon men yanga Kenan orok or laha iri lir, mbeek yanga os Avui Wasilaka kumak li limasikurik or mbahandari mishi orok or laha iri ambu lir. Os Josua lirin or laha yanga orok li layihindakop Avui Wasilaka mbeek de ome anandi las nga kamari ambu ri. Hako Josua mbeek lirin or laha yanga orok layiri ambu lir. Uri osik de ome anandi las Avui Wasilaka ormu kamara, yanga orok li layikmbahan.

9 Uwosik os nimu kormbak heyenduwa, Avui Wasilakahi ma ondo li limasikmbaha nor mbahanda wolo oso si tala namber. Hako kumak avak omek talakwa sir. Os si talawa wolo Sabat indinga sir.

4:3: Hi 3:11 **4:4:** Stt 2:2 **4:5:** Sng 95:11 **4:8:** Lo 31:7; Jos 22:4

10 Ma ol yanga os li limasikwa mishi orok layikwa ma ondo
avak yanga orok limasikwa lira, os or mbele mbele ondon or
urakoho de namba 7 oro wolok or limasihinda hom.
11 Karem uwosik jir yanga os ji limasikwa mishi orok ji
layikwanjik ji hishombashioweka. Hako ji auheyeka, las
avak jir lar mashi orhin or mblarnaha ma Israelik fehenda
li undari hom or uhu nombok or masnafarakanda ngashi.
12 Ji misi, Avui Wasilaka mashi orhi kwambu nga si naha
os or mbawan unda sir. Uhu bainat os yok yok li koshiwak
awundingak nandan tikrinda sir. Uhu mashi orhi hervla
siyaukri mahin tinanda sir. Simbalesik wavu indingak si
layihi si jiwak mbele mbele os ni hishinda nga wavu nihik
ni ewenda nga kormbak si mukunda sir.
13 Mbele mbele tol Avui Wasilaka uhunda mbeek mbele las
misokome orhik wanyindahi ambu sir, wahau, kormbak er
narakonda lir. Ome sira, kumak avak misokome orhik ni sihi
mbele mbele ol ni undan ni sawenak or heyekwa lira.

Hetpris nihi oto, Jisas, nirnjik or sihi nirin jelyanda ri

14 Nir hetpris indinga ngashi nira. Or Jisas oria, jikisi Avui
Wasilakahi ria. Orto nom Avui Wasilaka linda mishi heven
orok angop layiri ria. Karem uri osik mashi orhin ni misihi
ni tiyanda nombo oson ni halawa ni hala, wahau. Er ni tiya
ika.
15 Hetpris nihi oto nirin angop or heyenda nir. Nir mbeek
kwambu nga ni nanda ambu nir. Mbele las os nihik si tala
nahi, lewas ni takatukuyikwa nir. Mbele mbele kava tol
nihik talawa tondo angop orhik talarik or heyeri lir. Hako
mbeek tukuyiri ambu ri. Unda osik os mbele kava lal nirik li
tala nahi, or nirnjik or hishihi nor holoho nirnjik sikwa ria.
16 Uwosik ni ajewan ni halaka. Hetpris nihi oto angop Avui
Wasilaka malakamak or naha nor linda mishi orok or layihi
nirnjik sinda ora. Karem uwosik kavakavan ni uwa wolo
Avui Wasilaka or linda mishi orok ni layihi mbele mbele
kavakavan ni undan kormbak ni sawenak ondon or laha
ermbehe waprupshi orhin men yelndam nirin or haka.

5

1 Hetpris misambik fehe ondo lerawun li landa nombo
karem nandari sir. Avui Wasilaka maome namtar or laha
hetprisik or kamashirik or Avui Wasilaka nga ma misambik
fehe nga lihi nindik or sihi kavakava lihin laha ermbekurik
ofan undari ria.
2 Hetpris misambik fehe oto ma misambik fehe orik
kwambuk nandari ambu ri. Ma misambik fehe kavakavan li
undari hom erem kavakavan undari ri. Lir hom or nandari

4:10: Hi 4:4 **4:12:** Ef 6:17; Rev 1:16; 19:13-15 **4:14:** Hi 3:1; 10:23 **4:16:** Hi 10:19

osik ma ol Avui Wasilakahi nombon halaha nombo apsham indari ma ondonjik or hishihi nor holoho nama naman mbandari ri.
3 Or kavakavan undari ma orik os ofan or uri wolo masmas orhinjik ofan or ushihikop hulaima nokopmanjik ofan undari ri.
4 Ma or hetprisik nari oto hi nga nor naha ma anandin tikrihi hausindari ri. Hako ma lar mbeek orhinjik or sawehe or mba, "Avak hetprisik a nakwa nir." Karem mbandari ambu ri, wahau. Avui Wasilaka orhinjik ma or or rupshiri oton or heyehe os mas Aronin or kamahandari hom or kamashirik sindari ri.
5 Undari hom Krais erem, or mbeek orhinjik hetprisik or nakurik mbari ambu ri, wahau. Avui Wasilaka orhinjik lerawu oson or lakurik nor kamari ri. Uhu karem ormu mbara,
"Mir jikisi anhi mira. Unak an avui mihi anira." *Buk Song 2:7*
6 Uhu mashi las nga karem ormu mbara,
"Mir avak prisik ermba ermbak er nakwa mira, os Melkisedek nahanda hom." *Buk Song 110:4*
7 Jisas misambi torok mak or naha nor liri wolo Avui orhin or beten uhu tlaha siliri ria.5:7 Ushinak orin li mandingormekurin li halakmbahan. Orhinjik or hafakaha nombo os Avui orhi mbari hom or uri osik mashi os or sawerin misiri ri.
8 Ome sira, Jisas Avui Wasilakahi jikisi ria. Hako Avui orhi or mbashirik nomorawu wasilakan kishari ri. Os erem nomorawun or kishari oso orin si urik mashi Avui orhin er or tiyarakori ri.
9-10 Mashi Avui Wasilakahin or tiyarakoho lerawu os or mbahandari oson or larakori osik hetprisik or kamari ria, os mas Melkisedek nahandari hom. Ushinak ma misambik fehe ol mashi orhin misindiyawa ma ondo kavakava lihin or yoko ermbehe lirin or jivinaha ermba ermbak linda oson lirin or hakmbahan.

Jir avak jikisakri hom ji naha ji liwa hala

11 Mashi musha olmu nanduwa. Hako wavu jihi angop fendelewa osik mashin ji misikwa osmu kava uwa. Uwosik mbeek ni sawekwa ambu nir.
12 Jir angop hoje mende Jisasin tiyandari mak nari jir. Uhu ma anandin mashin sawendahik nanda jir. Hako wahau. Jir

---

5:3: Wkp 9:7; 16:6 **5:4:** Kis 28:1 **5:6:** Hi 6:20; 7:1 5:7 **5:7:** Jisas nowe Getsemanik or liri wolo Avui orhin beten uri ria. Mashi kason ji heyeka Mt 26:36-46, Mk 14:32-42, Lk 22:39-46. Mbele mbele Jisas uri oso Avui orhi mbari nombo hom or uri sira. Karem uri osik os or hari or mbashirik indiyok or usaha ormu hetprisik naha linduwa. Heye Ap 2:24, Fl 2:6-11. **5:7:** Mt 26:36-46; Fl 2:6-8

ji fendele mendewa osik mashin sawenda ma indik li raha mashi Avui Wasilakahi os kolo wolo mendek li sawerik ji misiri hom indik li sawenak ji misikwak jimu mbanduwa. Jir mbeek akwa malafun andahik nanda ambu jir, wahau. Jir jikisakri mukun li anda hom er ji naha jimu linduwa.

13 Ma ol jikisakri hom mukun anda ondo mbeek mbele os jivik nanda nga kavak nanda nga yarinda ambu lir, wahau.

14 Hako ma ol akwa malafun anda ondo angop li saha wasilakak li naha hishiyarinda nga nanda lir. Uhu mbele mbele ol jivik nanda nga kavak nanda nga hishiyarinda lir.

6

Jisasin ji tiyanda nombon ji halanak kwambuk si naka

1 Mashi Jisas Kraishi angop ni mistakonda osik nir avak mashi os kolo wolo mendek li sawerik ni misiri oso nom ni hauhakaowehe sawewan ni hala. Mberem ushiwak? Aka angop ni uhu ni korsantleshiwak osmu sinduwa. Uwosik mbeek indiyok ni wormbo wan koroho indik ni ukwak nawa ambu sir. Mashi ol kolo wolo mendek Jisasin sunguwavu nihik ni eweri wolo li saweri mashi ondo angop ni mistakori lir. Mashi ondo karem, nombo os sunguwavun tormblehe kavakavan halakuri nombo angop ni misinda sir,

2 man fak tolofalenda nombo angop ni misinda sir, tavan mak li ewehe li beten unda nombo angop ni misinda sir, indik ni usahaha kumak Avui Wasilakahi kotik ni sikwa mashi ondo angop li sawerik ni mistakonda sir. Uhunda osik mashi ol angop ni misihinda ondo nom ni hauhakaewehe ni sawewan ni hala. Hako halanak mashi kwambu lal er nga ni sawenak Jisasin tiyanda nombo nihi avak kwambuk si naha mbeek mendek nakwa ambu sir.

3 Os Avui Wasilaka kwambu orhin nirin or ha nahi, erem ni ukwa nir.

4 Hako ma ol Jisasin hala inda ma ondo nombo os indik orhik li takwa nombo kas nga nakwa ambu lir, wahau. Wa, mberem ji hishindu, os ma lar nirtle nirndum nandan or halaha ukruharanda Avui Wasilakahik or sihi presen os hevenik tahandan or heyehe Masikome Avui Wasilakahin nor laha

5 mashi orhin or misihi nor mba, “Mashi kaso jivi sira.” Uhu kwambu Avui Wasilakahi os kumak kormbak talakurin er nga angop or heyeri sir.

6 Ushihi ma or erem nanda ma oto os Jisasin or halaha nombo apsham apsham er or i nahi, wa mberem ji hishindu, indik Jisasik takwa nombo kas nga nakundar? Wahau, mbeek wavun or tormblehe indik or takwa nombo kas nga nakwa ambu sir. Mberem ushiwak? Os erem or

5:12: 1 Ko 3:1-3

uri oso osmu Wasilaka nihi Jisas Kraisin miandok indik or tirishiwak ma misambik fehe orin li okolenda hom osmu nanduwa.
7 Ma lal sunguwavu lihi misambi jivi jerome ngashi hom nanda lir. Avui Wasilaka mbawak ma si rakawak uku osmu nombok misamsik si layiwak akwa ome nga olmu jivik nawa. Ushiwak Avui Wasilaka misambi oson armek unda ri.
8 Hako ma lal sunguwavu lihi misambi kava sunja hongonda hom nanda lir. Ma si rakawa wolo men sunja heyek osmu rakaji sereko iwa. Ushiwak minja lame nom olmu orok tungua rasawa. Uwosik misambi oso avak Avui Wasilaka kavak or naha hik or suwukwa sira.
9 Naimble nihi jirin, mainkwambu kaso angop ni sawewak ji misiwa sir. Hako jir angop ni heyewa jir. Jir mbeek ma kava ondo hom nanda ambu jir. Jir misambi jivi hom ji nanda osik mbeek kavak nakwa ambu jir, wahau. Avui Wasilaka avak indiyok or lakwa jir.
10 Or mambale ambu ri. Lerawu hava os ji lawan angop or heyewa sir. Mbeek or hishakashawa ambu sir. Kumak avak wasan or hakwa jir. Sunguwavu jihin orin ji handa osik lerawu orhin ji laha orhi ma ondon ji rupshihi armek unda jir. Os lirin armek ji unda oso or mbeek hishakashakwa ambu ri.
11 Karem uwosik lerawu jivi os ji lawa oson er ji laka. Jirin ni mbakwa karem, misambi torok ji liwa wolo lerawu oson er ji laka. Uhundanak kumak os jirin armek or ukmbaha nor mbahandan or unak jivai heyeka.
12 Uhu lerawun ji lawan ji kremangrehewa ji hala. Ma ol mas mashi orhin er toltangrihi kremangrehewa ambu ondo hom ji naka. Ma ondo mbele mbele Avui Wasilaka lirin or ukmbaha nor mbahanda oson er li nikishiri lir. Unda osik kumak avak li lakwa sir. Jir avak lir nahanda hom er ji naka.

Mbele mbele ol Avui Wasilaka mbahanda ondo omek nakwa lir
13-14 Mas Avui Wasilaka Abrahamin karem ormu mbara, “Omendingak mirin amu mbanduwa, avak mirin armek a ukwa mir. Uhu na ushinak nirambara mihi musha mendek nakwa lir.” Ma lar mbeek wasilakak naha Avui Wasilakan tikrindahi ambu ri, wahau. Uri osik lawehi hik avak mashi oson or mbaku? Wahau. Ma lar mbeek orin tikrinda ambu ri. Uri osik hi orhik or ushaha ormu mbara, “Hi anhik a ushaha mirin amu mbanduwa, nirambara mihi avak a ushinak musha mendek nakwa lir.”
15 Ushirik Abraham os erem or mbari mashi oson or misihi nor mbar, “Avak omek nakwa sir.” Karem or mbaha nor nikishihi yayakop os or mbahandari oso omek nari sir.

6:6: Mt 12:31; Hi 10:26-27; 1 Jn 5:16 **6:8:** Stt 3:17-18 **6:10:** Hi 10:32-34 **6:13-14:** Stt 22:16-17

16 Ji misi, nir ma misambik fehe ni unda nombon ji hishika,
os mashi kwambu las ni mbakwa wolo neloko nihi hi lihik ni
ushaha ni mbawak ma li heyehe li mba, ﷺMashi os li mbawa
oso omendinga sira.ﷺ Karem mbaha lir mbeek mashi las
mbanda ambu lir.
17 Avui Wasilaka erema, os hi orhik or ushaha nor mba-
handa oso osmu nirin kormbak mukunduwa, or mbeek
mashi os or mbahandan or halashihi anandi las mbakwa
ambu ri, wahau. Os or mbahanda mainombo hom er unda
ri.
18 Or mbeek mbafirimbanda ambu ri. Uwosik os nimu
heyenduwa, mashi os Abrahamin armek or ukurik or mba-
handa nga hi orhik or ushaha or mbahanda nga opmu er
nanduwa, mbeek mendek nakwa ambu vri. Uwosik nir orhi
tuwukop sinda ma nirin, karem ni hishika, or avak nirin
jelyakwa ri. Uhu sunguwavu nihin ni mbornaha ni mba,
mashi os or mbahandari oso mbeek or halakwa ambu sir.
Karem ni mbaha orin ni hishiowehe ni nikishinak os or
mbahandari oso avak omek si nanak ni heyeka.
19 Mashi os nirin armek or ukmbaha nor mbahanda mashi
oso si tala namber. Hako os ni nikishinda oso osmu kuvu6:19
os sipin si toltangrinda hom nirin kwambuk si ishishiwak
nimu sinduwa, mbeek ni mblai mblaranda ambu nir, wahau.
Mberem ushiwak? Kuvu oso angop tempel akak si ihi kowe
os orok wahandari oson si jifrehe os li au ushashirik ma li
layindari mishi ambu orok layihi ishitangriri sir.
20 Ma or maifuk os li au ushandari mishi indingo orok
layiri oto Jisas oria. Nirin or jelyakurik orok layiri ria. Uhu
nirnjik orok sinda ri. Uhu ermba ermbak hetpris nihik or
naha ormu linduwa, os Melkisedek lindari hom.6:20

7

Melkisedek oto Livaihi krahak fehenda pris ondon tikrinda ri

1 Melkisedek7:1 oto yanga Salemik fehe king lihi ria. Uhu
Avui Wasilakahi prisik er nga nandari ri. Os Abraham king
anandi ondo nga li anajihi lirin or jihisuwuhu indik yangak
or tari wolo Melkisedek oto Abrahamin nombok or heyehe
Avui Wasilaka Abrahamin armek or ukmbaha ormu sawera.

6:18: Nam 23:19 6:19 **6:19:** Kuvu os sipin toltangrindari oso ain kombe laka nga nandari sir. Ain kombe oso hi sihi anka. **6:19:** Wkp 16:2-3 6:20 **6:20:** Judama hetpris lihi asama asama hindi namtaskop os li au ushandari mishi indingo orok or ihi ofan undari ria. Unak Avui Wasilaka kavakava os Judama li undarin or laha ermbekmbahan. Hako ter Jisas angop orok or layihi hetpris nihik or naha ermba ermbak Avui Wasilaka linda mishi orok or lihi nirin jelyanda ria. 7:1 **7:1:** Heye Stat sapta 14 na Buk Song 110. **7:1:** Stt 14:17-20

2 Urik Abraham awun or uhu mbele mbele ol orok or
lahalari ondon 10-pelak or humasihi krivi las Melkisedekin
ormu hara. Melkisedek hi oso mainome sihi nombo wornan
tiyanda ma. Or yanga Salemik kingik nandari ri. Salem
mainome sihi waphimbiji linda, karem li mbanda sir.
3 Melkisedek oto kraha os or talandari nga avoko nijava
orhi nga nijava orhi orin si wahandari wolo nga os or hari
wolo nga oso mbeek li kayeshihindak ni heyenda ambu sir.
Unda osik nimu hishinduwa, ermba ermbak prisik ormu
naha linduwa, Avui Wasilakahi jikisi hom.
4 Os nimu heyenduwa, Melkisedek hiushamak or nandari
osik Judama neloko lihi Abraham oto mbele mbele ol or
laharari ondon 10-pelak or humasihi namtas orin hari ri.
5 Melkisedek pris ol kumak Livaihi krahak talaha lerawun
lakundari pris ondon tikrindari ri. Judama amber mbeek
pris lerawun lari ambu lir, wahau. Livaihi krahak fehe ma
ondo nom pris lerawun lari lir. Lo Moseshi karem mbandari
sir. Hako Judama kraha anandik fehenda ondo akwa mbele
mbele ol li lahalarin 10-pelak li humasihi krivi namtas
Livaihi krahak fehenda mahasanje lihi ol Avui Wasilakahi
akak pris lerawun landari ondon handari lir. Hako lir amber
Judama numbu lir. Neloko lihi namtar numbu Abraham
oria.
6 Hako Melkisedek mbeek Abrahamhi nirak or naha Li-
vaihi krahak talari ambu ri. Hako Abraham mbele mbele ol
or laha lari ondon 10-pelak or humasihi krivi namtas orin
hari ri. Unak Avui Wasilakan or sawenak orin armek or
ukmbahan.
7 Karem nahanda osik os nimu kormbak heyenduwa
Abraham karem hishiri ri, Melkisedek malakamak or naha
orin hausinda ri. Mberem ushirik? Ma or Avui Wasilakan
sawenak ma anandi lar armek or ukmbaha sawewa ma
oto hausinda ma ria. Ma or Avui Wasilaka armek or uwa
ma oto hakasinda ma ria. Unda osik os nimu heyenduwa,
Melkisedek Abrahamin tikrindari ri.
8 Judama ondo mbele mbele akwa ondon 10-pelak li hu-
masihi pris lihi Livaihi krahak fehenda ondon krivi namtas
handari lir. Livaihi krahak fehenda ma ondo ma misambik
fehe olik mbeek ermba ermbak lindari ambu lir, handari lir.
Hako Melkisedek wahau, os or hari wolo mbeek li heyeri
ambu ri. Uhunda osik ermba ermbak er linda ri. Uhu Livaihi
krahak fehe pris ondon tikrinda ria.
9 Livaihi krahak fehenda ondo araje lihi Livai oria. Judama
kraha anandi ondo mbele mbele lihin 10-pelak li humasihi
Livaihi krahak fehenda pris ondon krivi namtas handari lir.
Hako Livai mu mbele mbele ondon Melkisedekin ormu hara.

7:5: Nam 18:21

10 Hako ome sir, os Abraham Melkisedekin nombok or
heyeri wolo Livai or na namber. Hako Abraham oto neloko
orhi ria. Undari osik karem nimu hishikuwa, Abraham
mbele mbele ondon or hari oso kumak Livai lakundarin or
uri sira.

Pris ondo lerawu os li lari nombo orok ma misambik fehe mbeek ma worna mak nari ambu lir

11 Avui Wasilaka lo os mas Mosesin or hari karem mba-
handari sir, Livaihi krahak fehe ma ondo nom pris lerawun
landari lir. Hako lerawu os li lari mbeek man si urik
misokome Avui Wasilakahik ma worna mak nari ambu lir.
Karem uri osik pris anandi lar talakurik or mbari ri. Ma oto
Melkisedek hom nakundari man or mbari ri, mbeek Aron
hom Livaihi krahak fehendari man or mbari ambu ri.

12 Pris akri orto kraha anandik or talakuri osik nombo os
mas man prisik or kamahandari nombo oso er nga mendek
nari sir.

13 Ma or Avui Wasilaka ermba ermbak prisik nakurik or
mbari ma oto Jisas oria. Os or nakuri kraha orok fehe ma lar
mbeek mas pris lerawu oson lahandari ambu ri.

14 Wasilaka nihi Judahi krahak talari ri. Hako mas Moses
mbeek Judahi krahak fehe lar pris lerawun li lakmbaha or
mbari ambu ri.

Jisas Melkisedek nandari hom nanda ria

15 Pris anandi oto angop talari ri. Or Melkisedek hom
nanda ri. Unda osik ter os nimu kormbak heyenduwa,
Avui Wasilaka nombo os mas Livaihi krahak fehenda ondon
prisik or kamashirik li sindari nombo oson angop or halari
sir. Uhu pris akri lar talakurin or mbari ri.

16 Livaihi krahak fehe pris ondo Moseshi lo si mbandari
nombo orok prisik nandari lir. Hako pris akri oto or haha
kwambu os indik or usahari nombo orok prisik or naha
ermba ermbak lerawu oson lakwa ri.

17 Avui Wasilaka jikisi orhi Jisasin karem or mbarik
jekamba orhik li kayeri sir,

“Mir ermba ermbak Melkisedek hom prisik mi naha likwa
mir.” *Buk Song 110:4*

18 Ambehoma, mashi oso osmu nirin kormbak mukun-
duwa, Avui Wasilaka nombo os Moseshi lo si mbahandari
hom pris lerawun li landarin angop or halari sir. Mberem
ushirik? Lohi nombo oso mbeek kwambu nga naha ma
misambik fehen jelyakurik nari ambu sir.

19 Lon tiyanda nombo oso mbeek man si urik Avui Wasi-
lakahi misokomek ma worna mak nari ambu lir. Erem
kwambu nga si nari ambu osik nombo anandi las ormu
ewera. Nombo os or eweri oso jivi mendek si naha nombo os

7:14: Ais 11:1; Mt 2:6; Rev 5:5

mas or ewendarin tikriri sir. Nombo akri orok avak or liwa
mishik pasir ni ikwa nir.
20-21 Ji hishika, os Avui Wasilaka Jisasin prisik or kamari
wolo os nir ma misambik fehe nelokohi hik ni ushaha ni
mbanda hom hi orhik or ushaha nor kamari ri, os jekamba
orhik karem li kayehendari hom,
"Avui Wasilaka angop hi orhik or ushaha normu mbara,
"Mir avak prisik ermba ermbak er nakwa mira." "
Buk Song 110:4
Karem or mbahandari osik mashi oso mbeek or halandahi
ambu sir. Hako pris ol Livaihi krahak fehenda ondon or
kamari wolo or mbeek hi orhik or mbaha nor kamari ambu
lir, os Jisasin hi orhik or ushaha nor kamari hom.
22 Ambehoma, os nimu heyenduwa, Jisas suma os or tiviri
oso osmu jivi mendek si naha suma masin tikriri sir.
23 Hovok las ji hishikwa karem, Livaihi krahak fehenda
pris lar hashirik hovok lar orhi farniyik prisik nandari ri.
Karem uri osik pris ondo olmu mushak nari lir.
24 Hako Jisas, wahau, or mbeek handa ambu ri. Uwosik
ma lar mbeek orhi farniyik sihi pris lerawu orhi oson lakwa
ambu ri, wahau. Jisas ortonom ermba ermbak or lihi lerawu
oson er lakwa ri.
25 Uwosik ma ol hi orhik Avui Wasilakahik tawa ma ondon
or jivinakwa lir. Uhu ermba ermbak or lihi ma ol orhik
tawanjik beten unda ora.
26 Jisas ortonom hetpris indinga nihi ria. Ortonom nirin
jelyakwak ni hishinda ri. Mberem ushiwak? Or nombo
os Avui Wasilaka or rupshindarin simbalesik tiyarakori
ri. Mbeek mbele kava las nga orhik nari ambu sir. Or
misokome Avui Wasilakahik jivi mendek nandari ri, mbeek
nir ma misambik fehe kavakavan ni unda hom nari ambu
ri, wahau. Or apsham apsham er nari ri. Uhunda osik Avui
Wasilaka orin or laha hevenik or eweshihindak orok ormu
linduwa.
27 Hovok las ji hishikwa karem, Livaihi krahak fehenda
hetpris ondo ermba ermbak ofan undari lir. Masmas
lihinjik ofan li unak Avui Wasilaka kavakava lihin or laha
ermbeshinakop hulaima nokopmanjik ofan undari lir. Hako
Jisas wahau. Or ofan or uri hindi namtaskop maome orhin
orhinjik Avui Wasilakahi tavak hari ri.
28 Lo Moseshi si mbahandari nombo orok li kamari pris
ondo ma misambik fehe olik kavakavan undari lir. Hako er
si naha ihi nom Avui Wasilaka hi orhik or ushaha jikisi orhin
hetprisik or kamari ri. Jisas mbeek mbele kava las uri ambu
ri. Ortonom jivik or naha ermba ermbak nirin jelyakwa ri.

7:19: Hi 9:9 **7:20-21:** Hi 5:6 **7:22:** Hi 8:6; 12:24 **7:25:** Ro 8:34 **7:27:** Hi 5:3

8

Jisas suma akrin or tivihi ormu hetprisik naha hevenik linduwa

1 Mbele mbele ol a sawewak ji misiwa ondo maintontlo
sihi karem, hetpris nihi oto or angop malakamak or naha
Avui Wasilakahi tapmama yok heven orok ormu linduwa.
2 Uhu Avui Wasilakahi aka indingo os hevenik sinda orok
lerawun ormu landuwa. Aka oso mbeek ma tavak li uri
ambu sir, wahau. Avui Wasilaka orhinjik or uri sir.
3 Hetpris misambik fehe ondo lerawu lihi karem, ma
misambik fehe kavakava os li undarin laha ermbekurik
mbele mbele akwa fle avi ondon li laha Avui Wasilakan
ofan undari lir. Erem li undari osik Jisas er nga ofan uri ri.
Maome orhin fleya hom kavakava os ni undarinjik ofan uri
ri.
4 Hetpris nihi Jisas oto ormu hevenik linduwa. Hako
os misambik or lihindakop mbeek prisik nawa ambu ri.
Mberem ushiwak? Livaihi krahak fehe ondo nom pris ler-
awun misambik li laha ofa ondon os Moses or mbahandari
nombo hom undari lir.8:4
5 Hako lerawu os li landari oso men mbele mbele ol
hevenik nakundarin heimari sir. Moses sel aka os Avui
Wasilakan li lotu ukuri akan or ukuri wolo Avui Wasilaka
orin karem ormu mbara, ❝Mbele mbele ol mi uwa ondo
avak os telemba Sainai orok a mukurik mi heyeri hom erem
uka.❞ Karem Mosesin or saweri ri.
6 Hako ter pris lerawu os Avui Wasilaka Jisasin or hari oso
wasilakak si naha pris misambik fehe ondo mas lerawun
li landarin tikriri sir. Or nindi nindi hom or sihi suma os
or tivindan or kikitashiwak wasilaka mendek si naha suma
masin tikrinda sira. Suma akri jivi mendek si naha mbele
mbele suma masi nirin si ukmbaha mbahandan tikrinda sir.

Suma akri suma masin tikrinda sir

7 Ji hishika, os suma masi ma misambik fehen si urik jivik
li nakurikop Avui Wasilaka mbeek suma akri las tiviri ambu
ri, wahau.
8 Hako or heyeri ma misambik fehe mbeek jivik li nakurik
or heyeri ambu. Uri osik suma akrin or tivikurik or mbari
sir, os mas profet Jeremaia karem or kayendari hom,

❝Avui Wasilaka ormu mbara, ❝Ji misi, os an mbahanda
wolok si nanak yanga Israelik fehenda ma nga Judahi
krahak fehenda ma nga suma akrin a tivikwa nir.

9 Suma os a tivikwak a mbawa oso mbeek os mas misumu
lihi yanga Ijipik li lirik a laharari wolo lir nga na tiviri

8:4 **8:4:** Jisas Judahi krahak fehe ri, or mbeek Livahi krahak fehe ambu ri.
8:5: Kis 25:40; Kl 2:17; Hi 9:23 **8:6:** Hi 7:22

hom nakwa ambu sir. Mberem ushiwak? Lir suma os lir nga na tiviri oson li tlehe mashi anhin tiyari ambu lir. Kavakavan li uhu mashi anhin li kumaifari osik an nga lirin a kumaifari nir.

10 Hako suma akri os lir nga na ukwak a mbawa oso karem, avak mashi anhin sunguwavu lihik a kayehe lo anhi amber hom sunguwavu lihik a jiwolokwa sir. Ushinak mbele mbele os a mbawan armek li hishiyarihi os a mbawa hom ukwa lir. Ushinak an avak Avui Wasilaka lihik a nanak lir avak anhi krahak sikwa lir.

11 Oro wolok ma amber hom anin heyekrahakorokwa lir. Unak ma lar mbeek mashi anhin ma larin ewesawekwa ambu ri, sanje ma mbeek maha orhin ewesawekwa ambu ri, yanga lasik fehe mbeek yanga anandi lasik fehen ewesawekwa ambu ri. Mberem ushiwak? Lir amber hom angop anin heyekrahakorowa ola.

12 Uhu avak kavakava os li undan a laha ermbehe mbeek os li unda kavakava lihin indik a hishihi na mbakwa ambu nir, wahau.\u{f0}\u{f0} *Jeremaia 31:31-34*

13 Mashi os Avui Wasilaka suma akrin or tivikurik or mbari osmu nirin mukunduwa, suma os mas or tiviri oso angop mendek nari sir, os mbele mbele shimblak nawak ni ermbenda hom.

9

Sel aka os mas ofan li undari karem nandari sir

1 Suma os mas nahandari oso nombo nombo os li lotu undari nga or ewendari sir. Uhu os li lotu undari aka nga nandari sir.

2 Aka oso sel aka9:2 sir. Uhu nindik li tlehendari sir. Os maifuk nandari mishi orok mbele las os lamin li eweukrundari oso nga teye os bretin Avui Wasilakanjik ofan li ewendari teye oso nga nandari sir. Maifuk nandari mishi oso men li au ushandari mishi, karem li ushandari sir.

3 Uhu kouwarmba las sirhava hom orok li andoho li mburnduwu lafaleshirik nandari sir. Urik os li au ushandari mishi indingo oso apsham yok nandari sir.

4 Alta os mbele mbele arme kuvasahandan li ewe suwundari nga Bokis Kontrak nga orok wandari vri. Alta nga Bokis Kontrak nga golkop li tangrindari vri. Bokis Kontrak akome orok hambiya golik li uhundari os akwa manan li ewendari nga Aronhi kombe os mas mise nga rasandari nga sunja op Avui Wasilakahi lon li kayehendari ovro er nga Bokis akome orok wandari lira.

9:1: Kis 25:23-40; 26:1-30 9:2 **9:2:** Judama ondo misamtelmbamba orok li liyandari wolo men terei terayandari lir. Uhu sel aka os Avui Wasilakan li lotu undari oso nga kishaha yandari lir. **9:3:** Kis 26:31-33 **9:4:** Kis 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nam 17:8-11; Lo 10:3-5

5 Bokis Kontrak wandari mishi orok ensel hom shervle
nga li hambaha li uhundari frijip orok sindari vri, lar yok,
lar yok. Ensel ovro Avui Wasilaka orok or lindarin heimari
vri. Ushirik shervle frihi os Bokisin li jamundari mishi
oson arangondari vri. Undari mishi orok Avui Wasilaka
lirin or jivinakmbaha kavakava lihin or laha ermbekurik
ofan li ukurin fin limu layihi ngorondari mishi osira. Mbele
mbele ol aka orok nanda musha, mbeek amber hom a
sawerakondahi ambu sir.

Suma masik sindari hetpris masi ondo sipsip memehi fin li laha ofan undari lir

6 Sel aka oson li hundujerakoshirik ermba ermbak pris
ondo orok li i layihi os maifuk nandari mishi orok lerawun
landari lir.
7 Hako hetpris nom asama asama hindi namtaskop os li
au ushandari mishi indingo orok layindari ri. Hako mbeek
tapas layindari ambu ri, wahau. Fi os hulaima nokopma
kavakava lihin Avui Wasilaka or laha ermbekuri nga ofan
or ukurik lalayindari ria. Hako masmas orhinjik ofan or
ushihikop hulaima nokopmanjik ofan undari ri. Ushirik
Avui Wasilaka kavakava ol li uhu mbeek li ukurik li hishihi
li uri ambu ondon laha ermbekurik ofan undari ri.
8 Mbele mbele os erem li uri nombo orok Masikome Avui
Wasilakahi ormu kormbak nirin mukunduwa, sel aka oso er
si siri wolo ma nir mbeek nombo os Avui Wasilakahi akak ni
layikuri kas nga ni nandari ambu nir.
9 Uwosik ter os nimu heyenduwa, mbele mbele ol sel aka
orok li undari ondo men suma akrin heimari sir. Hako
mbele mbele ofa ol li handari ondo mbeek li urik ma ol ofan
handari ondo sunguwavu yeje lihi nga jivik nandari ambu
lir.
10 Suma masi oso men mbele mbele ol li andari nga
li ujandari nombo nga mbandari sir. Mbele mbele os
maome hikriyok unak jivik li nakurin mbandari sir. Avui
Wasilaka nombo nombo ondon or eweshirik ma misambik
fehe nombo ondon li tiya inak kumak nombo akri las or
mukushinak oson livai tiyaka. Nombo akri oso jivi mendek
si naha nombo os mas or eweri oson tikrinda sir.

Krais fi orhik ofan uri ri

11 Krais angop or taha nombo akri os ter ni tiyanda osohi
hetprisik nari ri. Hako or mbeek hetpris masi ondo hom ma
tavak li undari sel aka os lerawun li landari mishi orok layiri
ambu ri, wahau. Or nombok Avui Wasilaka or linda mishi
orok layiri ri.

9:5: Kis 25:18-22 **9:6:** Nam 18:2-6 **9:7:** Wkp 16:2-34 **9:9:** Hi 10:1-2

12 Os orok or iri wolo or mbeek sipsip mo bulmakauhi fin
or laha layiri ambu ri, wahau. Or fi orhin masham aka orok
lalayiri ri. Uhu hindi namtas nom fi orhin fleya hom hari
ri. Fi orhik nirin or lashihindak ermba ermbak jip nimu
linduwa.
13 Or tala namber, ma misambik fehe os mbele mbele
kavak nandarin li tolori kavak nari lir. Urik pris ondo meme
nga bulmakau hula nga li jihi fi lihin lari lir. Uhu bulmakau
noko las er nga li jihi li suwuhu hishombo sihin li tanyihi
fi nga li laha ma misambik fehe ondohik nambrendari lir.
Unak misokome Avui Wasilakahik or heyenak maome lihi
hikriyoko jivik si nakmbahan.
14 Hako Krais fi orhi nombo nombo os mas erem li undarin
tikrinda sir. Krais jivi mende ri, mbeek mbele kava las orhik
nari ambu sir, wahau. Masikome Avui Wasilakahi orin or
kikitashirik maome orhin fleya hom nirnjik hari ri. Erem
or uri nombo oso si urik os kavakavan ni uyandari nombo
oso mendek si narik simbalesik sunguwavu nihi nga Avui
Wasilakahi misokomek jivik er nimu nara. Erem si nanda
osik nombo os mas ni tiyarik hahandarin handa nombo oson
simbalesik ni kumasihi Avui Wasilaka or ermba ermbak
linda oton ni tiyaha lerawu orhin ni laka.

Krais fi orhi si urik suma akri omek nari sir

15 Krais nindi nindik or sihi suma akrin tolonda ri. Fi
orhi si ngoroshirik kavakava os ma misambik fehe suma
masi si nari wolok li undarin si yoko ermbeshihindak ma ol
orhi mak or ushahanda ondon indik ormu lara. Unda osik
ermba ermbak linda os Avui Wasilaka lirin or hakmbaha nor
mbahandan lakwa lira.
16 Ji hishika, nir ma ni unda nombon. Os ma lar ma ome lar
nga fri anasawehe nor mba, “Na hashinakop mbele mbele
anhi ondon mi lakundu.” Karem or mbaha mbele mbele
ol or hakmbaha nor mbahanda ondon jekambak or kayeka.
Uhu os or liyawa wolo, wahau. Or hashinakop mbele mbele
ondon lakwa ri.
17 Ma oto or ha namber mbele mbele ondo orhikop nanda
lir. Hako or hashinakop ma or or hakmbaha nor mbahanda
oto mbele mbele ondon lakwa ri.
18 Undari hom suma masi oso erem nari sir, os fi si ngorori
ambukop mbeek kavakava lihin yoko ermberi ambu sir.
Hako fi si ngoroshirik kavakava ol li undarin ormu yoko
ermbera.
19 Uwosik ji hishika, Moses Avui Wasilakahi lo amber
ondon masmas or sawerakori lir. Ushihi bulmakau nga
memehi fi nga nor laha uku nga ormu tirsara. Ushihi mi

9:13: Wkp 16:15-16; Nam 19:9,17-19; Hi 10:4 **9:14:** 1 Pi 1:18-19

hisop, karem li ushanda mi tava sihi lal or laha kupnalo os sipsip kukwak li undari oson nor laha mi tava ondon ormu ishira. Or ishihi ormu halfikfalera. Fik or falehe maifuk jekamba Avui Wasilakahi os lo orhin li kayehendari orok ormu nambrera.
20 Ushihi kuma ma misambik fehe ondohik or nambrehe ormu mbara, "Fi toso si uwak suma os Avui Wasilaka nir nga nor uri oso osmu omek nanduwa. Uwosik oson ji toltangrihi ji tiyaka."
21 Hovok sel aka os li lotu undari mishi oso nga mbele mbele hambiya ol orok nandari nga erem ormu nambrera.
22 Ambehoma, os nimu heyenduwa, lo Moseshi karem mbanda sir, fi nom uwak mbele mbele misokome Avui Wasilakahik or heyewak jivik nanda lir. Os fi si ngorowa ambukop or mbeek kavakavan laha ermbewa ambu ri, wahau.

Krais maome orhin fleya hom or haha kavakava ma undan yoko ermberi ri

23 Sel aka os misambik sindari oso nga mbele mbele ol orok nandari ondo nga bulmakau meme fi lihi si urik jivik nari lir. Hako ondo men mbele mbele ol hevenik nakundarin heimandari lir. Hako mbele mbele ol hevenik nanda ondo mbeek sipsiphi fi si unak jivik nandahik nanda ambu lir, wahau. Ondo ofa anandi jivi las nga nanda lir. Ofa oso sipsip bulmakauhi fik li undan tikrinda sir.
24 Unda ofa oso oria. Krais or mbeek sel aka os ma tavak li undari orok layiri ambu ri. Or nombok hevenik er layiri ri. Uhu ter ormu Avui Wasilaka linda mishi orok lihi nirnjik sinduwa.
25 Misambik fehenda hetpris oto asama asama ermba ermbak sipsip memehi fi os ofan li ukundari ondon or laha os li au ushandari mishi indingo orok ofan ukurik lalayindari ri. Hako Krais mbeek ofan hindi mushak uri ambu ri. Uhu mbeek hindi mushak hari ambu ri. Or hindi namtas nom maome orhin orhinjik ofa hom hari ri.
26 Os ofan hindi mushak or urikop hindi mushak hari ri, os Avui Wasilaka misambin or uri wolok sishi raha ter wolok nawan. Hako wahau. Mbele mbele am mendek si nakuri wolok si narik or taha maome orhin ofa hom hindi namtas nom hari ri. Ofa os or hari oso si urik ma misambik fehe kavakava lihin or yoko ermberi sir.
27 Ma nir amber hindi namtaskop ni haha kumak kotik ni sikwa nir.
28 Erem si nakunda osik Krais hindi namtas nom ma misambik fehe kavakava lihin yoko ermbekurik maome orhin orhinjik ofa hom hari ri. Uhu kumak os indiyok or

9:19: Kis 24:6-8 **9:21:** Wkp 8:15,19 **9:22:** Wkp 17:11 **9:23:** Hi 8:5; 10:1 **9:26:** Hi 10:10

takwa wolo mbeek kavakava nihin yoko ermbekunak takwa ambu ri, wahau. Oso wolo men orhi ma ol orin nikishiwa ondon indiyok ormu lakwa wolo sira.

10

Mas li undari ofa ondo mbeek kavakava lihin laha ermbendahik nari ambu lir

1 Lo ol Moses kayeri ondo men mbele mbele ol Jisas kumak or ukundarin heimari lir. Lon tiyanda nombo oso mbeek man urik misokome Avui Wasilakahik jivik nari ambu lir, wahau. Ofa os lo si mbandari nombo hom ermba ermbak li undari ondo mbeek ma ol lon tiyandari ondon si urik jivik nandari ambu lir, wahau.

2 Os jivik li narikop lihinjik li heyehe karem mbari lir, "Mbele kava las sunguwavu nihik nawa ambu sir." Karem li mbarikop mbeek indik ofa anandi las nga uri ambu lir.

3-4 Hako wahau, erem nari ambu sir. Bulmakau hula nga meme nga fi lihi mbeek kavakava lihin yoko ermbeshirik Avui Wasilakahi misokomek jivik li nandahik nari ambu sir, wahau. Mende indinga. Karem uri osik asama asama ermba ermbak kavakava os li undarin li hishihi ofan undari lir.

5 Erem si nari osik Krais os misambi torok or tari wolo Avui Wasilakan karem mbari ri,

"Mir mbeek bulmakau nga sipsip nga li jihi ofan li hawan rupshinda ambu mir. Hako angop anin mi kamahanda osik mashi mihin a tiyaha maome anhi toson ofa hom avak indik mirin a hakwa nir.

6 Mir mbeek ofa ol hik li suwunda ondo nga mbele mbele ofa ol kavakava lihin li laha ermbekmbaha li unda ofa ondo nga rupshinda ambu mir."

7 Uhu ormu mbara, "An mbele mbele ol a ukmbaha mi mbahandarin a ukurik a rari nir, os mas jekamba mihik li kayendari hom." *Buk Song 40:6-8*

8 Ji misi, Krais orhinjik karem or mbari sir, "Mir mbeek bulmakau nga sipsip nga li jihi ofan li undan rupshinda ambu mir. Uhu mir mbeek ofa ol hik li suwunda ondo nga mbele mbele ofa ol kavakava lihin laha ermbekmbaha li unda ofa ondo nga rupshinda ambu mir." Karem mbari ri. Ome sira, ofa ol li undari ondo Moses mas or mbari nombo hom undari lir. Hako Avui Wasilaka mbeek ondon rupshiri ambu ri.

9 Hovok Jisas indik ormu mbara, "Avui Wasilaka, an mbele mbele os mi mbahandari hom a ukurik a rari nir." Os karem or mbari mashi oso maintontlo sihi karem, Krais ofa nombo os mas li undari oson or laha ermbehe suma akri

10:3-4: Hi 9:13

oson or halashirik osmu mas li undari nombo osohi farniyik nara.
10 Avui Wasilaka or hishihi nor mbari nombo hom Jisas Krais maome orhin orhinjik ofa hom hindi namtas nom hari ri. Ofa os erem or uri nombo orok nir ma misambik fehe Avui Wasilakahi mak ni naha misokome orhik ma worna mak nimu nanduwa.

Krais maome orhin ofa hom or hari oso nom kavakava nihin yoko ermbenda sir

11 Suma masi oso si nari wolo Judama ondo pris lihi ermba ermbak li sihi10:11 ofan undari lir. Hako ofa ol li undari ondo mbeek kavakava ma misambik fehehik nandan laha ermbekurik nari ambu lir, wahau.
12 Hako Krais hindi namtas nom maome orhin hari ria. Uri ofa oso nom kavakava ma misambik fehehik nandan yoko ermbendahik nanda sira. Lerawu oson or larakoho hevenik or lawuhu Avui Wasilaka tapmama orhi yok ormu linduwa.
13 Uhu orok or lihi nor nikishinak wutari orhi ondon or halashinak orhi siyok li sihi li masnarakanak kumba orhik or estangrikwa lira.
14 Ofa namtas oso nom or ushirik ma misambik fehe ol Avui Wasilaka orhi mak nakurik or kamahanda ondo ma worna mak nari lir. Ushinak lirin or jelyashinak nombo worna orokop er tiyaha ikwa lira.
15 Avui Wasilaka Masikome orhi sunguwavu nihik or sihi karem ormu sauhanduwa,
16 “Avui Wasilaka karem ormu mbara, “Suma akri os ma misambik fehe nga na ukwak a mbawa karem, avak mashi anhin sunguwavu lihik a kayehe lo anhi amber hom wavu lihik a halashinak mbele mbele os a mbawan li hishiyarihi os a mbawa hom ukwa lir.” ” *Jeremaia 31:33*
17 Ushihi mashi las nga karem ormu sauhanduwa,
“Uhu avak mbele mbele kavakava os li undan a laha ermbekwa nir. Uhu os li unda kava oson mbeek indiyok a hishikwa ambu nir, wahau.” *Jeremaia 31:34*
18 Karem or mbahanda osik os nimu heyenduwa, kavakava nihi Jisas angop or yoko ermberi sir. Uhunda osik mbeek ofa anandi las kavakava nihin yoko ermbekunak ni ukwa ambu nir.

Krais ushihinda osik nir avak pasir Avui Wasilaka or linda mishi orok ni ika

---

10:10: Hi 9:12 10:11 **10:11:** Pris ondo mbeek lerawu lihin larakori ambu lir, lerawu os li lari oso mbeek urik ma misambik fehe Avui Wasilakahi misokomek jivik nari ambu lir. Hako Jisas lerawu orhin or larakoho ormu Avui orhi tapmama yok linduwa. Heye Hibru 8:2. **10:11:** Kis 29:38 **10:13:** Sng 110:1 **10:16:** Hi 8:10

19 Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, Jisas fi orhik
kavakava nihin angop or yoko ermberi sir. Undosik nir os
li au ushanda mishi indingo orok nombok er ni layika. Uhu
orok ni i layikwan ni ajewa ni hala.10:19
20 Jisas kouwarmba os sirhava hom li andoshirik wahan-
dari oso nindi orok or tlehe layihi nombo akrin angop or sari
sir. Nombo orok os ermba ermbak linda oson ni lakwa nir.
Kouwarmba oso Jisas maome orhi os ofa hom or hari oson
osmu heimanduwa.
21 Jisas ortonom hetpris indinga nihi ria. Ortonom Avui
Wasilakahi ma ondon or arangoshiwak linda lir.
22 Unda osik nir nga avak pasir Avui Wasilaka or linda
mishi orok ni ika. Uhu sunguwavu nihi mende nga karem ni
hishika, or mbeek nirin kavak nakwa ambu ri, wahau. Jisas
fi orhi os or ngorori oso si urik sunguwavu nihi misokome
Avui Wasilakahik jivik nari sir. Uhu maome nihi er nga ukuk
or yokoshihindak jivik nimu nanduwa. Karem or uhunda
osik nir avak nombok Avui Wasilaka or linda mishi orok ni
layika.
23 Uhu mbele mbele os kumak nirin or ukmbaha nor
mbahanda oson ni nikishika. Or mbeek mbafirimbanda
ambu ri, wahau. Mbele mbele os or ukmbaha nor mbahanda
avak or ukwa sira. Uwosik os ni nikishiwa oson ni halawan
ni hala.
24 Hako halanak nihi ambek ni anasaunjelyashinak man
ni rupshihi armek ni unda nombo oso nihik si naka.
25 Uhu os nakrem ni tirsaha ni lotu unda nombo oson ni
halawan ni hala, os ma lal li unda hom. Hako ermba ermbak
ni tirsaha nihi ambek ni anasaunjelyaha kwambuk ni sika.
Las avak nir lal Jisasin li tiyanda nombon li halanda ngashi.
Ji misi, Jisas indik or takwa wolo am pasir naw. Karem nawa
osik os ji tirsaha ji lotu unda nombon ji halawa ji hala.

Nir avak Jisasin ni kumaifawa hala

26 Ji misi, os Jisashi ma indingak ni nashihi ni mba,
“Halanak kavakavan a ushihi indik a ra,” karem ni mba
nahi, wa am ofa anandi las nga nahanda osik kavakava os ni
washi undan laha ermbekundas? Wahau. Mende indinga.
27 Os kavakavan er ni washi u nahi, Avui Wasilaka os ma
misambik fehen or heye mbakwa wolo oson ni nikishihi ni

10:19 **10:19:** Suma masi oso si nari wolo hetpris ortonom os li au ushandari mishi indingo orok layiri ri, ma anandi wahau. Os orok li ikurik li uri nombok hari lir. Hako Jisas lerawu os or lari osonjik nir orin tiyanda ma nombok Avui Wasilaka or linda mishi orok ni ikwa nir. Jisas fi orhi kavakava nihin yoko ermbekurik si ngorori osik, Avui Wasilaka mbeek nirin kavak nakwa ambu ri, wahau. **10:19:** Hi 4:16 **10:20:** Mt 27:51 **10:22:** Wkp 8:30; Ese 36:25; Ef 5:26 **10:25:** Hi 3:13 **10:26:** Hi 6:4-8

ajeka. Oso wolo hi wasilaka mende avak si raha ma ol mashi orhin mblarna ermbenda ma ondon urakokwa osa.
28 Lo Moseshi angop ni misinda karem mbanda sir, ma or lo oson mblarna ermberi ma oto nombok li jimandingormendari ri. Mbele kava os or urin ma frijip mo nalmingrip li heyehe li saweshirik li jimandingormendari ri. Mbeek ornjik li hishihi li halandari ambu lir, wahau.
29 Uhunda hom ter wolo erem, os ma lar Avui Wasilaka jikisi orhin or kumaifaha mashi orhin or mblarna ermbe nahi, kumak avak kava indingak nakwa ri. Mberem ushiwak? Krais fi orhi si ngoroho ma oton angop si ushirik Avui Wasilakahi mak or naha ma worna mak nari ri. Hako ter or hishiwa Krais fi orhi mbeek mbele las undahi ambu sir. Karem or hishihi or esesengashihi Masikome Avui Wasilakahi or waprupshi orhin handa oton er nga or okolehe kavakavan mbanda ri. Karem or hishinda osik kumak avak kava indingak or naha hik ikwa ri.
30 Ji misi, mashi Avui Wasilakahi angop ni heyenda, karem mbanda sir, "M*a* ol kavakavan unda ondo avak kavak a naha os li unda kava lihin wasan a hakwa lir." Uhu mashi las karem mbanda sir, "An avak ma misambik fehen kotik a ewehe a misihi na mbakwa nir."
31 Uhunda ome sira. Os kavakava jihi er si nanak Avui Wasilaka ermba ermbak linda oto kot orhi orok ji sikwa wolo waplelena orhi wasilakak si naha jirin kavak nakwa osa. Karem uwosik orin ji ajeka.

Os akri jishi wolok kwambuk ni sihinda hom er ni sika

32 Os Jisasin wavu jihik ji eweri wolo oson indik ji hishika. Oso wolo nomorawu musha mendek jihik talari lir. Hako kwambuk er ji mblarnaha er siri jir, mbeek orin tiyanda nombon halari ambu jir. Nomorawu ondon kishari jir.
33 Nindi wolo las jirin li laha li tirsandari mishik li jihi kavakavan li mbaha jirin okoleri lir. Nindi wolo las ma ol erem nandari nomorawun kishandari ondo nga nakrem ji sihi lirin jelyandari jir.
34 Uhu Jisasin hishindiyandari ma ol krawuk li eweri ondon ji jelyaha armek undari jir. Uhu ma ol jirin kavak uri ondo mbele mbele jihin li lari wolo men mayam ji lihi heyerik landari lir. Jir karem hishindari jir, mbele mbele jivi jihi ol ermba ermbak nakwa ondo olmu hevenik wanduwa. Karem ji hishihi men mayam liheyendari jir.
35 Hako ter jirin amu sawenduwa, mas kwambuk ji sindari nombo oson indik ji hishihi os mas ji sindari hom avak erem

10:27: Ais 26:11 **10:28:** Lo 17:6; 19:15 **10:29:** Kis 24:8 **10:30:** Lo 32:25-36 **10:34:** Mt 6:20; 19:29

ji sika. Uhundanak Avui Wasilaka kumak avak wasan or hakwa jir.

36 Avak kwambuk er ji sitambanaka. Uhu os or mbahanda hom ji uka. Ji kremangrehewa hala. Mberem ushiwak? Kumak avak os or hakmbaha nor mbahanda oson ji lakwa sir. Mas jekamba orhik karem li kayeri sir.

37 ﷽Ma oto or takwa wolo mbeek nambek nakwa ambu sir, osmu pasir nanduwa. Os or takwa wolok si nawa mbeek eslai eslarakwa ambu ri.

38 Uwosik halanak ma ol Avui Wasilakahi misokomek ma worna mak nanda ma ondo mashi orhin er li misindiyaka. Uhundanak ermba ermbak linda oson livai laka. Hako os orin li kumasi nahi, or mbeek lirin rupshikwa ambu ri, wahau.﷽ *Habakuk 2:3-4*

39 Hako a hishiwa, nir mbeek ma ol orin kumasinda hom ni nanda ambu nir, wahau. Nir orin kwambuk ni hishiowehe er ni sitambananda osik kumak avak ermba ermbak linda oson ni lakwa nira.

11

Avui Wasilakan hishindiyanda nombo karem nanda sir

1 Wavu nihik ni hishiwa karem, mbele mbele ol Avui Wasilaka ukmbaha nor mbashihindak ni nikishiwa ondo avak omek or unak li talanak ni heyekwa lir. Karem unda osik orin er nimu hishindiyanduwa. Hemo, mbele mbele ol talakurik or mbahanda ondo mbeek misokome nihik ni heye namber. Hako wavu nihik ni hishiwa kumak avak or unak omek li talanak ni heyekwa lir. Uwosik mashi orhin ni misihi ni mba, ﷽Ome sira.﷽

2 Ma ol mas liri ondo erem orin hishindiyandari lir. Urik lirin or rupshihi ma worna mak or ushari lir.

3 Nir orin hishindiyanda ma mashi ome orhin ni misinda osik angop ni heyekrahakorowa sir, mashi orhik misambi lersuwu mbele mbele ol ni heyewa tondo nga nor mbarik nari lir. Mbeek ma heyendari nombok or uri ambu lir, wahau. Men mashi orhik or mbarik talari lir.

4 Abel Avui Wasilakan hishindiyandari ma lar oria. Undari osik ofan uri ri. Uhu ofa os or uri jivi mendek si naha Kein uri ofan tikriri sir. Mberem ushirik? Abel Avui Wasilakan or hishindiyandari osik ofa os or urin or rupshihi orin ma worna mak ushari ri. Abel oto angop maskop hari ri. Hako nombo os Avui Wasilakan or hishindiyandari nombo orhi oso osmu ter jirin sawenduwa, os or sinda hom ji si nahi, ma worna mak or ushakwa jira.

5 Enok erem, Avui Wasilakan hishindiyandari ma lar oria. Undari osik or ha namber Avui Wasilaka hevenik or lalawuri

11:1: 2 Ko 5:7 **11:3:** Stt 1:1; Sng 33:6; Jn 1:3 **11:4:** Stt 4:3-10

ri. Ushirik ma orin lasayari lir. Hako mbeek li heyeri ambu ri. Mberem ushirik? Avui Wasilaka angop orin lari ri. Os orin or la namber ma worna mak or ushaha orin rupshiri ri, os jekamba orhik li kayeri hom.

6 Hako os ma lar Avui Wasilakan or hishindiyana ambu nahi, mberemhi nombok orhik or iku? Wahau. Mende indinga. Hako ma ol Avui Wasilakahik iwa ma ondo karem hishinda lir, ﷿Avui Wasilaka ormu linduwa. Uhu ma ol orhik iwan armek unda ri.﷿ Erem li hishinda osik lirin armek unda ri.

7 Hovok Noa erem, Avui Wasilakan hishindiyandari ma lar oria. Mashi os Avui Wasilaka mbele mbelen kavak or nakurik or saweri mashi oso si tala namber mashi oson or misihi ormu mbara, ﷿Avak omek nakwa sir.﷿ Karem or mbaha os or mbari nombo hom sipin uri ri. Uhu nokove orhi nga jikisi orhi nga nukmango orhi nga sip orok layihi jip liri lir, mbeek kavak nari ambu lir. Hako ma ol mashi Avui Wasilakahin mblarnari ondo amber kavak narakori lir. Uhunda osik nombo os Noa Avui Wasilakan or hishindiyanda nombo orhi oso osmu kormbak nirin mukunduwa, Avui Wasilakan or hishindiyari osik ma worna mak or ushari ri.

8 Hovok Abraham erem, Avui Wasilakan hishindiyandari ma lar oria. Avui Wasilaka orin or mbashirik kotontlo orhin or halaha misambi os orin or hakurik or mbari mishi orok iri ri. Abraham mbeek os or ikuri mishin heyeri ambu ri. Hako men mashi os or mbari mainombo hom tiya iri ri.

9 Uhu misambi orok or tari wolo mbeek misambi mashama hom akashitava liri ambu ri. Or kandai homek fehe li raha tinap hongoho li lindari hom sel akan or uhu orok liri ri. Urik Aisak fre Jekop erem, sel akakop liri vri. Mberem ushirik? Frir er nga mbele mbele os Avui Wasilaka or mbahandari oso omek si nakurik fri hishihi nikishiri vria.

10 Abraham misambi orok liri or te. Hako kuyanga ome las os Avui Wasilaka uhunda ermba ermbak nakundan angop or heyeri osik orok or ikurik hishihi nikishiri ri.

11 Sara erem, hula sihi Abraham nga Avui Wasilakan hishindiyandari ma vria. Sir jikisi nga nandari ambu sir. Uhu angop nijava laka mendek nari sir. Hako Avui Wasilaka angop maskop sir jikisi nga si nakurik or mbari osik mashi oson wavu sihik si hishiowehe si mba, ﷿Avak omek nakwa sir.﷿ Karem si mbaha si liyaha ihikop jikisi nga nari sir.

12 Abraham erem, jikis landahik nari ambu ri. Angop avoko laka mendek nari ri. Hako jikistakisi nirambara orhi musha mendek nari lir, os tashingraha lersuwuk li nanda

11:5: Stt 5:21-24 **11:7:** Stt 6:13-22; 7:1 **11:8:** Stt 12:1-5 **11:9:** Stt 35:12 **11:11:** Stt 18:11-14; 21:2; Ro 4:19

hom mo hapsishi fak li nawak ni heyenda hom, mbeek li kantim undahik nari ambu lir.
13 Ma misambik fehe ondo amber hom Avui Wasilaka os
lirin or hajehe or mbahandari mashin li misihi mbar, "Avak
omek nakwa sir." Karem mbari ola. Hako misambi torok li
liri wolo mbeek oson heyeri ambu lir, wahau. Men suku hom
li heyehe karem hishiri lir, "Kumakop ni lakwa sir." Karem
li hishihi rupshiri lir. Uhu limu mbara, "Misambi roso yanga
indinga nihi ambu osik nambek torok ni likwa ambu nir. Nir
kandai homek fehe hom men torok ni raha ni linda nir."
14 Karem li mbahandari osik os nimu heyenduwa, kotontlo
indinga lihik li ikurik hishiri lir.
15 Hako kotontlo os li mbari oso mbeek yanga masi os li
halarari oson li mbari ambu sir. Os orok li ikurik li mbarikop
indik iri lir.
16 Hako kuyanga akri os li mbari oso jivi mendek si naha
kotontlo os li halarari oson tikrinda sir. Oso heven osira.
Orok li ikurik li nikishiri osik Avui Wasilaka lirin jikisi orhik
or ushaha lirin rupshiri ri. Uhu kuyanga akri os li ikurik
li hishindari mishi oson angop lirnjik or hundujeshihindak
osmu nanduwa.
17-18 Avui Wasilaka Abrahamin karem mbari ria, "Jikisi
mihi Aisakhik jinirmbanira mihi musha mendek nakwa
lira." Karem or mbashihi kandakar nga nambek naha Abra-
hamin or oweioweiheyekurik ormu mbara, "Jikisi mihi
Aisak oton ofa hom anin haka." Urik Abraham mashi oson
or misihi os or mbari nombo hom ormu ukurik ura.
19 Or hishiri karem, "Os Aisakin a mandingorme nahi,
avak or mbanak indik usahakwa ria." Os erem or hishiri
oso karem nimu hishikuwa, angop or mandingormeshirik
indik usahari ria.
20 Aisak Avui Wasilakan hishindiyandari ma lar oria. Uhu
os jikisi orhi Jekop fre Iso kumak fri likundari mashin or
saweri wolo karem hishiri ri, "Avui Wasilaka os anin armek
or unda hom avak jikisi anhi tovron armek or ukwa vri."
21 Hovok Jekop erema, Avui Wasilakan hishindiyandari
ma lar oria. Am or hakuri wolok si narik Josephi jikisi
nira orhi ovron ormu mbara, "Kumak avak Avui Wasilaka
os anin armek or unda hom nira anhi ovron or unak jip
likwa vri." Karem or mbaha kombe orhi os or shokoyandari
kombe oton or toloho mashi mashi ondon or sawehe Avui
Wasilakan ormu hausimbausira.
22 Hovok Josep erem, Avui Wasilakan hishindiyandari ma
lar oria. Uhu am or hakuri wolok si narik ormu mbara,
"A hashinak Avui Wasilaka kumak avak or mbashinak jir

11:12: Stt 15:5; 22:17 **11:13:** Stt 23:4; 1 Sto 29:15; Sng 39:12; 1 Pi 2:11
11:17-18: Stt 21:12; 22:1-14 **11:19:** Ro 4:17 **11:20:** Stt 27:27-29,39-40
11:21: Stt 47:31—48:20

Israelik fehenda ma yanga Ijip toson ji halaha indik kotontlo jihik ikwa jir. Os ji ikuna wolo avak havaravambundi anhin er nga ji laha ika.�

23 Moses nijava avoko orhi erem, Avui Wasilakan hishindiyandari ma vria. Nijava orhi orin si waha fri heyeri jivi mendek or nashirik fri heyehe armek fri wanyiri ri. Uhu karem hishiri vri, "Avak Avui Wasilaka jikisi shihi toton armek ukwa ri, mbeek or halashinak king Ijipik fehe oto jikisi shihi toton mandingormekwa ambu ri." Karem fri hishihi mashi os king oto jikisin or mandingormekurik or mbari mashi oson mbeek ajeri ambu vri.

24 Hovok Moses erem, Avui Wasilakan hishindiyandari ma lar oria. Am wasilakak or naha normu hishira, "An mbeek king Ijipik fehenda oto, jikisi orhi oso, sihi jikisi ambu nir, wahau. An Hibruma lar anira."

25-26 Karem or mbaha mbele mbele os kumak Avui Wasilaka or hakmbaha nor mbahandari ondon lakmbaha hishiri ri. Uri osik mbele mbele jiviwavi misambik fehe os yanga Ijipik or liri wolok or lari ondon halari ri. Mberem ushirik? Or hishiri mbele mbele ondo mbeek nambek nakurik or hishiri ambu lir. Uhu os yanga Ijip orok er or liya nahi, avak kavakavan or uhu Avui Wasilakan or halaku. Karem or hishihi jipjip or lindarin or halaha Avui Wasilakahi ma ondo nga nakrem nomorawun li kishakurik hishiri ri. Uhu nomorawu os kumak Kraisin tiyanda ma ondohik nakundarin er nga or kishakurik hishiri ria.

27 Moses Avui Wasilakan or hishindiyandari osik yanga Ijipin or halaha ormu ira. Or mbeek waplelena king Ijipik fehenda otohin ajeri ambu ri, wahau. Os or iri wolo misokome orhi Avui Wasilaka nom heyeri ri. Hako mbeek omendingak misokome orhik or heyeri ambu ri. Hako os or iri wolo angop misokome orhik or heyendari hom er iri ri.

28 Moses Avui Wasilakan or hishindiyandari orik os or mbari nombo hom ma Israelik fehenda ondon or mbashirik Pasova oson uri lir. Lir amber himu himu lihik sipsipin namtarmbak jiri lir. Uhu li aha sipsiphi fin li laha akayanga lihik mblolori lir. Erem li ushirik ensel or jikis maifu ondon mandingormekurik tari oto fi oson or heyehe nombok tikrihi iri ri.

29 Yanga Israelik fehe ma ondo Avui Wasilakan li hishindiyandari osik Fa Nalo oson li eserik yok si layisirik yok si rasirik nombo laka si tavawarik jip iri lir. Hako yanga Ijipik fehenda ma ondo wahau. Erem li ikmbaha li uhu er li uk aha harakori lir.

11:22: Stt 50:24-25; Kis 13:19 **11:23:** Kis 1:22; 2:2 **11:28:** Kis 12:21-30 **11:29:** Kis 14:21-31

30 Yanga Israelik fehe ondo Avui Wasilakan li hishindiyandari osik os or mbari nombo hom yanga Jeriko oson niri 7-pelak li tala yantlerik inyi laka os yanga oson li arangondari oso osmu lunlandu rakara.
31 Hulatolhakandari nokove Rahap11:31 oso er nga Avui Wasilakan hishindiyandari nokove las osira. Uri osik ma frijip op ihi yanga oson mayam wanyihi heyekurik iri ma ovron si laha aka sihik si eweshirik liri vri. Erem si uri osik ma ol mashi Avui Wasilakahin mblarnandari ondon li mandingormeri wolo sir nga li mandingormeri ambu sir. Jip liri sir.
32 Wahau te, Avui Wasilakan hishindiyandari ma ondo musha mende re. Mberem hik a usha na kantim undahik nanda ambu, Gideon, Barak, Samson, Jepta, Devit, Samuel nga profet ondo nga mberem a ushaha na sawendahi ambu re.
33 Ma ondo Avui Wasilakan li hishindiyandari osik kwambu orhik wutari lihin jihi tukrundari lir. Uhu mbele mbele jivi nom undari lir. Uhu mbele mbele os Avui Wasilaka ukmbaha nor mbarin or urik heyendari lir. Uhu kala asahi suwambushin tolo arangondari lir.
34 Uhu li mbarik hi os lakak ukruri mendek nandari sir. Uhu os ma lal lirin bainatik li jikurik li ermberi mbeek lirin jindari ambu lir. Uhu os kwambu lihi mendek si nari wolo Avui Wasilaka indik kwambun or handari lir. Ushirik kwambu lihi wasilakak si narik indik awun undari lir. Uhu wutari lihi ondon li laha lesuwurik tulu indari lir.
35 Nokove lal jikisi lihi ol hari ondon li mbarik indik usaharik li heyendari lir.

Hako Avui Wasilakan hishindiyandari ma lal nombo os orin li tiyandari nombo orok lirin li mandingormeri lir. Os orin li tiyanda nombo oson li halarikop mbeek li mandingormeri ambu lir. Hako lir li hishiri karem, os li mandingormenak li hahandanak indiyok li usahakwa oso os ter li liwa oson tikrikurik li hishiri sir. Karem li hishiri osik orin li tiyanda nombon halari ambu lir, wahau.

36 Avui Wasilakan hishindiyandari ma lal li wakoroho li hukwakoltolori lir. Ushihi kuvu kwambuk li ishihi li layi krawu akak li eweshirik lindari lir.
37 Uhu lal sunjakombek li jila mandingormelashirik hari lir. Uhu lal son li laha nindi nindik li korori lir. Uhu lal andulek li jimandingormerik hari lir. Uhu lal erenghambar li

---

11:30: Jos 6:12-21 11:31 **11:31:** Rahap oso Judama ambu nokove sir. Hako God or ma Israelik fehenda li lotu undari otohi kwambun si heyehe si mbar, God oto nom kwambu ngashi ria. Karem si mbaha ma ovron aka sihik simu wanyira. **11:31:** Jos 2:1-21; 6:21-25; Je 2:25 **11:32:** Het 6:11—8:32; 4:6—5:31; 11:1—12:7; 13:2—16:31; 1 Sml 16:1—1 Kin 2:11; 1 Sml 1:1—25:1 **11:33:** Dan 6:1-2 **11:34:** Dan 3:23-27 **11:35:** 1 Kin 17:17-24; 2 Kin 4:25-37 **11:36:** 1 Kin 22:26-27; 2 Sto 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6

lihi sipsip memehi sishik li undari kowe nom li falehe mbele mbele nga nandari ambu lir. Uhu nomorawu wasilakan kishari lir.
38 Ma ondo jivi mendek nandari lir. Hako ma misambik fehe mbeek lirin armek uri ambu lir, wahau. Kuyangak lindari ambu lir, wahau. Men telembak li lawuhu tel akak li ihi wa os misambik nandari orok li layihi lindari lir.

39 Ma ondo Avui Wasilakan li hishindiyandari osik lirin wapnuku orhik or ewehe rupshindari lir. Hako mbele mbele ol kumak or ukurik or mbari oson li heye namber.

40 Mberem ushirik? Avui Wasilaka mas wolokop mbele jivi las orhi ma ondonjik or hundujehenda osmu waha nikishinduwa. Hako mbeek ma ol mas nahandari ma ondo nom or hakurik or mbari ambu sir, wahau. Oso kumakop nir nga lir nga nakrem ni lakwa sir.

12

Lerawu os Jisas lahanda oson ji heyehe ji laka, ji halawa hala

1 Ma ol mas Avui Wasilakan hishindiyandari ma ondo mushak nandari lir. Nir avak os li yandari nombo lihin ni heyehe os li yahanda hom ni tiyaha ika. Uhu mbele mbele kavakava os nirin unak ni takatukuyindan simbalesik er ni lai tirna halaka. Ushinak avak ni lirlarihi nombo os ni ikmbaha or kamahanda nombo orok er ni tiya ika. Uhu ni kremangrehewan ni hala.

2 Uhu os ni iwa wolo misokome nihin avak ni haihanda-heyehe ni iwa hala, wahau. Misokome nihi Jisas nom ni heyehe er ni ika. Ortonom Avui Wasilakan ni hishindiyanda nombon masmas sahanda ma ria. Uhunda osik ortonom nirin or jelyashinak nombo oson ni ihi ni lai tarmbakwa sira. Orin ji hishika, or mbeek lerawu os or lakurin halari ambu ri, wahau. Ma misambik fehe orin miandok li tirihi li mbar, "M*a* toto kavakavan unda toria," karem li mbarik humblarari ria. Hako mbeek oson hishiri ambu ri. Or hishiri karem, os kumak or rupshihi nor likunda oso osmu orin nikishinduwa. Karem or hishihi lerawu oson or larakori osik ter ormu malakamak naha Avui Wasilaka tapmama orhi yok linduwa.

3 Yawur ji hishika, ma ol kavakavan undari ma ondo orin kavakavak uri lir. Hako or mbeek oson ajehe lerawu os Avui Wasilaka or lakurik or mbari oson halari ambu ri, wahau. Unda osik os or urin ji hishihi kwambuk er ji sitambanaha kumba os or esenda hom ji eseyaka. Uhu ji kremangrehe ji halawa hala.

11:37: 2 Sto 24:21 **12:1:** 1 Ko 9:24-25

4 Ome sira, jir nombo jivin tiyakwak hishinda ojik sungu masi jihi nga anajinda oja. Hako mbeek wasilakak ji anajiwak fi rakanda ambu sir. Men naman anajinda jir.

5 Mashi os Avui Wasilaka jirin or sawendari oso am ji hishakashari oj? Karem li kayeri sir,

> Jikisi anhi jirin ji misi, os Wasilaka jirin or ngriasawehe nor tolo worna nahi, avak holonalo siwa ji hala, wahau. Mberem ushiwak? Mbele mbele kavakava os ji undan ji halakmbaha jirin tolo wornanda ri.

6 Ma ol or rupshinda ondon ngriasawehe tolo wornanda ri. Uhu ma ol jikisi orhik or ushanda ondo os kavakava las li uwa wolo lirin nomorawun handa ri. *Gutpela Sindaun 3:11-12*

7 Ji hishika, avoko ol misambik fehe rondo jikisi lihin li ngriasawehe tolo wornanda lir. Uhunda hom Avui Wasilaka jirin or ngriasawehe nor tolo wornawa wolo, wa ji halashinak erem or uka. Os jirin erem or uwa oso osmu jirin mukunduwa, jir jikisi orhi jira.

8 Or jikisi orhi amber ondon tolo wornanda ri. Hako os jirin erem or u nahi ambu, jir jikisi orhi ambu jir, men nombolaka jikisi jir.

9 Hovok kason ji hishika. Avoko nihi tol misambik fehenda tondo os jikisakrik ni nari wolo nirin ngriasawehe tolo wornandari lir. Am wasilakak ni saha os erem li uhundari oson ni heyehe ni mba, erem li uri oso jivik nari sir. Avui Wasilaka nihi or hevenik linda erem, os nirin or tolo worna nahi, oso jivik nakwa sir. Nirin or tolo wornashinak nombo jivi orok indik ni ihi avak ermba ermbak linda oson ni laka.

10 Ji hishika, avoko nihi tol misambik fehe os jikisakrik ni nari wolo os li hishiyarindari lihi ambekop nirin tolo wornandari lir. Hako Avui Wasilaka os nirin or tolo wornanda oso jivi mendek nanda sir. Nirin or tolo wornashinak avak ma worna ma mendek ni naka, os ni nakmbaha nor mbahanda hom.

11 Ome sira, kavakavan ni uwa wolo nomorawun nirin handa ri. Nomorawu oson ni kishawa wolo sunguwavu nihi kavak si nawak ni holonda nir. Hako nomorawu os nirin or hawa oso nirin si tolo wornashinak sunguwavu nihin ni tormbelehe indik nombo jivi nom ni tiyakwa nir.

12 Kwambu jihi am mendek si nakwak si nawak amu heyenduwa. Avak kopshan ji mbaha indiyok kwambuk ji sika.

13 Uhu nombo jivi oson er ji tiyaka. Ushinak ma ol jirin kumasihi lundiyawa ma ondo, os ji iwan li heyehe, nombo

---

12:5: Jop 5:17; Rev 3:19 **12:7:** Lo 8:5 **12:11:** Je 3:17-18 **12:12:** Ais 35:3

os ji iwa orok erem jip li ika, mbeek takatukuyikwa ambu lir.

Avui Wasilakan ji kumaifawa hala

14 Jir avak ma anandi nga ji waphimbijihi ji anafaha ji lika.
Uhu kavakava os ji undan ji lai tirna halaha ma worna mak
ji naha er ji sika. Mberem ushiwak? Os ma worna mak ji
nana ambu nahi, jir mbeek orin heyekwa ambu jir.
15 Avui Wasilaka jirin wapnuku orhik ewenda ri. Hako
jihinjik ji auheyeka, las avak jir lar waprupshi orhin or
kumaifaha nor mba, "Oso mbeek anin jelyandahi ambu
sir." Karem or mbaha wapkava hishinda orhin wavukop
or tombokoyanak mi jintla hom si tungua rasaha wasilakak
si naha mi sijimbalen si wanak ma li aha kavak li nanda
ngashi. Ji auheyeka, las avak erem ji nanda ngashi.
16 Uhu ji auheyeka, las avak jir lar Avui Wasilakan or
kumaifanda ngashi, os nokove hula sihin si halashihi hula
anandi nga si yanda hom. Iso mas erem uri ri. Or jikismaifuk
or nahandari oso kasai mbele kava las hom si narik or
heyehe nor kumasiri sir. Karem uri osik maha orhi uri akwa
oson or heyehe nor mbar, "Akwa oson anin hanak a aka.
Ushinak anhi farniyik mi sihi jikismaifuk naka."
17 Ushihi kuma os erem or urin or hishihi kavak si
narik sunguwavu orhin or tormbelehe indik jikismaifuk
or nakurik hishiri ri. Hako wahau. Indik jikismaifuk or
nakurik tos ter or tlari os te. Hako wahau. Mbeek or lakurik
nari ambu sir. Os erem li kayendari oso angop ji heyenda
sir. Uwosik jihinjik ji auheyeka, las avak or hom ji naha Avui
Wasilakan ji halanda ngashi.
18 Ji hishika, ma Israelik fehe ondo mas telemba
Sainai12:18 nandari mishi orok li raha mbele mbele os
orok talarin heyeri lir. Hi wasilaka orok si urik, nirtle
nirndum indinga si talarik, suwa wasilakak si rasarik heyeri
lir.
19 Urik fiwa si mbarik mashi las er nga orok
mainkwambuk mbari sir. Urik mashi oson li misihi warje
mende nga li ajehe Mosesin karem mbari lir, "Nir am ni aje
mender te! Mi mbanak mashi oso mendek si nawa."
20 Mberem ushirik erem li mbar? Avui Wasilaka mashi
las angop lirin karem mbari ri, "Os jir lar mo fle asa jihi
lar telemba torok li tasa nahi, wa sunjakomben ji loho ji
mandingormeshinak li haka." Karem or mbari mashi oson
li misihi aje menderi lir.
21 Urik Moses er nga nor ajehe kwarnguarnari ri.

12:13: Snd 4:26 **12:16:** Stt 25:29-34 **12:17:** Stt 27:30-40 12:18 **12:18:** Telemba Sainai orok Moses Avui Wasilakahi lon or lari. **12:18:** Kis 19:16-20; Lo 4:11-12 **12:19:** Kis 20:18-21; Lo 5:22-27 **12:20:** Kis 19:12-13 **12:21:** Lo 9:19

22 Hako jir mbeek lir hom telemba Sainai orok talawa
ambu jir, wahau. Jir men nombok telemba Saionik talawa
jir. Saion oso Avui Wasilaka ermba ermbak linda orhi yanga
sira. Oso Jerusalem hevenik nanda sira. Yanga orok ensel
musha mendek li tirsaha rupkapshihi mblanda lira.
23 Jir angop Avui Wasilaka jikismaifu orhi li linda mishik
talawa jir. Jikisi orhi ondo hi lihin angop jekamba os
hevenik wahanda orok li kayeri sir. Jir angop Avui Wasilaka
or kumak ma misambik fehe mbele mbele ol li uhundan
heyesilikwa ma otohik talawa jir. Uhu jir angop orhi ma ol
ma worna mak or ushahanda ondo nga ji yangoho os li liwa
mishi orok talawa jir.
24 Uhu jir angop Jisas or nindi nindi hom or sihi suma akrin
tivinda ma otohik talawa jir. Or fi orhin jirnjik or ngoroho
or nambreshihindak jip linda jir. Fi orhi misambik ngorori
sira. Hako mbeek Abelhi fi hom wasan ukmbaha mbanda
ambu sir, wahau. Fi orhi karem mbanda sir, *Kavakava* jihin
angop a yoko ermberi nir. Unda osik jirin armek a ukwa
nir.* Karem mbanda sir.
25 Hako ji auheyehe lika. Avak ji mamblasamblan jihi Avui
Wasilaka mbawa mashin ji mblarna ermbewa hala. Ji misi,
mas wolo Israelik fehe ma ondo Moses ma misambik fehe oto
saweri mashin li mamblasamblan jirik Avui Wasilaka kavak
or nari lir. Hako ter wolo mberem ji hishindu, os mashi Avui
Wasilaka or hevenik linda otohin ji misina ambu nahi, kavak
nakwa ambu jir? Karem jimu hishindu? Wahau. Os mashi
orhin ji misina ambu nahi, kava indingak nakwa jira.
26 Mas telemba Sainai orok Avui Wasilaka or mbarik
misambi nenawu jiri sir. Hako ter ormu karem mbanduwa,
*Kumak avak a mbanak nenawu yervle mende misambik
jikwa sir. Unak misambi nga lersuwu nga mendek nakwa
vri.*
27 Mashi os or mbari karem, mbele mbele ol misambi
nga lersuwu nga nor uhunda ondo avak or unak mendek
nakwa lir. Hako mbele mbele ol hevenik fehe mbeek or unak
mendek nakwa ambu lir, wahau.
28 Yanga os ni layikwa oso mbeek kavak or nakwa ambu
sir. Oso ermba ermbak er nakwa sir. Uwosik Avui Wasilaka
nom wapnuku nihik ni ewehe orhi siyok ni sihi os orin ni
lotu ukmbaha nor mbawa nombo hom orin ni lotu uka.
29 Or hi os mbele mbele si urakonda hom nanda ora.

13

Ma amber ji rupshihi armek ji uka

12:24: Stt 4:10; Hi 8:6 **12:25:** Hi 2:1-3; 10:26-29 **12:26:** Hag 2:6 **12:29:** Lo 4:24; 9:3

1 Kraishi ma jirin, jihi ambek ji anarupshika, os mahasanje
jihin wavu jihik ji ewenda hom.
2 Uhu samba samba ol yanga jihik rawan aka jihik ji laha
ihi armek ji uka. Mas wolo ensel lal samba samba hom li
arndihi li rarik ma lal lirin aka lihik li tolo laha iri lir. Hako
lir mbeek yariri ambu lir, ma ol li tolo laha iri ondo ensel
olira. Uhunda hom jir erem ji uka.
3 Uhu jir avak Jisasin tiyanda ma ol krawuk li ewehenda
ondonjik ji hishihi ji holoka. Uhu ma ol kavak li uwak
entlembalen misinda ondon erem ji hishihi ji mbaka, *Kava*
sumba, os anin erem li jiwakop an erem a misiwa nir te!
4 Hulasi nokoplanda nombo oson ji halashinak jip wornak
er si naka. Mberem ushiwak? Ma ol nokophirmbirihi
hulatolhakanda ondo kumak avak kavak nakwa lira.
5 Ji misi, Avui Wasilaka orhinjik karem or mbari sir, An
mbeek jirin a halakwa ambu nir, wahau. Ermba ermbak
jirin a jelyakwa nir. Karem or mbari osik jir avak ya
mendenjik ji hishombashiowewa hala. Mbele mbele ol jihik
nawan ji heyehe, ambehoma, karem ji mbaka. Mberem
ushiwak? Or mbeek jirin halakwa ambu ri.
6 Mashi os or mbari oso ome sira. Uwosik sunguwavu jihin
ji mbornaha karem ji mbaka,

Wasilaka nirin jelyanda osik nir mbeek mbele las ni
ajekwa ambu nir. Ma lar mbeek nirin mbele las
undahi ambu ri, wahau. *Buk Song 118:6*

Mashi os akri jishi wolok li sawerik ji misiri oson ji toltambanaha kwambuk ji sika

7 Ma ol mas taha jirin maifu mendek mashin ewesawenda
ma ondon indik ji hishika. Uhu os li liyanda lihi nga Jisashi
mashin li misindiyanda nombo lihi oso nga indik ji hishika.
Uhu os lir yandari hom erem ji yaka.
8 Jisas Krais mbeek niyaka hom lailayi ralanda ambu ri,
wahau. Or ermba ermbak tashingra hom taleshihi sinda ri.
9 Jir avak mashi apsham apshamhin ji halashinak jirin si
tolo laha iwa hala. Ma lal karem hishinda lir, os akwan
li anda nombo oso mo, akwan li pantlenda nombo oso
avak lirin si jelyashinak Jisasin li tiyanda nombo lihi avak
kwambuk nakwa sir. Karem hishinda lir. Hako erem li
uhunda nombo lihi oso mbeek lirin jelyakwa ambu sir.
Uwosik jir avak Jisas nom wavu jihik ji ewehe orin ji
hishioweka. Ushinak jirin or jelyashinak avak kwambuk er
ji sitambanaka.

13:2: Stt 18:1-8; 19:1-3; Ro 12:13 **13:4:** Ef 5:5 **13:5:** Lo 31:6,8; Jos 1:5 **13:7:** 1 Ko 4:16 **13:9:** Ro 14:17

10 Miando os Jisasin li tiriri oso alta nihin heimanda
sir. Hako ma ol Judamahi lon tiyanda nombo orok jivik
li nakmbaha hishiwa ma ondo miando oso mbeek lirin
jelyanda ambu sir.
11 Angop ni heyenda sir, hetpris oto sipsip memehi fi
nom or laha os li au ushandari mishi indingo orok hulaima
nokopma kavakava lihin laha ermbekurik ofan or ukurik
lalayindari ria. Hako sishi, hungurangu, havarava ondon
or laha hikriyok or laha ihi kandakar nga homek or ihi ewe
suwundari ri.
12 Undari hom Jisas erem, kolaka hikriyok nomorawun
kishaha hari ri. Mberem ushirik or har? Or hashihindanak
fi orhi man si yokoshinak Avui Wasilakahi misokomek ma
worna mak li naku, karem mbaha nirnjik hari ri.
13 Unda osik nir orin tiyanda ma nir erema, orin ni tiyaha
hikriyok ni layihi or nga nakrem nomorawu os or kishanda
hom nir erem ni kishaka. Uhu os ma misambik fehe nirin li
okolehe kavakavan li mbawa oson ni holonalo siwa hala.
14 Misambi torok kuyanga las mbeek ermba ermbak er ni
likwak ni heyenda ambu sir, wahau. Uwosik kuyanga os
ermba ermbak ni likwa mishi oso si talanak ni heyekmbaha
nimu nikishinduwa.
15 Ermba ermbak Avui Wasilakan hi Jisashik ni hausim-
bausika. Erem orin ni hausimbausinda nombo nihi oso os
ofan orin ni handa hom nanda sira.
16 Uhu man armek ji uka. Mbele las li frungu nahi, avak
lirin ji jelyaka. Os erem ji uwa nombo oson ji halawa hala.
Erem ji unda nombo oso ofan orin ji handa hom nanda sir.

Sios lida ondohi mashin ji misika

17 Sios lida ondohi mashin ji misihi ji tiyaka. Lir jirin li
washilihi os ermba ermbak linda mishi orok ikwa nombon
sawenda lir. Uhundanak Avui Wasilaka kumak avak lerawu
os li landa oson heyembakwa ri. Karem uwosik mashi lihin
ji misihi ji tiyaka. Uhu os li mbawa hom ji uka. Os erem ji
u nahi, avak li rupshihi lerawu oson er lakwa lir. Hako os li
mbawa hom ji una ambu nahi, avak nomorawun kishakwa
lir. Os erem li na nahi, mberem jirin li jelyaku? Wahau.
Uwosik mashi lihin ji misihi ji tiyaka.
18 Ermba ermbak kavakava os a undan Avui Wasilakan
kormbak a sawenda nir. Uhu nombo worna orhin a
tiyakmbaha a hishinda nira. Avak orin ji sawenak anin or
jelyashinak nombo orokop er a tiya ika.
19 Uhu orin ji sawenak nombon or sashinak kolomalok
indiyok jirin a ra heyeka.

13:11: Wkp 16:27 **13:12:** Jn 19:17 **13:13:** Hi 12:2 **13:14:** Hi 11:10,16; 12:22 **13:15:** Sng 50:14,23 **13:16:** Fl 4:18 **13:17:** 1 Te 5:12 **13:18:** Ap 24:16; 2 Ko 1:12

Wesambasa mashi

20-21 Avui Wasilaka waphimbiji tontlo oria. Jisasin or mbarik mawan or halaha indik usahari ri. Jisas fi orhi si ngorori oso suma akri os ermba ermbak nakundan tiviri sira. Uhunda osik nirin arangoho washilinda ma indingo Jisas oria. Jirnjik orin a sawenak jirin or jelyashinak mbele mbele jivi os Avui Wasilaka ji ukmbaha nor mbahanda nom ji uka. Uhu os ji nakmbaha nor hishiwa hom ji naka. Ermba ermbak hi Avui Wasilakahin ji hauoweka. Ome sira.

22 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi kas a kayewan mamblan yawur ji ewehe ji misika. Hombelakak a kayewa ambu sir. Hako ji misihi ji tiyaka.

23 Timoti or nir nga nakrem Jisasin tiyanda ma oto angop li mbashirik krawu akan or halaha hikriyok talari ri. Os kolomalok or taha anin or heye nahi, avak nakrem shi raha jirin shi heyekwa shir. Os or tana ambu nahi, avak nendekop a rakwa nir.

24 Wesambasa anhin sios lida ol orok linda nga ma ol Jisasin tiyanda nga amu handuwa. Jisasin hishindiyanda ma ol yanga Italik fehe tol torok linda ondo olmu wesambasa lihin er nga jirin handuwa.

25 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi orhin or halashinak jihik si naka. Unda kasira. Ambehoma.

13:20-21: Jer 32:40; Ese 37:26; 1 Pi 2:25

Jekamba Jems or kayeri

Nir avak kwambuk ni sitambanaka

1 An Jems anira. An Avui Wasilaka fre Jisas Krais frihi lerawun landa ma anira. Jir Israelik fehe kotontlo jihin halaha ihi yanga anandik linda ma jirin, jirnjik jekamba kason amu kaye ermbenduwa. Uhu wesambasa anhin jirin amu handuwa.

2 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Os nomorawu apsham apshamhi jihik si rala nahi, wa ji ajewa hala. Oso men ji sitambanaha ji kishaka.

3 Oso men jirin jeikayekwa sir. Uwuluwukundaj mo sitambanakundaj? Os ji sitambanaha nomorawu oson ji kisharako nahi, kwambu ndingak nakwa jira. Uhundanak avak nomorawu anandi lal talawa ondo nga kishakwa jir. Uwosik nomorawu ol jirik talakwan men ji kishaka.

4 Ermba ermbak kwambuk ji sitambanaha nomorawu ol jirik talakwa ondon ji kishaka. Ji uwuluwuwa hala. Os ji sitambana nahi, avak kwambu mendek sikwa jir. Uhu ma jivi mendek nakwa jir, os Avui Wasilaka ji nakmbaha or hishinda hom nakwa jira.

5 Os nombo frijip fri nashinak ji hishakashaha ji mba, “Nombo mbeyok a iku?” Karem ji hishi nahi, Avui Wasilakan ji silika. Unak avak jirin or jelyaha nombo jivin or mukushinak ji tiya ika. Os orin ni siliwa wolo or mbeek mambango linda ambu ri, wahau. Ermba ermbak nirin jelyanda ria.

6 Hako orin ji siliwa wolo wavu namtaskop ji hishihi ji mba, “Omending*a* sira, avak anin jelyakwa ri.” Karem ji hishika. Hako os wavu frijip frijip ji hishihi ji mba, “Avui am anin jelyakundar mo wahau?” Os erem ji hishi nahi, or mbeek jirin jelyakwa ambu ri, wahau. Mberem ushiwak? Os wavu frijip frijip ji hishi nahi, wavu jihi kasai fa tasaha tuku tukun si ermbenda hom nanda sir.

7-8 Ushiwak mbeek wavu namtaskop hishiyariwa ambu jir, wahau. Uhu nombo namtas nom tiyawa ambu jir. Os erem ji na nahi, or mbeek jirin jelyakwa ambu ri.

Jems mashi kason ma ol mbele mbele ngashi nga erndakava nga lirnjik or kayeri sir

---

1:1: Mt 13:55; Ap 15:23; Ga 1:19; 1 Pi 1:1 **1:2:** Ro 5:3-5 **1:3:** 1 Pi 1:7 **1:5:** Snd 2:3-6

9 Jir Jisasin tiyanda ma jirin ji misi, os erndakavak ji na
nahi, ji rupshika. Mberem ushiwak? Kumak avak Avui
Wasilaka hi jihin or hauowekwa jir.
10 Hako os jir lar mbele mbele musha nga or nanak Avui
Wasilaka or unak mbele mbele orhi mendek li na nahi, wa
ma oto or rupshika. Mbele mbele orhi ondo mbeek nambek
naha orin jelyakwa ambu lir, wahau. Mbele mbele orhi ondo
minja se os nurum si tasaha homiwa wolo li nenjenda hom
nanda lir.
11 Ta nor tasaha amba amba nor jiwak minja simbalesik
hatlayirakoshiwak minja se lihi kohorakanda lir. Uhunda
hom ma or mbele mbele ngashi oto erem. Lerawu orhin or
laha ihi lerawu nindik or hashiwak mbele mbele orhi ondo
olmu misambi torok wawa, mbeek er nga nor laha ikwa
ambu lir.

Avui Wasilaka mbeek kavakavan ni ukmbaha mbanda ambu ri

12 Mbele kava lal jirin li oweioweiheyenak ji takatukuyi
nahi ambu, ji rupshika. Mberem ushiwak? Jir angop
mbele mbele kava ondon ji heyekrahakorowa ojik, mbeek
takatukuyiwa ambu jir. Erem ji sitambananda osik Avui
Wasilaka kumak avak ermba ermbak linda oson or hakwa
jir, os mas orin tiyanda ma ondon or hakurik or mbahanda
hom.
13 Hako os mbele mbele kava las jirik si tala nahi, avak
ji mba, "Avui Wasilaka mbaskashiwak kavakava oson amu
unduwa." Karem ji mbawa hala. Mberem ushiwak? Ma
lar mbeek Avui Wasilaka kavakavan or ukmbaha mbanda
ambu ri, wahau. Uwak or mbeek kavakavan ni ukmbaha
mbaskashinda ambu ri, wahau.
14 Hako sungu masi nihi oso vai mbaskashiwak kavaka-
van ni unda nir. Wapkava nihi yap haimba handambaha
mbafirikafiriwak kavakavan ni unda nir.
15 Sungu masi nihi si mbanda nombo karem. Os nokove
las masam nomok si naha jikisin si washiwak, hovok jikisi
oso nga wasilakak si naha jikisi nga si nanda hom nanda
sir. Sungu masi nihi si mbaskashiwak kavakavan ni unda
nir. Uhu kavakava nihi wasilakak si naha nirin si mandin-
gormeshiwak ni handa nira.
16 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji auheyeka. Avak ji
halashinak ma lal jirin nombo kavak li tolo laha iwa hala.
17 Mbele mbele jivi nihi ondo Avui Wasilaka nihi hevenik
linda orto orhi yangak tanda lira. Or nga mu ta, niyaka,
tashingraha ondon or uhu nirnjik or halashindak olmu
nanduwa. Hako or mbeek ta masikome hom nindi las wolok

1:10: Ais 40:6-7

hombelakak or nashihi nindi las wolok fanyikandak nanda ambu ri, wahau. Or men os or nahanda hom er nanda ri.
18 Orhinjik or hishihi nirin jivinari ria. Uhu Avui nihik nari ria. Mashi omendinga orhin ni misindiyanda osik orhi jikisik ni nari nir. Erem nirin or ushinda osik nir avak jikismaifu orhik ni naha ni maifu sishinak mbele mbele or uhunda ondo kumasikwa lira.

Mashi orhin ni misihi ni tiyaka

19 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi kason armek ji misishihi ji toloka. Jir huliyi usaha mashin kolok ji mbawa hala. Maintontlo sihin yawur ji misishihi jivai mbaka. Jir avak kolok waplelenawa hala, wahau.
20 Mberem ushiwak? Os ji waplelena nahi, jir mbeek nombo os Avui Wasilaka ni tiyakmbaha or mbahanda nombon tiyawa ambu jir.
21 Hako mbele mbele kavakava kal ji unda kandon amber er ji laha ermbeka. Uhu mashi orhin ji misihi ji toloka. Mashi oso sunguwavu jihik angop akwa siji hom or sihinda sir. Uhunda osik mashi oson er ji tiya i nahi, mashi oso avak jirin indik lakwa sira.
22 Mashi Avui Wasilakahi os ji misiwa oson ji misihi ji tiyaka. Men mamblakop ji misiwa hala, wahau. Mbele mbele os ji ukmbaha si mbawa oso erem ji uka. Os men mamblakop ji misi nahi, wa jihinjik jimu mbafirimbanduwa.

23-24 Uhu ma or fumunyava orhin ukngambayik or heyenda hom nanda jir. Os or heyewa wolo fumunyava orhin hishinda ri. Hako os or halashihi nor iwa wolo lewas fumunyava orhin hishanda ri.
25 Hako jir erem ji nawa hala. Mashi Avui Wasilakahi jivindinga sir. Mashi oso mu nirin kavakava nindik ni lirin jivinashindak jip nimu linduwa. Os ermba ermbak mashi orhi oson er ji heyehe ji tiya nahi, mashi oso si unak jivik nakwa jir. Unak mbele mbele ol ji uwa ondo Avui Wasilaka armek or ukwa lir.
26 Hako os ji mba, “An Kraishi ma nir. Hi Avui Wasilakahin a hauowenda nir.” Karem ji mbaha suwambushi jihin armek ji arangowa ambu, mashi oso jihinjik men ji mbafirimbanda sira. Uwosik sembe menden orin jimu lotu unduwa.
27 Nombo os Kraishi ma li likwa nombo mberem sivai nandu? Mberem mberem ni unak Avui Wasilakahi misokomek or heyenak jivik ni naku? Wa, nombo oso karema, jingoro nga mumbla nga armesarmek ji eweuka.

1:18: Jn 1:13 **1:20:** Sav 7:9 **1:21:** Kl 3:8; 1 Pi 2:1 **1:22:** Mt 7:26; Ro 2:13 **1:25:** Ro 8:2; Je 2:12 **1:26:** Sng 141:3

Uhu lirin arangoshinak li lika. Hovok las karem, nir Kraishi ma avak mbele mbele kava os Avui Wasilakahi mashin mblarnanda ma li unda hom ni uwa hala.

2

Ma lar ji rupshihi lar ji kavanawa hala

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Os ji mba, "An Jisas Kraisin tiyanda ma anira. Jisas Wasilaka anhi ria." Karem ji mba nahi, wa ma amber nakremkop ji rupshika. Avak ma ol mbele mbele ngashi ma nom ji rupshihi erndakavan ji kavanawa hala!

2 Os ji lotu uwa wolo, ma lap ji lotu unda aka jihik fri layi nahi, mberem jivai fririn uku? Lar kowe jiviwavin or falehe ring ondo nga tavanyetla orhik fale layikwa ri. Unak lar kowe kava fremafrehendan falelayikwa ri. Hako mberem jivai fririn uku?

3 Os ma or kowe jivin falewa ma oton ji mba, "Awasayi, mir ta kawu jivi torok lika." Ushihi erndakava oton ji mba, "Mir kasaik si mo ta misambi torok kumbamu anhik hakalika."

4 Os erem ji uwa kava sir. Os ma lar ji rupshihi lar ji kavanawa nombo oso kava sir. Mbeek yawur armek ji hishiwa ambu sir.

5 Jisasin hishindiyanda ma jirin, wapnuku anhik jirin amu ewenduwa. Karem uwosik mainkwambu kason jirnjik amu kaye ermbenduwa. Ji hishika, erndakava ondo mbeek mbele mbele misambi torok fehenda ngashi ambu lir. Hako Jisasin wavu lihik li ewehenda osik Avui Wasilaka angop orhi mak or kamahanda lir. Ushiwak orhi krahak sinda lir. Angop maskop karem or mbahandari sir, "Ma ol anin wapnuku lihik ewewa ondo avak a arangoshinak jip likwa lir."

6 Hako jir mbeek erndakava ondon armek unda ambu jir, wahau. Ji hishika, lawe jirin kavakavak uhu nomorawun jirin handu? Uhu jirin kotim ukwak undu? Erndakava ondo nembes. Wa, ma ol mbele mbele ngashi ondo mu jirin erem unduwa.

7 Jir Jisasin tiyanda ma jira. Hi orhi osmu jihik er nga nanduwa. Hako lawe ol hi Jisashin okolendu? Wa, ma ol mbele mbele ngashi ondona.

8 Avui Wasilaka lo maifu orhi nirin or hari karem, ma anandin ji rupshika, os jihinjik ji rupshinda hom. Os lo oson ji tiya nahi, jivi mendena.

2:1: Ap 10:34; Je 2:9 **2:5:** 1 Ko 1:26-28 **2:8:** Mt 19:19; Ga 5:14

9 Hako os ma lar ji jivinashihi lar ji kavana nahi, erem ji
uwa nombo oso kava sir, mbeek lo os Avui Wasilaka jirin or
hari oson ji tiyawa ambu jir, wahau.
10 Os lo orhin ji tiyakunak ji hishi nahi, wa amber hom
armek ji tiyaka. Hako os lo namtas ji haploro nahi, wa lo
amber hom ol jimu haploronduwa.
11 Avui Wasilaka angop mas wolokop karem or mbari
sir, "Jir avak nokophirmbirihi hulatolhakawa hala!" Uhu
mashi las nga karem or mbari sir, "Man mandingormewa
hala." Hako os nokophirmbiriwan ji halashihi man ji
mandingorme nahi, wa lo ondo amber hom angop ji hap-
lorowa lir. Uwosik misokome orhik or heyewa kava indin-
gak nawa jira.
12 Jihinjik ji auheyeka, mbele mbele os ji hishihi ji mbaha
ji ukwa nga. Kumak avak Avui Wasilaka jirin silikwa ri,
"Mbele mbele ol Jisas mbahandari ondon am ji uri ol mo
wahau?"
13 Os ma anandinjik ji holona ambu nahi, wa Avui
Wasilaka erem, hulaima nokopman or kotim ukwa wolo
or mbeek jirnjik holokwa ambu ri, wahau. Hako os ma
anandinjik ji holo nahi, Avui Wasilaka erem, os man or kotim
ukwa wolo avak jirnjik holokwa ri, mbeek jirin kavak nakwa
ambu ria.

*Os Avui Wasilakan men suwambushikop ji hauowe nahi,
oso mbeek akwa ome nga nawa ambu sir*

14 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi kason ji misi. Os
ji mba, "An Jisasin tiyanda ma nira." Karem ji mbashihi
mbeek os or mbahanda hom ji una ambu nahi, wa os orin
ji tiyanda nombo jihi oso men semben ji mbafirimbanda
sir. Wa, wavu os erem ji hishiwa jihi oso am indiyok jirin
lakundas? Wahau.
15 Halanak kormbak a sawenak ji misi, mashi os a mbawa
maintontlo sihin. Os Jisasin tiyanda mahasanje jihi lar kowe
kava fremafrehendan or falehe akwa mendek nashinak jirin
or heyekunak or tawa, mberem jivai orin mbaku?
16 Os mashikop ji mba, "Awasayi, kowen falenak si himau-
nak mi lika. Uhu akwan aka!" Karem mashikop ji mbawa
oso am maome orhin jelyakundas? Wahau. Wa, kowen ji
hanak or falehe akwan ji hanak or aka. Unak orin sivai
jelyaka.
17 Wasilakahi mashin misindiyanda nombo erem nanda
sira. Os men suwambushimbakop hi orhin ni hauoweshihi
mbeek mbele mbele os or mbawan ni uwa ambu, osmu

2:9: Lo 1:17 **2:10:** Mt 5:19 **2:11:** Kis 20:13-14; Ro 13:9 **2:12:** Ga 6:2; Je 1:25; 1 Pi 2:16 **2:13:** Mt 5:7; 18:32-35 **2:15:** 1 Jn 3:17

kormbak nirin mukunduwa, nir mbeek orin ni tiyanda ma ambu nir. Men ni mbafirimbanda nir.
18 Hako os jir lal avak anin karem ji mba, "Misambi torok fehe ma lal mashi Jisashin men misinda lir, lal mbele mbele jivi jivin unda lir." Karem ji mba nahi, jirin a sawekwa karem, os jir men mashikop ji mba, "An Jisashi mashin misindiyanda ma anira." Karem ji mba nahi, mberem mberem avai heyeku, os Jisasin ji tiyanda nombo jihi oson? Wahau. Mbeek a heyendahi ambu sir. Hako os an mbele mbele jivin a u nahi, mbele mbele jivi ol a unda ondo kormbak li mukunak ji heyekwa sir, an Jisasin hishindiyanda ma lar anira.
19 Jir karem hishinda jira, "God namtar nom Avui Wasilaka nihi ria." Mashi os erem ji mbanda oso omendinga sira. Hako wasimalengamba ondo er nga os ji hishinda hom erem hishinda lir. Uhu orin ajenda lira.
20 Jir ambarambasinda ma jir. Mbele las yarinda ambu jir. Os mashi Avui Wasilakahin men mamblakop ji misihi mbele mbele os mashi oso ji ukmbaha si mbanda oson ji una ambu nahi, jir men jihinjik mbafirimbanda ma jira. Wa, avak ji heyekwa sir, maintontlo mashi kas a mbawa kason.
21 Ji misi, mas wolo misumu nihi Abraham jikisi orhi Aisakin ofa hom Avui Wasilakan or hakurik ormu ura. Karem or urik Avui Wasilaka os wavu orhik or hishihi os or ukmba nor uri oso nga or heyehe Abrahamin ma worna mak or ushari ri.
22 Armek ji hishika, Abraham mbeek men mamblakop mashi Avui Wasilakahin misiri ambu ri, wahau. Orin wavu orhik or ewendari nga mbele mbele os or ukmbaha nor mbari oso nga nor urik ovro nakrem er nari vria. Ushirik Avui Wasilakan or tiyandari nombo orhi oso osmu kwambu mendek nari sira.
23 Erem or uri nombo orok mashi os mas jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari oso omendingak nari sir, "Abraham Avui Wasilakan or hishindiyandari osik Avui Wasilaka orin ma worna mak or ushaha ormu mbara, "Mir naimble indingo anhi mira." " Karem li kayeri sir.
24 Ushindak ter os jimu heyenduwa, os men mamblakop mashi orhin ji misi nahi, or mbeek jirin ma worna mak ushakwa ambu ri, wahau. Or hishikwa karem, "Mbele mbele os a ukmbaha na mbawan li unak avak ma worna mak a ushakwa lir." Karem mbanda ri.
25 Hovok hulatolhakanda nokove Rahap oson er nga ji hishika. Ma ol Josua mbashirik tari ma ondon armek si uhu nombo apshamhik si mukushirik iri lir. Karem si urik wutari

2:18: Ga 5:6 **2:21:** Stt 22:9-12 **2:22:** Hi 11:17-18 **2:23:** Stt 15:6; 2 Sto 20:7; Ais 41:8

mbeek lirin tolori ambu lir. Erem si uri osik Avui Wasilaka os orin wavu sihik si hishiri nombo oson or heyehe ormu mbara, "Nokove oso ma worna mak a ushakwa sira."

26 Wa ji hishika, ma or hawa wolo masikome orhi or ishiwak maninimba nom wanda sir. Uhunda hom os mashi Avui Wasilakahin men mamblakop ji misihi mbele mbele nor ukmbaha nor mbawan ji una ambu nahi, orin ji hishindiyanda nombo jihi oso mbeek ome nga nawa ambu sir. Men maninimba hom naha wawa jir.

3

Suwambushi nihin ni auheyeka

1 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir amber hom Avui Wasilakahi mashin ji sawenda mak ji nakwak ji hishiwa hala. Mberem ushiwak? Hulaima nokopma mbele mbele ol li undan or heyembakwa wolo nir mashi orhin sawenda ma nir avak wasilaka mendek or kotim ukwa nir. Hako ma ol men mashin misinda ondo awar or heyembakwa lir.

2 Ome sira, nir amber ni surunda nir. Hako os suwambushi nihin ermba ermbak ni auheye nahi, avak mbele mbele kava anandi ol nirin unak kavak ni nakwa ondo nga avak ni yarikwa nir. Os erem ni u nahi, ma jivik ni nakwa nir.

3 Ji misi, os hosik ni iwa wolo ain tombo awarikanda las hoshi suwambushik kuvuk ni ishitivishiwak nanda sir. Ushihi kuvu orok ni tolowak os ni ikwak ni hishiwa mishi orok inda ri.

4 Uhunda hom sip erem nanda sir. Suwa si rasaha sipin si uwak solwarak inda sir. Hako sipin tolonda ma oto stia awarikanda orok or toloshiwak os or ikwak or hishiwa mishi orok inda sir.

5 Uhunda hom suwambushi nihi erem, awarikandak nanda sir. Hako si hausihausihi si mbawak ma musha kavak nanda lir.

Ji hishika, hi awarikanda kolok wasilakak si uhu mi ama ondon simbalesik si urakonda sir.

6 Uhunda hom suwambushi nihi erem nanda sir, mashin si mbawa wolo man kavak nandahi mashin mbanda sir. Uhu si uwak jipjip ni linda osmu kavak nanduwa. Uhu hi hom awarikandak si naha ihi osmu wasilakak nanduwa. Uhu mbele mbelen si uwak kavak nanda sir. Mberem ushiwak? Laulaka jelyashiwak osmu mashi kavakavan mbanduwa.

7 Fle avi kuyangak fehe ondo ma mbawa mashin misinda lir.

8 Hako ma lar mbeek suwambushi orhin orhinjik or arangondahi ambu sir, wahau. Ermba ermbak suwambushi

---

2:25: Jos 2:1-21; Hi 11:31 **3:6:** Mt 12:36-37; 15:11,18-19

orhi men si taksayashihi mashi kavakavan mbanda sir. Os hovo or man shishiwak li handa hom nanda sir.
9 Suwambushi nihi namtaskop Avui Wasilakan nga Wasilaka nihi Jisas nga hi frihin ni hauowenda nir. Ushihi hovok ma anandi ol Avui Wasilaka uhunda ma ondon mashi kavan ni mbanda lir.
10 Uhunda osik mashi os Avui Wasilaka hi orhin ni hauowenda nga mashi kavakavan ni mbanda nga ebrembam suwambushi namtaskop talanda sira. Jisasin hishindiyanda ma jirin ji misi, nombo os erem ji uwa oso kava sir. Erem ji uwa hala!
11 Wa, mberem ji hishindu, jip anda uku nga jeseng anda uku nga am wa lasikop rasakundap? Wahau.
12 Uhunda hom erem, hamen ni tlewa wolo muli am hame nga wanak ni nimbakundas? Wahau. Uhunda hom jeseng anda uku mbeek jip anda uku si tasanda mishik li tarmunda ambu sir.

Ma ol hishiyarinda Avui Wasilakahik tahanda nga nawa ondo avak mbele mbele jivin ukwa lir

13 Os jir lar hishiyarinda Avui Wasilakahik tahanda nga nor na nahi, hishiyarinda orhi oson or mukushinak ni heyeka. Erem nanda ma oto mbeek orhinjik yerkujihi hi orhin hauowenda ambu ri. Or men ma worna mak or naha mbele mbele jivi nom unda ri. Uwak mbele mbele ol or uwa ondo li mukushinak ni heyehe ni mbaka, ma oto hishiyarinda Avui Wasilakahik tahanda ngashi ria.
14 Hako os mbele mbele mahin ji angrasoho lirin ji wapkava hishihi mbele mbele jihikop ji nakmbaha ji hishi nahi, avak karem ji mbanan, [a]An hishiyarinda Avui Wasilakahik tahanda ngashi anira.[a] Erem ji mbawa hala. Os erem ji mba nahi, men mbafirimbanda jir.
15 Os erem ji hishinda nombo oso mbeek Avui Wasilakahik rakanda ambu sir. Oso Laulakahi nombo misambi torok talanda nombo sira.
16 Ji misi, ma or mbele mbele mahin angrasoho orhi orhikop nakwak hishiwa ma oto or uwak awu si ralawak os li anafaha linda nombo oso osmu mendek nanduwa.
17 Hako ma ol hishiyarinda Avui Wasilaka hawa oso nga nanda ma ondo karem nanda lir. Lir sunguwavu lihin simbalesik orin handa lir. Man ngrianda ambu lir. Man li rupshihi lir mbawa mashin misinda lir. Uhu ma anandinjik li hishihi li holoho armek unda lir. Uhu ma amber nakremkop unda lir. Uhu lir mbeek mashin haihanda ewehe haimba handambanda ambu lir. Mashi omendinga nom mbanda lir.

3:8: Ro 3:13

18 Ji misi, ma ol mishamaimbanda ondo li unak awu awu
ondo mendek nakwa lir. Os erem li uwa oso jivi mende sir.
Os li uwa oso si unak ma amber li waphimbijihi anafaha lika.

4

Ma or mbele mbele misambi torok fehen lakwak hishombashiowewa ma orto wutari Avui Wasilakahik nakwa ria

1 Mberem ushiwak jihi ambek ji anangriyaha ji anajindua?
Mbele mbele ol ji lakwak ji hishombashiowewa ondo sunguwavu jihik li tasawak os jimu anatarihi anajinduwa.

2 Jir mbele mbele misambik fehe ondon ji lakwak hishombashiowenda jir. Hako mbeek ondon landa ambu jir.
Karem uwosik os jimu mbele mbele mahi yejen misokomlaka heyehe mbele mbele lihin ji lakwak awun ji uhu
man mandingormenda jir. Hako mbeek ji landa ambu lir.
Mberem ushiwak? Jir mbeek Avui Wasilakan silinda ambu
jir.

3 Uhu os mbele mbelen ji lakwak orin ji siliwa wolo mbeek
ji landa ambu sir. Mberem ushiwak? Jir men ondon ji laha
sungu masi jihi os si mbawa nombo hom ji ukwak hishinda
oja. Uwosik mbeek ji landa ambu lir.

4 Jir angop Avui Wasilakan halawa jir, os nokove hula
sihin si hala ihi hula anandi nga si yanda hom. Hako ji
misi, os mbele mbele misambi torok fehe tondon ji lakwak
ji hishombashiowe nahi, wutari Avui Wasilakahik nakwa
jir. Oson am jimu hishindu mo wahau? Os mbele mbele
misambik fehe tondo nga ji ananaimbletolo nahi, wutari
orhik nakwa jira.

5 Jir mberem ji hishindu? Mashi orhi os mas li kayeri oso
omendinga ambu, karem jimu hishindu? Wahau, mashi oso
omendinga sira. Karem li kayeri sir, “Masikome nihi or Avui
Wasilaka hahanda oto ortonom nga fri likmbaha nor mbari
ri. Mbeek ma anandi nga fri likmbaha nor mbari ambu ri.”
Karem li kayeri sir.

6 Hako Avui Wasilaka nirin or jelyashinak avak mbele
mbele ol nirin uwak orin ni halahanda ondo nga ni anajihi ni
tukrukwa lir, os jekamba orhik karem li kayehendari hom,

> “Ma ol lihinjik shisharmblaha mba, “An aninjik a undahi
> nir,” karem mbawa ma ondo Avui Wasilaka mbeek
> or jelyakwa ambu lir. Hako ma ol lihinjik hafakaha
> Avui Wasilaka lirin or jelyakwak hishiwa ondo avak
> or jelyakwa lira.” *Gutpela Sindaun 3:34*

3:18: Mt 5:9; Hi 12:11 **4:1:** Ro 7:23 **4:4:** Ro 8:7; 1 Jn 2:15 **4:6:** 1 Pi 5:5

7 Uwosik jir jihinjik orhi siyok ji sihi os or mbawa hom ji
uka. Unak Laulaka os jirin or oweioweiheye nahi, wahau,
karem ji mbaha ji mblarnashinak or tulu ika.
8 Jir avak Avui Wasilakahi kumbamuk ji sika. Unak or jir
nga or sika. Jir kavakavan unda ma jirin ji misi, sunguwavu
jihin os tavan ji yokonda hom ji yokoshinak jivik si naka. Jir
wavu frijip frijip hishinda ma jirin ji misi, wavu os erem ji
hishinda wavu oson ji laha ermbeka.
9 Uhu os ji hayimbayihi rupkapshinda jihi oson ji halaka.
Hako mbele mbele kavakava ol ji undan ji heyehe ji tla-
holoka.
10 Os jihinjik ji hafakaha ji mba, "An mbeek anhinjik jivik
a nandahi ambu nir," karem ji mba nahi, Avui Wasilaka
avak jirin jelyakwa ri.

*Nir avak Avui Wasilakahi farniyik ni sihi hulaima nokop-
man ni kotim uwa hala*

11-12 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jir avak Avui Wasilaka
ma mbele mbele ol li undan or heyembawa hom jihi ambek
erem ji uwa hala. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka orto
nom hulaima nokopma mbele mbele ol li undan or heyem-
bakwa ria. Kumak orto nom ma lar or heyehe mba, "Mir
ermba ermbak linda oson lakwa mir." Uhu ma anandin
or heyehe or mba, "Mir yanga kava indingok ikwa mir."
Karem mbakwa ri. Hako jir mberem ji hishindu? Orhi
farniyik ji sikwak jimu hishindu? Uhu or heyembanda hom
ma anandin jimu heyembandu? Os erem ji u nahi, lo orhi
os or mbari oson os jimu mblarna ermbenduwa. Uhu jir
mbeek lo orhi siyok siwa ambu jir, wahau. Men orhi farniyik
ji sikwak jimu mbanduwa. Hako os erem ji unda oso mbeek
kas tolowa ambu sir. Karem uwosik oso nombon er ji halaka.

*Mbele mbele ol ni ukwak ni hishiwa ondo Avui Wasilakahi
tavarenjek ni haka*

13 Ji misi, jir lal karem mbanda jir, "Avak kuyanga lasik a
ihi asama namtar ya newen orok a lakwa nir. Uhu avak ya
musha mendek a lakwa nir."
14 Hako jir mbeek mbele las os ushok talakwan heyenda
ambu jir, wahau. Jir mberem nanda ma jir? Jir men
misambik fehe ma jir. Uwosik mbeek nambek liyakwa ambu
jir. Misambi torok ji liyawa wolo hikrisha hom nanda jir.
Kandakar nom si rasawak ni heyewak lewas mendek nanda
sir.

4:7: Ef 6:12 **4:8:** Ais 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 **4:10:** Jop 5:11; 1 Pi 5:6 **4:11-12:** Ro 2:1; 14:4 **4:13:** Lk 12:18-20 **4:14:** Sng 39:5,11; Snd 27:1

15 Hako karem ji mbaka, “Wasilaka wavu orhi sir, os misambi torok ni lihi lerawun ni lakmbaha nor mbahanda nahi, nimu likuwa. Uhu mbele las ni ukmbaha ni hishiwan nimu ukuwa.” Karem ji mbaka.

16 Hako jir mbeek erem mbanda ambu jir, wahau. Jir men hi jihin ji hauowehe mbele mbele os ji ukwak ji hishiwa oso nom mbanda jir. Os erem ji uwa oso mbeek jivik nawa ambu sir, wahau.

17 Armek ji hishika. Mbele mbele jivi os Avui Wasilaka ji ukmbaha nor mbari angop ji misiri sir. Hako os ji ukmbaha nor mbahandan ji u nahi ambu, os jimu mashi orhin mblarnanduwa.

5

Ma ol mbele mbele mushak nawa ondo li auheyeka

1 Ma jir mbele mbele musha ngashi jirin, ter mashi kason yawur ji misika. Avak ji tlaha ji holoka. Mberem ushiwak? Nomorawu wasilaka avak jihik nakwa sir.

2 Mbele mbele akwa jihi ol ji ewenda ondo angop kuvayiwa lir. Uhu kowe jihi amber angop kosola korowa lir.

3 Uhu ya jihi ol armek ji ewehenda ondo angop kavak nawa lir. Uhunda hom jir avak mbele mbele jihi ondo kavak li nanda hom kavak nakwa jir. Uhu maome jihi avak hi hom ukwa sir. Mberem ushiwak? Jir men ya mbele mbele ondo nom haumbli haumblikwak hishinda jir. Hako kumak Avui Wasilaka hulaima nokopman or heyembakwa wolo mbele mbele jihi ondo mbeek jirin jelyakwa ambu lir, wahau.

4 Armek ji misi. Ma ol jirnjik lerawun landa ma ondo ya os lirin ji hakmbaha ji mbahanda ya oso mbeek erem ji handa ambu lir, wahau. Ji mbafirimbaha ya kandakar nom ji hashindak ma ondo olmu tlanduwa. Avui Wasilaka or kwambu ngashi oto os li tlawan angop or heyewa sir.

5 Jir jihinjik akwa jivin ji aha wasilaka mendek jimu nanduwa. Os ma bulmakaun li eweshiwak minjan li koro aha wasilakak li nawak li mba, “Am ni jikwa wolok osmu nanduwa.” Uhunda hom Avui Wasilaka mbele mbele hulaima nokopma ol li uwan or heyembakwa wolo osmu pasir nanduwa.

6 Mberem ushiwak? Jir ma jivi ondon ji kotim uhu ji mandingormeshirik hari lir. Hako lir mbeek mbele kava las jirin uri ambu lir.

Sunguwavun ni mbornaha Wasilakan ni nikishinak or taka

7 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi, sunguwavu jihin ji mbornaha Wasilaka nihin ji nikishinak indiyok or taka.

4:17: Lk 12:47 **5:2:** Mt 6:19 **5:4:** Lo 24:14-15 **5:5:** Lk 16:25

Angop ji heyenda sir, ma or nowek lerawun landa man. Akwa sijin or fakashihi nor halashiwak ma nga ta nga lerawu frihin fri lawa hom ormu nikishinduwa. Uhu am akwan landa wolok si nawak ormu ihi lawa.
8 Uhunda hom jir erem ji naka. Sunguwavu jihin ji mbornaha ji nikishika, Wasilaka or takwa wolo am pasir naw.
9 Jisasin hishindiyanda ma jirin, jihi ambek ji anambli anamblarnawa hala. Mberem ushiwak? Kumak avak mbele mbele ol ji unda ondo Avui Wasilakahi misokomek ji sawenak or heyembakwa jir. Os erem nakwa wolo am pasir naw.
10 Jisasin hishindiyanda ma jirin, profet ol mas Avui Wasilakahi mashin sawendari ondon ji hishika. Ma misambik fehenda lirin kava mendek uri lir. Hako lir sunguwavu lihin li mbornaha nomorawu oson kishari lira. Uhunda hom jir erem lir hom ji naka.
11 Mbele mbele ol Jopik talahandarin angop ji misiri lir. Or sunguwavu orhin or mbornaha nomorawu os orhik talari oson kishari ria, mbeek halari ambu ri. Karem or uri osik Avui Wasilaka mbele mbele jivin orin ormu hara. Ome sira. Angop ni heyenda sira, Avui Wasilaka nirnjik or holoho wapjivi orhin nirin handa ri.

Mashi ome nom ji mbaka

12 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mashi kas a mbawa kason yawur ji misika. Mainome nom ji mbaka. Os ji mba, "Mashi kas a mbawa kaso ome sira," karem ji mba nahi, wa halanak erem si naka. Avak mashi las neloko avoko jihi ol hahanda ondohi hik ji ushambawa hala. Mberem ushiwak? Os erem ji mbawa mashi orok Avui Wasilaka kumak avak jirin heyembakwa ri.

Ma or misokome Avui Wasilakahik jivik nawa ma oto orin or sawewa wolo kwambu nga nawa ri

13 Os jir lar nomorawu nga or na nahi, wa Avui Wasilakan or saweka. Uhu os jir lar sunguwavu orhi nga or rupshi nahi, wa hukwan or koroho hi Avui Wasilakahin or hauoweka.
14 Uhu os jir lar or kavamisi nahi, wasmanin or ushanak li raka. Li raha hi Wasilakahik maome orhin wel ukuk li ngoroho li taka. Uhu Avui Wasilakan li sawenak avak or unak jivik or naka.
15 Os Avui Wasilakan li hishihi li mba, "Ma orton avak or unak jivik nakwa ri." Karem li hishi nahi, os li hishiwa hom or unak jivik nakwa ri. Uhu os kavakavan or unda nahi, avak kavakava orhi oson or laha ermbekwa sir.

5:7: Lo 11:14; Jer 5:24 **5:8:** Ro 13:11-12; 1 Pi 4:7 **5:11:** Kis 34:6; Jop 1:21-22; 2:10; Sng 103:8 **5:12:** Mt 5:34-37 **5:14:** Mk 6:13 **5:15:** Mk 16:18

16 Erem nawa osik jihi ambek mbele mbele kavakava os
ji unda ondon kormbak ji saweka. Uhu Avui Wasilakan ji
sawenak os ji kavamisiwa oson or unak mendek si nanak
jivik ji naka. Ma or Avui Wasilakahi misokomek ma worna
mak nawa ma oto orin or sawewa mashi oso kwambu nga
naha ma anandin jelyakwa sira.
17 Profet Elaija katon ji hishika. Or ma misambik fehe
nir hom nari ria. Hako Avui Wasilakan or sawerik man or
halarik takari ambu sir. Asama nalmingrip si naha niyaka
tostava tavayok namtas ma rakari ambu sir.
18 Uhundarik indik Avui Wasilakan or sawerik man or
halashirik misambik rakari sir. Urik nowe lihi indik akwa
nga nari lir.

Ma or Avui Wasilakan hala iwa orton indiyok ji laharaka

19 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Os jir lar nombo
Avui Wasilakahin or halaha nombo anandin or tiya inak ma
lar nor ihi nor tolo wornashinak indiyok Avui Wasilakahi
nombok or ta nahi, ma oto jivi menden or uwa ri.
20 Jir armek mashi kason ji misika. Ma or ihi nombo
jivin hala inda ma orton or saweshinak nombo kava oson or
halaha indiyok Avui Wasilakahik or tawa oso jivik nawa sira.
Os erem or uwa oso si unak ma oto mbeek yanga kavak ikwa
ambu ri, wahau. Avui Wasilaka kavakava os or undarin avak
or laha ermbekwa ri. Unda kasira. Ambehoma.

5:17: 1 Kin 17:1; 18:1 **5:18:** 1 Kin 18:42-45 **5:19:** Ga 6:1 **5:20:** Snd 10:12; 1 Pi 4:8

Jekamba maifu Pita or kayeri

1 An Pita, aposel Jisas Kraishi anira. An jekamba kason
jirnjik amu kayenduwa. Jir nomorawu wasilaka si talarik,
tulu ihi mahi yanga, provins Pontus, Galesia, Kapadosia,
Esia, Bitinia orok liyanda jir. Jir angop Avui Wasilaka
kamahanda ma jir.
2 Jir orhi mak ji nakmbaha maskop or mbahandari hom
os jirin ormu kamara. Uhu Masikome orhi jirin or ushirik,
orhi mak ji naha misokome orhik jivi mende indingak jimu
nara. Unda osik Jisas Kraishi mashin misindiyari jir. Uri osik
fi orhik mbele mbele kava ji undarin yoko ermberi ri. Jirnjik
Avui Wasilakan a sawenak waprupshi orhi nga waphimbiji
orhi nga or halashinak avak warje nga jihik si naka.

Ermba ermbak jipjip likunda oso osmu hevenik nirin nikishinduwa

3 Hi Avui Wasilakahin ni hauoweka, or Wasilaka nihi Jisas
Krais avoko orhi ria. Nirnjik warje nga nor hishihi nor holori
osik, nombo os Jisas Kraisin or mbashirik indik or usahanda
orok ma akri indingak nimu nara. Ushihindak os kumak
jipjip ni likwa oson nirin or hakwan ni hishiowehe, nimu
nikishinduwa.
4 Ermba ermbak jip likwa oso mbeek kavak nakwa ambu
sir. Oso misokome Avui Wasilakahik jivik er nanda sir.
Uhunda osik mbeek mendek nakwa ambu sir. Avui Wasilaka
ermbak linda oso armek or arangoshihindak hevenik jirin
osmu nikishinduwa.
5 Jisasin ji hishindiyanda osik Avui Wasilaka kwambu
orhik or arangoshihindak jip jimu linduwa. Er ji li inak Jisas
indik takwa ri. Os or tawa wolo nirin indik or lakwa oso
kormbak or mukunak, ma amber li heyekwa sir.
6 Jir mbele mbele Avui Wasilaka hevenik armek jirin or
ukwa oson ji hishihi, jimu rupshinduwa. Hako nomorawu
jihik si talawak ji kishaha ter kandakar nga nambek jimu tla-
holo linduwa. Nomorawu oso Avui Wasilaka or halashiwak
jirin jeikayekmba talawa sir.
7 Golin ji hishika. Hik li suwu nom yawur li heyenda
sir, gol indinga os mo wahau? Karem li heyembanda sir.
Hako gol oso ermbak nanda ambu sir. Avak kavak nakwa
sir. Golin li oweioweiheyenda hom Jisasin ji hishindiyanda
nombo jihi oso omendinga os mo, wahau? Karem Avui
Wasilaka or heyembakmbaha nomorawun or halashiwak

1:2: Ro 8:29; 2 Te 2:13 **1:4:** Kl 1:12 **1:5:** Jn 10:28; 17:11 **1:6:** Je 1:2; 1 Pi 5:10

jirin jeikayenda sir. Misokome orhik or heyewa Jisasin ji hishindiyanda nombo jihi oso golin tikrihi jivi mendek nanda sir. Unda osik nomorawu si talanak ji kishaha kwambuk ji sitambanaka. Unak Jisas indik or tawa wolo, avak jirin or rupshi mendehe hi jihin hauowekwa ri.

8 Jir mbeek or omen heyenda ambu jir, hako orin wapnuku jihik jimu owenduwa. Ter orin heyewa ambu jir. Hako orin ji hishindiyaha kumbanukuk ji sihi orin jimu rupshi mendenduwa. Os ji rupshinda oso, warje mende nga nanda sir, mberem ji mbandahi ambu.

9 Mberem ushiwak? Jisas Kraisin wavu jihik ji owenda osik, kavakava jihin or yoko ermbeshihindak, jip jimu linduwa.

10 Mas wolo Avui Wasilakahi profet ondo lerawu havakavan li laha nombo os Avui Wasilaka man or jivinashinak jip ji likundari oson lasari lir. Lir waprupshi Avui Wasilakahi jihik si nakurin angop mas li mbahandari sir.

11 Krais oto Masikome orhi profet ondohik nandari ri. Uhu masmas nomorawu si talanak Krais or kishaha malakamak or nakurin profet ondon ormu sawera. Urik li misihi limu lihishira, "Ma or nirin jivinakwa ma oto lawe mendek nakundar? Uhu mbele wolo mendek ma oto or talakundar?" karem limu hishira.

12 Hako Avui Wasilaka ormu lirin karem sawera, "Or ji lasawa ma oto mbeek jir liwa wolok talakwa ambu ri, wahau," karem ormu mbara. Oso kumakop talakurin li mbari sir. Hako ter Avui Wasilaka Masikome orhi hevenik nanda oton or halashirik takari ri. Ushihindak ter ma ol mashi jivi Jisas Kraishin sawenda ma ondo Masikome otohi kwambuk li sawewak jimu misinduwa. Krais oto jirin jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ri, karem li sawewak jimu misinduwa. Ensel ondo nga os Avui Wasilaka jirin armesarmek erem or ukunda oson yawur li heyekrahakorokwak hishinda lir.

Avui Wasilaka jir misokome orhik jivi mende indingak ji nakmbaha jirin kamari ri

13 Unda osik jihinjik ji auheyehe ermbak lerawu Avui Wasilakahin ji lakmba ji hundujehe ji lika. Uhu ji ruwol tava oloho ji lika. Jir avak os Jisas Krais kormbak or talakwa wolo os Avui Wasilaka jirin armek or ukmbaha mbahanda oson ji rupshihi ji nikishika.

1:7: Snd 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Je 1:3 **1:8:** Jn 20:29; 2 Ko 5:7 **1:10:** Mt 13:16-17 **1:11:** Sng 22; Ais 53; Lk 24:26-27

14 Jir avak mashi orhin ji misindiyaka, os jikisi avoko
nijavahi mashin li misindiyanda hom. Mas mbeek hishi-
yarinda nga nandari ambu jir. Undari osik os jimu kavaka-
van unda nombon tiya yandari jir. Hako ter nombo oson
indik ji tiyawa hala.
15 Jir angop Avui Wasilakahi jikisik ji nakmbaha nor
kamari jir. Uhunda osik or jivi mende indingak or nanda
hom jir nga os or nanda hom jivi mende indingak ji naha
mbele mbelen ji uka.
16 Avui Wasilakahi jekambak karem li kayehendari osa,
“An jivi mende indingak a nanda osik jir nga os a nanda
hom jivi mende indingak ji naka.” Avui Wasilaka karem or
mbahandari sir.

Avui Wasilaka fleya wasilaka mendek nirin or frungawuri

17 Os Avui Wasilakan ji sawewa wolo, jir orin “Avui nihi”
karem mbanda jir. Os mbele mbele ni undan or heyembawa
wolo ma amber os li unda maka makan or heyehekop, wasan
yombo yombo lihik hakwa ri. Uwa osik ermba ermbak os
misambi torok ji liwa wolo, orin ji ajehe mbele mbele amber
armek ji uka.
18 Jir angop ji heyenda sir, mas neloko avoko jihi tiyandari
nombon ji tiyari oso men sembe mende ji tiyandari sir.
Hako Avui Wasilaka angop jirin or jivinaha, kavakava os ji
undari oso angop or yoko ermberi sir. Hako or mbeek ya
mbele mbele misambik fehe ol kavak nandari ondok jirin
frungawuri ambu ri, wahau.
19 Or fi Kraishik jirin frungawuri ri. Fi orhi oso fleya
wasilaka mendek li frungawundahik nari sir. Krais or sipsip
jikisi arme mende jele indingak nari ri.
20 Avui Wasilaka misambin or u namber, jirin or jivinakm-
baha Kraisin or kamari ri. Undari osik os or mbahandari
wolok si narik or mbashirik jirin or jivinakmbaha kormbak
talari ri.
21 Jirin or jivinashihindak os jimu Avui Wasilakan
hishindiyanduwa. Or Kraisin or mbarik indik or usaha
hiushamak ormu nara. Uhunda osik os jimu Avui Wasilakan
ji hishindiyaha mbele mbele os or ukmbaha nor mbahandan
jimu nikishinduwa.

*Ma ol nakrem jir nga Jisasin ji hishindiyanda man wap-
nuku jihik ji oweka*

22 Mashi omendingan ji tiyanda osik misokome Avui Wasi-
lakahik os jimu jivi mendek nanduwa. Uhu jir Jisasin

1:14: Ro 12:2; Ef 2:3; 4:17-18 **1:16:** Wkp 11:44-45; Mt 5:48 **1:17:** Ro 2:11; Rev 2:23 **1:19:** Ap 20:28; Hi 9:12-14 **1:20:** Ef 1:4 **1:21:** Jn 14:6; Ro 5:1-2

hishindiyanda ma jir jihi ambek omendingak anarupshinda jir. Unda osik os ji anarupshinda nombo jihi oson avak ji halashinak wasilakak si nanak sunguwavu mende jihi nga ji anarupshika.

23 Jir os ma akrik ji nari nombo oso mbeek nijava avokohi fik nari ambu jir. Ma jikisi nijava wahanda ondo amber handa lir. Hako jir os ma akrik ji nari nombo oso karem. Mashi Avui Wasilakahi os ermba ermbak nanda oson ji misindiyanda osik os jimu ma akrik nanduwa. Mashi orhi oso er nakwa sir. Mbeek mendek nakwa ambu sir.

24 Jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari osa.

> "Hulaima nokopma amber mbeek nambe mendek misambik likwa ambu lir. Lir minja lewas li hatlayinda hom, lewas hakwa lir. Malakamak nanda ondo nga hi lihi lewas mendek nakwa sir, os mise amase kolok nenje si hatlayi rakanda hom.
>
> 25 Hako mashi Avui Wasilakahi ermba ermbak er nakwa sir." *Aisaia 40:6-8*

Undari mashi jivi kason li sawerik ji misiri sir.

2

Wasilaka or wormbonawa hom sinda ri

1 Jir ma akrik ji nahanda osik avak man wapkava hishiwa hala. Uhu haimba handambawa hala. Jihinjik ji yerkujihi "Nir ma worna ma," karem ji sembe mbaha yawa hala. Mahi mbele mbelen ji heyehe antlawa hala. Man ngria wanyihi hukwamainentle sawewa hala.

2 Jikisakri mukun li akwak tlanda lir. Mukun li aha wasilakak nanda lir. Unda hom jir erema. Jikisakri mukun li akwak li tlanda hom jir mashi Avui Wasilakahin erem ji hishombashiowehe ji hishika. Erem ji unak masikome jihi kwambuk or naka. Ushinak mbele mbele os Avui Wasilaka jirin jipjip or ukmba nor mbahanda avak jihik si naka.

3 Wasilaka jirin or waprupshihi, armesarmek jirin or undan angop ji heyenda osa.

4 Uwa osik Wasilakahik ji taka. Or wormbonawa hom nanda ria. Uhu or ermba ermbak linda ria. Hako hulaima nokopma orin li heyehe, "kava," karem li mbaha orin halari lira. Hako Avui Wasilaka orin or heyehe, "jivi mende," karem mbaha or kamari ri.

5 Jir erema. Jir amber wormbo hom nanda jir. Uhu ermba ermbak linda oso nga nanda jir. Avak ji halashinak Avui Wasilaka aka orhin jirik or uka. Ushinak Masikome orhi jihik or lika. Jisas Krais jirin or jivinahanda osik, jir pris Avui

---

1:22: Jn 13:34; Ro 12:10 **2:1:** Ef 4:22; Je 1:21 **2:3:** Sng 34:8

Wasilakahi indingak ji naha, ofa os or rupshinda hom orin ji haka. Ofa oso Masikome orhi os ji ukmbaha or sawenda hom ji haka.

6 Mberem ushiwak? Jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari sir.

> ❝Misi. An sunja[2:6] lar angop a kamahanda ri. Or jivi mendek or naha kwambu indingak nanda ria. A halashiwak Jerusalemik ormu sinduwa. Ma ol orin hishindiyawa ondo mbeek sembe li nikishihi humblarakwa ambu lir. Os or mbahanda hom lirin ukwa ri.❞ *Aisaia 28:16*

7 Uhunda osik jir orin hishindiyanda ma jir karem hishinda jir, ❝Krais oto sunja jivi indinga ria,❞ karem mbanda jir. Hako ma ol orin hishindiyawa ambu ondo, wahau. Mberem ushiwak? Mashi las jekamba Avui Wasilakahik karem li kayehendari osa, ❝Akan unda ma li heyehe li mba, ❝Sunja toto kava ri,❞ karem li mbaha li laha ermberi oto angop wormbonawa hom or naha akan liyindahik nari ri,❞ karem li kayehendari osa. Uhu mashi las karem er nga li kayehendari sir.

8 ❝Or sunja hom or naha, nombo lakak or washihindak ma mushak li taha sunja orok li jifaha takatukuyikwa lir.❞ Mberem ushiwak? Ma ol Kraisin hishindiyawa ambu ondo lir mashi Avui Wasilakahin li mblarnanda osik olmu jifaha tukuyinduwa. Mas Avui Wasilaka angop erem li ukurin or mbahandari osa.

9 Hako jir Avui Wasilaka kamahanda jir. Jir pris indingak ji naha malakamak jimu nanduwa. Jir yanga jivi orhik fehe indingak jimu nanduwa. Jir amber orhi mak jimu nanduwa. Mberem ushirik jirin erem or ur? Mas nirtle nirndum lindari jir. Hako jirin or laha ukruharanda jivi orhik or oweshihindak ter jip jimu linduwa. Erem jirin armek or unda oson kormbak ji sihi ji sawekmbahan.

10 Jir mas wolo mbeek orhi mak nandari ambu jir. Hako ter orhi mak jimu nanduwa. Mas Avui Wasilaka jirnjik or hishihi holondari oson heyekrahakorori ambu jir. Hako ter os erem or uhunda oson os jimu heyekrahakoronduwa.

Jir avak nombo worna nom ji tiya yaka

11 Jisasin hishindiyanda ma jirin, misambi torok ji liwa wolo ma ol yanga lihin halaha, mahi yangak li ihi li liyanda hom jimu linduwa. Uwa osik jirin karem amu sawenduwa.

2:6 **2:5:** Ef 2:21-22; Rev 1:6 **2:6:** Judama aka lihi wormbon sunjakop falendari lir. **2:6:** Ef 2:20 **2:7:** Sng 118:22 **2:8:** Ais 8:14-15 **2:9:** Lo 7:6; 14:2; Ais 9:2; Ap 26:18; Ef 5:8; Ta 2:14 **2:10:** Hos 2:23

Jir avak men maome jihi rupshikmba ji unda kavan ji hala. Las avak oso si unak kavak ji nanda ngashi.

12 Jir avak ji wapjip hishihi nombo worna nom ji tiya yaka. Unak ma ol Avui Wasilakan kumasihi jirin mainentle mashin mbanda ondo avak nombo wornan ji tiya yanda jihi oson li heyehe os Avui Wasilaka man or heyembakwa wolo, hi orhin metenjek hauowekwa lir.

Gavmanin ji tiyaka

13 Malakama ol yangan arangonda ondo li owenda mashi lihin er nga ji misindiyaka. Mberem ushiwak? Wasilaka erem ji ukmbaha nor mbahanda osa. Uwa osik malakama jihi li mbawa mashin ji misindiyaka.

14 Uhu jir avak malakama jihi or mbashihindak tawa ma ondo mashi os li mbawa er nga ji misindiyaka. Ma ondo yanga yangak li ihi, ma ol kavakavan undan li heye nahi, lirin li jihi krawuk owekwa lir. Uhu ma ol jivijivin unda ondon li heye nahi, hi lihin li hauowekwa lir.

15 Mberem ushiwak malakama ondohi mashin ji misikmbaha na mbandu? Avui Wasilaka jivijivi nom ji ukmbaha mbahanda ora. Os erem ji u nahi, ma ol jirin mainentle mbaha, hishiyarinda nga nanda ambu ondo jirin li heyehe, avak mashi kava las nga jirin mbakwa ambu lir.

16 Hako las avak ji hishihi ji mba, Nir nihik nimu yanduwa. Os ni ukmba ni hishiwa hom nimu ukuwa, karem ji hishihi ji layihi kavakavan ji unda ngashi. Ji halashinak Avui Wasilaka nom malakama jihik or nashinak orhi siyok ji sihi mashi orhin ji misindiyaka.

17 Jir avak ma amber ji rupshihi lirin armesarmek ji uka. Uhu jir nga nakrem Wasilakahi mashin misindiyanda man ji rupshihi lirin wapnuku jihik ji oweka. Uhu Avui Wasilakan ji ajehe orhi siyok ji sika. Uhu malakama ol yangan arangonda ondon ji rupshihi hi lihin ji hauoweka.

Krais nomorawun or kishandari hom jir nga nomorawun ji kishaka

18 Jir akishmakishak ji naha, malakamahi siyok ji sihi, men lerawun landa ma jirin, ji misi. Jir avak malakama ol jirin mbawak men lerawun ji landa ondon wavu mende jihi nga ji rupshihi, hi lihin ji hauoweka. Uhu mashi lihin ji misindiyaka. Malakama jivi ol mainalok jirin sawenda ondo nom nembes, wahau. Malakama kava ol men sembe jirin jinda ondohi mashin er nga ji misindiyaka.

19 Avui Wasilakan ji tiyanda osik os jirin kavakavak li u nahi, nomorawu oson men mayam ji kishaka. Mbeek wasan

2:11: Ga 5:17,24 **2:12:** Mt 5:16 **2:13:** Ta 3:1 **2:15:** 1 Pi 3:16 **2:17:** Ro 12:10 **2:18:** Ef 6:5

ji uwa hala. Unak Avui Wasilaka os erem ji uwan or heyehe rupshikwa ri.
20 Hako os kavakavan ji unak nombo orok jirin li jinak, nomorawu oson mayam ji kisha nahi, wa mberem ji hishindu? Avui Wasilaka avak jirin rupshikwa or? Wahau. Mberem ushiwak? Oso jihik ji uwak li jiwa osa. Hako os jivijivi nom ji unak, nombo orok sembe jirin li jinak, nomorawu oson mayam ji kisha nahi, Avui Wasilaka os erem ji uwan rupshikwa ri.
21 Jir os Krais jirnjik nomorawun or kishahandari hom, jir nga nomorawun ji kishakmbaha Avui Wasilaka jirin ormu kamara.
22 Krais or mbeek mbafirimbaha kavakava las uri ambu ri, wahau.
23 Orin kavakavak li mbarin mbeek wasan lirin mbari ambu ri. Li halashirik nomorawun kishari ri. Hako or mbeek li ajekuri mashi las lirin mbari ambu ri, wahau. Or mbele mbele kava ol orin li uri ondo amber Avui Wasilakahi tavak hari ri. Mberem ushirik? Avui Wasilaka hulaima nokopma ol li unda ondon armek wornak heyembanda ora.

24 Krais miandok or hari oso kavakava nihin maome orhik or kishaha hari ri. Erem or ushinak kavakava os ni undan ni halaha nombo worna nom ni tiyakmbahan. Orin li jihi mandingormeshihinda nombo orok os jimu jivik nanduwa.
25 Mas jir amber sipsip ol ma ngashi ambu hom ji naha nombon mbele yandari jir. Hako ter sipsip mashama or jirin armek washilihi arangonda ma otohik indik jimu tanduwa.

3

Mashi os hulasi nokoplahanda ondonjik or saweri

1 Nokove jir angop hulasihinda jirin, hula jihi siyok ji sihi mashi lihin ji misindiyaka. Unak hula jihi ol Avui Wasilakahi mashin misinda ambu ondo avak os lirin armek ji undan li heyehe, er nga Avui Wasilakahi mak li naka.
2 Mberem ushiwak jirin li heyehe Avui Wasilakan li tiyaku? Li heyewa, jir Avui Wasilakan ji hausimbausihi orin ji tiyanda osik mashi lihin mblarnanda ambu jir. Lihi siyok ji sihi nombo wornan tiyanda jir.
3 Jir avak masikukwa jihin ji jehe, tlasiji os golik li undak maome yoko jihin ji tlahapsihi, kowe jiviwavin ji falekmbaha hishombashiowewa hala.
4 Hako maome yoko jihi ji tlahapsikwak ji hishombashiowenda hom, wavu yoko jihi ji hafakaha ji anafa likunda

2:19: 1 Pi 3:14,17 **2:21:** Mt 16:24; Jn 13:15 **2:22:** Ais 53:9 **2:23:** Ais 53:7; 1 Pi 3:9 **2:24:** Ais 53:5-6; Ro 6:11 **2:25:** Ese 34:5-6; Mt 9:36; Jn 10:14; Hi 13:20-21 **3:1:** Ef 5:22 **3:3:** 1 Ti 2:9

nombon ji hishombashioweka. Erem nanda nombo oso er nakwa sir, mbeek mendek nakwa ambu sir. Erem nanda nombo oso Avui Wasilaka or rupshinda sir.

5 Nokove ol mas nahandari ondo erem undari lira. Avui Wasilaka os or mbahanda hom or uku, karem li hishiowehe orhi siyok sindari lir. Undari osik hula lihi siyok li sihi mashi lihin misindiyandari lir. Os erem li undari nombo oso Avui Wasilakahi misokomek or heyeri osmu jivik nara.

6 Sara Abrahamhi siyok si sihi, "Or hausishiwak an orhi siyok a sinda nir," karem orin si mbaha mashi orhin misindiyandari sir. Jir erem. Os kwambuk ji sihi nombo wornan ji tiyaha mbeek mbele las ji aje nahi ambu, Sara undari hom nakrem jimu unduwa.

7 Jir nokove ngashi ma jirin, jir erem. Nokove jihi mbeek jir kwambu nga ji nanda hom nanda ambu lir. Uwa osik jir avak nokove jihin ji rupshihi lirin armesarmek ji uka. Lir kumak os ermba ermbak lindan lir er nga lakwa lir. Uhunda osik ji anafa anafaha armek lirin ji uka. Os erem ji u nahi ambu, mbeek mbele las Avui Wasilakan ji sawewan misikwa ambu ri.

Ermba ermbak ma anandin armek ji uka

8 Mashi las nga na sawekwa karem. Jir amber wavu namtaskop ji hishihi ji wapjip hishihi ji lika. Jihi ambek ji anarupshihi, armek ji uhu ji hafakaha lika.

9 Os ma jirin kavakavak li uhu hi jihin kavak li na nahi, wasan ji uwa hala, wahau. Hako Avui Wasilakan ji sawenak lirin armek or uka. Erem ji ukmbaha jirin kamari ri. Os erem ji u nahi, Avui Wasilaka jirin armesarmek ukwa ri.

10 Mashi Avui Wasilakahi karem mbahanda sir.
"Os ji rupkapshihi jip ji lihi yakwak ji hishi nahi, wa mashi
kavan ji mbaha ji mbafiriwa ji hala.
11 Uhu kavakava ol ji undan ji kumasihi nombo worna
indinga nom ji tiyaka. Uhu aulekombek owenda
nombon ji halaha ji anafaha lika.
12 Mberem ushiwak? Wasilaka ma ol nombo wornan tiyanda
ondon or heyehe rupshinda ri. Os orin li sawewan
misinda ri. Hako ma ol kavakavan unda ondo os orin
li sawewa wolo, mbeek misinda ambu ri. Or turaha
kumaifa linda ri." *Buk Song 34:12-16*

Nombo wornan ji tiyanak nomorawu jihik si tala nahi, oso ji ajewa hala

13 Os ji tantlemantlembuhu nombo wornan ji tiya nahi, ma lar mbeek jirin kavak nakwa ambu ri, wahau.

3:6: Stt 18:12 **3:7:** Ef 5:25

14 Hako os nombo wornan ji tiyanak, nomorawu jihik si
tala nahi, wa ji rupshika. Mberem ushiwak? Kumak avak
Avui Wasilaka wasa jivi jihin hakwa ri. Os ji ajekmba mbele
las li u nahi, avak ji ajehe ji lishnyamashnyawa hala, wahau.

15 Hako Kraisin wavu jihik ji oweka. Uhu ❓Or Wasilaka
anhi,❓ karem mbaha hi orhin wasilakak er ji hauoweka.
Uhu os jirin li sili li mba, ❓Mberem ushiwak Jisasin er
ji tiyaha orin ji halanda ambu?❓ karem li sili nahi, os
wavu jihik ji hishiowe ji nikishinda oso maintontlo sihin ji
sawenak li misika.
16 Hako mainalok lirin armek ji saweka. Uhu mbele mbele
jivi nom ji unak Avui Wasilakahi misokomek jivik ji naka.
Ushinak ma ol jirin kavakavak mbawa ondo avak os jipjip
ji liyawa oson li heyehe, li humblaraka. Ma ondo Kraisin ji
tiyanda nombon kavak mbanda ma lira.
17 Os nombo wornan ji tiyaha, nomorawun ji kishakmbaha
Avui Wasilaka or mbahanda nahi, wa erem ji kishaka. Oso
jivi sira. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka os erem ji uwan
or heyehe wasa jivin jirin hakwa ri. Hako os kavakava
ji undanjik nomorawu jihik si talanak ji kisha nahi, wa
himamu jihik nomorawun jimu kishanduwa.

Krais nirin jivinakmba or haha indik usahari ri

18 Krais or ma worna ma indinga ri. Hako hindi namtaskop
kavakava ol ni unda ondon or kishaha nihi farniyik hari
ri. Kavakava nihin or yoko ermbehe nirin Avui Wasilakahi
tavarenjek or hakurik maome orhik nomorawun or kishaha
hari ri. Hako Avui Wasilaka or mbarik indik or usaha ermba
ermbak ormu linduwa.
19 Uhu nor ihi masikome ol krawuk lindarin mashin ormu
sawera.
20 Masikome ondo Noahi wolok Avui Wasilakahi mashin
mblarnandari lira. Os Noa sipin or uri wolo Avui Wasilaka
nambek nikishiri ora, hulaima nokopma wavu lihin li torm-
blekmbahan. Hako, wahau. Lir mbeek wavun tormbleri
ambu lir. Noa sipin or urakoho ma 8-pelakop sip orok layi
liri lira. Urik fa si rasaha ma ol mashin mblarnari man simu
jihi sirira.
21 Fa oso osmu fak layinda nombon heimanduwa. Fak
layinda nombo oso mbeek tlesishi maomek nandan yokokm-
baha li unda ambu sir, wahau. Jisas Krais nihi farniyik or
sihi or harik Avui Wasilaka mbarik indik or usahari osik,
kavakava ol ni unda amber or yoko ermberakori lir. Unda
osik Avui Wasilaka or jelyashinak orhik ni taha misokome

3:14: Ais 8:12-13; Mt 5:10; 1 Pi 2:20; 4:14 **3:16:** 1 Pi 2:12 **3:20:** Stt 6-7

orhik howai armek ni yaka, karem ni hishihi fak ni layinda nir.
22 Uhu Krais angop hevenik or lawuhu, Avui Wasilakahi
tapmamayok ormu linduwa. Ushihindak ensel nga, wasi ol
kwambu nga nanda nga, mbele mbele ol kwambu ngashi
amber olmu orhi siyok sinduwa.

4

Wapkava hishinda nombon ji halaka

1 Krais maome orhik nomorawun kishari ria. Unda hom jir
nga os or kishanda hom erem ji kishaka. Os Kraisin ji tiyanda
nombo orok nomorawu jihik si talanak mayam ji kisha nahi,
ma li heyehe karem mbakwa lir, ﷺ tondo kavakavan li
unda nombon angop halahanda lir,ﷺ karem mbakwa lir.
2 Unda osik os ji liwa wolo wapkava hishihi ji unda
nombon ji halaha nombo os Avui Wasilaka mbawa hom
tiyakwa jir.
3 Jir mas ma ol Avui Wasilakan tiyandari ambu ondo hom,
mbele mbele ol li wapkava hishihi li ukurik li hishindari hom
undari jir. Mbele mbele ol mas ji undari ondo karem. Jir
wavu kava si usarik ji nokophirmbirihi hulatolhakaha, uku
kavan ji aha ambarambasihi, hiyawu lakan ji uri wolo mbele
mbele kavan ji uhu, ma tavak li undari godin er nga lotu
undari jir. Hako ter ambehoma. Ondo amber angop er ji
halarakori lir.
4 Uhu ter mbeek mbele mbele kava ondon unda ambu jir.
Ushiwak ma ol mas najer ji yandari ondo oso ji halawak li
heyehe wavu musha mushak li hishihi jirin kavakavak olmu
mbanduwa.
5 Hako ji hishi. Kumak Avui Wasilaka ma ol hahanda nga,
ma ol liwa nga, mbele mbele ol li undan or heyembakwa
wolo, or silinak os li hishihi li unda nombo nombo hom
sawekwa lir.
6 Erem si nakunda osik mashi jivi Jisas Kraishin ma olmu
sawenduwa. Uwa osik ma ol ha namber mashi jivi Jisas
Kraishin misindiyandari ondo kavakavan li undari osik
maome lihi kuvayiri sir. Hako masikome lihi Avui Wasilaka
nga likwa lir.

Avui Wasilaka lerawu os ji lakmbaha nor mbahanda oson er ji laka

7 Mbele mbele misambik fehe amber mendek li nakwa
wolo osmu pasir nanduwa. Uwa osik yawur ji hishikrahako-
roho ji ruwol tava oloho ermba ermbak Avui Wasilakan ji
saweka.

4:1: Ro 6:2,7 **4:3:** Ef 2:2-3 **4:5:** Ap 10:42 **4:7:** Ro 13:11-12

8 Uhu maifu mendek ji ukwa karem, ma anandin wapnuku jihik ji oweka. Mberem ushiwak? Man wapnuku jihik owenda nombo oso wasilaka mendek si na nahi, jirin jelyakwa sir. Os ma kavakava jirin li uwan ji heye nahi, mbeek wasan ji ukwak hishikwa ambu jir. Man wapnuku jihik ji owenda nombo jirin si jelyashinak avak ji mba, “Am nawa kava sir,” karem mbakwa jir.

9 Uhu Avui Wasilakahi ma ol jihik tawan armek ji uhu aka jihik ji laharaha akwan ji hanak li aka. Erem ji uwa wolo ji turamaraha ji uwa hala. Wavu jihi nga ji rupshihi erem ji uka.

10 Avui Wasilaka jirin or rupshihi kwambu orhin jirin ormu hara. Ushinak lerawu apsham apshamhi os ji lakmbaha nor mbahandan ji lakmbahan. Unda osik kwambu orhi orok lerawun ji laha orhi ma anandi ondon ji jelyaka.

11 Os jihi lal mashi orhin ji sawe, karem mbaha kwambu orhin or hahanda nahi, wa mashi orhin yawur wornak ji saweka. Hovok os jihi lal lerawun ji laha man jelyakmbaha kwambu orhin or hahanda nahi, wa kwambu orhi os or hahanda orok lerawu oson ji laka. Ushinak ma mbele mbele ol ji lawan li heyehe, hi Jisas Kraishik Avui Wasilakan li hausimbausika. Kwambu nga ukruharanda nga ermba ermbak Kraishik er si naka. Omendinga sira.

Krais nomorawun or kishanda hom ji kishaka

12 Jisasin hishindiyanda ma jirin, mbele mbele kava indingak nanda jihik si talaha jirin osmu jeikayenduwa. Hako avak ji lishnyamashnyaha ji mba, “Mbele mende tos ter nihik talandua?” karem ji hishinan, wahau.

13 Mbele mbele ol ter jihik talawa ondo himi angop Kraishik talari lir. Unda osik nomorawu Krais kishanda hom os jimu kishanduwa. Uwa osik ji rupshika. Ukruharanda orhi nga indik or takwa wolo, or tanak ji heyehe warje mende nga rupshikwa jir.

14 Kraishi mak ji nahanda osik ma misambik fehe avak mashi kavakavan jirin mbakwa lir. Hako ji rupshika. Mberem ushiwak? Masikome Avui Wasilakahi or ukruharanda oto ormu jir nga sinduwa. Uwa osik ji rupshika.

15 Hako ji auheyeka. Las avak jihi lal man li mandingormehe, mbele mbele mahin li hirnyaha, kavakava anandi lal er nga li uhu, men ma lawa yejen li heilakailambayaha erem li unda nombo orok nomorawun li kishanda ngashi.

16 Hako jir Kraishi mak ji nahanda osik nomorawu jihik si talanak ji kisha nahi, wa ji humblarawa hala. Hako os

4:8: 1 Pi 1:22 **4:9:** Hi 13:2 **4:10:** Ro 12:6-8 **4:13:** Ap 5:41; Je 1:2; 1 Pi 1:6-7 **4:14:** 1 Pi 2:20

Kraishi mak ji nawa oson ji rupshihi, hi Avui Wasilakahin ji hauoweka.

17 Avui Wasilaka hulaima nokopman or heyembakwa wolo osmu pasir nanduwa. Masmas nir orhi krahak sinda man heyembakwa ri. Ushihi ma ol mashi jivi orhin mblarnanda ma ondon or heyembashinak nomorawu wasilaka menden li kishaha kava indingak nakwa lir.

18 Avui Wasilakahi jekambak karem li kayehendari osa, "Ma worna ma ondo mbeek lerawu jivin li landa nombo lihi orok ermba ermbak linda oson lakwa ambu lir, wahau. Wasilaka yelndam waprupshi orhin men lirin or hashinak ermba ermbak linda oson lakwa lir. Hako ma ol Avui Wasilakan kumasihi kavakavan unda ondo mberem livai naku? Lir mbeek os ermba ermbak linda oson lakwa ambu lir."

19 Uwa osik os Avui Wasilaka mbahanda hom ji tiyaha nomorawun ji kisha nahi, wa nombo worna oson er ji tiya ika. Uhu jihinjik maome sunguwavu jihin tava orhik ji haka. Or nirin uri ri. Unda osik ermba ermbak nirin armek arango washilinda ria.

5

Pita mashin sios lidan or saweri

1 An ter jir sios lidan mashi las a sawekwa nir. An jir hom sios lidak a naha lerawun landa ma lar anira. An misokome anhi indingak Jisas Krais nomorawun or kisharin amu heyera. Uwa osik karem amu mbanduwa. Os Wasilaka nihi Jisas indik or tawa wolo ukruharanda orhi nirin hakwa ri.

2 Avui Wasilaka hulaima nokopman sipsip hom tava jihik ol ormu halanduwa. Ushinak armek lirin ji washilihi mashi orhin ji sawenak li misikmbahan. Hako lerawu os ji lakmbaha Avui Wasilaka jirin or hahandan ji rupshihi ji laka. Las avak lerawu oson ma li ukmisihi mbawak ji ufuhu ji landa ngashi. Uhu las avak lerawu oson men yan ji lakwak ji hishihi ji landa ngashi. Hako jir lerawu oso men ji rupshihi armek ji laka.

3 Hako jir avak ji hausishinak ma ol Avui Wasilaka tava jihik or halanda ondo li hakasikmbaha ji hishiwan ji hala. Jir avak mbele mbele jivi nom ji unak li heyehe os ji uwa nombon li tiyaka.

4 Os erem ji unda nahi, Wasilaka nihi or maifuk sihi sipsipin washilinda oto indik or tawa wolo jirin or rupshihi wasa jivi jihi os ermba ermbak nandan jirin hakwa ria.

4:18: Snd 11:31 **5:2:** Jn 21:15-17; Ap 20:28 **5:3:** 2 Ko 1:24; Fl 3:17; Ta 2:7

Jir jihinjik maome sunguwavu jihin Avui Wasilakan ji haka

5 Jikanda ermbasi jirin, ji misi. Jir sios lida ondo lihi siyok
ji sihi mashi lihin ji misindiyaka. Uhu jir amber jihinjik ji
hafakaha ji anafaha ji lika. Mashi Avui Wasilakahi karem
mbandari osa,

[illegible]Avui Wasilaka ma or hi orhin orhinjik hauowenda ma oto
hi orhin or halawak takanda sir. Hako ma or hafaka
linda man armek unda ri.[illegible] *Gutpela Sindaun 3:34*

Karem mbanda mashin angop ji misinda sir.

6 Uwa osik jir jihinjik ji hafakaha kwambu Avui Wasilakahi
siyok ji sika. Uhundanak kumak os or mbahanda wolok si
nanak hi jihi avak metenjek or hauowekwa sir.

7 Jirnjik or hishihi holo mendenda ri. Uwa osik nomorawu
jihik si talawa, tavarenje orhik ji wirnjika. Unak or avak jirin
jelyakwa ri.

8 Hako mai, ji ruwol tava oloho ji auheye ji lika. Mberem
ushiwak? Wutari jihi Laulaka oto jirin or unak Jisasin ji
hishindiyanda nombo jihin ji halakmbaha ormu yanduwa,
os kala asa man or shihi akwak nomboi nomboheyek or
tashiyanda hom.

9 Hako os Jisasin ji hishindiyanda jihi oso ji halanak
kwambuk si nanak orin ji jihi tukru ormbeka. Ji hishika.
Avui Wasilakahi ma yanga yangak linda amber nomorawu
tos ji kishawa himin erem kishanda lir. Unda osik jir nga
erem kwambuk ji sitambanaha ji kishaka.

10 Avui Wasilaka waprupshi tontlo oria. Kraisin ji
hishindiyaha ukruharanda os ermba ermbak nanda orok
ji sikmbaha angop or kamahanda jir. Hako kandakar nga
nambek entlembale misikwa jir. Ushihikop avak or mbanak
indik jip ji lihi kwambuk er sitambanakwa jir.

11 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak kwambu orhi oso or
halashinak ermba ermbak jihik er si naka. Omendinga sira.

Wesambasa mashi

12 Mashi anhi kaso Sailasin a mbashiwak jirnjik ormu
kayenduwa. A heyewa or omendingak Jisasin hishindiyanda
ma ri. Jekamba karok waprupshi Avui Wasilakahi os jirik
or mukurik ji heyendan amu sawenduwa. Anhinjik angop
a heyenda sir, oso waprupshi Avui Wasilakahi indinga sira.
Uwa osik kas amu kormbak jirin sawenduwa. Sunguwavu ji-
hin a saunjelyanak waprupshi orhin indik ji hishihi kwambu
mendek ji sikmbahan.

5:5: Ef 5:21; Je 4:6 **5:6:** Mt 23:12; Lk 14:11; Je 4:10 **5:7:** Mt 6:25-30 **5:8:** 1 Te 5:6 **5:9:** Ef 6:11-13; Je 4:7 **5:12:** Ap 12:2,25; 13:13; 15:22,37-40

13 Hulaima nokopma sios Romik fehenda nga olmu jirin
wesambasanduwa. Lir jir nga nakrem Avui Wasilaka kama-
handa lir. Uwak jikisi anhi hom nahanda Mak oto er nga
jirin ormu wesambasanduwa.
14 Jir jihi ambek armek ji makaptakhavan tleka. Os erem
ji uwa oso ma anandin wapnuku jihik ji owendan osmu
mukunduwa. Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waphimbiji
Kraishi or halashinak orin hishiowenda ma jir amber jihik
si naka. Unda kasira. Ambehoma.

5:13: 2 Ti 4:11

Jekamba nindisik Pita or kayeri

1 An Saimon Pita, aposel anira. Jisas Kraishi lerawun men
er a landa nir. An jekamba kason jirnjik amu kayenduwa.
Jir nir nga nakrem Jisas Kraisin ni hishindiyanda ma jir.
Nirin jivinanda ma Jisas Krais or God nihi ria. Or ma jivi
indingak or naha wornakop nanda ri. Or ushindak orin
hishindiyanda mak jimu nanduwa.
2 Jir Avui Wasilaka nga Wasilaka nihi Jisas nga armek ji
hishiyarihi krahakoronda jir. Unda osik waprupshi frihi nga
waphimbiji frihi nga avak warje nga jihik si naka.

Avui Wasilaka nir orhi mak ni nakmbaha nirin kamari ri
3 Nir Wasilaka nihi Jisasin am ni heyekrahakorowa osik
kwambu Avui Wasilakahi os orhik nanda oso osmu nirin
si jelyashiwak orhi misokomek jipjip nimu lihi yanduwa.
Jisas ukruharanda orhik nanda nga jivijivi orhi nga nirin or
hakmbaha nirin kamari ri.
4 Uhu ukruharanda orhi nga jivijivi orhi nga orok nirin or
ukmbaha nor mbahandari karem. Ma misambik fehe sungu
masi lihi si mbaskashiwak kavakavan li uhu kava mendek
nakwa lir. Hako Wasilaka jirin or jelyashinak jir oson
wasisokwa jir. Uhu Avui Wasilaka ma wornak or nahanda
hom jir nga erem wornakop ji naka, karem mbahandari ria.
5 Jir Wasilaka os jirin erem or ukmbaha nor mbahanda
oson yawur ji hishika. Uhu os Jisas Kraisin ji hishiowehe ji
yanda nombo orokop ji funtlehavantlehe er ji yaka, orin ji
hishindiyanda nombo jihi oson ji halawa hala. Uhu jivijivi
nom ji uka. Uhu nombo os ji ukmbaha Avui Wasilaka or
mbahandan yawur ji hishiyarihi os or mbahanda hom ji uka.
6 Uhu wapkava os wavu jihik tasandan ji auheyehe ji ruwol
tava oloho ji yaka. Os si mbawa hom ji uwa hala. Uhu jir
kwambuk ji sihi nomorawu os jihik talawan men mayam
er ji kishaka. Uhu Avui Wasilaka mbahanda nombon er ji
tiyaha misokome orhik jivik ji naka.
7 Uhu ma ol Avui Wasilakan nakrem jir nga ji hishiowenda
ondon wapnuku jihik ji owehe ma amber er nga wapnuku
jihik ji oweka.
8 Os erem ji uwa nombo jihi oso wasilaka mendek si
na nahi, jir Jisas Krais Wasilaka nihin angop armek ji
heyekrahakoronda ri. Os erem nanda nombo oso kwambuk
jihik si na nahi, lerawu os ji lawa avak jivik nakwa sir. Uhu
avak akwa ome sihi nga nakwa sir.

1:1: Ga 5:22-23

9 Hako os erem nanda nombo nga ji na nahi ambu,
misokome tumunda ma hom ji naha mbeek yawur heyenda
ambu jir. Uhu os Avui Wasilaka kavakava ol ji undan or yoko
ermbeshihindak jivik ji nahandan angop hishakashanda jir.
10 Jisasin hishindiyanda ma jirin, ji misi. Avui Wasilaka
orhi mak ji nakmbaha angop or kamahanda jir. Unda
osik avak ji funtlehavantlehe kwambuk ji sihi orhi ma
indingak ji naka. Os erem ji na nahi, mbeek tukuyihi Avui
Wasilakan halakwa ambu jir. Mberem ushiwak? Jir angop
or kamahanda oja.
11 Ushinak avak nombon armek or mukushinak ji ihi
yanga os ermba ermbak linda orok layikwa jir. Yanga os ni
ikwa oso Jisas Krais Wasilaka nihi nirin jivinanda ma yanga
orhi sira.
12 Mashi os a sawewa jir angop ji heyewa sir. Jir mashi
omendinga Jisas Kraishin ji misindiyaha kwambuk sinda jir.
Hako las avak a halashinak ji hishakashanda ngashi. Karem
mbaha indik mashi kason jirin ermbak a hauhaka owehe
namu sawenduwa.
13 Os a liwa wolo kwambuk ji sitambanakmbaha mashi
kason jirin ermbak a hauhaka owe sawekwa nir.
14 Mberem ushiwak? Na hakwa wolo am pasir naw, karem
Wasilaka nihi Jisas Krais angop anin saweri ri.
15 Ushindanak kumak os a hashinda wolo mashi amber ol
jirin a sawenda avak indik ji hishikmbaha os ter jirin amu
sawenduwa.

Aposel ondo ukruharanda Avui Wasilakahi os Jisashik nahandarin angop heyeri lir

16 Nir Wasilaka nihi Jisas Krais kwambu orhi nga os indik
or takwa oso nga angop ni sawerik ji misiri sir. Hako
mashi os ni saweri oso mbeek haimba handambanda tisa
ondo wavu lihik li hishihi lihinjik li sawenda mashin ni
misindiyaha ni saweri ambu sir, wahau. Misokome indinga
nihik ukruharanda kwambu Avui Wasilakahi orhik nandari
oso angop ni heyendari osik os nimu sawenduwa.
17-18 Nir Jisas Wasilaka nihi nga telemba Avui Wasilakahi
orok ni lawu lirik mashi las hevenik karem si mbarik nimu
misira, "Toto jikisi anhi indinga toria. Orin amu rupshi
mendenduwa." Avui Wasilaka ukruharanda ngashi oto hi
Kraishin or hauowehe ukruharanda orhin orin or hari wolo,
karem mbari ora.
19 Uhunda osik mashi ol profet li mbahandarin yawur
ni misihi ni toltangrihi ni tiyanda nir. Jir er nga mashi
lihin yawur ji misihi ji tiyaka. Mberem ushiwak? Mashi
profethi lam tangnanda mishik ukruharanda hom si naha

1:14: Jn 21:18-19; 2 Ko 5:1 **1:16:** Mt 17:1-5 **1:17-18:** Mt 17:5

sunguwavu nihik er ukrunda sira. Hako os si harawa wolo mbeek lamin ni ukrunda ambu nir. Mberem ushiwak? Mbele mbele kormbak nawak ni heyenda ola. Unda osik erema. Jisas indik or tawa wolo mbele mbele amber kormbak ni heyekrahakorokwa lir.

20 Jir avak masmas karem yawur ji hishiyarika. Profet ondo mbeek mashi las lihinjik li hishihi sawendari ambu lir, wahau.
21 Profet ondo mbeek lihinjik mashin li sawekmba hishihi sawendari ambu lir, wahau. Masikome Avui Wasilakahi lirin or sauharik mashi orhin sawendari lir.

2

Haimba handambanda tisan ji auheye

1 Mas haimba handambanda profet lal yanga Israelik lindari lir. Unda hom ter erem. Haimba handambanda tisa avak jihi nindik li talaha jirin haimba handambaha tolmbangokwa lir. Uhu karem mbafirimbakwa lir. Wasilaka nihi Jisas mbeek hulaima nokopman jivinakmbaha fleya hom or naha miandok hari ambu ri, karem jirin haimba handambakwa lir. Ma ol jirin karem haimba handambanda ma ondo Avui Wasilaka or unak lewas kavak nakwa lir.
2 Jir nga nakrem Jisasin hishindiyanda ma mushak avak ma ondon li tiyaha nokophirmbirihi hulatolhakanda nombok li layihi mbele mbele kavakavan ukwa lir. Erem li unak ma ol sios hikriyok sinda ma ondo, os li uwa kava lihi oson li heyehe mashi omendinga os ji hishiowenda oson li okolehe kavakavak mbakwa lir.
3 Haimba handambanda tisa ondo jirin li haimba handambaha ya mbele mbele jihin landa lir. Hako Avui Wasilaka ma ondon kavak or nakurik angop mas or mbahandari sir. Undari hom erem lirin kavak or nakwa lir.
4 Mas ensel lal kavakavan uri lir. Hako Avui Wasilaka mbeek lirin or halashirik jip liri ambu lir, wahau. Or wa os tangtang naha tindin nanda mishi orok or oweshihindak olmu linduwa. Er li li ihi Avui Wasilaka man or heyembakwa wolokop or mbanak kavak nakwa lir.
5 Mas erem. Noa nokove orhi nga jinukmango frihi nga lir 8-pela nom Avui Wasilaka or arangoshirik jip liri lir. Noa hulaima nokopma nombo wornan li tiyakmbaha saweri ri. Hako ma ol Avui Wasilakan kumaifari ondo mbeek Noahi mashin misindiyari ambu lir. Uri osik Avui Wasilaka or mbashirik fa si rasaha osmu lirin jihi sirira.
6 Hovok Avui Wasilaka yanga Sodom nga Gomora nga kavak fri nakmbaha or hishihi hik or suwushirik hishombok

1:21: 2 Ti 3:16; 1 Pi 1:11-12 **2:1:** Mt 24:11; Ju 4 **2:4:** Ju 6 **2:5:** Stt 6-8; 2 Pi 3:6

er nari vri. Mberem ushirik? Yanga ovron kavak or nashinak kumak ma ol orhi mashin misindiyawa ambu ondo yanga orok talari oson li misihi mbele os kumak lihik talakwan li hishihi li ajekmbaha yanga ovron kavak or nari vri.
7 Hako ma worna ma lar yanga Sodom orok lindari ri. Hi orhi Lot, mbele mbele kava nokophirmbirihi hulatolhakandari yanga orok fehe li undarin or heyehe sunguwavu orhi kava mendek er nari sir. Hako Avui Wasilaka Lotin or jivinashirik mbeek kavak nari ambu ri.
8 Ome sira. Ma worna ma Lot oto yanga orok ma kavahi nindik lindari ri. Lir kavakava indingan li uhu mashi kavakavan mbandari lir. Lir mbeek waphishihi lon tiyanda nombo kas nga nari ambu lir. Erem li urik or heyehe sunguwavu mende orhi nga kava mendek simu nara. Undari osik Avui Wasilaka orin ormu jivinara.
9 Avui Wasilaka Noa nga Lot nga nor jivinahandari mashin ji hishika. Os nomorawu las orin tiyanda ma ondohik si tala nahi, or avak lirin jivinakwa ri, os Noa nga Lot nga fririn or uhunda hom. Hako ma ol orin kumaifaha kavakavan unda ondo avak wasa kava os li unda hom or ukwa lir. Ushinak er li li ihi man or heyembakwa wolokop or mbanak kavak nakwa lir.
10 Ma ol men maome lihi rupshikmbaha nokophirmbirihi hulatolhakaha kavakava indingan uhu Avui Wasilaka mashi orhin mblarnanda ma ondo avak wasan warje nga nor ukwa lir. Ma ondo hi lihin lihinjik li hauowehe mbeek ma lar ajenda ambu lir.
11 Lir ensel ol hevenik linda ondon kavakavak li mbaha mbeek lirin ajenda ambu lir. Hako ensel ondo kwambu nga li naha ma kava ondon tikrinda lir. Hako lir mbeek haimba handambanda tisa ondon Avui Wasilakahi misokomek ngriaha mainentle sawenda ambu lir.
12 Ma kava ol erem nanda ondo men fle tarmbe hom li yawak li jimandingormenda hom olmu nanduwa. Fle asa hom li naha mbeek wavun hishiyarinda ambu lir. Uhu os li yawa, fle asa hom men ferfar yanda lir. Lir mbeek mbele mbele li heye li hishiyarihi mbanda ambu lir. Lir men wavu lihik si tasawa hom li hishihi sembe mainentle sawenda lir. Unda osik Avui Wasilaka or unak avak kavak nakwa lir.
13 Kavakava os li unda yombo yombo lihikop kavak or nakwa lir. Lir tandi wolokop uku kavan li aha ambarambasihi mbele mbele kavakavan ukmbaha rupshinda lir. Lir lopmbarme kowe akrik si rakashiwak kowe kavak si nanda hom jirin erem li unak kavak nakwa jir. Jir Jisasin hishindiyanda ma jir nga nakrem li awa wolo, li taha jirin li

2:6: Stt 19:24; Ju 7 **2:7:** Stt 19:1-16 **2:10:** Ju 7-8,16 **2:11:** Ju 9 **2:12:** Ju 10

haimba handambaha mashi kavakavan li mbawak os jimu kavak nanduwa.
14 Lir kavakavan li uwan rupshinda lir. Ermba ermbak
nokoven li misokomlaka heyehe lirin li lahayakmbaha
hishinda lir. Lir mbeek kavakava li unda oson li halakwa
kas nga nanda ambu lir. Lir ma ol nombo Avui Wasilakahin
ainain sinda ondon li heyehe lirin li tolmbango laha inda lir.
Lir mbele mbele mahin li heyehe li antlaha lir erem li nawa
kom, karem hishinda lir. Unda osik Avui Wasilaka lirin kava
indingak or nakwa lir.
15 Lir nombo wornan angop li halaha olmu men ferfar
yanduwa. Uhu lir mas Beorhi jikisi Balam yanjik or hishihi
kavakavan or undari hom nombo kavan tiyanda lir. Or men
kavakavan or unak ya oro nombok si talanak orvai la, karem
or hishihi rupshindari ri.
16 Fle asa ondo maimbanda ambu lir. Hulaima nokopma
nom maimbanda lir. Hako Balam donki2:16 orhi ma hom or
maimbaha kavakava orhi os or undarin kormbak or ngria
sawehe nombon or ikurin ormu arangora.
17 Haimba handambanda tisa ondo ukwa uku si hat-
layinda hom olmu nanduwa. Ukwa uku si hatlayiwa man
jelyanda ambu sir. Unda hom lir mbeek mbele jivi las li uhu
jirin jelyanda ambu lir. Lir os ta amba amba or jiwa wolo
matle si rasawak ji heye ji rupshiwak suwa si laha hakoho
ishiwak ma rakanda ambu hom nanda lir. Unda hom lir
mashimbakop mbanda lir. Mashi os li mbawa oso mbeek
omek si naha jirin jelyanda ambu sir. Men sembe mbaha
yanda lir. Unda osik Avui Wasilaka os kumak li likwa mishi
oso angop or hundujehenda sir. Yanga os li likwa oso nirtle
nirndum nanda mishi sir.
18 Lir mashi laka lakak li mbaha mbafirimba yanda lir.
Lir men man li owehe suntlak ngoroho li mbawak wavu lihi
usahawak olmu nokophirmbirik layiwa. Ma lal kavakavan
li undan li halaha wornak li yakwak unda lir. Hako erem
ukmba uwa ma ondon li tolmbango laha iwak kavakavan
indiyok olmu uwa.
19 Haimba handambanda tisa ondo karem mbanda lir,
“Os nirin ji tiya nahi, jir avak mbele mbele os ji ukmba ji
hishiwa hom ukwa jir,” karem mbanda lir. Hako mashi oso
ome ambu sir. Lir lerawu kavan li lawa oso, lirin si ngisha
arangoshiwak olmu sihi siyok sinduwa. Oso karem, os ma
lal ma anandin li jihi tukru ormbeshinak lir lihi siyok li sihi
lerawun lirnjik men li landa hom osmu nanduwa.

2:15: Nam 22:7; Ju 11; Rev 2:14 2:16 **2:16:** Donki ondo bulmakau hom li nawak ma donkihi masuwu heyek li lawu lihi inda lir. **2:16:** Nam 22:28-35 **2:17:** Ju 12-13

20 He, ome sira. Jisas Krais Wasilaka nihi nirin jivinanda
man angop wavu lihik li oweri ri. Uhu Jisas landari lerawu
oson li heyekrahakorori oso lirin si jelyashirik kavakava
misambik fehendari angop li halari sir. Hako os ter
kavakava os li undari sihi siyok indik li si nahi, avak kava
indingak nakwa lir. Uhu os mas kavakavan li uhu li lindari
kava oson li tikrihi kava indingak nakwa lir.
21 Unda osik karem amu hishinduwa. Avui Wasilakahi
nombo wornan li heyeri ambukop jivina. Hako angop
nombo worna orhin li heyeshihi olmu indik kavakavan li
uhu kava indingak nanduwa.
22 Os erem li unda nombon sauheimak li mbanda karem,
“Asa os li aha li lewan indik anda lir.” Fle erem, “Fle uku
jivik li ujashihi indik jerfalenda lir.” Unda hom ma ondo
wavu lihin li tormblehe indik kavakavan unda lir, os mas
sungu wavu lihin li tormble namber li uri wolok li undari
hom.

3

Wasilaka avak takwa ri
1 Ma jir a rupshi mendenda jirin, ji misi. Jekamba las
masmas a kayehendak ter jekamba anandi kason indik
jirnjik amu kayenduwa. Ushinak jirin fri jelyashinak mbele
mbele os mas ji misindan indiyok ji hishikmbaha amu
kayenduwa. Unak hishiyarinda jihi avak jivi mendek er si
naka.
2 An mashi os mas profet Avui Wasilakahi li sawendarin
indik ji hishikmbaha amu kayenduwa. Uhu Wasilaka nihi or
nirin jivinanda ma aposel orhi ondon or saweshirik li misihi
li sawendarin indik ji hishikmbaha amu kayenduwa.
3 Ter mashi las jirin a saweshinak yawur ji misikwa karem.
Os mbele mbele amber mendek li nakuna wolo okole mashin
mbanda ma avak talakwa lir. Li taha jirin li okolehe mbele
mbele kava wavu lihik tasawa nom li mbaha yakwa lir.
4 Uhu karem okole mbakwa lir, “Jisas indiyok or takm-
baha mbari or? Indik or taku, karem jimu hishindu? Mbeek
or tawak ji heyendu? Mbeek takwa ambu ri. Misumu
walanga nihi ol hahandak sishi rara ter wolo nga mbele
mbele maskop Avui Wasilaka urik li nahanda hom ter tol er
nandu,” karem mbakwa lir.
5 Hako lir mbeek mbele mbele Avui Wasilaka undarin
li hishiowekmba hishinda ambu lir. Mas wolokop Avui
Wasilaka or mbarik lersuwu nari sir. Ushihi fan or ushihi,
or mbarik misambi fa nindik kormbak simu talara.

2:20: Mt 12:45 **2:21:** Lk 12:47-48 **2:22:** Snd 26:11 **3:2:** Ju 17 **3:3:** 1 Ti 4:1; Ju 18 **3:4:** Mt 24:48 **3:5:** Stt 1:6-9

6 Ushihi fan or mbashirik si rasaha misambin si jihi
sirishirik kava mendek simu nara.
7 Ter or mbashihindak lersuwu nga misambi nga opmu
nanduwa. Hako kumak avak os ma ol orin kumaifanda on-
don or heyembaha kavak or nakwa wolo hin or mbashinak
si rakaha lersuwu nga misambi nga amber er si urakokwa
lir.
8 Jirin a rupshi mendenda nir. Jir avak kason yawur ji
hishika. Nir ma ni hishiwa asama 1,000 oso nambe mendek
nanda, karem ni hishinda nir. Hako wavu Wasilakahik or
hishiwa, asama 1,000 oso niri namtas hom nanda sir. Nir
ma nir karem ni hishinda nir. Mbele las lewas talakwa sir.
Hako Wasilaka or hishinda apsham, niri las asama 1,000
hom nanda sir.
9 Ma lal karem mbanda lir, *Wasilaka* mbeek or ukmbaha
nor mbahandan kolomalok unda ambu ri,* karem hishinda
lir. Hako or mbeek ma lar kavak nakmbaha hishiwa ambu ri.
Or ma amber wavu lihin li tormblekmbaha or hishihi ormu
nikishinduwa.

Misambi nga lersuwu nga avak mendek nakwa vri

10 Hako Wasilaka nihi indik or takwa wolo avak hirnyanda
ma hom tumsar takwa ri. Oro wolok makrunda hom si
mbanak lersuwu avak mendek nakwa sir. Unak mbele
mbele amber lersuwuk nanda ondo er nga hi si ushinak
mendek nakwa lir. Misambi nga nakrem mendek nakwa
sir. Mbele mbele amber ter tol misambik nawak ni heyenda
tondo nga avak mendek nakwa lir.
11 Hako ji hishika. Erem si nakunak mbele mbele amber
mendek si na nahi, mberem mberem ji uhundanak Avui
Wasilaka or heyehe or jelyashinak mbele mbele kava os
talakwan ji tikriku? Jir avak wavu mende jihi nga Avui
Wasilakan ji haha jipjip ji yaha avak or mbahanda nombon
ji tiyaka.
12 Erem ji uhu ji nikishinak Avui Wasilaka erem or ukwa
wolok si naka. Uhu jir avak lerawu havakavan ji lanak os
or takwa wolo si handahanda oweka. Oro wolo mendek
lersuwu nga mbele mbele amber ol lersuwuk or uhunda
ondo nga avak hi urakoshinak mendek nakwa lir.
13 Hako Avui Wasilaka lersuwu akri nga misambi akri nga
nor ukmba nor mbahanda avak or ukwa vri. Ushinak ma
jivi nom orok likwa lir. Uwa osik oso si nakmbaha nor
mbahandan nimu nikishinduwa.

Nir avak ni auheyehe Wasilakan ni nikishika

14 Ma jir a rupshi mendenda jirin, ji misi. Jir mbele mbele
jivi os Avui Wasilaka ukmbaha nor mbahandan nikishinda

3:6: Stt 7:11; 2 Pi 2:5 **3:8:** Sng 90:4 **3:9:** Hab 2:3; 1 Ti 2:4 **3:10:** Mt 24:29,35; Lk 12:39; 1 Te 5:2 **3:13:** Ais 65:17; 66:22; Rev 21:1,27

jir. Uwa osik jir avak mbele mbele kavan ji uwan ji halaha misokome orhik jivik ji naka. Erem ji u nahi, waphimbiji orhi jihik si nashinak os Wasilaka or tawa wolo orin ajekwa ambu jir.

15 Ji hishika, Wasilaka ma amber orhik li tanak lirin or jivinakmbaha ormu nikishinduwa. Pol er nga mashi kaso himin or kayehe angop or sawerik ji misiri sir. Pol oto nir nga nakrem Jisasin hishindiyanda ma ri. Orin nimu rupshi mendenduwa. Avui Wasilaka hishiyarinda orhi orin or hashirik or nga jirnjik jekamban or kayeri osa.

16 Jekamba amber ol or kayeri ondo mashi anhi kaso himi nom or saweri sir. Hako mashi orhi lal tlowantlo mendek nanda lir. Ushiwak arme mendek ni hishfal hishfalakop maintontlo lihin ni yarinda nir. Uwa osik ma ol ainain sihi mbeek yarinda nga nanda ambu ondo lir men mashi os or kayendan li hishakashaha apsham li toltormblehe sawenda lir. Hako mashi Polhi nom nembes. Mashi Avui Wasilakahi anandi lal nga li hishakashaha li toltormblehe mashi apsham apsham sawenda lir. Unda osik erem unda ma ondo avak amber hom kavak er narakokwa lir.

17 Ma jir a rupshi mendenda jirin, os amu jirin sauajewak jimu misinduwa. Uwa osik jihinjik ji auheyeka. Las avak haimba handambanda tisa ondo jirin li haimba handambaha li tolmbangonak ji misihi nombo jivi os ji tiyandan ji halaha nombo kavak ji inda ngashi.

18 Wasilaka Jisas Krais ortonom nirin jivinanda ma ria. Waprupshi orhi nga hishiyarinda orhi nga op jirin or hahanda ovro ji halashinak, jirin fri jelyaka. Unak avak Kraisin ji tiyanda nombo jihi oso wasilaka mendek si naha kwambuk si naka. Nir amber ter nga kumak nga ermba ermbak hi Kraishin ni hauoweka. Omendinga sira.

3:15: Ro 2:4 **3:17:** Mk 13:33; 1 Ko 10:12

Jekamba maifu Jon or kayeri

Mashi os ermba ermbak lindan handa angop kormbak talari sir

1 Mashi os jirnjik ni kayewa karem, ma or mas araje wolok
mbele mbele na namber nahandari ma oto kormbak or
talarik angop misokome nihik ni heyehe ni misihi tava nihik
ni tolo heyeri ria. Uhunda osik os ni heyenda oson jirin nimu
sawenduwa. Ma oto Jisas Krais oria. Ermba ermbak linda
orhik nanda sira.
2 Ma or ermba ermbak lindan handa oto angop ni heyeri ri.
Uhunda osik omendingak jirin nimu sawenduwa, or ermba
ermbak lindan tolonda ma ria. Mas araje wolok Avui orhi
nga lindari ria. Hako misambik or takarik angop ni heyeri
ri.
3 Uhunda osik mbele mbele ol ni misihi ni heyendarin
kormbak jirin nimu sawenduwa. Ushinak jir nga nir nga
wavu namtaskop ni hishihi ni lika, os nir Avui Wasilaka nga
jikisi orhi Jisas Krais nga wavu namtaskop ni hishihi ni linda
hom.
4 Uhunda mashi kason jirnjik ni kayeshindanak ji heyehe
jir nga nir nga nakrem ni rupshikmbaha nimu kayenduwa.

Nir harandakop ni yaka

5 Jisas Krais sawerik ni misihinda mashin os nimu jirin
sawenduwa. Mashi oso karem, Avui Wasilaka wavu orhi
os or hishinda mbeek nirtle nirndum kas nga nanda ambu
sir, wahau. Wavu orhi ermba ermbak krahakop er naha
haranda sir.
6 Hako nir os nirtle nirndum er ni ya nahi, avak ni mba,
“An Avui Wasilaka nga nakrem shi sinda shir.” Os karem ni
mba nahi, os nimu mbafirimbanduwa. Uhu mbeek nombo
worna orhin ni tiyanda ambu nir.
7 Hako os or hom harandak ni yanda nahi, os nimu ma
ol harandak yanda nga wavu namtaskop nimu hishinduwa.
Ushiwak jikisi orhi Jisas Krais fi orhi osmu kavakava ol ni
unda amber hom yoko ermbenduwa.

Kavakava ol ni undan kormbak ni saweka

8 Os ni mba, “An kavakava nga na nanda ambu nir.”
Karem ni mba nahi, wa os nimu mbafirimbanduwa. Uhu
nombo worna Avui Wasilakahin ni tiyakwan os nimu halan-
duwa.

1:1: Jn 1:1 **1:2:** Jn 1:14 **1:4:** Jn 16:24 **1:5:** 1 Ti 6:16; Je 1:17 **1:6:** 1 Jn 2:4 **1:8:** Sng 32:5; Snd 28:13

9 Hako os kavakava ol ni undan kormbak ni sawe nahi,
or avak kavakava nihin laha ermbehe nirin or tolo wor-
nashinak jivik ni nakwa nira. Mas karem or mbari osa, ❝Os
kavakava jihin kormbak ji sawe nahi, avak a laha ermbekwa
lir.❞ Or ma worna mak or naha mashi ome nom mbanda ri,
mbeek os or mbahandan halanda ambu ri, wahau. Os or
mbahanda hom kavakava nihin laha ermbekwa ri.
10 Hako os ni mba, ❝Nir kavakava nga ni nanda ambu
nir.❞ Karem ni mba nahi, wa Avui Wasilaka mbafirimbanda
ma ria,1:10 karem nimu mbanduwa. Uwosik mashi orhi
mbeek sunguwavu nihik nanda ambu sir.

Krais nirnjik sinda ma ria

2

1 Jikisi anhi jirin ji misi, mashi os jirnjik a kayekwa karem,
kavakavan ji uwa hala. Hako os kavakavan ji u nahi, ma
or nindik sihi jirin jelyanda ma Avui Wasilakahi yanga orok
ormu sinduwa. Ma oto Jisas Krais oria. Or ma worna ma
mende ria, mbeek mbele kava las orhik nanda ambu sir,
wahau.
2 Hako kavakava os ni undanjik maome orhin fleya hom
or haha kavakava nihin laha ermbekurik hari ria. Hako
nirtonom nembes, wahau. Ma misambik fehe amber ondon
jivinakurik hari ria.

*Ma or Avui Wasilakan hishindiyanda ma oto os or mba-
handa nombon or tiyaka*

3 Nihinjik mberem nivai heyeku, os Avui Wasilakahi mak
ni nawan? Nihinjik ni hishika, os or mbawa hom ni unda on
mo wahau? Os or mbawa hom ni u nahi, ambehoma, orhi
mak nimu nanduwa.
4 Hor mbawa nombon ji tiyana nahi ambu, jir men mbafir-
imbanda ako os ji mba, ❝An Avui Wasilakahi ma nir.❞ Hako
os ma jira. Uwak mainome orhi mbeek sunguwavu jihik
nanda ambu sir.
5 Hako os or mbahanda nombon ji tiya nahi, sunguwavu
jihi nga orin rupshinda jira. Uhu os erem ji uwa nombo oso
osmu mukunduwa, jir orhi ma indingo jira.
6 Hako os ji mba, ❝An Kraishi ma anira.❞ Karem ji mba
nahi, wa Krais nahanda hom ji naha or liyanda hom ji liyaka.
7 Naimble anhi jirin ji misi, mashi os jirnjik a kayekwa
karem, ma amber wapnuku jihik ji eweka. Mashi kas a
kayewa kaso mbeek mainakri las jirnjik a kayekwa ambu
sir, wahau. Angop maskop narik ji misiri sir. Erem si nanda

1:10 **1:10:** Rom 3:23 karem mbanda sir, ❝Nir ma misambik fehe amber hom
nakremkop kavakavan ni unda nir.❞ **2:1:** Hi 9:24 **2:2:** Jn 1:29; Kl 1:20; 1
Jn 4:10 **2:5:** Jn 14:21,23

osik mashi oson ji tiyaha ma amber wapnuku jihik ji eweka.

8 Hako ter osmu mashi akri hom kormbak talanduwa. Mberem ushiwak? Jisas mashi oson angop or tiyarakori sir. Uwosik jir er nga mashi oson os jimu tiyanduwa. Haranda indingo am si talashiwak nirtle nirndum nanda osmu mendek nakwak nanduwa.
9 Os ji mba, "An harandak amu sinduwa." Karem ji mbaha Jisasin hishindiyanda ma ondon ji wapkava hishi ji waplelena nahi, jir mbeek harandak sinda ambu jir, wahau. Jir nirtle nirndum nanda orok er sinda jir.
10 Hako Jisasin hishindiyanda ma ondon sunguwavu jihi mende nga ji rupshi nahi, os jimu harandak sinduwa. Haranda orok ji sinda osik mbeek mbele las unak tukuyikwa ambu jir, wahau.
11 Hako os Jisasin hishindiyanda ma ondon ji wapkava hishi nahi, nirtle nirndum orok er sinda jir. Nirtle nirndum nanda oso angop misokome jihin si arangoshiwak jir mbeek os ji ikwa nombo oson heyenda ambu jir.
12 Jikisi anhi jirin, mashi kason jirnjik amu kayenduwa. Krais fi orhi angop si ngoronda osik Avui Wasilaka kavakava ol ji unda ondo amber angop or yoko ermberi ria.
13 Jir avokok nawa jirin, jirnjik mashi kason amu kayenduwa. Ma or mas araje wolokop nahandarin angop ji heyeri ri.
Jir jikanda jirin, jirnjik mashi kason amu kayenduwa. Ma kava oton angop ji tukru ermberi ri.
14 Jikisi anhi jirin, Avuin angop ji heyendari osik mashi kason jirnjik amu kayenduwa.
Jir avokok nawa jirin, ma or mas araje wolok nahandarin angop ji heyeri ri. Uwosik mashi kason jirnjik amu kayenduwa.
Jikanda jirin, mashi kason jirnjik amu kayenduwa. Mberem ushiwak? Kwambu nga ji naha Avuihi mashi angop er ji toltambanaha ji sinda sir. Uwosik ma kava oton angop ji tukru ermberi ria.

Mbele mbele misambik fehendan ji rupshiwa hala

15 Ji misi, mbele mbele ol misambik fehen ji rupshihi Avui Wasilakahi farniyik ji ewewa hala. Os mbele mbele misambik fehen ji rupshi nahi, jir mbeek Avuin rupshiwa ambu jir, wahau.
16 Mbele mbele ma misambi fehe li unda ondo karem, mbele mbele maome lihi si mbaskashiwak li unda lir. Uhu ol misokome lihik li heyewan li lakwak hishinda lir. Uhu li

2:7: Jn 13:34; 2 Jn 5-6 **2:8:** Jn 1:9; Ro 13:12 **2:9:** 1 Jn 4:20 **2:10:** Ro 14:13 **2:11:** Jn 12:35 **2:15:** Ro 8:7

yerkujihi hi lihin li hauowenda lir. Os erem li unda nombo oso mbeek Avuihik tanda ambu sir, wahau. Oso misambi torok fehenda nombo sir.
17 Hako misambi toso avak mendek nakwa sir. Unak mbele mbele misambi torok fehe ol ji lakwak ji hishinda ondo er nga mendek nakwa lir. Hako Avui Wasilakahi mashin ji misindiya nahi, jir mbeek mendek nakwa ambu jir, wahau. Ermba ermbak er likwa jir.

Wutari Kraishi ondon ji auheyeka

18 Jikisi anhi jirin ji misi, mbele mbele am mendek si nakwa wolo osmu pasir nanduwa. Mas angop li sawerik ji misiri sir, mbele mbele am mendek si nakuna wolo ji heyenak wutari Kraishi avak talakwa ri. Karem li sawerik ji misiri osa. Uwosik ter os jimu heyenduwa, ter wutari Kraishi musha mendek olmu talanduwa. Oson ji heyehe ji hishika, mbele mbele am mendek si nakwa wolo ambe ambek osmu nanduwa.
19 Wutari Kraishi ondo mas nir nga nakrem ni lotu undari lir. Ushihi nirin li halaha iri lir. Hako os nirin li hala iri oso osmu mukunduwa, lir mbeek nihi ma indinga ambu lir, wahau. Os lir nihi makop, nir nga nakrem ni lotu uwa ola. Hako nirin li hala iri osik angop ni heyeri lir, lir mbeek nihi ma ambu lir.
20 Hako a hishiwa, jir mbeek erem nanda ma ambu jir. Krais angop Masikome Avui Wasilakahin jirin or hashirik ormu jihik sinduwa. Uhu mashi omendinga orhin jirin or ewesaweshiwak os jimu heyekrahakoronduwa.
21 Mashi kason a kayewa, avak ji mba, mashi omen ni hishakashawak ormu kaye ermbenduwa. Karem ji hishinan, wahau. An angop a heyeri jir, jir mashi ome nga mbafirimbanda mashi nga angop ji heyeyarihi ji krahakorowa sir. Ushiwak mashi kason men jirin amu saunjelyanduwa.
22 Wa, mbafirimbanda ma ondo lawe lir? Ma or mba, "Jisas mbeek hulaima nokopman jivinanda ma ambu ri. Or Krais ambu ri." Karem mbawa ma oto mbafirimbanda ma indingo ria. Or wutari Kraishi indingo oria. Mberem ushiwak? Avui nga jikisi orhi nga fririn angop or kumasiwa ria.
23 Ma or Jikisin kumasiwa oto Avui orhin er nga ormu kumasinduwa. Hako ma or Jikisin wavu orhik ewewa ma oto Avui orhin er nga wavu orhik ewenda ria.

Masikome Avui Wasilakahi nirin saumukolonda ri

24 Ji misi, mashi os akri jishi wolok ji misinda oson er ji toltangrihi ji sitambanaka. Os mashi oson er ji toltambana

2:16: Ro 13:14 **2:17:** Mt 7:21 **2:18:** Mt 24:5,24; 2 Jn 7 **2:19:** Ap 20:30
2:20: 1 Ko 2:15 **2:22:** 1 Jn 4:3; 2 Jn 7 **2:23:** Jn 5:23; 1 Jn 4:15; 5:1

ji si nahi, jir avak Jikisi nga Avui orhi nga nakrem frir nga ji sihi kraha frihik nakwa jira.

25 Uhundanak ermba ermbak linda oson lakwa jira. Mberem ushiwak? Krais jirin oson hakurik mbari ora.

26 Ma ol haimba handambaha jirin nombo apshamhik tolmbraharokwa ma ondon ji auheyekmbaha mashi kason jirnjik amu kayenduwa.

27 Hako Krais angop Masikome Avui Wasilakahin jirin hari ri. Ushiwak Masikome oto jir nga nor sihi jirin or saumukoloshiwak os jimu kwambuk sitambananduwa. Uhunda osik ma lar mbeek taha jirin sauhakwa ambu ri, wahau. Masikome oto nom mbele mbele amber ondon jirin saumukolonda ri. Unda mashi os or sawenda oso omendinga sira. Or mbeek mbafirimbanda mashin mbanda ambu ri, wahau. Undosik mashi os or sawendan er ji misihi ji toltambanaha Krais nga nakrem er ji sika.

Nir Avui Wasilakahi jikisi nira

28 Jikisi anhi jirin, ji misi. Jir avak Krais nga nakrem er ji sika. Uhundanak indik or tawa wolo jir mbeek humblaraha aje wanyikwa ambu jir, wahau. Kwambuk ji sihi rupshikwa jira.

29 Nir angop ni heyeri ri, Krais nombo wornan er tiyanda ma ria. Unda hom ma ol nombo wornan tiyawak ni heyewa ma ondo Avui Wasilakahi jikisi lira.

3

1 Omendinga sira, Avui Wasilaka nirin wapnuku orhi mendek ewenda ria. Uhu nir jikisi orhi, karem nirin ushanda ri. Omendinga sira, nir jikisi orhi nira. Hako ma misambik fehe ondo mbeek orin heyekrahakoronda ambu lir. Unda osik lir mbeek nirin er nga heyekrahakoronda ambu lir.

2 Jikisi anhi jirin ji misi, nir angop orhi jikisik ni nawa nir. Hako kumak mberem nivai naku? Oson ni yari namber. Hako kas karem ni nakwa oso nom nimu hishiyarikuwa, kumak Krais or tawa wolo orin avak kormbak ni heyekrahakorokwa ri. Uhu or hom er ni nakwa nir.

3 Krais jivi mendek nari ora. Uri osik nir ma ol orin nikishihi or hom nakmbaha hishiwa ma nirin, halanak sunguwavu nihin ermbak os akasuvun li hakonda hom armek ni uhu hundujehe ni lika.

4 Hako ma ol kavakavan unda ma ondo mashi Avui Wasilakahin olmu mblarna ermbenduwa. Ome sira, kavakavan unda nombo oso mashi orhin mblarnanda nombo sira.

2:27: Jn 16:13 **2:29:** 1 Jn 3:10 **3:1:** Jn 1:12-13; 16:3 **3:2:** 2 Ko 3:18 **3:3:** Jn 1:29; 1 Pi 2:22-24; 1 Jn 2:2

5 Angop ji heyeri sir. Krais kavakava las nga nari ambu ri,
wahau. Kavakava nihin yoko ermbekurik tari ria.
6 Undosik os Krais nga nakrem ni si nahi, nir mbeek
kavakavan ni sishi unda ambu nir, wahau. Hako ma ol
kavakavan sishi unda ma ondo mbeek orin yawur heyekra-
hakoronda ambu lir, wahau.
7 Jikisi anhi jirin, ji auheyehe ji lika. Las avak ma lar
jirin nombo kavak or tolmbraharonda ngashi. Ji misi, ma ol
nombo wornan tiyawa ma ondo ma worna ma lir, os Krais
ma worna mak or nahanda hom nanda lir.
8 Hako kavakavan sishi unda ma ondo lawehi ma lir? Lir
Laulakahi ma lira. Laulaka akri jishi wolokop sishi raha ter
nga kavakavan sishi unda ria. Erem or sishi uri tontlo orok
Avui Wasilaka jikisi orhin or mbashirik Laulaka lerawu orhi
oson kavak or nakurik misambi torok tari ria.
9 Hako ma ol Avui Wasilakahi jikisik nawa ondo mbeek
kavakavan sishi unda ambu lir, wahau. Mberem ushiwak?
Lir angop orhi fiji indingak li nawa osik mbeek kavakavan
sishi unda ambu lir, wahau.
10 Lawe ol Avui Wasilakahi jikisi lir? Lawe ol Laulakahi
jikisi lir? Mberem nivai heyeku? Os ni heyekwa karem,
ma ol mashi Avui Wasilakahin mblarnaha kavakavan unda
ondo mbeek orhi jikisik nanda ambu lir. Uhu ma ol
nakrem Kraisin li hishindiyanda man rupshihi wapnuku
lihik ewenda ambu ondo mbeek Avui Wasilakahi jikisik
nanda ambu lir, wahau.

Nir ma anandin wapnuku nihik ni eweka

11 Akri jishi wolo mashi karem li sawerik ji misiri sir, “Ma
amber wapnuku jihik ji eweka.”
12 Jir avak Kein oto uhunda hom ji uwa hala. Or Laulakahi
mak or naha maha orhi Abelin mandingormeri ri. Mberem
ushirik? Ofa os or uri misokome Avui Wasilakahik or heyeri
kavak nari sir. Hako ofa os maha orhi Abel urin or heyeri
jivik nari sir. Karem ushirik or waplelenaha maha orhin
mandingormeri ri.
13 Jisasin hishindiyanda ma jir ji misi, os ma misambik
fehe jirin li wapkava hishi nahi, oson ji ajehe wavu musha
mushak ji hishiwa hala.
14 Nir Jisasin hishindiyanda ma anandi ondon ni rup-
shinda nir. Lirin ni rupshinda nombo nihi oso osmu mukun-
duwa, nir angop nombo os yanga kavak indan ni halaha
nombo os ermba ermbak linda mishik inda nombo oson ni
tiyanda nir. Hako os Jisasin hishindiyanda ma anandi ondon

3:8: Jn 8:44 **3:9:** 1 Jn 5:18 **3:11:** Jn 13:34 **3:12:** Stt 4:8 **3:13:** Jn 5:18-19

ji rupshina ambu nahi, yanga kavak inda nombo oson er jimu tiyanduwa.

15 Os Jisasin hishindiyanda ma anandi ondon ji waplelena nahi, ma ol man mandingormenda ma hom nanda jir. Angop ji heyenda sir, ermba ermbak linda oso mbeek man mandingormenda ma ondohik nanda ambu sir, wahau.

16 Man wapnukuk ewenda nombo mberem si nandu? Jisas nirnjik hari ora. Undosik nir erema, ma anandinjik ni hishihi lirnjik ni haka. Man wapnukuk ewenda nombo karem nanda sira.

17 Hako mberem ji hishindu, os ma lar ya mushak or naha nor heyenak Jisasin hishindiyanda ma lar erndakavak or nanak orin or heyehe nor jelya nahi ambu, wa mberem ji hishindu, nombo os erem or uwa oso Avui or rupshiwa os mo wahau? Wahau.

18 Jikisi anhi ji misi, avak mashimbakop Jisasin hishindiyanda ma ondon karem ji mbanan, ﷺMirin amu rupshinduwa.ﷺ Hako os orin ji rupshiwa nombon kormbak mukunak or heyeka.

19 Os erem ni unda nombo nihi oso osmu kormbak mukunduwa, mashi omendingan ni tiyanda nira. Undosik Avui Wasilakahi misokomek ni siwa wolo mbeek ni ajelijisinda ambu nir.

20 Hako os kavakava os mas kormbak ni sawehenda las indik wavu nihik si tasa nahi, os erem tasawan avak indik ni hishihi karem ni mbanan, Avui Wasilaka kavakava kas a undarin am or laha ermberi os mo wahau? Karem ni hishiwa hala. Mberem ushiwak? Oso angop ni sawerik or laha ermberi sir. Uhu os or laha ermbenda oson mbeek indik or hishinda ambu sir, wahau. Angop or hishanda sir.

21 Naimble anhi jirin, os kavakava ni undan ni sawerakoshinak sunguwavu nihi jivik si na nahi, wa misokome Avui Wasilakahik kwambuk ni sikwa nir.

22 Uhu mbele mbele os or mbahanda hom ni uhu mbele mbele or rupshinda nom ni u nahi, mbele las orin ni siliwa avak or hakwa sir.

23 Mashi os ni tiyakmbaha or mbanda karem, jikisi orhi Jisas Krais orto nom wapnuku nihik ni eweka. Uhu hovok Jisasin hishindiyanda ma ondo amber ni rupshika. Karem ni ukmbaha mbanda ria.

24 Ma ol Avui Wasilaka mbahanda mashin misindiyawa ma ondo olmu or nga nakrem sinduwa. Uwak ormu lir nga sinduwa. Hako mberem nivai heyeku, os or nir nga nor liwan? Wa, Masikome orhi or nirin or hahanda oto nir nga

---

3:14: Jn 5:24 **3:15:** Rev 21:8 **3:16:** Jn 13:1; Ga 1:4 **3:17:** Lo 15:7 **3:18:** Je 2:15-16 **3:21:** Hi 4:16 **3:23:** Jn 6:29; 13:34

or sishiwak, os nimu heyenduwa, Avui Wasilaka nir nga nor liwan.

4

Ma ol mashin sawenda ma ondo mashin li sawewa wolo mashi lihin armek ji eweheyeka

1 Naimble anhi jirin ji misi, ma ol Avui Wasilakahi mashin sawehe haimba handambanda ma ondo angop li talaha yanga yangak li yaha karem mbanda lir, ﷺ kas ni sawewa kaso Masikome Avui Wasilakahi sauhawa nombo hom kas nimu sawenduwa.ﷺ Hako ol erem mbanda man kolok ji misindiyawa hala, wahau. Masmas mashi os li sawewan yawur ji eweheyeka, Masikome Avui Wasilakahi sauhawak li sawewa os mo wahau.

2 Wa mashi os li sawewan mberem jivai eweheyeku? Avak a sawenak ji misikwa sir. Ma or mba, ﷺ Krais Avui Wasilaka mbashirik tari ria. Uhu misambi torok or tari wolo ma indingak nari ria.ﷺ Karem mbawa ma oto mashi os or sawewa Masikome Avui Wasilakahi sauhawak sawenda ria.

3 Hako os ma lar erem or mbana ambu nahi, ma oto mbeek Masikome Avui Wasilakahi nga nawa ambu ri, wahau. Krais wutari orhi sauhawak mashin sawenda ria. Krais wutari orhi oto or takuri mashi oso angop mas li sawerik ji misiri sir. Uhunda omendinga sira. Angop or taha ormu yanga yangak yanduwa.

4 Jikisi anhi jirin, jir Avui Wasilakahi mak ji nahanda osik Masikome orhi nga nanda jir. Masikome orhi oto kwambu nga or naha Laulaka nga mbele mbele tol misambi torok fehenda tondo nga tikrinda ria. Masikome oto jihik or nashiwa osik kwambu orhik ji sihi haimba handambanda mashin sawenda ma ondon angop ji tukru ermberi lir.

5 Ter ol nimu heyenduwa, haimba handambanda ma ondo misambik fehe lir. Uhu mashi misambik fehen sawenda lir. Uwak ma misambik fehe mashi lihin misinda lir.

6 Hako nir Avui Wasilakahi mak ni nanda nira. Undosik ma ol mashi orhin misinda ma ondo mashi nihin misinda lir. Hako ma ol orhi ma ambu ondo mbeek mashi nihin misinda ambu lir, wahau. Ushiwak ter os nimu heyekrahakoronduwa, Masikome Avui Wasilakahi nga nawa ma ondo mashi nihin misinda lira. Hako Masikome orhi nga nawa ambu ondo wahau, mbeek mashi nihin misinda ambu lir.

Os Avui Wasilakan wapnuku jihik ji ewe nahi, ma anandi ondo er nga wapnuku jihik ji eweka

---

3:24: 1 Jn 4:13 **4:1:** Mt 7:15; 1 Te 5:21; 1 Jn 2:18; 2 Jn 7 **4:2:** 1 Ko 12:3 **4:3:** 1 Jn 2:18 **4:4:** Mt 12:29; 1 Jn 5:4-5 **4:5:** Jn 8:47; 15:19

7 Naimble anhi jirin ji misi, man wapnuku jihik ji eweka.
Man wapnukuk ewenda nombo oso tontlo sihi Avui Wasi-
lakahik nahanda sir. Karem unda osik ma or ma anandin
wapnukuk ewewa ma oto angop Avui Wasilakahi jikisik or
naha orin heyekrahakorowa ria.
8 Hako ma or man wapnukuk ewewa ambu oto mbeek
Avui Wasilakan heyekrahakorowa ambu ri. Mberem ushi-
wak? Man wapnukuk ewenda nombo oso orhikop tahanda
osa.
9 Avui Wasilaka jikisi orhi namtar numbun or halashirik
misambi torok or takaha kavakava os ni undarinjik nihi
farniyik hari ri. Uhunda nombo orok ermba ermbak linda
oson ni lakwa nira. Undosik oson ni heyehe nimu hishikuwa,
“Ome sira. Avui Wasilaka nirin or rupshihi wapnuku orhik
nirin eweri ria.”
10 Nir mbeek maifuk orin ni rupshihi mbele jivi las orin
ni uri ambu nir, wahau. Or maifuk nirin or rupshihi
wapnuku orhik nirin eweri ria. Ushirik Jikisi orhi namtar
numbun or mbashirik misambik or takaha kavakava nihin
yoko ermbekurik nihi farniyik hari ria.
11 Naimble anhi jirin, Avui Wasilaka os nirin or rupshihi
wapnuku orhik nirin eweri nombo angop ji heyeri sir.
Undosik os erem or uhunda hom nir erem, ma anandin
wapnuku nihik ni eweka.
12 Ma lar mbeek Avui Wasilakahi fuman heyenda ambu
ri, wahau. Hako os ma anandin wapnuku nihik ni ewe
nahi, Avui Wasilaka ormu nir nga linduwa. Ushiwak man
wapnukuk ewenda nombo osmu nihik er nanduwa.
13 Mberem nivai heyeku, os Avui Wasilaka nir nga nor
liwan? Masikome orhin nirin or hashihindak Masikome oto
mu sunguwavu nihik or lihi, os Avui nir nga nor liwak nir or
nga ni liwan, mukunduwa.
14 Nir angop ni heyeri osa, Jikisi orhin or mbashirik mis-
ambi torok or takaha hulaima nokopma kavakavan undarin
or jivinarin. Oson angop ni heyeri osik mashi kason os nimu
jirin sawenduwa.
15 Os ji mba, “Jisas Avui Wasilakahi jikisi indingo ria.”
Karem ji mba nahi, Avui Wasilaka ormu jir nga nakrem
sinduwa. Uwak jir or nga os jimu sinduwa.
16 Avui Wasilaka nirin or rupshihi wapnuku orhik nirin or
eweri oso Jisas nihi farniyik or hari nombo orok or mukurik
ni heyeri sir. Oson ni heyehe sunguwavu nihi nga os nimu
mbanduwa, “Ome sira, Avui Wasilaka nirin warje mende
nga rupshinda ria.” Man wapnukuk ewenda tontlo orhikop

4:9: Jn 3:16 **4:10:** Ro 5:8-10; 1 Jn 2:2 **4:12:** Jn 1:18 **4:13:** 2 Ko 1:22; 1 Jn 3:24

tahanda sir. Uhunda osik ma ol ma anandin wapnuku lihik ewewa ma ondo or nga nakrem sinda lira. Uwak Avui Wasilaka ormu lir nga sinduwa.

17 Avui Wasilaka ma misambik fehe mbele mbele ol li undan or heyembakwa wolo nir mbeek orin ni ajekwa ambu nir. Mberem ushiwak? Jisasin angop wapnuku nihik ni ewewa ora. Uhu or mbawa nombo hom os nimu man wapnuku nihik ewenduwa. Uhu misambi torok ni lihi or nanda hom os nimu nanduwa. Uwosik kot oso si ralana wolo nir mbeek orin ni ajekwa ambu nir.

18 Avui Wasilaka nirin or rupshihi wapnuku orhik nirin or eweri nombo oso angop Jisasik kormbak talarik ni heyeri sir. Uhunda osik nir mbeek orin ni ajekwa ambu nir. Hako os kavakava nihi er si na nahi, orin ni ajehe nimu hishikuwa, man or kotim ukwa wolo avak nirin kavak nakwa ria, karem mbaha orin nimu ajekuwa. Uhu nir mbeek waprupshi orhi oso nga ni nakwa ambu nir.

19 Or maifuk nirin wapnuku orhik or ewenda osik nir nga mu ma anandin wapnuku nihik nimu ewenduwa.

20 Os ji mba, “An Avui Wasilakan wapnuku anhik a ewenda nir.” Karem ji mbashihi Jisasin hishindiyanda ma ondon ji wapkava hishi nahi, jir men mbafirimbanda ma jir. Mberem ushiwak? Os ma ol jir nga nakrem linda ondon wapnuku jihik ji ewena ambu nahi, mberem jivai Avui Wasilaka or hevenik lindan wapnuku jihik ji eweku? Wahau, mende indinga.

21 Lo os Krais nirin or hari karem, os ji mba, “An Avui Wasilakan wapnuku anhik a ewenda nir.” Karem ji mba nahi, wa halanak Jisasin hishindiyanda ma anandi ondon er nga wapnuku jihik ji eweka.

5

Jisasin hishindiyanda ma kwambu orhik li sihi kavakava os misambik talawan mblarnanda lira

1 Os Jisasin ji heyehe ji mba, “Or Krais oria. Or hulaima nokopman jivinakmbaha Avui Wasilaka kamahanda ma ria.” Karem ji mba nahi, jir Avui Wasilakahi jikisi jir. Os Avuin wavu jihik ji ewe nahi, halanak Jisasin hishindiyanda ma anandi ondon er nga wavu jihik ji eweka.

2 Os Avui Wasilakan wapnuku nihik ni ewehe lo orhi amber ondon ni tiya nahi, wa Jisasin hishindiyanda ma ondon er nga ni rupshika.

3 Os Avui Wasilakan wavu nihik ni ewenda nombo mberem sivai nandu? Os lo orhi ondon ni tiya nahi, wa os

4:21: Mk 12:29-31 **5:1:** 1 Jn 4:15

nimu orin wapnuku nihik ewenduwa. Hako lo orhi ondo mbeek tlowantlok nanda ambu lir, wahau. Ni tiyandahi lir.

4 Mberem ushiwak? Ma ol Avui Wasilakahi jikisik nanda ma ondo Jisasin wavu lihik li ewehe li sitambanaha kwambu orhik mbele mbele kava misambik fehen mblarnakwa lira.

5 Lawe mende ol kwambuk sitambanaha mbele mbele misambik fehen mblarnaku? Wa, ma ol Jisasin heyehe mba, "Or Avui Wasilaka jikisi indingo orhi ria." Karem mbawa ma ondo kwambuk sihi mbele mbele misambik fehen mblarnakwa lira.

Jisas Krais Avui Wasilakahi jikisi indingo ria

6-8 Jisas Krais Avui Wasilakahi jikisi indingo oria. Oson mberem nivai heyekrahakoroku? Wa os orin ni heyekrahakorokwa karem, os orin li fak tolofaleri wolo mashi os hevenik saweri oso nga hovok os miandok fi orhin or ngorori oso nga osmu nirin kormbak mukunduwa, or jikisi indingo Avui Wasilakahi ria.5:6-8 Hovok Masikome Avui Wasilakahi er nga ormu saumukolonduwa, Jisas jikisi indingo Avui Wasilakahi ria. Masikome oto mainomendingak sawenda ria. Undosik mashi orhi ome sira.

9 Ji hishika, jir ma misambik fehenda sawewa mashin misinda jir. Erem ji misinda nahi, wa mashi os Avui Wasilaka sawewan er nga ji misika. Mashi orhi oso jikisi orhin sawenda sir. Undosik mashi orhi ma misambik fehenda sawewa mashin tikrinda sira.

10 Ma or Jisasin wavu orhik ewewa ma oto or mba, "Ome sira. Jisas Avui Wasilakahi jikisi indingo ria," karem mbanda ria. Hako ma or Avui Wasilakahi mashin mblarnawa oto karem mbanda ria, "Wahau, Jisas or mbeek Avui Wasilakahi jikisi ambu ri. Avui Wasilaka men mbafirimbanda ma ri." Karem mbanda ri. Mberem ushiwak erem or mbandu? Or mbeek Jisasin sunguwavu orhik ewewa ambu ri.

11 Mashi os Avui Wasilaka nirin or sawenda karem mbanda sir, os ermba ermbak linda oso jikisi orhik nanda sira. Undosik nir nga oson orhik ni lakwa nira.

12 Os Avui Wasilakahi jikisin sunguwavu nihik ni ewe nahi, ermba ermbak linda oson angop ni lawa sir. Hako os jikisi orhin sunguwavu nihik ni ewena ambu nahi, nir mbeek ermba ermbak linda oso nga ni nakwa ambu nir, wahau.

Ermba ermbak linda oso osmu nihik nanduwa

5:6-8

5:3: Jn 14:15,23-24 **5:6-8:** Mashi Grikik li kayeri men uku nga fi nga li kayeri sir. Hako saveman musha karem hishinda lir, uku os li kayeri oso Jisasin li fak tolofaleri oson mbanda sir. Uhu fi os li kayeri oso orin li jimandingormerik fi orhi si ngorori oson mbanda sir. **5:6-8:** Jn 1:29-34; 15:26 **5:9:** Jn 5:32-37 **5:10:** Ga 4:6 **5:12:** Jn 3:36

13 Jir Jisasin hishindiyanda ma jirin, ermba ermbak linda
os jihik nawa oson yawur ji heyekrahakorokmbaha jekamba
kason jirnjik amu kayenduwa.
14 Os Avui Wasilaka wavu orhik or hishiwa nombo hom
mbele las orin ni sili nahi, os ni siliwan avak or hakwa sira.
15 Omendinga sira. Or os ni siliwan misinda ri. Undosik
angop ni heyenda sir, os ni siliwan omendingak handa ria.
16-17 Ji hishika, kavakava ma li unda amber hom kava
numbu lira. Hako kavakava os li unda las si unak sun-
guwavu lihi sunjakombe hom nakwa sir. Ushinak nombo
kava lihi orokop er li liyaha mbeek indik Jisasik takwa ambu
lir. Uhu hakwa lir. Ji misi, os jir lar kavakava oso himi las
or u nahi, Avui Wasilaka oson or laha ermbekwan ji siliwa
ji halaka. Mberem ushiwak? Ma oto avak hik ikwa ria.
Hako os jir lar kavakava oso himin or u nahi ambu, Avui
Wasilakan ji sawenak kavakava os or unda orhi ondon or
laha ermbehe sunguwavu jivi akrin orin or haka. Ushinak
ma oto mbeek hik ikwa ambu ri, wahau jivik nakwa ri.
18 Avui Wasilakahi krahak sinda ma ondo Jisas angop lirin
or arangoshiwak mbeek Laulaka kavak or nakwa ambu lir,
wahau. Uwosik lir mbeek kavakavan sishi unda ambu lir,
wahau.
19 Nir angop nihik ni heyenda nir, nir Avui Wasilakahi jikisi
nira. Hako misambi toso angop Laulaka sifasahanda sir.
20 Angop ni heyenda sir, Avui Wasilaka jikisi orhi, Jisas,
misambik or taha wapjip hishiyarindan nirin or hashihin-
dak Avui Wasilakan armek nimu heyekrahakoronduwa.
Uhu or nga jikisi orhi Jisas Krais nga nakrem nimu linduwa.
Krais God indinga ria. Uhu ermba ermbak linda oso tontlo
orhik nanda sira.
21 Jikisi anhi jirin, Avui Wasilakan halashinak sunguwavu
jihik maifuk or sinak mbele mbele anandi ondo kumasik li
naka. Unda kasira. Ambehoma.

5:13: Jn 20:31 **5:14:** Jn 14:13; 1 Jn 3:21-22 **5:16-17:** Mt 12:31 **5:18:** 1 Jn 3:9

Jekamba nindisik Jon or kayeri

Mashi omendinga Avui Wasilakahin ji toltangrihi ji sika. Uhu ma ol mashin apsham sawenda ma ondon ji auheyeka

1 An sios lida lar anira. Jekamba kason nokove1:1 nyir nga
jikisi nyihi ondo nga jirnjik amu kayenduwa. Omendingak
jirin amu mbanduwa, jirin a rupshi mendenda nira. Uhu
ma ol Avui Wasilakahi mashin misindiyaha an nga nakrem
ni linda ondo er nga olmu jirin rupshinduwa.
2 Jir nga nir nga mashi omendinga Avui Wasilakahin er ni
tiyanda nira. Uwak mashi omendinga oso ermba ermbak nir
nga sinda sira. Uwosik jirin nimu rupshinduwa.
3 Avui Wasilakan a sawekwa karem, or nga jikisi orhi Jisas
Krais nga waprupshi frihi nga holo frihi nga waphimbiji frihi
nga fri halashinak nihik si naka. Ushinak mashi omendinga
frihin sunguwavu nihik ni ewehe nihi ambek ni anarupshihi
ni lika.

Nir avak ma anandi ondon ni rupshika

4 An a lihi na misiwak jihi lal mashi omendinga Avui
Wasilakahi os si mbahanda hom li tiyawak a misihi amu
rupshi mendenduwa.
5 Hako mbele las ji ukmbaha na mbawa karem, ma
anandin wapnuku jihik ji eweka. Mashi kaso mainakri
nembes. Angop akri jishi wolokop ji misindari mashi sir.
6 Man wapnukuk ewenda nombo mberem sivai nandu?
Wa, Avui Wasilakahi lo ondon amber ni tiyaha lo oso os
ni ukmbaha si mbawa hom ma amber er nga ni rupshika.
Lo kaso mainakri ambu sir. Angop maskop ji misindari sir.
Unda osik ma anandi ondon wapnuku jihik ji eweka.

Haimba handambanda mashin sawenda man ji auheyeka

7 Ji misika. Haimba handambanda mashin sawenda ma
mushak misambi torok li yaha karem haimba handambanda
ola, Jisas Krais misambik or tari wolo nir ma misambik
fehe hom maome nga nari ambu ri. Ol erem mbanda ma
ondo mbafirimbanda ma lira, ma ondo wutari Kraishi lira.
8 Ondon ji auheyeka. Jir angop lerawu hava kavan ji
lawak Avui Wasilaka wasa jihin or hundujeshihinda osmu
wanduwa. Las avak oson ji lakwan ji halanda ngashi.
Uwosik yawur ji auheyehe ji sitambanaka.

1:1 **1:1:** Jon mashi kason sauheimak or mbari. Nokove oso sios osira. **1:4:** 3 Jn 3 **1:5:** 1 Jn 2:7 **1:7:** 1 Jn 4:1-3

9 Ma or Jisas Krais sawendari mashin er toltangrihi siwa
ma oto Avui Wasilaka nga jikisi orhi nga opmu or nga
nakrem sinduwa. Hako os ma lar mashi os Jisas Krais or
sawendarin or halashihi mainakri las or sawe nahi, or angop
Avui Wasilakan halawa ri.
10 Os ma lar or taha Jisas Kraishi mashi omendigan or sawe
nahi ambu, avak or nga anamakshitakshihi oton aka jihik
mbahalayiwa ji hala, wahau.
11 Os or nga nakrem ji li nahi, angop lerawu kava orhin
nakrem lawa jir.

Wesambasa mashi kasira

12 Mashi musha mendek jirnjik a sawekmbaha a hishiwa
nir. Hako a hishiwa, avak a raha jirin a heyehe jir nga
ni likwa nir. Uhu ni anasawehe ni rupshi mendekwa nir.
Uwosik jekamba karok mashi mushak a kayekwa ambu nir.
13 Nokove nyirin, maha nyihi oso jikisi sihi ol torok linda
Avui Wasilaka kamahanda ondo wesambasa lihin olmu
nyirin handuwa. Unda kasira. Ambehoma.

Jekamba yervle Jon or kayeri

Gaius lerawu jivin landa ma ria

1 An sios lida lar anira. Jekamba kason mir Gaiusnjik amu
kayenduwa. Mir menden amu rupshinduwa.
2 Anhi kup mirin, Avui Wasilakan mi hishindiyandanda
nombo oso a hishiwa osmu jivijivik nanduwa. Hako orin a
sawenak or jelyashinak maome yeje nga jipjip mi lijehen.
Uhu mbele mbele ol mi uwa avak jivikop nakwa lir.
3 Jisasin hishindiyanda ma lal anin li ra heyehe mashi
omendingan mi tiyandan li sawewak a misihi amu rupshin-
duwa. A hishiwa mbele mbele ol mi unda mashi omendinga
Avui Wasilakahi si sawenda hom unda mira.
4 Os a liwak ma li taha li mba, ﷽Jikisi mihi ondo
mashi omendinga Avui Wasilakahin tiyanda lir.﷽ Karem li
mbawak a misihi warje mende nga a rupshinda nir.

Ma ol Avui Wasilakahi mashin laha sawe inda man ni jelyaka

5 Anhi kup mirin, Kraishi mashin sawenda ma ol yanga
mihik tanda ondon armek mimu unduwa. Ma amber ol mi
heyenda nga, ol mi heyenda ambu ondo nga, armek mi unda
lira. Nombo os erem mi unda oso jivi mende sira.
6 Ma ol orok armek mi uri lal torok li taha os lirin armek
mi undarin sios torok li sawerik a misiri nir. Mir avak lirin
indik armek mi uhu lerawun erem er laka, os Avui Wasilaka
or mbahanda nombo hom. Lirin mi jelyanak lir nga avak
Avui Wasilakahi mashin li laha sawe ika.
7 Mashin laha sawe inda nombo oso lerawu Jisashin li
landa sira. Hako Avui Wasilakahi mashin misinda ambu
ondo mbeek lirin jelyaha mbele las lirin handa ambu lir,
wahau.
8 Unda osik nir Kraishi ma nir lirin ni jelyaka. Erem ni uhu
lir nga nir nga nakrem Kraishi lerawun ni laka.

Diotrefes lerawu kavan landa ma ri. Hako Demitrius ma jivi ri

9 Jekamba las angop sios orok a kaye ermberi sira.
Hako Diotrefes oto mashi os a kayerin mblarna ermberi ri.
Mberem ushirik? Or sios lidak or nakmbaha hishinda ria.
10 Mashi anhin or mblarna ermbenda osik, os orok a takwa
wolo mashi kavakava nirin or mbanda nga, os or unda kava
nga, kormbak a sawenak jivai misika. Hako mashi kavan or
mbanda nom nembes. Mashi Avui Wasilakahin sawenda ma

1:1: Ap 19:29; Ro 16:23 **1:3:** 2 Jn 4 **1:6:** Ta 3:13 **1:7:** 1 Ko 9:12

orok li tawa wolo, or mbeek lirin armesarmek unda ambu ri. Uhu ma ol mashin sawenda man jelyakmbaha uwa ma ondon pantlenda ri. Uhu os mashi orhin li misina ambu nahi, li lotu unda nga nor mbashiwak halanda lir.

11 Gaius anhi kup mirin, nombo kava os or unda hom uwa hala, wahau. Ma ol nombo kavan tiyawa ma ondo mbeek Avui Wasilakahi ma ambu lir. Hako ma ol nombo jivin tiyawa ma ondo orhi ma lira. Mir nombo jivi os orhi ma li tiyawa hom er tiyaka.

12 Hako Demitrius oto ma jivi ri. Ma amber orin karem mbanda lir, "Demitrius ma jivi indinga ria." Ome sira, os or liyawa oso nga Avui Wasilakahi mashi si sawenda hom yanda ri. Nir nga orin ni mbanda nira, "Or ma jivi ria." Angop ji heyeri sir, mashi os orin ni mbanda ome sira.

Wesambasa mashi

13 Mashi mushak mirin a sawekmbaha a hishiwa nira. Hako jekamba karok a kayekwa ambu sir.

14 An torok nambek a likwa ambu nir. Avak kolok a rakwa nir. Uhu nakrem shi lihi shivai anasaweka.

15 Mirnjik Avui Wasilakan a sawenak waphimbiji orhin or halashinak mihik si naka. Krasihi ma tol torok fehe wesambasa lihin olmu mirin handuwa. Unak mir nga wesambasa anhin ol mir nga nakrem linda ma ondon mi haka. Unda kasira. Ambehoma.

1:11: 1 Jn 3:6-10 **1:13:** 2 Jn 12

Jekamba os Jut kayeri

1 An Jut, Jemshi maha, lerawu Jisas Kraishin men landa
ma anira. An mu Avui Wasilakahi ma jirnjik jekamba kason
kayenduwa. Jir angop Avui Wasilaka wapnuku orhik or
owehe nor kamarik orhik ji tahanda osik Jisas Krais ormu
jirin arangonduwa.
2 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi orhi nga
waphimbiji orhi nga man wapnukuk owenda nombo orhi
nga or halashinak jihik kwambu mendek si naka.

*Mashi jivi Jisashin wutarik owenda ma olmu siosik talan-
duwa*
3-4 Ma jir a rupshi mendenda jirin, na hishiwa Avui
Wasilaka os jir nga nir nga or jivinanda nombon jirnjik a
kayekmbaha na hishihi lerawu havan a landa nir. Unak
nombo oson yawur ji heyekmbahan. Hako ter a misiwa,
ma lal angop sios jihik wanyi rari lir. Ma ondo angop Avui
Wasilakan kumaifaha karem hishinda lir, "Mbele mbele
amber ol wavu nihik tasawa hom ni uwan te. Mberem
ushiwak? Avui Wasilaka waprupshi orhi os nir nga nandu.
Mbernda nirin kavak naman nakwa ambu ri." Karem li
hishihi kavakavan li uhu yanda lir. Erem li uhu nirin
arangonda ma Wasilaka nihi Jisas Kraisin li kumasinda ri.
Erem nanda ma ondo Avui Wasilaka kavak or nakmbaha
angop maskop or mbahandari lir. Unda osik mashi kaso
yejen jirnjik amu kayenduwa. Ushinak Avui Wasilakan ji
hishiowenda nombo jihi oson kwambuk er ji toltambanaha
ji sika. Uhu orin ji hishiowenda nombo jihi oson ma anandin
ji saweka. Uhu wutari Jisas Kraishi ol haimba handambanda
mashin sawenda ma ondon ji mblarna ermbehe ji sika.
5 Mbele mbele amber mashi Avui Wasilakahi ol a
sawekmba hishiwa angop ji heyehe ji yarirakonda lir. Hako
halanak indiyok a saweshinak armek ji hishiyarika. Avui
Wasilaka ma Israelik fehe ondo yanga Ijipik li lirik or laha
irik iri lir. Hako li ihi mashi orhin li mblarnarik kavak or
nari lir.
6 Ensel lal erem. Lir Avui Wasilaka lerawu os li lakuri
ambe ambek or harin li halaha lihinjik warje nga li lanak hi
lihi wasilakak si nakmbaha hishiri lir. Uri osik Avui Wasi-
laka sen kuvuk or ishitangrishihindak krawu os krinyaha
tindi nanda mishi orok olmu sinduwa. Er li li ihi Avui
Wasilaka man or heyembakwa wolokop or mbanak kavak
nakwa lir.

1:1: Mt 13:55 **1:3-4:** Ga 2:4; 2 Pi 2:1 **1:5:** Kis 12:51; Nam 14:29-30 **1:6:** 2 Pi 2:4

7 Hulaima nokopma ol yanga Sodomik fehe nga Gomorak fehe nga lihik talahandan ji hishika. Lir nga yanga pasir nanda orok fehe nga lir mbele mbele kavakava ol sungu lihik tasari hom undari lir. Uhu hulayi nokoven li lahayanda hom hulayi ambek erem yandari lir. Nokove nga erem. Nokove ambek yandari lir. Undari osik Avui Wasilaka hin or halashirik si rakaha ma nga mbele mbele ol yanga orok fehendari nga er si urakori lir. Unda oso osmu nirin sawe mukunduwa, os erem li unda nombon ni hala nahi ambu, nir nga nakrem avak kavak ni nakwa nir.

8 Ma ol siosik wanyi rari ma ondo er nga Avui Wasilaka avak or mbanak kavak nakwa lir. Lir jirin li haimba handambanak nombo kava lihi oson ji tiyakmbaha mbanda lir. Lir men suknombo yok mbele mbelen li heyehe os suknombo yok li heyewa kavakava ondon unda lir. Uhu lir ma ol maifuk sinda ondo nga ensel hevenik fehe ondo nga kavakavan li mbaha Wasilaka nihin er nga kumasinda lir.

9 Ensel or maifuk sinda Maikel oto os Moseshi maninimban or lakurik Laulaka nga fri anamainkwambu mbari wolo Maikel mbeek mashi kavakavan Laulakan mbari ambu ri, wahau. Or men karem mbari ora, *Wasilaka* nom avak mirin mainkwambuk mbakwa ri, karem mbari ora.

10 Hako ma ol sios jihik wanyi randa ondo mbele mbele ol li hishiyarinda ambu ondon li okolehe mashi kavakavan mbanda lir. Lir li li yawa lihi nga fle asa hom men ferfar unda lir, mbeek hishiyarinda nga nanda ambu lir. Unda osik Avui Wasilaka avak or mbanak kavak nakwa lir.

11 Waplelena Avui Wasilakahi avak lihik nakwa sir. Mberem ushiwak? Lir os Kein maha orhin or wapkava hishihi orin or mandingormeri hom limu hishi yanduwa. Uhu lir men yanjik li hishihi Balam hom yan li lakmbaha limu unduwa. Uhu Kora hom Avui Wasilakahi mashin os limu mblarna ormbenduwa. Erem li unda osik Avui Wasilaka avak or mbanak kavak nakwa lir.

12 Os ji tirsaha Wasilakan ji hishihi komunionin ji anda wolo ma ol erem nanda ma li taha jihi nindik linda lir. Lir ajenda nga nanda ambu lir. Lir jir nga li liwa oso lopmbarme kowe akrik si rakashiwak kowe kavak si nanda hom nanda lir. Lir mbeek ma anandin hishinda ambu lir. Lir mbele mbele os li ukwan lihikop hishinda lir. Uhu lir maintarmben mbanda lir, mashi os li mbawa hom mbeek omek unda ambu lir. Uhu lir os ta amba amba or jiwa wolo matle si rasawak ji heye ji rupshiwak suwa si laha hakoho ishiwak ma rakanda ambu hom nanda lir. Uhu lir mi tos sekupmba rasaha mbeek ome nga nanda ambu hom nanda

1:7: Stt 19:1-25; 2 Pi 2:6,10 **1:9:** Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2 Pi 2:11; Rev 12:7
1:10: 2 Pi 2:12 **1:11:** Stt 4:7-8; Nam 16:1-35; 2 Pi 2:15; 1 Jn 3:12

lir. Uhu lir mi os hatlayiwan simbalesik li kwa ermbeshiwak si hatlayirakonda hom olmu nanduwa.

13 Uhu lir fa si rasaha si mbunyanda hom nanda lir. Si mbunyawak hermbo si rasanda hom mbele mbele kava os li unda osmu kormbak talawa. Uhu lir os mawale or koingorayaha mendek or nanda hom nanda lir. Uwa osik Avui Wasilaka erem nanda ma li likwa mishi angop or hundujehenda sir. Yanga oso ermba ermbak nirtle nirndum nanda mishi sira.

14 Adamhi jinirmbanira lar Enok, ma kava ondo nakuri nakurin angop mas profet hom karem or saweri sira.

�Na heyewa Wasilaka ensel musha mende nga ormu randuwa.

15 Or avak man oweioweiheyehe nor mbakwa ri. Uhu ma ol kavakavan uhu orhi mashin misindiyanda ambu ondo avak or unak kavakava os li unda lihinjik kava mendek nakwa lir. Uhu ma ol mashi kavakavan mbaha Avui Wasilakan kumaifanda ondo avak or unak mashi kava os orin li mbanda lihinjik avak kava mendek nakwa lira.�

Enok 1:9

1:15

16 Ma ondo man li narfatarfambaha hukwamainentle mbanda lir. Uhu lir li ukmba li hishinda kavan unda lir. Uhu men li warapjihi hi lihin lihinjik li hauowehe mbanda lir. Uhu mbele mbelenjik suntlak aha mbayanda lir.

Avak halashinak Avui Wasilakan ji hishindiyanda nombo jihi oso jirin si mbornashinak ji sika

17 Ma jir a rupshi mendenda jirin. Jir avak mbele mbele os kumak talakunda os aposel Wasilaka nihi Jisas Kraishi ondo li sawendan ji hishika.

18 Karem li sawerik ji misiri osa, �Kumak mbele mbele amber mendek si nakuna ambek si nanak ma ol mashi kavakavan mbaha okolenda ma Avui Wasilakan li kumaifaha li wapkava hishihi mbele mbele kava li ukmba li hishindan li uhu yakwa lir,
karem li sawerik ji misiri osa.

19 Erem nanda ma ondo Masikome Avui Wasilakahi nga nanda ambu lir. Uhu nombo kava os li hishiwa nombo lihin tiyanda lir. Uhu li unak os nakrem ji anafa anafa ji lotu unda nombon jimu anakorokuwa.

20 Ma jir a rupshi mendenda jirin, jir ermbak ji halashinak Avui Wasilakan hishiowenda nombo os or hahanda avak jirin si jelyashinak ji sika. Uhu ermba ermbak kwambu Masikome orhik orin ji saweka.

21 Avui Wasilaka jirin rupshi mendenda ri. Uwa osik jir or nga ji sinak avak jirin ermba ermbak or rupshika. Uhu

---

1:12: 2 Pi 2:13,17 **1:14:** Stt 5:18,21-24 *1:15* **1:15:** Buk kaso namba 2 lain buk bilong Olpela Testamen orok nanda buk las osira. **1:18:** 2 Pi 3:3 **1:20:** Kl 2:7

ermba ermbak Wasilaka nihi Jisas Kraisin ji nikishinak avak waprupshi orhi oson kormbak or mukushinak ji heyeka. Waprupshi orhi oso si unak avak ermba ermbak likwa jir.
22 Hako jir avak ma ol wavu frijip frijip hishihi ainain sinda ondonjik ji hishihi lirin ji jelyaka. Unak kwambuk li sika.
23 Uhu ma ol hik inda nombok sinda ma ondon kwambuk ji saweshinak nombo oson li halaka. Hako jihinjik ji auheyeka. Las avak kavakava lihi oso jirin si falelayinak kavak ji nanda ngashi.

Nir hi Avui Wasilakahin ni hauoweka
24 Avui Wasilaka avak jirin or arangoshinak mbeek takatukuyikwa ambu jir. Or avak jirin or laha inak ji ihi yanga jivi orhi orok likwa jir. Uhu mbeek kavakava las nga nakwa ambu jir. Jip ji rupshi mendehe likwa jira.
25 Avui Wasilaka ortonom God oria. Uhu ortonom lerawu os Wasilaka nihi Jisas Krais lari orok nirin jivinari ri. Ortonom or hausihi ukruharanda nga kwambu nga mbele mbele jivijivi indinga nga amber hom orhik nanda sir. Uhu ortonom mas or lihi ter or lihi kumak ermba ermbak er likwa ria. Omendinga sira.

1:23: Sek 3:2; Rev 3:4 **1:25:** Ro 16:27; 2 Pi 3:18

Revelesen

1 Mashi Jisas Kraishi kaso mas wanyi wandari sir. Hako ter
Avui Wasilaka Jisas Kraishi tavak or halashirik or nga mu ko-
rmbak mashi kason saundunguara. Ol ornjik lerawun landa
ma mbele mbele os kolok talakundarin li heyekmbaha mashi
kason ormu saundunguara. Uhu ensel lar or mbashirik or
taha ornjik lerawun landari ma Jonin or saweshinak or nga
ma anandi ol Jisasin tiyandari ma ondon or sawekmbahan.
2 Jon oto mbele mbele ol Jisas orin or mukuri ondo angop
or heyerakoho jekamba karok ormu kayera. Uhu ormu
mbara, *Mashi kaso Avui Wasilakahik tawa mashi sira.
Uwosik omendinga sira.*
3 Uwosik ma jir mashi kason heyehe ma anandin sawewak
li misiwa ma jir ji rupshika. Unak ma ol mashi kason
misindiyawa ma ondo er nga li rupshika. Mberem ushiwak?
Mbele mbele os talakurik or mbahanda am pasir naw.

Jon 7-pela sios provins Esiak lindari ondonjik jekamban or kaye ermberi

4 An Jon anira. An mu jekamba kason a kayehe jir 7-pela
sios provins Esiak lindanjik amu ermbenduwa. Jirnjik Avui
Wasilakan a sawenak waprupshi orhi nga waphimbiji orhi
nga or halashinak jihik si naka. Or ermba ermbak linda ria.
Mas or lir ter or lihi kumak er likwa ria. Halanak Masikome
orhi1:4 or sia king or liwa mishik sinda oto waprupshi orhi
nga waphimbiji orhi nga jihik si naka.
5 Jisas Krais Avui Wasilakahi mashi omendinga nom
sawendari ri, mbeek mbafirimbandari ambu ri. Ma ol
mas hahandari lal mbeek indik usahari ambu lir, wahau.
Hako Jisas ortonom or haha maifu mendek usahari ri. Uhu
malakama amber misambi torok fehenda lihi malakama ria.
Halanak waprupshi orhi nga waphimbiji orhi nga jihik si
naka.
Jisas nirin or rupshi mendehe nirnjik hari ria. Fi orhik
kavakava nihin or yokoshihindak orhi samban ni tlehe Avui
Wasilakahi krahak nimu sinduwa.
6 Uhu pris orhik nimu nanduwa. Uhu Avui orhinjik
lerawun nimu landuwa. Uwosik halanak hi orhi wasilakak

1:1: Rev 22:6 **1:3:** Rev 22:7,10 1:4 **1:4:** Mashi Grikik karem li kayeri sir, *Halanak* 7-pela Masikome Avui Wasilakahi waphimbiji lihi nga waprupshi lihi nga jirin li haka.* Maintontlo os li kayeri karem, Avui Wasilaka mbeek Masikome 7-pela ngashi ambu ri, wahau. Masikome orhi namtar nom nanda ria. Hako Masikome orhi oto wesambasa orhin simbalesik lirin or hari ri, karem uwosik li kayeri, Masikome 7-pela orhi ondo wesambasa lihin olmu handuwa. **1:4:** Kis 3:14-15; Rev 3:1; 4:5 **1:5:** Sng 89:27; Kl 1:18

si nanak mbele mbele ondo amber orhi siyok li sinak ermba ermbak malakamak or naka. Ome sira.
7 Ji heyeka. Kumak avak lersuwu nindik indik takwa ri. Unak ma amber avak misokome lihik li heyekwa ri. Unak ma ol orin jimandingormenda ondo er nga li heyekwa ri. Ma amber orin li heyehe hishihi tlaholokwa lira. Omendinga sira. Mbele mbele ondo avak omendingak talakwa lira.
8 Avui Wasilaka ortonom kwambu ngashi ria. Orhinjik karem ormu mbara, "Antonom a maifu uhu na kumasinda nir. Mbele mbele ondo amber an uri lira. Uwosik os mendek li nakwa wolo an er a likwa nir." Karem ormu mbara. Mas or liri, ter or lihi kumak er likwa ria.

Jon Jisasin or heyeri

9 An Jon anira. An nga jir nga nakrem Jisasin ni hishindiyaha ni anatoloho nomorawu os orin tiyanda ma ondohik talakwa oson ni kishaha mbeek ni halakwa ambu nir. An mashi Avui Wasilakahin a sawehe mbele mbele Jisas or uhundari ondo nga a sawerik anin li toloho ailan Patmosik krawuk li lahara eweshiwak a lihi jekamba kason jirnjik a kayehe amu ermbenduwa.
10 Sande wolok si narik kolok Masikome Avui Wasilakahi kwambu mende nga anhik ormu tara. Urik a misiri mashi las kuma yeje anhik fiwan li ufunandari hom osmu mbara,
11 "Mbele mbele amber avak ol mi heyekwa ondon jekamba lasik mi kayehe sios 7-pela ondonjik ermbenak li ika, las Efesusik, las Smernak, las Pergamumik, las Taiatairak, las Sardisik, las Filadelfiak, las Laodisiak, karem ermbenak li ika."
12 Urik a tormblehe mashi os anin saweri oson a heyekurik amu ura. Uhu na heyeri, lam golik li uhunda 7-pela orok olmu sira.
13 Uhu na heyeri, mbele las lam ondohi nindik osmu ma hom naha sira. Kowe hombelaka las or faleshirik simbalesik kumbasantle nga nakrem simu arangora. Kufulombo las harkaship tombok ormu ishitangrira. Oso gol hom nari sira.

14 Masikukwa orhi avisha mendek sipsip kukwa hom mo lersuwu avisha hom nari sira. Uhu misokome orhi hi ukrundari hom nari vria.
15 Kumba orhi ta kapan or jiwak ni heyewak misokome lerna lernanda hom nari vria. Mashi orhin or mbari uku telemba lakak si takandari hom mbari sira.
16 Uhu tashingra 7-pela tapmama orhi yok ormu tolora. Uhu bainat las yok yok li koshirik awundingak nandari las

1:6: 1 Pi 2:9; Rev 5:10; 20:6 **1:7:** Dan 7:13; Sek 12:10; Mt 24:30; Jn 19:34-37; 1 Te 4:17 **1:8:** Rev 21:6; 22:13 **1:13:** Dan 7:13; 10:5 **1:14:** Ese 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rev 2:18; 14:2; 19:12

suwambushi orhik simu ralara. Uhu fumunyava orhi ta amba amban or jiwak ni heyewak si nanda hom nari sir.

17 Urik orin na heyehe kolok, kumbamu orhik a rakatukuyihi ma hahandari hom amu naha wara. Urik tapmama orhin anhik or hauowehe normu mbara, "Ajewa hala. An a maifu uhu na kumasi mendenda nir.

18 Uhu ermba ermbak er a linda nir. An angop li jimandingormeshirik a haha indik a usaha ermba ermbak er a linda nira. An ki frijip a tolonda nira. Ki os akayanga os li hakunda nga os li haha li linda mishi oso nga na tolonda vria. Uwosik kumak ma ol hahandan avak a mbanak usahakwa lir.

19 Mbele mbele tol mi heyewa tondo nga mbele mbele ol kumak talakwak mi heyewa ondo nga jekambak kayeka.

20 Tashingra 7-pela tapmama anhi yok wawa ondo nga lam 7-pela gol ondo nga angop mi heyewa lir. Maintontlo lihi karem, tashingra ol mi heyewa ondo ensel 7-pela sios orok fehenda lira. Lam ol mi heyewa ondo hovok sios 7-pela ondo lira," karem ormu mbara.

2

Mashi kaso sios Efesusik linda ma ondonjik si iri

1 Uhu ormu mbara, "Mashi kas a mbawa kason mi kayehe ensel or sios Efesusik lindanjik ermbenak si ika. An tashingra 7-pela tapmama yok a tolonda nira. Uhu lam gol 7-pela lihi nindik a yanda nira. Mashi kason jirnjik amu sawenduwa.

2 Angop a heyewa sir, nombo nombo os ji liwan. Uhu lerawu hava os ji lawan, mbeek ji halanda ambu sir, wahau. Kwambuk sitambananda jir. Uhu haimba handambanda ma ondo angop ji heyewa lir, os li raha li mba, "Nir Avui Wasilakahi ma indingo nira." Hako wahau, lir men haimba handambanda ma lir. Hako nombo os li rawa oson angop ji heyeyariwa sir.

3 Uhu na heyewa, kwambuk ji sitambanaha hi anhik nomorawun jimu kishanduwa, mbeek lerawu oson ji lawan kremangrehewa ambu jir, wahau.

4 Hako an mainkwambu las jirin a sawekwa karem, akri jishi wolok sunguwavu jihin ji tormbleri wolo anin wapnuku jihik ji eweri nira. Ter wahau, anin wapmantle jihik os jimu ya ewenduwa.

5 Ji misi, mas mberem mberem ji naha ji tukuyir? Uhunda nahi, oson indiyok ji hishihi sunguwavu jihin indik ji tormblehe os mas ji nahanda hom ji naka. Uhu mbele mbele os maifu mendek ji uhunda hom erem ji uka. Os erem ji una

1:16: Hi 4:12; Rev 2:12; 19:15 **1:17:** Ais 44:6; 48:12; Rev 2:8; 22:13 **2:1:** Rev 1:16 **2:2:** 1 Jn 4:1

ambu nahi, avak a raha lam os jihik nawa oson a lashinak men likwa jira.

6 Hako nombo jivi mende os ji unda las a heyewa karem, jir mbeek Nikolasin2:6 tiyanda ma ondo li unda nombon rupshinda ambu jir. An ngana, an mbeek ma ondon a rupshinda ambu nir.

7 Ma jir mambla ngashi jira. Mamblan yawur ji ewehe mashi kas Masikome Avui Wasilakahi siosin or sawewa kason ji misika. Ma ol kwambuk sitambanaha wutarin jihi tukruwa ma ondo avak a halashinak mi os ermba ermbak lindan handa mi nivi sihin akwa lir. Mi oso osmu Avui Wasilakahi nowe hevenik sinduwa.

Mashi kaso sios Smernak linda ma ondonjik si iri

8 Uhu ormu mbara, Mashi kas a mbawa kason mi kayehe ensel or sios Smernak lindanjik ermbenak si ika. Antonom a maifuhu na kumasi mendenda nira. Angop a haha indiyok a usahandak amu linduwa. An mashi kason jirnjik amu sawenduwa.

9 Angop a heyewa jir, maome yoko vai erndakavak nawa jir. Uhu nomorawun kishawa jir. Hako misokome anhik a heyewa mbele mbele musha mendek nawa jir. Uhu ma ol jirin okolembawa ma ondon angop a heyewa lir. Lir lihinjik li mba, Nir Avui Wasilakahi ma nira. Hako, wahau, lir mbeek orhi ma ambu lir. Lir Laulakahi ma lira.

10 Misi, nomorawu avak jirik talakwa sir. Hako ji ajewa hala. Ji misi, Laulaka avak or mbashinak jir lal li laha krawuk li ewekwa jir. Oso men jirin oweioweiheyewa sir. Nomorawu oso avak niri 10-pelakop ji kishakwa sir. Hako os anin ji tiyawan ji halawa hala. Oso er ji toltambanaha ji sihi ihi ji haka. Os erem ji u nahi, kumak presen las avak jirin a hakwa karem, os ermba ermbak linda oson jirin a hakwa sira.

11 Ma jir mambla ngashi jira. Mamblan yawur ji ewehe mashi kas Masikome Avui Wasilakahi siosin or sawewa kason ji misika. Ma ol kwambuk sitambanaha wutarin jihi tukruwa ma ondo kumak os nindisik li hakwa wolo lir mbeek hakwa ambu lir, wahau, ermba ermbak linda oson a hakwa lira.

Mashi kaso sios Pergamumik linda ma ondonjik si iri

12 Uhu ormu mbara, Mashi kas a mbawa kason mi kayehe ensel or sios Pergamumik lindanjik ermbenak si ika. Mashi oso karem, an bainat las yok yok li koshiwak

---

2:5: Rev 3:3 2:6 **2:6:** Nikolas oto haimba handambanda mashi karem sawendari ri, mbele mbele ol ji uwa men maome mbashikashiwak ji uwa sir. Mbeek masikomen uwak kavak nawa ambu sir. **2:7:** Stt 2:9; Rev 22:2,19 **2:9:** 2 Ko 11:14-15; Rev 3:9 **2:10:** 2 Ti 4:8; Je 1:12 **2:11:** Rev 20:14; 21:8

awundingak nanda las a tolonda nira. Mashi kason jirin amu sawenduwa.
13 Kuyanga os ji liwa mishi angop a heyenda sir. Laulaka angop hiniyin or hongoho or lihinda mishi sira. Hako jir mbeek anin halanda ambu jir, wahau. Kwambuk er ji toltambana sinda jir. Mbele mbele kava os Antipasin li uri angop ji heyeri sir. Mashi omendinga anhin or sawerik li mandingormeri ria, kuyanga jihi Laulaka linda mishi orok. Hako oso wolo jir mbeek anin halari ambu jir, wahau. Kwambuk sitambanari jir.
14 Hako an mainkwambu las jirin a sawekwa karem, mberem ushiwak ji halashiwak jir lal mbele mbele kava os Balam mas or uhundari hom li undu? Balam oto karem undari ria. Mas ma lar, hi orhi Balak, oton or saumukoloshirik or ihi ma Israelik fehenda ondon or haimba handambashirik kavakavan uri lir. Akwa ol ma tavak li undari god ondonjik li nambundarin ari lir. Uhu nokophirmbirindarin er nga uri lir.
15 Uhunda hom jir erem, jir lal os mas li undari hom ji uhu Nikolashi mashin tiyanda jir. Uhu mbele mbele kavakava os or mbahanda hom unda jir.
16 Hako avak kavakava os ji unda oson ji heyehe ji mba, ﷺKas karem ni uri oso kava sir.ﷺ Karem ji mbaha sunguwavun ji tormbleka. Os wavun ji tormblena ambu nahi, avak a raha bainat awu os suwambushi anhik wawak a jikwa jira.
17 Ma jir mambla ngashi jira. Mamblan yawur ji ewehe mashi kas Masikome Avui Wasilakahi siosin or sawewa kason ji misika. Ma ol kwambuk sitambanaha wutarin jihi tukruwa ma ondo avak akwa ol wanyi wanda mana, karem li ushanda lal a hanak akwa lir. Uhu sunja avisha las er nga a hakwa lir. Uhu sunja orok hi akri las a kayekwa sir. Unak ma lar mbeek hi oson heyekwa ambu ri. Ma or sunja oson lawa ortonom or heyekwa sir.ﷺ

Mashi kaso sios Taiatairak linda ma ondonjik si iri

18 Uhu ormu mbara, ﷺMashi kas a mbawa kason mi kayehe ensel or sios Taiatairak lindanjik ermbenak si ika. An Jikisi Avui Wasilakahi nira. Misokome anhi hi ukruharanda hom nanda vria. Kumba anhi ta kapan or jiwak ni heyewak misokome si lerna lernanda hom nanda vria. Mashi kason jirin amu sawenduwa.
19 Angop a heitakowa jir, nombo nombo os ji liwa liwan. Ma amber ji rupshihi mashi anhin ji misindiyaha kwambuk sinda jir. Uhu man ji jelyanda nombo jihi oso nga angop

2:14: Nam 22-24; 25:1-2; 31:16; 2 Pi 2:15 **2:16:** Rev 3:11 **2:17:** Kis 16:4,14-15,33-34; Ais 62:2; Jn 6:48-50 **2:18:** Rev 1:14-15

a heitakonda sir. Mas wolo mbeek erem nandari ambu jir. Hako ter os erem ji uwa nombo oso osmu wasilaka mendek nawak amu heyenduwa.

20 Hako mainkwambu las jirin a sawekwa karem, mberem ushiwak nokove Jesebel oson2:20 ji halashiwak anhi ma ondon si laha iwak nombo kavak li indu? Sir sihinjik, ﷺAn profet anira,ﷺ karem si mbaha ma ol lerawu anhin landa man si haimba handambawak li nokophirmbirihi akwa ol ma tavak li unda god ondonjik li nambundan li andu.

21 Am wavu sihin tormblekundas mbe? Karem mbaha a halashiwak osmu linduwa. Hako wahau, sir mbeek kavakava os si undan halaha wavu sihin si tormblekwak a heyewa ambu sir, wahau.

22 Hako misi, avak a unak jipmiskavamisi wasilaka mendek sihik nakwa sir. Unak ma ol sir nga kavakavan uwa ondo avak er nga nomorawu wasilakan kishakwa lira, os wavun li tormblehe kavakava li undan li hala nahi ambun.

23 Ol sirin tiyanda ma ondo er nga na mandingormekwa lir. Ushinak sios amber hom li heyeka, an mbele mbele os sunguwavu mahik tasandan na oweioweiheyenda nira. Uhu lerawu os li lahanda ambe ambe lihik a heyehe wasan a handa nira.

24 Hako jir sios Taiatairak fehenda ma amber mbeek os si mbawa mashin misindiyanda ambu jir. Uhu Laulakahi shiwanyi mashik si ewesawendari oson mbeek ji misihi ji tiyanda ambu jir. Uwosik an mbeek mashi las nga ji tiyakmbaha na mbawa ambu nir.

25 Hako mbele mbele ol ji toltangriwa ondo nom er ji toltambananak indiyok a raka.

26 Ma ol kwambuk sihi mblarnaha wutarin jihi tukruwa ma ondo mbele mbele ondo mendek li nakuna wolo lirin a mbashinak malakamak li naha li hausishinak ma amber lihi siyok sikwa lira.

27 Ushihi lir avak kwambu mendek ma ondon jilantle-lakwa lir, os ma pavin li jilatavalanda hom. Kwambu os lirin a hakwa Avui anhi anin or hahanda hom avak lirin erem a hakwa lira.

28 Uhu lir avak tashingra or nirsumbuk tasandan a hakwa lir.

2:20 **2:20:** Mas wolo yanga Israelik fehe ma ondo king lihi, hi orhi Ahab, haiten nokove las, hi sihi Jesebel, oson lari ri. Urik Jesebel oso nombo nombo os mbele mbele kavakavan undarin si mukurik or mbashirik ma Israelik fehe erem undari lir (1 King 16:31). Jon Jesebel os or mbari oso Jesebel oso nembes, nokove anandin or mbari sir. Nokove oso, os Jesebel mas si undari hom, mbele mbele kavakavan si mukurik sios Taiatairak lindari ma ondo erem kavakavan uri lir. **2:20:** 1 Kin 16:31; 2 Kin 9:22 **2:23:** Sng 7:9; Jer 17:10; Rev 20:12-13 **2:25:** Rev 3:11 **2:26:** Sng 2:8-9 **2:28:** Rev 22:16

29 Ma jir mambla ngashi jira. Mamblan yawur ji ewehe
mashi kas Masikome Avui Wasilakahi siosin or sawewa
kason ji misika.

3

Mashi kaso sios Sardisik linda ma ondonjik si iri

1 Uhu ormu mbara, Mashi kas a mbawa kason mi
kayehe ensel or sios Sardisik lindanjik ermbenak si ika. An
Masikome Avui Wasilakahin simbalesik3:1 a tolonda nira.
Tashingra 7-pela er nga a tolonda nira. Mashi kason jirin
amu sawenduwa. Angop a heitakowa sir, nombo nombo
os ji liwa liwan. A misiwa ma misambik fehe amber jirin
li heyehe li mba, Sios toso jivik nanda sira. Hako na
heyewa, wahau. Jir angop ma hahanda hom nawa jir.

2 Hako indik ji usahaka. Mbele mbele jivi os mas ji unda
hom indik ji unak wasilakak si naka. Las avak mendek si
nanda ngashi. Mberem ushiwak? Na heyewa nombo os ji
liwa liwa oso mbeek Avui Wasilakahi misokomek or heyewa
jivi mendek nawa ambu sir, wahau.

3 Kolo wolo mendek sunguwavun ji tormbleri wolok ji
misihinda mashi oson indik ji hishika. Indik ji hishihi
sunguwavun ji tormblehe armek ji tiyaka, os mas ji tiyan-
dari hom. Os ji suknyawan ji halana ambu nahi, tumsar
hirnyanda ma hom a raha jirin kavak a nakwa nir. Os a
rakwa wolo mbeek ji heyekwa ambu sir.

4 Hako ma amber ol sios Sardisik linda ondo mbeek
kavakavan li uhu kowe lihin li uwak kavak nanda ambu lir.
Lal mbele mbele ol li unda jivikop nanda lir. Karem uwosik
lir avak kouavishan li falehe an nga nakrem ni yakwa lira.

5 Ma ol kwambuk sihi mblarnaha wutarin jihi tukruwa ma
ondo avak kouavishan a hakwa lir. Uhu mbeek hi lihi os
Avui Wasilakahi buk3:5 orok a kayehendan a mbrokokwa
ambu nir, wahau. Kumak Avui anhi nga ensel orhi ondo nga
misokome lihik li siwa wolo avak a sawekwa nir, Ma ondo
anhi ma lira.

6 Ma jir mambla ngashi jir. Mamblan yawur ji ewehe
mashi kas Masikome Avui Wasilakahi siosin or sawewa
kason ji misika.

Mashi kaso sios Filadelfiak linda ma ondonjik si iri

7 Uhu ormu mbara, Mashi kas a mbawa kason mi kayehe
ensel or sios Filadelfiak lindanjik ermbenak si ika. An
ma worna ma indinga anira. Mbele mbele omek nanda

3:1 **3:1:** Heye Revelesen 1:4. **3:1:** Rev 1:4,16 **3:3:** Mt 24:43-44; 1 Te 5:2; Rev 2:5; 16:15 **3:4:** Ju 23 3:5 **3:5:** Ma ol ermba ermbak lindan lakwa ma ondo hi lihi angop Avui Wasilakahi buk os hevenik nanda orok li kayeri sir. **3:5:** Kis 32:32-33; Mt 10:32; Lk 10:2; 12:8

tontlo anira. King Devithi kin a tolonda nira. Akayangan a sutlawa, ma lar mbeek oson kosondahi ambu ri. Akayangan a kosowa, ma lar mbeek oson sutlandahi ambu ri, wahau. Mashi kason jirnjik amu sawenduwa.

8 Nombo nombo os ji liwa liwan angop a heitakonda sir. Na heyewa kwambu mende nga nanda ambu jir. Hako mashi anhin ji misihi anin ji tiyanda nombo oson mbeek halanda ambu jir. Uwosik akayanga las jirnjik a sutlashiwak osmu nanduwa. Ma lar mbeek akayanga orok ji layikwan pantlekwa ambu ri.

9 Laulakahi krahak sinda ma ondo karem mbanda lir, "Nir Avui Wasilakahi krahak sinda ma nir." Hako lir wahau, mbeek orhi ma ambu lir. Lir haimba handambanda ma lira. Misi, avak a unak li taha jihi siyok likwa lir. Uhu avak os jirin a rupshihi wavu anhik a ewendan heyekwa lir.

10 Jir mashi anhin ji tiyaha nomorawu ol jihik talawan kishanda jir. Karem unda osik avak jirin armek a arangoshinak likwa jir, os nomorawu laka oso ma misambik fehehik si talaha lirin si oweioweiheyekuna wolon.

11 Avak tumsar a rakwa ona. Mbele mbele os ji tolowa yawur er ji toltambanaka. Oson kwambuk ji tolo nahi, ma lar mbeek malakamahi hat os jihik a falekmbaha a laharawan masnalakwa ambu ri.

12 Ma ol kwambuk sihi mblarnaha wutarin jihi tukruwa ma ondo avak wormbonawa hom a faleshinak Avui anhi aka orhik kwambuk sikwa lira. Uhu mbeek aka oson halaha indik hikrik layikwa ambu lir, wahau. Avui anhi hi orhi nga, kuyanga orhi hi oso er nga, lihik a kayekwa nir. Kuyanga oso Jerusalem akri sira. Oso hevenik takakwa sir. Uhu hi akri anhi oso nga lihik a kayekwa sir.

13 Ma jir mambla ngashi jira. Mamblan yawur ji ewehe mashi kas Masikome Avui Wasilakahi siosin or sawewa kason ji misika."

Mashi kaso sios Laodisiak linda ma ondonjik si iri

14 Uhu ormu mbara, "Mashi kas a mbawa kason mi kayehe ensel or sios Laodisiak lindanjik ermbenak si ika. An mashi omekop mbanda ma anira. Mbele mbele os Avui Wasilaka uhunda ondon omendingak a sawenda nira. Mbeek mbele las a wanyinda ambu nir. Anhik mbele mbele amber ondo Avui Wasilaka uri lira. Mashi kason jirin amu sawenduwa.

15 Nombo nombo os ji liwa liwan angop a heitakowa lir. Jir mbeek anin tura mendenda ambu jir. Hako mbeek anin

3:7: Ais 22:22 **3:8:** 1 Ko 16:9 **3:9:** Ais 45:14; 49:23; 60:14; Rev 2:9 **3:10:** Lk 21:19; 2 Ti 2:12 **3:12:** Ais 62:2; 65:15; Rev 14:1; 21:2

rupshi mendenda ambu jir. Os anin ji tura nahi, mo ji rupshi nahi, wa mberem uwana.
16 Hako wapmantlek ji ya ewenda osik jirin amu tura mendenduwa.
17 Jihinjik ji yerkujihi karem mbanda jir, ﷺNir ya ngashi nir. Mbele mbele ngashi nir. Mbele las mendek ni nanda ambu nir.ﷺ Karem mbanda jir. Hako wahau, mbele mbele ngashi ambu jir. Ernda indingo jir. Jir misokome tumuhu serembomba yanda jir. Hako os erem ji nawa mbeek jihinjik heyehe hishiyarinda ambu jir.
18 Hako mainkwambu las jirin a sawekwa karem, gol anhi os hi ushindak jivik nawa oson ji frungawuhu ya nga jivai naka. Kouavisha anhin ji frungawuhu os ji serembomba yawan ji fale arangoka. Marasin anhin ji frungawuhu misokome jihin ji tahandanak yawur jivai heyeka.
19 Ma ol a rupshi mendenda ondon a ngriasawehe na tolo wornashinak kavakava ol li unda ondon li halaka. Uwosik wavu jihin ji tormblehe anin ji tiyaka.
20 Misi, akayangak a sihi namu ushanduwa. Os ma lar mashi anhin or misi nahi, akayangan or sutlashinak a ihi layika. Uhu or nga nakrem shi aka.
21 An awun a uhu wutari ondon angop a jihi tukruhundari osik Avui anhi nga shimu linduwa. Uwosik ma ol kwambuk sihi mblarnaha wutarin jihi tukruwa ma ondo avak a halashinak an nga nakrem ni linak ma anandi ondo nihi siyok sikwa lir.
22 Ma jir mambla ngashi jira. Mamblan yawur ji ewehe mashi kas Masikome Avui Wasilakahi siosin or sawewa kason ji misika.ﷺ Karem ormu mbara.

4

Hevenik Avui Wasilakan li lotu uri
1 Ushirik indik a heyeri, akayanga las hevenik osmu sutlaha sira. Urik a misirik ma or mas fiwan li ufunandari hom anin saweri ma oto indik anin or ushaha ormu mbara, ﷺMir torok rasanak mbele mbele ol kumak talakwan a mukushinak heye.ﷺ
2 Urik kolok Masikome Avui Wasilakahi anhik ormu layira. Urik a heyeri, kolok sia king las hevenik simu sira. Urik ma lar orok ormu lira.
3 Ma oto fumunyava orhi lerna lernarik a heyeri nikri nalok nari sira, os sunja arme ondo undari hom. Urik hoptle nikriwa lar orin tala yantleri ri.

3:15: Ro 12:11 **3:17:** Lk 12:21; 1 Ko 4:8 **3:18:** Ais 55:1; Rev 4:4 **3:19:** 1 Ko 11:32; Hi 12:6; Rev 2:5 **3:20:** Jn 14:23 **4:1:** Rev 1:1,10 **4:2:** Ais 6:1 **4:3:** Ese 1:28

4 Urik a heyeri, malakama lindari kawu 24-pelak sia king
oson tala yantleri lir. Urik a heyeri, maifuk sindari ma
24-pela ondo kawu orok liri lir. Kouavisha nga malakama
falendari hat gol nga masiji lihik faleri lir.
5 Urik sia king sindari mishi orokop makrurik osmu lervla
mblalanara. Urik lam 7-pela orok ukruri lir. Lam ondo Avui
Wasilakanjik lerawun landari Masikome lira.
6 Urik a heyeri, mbele las solwara hom nandari orok er nga
nari sir. Oso ukngambayi hom nari sir.
Urik a heyeri, mbele lal ensel hom nandari ondo tovro
kavrok sia king oson li tala yantlehe yok yok siri lira.
Misokome musha mendek kuma yoko lihi nga wavu yoko
lihi nga nandari lira.
7 Mbele lal ensel hom nandari ondo lihi lar laion hom, lar
bulmakau hula hom, lar ma fumunyava hom, lar apkum-
bono or fruyanda hom nari lira.
8 Lir amber shervle 6-pela ngashi lir. Misokome lihi musha
mendek maome lihi nga shervle siyoko nga nari lir. Uhu
niri tandi karem mbandari lir, "Avui Wasilaka ortonom
kwambu ngashi ria. Or ma worna, worna, worna indinga
ria. Mas or lir, ter or lihi, kumak er likwa ria."
9 Karem li mbaha Avui Wasilaka or sia king orok ermba
ermbak linda oto hi orhin li hausimbausihi mbele mbele ol
or urin armesarmek mbandari lira.
10 Os erem li uri wolo maifuk sindari ma 24-pela ondo
kumbamblurik li raka lihi avermbuwaha ma or ermba
ermbak linda oton hausimbausindari ola. Uhu hat lihin li
tloloho os or liri mishik li ewehe hukwan karem limu korora,

11 "Mir Wasilaka nihi mira. Mir Avui Wasilaka nihi mira.
Mirtonom mbele mbele amber ol mi hishindan uri
oma. Uhundak ondo olmu nanduwa. Karem unda
osik ma amber hom hi mihi nom li hausimbausihi
kwambu mihi siyok sikwa ola."

5

Jon jekamba las warefi hom nandari ondok li loko arangoshirik wahandarin or heyeri

1 Urik a heyeri, ma or sia king orok lindari ma oto orok or
lihi tapmama orhi yok jekamba las ormu tolora. Jekamba
oso yok yok li kayehe li hevehe li mborngoloho warefi
hom nandari 7-pela ondok li lokoshirik nandari sira. Ma
lar mbeek mas os orok li kayehendarin heyendari ambu,
wahau.

4:4: Rev 3:18 **4:5:** Ese 1:13; Sek 4:2; Rev 1:4; 8:5; 11:19; 16:18 **4:6:** Ese 1:5-10,22; 10:14 **4:8:** Ais 6:2,3; Ese 1:18; 10:12 **4:10:** Rev 7:10,15; 19:4 **5:1:** Ais 29:11; Ese 2:9-10

2 Urik a heyeri, ensel kwambu lar wasilaka mendek ormu
mbara, ﷺMa lawe mende jivi indingak or nahanda osik avak
warefi hom nanda os jekamban li lokondari ondon jako
ermbehe jekamba oson horngoku?ﷺ
3 Hako erem nanda ma lar mbeek lasik linda ambu ri,
wahau. Heven yoko mende, misambi yoko mende, misambi
siyok er nga mende.
4 Uhunda osik ma lar mbeek jekamba oson horngoho
heyekwa ambu ri, wahau. Karem a hishihi warje mende nga
amu tlara.
5 Urik maifuk sindari ma 24-pela lihi lar or taha ormu anin
sawera, ﷺTlawa hala, misi, ma or kraha Judahik fehenda,
Laion, karem li ushanda ma oto nirambara King Devithi
ria.5:5 Ortonom angop wutarin or jihi tukrundari osik avak
7-pela warefi hom nanda os jekamban li lokohondarin jako
ermbehe jekamba oson horngokwa ria.ﷺ

Jon sipsip jikisin or heyeri

6 Urik Sipsip Jikisi or li mandingormendari hom nandarin
amu heyera. Sia king orok pasir ormu sira. Urik mbele
lal tovro kavro ensel hom nandari ondo nga maifuk sindari
ma 24-pela ondo nga orin orok li ruwurala yantleshirik lihi
nindik ormu sira. Marsayi orhi nga misokome orhi nga 7-
pelak nari lir. Ondo Avui Wasilakahi Masikomen heimari
lira. Ondon or halashinak misamsumbu lersuwu sumbuk li
yakmbaha ormu mbara.
7 Urik Sipsip Jikisi or ihi jekamba os ma or sia king orok
liri ma otohi tapmama yok warin ormu lara.
8 Am or ihi jekamba oson or larik, kolok ensel hom
nandari tovro kavro ondo nga maifuk sindari ma 24-pela
ondo nga orhi kumbamuk limu raka lira. Lir amber gita hom
nandari nga hambiya gol nga tolori lira. Hambiya orok arme
kuvasahandari osmu hikrisha hom tlehe lawura. Oso Avui
Wasilaka orhi ma orin li beten undarin heimari sira.
9 Uhu hukwa las karem limu korora,

ﷺMirtonom jivik mi naha jekamba oson mi laha jako
ermbekwa mira. Mberem ushiwak? Mir angop li
jimandingormeshirik hari oma. Uhu fleya hom fi mihi
si ngoroshirik ma misambik fehen indiyok mi laha
Avui Wasilakan mimu hara. Samba apsham aspham
fehendari, mashi apsham apsham mbandari, ma ome
apsham apsham nandari, yanga yangak fehendari
ondon indik lari mira.

5:5 **5:5:** Ma oto Jisas oria. **5:5:** Stt 49:9; Ais 11:1,10; Rev 22:16 **5:6:** Sek 4:10; Jn 1:36; Rev 13:8 **5:8:** Sng 141:2; Rev 8:3-4 **5:9:** Sng 33:3; 40:3; 96:1; 98:1

10 Uhu mi ushihindak ma ondo amber hom Avui Wasilakahi
krahak li sihi orhi prisik nanda lir. Unda osik lir avak
misambin arangoho washilikwa lira.

Sipsip Jikisi hi orhin li hauoweri

11 Urik indik a heyehe na misiri ensel musha mende,
mbeek li kantim undahi ambu, sia king oso nga ensel hom
nandari tovro kavro ondo nga maifuk sindari ma 24-pela
ondo nga li sindari mishik li ruwurala yantlehe wasilakak
hukwan limu korora,

12 Sipsip Jikisi or li jimandingormeri ortonom hi orhin
nimu hauowekuwa. Ortonom kwambu ngashi,
mbele mbele jivi ngashi, wapjip hishiyarinda ngashi,
kwambu mende nga nanda ria. Uhunda osik ma
amber hom orin li rupshihi hi orin li hauowehe
armesarmek orin li mbaka.

13 Urik a misirik mbele mbele amber Avui Wasilaka or
uhundari ol hevenik nandari, misambik nandari, misam
siyok nandari, solwarak nandari ondo amber hom limu
mbara,

Nir ma or sia king orok linda nga Sipsip Jikisi nga frirtonom
ni hausimbausihi ni rupshihi ermba ermbak arme-
sarmek ni mbakwa vria.

14 Karem li mbarik ensel hom nandari tovro kavro ondo
er nga limu mbara, Omendinga sira. Urik maifuk sindari
ma 24-pela ondo kumbambongon li huvuhu fririn limu
hauowera.

6

Sipsip Jikisi jekamba os warefi hom nandak li lokondarin or jakori

1 Urik a lihi na heyerik, Sipsip Jikisi or sihi jekamba oson
or toloho os warefik li lokohondari namtas ormu jakora.
Urik a misirik ensel hom nandari tovro kavro namtar lihi
makrundari hom ormu mbara, Mir ta!

2 Karem or mbarik, kolok hos avisha lar amu heyera.
Ma or hos orok liri oto sayi sarnjava nga or toloho normu
lira. Uhu hat malakama falendari las orin li faleshirik
awun ukurik ormu ira. Awu awu ol or uri ondo er or jihi
tukrurakori lir.

3 Urik a heyerik, Sipsip Jikisi os li lokohondari las er nga
ormu jakora. Urik a misirik ensel hom nandari tovro kavro
lihi lar ormu mbara, Mir ta!

4 Karem or mbarik a heyeri, hos nalo lar ormu tara. Uhu
ma or hos orok liri oto bainat wasilaka las orin li harik

5:10: Kis 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6; 20:6 **5:11:** Dan 7:10; Hi 12:22 **6:1:** Rev 4:6; 5:1 **6:2:** Sek 1:8; 6:1-6

or laharaha nor aukup korokurik ormu ira. Ushirik ma misambik fehe lihi ambek awun li uhu limu anajilamandingormelara. Uhu os li waphimbijihi li lindari osmu mendek nara.

5 Urik a heyerik, kolok Sipsip Jikisi os li lokohondari las nga ormu jakora. Urik a misiri ensel hom nandari tovro kavro lihi lar ormu mbara, "Mir ta!" Karem or mbarik a heyerik hos tle lar ormu tara. Ma or hos orok liri oto skel las nga tava orhik ormu tolora.

6 Urik a misiri ensel hom nandari tovro kavro ondohi nindik mashi las karem simu mbara, "Lerawun ji laka. Lerawu jihin ji larakoshinak ma misambik fehe erenghambar li likwa lir. Oro wolok de namtas lerawun li la nahi, wit bret namtar nom mo bali6:6 bret nalmingrip lakwa lir. Hako jir avak mi oliv nga wain nga kavak ji nawa hala!"

7 Urik a heyerik, Sipsip Jikisi os li lokohondari las nga ormu jakora. Urik a misirik ensel hom nandari tovro kavro lihi lar ormu mbara, "Mir ta!"

8 Karem or mbarik a heyeri, kolok hos aflornivi lar ormu tara. Ma or hos orok liri oto hi orhi, "Man mandingormenda ma ria." Urik ma lar hi orhi, "Os li haha li linda mishi," ormu orin lundiyaha rara. Urik kwambu os ma misambik fehendan fri mandingormekurin fririn limu hara. Urik ma misambik fehe ondon kraha tovro kavrok fri halashirik li sirik kraha namtas frimu mandingormera. Nombo os man fri mandingormeri karem, lal awun li uhu li mandingormeshirik hari lir, lal erengharik hari lir, lal kavamisihi hari lir, hovok lal asa tarmbe mandingormeshirik hari lir. Os man li mandingormeri nombo karem nari lir.

9 Urik a heyerik, Sipsip Jikisi os li lokohondari las nga ormu jakora. Urik a heyerik, ma ol Avui Wasilakahi mashin laha sawendari ma ondo masikome lihin amu heyera. Avui Wasilakahi mashin li sawendari osik li mandingormeri lir. Ondo olmu alta os ofan li ewe suwundari alta siyok siri lira.

10 Orok li sihi limu mbara, "Avui Wasilaka mirtonom ma worna ma indinga mira. Mbele mbele omendinga tontlo mira. Mir omendinga mira. Mberem jishi wolo mendek ma ol nirin kavakavak nahanda ma ondon wasan mi haku?"

11 Karem li mbarik kouavishan lirin li haha limu mbara, "Kandakar nga ji nikishinak wutari avak nakrem lerawun ji landa ma nga, sanjemunda jihi nga, os jirin li mandingormendari hom lirin li mandingormeshinakop Avui Wasilaka wasan lirin ukwa ria."

6:6 **6:6:** Bali ondo rais siji hom nanda lir. Israelik fehe ma bretin li undari lir. Wit siji ya lakak li landari lir, hako bali siji ya awarikandak li landari lir. **6:8:** Jer 15:1-3; Ese 5:12,17; 14:21 **6:11:** Rev 7:9,13; 19:14

12 Urik a heyerik, Sipsip Jikisi os li lokohondari las nga
ormu jakora. Urik nenawu wasilaka misambik simu jira.
Urik ta simbalesik tletlehongori ria. Urik niyaka fi hom
haviri sira.
13 Urik tashingra misambik kongorakari lira, os suwa
wasilakak si rasaha mi fik oson si uwak mi siji sembe sihi
li tikri rakandari hom.
14 Urik lersuwu nga mendek nari sira, os matin li hevehe li
hainduvundari hom. Urik telemba nga ailan nga os li sindari
mishin li halaha limu wanyira.
15 Urik ma amber, malakama nga, gavmanhi lerawun
landa ma nga, maifuk sihi awun undari ma nga, ya mbele
mbele nga nandari ma nga, akishmakisha ma nga, amber
hom limu tulura. Li tuluhu tel akak li layi wanyikurik mo
telembak li lawuhu sunjamanjak li wanyihi li likurik olmu
ura.
16 Uhu telemba nga sunja nga li sawehe limu mbara, Jir
avak nirin armek arangoshinak ni lika. Ma or sia king orok
linda nga Sipsip Jikisi nga frir avak waplelenaha rakwa vria.

17 Nirin fri kavak nakwa wolo osmu pasir nanduwa.
Ushiwak opmu waplelena mendenduwa. Ma lar mbeek
tulundahi ambu ri, wahau.

7

144,000 ma Israelik fehenda Avui Wasilakahi watlak li ewendari

1 Urik a heyerik, ensel tovro kavro misamsumbu yok yok li
sihi suwa rasandarin limu toltangrira. Mberem ushirik? Las
avak suwa si rasaha misambi, solwara, mi ama nga si unak
kavak li naku.
2 Urik a heyerik, ensel lar ta rasandari yok or taha Avui
Wasilakahi watla, os ma orhin or ewekurin, tava orhik ormu
tolora. Uhu ensel tovro kavro ol suwan toltangrindari ondon
ormu wasilakak sawembara karem,
3 Jir avak misambi nga lersuwu nga mi ama nga kavak ji
nawa hala. Awarsinak ol Avui Wasilakahi lerawun landa ma
ondon minyangambi lihik watlak ni eweshinak mbele mbele
ondon kavak jivai naka.
4 Urik li mbarik a misiri ma ol Avui Wasilakahi watlan
li ewendari ma ondo 144,000-ik nari lir. 144,000 ma ondo
Kraishi ma amber ondon heimahanda sira. Lir 12-pela kraha
Israelik fehendak nari lira,

6:12: Mt 24:29; Ap 2:20; Rev 8:12; 11:13; 16:18 **6:13:** Ais 34:4 **6:14:** Rev 16:20 **6:15:** Ais 2:10,19,21 **6:16:** Lk 23:30 **6:17:** Jol 2:11; Mal 3:2 **7:1:** Jer 49:36; Dan 7:2 **7:3:** Ese 9:4,6; Rev 9:4 **7:4:** Rev 14:1,3

5 12,000 kraha Judahik, 12,000 kraha Rubenhik, 12,000
kraha Gathik,
6 12,000 kraha Aserhik, 12,000 kraha Naptalihik, 12,000
kraha Manasehik,
7 12,000 kraha Simeonhik, 12,000 kraha Livaihik, 12,000
kraha Isakarhik,
8 12,000 kraha Sebulunhik, 12,000 kraha Josephik, 12,000
kraha Benjaminhik, karem nari lira.

Hulaima nokopma musha mendek Avui Wasilakan li lotu uri

9 Urik a heyerik, kolok ma musha mendek sia king sindari
mishi orok Sipsip Jikisi fumunyava orhi yok limu tirsaha
sira. Ma ondo warje mende nga nari lir. Mbeek ma lar
kantim undahik nari ambu lir. Ma ondo maome apsham
apsham nandari, samba apsham aspham tlendari, yanga
yangak fehendari, mashi apsham apsham mbandari lir.
Kouavishan li falehe siyahando tavan li tlehe tolori lira.
10 Uhu limu ushambara, "Avui Wasilaka sia king orok
linda nga Sipsip Jikisi nga frirtonom nirin fri lashihindak
jipjip nimu linduwa."
11 Urik ensel ondo amber hom sia king oso nga, maifuk
sindari ma 24-pela ondo nga, ensel hom nandari tovro kavro
ondo nga, li siri mishik li sirala yantlehe kumbambongon li
huvuhu Avui Wasilakan limu hausimbausira.
12 Uhu limu mbara, "Omendinga sira, Avui Wasilaka nihi
malakama ria. Or kwambu ngashi ria. He, kwambu amber
hom orhik nanda sira. Or wapjip hishinda ngashi ria.
Uhu mbele mbele tontlo ria. Ermba ermbak hi orhin ni
hauowehe armesarmek ni mbakwa ria."
13 Urik maifuk sindari ma 24-pela lihi lar anin ormu silira,
"Kouavishan falewa ma ondo lawe lir? Mbeek fehe lir?"
14 Karem or silirik amu mbara, "Awasayi, an ondon na
heyenda ambu nir. Hako mir angop mi heyenda lir." Urik
ormu mbara, "Ma ondo nomorawu wasilaka oso si talari
wolo kwambuk li sihi toltambanaha mbeek halari ambu lir.
Uhu kowe lihin angop Sipsip Jikisi fi orhik li yokoshirik jivi
mendek nari lir.
15 Karem uhunda osik lir Avui Wasilakahi sia king orok li
sihi tempel aka orhi orok niri tandi ornjik lerawun landa ola.
Uwak lirin armek or arangoshiwak jip linda ola.
16 Lir mbeek indik erenghaha jekapnashi lihi hatlayinak
uksem akunak mbakwa ambu lir. Ta mbeek maome lihin
ukorokwa ambu ri, wahau.
17 Sipsip Jikisi or sia kingik linda oto lirin washilikwa ora.
Uhu lirin or laha uknjele mende orok or laha inak uksem

7:10: Rev 4:10 **7:12:** Rev 5:12 **7:14:** Dan 12:1; Mt 24:21 **7:16:** Ais 49:10

akwa ola. Uku oso ermba ermbak lindan handa sira. Unak Avui Wasilaka mi uku lihin or fiyi ermbeshinak mbeek indik tlakwa ambu lir.

8

Sipsip Jikisi warefi yervle os jekamban li lokohondarin or jakori

1 Sipsip Jikisi warefi yervle os jekamban li lokohondarin or jakorik, kolok mbele las mbeek hevenik hukwasiri ambu sir, wahau.
2 Urik ensel 7-pela ondon a heyerik, Avui Wasilaka linda mishi orok li sirik fiwa 7-pelak li harik limu lara.

3 Urik ensel lar hambiya las golik li undari mbele mbele arme kuvasahandarin li ewendarin or toloho alta os ofan li ewe suwundari mishi orok ormu sira. Alta oso golik li uhundari sira. Oso Avui Wasilakahi sia king sindari mishik sindari sira. Urik mbele mbele ol arme kuvasahandarin orin limu hara. Unak ondon or laha Avui Wasilakahi ma os orin li beten undari nga or tirsaha ofa hom or suwukmbahan.
4 Or suwurik mbele mbele arme kuvasahandari nga os li beten undari nga hikrisha hom Avui Wasilakahik simu tlehe lawura.
5 Ushihi hi las alta orok or mbirishihi hambiya orok or hal ewehe misambik or ermberik simu layira. Si layirik si krulatavalaha si lervla mblalanaha nenawu simu jira.

Ensel tovro kavro fiwan li ufunari

6 Urik ensel 7-pela fiwa lihin li toloho li ufunakurik limu hundujera.

7 Urik ensel maifu fiwa orhin or ufunarik ais[8:7] nga hi nga fi nga li tirsaha misambik li ermberik limu takara. Urik misambi nga mi ama nga krivi nalmingripmbak li eweshirik krivi namtas hi er simu urakora. Uhu mingrimboska amber hom er nga simu urakora.

8-9 Urik ensel ome lar fiwa orhin or ufunarik telemba laka hom nandari las hi hom si ukruhu solwarak simu layira. Urik solwara nga mbele mbele ol solwarak fehenda nga sip ol solwarak yandari nga krivi nalmingripmbak li eweshirik limu sira. Urik solwara krivi las fikop simu havira. Urik mbele mbele ol solwarak fehenda er limu harakora. Urik sip ondohi krivi las kavak er simu narakora.

7:17: Sng 23:2; Ais 25:8; Rev 21:4 **8:3:** Kis 30:1-3; Rev 5:8 **8:5:** Kis 19:16-19; Wkp 16:12; Rev 11:19; 16:18 8:7 **8:7:** Ais oso sunjakombe hom takanda sir. Hako ji tolonak ukuk nakwa sir. **8:7:** Kis 9:23-26; Ese 38:22; Jol 2:30

10-11 Urik ensel ome lar fiwa orhin or ufunarik tashingra lar mawale hom or ngokishaha ormu ukuk rakara. Tashingra oto hi orhi, "Jeseng anda." Urik uku amber krivi nalmingrip li eweshirik krivi lasik or takaha uku oson or urik kavak er simu nara. Urik ma musha uku oson li aha er limu harakora.
12 Urik ensel ome lar fiwa orhin or ufunarik ta niyaka tashingra krivi nalmingripmbak li eweshirik limu sira. Urik tandi, nirsumbu, takondi, homiri wolo las mbeek ta jiri ambu sir. Niri wolo erem, tamango, nirkundi, am si harakuri wolo las mbeek niyaka nga tashingra nga uri ambu lir.
13 Urik apkumbono lar a heyerik, lersuwu nindik or fruhu ihi wasilaka mendek ormu mbara, "Misi, ensel ome nalmingrip ondo am fiwa lihin li ufunanak nomorawu wasilaka mende ma misambik fehendahik si talakwak osmu nanduwa. Karem uwosik lirnjik amu holo, holo, holo mendenduwa."

9

Ensel lar nga fiwan or ufunari

1 Urik ensel ome lar fiwa orhin or ufunarik tashingra lar hevenik takarin amu heyera. Urik wa os kasalkop nandari ki sihin orin li harik ormu tolora.
2 Uhu wa akayangan or sutlashirik hikrisha wasilaka mendek simu tlehe rasara. Si rasaha ta nga mbele mbele ondo nga amber si arangoshirik simu tangna arangora.
3 Urik sanglambai hom nandari musha mendek hikrisha nindik er nga li talaha limu tasara. Kwambu os lihik nari listavahi kwambu hom nari sir.
4 Urik sanglambai ondon limu sawera, "Jir avak mingrimboska nga mi ama nga kavak ji nawa hala, wahau. Ma ol Avui Wasilakahi watla nga nanda ambu ondo nom kavak ji naka.
5 Hako lirin ji mandingormewa hala. Entlembale laka os listava man si shishiwak li misinda hom niyaka tostava yoko hom lirin ji haka."
6 Oso wolo ma misambik fehe li hakwak hishikwa ol te. Hako mbeek hakwa ambu lir, wahau.
7 Sanglambai ondo a heyeri, os hos awun li ukurik li hundujehendari hom nari lir. Masiji lihik gol hom nandari hatin faleri lir. Fumunyava lihi mahi fumunyava hom nari lir.
8 Masikukwa lihi nokopjihi masikukwa hom nari lir. Fu lihi wasilaka mende laionhi fu hom nari lir.

8:10-11: Jer 9:15 **8:12:** Ese 32:7; Rev 6:12-13 **8:13:** Rev 9:12; 11:14 **9:1:** Rev 20:1 **9:2:** Stt 19:28; Kis 10:12-15; Jol 2:2,10 **9:4:** Rev 7:3 **9:6:** Jop 3:21; Jer 8:3 **9:7:** Jol 2:4 **9:8:** Jol 1:6

9 Awun undari kowe os li faleri oso siot kapa hom nari
sir. Uhu os li fruhu iri shervle hukwa lihi wasilaka mendek
mbari sir. Os hos awun li ukwak karisin li longo iwak si
hukwasindari hom hukwasiri sir.
10 Jinyi lihi listavahi jinyi hom nari lir. Fu lihi os man
li shishirik niyaka tostava yoko hom entlembale kavan li
misindari ondo jinyi yok nandari sir.
11 Lir malakama ngashi lir. Or ensel wa kasalkop nandarin
washilindari ensel oria. Hibru mashik hi orhi Abadon oria.
Hi oso maintontlo sihi Mbele mbelen kavak nanda ma ria.
12 Misi, nomorawu wasilaka maifuk talari kasira. Hako
nomorawu frijip kumak talakwa op nandu.

Ensel lar nga fiwan or ufunari

13 Urik ensel lar fiwa orhin or ufunarik mashi las amu
misira. Mashi oso alta os ofan li ewe suwundari mishi
marsayi tovro kavro yok yok sindari lihi nindik talari sira.
Alta oso golik li undari sira. Avui Wasilakahi sia king nandari
mishik sindari sira.
14 Urik mashi oso ensel or fiwan ufunarin karem simu
mbara, Ensel tovro kavro ol fa Yufretis orok li toltangrishi-
wak liwa ondon mbashinak li ika.
15 Karem or mbarik ensel ondon li halashirik limu ira.
Os lirin orok li toltangrishirik li liri karem. Orok li linak
ma misambik fehe os kraha nalmingrip li halashinak kraha
namtas lihi li jimandingormekuna wolo am si nanak li
mbashinak livai ika. Undari osik os li mbahandari wolo am
si narik li mbashirik limu ira.
16 Awun undari ma lihi ol hosik liri 200 milionik nari lira.
Karem li mbarik amu misira.
17-18 Urik suku hom hos nga ma ol hosik liri nga amu
heyera. Awun undari kowe lihi siot kapa nalo, mi ama
rombo, aflornivi ondo hom nandarin limu falera. Hos ondo
masiji lihi laionhi masiji hom nari lir. Uhu suwambushi
lihik hi tarvle nga hikrisha nga sunja salfa nga simu tala
ira. Salfa oso hikrisha hom naha kuvasahanda sira. Urik ma
misambik fehe kraha nalmingrip li halashirik li sirik kraha
namtas mbele mbele ol hoshi suwambushik talari ondo mu
lirin mandingormera.
19 Hos ondo kwambu lihi jinyi yoko nga masiji yoko nga
nandari lir. Jinyi lihi hovo hom naha masiji nga nari lir. Uhu
jinyi orok kraha namtas limu mandingormera.
20 Ma ol li mandingormeri ambu ondo mbele mbele ol
talari ondon angop heyeri lir. Hako lir mbeek wavun
tormblehe wasi lihin ushanguamblandarin halari ambu lir.
Uhu god ol ma tavak li undari ondon li lotu undari nga halari
ambu lir. God ondo li uri golik, silvak, sunja brasik, sunjak,

9:9: Jol 2:5 **9:15:** Rev 8:7-12

mik, karem li undari lir. Ondo mbeek heyehe misihi yandari ambu lir.
21 Hako ma ondo mbeek wavun tormblehe os man li
mandingormendari nga man li singalandari nga nokophirm-
birihi hulatolhakandari nga hirnyandari nga halari ambu
lir, wahau.

10

Ensel lar jekamba las Jonin or harik or ari

1 Urik a heyerik, ensel kwambu mende lar heven yok ormu takara. Or takarik lersuwu avisha las waskowarmba hom orin simu tala yantlera. Urik hoptle lar masik nuku orhi yok siri ri. Fumunyava orhi ta hom jiri ri. Kumba orhi hi hom nari vri.
2 Uhu jekamba os li hevendari awar nari lar tolori ria. Jekamba oso angop si horngoho tava kowe orhik wari sir. Kumba mama yeje solwarak or esehe kumba ashi yeje misambik ormu esera.
3 Uhu wasilaka mendek os laion li mbandari hom or mbarik lersuwu 7-pela ondo makrundari hom limu tangrira.
4 Urik mashi os li mbari oson a kayekurik amu ura. Hako a misirik heven yok mashi las simu mbara, *Mashi os mi misiwa oson kayewa hala. Oso halashinak men sunguwavu mihikop si naka.*

5-6 Urik a heyerik, ensel oto tapmama orhin heven yok or lalawuhu hi Avui Wasilakahik ormu ushambara karem, *Avui Wasilaka ermba ermbak linda ria.* Or heven nga misambi nga solwara nga mbele mbele ol orok nandarin uri ria. Hi orhik omendingak amu mbanduwa. Or mbeek nambek nikishikwa ambu ri, wahau. Mbele mbele ol or ukmbaha or mbahanda ondon avak or ukwa lira.
7 Ensel yervle fiwan or ufunanak nombok mbele mbele orhi ol mas wanyi wanda ondon avak kormbak or halanak talakwa lira. Os mas wolokop lerawu orhin landari profet orhi ondon or sawendari hom mbele mbele ondo li talanak heyekwa lir.* Karem ensel oto ormu mbara.

8 Urik mashi os mas heven yok anin saweri mashi oso indik anin osmu mbara, *Mi ihi jekamba os ensel or kumba yeje solwarak eseshihi kumba yeje misambik esewa otohi tava kowek horngo wawa oson i laka.*
9 Urik a ihi namu mbara, *Jekamba oson anin handa.* Urik ormu mbara, *Laha aka. Mi awa wolo ayi hom jip akwa sir. Hako mi arkunyawa wolo jeseng akwa sir.*

9:20: Sng 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23; Rev 16:9,11 **10:4:** Dan 12:4,9 **10:5-6:** Lo 32:40; Dan 12:7 **10:7:** Amo 3:7 **10:9:** Ese 2:8; 3:1-3

10 Karem or mbarik jekamba oson a laha namu ara. Na ari
wolo ayi hom jip ari sir. Hako na arkunyari wolo jeseng ari
sir.
11 Urik anin limu sawera, "Mi ihi indik mbele mbele ol
Avui Wasilaka ma misambik fehe lihik or ukmbaha nor
mbahandarin kormbak saweka. Yanga yangak fehenda nga,
maome apsham apsham nanda nga, mashi apsham apsham
mbanda nga malakama amber er nga lihik talakundan
sawenak li misika," karem limu mbara.

11

Profet Avui Wasilakahi frijip fri taha mashi orhin sawekwa vria

1 Urik kombe las mbele mbelen li ukurik li heimandari
hom nandarin anin limu hara. Uhu limu mbara, "Kolok
mi ihi Avui Wasilakahi tempel aka nga alta os ofan li ewe
suwunda mishi nga ambe ambe frihin heimaka. Uhu ma ol
aka orok lotu unda ma ondon kantim uka.
2 Hako avak tempel aka hikri yeje nga heimawa hala.
Oson halashinak si naka. Mberem ushiwak? Oso haiten ma
tavarenje lihik ni halashinak li ralaha Avui Wasilaka kolaka
orhi oson kavak li naha hiniyin hongokwa lira. Os hiniyin li
hongoho li likwa niyaka 42-pelak nakwa sira.
3 Unak a mbashinak profet anhi frijip fri taha mashi
anhin sawekwa vria. Ma misambik fehenjik fri holoho ma
hashiwak li jerlayinda hom frir erem jerlayihi mashi anhin
sawekwa vria. Uhu niri 1,260-kop mashi anhin sawekwa
vria."
4 Ma ovro opmu mi oliv ovro nga lam ovro nga heimanda
vria. Avui Wasilaka or misambi toson tolonda or linda
mishik linda vria.
5 Os ma lal fririn kavakavak li ukmbaha li hishi nahi, hi
avak suwambushi frihik si talaha wutari frihi ondon ukwa
sira. Erem fri uwa nombo orok hakwa lira.
6 Frir kwambu os ma rakandan toltangrinda nga nanda
vria. Uwosik Avui Wasilakahi mashin fri sawewa wolo,
mbeek ma rakakwa ambu sir. Uhu os fri mba, "Halanak
uku amber fikop havikwa sir." Os karem fri mba nahi, erem
nakwa sir. Uhu kwambu os mbele mbele misambik fehen
uwak kavak li nanda ngashi vria. Mbele mbele ol fri ukwak
fri hishiwa, men fri mbanak nakwa sir.
7 Mashi Avui Wasilakahin fri sawerakoshinakop kala asa
oto wa os kasalkop nandan or halaha heyeyok tasakwa ria.
Or tasaha ma ovro nga li anajihi nor mandingormeshinak
hakwa vria.

11:1: Ese 40:3; Sek 2:1-2 **11:2:** Lk 21:24; Rev 13:5 **11:4:** Sek 4:3,11-14 **11:5:** 2 Sml 22:9; Sng 97:3 **11:6:** Kis 7:17-20; 1 Sml 4:8; 1 Kin 17:1 **11:7:** Dan 7:21; Rev 12:17; 13:7; 17:8

8 Fririn or mandingormeshinak maninimba frihin nombo lakak li eweshinak orok wakwa vri. Wasilaka frihin miandok li tirishirik or hahandari kolaka orok li eweshinak wakwa vri. Kolaka oso sauheimakop li ushanda Sodom fre Ijip.

9 Orok er fri wanak mbeek li wakor ewekwa ambu vri. Niri nalmingrip li ishinak tandi las wolo takomek or sinak mbeek li wakor ewekwa ambu vri. Ma amber, yanga yangak fehenda nga, samba apsham apsham tlenda nga, mashi apsham apsham mbanda nga maome apsam apsham nanda nga amber hom li heyekwa vria.

10 Maninimba frihin li heyehe li rupkapshihi mblakwa lira. Mberem ushiwak? Frir mbele mbele kavakava os li urin kormbak fri sawehe nomorawu wasilakan lirin hari vri. Uri osik fri hashirik li rupshihi hiyawu wasilakan li uaha mbele mbele presen ondon lihi ambek li anahaha lakwa lira.

11 Niri tandi os orok fri wakwa am li ishinak, kolok, Avui Wasilaka fririn or mbanak indiyok usahakwa vria. Fri usahanak, ma amber fririn li heyehe aje mendekwa lira.

12 Unak mashi las heven yok fririn karem sawekwa sira, "Torok shi rasaka." Unak wutari frihi ondo amber li siheyenak lersuwu nindik fri ihi hevenik lawukwa vria.

13 Fri lawunak, kolok, nenawu wasilakak jikwa sira. Unak kolaka orok kotava ome las kavak si nanak ma 7,000 orok hatejerakokwa lira. Hako kotava ome 9-pela mbeek kavak nakwa ambu lir. Unak ma orok liwa amber hom li aje mendehe Avui Wasilaka or hevenik linda hi orhin hauowekwa lira.

14 Misi, nomorawu wasilaka os nindisik talakwa kasira. Hako nambek nakwa ambu sir. Kandakar nom ji linak nomorawu wasilaka las er nga talakwa sir.

Ensel yervle fiwan or ufunari

15 Urik ensel yervle fiwa orhin or ufunarik, kolok, ensel ol hevenik lindari olmu mbara, "Ter mbele mbele ol misambik nawa ondo amber Avui Wasilaka nihi nga Krais nga frihi siyok sikwa lira. Ushinak Avui Wasilaka nihi ortonom ermba ermbak mbele mbele ondon washilikwa ri."

16 Mashi oso erem li mbarik maifuk sindari ma 24-pela ol Avui Wasilaka or lindari mishi orok kawu lihik lindari ondo li usaha kumbamblurik li raka lihi avermbuwaha

17 orin limu hausimbausira karem,

"Avui Wasilaka mirtonom kwambu ngashi mira. Mas mi lir, ter mi lihi, kumak likwa mira. Mir kwambu nga mi nanda oma. Hako ter kwambu wasilaka

11:8: Lk 13:34 **11:11:** Ese 37:5,10 **11:12:** 2 Kin 2:11 **11:13:** Rev 6:12; 16:18 **11:14:** Rev 9:12 **11:15:** Kis 15:18; Sng 10:16; Dan 2:44; 7:14

mihin kormbak mi halashihindak misambi toson os mimu tolonduwa. Uwosik mirin armesarmek nimu mbanduwa.
18 Mirin lotu unda ambu ondo mirin ngrianda lir. Hako mir ter avak waplelena mihin kormbak mi mukushinak heyekwa lir. Ma ol hahanda ondo mbele mbele kavakava ol li uhundan mi heyembakwa wolok osmu nanduwa. Uhu ma ol misambi toson kavak nahanda ma ondon kavak mi nakwa wolok osmu nanduwa. Uhu ma ol lerawu mihin lahanda ma ondon wasan mi hakwa wolok osmu nanduwa. Ma ol lerawu mihin landa ma karem, profet nga, ma ol mirin tiyanda ma ondo nga, ma ol mirin ajehe mihi siyok sinda nga, hiushama nga, erndakava nga, ondo amber hom mihi ma lira. Os li unda wasan mi ukwa wolok osmu nanduwa.
19 Urik a heyerik, heven akayanga osmu sutlara. Si sutlarik a heyeri, Bokis Kontrak os Avui Wasilakahi lo oson li ewendari oso osmu tempel aka orok sira. Urik si lervlaha simu krulatavalara. Urik nenawu mu jira. Urik marngauk nijava sunjakombe kanda hom nandari nga ais nga limu misambik rakara.

12

Jon nokove las nga hovo laka nga nor heyeri

1 Urik mbele las apsham apsham nandari lersuwu yok simu naha sira. Urik a heyeri, nokove las osmu orok sira. Tan waskowarmba hom si falehe niyaka heyek simu ese sira. Urik tashingra 12-pela malakama hatin li falendari hom masiji sihik limu sirala yantlera.
2 Masamnomok si nahandarik jikisin si wakuri wolok si narik wasilakak simu tashira.
3 Urik mbele las apsham apsham nandari lersuwu yok simu naha sira. Urik kolok, a heyeri hovo lar, kanda ambu, nalok nari ri. Masiji orhi 7-pelak marsayi orhi 10-pelak nari lir. Uhu hat malakama falendari hom nandari ondo masiji amber orhik nari lira.
4 Tashingra amber krivi nalmingrip li eweshirik namtas jinyi orhik misambik ormu kruhu larakara. Uhu os nokove oso jikisin si wakurik si tashiri mishi orok ormu sira. Unak jikisin si washinak or shiakmbahan.
5 Hako jikishulayin si washirik, kolok orin li laha sia king orok li laihalashirik Avui Wasilaka nga ormu lira. Jikisi oto kumak malakamak or naha malafu orhi nga nor sishinak ma amber avak orhi siyok sikwa lira.

11:18: Sng 110:5; 115:13; Ro 2:5; Rev 20:11-13 **11:19:** Hi 9:4; Rev 8:5; 15:5; 16:21 **12:2:** Mai 4:10 **12:3:** Dan 7:7 **12:4:** Dan 8:10 **12:5:** Sng 2:9; Ais 7:14; 66:7; Rev 19:15

6 Urik nokove oso yanga os ma ngashi mishi ambu orok simu tulu ira. Yanga oso Avui Wasilaka sirnjik or hundujeri mishi sira Urik niri os sirin orok li eweuri ondo 1,260-pelak nari lira.
7 Urik hevenik awu laka las Maikel nga ensel orhi ondo nga, hovo oto nga ensel orhi ondo nga, limu anajira.
8 Li anajihi Maikel le hovo oton li jihi li kria ermbeshirik hevenin or halaha misambik ormu takara.
9 Hovo oto maskop lihindari ria. Hi orhi Laulaka ri. Hi yeje orhi Satan oria. Or ma misambik fehe mbele mbele kavakavan li uwak or heyeshihi Avui Wasilakan i sawenda ma ria. Ortonom ma amber or mbafirimbawak kavakavan unda lira. Oto indingana. Or nga ensel orhi nga li jikria ermbeshirik misambik limu rakara.
10 Urik a misirik mashi las hevenik simu mbara, "Avui Wasilaka nihi angop nirin indik or lashiwak kwambu orhi osmu kormbak talanduwa. Krais or hulaima nokopman jivinakurik or kamahanda ma oto ter ormu malakamak naha linduwa. Mberem ushiwak? Laulaka angop li kria ermbeshiwak misambik takawa ria. Uwosik or mbeek Avui Wasilakahi misokomek sihi mbele kava las mahasanje nihi li unak or heyeshihi Avui Wasilakan i sawekwa ambu ri.
11 Mahasanje nihi ondo mbeek orin ajeri ambu lir, wahau. Lir mbeek Sipsip Jikisi nga mashi orhi nga lafakatangriri ambu lir, wahau. Fi orhik indik lirin or lashihindak kwambuk li sihi mashi orhin li saweshirik wutari lihin jihi tukruri lir. Awu oson li uri, lir mbeek li hakurin ajeri ambu lir, wahau. Lir men li hakuri nom hishiri lir.
12 Ji misi, ma jir hevenik linda ji rupshika. Hako misambik linda nga solwarak linda nga ji auheyeka. Nomorawu wasilaka avak jihik talakwa sir. Mberem ushiwak? Laulaka angop hevenin or halaha yanga jihi misambi orok or takaha ormu waplelenanduwa. Or heyewa, lerawu orhin or lakwa mbeek nambek nakwa ambu sir. Avak mendek si nakwak or heyewa osik ormu waplelenanduwa. Uwosik ji ajeka."
13 Hovo oton li kria ermbeshirik misambik or takaha ormu mbara, "Hako misambik amu linduwa." Ushihi nokove os jikishulayin wari oson ormu laha lisuwu ira.
14 Hako apkumbon shervle hom sirin li hambashirik yanga os ma ngashi mishi ambu orok si likurik simu fruhu ira. Yanga orok avak asama nalmingrip niyaka 6-pelak si linak sirin li eweukwa sir. Unak hovo oto mbeek sirin shiakwa ambu ri.
15 Urik hovo oto nokove oson or lisuwu ihi taje orhin or sayashirik uku wasilaka mendek taje orok si tasaha simu

12:7: Ju 9 **12:9:** Stt 3:1,14; Lk 10:18; 22:31; Rev 20:2 **12:10:** Jop 1:11; Sek 3:1 **12:12:** Ais 44:23; 49:13 **12:14:** Dan 7:25; 12:7

ngoro rakara. Uhu os fa wasilakak si rasanda hom si rasaha nokove oson si sirikmbaha simu ngoro ira.

16 Hako misambi nokove osonjik si sihi si takri takri rashirik uku os hovohi taje orok ngoro raka iri osmu orok layira.

17 Ushirik hovo oto or waplelenaha or aukup koroho nokove oso nirambara sihin or mandingormekurik ormu ura. Nirambara sihi Jisashi mak li naha mashi Avui Wasilakahin misindiyanda ma lira.

18 Urik hovo laka oto ormu solwara mambuk sira.

13

Kala asa frijip fri usahari

1 Urik a heyerik, kala asa lar solwarak ormu usahara. Masiji orhi 7-pela amber hom hi nga nari lir. Hi ol orok nari Avui Wasilakan okolendari mashin li kayehendari lir. Uhu marsayi orhi 10-pela amber malakama falendari hat nga nari lir.

2 Or pusi tarmbe laka lepat hom nari ria. Kumba orhi wanyir asa laka bea, karem li ushandari hom nari vria. Suwambushi orhi laionhi suwambushi hom nari sira. Urik hovo laka oto kwambu orhi nga yamba orhi nga kala asa oton ormu hara. Ushinak malakamak os or nanda hom or naha mbele mbele or unda hom or ukmbahan.

3 Kala asa oto masiji orhi las angop li jimandingormendari hom nari sir. Hako os li jihindari oje reme nom nari sir. Urik ma misambik fehe amber hom kwambu orhin li heyehe li lishnyafaha orin limu tiya ira.

4 Hovo oto kwambu orhin kala asan or hashirik ma amber oson li heyehe hovo oton olmu lotu ura. Uhu kala asa oton er nga li lotu uhu limu mbara, M*a* lar mbeek kala asa oto hom nanda ambu ri. Ma lar mbeek orin jihi tukrundahi ambu ri.

5 Urik kala asa orhinjik or yerkujihi Avui Wasilakan mashi kavakavan ormu mbara. Uhu niyaka 42-pelakop mbele mbele os or hishindarin ormu ura.

6 Uhu Avui Wasilakan mashi kavakavan or mbaha okolehe hi Avui Wasilakahin or haka ewehe kuyanga os or linda nga ma ol kuyanga hevenik linda nga mashi kavakavan or mbaha ormu worentlehe mbara.

7 Uhu nor taha awun or uhu Avui Wasilakahi man ormu jihi tukrura. Ushirik ma amber, yanga yangak fehendari, maome apsham apsham nandari, mashi apsham apsham

12:17: Rev 11:7 **13:1:** Rev 12:3; 17:3,7-12 **13:2:** Dan 7:4-6 **13:3:** Rev 17:8 **13:4:** Rev 11:7 **13:5:** Dan 7:8,25; 11:36; Rev 11:2

mbandari, samba apsham aspham tlendari, amber hom orhi siyok limu sira.

8 Uhu orin limu lotu ura. Avui Wasilaka misambin or uri wolok sishi raha ter nawa, ma ondo hi lihin mbeek Avui Wasilakahi buk orok li kayehendari ambu lir, wahau. Buk oso Sipsip Jikisi or li mandingormeshirik hari buk orhi osira.

9 Ma ol mambla ngashi mashi kason yawur li misika.

10 Ma ol krawuk sikmbaha Avui Wasilaka mbahanda ondo avak krawuk sikwa lir. Ma ol bainatik li shimandingormekmbaha or mbahanda ondo bainatik li shimandingormekwa lir. Hako os erem si nawa wolo halanak orin tiyanda ma ondo kwambuk li sitambanaka. Uhu orin li halawan li hala.

11 Urik a heyerik, kala asa ome lar nga misambik ormu usahara. Masiji orhik marsayi frijip tungua siri vria. Ovro sipsip jikisihi marsayi hom nari vria. Hako ara orhi hop arak mbari ria.

12 Uhu kwambu or maifuk usahari kala asahi kwambun or laha lerawun ormu lara. Uhu ma misambik fehen or ukmisirik maifuk usahari kala asan limu lotu ura.

13 Uhu mbele mbele apsham apsham nandarin ormu ura. Las or uri ma li heyeri karem, hin or mbarik hevenin si halaha misambik takari sir.

14 Mbele mbele apsham apsham nandari ondon kwambu kala asa or maifuk usahari otohi kwambuk ormu ura. Uhu ma misambik fehen or haimba handambashirik kala asa or maifuk usaharin limu lotu ura. Uhu or mbarik mbele las limu hambara. Os li hambari oso kala asa or maifuk solwarak usahari oton heimari sira. Uhu or mbashirik oson limu lotu ura.

15 Uhu or mbashirik os li hambari oso mu maimbara. Si maimbarik ol sirin lotu uri ambu ondon simu mandingormera.

16 Uhu ma amber or mbashirik tapmama lihik mo minyangambi lihik watlak li ewekmbaha ormu mbara. Ma ol hi ngashi nga, hi ngashi ambu nga, mbele mbele ya ngashi nga, erndakava nga, akishmakisha nga, ma ol men yanda nga ma amber hom watla orhin li lakmbaha ormu mbara.

17 Watla oso kala asa or maifuk usahari hi orhi nga namba orhi nga nari sira. Hako os ma lar watla oso nga or nana ambu nahi, mbeek mbele mbele mahin frungawukwa ambu ri. Unak ma mbeek mbele mbele orhin frungawukwa ambu lir.

18 Ma ol hishiyarinda nga nawa ondo avak mashi kaso maintontlo sihin yarikwa lir. Ma ol waphishiyarinda nga

13:8: Sng 69:28; Rev 17:8; 20:12,15; 21:27 **13:10:** Jer 15:2; 43:11; Rev 14:12
13:13: 1 Kin 18:24-39; Mt 24:24; Rev 19:20 **13:16:** Rev 14:9-11; 16:2; 20:4

nawa ondo namba oson avak li kantim ukwa sir. Ma larhi namba sir. Namba oso 666 osira.

14

Sipsip jikisi orhi ma hukwa las li korori

1 Urik indik amu heyera. A heyeri, kolok Sipsip Jikisi telemba Saion orok or sihi ma 144,000 ondo er nga nakrem limu sira. Minyangambi lihik Sipsip Jikisi hi orhi nga Avui orhi hi orhi nga li kayeshirik nari lira.

2 Urik a misirik heven yok simu hukwasira, os uku telemba lakak si takandari hom mo makrundari hom. A misiri gitan li tokondari hom mbari sira.

3 Ma 144,000 ondo Avui Wasilakahi sia king nga ensel hom nandari tovro kavro nga maifuk sindari ma 24-pela ondo nga li sindari mishik pasir li sihi hukwa akri las limu korora. Ma anandi mbeek hukwa oson korondahi ambu lir, wahau. Ma ol Avui Wasilaka indik or lari ondo nom hukwa oson korondahi lir.

4 Ma ondo mbeek nokove nga liyandari ambu lira.14:4 Uri osik jivik nari lir. Sipsip Jikisi or iwa mishi orok er nga tiya indari ola. Avui Wasilaka ma misambik fehe lihi nindik fi Jisashik or frungawuri lir. Lir Avui Wasilaka fre Sipsip Jikisi frihi ma lira. Lir akwa mama os Avui Wasilakan li handari hom nari lir.

5 Lir mbeek mbafirimbaha mbele mbele kavakavan undari ambu lir.

Ensel nalmingrip mashin li saweri

6 Urik a heyerik, ensel lar lersuwu nindik ormu fruhu ira. Uhu Avui Wasilaka or ermba ermbak lindahi mashin ormu laha sawe ira. Ma misambik fehe samba apsham aspham tlendari, yanga yangak fehendari, mashi apsham apsham mbandari, maome apsham apsham nandarinjik ormu mashi oson laha sawehe ira.

7 Uhu wasilakak ormu mbara, “Avui Wasilaka ma misambik fehe mbele mbele ol li undan or heyembakwa wolok osmu nanduwa. Karem uwosik orin ji ajehe hi orhin ji hauoweka. Or mbele mbele amber, heven, misambi, solwara, uku ondo amber or uhundari olik orin ji lotu uka.”

8 Urik ensel ome lar nga or taha ormu mbara, “Kolaka Babilon angop kavak nawa sir. Kava indingok nawa sir. Mberem ushirik? Sir ma misambik fehen si mukurik lir ya mbele mbele misambi torok fehenjik li hishombashiowehe Avui Wasilakan halari lir, os nokove hula sihin si halashihi hula anandi nga si yanda hom. Erem li uri osik avak Avui

---

14:2: Rev 1:15; 19:6 **14:3:** Ais 42:10; Rev 5:9; 7:4 14:4 **14:4:** Mashi oso sauheimak li mbandari sir. 144,000 ma ondo Kraishi ma lira. Sunguwavu lihin Jisasin li hahanda osik misokome Avui Wasilakahik olmu jivik nara.

Wasilaka waplelena orhin wain uku hom or hanak akwa lir.�

9-10 Urik ensel ome lar nga or taha wasilakak ormu ushaha mbara, "Os ma lar or halanak kala asahi watlak minyangambi mo tava orhik li ewehe, os orin li heimaha li uhunda nga or lotu u nahi, avak nomorawu lakan lakwa ria. Avui Wasilaka wain uku kwambun or hanak akwa ria. Wain uku oso mbeek uksembe nga nor ngoroshinak kwambu sihi mendek nakwa ambu sir, wahau. Wain uku oso waplelena orhin heimanda sira. Unak ma oto avak wain uku oson or anak orin li laha hik li ermbenak taimashikwa ria, os sunja salfa hi hom langlang tanda mishi orok. Unak ensel Avui Wasilakahi ondo nga Sipsip Jikisi nga li heyekwa ria.

11 Unak niri tandi ermba ermbak hi oso er si ukwa ria, mbeek mendek nakwa ambu sir. Mberem ushiwak? Kala asa nga os orin li hambaha li uhundari oson or lotu uhu watla orhik li jiri ora. Uwosik hi er si ukwa ria.

12 Hako jir Avui Wasilakahi ma jirin, kwambuk ji sihi lo orhin ji toloho Jisasin ji halawan ji hala. Os erem ji u nahi, jir mbeek kavak nakwa ambu jir."

13 Urik mashi las heven yok a misirik simu mbara, "Mir mashi las karem kaye, ter wolok sishihi iwa ma jirin, os Jisasin ji tiyaha ji hawa, ji rupshika."

Karem si mbarik Masikome Avui Wasilakahi ormu mbara, "Ome sira, li rupshika. Mberem ushiwak? Lerawu hava os li lahanda am mendek si nashiwak olmu limasikuwa. Uhu mbele mbele lerawu jivi os misambik li liri wolo li uhundari osmu lihik er nga nakrem nanduwa."

Akwan landa wolok si nari

14 Urik indik a heyeri, kolok lersuwu avisha las a heyeri, ma hom nari lersuwu avisha orok ormu lira. Malakama falenda hat gol las ormu falera. Uhu andule ontlo awuk nandari las ormu tolora.

15 Urik ensel ome lar Avui Wasilakahi tempel akan or halaha hikrik or talaha ma oton ormu ushaha mbara, "Andule mihin laha akwan laka. Akwa am si hisharakowak akwan landa wolok osmu nanduwa."

16 Karem or mbarik ma oto misambik or haka ayangoho akwa ol hisharin ormu lara.

17 Urik ensel ome lar er nga Avui Wasilakahi tempel akan or halaha hikrik ormu talara. Or er nga andule ontlo awuk nandarin ormu tolora.

18 Urik ensel ome lar alta os ofan li ewe suwundari mishin or halaha ormu talara. Ensel oto hi os alta orok

14:8: Ais 21:9; Jer 51:7,8; Rev 17:2; 18:2,3 **14:9-10:** Stt 19:24; Sng 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Ese 38:22; Rev 13:12-17; 16:19; 20:10; 21:8 **14:11:** Ais 34:10 **14:12:** Rev 13:10 **14:14:** Dan 7:13

nandarin tolondari ensel oria. Uhu ensel or andulen tolorin ormu ushaha sawera, "Wain siji misambik fehe angop hisharakowa lir. Andule mihin laha akwa ondon laka."
19 Karem or mbarik andule orhin or laha misambik or haka ayangoho wain siji ondon ormu lara. Uhu sunja laka os wain sijin li jimbresendari mishi orok or ermberik limu layira. Sunja os wain sijin li jimbresendari oso Avui Wasilaka waplelena orhin heimanda sira.
20 Wain sijin li jimbresendari mishi oso kolaka hikriyok sindari sira. Wain sijin orok li jimbreserik fi simu tasara. Uhu fa laka hom si naha misambin simu sirira. Fi oso si tasaha si ngoro iri hombelaka sihi 300 kilomitak nari sir. Uhu ma fa wolnawak or mbuwak si frumundari hom nari sira.

15

Ensel ondo mbele mbele os man kavak nandan li toloho li ermbekurik hundujeri lir

1 Urik a heyeri, apsham apsham nandari las lersuwuk si narik a heyehe namu lishnyafara. Na heyeri, ensel 7-pela orok li sihi mbele mbele os man kavak nakundarin namtarmba namtarmbak limu tolora. Ol li tolori ondo waplelena Avui Wasilakahi yervle mende lira. Li talarakoshinak mbeek anandi las nga talakwa ambu sir, wahau.
2 Urik a heyeri, solwara hom nanda las osmu orok nara. Oso ukngambayi hom kuruvlari sira. Uhu na heyeri, ma ol kwambuk sitambanaha wutarin jihi tukruri ma ondo nom orok olmu sira. Lir mbeek kala asa nga mbele las or hom li hambari nga namba orhi nga lotu uri ambu lir, wahau. Solwara mambuk ukngambayi hom nari mishi orok li sihi Avui Wasilaka hahandari gitan limu toloho sira.
3 Uhu hukwa las Moses Avui Wasilakahi lerawun landari ma or korondari hukwa nga Sipsip Jikisi otohi hukwa las nga limu korora karem,

"Avui Wasilaka mirtonom kwambu ngashi mira. Uhu mbele mbele ol wavu mihik mi hishihi mi unda ondo amber jivik li naha worna mendek omendingak nanda lira. Mir malakamak ermba ermbak er nanda mira.
4 Ma amber avak mirin li ajeka. Uhu mirin li lotu uhu li mbaka, mirtonom ma worna ma mende indinga mira. Mbele mbele ma ol li undan mi heyembakwa nombo oso wornak si nawak li heyenda osa."

5 Urik indiyok amu heyera. Tempel aka hevenik sinda osmu orok sira. Uhu na heyerik, sel aka os tempel akome nindik sindari osmu sutlara.

14:18: Jol 3:13 **14:20:** Ais 63:3; Rev 19:15 **15:3:** Kis 15:1; Sng 139:14; 145:17 **15:4:** Sng 86:9; Jer 10:6-7 **15:5:** Kis 38:21

6 Urik ensel 7-pela mbele mbele ol man kavak nakundarin tolori ondo tempel akan li halaha olmu hikrik talara. Kouavishan li falehe kufulombo golik li undarin harkaship tombok er nga limu ishitangrira.

7 Urik ensel hom nandari tovro kavro namtar lihi or taha hambiya golik li undari 7-pelakop or laha ensel ondon namtarmba namtarmbak ormu hara. Avui Wasilaka ermba ermbak linda waplelena orhi hambiya ondok li ngoroshirik hoje menderi lir.

8 Urik Avui Wasilaka kwambu orhi hikrisha hom si rasaha tempel aka oson simbalesik simu arangora. Ma lar mbeek orok layindahi ambu, wahau. Wa, yawur li nikishinak ensel ondo lerawu lihin li laha nomorawun man li harakoshinakop livai tempel aka orok layika.

16

Avui Wasilaka waplelena orhi os hambiya ondok nandarin li ngorori

1 Urik a misirik mashi las osmu tempel akak ensel 7-pela ondon ushaha mbara, "Ji ihi Avui Wasilaka waplelena orhi ol hambiya orok nanda ondon misambik ji ngoroka."

2 Urik ensel maifu hambiya orhin or laha ihi misambik ormu ngorora. Ushirik ma ol kala asahi watlak li eweshirik os or hom li hambari oson er nga lotu undari ma ondo amber ojenaji kavandinga lihik tasari lira.

3 Hovok ensel ome lar hambiya orhin or laha ihi solwarak ormu ngorora. Ushirik solwara si tormblehe ma hahandari fi hom simu havira. Ushirik mbele mbele ol solwarak nandari ondo amber hom olmu harakora.

4 Hovok ensel ome lar hambiya orhin or laha ihi fanduwu nga ukmashi nga orok ormu ngorora. Ushirik uku ondo simbalesik fi hom limu havira.

5 Urik a misirik ensel or fa ondon washilindari ensel ormu mbara, "Avui Wasilaka ter mi lihi mas lindari mira. Mir ma worna ma indinga mira. Mir ma ondo nombo nombo lihi os li undarin angop mi heyeri sir. Uwosik ter os lirin kavak mi ukwak os mimu unduwa.

6 Lir profet mihi nga ma mihi ondo nga li mandingormeshirik fi lihi angop misambik ngorori sira. Erem li unda osik avak fi wasan mi hanak akwa lira. Uwa am jivina. Lir mu ma mihin mandingormera."

7 Urik a misirik alta orok mashi las osmu mbara, "Ome sira, Avui Wasilaka mirtonom kwambu ngashi mira. Uhu wasan mi ukwa nombo oso jivi mende sira."

15:8: 1 Kin 8:10-11; 2 Sto 5:13-14; Ais 6:4 **16:2:** Kis 9:10; Rev 13:12-17 **16:3:** Kis 7:17-21 **16:7:** Sng 19:9; Rev 15:3

8 Hovok ensel ome lar hambiya orhin or laha ihi tak ormu
ngorora. Ushirik ta simbalesik wasilakak or jihi hi hom or
uhu man ormu ukorora.
9 Ta amba amban or jihi ma ondon or ukororik li waplele-
naha Avui Wasilaka hi orhin limu hukwa mainentle sawera.
Hako or kwambu ngashi ria. Os or mba nahi, ta oto mendek
nakwa ri. Mbele mbele ol or ukmbaha or hishiwa ondon
or ukwa lira. Hako ma ondo mbeek sunguwavu lihin li
tormblehe hi orhin hausimbausiri ambu lir, wahau.
10 Hovok ensel ome lar hambiya orhin or laha ihi kala asa
oto or lindari mishi orok ormu ngorora. Urik simbalesik er
simu krinya arangora. Urik ma ol kala asahi krahak sindari
ondo entlembale kavan li misihi fu lihin masham li jingoho
akurik limu hishira.
11 Uhu entlembale os lihik tasarin li misihi Avui Wasilakan
limu hukwa mainentle sawera. Hako mbeek kavakava os li
undarin halari ambu lir, wahau.
12 Hovok ensel ome lar hambiya orhin or laha ihi fa
Yufretis orok ormu ngorora. Urik fa oso simbalesik er
hatlayiri sira. Ushirik nombo laka osmu wara, malakama
ta rasandari yok fehenda li raha awun li ukmbahan.
13 Urik a heyerik, wasimalengamba nalmingrip krisha
hom nandari olmu talara. Lar hovo lakahi tajek, lar kala
asahi tajek, lar haimba handambanda profethi tajek talari
lir.16:13
14 Li talaha ma undahi ambu apsham apsham nandarin
limu ura. Uhu yanga yanga amber orok li ihi malakama
amber li sawenak awun undari ma lihin li lahara tirsaha
awu lakan16:14 li ukmbahan, os Avui Wasilaka kwambu
ngashi oto ma mbele mbele kavan li undarin or heyehe
mbakwa wolo orok.
15 “Ji misi, ji hundujehe ji lika. An avak tumsar hirnyanda
ma hom a rakwa nir. Karem uwosik ma or kowe orhin
hundujehe heinamblehe siwa ma oto or rupshika. Mberem
ushiwak? Os a rakwa wolo or mbeek serembomban kishaha
humblarakwa ambu ri.”
16 Urik wasimalengamba ondo malakama ondon li la-
haraha yanga os mashi Hibruk Armagedon, karem li ushan-
dari yanga orok awun li ukmbaha limu laharaha tirsara.
17 Hovok ensel yervle mu hambiya orhin lersuwu yok
ormu ngorora. Urik tempel aka akomek sia king orok mashi
las simu mbara, “Ambehoma. Lerawu yervle os a lakmbaha
na mbahanda osmu mendek nanduwa.”

16:9: Rev 9:20-21 **16:10:** Kis 10:22; Ais 8:21-22 **16:12:** Ais 11:15
16:13 **16:13:** Haimba handambanda profet oto or kuma talari kala asa oto oria.
16:14 **16:14:** Awu os li ukuri oso Re 19:11-21 orok li kayeri sir. **16:14:** Rev
19:19 **16:15:** Mt 24:43-44; Rev 3:3 **16:16:** Sek 12:11

18 Urik si lervlaha saikaha si krulatavalarik nenawu simu
jira. Nenawu oso wasilaka mendek jiri sira. Oso himi kas
mbeek mas erem jihindari ambu sir. Avui Wasilaka mbele
mbele mas or uri wolok sishi rara ter wolok nawan, erem
jiri ambu sir.
19 Urik kolaka Babilon oso si mblishirik kongrivi nalm-
ingrip nari sir. Ushirik kolaka anandi ondo nga amber
kavak narakori lira. Mberem ushirik? Avui Wasilaka mbeek
kavakava os Babilon undarin hishakashari ambu ri, wahau.
Or waplelena orhin wain uku hom or harik simu uksem ara.

20 Ushirik ailan amber tulu iri lir. Ushirik mbeek telemba
kas nga nari ambu sir.
21 Ushirik marngauk nijava ais hom nandari olmu sun-
jakombe hom takara. Nomo lihi namtarmba namtarmbak
50 kilok nari sira. Li rakaha ma ondon kavak li narik li
waplelenaha Avui Wasilakan limu hukwa mainentle sawera.

17

Hulatolhakanda nokove oso kavak nari sir
1 Urik ensel 7-pela ondo lihi lar or taha anin ormu sawera,
Tanak a mukunak heye, nombo nombo os Avui Wasilaka
hulatolhakanda nokove os fatenjek lindan or unak kavak si
nakwan.
2 Malakama misambik fehe sirin lahayandari lir. Urik
wain uku sihin ma misambik fehendan si harik li aha am-
barambasiri lir. Wain uku sihi oso mbele mbele kavakava
os si undarin heimanda sir.
3 Urik Avui Wasilaka Masikome orhi anhik kwambu
mendek ormu nara. Uhu misamtelmbamba orok anin ormu
laha ira. Urik orok a heyeri, nokove las kala asa nalohi heyek
simu lira. Kala asa oto maome orhik hi apsham apshamhik
li kayehendari lir. Hi ondo amber hom Avui Wasilakan
okolendari hi lira. Masiji orhi 7-pelak nandari lir, marsayi
orhi 10-pelak nandari lira.
4 Nokove oso kounalon si falehe ya lakak li frungawundari
asayak li tlahapsindari sira. Ya lal golik, lal sunja armek, lal
warenimba hom nandari lira. Uhu hambiya golik li undarin
simu tolora. Hambiya orok wain ukun li ngoroshirik hojeri
sira. Wain uku oso mbele mbele kava indingak nandari nga
hulatolhakandari nombo si undari nga osmu heimara.
5 Minyangambi sihik hi sihin shiwanyi mashik li kayehen-
dari sira. Hi oso mainome sihi karem, Hi anhi kolaka
Babilon anira. Mbele mbele kavakavan unda tontlo anira.

16:18: Rev 4:5; 8:5 **16:19:** Rev 14:10 **16:20:** Rev 6:14 **16:21:** Kis 9:23-24; Rev 11:19 **17:1:** Jer 51:12-13 **17:2:** Ais 23:17; Jer 51:7; Rev 14:8 **17:3:** Rev 13:1 **17:4:** Jer 51:7; Rev 18:16

Hulatolhakanda tontlo anhik nanda sira.
6 Na heyeri, ambarambasindari hom nari sir. Avui Wasilakahi man si mandingormehe fi lihin si aha ambarambasiri sir, os uku kavan li aha li ambarambasindari hom. Ma ondo Jisasin tiyandari ma lira. Hako lir mbeek orin halari ambu lir. Uri osik ol simu mandingormera. Sirin a heyehe wavu mushak amu hishira.
7 Urik ensel mu mbara, Mberem ushiwak wavu musha mushak mi hishindu? Avak nokove oso nga kala asa oto nga shiwanyi frihin kormbak a mukunak mi heyekwa sir, mainome frihin. Kala asa oto masiji orhi 7-pelak nanda lir, marsayi 10-pelak nanda lira.
8 Mas liri ria. Hako ter mbeek linda ambu ri. Hako wa os kasalkop nandan or halaha avak kolok indik tasakwa ri. Uhu mendek er nakwa ri. Ma misambik fehe ol Avui Wasilaka misambin or u namber hi lihi buk orhik li kayenda ambu ondo kumak avak kala asa oto indik or usahakwa wolo orin li heyehe li lishnyaha kusha tlaha sikwa lir. Mberem ushiwak? Kala asa oto angop hari ria. Hako kumak indiyok or usahashinak li heyehe lishnyakwa lira.
9 Ma ol hishiyarinda nga nawa ondo avak li heyehe li yarikwa sir. Kala asa masiji 7-pela orhi ondo telemba 7-pela ondon heimanda lir. Nokove oso telemba orok linda sir. Uhu masiji orhi ondo er nga malakama 7-pela ondon heimanda lira.
10 Malakama tostava angop kavak nari lir, lar tor misambi toson sifasaha lindua. Hako lar or tala namber. Hako os or talawa wolo mbeek nambek lerawun lakwa ambu ri.
11 Kala asa or mi heyeri oto mas or lihi angop hari ri. Malakama 7-pela ondo lihi lar oria. Hako indiyok or usahawa wolo malakama namba 8 oria. Uhu mendek er nakwa ria.
12 Marsayi 10-pela ol mi heyewa ondo malakama 10-pelan heimawa lira. Malakamak li na namber. Hako kumak avak malakamak li naha kala asa nga nakrem misambi toson sifasaha likwa lir. Hako nambek lerawun lakwa ambu lir.

13 Wavu namtaskop li hishihi li mbaolsoloho kwambu lihin kala asan hakwa lira.
14 Uhu kala asa nga li sihi Sipsip Jikisi nga anajikwa lir. Hako or lirin or jihi tukrukwa ria. Mberem ushiwak? Or malakama amber ondo malakama lihi ria. Hiushama amber ondo hiushama lihi ria. Unak ol orhi krahak fehe orhinjik or kamahanda orin tiyanda ma ondo or nga li sihi li jihi tukrukwa lir.

17:6: Rev 18:24; 19:2 **17:7:** Rev 13:1 **17:8:** Dan 12:1; Rev 11:7; 13:7 **17:12:** Dan 7:7,24

15 Uhu ensel oto ormu sawera, ❝Hulatolhakanda nokove
oso faten fatenjek sinda sir. Fa ondo ma yanga yangak
fehenda, samba apsham apsham tlenda, maome apsham
apsham nanda, mashi apsham apsham mbandan heimanda
lir.
16 Kumak kala asa nga marsayi 10-pela ol malakaman
li heimanda ondo nga olmu hulatolhakanda nokove oson
wutarik ewekwa lira. Avak sirin kavak er li naha kowe sihin
li tlolo ermbeshinak serembomba sikwa sir. Uhu maome
sihin li jaha aha hik li suwukwa sir.
17 Uhu li tirsaha wavu lihi namtaskop li hishihi kwambu
lihin kala asan hakwa lir. Avui Wasilaka or mbahanda hom
mbele mbele ondon ukwa lir. Karem uwosik mbele mbele
os or mbahanda omek nakwa lir. Unak lerawu oson li lanak
avak Avui Wasilaka os or mbahanda osmu talakuwa.
18 Nokove os mi heyewa oso kolaka os misambi toson
sifasahandan heimawa sira.❞

18

Kolaka Babilon angop kavak nawa sir

1 Urik a heyeri, ensel lar hevenin or halaha ormu takara.
Or kwambu mende nga naha maome orhi si kulurvlashirik
misambi nga simu harara.
2 Or taha wasilakak ormu mbara, ❝Kolaka Babilon angop
kavak nawa sir. Kava indingok nawa sir. Wasimalengam-
bahi yangak nawa sir. Wasimalengamba nga avimbale nga
olmu orok hoje linduwa.
3 Babilon oso hulaima nokopman si mbashirik wain uku
sihin ari lir. Wain uku oso hulatolhakanda nombo sihi
nga mbele mbele kavakava os si undari nga heimanda sira.
Malakama misambik fehe amber sihikop nari lir. Urik ya
nowen landari ma ondo mbele mbele kava ol si undari
nombo orok ya mushak landari lira.❞
4 Urik a misirik mashi las heven yok simu mbara, ❝Hu-
laima nokopma anhi jirin, yanga oson ji halaha hikriyok ji
talaka. Las avak sir nga nakrem ji lihi mbele mbele kava os
si undan ji unan. Uwosik hikrik ji talaka. Os orok sir nga
nakrem ji li nahi, Avui Wasilaka waplelena orhin si lakwa
wolo jir avak er nga nakrem lakwa jira.
5 Kavakava os si uwa oso hikrip amakrivi hom os simu
hevenik fale lawunduwa. Hako Avui Wasilaka kavakava os
si uwan or mbeek hishawa ambu ri, wahau. Mbele mbele
kavakava os si uwanjik avak wasan or hakwa sir.
6 Sir nomorawu kavan jirin hari sir. Uwosik jir avak wasan
erem sirin ji haka. Uhu warje las er nga ji haka. Jir avak

17:16: Rev 18:8 **18:3:** Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39; Rev 14:8 **18:4:** Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2 Ko 6:17 **18:5:** Stt 18:20-21; Jer 51:9

mbele mbele os jirin si uwa hom wasan sirin ji uka, warje las er nga ji uka.

7 Sir mbele mbele jiviwavi musha nga si naha hi sihin hauowendari sir. Hako jir avak jipmiskavamisindan sirin ji haka. Sihinjik karem mbandari osa, "An hiusha nokove nira. An mbeek mumblak a nanda ambu nir. Nomorawu las mbeek anhik talanak a tlaholokwa ambu nir, wahau."

8 Karem si mbandari osik nomorawu wasilaka las avak lewas sihik talakwa sir, jipmiskavamisinda, tlaholonda, erengmareng handa nga avak sihik talakwa sir. Avui Wasilaka ortonom kwambu ngashi ri. Kavakava os si undan or heyehe ormu mbara, "Nyir avak kavak nakwa nyir." Karem or mbari osik hi avak kolaka Babilon oson ukwa sira.

9 Malakama ol misambik fehe sirin lahayanda ondo hi sirin si ukuna wolo hikrishan li heyehe tlaholokwa lir.

10 Nomorawu os sihik nawan li heyehe li ajehe sirin li halaha homek li sihi karem mbakwa ola, "Ayo, nyir mas arme mendek nandari ony te! Hako mbele mbele os nyi unda kava nyihinjik Avui Wasilaka or mbashiwak avak lewas kavak nakwa nyira."

11 Ma ol yanga yangak fehe ya newen landari ma ondo Babilon kavak si nanak tlaholokwa lira. Mberem ushiwak? Lawe mende avak taha mbele mbele lihi ondon frungawuku?

12 Lawe avak gol, silva, sunja arme ya lakak li landa, warenimba hom nanda, kouavisha lihi ondo, kowe nalo lihi ondo, kowe silkik li unda, mi apsham apsham arme kuvasahanda ondon lawe avak frungawuku? Uhu mbele mbele ol elefan fuk li unda nga mbele mbele mi ya lakak li frungawuhunda ondok li unda nga, sunja bras, ain, sunja armek nanda ondo nga lawe avak frungawuku?

13 Uhu mbele mbele setle li anda nga, mbele mbele arme kuvasahanda gris nga paura nga, wain uku, wel uku, plaua, wit siji, bulmakau, sipsip, hos, karis, ma ol yak li frungawunda ondo nga lawe avak mbele mbele lihi ondon frungawuku? Karem li hishihi tlaholokwa lira.

14 Uhu karem sirin mbakwa lira, "Mbele mbele arme mende nyihi nyi rupshindari ondo olmu mendek nanduwa. Uhu ya nyihi nga mbele mbele jivi ol nyi tlahapsindari nga amber hom olmu mendek nanduwa. Uwosik mbeek indik nyi lakwa ambu lir, wahau." Karem sirin mbakwa ola.

15 Ma ondo sir nga lerawun nakrem li laha ya nga mushak nandari ola. Hako Babilon kavak si nanak li heyehe ajekwa

18:6: Sng 137:8; Jer 50:15,29; 2 Te 1:6 **18:7:** Ais 47:7-9 **18:8:** Rev 17:16
18:9: Ese 26:17; 27:30-35 **18:11:** Ese 27:36 **18:12:** Ese 27:12,13,22

lir. Mberem ushiwak? Las avak lir er nga kavak li nanda ngashi, karem li hishihi sirin li halaha homek li sihi tlaholokwa lira.

16 Uhu karem mbakwa lir, "Ayo, nyir mas arme mendek nandari ony te! Waskowe jivi avisha nga nalo nga nyi falehe gol nga sunja arme ondo nga warenimba hom nanda ondo nga maome nyihin tlahapsindari ony te!

17 Hako ya nyihi nga mbele mbele nyihi nga lewas olmu mendek nanduwa." Karem li mbaha tlaholokwa lira.

Unak ol sipin tolonda ma nga ol sipik yanda ma nga ol sipik lerawun landa ma nga ma ol solwarak ya lerawun landa ma nga Babilonin li halaha homek li sihi heyekwa ola.

18 Uhu hikrishan li heyehe karem mbakwa lira, "Wahau te! Yanga las mbeek Babilon oso hom nanda ambu sir te!"

19 Uhu hishombon li tanyingoroho li tlaholoho karem mbakwa ola, "Wahau te! Yanga oso nga lerawun ni laha ya nga musha mendek ni nari nir. Hako ter mbele mbele sihi ondo olmu lewas mendek nanduwa. Uwak ni heyehe nimu tlaholonduwa." "

20 Urik mashi las karem simu mbara, "Jir heven nga Avui Wasilakahi ma nga aposel nga profet nga ji rupshika. Mberem ushiwak? Avui Wasilaka mbele mbele kava os jirin si undarin or heyehe os ormu wasan sirin handuwa."

21 Urik ensel kwambu ngashi lar or taha sunja laka las or tolo larasaha solwarak ormu ermbera. Uhu ormu mbara, "Kas karem a uwa hom Babilon oson erem a unak lewas mendek nakwa sir. Unak mbeek indiyok si usahanak li heyekwa ambu sir.

22 Ushinak Babilon orok gita las mbeek li tokoho fiwa las li ufunakwa ambu sir. Uhu hukwa las orok li korokwa ambu sir. Ma lal mbeek orok lerawun li lanak hukwasikwa ambu sir. Ma lal orok wit sijin sunjak li jishorkonak hukwasikwa ambu sir.

23 Lam las mbeek orok li ukrukwa ambu sir. Ma lal mbeek orok hulasihi nokoplakwa ambu lir. Mberem ushiwak? Sirnjik ya newen landari ma ondo malakamak li naha ma anandin tikrindari lir. Urik si mbashirik hulaima nokopma yanga yangak fehenda ondo li yamba ushirik haimba handambanda nombo sihin tiyayandari lir.

24 Uhu Avui Wasilaka profet orhi ondo nga orhi ma ondo nga li mandingormeshirik fi lihi Babilon orok ngorori sir. Karem si uri osik Avui Wasilaka sirin kavak ormu nara. Ome

---

18:15: Ese 27:31,36 **18:16:** Rev 17:4 **18:17:** Ais 23:14; Ese 27:27-29 **18:18:** Ese 27:32 **18:20:** Lo 32:43; Ais 44:23; Jer 51:48 **18:21:** Jer 51:63-64; Ese 26:21 **18:22:** Ais 24:8; Ese 26:13 **18:23:** Jer 7:34; 16:9; 25:10

sira, Babilon hulaima nokopma yanga yangak fehendan mandingormendari sira.

19

Babilon kavak si narik hevenik li rupshiri

1 Urik a misirik ma musha mendek heven yok limu mbara, Hi Avui Wasilakahin ji hauoweka. Or nirin jivinakwa ma ria. Or kwambu nga or naha wasilaka mendek nanda ria.

2 Nombo worna orhi orok mbele mbele os ma li undan or heyehe mbanda ria. Hulatolhakanda nokove oso nokophirmbirihi hulatolhakandari nombon si mukuhu Avui Wasilakahi lerawun landari man mandingormeri sir. Uri osik Avui Wasilaka kavakava os si uhundan or heyehe nombo worna orhi orok sirin or mbarik kavak nari sira.

3 Uhu indik karem limu mbara, Avui Wasilaka kuyanga oson or mbarik hik li suwushindak hikrish nakrisha osmu ermba ermbak tlehe lawunduwa. Uwosik hi orhin ni hauoweka.

4 Urik maifuk sindari ma 24-pela ondo nga ensel hom nandari tovro kavro ondo nga kumban li huvuhu Avui Wasilaka or sia king orok lindan li lotu uhu limu mbara, Omendinga sira, hi Avui Wasilakahin ni hauoweka.

5 Urik sia king orok mashi las simu mbara, Jir Avui Wasilakahi lerawun laha orin ajenda ma jirin, hi orhin ji hauoweka. Jir ma amber, hi ngashi nga, hi ngashi ambu nga, jir amber hom hi orhin ji hauoweka.

Sipsip Jikisi or nokoplarik hiyawu lakan li uri

6 Urik a misirik ma musha fa telemba lakak si layindari hom mo makrundari hom limu mbara, Avui Wasilaka nihi ortonom kwambu nga nor naha malakamak naha linda ria. Karem nanda osik hi orhin ni hauoweka.

7 Ter ni rupshihi hi orhin nimu hauowekuwa. Mberem ushiwak? Sipsip Jikisi am or nokoplakwa wolok osmu nanduwa. Uwak nokove oso am si hundujehe osmu linduwa.

8 Avui Wasilaka kouavisha jivi armek kulurvlandan or hawak osmu falenduwa. Nokove oso ma ol Avui Wasilakahi mak nandan heimanda sira. Uhu kowe oso mbele mbele lerawu jivi os misambik li liri wolok li landan heimanda sira.

9 Urik ensel lar anin ormu sawera, Mashin karem kayi, ma ol Avui Wasilaka mbashiwak Sipsip Jikisi oto nokoplawak hiyawu laka oson li uwa mishik iwa ma ondo li

18:24: Jer 51:49; Rev 17:6 **19:2:** Lo 32:43; Rev 6:10 **19:6:** Rev 14:2 **19:7:** Ais 61:10; Rev 21:2

rupshika.🔊 Uhu mashi las nga ormu mbara, 🔊Mashi kas a mbawa kaso Avui Wasilakahi mashi omendinga sira.🔊

10 Karem or mbarik orhi kumbamuk a taka lihi orin a lotu ukurik amu ura. Hako ormu mbara, 🔊Mir anin erem uwa hala. Mir nga an nga mahasanje mihi ol Jisasin misindiyanda ondo nga nir amber hom Avui Wasilakahi lerawun landa ma nira. Uwosik orto nom ni lotu uka.🔊

Mashi os Jisas sawenda nom man sauhawak profet mashik li sawenda sir.

Jon ma lar hos avisha heyek lirin or heyeri

11 Urik a heyeri, kolok heven akayanga simu sutlara. Urik hos avisha lar orok ormu sira. Uhu ma lar hos heye orok ormu lira. Ma or hos heyek liri hi orhi frijip karem, Avui Wasilakahi lerawun armek landa ma ria. Uhu, Omek mbanda ma ria. Man or kotim ukwa wolo nga awun or ukwa wolo nga wornakop unda ria.

12 Misokome orhi hi hom nari vria. Malakamahi hat musha masiji orhik nari lira. Maome orhik hi las li kayehendari sir. Orhinjik hi oson angop or heyendari sir. Hako ma anandi mbeek hi oson heyendahi ambu lir, wahau.

13 Kowe os or faleri fikop haviri sir. Hi orhi, Mashi Avui Wasilakahi ria. Karem li ushandari ri.

14 Uhu na heyeri, awun undari ma hevenik fehe hos avishak li lihi kouavisha jelewalek nandarin li falehe limu orin tiya yari lira.

15 Bainat awu las taje orhik talari sir. Unak bainat orok awun or uhu ma ol yanga yangak fehendan or jikmbahan. Uhu kwambu nga nor naha kortenje orhin or toloho ma amber ondon avak or esnerkokwa lir, os sunja lakak wain sijin li jimbresenda hom. Wain sijin li jimbresenda oso Avui Wasilaka or kwambu ngashi oto waplelena orhin heimanda sir.

16 Kowe hombelaka orhi nga ruwahava orhi nga hi kason li kayehendari sir, 🔊Malakama amber malakama lihi oria. Hiushama amber hiushama lihi oria.🔊 Karem li kayehendari sira.

17 Uhu na heyeri, ensel lar tak ormu sira. Uhu wasilaka mendek avi ol fruhu yandarin karem ormu ushara, 🔊Amber ji ralandirsaha ji nikishinak Avui Wasilaka wutari orhin or mandingormeshinak maome lihin ji aka.

18 Ma amber, malakama nga akishmakisha nga maifuk awun unda ma nga hos nga ol hosik liri ma nga ma amber, hi

19:9: Mt 22:2-3 **19:10:** Ap 10:25,26; Rev 22:8-9 **19:11:** Sng 96:13; Ais 11:4; Rev 1:5; 6:2 **19:12:** Dan 10:6; Rev 1:14; 2:17 **19:13:** Ais 63:1-3; Jn 1:1,14 **19:15:** Sng 2:9; Rev 1:16; 14:20 **19:16:** Rev 17:14 **19:17:** Ese 39:17-20

ngashi nga hi ngashi ambu nga lirin or mandingormeshinak maome lihin ji aka.

19 Uhu na heyerik, kala asa oto nga, malakama misambik fehe ondo nga, awun undari ma lihi nga, li ralandirsaha ma or hosik liri nga orhi ma ondo nga awun limu ura.

20 Urik ma or hosik liri oto kala asa nga haimba handambandari profet oto nga or jihi tukruhu fririn or tolo laha ihi leuku os hi unda mishi orok or ermbeshirik frimu layira. Leuku oso sunja salfa nga hi nga si uhu lerna lernanda mishi sira. Haimba handambanda profet oto mbele mbele ma undahi ambun kala asahi misokomek undari ora. Karem or uhu nor haimba handambarik ma misambik fehe li halashirik kala asahi watlak fumunyava lihik li ewehe os orin li hambari oson er nga lotu undari lira.

21 Urik ma or hosik liri oto ma ol kala asa nga haimba handambanda profet nga tiyandari ma ondon bainat os taje orhik wari orok ormu mandingormera. Lirin or mandingormeshirik avi ondo amber li ralandirsaha maome lihin li aha limu krehera.

20

Asama 1,000-ik Laulaka krawuk siri ria

1 Urik a heyerik, ensel lar hevenin or halaha wa os kasalkop nanda ki sihi nga sen kuvu kwambu nga or laha ormu takara.

2-3 Uhu hovo oton or toloho kup ishihi wa orok ormu ermbera. Hovo oto angop mas hoje wolokop nahandari ria. Hi orhi Laulaka, Satan oria. Wa orok orin or ermbehe akayangan or kosoho kin ormu tolora. Ushinak hovo oto asama 1,000-ik wa orok or likmbahan. Oro wolok or mbeek man haimba handambakwa ambu ri. Asama 1,000 si ishinak kuvu os orin li ishihindan li horngoshinak indik or tasaha likwa ria. Hako mbeek nambek liyakwa ambu ri.

4 Urik a heyeri, sia king hom nanda lal li sirik ma lal olmu orok lira. Ma ondo Avui Wasilaka ma misambik fehen kumak li heyembakmbaha nor kamandari ma lira. Urik a heyeri, ma ol Jisasin tiyaha mashi orhin li sawerik ma kava lirin li mandingormeshirik hari ma ondo masikome lihin amu heyera. Lir mbeek kala asa nga ma fumunyava orhin li hambari oso nga lotu undari ambu lir, wahau. Uhu kala asahi watla os minyangambik mo tavak li eweri oso nga nandari ambu lir. Karem nandari osik lirin li mandingormeri lir. Erem nandari ma ondo Avui Wasilaka or mbashirik indik limu usahara. Uhu Krais nga nakrem asama

19:20: Rev 13:12-17; 20:10 **20:1:** Rev 9:1 **20:2-3:** Stt 3:1; Rev 12:9

1,000-ik malakamak li naha li sishinak hulaima nokopma lihi siyok sikwa lir.

5 Oso maifu wolo mendek mawan li halaha li usahakwa wolo sira. Hako ma amber ol mas hahandari ondo mbeek oro wolok usahakwa ambu lir, wahau. Lir yawur li nikishinak asama 1,000 si ishinakop usahakwa lir.

6 Ma ol maifuk Avui Wasilaka or mbanak usahakwa ma ondo angop or urik orhi ma jivi mende indingak li nahanda osik li rupshika. Lir mbeek indik hakwa ambu lir, wahau. Avui Wasilaka nga Krais nga fri mbashinak prisik nakwa lira. Uhu Krais nga nakrem asama 1,000-ik si sishinak ma amber lihi siyok sikwa lira.

Laulaka mendek nakwa ria

7 Asama 1,000 si ishinak wa akayangan li sutlashinak Laulaka indik tasakwa ri.

8 Or tasaha yanga yangak or ihi yanga op Gok fre Magok, karem li ushanda, orok or ihi nor haimba handambashinak ma amber orin tiyakwa ola. Uhu lirin or lahara tirsashinak awun ukwa lir. Ma ondo warje mende nga nakwa lir, mbeek li kantindahi ambu lir, wahau.

9 Lir avak li raha Avui Wasilakahi ma nga yanga os or rupshinda oso nga awun li ukunak auhongokwa lir. Hako hi avak lersuwu yok si takaha er si urakokwa lira.

10 Unak Laulaka man haimba handambanda ma orton li toloho wa os hi nga sunja salfa nga ukrunda wa orok li ermbeshinak layikwa ria. Ushinak kala asa nga haimba handambanda profet nga frir er nga wa orok nakrem layikwa lira. Ushinak ermba ermbak niri tandi wa orok li linak maome lihi entlembale misihi hikop langlang takwa sir.

Avui Wasilaka man or heyembakuri wolok si nari

11 Urik a heyerik, ma lar sia king avisha orok or lirik amu heyera. Urik lersuwu nga misambi nga mendek frimu nara.

12 Urik a heyeri, ma ol hahandari amber ondo, hiushama nga, erndakava nga, ma amber hom indiyok li usaha sia king os or liri mishik fumunyava orhi yok limu sira. Urik buk las or sutlaha ormu lundura. Buk orok hulaima nokopma mbele mbele ol misambik li urik or heyehe or kayehendari sira. Uhu mbele mbele ol li undarin ambe ambe lihik ormu hara. Uhu hovok buk anandi las ormu sutlara. Buk orok ma ol ermba ermbak li likurik or kamahandari ma ondo hi lihin orok or kayehendari sira.

13 Ma ol solwarak hahandari ondo li usaha solwaran li halaha Avui Wasilakahik limu rara. Hovok ma ol hahandari

20:4: Dan 7:9,22,27; 1 Ko 6:2; Rev 13:17 **20:6:** Rev 1:6 **20:8:** Ese 38:2,9,15-16 **20:9:** 2 Kin 1:10 **20:10:** Sng 11:6; Rev 19:20; 21:8 **20:12:** Dan 7:9-10; Mt 25:31-46; Ap 17:31; 2 Ko 5:10; Rev 13:8

ondo os li haha ihi li lindari mishi oson li halaha er nga Avui Wasilakahik limu rara. Urik os li undarin or heyehe lerawu lihi li landarin ambe ambe lihik ormu hara.
14 Urik hahandari oso nga os li haha ihi li lindari mishi oso nga li toloho li ermberik leuku os amba amba hi nga unda mishi orok frimu layira. Uwa oso nindisik limu hakwa sira.
15 Urik hulaima nokopma ol hi lihi os buk ermba ermbak linda oson sawenda buk orok li kayehendari ambu ondo er nga hi unda mishi orok li ermberik layiri lira.

21

Lersuwu akri misambi akri
1 Urik a heyeri, misambi nga lersuwu nga am mendek fri narik solwara mbeek orok er nga nari ambu sir. Urik lersuwu akri nga misambi akri nga frimu talara.
2 Uhu na heyeri, yanga Avui Wasilakahi Jerusalem akri oso or nga si nahandarik hevenin si halaha simu rakara. Urik a heyeri, arme mendek simu nara, os nokove si hulasikwak si tlahapsihi si hundujendari hom nari sira.
3 Uhu na misirik mashi las Avui Wasilakahi sia king orok simu mbara, *Yanga* toson heye. Yanga orok Avui Wasilaka ter ormu ma orhi ondo nga linduwa. Unak lir avak orhi samban li tlehe orhi krahak sikwa lira. Ortonom lir nga likwa ria. Uhu ortonom God lihik nakwa ria.
4 Or avak mi uku lihin fiyikwa ria. Ushinak lir mbeek indik hakwa ambu lir. Uhu mbeek indik holmbangama ihi tlaholokwa ambu lir. Uhu mbeek indik kavamisikwa ambu lir. Mbele mbele os mas lihik nahanda angop mendek nawa sir.
5 Urik ma or sia king orok lindari ormu mbara, Ji misi, mbele mbele ondo avak a unak akrik nakwa lira. Mashi kas a mbawa kason kayeka. Mashi kaso ome sira, an mbeek a haimba handambanda ambu nir.
6 Antonom a maifu uhu na kumasi mendenda nira. Os ma lar jekapnashi orhi hatlayi nahi, uksembe os ermba ermbak lindan handa oson a hanak akwa ri. Uksembe oso men a hakwa ri, mbeek yak or lakwa ambu sir.
7 Ma ol awun uhu jihi tukruwa ma ondo avak yanga orok li ihi anhi jikisik nakwa lira. Ushinak an avak God lihik a nakwa nira.
8 Hako ma ol anin halaha aje tulu inda nga, ma ol kavakavan unda nga, ma ol man mandingormenda nga, ma ol nokophirmbirinda nombon yanda nga, ma ol singalaha

---

20:13: Ro 2:6; 1 Pi 1:17; Rev 2:23; 22:12 **21:1:** Ais 65:17; 2 Pi 3:13 **21:2:** Ais 52:1; 61:10; Hi 11:16; 12:22; Rev 3:12 **21:3:** Wkp 26:11,12; Ese 37:27; Sek 2:10; 2 Ko 6:16 **21:4:** Ais 35:10; 65:19; Rev 7:17 **21:5:** 2 Ko 5:17 **21:6:** Ais 55:1; Jer 2:13; Jn 7:37; Rev 1:8,17; 22:17 **21:7:** 2 Sml 7:14; Sng 89:26-27

yamban unda nga, ma ol ma tavak li uhunda god ondon lotu unda nga, ma ol haimba handambanda mashin mbanda ondo nga mbeek yanga orok ikwa ambu lir, wahau. Lir leuku os hi nga sunja salfa nga si unda mishi orok ikwa lira. Oso nindisik limu hakwa sira.

Jon Jerusalem akrin or heyeri

9 Urik ensel 7-pela ol waplelena Avui Wasilakahi os man kavak li nakundarin tolondari lihi lar anhik or taha ormu mbara, Tanak Sipsip Jikisi nokove os or lakwan a mukunak heye.

10 Karem or mbarik Masikome Avui Wasilakahi anhik ormu tara. Ushirik anin or laha telemba laka lasik shimu fruhu ira. Uhu Jerusalem akrin anin ormu mukura. Oso Avui Wasilakahi yanga sira. Undarik orin si halaha simu rakara.

11 Avui Wasilakahi ukruharandari hom harari sira, os sunja ya lakak li landa lervla lervlandari hom nari sira. Uhu sunja jaspa hom si naha armek harari sira.

12 Uhu inyi wasilakak li washi arangondari sir. Inyi oso akayanga 12-pelak li tlehendarik ensel namtarmba namtarmbak akayanga orok washilindari lira. Akayanga ondok ma Israelik fehenda misumu lihi 12-pela ondo hi lihin namtarmba namtarmbak orok li kayehendari lira.

13 Ta rasanda yok akayanga nalmingrip, ta layinda yok akayanga nalmingrip, nuku yok akayanga nalmingrip, tombo yok akayanga nalmingrip, karem li tlehendari lir.

14 Sunja 12-pelak wormbonawa hom li faleshirik inyi oson kwambuk toltangrindari sir. Uhu wormbonawa ondok Sipsip Jikisi aposel orhi 12-pela ondo hi lihin orok li kayeshirik nandari lir.

15 Urik ensel or anin laha shi iri oto kombe os golik li undarin or toloho kombe orok akayanga nga inyi nga kuyanga nga or heimakurik ormu ura.

16 Or heima heyeri hombelaka sihi nga fanyikanda sihi nga nakremkop nari vria. Kolaka oso os si nandari ambe 2,200 kilomitak nari sira. Uhu aka masuwu yoko nga hombelaka yoko nga fanyikanda yoko nga nakremkop nari lira.

17 Uhu inyi os kolaka oson li washi arangondarin er nga ormu heimara. Or heimari kumdi mendek 144 mitak nari sir. Mita os ensel or tolo nor heimari oso mita os nir ma mbele mbele ni heimandar hom nari sira.

18 Inyi oso sunja jaspak li washi arangondari sir. Uhu yanga oso golkop li uhundarik harari sir.

19-20 Sunja ol wormbonawan li falehe inyi li washi arangohondari ondo sunja ol ya lakak li frungawundarik

21:8: Mt 25:41; Hi 10:38-39; Rev 20:15; 22:15 **21:10:** Ese 40:2 **21:11:** Ais 60:1-2,19 **21:13:** Ese 48:30-35 **21:15:** Ese 40:3; Rev 11:1 **21:18:** Ais 54:11-12

li walashirik sindari lira. Sunja maifu jaspak li uhundari sir. Las sapaiak, las agetik, las emeralik, las sadonikisik, las konilianik, las krisolaitik, las berilik, las topasik, las krisopesik, las haiasinik, las ametisik, karem li uhundari lira.

21 Akayanga 12-pela ondo warenimba hom nahandarik li undari lira. Akayanga ondo amber warenimbakop li undari lira. Uhu yanga orok nandari nombo amber hom golkop li undari lira. Armek er hara wandari sira.

22 Hako tempel aka las orok a heyeri ambu nir, wahau. Avui Wasilaka or kwambu ngashi nga Sipsip Jikisi nga yanga orok tempel aka hom nakwa vria. Ushinak ma amber hom fririn lotu ukwa lira.

23 Yanga oso ta nga niyaka nga nakwa ambu sir, wahau. Ukruharanda os Avui Wasilakahik nanda oso orok ukruharakwa sira. Unak Sipsip Jikisi nga yanga orok tujaka hom ukruharakwa ora.

24 Hulaima nokopma yanga yangak fehenda kuyanga oso si ukruharashinak likwa lir. Unak malakama misambik fehenda yanga yangak linda mbele mbele jivijivi lihin orok lalayikwa lir.

25 Akayanga ondo mbeek li kosokwa ambu lir, ermba ermbak er sutlashi sikwa lir. Mberem ushiwak? Mbeek niri nga orok nakwa ambu sir.

26 Ma amber mbele mbele jivi lihi ol armek nandan orok lalayikwa lir.

27 Hako mbele mbele ol kavak nanda orok layikwa ambu lir, wahau. Uhu ma ol entle sihi yamba unda nga ma ol kavakavan unda nga ma ol haimba handambanda mashin mbanda ondo nga mbeek yanga orok layikwa ambu lir, wahau. Hako ma ol hi lihi Sipsip Jikisihi bukik li kayendari ondo nom yanga orok layikwa lira. Kavakavan unda ma nga nembes.

22

Jon fa os ermbak nanda nga mi os ermbak nanda nga or heyeri

1-2 Urik ensel oto fa laka las or mukurik amu heyera. Uku os fa orok nanda ermba ermbak nandan handa sira. Armek krahambihi uknjele mendek nanda sira. Avui Wasilaka nga Sipsip Jikisi nga sia king frihi sinda mishi orok si hongoshihi nombo lakak rakanda sira. Fa kauyoko nga tasayoko nga mi os ermba ermbak nandan handa ondo orok sinda lira. Mi ondo asama asama niyaka namtasmba namtasmbak akwa

21:23: Ais 60:19-20; Rev 22:5 **21:24:** Ais 60:3,5 **21:25:** Ais 60:11 **21:27:** Ais 52:1; Ese 44:9; 1 Ko 6:9-10

ome nga nanda lir. Uhu mi ondo mikukwa lihi li uwak ma jivik nanda lir, mbeek kavamisikwa ambu lir.

3 Hako mbele mbele kava ol Avui Wasilaka rupshinda ambu ondon or pantleshinak mbeek kuyanga orok layikwa ambu lir. Or nga Sipsip Jikisi nga sia king frihi orok sinda vria. Unak Avui Wasilaka orhi ma ondo orin orok lotu ukwa lira.

4 Uhu lir orin li heyenak or lirin or heyehe hi orhin minyangambi lihik or kayekwa lir.

5 Yanga oso mbeek niri nga nakwa ambu sir. Unak ma mbeek ukruharandanjik mbakwa ambu lir. Avui Wasilaka orto nom orok ukruharanda hom nakwa ria. Ushinak hulaima nokopma ondo malakamak ermba ermbak er naha likwa lir.

Jisas kolomalok or taka

6 Urik ensel oto ormu mbara, Mashi os a sawewak mi misiwa oso omendinga sira. Avui Wasilaka or mas profet orhin sawendari ma oto ormu ter anin or mbashiwak a taha mbele mbele ol kolomalok or ukmbaha nor mbahandan mirin amu sawenduwa.

7 Kolomalok a rakwa nir. Os profet mashik jekamba karok li kayeshihindak wawan ji misindiya nahi, Avui Wasilaka jirin armek ukwa ri.

8 An Jon anira. Mashi mashi ondo angop a misihi mbele mbele angop a heitakori lir. Uhu ensel, or mbele mbele ondon mukurik a heyeri, otohi kumbamuk a raka lihi orin amu lotu ukmbaha ura.

9 Hako ormu mbara, Erem uwa hala. An nga, mir nga, mahasanje mihi ol profet ondo nga, ma ol mashi jekamba karok li kayendari mashin misindiyawa ma ondo nga, nakrem Avui Wasilakahi lerawun ni landa ma nira. Orto nom ni lotu uka.

10 Uhu ormu mbara, Mashi os kumak talakwa jekamba orok li kayehendan toltangrishinak men si wawa hala, wahau. Kormbak saweka. Mberem ushiwak? Mbele mbele ol talakurik Avui Wasilaka or mukurik mi heyeri ondo olmu talakwak pasir nanduwa.

11 Hako ma ol kavakavan unda ondo orokop er ukwa lir. Ma ol kavak nanda kavak er nakwa lir. Hako ma ol jivi jivin unda ondo jivi nom er ukwa lir. Ma ol jivik nanda jivik er nakwa lir.

12 Misi, kolomalok a rakwa nir. Uhu ma amber mbele mbele os li unda hom wasan a hakwa nir.

22:1-2: Stt 2:9; Ese 47:1,12; Jol 3:18; Sek 14:8 **22:4:** Mt 5:8; Rev 3:12 **22:5:** Dan 7:18,27; Rev 5:10; 20:6; 21:23,25 **22:6:** Rev 1:1 **22:7:** Rev 1:3 **22:8:** Rev 19:10 **22:11:** Dan 12:10 **22:12:** Ais 40:10; Jer 17:10; Rev 2:23

13 Antonom a maifuhu na kumasinda nir. Uhu mbele
mbele tontlo anira. Uhunda osik mbele mbele ondon a
mbanak mendek nakwa lir.
14 Ma ol kowe lihin yokohonda li rupshika. Avui Wasilaka
avak or halashinak akayanga orok li layihi mi os ermba
ermbak nanda ome sihin akwa lir.
15 Hako ma ol kavakavan unda, ma ol singalanda, ma ol
nokophirmbirihi hulatolhakanda nombon yanda, ma ol man
mandingormenda, ma ol ma tavak li unda godin lotu unda,
ma ol haimba handambanda mashin mbanda ondo mbeek
yanga orok layikwa ambu lir, wahau, hikriyok sikwa lir.
16 An Jisas anira. Mashi kason a sawehe ensel anhi oton
a mbashirik or ihi mbele mbele os talakwak nawan jir siosik
fehenda man saweri ri. An malakama Devithi krahak a
talahanda anira. Devithi nirambara anira. Tashingra or
nirsumbuk tasahanda anira.
17 Karem or mbarik Avui Wasilaka Masikome orhi nga
Sipsip Jikisi nokove os or lakmbaha or kamahanda oso nga
opmu mbara, Mir taka. Wa, ma jir mashi kason misiwa
er nga ji mbaka, Mir taka. Os jekapnashi jihi si hatlayinak
ji uksem akwak ji hishi nahi, ji raka. Uhu uku os ermba
ermbak nandan jivai aka. Oso Avui Wasilaka men or hakwa
sir, mbeek yak ji frungawukwa ambu sir.

Mainkwambu Jonhi kasira

18 An Jon anira. Ma jir mashi os jekamba karok li
kayehendan misinda ma jirin amu sauhambanduwa. Ai, ai,
os mashi kason ji sawehe mashi las wavu jihik ji hishiwan
er nga ji sawe nahi, mbele mbele kava os talakwak jekamba
karok li kayehenda oso avak jihik talakwa sira.
19 Uhu os mashi lal jekamba karok li kayehendan ji
halashihi apsham ji sawe nahi, Avui Wasilaka avak or
mbashinak mi os ermba ermbak nandan handa ome sihin
akwa ambu jir, wahau. Uhu yanga orhi orok layikwa ambu
jir, wahau.
20 Ma or mashi kandon hawak a sawewa ma oto ormu
mbanduwa, Ome sira, avak kolomalok a rakwa nir.
Omendinga sira, Wasilaka Jisas mir kolomalok taka.
21 Jirnjik Avui Wasilakan a sawenak waprupshi Jisas Wasi-
laka nihin or halashinak jihik si naka. Ome sira.

22:13: Ais 44:6; Rev 1:8,17; 21:6 **22:14:** Stt 2:9; 3:22 **22:16:** Nam 24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rev 2:28; 5:5 **22:17:** Ais 55:1; Rev 21:6 **22:18:** Lo 4:2; 12:32 **22:20:** Rev 2:16